[illegible]

se nec q mo[illegible]
sic quod ut quando vim no
e qui ps dispensare e inter
statuta [illegible]
ratio no videat [illegible]
ria q dic hic [illegible]
pot nimis dispensare qui
abdicatio proprietatis & custo
dia castitatis sicut & sic
monachatus unius [illegible]
tute q ps p so pot dispensare
ut monachus habeat proprium
existendo monachus [illegible]
monacho pot facere [illegible] mo
chus [illegible] q ps ps ple
nitudine potestatis q mo
nachus habeat proprium p dispen
sare

[illegible]

Julii Caesaris Commentaria

a. 1502 – ...
1492 Hain

Lucanus cum commento

IOANNES Britannicus Brixianus Hieronymo aduocato. Ambrosii iurisconsultis. F. salutem.

NOn possum nostris tēporibus Hieronyme Aduocate miꝝ ī modū nō gratulari: prisca enim il
la uideor uidere sæcula: q̄bus eo ī culmine cū græcaꝝ tum latinaꝝ litteraꝝ studia fuere: ut ad
utriusq; orationis facultatē desyderari haud q̄cquā posset. Perspicuū. n. nobis ē hæc nostra stu
dia quæ penitus iā trecētis: aut plus eo (ut arbitror) annis: siue tēpoꝝ iniquitate: siue hominū
īcuria & neglīgētia extīcta erant: iā ætate nostra ita reluxisse: ut nr̄i hōines priscis illis adæq̄ri se
re possint. Scimns enim illos in scribēdo immortalē q̄dem gloriā sibi peperisse & laudē. Diuinum. n. quoddā
potiusq̄ humanū īgeniū scriptis suis ostēderūt. Nostra uero ætate ea proferunt̄ hominū ingenia: q̄ tantū ipa
laudis ītelligēdo: quātū illi scribēdo ꝓmeruisse ualuerūt. Minorē. n. ego uirtutē censendā nō puto: cū poetaꝝ
q̄ diuino quodā ore & pectore carmina effundūt: mētē & sensū intelligas: idq; tibi liceat apire: q̄d ipsi plærūq;
ad ingenii sui magnitudinē ostēdendā obscuꝝ esse uoluerūt: & uix cuiq̄ ꝑter (ut aiūt) musas & apollinē ītelli-
gibile. Qua propter q̄ ī īterpretādis poetis ad cōem omniū utilitatē: cū ex iis oē genus sciētiæ (ut nosti) colli-
gat̄: uersati sunt de republica litteraria benemeriti sine cōtrouersia sunt cēsendi: eoꝝq; īdustriā & laborē qui
nō laudet: admiret̄ & magnifaciat: īuidiæ suspitione haud q̄q̄ carere debet. Quid. n. turpius q̄ uniuersis bene
cōsulentē detractione & calūniis īsectari? & illius famā uelle extīguere: q̄ multis uigiliis & laboribus aliis po-
tiusq̄ sibi prodesse studet? In quo q̄dē genere si q̄spiā merito laudādus ē: Ioannē Taberiū Cōterraenū nostꝝ: q̄
(ut scis) ī hac nostra urbe florētissima cū græcis tū latinis litteris ornatissimus & habet̄ & p̄dicat̄: extollendū
iudico. Is. n. cū eos cōmentarios ī pharsaliā Lucani q̄ falso Omniboni Vincētini titulo īscripti circunferebant̄
tā manifestis ineptiis & mēdis refertos aīaduerteret: ut unicuiq; haud arduū esset dignoscere a grauissimo il-
lo & litteratissimo uiro cōscriptos nō fuisse: opis cū ut amicis & litteratis iuuenibus: tū ut īpressoribus q̄ id q̄
emēdatissimū summopere habere studuerūt satisfaceret: correctionē tāto studio suscepit: īdustria: laboꝛ & fi
de: ut plus certe q̄ mille locis opus emēdauerit: Tantumque ex suo ingenio: quo plurimum ualet: & addide-
rit & ademerit: ut iam Lucanus pueris etiam rudibus intelectu facilis sit. Nihil. n. q̄d ad historiā: ad fabulas:
ad geograpiā: & ad astrologiā: ad artē deniq; ipsa ꝑtinet ī eo desyderādū inuenias. Nec mihi q̄dē dubiū ē: quin
his uigiliis suis Ioannes taberius si minus apud p̄sentes: q̄ plerūq; uitio malignitatis humāe uiuētiū scripta &
si lectionis cibus sapiat: ueluti fastidio quodam senili degustāt & legūt: apd̄ posteros īmortalē sibi & gratiam
& nomē sit consecuturus. Hæc āt ut ad te scriberē Hieronyme aduocate duo q̄dē illa impulere potissimum:
alteꝝ ꝙ sciebā pro ea beniuolētia qua in Ioannē Taberiū (ut es a natura optimus & benignus) semꝑ contuli-
sti: eius scripta & labores tibi iucūdos & gratos fore. Es. n. tu is q̄ īter cæteros excellētis īgenii uiros: quoꝝ ha-
ud puus ī urbe nostra est prouētus: uirtutē colis: magnifacis: amplecteris. Nihil. n. tibi dulcius est: nihil suaui
us: nihil deniq; iucūdius q̄ ī his nostris studiis uersari: quoꝝ (quod mihi alioꝝ pace dixisse liceat) iā primam
arcē possidere mihi uideris. Iā oēs qui cū litteris commerciū habēt ingētes gratias tibi agāt necesse est. Fecisti
enī tua īdustria: studio & labore ut Victruuius de architectura: q̄ iam tot sæculis ī lucē caput suū ꝓferre non
audebat: ꝙ ex oī ꝑte mancū: laceꝝ: mutilatū se sentiebat: nunc politus: purus: integer: huc & illuc gestiat mea
re: oībus carus occurrat: oībus gratus excipiatur Alteꝝ ꝙ tāta te obseruātia prosequor: ut oēs meos labores:
industriā: & me ipm̄ statueri tibi dicatū esse debere. Nā īter cætera & corporis & fortunæ bona: quæ illustria
& amplissima hēs: unū illud ē: ꝙ me tibi īcredibili quodā amore cōiungit: ꝙ ea te animi excelētia eē cognosco
& magnitudine: ut nihil fere unquā nisi de uirtute aut loquaris: aut cogites: Idq; tibi statutū sit uirtutē moꝛ
stoico solum bonum dicēdū esse. Ex quo fit: ut q̄ te nouerit: plurimum te dilligat plurimū te obseruet. Sed
hæc actenus. Illud a te dūtaxat petemus: ut Britānicum tui studiosissimū diligas: ames & complectaris. Vale.

M. Annei Lucani uita ex commentario antiquiss.

Nneus Lucanus p̄rem habuit. M. Anneū Melā ex prouincia Bætica hispāiæ īterioris cordubensē-
eq̄tē roma. illustrē inter suos: notū Rōæ: ēt propter Senecā fratrē claꝝ ꝑ oēs uirtutes uiꝝ: & ꝑꝑ stu
diū uitæ q̄etioris: ꝙ seq̄ues magis a turba recedebat: mīus latebat. Matrē habuit & religiōis eiusdē
& urbis Aciliā noīe Acilii Lucāi filiā: oratoris opæ apd̄ ꝓcōsules frequētis: & apd̄ clarissimos uiros
nō nullius īgenii: adeo nō īprobādus: ut ī scriptis aliq̄bus hodieq; duret eius mēoria: cuius cognomē huic īdi
tū apparet. Natus est. iii. nonas nouēbres. C. Cæsare Augusto Germanico. ii. L. primo Cæsiano cons. sed in pa
tria sua nō ualuit educari: fatoꝝ (credo) decretis: ut id ingeniū: quod orbē fama sui īpleturum cresceret: in do
mina mūdi aleret̄ urbe: Octauū. n. mēsem agens romā translatus est: ac ne dispar euentus ī eo narraret̄ eius q̄
ī Hesiodo refert̄: cū opinio tūc non dissimilis maneret: cunas infantis q̄bus ferebat̄ apes circūuolarunt: osq;
insidere cōplures: aut dulcē iam tū spiritū eius in hauriētes: aut fœcūdū & qualē nunc existimamus futurum
significātes: p̄ceptoribus tunc eminētissimis ē eruditus: eosq; intra breue tēporis spaciū ingenio adæquauit.
Vna uero studētes suꝑauit ꝓfectibꝰ: declamauit & græce & latīe: cū magna admiratiōe audiētiū: ob q̄d pue-
rili mutato ī senatoriū cultū & ī notitiā. C. Nero. facile pueīt: & honore uix dū ætati debito dignus iudicatus
ē. Gessit āt q̄sturā ī qua cū collegis moꝛ tūc uisitato munus gladiatoriū edidit secūdo populi fauoꝛ sacerdotiū
ēt accepit auguratus. Eq̄dē hactenus tꝑa habuit secūda. Quæ āt sequūt̄: mutata īuidia & odio Nero. ipsi exiti
um domesticis luctū miserabilē attulerūt. Inter amicos. n. Cæ. q̄d tā cōspicuus fieret ꝓfectus: ī poetica frequē
ter offēdebat̄. Quippe & certamīe pētaterico acto ī Pōpeii theatro laureis recitāte Nerōe fuerat coronatus: &
ex tēpore orphea scriptū ī experimētū ingēii ediderat: & tres libros q̄les uidemus. Quare inimicū sibi fecit īp
atorē: quo ambitiose imitāte non hominū tantū: sed & artiū sibi principatū ueridicāte interdictum est ei po

etica:interdictum ē etiā causa℞ actionibus.hoc factū Cæsaris iuuenili æstimās animi calore:speransq̄ ultionē a cōiuratis ī cædē Nerōis socius assumptus est:sed pa℞ fauste.Deceptus ē.n.a Pisōe & cōsularibus:aliisq̄ ꝑ tura ꝑfunctis illustribus uiris.Dū uīdictā expetit ī mortē irruit:Nā sua spōte coactus uita excedere: uenas sibi ꝑcidit:periitq̄ pridie kl.maias.Attico Vestio & Nerua Syllāo con.xxvii.ætatis annū agēs: non sine iactura utilitatis:cū patriæ:q̄ tātā imature āmissit idolē:tū studio℞ quoq̄.Reliq.n.vii.belli ciuilis libri locū calūniantibus tanq̄ mēdosi nō darēt:qui tametsi sub uero crimie nō egēt patrocinio:ī eisdē dici qđ ī Ouidii libris præscribit̄:pōt.Emēdaturus si licuisset erat.extāt eius & alii cōplures : ut illa cōsaturnalia.katascomon.sylua℞.x.Tragœdia medea īperfecta.salticæ fabulæ.xiiii.& hippomata prorsa oratiōe ī octauiū sagittā:& pro eo de īcēdio urbis.epistolarum ex campania:non fastidiēdi quidem omnes:tales tamē ut belli ciuilis uideat̄ accessio.

Ex dimidiato codice particula ad poetæ huius uitam pertinentes sumpta.

PRima ingenii expimēta ī Neronis laudibus dedit ī qnquenali certamine:deīde ciuille bellū: qđ cū Pōpeio & Cæsare gestū ē:recitauit:ut ꝑfatiōe quadā ætatē & initia sua cū Virg.cōparās ausus sit dicere:& q̄tū mihi restat ad Culicē? hic initio adolesentiæ cū ob īfestū matrimoniū patrē suū agere lōgissime cognouisset:reuocatus Athenis a Nerōe cohortiq̄ amico℞ aditus:atq̄ etiā q̄stura honoratus:nō tamē ꝑmansit ī gratia:siqdē ægre ferēs recitātes:subito ac nulla nisi refrigerāda sui cā īdictā: senatu cū recessisset:neq̄ uerbis aduersus pricipē:neq̄ factis extātibus post hæc tēperauit:adeo ut quōdā ī latrinis publicis clamore cū strepitu uentris emisso hemistichiū Neronis magna cōsesso℞ facta pronūciarit. Sub terris tonuisse putes.sed & famoso carmine cū ipsum:tū potētissimos amico℞:grauissime ꝓscidit.ad extremū pene signifer Pisonianæ coniurationis extitit multus ī gloria tyrānicida℞ palā ꝑdicāda:ac plenus mina℞ : usq̄ eo intēperās:ut Cæsaris caput proximo cuiq̄ iactaret.ue℞ detecta cōiuratiōe nequaq̄ animi cōstātiā ꝑstitit: facile.n.cōfessus:& ad humilimas deuolutus ꝑces:m̄rem quoq̄ inoxiā iter socios nominauit:sperās īpietatē sibi apud principem profuturam:impetrato autem mortis arbitrio libero:codicillos ad patrem corrigendos quibusdam uersibus exarauit:epulatusq̄ largiter brachia ad secandas uenas præbuit medico.

Pomponii Infortunati.M.Annei Lucani uita.

ANneus Seneca e corduba ciuitate bethycæ Romā uenit:statiq̄ eques factus ē cuius declamationes & si celebratæ:negligētia tēpo℞ ad nepotes nō puenire.suscepit ī patria ex Elbia uxore liberos tris L.Anneū Senecā:Iuniū Anneū Gallionē:& Anneū Melā: quē ut minorē natu domi reliqt. Seneca & gallio romæ ꝓfecere sub Marullo grāmatico & Cesteo smyrnæo atq̄ Asinio Pollione thetoribus.Mela cū adoleuisset iubēte patre rē domesticā gubernauit:donatus ut cæteri fratres amicicia Cæsa℞ equestri ordine.C.Aciliā duxit uxorē filiā Acilii Lucani oratoris cuius tūc nō mediocre nomē apud prouinciæ ꝓcōsules erat Ex ea Melas.iiii.nonas nouēbris.C.Cæsare ite℞ &.L.Cæsiano cōsulibus.M.Anneū Lucanū iposito soceri noīe genuit.Fastiditus ide familiari cura cū octimestri infāte romā uenit qetiori uitæ apud fratres uacaturus:sperāsq̄ ꝑ ꝓcuratiōes agrendæ pecuniæ breuius sibi iter fore quo æquari cōsulibus credebat.Lucan.studuit romæ sub Rhemmio Palæmone & cornuto:ex condiscipulis Saleium Bassum &.A.Persium ꝑcipue dilexit:Neroni cuius ætas patruo Senecæ commissa erat diu gratus:quæstor ante ætatem gladiatoriū munus edidit:sequenti anno populi fauore in auguratus sacerdotium ascitus:ut Papinius Statius refert.

Romani colitur chori sacerdos.

Vxorem duxit Pollam Argentariam Polli Argentarii filiam de qua Calliope Papinii canit.

Nec solum dabo carminum nitorem:
Sed tædis genialibus dicabo
Doctam atq̄ ingenio tuo decoram:
Qualem blanda Venus daretq̄ Iuno:
Forma:simplicitate:comitate:
Censu:sanguine: gratia:decore.

Nero cū per Clinium Ruffum Niobē se pronūtiatu℞ polliceretur pronūtiauit ī theatro pompeii.Lucanus ex tempore Orpheum recitauit.Iudices quorum censuram uerebatur princeps:coronam Lucano dedere.Non tulit id Cæsar cuius natura fuit odio prosequi præcellentes:& contumeliis ac maledictis lacessere. Interdixit igitur poetæ foro theatro.& carmina ostentare prohibuit:de quo Papinius.

Ingratus Nero dulcibus theatris Et noster tibi præferetur Orpheus.

Lucanus cum se premi odio animaduerteret:Pisonianæ coniurationi hesit:quæ tunc ad extinguendam tyrannidem insurgebat:quam & ipse fateri uidetur cum ait:

Consilio iussuq̄ deum transibis in urbem
Magne tuam: summusq̄ feret tua busta sacerdos.

Corpus enim Pompei nisi extincto Iuliorum genere Romam transferri non poterat.Accusatus diu silentium tenuit sed promissa impunitate matrem nominauit:acceptoq̄ mortis arbitrio uenas soluit. Cum frigescere pedes manusq̄ & spiritū cedere ītellexit ꝓnūciauit uersus quos ꝑ huiusmodi imaginē de milite fecerat.

Sanguis erant lachrymæ:quæcunque foramina nouit
Humor:ab his largus manat cruor:ora redundant
Et patulæ nares:sudor rubet:omnia plenis
Membra fluunt uenis:totum est pro uulnere corpus:

Decessit pridie kal.Maii Silio nerua Attico Vestio cōsulibus q̄ cōsul designatus cū Plaucio Laterāo erat āno

nondum ſeptimo & uigeſſimo finito. Sepultus eſt ĩ ortis ſuis:ubi forte tale potuit ĩſcribi epigramma.
Bethys habet natale ſolum:eſt annea propago.
De genitore Mela dat mater Acilia terris.
Vix luna octonos cælo confecerat orbes:
Cum me roma ſui reſperſit tybridis unda:
Seruatumq; foro traxit Phœboq; dicauit:
Hinc ſiluæ:geminæq; faces:reus inde ſagitta:
Orpheus ingrati ſtimulus liuorq; tyranni:
Dum ciuile nefas aperit pharſalia noſtræ
Inuidit famæ Nero:proh muſæq; canentis
Interrupit opus gladio:ueniſq; reſectis Aſſertore ſacros maculauit ſanguine uultus:

Scripſit Saturnalia ſyluaꝝ libros.x.Medeã:Orpheũ:ĩcẽdiũ urbis:ĩcẽdiũ troianũ cũ Priami calamitate.Orõne ſua Octauiũ Sagittã q põtiã cõfoderat damnauit.Pharſaliã non finiuit:cuius prĩos tris libros cũ uxore correxit quos ĩſcitia deprauatos cũ reliqs ſeptẽ Io.Andreas antiſtes Aleriẽſis diligẽtiſſime nr̃o tẽpore emẽdauit rogantibus Cõrado & Arnoldo q ne lingua romana pereat libros laudabili inuentione imprimunt:Varius copioſus:ſublimis:concitatus ut Quintilia.ait oratoribus magis q̃ poetis numerandus quãuis aliter Martialis Sũt qdã q me dicũt nõ eẽ poetã.Sed q me uẽdit bibliopola putat Mela pr̃ cæſo filio dũ rẽ familiarẽ diligẽtius q̃rit:accuſat̃ a Fabio romano ex ĩtimis Lucani amicis:ſimulataſq; filii ad patrẽ litteras retulit:ubi Nero ĩſpexit ĩhiãs opibus eius cædẽ ĩpat:Mela uenas ſecuit ſcriptis codicillis:qbus ĩ Tigilinũ & Coſſucianũ Tigilini generꝝ grãdẽ pecuniã errogauit:ut cætera manerẽt adiecit & q̃relas:mori ſe ſcilicet nullis ſupplicii cauſis.Apud Corneliũ Tacitũ legit̃ Cõſulibus Silio Nerua & Attico Veſtino cõiurationẽ ĩ Neronẽ cœptã & in primis Lucanũ Anneũ cõiuraſſe q famã carminũ eius p̃mebat Nero:prohibueratq; oſtẽtari uanus aſſimulatione: tum detecta cõiuratiõe Luca.Aciliã m̃rem ſuã ĩter cõſcios noĩauit ꝓmiſſa ĩpunitate.Sed Nero poſt mortẽ multorũ Lucãi cædẽ ĩpauit:Is ꝓfluuẽte ſãguĩe ubi frigeſcere pedes manuſq; & paulatĩ ab extremis diſcedere ſpiritũ feruidus adhuc & compos mentis intelligit recordatus a ſe carmen compoſitum quo uulneratum militem per eiuſmodi mortis imaginem obiiſſe tradiderat:uerſus ĩ pſos retulit:atque illi ſuprema uos fuit.

Si generi ſoceriq; cupis cognoſcere bella:
Nõ alium quæras:hic manifeſta facit.
Immatura dies rupit pharſalica fata:
Quo bonus haud tantum clauderet auctor opus.
Quod nero crudelis facinus licuiſſe putaſti:
A te non aliud debuit ire bonis.
Multa quidẽ licuere tibi:ſed plura relicta
Imperfecta licet non tamen illa perit.
Viuet:& extinctis pharſalia nempe legetur
Cæſaribus:cineres non capit urna ſacros.
Et licet hic partes uel plures rhetoris extent:
Inuenies & quæ mira poeta canat.

Epigramma Laphranci Ch.

Lucanus ad lectorem.

Non rudis occurro:ſed lima terſus ad unguem:
Nuper qui fueram ſordidus atq; lacer.
Egredior:lingua iuuenes animiſq; fauete:
Liuida turba tace:quid nocuiſſe iuuat?
Pantagathi (fateor) monumenta prioribus annis:
Sed mage taberii cura ſecunda placet.
O utinam tales producas Brixia fœtus:
Vnde habeas nomen perpetuumq; decus.

IOANNES Taberius brixiãus Frãci.Barbaro Poſteriori patritio ueneto integerrimo. Salutẽ.

COmmẽtaria q̃ ĩ ãnei Lu.pharſa.ab Oibo.leoni.edita putabãt̃:uiro ſi qſq̃ fuit ætate nr̃a eruditiſſimo:ſicut mihi mãdaueras Franc.Bar.ſucciſiua & tumultuaria q̃dã cognitiõe r̃cenſui rẽ q̃ & altioris ĩgẽii uirꝝ & pluſculũ tp̃is ad poematis magnificẽtiã depoſcebat.Tãta.n.ĩ illis fuit erroꝝ ſeries ut mihi uiderer aliquãdo (qđ aiũt) ſine filo labyrĩthũ ĩgreſſus:Nã p̃ter odioſã ꝓlixitatẽ:multa ĩepte nimiũ:multa ɔtra ciuilis hiſtoriæ fidẽ:atq; ẽt nihil ad poetæ expoſitionẽ cõferẽtes nugas:ut ĩmẽſũ opus excreſceret:qſqs fuerit:ĩculcauit.Neq;.n.oĩbonũ ip̃m iſtæc ũq̃ ſcripſiſſe crediderĩ:ſed ab eo dictata uero ſimilius fit quẽpiã ex diſcipulis ĩ uolumẽ colligiſſe:q ĩſcriptiõe ipſa p̃ceptori ſuo nõ tã bẽigne q̃ ĩprudẽter acceptũ retulit.Ego uero etſi ĩtelligebã nullã me ꝓ laboribus gratiã ſuſcepturꝝ:q eo deliciarꝝ oẽs hac tẽpeſtate puenimus:ut nihil ſit detrahẽtiũ morſibus ĩuiolatũ:tuis tamẽ ĩ me beneficiis aſtrictus:opus ipſũ qđ alioqn uerborꝝ ambagibꝰ faſtidiẽdũ uidebat̃:ꝓ ĩgenii tenuitate:ſed tẽperata caſtigatiõe correxi:ne forte litteratorꝝ uulgus criſpatis naribꝰ ĩſurgẽs:alienæ meſſi nos auarã nimis falcẽ ſubieciſſe cõtẽderet. Tametſi qs iure ſuccẽſeat? Addimus q̃ græce latineq; fuerãt oportũa:q̃ ãt nõ poterãt ſine publico eminentiſſimi uatis diſpẽdio legi:reciſa ſũt.Deprauata loca fideliter emẽdauimus:eaq; (opĩor) ſolertia:ut ſi qs errorꝝ cãs:& rõnes emẽdationũ:collato priore exẽplari:ſepoſitoq; liuore diligẽter excuſſerit:pauca admodũ ſint:q̃ ad plenã poetæ ĩtelligẽtiã deſiderẽt̃.Te igit̃ mihi aſſertorẽ Vir humaniſſime p̃ſtabis:cuius auſpicio qcqd ẽ hoc lucubrationis egredit̃:Tu.n.excellẽti uirtute ſũmoq; ĩgenio unus ĩ primis litterarꝝ ſubtilis æſtimator & cẽſor ĩtelligis q̃ uerborꝝ ſentẽtiarꝝq; maieſtate poeta cõcitatus aſſurgat ĩtermiſſiſq; nõnũq̃ grauioribus ſtudiis poeticas ĩterp̃tatiões ĩſpicis:& exploras:Stilus ãt ſi qd te ĩpolitior offẽdet:cogitabis trimeſtri celeritate:& pauciſſimis qdem diei horis cũcta mutari nõ potuiſſe:urgẽte atq; ĩdices expoſtulãte ĩpreſſorꝝ turba.Cuius anguſtiæ teſtes mihi Hieronymũ Aduocatũ:Ioannẽq; britãnicũ raræ ſynceritatis uiros:& plane ιεγκυκλιοπαι Δειϲ diſertiſſimos appello.Quod ſi accutiſſimo iudicio tuo pharſalica hæc enarratio fuerit cõprobata:nihil erit ãplius qđ a doctorꝝ ẽt bibliotecis ullam repulſã uereat̃.Ama nos & uale.Brixiæ pridie kal.maias.M.cccc.lxxxvi.

Ella per æmathios: In exponendo hoc auctore hæc omnia libáda sunt: Libri titulus: Poetæ ui
ta: Intétio scribétis: character carminis cui parti philosophiæ subiiciatur. Postremo quæ ná ísa
nia ípulerit populũ romanũ: ut in se arma cõuerterit: cuius belli cã explicabitur: ubi dicit. Fert
aímus causas tantaꝝ expromere reꝝ. Verumtamé generaliter quædá dicit: quæ principes exci
tauerit ad arma. Titulus é. Lucani Annei Cordubésis Pharlasiæ Liber Primus incipit. Lucam
proprium nomen. Annei: cognomen familiæ. Cordubésis: patriũ é. Nam Corduba ciuitas est

M. ANNEI lucani cordubensis pharsaliæ liber primus.

Corduba me genuit: rapuit nero: prælia dixi
Quæ gessere pares: hinc socer inde gener:
Continuo nunquam direxi carmina ductu
Quæ tracti serpãt: plus mihi comma placet.

ELLA per æmathios
plusq̃ ciuilia campos
Iusque datũ sceleri ca
nius: populũq; potẽtẽ
In sua uictrici cõuer
sum uiscera dextra:
Cognatasque acies: &
rupto fœdere regni:
Certatim totis concu
ssi uiribus orbis
In commune nefas: infestisque obuia signis
Signa: pares aquilas: & pila minantia pilis.

hispaniæ. Pharisalia denominatio est operis a loco:
ubi ciuile bellum de quo tractat gestum é: q̃ puincia
sæpe nomen mutauit: ꝗ eam duces uarii a suis no
minibus appellauerunt. Nam ab Aemathio: Aema
thia dicta est. Pharsalia: a Pharsalo. Thessalia a The
ssalo. Macedonia: a macedone. postremo a Philippo
rege campi Philippici sunt appellati. Liber primus
incipit: quia sequit̃ secundus & tertius & reliq: nam
numero decem sunt. De poetæ uita dictum est. In
tentio scribentis est principes Ciuitatum a bellis ciui
libus & seditionibus deterrere exemplo Cæsaris &
Pompeii qui discordia populum romanũ eo furore
compuler̃: ut rempublicam funditus perderent. Par
ti autem philosophiæ subiicitur quam ΗΘΗΚΗΝ uocãt
idest moralem. Nam sub occasiõe Neronis in domi
nãdi libidinem inuehitur: quæ mala hæc infert ciui
bus. Seditiões: sacrilegia: cedes: Rapías: Incédia ciuita
tum: casus. Character carminis é grandiloquus & he
roicus. ná exametro scribit̃. hic gesta uiroꝝ fortium
subtilius uerbis grauibus q̃ sententiis descripta con
tinet. Causæ belli tradũtur ab aliis: alio modo. C. Iuli
us Cæsar Iulii Lucii & Aureliæ filius a pría ætate: ani
mo magna concipiens: Põpeio magno filiá suam Iuli
am: Seruilio cæpiõi ante desponsatá cõnubio iunxit.
Hic Pompeio Marcũ Crassum cõciliauit. nam ab eo
capitali odio diffidebat. post consulatum & se ipis so
cium tertium adiunxit: ne male respublica gereretur. Itaq; cæsar haud multo post: fauente pompeio Gallias
cum illyrico petiit: sed cũ Lucius domitius minaretur se si consul factus esset: exercitum ademptuꝝ cæsari:
illum non modo a consulatu deterruit: sed fauente Pompeio effecit: ut supplementum mitteretur: nec eo ho
nore se indignum præbuit: & bello feliciter gesto í Gallia: Britaniam subegit: cuius uictoria magnæ sunt or
tæ disceptatiões: & rempublicam gessit: non ut antea stipendium militibus duplicauit: & cætera fecit quæ si
ne dubio tytanicam administrationé præ se ferre uidebantur. Itaq; diu latens tandem erupit inuidia. Bella
per æmathios. Poeta sicut mos est: primo quidem proponit: Deinde inuocat: Postremo narrat: Sed hoc am
plius facit: quod per conquestionem a lectoribus beniuolentiam comparat. nam deploratio est populi roma
ni magis q̃ inuectio. Proponit igitur Lucanus quod scripturus sit cum dicit. Bella scilicet gesta. Aemathi
os campos: idest thessalos a loco ubi gestum fuit bellum íter cæsarem & Pompeiũ ab Aemathiõe duce. Nam
principes prouincias ab eoꝝ nomine in q̃bus imperabãt denominare cõsueuerũt. Plusquá ciuilia: quia bellũ
ciuile dicit̃ quod íter ciues gerit̃. Hoc autem nõ modo inter ciues: sed íter cognatos parentes & filios fratresq;
gestum fuit. Iusq; datũ sceleri: Nam ius quod administrari deberet a uiris ítegris & puris quodammodo da
tũ est tyránis. Sceleri: hoc est scelestis. Victrici dexstra. s. externoꝝ populorum. nam q externas gentes sube
gerãt. nunc ipsi íter se manus cõuertunt. Cognatasq; acies: nũc declarat quod dixit plusquá ciuilia uidelicet
cum filius aduersus patré: frater aduersus fratrem: cognatus cõtra cognatũ arma sumpserit. Rupto fœdere:
Concordia soluta. scilicet Crassi pompei & Cæsaris. Regni: auté íuidio se dixit. Nam principũ factiões regnũ
appellauit. nam quoad ípi cõcordes fuere bellũ ciuile quieuit. mortuo uero crasso & Iulia quæ alterũ uinculũ
erat íter Cæsaré & Pompeium: tũ demũ bellum erupit ideo regni Inuidiose dixit ꝗ ipsi tanq̃ reges rẽpublicá
occupauerint: & mortuo crasso iurgia statim í bella proruperunt. Certatim totis: Nam gẽtes atq; nationes
secutæ sunt hinc pompeiũ: íde cæsaré cũ totius orbis imperiũ populus romáus teneret. Cõmune: quia cõtra
rempublicá fit bellũ. Signa: hĩc cæsaris: íde pompei. Obuia: ut ostéderet eadé signa nõ fuisse cõtraria: quod
continuo ostédit. nam uexillũ pompeii Aquilam habebat í quo scriptũ erat. S. P. Q. R. & hoc idé cæsar gesta
bat. Pompeius teste Appiáo Herculé íuictũ: cæsar uero uictricé uenerem í auxiliũ uocabat: cui erexit templũ:
Vt prius ad pharsalũ uouerat bellũ initurus. Pares aquilas: Declarat signa obuia. Pila: tela proprie romana.
Quis furor o ciues? nũc ꝑ ꝺplorationé ab auditoribus béiuolétiá cõparat. deplorat ení populũ ro. ꝗ externis
bellis relictis í seipsum arma conuerterit: legenda aũt hæc sunt cum miseratiõe: non aũt cum inuectione. neq;
eím íuectio cõuéit poetæ heroici carminis: sed satyrici. est aũt deploratio talis etiá apud Horatiũ. Audiet ciues
acuisse ferrum: Quo graues ꝑsæ melius perirent: Audiet pugnes uitio parentũ Rara iuuẽtus. Eodem modo

Virgil.cum de Aenea loqueretur.Nos tua progenies cæli quibus ānuis arcē. Ciues:admonet ciues ipsos eē q̄ sanguinem suū appetūt. Licentia:est data uobis. Præbere:ut præbeatis. Gentibus inuisis: idest hostibus Nā populus romanus Barbaris sanguinē suū donauit:quem aduersus gētes īperio augendo præbere debuerat. Cumq; supba foret:quæstio uidet̄ excitari cur ī pricipio deploret quod solet esse Epilogi.Epilogus aūt fit per deplorationē & amplificationē:sed habetur in arte rhetorica eosdem ferme locos esse epilogi & prooemii.Locus est cum ostendimus factum quod non oportuit.s. populum romanum crudis uulneribus in se arma conuertisse:non factum qd̄ oportuit. uidelicet externos hostes bello prosequi:& aduersus eos pro augēdo īperio bellū gerere.In principio beniuolentiam a rebus comparabimus:si incommoda nostra per conquestionem:siue deplorationem ostendemus. Superba:declarat cur superba: nam parthi fuerant gloriati ad internecionem usq; cecidisse romanū exercitum.Nam cum Crassus : Pompeius & Cæsar inter se cōiuncti essent & rempu.ro. pro arbitrio suo uexarent partiti sunt inter se prouincias:ita ut Cæsar Gallias:Britāniam:& Germaniā.M. Crassus parthiam.Pompeius uero Italiā teneret.Sed Crassum cupiditas auri traxit ī parthiā quā audiuerat auro abundare.Cum igitur fretus uirtute militum:negligentius exercitū duceret:in insidias præcipitauit & tāta sagittaꝝ multitudine obrutus est:ut nubes uiderentur:quæ quasi cælum obtexerent.Cum igitur incollem tutum exercitum recepisset: spe colloquii allectus occisus est.cuius caput abscissum:& cerebro uacuato:plombo impleuit.Nam rex decreuerat tantum auri ei qui caput crassi obtulisset se daturum.

Vis furor o ciues: quæ tāta licētia ferri
Gētibus īuisis latiū. præbere cruorē:
Cūq; supba foret babylō spoliāda tro-
Ausoniis:ūbraq; erraret crassus multa:- phæis
Bella geri placuit nullos habitura triumphos.
Heu quātum terræ potuit pelagique parari:
Hoc quem ciuiles hauserunt sanguie dextræ:
Vnde uenit titan:& nox ubi sydera condit:
Q uaq; dies medius flagrātibꝯ æstuat horis:
Et qua brūa rigens ac nescia uere remitti
Astringit scythicum glaciali frigore pontū:
Sub iuga iam seres:iā barbarus issea araxes.
Et gens siqua iacet nascenti conscia nilo.
Tunc si tātus amor belli tibi roma nefandi:

Ausoniis:italis. Babylon:Metropolis parthorum chaldeæ gentis caput est a semirami condita diu summam claritatem obtinuit in toto orbe:propter quam reliqua pars mesopotaniæ assyriæq; babilonia appellata est.lx.m.passus amplexa : muris.cc.pedes altis. quinquagenos latis : Vnde & hoc ex septem spectaculis unū dicit̄.Item orti pensiles ut refert Strabo:in figura quadrata:quoꝝ latus quodlibet ē quaternum iugeꝝ hi fornicibus continentur sese in forpicis modum intercidentibus:sitis super pilis in aleatoriarum tabellaꝝ formā alius super aliā positaꝝ.Pilæ concauæ sunt & terra plenæ:ut arbores maximas consitas recipere possint . Ex lapide coctili & bitumine constructæ:tam ipsæ:q̄ fornices:& fornicum intersectiones supremum tabulatū ascensus scalares habet:& cochlias ipsis adiacētes per quos continue aqua ex Eufrate in hortos afferebatur ab hominibus ad hoc ipsum constitutis. Vmbraq; erraret : more gentilum locutus est : qui dicebant umbras mortuorum tam diu errare:q̄ diu sepulchro carerent:& ideo quia crassi corpus alitibus laniandus expositus fuerat errare dixit.M.Crassus bellū parthis illaturus Euphratē fluuiū transiit:uictusq; ꝓlio in quo & filius eius cecidit:cū reliquias ī collē recepisset:euocatus ī colloquiū ab hostibus uelut de pace acturis:quorū dux erat Surenas:comprehensusq;:ne quid uiuus pateret̄ repugnās īterfectus ē in urbe Sinnaca:ut ostendit Stra.& ex cētū militū militibus teste Apiāo uix decē milia ī Syriā e fuga euasisse referunt̄.Nā illi urbe egredienti multa qdē ac dira tribuni annunciauere:ne parthis hac re prorsus īdignis īferret bellū monuere:cui minime parēti publicas execrationes extulerūt:quibus spretis crassus demū in ꝑthia profligatus dedit pœnas.

Nullos.ha tri.Legibus enim romanis cautū erat nulli de ciue triūphare licere. Heu quan.Dolētis ē:uere in q̄ hostibus italū sanguinē ꝓbuistis:ex quo ītellige deplorationē. Hauserūt:pro sparserunt. Vnde uenit:declarat illud tātū terræ.uidelicet quod continet̄ ī oriente:occidente:meridie:septētriōe.Vnde:a qua terra. Titan:hoc est oriēs. Et nox ubi sy.con.i.occidēs quo sydera cōdunt̄:præter polos:sed contrariū uidet̄.Nā nox nō cōdit sydera:īmo ī nocte apparēt:unde stellæ a stando dictæ sunt:sed ideo dixit q̄tū ad occasum: quo oīa sydera tēdūt. Qua bruma:plane septētrionē ostēdit. B ruma ri.s.frigore. nā ī scythia sēp ē hyems. Astrigit: cōgelat. Scyticu:septēprionalē. Glaciali:uehemēti frigore nā oceanus septētrionalis cōgelat̄ idoq; amalchiū eū appellat.Hæcathæus:qđ scythica līgua oceanū cōgelatū significat Pli. Iuga.s.romana. Setes:scytaꝝ gētes sūt auctore Pli.li.v.lanificio syluaꝝ nobiles ꝑfusa aq̄ depectētes frondiū caniciē:unde geminis fœminis nr̄is labor redordiēdi fila & rursū texēdi:tā multiplici ope:tā lōgiquo orbe petit̄:ut ī publico matrona trāsluceat. Seres mites qdē:sed & ipsis feris ꝑsimiles:cætū reliquoꝝ mortaliū fugiūt:adeo ut cæteraꝝ gētiū cōmertia abnuāt.Primū eoꝝ fluuiū mercatores ipsi trāseunt:ī cuius ripis nullo īter ꝑtes līguæ cōmertio:sed posita reꝝ ꝓtia oculis æstimātibus sua tradūt: nr̄a nō emūt. Auctore Stra.. Apđ hos populos sunt qdā in arboribus uermes q bōbices appellāt̄:ii ī araneaꝝ morē tenuissima fila deducūt:ut refert Ser.li.ii. Geor. Araxes: fluuius q per Armeniam labitur : unde & Luca.in septimo libro.Armeniumque bibit miles romanus araxē. Et gens si qua:in dubitatione ponit.quia non reperitur ortus nili Nam apud Herodotum legitur q; Cambises persarū rex subacta ægypto conatus est nili ortum inuenire:quod non potuit.Solinus uero dicit Iubam regē tradidisse:& punicos libros affirmare nilum originem habere a mōte inferioris mauritaniæ q oceano ꝓpiquat.

Orbem totum:quia orbem terrarum imperio ſuo roma ſubegit. Si:pro quãdo. Tantus a. conceſſio eſt color rhetoricus cum aliquid tunc maxime negamus quod concedere uidemur:Vt hoc loco concedit:ut bella gerant:ſed tamen dicendo nefandum ſignificat non debere populum ro.hoc belli ciuilis affici amore. In:ideſt contra. Verte manus:ad præſens tempus pertinet. At nunc ſemirutis:Sed nunc inquit ſi quis quæſierit:quãobrem multa Italiæ opida euerſa ſunt:aut deſerta:non inueniet id ab externis hoſtibus eueniſſe : nec eam aliunde acceſſiſſe cladem:ſed romanos ipſos bellorum ciuilium cauſam extitiſſe.ordo ãt tendit uſq; ad eũ locũ:nec tu pyrrhe ferox.Tũc inqt ſi tãta belli cupido ĩceſſit:debebas ciuilia bella gerere:cum hoſtes externos debellaſſes:ſed nũc nõ ita feciſti.Nã prius urbes Italiæ bellis ciuilibus:aut euertiſti:aut deſertas feciſti. Pendẽt.i.ruinã ubiq; minantur. Semirutis:qa iã ferme ruerũt. Lapſis:euerſis. Nulloq; do. cu. te. & quia deſertæ ſunt urbes:& ꝙ nulli ferme in illis relicti ſunt ciues. Rarus & anti.aut ꝙ omnino deſtitutæ ſũt:aut ꝙ rari admodũ ĩ his hãbitãt. Horrida ꝙ du.& ꝙ uniuerſa italia iã deſolata ẽ. Manus:agricolaꝝ:nõ.n.ſũt ꝗ agros colãt. Nõ tu pyrrhe fe.ꝑ pyrrhũ regem epirotarum omnes hoſtes externos intelligit:qui bellũ italiæ intulerũt.Nã Pyrrhus rex epirotarum:materno genere ab Acchille:paterno ab Hercule oriundus cum imperium orbis agitaret & rõanos potentes uideret.Apollinẽ de bello conſuluit. ille ambiguo reſpondit.Aio te Aeacida romanos uincere poſſe.hoc dicto in uoluntatẽ tracto auxilio tarẽtinis uenit:bellum romanis intulit: Leuinium conſulẽ apud Heracleã elephantorũ nouitate turbauit. Qumq; romanos aduerſis uulneribus occiſos eſſe uideret.ego inquit talibus militibus breui orbẽ terraꝝ ſubigere potuiſſem amicis gratulantibus : quid mihi cũ tali uictoria inqt ubi exercitus robur amittã? Ad uigeſſimũ ab urbe lapidẽ caſtra poſuit: captiuos Fabritio redidit:uiſo Leuinii exercitu eãdẽ ſibi ait aduerſus rõanos quã Herculi aduerſus hydrã fuiſſe fortunã.a Curio & fabritio ſuperatus Tarẽtũ refugit ĩ Siciliã traiecit.Mox ĩ italiã locros regreſus pecuniã proſerpinæ auehere tentauit.Sed ea naufragio relata ẽ.Tũ ĩ græciã regreſſus dum argos oppugnaret ictu tegulæ proſtratus ẽ:corpus ad Antigonũ regẽ Macedoniæ relatũ magnifice ſepultũ.

Totum ſub latias leges cum miſeris orbem:
In te uerte manus:nõdum tibi defuit hoſtis.
At nunc ſemirutis pendẽt quod mœnia tectis
Vrbibus italiæ:lapſiſq; ingentia muris
Saxa iacent:nulloq; domus cuſtode tenetur.
Rarus & antiquis habitator in urbibus erat.
Horrida quod dumis multoſq; ĩarata ꝑ ãnos
Heſperia ẽ: deſuntq; manus poſcẽtibus aruis
Nõ tu pyrrhe ferox:nec tãtis cladibꝰ auctor
Pœnus erit.nulli penitus diſcindere ferro
Cõtigit:alta ſedent ciuilis uulnera dextræ.
Quod ſi non aliam uenturo fata neroni
Inuenere uiam:magnoq; æterna parantur
Regna deis:cœlumq; ſuo ſeruire tonanti
Nõ niſi ſæuorum potuit poſt bella gigantum
Iã nihil o ſupi querimur:ſcelera ipſa nefaſq;
Hac mercede placẽt:diros pharſalia cãpos
Impleat.& pœni ſaturentur ſanguine manes:
Vltima funeſta concurrant prælia munda.

Pœnus erit:Sed romani ipſi ſe mutuis uulneribus occidere. Pœnus: Hannibal qui ſedecim annos italiam occupauit & ſæpe romanorum exercitus occidit. Diſcindere: uaſtare. Alta ſedent:ſed id fecit romana diſcordia. Alta profunda quæ adhuc apparent. Sedent:ſunt: manent. Virgilius Turnus ſecreta ualle ſedebat. Quod ſi non a. nunc ſenſim tranſit ad inuocationem:& ſine dubio hoc loco ꝑ ironiam dicit Neronem imperatorem:haud indigne tot cladibus ad imperium ro.ꝑueniſſe. Dicit.n.ſi aliter Nero ĩperator Ro.eſſe nõ potuit:niſi prius tot clades Italia pateretur.Iuſta cã fuit:cur bella ciuilia fuerint : nã ut talẽ imperatorẽ Romãi conſequerentur nulla bella:nullæ clades timendæ fuere:ĩmo potius optandæ.ordo ẽ iam nihil o ſuperi ꝗrimur. Non aliã uen fa.ne.i.ſi nulla alia ratione Nero potuit ĩperare Romanis.Magno ſcilicet ꝓtio:labore & periculũ.declarat periculũ:quia niſi prius bella contra Gigantes cõfeciſſẽt dii nõ potuere reges eſſe cæloꝝ. Tonãti:Ioui. Gigãtũ:quia in eam aĩmi elationẽ uenere:ut bellũ Ioui inferre auſi fuerint. Scelera:ſcilicet ciuillis belli. Nefaſque:quæ contra ius diuinum & humanum geſta ſunt. Hac mercede:hoc præmio:ut Nero nobis imperet. Diros pharſalia cã.eſto:hæc omnia gaudemus contigiſſe:quãdo nõ aliter datur: ut imperatorem hunc conſequamur. Impleat:ſcilicet ſanguine. Diros campos:ubi dira bella geſta ſunt. Et pœni ſaturentur ſan.ma.i.umbræ Carthaginenſium qui in Italia cæſi ſunt ſatiẽtur.ut Aſdrubalis qui a claudio Nerone & Liuio collega cum multis carthaginenſibus occiſus eſt.Ergo eoꝝ aĩæ gaudeãt ſe ultionẽ cõſecutas fuiſſe. Vltima fu.fuerit etiã ꝑliũ geſtũ apud mũdã ſi aliter Nero imperator eſſe non põt quod quidẽ prælium ultimũ Cæſari fuit:nec illud quidẽ pro reliqua facilitate:ſed triſte & aſpeꝝ nã nec Cæſar pro more lætus fuit:ſed ante aciem mœſtus conſtitit ſeu conſideratione humanæ fragilitatis ſecundum Appianum : ſeu metuens ne id quod Pompeio acciderat ſibi contingeret. Cum ergo diu æquo Marte pugnaſſet ſubitum inter millites ſilentium exortum eſt ipſe etiam nefas uidit:quod ante non uiderat:ut Veteranorum manus retro cederent.Ex quo adeo deſperauit:ut de morte cogitaret : & uenenum hauriret. Cũ igitur cohortes ex tranſuerſo ad eius caſtra uenirent:quas Labienus miſit ſimulauit eas fugere:& eas ad Mũdam uſq; ſecutus eſt.Et urbem Mundam obſideri iuſſit:& cæſorum hoſtiũ factis aggeribus caſtra uallauit. Vbi iam deſperatis rebus filius Pompeii antea intorto talo:latens in ſpeluncha a cæſarianis occiſus ẽ ĩ crure uulneratus ad lauronẽ occidit.dicit ergo ẽt bellũ illđ qđ geſtũ fuit apđ mũdã accedat:ut tãdẽ ĩpator nero fiat.

His cæsar perusina fames: mutinæq; labores
Accedant fatis:& quas premit aspera classes
Leucas:& ardenti seruilia bella sub æthna:
Multum roma tamen debes ciuilibus armis.
Quod tibi res acta est:tecū statōe peracta
Astra petes serus prælati regia cæli
Excipiet gaudente polo seu sceptra tenere
Seu te flāmigeros phœbi cōscendere currus
Telluremque nihil mutato sole timentem
Igne uago lustrata iuuet:tibi nūine ab omni
Cedetur:iurisque tui natura relinquet.
Quis deus eē uelis ubi regnum pōere mūdi.
Sed neque in arctoo sedem tibi legeris orbe:
Nec polus auersi calidus qua mergitur austri.
Vnde tuam uideas obliquo sydere romam.
Aetheris immensi partem si presseris unam:
Sentiet axis onus.libarti pondera cæli
Orbe tene medio:pars ætheris illa sereni

Cæsar:scilicet Iulius qui tribus & uiginti uulneribus in curia Pompeii occisus est.conspiratione in eum facta interfectores cuius teste Appiano Alexandrino fuerunt ex suis potissimum fratres duo Cæcilius & Bucelianus:& ultra hos Rubrius Riga : Quintus Ligarius:Marcus Spurius : Seruilius Galba : Sextius Naso pontius Aquila.Ex amicis uero Cæsaris Decimus Caius Casca:Trebonius præterea & Tullius cimber: Minutius Basilliusque. Perusina fames: Augustus Cæsar cum uiginti quattuor annorum esset Lutium Antonium Perusiæ obsedit:& eum fame in seditionem uenire coegit : Ibi & ipsi Antonio dedit ueniam : & militibus eius.urbem ipsam diruit.redactisque in potestatem omnibus aduersæ partis exercitibus bellum citra ullum sanguinem confecit. Mutinæq; labores.i. mutina Marcus antonius Decium Brutum obsidebat ad quem legati de pace missi:repudiati sunt.Postremo etiam imperator Octauius & primo quidē Pansa aduersus Antonium male pugnauit : deinde Hircius fusis sociis pugnam adequauit. Sed tertio Antonius uictus ab Octauio in Græciam confugit. Et quas premit aspera classes Leucas: Augustus Cæsar initio motus bellorum quæ Marcus Antonius fecit:traiecit Durachium: ut ibi ueniente Antonio & Cleopatra occurreret: positis castris Leucada promontorium castris circūdebit:Cornua etiam ꝓmontorii cinxit.& statim Cleopatra & Antonius affuere:quadringentæ naues erant Augusti: ducentæ uero amplius hostium:sed magnitudo harum adæquabat illas.Nam a senis in nonos remorum ordines surgebant.Præterea tabulata adeo alta erāt:ut castrorum & urbium formam præberēt:sed hæc moles exitio fuit hostibus nam agiles Augusti naues: graues Cleopatræ:plures singulas adortæ:facile dissipauere:& ita Augustus Cæsar uicit. Premit : quia ibi submersæ sunt Cleopatræ & Antoni naues. Et ardenti seruilia bella sub æthna:Syrius quidam nomine Eunus : quasi phanatico furore stimulatus seruos ad libertatem & arma uocauit : Cum Syriæ Deæ comas rotaret. Nam ampla in os nuce sulphure stipata:accepta:cum singulis uerbis singulas flammas emittebat: quo miraculo moti serui. primo duorum milium postea quadraginta milium exercitum confecit: & cœpit castra romanorum scilicet Manilii:lentuli: ipsei:& pisonis:Sed hos tandem nouissime fame uictos & quasi pestilentia consumptos apud ætnam mōtē perpenna in Ergastula duxit. Ardenti:quia semper flammas emittit. Multum roma:q̃uis hæc omnia bella fuerint:in quibus tanta romanorum cædes fuit:tamen bene actum est tecum o Roma ꝙ talem consecuta es impatoré. Tibi res acta:idest ad utilitatem tuam. Statione peracta ast.pe.se. Apostrophat nunc ad Neronem:& per ironiam dicit illum potestatem habiturum cæli:cum ex hoc corpore humano discesserit:ut q̃cunq; cæli partem uoluerit diligere possit. Hac sta.p.i.hac uita finita.Nam statio est locus: ubi naues ad tempus manent:non autem hyemant:ita & anima in corpore nostro quasi in statione manet. Serus:quia longa uita tibi superest. Prælati:præpositi quia tu cælum præpones regiæ romáæ. Gaudente po.quia omnes cælestes lætitiā agent te in cælum ascendere. Seu sceptra:siue inquit rex cæli eē uolueris:siue currū solis ascendere:facile tibi consentient. Nihil ti.quéadmodum timuit phaetō cū curus patris rege uoluit.q.d.nō eris similis phaetōti:q̃ zodiaci mōstris territus habenas equoꝝ reliq̃t. Vago:errante : quia errauit tunc cum solis phaeton currū gubernauit. Lustrare:circuire. Quis:ꝓq̃lis. Tuo iuri:tuæ potestati. Sed neq; ī ar.mōet neimas cæli ꝑtes diligat:ne forte maiori onere axem premat:sed dicit mediū cæli locū capiendum esse: ubi sedē suam statuat.Nā si e regiōe steterit nō posset nisi ex obliquo Romam respicere:& ex hoc eum Strabonem fuisse significat.Nec lege:pro elegeris. In ar.or.hoc est in septentrionali.uidelicet in altero polo cæli.Nā sicut in sphæra uidere licet:diameter:hoc est axis alio noīe appellatur : ab altero polo usque ad alterum polum : per mediam transit sphæram & primus polus arcticus.i.septētrionalis dicit̃ ab arcto:idest ursa.Nam αρκτοσ est ursa.Alter uero antarcticus est expositio arctici.s.australis uel meridionalis.Dicit ergo ne in altera parte sedē deligat Nero:ne nimio pondere cælum pressum ruat. Nec po.hoc est ī extremitatibus cæli sedere noli.nam utriq; tibi periculum īminet.Austri.i.in meridie in altero polo neq; delegeris sedē. Vergit̃:uoluit̃:quia cælū semper uoluitur ab oriente in occidentem:& uertitur circa polos idest arcticum & arctanticum. Aduersi: arctantico polo oppositi. Vnde tu:Nam e regione positus : romam nisi ex obliquo aspicere poteris. Aetheris immen. Noli in extremitate cæli sedere : quia nimio pondere pressum cælum in periculo est ne corruat. Axis : scilicet arcticus & arctanticus. Liberati pondera:quid igitur faciendum?utta inquit pars cæli:erit si in medio sederis. Orbe.s.cæli: idest ī media rotūditate & cōuexitate:nā cælū sphæricū ē.Librati.i. seipsum sustinentis:qa suo pōdere se sustinet:ut ī nullā ꝑté iclinet:iō libratum cælū dicit. Pars.s.medii cæli.

Vacet:ideſt tibi ſeruiat: & ſignificat Craſſi corporis hominem: ac ſi dicat tanta eſt tui corporis uaſtitas: ut totam Cæli partem ſis occupaturus. Tunc genus humanum: hoc loco rurſus ironice & Amphibologice: loquitur. Videtur enim dicere tunc cum cælum tenueris & gentibus humanis imperare cœperis: pax totum orbem tenebit: ſed hoc dicit donec uiuus imperium tenebis ſemper bella erunt. At ubi e terris diſceſſeris: tum denique pax ubique regnabit. Tunc: poſtq̃ mortuus eris: uel poſtquam regna cæli tenueris. Gens omnis amet: ideſt ſit hominum inter ſe ſocietas atque coniunctio: quæ dum imperas eſſe non poteſt.

Tota uacet: nullæque obſtent a cæſare nubes:
Tūc genus humanū poſitis ſibi cōſulat armis
Inqꝫ uicē gēs omnis amet. pax miſſa per orbē
Ferrea belligeri compeſcat limina iani.
Sed mihi iam numē es: nec ſi te pectore uates
Accipiam: cyrrhæa uelim ſecreta mouentem
Sollicitare deum: bacchumque auertere nyſa.
Tu ſatis ad uires romana in carmina dandas.
Fert animus cauſas tantarū expromere rerū
Immenſumqꝫ aperitur opus: qđ i arma furētē
Impulerit populū. quid pacē excuſſerit orbi.
Inuida fatorum ſeries: ſummiſque negatum
Stare diu: nimioqꝫ graues ſub pōdere lapſus.
Nec ſe roma ferens: ſic cum compage ſoluta
Sæcula tot mundi ſuprema coegerit hora:
Antiquū repetens iterū chaos: omnia mixtis
Sydera ſyderibus concurrent: ignea pontum
Aſtra petent: tellus extendere littora nolet.
Excutietqꝫ fretum. fratri contraria phœbe

Ferrea belligeri: ſecundum hiſtoriam Liuii hoc dixit & conſuetudinem Romaná. Nam Numma Pompilius templum Iani ædificauit: ita ut cum clauſum eſſet pacem ſignificaret: apertum uero bellum. Belligeri iani: ideſt iani dei templum quod Apertum bellum ſignificat. Compeſcant: claudant. Virgilius. Claudentur belli portæ: ſignificauit pacem futuram eſſe: tunc cum Octauius imperaret: quod ita fuit: nam regnante Auguſto Cæſare pax per totum orbem erit. Sed mihi iam numen: ideſt tibi uiuo diuinos honores exhibeo teque non minus in terris inuoco: q̃ ſi cælum teneres. Te pectore: ideſt ſi diuinitatem tuam mente animoque concepero: mihi non opus erit inuocare Apollinem: nec muſas: nec carmen quo bella romana deſcribam. Accipiam pectore: ideſt ꝙ te animo & mente concipiam. Nec uelim: ideſt nolim. Sollicitare deum: Scilicet Apollinem. Cyrrhæa: cyrrha urbs eſt uetuſta ſub Tirphin Rupem iuxta Delphos ubi colebatur Apollo. Vnde Iuuenalis. Cyrrhæi ſpicula uatis.

Nyſa: urbs fuit in felici Arabia in qua Bacchus enutritus fuit a Nymphis de qua nunc intelligit. Aliam eiuſdem nominis in India bacchus condidit: fuit etiam uicus in Helicone Strabo. Mouentem: ſcilicet tunc cum oracula dat: quia mons omnis circuncuti uidetur & tremere. Auertere: remouere quā obrem nec hunc: nec illum a ſuis ſedibus mouebo.

Tu ſatis: ſcilicet eris & ſufficies. Romana carmina: in quibus res Romanas ſcribere conſtitui. Fert animus: poſt inuocationem narrare incipit: ſed anteq̃ narret attentos facit a rebus magnis: nouis & inuiſitatis. Fert: ideſt cupit. Expromere: aperire: ſicut in procemio diximus: licet hoc loco profiteatur ciuilis belli cauſas dicturum: tamen generaliter proſequitur: & primo quidem dicit quemadmodum Pompeius & Cæſar dominandi cupiditatem habuerint.

Immenſum opus: quia non rem paruam ſcripturi ſimus: ſed magnam. Excuſſerit: remouerit. Inuida fatorum: declarat generali cauſa: quia fata ſic uelle uidentur: ut nullum imperium ſit diuturnum: ſed ſi diuturnum certe non ſempiternum. Inuida: quaſi rebus humanis inuideat. Series: eſt diffinitio fati. Nam ut ait Cicero. Fatum eſt quædam continua ſeries rerum ſeſe uoluens implicanſque per æternos conſequentiæ nodos. Stare diu: nam hoc imperium ſtare diu non potuiſſe: non tantum fuit cauſa bellorum: ſed fata quibus aduerſantibus nihil perpetuo durare poteſt. Lapſus: ſcilicet fuerunt cauſa huius belli. Graues ſub pon. L. unum ex reliquo ſequitur. nam ſi pondus magnum eſt: ideo grandior eſt caſus. Ferens: ſuſtinēs: quia ad tantum culmea magnitudinis roma peruenerat: ut nō amplius ex mole nimia ſtare poſſet. trāſlatio enim ſumpta eſt a mole quæ ubi ad ſummū peruenerit neceſſe eſt: ut ruat. Sic cum com. ſo. per ſimilitudinem oſtendit: quomodo pax turbata fuerit: fatis nolentibus imperium romanum diutius ſtare: cum ſit fuſa pax ī orbem terrarum: ſic inquit & fuſa eſt pax: ſicut dicunt olim inter ſe diſſolutis elementis: omnia ad antiquum Choas reditura eſſe. Sic: quomodo pax fuit confuſa: ſicut machina mundi. Ordo eſt omnia ſydera concurrunt. Cum: pro quando Soluta. i. concordia quæ elementorum ē uinculum. ſecundum Empedoclem: qui dicebat quattuor quidem eſſe elementa: Aquam: Terram: Ignem: & Aerem: ſed dicebat duo eſſe formalia. uidelicet litem & amicitiam: quæ elementa coniungunt & ſeparant. Amicitia eſſe incipit cum contrariæ qualitates elementorum & diuerſæ diſcedunt. Lis autem tunc cum illæ contrariæ qualitates redeunt: ſed hoc dicebat futurum ſpatio duodecim millia annorum. Nam ut elementa: concordent diuerſa qualitates habent. Cahos eſt rerum omnium rudis inordinatæque materiæ confuſa congeris & dicitur a χέω ideſt confundo. Ignea aſtra: quæ natura ſeparata ſunt uidelicet ignis ideſt Aether miſcebitur cum elemento contrario ideſt aqua. Fretum: mare ipſum terram inundare uidebitur. Excutiet: confundet: ut omnia inundentur. Phœbi: ideſt luna aduerſa ibit ſoli: quæ a ſole ſemper naturaliter diſcedit & quanto magis appropinquat ſoli: tanto minus lucet: & econuerſo: & hinc eſt ꝙ luna dicitur creſcere & decreſcere. Sed ſol exterius ſuum curſum facit Luna interius & quantum ſpatii ſol conficit uno anno. Luna uno menſe perficit.

Ibit:& obliquuũ bigas agitare per orbem
Indignata diẽ poſcet ſibi:totaq; diſcors
Machina diuulſi turbabit fœdera mundi
In ſe magna ruũt:lætis hunc numina rebus
Creſcendi poſuere modũ nec gentibus ullis
Commodat ĩ populũ terræ pelagiq; potẽtem
Inuidiam fortuna ſuam:tu cauſa malorum
Facta tribus dominis cõmunis roma:nec unꝗ
Inturbam miſſi feralia fœdera regni.
O male concordes:nimiaq; cupidine cæci:
Quid miſcere iuuat uires? orbemque tenere
In medio? dum terra fretum:terrãque leuabit
Aer:& longi uoluent titana labores:
Noxq; diẽ cælo totidem per ſigna ſequetur:
Nulla fides regni ſociis:omniſque poteſtas

Obliquum or.ideſt per zodiacum qui circulus ex obliquo zonas cingit.ergo ubi nũc noctem Luna tenet: tunc diem tenere uolet. Diem poſcet ſibi:ideſt relicto ſuo per curſum ſolis incedere incipiet. Totaque diſcors ma.ideſt concordia elementorum qua omnes res conſiſtunt & ſeruantur. In ſe magna ruunt: cum inquit ad eam celſitudinem uenerit imperium romanum:ut altius aſcendere nequeat:neceſſe eſt ut per ſe ruat: ſed ita dii uoluerunt:ut ſi finis imperii. Lætis:ideſt proſperis:ſicut triſtia aduerſa dicimus:ſic læta proſpera intelligimus. Fortuna commodat inuidiam:Hoc inquit:quas fortuna opes populo romano dedit inuidere cœpit:noluitque ut externæ gentes has opes profternerent:ſed populus romanus.ergo inuidiam ſuam nulli commodauit. Populum romanum.nam ita fortuna uoluit:ut romani inter ſe concurrerent bello ciuili & ſuas opes profligarent. Tu cauſa malorũ: roma enim fuit cauſa tantorum malorum cum cœpit tribus dominis eſſe commũis.Nam Cæſar ut Iuliam filiam Pompeio coniungeret & Craſſum conciliaret:ſe tertium ſocium fecit:ut nihil in republica gereretur quod ſuo arbitrio diſpliceret: ſed poſtꝗ cõcordia direpta eſt morte Iuliæ & cæde craſſi:qui bello parthico occiſus ẽ:ita bellum ciuile ẽ exortũ.. Tribus dominis:Pompeio Craſ.& Cæ.qui ĩter ſe ĩperiũ ro.partiti fuerant.nam ut refert Appiãus. Craſſus ac Pompeius conſules ambo deſignati:Cæſari imperiũ Galliæ in aliud luſtrum prorogarũt. prouincias ipſi ĩter ſe exercituſq; partiti ſunt.Põpeius hiberiam ſortitus ac Lybiã: amicis ad eas emiſſis:romæ perſtitit. Craſſus uero Syriã ac ſyriæ ꝓxima aſſumpſit:ad parthicum ſiquidẽ bellum anhelabat:ut lucrum & gloriã inde referret. Turbã:quia ſocietas regni nunquã duratura eſt: quomodo? Fœdera.ſ. fuerant cauſa.

Regni:quia regnum non patitur duos.ſic Statius.Sociiſque comes diſcordia regnis.hæc eſt ergo cauſa malorum. Feralia:lætifera:ſed ſatius fuiſſet non fuiſſe concordes Cæſarem & Pompeium : ꝗ poſt concordiam in diſſenſionem ueniſſe.Vnde dicitur Cice.prius conſuluiſſe Pompeio:ne Cæſari ſe coniungeret:quia coniũctionem reipu. optimam uidebat: ſe diſcordiam pernitioſam intelligebat. O male concordes: o inꝗ Pompei Craſſe & Cæſar quid tentatis inter uos ſocietatem iũgere imperii? non ne ſcitis: nullum regnum ſociatum eſſe poſſe? Male concordes:nam ut ſcribit Plutarchus Non (ut plurimi exiſtimãt) Pompeii ac Cæſaris inimicitia:ſed amicitia potius bellum ciuile peperit. Cupidine:quia libido regnandi uos in hanc ſocietatem deduxit. Miſcere uires:ideſt coniũgere & eſſe ſocios quaſi dicat hoc fruſtra facitis. Orbem:ideſt imperium orbis terrarum.nam roma domina erat & regina terrarum. In medio : in communi : ut uos tres imperetis: non intelligitis hoc uos fruſtra tentare? quia tentatis facere quod numina prohibent:& dum mundi natura perſtabit:ipſa nunꝗ fides inuenietur inter ſocios regnorum: nec fratres quidem inter ſe fidem ſeruarũt cum regnare cœperũt:quod ita ſit exemplis noſtris & ueterum probari poteſt:ut Etheoclis & Polinicis fratrum. & cum regnum Thebanum uterque teneret:tandem inter illos orta diſcordia mutuis uulneribus ſe cæciderunt:ſic Atrei & Thyeſtis:quorum Thyeſtes uxorem fratris uitiauit. Atreus Thyeſte ad conuiuium uocato filios eius epulandos poſuit. Dum terra leuabit:ideſt dum orbis terrarum durabit. Leuabit ideſt ſuſtinebit: quia terra ſuo pondere librata in certa permanet circunferentia cæli.mare enim terram circundat.recte ergo dicit:quia terra fretum ſuſtinet:aqua uero aerem & terram:quia ſuo pondere aer ſuſtinet terrã : circundatus enim eſt terra:in medioque centro eſt terra.mare ambit terram.ergo terra ipſum ſuſtinet: quia ĩ nullam partem declinari poteſt terra:ſed cum grauis ſit deorſum tendit:& ad locum ſuum redit.exempli gratia : ſi circino facis orbem:punctus:qui in medio circunferẽtiæ erit.diſtabit æqualiter ab ipſo orbe: nec in aliquam partem inclinari poteſt:ſic nec terra inclinari poteſt:nec a ſuo centro diſcedere licet ſit ſuo loco mota:ſiue dextrorſum:ſiue ſiniſtroſum. ergo ſequitur ut eam aer ſuſtineat : & neceſſario in ſuo centro permaneat. Longi la. quia ſeptem ſunt planetæ ſilicet Saturnus : Iuppiter: Mars : Mercurius: Venus : Sol: Luna : quinque ſe modo contra mundum ferunt : modo cum mundo retrogradi ſunt. duo ſilicet Sol Luna ſemper contra mundum feruntur : ideo Longos labores dixit : Nam laborat nitens contra uenientis Sphæræ uertiginem.

Voluent: quia ſol ſemper contra mundum uoluitur. Cælo ideſt per Cælum. Totidem per ſigna: per quot ſigna currit ſol : per totidem etiam luna : ſed hoc intereſt : quia ſol exterius curſum ſuum facit & ſingulo menſe ſingula zodiaci ſigna tenet. Luna uero pereundem circulum curſum ſuum facit:ſed interius. zodiacus eſt circulus in quo duodecim ſigna poſita ſunt : & per obliquum zonarum circundatur per hunc Sol & luna ſuum curſum faciunt:ſed exterius ſol & interius luna.ergo breuior eſt:ex quo ſequitur: ut quantum ſpacii uno anno ſol conficit in uno ſigno permanens:cunque in omnibus ſignis curſum fecerit annũ pficit.at uero luna uno mẽſe oĩa ſigna luſtra:ideo recte dixit lunã ſuccedere diei. Nox.i.luna. Nulla fi.re.ſ.erit

Omnis poteſtas: ερμηνευσισ:nã cum poetæ aliquid obſcuræ dixerint diffuſius poſtmodum dicere ſolent.

Impatiens con.i.potestas nulla cõsortium habere poterit. Nec gentibus ul. nolo inquit externis gentibus credatis:sed a uobis exemplum sumite. Fatorum.i.numinum & uolũtatis deorum. Lõge idest ab externis: nam a uobis & conditoribus urbis exemplum sumere potestis.nam ut Liuius & omnes historici tradũt: Romulus & Remus urbem condidere:& cum augurio uellent inter se dignoscere uter eorum urbi nomen imponeret.Remus montem auentinum romulus palatinum occupauit. prior ille sex uultures:hic postea.xii.uidit.Et quum se remus tpe:romulus numero auiũ priorẽ contenderet.exorta est discorida : ut nõ multo post celer tribunus militum occiderit remũ.Alii dicũt remum a romulo occisum fuisse ꝙ ad ludibriũ fratris prima mœnia urbis transilierit. Primi mu.i.ab initio ædificati. Nec pre.arguit a minori ad maius.si duo non potuerunt in societate regni permanere: cũ regnum exiguum esset.quãto magis pati non potuerunt simul regnare:cum tantum imperium habeãt: ut orbem terrarum possideant:multo magis impellentur:ut plures regnare non possint. Commisit.i. In dissensionẽ concitauit fratres.nã condita urbe Romulus & remus cũ uiderent ciuitatem infrequẽtem esse:ut aliunde sibi ciues cõpararent:Asylum constituerunt:sed ante filii Herculis asylum athẽis fecerãt. Vnde Virgi.quem romulus acer asylum retulit.i.instar prioris struxit.Asylum autẽ locus erat quo omnis conuenientes ut ingressi erant:si fures:siue homicidæ:siue latrones fuissent extrahi non poterant:unde dictũ ẽ asylum ασυλεω. quod ẽ traho & prædor: a uero dicit priuationẽ. Asylum:locus ipse nõ urbs: sed asylum paruum:causa fuit:ut ipm non magno præmio:sed ꝑpter cædes conderetur: ex quo possumus intelligere quid facturi sint fratres regnorum. idem Statius. Lis est de paupere regno. Temporis: more suo quod obscurius dixerat declarat. Discors con.quomodo discors si concordia est: & quo modo cõcordia si est discors: quia pax erat iter Crassum Cæsarẽ & Pompeium inuita. ergo quia inuita: odiosa erat:discors erat. Paxque:ꝙ animos concordes iuiti teneret declarat. Vere inq̃ inuiti Põpeius &

Impatiens consortis erit:nec gentibus ullis
Credite nec longe fatorum exempla petantur
Fraterno primi maduerunt sanguine muri:
Nec pretium tanti tellus:pontusque furoris
Tunc erat:exiguum domios commisit asylũ.
Temporis angusti mansit concordia discors:
Paxq; fuit non sponte ducũ:nam sola futuri
Crassus erat belli medius mora: qualiter ũdas
Qui secat: & geminũ gracilis mar̃ sepat isthmos
Nec patit̃ cõferre fretũ:si terra recedat
Ionium ægæo franget mare:sic ubi sæua
Arma ducũ dirimens miserãdo funer̃ carssus
Assyrias latio maculauit sanguine carras
Parthica romanos soluerunt dãna furores.
Plus illa uobis acie quam creditis actum est
Arsacidæ:bellum uictis ciuile dedistis.
Diuiditur ferro regnum populiq; potentis
Quæ mare.quæ terras quæ totũ possidet or-
Non cepit fortũa duos:nã pignora iũcti bẽ
Saguinis.& diro ferales omine thedas

Cæsar in cõcordiã mansere.Crassus aũt erat uinculũ cõcordiæ eoꝝ q postq̃ bello parthico ꝺletus est: stati est orta dissensio iter Cæsarẽ & Põpeiũ. Qualiter:ꝑ similitudinẽ ostẽdit qũo medius crassus tãtisper Cæsarẽ & Põpeiũ in cõcordia retinuerit. eodẽ mõ inquit crassus tenebat eos:ne bello concurrent:queãdmodum terra inter Ioniũ & Aegeum:duo maria continet ne inter se undis collidantur. Gracilis:idest tẽuis & angusta porthmos & isthmos contraria sunt:iã porthmos est mare circũdatum terra isthmos dicitur terra quæ iter duo maria posita est. Conferre:idest iter se cõtendere ut undæ undis collidant̃:si terra recedat e medio:stati maria illa undas miscere incipiet:quasi exoriatur ilico pugna:sic crasso ammoto inter se Pompeius & Cæsar concurrere cœperũt. Sæua arma:historia talis ẽ.Nam Crassus aduersus parthos profectus est auri cupiditate babyloniam aggressus:quod sentiẽs Arsacides rex parthorum:exercitum contra eum duxit:& cum regionẽ illam ingressus esset:telis parthorum oppressus est. Dirimens.diuidens. Miserando funere: bene miserando:quia cum factum esset ut ad colloquium uẽisset:per insidias occisus est. Carræ: carrarum est ciuitas Babyloniæ. Assyrias: quia babylonia est in assyria:ubi hoc factum est. Particha:idest a parthis illata:& quæ ipi intulerunt romanis:sed exercitus sui bella ciuilia fecerunt. O arsacidæ:o persæ. Plusq̃ creditis:quia non tantum crassum cum exercitu suo deleuistis:uerum etiam populum ro.inter se bello ciuili cõcurrere fecistis. Diuiditur:in duas partes omnes opes populi ro.diuisæ sunt. Quæ mare:per acclamationem dicit tantum imperium populi ro.hoc est terram & maria fortunã regere:tamẽ in imperio suo duo capi nõ potuerunt:Põpeius & Cæsar. Non cepit:non continuit. Nam:idest quia:aliam causam subiungit cur Pompeius & Cæsar simul concurrerent:uidelicet mortem Iuliæ:nam ea affinitas continebat:hinc patrem:inde uirum : ne arma inter se mouerent.Iulia Cæsaris filia ex Pompeio prægnãs cessit e uita:quo tempore Domitius Aenobarbus aduersabatur Pompeio ad consulatus petitionem.Die enim statuta ad petendum descenderant:nec(teste Appiano)superueniente nocte e marito campo discedebant : donec cœptis litibus inter eos : Domitii seruum lumen afferentem interemere.Insecuta deinde omnium fuga Domitius uix in domo ꝓpria saluatus est.Pompeii uestis cruore sordida:a nonnullis ad suos delata causam mortis Iuliæ attulit. Pignora:uicula. Iuncti:cõiuncti sanguine. Ferales:quia tres duces male reip.sociati fuerãt. Thedas.i.nuptias:nam sæpe uno istrumẽto totius rei ꝓprietas idicatur.posuit enĩ thedam pro nuptiis.Antiq enĩ ĩ nuptiis thedis.i. facibus utebãt̃: eo ꝙ uir spõsam noctu ducere solebat. Ferales:qa tres duces his nuptiis magno reipublicæ malo cõsociati e rãt.

Abſtulıt ad manes:parcarum iulia ſæua
Intercepta manu.quod ſi tibi fata dediſſent
Maiores in luce moras:tu ſola furentem
Inde uırum poteras:atq; hinc retinere parētē.
Armataſq; manus excuſſo iungere ferro:
Vt generos ſoceris mediæ iunxere ſabinæ:
Morte tua diſcuſſa fides:bellumque mouere
Permiſſū ducibꝫ:ſtīulos dedit æmula uirtus
Tu noua ne ueteres obſcurent fata triūphos:
Et uictis cedat piratica laurea gallis
Magnæ times.te iam ſeries uſuſque laborum
Exigit:impatiēſque loci fortuna ſecundi
Nec quenq̄ iam ferre pōt:cæſar ue priorem
Pompeiuſue parem.quis iuſtus induit arma
Scire nefas.magno ſe iudice quiſque tuetur.
Victrix cauſa deis placuit.ſed uicta catoni.
Nec coire pares.alter urgentibus annis
In ſenium:longoq; togæ tranquilior uſu:
Dedidicit iam pace ducem:famæque petitor
Multa dare ī uulgus:totus popularibus auris

Ad manes.i.mortua eſt. Parcarum:quia tres ſunt parcæ:Lacheſis:Clotho: Atropos: quæ uitam hominū
diſponere uidentur.nam Lacheſis quæ filat : principium uitæ cuiuſlibet perſonæ oſtendit: Clotho quæ colū
ſuſtinet uitam hominum ducit.Atropos quæ fila rūpit:ſignificat finem uitæ hoīs:& dicit̄ quaſi inexorabilis
ab a & τρεπω uerto qa uerti nō pōt cū ad finē puenerit.parcæ quoq; ſimiliter fila uitæ Iuliæ duxerūt. Quod
ſi fata tibi:ratio dicti:qa ſi diu uixiſſes tu ſola potuiſſes ī amicitiā cōiūgere uirꝝ & patrem. Maiores moras.i.
diuturniora ſpacia uitæ:qa Iulia ſignū erat pacis. Manus:nam māuū cōiunctio ſignū ē pacis. Vt generos: p
ſimilitudinem declarat hiſtoriam tangens: Romu/
lus īſtituto ludo Conſi:unde cōſualia ludi illi: quos ī
genti apparatu fecit:oēs ciuitates cōuenerunt romā:
ſed dixit prius militibus ſuis cū ſignū daret̄: ut unuſ
quiſq; uirgines rapet : raptis itaq; ſabinis patres irati
ſunt romāis quorꝝ rex Tatius cū exercitu ſumptis ar
mis bellū romāis ītulit:cū aūt utriq; acies ſtarēt dimi
caturæ uirgines raptæ quarꝝ iniuria bellū mouerat:
ſciſſa ueſte:& crinibus ſparſis:hīc uiros:īde parētes ar
ma depōere coegerūt.dicētes nos irarꝝ cauſa ſumus:
ī nos cōuertite ferrū.melius peribimus cū uiris: q̄ ſi/
ne uiris uiuere poterimus:qbus uerbis tunc pax tran
qlla ſecuta ē:& uires ſimul cōicarūt romāi cū ſabinis:
& Tatius romæ uixit. quēadmodū ergo ſabinæ uir/
gines:uiros & parētes armatos:ī amicitiā duxerūt:ſic
& Iulia ſi uixiſſet media fuiſſet īter māus armatas cæ
ſaris & pompeii & illos ī amicitiā cōiunxiſſet. Fides
diſ.i.diſſoluta eſt o iulia. Aemula uir. acceſſit uirtus
æmula īuidia nā uterq; dux & prīceps erat:& res ma
ximas geſſaret.Pōpeius inquit dū mare a piratis libe
rat:dū Mithridatē ſubigit:dū Arabiā: Iudeamq; bel/
lo ſuperat.At uero cæſar dū Galliā:Germaniā:Britā/
niā cū illyrico decē ānis populi romāi īperio adiūxit.
Virtus æmula:qa nō poterat ſibi pſuadere : ut alter
alteri cederet: nec parē pōpeius nec cæſar ſupiorē pa/
tiebat̄:ergo æmula qa æmuli uirtutis īuicē erāt. Tu
ma.ſ.pōpei.nā magnus poſt deuictā aphricā appella/
tus ē a magnitudīe rerꝝ q̄s geſſit. Noua ac.ti.ſ.Cæſa
ris:q p dec ēniū ſubegerat ſeptētriōis partē:& Britan
niā q̄ ab orbe terrarꝝ quodāmodo remota ē. Triūphos ue.qa triūphauit ſæpe pōpeius d̄ Aphrica: d̄ Hiſpāia:
de Mithridate. Piratica laurea:nā piratæ mare ſuperū & īferū:ita occupauerāt:ut īntercepta eēt mercatoribus
nauigatio. hi primo a Seruilio Iſaurico uicti fuerūt:deīde a pōpeio q̄dragesimo die fūditus deleti:q(ut refert
Strabo)ſupra mille & trecenta nauigia cōcremauit:ex hoībus qui plures uigīti milibus ſuperfuere:alios ī ur/
be ſolos habitatum deduxit : quā ille pompeiopolim appellauit alios Dimen urbem acheorꝝ hominibus ef/
ſatam:quæ nunc romanorꝝ colonia ē. Cedat gallis.i.ne uictoria gallorum maior uideatur: q̄ piratarum : his
rebus elatus erat pompeius:ſed cæſar ſua geſta habebat:quæ illius aīum extollerent te.ſ.o.cæſar. Series.i.or
do cōtinuus qui tuo tenore uictorias cōſecutus fueris. Vſuſq; la.quia bellum per decēnium geſſiſti ſemper
inuictus. Secundi loci:quia non poteras ſecundus eſſe a pompeio:ſed iam illuc Pompei & Cæſaris æmula/
tio proceſſerat:ut non poſſent animum īducere:ut alter alteri cæderet:neceſſe eſt ergo ut diſſenſio incendat̄ :
& ardeat. Quis iuſtius:magna laus Catōis cuius ſententiam comparat iudicio deorum.nam magnum uter
que iudicem habet belli ſucepti:dii iudices ſunt pro cæſare.Cato uero pro pompeio : ut non īferior uideatur
eſſe ſententia catonis iudicio deorum. Nefas : ideſt non licet ſcire. quis ideſt uter cæſaris an Pompeii. Vi/
ctris:declarat:quo iudice:iudicio deorꝝ ſe defendit cæſar pompeius ſententia Catonis. Pares:non ætate: ſed
pares congreſſu erant:qa iam in ſenium uergebatur pompeius.Nam quadrageſſimum quartum ānum age
bat:ſed Cæſar iuuenis erat:pompeius inquit qui prouectioris erat ætatis cum diu in pace uixiſſet:iam res bel
licas oblitus fuerat.At cæſar tunc maxime uigebat : & omnem ætatem per continuum decennium in bello
gerendo comſumpſerat. Longo uſu togæ:ideſt longa pace. Dedidicit: oblitus eſt ideſt iam neſcit ſe eſ/
ſe ducem. Famæ petitor: ideſt cupidus gloriæ & laudis. Dare: pro dabat. In uulgus : quia largitionibus
liberior erat in populum romanum. Impelli:pro impellebatur. Eſt caracteris hiſtorici infinitum pro præ
terito perfecto indicatiui ponere. Auris : ideſt fauoribus populi.Nam apud hiſtoricos aura pro fauore po/
nitur.Virgilius Gaudens popularibus auris. Aura itē ſignificat pulchritudīem.Horatius Tua ne retardet au
ra marites. Sui theatri:ideſt quod ipſe condiderat.Nam ante Pompeium nullum theatrum manſurum cō
ſtructum fuerat : ſed Pompeius primo illud lapidibus quadratis: conſtruxit.gaudebat ergo plauſum po/
puli quem in theatro ſuo dabat illi incedenti per theatrum .Nam clari & bonæ exiſtimationis uiri in the
atrum plauſibus excipi: mali uero exibilari ſolebant. Horatius:Datus in theatro quum tibi plauſus.

Plauſu:quia lætitia quadá ſignificabat ꝗ Pompeio uniuerſus populus faueret. Reparare:ꝓbat. Hoc ĩquit nulli curæ erat Pompeio nouas uires prioribus adiungere quaſi opes ſuæ ad culmé iam euaſiſſent. Credere priori fortunæ:quia nõ putabat priorem fortuná poſſe mutari. Vires nouas:hoc autem quod dicit nõ cõuenit ad illud quod Pompeius reſpondit:cum ſenatus eum admonuiſſet:ut ꝓuideret & caueret:ne quid detrimenti reſpublica pateret:nõ ignarus ꝗ Cæſar cũ ingentibus copiis cõtra ſenatus auctoritaté in Galliam ciſalpinam uenerat.Pompeius uero dixit:nihil timeatis patres conſcripti ná ubi ego terrá pede ꝑcuſſero oís Italia mihi fauebit.Poſtea cũ ĩferior eſſet Põpeius. Numantius quidá miles Cæſaris iubebat ut terrá pede ꝑcuteret.Hic auté miles ab Appiano Fauonius nomíe dicitur.

Impelli:plauſuque ſui gaudere theatri.
Nec reparare nouas uires:multumque priori
Credere fortunæ.ſtat magni nominis umbra.
Qualis frugifero quercus ſublimis in agro
Exuuias ueteres populi ſacrataque geſtans
Dona ducũ:nec iá ualidis radicibus hærens
Pondere fixa ſuo eſt:nudoſque ꝑ aera ramos
Effundens:trunco nõ frõdibus efficit umbrã.
Sed quamuis primo nutet caſura ſub euro:
Tot circum ſyluæ firmo ſe robore tollant:
Sola tamen colitur.ſed non in cæſare tantum
Nomé erat:nec fama ducis.ſed neſcia uirtus
Stare loco:ſoluſque pudor:non uicere bello:
Acer:& idomitus:quo ſpes:quoqꝫ ira uocaſſet
Ferre manũ:& nunq̃ temerãdo parcere ferro:
Succeſſus urgere ſuos:inſtare fauori
Numinis:impellens qcqd ſibi ſumma peteri
Obſtaret:gaudenſque uiam feciſſe ruina
Qualiter expreſſum uẽtis per nubila fulmẽ
Aetheris impulſu ſonitu mundique fragore
Emicuit rupitque dié:populoſque pauentes
Terruit obliqua perſtringẽs lumina flamma
In ſua templa furit:nullaqꝫ exire uetante

Stat:ꝑ ſimilitudiné oſtendit qualis erat fortuna Põpei.Comparat põpeiũ quercui uetuſte : quæ Ioui cõſacrata:ſæpe magnoꝝ ducum ſpolia ſuſtinuit.Antiqui eím ſolebát Cæſaꝝ hoſtium ſpolia quercui ſuſpendere.Trophæũ dicit quod fiebat fuſis hoſtibus: ſed triumphus ꝓ deuictis & cæſis hoſtibus:quemadmodũ illa quercus quæ ſpolia Cæſoꝝ ducũ ſuſtinet: ná cum eſt ſine frondibus nullá poteſt ſine ramis umbram facere:ideo é uetuſta. Frondes enim ſigna ſunt uiriditatis í arbore. At uero cũ frondes ceciderunt:ſinificat arboré iá uetuſtá. Eodé modo ãtiquũ & ueteré Pompeiũ dicit fuiſſe : ſed prioris dignitatis adhuc íſignia retiere. Nominis.ſ.Pompei. Stat:recta é & ſtabilis permáet. Vmbra:non ipſa gloria: ſed gloriæ quaſi ueſtigia. Exuuias ueteres : átiqua ſpolia populi declarat.Videlicet. Dona ducũ:qa duces uouebát: ſi hoſtes uiciſſent illoꝝ ſpolia ſe quercui Ioui cõſacratæ ſuſpenſuros. Nec ualidis radicibus : qa nõ nimis ualidæ ſũt radices:ná nimia uetuſtate ſunt cõmotæ. cõparatio ꝑtinet ad illud ut oſtendat Põpeium ꝓuectioris ætatis fuiſſe. Suo pondere:quia ipſum arboris põdus eá ſtabilem facit:ſic res geſtæ í maxima dignitate Põpeium retinebát. Nudos:frondibus ſpoliatos. Non efficit um.non uigore ſuo efficit umbrá arbor:ſic Põpeius nõ uigore ſuo honorat:ſed reꝝ geſtaꝝ ſplédore. Sed q̃uis:q̃uis ipa quercus íquit adeo uetuſta ſit:ut primo impetu uéti caſura eé uideat: tamé cum aliæ arbores ualidiſſimæ ſint:ipſa præ cæteris í honore habet:itidé Põpeio cõtigit:ná licet multi duces ro.illo uiribus corporis & animi ꝑſtantiores eſſent tamen Pompeius præ cæteris in honore habebatur. Euro:ſpecies pro genere.i. ſimulat primus uentus flare cœperit. Nutet:moueatur. Sola.ſ.quercus uetuſta. Sed non:talis erat Pompeius:ſed Cæſar quidem non erat tantæ gloriæ dux:uigebat tamé & animum habebat acriorem:ut nihil niſi uiribus & bello gerere gauderet. Neſcia uir.quia nullius uictoriæ expers eſſe uolebat:ſed coactos bello potiuſq̃ deditione hoſtes ſuperare lætabatur. Acer & indo.unum ſequitur ex altero. Nam quia indomitus ideo uehemens erat. Solent enim duces uictoria fieri inſolentiores. Quo ita:pudebat aggredi illud quod aſſequi poſſe ſperabat: ſed quo ira illum uocaſſet ſtatim ſe rapiebat. Manuum:uires ſuas. Quo deeſt eo. Temerato ferro:poluto ſanguine hoſtili. Vrgere:pro urgebat ideſt impellebat: non expectabat fortunam ſecundam:ſed eam urgebat. Inſtare fa.i.imminebat fortunæ:ut ei faueret. Impellens quicquid ipſi obſiſteret:ne ad ſummũ faſtigiũ perueniret:uiribus ſuis propulſabat. Ruina.i.omnia proſternebat:contra hoſtium uoluntatem. Qualiter per ſimilitudinem oſtendit Cæſaris impetum. Talis inquit erat Cæſar aduerſus hoſtes:qualis impetus ſolet eſſe fulminis:quod magno ſonitu fragoreque torquetur . Expreſſum uentis:cauſam fulminis tetigit : ná fulmen uentorum conflictu & nubibus in medium cohærentibus exprimitur: quemadmodum os cæſari a digitis exprimitur. Mundiqꝫ fragore.Strepitu cæli.Nam fragor dicitur ſtrepitus fractarum arborum. Rupitqꝫ diem:ideſt emiſit lucem.ideſt coruſcationem.prius.n.fit tonitru deinde ſequitur lux illa:quam coruſcationem uocant.Sed primo lux uidet quia oculoꝝ uiſus celerior eſt:q̃ auriũ ſenſus: quia certior aure arbiter é oculus. Rupit:emiſit lucem.ſ. Virg.rupitqꝫ has pectore uoces. Perſtringens lumina:ideſt obtenebrans oculos:nam perſtringere eſt obtenebrare:ſicut Perſtringens oculoꝝ aciem. Obliqua flamma:coruſcatiõe : quia ſemper fulmen per Obliquum cadit. In ſua templa:ipſius Iouis ideſt ætheris : bene dixit : cum fulmen nihil ſit niſi ignis æthereus. Virg.Fœcundis nubibus æther Coniugis in gremium lætæ deſcendit ideſt Iunonis quæ eſt aer.Iuppiter uero æther dicitur. Templa:qa alta & excelſa loca fulmina capiunt. Nulla materia: qa nulla moles uim fulminis cohercere poteſt:etiá ſi moles íméſæ magnitudinis obſtiterit:tamé facile exilit.

Materia:magnamq; cadẽs magnãq; reuertẽs
Dat ſtragem late ſparſoſque recolligit ignes.
Hæ ducibus cauſæ ſuberant.ſed publica belli
Sæmina: quæ populos ſemp merſere potẽtes.
Namq; ut opes nimias mũdo fortũa ſubacto
Intulit:& rebus mores ceſſere ſecundis:
Prædaque & hoſtiles luxum ſuaſere rapinæ.
Non auro tectiſque modus:menſaſq; priores
Aſpernata fames.cultus geſtare decoros
Vix nuribus rapuere mares:fœcunda uirorũ
Paupertas fugitur:totoque arceſſitur orbe:
Quo gens quæq; perit:cũ lõgos iũgere fines
Agrorum & quondam duro ſulcata camilli
Vomere:& antiquos curiorum paſſa ligones
Longa ſub ignotis extendere rura colonis
Nõ erat is populus:quẽ pax tranqlla iuuaret:
Quem ſua libertas immotis paſceret armis:
Inde iræ faciles:& quod ſuaſiſſet egeſtas.
Vile nefas:magnumq; decus:ferroq; petẽdũ

Magnamq; cadẽs:qa ſi ingrediẽs ruinã fecerit:ita exiens ruinam facit. Nulla materia.Nulla mole. Cadẽs: cũ ingredit. Reuertens:cũ exit. Recolligit:colligit ſimul illos ignes ſparſos. Hæ ducibus: nũc alia dicit fuiſſe illius belli prĩcipia:nõ priuata ſed publica.ſ.cupiditas & libido ĩperãdi:quæ cauſa ẽ belli:& hãc cauſam repetit & dicit:poſt belli amor dedit luxũ:& ſuperfluitas rerꝫ haberi cœpit:& corrupti ſunt mores:tũc habendi & dominãdi libido ĩuaſit homines:quæ maximarꝫ ſeditionũ in republica cauſa eẽ conſueuit. Hæ cauſæ:ſupra memoratæ. Sed publica ſæ.ſ.fuerunt prĩcipia. Merſere:oppreſſere. Fortũa.ſ.regnãdi.i.cupiditas dominandi.Has cauſas etiã ꝑdẽdi rempublicã cõmemorat Liuius ĩ præfatiõe ſui opis.Cæterꝫ aut me amor ſuſcepti negotii fallit:aut nulla unq̃ reſpu.nec maior nec ſãctior:nec bonis exẽplis ditior fuit:nec ĩ quã ciuitãtẽ tam ſera auaritia luxuriaq; ĩmigrauerint:nec ubi tantus ac tã diu pauꝑtati ac ꝑſimõiæ honos fuerit:adeo quanto rerꝫ minus tãto minus cupiditatis erat: nuꝑ diuitiæ auaritiã & abũdãtes opes deſideriũ proluxũ atq; libidinẽ pro eundi ꝑdendi:q̃ omnia ĩuexere:has igiť cauſas publicas commemorat:quia labente diſciplina lapſi ſunt mores: & omnia ſimúl corruerũt ad ea uſq; tempora. Opes nimias:nõ neceſſarias. Mũdo ſubacto: orbe terrarum imperio romano ſubiecto. Mores:ſcilicet boni & temperati nam ΠΕΡΟΝ ẽ.
Ceſſere ſecundis re.i.propter copiã & proſperitatẽ abierũt boni mores. Mores:quia diu populus romanus non argẽto uſus eſt.Nam familia tota aeliorum quæ.xvi.uiros habuit claros:nec ſcrupulum quidem argenti poſſederat.Sed Paulus æmilius primus aelio tuberõi genero qnq; põdo argẽti dõauit:ut Valerius dicit.Licinius cẽſor Corneliũ ruffinum cẽſoria nota damnauit ꝙ quinq; pondo argenti poſſideret.Seruius rex primus ſignauit æs nota pecudũ teſte Pli. unđ & pecũia appellata.Argẽtum ſignatũ ẽ anno urbis qngẽteſimo octogeſimo qnto. Quĩto Fabio cõſule.Populus ro.ne argento qdem ſignato ante Pyrrhũ regẽ deuictũ uſus ẽ.Nota argenti fuere bigæ atq; quadrigæ.Nota æris fuit ex altera parte iãus gemius:ex altera roſtrũ nauis.Aureus nũmus poſt annũ.lxii.percuſſus eſt:q̃ argenteus. Præda & hoſ.ra.i.præda hoſtilium rapinarum per endiadim. Suaſere lu.quia quanto maiores opes eſſe cœperunt: tanto maior cupiditatis habendi romanis uenit iuxta illud. Et quum poſſideant plurima plura petunt. Modus.i.menſura nulla fuit in opibus. Fames:non modo in ædificiorum magnificentia & in auro poſſidendo mẽſura non fuit.Verum etiam in conuiuiis & epulis modum exceſſere romani. Aſpernata.ſ.eſt. Menſas prio.Quia adeo continentes priſci romani erant:ut frequentior uſus apud eos eſſet pultis:q̃ panis. Cultus:ideſt ornatus ueſtium omnium:& in poſſidendo auro & in ædium magnificentia & in epulis cœperunt romani excedere modum: & creuit habendi cupiditas:inde fuit cauſa bellorum:& ſeditionis. Virorum.ſ.fortium uir a uiribus diciť quia maiores habeat uires q̃ fœmina:a quo deriuatur uirtus ſecundum Cice. Fœcunda pauper.Virorum paupertas fœcunda eſt. Quoniam fortibus & bonis uiris paupertas abundat:in paupertate.n.duri: in diuitiis molles & effœminati naſcuntur. Fugitur.ſ.a romãis & ab omni natiõe & populo. Arceſſiť.i.arceť: expelliť prohibeť:ab arceo.n.fit arceſſo. Quo gens:nã ꝑpter aurꝫ mille doli cædeſq; perpetrantur.Phocylides.χρυσε κακων αρχητε βιοφθορέ.i.aurũ malorꝫ artifex:corruptor uitæ. Tunc.ſ.ubi opes abundare cœperunt romani contẽti erant modicis finibus agrorꝫ:nũc latifundia poſſidere uoluerunt:ut finẽ agrorꝫ nullum facerẽt. Iungere:pro iungebãt romani. Quondã ſul.q̃ quondã romani principes coluere:nã romãi principes glorioſe colere agros ſolebãt:& ab agris ad cõſulatum alioſq; magiſtratus accerſebanť.Oui.faſt.primo.Iura dabat populus poſito modo prætor aratro.Paſcebatq; ſuas ip̃e ſenator oues.Vnde uiatores miniſtri illi dicti ſunt a uia:ꝙ ab urbe ad agros miſſi in urbẽ colonos arantes accirent ad magiſtratus. Longa ru.quia in agris culturæ dediti habitabant namq; agrum male coluiſſe cẽſorium ꝓbrum putabať & quẽ bonum colonũ appellaſſent:ãpliſſima erat laudatio.Auctor Cato. Lõgos fi.quia agrum agro cõiungebant. Sulcata.i.arata. Vomere camilli.Nam Camillus agriculturam exercuit.hic fuit qui gallos diſſipauit:ciueſq; in urbe Romana retinuit: cum cõſilium caperent migrandi ueios. Curiorꝫ:curius fuit qui Cæſis Sanitibus & Sabinis deuictis magiſtratu relicto agrum coluit. Non erat is po.iã non talis erat populus ro.qui ut ante conſueuerat pro libertate bellũ gereret:& in pace ſine iniuria uiueret in bello aũt uiuebat cupiditate.ſ.poſſidendi. Sua li.ut contentus eſſet libertate. Iræ faci.quia romani facile iraſci cœperunt:ut parua cauſa ſubſiſtente bellũ gentibus inferrent. Vile nefas.i.ut ſatiſfacerent cupiditatibus ſuis:nihil nefas eſſe putabant. Decus.ſ.romanis:erat.ſ.plus patria potuiſſe: ꝙ opibus atque potentia cæteros uincerent id putabant eſſe decus: quod ferro & armis acquirerent.

Potuiſſe plus pa.i.ſibi ſuæ patriæ iura ſubiicere. Ferroq;:nõ ſolũ ĩquit eſſe magnũ decus:ſed de quo dimicarẽt ferro & armis. Mẽſuraq; iuris uis erat:tãtũ quiſq; poterat:quãtũ uiribus ſupior erat ná is iure oẽs ante ſtare uidebat':q uiolẽtia cæteros opprimeret. Plæbiſcita.i.coacta ſunt:leges erãt cõmũes tam patriciis : q̃ plæbeis:ſed plæbiſcita dicunt' ſtatuta:quæ a plæbeis ferebant':Tribuni pl.abrogabant leges ſenatoꝝ:patricii autẽ plæbiſcita opprimebant:inde inqt iura oĩa tacuiſſe. Iura cum cõ.quia ſemp tribuni ĩfeſti fuere cõſulibus : nã tribuni rem plæbis augere uolebant. At uero conſules ſtudebant patriciis & nobilitati. Hinc.i.a ui. Rapti fa.ſed cœpit eſſe largitio ĩ Po.ro.ut nõ bonis artibus ciuitati cõſulerẽt:ſed pecunia & largitiõibus corrumperẽt populũ. Sector:iuris uerbũ eſt.Sector dicitur æſtimator redemptorq; bonorum proſcripti: qui ea demum maiore pretio ſit uenditurus:quaſi ſui lucri ſpem ſecaret.i.ſequeretur : nam ſecare pro ſequi ponebãt.Vir. Ille uiam ſecat ad naues ideſt ſeqtur. Sectorque fauoris ideſt populus erat ſui fauoris uenditor:ita populus fauorem ſuum uendebat: ut qui maius pretium largiretur ei ſua ſuffragia daret. Ambitus:immoderata cupido habendi magiſtratus.Nam petituri magiſtratus precibus & pecuniis ſenatores ambibant: ut ſuis ſuffragiis prouehérentur ad magiſtratus.Ideo Letalis ambitus ideſt peſtifera cupiditas magiſtratuũ. Annua cer.quia conſulatus magiſtratus annuus fuit. Campo ue. ideſt populo romano: quia in campo martio ſua ſuffragia uendebant. Continens pro contento poſuit. Hinc uſura uo.quia nõ ſuppetebant diuitiæ:ut poſſent ſuum luxum implere:ideo erat neceſſe:ut pecuniam in fœnus acciperẽt.

Vorax:quæ ſemper & occulte deuorat. In tempore:quia uſura tempore creſcit. Concuſſa.i.commota & fracta:qa fides ex populo romão aufugit. Multis u.bel.nam qui fœnore ſunt oppreſſi:ſemper bella deſiderant:ut aliena rapiant & ideo multis utile bellum dixit. Iam geli.cæ.narratio.Poſtq̃ ciuilis belli ſæmina atq; prĩcipia tam priuata:q̃ uniuerſalia attulit: cum rationibus:quæ ſeditiones in ciuitatibus excitare ſolent.Nunc dicit quid Cæſar fecerit poſtq̃ animo bellum gerere concepit: promoto.n.exercitu in galliam Rhauennã appulit: deĩde Ariminũ ſe recepit unde poeta ab hiſtoria nõ declinat quam:ſi uoles:lector ĩuenies apud Appianũ Suetoniũ Plutarchum.Floꝝ & in ſuis commentariis Iulium Cæſarem. Curſu.i.celeritate.Nam celeriter omnia agebat Cæſar. Cœperat:pro conceperat animo. Motus:magni belli maximos motus conceperat. Vt uentũ eſt par.cũ Cæſar perueniſſet ad rubiconem amnẽ:& ibi aliq̃diu cogitaſſet quid facere deberet:feſſum laboribus & diuturnis ſolicitudinibus animi ſomnũ oppreſſiſſe dicũt: & ĩ ſomniis obuerſatã eſſe urbis romæ imaginẽ quæ illũ alloq uidebatur. Parui rubi.quia rubicon amnis eſt haud ꝓcul ab Arimino oppido ad quẽ Cæſar cum ueniſſet ſubſtitit:cauſa aũt cogitationis fuit. Dubitabat eĩm q; Decretũ erat:ut quiſquis armatus hunc amnẽ tranſiret: ſiue ille ĩperator eſſet:ſiue miles:patriæ diiudicaretur hoſtis. Quinẽt in portu Arimini prope rubiconem adhuc erat marmorea cruſta:in qua hæc ſcripta erant.Impator: ſiue miles:ſiue tyro armatus quiſquis ſiſtito uexillũ armaq; deponito:nec citra hunc amnẽ arma: ſignaue traducito:& ſi quis contra fecerit hoſtis diiudicabitur populi ro.ac ſi arma cõtra patriã tulerit penateſq; deos ab ſtulriit. Patriæ tre.cõtra morẽ dubitantis.Hoc dicit:qa Cæſar ut hiſtorici tradũt & maxime Suetonius:ſomniauit ſe cũ mře ſua coire:aruſpices reſpõderũt ĩpum ſubactuꝝ urbẽ romam:q̃ ẽ mater cõis oĩum ciuiũ. Clara.ſ.imago & mœ.tãq̃ mœſtiſſima eẽt Roma. Turrigero u.qa turrita ẽ urbs Roma. Cãos c.qa iã ſeptingẽti ferme ãni ꝑterierãt:ex quo roma condita erat. Lacera.cæ.laceratis crinibus ſignificabat mœrorẽ. Nudis la. ut mos eſt plorantiũ. O uiri quo tẽ.ul.qa non licet uobis tranſire rubiconẽ armatis. Iure: qa dicit inſcriptio quiſqs armatus ſiſtito. Hucuſq; licet:uobis armatis uenire. Ciues:ſicut ciues debent: alioqn pr̃iæ hoſtes iudicabimini:ſi amnẽ tranſiueritis. Horror:ẽ tremor cum frigore. Riguere.i.erectæ ſunt:qd' ſiguũ eſt timentis. Lãgor:qa corpore quodã ĩpeditus cõtinuit gradũ ſuũ in ripa:& cõuerſus ad ꝓximos ait:etiã nũc regredi poſſumus.qd' ſi ponticulũ trãſiuerimus:oĩa armis agẽda erunt. Mox deinde amnẽ tranſiuit:dicẽs. Eat' quo deoꝝ oſtenta & inimicoꝝ iniqtas uocat:iacta eſt alea.Sed hic põit alia uerba qbus uſus fuerit Cæſar cũ tranſiret. Proſpicis mœ.qa præſes urbis romæ Iuppiter erat.Nã ĩ arce Tarpeia q̃ eſt ĩ capitolio tẽplũ Iouis cũ Iunone colebatur:& cætera oĩa deoꝝ templa ſuperabat. Rupe:capitolium.n.appellatum eſt rupes Tarpeia a duce Spurio Tarpeio qui primus arci romanæ præfuit. Phrygii pe.i. Troiani dii quos æneas ĩ Italiam ſecũ tulit.

Plus patria potuiſſe ſua:menſuraque iuris
Vis erat:hinc leges & plæbiſcita coactæ:
Et cum conſulibus turbantes iura tribuni:
Hinc rapti faſces pretio:ſectorque fauoris
Ipſe ſui populus:lœtaliſque ambitus urbi
Annua uenali referens certamina campo:
Hinc uſura uorax:auidũq; in tempore fœnus
Et concuſſa fides:& multis utile bellum.
IAm gelidas cæſar curſu ſuperauerat al/
Ingẽteſq; aĩo motꝰ.bellũq; futuꝝ/ pes:
Cœperat:ut uentum eſt ꝑui rubicõis ad ũdas:
Ingens uiſa duci patriæ trepidantis imago
Clara per obſcurã uultu mœſtiſſima noctẽ.
Turrigero canos effundẽs uertice crines
Cæſarie lacera:nudiſque aſtare lacertis:
Et gemitu ꝑmixta loqui:quo tenditis ultra
Quo fertis mea ſigna uiri? ſi iure uenitis:
Si ciues? hucuſque licet:tunc ꝑculit horror
Mẽbra ducis:riguer' comæ.greſſuſq; coercẽs
Langor:& extrema tenui ueſtigia ripa:
Mox ait:o magne qui mœnia proſpicis urbis
Tarpeia de rupe tonans:frigiique penates

Gentis iuliæ:& rapti ſecreta quirini
Et reſidens celſa latialis iuppiter alba:
Veſtaleſque foci: ſummi quoq; numinis īſtar
Roma faue cœptis. non te furialibus armis
Perſequor:en adſum uictor terraque mariq;
Cæſar ubique tuus liceat:mō nūc quoq; miles
Ille erit. ille nocēs qui me tibi fecerit hoſtem.
Inde moras ſoluit belli:tumidūque ꝑ amnē:
Signa tulit propere. ſicut ſquallētibus aruis
Aeſtiferæ libyes uiſo leo cominus hoſte
Subſedit dubius: totam dum colligit iram
Mox ubi ſe ſæuæ ſtimulauit uerbere caudæ:
Erexitq; iubā:& uaſto graue murmur hiatu
Infremuit:tum torta leuis ſi lancea mauri
Hæreat: aut latum ſubeant uenabula pectus.
Per ferrum tanti ſecurus uulneris exit.
Fonte cadit modico:paruiſq; impellitur ūdis
Puniceus rubicō cum feruida canduit æſtas:

Gentis iu. i. cōſecrati a gēte iulia:nā Iulus conſecrauit deos ī Alba:deinde euerſa Alba trāſlati ſunt romam.

Secreta q:hiſtoriā tetigit. nā cū Romulus q qrinus ē appellatus ſuos milites ad capreæ paludē recēſeret ſubito tēpeſtas cū ꝓcella & fragore exorta ē:ut cælū nubes obtexerit & aſpectū oculis adimeret: ī hoc turbie tēpeſtatis euāuit Romulus:nec poſtea ī cōſpectū rediit. Vulgo creditū ē illū pr̄ibus fuiſſe laceratū:qđ uerisimile uidebatur:qui uero ꝓximi romulo ſteterāt dixerūt illū ſublatū in cælū euanuiſſe. Populus mœſtus q deſiderio ſuis regis tenebat̄ nō hoc ſibi ꝑſuadere poterat:& qa apꝑebat rē ad ſeditionē ſpectare. Poſt dies aliquot Iulius ꝓculus:ſiue id ratus:ſiue ut populi dolorem mœrorēq; cōciliaret in concionē prodiit: & his uerbis cōſolatus eſt populum ro. dicens mane:& prima luce ſibi obuiā factū eſſe Romulum & dixiſſe. Abi nuncia romanis cæleſtis ita uelle. Vt mea roma caput orbis terraru & ſit:ꝓinde rem militarē colant:ſciantq; : & ita poſteris tradant:nullas opes humanas armis romanis reſiſtere poſſe: hæc locutus ſublimis abiit. Quapropter uerbis huius proculi fides ē adhibita:ut omnes iuſſerit ſaluere Romulum deumq; ſalutauerint.

Secreta:quia ipſum Romulum ſumma ope occultata diſcerptū atq; laniatum ſciebant. Latialis:quia ī oppido alba quod in monte cōdiderat Aſcāius templū Iouis erat latialis:quod nomē accepit : quia latiæ feriæ illi erāt dedicatæ. Latinæ. n. erāt ſacra Iouis celeberrime cōſtitutæ:ad quæ ex omni latio populi conueniebāt:de qbus infra. Oſtēdens cōfectas flamma latinas. Foci ueſtales:æterni ignes ueſtæ:nā ueſta græce εστια interpretatur ignis:eo q̄ in templo eius ꝑpetuus ignis ſeruaretur. Huic conſacratæ erant uirgines : quæ perpetuam uirginitatem ſeruarent : ideo ignis in tēplo eius repoſitus eſt : quia ex oībus elemētis ignis purior eſt:unde uirgines ītemeratæ eſſe debent & incorruptæ ſicut ignis. Inſtar. i. quæ es mihi ad ſimilitudinem numinis. Furialibus. i. pernicioſis & lœti feris armis : ideo inquit arma ſumo : ut ꝓ imperio tuo augendo atque amplificando pugnem. Ille erit no. ego iniuriam illius qui me ſibi hoſtem iudicauerit ulciſcar. Incertus Cæſar his uerbis quid faceret:amnē tranſiuit. Tumidum : quomodo tumidum: cum dixerit parui rubiconis? quia imbribus creuerat amnis uſq; ad ripas. Sicut ſqual. per ſimilitudinem oſtendit quemadmodum ſe habuerit Cæſar:cum ad rubiconem peruenit. Hoc inquit : quō leo facere ſolet cum uenator aut paſtor inſtet obiiciens uenabulum:primo horret: deinde cum cauda iram cōceperit:non timet uenatorem:nec ipſa arma inuadere:ita Cæſar ſubſtitit aliquantulum ut leo. Squal. incultis ſterilibus: nimio calore. Nam aphrica eſt ī meridie:ubi ſol rapidiſſimus ē:ideo ſterilitatē in agris generat. Libyæ:aphricæ q̄ ab īopia aquaꝝ nomē habet:λιπω relinquo:& υω pluo. Colligit. i. recipit irā. Ver. cau. i. ſe cauda uerberādo. Nā q de aīalibus ſcripſere:dicūt leonē ſe cauda uerberar̄:ut ad irā ſe cōcitet. Pli. Leonū aī īdex cauda:īmota blanditias oſtendit: iratus cauda terrā uerberat:deinde terga ceu quodā incitamento flagellatur. Stimulauit:īcitauit in irā. Sæue:ꝓ ipe ſæuus. Infremuit:cū fremitu emiſit. Tūc. ſ. ita iratus:nec ferrū timet:ſed medios ruit moriturus in hoſtes. Si:ꝓ q̄uis. Mauri ſunt populi aphricæ Iberiæ oppoſiti:q a græcis mauruſii uocantur a colore peruſto μαυρον nigrum:& eſt ſpēs pro genere:quia in Aphrica maiores & ſæuiores leōes naſcuntur q̄ alibi. Venabula:uenabulum ferrum aptum uenationi. Iuue. Et nuda teneat uenabula mamma.

Subeāt: ſuccedant. Exit:emicat. exilit. Fonte : deſcribit fluuiū quem cæſar tranſiuit contra præceptum fatoꝝ. Rubicon:ut oſtēdit Strabo inter Ariminum & Rhauennā excurrit in adriaticum pelagus:hunc fluuiū & Eſim amnem qui labit̄ inter Anconem & Senegalliam:fecere ātea terminos italiæ atq; galliæ. Delatus igit̄ Cæſar ad rubiconem:qui Italiam diffinit:parumper:ut refert Appianus:ſubſtitit : & ad fluuium ꝓſpectans: quæcunq; euenire poſſent mala:ſi illum tranſiſſet armatus:mente cogitare cœpit:deinde ad præſentes cōuerſis : hæc effatus dicit̄. Continētia huiuſcemodi trāſitus o amici maloꝝ initiū mihi affert:trāſitus uero uniuerſus mortalibus imponet. His dictis ueluti furore concitus tranſire pergit. Hoc inquiens iacta alea eſt : deinde curſu arrepto Ariminum circa aurorā ingreſſus eſt:nec diu moratus ad ulteriora cōtendit: arcibus p̄ſidia imponens:& quæcunq; in curſu obſtiterant uel ui uel humanitate ſibi uendicans. Fugæ igit̄ & cōuerſiones omnibus in locis ſumma trepidatione fieri cœpere. Curſus quoq; nullo ordine admixto fletu. Quæ oīa ītelligentes cōſules:Pompeium per Italiam delectus facere ueluti rep. extremo in periculo poſita iuſſerūt. Reliq uero ſenatorii ordinis cum Cæſaris impetū tam ſubito adeſſe intuerentur:trepidabant:& pœnitere eos cōtigit:q̄ Cæſaris petiōes ueluti iniquas reieciſſent:tunc quidem iuſtas arbitrati cum timor eoꝝ aīos a contentione ad cōſilii maturitatē traduxiſſet. Fonte mo. parua aqua a natura abundat:ſed iugibus ac ꝑpetuis ībribus inflat̄.

Puniceus:cuius unda punicea ē. i. rubicunda a quo nomē accepit rubicon. Canduit. i. accenſa eſt tꝑe æſtatis.

Per imas.u.qa ipse humilis est p imas ēt ualles labitur. Certus li.ē quidā q̄ si terminus galliæ cisalpinæ. Nā ab urbe rhauēna usq̧ ariminū protendit̕ gallia cisalpina:cuius rubicō amnis ē.Haud ꝑcul ab urbe Arimini īcipit:sed ab Arimino flamina usq̧ ad Anconē tēdit.Deīde īcipit ager picēus q usq̧ ad fines urbis Romæ tēdit.
Disterminat:distinguit:uel discriminat ī duas ptes findit.qa diuisionē facit īter galliā & Italiā Tūc:si paruus fluit rubicō quomō dixit tumidū amnē trāsire cæsarē? quia tūc cū trāsiuit tumidū amnē hyems fecerat. Cynthia tertia:significauit tribus mēsibus pluuiā iugē fuisse.Cynthia dicta ē luna a cyntho mōte deli:in quo solū natale fuit Dianæ & Apollinis. Grauido cornu: pluuiosā fuisse lunā ostēdit eo ꝙ imbres cœpat: & auxerat amnē. Alpes euri reso.fla.quia Eurus ab oriente flans semꝑ alpes.i.niues alpiū in pluuias resoluit. Primus:ostēdit quomodo trāscēdit amnē cæsar.ex obliquo enim amnis obiecit ualidiores equos: q tātisper obtinerēt amnē dum imbecilles trāsirēt. Obliquū.i. trāsuersa aq̄. Sonipes:a sonitu pedū equus dicit̕ grādior & robustior. Rumpit:ꝑ irrūpit:Apheresis est.
Molli uado:Molliori facto equis ferocibus Amnis impetū retinētibus. Fracti:oppositiōe equorū. Cæsar ut:Nūc ꝑsequit̕ dicēs:quod Cæsar fecerit postq̄ leges semel trāsierat: dicit eni cæsarē inuitū hoc fecisse: & cætera omnia fatis ꝑmisisse. Ripā aduersam.i. ulteriorē. Suꝑato.i.transgresso Vir.Hoc suꝑate iugū.
Aruis ueti.lege romāoꝝ. Hesꝑiæ:Italiæ. Hic ait: cōscius uiolatæ legis inquit. Hic:hic anadiplosis ē.i. geminatio q̄ uehementiā aliquā significat. Temerata:uiolata. Te fortu.seq.quēcūq̧ enim mihi exitū dederis:te seq̄r. Pro su.fœ.ꝑ sint.i.nulla fœdera posthac prouētura sūt:sed oīa ferro gerent̕. Credi.i.fidē dedimus.Ergo utēdum ē fatis. Vindice bel.qa bellū erit quod iniuriā nostrā ulscici poterit:& ostēdere an iuste bellū suscepim. Sic fatus:sēper cæsarē celeritate faciēdi p̄stitisse cæteris ostēdit.Dicit enim oēs moras dispulisse:nec diē expectauisse:cōparatiōeq̧ exprimit mirā uelocitatē. Glādis:quā fundæ baleares mittere solēt.nā in mari gaditāo insulæ baleares nomine sūt: q̄ hoc nomē iō cōsecutæ sūt.ꝙ balearici pitissimi sint ac iaculādi fōda:& dicūt̕ απο του βαλλειν.i.iaciēdo eas græci gymnasias uocāt qa nudi æstatē exigāt: uel dicunt̕ a balteo herculis comite quē illic reliquit cū ad geryonē nauigaret.Liuius scribūt historici illic matres filiis suis proponere ꝑmium:si metā designatā funda tetigerint:nec prius eos cibū attingere q̄ demonstratam metā fūda ꝑcusserint.Dicit ergo motū cæsaris tāto celeritate fuisse: ut missæ glandis funda celeritatē superet.
Ocyor:uelocior. Torto uer exprimit gestum iaculantis. Funda:dicta a fundēdo:ꝙ glādem plumbeā fundat. Sagitta mis.quia parthi fugientes tanta arte sagittas mittunt:ut persequentes percutiant.Vir.Fidentēq̧ fuga parthum uerisq̧ sagittis. Vicinum:postq̄ rubiconem cæsar transit:dicit ariminum ipsum uenisse:Vnde incipit flamina.Ariminum:ut docet Strabo est umbrorum colonia:sicut & Rauenna:uerum utraq̧ romanos accepit inquilinos.Habet autem Ariminum portum & eiusdem nominis amnem. Minax: minabūdus quia quocunq̧ iret exitium minabatur. Astra fu.quia nocte quidem cœperat iter cum Ariminum uenit: iā solis splendori astra cædebant.i.iam dies aduentabat. Ignes.s.splendorem solis. Luci:stella est nuntia diei.in mane ergo & in ortu solis apparet lucifer unde a græcis φωσ φοροσ dicitur:sic & nocte ueniēte in occasu uidetur eadem stella. Reli.luci.quia ultima stella cæli ē lucifer:quæ splendore solis offuscatur.Stellæ autē nunq̄ occidunt:sed fixæ sunt semper in firmamento.Sed maiore solis splendore superueniente offuscantur lucifer autem maior est stella cæteris:ideo splendor eius diuturnior est. Iamq̧ dies: iam dies oriri cœpat:in quo principiū belli erat futurū. Tumultus:dr̄ auctore Fabio:q̄si timor multus: qa motu belli primo homines timēt.Dicit illā diē obortā:fuisse obscuratā:siue qa ita dii uoluerunt:siue naturaliter ꝙ cælū nubes obduxerint.
Nubila:pro nubes. Tenuerunt:texerunt:quia nubes obscuritatē inducūt:qđ signū mœroris est:sicut lux lætitiæ:unū sequitur ex reliquo:quia si obscuꝝ est cælū:mœstū iō uidet̕. Spōte de.ut significarēt futuꝝ malū dii. Auster:q uētus pluuiā inducit unđ aliter notus uocat̕ ἀπο τησ νοτιδοσ ab humore. Impulerat.s. illas nubes. Cōstitit:ubi cæsar oppidū irrupit:prīo foꝝ cœpit:deinde iussit classica canere:ut terreret Ariminēses: q nondū somno excitati erāt:audito strepitu tubaꝝ expergefacti sunt ad armaq̧ propauerūt:q̄ diu fixa steterant:& his armis instructi in foꝝ cōcurrebant:sed ut uiderūt cæsarē sublimē in medio agmine stantē:statim ꝑteriti sūt. Miles:exercitus posuit ī singulari ꝑ militibus. Depōere signa.i.figere in medio foro. Lituus:dr̄ incurua tuba ad similitudinē litui uirgæ:q̄ usus ē Romulus cum auspicia urbis caperet. Vel qa sit litiū testis.

Perque imas serpit ualles: & gallica certus
Limes ab ausoniis disterminat arua colonis
Tūc uirēs præbebat hyems:atq̧ auxerat ūdas.
Tertia iam grauido pluuialis cynthia cornu:
Et madidis euri resolutæ flatibus alpes.
Primus in obliquū sonipes opponitur amnē
Excepturus aquas:molli tum cætera rumpit
Turba uado faciles iā fracti fluminis undas.
Cæsar ut aduersam superato gurgite ripam
Attigit hesperiæ:uetitis & constitit aruis.
Hic ait:hic pacem temerataq̧ iura relinquo:
Te fortūa sequor. ꝓcul hinc iā fœdera sunto.
Credidimus fatis:utendum est uindice bello.
Sic fatus:noctis tenebris rapit agmīa ductor
Impiger:& torto balearis uerbere fundæ
Ocyor & missa parthi post terga sagitta:
Vicinūq̧ minax inuadit ariminum:& ignes
Solis lucifero fugiebant astra relicto:
Iamq̧ dies primos belli uisura tumultus
Exoritur:seu sponte deū:seu turbidus auster
Impulerit.mœstam tenuerunt nubila lucem.
Constitit ut capto iussus deponere miles

Signa foro. ſtridor lituum clangorq; tubarū
Non pia concinuit cū rauco claſſica cornu.
Rupta quies populi: ſtratiſq; excita iuuentus
Diripuit ſacris affixa penatibus arma:
Quæ pax lōga dabat. nuda iam crate fluētes
Inuadunt clypeos: curuataq; cuſpide tela:
Et ſcabros nigræ morſu rubginis enſes:
Vt notæ fulſere aquilæ: romanaque ſigna:
Et celſus medio cōſpectus in agmine cæſar:
Diriguere metu. gelidos pauor alligat artus.
Et tacito mutos uoluunt in pectore queſtus.
O male uicinis hæc mœnia cōdita gallis:
O triſti damnata loco: pax alta per omnes
Et trāquilla quies populos: nos præda furētū
Primaq; caſtra ſumus. melior fortūa dediſſes
Orbe ſub eoo ſedem: gelidaque ſub arcto
Erranteſq; domos: latii quam clauſtra tueri
Nos primi ſenonū motus: cimbrūq; furētē
Vidimus. & martē lybies: curſūque furoris
Teutonici: quotiens romā fortuna laceſſit
Hac iter eſt bellis gemitu ſic quiſq; latenti
Non auſus timuiſſe palam. uox nulla dolori
Credita: ſed q̄tum uolucres cū bruma coercet
Rura ſilēt: mediuſq; tacet ſine murmur̄ pōtus
Tāta qes noctis. gelidas lux ſoluerat umbras
Ecce faces belli dubiæque in prælia menti
Vrgētes addunt ſtimulos: cunctaſq; pudoris

Clangor: fictitium eſt nomen. Claſſica: orum. ſunt ſigna belli & tubæ flexiles: ſignificant etiam ſonum ipſum. Rupta. ſ. eſt. Excita: mota electis: nam excio cis exciere penultima correpta eſt tertiæ coniugatiōis: dicitur & excire quartæ coniugationis penultima ꝓducta. Diripuit: raptim abſtulit. Arma fixa: nam mos fuit ueterum: ut tempore pacis arma templis ſuſpenderent. Longa pax: quia lōga pace uſi: nullis armis inſtructi fuerant. Fluen. di. i. tabeſcentes. Crate: ακρατειν tenere: quia inuicem uimina contexebantur. Cratibus. n. antiqui ſolebant uti pro ſcutis: nam crates uiminibus textas fuiſſe legimus: quibus conglutinationibus coniungebant: ut eas ualidiores facerent: ideo dicit inuaſiſſe clypeos nudis cratibus cum tabuiſſent coria ſupimpoſita. Nuda: aperta crate quæ coriis bouū tecta fuerat. Curuata tela: quia antea illis non uſi fuerant cuſpidem obtuderāt. Scabros. i. aſperos quia rubigine ferꝝ corrodit̄ niſi exerceas. Vt notæ: nunc dicit quō ſe Ariminēſes habuerint poſtq̄ ſigna romana in medio foro fixa çognouerit: & aqlas lucidas: & Ceſarē in medio agmine ſublimē cōſtitiſſe. Notæ aqui. qa nouerūt ſigna romana Ariminenſes. q; ꝑ. i. & ē ephexegeſis. Cælſus cæ. i. in ſublimiore loco. Dirriguere. i. horruer̄. Geli ar. quia metu membra torpeſcūt. Et ta. mu. uo. inſp. Hypallage eſt: ꝑ ipſi muti ſecum taciti cōquerebātur. O male ponit: querelas ſecretas ariminēſium: heu mœnia male condita: & reddit rōnē: qa pax per oēs tranquilla eſt: nos uero prima bella romāis illata ſentimus: ſiue domeſtica ſiue externa fuerit. Male: īfelici auſpitio. Vicinis gal. qa teſte Appiano: hæc ciuitas gallia egrediētibus prima ī Italia ſeſe offert. Triſti lo. ſ. galliæ ciſalpinæ q̄ uſq; ad rubiconē fluuiū tēdit. Dānata: qa uobis ꝓ dānatiōe cōtigit: ut hoc loco ædificaremini. Pax: ꝑ cōparationē oſtendit ipſos eē miſeriores: alibi pax oīa tenet: nos iam initia belli ſētimus. Alta: ꝓfunda: & ē locus cōmiſeratiōis: cū oſtēdimus nos ī maioribus miſeriis ſemꝑ p̄ cæteris fuiſſe ad cōmiſerationē cōmouēt̄ auditores. Præda fu. i. gerentiū bella. Caſtra: qa ſumus tanq̄ caſtra quotiēs bellū hic incipit̄. Orbe ſub eoo. i. india. Gelidaq; ſub arcto. i. ī ſcythia & ī ſeptētriōe: q̄ regio quāuis frigidiſſima: ſit tamē nobis eēt gratior. Errātes. ſ. in meridie: nā in aphrica q̄ ē meridiei ſubiecta numidæ habitatores ſunt: q nunquā in eodē loco cōſiſtūt: una cum plauſtris liberos & omnia bona uehūt errātes: & ubi nox depræhenderit: ibi habitant: ſicut Vir. dicit. Armentarius apher agit tectumq; larēq;: an potius ꝑ domos errātes ſignificat ſcythas q in tentoriis ꝑ campos errabūdi uiuūt nullis urbibus: ut docet Saluſtius & Hora. ī carminibus. Campeſtres melius ſcythæ quorum plauſtra uagas rite trahunt domos. Clauſtra: quia principium Italiæ eſt flaminia & ager picœnus. Nos primi motus ſenonum: ſenones galli urbē qui deuaſtarūt nos primū īuaſere cimbrū teutones & cimbri cū derelictis ſedibus ſuis cū uxoribus & liberis in Italiā uenere: ut illi īperarēt: quos Marius funditus deleuit ad aq̄s ſeſtias: & primo quidē dicit eos Ariminū ueniſſe. Furentē: bello. Libyes. ſ. Hānibalis. nā Hannibal de Pirreneis mōtibus primū Placentiā uenit: q̄ ciuitas eſt Galliæ ciſalpinæ. Martē libyes. i. Hānibalem libycū qui de libya exercitum in Italiam deduxit. Curſumq;: teutonici cū cimbris & ambronibus fuerūt: & cū magno ac prope īnumerabili exercitu Italiā inuaſere. Quotiēs ro. for. la. i. nunq̄ bellū romāis infert̄: quin nos illud primi ſentiamus. reddit ad illud qđ cœpat nos primi ſenonū motus. Hac. i. ꝑ nr̄am urbē bella ſētiūtur. Sic quiſq;: ſubaudi a ſupiori cōq̄rebat̄. Latenti. i. ſupp̄ſſo: ne qs audiret qa timebat dicere palā. Credita: cōmiſſa. Sed q̄ uol. ſimilitudinē oſtēdit illos tenuiſſe ſilētiū. Tāta inqt fuit Ariminēſiū qes: q̄ta eſt auium tpe hyemis: aut q̄ta ē ī mari cū trāqllū fuerit. Bru. cohe. uo. nā cū pruīa tecta ſūt rura uolucres frigēt: nec cāere poſunt. Lux ſol. exorta dies erat cū hæc gererent̄. Ecce faces bel. iā inqt dies aderat cū Curio & Marcus Antōius tribuni plæbis ex urbe depulſi: q; partē cæſaris defenderēt Ariminū uenerūt cōtumelia ſe affectos querētes apud cæſarem: quia fortuna etiā uolebat: ut iuſte bellū atq; arma mouiſſe uideret̄ cæſar. Nā cū ſenatus cōſulto deliberaretur: ut ſucceſſor cæſari mitteret̄ Marcus Antonius & Curio & Quītus caſſius. quoniā intercedebāt: ne illi ſucceſſor eligeret̄: ī curia primū quidē grauiter repræhenſi ſunt: & deinde cum in ꝓpoſitio ſuo perſtare uellēt: ſenatus cōſulto a cōſulibus ex urbe pulſi ſunt. Vnde ariminum uenerunt cōquerētes apud cæſarē

Rũpunt fata moras:iustos fortuna laborat
Esse ducis motus:& causas inuenit armis.
Expulit ancipiti discordes urbe tribunos
Victo iure minax iactatis curia gracchis
Hos iam mota ducis:uicinaque signa petẽtes
Audax uenali comitatur curio lingua.
Vox quondam populi:libertatẽque tueri
Ausus:& armatos plæbi miscere potentes.
Vtque ducem uarias uoluentẽ pectore curas
Conspexit:dum uoce tuæ potuere iuuari
Cæsar ait partes quanuis nolente senatu
Traximus imperiũ.tũc cũ mihi rostra tenere
Ius erat.& dubios in te transfere quirites.
Sed postquam bello leges siluere coactæ

de iniuria sibi illata a romanis:hinc multo magis indignatus est cæsar cõtra romanos. Duo fuere marcelli cæsari aduersantes & consules ambo:primus Claudius marcellus qui teste Suetõio retulit ad senatum:ut ei succederetur ante tempus:quoniam bello confecto pax esset:ac dimitti deberet uictor exercitus : uerum ut Apianus refert:hunc Marcellum pompeius orationis placabilitate & beniuolentiæ simulatione cõpescuit.Nec multo post alter Caius Marcellus in consulatu successit fratri patrueli suo claudio Marcello: & æmilius Paulus:una cum eo ad consulatum eligitur.Tribunus uero curio:& ipse inimicissimus Cæsari:populo acceptus: præterea ad dicendum paratissimus:ex his teste Apiano.Cæsar marcellum nullis pollicitatiõibus ad se allicere potuit.Paulum uero mille & quingentis talẽtis beniuolum sibi reddit:ut neq; pro illo quicquam ageret:aut moliretur contra. Curionem autem ut ꝓ se ageret:plurimo ære alieno oppressum facile adegit qui apertius ac turbatius rem protulit:nec sucessores cæsari mittendos esse decreuit:nisi & pompeio mitterentur.Egressis autem urbe consulibus: enseq; pompeio oblato:ut pro patria in cæsarẽ surgeret.Curioni ulterius nulla supra urbẽ potestas erat: cũ nihil ꝓficeret:nec cæsari quicquã auxili afferre posset: & iam tribunatus elaberetur tẽpus:ueritus pro se ĩpo curio sũma celeritate ad cæsarẽ cõtendit rauennã:blande admodum susceptus.Cæsar cum gratias ageret ob ea q̃ egisset:rerum statum cœpit inquirere. Curio copias oẽs in unũ conferre suadet:uniuersumq; exercitũ ad urbem agere cæsari ecõtra de conciliatiõe adhuc agẽdum uidebatur.Consules porro Marcellus & Lentulus Antonium & Cassiũ:qui tribunatũ una cũ Curione gesserunt senatu excedere imperant:ne in tribunatu assidentes quicq̃ acerbius ab ullo patianť.ii celeriter nocte iam multa clanculum ad cæsarẽ uenere : curru mercenario aduecti seruilibus amicti uestibus:quos cæsar eo habitu ĩdutos exercitui ostendit:uerbis milites irritãs:q; uiros tam p̃claros:tãq; ingentia operatos hostes iudicassent ac ꝓ ipsis uerba facientes turpissime expulissent.Hæc tãgit Lucanus.Antonius tamẽ iussu cõsulũ postq̃ e tribunali descendit: questus q; sacro sanctã dignitatẽ cõtumelia affecissent:e senatu egrediť:bella:occisiones:proscriptiones:ciuiũ fugã:bonoꝝ publicationes annuncians:execrationes etiam impias extulit ĩ eos qui harum reꝝ causam attulissent. Ecce faces.s.Marcus Antonius Curio & Cassius tribũi plæbis. Dubiæ menti:nõ q; cæsar dubius esset bellũ suscipet an nõ:sed dubius erat quid faceret:immo illis hoc exploratũ erat:unde menti cæsaris potuerũt addere stimulum. Fata:deoꝝ fortuna. Cunctasq; pudo.quia si qs pudor inerat mẽti cæsaris illum penitus sustulerant. Iu.for.labo.qa fortuna uidetur hoc uoluisse ostendere:ut bellum iuste mouere uidereť cæsar. Armis.i.bellis. Ancipiti urbe:quia pars Cæsari:pars Pompeio fauebant. Discordes tri.i.An.Cas.& Curionem:qui intercesserant ne successor cæsari in galliam mitteretur. Victo iure:tribunitio:quia tribunitia potestas erat sacrosancta:unde dicit curia minax:quia iure nemini tribuno plæbis poterat nocere. Iactatis:improperatis quia quod gracchis cõtigerat tribunis:idẽ & uobis cõtigit quia expulsi estis e curia. Hos iam:dicit curionem qui superiore ãno tribunus fuerat se illis comitẽ dedisse.Hic Curio plurimũ eloquẽtia ualebat & cõtionẽ sæpe ad plæbẽ habuerat:ut seditionẽ in populo faceret:his stimulis impulsus cæsar ẽ:ut quod aĩo concepat.Nunc tandem efficeret. Hos.s.tribunos plæbis.M.Antonium &.Qu.Cassium. Vicina:quia Ariminũ est haud procul ab urbe. Curio audax:quia ausus est cõtra senatus auctoritatẽ partes cæsaris defẽdere. Venali lin.quia causidicus causas p̃tio egerat:illi linguã uendere dicũtur qui p̃tio causas agunt ĩ foro. Vox quõdam po.i.tribunus:quia uox populi ẽ tribunus plæbis:eo q; agere solet de commodis plæbis. Libertatem.s.contra nobilitatem nõ dubitabat senatui & patriciis si opus esset resistere. Poten:nobiles. Vtq;:quia tali erat ingenio & eloquentia: ut cæsarem uidit cogitabundũ & incertũ:quid primum quidue secuudum aggrederetur:his uerbis quæ sequũtur illũ aggressus est. Voluentem:cogitantem. Varias cu.quia ĩ diuersas partes cogitãs trahebatur. Dum uoce:dum oratiõe mea factionẽ tuam potui defendere. Traximus:produximus imperium tuum:etiã inuito senatu:ut & prouinciã galliam cum imperio teneres. Nolente senatu:ut tibi successor mitteretur. Imperium:ut dux esses. Tenere rostra:rostra erãt sedilia in foro:ubi tribuni plæbis cõcionari solebãt ad populũ:rostra dicta sunt:q̃a deuictis Antiatibus bello nauali a romanis anno urbis q̃dringentesimo & sextodecimo suggestũ illud.i.sedile erat ornatũ rostris nauiũ. Dubios qri.quia cõcionibus crebris ego romãos ĩcertos: ad partes tuas transtuli. Dubios:an tibi an põpeio fauerẽt.Quirites romãi.dicti sunt a curibus ciuitate sabinoꝝ.nã .T.Tatius & romulus cum paribus auspiciis imperium ro.regerent:Romulus ut sibi beniuolentiam sabinorũ coniungeret ro.oẽs a curibus urbe sabina qrites appellari uoluit. Sed postq̃: ait o cæsar ubi oppressæ sunt bello leges:nec potuimus pro magistratu nostro agere quæ ad dignitatem tuam spectarent : per uiolentiam e ciuitate expulsi:ad te confugimus: in te spem nostram omnem reponentes . Vt tua uictoria nos in patria restituat. Leges siluere:quia contra bellum & arma leges nihil ualent.Nam leges silent inter arma.

Pati.q;.uol.exi.non inuiti:sed nostra sponte libenter exulamus cã tua. Faciet ui.ci.sed uictoria tua uos qui hostes iudicati sumus ciues restituet. Dum trepi.arguit a facili nã cũ exercitu tuo romã iuaseris pompeiũ & alios romãos armatus & paratus ĩperator inermes offendes:facile ergo erit illos subigere.deĩde arguit a minori ad maius.Si maior labor fuit:maiusq; piculũ debellãdi galliã.q̃ minus erit ĩ debellãda roma? debes ergo hãc rẽ suscipere o cæsar. Partes.s.cæsaris & põpeii:quæ in dubio sunt. Tolle moras:qa nocuit semp differre paratis catholica sententia est. Par.la.si par esset labor & periculũ in capiẽda roma:quantus fuerit in debellãda gallia:appeti oporteret oĩo:quia maius p̃mium cõsequereris:sed cũ plus laboris plusq; periculi in debellanda gallia:q̃ ĩ capiẽda ro.sit:minus tamẽ fuit p̃miũ. Pretio ma.quia ubi labor & piculũ sunt:pretiũ maius appetit̃. Metus:p piculo posuit a p̃cedẽti id qđ sequit̃.

Bellãtẽ:probat q; maior fuit labor in debellãda gallia:q̃ roma capiẽda. Pars quota.q.d.minima.sic Iuuena.Quãuis quota portio fecis achææ. Geminis lu. qa p decẽ annos occupatus fuit ĩ debellãda gallia : q̃ ẽ minima pars terrarũ:sed paruo tpis spacio romã cõparare poteris: & đclerat p cõparationẽ:quia cũ ingẽti labore galliã per decenniũ debellaueris : triumphũ tantũmõ tibi dar̃ nõ potuit:sed uicta a te roma te dominũ terrarũ faciet. Lustrum:ẽ spaciũ qnquẽnii græcæ ολυμπιοσ Facili euentu.i.nõ laborioso exitu:qa facile finire bellũ erit imperatori. Tibi roma su.or. capta roma dominus eris terrarũ:cũ ex Gallia tantũmõ ĩuidiã sis cõsecutus. Nũc.i.debellata gallia. Lõgi tri.qa sic triũphare solebãt:ut currũ auratũ & albis equis ueherẽt:& lõgus ordo captiuorũ triũphãtes antecederet. Remeãtẽ.s.deuictis hostibus. Capitolia lau.nã in capitoliũ lauro coronati triũphantes uehebant̃. Liuor cun.ne.quia nihil es cõsecutus ex illa uictoria nisi inuidiã. Liuor:p cã effectũ ponit.nã inuidia facit hõies liuidos:quo nullũ genus hõium est pniciosius. Edax:qa rodit sese:& alios:unde Isocrates φθονοσ εστι μεγιστον κακον τοισ εχουσι:hoc solum iustũ habet inuida q; inuidũ prius pungit. Gentesq; su.& (si diis placet) inquit:nõ poteris uicisse impune: qa tibi pœna erit uicisse hostes:alii uero solẽt præmia hr̃e. Decretũ:deliberatum. Genero:Põpeio.iuidiose dixit. Socerũ:cæsarẽ. Partiri orbẽ.s.cum genero tuo.sed solus habere potes. Sic hæc:orõ curiõis uim maximã psuasionis habuit:nã aĩo spõte sua cõmoto facile erat stimulos adder̃.& p similitudinẽ nõ aliter inqt cæsar incitatus fuit:q̃ cursor sonipes in olympicis certaminibus:q̃ q̃uis sit arrectus aĩo ad cursum : tamẽ ubi clamorem circunstantiũ & flagella audiuerit:multo magis cursu rapitur. Prono:qa Cæsar q̃uis spõte iratus esset:tamẽ addidit stimulos. Eleus soni.i.equus cursor apđ Elidẽ ciuitatẽ arcadiæ:ubi olympia iouis certamina apud olympũ montẽ singulis lustris celebrabant̃:ad quæ cursores & pugiles cõueniebãt. Carcere:p carceribus:carceres est locus & meta ubi arcentur eq:anteq̃ ĩ cursum emittantur.& dicit̃:quasi acer ab arcẽdis equis. Clauso:qa adhuc linea recta teneatur. Carcere cla:retentis eqs. Foribus.s.carcerũ. Laxet repagula: quia toto pectore procliuis lineam percutit:ut transiliat:sed tamen ab auriga detinetur. Conuocac:nunc dicit quomodo ad concionem exercitum suum conuocauerit.Oratione sua ad bellum ĩcitaturus. Cum igitur magno strepitu milites conuenissent:uultu & dextra illis silentium imposuit:ut significaret apud eos orationem uelle habere quibus tacentibus:sicut cæsar incipit. Maniplos:manipli dicunt̃ ordines militũ.collecti in principio fuerunt centũ tantũmõ:& cẽturiones p̃erant maniplis.deinde Tarquinio regnãte aucti sunt. Nã ex duobus factus est unus.s.latino & romano.nam romani & latini cũ adhuc pauperes essent hastis fecerũt manipulos herbæ illigari:& eas pro uexillis sequebãtur.Ouidius Pertica suspensos portabat lõga maniplos.Vnde maniplaris noĩa miles hẽt. Signa:uexilla. Trepidũ:trepidãtẽ timore uel festinũ.ut Ne trepidate meas teucri defendere naues. Turba.i.multitudine militum:quæ magno fremitu concurrebat. Bellorum o so.a beniuolentia principium facit commemorans fortitudinem & uictoriam militum. Illuc autem tendit indignum esse ut uictores exilio mulctati : hostes patriæ iudicentur. Socii:proprie socius in laborem dicitur. & bene separem illis facit. Mille peri.multa finitus pro infinito. Decimo iam uincitis anno:quia per decẽ annos galliam subegit populo romano & illiricum Germaniam & britaniam. Arctois : idest septentrionalibus:& propter Germanas trãs rhenum incolentes dixit. Sub alpibus actæ:Quia ibi omnia gelu rigent.

Pellimur e patriis laribꝰ.patimurq; uolentes
Eixlium:tua nos faciet uictoria ciues.
Dum trepidant nullo firmatæ robore partes
Tolle moras.semper nocuit differe paratis.
Par labor atq; metus precio maiore petuntur.
Bellantem geminis tenuit te gallia lustris.
Pars quota terrarũ:facili si prælia pauca
Gesseris euẽtu:tibi roma subegerit orbem.
Nũc neq; te longi remeantem pompa triũphi
Excipit:aut sacras poscũt capitolia lauros:
Liuor edax tibi cũcta negat:gẽtesq; subactas
Vix impune feres socerum depellere regno
Decretum est genero:pa rtiri nõ potes orbem:
Solus habere potes.sic postq̃ fatus & ipsi
In belum prono:tantum tamen addidit iræ:
Accenditq; ducẽ:quantum clamore iuuatur
Eleus sonipes.quanuis iam carcere clauso
Immineat:foribus.pronusq; repagula laxet
Cõuocat armatos extẽplo ad signa maniplos.
Vtq; satis trepidum turba coeũte tumultum
Composuit uultu: dextraq; silentia iussit.
Bellorum o socii qui mile pericula martis
Mecum ait experti decimo iã uincitis anno.
Hoc cruor arctois meruit diffusꝰ ĩ aruis /actæ
Vulneraq; & mortes : hyemesq; sub alpibus/

Non ſecus:uidete q̃ in grati ſint romãi.nam quibus præmia uictoriæ debent:eos etiã tanq̃ hoſtes perſequũtur:non certe maiore ui Hannibalem perſequerentur q̃ nos perſequi ſtatuerunt. Tranſcenderet al. Hannibal enim expugnata ſagunto trans alpes exercitum duxit:& cũ nulla parte in Italiam trãſire poſſet:in galliam ciſalpinam deſcendit:& urbi romæ per.xvi.annos bella & clades in numerabiles intulit:ut in maximo preiculo fuerint romani: & fere uicti. Implentur:ſupplent̃. Tyrone:tyro nouus miles dicit̃:ſignificat nouũ exercitũ ab aduerſariis cõparari:& rapit eos in odiũ qa ſint crudeles:& in inuidiã:pp potentiã & factiões eoꝝ quibus benefactoré inſectantur. In claſ.pp naues fabricandas. Agi:ĩpelli.ſ.é iuſſus. Quid.ſ.faceré.ſi a gallis uictus & fuſus fuiſſem? q.d.nullo pacto me incolumé paterẽntur. Feroces.ſ.ingenio & uictoria. Ruerent in ter.i.me fugienté perſequerent̃. Nunc: poſt prooemium uenit ad argumenta:quibus oſtẽdat facile poſſe uinci ĩuidos & obtrectatores: & arguit a facili:ꝙ impatores & nouis militibus ĩſtructos minore labore uincere poſſent:cũ ipſi ſint ueterãi & in armis diu uerſati. Ad ſũma:ad maximã dignitaté & gloriã. Tẽtamur:ĩpedior & iritor ad bella. Veniat dux: trahit in cõtemptioné aduerſarios: & primo oſtẽdit idoneũ nõ eſſe pompeiũ ad bella:qa fortaſſe illis difficilius uideri poterat:ꝙ Põpeius uir bellicoſiſſimus & bellicæ artis pitiſſimus uinci deberet:ſed in cõtrariũ probat dicẽs lõga pace deſuetũ eſſe a bellis gerendis. Solutus:a priſtina bellicæ artis laude. Milite cũ ſu.cũ tyrone paulo ante parato q facile ſupetur. Togatæ:nõ armatæ. Partes:ut ſenatores. Marcelluſq; lo.hoc dicit ne aliqs miret̃ mirũ immodũ ꝙ cõſules & ſenatus ſequerent̃ põpeiũ:& ĩter cæteros maxime cato:cuius ſentẽtia probari poſſe ab oĩbus uidebatur. Marcellus.n.cõſul erat & Serui.Sulpitius quo tpe bellũ ciuile nuntiatũ eſt:q primi fuerũt cõſules qui retulerũt de ſucceſſore Cæſari mittẽdo. Sed tribuni plæ. Marcus Antõius & Caſſius & Curio ĩteceſſerat. Loquax:quia marcellus nimia eloquẽtia fretus cõtra cæſaré nõ in arma pcedendũ diffiniuit:ſed Cæſari mittẽdũ ſucceſſoré ut priuatus exercitu rediret:& legiones dimitterent̃. Et nomina ua.cato.nõ põt negare quin magna apud hõies habeat̃ Catõis opinio: ſed licet magna ſit:tamé uana & mendax. Scilicet:licet in odium adducit pompeiũ:& ĩ inuidiã: tamé hoc loco pcipue id facit: ꝙ dicit illũ ante tps cliẽtes largitiõibus corrupiſſe: quibus fretus audet oĩa p pliũ facere. Sociabunt.i.ſi ſemp clientibus fuerit ſociatus põpeius oĩ tpe regnabitur? q.d.nõ. Extremi:humiles & abiecti.

Nõ ſecus ĩgẽti bellorũ roma tumultu - actæ
Concutitur:q̃ ſi pœnus tranſcenderet alpes
Hannibal:implẽtur ualido tyrone cohortes:
Inclaſſem cadit omne nemus:terraq; mariq;
Iuſſus cæſar agi:quid ſi mihi ſigna iacerent
Marte ſub aduerſo:ruerẽtq; in terga feroces
Gallorum populi? nunc cũ fortuna ſecundis
Mecũ rebus agat ſuperiq; ad ſumma uocãtes
Tentamur:ueniat longa dux pace ſolutus
Milite cum ſubito:parteſq; in bella togatæ
Marcelluſq; loquax:& nomĩa uana cathonis
Scilicet extremi pompeium emptiq; clientes
Continuo per tot ſatiabunt tempora regno?
Ille reget currus nondũ patientibus annis?
Ille ſemel raptos nũquam dimittet honores?
Quid iã iura querat totũ ſuppreſſa p orbem
Ac iuſſam ſeruire famé? quis caſtra timenti
Neſcit mixta foro gladii cũ triſte minantes
Iudiciũ inſolita trepidum cinxere corona:
Atq; auſo medias perrumpere milite leges?
Pompeiana reum clauſerunt ſigna miloné:
Nũc quoq; ne laſum teneat priuata ſenectus
Bella nefanda parat: ſuetus ciuilibus armis:

Empti.ſ.largitionibus quos ſibi pecuniæ largitionibus ſubiectos fecit:ſignificat ergo ambitiõe pompeium tantas opes adeptũ eſſe. Tempora re.i.ab adoleſcentia uſq; ad ſenectutem. Reget cur.i.triũphabit? quia triumphare erat cæſis hoſtibus imperatorem curru ſublimem uehi albis equis ĩ Capitolium. Honores:nam. Cn.Pompeius in aphrica Caiũ Domitiũ & hyarba regem libyæ bella moliẽtes interfecit:& uigeſimoquarto anno quod nulli romanoꝝ contigerat:triumphauit. Nunquã dimittit hono. nunquid tyrãnus ſemp erit? & finem dignitatibus nunquã ponet? Suppreſſa:ſubiecta.ſ.poteſtati ſuæ. Iuſſa famé: legem frumẽtariã tetigit quam Cicero defen debat.Cn.Pompeiũ annonæ præfectum:terræ mariſque quãtum romãi tenebãt dominum fecerunt:unde & portus oés & merces:fruges:comitiaq; & totius agriculturæ negociationiſque negocia ſub ſua poteſtate erant:unde Clodius cauillari cœpit ſic pompeio & dicere.Non pp̃ter famem ſcriptam eé legé:ſed ut lex ſcriberetur factã eſſe famem. Per orbem totum.ſ.cũ dominus terræ mariſq; põpeius eſſet.

Famem.ſ.cum præfectus é annonæ factus. Quis caſtra:quis neſcit pompeiũ militibus armatis circundediſſe forum:& iudicia armis ſuis ſubegiſſe:quo tempore ſeptus erat corona militum milo.unde Cicero pro Milone cauſam dixit:& ocioſo clodio:legem tulit pom.ut de cæde quereretur in appiauia facta.unde factum eſt ut militibus armatis ſibi iura fori ſubiiceret. Gladii mi.armati milites: inſtrumenta pro militibus. Trepi. milo:ideſt dubium:quia incertus erat milo abſolueretur ne:an tolleretur: & in exilium miſſus eſt. Medias: leges:ideſt communes. Pompeiana ſigna:quia exercitus pompeii circundedit forum. Reum : accuſatum.

Nunc quoq;:adeo inquit facile per uim omnia facere fuit pompeio:& cum in ſenectute ſit bellum quoque gerere poſſit.Adducit in inuidiam. Laſſum:ſenio confectum. Priuata:ſine magiſtratu. Ciuilibus ar. quia ſyllam ſecutus eſt ciuilia bella gerentem contra Marium. Docilis:peritus. Syllã ma. ſcele.nam contrariæ factionis fuit põpeius.ſ.ſyllanæ:cæſar uero marianæ.ſylla:auctore Suetonio: cæſari multos marios ieſſe dixit.

Magiſtrũ ſce.ad irriſioné dicit.nam ſyllam pernicioſiſſimus & crudeliſſimus omniũ romanoꝝ fuit:ꝗ tot milia romanoꝝ in cápo martio cecidit & multos nobiles ac patricios uiros íterfici iuſſit. Vtqꝫ feræ: apoſtrophat ad põpeiũ:& ꝑ ſimilitudiné cædis auidũ fuiſſe oſtédit:nõ aliter:ꝗ tigres:ꝗ cũ ſemel arḿetoꝝ ſanguinem hauſerit:ſaciari nõ poſſũt:ſic & tu Põpei cũ ciuilia bella tractare cœpiſti ab eis deſiſteř neſcis. Sitis.ſ.ſáguinis. Tigres:aíalia ſũt treḿedæ crudelitatis ꝗ í Hyrcáia abũdát:ſpecié ꝓ genere põit:ut Vir.Hyrcáæqꝫ admorũt ubera tigres.At eaꝝ truculétia maxime ꝓbať:cũ maternis curis ícitáť:cũ catuloꝝ íſiſtũt raptoribus &(ut dicit Solinus)ſuccedát ſibi eqtes licet:&aſtu quátolibet fuga amoliri ꝑdá uelit:niſi í ꝑſidio maria fuerint:fruſtra é auſũ oé notáť frequétiſſime:ſi ꝗdo latrões ſuos aſportatis catulis renauigátes uidét in littore:irritata rabie ſe dare præcipites uelut propriam tarditatem uoluntaria caſtigantes ruina:quanꝗ de fœtu uniuerſo uix unus quæat ſubtrahi. Feræ:crudeles. Hyrcanæ:ná Hyrcáia é ꝓuincia ſcythaꝝ í aſia. Luſtra: cubilia feraꝝ. Poſuere:ꝑ de. Altus:ꝓfũdus:qa ex multis arḿetis ſáguis effũdiť. Arḿetoꝝ:ſpõdaicus uerſus. Sitis durat.i.ſic auiditas cædis tibi ꝑmáet. Lambere feraꝝ:ꝑſiſtit í tráſlatiõe.ná tigres lábũt ſanguiné feraꝝ. Syllanũ.i.ſyllæ quo tꝑe geſſit bella ciuilia cõtra mariũ. Nullus:ꝓ nõ ut apud Terentiũ:nullus ſũ ꝓ non:ſic & põpeius ſemel aſſuetus bibere & ſeq ſanguiné ſyllæ máſueſcere nõ põt. Qué tamé:cũ ita regnare cœpis & oía ꝑ uim faceř nũqd tádé íuéiet hæc tua potentia finé? Quis ſcele.mo.ſed ſi inqt nulla rõ adducit: ut exuas tyránidé ſalté exéplũ tui mři ſyllæ q ꝑpetuá dictaturá depoſuit: te doceat:qa cũ ſylla nocte qeſcere nõ poſſet:amicis ſuadétibus dictaturá depoſuit:ut ꝓfũde dormire poſſet. Tamé:anacoluthõ eſt:cõpleť ꝗuis aſſuetus ſis bellis. Modus:finis. Regno.i.tyránidi íuidioſe dixit. Poſt cilicas:diminuit res geſtas põpeii:& dicit nũqd deuictis barbaris: etiá cõtra me bellũ põpeius ſuſcipiet: & poſtꝗ externorũ regũ ꝓuincias multas ſuꝑauerit:ego ne ultima ꝓuincia debellãda põpeio:demãdabor a ſenatu? q.d.indignũ é cũ cõtra hoſtes arma ſũpſerit cõtra ciué romanũ arma ſumere. Cilicas.i.pyratas.cilices populi fuerũt minoris aſiæ quos põpeius ſupauit.ná cũ oís maritima regio eius ípio ſubiecta eét.adeo illi pyratæ íſeſtũ reddiderũt mare:ut íterdũ uſqꝫ ad tiberis hoſtiũ ꝑuenirét:ibiqꝫ ꝑtoré populi ro.cũ faſcibus cœꝑint:hác ídignitaté cũ nõ poſſét amplius pati romái põpeiũ íꝑatoré delegerũt:ut maritimá regioné oém ſubigeret oéſqꝫ pyratas ſuparet. Vagos:huc & illuc diſcurrétes pyratæ át a græco dicti ſũt.περαω.i.a tráſeũdo:qa naues mercatorias ex tráſuerſo tráſeũtes íuadebát. Põtica.i.põti qa põti rex Mithridates fuit cõtra qué miſſus é põpeius:& ꝑ Colchos fugiété cõpulit í boſſoꝝ thraciũ.i.Cõſtátinopoli:ꝗ dicta é Bizátiũ:& redacta í formá ꝓuiciæ poſtea filius Mithridatis noíe pharnax pr̃i bellũ ítulit. q í turre obſeſſus ueneno cui aſſuefecerat uſqꝫ a puero ſe íterficeř uoluit:ſed cũ nihil ꝓficeret a gallo ꝑcuſſore necem íꝑetrauit.alii tamé acutiſſimo ueneno extinctũ ferũt:quos hic Luca.ſeqť. Barbarico ue.qa nõ ſoliti fuerũt romái uenéo gerere bellũ:ſed armis.ergo barbaroꝝ fuit bellũ nõ romáoꝝ cogeř hoſtes ad uenenũ. Quod nõ: iniuſtá cám belli dicit:qa uiđlicet noluerim arma depõeř.ná cũ cæſar triũphũ peteret:nõ ſolũ nõ obtinuit:ſed hoſtis pr̃iæ iudicatus é. Mihi ſi merces:ſumit argumétũ ab honeſto.ná cũ uolumus ꝑſuadeř exéplis aliquid ſolemus ab ulti.uel ab honeſto uel a facili arguere.hic arguit ab honeſto & a iuſtitia cuius partes ſũt .iiii.ſ. Prudétia:Iuſtitia:Fortitudo:& Modeſtia:& a partibus iuſtitiæ naturalis ꝗ ſũt ſex.ſ.religio:pietas:gratia:obſeruantia:ueritas:uídicatio.gr̃a é benemerétibus ſuá debita munera reddere.ſed mihi nõ mõ reddiderũt debita gratiæ munera ueꝝ ꝓ rep.bene geſta hoſtis adiudicatus ſum.ſed gr̃a ꝗ mihi debeť nõ reddatur mihi:ſed ſalté his militibus qui ſanguiné ſuũ pro repu.effunderũt:captat beniuolentiá a militibus ſuis cæſar:cũ dicit nõ magni facio:ꝙ mihi ꝑmia ſint adempta:ſed his reddanť qui impiũ populo ro.peperũt ſanguine ſuo. Nõ cũ duce: excepto duce.i.nihil præmii dux habeat. Sub quolibet:me relicto. Conferet:ſi præmio ſuo milites in iuuéta priuenť:cũqꝫ ad ſenectuté ꝑuenerint:unde uiuent:& quibus facultatibus ſenectuté ſuam ſuſtentare potuerũt? q.d.nullis Exanguis:& ꝓpter ætatem & ꝓpter bella quibus ſanguinem ſuũ effuderunt. Emeritus:diciť qui debita militiæ munera cõpleuit. Veteranus:dicitur qui diu bella geſſit:& belli peritiſſimus eſt:cui cõtrarius eſt tyro. An melius:obiicit pompeio ꝙ cilicas quos maritimo bello ſuꝑauerat in colõiá miſit : ſed hoc fecit põpeius:ne iteꝝ cõgregati mare infeſtum redderent. Melius.ſ.ꝗ uos o Ro.honeſtius ne uidereť uobis ꝙ pyratæ coloniá primi capiat:ꝗ ipſi milites ro.q.ꝓ pr̃ia ſanguiné ſuum effunderũt? Tollite:poſtꝗ probauit cæſar poſſe aduerſarios nõ magno labore ſuperari:& cauſam ſuá ſatis honeſtá eſſe.nunc quaſi cõcludit & adhor

Edocilis ſyllam ſcelerum uiciſſe magiſtrum.
Vtque feræ tigres nunquam poſuere furorem
Quas nemor̃ hyrcão matrũ dũ luſtra ſequũ
Altus cæſorum pauit cruor armentorũ ⁄ tur
Sic & ſyllanum ſolito tibi lambere ferrum
Durat magnæ ſitis.nullus ſemel ore receptus
Pollutas patitur ſanguis máſueſcere fauces
Quem tamen inueniet tá lóga potentia finé?
Quis ſcelerũ modus é? ex hoc iá te íprobe re⁄
Ille tuus ſalté doceat diſcedere ſylla. gno
Poſt cilicas ne uagos:& laſſi pontica regis
Prælia barbarico uix conſumata ueneno.
Vltima pompeio dabitur prouincia cæſar.
Quod nõ uictrices aquilas deponere iuſſus
Paruerim? mihi ſi merces erepta laborum eſt
His ſaltem longi non cumduce præmia belli
Reddantur.miles ſub quolibet iſte triũphet
Conferet exanguis quo ſe poſt bella ſenectus
Quæ ſedes erit emeritis? quæ rura dabuntur
Quæ noſter ueteranus aret? ꝗ mœnia feſſis?

tatur milites:ut signa contra hostes ferant:quæ uincere didicerũt cũ præsertim sibi deos adhuc fauere dicat: & cũ non id agat ut ciues subigerentur:sed ab his libertatẽ defendat. Tollite tol.conduplicatio uehementiam habet. Iampridẽ.q.d.non expectate adhortationem meá. Victricia.i.quæ uincere consueuerunt. Viribus uten.i.uires habendæ sunt contra hostes. Arma tenenti.i.armato qui negat dare quod iustũ ẽ : armatis dat: quæ etiam iniusta sunt. Nec numina de.non agimus contra deos si iusta causam suscepi. Nec præda quæritur:nõ quærimus inquit subigere libertatẽ populi ro.immo tyrannos detrahere. Neq; regnum: nõ ideo bellum moui ut diriperẽ patriá meam:neq; arma sumpsi : ut regnarẽ & ciuiũ libertatẽ deprimerẽ. Dominos:ut pompeiũ. Seruire paratæ:quia roma oppressa opibus potentũ iá parata est seruire.quæ antea libera fuit.

An melius fient piratæ magnæ coloni?
Tollite iampridem uictricia tollite signa.
Viribus utẽdũ est quas fecimus.arma tenenti
Omnia dat:q iusta negat.nec numina desunt.
Nã neq; præda meis neq; rgnũ quærit armis:
Detrahimus dominos urbi seruire paratæ.
Dixerat.at dubiũ nõ claro murmure uulgus
Secum incerta fremit:pietas:patriiq; penates
Q uãquã cæde feras mẽtes animosq; umẽtes
Frangunt:sed diro ferri reuocant amore:
Ductorisq; metu: summi tum munera pili
Lælius emeritique gerẽs insignia doni.
Seruati ciuis referentem præmia quecum.
Scilicet exclamat.romani maxime rector
Nominis:& ius & ueras expromere uoces:
Q uod tam lẽta tuas tenuit paciẽtia uires
Conquerimur.deeratne tibi fidutia nostri?
Dũ mouet hæc calidõ spirãtia corpora sãguis:
Et dum pila ualẽt fortes torquere lacerti
Degenerẽ patiere togam: regnũq; senatus?
Vsq; adeo miserum est ciuili uincere bello?
Duc age p scythiæ populos p ĩhospita syrtis

Ad dubiũ:milites romani cæsaris audita concione:nõ certũ reddider clamorẽ:ut eis appareret:nõ placuisse quod facere cæsar ĩstituerat:sed aliter alii sẽtiebant:pars laudabat cæsaris mentẽ: & pars ĩpropabat. Dubiũ uul.i.ambigua multitudo militũ. Incerta.i.anceps nunqd seqretur bellũ ciuile. Nõ claro:nõ apto:qa alii inter se dubitabãt de his quæ cæ. dixerat.

Pietas:quáuis inqt cædibus assueti milites cæsaris: negato [illegible] uictoriæ:incẽderent ad arma:tamẽ pietate pñæ mouebãt. Patriiq; penates.i.domus pñæ: quia desiderio suoꝝ & patriæ quisq; tenebat cũ diu a pñia abfuissẽt. Frãgũt:uincũt. Feras mẽ.i.tamẽ frãgebãt pietate pñæ licet mẽtes illis feræ ĩessẽt. Sũmi: cũ itacerti eẽnt milites Lelius surgẽs ĩcertas ĩpulit eorũ dubitatiões.& sicut ait Terẽ.dũ ĩ dubio ẽ aĩus paulo momento huc & illuc impellit.Hic Lelius fuit qui altero ciuili bello ĩter Marcũ Antoniũ & Octauium ad exercitũ Lepidi missus cum Clodio sub habitu meretricis ad Antonium:ut eum interficerẽt.nam exercitus paratus erat illũ uel lepidum si uellet ĩterficere. Antonius autem a duobus consulibus Hircio & Pausa uictus:supplex ad castra Lelii profectus ẽ & captus hic Lelius ciuẽ ex hoste seruauerat & quærnã coronã de more romano gestabat.nã qui ciuẽ romanũ ex hostibus seruasset coronã quærnã consequebat.hic igit Lelius primipilus erat:& cẽturio ad cõfirmãdos.aĩos militũ motus ẽ. Scilicet:certe. Exclamat: apte cẽturionẽ ĩtroducit exclamãtẽ ab exordio qđ uitiosũ ẽ:id aiax facit apud ouidũ. Munera.i.officia. Pili sũmi.i.primipili cui p̃erat cẽturio a pilo telo romano. In signia:Ornamẽta. Doni emeriti.i.coronæ ciuicæ.ná qui ciuẽ seruasset:coronã ex q̃rcu assequebat:quæ ciuica dicebat:fiebat etiã ex ilice quod genus supiori proximũ est. corona autẽ obsidionalis fuit:quã ii qui obsiditione liberati fuerãt:dabant ei duci:a quo seruati fuissent:obseruariq; solitũ ut fieret e gramine:quod in eo loco generatũ eẽt intra quem clausi fuissent qui obsidebant:fuere & multa alia coronaꝝ genera.ut li.v.a Gelio ostenditur. Referẽ:represẽntãtem. Ro.ma.duc.o cæsar inquit quasi de uoluntate tuoꝝ militum dubitasti? immo ipi conquerimur:q nimium patiens fueris hanc iniuriã ulcisci. Vis.i.potestas. Veras uoces:Quasi liceat uincere sententiam suam. Lẽta patiẽ.q lentos faciat homines ab effectu. Deerat fiducia? ideo tardus fuisti iniuriam tuá ulcisci:q de animis & mẽtibus nostris dubitares? Dum mouet:dũ uiuimus:dũ arma fixisse possimus togati romani tibi tua præmia auferãt? q.d.non debes pati. Hic san.αιμα Mouet corpo.secũdum opinionẽ philosophoꝝ:qui dicebãt sedẽ animæ in sanguine positã esse.unde Vir.& uitam multo cũ sanguine fudit. Dege.togi.i.uiles & inertes togatos ro.qui rẽ publicã occupauerunt. Regnumq; se.s.patiere.ut senatus regnet? Miserum.s.est uincere bello:quasi nõ deceat ciuile bellũ mouere:cum te contra æquitatem opprimunt. Duc age:duc me per omnes populos:per regiones inhabitabiles:non dubito te semper quocunq; uolueris sequi. Scythiæ:frigidissimæ regionis:quæ nimio frigore riget. Per inhospita syrtis:in libya ubi syrtes sunt loca quæ nauigari non possunt. Vnde dicunt απο του συρειν.i.traho:quia propter nimiam harenã desiccatur unda & riuos in sicco destituunt:Inter syrtes quáuis terra pergentibus iter (auctore Solino) syderibus destinatur:nec aliter cursus patescit : nam putris soli faciem aura mutat:& minimo licet uento:tãtam diuersitatem flatus efficit:ut subinde peruersis syrtibus locorum nulla inditia agnitioni relinquantur.Vtræque syrtes ducentis quinquaginta milibus passuum separãtur.aliquãto clæmẽtior quæ minor est. Libyæ sitientis.i.usq; ad torrentem zonam. Hæc manus:an oblitus es q non dubitauimus causa tua transire rhenum? Victum orbem.i.cum in britannos usq; exercitum Cæsar duxit:& eos imperio Ro.subegit:quasi in alterum orbem terrarum trãsierit nam extra ambitum terræ britannia est. Oceani:nam in oceano occidentalis posita est britannia. Fregit rhenum:Quia põte uinxit

rhenum.xi.dierum ſpacio:& tranſiuit in germaniam. Arctoo:Septentrionali ubi habitãt germani. Iuſſa: ſeq:Ita inqt uolo ſicuti neceſſe é imperia tua & iuſſa ſequi quia iureiurando adducti ſumus ſequi imperatoré quocunque nos duxerit:nam quemadmodum neceſſe eſt ut uereamur:ita mihi eſt animus atq; uoluntas te ſequi quocunq; uolueris:poſſum autem:ideo uolo. Nec ciuis:ubicunq; fuerit ille contra quem ſigna belli cani iuſſeris: ille non ciuis meus erit:ſed hoſtis. Claſſica:ſigna bellica. Per ſigna:hic ſignificat magnã ſuæ uolũtatis uehementima Lelius: ut ſequatur non modo quocunque impulerit Cæſar:ſed ſi iuſſerit occidere parentes:& filios:& uxorem & uxoris grauide ex uẽtre infantem eripere:nihil ſe recuſaturum:quo minus imperio cæſaris pareat. Decem caſtris : Decem bellis a præcedenti quod ſequitur.nam decem bellis uictor fuit cæſar ſcilicet in britannia:Gallia : Germania.Primum bellum geſſit contra eluetios:ligures.Secundũ cõtra germanos.Tertium cõtra belgas.Quartũ contra neruios.Quintũ cõtra liperas & tenteritas. Sextũ contra hiſpanos trãs rhenum:Septimũ contra britãnos.Octauum cõtra alriorzines. Nonum cõtra Ambianes Decimũ contra eos qui auaricũ uenerũt: ut eã obſidiõe liberarẽt.hæc bella geſta ſunt a cæſare. Per tuos triumphos:per tuam uictoriã. Iug.par.i.ſi patrem fratremque iuſſeris occidere. Inuita dex:inuitus quidem hoc faciem: ſed tamen ſi iuſſeris faciam Pleno partu.i.in uiſcera grauidæ coniugis. Si ſpoliare:ſi iuſſeris etiã mihi ſpoliare templa deorum facile paratus ero nõ ſolum illa diripere:ſed comburere: Caſtrẽſis:militaris. Numina monetæ.i. tẽpla iunonis monetæ quæ moneta appellata ẽ cũ terremotus factus eẽt:& a ſue plena fertur uocẽ illã ab æde iunonis ex ſumma arce auditã:ideo monetã iunonẽ appellatã fuiſſe dicũt a monẽdo.unde ſus plẽa & grauida illi imolabat.hæc Cicero i li.de diuinatiõe refert. Numina:tẽpla iunonis monetæ. Caſtra:etiã tuo iuſſu o cæſar cõtra patriã bellum gerã. Ponere: Opponere. Tyb.thuſci.q flu.plabit romã & originem habet a thuſcia. Metator:caſtramẽtator. Audax:qa ɔtra iura nõ dubitabo:patriã inuadere. Tu quoſcunq;:quecũq; mœnia oppugnari uolueris paratus ero.& arietẽ ſi opus erit ad mœnia expugnãda ĩpellã.aries ad ſimilitudinẽ arietis aĩalis dictus ẽ.nã aries aĩal ẽ qđ capite urget obſtãtẽ.ideo huic iſtrumẽto nomẽ a ſimilitudĩe rei ĩpoſitũ erat:& feratus erat in extremitate: ut ſpetiẽ p̃beret capitis arietini.nã tigillũ ferratũ in capite ſuſpendebant unde retrahentes maximo impetu remittebãt:& eo pacto ſæpe urbium mœnia euertebant. Actus:Impulſus. Effundere:Euertere. Sit roma:Ideſt non dubito etiam romam euertere ſi iuſſeris. His:Nunc uerbis inquit leui omnis exercitus conſenſit χεριο τονια ideſt eleuatio manuum facta eſt:ut ſignificarent ſeſe promptos eſſe in quacunque re quamip̃i cæſar imperaret. Cohortes:Legio diuiditur ĩ tribunos:præfectos :centuriones:decuriones.Legatus dicitur qui præeſt legioni Tribunus mille militibus præeſt:Præfectus præeſt cohorti:quæ conſtat ex quingentis & quinquaginta militibus:Centuriones præſunt cẽtum militibus:Decuriones turmis equitum. His :Scilicet uerbis lælii. Manus:Quod ſignum eſt probari id quod dictum fuerat ab imperatore. Clamor: non ſolum manu probabant quod cæſar dixerat : ſed clamore quem tantum fuiſſe dicit: quantus ſolet fragor eſſe arborum cum ueneus per ſyluas magno impetu fiat. It: aſcendit. Thracius:Quia thracia eſt in Septentrione unde boreas flat. Rupibus:collibus. Oſſæ:mõtis theſſaliæ.q olim centaurorum ſedes fuit:tanta pirorum copia ut ramoꝝ flexu & reflexu tonitru repræſentet Solinus. Fit ſo.ſ.cum uentus ſpirans arbores uertit:q̃ redeũtes in ſtatũ ſuũ ſonum faciunt.nam flectuntur & redeunt. Cur.ro.pro curuatis roboribus. Redeuntis:In ſtatum priorem. Cæſar:decem legiões habuit quarum partem in gallia & germania reliquerat:cum uenit in italiam:nunc dicit exercitum de Gallia in italiam reuocatum:poſtq̃ bellum gerere conſtituit. Fortuna:ut fortunam ſibi fauentem cæſ.uidit:magnum ex omni gallia exercitum ſuum reuocauit. Acceptum.ſ.eſſe. Prono:propenſo ad id quod uolebat. Ferre.ſ.ipſum ideſt fauere cæſari. Langor̃: torpore. Sparſas cohor:Quia ĩ hibernis & præſidiis exercitum liquerat:euocat ergo in italiam. Vndique:ideſt ex omni parte galliæ & germaniæ. Deſeruere:incipit dicere qui milites cõuocati deſeruerint galliam. Tẽtoria:ideſt præſidium & hybernia. Cauo.i.profundo. Lemano:lacus eſt in-

Littora:per calidas libyæ ſitientis harenas.
Hæc mãus ut uictũ poſt terga reliqueret orbẽ
Oceani totiens remo compeſcuit undas:
Fregit & arctoo ſpumantem uertice rhenum
Iuſſa ſequi tam poſſe mihi quã uelle neceſſe ẽ:
Nec meus eſt ciuis in quem tua claſſica cæſar
Audiero.per ſigna decem felicia caſtris:
Perq; tuos iuro quocũq; ex hoſte triumphos:
Pectore ſi fratris gladium:iuguloq; parentis
Condere me iubeas: plenæq; in uiſcera partu
Coniugis:in uita peragam tamẽ omnia dextra
Si ſpoliare deos:ignemq; immittere templis
Numina miſcebit:caſtrenſis flamma monetæ
Caſtra ſuper thuſci ſi ponere tybridis undas.
Heſperios audax ueniam metator in agros.
Tu quoſcunq; uoles in planũ effũdere muros
His aries actus diſperget ſaxa lacertis.
Illa licet tolli penitus quam iuſſeris orbem
Roma ſit.his cũctæ ſimul aſſẽſere cohortes:
Elataſq; alte quæcumq; ad bella uocaret
Promiſere manus: it tãtus ad æthera clamor
Quantus piniferæ boreas cũ thracius oſſæ
Rupibus incubuit:curuato robore preſſæ
Fit ſonus:aut rurſus redeũtis in æthera ſiluæ.
Cæſar ut acceptũ tam prono milite bellum
Fataq; ferre uidet.ne quo langore moretur

ter celtas non longe a rhodano. Vnde lemani populi a lemano ſunt appellati: Eleuti: haud procul īde uicti ſūt a Cæſare: ubi præſidium erat a tertia parte regionis ſuæ tuti ſunt lemano lacu & rhodano qui prouinciā ro/manam ab Elueciis diuidebat. Super ardua uogeſi: ſic legēdum eſt: non ſuper ripam. Vogeſus enim eſt mōs in finibus hagonum non amnis. Nam cæſar in cōmentariis dicit: mopſa flumē de monte uogeſo prodiit curnā ripam propter mopſam qui eſt in finibus lingonum. quos uicti eluecii a Cæſare ꝑfugerāt. Armis pictis. i. uerſicoloribus. Pugnaces: Quia bellicoſiſſimi ſunt lingones. Hic uada: alii uocati ſunt ab Iſata fluuio qui

Fortunā: ſparſas per gallica rura cohortes
Euocat. & romam motis petit undiq; ſignis
Deſeruere cauo tentoria fixa lemano:
Caſtraq; uogeſi curuam ſuper ardua ripam
Pugnaces pictis cohibebant lingones armis
Hi uada liquerunt iſaræ. qui gurgite ductus
Per tam multa ſuo: famæ maioris in amnem
Lapſus ad æquoreas nomē nō pertulit undas.
Soluuntur flaui longa ſtatione ruteni.
Mitis atax gaudet latias non ferre carinas.
Finis & heſperiæ promoto milite uarus:
Quaq; ſub herculeo ſacratus numīe portus
Vrget rupe caua pelagus: non chorus in illū
Ius hēt: aut zephyrus: ſolus ſua littora turbat
Circius: & tuta prohibet ſtatione monœci:
Quaq; iacet littus dubiū: qđ terra fretumq;
Vendicat: alternis uicibus cū funditur ingens
Oceanus: uel cum refugis ſe fluctibus aufert
Ventus ab extremo pelagus ſic axe uolutet:
Deſtituatq; ferens: an ſydere mota ſecundo

labitur in rhodanum: & ſub alio nomine deſcendit ī mare quia rhodanus maior eſt fluuius: & ubi illum ingreſſus eſt Iſara: nomē amittit. Per tā mul. ſ. loca. Gurgite: uidelicet nullius fluminis alueo cōiūctus. In am. ſ. rhodanū. Rutem: rutē ēt in ꝓſidio relicti uenerīt ī italiā q ſūt populi galliæ nō ꝓcul ab auernis & ſanctōis. Statiōe. i. ꝓſidio romanoꝝ quī eā gētem puſilis caſtris ī ꝓſidio tēuerīt. Solu liberāť & cōfluūt ad cæ. Atax: fluuius ex mōte pyreneo erūpēs ꝑ fies eluecioꝛū labiť: ſed tanta fluit leuitate: ut oculi ī quā partē fluat diiudicare nō poſſūt. Non ferte ca. quia diſcedentes uacuū reliquerunt. Varus: App. finis Nā Varus fluuius ē q galliā ciſalpinā diuidit ab Italia ut Strabo inquit & Plinius. Qua: ordo. gaudeat ꝓ/moto milite illi qui habitāt ea parte q̄. Portus: liguriæ portum ſignificat. in quo eſt portus Monœcus: appellatus ideo qđ ſolus habitauerat Hercules aliis expulſis hoīb9: uel q; ī tēplo eius nulli9 đi numēcolatur q̄ herculis: ſicut in tēplo Iouis Iuno & Minerua: ī tēplo ueneris cupido & Adonis & dictus eſt monœcus a πονοσ ſolus: οικοσ domus. i. qa ſolus ī domo expulſis aliis diis colebať & portus herculeus mōœcus. Vrget pelagus. ſ. dextra & ſiniſtra ne īgrediatur mare. Portus: qa portus liguriæ celeberrimus eſt inter alios: ideo urget mare ne īgrediať: cū naues ī portū deuenerīt tutæ ſūt ab aliis uētis ꝑterq̄ circio uen/to occidētali: q ē collateralis fauonio: qui haud ma/ximā ui hēt q̄ poſſit nocere naui. Galli uētū ex ſua terra flātē: quē ſæuiſſimū patiūtur: circiū appellāt a turbine ac uertigine ſua. Gelius. Vrget: a ſe cohercet. Zephyrus: uētus occidētalis qui fauōius a latinis dicitur Prohibet. ſ. pellagus. Statione: in portu tuto monœci herculis. Ergo qui ī liguria conſtiterāt relicto ꝓſidio in italiā ad Cæſarem uenerunt. Quaque: nunc dicit de aquitania ueniſſe milites qui a cæſare relicti fuerant non de aquitania loquitur: quæ a garumna fluuio tendit ad pyrreneos mōtes: ſed de ea parte quæ ad hiſpa/niā pertinet: & ſpectant inter occaſum ſolis & ſeptentrionem: hunc aut em locum per circuitionem ſignifi/cat: non autem nominat: ſed Virgilius: hunc locum illic tetigit: Qua ui maria alta tumeſcant Obicibus ru/ptis: rurſuſque in ſe ipſa reſidant. Nam de oceano loquitur qui per hiſpanias & gallias erumpit contempta lege riparum qui igitur in ea parte galliæ poſiti fuerant: qua oceanus aliquando per ipſam galliam & hiſpani/am erumpit in infinitum iubente cæſare in italiam uenerūt. Et. ſ. gaudent qui ſunt in ea parte. Dubium: quia modo mare excedit modo decreſcit. Vēdicat: quia erumpente mari ſub poteſtate eius ē littus: & rede/unte in alueum ſuum: terra littus continetur. Re. declarat ideſt cum refluit in ſuum alueum. Ventus: hic diuerſas philoſophorum opiniones tangit & aſtrologorum: quare oceanus fluit & refluit tanto impetu. alii dicunt hoc fieri ui & impetu uentorum: qui cum uehementius ſpirauerint maris undas euertunt: & infla/tæ undæ terram inundant. Alii dicunt fieri creſcente luna nam ardore ſuo & calore mare ferueſcere facit: & creſcere: & cum decreſcit ille calor lunæ: ſic mare decreſcit: idem facit ſol cum creſcit aut decreſcit: Nam ferueſcente ſole unda maris feruet & creſcit: ſed ſi longius abſcedit in ſuum alueum rediit. Hanc opinionem plane tetigit Cicero in libro de natura deorum. Sunt autem ſtellæ ut flammeæ: quæ terræ mariſque ua/poribus aluntur. Aliam huiuſmodi cauſam Macrobibius dicit oceanus ab oriente duos ſignus refūdit unū ad extremitatē ſeptētrionis ad auſtralis alterum: rurſus ab occidente duo pariter enaſcuntur ſinus: q uſq; ad ambas quas ſupradiximus extremitates refuſi occurrunt ab oriente demiſſis & dum ui ſumma & impetu ī maiore miſcentur: ex ipſa aquarum colliſione naſcitur illa famoſa oceani acceſſio pariter & receſſio: ſed neque Solini ꝑtermittēda ſententia ē. Dubitať etiā nunc inquit quibus ex cauſis intumeſcat oceanus & rurſus reſidat nec obſcuro eſt plura pro ingeniis differentiū: potius q̄ pro ueritatis fide expreſſa. Sed omiſſa ancipiti concurrentium quæſtione: has opiniones probatiſſimas inuenimus. Phyſici autumant mundum animal eſſe eumque ex uariis elementorum corporibus globatum: moueri ſpiritu: regi mente: quæ utraque dif/fuſa per membra omnia æternæ molis uigorem exerceant: ſicut ergo in corporibus noſtris commertia ſunt

Tethydos una uagæ lunaribus æstuat horis:
Flãmiger an titan ut alentes hauriat undas
Erigat oceanum:fluctusq; ad sydera tollat
Quærite quos agitat mũdi labor.at mihi sẽp
Tu quæcũq; moues.tam crebros cã meatus
Vt superi uoluere late:tunc rura nemetis
Qui tenet:& ripas satyri:qua littore curuo
Molliter admisum claudit tarbellicus æquor
Signa mouet gaudetq; amoto sãtonus hoste
Et byturi : longisq; leues sanxones in armis
Optimus excusso leucus rhemisq; lacerto.
Optima gẽs flexis in gyrum sequana frenis.
Et docilis rector monstrati belga couinni:
Aruerniq; ausi latios se fingere fratres
Sanguine ab iliaco populi:nimiũq; rebellis
Neruius:& cesi pollutus fœdere cottæ.
Et qui te laxis imitantur sarmata brachis

specialia:ita ĩ ꝓfundis oceãi nares quasdã mũdi cõstitutas ꝑ quas emissi anhelitus uel reducti modo iflent ma
ria:modo reuocẽt.At hi q sydeꝝ sequũt disciplinã cõtendũt meatus istos commoueri lunæ cursibus:in q̃ q
dẽ opiniõe Plinius ẽ ĩ secũdo. Aestus maris accedeꝛ & reciprocare maxime mirũ est:pluribus qdem modis
accidit:uerũ causa ĩ sole lunaq;. Quærite:scilicet uos philosophi q rerũ:cãs latẽtes q̃ritis. Extremo axe.i.a
cardie mũdi. Destituat qa cũ uẽtus se remiserit:refluit ĩ suũ alueũ mare. The.uagæ.i.uagi maris. Secundo
sy.i.mota lũa: qa primũ sydus est sol:secũdũ uero luna. Oris:quia cũ crescit luna:ita & mare si decrescit ĩ su
um locũ r̃diit oceãus. Titã:sol qa cũ sol decliat:maꝛ
etiã declinat:si crescit: pari rõne feruet mare. Hau
riat:qa cũ sol & luna calore suo trahũt ad se humorẽ
maria tumesceꝛ uidẽt. Tollat.s.caloꝛ suo q mittit
ab humoꝛ.nã nisi humor eẽt ignis æthereus oia cõ
bureret.ideo deficiẽte humore deficeret mũdus qa
dicũt achademici aliq̃do mũdus ignescat necesse ẽ.
Ad si.qa stellæ cũ sole & lũa sẽsi trahũt ad se humo
rẽ & paululũ retinẽt:tẽ ignis flãmã remittit: & d̃sici
ẽte hũore: calor ẽ q̃ꝑꝑ ueteꝛs sydra dixerũt ἀποτων
ὑδατων ab aq̃s:qđ Pli.innuit.& Achoreus ad cesarẽ
ait.nec nõ oceão pasci phœbũq; polũq; Credius. At
mihi sẽ.si supi uolũt:ut secꝛta sua ne sciã nec ego sciꝛ
ueli. Late mi.i.sis abscõdita latet mihi dicimus ꝓ ab
scõdeꝛ:sed latet me ꝓ ignoraꝛ. Crebros.m.i.uarios
fluxus:& refluxus maris. Tũc ru.ꝓgit enũeraꝛ po
pulos:uiĩ milites cõuocati sũt:q aut ĩ hybernis:aut ĩ
ꝑsidio positi fuerãt. Nemetes: popul9 germãiæ iter
belgas qui:sub Arionisto militabat duce gallorũ cõ
tra cæ. Satiris flu.germãiæ.tarbelli populi:ut ĩquit.
Strabo sũt aq̃tãiæ apđ quos scrobib9 paululũ d̃fossis
crustæ auri reperiũt. Curuo lit.nã sinũ hĩt maris
r̃ductũ ĩtrorsus ad quẽ effodiẽdi auri summũ apud
oẽs studiũ ẽ. Sãctõus gens ẽ gallicæ aquitãiæ iuxta
tolossãos ad oceanũ spectãs:quoꝝ maxima ciuitas ẽ
Mediolanũ.Strabo. Amoto ho.discedẽtibus militibus q solẽt eẽ onerosi populis & ĩfesti. Bitturi populi ĩ
ter aq̃tanos q̃ burdigalliã emporiũ hĩt.hos Strabo bituriges & ioscos noiat & cubos. Saxões:populi ger
maniæ q partẽ Britãniæ occupauerunt:& de noie suo saxoniã appellauerũt. Leues.i.leuis armature uel a
giles. Lõgis ar.lõgis hastis. Rhemis:populus ex belgis galliæ ꝓximus treuiris. Luci:sũt uicini ligõibus &
seq̃nis. Optĩus excusso lacerto:optimus iaculator. Ex cusso:quia prius excutit lacertus:deĩđ emittit ferꝝ
subaudi gaudet amoto hoste. Sequana gẽs:secanus & sequanus dicit antiq eni c & q pro eadem lr̃a habue
runt sicut græci:ubi nos ponimus q ponũt κ & sunt sequãi nõ mediocris fortitudinis populi galliæ qui do
micilia habẽt trãs Arari. Gens op.significat hãc gẽtẽ pitissimã equitãdi fuisse. Frenis.i.frenatis equis. Bel
gæ populi galliæ sunt oceano cõfines:quos matrõa & seq̃na fluuii a celtis diuidũt Mõstrati:nã belgæ ab his
populis seq̃nis didicerũt regere equos trahẽtes curꝝ. Docilis.i.qui facile didicit eẽ auriga Couius gẽus ẽ cur
rus britanici falcatis axibus:meminit Põpo.& Martia.O iocũda couine solitudo:Carruca magis essecloq; gra
tũ. Aruerni.s.gaudẽt amoto hoste aruernus populus galliæ qui se gloriabat originẽ ab iliaco sanguĩe duxis
se:qui cõsãguinei populi ro.sunt appellati.nã queadmodũ ab Aenea romãi originẽ duxisse gloriabãt. Sic hi
aruerni a sãguĩe troião se natos eẽ iactabãt.hoc tamẽ qđ đ aruernis poeta scribit: hedui sibi uẽdicabãt:Corne
lius tacitus.Hedui primi senatoriũ ius ĩ urbe adepti sũt:datũ id fœderi antiquo.& quia soli galloꝝ fraternita
tis nomẽ cũ populo ro.usurpãt.itidẽ Strabo: & Plutarchus ĩ cæsare:& Cic.ad trebatiũ.Vna nr̃a cõgressio plu
ris erit q̃ nõ mõ hostes:sed ẽt fr̃es nr̃i hedui sed iõ hæc diuersitas facta ẽ:quoniã aruernis hedui sũt ɔtermini.
Neruii:sũt populi ĩter belgas fortissimi:ad quos aditus nemini patet:nisi mercatoribus:qui nihil patiũt ui
ni:nec aliaꝝ reꝝ ad luxuriã ꝑtinẽtiũ intro ferri:qui huiusmõi rebus existimãt mollescere aĩos:& a uirtute re
mitti.hi adeo ꝑtinaciter cõtra Cæsarẽ pugnauerũt:q; ex hoĩum milibus sexagita quĩgẽti tantũmõ supstites
fuerũt.iõ rebellis nimiũ neruius. Sãguine cot.historia hoc habet galloꝝ aliquot populi ãbiorige duce ebu
ronũ defecerũt:ab iis Cotta & T.Aurũculeius legati Cæsaris:ut ĩq̃t Li.eo ĩ libro ĩ quo sũmat ĩ reꝝ gestaꝝ ca
pita referũt:circũuẽti ĩsidiis cũ exercitu cui ꝑerãt cæsi sunt quã rẽ latius narrat Cæsar i.v.cõmẽtario. Vãgio
nes.s.gaudẽt populi ĩter belgas uicini rhuthẽis. Laxis brachis.i.imitabãt brachas sarmataꝝ. Sarmatæ: sũt
populi iuxta danubiũ aliter ꝑiromatæ dicti q laxioribus brachis utebãtur:sũt autẽ uestes ab umbilico ad ge
nua quibus pudenda obteguntur.græcæ αναξυριδεσ. Bataui:populi sunt incolentes insulam quam fa
cit mopsa cum parte rheni quæ uualis dicitur.Alii penultimam producunt.Mar.Et mutat latias spuma ba
taua comas. Truces:belicosi. Quos ære recuruo.i.lituo.Lituus ãt baculus ẽ recuruus:ĩ cuius similitudinẽ
tubæ fabricantur. Stridentes:resonantes. Acuere:ĩcitauerũt ad bellũ: nam tubæ cantu ad bellum incitan
tur milites. Cinga:fluuius est galiæ. Qua rho.Vienenses & lugdunenses significat:apud quos arar rhoda

no cõmiſcetur:auctore Strabõe. Gebenne:oppidũ fuit galliæ in ꝑrupto mõtis gebẽnæ iugo conditum. Caua rupe.ſ.niue:qa mõs ille frequenter niuibus tegitur. Tu quoqꝫ le.es.ſ.ut ex gallia milites ro.in italiam uocarentur.a Cæſare. Treuir:populus rheno proximus:ĩ cõfinibus germãiæ finitimus neruiis. Et nũc:tu quoqꝫ lætatus es ꝙ q ĩ ꝑſidio poſiti fuerant a cæſare:euocati te ĩ libertate reliquerũt. Ligures: populi ſũt ĩ finibꝫ italiæ:quoꝝ caput ẽ Genua. Nunc ton.ſ.ætate nr̃a tonſus es inqt Luca.ſed non ſuperiore tẽpore. Comatæ: ſcilicet galliæ.Nã triplex ẽ gallia:bracchata: tõſa:& comata:de qua Catullus.Mamurã hr̃e qđ comata gallia.

Vãgiões:batauiqꝫ truces quos ære recuruo
Stridentes acuere tubæ.qua cinga pererrat
Gurgite.qua rhodanus raptũ uelocibꝫ undis
In mare fert ararĩ:qua mõtibus arduna ſũmis
Gẽs habitat caua pẽdentes rupe gebennas
Tu quoqꝫ lætatus conuerti prœlia treuir.
Et nũc tonſe ligur quondam per colla decora
Crinibus effuſis toti prælate comatæ:
Et quibus immitis placatur ſanguine diro
Teutates:horrẽſqꝫ feris altaribus eſus:
Et taranis ſcythicæ non mitior ara dianæ.
Vos quoqꝫ qui fortes animas belloqꝫ ꝑemptas
Laudibus ĩ longum uates dimittis æuum
Plurima ſecuri fudiſtis carmina bardi.
Et uos barbaricos ritus:moremqꝫ ſiniſtrum
Sacrorum dryade poſitis repetiſtis ab armis
Solis noſſe deos:& cæli numĩa uobis
Aut ſolis:neſcire datur.nemora alta remotis
Incolitis lucis.uobis auctoribus umbræ
Non tacitas erebi ſedes:ditiſqꝫ profundi
Pallida regna petunt.regit idẽ ſpiritus artus
Orbe alio:longæ canitis ſic cognita uitæ

Decora:pulchra. Et illi.ſ.lætati ſũt cõuerti prælia in romã. Teutates:lingua gallica Mercurius dr̃: cui humanã hoſtiã ĩmolabãt:de quo apud Cice.legitur: qui dicit qnqꝫ mercurios fuiſſe. Primus fuit q agrũ occidit:& ob eã cãm in ægyptũ profugiſſe:eiſqꝫ litteras & leges tradidiſſe:hũc uero ægyptii teutatẽ uocãt.eodẽ noĩe primũ anni mẽſem appellabãt hic triſmegiſtus dicit̃ ob multaꝝ reꝝ ſciẽtiã:q̃ſi ter maxĩus ergo ĩ ægypto Teutates Mercurius appellat̃: q colit̃ ĩ gallia & hũano ſanguine placat̃. Teutatẽ appellari Mercuriũ docet ẽt Liuius. Immitis:qa Patit̃ ſibi humanã hoſtiã imolari. Eſus:ut qdã uolũt mars dicit̃ cui ẽt hũana hoſtia imolat̃.Vnde Cice.ſic inqt.Quid Ariſteus q oliuæ dr̃ ĩuẽtor fuiſſe:apollinis filius:qui eſus:& alii quoqꝫ ꝑtes dii fuerũt: nõ.n. ipſi in nũero deoꝝ fulciũt̃:qui matre dea nati ſũt:opinor ẽt mars Legit̃ ĩ iure ciuili:ſicut q ex libera matre natus liber ẽ ita:q dea matre ẽ natus:deus ſit neceſſe ẽ.ergo orpheus & eſus muſa matre nati:dii ſũt. Lactãtius ẽt dicit hoc ꝙ eſus & Teutates hũano ſangũie placãt̃:& tartarius.i.iuppiter q & ipſe placat̃ ſãguĩe hũano apđ cypros. Taramis:ſic appellatus ẽ gallica lingua iuppiter. Ara.ſ.dianæ:& bis ĩtelligit̃ ara. Nõ mi.qa dianæ ĩ taurica regiõe humanã hoſtiã ĩmolabãt:cuius tẽplo aliquãdiu ꝑfuit Iphigenia ab ipſa diana liberata.

Voſqꝫ:uos ẽt lætati eſtis diſceſſiſſe romanos ut trãqllo aĩo uiuere poſſitis:nã dũ ĩ ꝑſidio erãt romãi poſiti:ſolliciti eratis & carmĩa caner̃ nõ poteratis. Bardus:lĩgua gallica cãtor dr̃.Bardi.n.populi gallis ĩ eximio honore ſũt:quoniã laudatiõĩbus & rebus poeticis ſtudẽt. Fortes lau.i.q uiroꝝ fortiũ laudes cãitis.

Fortes.i.uiroꝝ fortiũ de gẽte bardoꝝ. Lõgũ æuũ:nã uatũ labor ĩmortalitatẽ parat. Securi:ſine ſolicitudĩe romanoꝝ. Poſitis:pro depoſitis. Barbaricos.i.mores barbaroꝝ. Morẽ ſiniſtꝝ:qa quoſdã hoĩes cõfigũt & ĩtra ſacras ædes patibulo ſuffigũt:magnãqꝫ e fœno cordo ſtatuã apparãtes:eiqꝫ lignũ iniectãtes:pecoraqꝫ & uarias mittẽtes belluas atqꝫ homines holocauſtũ faciebãt:ut ſcribit Stra. Dryidæ:populi ſũt galloꝝ religioſi & ſapiẽtes:qui ꝑter naturaliũ cauſaꝝ ſtudia moralẽ diſciplinã exercẽt.& qa ſyluas hĩtãt ĩde nomẽ traxerunt: nã δρυσ quercus dr̃ de his ĩ cõmẽtariis cæſar.ſed Lucanus tetigit nũc ẽt alia:nã ẽ mos illoꝝ ſibi ꝑſuadere nõ interir̃ aĩas:ſed poſt mortẽ ab aliis ad alios tãſir̃ qđ ad uirtutẽ maxĩe excitãdã ꝑtĩet mortis metu neglecto. Noſce.d.qa militiæ habẽt uacationẽ:& aliaꝝ reꝝ:niſi cũ neceſſitas cogit:ſicut cũ cæſar bella ĩtulit coacti ſũt ſumere arma:nũc diſcedẽtibus militibus rõanis ad ſua r̃dier̃ ſacra. Noſce.d.uel ſoli didiciſtis qd ſi deus:uel neſcitis:aut cæteris eſtis ſapiẽtiores:aut ſtultiores. Remotis:dicit illos ĩ ſolitudine abditos maner̃:ne freq̃ntia aliorũ a cognitiõe ſua remoueãt̃:& ne aliqd minus ꝯceſſũ cogitar̃ ĩducãt̃:& ibi dãt theologicæ uitæ opã. Vobis au.nõ licet uobis aĩas ad ĩferos đſcẽder̃:ſed poſt mortẽ ab aliis ad alios trãſir̃. Tacitas.ſ.i.pp ſilẽtiũ ĩferoꝝ: qa oĩa ubi ſilẽt.nõ.n.uoces exaudiũt̃. Ditis.i.plutõis:eo ꝙ diues ſit:nã oĩa r̃deũt ad ĩferos. Orbe.a.qa poſt mortẽ ab aliis ad alios traſir̃ creditis:ut nr̃as aĩas ad ãtipodes:ãtipodũ uero ad nos trãſferri credatis. Artꝯ:mẽbra.

Regit:qa aĩa dr̃ r̃ger̃ corpꝰ. Cãitis ſi.c.ſi ueꝝ ẽ qđ dicitis ĩ diſputatiõe. Mors.m.e.mors ẽ media uitæ qa inter hãc uitã & ſequẽtẽ mors ẽ media:iõ nõ ẽ finis:nec prĩcipiũ.Vnũ ſeq̃t̃ ex r̃eliquo:ſi finis nõ ẽ uitæ:ergo uita ẽ lõga:ſi mors media ẽ:uita lõga ẽ. Certe.p.ueꝝ ſit nec ne qđ dicitis:nõ ego affirmauerim: ſed illi populi hoc ſuo error̃ felices ſũt q nõ mortẽ eẽ uolũt:ſed trãſmigrationẽ tãtũ aĩaꝝ. Arctos.i.ſeptẽtrio ſub quo hĩtãt dryidæ. Timor ma.lœ.quia omnium terribilium maxĩe ẽ mors. Haud urget.i.nõ timet̃ ab eis mors. Vrget: nõ agitat. In feꝝ mẽs:ꝓ qa neglecto mortis metu excitãt̃ ad uirtutẽ cũ ſecuritate Prona:ꝓcliuis. Ruendi ĩfer:qa ĩuadũt mortẽ ſine metu. Ignauum:uile dicũt.qd timenda ẽ mors:cum ſit niſi trãſmigratio corporis ad corpus? Rediturae:in aliam formã ſcilicet. Et uos:ĩſtructus erat cæſar his militibus quos ad ſe euocauit in Italiã q ĩ ꝑſidio ĩ gallia poſiti fuerãt. Vos.ſ.milites oppoſiti ideſt poſiti ĩ ꝑſidio ne caici rebellẽt:nũc acciti uenitis ad cæſarem. Caicos:populos bellis aſſuetos:unde caici aſſueti a gallis dicuntur. Crinigeros:q crĩes ha-

Mors media ē. certe populi quos dſpicit arctos
Fœlices erore ſuo:quos ille timorum
Maximus haud urget læti metus:inde ruēdi
In ferrum mens prona uiris:animæq; capaces
Mortis:& ignauum rediture parcere uitæ.
Et uos crinigeros.bellis arcere caycos
Oppoſiti petitis romam rheniq; feroces
Deſeritis ripas:& apertum gentibus orbem.
Cæſar ut immenſæ collecto robore uires
Audendi maiora fidem fecere:per omnem
Spargitur italiam:uicinaq; mœnia complet.
Vana quoq; ad ueros acceſſit fama timores:
Irrupitq; animos populi:cladem q; futuram
Intulit:& uelox properantis nuncia belli
Innumeras ſoluit falſa in præconia linguas.
Eſt qui tauriferis ubi ſe meuania campis
Explicat:audaces ruere in certamina turmas
Afferat.& qua nar tyberino illabitur amni
Barbaricas ſæui diſcurrere cæſaris alas:
Ipſum omnis aquilas collataq; ſigna ferentē
Agmine non uno:denſiſq; incedere caſtris.
Nec qualē meminere uident: maiorq; feruſq;
Mentibus occurrit:uictoq; imanior hoſte:
Nunc inter rhenum populos alpēq; iacēte
Finibus arctois patriaq; a ſede reuulſos
Pone ſequi.uiſāq; feris a gētibus urbem
Romano ſpectante rapi.ſic quiſq; pauendo
Dat uires famæ:nulloq; auctore malorum
Quæ finxere timent.nec ſolum uulgus inani
Perculſum terore pauet.ſed curia & ip ſi
Sedibus exiluere patres.inuiſaq; belli
Conſulibus fugiens mandat decreta ſenatus.
Tū quæ tuta petāt: &quæ metuēda relinquāt

bēt in humeris demiſſos. Ripas rheni:qa iuxta rhenum habitāt.Rhenus āt orit̄ ex lepōtiis q alpes īcolunt: & lōgo ſpatio p fines mātuātiū:eluetioꝝ:ſeq̄norum mediomatricū:tribucoꝝ:treuiroꝝ:citatus fertur:& ubi oceano appropiquat ī plures defluit ptes:multis īgētibuſq; iſulis effectis Cæſar. Apertū gētibus orbē.i.regio nē gallicā relinqtis a pſidio militū. Cæſar:nūc dicit qd Cæſar fecerit collecto exercitu:ī quo octo legiones fu iſſe tradit̄ ab hiſtoricis.Præparauit.n.iter ſuū:& ad urbē ītēdit:ſed prius de medio ſuſtulit:q̄ ipſi adimēda ui debant̄.Fama belli p oēm italiā ſpſa erat:q̄ maiora ueris nūtiare cōſueuit.Rōani ſibi aīo fingebāt maiorē cæ/ſarē deuictis gallis cū germanis aduētare:& cū popu lis barbaris ut romā eis diripiēdā cōcederet. Immē ſæ uires.ſ.totius exercitus. Collecto robore.i.unde cunq; cōuocatis militibus. Fecere fidē.i.fiduciā de/dere cæſari. Audēdi ma:qa aīo cōceperat:ut urbem romā ſuo īperio ſubigeret. Cōplet mœ.i. exercitū duxit ad mœnia:uel cōplet.i.pſidiis munit & firmat mœnia q̄ cepat. Vana:nūc dicit famā p cōſuetudīe ua maiorē p italiā fuiſſe uulgatā.Vir.Fama malum. Vana:nō ſolū uera:qa plus aliq̄to uulgat̄ q̄ ueꝝ ſit. Vana:mendax:ut Cice.Nēc uero ē qcq̄ turpius uani tate. Irrupit:īuaſit. Propātis:feſtinātis.re uera. Nā celeritate cōficiendi ullus īpator cū cæſare cōparari potuit:unde Cælſus dicit ipſū abſētē nihil mīus me tuebāt q̄ pſētē. Falſa præc.qa multa falſa nūtiabātur & maiora ueris. Eſt q:alii īqt dictitabāt cæſarē: alii ī arma ipſū ſubito affore:& cū uniuerſo barbarico ex ercitu italiā īuadere:ut dirripiēdā urbē militibus cō cederet.Eſt.ſ.aliqs. Meuania:ps ē thuſciæ : cuius & noīs īſula hibernis proxīa Meuania dr̄:ſed đ thuſcia hoc in loco loqtur. Explicat:extēdit. Tauriferis cā: ideſt paſcuis ubi tauri paſcūt̄:nā loca meuaniæ plena ſunt paſcuis:ubi armēta nutriūt̄. Et.ſ.afferat.i. nun tiat ea pte q̄. Nar:fluuius thuſciæ ī tyberī defluens a cuius noīe ciuitas ppīqua Narnia appellata eſt.Vir. Sulphurea nar albus aqua. Alas.i.turmas.alæ dicun tur eqtes q ī acie apud antiquos đxtro cornu ſiniſtro q; collocabāt̄ : lateraq; aciei ī alaꝝ modū tegebāt:un de īterdū alæ oēm militū turbā ſignificāt. Oēs aqui. uniuerſū exercitū ſignificat poſuit.n.aqlas ſigna mi/litaria p oī exercitu:q̄ īſignia rōana erant. Nō uno ag.ſed diuerſis agminibus. Dēſis:nā maxīa celerita/te tribus caſtris ad urbē puenit.i.tribus diebus. Me mi.uid.i.maiorē uidebāt cæſarē.q̄ ante:& maiora ue ris expectabāt:ut faciūt q timēt. Occurrit: repſētat̄ maior ſolito. Hoſte:qa ueriſimilius putabat̄ Cæſar ſæuior eſſe qa germaniā & galliā cū britānia debella/uerat nā uictoria facit hōies īſolētiorē. Nūc:đide ē q afferat. Alpē:uidelicet gallos ciſalpīos:nā ultra rhe/nū hitāt germāi. Arctois:ſeptētrionalibus:nā in ſe/ptētriōe ē galla. Pōe.i.poſt cæſarē ſeq.Vir.Pōe ſubit cōiūx. Vrbē:romā κατεξοχην. Rapi: diripi. Ro. ſpe.qđ īdignius ē.Sic qſq;.ſ.figebat aīo qđ metuebat ut mos ē timentiū. Dat.u.f.i.auget famā. Auctore nullo:nūtio mala nūtiabāt:ſed q ea dicerēt īcertꝫ erat auctor. Fixerē.ſ.ea q̄ cogitauerūt faciēte timorē. Nec ſolū uul.nec miꝝ iqt cæterā turbā timuiſſe:cū ſenatus terrore pulſus curiā đſeruerit & rēp.cōſulibꝫ demāda uerit.Seruius ſulpitius & Marcellus eo tpe cōſules erāt:quo ī urbe romana bellū nūtiatū ē. Inani:terrore:qa nōdū cæſar ſatis cōſtituerat ad urbē aduētare:ſed cū ipē mœnibus minime īſtaret:romā deſeruerūt. Sed cu ria & ipſi pr̄es:declarat qđ dixit curia. Cōſulibus:ſemp cū aliqs tumultū & piculū īfert urbi:ſolebāt hoc uer ſu rēpu.demādare cōſulibus ſenatores:Videāt cōſules ne qd detrimēti reſp.patiat̄ ita nūc factum eſt : Nam ſenatus cum uidit tanto impetu Cæſarem uenire :& maiora nuntiarentur q̄ res ipſa eſſet:uerſiculo declara/bant poteſtatem reipubli.conſulibus demandandam:ut uiderent nequid detrimenti reſpubli.patererur:qua poteſtate data poſſent bellum gerere:pacē iungere: exercitū ſcribere:delectus habere. Fugiēs : fugiētibus prī bus cæteri eos ſūt ſecuti. Tuta petāt.i.quoniam ſe tuto recipiāt. Metuēda relīquāt.i.quo nō fugiāt ſatis tuti.

Quo quenq; fugæ tulit ĩpe.i.quo metus unũ quéq; patrũ detulit:eo se cõtulit. Agmĩa prorumpunt.s.ex urbe. Hærẽtia:cõiũcta iuicẽ. Credas:nõ aliter profugiẽbãt romãi ex urbe q̃ si ĩcẽdio tota ciuitas correpta esset:aut certe hostes urbẽ cepissent. Credas:credere qsq; potesset. Faces nefan.i.hostiles. Corripuisse.i.icendio correpta esse tecta. Quatiente ru.quãdo terræmotus esset. Turba:adeo oẽs p̃cipites fugiebant:ui nulla spes nisi ĩfuga r̃licta esset. Lymphata: ĩsana trãslatio a canibus sũpta:nã cães lymphati dicunt:cũ ĩ rabiẽ sitis obuersi huc & illuc discurrũt.Lympha.n.aquam significat:& nymphã:qa nymphæ sũt fõtiũ deæ n p l põit.

Incerti.quo quẽq; fugæ tulit impetus urget
Præcipitem populum:serieq; hærentia longa
Agmina p̃rũpũt.credas aut tecta nefandas
Corripuisse faces:aut iam quaciente ruina
Nutantes pendere domos.sic turba p urbem
Præcipiti lymphata gradu:uelut unica rebus
Spes foret afflictis.patrios excedere muros
Incõsulta ruit:qualis cum turbidus auster
Repulit a libycis ĩmẽsum syrtibus æquor:
Fractaq; ueliferi sonuerunt pondera mali
Desilit in fluctus deserta puppe magister
Nauitaq;:& nondum sparsa cõpage carinæ
Naufragium sibi quisq; facit:sic urbe relicta
Imbelum fugit:nullum iam languidus æuo
Eualuit reuocare parens:cõiunxq; maritum.
Fletibus aut patrii dubiæ dum uota salutis
Conciperent tenuere lares nec limine quisq̃
Hæsit.& extremo tunc forsitan urbis amatæ
Plenus abit uisu: ruit irreuocabile uulgus.
O faciles dare summa deos.eademq; tueri
Difficiles.urbem populis uictisq; frequentẽ
Gentibus & generis coeat si turba capacem
Humani facilem uenturo cæsare prædam
Ignauæ liquere manus.cũ pressus ab hoste
Clauditur externis miles romanus in oris
Effugit exiguo nocturna pericula uallo:
Et subitus rapti munimine cespitis agger
Præbet securos intra tentoria somnos.
Tu tantum audito bellorum nomine roma

Inconsulta:furens incõsiderata. Velut:tãq̃ ĩ fuga salus esset.s.excedere muros.Vtrũq; dicit excedere muros.i.extra muros cedere Excedere muris.i.a muris discedere. Qualis:fugiebãt ĩquit anteq̃ hostes uiderẽt:sicut nautæ cum uentus institerit : & procedens nauẽ p̃cusserit:metuẽtes ne nauis frãgat:se prius ĩ undas p̃cipites trahunt.Ordo est.sic fugit in bellũ urbe relicta. Turbidus au.uẽtus a meridie:q semp pluuias ĩducit:iõ turbidus. Libycis syrtibus:bene libycis dixit:quia a meridie flat auster:ibi syrtes sunt q̃ a συρω qđ ẽ traho dicunt. Veliferi:ferẽtis uela:qa antẽnæ malo sustient. Deserta puppe:sic adhuc ĩtegra urbe romãi fugiebãt: sicut puppe ĩtegra nautæ fugiunt. Sparsa:scissa & dissipata naui. Cõpage : iũctura qa ĩtegra manet. Naufragiũ sibi qsq; fa.qsq; facit p̃ceps se demittit ĩ undas tãq̃ fracta sit nauis:sic romãi ex urbe fugiebãt licet secura. Fugit : ĩpsonale ẽ ad oẽs p̃tinẽs. Nullũ iã:dicit romãos tã cõsternatos fuisse:ut nec pater filios nec uxor maritũ : nec frater fratrẽ retinere possent:quasi hostes ĩminerẽt. Languidus æuo:q̃si senectus ipsa cõmiserationẽ mouere deberet filiis relinquẽtibus pẽtes æuo confectos.

Nullũ.s.filiũ. Cõiũxq;:q̃ lachrymas fũdẽs rogabat maritũ,ne se desereret:tamẽ ĩpetrare nõ poterat. Patrii lares:saltẽ inquit in urbe morari non poterãnt tãtisper dum uota diis facerẽt:ut se a periculo belli liberarẽt. Conciperẽt:nec tãtũ temporis sumebant quãtũ animo uota pro patria conciperet:ne dum uerbis.

In limĩe hæsit:sicut q caras ædes r̃liquũt:q̃si eas nõ amplius uisuri ĩ limĩe morant: dicẽtes eritne tẽpus ut redeã? sed hoc illi nõ faciebãt: q̃si hostes nũc nũc ĩminerẽt. Plenus abit uisu idest nemo discessit ut saciaret uisũ & cõspectũ suũ prius aspiciẽdo patriã:sed immemor erat. Ruit irreuocabile uulgus:qđ nulla ratiõe reuocari potest. O faciles dar summa deos: hic p exclamationẽ q̃si ɔtra romãos ĩuehit q urbẽ đseruerint rerũ dominã:quæ uniuersi terarũ orbis populos caper potuerit:q̃q̃ hoc dicit uolũtate deorũ euẽisse : q facile res humanas augeãt, sed nõ tã facile defẽdãt:nõ enĩ quẽadmodũ p̃ni sũt res secũdas hominibus p̃stare:ita prõpti sũt eas đfẽdere. Sũma :magna pia. Vrbẽ po.p̃bat ex eo qđ romãi fecer:Raro deos res magnas:sicut deder ita etiã cõseruar. Frequentẽ:celebrẽ & plenã. Victis:nã ẽt hostes uicti urbe romana dõati sũt. Populis:nã multi populi romã cõfluxerũt.

Coeat si turba:qa si populi oẽs ĩ unũ coiissẽt poterat hæc urbs oẽs tutos cõseruar ẽ aũt hyperbole. Ignauæ manus:imbelles & effœminatæ :q̃si suæ uirtutis oblitæ. Facilẽ cæ q̃ facile diripuit cæsar. Venturo:iã romã uersus directo. Cum pressus ab hoste : quod deorum uoluntate hoc fuerit probat:sæpe inquit romani exiguis castris a multitudine hostium circundatis se continuere.Nunc autem ĩ tam ualidis mœnibus urbis se parum tutos crediderunt: Pressus ab hoste:nunc autem nullo hoste inuadente:sed cæsare ciue. Externis oris:nuuc in patria. Nocturna pericula:nocte etiã putauit se tutũ.P.R.in castris:nunc autem in ualidis mœnibus urbis se tutũ non putat. Et subitus rapti:& secure dormiuit inter aggerẽ quẽ rapto cespite subito fecerat.nũc ãt in patria horæ spacio securus stare nõ audet. Rapti cespitis:raptim structi Cespes dicitur pars terræ cũ uiridi herba reuulsa:ex quibus romãi aggerẽ facere solebãt :Tentoria:tabernacula ubi milites p̃noctãt

Tu tantum:audito miles castra tenuit exiguo uallo:& nunc non fidit se posse mœnia contra Cæsarem defendere & ideo quasi commiseratione in hanc apostrophen uenit:cum dicit eos non circumsessos ab hostibus : sicut castra circumsessa tenebantur : sed tantum audito nomine Cæsaris urbem deseruisse.

Nox una tuis:& nunc nõ sũt confisi se posse intra mœnia conseruari unius quidem noctis spacio. Dan/
da tamen uenia:excusatquasi romanos dicens quid mirum si cæteri ro.fugere cũ pompeius effugerit:q sæpe
magna ac pículosa bella confecerit? Dan.dan.anadiplosis est que uehemẽtiá quandam significat. Tũ ne q̃
futuri:Præterea aliæ quoq; causæ accesserũt.Ná cæli terra pontus signa dabant futuri mali.Tum:præter q̃ qđ
pompeius fugiebat. Ne qua spes futuri.i.ne spent.Spes enim semper incerta est:ergo signa euenere adeo:cer
ta:ut nõ sperẽt aliquid bonũ futurum. Leuet:leuiores faciat. Fati:fortunæ. Prodigiis terras: quia terra cæ
lo mariq; signa apparuere:prodigia dicta sunt a præ/
dicẽdo:q; futura prædicant.Dicit.n. Cice. præsensio
nes reꝝ futuraꝝ qd aliud q̃ mõstra & prodigia sũt?
Appianus alexádrinus referens mõstra ac signa cæle
stia quibus territabantur romani:sanguine dicit plu
isse deũ:sudasse:simulacra plurima e cælo tacta fuis/
se tẽpla:mulá ẽt peperisse:multaq; alia appuisse hor/
renda:quæ reipu.interitum mutationẽq; portende/
rẽt supplicatiões quoq; í cõi cõsternatiõe decretas fu
isse.hæc quoq; & alia pdigia romæ apparuerunt: ut
idem Appianus ostẽdit: quo tẽpore gestũ ẽ bellũ in/
ter sillá & Mariũ.Ná & mula peperit:mulier pgnans
uiperá pro ífãte edidit.terræ ẽt motus cõcussit terrá
capitoliũ igne correptũ est. Ignota:inusitata. No/
ctes.i.hõies í obscura nocte. Ardẽtẽ po.hoc facit uẽ
tus cũ ad altiora sublatus ptẽ ignis ætheri secũ rapit.
Obliquas p inane faces:cũ uẽtus í altiora sublatus p
tẽ ignis rapit.diuersas species flãmaꝝ facit:& imitat
stellas cadentes. Per inane.i.p cõuexitatẽ cæli. Cri/
nemq; timẽdi.s.cometẽ.ná cometes est crinita stella.
Et terris:& pro.i. Fulgura fallaci:Aristotelles í me
teoris(ná dicũt μετεορα q̃ apparẽt í regiõe ætherea)
cometaꝝ cám dicit.Fulgura eni nascuntur ex uno
quinq; planetaꝝ uel a Ioue:uel a Saturno:uel a Mar/
te.Vel a Venere:uel a Mercurio hi planete aerẽ q cir/
ca se ẽ íflãmát:íflãmatũ suo splẽdore cõtraũt:deíđ co
metæ speciẽ pbẽt:sed Saturni & Martis peiores sunt
a reliquis át minus malí significatur:sed de his nunc
ítelligit.Ná si a Saturno fuerit:famẽ & pestẽ significant:si a reliquis:uaria portẽdũt:pro ut ipsi sunt pla/
netæ:quaꝝ naturá & Pli.in.ii.commemorat. Falla/
ci:quia tametsi serenũ uidebatur:tamen ueꝝ non erat.Ná ut idẽ Aristo.ait nõ põt esse fulgur sereno aere: cá
materiæ est uapor siccus:q totus facile accenditur:locus ubi generatur tãq̃ uase est nubes aquosa. Vterq; ua/
por & siccus & aquosus rapido cælo subuehitur:& trerrestris uapor qui non tam facile discíditur:sicut aquo
sus í medio illius cõstrígitur:aquosus circa illũ í circuitionis modũ expádit:siccus uapor & calidus in medio
comprehẽsus ẽ:& fugit:& fugiẽdo cõtrahit humidũ:humidus át cõtractus fugiẽtẽ prosequit & urget: & í/
pellit:ita ignis a contrario pulsus cõtrahit nubẽ:& magno cũ sonitu & fulgure nubẽ erũpit. Nunc:aliquan/
do. Iaculũ:flãma illa fulguris quæ iaculis uidetur. Sparso lumine lampas:pro ipsa sparsa per cælũ. Tacitũ:
Hoc mirum fuit q; sine fulgure fulminata sint mœnia urbis. Tacitũ.s.tonitru ná fulmẽ cõtortũ sine toni/
tru & sine nubibus prodigiũ est:fulminum auctore Plinio plura genera traduntur: uerum quæ sicca ueniũt
nõ adurũt sed dissipát:q̃ humida non urunt:sed infuscant:tertiũ ẽ quod claꝝ uocant mirificæ maxíe naturæ
quo dolia exhauriunt ítactis operimẽtis :nulloq; alio relicto uestigio:auꝝ & æs & argẽtũ liquat:intus sacu/
lis ipsis nullo mõ ambustis:ac ne confuso quidẽ signo ceræ.Martia priceps romanoꝝ icta grauida partu exa
minato ipsa citra ullũ aliud incõmodũ uixit.In catilinariis prodigiis põpeiano ex municipio herẽnius decu/
rio serneo die fulmine ictus est. Et arctois partibus: Cũ deberet rapere de partibus meridianis. Latiale ca
put:idest romam quæ est caput latii uel capitolium. Stellæ minores:Minores appellantur comparatione so
lis & lunæ & ideo prodigium est q; stellæ moueantur quæ semper in firmamento fixæ stant:mouere autem
uidentur quia cælum semper uoluitur. Cornuq; coacto:luna non obseruato tempore subito obscurata est.
Vmbra terrarum:tangit causam eclipsis lunæ:qui fit obiectu terræ inter solẽ & lunã:quũ pleniluniũ est: &
luna umbram terræ q̃ metæ figurá facit:attigerit:repentinæ inducuntur tenebræ. εκλειπω significat defi/
cio : Vnde εκλειψισ defectus. Coacto:coniuncto:cum cornua in unum coierít luna tunc plena est. Fra/
trem: idest solis splendorem regeret orbi:nam non suo lumine luna lucet:sed radiis solis illustratur sicut cæ
tera sydera.Solis autem eclypsis est:cum luna perpendiculariter subiecta soli fuerit:& solis radii excepti a lu/
na ad nos peruenire non possunt:& maior est pro ut perpendiculariter soli subiecta fuerit. Fratrem.i.solem
nam Phœbus & Diana secundum fabulas fratres sunt:ex Ioue & latona nati. Expalluit:eclypsim passa est.

Desereris:nox una tuis non credita muris.
Danda tamen uenia est:tãtorũ danda pauoꝝ
Pompeio fugiẽte timent:tum ne qua futuri
Spes saltem trepidas mentes leuet:adita fati
Peioris manifesta fides:superique minaces
Prodigiis terras implerunt æthera:pontũ:
Ignota obscure uiderunt sydera noctes.
Ardentemq; polũ flãmis cæloque uolantes
Obliquas p inane faces:crinem que timendi
Syderis:& terris mutantem regna cometem.
Fulgura fallaci micuerunt crebra sereno
Et uarias ignis denso dedit aere formas
Nũc iaculum lõgo:nunc sparso lumie lãpas
Emicuit cælo tacitum sine nubibus ullis
Fulmen:& arctois rapiens de partibus ignes
Percussit latiale caput:stellæque minores
Per uacuum solitæ noctis decurrere tẽpus
In medium uenere diem:cornuque coacto
Iam phœbe toto fratrem cum redderet orbe
Terrarum subita percussa expaluit umbra.
Ipse caput medio titan cum ferret olympo
Condidit ardentes atra caligine currus:

Inuoluit:circumuoluit. Desperare diem:quia gentes credidere nunq̃ dicit redituꝝ. Solæ thiesteæ:nõ aliter obscuratus est q̃ cũ Atreus in cœnam fratris filium thiestæ fratri epulãdum apposuit:nota fabula: quo scelere sol obscuratus est. Mycenæ thiesteæ:ubi habitauit Thiestes:sed fratrẽ pro fratre posuit.Nã Atreus maior erat & rex mycenaꝝ. Duxere noctem:quia sola meridie in suũ ortum rediit. Ora ferox:dicit æthnã emisisse ignem:sed nõ rectũ:ut antea:sed italiã uersus fluxisse:ut facile posset apparere pestẽ italiæ iminere. Mulciber:idest uulcanus poetæ enim dicunt i monte æthna Vulcani officinã esse:& ignẽ emittere quociẽs fornacibus ardentibus aliquid fabricare cœperit.

Inuoluitque orbem tenebris: gentesq; coegit
Desperare diem:qualem fugiente per ortus
Sole thiestææ noctem duxere mycenæ:
Ora ferox siculæ laxauit mulciber æthnæ:
Nec tulit in cælũ flammas:sed uertice prono
Ignis in hesperiũ cecidit latus:atra carybdis
Sanguineum fundo torsit mare:flebile sæui
Latrauere canes:uestali raptus ab ara
Ignis:& ostẽdens confectas flamma latinas
Scinditur i partes:geminoq; cacumine surgit
Thebanos imitata rogos:tũ cadine tellus
Subsedit:ueteremq; iugis nutãtibus alpes
Discussere niuem. thetys maioribus undis
Hesperiam calpen:summũq; impleuit atlãtẽ
Indigetes fleuisse deos:urbisque laborem
Testatos sudore lares: delapsaque templis
Dona suis:dirasque diem fœdasse uolucres
Accipimus:syluisq; feras sub nocte relictis
Audaces media posuisse cubilia roma.
Tũ pecudũ faciles hũana ad murmura liguæ
Mõstrosiq; hoĩum partus:numeroq; modoq;
Mẽbroꝝ matremq; suus conterruit infans:
Diraque per populũ cumanæ carmina uatis
Vulgantur. tunc quos sectis bellona lacertis
Sæua mouet:cecinere deos:crinẽq; rotantes
Sanguine iam populis ulularunt tristia galli.
Compositi s plenæ gemuerunt ossibus urnæ

Nec tulit in cælum.s.nam natura ignis est semper superiora petere:Nunc autem non ita fecit. In hesperium latus:quia aliquando sicilia coniuncta fuit italiæ:sed longo spacio tẽporis fluctus maris diremit latus siciliæ. Atra charybdis:in sanguinem dicit conuersas esse maris undas:quod signum erat cædis futuræ.

Flebile:pro flebiliter. Sæui canes.s.syllæ:nam hoc fabula habet syllam fuisse uirginem pulcherrimam: quã glaucus deus marinus amauit:Circe ãt q̃ amore glauci tenebatᷣ:ĩuidere cœpit:& fontẽ uenenis uitiauit ubi sylla abluere se solebat:in quẽ ingressa puella dimidia parte sui in canes est conuersa illa ãt suis mõstris territa se in mare deiecit est autem locus in freto siculo saxa habens cauernosa:in quæ collisæ undæ latratum canum represẽtãt. Vestali raptus ab ara:ait etiam uestalẽ ignem subito correptum fuisse ab ara & holocaustum uictimaꝝ diuisum esse:q̃ signa deorum ĩdignationẽ significabant. Confectas: finitas nam ignis qui accenditur in fine holocausti:ostendit sacrificiũ esse finitum. Holocausta autem sacrificia erat in quibus tota uictima cõburebatᷣ græcæ ολοκαυτωμα latino uero sacrificia in honorẽ iouis i albano mõte cõstituebantᷣ:quo omne latiũ cõuenire solebat dicta quoniã eo die inter latios & po.ro. fœdus ictũ fuit:licebatq; latinis a ro.po.ex sacris uisceratione petere.Cice.ꝑ placo:q̃bus ẽ municipiis uix qui carnẽ latis petãt ĩuẽiuntᷣ. Scidit ĩ p.qđ significat ducũ diss.siões. Thebãos imi.ro.dicit nõ aliter scissã fuisse flãmã q̃ scissa ẽ quõdã ĩ rogis fratꝝ. Etheoclis & Polinicis:cũ ille a sorore Antigõe:hic ab uxoꝛ Argia rogo ĩupĩpositi sũt: quo rogo flãmæ scissæ sũt tanq̃ adhuc mortui pugnare uellẽt. Subsedit:submissa ẽ.

Cardĩe.i.a cẽtro suo declinata ẽ. Nutãtibus : cõcussis. Niuẽ:significat ãt terræmotum fuisse. Tethys maioribus.i.mare ĩflatũ ẽ adeo:ut calpẽ undis superet.Calpe ĩ Europa & Abila ĩ aphrica mõtes sũt ĩter quos mare mediteraneũ irrũpit:& ĩdigenæ colũnas herculis appellãt. Athlãta:mõs ẽ ĩ mauritania altissimus. Indigetes : dicũtᷣ q ex hõibus facti sũt dii:dicti q̃si ĩ diis agẽtes:uel ꝙ nullius rei ĩdigeãt:q ẽt diui dicuntᷣ. Lares:deos penates. Testes.L.s.nã quia marmora sudabãt:iõ magnũ laborẽ fore ostẽdebãt. Dona:arma. Dirasq;.d.f.u.ut bubones noctuas uesptiliões: striges: q̃ tẽpore noctis uolitare solẽt:nũc die uolabãt. Syluisq; fe.hoc magnũ fuit ꝙ feræ irrũperẽt urbẽ & ĩ medio foro cubilia ponerẽt. Sub no.tpe noctis. Audaces:qa ĩ frequẽtiã hõinũ uenire ausæ sint. Tũ p.fa. accessit ẽt boues locutos fuisse:pecudes ãt ꝑ bobus posuit apud ẽt.T.Liuiũ accepimus bouẽ locutã io triũphe : caue tibi roma. Ad hu.mur.ad humanã uocẽ. Mõstrosi: ꝑtus hõinũ declarat:qa maiora & plura mẽbra habuere q̃ solẽt. Mõ:magnitudĩe. Matrẽq; suus:qa cũ maiora & plura mẽbra se pepisse mꝛ uiderẽt q̃ solita sit:territa ẽ.

Dira car.c.u.q̃ ĩ libris sibyllinis ĩuẽta sũt.uidelicet:R.R.R.F.F.F.& uates hoc mõ ĩterꝑtati sũt. Regnũ ro. ruet:ferro fame fuga. Tũc.q.se.ẽt Cybelis mꝛis deoꝝ sacerdotes ĩ furorẽ uersi sũt.bellonã ãt ꝑ cybelẽ posuit. Nam ex Apulei sententia eadem erat bellona:cybele:& isis:iidemq; sacerdotes trium dearum sacra peragebãt ĩ sacrisq; bellonæ ipsi sacerdotes non alieno sed suo cruore sacrificabant:sectis namq; humeris & utraq; manu gladios districtos exerentes currebant:& uelut insani ferebãtur:quam turbam.Mar.entheatam idest phanaticam appellauit ut nec turba cessat entheata bellonæ. Sectis lacertis idest brachiorum uenis incisis.nã galli sacerdotes sanguine suo placabãt Cybelẽ:& crinibus rotatis ĩ furorẽ uertebãtᷣ. Cecinere deos.i.oracula đorum. Sæua:quia sæuos facit sacerdotes. Tristia:scilicet oracula. Compositis plenæ: dicit etiam sepulchra mortuorum gemitum dedisse. Compositis:locatis in urna.sic Catulus: Inter cognatos cõpositum meres.

Tũc fragor armoꝝ magnæque ꝑ auia uoces
Auditæ nemoꝝ:& ueniẽtes cõminus umbræ
Q uiq; colũt uinctos extrẽis mœnibus agros
Diffugiunt: ingens urbem cingebat erinnys
Excutiens pronam flagranti uertice pinum
Stridentisq; comas. thebanam qualis agauen
Impulit:aut sæui contorsit tela lycurgi
Eumenis:aut qualem iussu iunonis iniquæ
Horruit alcides uiso iam dite megæram.
Insonuere tubæ:& quanto clamore cohortes
Miscentur:tantum nox atra silẽtibus umbris
Edidit.e medio uisi consurgere campo
Tristia syllani cecinere oracula manes:
Tollẽtẽq; caput gelidas anienis ad undas.
Agricolæ fracto marium fugere sepulchro
Hæc ꝓpter placuit thuscos de more uetusto
Acciri uates:quorum qui maximus æuo
Aruns incoluit desertæ mœnia lucæ
Fulminis edoctus motus:uenasq; calentes
Fibrarum:& monitus uolitantis in aere pẽnæ
Mõstra iubet primũ:quæ nullo sæmie discors
Protulerat natura rapi:steriliq; nefandos
Exutero fœtus infaustis urere flammis:
Mox iubet & totam pauidis a ciuibus urbem
Ambiri:& festo purgantes mœnia lustro
Longa per extremos pomeria cingere fines.
Pontifices sacri quibus est premissa potestas
Turba minor ritu sequitur succincta gabino:
Vestalemq; chorum ducit uittata sacerdos,

Tũc fragor ar.s.auditus ẽ Est autem zeugma a medio. Per auia:Quæ procul a uia sũt. Quiq;colũt.i.qui ĩ suburbãis uicis habitãt romã uenerꝰ nũtiãtes se uidisse megærã q̃ flãmis & flagellis serpẽtinis urbẽ ambiret. Erinnys.furia ĩfernalis. Excutiẽs ꝓnã:ardẽtẽ facẽ altera manu tenẽs:& altera serpentina flagella. Striden tes co.pp serpẽtinos crines. Agauẽ agaue mater Pẽthei q sacra liberi patris a mœnibus suis ãmouit liber pater ĩdignatus Authonoẽ materterã & Agauẽ ĩ furorẽ uertit quo furorꝰ existimabãt Pẽtheũ apꝝ eẽ.& eũ occidere.Mater uero caput filii ꝑ urbẽ furẽs gestabat:putãs illud apri caput. Sæui Lycurgi:regis thraciæ. Qui & ip̃e ĩdignatus bacchũ ipsũ quoq; a mœnibus arcebat: & eo usq; ꝓcessit ĩdinatio:ut uites ẽt ĩcideret:qđ dũ facerꝰ uellet sua crura ĩcidebat.hoc iõ fĩgitꝰ:quoniã ab stẽius fuit. Eumẽis:furiæ eumẽides dicunꝰ ab ευμενησ beniuolus κατααντιφρασιν. Horruit alcides.i. her q ditẽ uidit & nõ timuit:sed uisa megæra totus horruit:nã her.r̃diẽs ab ĩferis:iussu Iunõis nouercæ ĩfurorẽ uersus ẽ:& lycũ q urbẽ suã cepat occidit:ac ꝓprios libos cũ uxorꝰ megæra credẽs eos eẽ Lyci filios: hoc late patet apđ Sẽecã ĩ her.furẽte. Silẽtibus ũbris .i.silẽti nocte. Medio uisi.cõ.& uisæ sũt ũbræ: hinc syllæ tristes:ĩde marii lætæ. Cãpo:qa ĩ cãpo martio ĩgẽti põpa.P.R.sepultus sylla fuerat. Tristia:significabat enĩ põpeiũ cũ suis uictũ iri. Gelidas aniẽis: nã apud ripas anienis sepultus erat marius.ibi enĩ erant sepulchra mariana. Hæc pp placuit:ꝓdigia eiusmodi diuersis ĩ locis futuri mali p̃nũtia apparuerãt. Cẽsuit ergo sẽatꝰ accersẽdos eẽ uates etruscos q oĩ diuĩatione periti erãt:sicut ab ipsis sacroꝝ omniũ prĩcipia manauerãt:& eoꝝ uetustissimus erat Arõs:q audito ꝓdigio.prĩo p̃parat si q̃ rõne đos placarꝰ posset. Hæc pp:hysterologia ẽ.i.præposterus sermo q fit quotiẽs sermo q p̃poni deberet postponitꝰ. Placuit.s.senatui populoq; romão. De morꝰ uetusto:Sic enĩ mos erat romãoꝝ uates etruscos accire:ꝙ eiusmõi reꝝ ꝑitissimi erãt. Lũæ:Lũa ẽ ciuitas liguriæ q̃ nũc đserta ẽ eiusdẽ nõis portus iuxta ẽ pulcherrimus: quẽ græci σεληνησ.i.lũæ appellãt. Ful.edo.i.q noscit quotiẽs fulmĩa uel rõne ferũtꝰ:uel præter rõnẽ.nam si rõne mouentꝰ ꝓdignũ non ẽ:si uero cõtra rõnẽ ꝓdigiũ id appellatꝰ. Mouẽtꝰ ãt fulmĩa & locis & tẽporibꝰ sceũdũ rõnẽ:locis:ut ĩ frigidis:& calidis tẽporibus ĩfrigidis raro mouetꝰ fulmẽ:ut pote ĩ sexto & q̃nto climate: mouetꝰ ãt ĩ tropico æstiuo cũ sol ẽ ĩcapite cãcri uel accedẽs:uel recedẽs:tũc ẽ fortis calor:& uaporꝰs terræ sub leuat qbꝰ cõiũctis fulmẽ efficitꝰ:locis calidis ĩ æq̃noctiali tropico:& frequẽtius cũ sol ẽ incapite arietis uel libræ qa ĩ locis calidis nõ põt moueri tropico æstiuo: qa calefacti calorꝰs cõsumerẽtꝰ prius q̃ subleuarẽtꝰ: & fulmẽ fieri nõ posset:ꝙ si mouerꝰtꝰ fulmẽ ꝓdigiũ eẽt: ergo dicit eũ fuisse doctũ quotiẽs eẽt ꝓdigiũ uel nõ. Venasq; calẽtes:Aruspicinæ ꝑitũ fuisse significat. Calẽtes:Adhuc palpitãtes:& si lætæ fuissent:rẽ ꝓsperã futurã significarẽt:si e cõtra aduersã. Fibraꝝ:fibræ ꝓprie dicuntꝰ uenæ iecoris. Mõitus: admõitiões: significat auspicii peritũ. Pennæ:hoc ẽ p̃petis auis partem pro toto posuit.nã auiũ aliæ sunt p̃petes:aliæ oscines.prepetes sũt q̃ auspitia uolatu signãt.oscines uero quæ uoce futura prænũtiãt:dictæ ab ore & cano. Mõstra iubet.i.aboleri & comburi mõstra q̃ supra dixit. Natura discors:qa sibi ipsi natura dissẽtiebat quũ ꝓduceret mõstrosos ꝑtus. Nullo semĩe:iõ ꝓdigiũ qa p̃ter naturã:ut anili semĩe aut uirgineo. Semĩe:Quia uirgo Sterili: Quia anus. Nefãdos:execrabiles. Mox iubet.i.iussit ambaruale sacrificiũ fieri:quo ciuitas qbusdã sacris ãbiebatꝰ.

Festo lu.festiua circuitiõe.nã lustrare ẽ circumire. Lõga:late porrecta. Pomeria: non magis dicuntꝰ pomeria ꝙ sint extra mœnia q̃ ꝙ mœnia sint post se.dicitꝰ pomeriũ solum illud quod inhabitatꝰ:siue intus:siue extra mœnia. Sacri:Pro sacrificii.nã in potestate põtificũ sũt sacrificia.uidelicet qbus diis & quibus tẽporibus sacra fieri uelint. Ritu gabino:Nã gabini cũ extra mœnia sacra celebrarẽt:hostes superuenerꝰ:ipsiq; sine armis erãt:togã a tergo r̃iecerũt:ita ut a dextera ꝑte ad sinistrã r̃iecta:ultimã ꝑtẽ extremæ togæ in sinistꝝ humeꝝ uerterẽt:sic tãq̃ clypeo mũiti ita pugnarꝰt ut uicerẽt:& ita seruatũ ẽ sacrificia romæ morꝰ gabinoꝝ fieri. Vestalẽ cho.d.u.s.ẽt sacerdos uestalis q̃ p̃est cæteris choꝝ suaꝝ uirginũ circũduxit. Vittata:uelata morꝰ sacerdotũ.

Troianum soli.i.palladiũ nã sicut in urbe troiana palladiũ seruabaẽ:ita & aruspices responderunt.dũ ea sta tua seruareẽ:fore ut Priamus tutus regnaret quod oraculũ cum audissent græci Diomedes & Vlyxes serui habitu induti cæsaris custodibus rapuere palladiũ:quod cũ uenisset ad manus Diomedis italiam petentis di/ uersis agitabaẽ curis & tẽpestatibus:ueritus ne hoc patereẽ ira palladis:dedit operam ut palladiũ reddereẽ Ae neæ:quod deĩde romã traductũ ẽ & seruabaẽ ĩ tẽplo uestæ. Fas ẽ:neq;.n.ulli palladiũ uidere licet p̃terq̃ uesta li uirgini. Qui fata deum.i.qndecĩ uiri q p̃erãt libris sibyllinis ĩ qbus fata romana cõtinebãẽ. Secreta carmi

Troianam soli cui fas uidisse mineruam
Tum qui fata deum secretaq; carmina seruãt:
Et lotam paruo reuocant almone cybellem.
Et doctus uolucres augur seruare sinistras:
Septemuirq; epulis festus:ticiiq; sodales.
Et salius læto portans ancilia collo:
Et tollens apicem generoso uertice flamen:
Dumq; illi effusam longis anfractibus urbem
Circueunt:aruns dispersos fulminis ignes
Colligit:& terræ mœsto cum murmure cõdit.
Datq; locis nomen:sacris tunc admouet aris
Electa ceruice marem:iam fundere bacchum
Cœperat:obliquoq; molas inducere cultro
Impatiensq; diu non grati uictima sacri
Cornua succincti premerent cũ torua ministri
Deposito uictum præbebat poplite collum:
Nec cruor emicuit solitus:sed uulnere largo
Diffusum rutilo dirum pro sanguine uirus.
Palluit atronitus sacris feralibus aruns:
Atq; iram superũ raptis quæsiuit in extis
Terruit ipse color uatem:nam pallida terris
Viscera tincta notis:gelidoq; infecta cruore
Plurimus asperso uariabat sanguine liuor.
Cernit tabe iecur madidũ uenasq; minaces
Hostili de parte uidet:pulmonis anheli
Fibra latet:paruusq; secat uitalia limes.
Cor iacet.& saniem per hiãtes uiscera rimas
Emittũt:prodũtq; suas omenta latebras.

na.s.sybillæ cuius libꝛꝝ:ut inqt Solinus:ad Corneliũ usq; syllã cõsulebãt romãi põtifices. Et lotã p̃uo:cy/ beleros sacerdotes dicit. Quibus mos erat quotiens iratũ numẽ placarẽ uellẽt statuã deæ almõis aqs ablue re. Cybelẽ:Quã de Pessimonte acciuere romãi. Al/ mõe:almo fluuius ẽ ad capẽa portã ubi sacerdotes si/ mulacꝛꝝ cybeles lauabãt.Maris:phrygiũq; latus almo q̈ lauat ferꝛꝝ. Et doctus uolucres.i.augurs.erat.n.ro mæ collegiũ augurꝝ. Sinistras secũdas: qa ut Cice.di cit græcis & externis a dextra ueniẽtes aues significãt rẽ aliq̃ secũdã:iõ optãt dari a dextra.At uero nr̃i opta uer̃ dari a sinistra:q̈ sæpe bõa p̃uenere. Septẽ uir:nã ut Cicero ait sub p̃sõa Catõis:Romæ erãt sacra deæ matris in quibus diebus festis nocte epulabãtur. erãt autem septẽ numero.Sed magis placet ĩtelligi septẽ sacerdotes Iouis:qui epulones appellabantur:quoniã ante auream Iouis statuam epulabanẽ ĩ capitolio nec nõ epulas ĩdicẽdi Ioui cæterisq; diis potestatem habe bãt.Hi e generosis ciuibus eligebãẽ:cũ lictore sellaq; curuli p̃cedentes. Ticii sodales:dicti sũt a ticiis auib; (ut ĩqt Varro)q̈s ĩ certis auguriis obseruare solebãt.

Et salius læto:Salii erãt duodecĩ:q ancilia p urbẽ ge stabãt canẽtes Marti carmẽ & extremo hymno uetu rii mamurii memoriam.sic.n.Mamurius faber petie rat. Flamẽ:tres flamines erãt.s.Quirinalis: Dialis:& Martialis. Dialis dr̃ Iouis sacerdos.qrĩalis qrini.i.rõu li.Martialis uero Ma.flamẽ q̈si filamẽ nõ.n.licebat sa cerdoti eẽ capite apto:sed cũ sacrificaret æstate pileũ laneũ gestare nõ poterat:uirgã cũ filo lanæ pp calorẽ gestabat.alia ratio:ut ĩde aues abirẽt:q̃ sæpe ĩ uictima rũ ĩtestĩa ĩpetũ faciebãt Vel dr̃ q̈si pileamẽ a pileo quo caput tegebaẽ. Dũq; illi.s.supra memorati sacerdo/ tes. Effusã:late porrectã. Anfractibus.i.lõgis cliuis Disp̃sos ignes.i.ignitũ fulmẽ. Cõdit:inlcudit.s.colle ctũ fulmen. Colligit:eo loco: ubi ceciderat fulmen.

Mœsto mur.ut supplices faciũt. Datq; nomen lo. Locus ille bidẽtal appellaẽ.nã quotiẽs fulmĩa placare uolebãt bidẽtes ĩmolabãt. Sacris tũc admouet.i.tau rũ Ioui ĩmolauit. Iam fũdere Bac: More sacrificãtis. nã.cum sacerdotes experiri uolebant bona ne uictima foret:uirum intra cornua fundebant:q; si uictima im/ mota stetisset:diis placebat:si uero se mouisset displicebat. Vir. & ductus cornu stabit sacer hyrcus ad aram.

Obliquo cultro:ritu sacrificãtis. Molas:mola fiebat aqua sale & farre Orno.idest unius anni & hac liniebant cultros : & a cauda ad uerticẽ uictimæ cultro circunducto iugulabãt. Impatiens:Ostendit nõ gratã fuisse ui ctimam:quia non stetit aris. Premerent:Quia ministris prementibus tandẽ uictima uicta requieuit. Nec cruor:aperto iugulo cruor non exiluit solitus:sed sanies quædam effusa est. Paluit atro:Arũs ubi:hæc uidit: totus expalluit. Feralibus: Lætiferis. Ipse color : Quia pallidus sanguis erat intestinorum. Tincta notis: idest nigris distincta maculis. Liuor:proprie est color plumbeus. Iecur madidum: Intestina in duas partes diuiserat:unam. Pompeio alteram uero Cæsari attribuerat. Vidit autem partem pompeio spectãtem:mœ/ stam esse: partem uero Cæsari designatam lætam & exultantem. Madidum:putridum : & hæc pars erat pompei. Venas minaces ho.d.p.u.idest de parte Cæsaris.Nam hostis patriæ iudicatus erat qui rubiconem transisset armatus. Pulmonis anheli : Spiritum reciprocum trahentis & remittentis. Latet.Quasi trepi da. Paruusque secat ui.li.Idest paruum interuallum uitalia distinguit significat autem ducum inter se con currendi magnam cupiditatem. Vitalia: Quæ sunt cor.iecur: & iecoris capita. Cor iacet:Scilicet a par/ te Pompei. Iacet : Demissum est. Omenta : Omentum membrana est pinguis & tenuis qua uentriculi atque intestina obteguntur. Penerralia igitur omenti patebant : & putridum sanguinem emittebant.

Quodq; nefas:euidentius ex intestinis bellum futurum apparuit:nam iecinoris pars quæ constituta pom
peio erat:& quæ Cæsar:ita se habuerunt:ut altera alteram fugere uideretur. Impune.i.nūquam sine exitio
& pernicie. Capiti.s.Iecinoris : Nam αρηπτοτον græcæ dicitur caput Iecinoris:dicit ergo caput unum quod
erat Cæsaris insurrexisse:quasi uellet cum aliis fibris cōcurrere. Alterius capitis.s.cæsaris. Pars ægra.s.pom
pei iacet. Micat:Emicat cæsaris pars. Et celeri uenas.m.i.p.pars Cæsaris palpitabat:q̃si adhuc uiueret. His
ubi:Aruns ubi tā manifesta signa uidit in hanc exclamationē ꝓrupit o superi tanta ne mala apparēt:ut uix ora
tione mea explicari possint? His.s.prodigiis quæ ĩ ex
tis uiderat. Litaui:Recte dixit.nam inter sacrificare
& litare magna ē differentia.omnes sacrificant: pauci
uero litāt.litare est sacrificia diis grata facere.ergo nō
grata tibi iuppiter sacrificaui:sed Plutoni. Cæsiq;: ꝓ
sed copulatiua pro aduersatiua. Nō fanda:adeo dete
stabilia mihi timent̃:ut nec fari quidē liceat. Sed ue
nient:magnus quidem metus est maloꝝ instātium:
sed mala ĩpa multo maiora erūt. Dii uisa secū.O uti
nam inquit uisa:quæ tanta mala portendunt sint mi
nus infesta q̃ apparēt. Et fibris sit nul.fi. Et mala fal
sa utinam sint:quæ fibræ demonstrant. Artis:haru
spicinæ. Finxerit ista:non uera docuerit:sed falsa fin
xerit.de Tage apud Ciceronē libro de diuinatione ita
legimus.Tages Cuidam dicitur in agro tarquinēsi q
araret statim apparuisse & uisus esse in specie puerili:
sed senili prudētia ad eius cōspectum attonitum fuis
se q arabat:& clamorē magnū edidisse:& undiq; con
currisse breui temporis spacio totā penetruriā.Tū il-
le multis audientibus plena uerba mandauit:& quæ
de ruspicia tradunt̃ mādasse dicit̃ hāc idē tangit Oui
dius ĩ metamorpho. Flexa:ĩplicata obscura. Amba
ge:circuitiōe uerboꝝ. At figulus:ex altera parte ade
rat astrologus peritissimus nomĩe figulus qui prodi
gia explicaret:quæ in cælo apparuissent. Nosse de.i.
arcana deorum quæ cursibus stellarum significātur.
Aegyptia memphis.i.par figulo nemo eorum est q
habitant apud memphim ciuitatem ægypti. ægypti
os autē scimus astrologiæ peritissimos immo inuen
tores a q̄busdā dicunt̃ fuisse. Numeris:numeros di
xit quoniā non eodē temporꝫ spacio sydera circum-
agūtur. Nā saturnus trigĩta annis iuppiter.xii. Mars
duobus:sol diebus.ccclv.& .viii.horis. Vēus tricēis &
duo de qn̄q̄gēis diebus.Mercurius diebus.ccc.lix.lu-
na.xxvii:additis horis.viii.signiferi ambitū peragūt.
Aut hic errat ait:aut ĩquit temere oia regunt:aut di
uĩa ꝓuidētia gubernāt̃.si temere regūt̃ nihil ē quod
metuamus:sed si diuĩa prouidētia gubernāt̃: exitum
magnū & ꝑnicies ꝑparat̃ urbi nr̃æ:& toti orbi terra-
rū:sed tolle alteꝝ:seq̄tur ueritas alterius:nō autem te
mere reguntur : sed diuina prouidentia gubernant̃:
ergo ĩgens calamitas ĩstat. Errat:fert̃ sine ullo dei regimĩe. Lege:sine dei ꝓuidētia. Mouēt.s.cælū. Vrbi.s.
romæ. Generi hu.p consequens generi humāo.nā urbs ĩperium tenebat. Lues:exitiū pernicies. Dehiscēt:
apie ntur:& subita uorago cuncta sorbebit? Subsident urbes:nunq̄d hiatu terræ sorbebit̃ urbs:ut ad bara-
thrū genus humanū descendat? An tollet fer.Aut inficiet̃ aer & omne genus animātiū peribit? Segetes:tel
lus etiam:si semina terræ mandaueris:fidem non seruabit agricolis?terra.n.fidelis ē cum seminibus acceptis
reddit multiplicia. An infusis.m.u.u.an ĩquit corrūpentur fontes & amnes:ut q ex his hauserint ueneno pe-
reant? O superi:Admirantis exclamatio cū horrore. Extremi dies.i.mors multoꝝ cōueniet ĩ unum diem.
idest multi peribunt eodem tempore. Summo:pergit nunc ꝑ duodecĩ signa zodiaci & uniuscuiusq; signi do
mum ĩnuit:ostendit aūt signa suas domos deseruisse:& cælū marti reliq̄sse:ut ex eo appareat magnum futu
rum bellū. Si frigida cæ.Saturni domus ē capricornus & aquarius.dicit ergo si saturnus ĩ domo sua aquario
ĩcenderetur fieri diluuium:sed nō ita est. Frigida:nā Saturnus torpentis est naturæ:& ideo cæteris planetis
tardior est.Vnde etiā gradū.xxx.ānis ꝑficit. Nigros.i.nocētes & mortiferos uel mĩus fulgētes:nā q̄a saturnus
summus ē omniū planetaꝝ:ideo & minimus uidet̃. Deuca.su.aqua.cataclismū quo terræ ĩundant̃.deucalio
neas autē quia tempore deucalionis diluuium fuit:sed non uniuersale:nam thessaliā ferme omnē ĩundauit.

Quodq; (nefas) nullis impūe apparuit extis
Ecce uidet capiti fibrarum increscere molem
Alterius capitis:pars ægra & marcida pendet.
Pars micat:& celeri uenas mouet ĩ ꝓba pulsu.
His ubi concepit magnorum fata malorum
Exclamat:uix fas superi quæcūq; mouetis
Prodere me populis.neq;.n.tibi summe litaui
Iuppiter hoc sacrum:cæsiq; in pectora tauri
Inferni uenere dei:non fanda timemus
Sed uenient maiora metu:dii uisa secundēt:
Et fibris sit nulla fides:sed conditor artis
Finxerit ista tages.flexa sic omnia thuscus
Inuoluens:multaq; tegens ambage canebat.
At figulus cui cura deos secretaq; cæli
Nosse fuit:quem nō stellarū ægyptia mēphis
Aequaret uisu: numerisq; mouētibus astra.
Aut hic errat ait nulla cum lege per æuum
Mundus:& incerto discurunt sydera motu.
Aut si fata mouent: urbi generiq; paratur
Humano matura lues.terræ ne dehiscent?
Subsidentq; urbes? an tollet feruidus aer
Temperiem? segetes tellus infida negabit?
Omnis an infusis miscebitur unda uenenis?
Quod cladis genus o supi? qua peste paratis
Sæuitiam? extremi multoꝝ tempus in unum
Conuenere dies:summo si frigida cælo
Stella nocēs nigros saturni accenderet ignes:
Deucalioneos fudisset aquarius hymbres:
Totaq; diffuso latuisset in æquore tellus.

Si ſæ.rad.domus ſolis eſt leo & lunæ cancer:ꝙ ſi ſol ĩ domo ſua leonem accẽderet:ſignificaret oĩa flammis peritura. Ne.leo.Nemea ſylua eſt iter phliontem & argos iuxta cleonas ĩ qua Hercules primo certamine ua ſtiſſimũ leonem proſtrauit.q inter.xii.ſigna zodiaci relatus eſt. Premeres : Leonẽ ĩcẽderes. Hi ceſſant ignes ideſt nihil tale minãt̃ ſydera. Tu q flagrante:Martis domicilium eſt Aries & Scorpio:hũc dicit totũ ſcorpionẽ cum Libra occupaſſe ita ut ĩcenſo ſcorpiõe bellũ ſignificat.nã ſicut Mars totũ cælum occupauit ita:& bellũ uniuerſo orbi futurum apparet. Cauda:Videmus.n.ſcorpionem cauda letiferꝝ uulnus ĩferre. Chelis:ipſius

Si ſæuum radiis nemæum phœbe leonem
Nunc premeres:toto flueret in cedia mundo
Sucenſuſq; tuis flagraſſet curribus æther
Hi ceſſant ignes.tu qui flagrante minacem
Scorpion incendis cauda: chelaſq; peruris:
Quid tãtum gradiue paras:nã initis in alto
Iuppiter occaſu premitur:ueneriſq; ſalubre
Sydus habet:motuq; celer cyllenius heret:
Et cælũ mars ſolus habet:cur ſigna meatus
Deſeruere ſuos:mundoq; obſcura feruntur
Enſiferi nimium fulget latus orionis.
Imminet armorum rabies:ferriq; poteſtas
Confundet ius omne manu:ſceleriq; nefando
Nomen erit uirtus:multoſq; exibit in annos
Hic furor:& ſuperos qd ꝓdeſt poſcere finẽ?
Cũ domino pax iſta uenit.duc roma maloꝝ
Continuam ſeriem:clademq; ĩ tẽpora multa
Extrahe:ciuili tantum iam libera bello.
Terruerant ſatis hæc pauidã præſagia plæbẽ
Sed maiora premunt.nã qualis uertice pindi
Hedonis ogygio decurrit plena liæo
Talis & attonitam rapitur matrona per urbẽ
Vocibus his prodẽs urgentẽ pectora phœbũ
Quo feror o pæã? qua me ſup æthera raptã
Conſtituis terra? uideo pangea niuoſis
Cana iugis:latoſq; hemi ſub rupe philippos
Quis furor hic o phœbe docet: ꝗ tela mãuſq;

Scorpionis quæ libram efficiũt:ergo ſcorpio occupauit etiam librã quæ domus eſt Veneris. Tantum.ſ. malorum. Gradiue: mars. Nam mitis ab alto:Iuppiter relicta domo ſua Piſce & Sagittario:ĩ occaſu cõſtiterat:ergo quoniam ſydera præter naturam ꝑ cælum feruntur aliquod magnum malũ orbi impẽdet.

Cyllenius: tardatur Mercurius præter naturam:nã ĩpe Mercurii curſus cæteris celerior ẽ:ꝑter lunã(ut dictum eſt) Cyllenius:Mercurius a cyllenio mõte Arcadiæ ĩ quo natus ẽ. Et cælũ mars:ſeqtur ꝙ cum cætera ſigna relictis domibus ſuis uacuũ cælũ reliquerit marti:& bellum toto terrarum orbi futurum ſit.

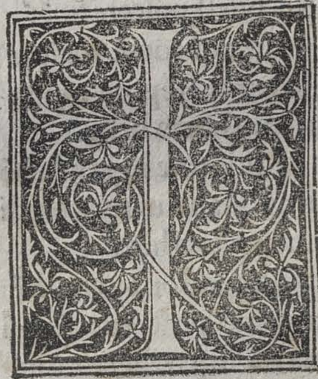
Obſcura fer.i.cũ ſol & luna patiantur eclypſim ꝑter rationẽ. Enſiferi ful.orion.oriõ Venator fuit & auſus eſt Dianã de ſtupro cõpellare.Diana uero idignata ſcorpionem ĩ eum miſit q eũ ueneno cõfecit: mox ĩ ſignum cæleſte trãſlatus eſt:quod ĩ ortu ſuo bellũ ſignificat. Enſiferi:χρυσαοι apud græcos dicit ꝗſi aureũ enſẽ ferẽs. Latus:Quia lateri accõmodauerat enſem. Rabies:Furor. Ius:Diuinũ & humanũ. Sceleriq; nefãdo:qa uiolentia appellabit̃ fortitudo.Nã Cæſar q ꝑ uim oĩa agebat fortis appellabit̃. Sceleri:ĩpietati & uiolentiæ. Multoſq;.i.magnus & diuturnus erit hic furor. Vt ſupos:Primo furor erit ĩgẽs nõ ſolum ĩter ciues:ſed ĩter cognatos.deĩde diuturnus : qa multi ĩterfuere ãni uſq; ad extremum bellum:quod Auguſtus geſſit cũ Antonio & cleopatra:deĩde finis eiuſmodi erit:ut ſatius fuerit nõ finiri bellum nã exitu ciuilis belli ſeruitus erit qa cæſar oĩa tenebit.Ergo qd ẽ quod ſuperos oremus ut finiãt ciuile bellũ:quando finis belli deterior futurus ẽ ipo bello? Cũ domino pax iſta uẽit:ergo ſeruierũt romani.nã domĩus & ſeruus correlatiua ſũt. Duc ro.apoſtrophat ad urbẽ Romã noli ĩqt ꝗrere finẽ belli: qa tã diu libertas durabit:ꝗ diu ẽt bellũ durabit. Duc:ꝓtrahe. Cõtinuã ſeriẽ.i.cõtinuũ ordinẽ belli ſine ĩtermiſſiõe. Extrahe:ꝓlata. Terruerãt.ſ.hæc qdẽ ꝗ thuſcus uates ꝑdixerat & figulus aſtrologus uaticiatus fuerat ſatis trepidã ciuitatẽ reddiderãt:ſed acceſſit ẽt ꝙ quædã matrona furẽs ꝑ urbem:ambage uerboꝝ exitiũ belli ꝑdixit:& mortem Põpei q apud ægyptum a phtolomæo iuſſus ẽ occidi:& ẽt filios pompeii.Cn.& Sextum tetigit:bellumq; ĩter Antoniũ & Auguſtũ ex una:& ex altera parte brutũ:nec prætermiſit bellum Auguſti contra Antoniũ & Cleopatrã ꝑdixit & mortẽ cæ. Hæc:quæ dicta ſunt ab Arunte & figulo. Nã qualis:dicit non aliter per urbẽ de bacchatã matronã hanc:ꝗ ſolet ĩ monte thebão furere:Bacchi ſacerdos orgia celebrãs. Pindi: pĩdus mõs eſt theſſaliæ:ubi bacchanalia mulieres frequẽter celebrar̃ ſolebãt:quæ mænades dicunt̃.απαινομαι.i. ĩſanio.

Edonis.i.threiſſa mulier Edon aũt mons eſt thraciæ.Vnde patronimicũ fœ.edouis dis fecit autẽ ſyſtolẽ:nã o natura ꝓductũ ẽ.Oui.Protinus ĩ ſyluis matres edonidas omnes. Ogygio lyeo:Baccho thebão.nã bacchus filius Iouis: & Semeles ꝗ Cadmi fuit lyeus dr̃ qa liberet hoĩes a curis λυω ſoluo.Hora.nunc uio pellite curas.

Ogygio:ogyges primus thebãoꝝ rex fuit poſt cadmũ.ergo a rege Bacchũ ogygiũ appeliauit. Prodẽs:mãifeſtãs. Vrgẽtẽ:ꝑmẽtẽ.nã plena erat numine phœbi q cogebat eã mala futura ꝓdere. O pæan:Pæã ꝓprie laus ẽ Apollinis:hymnum aũt ꝓ ipſo deo poſuit. Qua me ſup æthera:ſic eni exiſtimabat ſe ab Apolline ſup æthera rapta fuiſſe.deinde in terram conſtitui. Video pangæa:dicit ſe uidere locũ ubi Cæſar & Põpeius concurrerunt. Pangæũ:mõs ẽ thraciæ iunctus macedõiæ. Cana iugis:qa ſemꝑ niuibus tegunt̃. Hemi:hemus mõs eſt thraciæ:qui in theſſaliam uſq; porrigitur:ad cuius radices iacent philippici cãpi. Latos philippos:lõge lateq; porrectos:campi philippici appellati ſũt a philippo rege macedoniæ. Quis furor eſt.ſ.quem uideo per theſſaliam? Quæ acies : admiratio eſt. Manuſq;:nã ſibi uidere uidebatur romanas acies manũ conſerere.

Bellumque ſine:quia ciuile. Quo diuerſa feror:ſtatim ſe a philippicis campis rapi in ægyptum exiſtima/
bat. In ortu:nam in oriente eſt ægyptus. Qua mare lag.ea parte qua nilus ĩ mare ĩfluit:& maris undas mu
tat:nam nilus ſepté hoſtiis mare ingrediens ſua magnitudine aquas confundit:ita ut alium colorem tribuat.
Lagei:ægyptii:nam Ptolemæus lagi filius unus ex princibibus alexandri fuit:qui poſt Alexandrum impera
uit a quo oés ægyptii reges Ptolemæi ſunt appellati. Hunc ego fluminea:dicit cauſam cur phœbns ſe ĩ ægy
ptũ rapuerit:ut prædiceret morté Pompeii qui poſtq̃ in theſſalia uictus fuit ac diu quo confugeret:cogitaret:
tandem petiit ægyptum : ubi Ptolemæus regnabat:
cuius partem aliquando in regnũ reduxerat. ſed ubi
Ptolemæus audiuit pompeium acie pharſalica uictũ
conſilio Achillæ & Photini cenſuit occidendum : ut
gratiam Cæſaris iniret. Fluminea harena.i. harena
nili flu. Deformis truncus:qa ſine capite.Ná Achil/
las & Photinus cum Pompeium in naue prætoria re
cepiſſent : abſciſſo capite truncũ ĩ littore nili reliq̃rũt:
caput uero theodorus ad Cæſaré tulit. Dubiam ſu/
p æquora ſyrtim:rurſus ĩ alias regiones ſe tranſfert.ſ.
in Libyam ubi bellum ciuile geſtum é:cum Cato col
legiſſet reliquias exercitus poſt pompeium ĩterfectũ:
ad Iubam Numidiæ regem ſe contulit qui mox ut ĩ
ſtátis Cæſaris manus effugeret: uticæ ſe ipſum intet
fecit:unde uticenſis eſt appellatus. Dubiam:quia ſyr
tes aliquando uidentur aquam habere ad uehendas
naues:deinde ſubito areſcunt:& in ſicco reliquũt : na
ues. Arentemq; feror libyen:quia aquæ penuria la/
borat. Quo triſtis erinnys:acies.n.Pompeii in Tſſeſ
ſalia uictæ tranſlatæ ſunt ĩ Aphricam a Catõe. Nũc
deſuper alpis:& iam hinc trahitur in hiſpãiam Nam
ibi Cneus & Sextus filii pompeii ingentem exercitũ
compararunt una cum Scipione:qui poſt morté Iu/
liæ ſocer fuerat Pompii:ibi etiam Labienus q rei mi/
litaris pitus erat & multa præclara in gallia cum cæ/
ſare geſſerat:ibi ergo bellum geſtum fuit : adeo acre:
ut Cæſar uenenum haurire cogitauerit. nam ut oſté
dit Plutarchus:quáuis adhuc adoleſcétes eſſét filii põ
peii:dignas tamen impio uires & audaciá oſtétabant:
ita ut extremum Cæſari diſcrimé intétarint: magnũ
prælium ad urbem Mundam commiſſum é. in quo
cum Cæſar ſuos ægre impetũ ſuſtinere cerneret per
medias armatorum acies diſcurrés:elato clamore: ſi
nihil inquit pudoris ſupeſt:corripite me:& in puerorum manus tardite : magna uſus prõptiudine & animi
audacia repulſis hoſtibus triginta milia eorum cecidit:ex ſuis mille fortiſſimos amittens:poſt præliũ excedés
ad familiares conuerſus:ſæpenumero pro uictoria inqt:nunc autem pro uita dimicaui. Nubiferæ:quia nu/
bibus frequenter ſunt obuolutæ alpes. Aeream pyrenem:mons eſt hiſpaniæ altiſſimus ad quem ſicut Liui/
us in tertia decade ſcribit:Hannibal peruenit tranſiturus in Italiam. Patriæ ſedes remeamus in urbes: & ſta/
tim uiſa eſt reduci romam:ubi ſe uidere uidebatur Cæſarem in ſenatu a Bruto & Caſſio confodi. Conſur/
gunt partes iterum:nam Marcus Antonius cadauer cæſaris in forum contulit:& orationem habuit qua per
commiſerationem mouit plebem contra Brutum & Caſſium. Totumque per orbem: quia bella geſta ſunt
uſque in ægyptum. Rurſus eo:quia uideo bellum inter Antonium & Cleopatram ex una: & Octauium ex
altera:quos uicit apud acciacum promontorium. Littora ponti:quia exiſtimat ſe iterum rapi ad cãpos phi/
lippicos ubi Octauius cum Bruto & Caſſio conflixit ideo noli me inquit illuc reducere. Nam ipſos iampri/
dem uidi:ſed potius me reduc uſque in pontum regnum Mithridatis hoc autem dicit propter bellum quod
aduerſus Cæſarem renouauit pharnaces Mithridatis filius ex ponto:& ſine ulla belli mora uictus eſt. Et laſ
ſo defecta furore:ſic enim fieri ſolet:ut cum aliquis afflatus fuerit reccedente ſpiritu:relinquatur exanimus.

Romanæ miſcent acies: bellũq; ſine hoſte eſt.
Quo diuerſa feror: primos me ducis in ortus
Qua mare lagei mutatur gurgite nili.
Hũc ego fluminea deformis trũcus harená
Qui iacet agnoſco.dubiã ſup æquora ſyrtim
Arentemq; feror libyen:quo triſtis erinnys
Tranſtulit æmathias acies: nunc de ſup alpis
Nubiferæ colles:atq; aeream pytenen
Abripimur:patriæ ſedes remeamus in urbis.
Impiaq; in medio peraguntur bella ſenatu.
Conſurgunt partes iterum:totumq; per orbé
Rurſus eo.noua da mihi cernere littora ponti
Telluremq; nouã.uidi iã phœbe philippos.
Hæc ait: & laſſo iacuit defecta furore.

M.ANNEI LV/
CANI CORDV/
BENSIS PHAR/
SALIAE LIBER
SECVNDVS.

Anq; iræ patuere de
um:mãifeſtaq; belli
Signa ḋdit mũdus:
legeſq; & fœdra reꝝ:

Pharſaliæ Liber Secundus.

Anq; iræ patuere deũ: In huius ſecũdi libri pricipio agit̃ qũo romãi máifeſta certaq; ſigna bel
li uidétes:magno dolore affecti ſunt & oés q̃rebát qũo deos placare poſſent:q̃q̃ adeo irati erát:
ut nullis p̃cibus moueri potuerit.Sed poeta ad deũ apoſtrophat q̃rés qd ná ita uoluerit hõies
p̃ſcire ĩſtãtia mala:qbus ꝓuideri nõ poſſit.Ná ſicut etiá Ci.dicit:p̃ſcientia maloꝝ ĩutilis é cui ꝓ
uideri non põt:deĩde dicit hoc eueniſſe:aut caſu:aut uoluntate fatoꝝ. Patuere:apertæ ſunt ſi
gnis & ꝓdigiis:quæ terra cælo mariq; apparuere. Leges:cõſtitutiones. Fœdera reꝝ.i. concor
diá:ná tunc mutata é lex rerum:com bos peperit uitulũ capite humão:& mulier ĩfantem capite elephantino.

Præſcia monſtrifero:naturale ē utex uulnere ſequatur ſanguis:ſed ex uulnere uictimæ nõ uenit ſanguis:ergo natura dedit hoc:quæ multorum futurorum præſcia erat. Tumultu:perturbatiõe. Indixitq; nefas: uerbum fecialium eſt ꝗ præſunt fœderibus faciendis:hi enim cõſulto populi ro.cum ꝗbus uolebāt pacem iungebant:bellumq; quibus uollebant indicebant. Indixit:denunciauit. Nefas:nefas appellat ciuile bellum:quod inter cognatos & parentes geſtum eſt. Cur hanc:apoſtrophat poeta ad Ioue͂:quærens cur hõies in ſpe tenere noluerit:o Iuppiter:inquit:cur mala ita apta eſſe uoluiſti ut ſperare nõ poſſent Romāi meliora fore? Olympi:cæli quaſi ολοσ λαμπροσ:ideſt totus ſplendens.

Præſcia monſtrifero uertit natura tumultu:
Indixitq; nefas:cur hanc tibi rector olympi.
Sollicitis uiſum mortalibus addere curam
Noſcant uenturas ut dira per omnia clades?
Siue parens rerũ:cum primũ īformia regna
Materiamq; rudem flamma cedente recepit
Finxit in eternum cauſas:qua cuncta coercet:
Se quoq; lege tenens:& ſæcula iuſſa ferentem
Fatorum immoto diuiſit limite mundum:
Siue nihil poſitum eſt.ſed ſors incerta uagat̃:
Fertq; refertq; uices:& habēt mortalia caſum.
Sit ſubitum quodcunq; paras:ſit cæca futuri
Mens hominum fati:liceat ſperare timenti.
Ergo ubi concipiunt quantis ſit cladibus orbi
Conſtatura fides ſuperum: ferale per urbem
Iuſtitium:latuit plæbeio tectus amictu
Oīs honos:nullos comitata ē purpura faſces.
Tunc quæſtus tēuere ſuos:magnuſq; per oēs
Errabat ſine uoce dolor.ſic funere primo
Attonitæ tacuere domus:cũ corpora nondũ
Conclamata iacent:nec mater crine ſoluto
Exigit ad ſeuos famulaꝝ brachia planctus.
Sed cũ membra premit fugiente rigētia uita:
Vultuſq; exāimes:oculoſq; ī morte minaces:
Necdũ ē ille dolor:ſed iã metus īcubat amēs:

Per omnia:per prodigia ſæua quæ ex deorũ ira procedunt. Siue parens rerum:quaſi cõqueritur de deo ſiue natura:quæ non occuluerit mala:ut iteri homines ſpare poſſent:ſed ut dicit ſpe remota : certa ſigna futuri mali dediſti:eſt autem ordo quodcunque paras ſit ſubitum:& mens ſit cæca futuri ſiue parens rerum finxerit cauſas. Sēſus eſt ſiue omnia diuina prouidentia reguntur:ſiue omnia fortuitu trahunt̃ : nõ debueras māifeſta ſigna hominibus dare:quid futurum eſſet:ſed incertos tenere:ut ſpe ſaltem inani fruerentur. Parens rerũ:ſiue natura ſiue deus : nõ enim differũt re:ſed nomine. Cum primum infor.re.cum primũ choas de rerum omniũ materia fuit : & eá diſtixit deus. Informia:ſine forma:quia oīa permixta erant & cõfuſa:nec elementum alteꝝ ab altero diſcernebatur. Que:pro.i. Flãma cedente:pro recedente. quia diſtinxit ignem ab aqua:terra:& aere:quo facto ſtatim lux apparuit.Ná terra ꝗa grauior eſt in firmaméto ꝑſiſtit:circa quam eſt aqua quæ leuior ē terra: Aer uero ꝗa leuior eſt aq̃:ſuꝑior exiſtit:at uero ignis oīum leuiſſimus regionē aereá petiit. Finxit in æternũ cauſas.i.fatas rebus conſtituit:quæ præteriri non poſſint:ná fatũ nihil aliud eſt q̃ ſeries cauſaꝝ:ſuis ſeſe ordinibus inuicē tenens. Se quoq; lege tenens: ꝗa legem tuam ſibi ipſi deus impoſuit ut quicquid ſemel ſtatuerit:illud mutari nõ poſſit. Et ſæcula iuſ.fer.ſecundum Stoicos qui oīa fatis regi dicũt. Limite ſtabili:termino fatoꝝ. Siue nihil poſitum.i.firmatũ & ſtatutũ diuina prouidētia:hoc aũt ſecũdũ Eipureos: ꝗ omnia caſu & fortuna regi dicunt. Fertq; refert ui. quia mõ hoc agit mõ illud. Vices:res hominũ. Et habēt mor.ca.i.ſunt ſubiecta fortunæ ꝑtāti. Sit ſubitum.i.īprouiſum. Liceat ſpe.ti.ideo uelim ignará eē mentem futuroꝝ malorũ:ut ſaltē ſpem habere poſſint. Ergo ubi:poſtq̃ inꝗt iá certũ erat fore bellũ romāi magna ex parte parabāt deos placare & ſubito iuriſdictio īterdicta eſt:& mœſti oēs ueſtes lugubres īduerũt:& oīa honoris īſignia depoſuerũt. Cõſtatura fi.i.certitudo deoꝝ magna clade cõſtatura ſit. Ferale:letiferꝝ calamitoſum:ná iuſtitiũ dicebat̃ quotiens trepidatio aliq̃ erat in urbe:unde iuſtitiũ q̃ſi iuris ſtatio:& eſt uerbũ iuris ciuilis. Oīs honor:ædilis:ꝑtor:cenſor:conſul: & cæteri magiſtratus. Nullos faſces.i.nullos honores:faſces āt ꝓprie īſignia cõſulũ ſunt ſed pro omni magiſtratu poſuit. Tunc tenuere.ſ.q.ī mente.ſ.ꝗa tantus dolor erat ut uocē emittere non poſſent.Vir. Et uox faucibus hæſit. Magnuſq; ꝑ oēs:declarat quomodo quæſtus ſuos tenuere: ꝗa præ nimio dolore uox ꝓmebat̃.

Sic funere:per ſimilitudinē oſtendit quomodo queſtus ſuos tēuerit quemadmodũ fieri ſolet cũ aliꝗs moritur:primo ꝗdem domeſtici tacent prænimio dolore:deīde ubi iá ſpiritum omnē emiſerit oēs una uoce cõclamant. Primo funere:cũ primum ſpiritum emiſerit. Domus.i.domeſtici. Conclamata iacēt:ſecũdum cõſuetudinē antiquorum locutus eſt:ꝗa ſpiritus uitalis excluſus hoīes plerunq; fallebat mortuos calida aqua lauare īſtituerunt & per īterualla conclamare:ná cum uidebant eum īterlauandum non moueri:conclamabat unus.ha.ha.he.he.deīde uētrem iterũ lauabant & iterũ conclamabant:poſtremo ueniebant ad uitalia & ubi uidebant ſpiritum penitus abiiſſe :tũ demũ oēs conlamabant. Nec mater cri.ſo.i.nondũ iubet ꝓ̃ficas uenire q̃ more rõano flerent mortuos:præficæ dicuntur mulieres quæ pretio conducũtur ad funus deplorãdum.

Exigit:poſtulat.Premit.i.palpitat explorás nunꝗd uiuat. Rigentia:frigida. Vita:anima. Vultus exāimes: nunquid aliquis ex hore ſpiritus reddatur. Oculos in morte minaces:ideſt minantes & quaſi toruos ſicut morientes habent. Nec dum ille dolor:ideſt nõdum extat & apparet:dum adhuc ſpes aliqua ſupereſt:Nam mater neſcit quid faciat:& præ nimio dolore ei uox interclufa eſt. Mirantur ma.ideſt obſtupefacta eſt. Cultus pri.matronæ quoque ſuas ueſtes exuerunt : & lugubria indumenta accepere : & per templa diuiſæ ſunt.

Miraturq; malum.cultus matrona priores
Deposuit:mœstaq; tendant delubra cateruæ
Hæ lachrymis sparser̃ deos:hæ pectora duro
Affixere solo:lacerasque in limine sacro
Attonitæ fudere comas:uotisq; uocari
Assuetas crebris feriunt ululatibus aures.
Nec cunctæ summi templo iacuere tonantis:
Diuisere deos:& nullus defuit aris
Inuidiam factura parens:quarꝝ una madētes
Scissa genas planctu liuentes atra lacertos:
Nunc ait o miseræ cōtundite pectora matres:
Nunc laīate comas: neue hūc differte dolorē:
Et summis seruate malis:nunc flere potestas:
Dum pendet fortuna ducum.cū uicerit alter
Gaudendū ē:his te stimulis dolor ipse lacessit.
Necnon bella uiri diuersaq; castra petentes
Effundunt iustas in numina sæua querelas.
O miseræ sortis ꝙ non in punica nati
Tempora cānarꝝ fuimus:trebiæq; iuuentus:
Nō pacem petimus superi:date gētibus iras.
Nunc urbes excite feras:coniuret in arma
Mundus.achemeniis decurrant medica susis
Agmina:massagetē scythicus nō alliget ister.

Priores cultus:qbus in pace utebanť. Hæ lachry.spar.de.i.aliæ ipleuere lachrymis simulacra deorꝝ. In limine sa.i.uestibulo tēpli. Fudere:sparsere comas more mœstarꝝ. Assuetas uo.uotis:qa uotis deos iuocare solebāt. Diuisere deos.i.deorꝝ tēpla:qa aliæ alia tēpla petiere. Parens.i.multitudo matrū q̄ solent timere filiis suis. Inuidiā.i.odiū diis concitatura pp nimas q̄relas. Quarꝝ una madētes:una ex illis matrōis:q̄ cæteris nobilior erat adhortata ē alias:ut nūc planctu miserias suas flerēt:q̄do potestas eēt flēdi:nā cū alter ducū uicerit:& si dolor magnus nobis erit:tamē lætitia erit simulanda. Madētes scissa genas:synecdoche. Scissa: laniata.

Liuētes lacertos.i.liuidos qđ fit ex nimio plāctu:nāmos erat lacertos nudos pcutere. Nunc: qa nūc tps ē:ut omnes nr̃as miserias lugeamus. Neue hunc differte dolorē:iā.n.certa sunt signa mali futuri. Nec sūmis seruate malis.i. nec seruate ad extrema mala : nā cū alter ducū uictoriā obtinuerit: reprimēdus erit luctus & simulāda lætitia:ergo nūc cū licet lugeamus.

Flere: p flēdi facultas:& est cōstructio græca. Pendet fortūa.i.dū icertū ē uter uincat. Gaudendū ē.i.simulāda lætitia ēt si dolora pectora nr̃a afficiāť. His te stimulis:sic iter se cōquerebantur mulieres primariæ.At nec ipsi uiri aliter affecti erant:cū diuersos duces seq cogerenť:sibi.n.ipis i memoriā reducebāť bella elapsa:& antiqua.s.marii & Syllæ & cōparatiōe illorꝝ hæc istātia mala illis deteriora esse dicebāt. His stimulis:his adhortatiōibus ad luctū. Dolor.i.dolētes mulieres. Diuersa castra:qa alii Cæsarē:alii Pompeiū secuturi erāt. Iustas q̄relas:qa iuste cōquerebāť de sæuitia deorꝝ & secūdū Epicureos locutus ē:q nullā curam rerꝝ humanarꝝ deos habere uolebāt. O miseræ sortis:ac si dicat satius fuisset ꝙ perissemus q̄ ad hæc mala seruari . Punica tēpora cānarꝝ:uicus erat Apuliæ ignobilis cannæ:sed clade romana postea nobilissimus factus:& duorꝝ ducū alter occisus ut ē paulus æmilius.alter uero Teren. Varro fugit & incertū fuit:uter magis pbareť:nā æmiliū cæso exercitui superesse noluisse cōstat:At uero Terentiū ut creditū ē de republica nō despasse:ut apud Liuiū diffuse legiť & Valeriū. Trabiæ iuuētus:nā prima clades romāorū fuit apud Ticinū flu.secūda ad Trebiā.tertia ad lacū Tiasimenū . Quarta ad cānas.nā apud Ticinū exercitus ro.primo fusus ē ab Hānibale:& dux ro . Scipio sauciatus fuit:captusq; erat:nisi a filio q postea a deuicta aphrica aphricāus ē appellatus:liberatus fuisset:huic bello Trebiū sucessit:haud pcul a placētia ubi milites suos igne oleoq; fouit Hānibal:& hōies ab Aphrica calida regiōe:romāos i sua hyeme duce sempronio uicerūt: dicit ergo se uelle fuisse ex his q apud Trebiā ab Hānibale cæsi sūt. Nō pacē:alii iq̄t pacē optarūt:nos uero bellū undiq; iferri:nā pace ciuilia bella excitāť:at uero cū bellū istat:romani relictis bellis ciuilibus sūptis armis se defendunt:huc igiť malorꝝ puecti sumus ut melius sit optare bellū:q̄ pacē. Date gen.iras:optat ut ab oibus partibus orbis terrarꝝ bellū urbi romāæ iferať sic.n.ciuilē discordiā sedari posse dicit:nā cū bellū cōe est statim discordia & simultates iter ciues deponūť. Vrbes fe.cū qbus nūquā bellū fuit. Achemēiis su.susa nobilissimū ē psidis oppidū:in quo(ut docet Solinus)tēplū fuit Susæ Dianæ & auctore Strabōe libro.xv.fere susia psiæ pars ē inter eā:& Babiloniā posita & susa urbē clarissimā habet:nā psæ & Cyrus supatis medis cū propriā terrā i ultimis sitam uiderēt:Susiā uero interius & Babylōiæ & aliis gētibus propinquā in ea iperii sedē locauerūt:simul & regiōis cōfiniū ostendētes Susa a tithono cōdita dicūť:Mēnonis pr̄e.Susii etiā Cassii sunt appellati:Nā Eschilus Mēnonis mr̄em Cassiā uocat.Vrbis mœnia & tēpla & regiæ structura erāt babylōicis similia:& coctili latere & bitumine:ut qdā ediderunt.A susis usq; psepolim stadiorꝝ quattuor milia &.cc.atq; hic usq; in Carmaniæ fines sūt mille & sexcēta natiōes icolūt regionē q̄ patischores appellanť.Itē magi q honestū quoddā uiuēdi genus sectanť:& Achemenidæ:de qbus loq̄tur Luca.ex India reuertētes ab Azanio Carmaniæ flumine septētriōes primū uidēt:Achemēidis i hoc tractu sedes fuerūt:auctore Solino. Medica.i.mediæ puinciæ:Media ut inq̄t Solinus ab occasu trāsuersa utraq; Parthiæ regna amplectiť:a septentriōe Armenia circundať:ab ortu caspios uidet:a meredie psidē:deīde tractus hic procedit usq; ad castellū:qđ magi obtinēt phydasarciola noīe:hic cyri sepulchrꝝ ē. Hister:hister fluuius i germāiæ iugis mōtis arnobæ multisq; ultra alpes milibus ac p:inumeros lapsus gētibus danubii nomē hēt:ut primū illyricū alluit histet appellať:sexagintaq; ānibus receptis:i pontū uastis sex fluminibus euoluiť.Pli.ultra dāubiū icolūt massagetæ. Massagetē. massagetæ i scythia asiæ populi tantūmō ut refert Strabo libro.xi.solē deū putāt:atq; illi equū mactāt:singu-

li singulas uxores ducunt:utunt̃ et̃ uxoribus alioꝝ:idq́ȝ haud occulte. Alliget:teneat quo minus uẽiãt in Italiã. Sueuos:populi sunt galliæ cõtra quos magno piculo bellũ gessit cæsar. Flauos:quia flauos p colla crines gestant:& ex Gallia sunt quæ comata dicit̃. Albis:flu.est i sueuis & fluuiũ p regiõe posuit. Indomitũ:qa bellicosissimi sunt populi. Oibus ho.summatim hoc pstare:ut ois terraꝝ orbis bellum inferat:modo ciuile bellũ auertatis. Auertite:nã cum romani se uiderĩt undiq́ȝ ab hostibus pmi:depositis simultatibus se defendẽt. Dacus:daci populi thraciæ sic a romanis appellati a græcis getæ dicunt̃:ut scribunt Pli.& Appiãus q̃uis hos nunc poeta destinguat sicut iferius:motura dacas ut clade getasq́ȝ.

Fundat ab extremo flauos aquilone sueuos
Albis:& idomitum rheni caput: oibus hostes
Reddite nos populis:ciuile auertite bellum.
Inde dacus premat:inde getes:occurrat iberis
Alter:& eoas hic uertat signa pharetras.
Nulla uacet tibi roma manus:uel pder̃ nomẽ
Si placet hesperium o superi:collapsus i ignes
Plurimus ad terram p fulmina decidat æther.
Sæue parens utrasq́ȝ simul partesq́ȝ ducesque
Dum nondum meruere feri:tanto ne nouorũ
Prouentu scelerum quærũt uter iperet urbi:
Vix tanti fuerat ciuilia bella mouere:
Vt neuter:talis pietas peritura querelas
Egerit.at miseros angit sua cura parentes:
Oderuntq́ȝ grauis uiuacia fata senectæ:
Seruatosq́ȝ iterum bellis ciuilibus annos.
Atq́ȝ aliquis magno quærens exempla timori.
Non alios inquit motus tunc fata parabant:
Cum post teutõicos uictor libycosq́ȝ triũphos

Occurrat iberis Al.s.cæsar & bene prouinciã hispaniæ ei dat:q́ȝ galliæ & cæsar p̃fuerat & ex ea uictor redierat. Ad eoas hic uertat.i.põpeius & suã quoq́ȝ põpeio puinciã dat q́ȝ hic aliquãdo de oriẽtalibus triũphauit quo tpe Mithridatẽ & tigrãnẽ superauit. Pharetras:qa oriẽtales arte sagittãdi pitissimi sunt:& p̃cipue parthi q interfugiẽdũ sagittis utũtur. Nulla uacet ti.i.nullũ sit tibi ociũ. Vel perdere no.nũc quasi tacitæ quæstiõi respõdet: qa occurebat hoc tu bellũ optas:ut bella ciuilla desinãt: at iuppiter ita statuit:ut iperiũ ro.pereat:respõdet si dii ita uoluere:potius nos fulminibus occidãt:quã mutuis uulneribus peamus. Collapsus in ig.nam æther: cælestis ignis ẽ.αιθηρ.n.ab αιθω ardeo dr̃:qa elemẽtũ illud sẽper ardet. Sæue parẽs:& antequã nocẽtes fiaut fulmine inqt oẽs perde.ac si dicat satius est nobis perire innocentibus q̃ nostro ipsi sanguĩe maculati uideamur meruisse. Sæue:uel magne:uel crudelis. Feri:percute. Dũ nondum:dũ adhuc sunt innocentes & sanguinẽ nondũ inuicem fudere. Tanto ne nouorum: nunquid hoc permittendũ fuit o superi ut duces tanto scelere quærerẽt uter eoꝝ imperaret? Est aũt argumentum ualidissimum:nam hoc dicit.q́ȝ romãi bellum ciuile gerant:ut uel Cæsar uel Pompeius impet est iniquum & nefarium:at uero si bellum gereretur pro libertate ut neuter eorum imperaret: æquum esset:sed tamen nec pro libertate quidem tantum bellorum fieri deberet:quãto minus pro seruitute licet. Prouentu scelerum:idest accessione scelerum. Vix tanti.i.uix causa erat ut bella ista tanto furore concitarentur: ad hoc ut neuter imperaret:sed libertas seruaretur. Talis peritura pietas:quia paulo post pietatem belli habebunt nullã:cũ partes sequentur omissa pietate bellũ summa libidine gerent ergo pietas peribit. At miseros: seniores dolebant q́ȝ tamdiu uiuerent ut cogerentur secundum bellum ciuile uidere:nam primum uiderant inter Syllam & Marium. Fata uiuacia.i.uitam suam nimium diuturnam. Grauis senectæ:quæ ipsis molestior esse cœperat. Seruatosq́ȝ:sic Euander Virgilianus.Tuq́ȝ o sanctissima coniunx Felix morte tua:neque in hunc seruata dolorem.Contra ego uiuendo uici mea fata superstes. Atq́ȝ aliquis magno:nunc per comparationem ostendit ipos cæteris miseratiores esse:nã etsi præterito tempore bellum gerebatur a Mario & Sylla tamen si bellum illud cum isto compararetur:multo illud hoc inferius esse uidebitur:quo tempore iquit marius exul urbe pulsus in minturnensibus paludibus latuit eadem mala parabantur quæ nunc nobis iminent. Aliquis.scilicet & romanis senioribus. Exempla quærens.i.cogitans: nunqd antea tale aliquid populus romanus meminisset. Alios motus:q̃ tempore nostro. Cum post teutonicos:Marius post debellatum lugurtham cum rediisset romam:& triumphus uniuersi senatus decreto ei concederetur: fama subito superuenit instare Cimbros:Gallos:Senones:Teutones:quos rumor ita uulgauerat deseruisse regiones suas eo animo cum liberis & uxoribus ut Italiam occuparent:& pulsis romanis ipi imperium tenerent. Et quemadmodũ est apud Pultarchũ.xxx.myriades fuere:& unaquæq́ȝ myrias decẽ milia hõium tenet.Marius cũ maxima lætitia susceptus ẽ:nõ tantũ pp uictoriã ex Numidia partam:quantum q́ȝ in tempore uenisse uidebatur: ut tãto malo solus resisteret:neq́ȝ alius esse uidebatur idoneus:qui hoc tantum bellum susciperet. Ille ergo continuo factus est consul:& quod raro contigit iussus est consulatum continuare:duxit igitur exercitum aduersus hostes:primo quidem eos uicit haud procul ab athesi flumine:deinde alter consul Catulus cum oppositus esset Cimbris:nam ipe Teutones uiceratin loca tutiora se recepit:ueritus non posse uim tantã hostium sustinere: & cũ uictor Marius lætitiam cũ uniuerso exercitu ageret:rumor uenit Catulũ cũ suis ab hostibus fusum eẽ: tunc perturbata nõ nihil est lætitia Marii & militũ suorum:sed tamẽ sumpto aĩo se cũ exercitu ad Catulũ recepit quem inuenit se in locis tutioribus tueri:nullã tamẽ cladẽ ab hostibus recepisse. Collectis igitur exercitibus aduersus hostes pugnãdi occasionem expectant.Hic cum sæpe equitũ castris hostes per ludibria insultarent:ut cogerent romanos e uallo exire:& romanam illã fortitudinẽ ostendere.Marius se cõtinebat.Tandem legati missi sunt a Cimbris q peterent a Mario & populo ro.sibi terræ tantum dari ut urbẽ condere possent:

& in Italia habitare:cui legationi Marius respōdit ita:uos terram tantūmodo petitis uobis:at uero sociis uestris nunquid nō prouisum esse uultis?Nobis inqunt tantūmodo:tunc cæteri qdem risum tenere nō potuerunt.Cū hoc audisset Marius:recte inqt facitis ꝙ sociis urīs terram non petitis:nā terram habēt nunq̄ amisuri.Tūc legati intellexerunt qd marius diceret:& illi quasi non crederēt:minati sunt multis cōtumeliis mariū pœnas datuꝝ:& ne unquā marium mentiri existimarēt:testimoniū rei facere uoluit:iussit enim reges teutonicos ad se duci:quos ī uincula captiuos habebat:quos cū cathenis uictos uidissent:tunc in maximos eiulatus cōuersi sunt: & se ad pugnam crudeliter apparabāt: ut appareret nunq̄ descendisse in bellū & arma uētuoros.Marius censuit differendum:donec ītercepta occasione tēporis pugnarēt:& similiter uicti sunt Cimbri oēs:mulieres aūt ne ī potestatē hostiū uēirēt: aliæ uiros uulneratos occiderūt:aliæ parentes: aliæ filios: deīde se cruribus suspēderūt:aliæ āt se pedibus equorū laqueis nectebant:& ipos equos ad cursum incitabāt:quo facto ad unum oēs cōsumptæ sūt mulieres: sed tamen in potestate hostiū sex milia uenerūt.Post hanc uictoriā speciosum triumphū de hostibus egit. Et alter Catulus collega marii cum exultatione triūphauit.Post aliquot ānos marius cū pacem pati non posset: cōsul egit ut sibi ꝓuīcia mithridatis demādaretur quā ante cōsul alter Sylla sortitus fuerat. Et cū Sulpitius Tribunus plæbis legem tulisset de ꝓuincia demādāda mario exorta est contentio ī foro.Et.Qu. Pompeius alter consul collega Syllæ maxima ui resistebat:ne illa lex cōsumaret̄:qđ diceret prouinciā datam esse Syllæ:sed cōfirmata tandē lege ut prouincia demādaret̄ mario:misit legatū Gratidiū q exercitū a Sylla accipet:sed legatus ille a militibus occisus ē:Sylla ubi uidit cōtra leges sibi prouinciā arripi & nulla seruata cōsuetudine iniuriam sibi fieri:cum exercitu maximo romam uenit:Marius metuēs ne resistere posset syllæ:q cum tanto exercitu uenerat clam ex urbe fugit:Vrbem ingressus est Sylla:& omnes qui aduersi fuerant occidit: deīde cōuocato senatu retulit ī senatū: ut hostis patriæ iudicaretur Marius:& senatuscōsultū factū ē ut mitterentur interfectores qui Marium occiderent:Marius minturnas se receperat:qui cum audisset interfectores adesse diuertit apud quēdam pastorem:eumque rogauit ut se in abdito loco poneret:ut ꝑiculum effugeret:ꝙ si opera sua contigisset:pollicebatur illi ingentia præmia aliquando daturum: pastor metuēs illum domi suæ tenere traduxit in sollitudinem & ipsum in paludibus delitescere iussit:idemque retulit se nulli indicatuꝝ: interfectores cum inuestigarent eum & audissent apud paludes diuertisse ad eum uenere:nunc promissis:nuc minis : tandem pastorem illū coegerunt:ut sibi latebras ostēderet.Ad quem cum uenissent:ipum paludibus & cœno oblitum eduxerunt:& īterficiendū minturnensibus tradiderūt.Marius igitur ī carcerem & ī uincula coniectus est:deīde cuidam cimbro negocium demādatum est:ut Marium occideret.Cimber ille ut carcerem ingressus est quasi ulcisci uellet gentem suam:quam Marius deleuerat bipenni īstructus cum ad Marium uenisset:statim lux maxima oculis oborta est & maiestate illius perterritus est & (sicut ipse dicebat) uox audita est quæ illum a cæde Marii arceret.ille ergo cimber maxima dubitatione carcerem egressus magna uoce dixit:non possum interficere marium:Marium interficere nō possum.Vnde ab illis statim minturnensibus audito clamore e uinculis eduxerunt marium:illiq; optionem fecerūt eundi quo uellet:ac se paratos auxilium præstare fugæ.cū uero Marius cōsideraret quid nam potissimum faceret.Ecce uidit asellum obiectum sibi pabulum relinquere:& celeritate maxima ad aquam confugere:tunc marius peritissimus augurorum ītellexit:salutem suā in mari positam eē:unde nauiculam ascēdit:& Carthaginē profectus ī Aphricam cui a Sextilio qui præerat aphricæ iubetur se continere a regionibus suis quas ipse teneret.Interea romæ seditio oritur inter cōsules.Octauium & Cinnam:Lucius Cornelius Cinna cum leges prosterneret:& ꝑ uim & arma omnia faceret a consule Octauio urbe pulsus:ille corruptione Appii Claudii exercitum in potestatē redegit: Marius uero hæc audiens in Aphrica milites collegit ubi erat Sertorius & Cneus Carbo:qui ingenti multitudine uenerant pastorum conuenarum & huiusmodi generis hominum: & īgenti exercitu urbem romam inuasere:sed anteq̄ romam uenirent hostes urbem ro.expugnatione dirripiunt: deīde ad ianiculum oppidum profecti cum istud expugnarent a consule Octauio pulsi fugantur. Marius tres colonias Antium: Aritiam: Lauinium expugnauit:Optimates cum spem nullam resistendi haberent pigritia militum qui pugnare nolebant corrupti recepti sunt in urbem quattor exercitus:quorum duo inter Sertorium &.Cn.Carbonem dati sunt:ingressi urbem eā ferro & rapinis uastauerunt:multi nobiles cōtrariæ partis a mario fuerūt occisi:in primis Octauius cōsul:Antonius uir consularis:& eloquentissimus orator obtrūcatus est:cuius caput Marii mensis expositum fuit.L.Cæsaris oratoris caput rostris suspensum est:tunc atharius quia salutare Mariū noluit:ipo inspectante Mario occisus est.Alii oēs itidem fecerūt:nā Marius signū militibus suis dederat:uti oēs occurentes quos ipse non salutaret.aut quoꝝ saluti non responderet in uiis necarent.Numitorius

Exul limosa marius caput abdidit ulua:
Stagna auidi texere soli:laxæq; paludes
Depositum fortuna tuum.mors uincula ferri
Exedere senem:longusq; in carcere pædor.
Consul & euersa felix moriturus in urbe.
Pœnas ante dabat scelerum.mors ipsa refugit
Sæpe uirum:frustraq; hosti concessa potestas
Sanguinis inuisi:primo qui cædis in ictu
Diriguit:ferrumq; manu torpente remisit.
Viderat immēsam tenebroso in carcere lucē:
Terribilesq; deos scelerum:mariumq; futurū
Audieratq; pauens:fas hæc contigere non est
Colla tibi:debet multas hic legibus æui
Ante suam mortes:uanum depone furorem.

bebius per mediuũ f rum lacerati carnificum uncis tracti sunt: ipse quoq; quintus maximus põtifex scæuola. p comparationẽ igit̃ ostẽdere uoluit mala istãtia grauiora fore: q̃ Marii & syllæ ciuilis fuerit rabies. Theutonicos: quia primo theutonicos & cymbros uicit marius. Libycosq; triumphos: quia iugurtam Numidiæ regem captiuum in triumphum duxit. Quæ: pro idest. Auidi soli.i. sorbẽtis terræ. Fortuna: quia fortuna uolebat tantisper seruari icolumem marium: ut malorum causa foret. Mox uincula: tũc cũ Marius i carcerẽ & uincula coniectus est. Excedere: quia ferrea uincula corroscere membra. Senẽ.i. mariũ Cathenatum:

Si libet ulcisci deletæ funera gentis
Hunc cymbri seruate senem. non ille fauore
Numinis ingenti superum protectus ab ira
Vir ferus: & romam cupienti perdere fato
Sufficiens: idem pelago delatus iniquo
Hostilem i terram: uacuisq; mapalibus actus
Nuda triumphati iacuit per regna iugurthæ
Et pœnos pressit cineres. solatia fati
Carthago mariusq; tulit: pariterq; iacentes
Ignouere deis: libycas ibi colligit iras
Vt primum fortuna redit. seruilia soluit
Agmina: conflato sæuas ergastula ferro
Exeruere manus: nulli gestanda dabantur
Signa ducis: nisi qui scelerũ iam fecerat usum:
Attuleratq; in castra nefas. proh fata quis ille
Q uis fuit ille dies: marius quo mœnia uictor
Corripuit: q̃toq; guardu mors sæua cucurrit:
Nobilitas cum plæbe perit: lateq; uagatur

nam sexagita annos natus erat. Longus pædor: qa q̃diu fuit i carcere: imunditia & sq̃lore obsitus erit pædor ẽ situs & sordes q̃ in opacis enascit̃ locis: & in mẽbris nexoꝝ dr̃ a pede quod pediculũ significat: an potius a παισ παιδωσ puer: quoniá pueri a sordibus nesciunt abstinere. Consul & euersa: marius in carcerẽ cõiectus ẽ mox consul futurus: & in summa felicitate moriturus uicta roma. Pœnas ante dabat: idest anteq̃ scelera cõmitteret: pœnas scelerum dabat marius. Refugit uiꝝ.i. mariũ: nã i miturnis paludibus latuit: quẽ ẽt hostis ciber expauit occidere. Hosti.i. uni ex cimbris concessa potestas occidẽdi mariũ

Dirriguit. contractus & debilis factus ẽ. Torpẽte: lãguẽte manu: quia ferire nõ poterat mariũ. Viderat: ratio est uiderẽ enim se existimabat imẽsam lucẽ.

Terribilesq; deos sce. per deos significat furias. Vnde græcæ χρσενοθηλεσ dicuntur dii qui habẽt utrũque sexum: ut Virgi. de uenere. Descendo ac ducente deo.i. uenerẽ: quia nõ discernitur sexus i diis hinc ẽ ꝙ dicunt οκχιηθεοσ. Deos igit̃ sceleꝝ.i. furias uidit. Megerã: Tisiphonẽ: alecto. Mariũq; futuꝝ: nõ qualis erat in carcere: sed q̃lis esset futurus. Debet multas mor. idest actor erit multaꝝ cædiũ anteq̃ ipe moriatur. Legibus æui: idest fatis. Ante suã.s. mottẽ.

Depone: o cimber. Vanum furorẽ: idest nihil nocituꝝ mãu. Seruate senem: uobis o cimbri satius ẽ. ut seruetis incolumen marium: quia ultor erit uestrorum malorum multis enim cladibus romã capiet: & sit maloꝝ uestroꝝ fuisse ultor uidebitur. Si libet ulcisci.s. uobis cimbris placet habere ultorẽ: seruate marium.

Deletæ gentis: cymbricæ ab ipso Mario cõsũptæ. Non ille fauore: non est ideo seruatus Marius ꝙ romæ fauerent numina: sed quia romanis erant irati dii. ideo seruatus est ad ciuium perniciẽ. Vir ferus: Marius imitis & truculentus. Sufficiens fato: hic unus erat qui sufficere posset uolũtatibus deorum qui romam perdere cupiebant. Idem.s. Marius. Iniquo pelago: pelagus iniquum appellauit ꝙ non obruerit Marium qui causa malorum fuit. Hostilem in terram: aphricam bello subiugauit & Iugurtham uictum in triumphũ duxit. Vacuis mapalibus: idest quæ ipse uacua & d̃serta fecerat: mapalia casæ sunt pastorales. Nuda regna: nãq; debellata aphrica desertos agros fecerat. Pœnos pressit cineres.i. sepulchra & cadauera: numidaꝝ calcauit: quos ipse occiderat. Solacia fati: uicissim utrunq; miseria & ruina alterius consolabatur: quia Marium consolabatur ruina carthaginis: & miseria marii carthaginem. Carthago enim euersa & ipse marius ad extremam miseriam redacti fuerant. Ignouere deis: nolo indignari dicebat Marius: si ad extremam miseriam redactus sum: cum uideam Carthaginem in tantum excidium deuenisse: Et carthago dicit: non irascor: cum uideam meum hostem ad hanc descendisse calamitatem. Colligit iras libycas: idest iras quales habuit cum libyam bello subegit. Fortuna.s. secunda quæ interea a Mario discesserat: cum primum rediit. Soluit seruilia ag. quia Cinna pulsus a collega suo octauio consule exercitum Appii Claudii corruptum in potestatẽ suam redegit: & Marium exulem cum cæteris exulibus ex Aphrica acciuit in Italiam. Exeruere: liberauere & nudauere. Ergastula: ergastulum erat locus ad quem mittebantur serui fugitiui ut operas suas compediti dominis absoluerent: nam ενγον opus στελλω mitto: sed posuit hic pro seruis cathenatis. Ferro conflato: nam cathenæ ergastuli conflatæ sunt in gladios. Ducis.s. Marii. Nulli: idest nullus gestabat uexilla Marii: nisi qui iam in malorum & scelerum consuetudine uersatus esset. Nefas in castra: uel parricidium uel latrocinium uel proditiones. Proh fata: per exclamationem commiseratur tempora: quibus a Mario capta ẽ ciuitas Romana. Quis: non interrogantis: sed obstupescentis est. Quis fuit ille dies: idest q̃ ꝑniciosus & letifer. Victor.s. Syllæ. Corripuit mœnia: Nam ut dictum est quattuor exercitus: quoꝝ duo dati sũt Cneo Carboni: & .Qu. Sextorio inuasere Italiam: & prima expugnatiõe hostium ciuitatẽ Ro. dirripiunt: deĩde ad Ianiculum ueniunt: ubi ab octauio consule pulsi fugãtur: Sed Marius iá tres colonias expugnabat: scilicet & Lauiniũ Antium & Aritiam optimates uero quia spẽ amiserant posse resistere tantis exercitibus: uel sua ue. pigritia militũ pugnare uolebãt. Marius & Cina recepti sũt in urbẽ: quã captã cædibus atq; rapinis uastauerẽ.

Gradu.i. celeritate. Nobilitas cũ ple. pe. qa nullis ꝑcebãt aduersæ ꝑtis ciuib9: siue nobiles: siue ignobiles eẽnt

Ensis:& a nullo reuocatũ est pectore ferrũ.
Stat cruor in templis:multaq; rubentia cæde
Lubrica saxa madent:nulli sua profuit ætas
Non senis extremũ piguit uergentibus annis
Præcipitasse diem:nec primo in limine uitæ
Infantis miseri nascentia rumpere fata:
Crimine quo parui cædem potuere mereri?
Sed satis est iam posse mori:trahit ipse furoris
Impetus:& uisum est lenti quæsisse nocẽtem.
In numerũ pars magna perit:rapuitq; cruẽtus
Victor:ab ignota uultus ceruice recisos:
Dum uacua pudet ire manu.spes una salutis
Oscula pollutæ fixisse trementia dextræ.
Mille licet gladii mortis noua signa sequantᷣ:
Degener o populus uix sæcula lõga decorũ est:
Sic meruisse uiris nedum breue dedecus æui:
Et uitam dum sylla redit:cui funera uulgi
Flere uacet: uix te sparsum ꝑ uiscera bebi:
Innumeras inter carpentis membra coronæ
Discerpsisse manus.aut te præsage malorum
Antonii:cuius laceris pendentia canis
Ora ferens miles festæ rorantia mensæ
Imposuit:truncos laceranit fimbria crassos:

Et a nullo re.quia q̃cunq; obuiã fierent omnes occidebãtᷣ. Stat cruor in tẽ.non proderãt ẽt tẽpla illis: Nam mos ẽ:ut qui ad tẽpla deorũ confugiũt tuti sint:sed tũc illis non proderãt tẽpla. Lubrica saxa:q̃bus strata erãt pauimẽta templorũ. Madẽt.s.sanguine. Nulli sua profuit ætas:nulli inquit parcebãt: uel plebi:uel nobiles uel mares an fœminæ:an senes:siue iuuenes:siue pueri:an ĩfantes fuissent. Piguit.i.nõ graue fuit militibus marianis occidere senes q̃ ad extremũ diẽ uenerãt. Præcipitasse:accelerasse. Annis uergẽtibus:declinãtibus in seniũ & decrepitã ætatẽ. Non.s.piguit occidere infantẽ paulo ante natum quod est miserrimũ calamitatis genus. Primo limine:primo ingressu:q̃a uix natus erat. Fata.i.fila ꝑcarũ:quæ uix cœperãt ducere fila ĩfanti. Crimine quo parui: cũ cõmiseratiõe q̃d crimen inquit cõmisserũt ipsi pueri:ut tã crudeliter occidi d̃berẽt? Sed satis ẽ iam posse mori.i. sufficiebat militibus Marii q̃ꝙ paulo ante natus erat mori poterat. Trahit.s.milites marianos. Impetus:q̃a quocũq; trahebat eos impetus furoris:eo ueniebãt:siue nocẽs:siue ĩnocẽs erat unũ quẽq; occidebãt. Visum lenti.i.uidebatur ille piger qui quesisset nũ aliquis esset syllanus:nã nullo excepto oẽs trucidabantᷣ. Ignota ceruice.i.obtrũcabãt quos nunq̃ cognouerãt. Dũ uacua pudet ire manu:ne ociosus quisq̃ esset alicuius ignoti hõis caput Mario gestabat. Spes una salu.o. nam hoc signũ Marius satellitibus suis dederat:ut si alicui salutãti manũ non iungeret Marius:statim ille occideretᷣ:si uero porrigeret:abstinerẽt se a morte illius.unde Ancharius q̃dã q̃a manũ Marius porrigere noluit: ĩ ipsius cõspectu occisus ẽ.Hic Qu.Ancharius(ut refert Appianus)Mariũ in capitolio sacra factur̃ obseruabat sperãs ĩ sacrificio iuẽtũ facile cõciliatur̃ sibi.Ille ĩchoato sacrificio ĩgrediẽtẽ Ancharium eũq; appellãtẽ:ab astãtibꝰ iussit ĩterfici. Fixisse.i.porrexisse. Tremẽtia oscula:pro ipsorũ tremẽtiũ. Pollutæ.s.sanguine. Mille licet gladii:Reprehẽdit eos q̃ tã effœminati fuerũt:ut uitã redimerent osculando manũ:& dicit etiã si mille genera mortis subeũda essent:satius fuisset mori q̃ sic turpiter uiuere ꝑ osculũ manus ĩpurissimæ. Sic.s.osculãdo manũ. Noua signa.i.ĩditia quæ indicãt noua genera mortis. Mille gladii:mille genera mortis. Vix sæcula longa deco. uix honestũ erat illis uiris(si mõ noĩe uirorũ appellãdi sunt)osculari manũ cruẽtã:etiam si uita illis diuturna futura esset:sed cũ uicturi ĩquit tãtisper sitis:dũ Sylla uictor redeat q̃ reliq̃s Marii trucidabit: quanto minus uobis fuit honestũ eã manũ osculari? Breue dedecus:q̃a nõ uita sed ignominia appellatᷣ sylla eni oẽs illos interficiet. Cui uacet:uacuũ sit.q.d.tẽpus deerit si q̃s uoluerit uulgi cadauera deferre. Flere:pro flendi.

Bebi:hic bebius cum numitorio:quia syllanus erat iussu marii per forum unco carnificis protractus fuit: ut ostẽdit.L.florus. Hũc tamẽ:mẽbratĩ dilaceratũ fuisse Luca.scribit historiam commutans:nam alius Bebius sine ferro:ritu ferarũ Iubente sylla lancinatus fuit. O Bebi:ordo uix uacat flere innumeras manus coronæ intercarpentis membra discerpsisse te o bebi. Discerpisse membra:quia sine ferro laceratus fuit membratim. Intercarpentis:in medio carpentis:participium ab ĩtercarpo pis. Membra:tua o bebi. Aut.s.uacat flere. Te præsage malorũ:quia sic diuinabat futura fata sua Antonius.hic.n. Antonius uir cõsularis & clarissimus orator occisus est & proditus a quodam seruo per imprudẽtiam:Marcũ enim Antoniũ(ut Appianus & Plutarcus docẽt)ad fũdũ quẽdã fugiẽtẽ:agricola dilligenter occulluerat:benigneq; susceperat:seruũ deide industrium ĩ diuersoriũ ire.iusserat ut uinũ emeret:cauponi uero cui diligẽtius uinũ posceret ĩquirenti:cãm ĩsusurrauit auribus.Ille cũ discessisset:propere ad mariũ accelerans caupo:rẽ aperuit:qua percepta Marius lætitia gestiens accurrit:ueluti operã necis eius suscepturus: retinentibus eum amicis:Tribunus militũ Annius ad id facinus electus:cæteros intra domũ ĩmittit:quos Antonius dicẽdi peritia suauissimis detinuit sermõibus:multa uarie pieq; elocutus:donec Tribunus ipse domũ ĩgressus:milites ĩtẽtos ad audiendum miratus: Antoniũ pornate differẽtẽ:ĩteremit:caputq; ad Mariũ detulit.sed audi genus crudelitatis ĩaudi ũ nã dicitur Marius manibus caput illud ad se delatũ uoluisse & cõsyderasse:& diu ĩ cõuiuio super mensã ĩsolẽter tenuisse. Mẽsæ festæ.i.festiuæ.s.Marii. Ora.i caput. Canis:quia senior erat:& ꝑ crines caput eius. Fimbria: miles fuit marii qui duos crassos:patrẽ & filium occidit in penatibus propriis & in mutuo alterum alterius conspectu obtruncauit:ideo crassos pluratiue dixit. Appianus tamen dicit q̃ꝙ Crassum cum filio una fugientem cum hostes insequerẽtur: filium prius occidere maluisse: ipse deinde ab insequentibus occisus est.

Tribunitio tabo:Nam cū septimū cōsulatū sibi Marius & Cina usurpauissent:statim simul atq; magistratū inierūt:Sextus lucius trib.ple.e saxo kalendis Ianuarii pcipitatus ē:q̄ mario futuras calamitates pdixerat. Robora:erat locus ī carcere q̄ robur appellabat̄ e quo maleficoꝝ genus pcipitabat̄.sic dictū q̄ ante robustis arcis.i.scriniis ex robore factis iduebāt:deinde pcipitabāt:hic tracta ē cōsuetudo de robore præcipitatus ē ut apud Vale.familiares gracchi de robore pcipitati sūt:ita & hoc ī loco Luca.itelligit.Dici tamē pōt robora: idest rostra ex robore facta maduisse sāguie Antonii:ptoꝝ ac cōsulū quoq; capita ī foro p rostris appēsa fuerūt:ut docet Appianus.

Sæua tribunitio maduerunt robora tabo.
Te quoq; neglectū uiolatæ scæuola dextræ.
Ante ipsum penetrale deæ:semperq; calentes
Mactauere focos:parum sed fessa senectus
Sanguinis effudit iugulo:flammisq; peprecit.
Septimus exeqitur repetitis falcibꝫ annus.
Ille fuit uitæ mario modus:omnia passo
Q uæ peior fortuna potest:atq; omnibus uso
Q uæ melior:mēsoq; homini qd fata pararēt
Iā quot apud sacri cecidere cadauera portū:
Aut collina tulit stratas quot porta cateruas:
Tūc cum pene caput mūdi rerumq; potestas
Mutauit translata locum:romanaq; samnis
Vltra caudinas superauit uulnera furcas.

Scæuola:nō a Mario senio re iussus ē occidi:sed a minoꝝ mario.Hicāt Qu. Mutius scæuola pōtifex maxius fuit:q mortuo Mario seniore mioris marii iussu uestales ductus ante aras occisus ē. Neglectū:cōtēptū:qa q̄uis pōtifex esses:tamē religionē tuā cōtēpserūt. Violatæ dextræ:alusit ad nomē illius primi scæuolæ:q dxtrā cōbussit. Ante ipsū:i uestibulo ædis uestræ. Sed fessa se.sed iā inqt senior erat:ut uix posset sāguinē effūdere cū occideret. Flāmisq; pe.quiā nec rogus sanguie illius extinctus ē. Septimus an.septies.n.cōsul fuit:Marius & ī septio cōsolatu mortuus ē. Oia passo.q.p.f.po. qa nūc aduersa:nūc secūda fortūa illū comitata fuerat:nam hostis patriæ iudicatus Marius exulauit: & miturnis ī carcerē cōiectus ē. Quæ melior:triūphauit.n.de Iugurtha de Cymbris de teutonibus:& consul factus ultus:est iiurias inimicoꝝ. Mēsoq; hoī.i. Mario q oia ipleuerat q̄ fata de illo iudicauerant futura:nā cū adhuc pubesceret Marius & ī agro morā ageret:phibēt illū uestibus excepisse nidū ab aq̄la delatū:ī quo septē pulli ferebāt cū uero domū uenisset cū nido pentes admirati q̄siuerūt a uatibus:qd illud portēderet:respōderūt hūc hominē septies sūmū magistratū cū īperio consecutuꝝ. Iam quot:hic nescio quis qui a poeta loq introducit̄ q pgit narrare cladē ciuiū Romanoꝝ:q̄ fuit bello ciuili:qd īter mariū & syllā gestū ē.Marius qdē senior īnumerabiliū cladiū aliaꝝ sup alias auctore extitit.Romanis:sed iunior q patri successit:haud puā calamitatē urbi romæ itulit: cū Sylla sub acto Mithridate Romā fortior rediit:idq; cū Marius senior audisset:cū iā ætate cōfectus eēt:ptim dolore:ptī senectute:diē suū obiit.Marius itaq; senior cū uideret se nō posse urbē aduersus tātū exercitū Syllæ defendere:ut tamen interea ulcisceretur inimicos suos ex senatu eligi iussit quosdā quos ī carcerē cōiecit & singulos eductos iugulandos mittebat ad marium iuniorē:deinde ex urbe egressus ī Sanium profugit: & Lamponiū & Thelesinum duces Samnitum ad auxilium marii iunioris cōuocauit q atrocius Pyrrho & Hānibale Etruriā omnē atq; cāpaniā depopulati sunt:iā Sylla ad urbē applicabat:dū oēs copiæ uenissent ad sacriportū & ad collinam portā:cōcurrerūt:ibi septuagita milia hominū & amplius Sylla occidit. Sacriportū: est temesis:& est locus nō procul a præneste urbe.ubi exercitū habebat Marius:ad portā uero collinā Lamponius & Thelesinus oppressi sunt Samnitū duces:& septē milia ibi occidit Sylla:unde in magno discrimine fuit iperiū Rone subacti Ro.regerēt a Sānitibus:q antea a Romanis uicti fuerāt.Marius illius clarioris marii affinis atq; cognatus: ut iqt Appianus:cū ad sacriportū uenisset copias ī pliū educit:acriterq; ab eo pugnatū: uigesimū nū dū egresso annū:sinistra acie iclināte:qnq; peditū cohortes:duæ eqtū:nō expectata alioꝝ conuersiōe:arreptis signis ad Syllā confugerunt:at tum primo Mario cladis origo emersit:interfectisq; plurimis:reliq pneste fuga cōtēdere. Quot cateruas:q.d.inumeras. Caput mūdi.i.roma. Translata locum:qa ī piculo fuit:ne imperium Romanū trāsferet̄ ad Samnites. Romanaq; samnis.i.samnitum populus sperauit maiorē uictoriā tēpore Syllæ:q̄ apud furcas caudias consecutus olim fuerit:tangit historiam.C. Veturius & Spurius posthumius consules Romani : cum ducerent exercitum aduersus Sānites : qui luceriam sociam urbem populi Romani obsidebāt.Duæ uiæ erant:una breuior:sed circundata collibus ac saltibus:& per fauces duas ingredi oportebat altera uero latior & longior:sed quia res celeritate indigebat miserunt Romani exploratores ad Samnites sed:Sānites rati id quod futuꝝ erat:sub habitu pastorali miserunt exploratores Romanis cum gregibus & armentis.Romani statim ut hæc uident greges & armenta diripiunt:pastores captiuos ad imperatorem ducunt consules quærunt de rebus hostium.pastores responderunt:Samnites omnes occupatos esse circa Luceriæ ruinam:quod romani credentes statim ingressi sunt fauces uiæ breuioris:uix ingressi sūt cū clamor exortus significauit romanos hostibus esse circūdatos:ut nullo mō exire possent:tādē cum frustra tētassent exire ī collocutionē hostes uenerūt. Pōtius uero Sānitū dux cū uoluisset consilio pere pris sui q iusserat filio ut omnes romanos aut iterficeret:aut dimitteret itactos subiugūt oēs misit cū maxio d̄decore & clades:& cū magna uictoria Sānitū. Potestas re.i.ipiū ro. Vltra uulnera.i.supra quā fuere clades romāoꝝ apd̄ furcas caudinas cum consules romani Luceriæ obsessæ succurrere uelent.Hæc historia est apud.T.Liuium. Sperauit:nam samnites ob hanc cladem sperauerunt potius ro.imperiū se consequi posse:q̄ tunc cum exercitum ro.clausum inter angustias caudinas tenuere. Caudinas:a caudio oppido quod haud procul ide fuit.

Sylla quoqꝫ immensis accessit cladibus ultor:
Ille quod exiguum restabat sanguinis urbi
Hausit:dumqꝫ nimis iã putrida mẽbra recidit
Excessit medicia modum:nimiumqꝫ secuta ẽ
Q ua morbi duxere manus:periere nocẽtes.
Sed quum iã soli possent superesse nocentes:
Tunc data libertas odiis:resolutaqꝫ legum
Frenis ira ruit:non uni cuncta dabantur:
Sed fecit sibi quisqꝫ nefas:semel omnia uictor
Iusserat.infandum domini per uiscera ferrũ
Exegit famulus:nati maduere paterno
Sanguine:certatum ẽ cui ceruix cæsa parẽtis
Cæderet:ĩ fratrum ceciderunt præmia fratres
Busta repleta fuga:permixtaqꝫ uiua sepultis
Corpora:nec populũ latebre cœpere ferarũ:
Hic laqueo fauces elisaqꝫ guttura fregit:
Hic se præcipiti iaculatus pondere: dura
Desiluit percussus humo: mortesqꝫ cruento
Victori rapuere suas:hic robora busti
Extruit ipsa sui:nec dum omni sanguine fuso
Desilit in flammas:& dũ licet occupat ignes.
Colla ducum pilo trepidam gestata ꝑ urbem
Et medio congesta foro.cognoscitur ille
Q uicquid ubiqꝫ latet scelerũ.nõ thracia tãtũ
Vidit bistonii stabulis pendere tyranni:
Postibus anthei libyæ:nec græcia mœrens

Sylla quoqꝫ: Sylla quoqꝫ accessit Mario qui clades romanorum augeret:quas Marius senior & iunior ĩtun/ferat. Vltor:idest ut partes syllanæ ulciscerẽtur clades a Mario illatas:ipse quoqꝫ stragẽ fecit. Exiguũ : ꝗuis exiguũ esset: tamẽ ille fuit ultor. Dũqꝫ minus:dũ recidere uult id ciuiũ quod corruptum erat:recidit etiã qđ sanũ erat:trãslatio sũpta a medico: q cũ putridũ ulcus ĩcidere uult:ꝑiculũ ĩminet ne cũ putrido sanum amputet:quod fecisse dicit Syllam supra modum. Qua morbi:qua ira impellebat militum animos:ea secuti sũt: ut occiderent marianos omnes:nam Syllæ cum occidendi nullus modus esset.C.Metellus:uel ut alii dicunt offidius eius assentator:& quis ĩquit finis erit cædis? nondũ enim quos occidi uelis statuisti:& quos seruari? tum sylla nondum constitui : Dic ergo quos occidi uis?faciã inquit sylla:& triduo amplius ꝗngẽtos ciues ro.ꝑscripsit:tũ demũ senatus tacuit tũ sylla duo talenta dedit illi qui proscriptos occideret.qđ autem iiustissimũ erat ex eoꝝ bonis qui occidebant͂ ærariũ fecit.Senatores quadraginta:equites mille & sexcẽtos ad mortẽ cõdẽnauit teste Appião:descripsit & præmia interfectoribus:& his q accusarent:& supplicia occulẽtibus insup ascripsit:nulli inimicoꝝ ad extremum usqꝫ suppliciũ pepercit:Verum prætores quæstores:tribunos & quoscunqꝫ alios qui cum hostibus simul quidpiam egissent summis pœnis affecit:dicit ergo ante Syllæ constitutionẽ nocẽtes simul & ĩnocẽtes ꝑiisse. Periere no.anteꝗ̃ ĩnocẽtes ꝑirent consũpti sunt prius nocẽtes oẽs. Soli nocẽtes:occisis nocentibus innocentes supererant:& demum in innocentes sæuitum est.Vnde quidam.Qu.aurelius ciuis ro.mediocris fortunæ uir nec dicto nec facto bellis se implicans cum in foꝝ uenisset uidit nomẽ suũ in tabella proscriptum.hei mihi dixit Prædia ĩ albano me ꝑsequũt͂:nã ꝑꝑ suos agros in albão ꝑscriptus erat:uix hæc uerba dixerat:cũ stati interfector supueniens ipsũ ĩ foro obtrũcauit. Tunc data:quia permissum fuit cuicunqꝫ syllano inimicos suos ĩterficere:& occidẽtibus decreta sũt duo talẽta:siue seruus dominum:siue filius patrẽ occideret. Resolutaqꝫ re.fre.i. libera prohibitione legũ. Non uni cũcta da.sed sibi qsqꝫ dirripiebat. Fecit ge.qa occidit illos: quorum opes affectabat occupare. Sibi: ad utilitatẽ suã. Infandũ do.quia decretũ ẽ ꝓmiũ seruis.si dominũ suũ occiderent : frater fratrem : filius patrem. Certatum est : filii certabant inter se uter prior occideret patrem. In fratrum:qa frater a fratre occisus ẽ. Busta: ꝛ̃pleta fuga idest fugientibus plẽa sunt sepulchra.
Permixtaqꝫ uia sepultis:quia uiua corpora latebãt ĩ sepulchris. Latebræ ferarum:tanta multitudo fugientium erat:ut illam crubilia ferarum carpere nõ possẽt.
Hic laqueo fauces:cum aliter mortem fugere non possent:se occidebant ne occiderentur. Hic se præcipiti:aliquis se de altiori parte ædium præcipitem dabat. Mortesqꝫ cru.ra.ui.suas:quia facius ducebant sibi ipsis inferre mortem ꝗ̃ ĩ potestatem hostium uenire. Hic robora busti: alter sibi rogum struebat ut se ĩ eum iniiceret. Desilit in flammas.i.cum uix se iugulasset:superiniiciebat se rogo. Et dũ licet: idest anteꝗ̃ occidi iussus sit a Sylla: uel dũ superesset aliquid sanguinis. Colla ducum: ut Marii & Cinnæ tello superimposita per urbem gestabant. Medio conge.fo.quia rostris imponebãtur. Illic:in foro. Cognoscitur : in foro cognitum erat quidquid scelerum commiserant:& non corpora sed capita cæsorum in foro cognoscebantur suspensa. Non thracia:per similitudinem ostendit crudelitatem syllanam:dicens non plura capita hominũ nec corpora in præsepibus Diomedis regis thraciæ occisa fuisse ab æquabus suis quæ humanis carnibus uescebantur:& non plura cadauera cæsorum fuerunt appensa postibus Anthei gigantis:uel ad aulam regis Oenomai in uestibulo:ꝗ̃ capita romanoꝝ in foro pendebant. Non tantum.s.cæsorum. Tyranni bistonii: Diomedis regis thraciæ:nam Bistonia pars est thraciæ. Libyæ:nec libyæ.s.uidit tantum cæsorum hominum.
Antheus: gigas fuit qui hospites quicunqꝫ per libyam transirent ad luctam inuitabat:& uictos occidebat quorum capita postibus suis suspendebat:ut cæteros terreret:cum autem in libyam hercules uenisset ꝓuocatus ab illo certauit:& sublimem illũ pectori suo lacertis astrictum suffocauit. Nec græcia:œnomaus rex Pisæ filiã habuit hippodamiã pulcherrimã:quã matrimonio dispõsare uolebat hac lege:ut qcũqꝫ eũ curuli certamie uinceret:filia potiret͂: ad hoc plures forma puellæ capti cũ certamẽ uenissẽt uicti sũt:& corꝑa cæsoꝝ

iuuenum ī aula œnomai suspensa sunt: ut cæteri pterrerent: Pelops tādem certauit: & corrupto myrtillo auriga puella potitus ē: dicit ergo nō plura capita ī aula œnomai fuisse suspēsa q̄ ī rostris populi rōani. Aulea pysæa. i. œnomai regis pysæ. Cū iā tabe: sed cū iqt hic diu stetissēt suspēsa tādē remissa ita data ē ptās unicuiq; cognoscēdi suos. Fluūt: pro fluxerūt: psens pro pterito. Cōfusa: quia non cognoscebātur. Notas: signa & īditia. Pauido sub. co. fur. adhuc metuebāt: quāuis ira nō nihil extīcta esset. Subducit. i. clā subripit. Meq; ip. fingit hoc poeta dici ab eo quē ipse loq ītroducit q uix caput fratris sui dicit cognouisse. Impōere flā. i. cremare. Lustrasse: circuisse. Pacis syllanæ: pacē appellat finem cædis. Perq; omnes truncos: caput ipsum aptabam ceruici cæsorum: donec inueni corpus fratris mei. Quid sanguine: nunc specialiter nominat non nullos qui crudeliter occisi fuerunt inter quos Marium uirum senatorium ducis ipsius fratrem: quem dicit iubēte Sylla ad sepulchrū Catuli tractū fuisse: & ibi tāq̄ uictimā occisū: mēbratimq; laniatū fuisse. cruribus. n. brachiisq; fractis auribus præfectis: & oculis effosis apd̄ Catuli sepulchꝝ: aliq̄diu seruatus ē ut per singula mēbra morireť: auctor Liuius. Inferias ap. piacula. Catuli: hic est catulus: quē cū Marius occidi iussisset: orātibus amicis ut ueniā daret: nil aliud respōdit Marius: mori oportet: q cū sensisset Mariū ípetū ī se facere: cubiculo recēti calce illito: igniq; pcalefacto īclusus expirauit: & sic cōtumeliā hostis aufugit nūc ergo Sylla q̄si placare uellet catuli māes. Marium ducis ipsius frēm ad sepulchꝝ catuli trahi iussit: ut ibi tāq̄ uictīa īmolareť. Marius. s. iunior fr̄. Pēdit: p pepēdit: psēs p pterito. Nolētibus um. q̄si tātā crudelitatē nec ūbræ catuli q iustus fuerat occidi a seniore mario patiebāť. Vmbris. s. catuli. Nō fā. detestāda. Inexpleto bu. nō saciato: qa saciari nō poterat sylla cæde huius adolescētis. Vidimus qa poeta ītroduciť loq dicit hoc ætate sua uidisse. Aeq̄taq;. u. m. qa quot mēbra erāt tot uulnera ī eius corpoř cōspiciebātur. Corpore cæ. q̄uis esset ītercisus uiuebat tamen: cū uitalia læsa nō essēt: nā singulis articulis iussit eū īcidi Sylla iussitq; oculos post oīa mēbra effodi: ut sui corporis lacerationē uideret. Lætale: mortifeꝝ. Datū aníæ: qa uitalia læsa nō erāt. Morēq; ne. īauditū crudelitatis genus. s. pcere morti peūtis: qa cū pibat mori tamē nō poterat. Auulsus: describit quomō ītercisus fuerit. Palpitat li. i. moueť. Muto: qa mouebāť līgua tamē uocē emittere nō poterat. Hic alius: ex satellitibꝫ Syllæ. Euoluit or. oculos postremo euulsit. Specta. m. i. postq̄ mēbra uidit tū oculi effosi sūt. Vix erat il. f. uix credi posset tā crudele facius: uidelicet unū caput accepisse tot pœnas quot mēbra in uno corpore sūt. Sic mo. p similitudinē ostēdit quomō laniatus erat Marius: Nō aliter inqt moles q̄ de mōte ceciderit ī corpus alicuius ipsū cōfringit q̄ erāt dissipata mēbra Marii: aut certe q̄le ē cadauer ī undis maris iactatū: tādē a piscibus laniatum ī littus iaciť. Miscēť: confundūť. Ruiæ: mōtis uel saxi: uel tecti.

Tot laceros artus pisæa fleuit in aula
Cum iā tabe fluūt: confusaq; tempore multo
Amisere notas miserorum dextra parentum
Colligit: & pauido subducit cognita furto.
Meq; ipsum memini cæsi deformia fratris
Ora rogo cupidū: ueritisq; imponere flāms
Omnia syllanæ lustrasse cadauera pacis:
Perq; omnes truncos cum qua ceruice recisū
Conueniat quæsisse caput: quid sāguine maēs
Placatos catuli referam? cum uictima tristis
Inferias marius forsan nolentibus umbris
Pendit inexpleto non fanda piacula busto?
Cum laceros artus æquataq; uulnera mēbris
Vidimus: & toto quamuis in corpore cæso:
Nil animæ letale datum: moremq; nefandæ
Dirum sæuitiæ pereuntis parcere morti:
Auulsæ cecidere manus: exectaq; lingua
Palpitat: & muto uacuum ferit aera motu.
Hic aures: alius spiramina naris aduncæ
Amputat: ille cauis euoluit sedibus orbes.
Vltimaq; effodit spectatis lumina membris:
Vix erit ulla fides tam sæui criminis unum
Tot pœnas cœpisse caput. hic mole ruinæ
Fracta sub ingenti miscenť pondere mēbra.
Nec magis informes ueniunt ad littora trūci
Qui medio periere freto: quid pdere fructū
Iuuit? & ut uilem marii confundere uultum?
Vt scelus hoc syllæ cædesq; ostensa placeret
Agnoscendus erat. uidit fortuna colonos
Prænestina suos cunctos simul ense receptos
Vnius populum pereuntem tempore mortis
Tunc flos hesperiæ latii iam sola iuuentus

Quid pdere fru. miror q hoc fecerint satellites syllæ: pdiderūt. n. fructū: qa deformauerūt mēbra sui inimici: & Sylla inimicū Mariū cognoscere nō potuit: quē si cognouisset gratius fuisset syllæ. Iuit. s. satellites syllæ. Perdere fru. quia nihilo magis cognouit eū sylla q̄ si alterius ciuis corpus eēt. Agnoscēdus erat: non ita deformis esse debebat: ut cædes inimici esset grata syllæ. Fortuna prænestina: quia: ut inquit Strabo habet præneste fortunæ templum illustre: Vnde certa eduntur oracula. Vidit colo. cunctos appo. populum pereuntem tempore unius mortis. Vidit colonos: sylla expugnata præneste: sex milia prænestinoꝝ ī campo martio: dum ipse in æde bellonæ conuocato senatu haberet orationē per satellites iugulauit: ad quoꝝ ploratus attonito senatu: Iussit omnes senatores sylla quiescere & intentos animos uerbis suis pstare: nec q̄ foris gererētur curare: quoniā suo edicto castigareť qdā flagitiosi. cædebāť āt ī uilla publica. Nā publica uilla ī cāpo martio erat: & domus oēs extra mœnia sūt appellatæ uillæ: qa ibi plerūq; aliquid cū populo agebāť si supuēiret ī

Concidit:& misere maculauit ouilia romæ.
Tot simul infesto iuuenes occumbere lœto
Sæpe fames pelagiq; furor subitæq; ruinæ
Aut terræ cæliq; lues aut bellica clades
Nunquā pœna fuit. densi uix agmina uulgi
Inter & exangues immissa morte cateruas
Victores mouere manus. uix cæde peracta
Procūbunt: dubiaq; labāt ceruice: sed illos
Magna premit strages: pagūtq; cadauera partē
Cædis: uiua graues elidūt corpora trunci.
Intrepidus tanti sedit securus ab alto
Spectator sceleris: miseri tot mila uulgi
Non piguit iussisse mori: congesta recepit
Omnia tyrrhenus syllana cadauera gurges.
In fluuium primi cecidere: in corpora summi
Præcipites hæsere rates: & strage cruenta
Interruptus aquis fluxit prior amnis ī æquor.
Ad molē stetit unda sequens: nā sāguinis alti
Vis sibi fecit iter: cāpumq; effusa per omnem
Præcipitiq; ruens tyberina in flumina riuo:
Hærentes adiuuit aquas: nec iā alueus amnē
Nec retinent ripæ: redduntq; cadauera cāpo:
Tandem tyrrhenas uix eluctatus in undas:
Sanguine cæruleū torrēnti diuidit æquor.
His ne salus rerum: felix his sylla uocari:
His meruit tumulū medio sibi tollere cāpo?

ber se in eam uillā recipiebant: ut tecti essent: in qua ēt uilla quattuor aut secundū Liui. octo milia deditorū inermiū ciuiū Romanoꝝ Sylla iussit interfici. Ouilia: appellauit septa illius domus publicæ: ubi hos iussit īterfici. Hanc uero istoriā Appianus ita refert: Lucretius Fella p̄neste recepto senatores oēs q cum Mario ea in urbe gessissent bellū partim interfici ꝑtī in uincula cōiecit: quos Sylla subinde aduenieēs neci tradidit: iussitq; ex preneste sine armis in campum prodire omnes qui in urbe morā duxissent: Ex his quoscunq; sibi utiles: paucos tamen e cæteris elegit. reliquos in tres partes distinxit. Romanos Sānites & Prenestinos: cum diuisi forent: Romanis ī primis per p̄conem anūciat: quoniam morte digna perpetrassent. Veniam illis elargiri: reliquos confodi iussit: mulieribus eoꝝq; filiis libere abirē ꝑmissit: ac ciuitatem diripuit hostiliter: opibus qdē refertā maxīs ī hūc igitur modū p̄neste capitur. Populū ꝑeuntē tēpore mortis unius: subaudi fortuna uidit populum p̄nestinum mori tam breui spacio q̄to solus homo periret: nā omnes ferme eodē momento īterfecti sunt. Vnius. s. hominis non unius mortis. Tot simul īfesto. hoc dicit uel pestilētia uel fame uel bello: tot iuuenes simul aliquando ꝑire potuerūt sed uno tēpore tantam fuisse multitudidem dānatam nūq̄ auditum est: sicut Sylla nūc iussit eos interfici. Pellagiq; furor: ut naufragio. Subitæ ruinæ: ut tectoꝝ. Cæliq; lues: idest pestilētia. Clades bellica: qa bello multi ꝑiere. Pœna. s. q; tot dānati ab uno occiderent nunq̄ auditum est. Vix agmīa uulgi: tanta multitudo cæsoꝝ marianorum erat ut propter dēsitatem uix syllani gladios uibrare & mouere īter eos possent. Immissa mor. quia mors fure re uidebatur inter eos Peracta cæde idest occisione. Procumbūt: anteq̄ morerentur: metu cōcidebant. Dubia ceruice: quia incertum erat an mortui an uiui essent. Strages præmit: quia alius sup aliū cumulabatur. Peraguntq; ca. partem cædis: quia mortui uiuos occidebant cadendo super eos. Partē: scilicet eoꝝ qui mortui nondum erant. Graues trunci. i. grauitas illoꝝ truncorum. Elidūt: suffocant: ut elisos oculos. Intrepridus: Sylla ī seggestu consedebat oīa conspectās tāq̄ si ad spectaculū cōstitisset. Securus: sine cura. Alto tribunali. Nō piguit: nō graue fuit Syllæ. Gurges: tyrrenus idest tiberis thuscus: q partim ut inquit Srabo ꝑ Ethuriā excurrit: deīceps ipsā disterminās: primū qdē ab ea diuidit umbriā: postea uero Sabinos & latinos Romæ ad littus usq; finitimos. ex Apenninis autē mōtibus Tyberis effluit igitur omnia cadauera cæsoꝝ iussit ī tyberim cōiici ita & egerat Marius: nā ut īquit Appianus: iusserat ne corpora humarētur: sed fluuio īmergerent. Syllana cadauera. i. q̄ a sylla cæsa sunt. In fluuiū pri. ce. q prius iactati fuerūt trahūt ad mare: sed ultimi in fluuiū minime cadere possunt ob tātā cæsoꝝ cōgeriē. In corpora. s. cecidere. Precipites rates: qa cū naues magno uento & remoꝝ īpulsu agitarētur: tamē tāta uis cadaueꝝ erat ut tenerēt. Præcipites: remis & uētis īpulsæ. Interruptus: interclusus. Prior an. prima pars annis descēdit ī mare: ultima cadere nō poterat: quia detinebat aqua mole cæsorum. Ad molē stetit unda: idest aqua retēta ē a mole cadaueꝝ. Vis alti sanguinis: uis abundantia sanguinis traxit cadauera ī mare. Effusa. s. sanguinis uis ꝑ oēm cāpū: ruēs in fluuiū: adiuuit aquaꝝ iter. Nec alueus: spaciū qd ē inter utrāq; ripā. Reddūtq; ca. cā. emittūt corpora ī terrā. Diuidit. æ. tanta fuit sanguinis abūdātia: ut suffocatis undis fluminis ī mare prorūpēs illi colorē īponeret purpureū. His ne: sylla. n. reipu. ro. salus uocabat cū pro rep. pugnaret: sed nūc tāta fuit crudelitate ut hoc noīe dignus nō uideat. Inqt senex: meruit ne salus reꝝ uocari Sylla? His. i. propter hæc facta. q. d. minime. Felix: sylla a fortuna felix dictus: cum paruulus a nutrice ferret: mulier obuia salue inqt puer tibi & reipu. tuæ felix: & statim quæsita quæ hoc dixisset: nō potuit īueniri. ad quod alludit poeta dicēs felix. appianus tamē ait imaginē syllæ ex auro equestrē ante rostra collocatam fuisse: inscriptumq; fuisse Cornelio syllæ imperatori fortunato: sic. n. illum adulatores in hostes feliciter pugnantem appellare consueuisse: quæ adulatio stabile tandem nomen obtinuit: refert item nonnulla legisse ī quibus sylla ex decreto uenustū appellari se uoluit: quod non longe a felici & fausto differre uidet: meruit ne uocari felix? certe nō. Sylla se ī oībus felicē uocari uoluit: unde filio suo faustum syllam nomen īposuit. Tumulum: nam sylla fuit a senatu honorifice sublimi sepulchro in campo martio sepultus

Hæc rurſus patienda manēt:hoc ordine belli
Ibitur hic ſtabit ciuilibus exitus armis:
Q uāq̄ agitāt grauiora metus:multūq; coitur
Humani generis maiore in prælia damno.
Exulibus mariis bellorum maxima merces
Roma recepta fuit.nec plus uictoria ſyllæ
Preſtitit inuiſas penitus q̄ tollere partes.
Hos alio fortuna uoca s:olimque potentes
Concurrunt:neuter ciuilia bella moueret
Contentus quo ſylla fuit:ſic mœſta ſenectus
Preteriti q; memor flebat:metuenſq; futuri
At non magnanimi pcuſſit pectora bruti
Terror:& in tanta pauidi formidine motus
Pars populi lugentis erat: ſed nocte ſopora
Parrhaſis obliquos helice cū uerteret axes:
Atria cognati pulſat non ampla catonis
Inuenit inſomni:uoluentē publica cura
Fata uirum:caſuſq; urbis:cūctiſq; timentem
Securūq; ſui:fariq; his uocibus orſus.
Omnibꝰ expulſæ terris olimq; fugatæ
Virtutis:iam ſola fides quā turbine nullo
Excutiet fortuna tibi:tu mente labantem
Dirige me:dubium certo tu robore firma.
Nāq; alii magnū:uel ceſaris arma ſequātur
Dux bruto cato ſolus erit pacem ne tueris
Incōcuſſa tenēs dubio ueſtigia mundo:
An placuit ducibus ſcelerū populiq; furētis
Cladibus immixtū ciuile abſoluere bellum?
Q uēq; ſue rapiūt ſcelerata in prælia cauſe:
Hos polluta domus:legeſq; in pace timendæ:

Hæc rurſus:reuertitur ad propoſitum oſtendens maiora eſſe quæ timent romani q̄ ea quæ olim ſylla intulit. Hoc ordine:qualis fuit ſyllanus:talis erit Pompeianus & Cæſarianus ordo bellorum. Hic exitus : finis erit huius belli futuri:ut tot ſint occidēdi inter Cæſarem & Pom.quot fuerunt occiſi inter Syllam & Mariū.

Grauiora:quoniam illi pugnabant propter uindictam:ſed Cæſar:& Pom.martem collaturi ſunt:ut romano potiantur imperio. Multum humani:maior pars humani generis congregatur in prælia maiori damno q̄ fuerit illud ſyllanum. Maxima merce s bel.hanc ſylla mercedem maximam bellorum arbitrabatur: cum roma recepta foret marianis factis exulibus. Vel ſic Maxima erat merces marianis exulibus ut romam redimerent a ſyllanis:ſed Pompeius ac Cæſar nō cōtentabuntur hac mercede:quoniam maiorem affectabunt.ſ.ſeruitutem romanam. Hos alio fortuna uocas:o fortuna tu uocas hos duces ultra mercedē mittēdi partes aduerſas in exilium. Olim: aliquando concurrent Pompeius & Cæſar potiundi imperii gratia. Sic mœſta: imponit finem orationi illius ſenis:qui præteritæ memor calamitatis futuram romanorum miſeriam lugebat.At non:quædā romæ præclara familia portia:quæ a tuſculo opido traxit originem:illuſtris duobus claris uiris.ſ. cenſorio & uticenſi catonibus . Huius uticenſis Catonis ſoror Seruilia Iunio Bruto nupſit: de qua hic Brutus editus præclaram mulierem Portiam Catonis filiā in uxorem accepit.Igitur & nepos & gener erat Catonis:ad quem ſuam facturus eſt orationem.Cū enī tota ciuitas eſſet in tremore:ſolus Brutus ſecurus uidebatur.quoniā erat magnanimus. Terror:ē ī agēte:utputa ī bellis:tremor ī patiēte. Et pars:ſubaudi non erat pars populi lugentis. Motus pa.qui hoīes pauidos efficit. Parrhaſis he. legit̃ apđ Home. atq; Oui.quādam adoloſcētulam caliſtonē dictā iunonis īſtinctu ī urſā fuiſſe cōuerſā:quā(ut aiūt) ī polum arcticū trāſtulit:quæ Parrhaſis dicta eſt a parrhaſia ciuitate archadiæ de qua fuit. oriūda uocabat̃ ēt helice.Ait itaq; ꝙ urſa iā flexerat curſus ſuos.quādo brutus ſe domū Catonis contulit. Non ampla.quoniā neq; libidini neq; iautæ uitæ Cato ſtoicus đditus fuit. Cognati ca.qa & nepos erat & gener catonis. Publica fa.de ſtatu ciuitatis cogitātē īuenit catonē.Viꝝ enī cōſilii tota non oportet dormire nocte ut ait Home. Cūctis ti.cunctoꝝ gratia timore afficiebatur.

Oībus expulſæ:hæc oratio ī deliberatiuo genē̃ cōſtituta habet honeſtatē:quoniā illud laudibus ꝓſeqt̃ qđ ab oī uiro laudari deberet. Suadet.n. Cato.rēanere domi a bellis ciuilibus abſolutū:qđ officiū ſuaſionis ē boni uiri. Sola fi. o cato ſolus es refugiū uirtutis ab oībus aliis remotæ.Captat bēiuolētiā ab auditore oſtnedēs rē eius magnificā. Fortūa:ſiue proſpera:ſiue aduerſa nūq̄ uirtutē tibi excutiet:hoc ē nullus reꝝ euentus tibi uirtutē auferre poterit :fortuna ē rei incertus euentus. Namque alii:arguit ab honeſto ut Cæſarem aut Pompeium non ſequatur:ut alii faciūt imperiti. In concuſſa ueſtigia tenens:ideſt firma neſtigia tenens in uirtute tueris pacem?an bellum gerere uis? Mundo dubio:ideſt toto orbe in bellum concitato uis tueri pacem?ac ſi diceret ſolus es qui pacem tueri debes. An placauit abſoluere:abſoluere ideſt perficere unde ueſtem abſolutam in omni re perfectam appellamus:abſoluere etiam eſt a damnatione liberare.Brutus igitur inquit o Cato uis ne abſoluere ideſt perficere bellum ciuile te alicui ducū fauente? Eſt autē ordo?an placuit ſcilicet te immixtū ducibus ſceleꝝ & cladibus populi furentis abſoluere bellum ciuile. Scelerata:quæ non tuēde libertatis gr̄a fiūt. Quæq; ſuæ ra. Suaſit Brutus:ne bellū ciuile īgrederet̃:Cato a cōſequēti nā ſi ita ī qnto Cato bellū patieris:id ꝓbare uideberis:& cæteri libētius bellū hoc ſuſcipiēt.Nūc arguit hoc mō.Cæteri iqt excuſari poterūt:ꝙ aliqua cā impulſi bellū petāt:tu uero nulla excuſationis cauſa moueris:duæ ſunt cauſæ ſcilicet īpulſiua & ratiocinatiua īpulſiua ē q̄ īpellit hoīem ſine cogitatiōe ulla nō prius hĩta ratione ipſius rei.Ratiocinatiua eſt quotiēs prius diligētius conſiderata re & ratione ad eam acco mmodamus cæteri habent cauſam ratiocinatiua : quia uel commodi cōſequēdi uel incōmodi uitādi cauſa bellū petunt. Hos puluta domus ideſt cauſa uitandi incōmoda.

Hos ferro fugienda fames:mũdiq; ruinæ
Permiſcenda fides:nullũ furor egit in arma.
Caſtra petũt magna uicti mercede tibi uni
Per ſe bella placẽt quid tot duraſſe per annos
Profuit immunẽ corruptis moribus æui?
Hoc ſolum longe precium uirtutis habebis:
Accipient alios:facient te bella nocentem.
Nec tantum o ſupi liceat ſurialibus armis.
Has ẽt mouiſſe manus:nec ipſa lacertis
Miſſa tuis cæca telorum in nube ferãt
Nec tanta incaſſum uirtus eat: ĩgeret omnis
Se belli fortuna tibi:quis nolet ab iſto
Enſe mori quãuis alieno uulnere labens?
Et ſcelus eſſe tuũ? melius trãquilla ſine armis
Ocia ſolus ages:ſicut cæleſtia ſemper
Inconcuſſa ſuo uoluuntur ſydera lapſu:
Fulminibus propior terræ ſuccenditur aer
Imaq; telluris uẽtos tactuſque coruſcos

Hos ferro fugi.fa.hoc cauſa conſequẽdi cõmodi. Fides:ſubaudi ſemp rapit a ſuperioribus:alii enim promiſſerũt ſeq Cæſarẽ uel Põpeiũ:etiã ſi rueret mõdus:iõ promiſſa fides ruiæ mũdi trahit aliquos. Poluta:nocẽs. Domus:qui delictum aliqđ cõmiſſerunt uel parricidiũ:uel adulteriũ:uel furtũ:unde libenter bellũ hoc amplectunť:ut poſſint effugere ſupplitiũ futurorum. Leges:quæ improbis pœnam ſtatuunt. In pace: qa ĩ bello ĩpunitas ſcelerꝝ amatur: ubi ſperat unuſqſq; licẽter uiuere. Hos furto:cã conſequendi commodi. Fames.i.pauptas:qa ĩ bellũ proficiſcunť pauptate ducti. Permiſcenda fi.quia fide aſtricti ſequuntur: alii cæſa. Alii Pom.quam ſeruare non poſſunt ſine mũdi ruina:neceſſe eſt ergo ut ruat mundus. Nullum fu.nemo ira parcitus ad hoc bellum proficiſcitur:quaſi dicat tollerabilius eſſet ſi ira & indignatione inimicitiarum moti bellum peterent:ſed cum ſpe commodi hoc faciant iniuſtior cauſa eſt. Mercede:ſcilicet quã uterq; dux militibus ſuis promittit. Tibi uni:Validum argumentum cur non debeat ipſe huic bello ĩtereſſe quoniam nulla cauſa excuſabili hoc feciſſe uidebitur:nam alii cauſa uitandi incommodi:tu uero cupiditate uideberis bello intereſſe. Quid tot:arguit a iuſtitia:nam qui innocentiam per omne tẽpus uitæ ſeruauit:debet ĩ ea perſeuerare:nam ſi bellum petis innocentia tua corrumpetur a nocentia:& ab officio innocentis & ĩtegri uiri deſiſtes ergo debes te o Cato. mouereãte acta uita ut nolis ĩnocẽtibus cõnumerari. Tibi:o Cato. Immunẽ:criminis ĩexptẽ. Corruptis moribus : cũ mores totius mundi cupiditate corrupti fuerũt:tu uero ĩcorruptus es. Quid ꝑ.q.d.nihil ſi bellũ hoc petieris. Hoc ſolum:o Cato hoc ꝑmium conſequeris:Nam cæteri in caſtra nocẽtes proficiſcentur:tu uero innocens ut primum proficiſeris nocẽs efficieris:ergo a bello đſiſte:qđ te nocẽtẽ faciet. Pretiũ:hyrõia:ĩmo penã. Alios: nocentes. Non tã.nunc ꝑ exclamationẽ deteſtať hoc conſiliũ ut noli cato bellis ciuilibus ĩtereſſe. O ſupi:ꝓhibete hoc nefas:ne hoc bello Ca.uir ĩnocens ſe ĩſerat: ſi uero o Cato hoc feceris tibi uni cædes aſcribẽť nã ſi qs uulneratus fuerit dicet ſe periiſſe magis tuo tælo q̃ aliorum:maior ergo pars huius belli tibi aſcribetur. Feralibus:ideſt lætiferis uidelicet mouiſſe manus. Has.ſ.catonis. Nec pila lacertis.i.ne tua brachia ferantur in cædẽ Romanorꝫ. Pila:ſunt tella Romana. Ferantur: ſcilicet temere ideo cæca nube dixit. Eat ĩcaſſum:euaneſcat:Nam ſi ſemel te immiſcueris ſceleſtis ciuibus tua omnis uirtus periiſſe uidebitur. Ingeret:inculcabit ſe tibi. Quis nolet:quaſi dicat omnes. Morti qui occidi cupiẽt a te. Aliẽo uulnere:ideſt alterius militis: tamẽ te auctorem fuiſſe cædis ſuæ dicet.Melius.o brute diſſuaſti ꝙ nõ ſit proficiſcendum in bellum:ſed nunc ſuade quid ſit faciẽdum:nã non ſatis eſt ꝙ monueris qđ ſit fugiẽdũ: niſi ẽt qđ ſit faciẽdũ. Hoc ergo dicit Brutus o Cato conſilium tuum debet hoc eſſe:ut a bello ciuili remotus in aliqua regione ſolus permaneas : & ibi tua tranquilitate animi fruaris:& per ſimilitudinem oſtendit ut ſecurus uiuat in ſolitudine a ſceleſtis hominibus remotus.Nam quẽadmodum altiora cæli non ſentiunt perturbationem:nullamq; uentorum uel fulgurum uel fulminum procellam:ita tua mens quæ cæleſtibus comparanda eſt omni perturbatione uacare debet. Solus:o Cato. Melius:q̃ hunc uel illum ducem belli ciuilis ſequaris. Sicut:fac ut eãdem ſerues ſtabilitatem propoſiti tui quam ſydera ſeruant quod ab initio ſibi impoſuit diuina prouidentia ab eo non decliat ita & tua mens quæ cæleſtibus comparari poteſt. Cæleſtia:ut ſol luna ſemper eodem motu ſuum curſum perficiunt:hinc eſt quod Stoici crediderunt ſtellas & non ſolum corpora cæleſtia animata eſſe:ſed etiam terram mare deos eſſe:ſicut Cicero etiam oſtendit dicens:Solem lunam ſtellas: & non ſolum corpora cæleſtia ſed etiam terram mare deos eſſe:quia reguntur ratione quadam:& quod omnia animata intelligentia permaneant:nam cũ uidemus ſolem & lunam ſemper & eadem ratione moueri : nec unquam a curſu ſuo declinare:id ſine ratione non poſſe fieri arguebant:& rationem habere non poſſe:niſi animata eſſent:ſed ualde decepti ſunt:non enim animata ſunt cæleſtia:ſed deus diuina prouidentia angelum uel ſpiritum ſiue intelligentiam ut theologi dicunt impoſuit cæleſtibus:qua reguntur & gubernantur:& ideo non ſine ſumma ratione mouentur. Suo lapſu:diuina prouidentia hoc faciente. Fulminibus:cæleſtia quæ in alto ſublata ſũt nullam aeris perturbationem ſentiunt:ſed craſſus hic aer humilior & terræ propinquior ſuccenditur fulminibus:ſic tu o Cato. Aer: proprior terræ ſcilicet Craſſus. Ima telluris:ideſt pars inferior terræ. Ventos:hic aer terræ propinquior in nubibus inuoluitur:& e nubibus ignes ætherei erũpunt qui pacem & tranquilitatẽ hanc perturbent. Tractuſq; coruſcos:ſignificat fulgura quæ ſciſis nubibus erumpere uidentur. Olympus: pars cæli altior:uel Olympus excellenti uertice mons theſſaliæ tantus attollitur:ut ſumma eius teſte Solino cælum accolæ uocent:ara eſt in cacumine ioui dedicata:cuius altaribus ſi qua de extis inferantur nec diflanť

uentoſis ſpiritibus:nec pluuiis diluuntur:ſed uoluente anno cuiuſmo di relicta fuerint:eiuſmodi reperiũtur: & omnibus tempeſtatibus a corruptelis aurarum uindicatur quicquid ibi ſemel eſt deo conſacratum. Litteræ ĩ cinere ſcriptæ ad uſq; alterá anni cerimoniam permanent. Excedit:ſuperat nubes:nam inætherea regione non nubes non uenti ſunt : ſed omnia quieta ſilent. Lege deum:deorum uoluntate factum eſt ut omnia cæleſtia ſint quieta. Minimas reꝝ.i.humiles res & terræ propĩquas ꝑturbat. Sũma.i.alta. Quá lætæ cæſaris:alia ratio cur nõ debeat bella ciuilia ſeq Cato:ne Cæſaré licẽtia augeat armoꝝ:ná ſi Cæſar uiderit te eſſe ſecutú Pom.ciuilia bella mouẽté gaudebit:& licentius arma cõtra répu.ſumet:& dicet Cato arma ſumpſit: ſic Cæſar ſumere põt. Ná prælata:ꝙ Pom.ſequaris: nõ dolebit Cæſar:ná ſe ſatis placuiſſe Catõi exiſtimabit:cum bellũ ciuile a Catone probabitur. Diuerſa: inimica. Magni:Pompei. Nimiũ placet:qa ſi Catõi placet bellú:& ipi Cæſari magis placet:q eiuſdẽ ſetentiæ ſunt:idẽ approbát & ĩprobat:uel nimiũ placet.ſ.ſibi.i.gloriať & nimis ſupbit cæſar:ſi bellũ placet catoni. Pars magna:alia ratio:ſi tu bellum ciuile ſecutus fueris te Põpeio ſubiicies:ſicut ciues omnes Ro.parati ſunt ſeruire Põpeio:ĩmo omnes Pompeiũ ſolicitát ut bellum hoc ſuſcipiat:quoniá ſeruire parati ſunt:ſi tu idẽ feceris:omnes ſerui tũc erũt ꝑ̃ter Cæſaré. Sollicitát.ſ.Põpeiũ:ut uelit ĩperiũ ſuſcipe cõtra Cæſaré.

Flãmarũ accipiũt:nubes excedit olympus
Lege deum:minimas rerũ diſcordia turbat.
Pacé magna tenent:quam lætæ cæſaris aures
Accipient tantũ ueniſſe in prælia ciuem:
Nam prælata ſuis nunquam diuerſa dolebit
Caſtra ducis magni:nimiũ placet ipſe catoni
Si bellũ ciuile placet: pars magna ſenatus
Et duce priuato geſturus prælia conſul
Sollicitant:ꝓceresq; alii quibꝫ adde catonem
Sub iuga pompeii.toto iam liber in orbe
Solus cæſar erit:quod ſi pro legibus arma
Ferre iuuat patriis:libertatemq; tueri
Nũc neq; pompeii brutum nec cæſaris hoſtẽ
Poſt bellum uictoris habes :ſic fatur:at illi
Arcano ſacras reddit cato pectore uoces:
Sũmum brute nefas ciuilia bella fatemur:
Sed quo fata trahunt uirtus ſecura ſequetur:
Crimen erit ſuperis:& me feciſſe nocentem
Sydera quis mundũ uelit ſpectare cadenté
Expers ipſe metus? qs cũ ruat arduus æther:
Terra labet mixto coeuntis pondere mundi:

Adde Catoné:tũc oẽs alii ſerui erunt:& ſolus Cæ.liber iudicabiť. Pars magna:qa ex maiori parte ſenatus imperium Pompeio demádabatur:ut bellum ſuſciperet cõtra Cæſarem. Priuato duce.i.Põpeio q eo tempore nullum magiſtratũ gerebat. Cõſul.i.Marcellus & Seruilius:q̃uis conſules eſſent: tamen quia ĩ bello uidebant præſtátiſſimum ducem Pompeiũ eẽ ideo ei priores partes dedere. Sub iuga Põpei:ſi ipſe uelit ſe ſubiicere Pompeio omnes quidem ſeruiunt: præter Cæſarem. Quod ſi ꝑ legibus arma:ſed ſi inquit Brutus o Cato hoc bellum uelis ſeq:ut ꝑ libertate & patria pugnes:ſcito me ante uictoria nec Cæſaris:nec Pompeii hoſtem eſſe:poſt bellum uero me hoſtem fore uictoris. Pro legibus:romanis:ut leges defendanť aduerſus Cæſarem qui iura omnia diuina & humana perturbat. Libertatemq; tueri.ſ.aduerſus Cæſarem qui eam perſequitur. Poſt bellum:uter eorum uictor fuerit eius hoſtis ero. Summum brute nefas:cum aliquid ſuadere uolumus ſi oſtendere poſſumus id eſſe honeſtũ utile:delectabile:facile:& neceſſariũ:nihil ſupereſt ꝙ ad ſuaſionẽ afferre poſſimus:& ecõuerſo ſi diſſuademus turpe:inutile:difficile:triſte:& nõ oportunũ:ſed ĩter oĩa neceſſariũ maximũ ẽ.Parũ &.n. eſſet id quod ſuadere uolumus & honeſtũ & utile eſſe ſi fieri nõ poſſet.Cum igiť Brutus. Suadere cõatus ſit ab honeſto:ne uelit ĩtereſſe bellis ciuilibus Cato:idq; negare nõ poſſet honeſtũ eſſe:& inocẽtiæ ſuæ cõuenire. Inprincipio orationis ſuæ id cõfirmat cato:ſed ad neceſſariũ cõfugit:oſtẽdit quoq; honeſtũ eſſe id quod ſuaſerit Brutus:tamẽ neceſſitate cõpelli ſe ait:ut una cũ cæteris uelit põpeium ĩ bella ſeq. Fatemur: fatemur ĩquit cato eẽ nefas ſeq ciuile bellũ:& ſi ab eo abeſſe poſſimus id æquius eſſet:ueꝝ cũ nos fata compellát quibus reſiſtere nõ poſſum:ſi qd turpe ĩ hoc erit:non mihi:ſed diis erit aſcribendũ. Virtus:ſenſus eſt idẽ quẽ Euripides in tragedia. Hecuba poſuit:oẽ ꝙ neceſſe eſt ſapientibus ſeruit.i.neceſſitas ſeruit ſapientibus:ſi neceſſe ẽ aliqd eẽ nemo reſiſtere poteſt:ſi non reſiſtit:ergo ſeruit neceſſitati ſapiẽs.ſed ille dicit ꝙ neceſſitas ſeruit ſapienti: & recte.Sapiens.n.cũ intelligit aliqd eſſe neceſſe facit id eſſe uoluntariũ:unde deſinit eſſe neceſſe:ita etiá hoc loco uolumus & nos ſeq bellum ciuile:qa neceſſe ẽ. Crimẽ erit ſuperis:ſi oẽs nocẽtes ſunt:ego quoq; nocens ero culpa deoꝝ. Trahunt:arguit a neceſſitate. Sydera:probat argumentũ:cũ tanta ſit totius orbis terraꝝ ꝑturbatio qs eſt q inter perturbationẽ omnium ſolus ipe quieſcere uelit? Probat a neceſſitate ſi totus orbis terraꝝ ꝑturbatus ẽ:nemo põt eẽ tráq̃llus:& ꝙ ſit ꝑturbatus appet:ná ſigna cæli mare & terra ſignificant uniuerſo orbi terrarum magnum & ineuitabile ꝑiculũ inſtare. Expers metus:uidetur Cato philoſophi nõ ſeruare grauitaté: quia dicit ſe terroris non poſſe eſſe expertem:philoſophus animum ita conſtituere debet:ut nihil metuat:nihil ſperet:& nulli paſſioni ſubditus ſit.Aduertendum eſt autem quod uir fortis ſicuti omnis uirtus in medio conſiſtit:ita ipſe medium teneat:alioquin a uirtute deſiſtit: ſiue ad extremum per exceſſum declinauerit:ſiue per defectum ad aliud contrarium extremum declinauerit.Vir fortis dicitur qui non timet: q non ſperat:qui non gaudet:qui non dolet:ſed timet tantum quæ ſunt timenda.Si uero non timet quæ ſunt timẽda:declinare incipit ad extremum per exceſſum:nam appellatur audax:ſi uero timet ea quæ non ſunt timenda per aliud extremem declinat:nam timidus eſſe incipiet:ſed quotienſcunque aliquis per exceſſum timen-

da contemnit: potest in audaciam & furorem incurrere. Terror autē est supra facultatē hominis: aut secundū facultatem: si supra facultatē consyderatur dupliciter: aut secundū magnitudinem: aut secundū magis & minus secundū magnitudinē est: uerbi causa multi hostes maiorē terrorem incutiunt q̃ pauciores secundū magis & minus ē: ut si hostes uicini sint magis timēdi q̃ remoti: ī hoc terrore potest īterpidus eē uir sapiēs & fortis: terror ē supra facultatē hominis: de quo hic loqtur cui resistere nemo pōt: ut terræmotus diluuiū īcendia prodigia. quæ sunt supra facultatē hominis: & si qs hunc terrorē non sentiret: iā nō fortis: sed īsanus & furēs diceretur. Nunc ergo Cato dicit se timere hunc terrorem: qui gentibus instat: qui est huiusmodi: ut facultatē hominis supet: quē si qs cōtemneret non fortis: sed furens appellabitur: quod ī sequētibus probat Cato quum dicit: procul hunc arcete furorē. O supi. hic locus ex arcanis philosophiæ depromitur. Compressas tenuisse māus: sumptū est ex prouerbio. nam dicere solemus ignauis cū omnes prouidēt periculo: iste manus tenet cōpressas. Coeuntis mundi. i. corruētis. Gentes ne furorē: totus orbis terrarꝫ ad hoc bellum concurrit: ego ne solus ī ocio persistam? q. d. nō. Furorē hesperium. i. bellū ciuile. Ignotæ: ī extremis terrarꝫ partibus positæ. Reges alio sub sydere: idest alio climate habitantes q̃ Ro. Diducti fre. diuisi per maria nauigantes ad hoc bellum. Procul hūc arcete furorē: qa non esset fortitudo: sed potius amētia non timere hoc bellum. Clade: ciuili bello. Me securo. i. sine cura manente. Ceu morte: ego inquit non aliter ero urbi Romæ ac libertati: q̃ pater solet eē filio nam sicut pater adest in funere filii: nec solū uult adesse: sed rogum struere: facem tenere quam rogo subiiciat. Ita ego īterero exitio Romæ patriæ & parēti libertatis: dum ad finem peruenero: & si ueram libertatem retinere pon potero: umbram saltem libertatis amplectar: dōec aliquis sit exitus. Producere funus. i. comitari pompam funeris. Ad tumulos: idest dum fertur ad sepulchrum. Inseruisse: immicuisse.

Atris. i. rogalibus: ut cadauer filii cremetur. Constructo ag. bu. i. constructa pyra ad cadauer comburēdū. Ipsum. s. iuuat patrē. Tenuisse faces: quod ministerium a propinquioribus præstabatur. Ante reuelar: eodem modo me geram in ruīa patriæ & libertatis. Reuellar: a bello. Vmbram: declarat illud: nomen libertatis. Sic eat: quoniā ita diis placuit ut nullus sāguis absit huic bello ciuili. Piacula. i. expiatiōes: uel scelera ꝓpter q̃ bellum patimur. Nullo sanguīe: nec meo quidem. Immites: implacabiles: qui exorari non possunt ut imperio ro. parcāt. O utinam: tantū absit inquit: ut ego solus uelim a bello ciuili remotus esse: immo si fieri posset me libēter ꝓ po. ro. & libertate deuouerē: exēplo deciorū. Duo fuerunt Decii pater. s. & filius: alter bello gallico se deuouit: alter latino: cum uterque dux. s. Decius & Manlius cum latinis sequenti die congressuri essent. habuerunt uterque ī somniis: cuius exercitus dux periret: uictoriam haberet: ubi illuxit inter se communicauerunt consilium de somnio & sic inter eos conuenit ut si altero cornu milites pedē referrent: tunc imperator se deuoueret pro omnibus: forte accidit ꝙ sub sinistro cornu: ubi Decius consistebat: cohortes refugerent: tum uero Decius ritu Gabino cinctus toga prætexta se deuouit. M. Valerio sacerdote pontifice maximo uerba deuotionis scribente deinde prælium ingressus: fortiter pugnans occisus est: & ex eo loco ubi se deuouerat hostes cessere: tan q̃ procella ingens percussisset ipsos: & uictores fuere ro. eodem modo filius se deuouit bello gallico: itidem precatur cato de se. Pœnas cunctas. i. pœnas conctorum. Cateruæ hostiles. i. multitudines latinorum. Geminæ acies: hinc Cæsaris inde Pompei. Rheni: quia germanos secum ducebat cæsar uictos iuxta rhenum. Medius. i. positus inter utranque aciem. Peruius. i. penetrabilis.

Excipiam uulnera. i. a telis omnium confodiar. Hic: δεικτικῶς dixit. i. huius hominis Catonis. Quicqd ro. i. quicquid supplicii crimina populi ro. meruere: id omne in meum capud redundet. Mores. s. scelesti nā μέσον est. Ad iuga: populi inquit nil meruerunt: ut pereant: quia parati sunt parere uictori: ego uero qui pati non possum seruitutem libentius pro omnibus peam: q̃ pro libertate pugnē. Ad iuga. i. seruitutē. Me solum: q seruire nō possum. Me fru. le. qa tametsi arma sumpserim ꝓ senatu: tamē uideo me frustra sucepisse.

Hic dabit hic: ἀναδιπλωσις q̃ semꝑ uehemētiā aliq̃ significat. Hic iu. s. Catōis q solus ē q resistat tyrānis.

Compressas tenuisse manus? gētesne furorem
Hæsperiū ignotæ romanaq; signa sequent?
Deductiq; fretis alio sub sydere reges?
Ocia solus agam? ꝓcul hunc arcete furorem
O superi: motura dacas ut clade getasq;
Securo me roma cadat: ceu morte parentem
Natorum orbatum longum producere funus
Ad tumulos iuuat ipse dolor: iuuat ignibus
Inseruisse māus: cōstructoq; aggerē busti atris
Ipsum atras tenuisse faces: non ante reuellar
Exanimem q̃ te cumplectar roma: tuumque
Nomen libertas: & ianem ꝑsequar umbram.
Sic eat: immites romana piacula diui
Plena ferant: nullo fraudemus sāguine bellū.
O utinam cæliq; deis herebiq; liceret
Hoc caput ī cūctas damnatū expōere pœnas.
Deuotum hostiles decium pressere cateruæ.
Me geminæ figant acies: me barbara telis
Rheni turba petat: cunctis ego peruius hastis
Excipiam medius totius uulnera belli:
Hic redimat sanguis populos. hac cæde luat
Quicqd romani meruerunt pendere mores.
Ad iuga cur faciles populi? cur sæua uolentes.
Regna pati pereunt? me solum īuadite ferro:
Me frustra leges & inania iura tuentem.
Hic dabit hic pacem iugulus: finemq; laborꝫ

Poſt me.poſt mortē meā. Non opus eſt bel.qa nemo erit q reſiſtat. Quin pu.ſi.concludit animi ſui ſententiam:ut ſequatur Pom.q decreto ſenatus arma contra Cæſarem ſumit:nam hic bellū contra Cæſarem iuſtius ſuſcipere uidetur:ut ſenatus auctoritate:quaſi pro pr̄ia & libertate pugnaturus ſit. Publica ſi.qa auctoritate ſenatus pompeius arma ſumpſit. Nec ſi for.fa.ſed ita ſeq̄r Pom.ut etiā parta uictoria īperium populi ro.ī libertate eē uelī:ꝗ ſi aliter efficere uoluerit opinionem ſuā falſam eē īueniet:uec.n.ſibi concederet̄. Fauebit:ut Pō.uicat. Hūc:Pom. Ius mūdi:ut īpe dominus ſit orbis terraꝝ. Cōpertū:exploratū ē pōpeio. Nec

Gentibus heſperiis:poſt me regnare uolenti
Non opus ē bello.qn publica ſigna ducemꝗ
Pompeium ſequimur:nec ſi fortuna fauebit
Hūc quoꝗ totius ſibi ius ꝓmitere mundi
Non bene cōpertum ē.ideo me milite uincat
Ne ſibi ſe uiciſſe putet ſic fatur:& acres
Irarum mouit ſtimulos: iuueniſque calorem
Excitat in nimios belli ciuilis amores.
Interea phœbo gelidas pelente tenebras
Pulſatæ ſonuere fores:quas ſancta relicto
Hortenſi mœrens irrupit martia buſto
Quōdam uirgo thoris melioris iūcta mariti.
Mox ubi connubii preciū merceſꝗ ſoluta eſt
Tereia iam ſoboles:alios fœcunda penates
Impletura datur gemias ex ſanguine matris
Permixtura domos:ſed poſtꝗ condidit urna
Supremos cineres miſerando concita uultu
Effuſas laniata comas:contuſaꝗ pectus
Verberibus crebeis cinereſꝗ īgeſta ſepulchri
Non aliter placitura uiro:ſic mœſta profatur.
Dum ſanguis inerat:dum uis materna peregi
Iuſſa cato.& geminos excepi fœta maritos
Viſceribus laſſis:partuꝗ exhauſta reuertor
Iam nulli tradenda uiro.da fœdera priſci
Illibata thori:da tantum nomen inane
Connubii:liceat tumulo ſcripſiſſe:catonis
Martia:nec dubium longo quæratur in æuo
Mutarim primas expulſa an tradita tædas:
Non me lætorū comitem:rebuſꝗ ſecundis
Accipis:in curas uenio partemꝗ laborum.
Da mihi caſtra ſeq:cur tuta in pace reliquar
Et ſit ciuili propior cornelia bello?

non bene compertū: duæ negationes magis negant more græco:ēt inqt ſi fortūa fauebit: ut uincat nō debet ſibi ſoli īperiū cōicare:ſed reipu. Iō me mi.uí.ob hāc cām uictor ſit:ſi exiſtiet me milite nō ſibi:ſed reipu.uiciſſe. Sic fat̄ &.a.hæc ubi dixit cato quæ cōtra Bruti opinionē erant:ſed tamē his rōnibus firmata: ut aliter uideret̄ facere nō poſſe:qn bellū ſeq̄ret̄ ꝗſi tāti uiri auctoritate motus brutus ad bellū & īpe accenſus ē. Iuuēis calorē:uehemētia ꝗdā iritat iritatū Brutū: eo tamē aīo & cōſilio:ut uictoris hoſtis eēt. Interea phœ.cū Brutus & cato īterſe belli cōſilia cōicarēt eo tpe cū iā illuceſcer̄t dicit pulſaſſe fors̄ Martiā:ꝗ relicto catōe nupſerat Hortēſio:ſed more ro.obtētio facta eſt:ut mutuo ſibi uxores darēt:ſed nunc mortuo Hortēſio redibat ad catonē ſupplex oratura:ut ſe recipet:ut ꝑpetuo apud eum uiuere poſſet:qđ ēt factū ē.

Fores.ſ.ædiū catōis. Pulſatæ.ſ.a martia. Gelidas: qa nox ē humida & frigida.Vir. Noctis lētus nō deficit humor. Martia:ſancta:nā pudiciſſima mulier fuit:ꝗ caſtitatē uiris ſuis ſeruauit:non.n.pulſa a catone: ſed ſponte tradita fuit Hortēſio.Sic.n.mos erat apud antiquos ro.ut cū ex muliere prolē ſuſcepiſſet uir primus:alii uiro poſſet tradere auctores Strabo & Plutarchus:Hac āt Martia teſte Appiāo Philippi filia plurimū obiectatus ē cato:filioſꝗ ex ea gēuit:deīde Hortēſio amico habēdā tradidit ueteri cōſuetudīe: cū ille filioꝝ cupidus nuſquā mulieri fœcundæ cōueniſſet hāc tamē ex catōe ꝑgnantē domū reduxit. Relicto buſto.ſ.hortēſii q e uita migrauerat. Irrupit.ſ.ædes: Catōis. Quondā uir.ꝗ uirginitate ſua primū Catōi cōiūcta fuit. Melioris ma.i.catōis q melior fuit Hortēſio. Mox ubi:ubi fūcta ē officio apud catonē ꝗ tres filios pepit:ſatis uiſū ē:& eā tradidit Hortēſio: ut illi quoꝗ filios pareret. Pretiū merceſꝗ.i.filii q ſūt præmia cōnubii:quoꝝ gr̄a matrimoniū cōſtitutū ē. Penates:hortēſi. Et ſāguīe ma.qa filii hortēſi & catōis fratres erāt ex mr̄e. Sed poſtꝗ:ſed ubi ſepulchro mādauerat hortēſiū:ſq̄lore obſita uēit ſciſſis crinibus:& atra ueſte(neꝗ.n.aliter nouerat ſe placere poſſe Catoni). Cōdidit:collocauit ī urna cieres hortēſii. Cōcita:cōmota miſerando uultu qa adeo triſtis aret:ut ītuētibus cōmiſerationē mouere poſſet. Cineres in.ſep.qa cinere ex buſto hortēſii aſꝑſerat crines ſuos qđ erat ſignū mœroris. Nō aliter pla.ui.rō ē cur ac forma uenerat. Dū ſan.o cato īqt:dū mihi facultas fuit ꝓcreandi filios:ſatiſſeci tibi & hortenſio ſicut iuſſeras:non poſtꝗ deſino a puerꝑio ad te confugi: obſecrās ut me iteꝝ ſuſcipe uelis:& cū finis uitæ meæ uenerit ſepulchro īſcribat̄.Hic iacet Martia Catōis. Sāguis.ſ.iuuenilis ad cōcipiēdū. Vis materna.ſ.ut cōcipiēs parere poſſē. Viſceribus laſſis:faſſiſꝗ āplius cōcipe nō poſſūt.

Priſci tho.qa primo fuit cōiūcta tibi. Illibata:īcorrupta. Nomē īane:ſine fructu coeūdi. Nec dubiū : mihi cōcedas hoc cato:ut dubitari nō poſſit:an expulſa fuerim a te:an tua ſpōte tradita Hortēſio:qđ ſi nō feceris uidebor repudiata. ne igit̄ ī hūc errorē īcidā obſecro te ut me ſuſcipias. Expulſa:ꝗſi īdigna cōnubio tuo. Tradita:ſpōte tua. Nō me:nō uēi īqt ducta ſecūdis rebus tuis:ut exiſtimes me nō amore tui:ſed potius felicitate rerum tuaꝝ ueniſſe. Da mihi caſtra:nec inquit uelim me domi relinq̄s in ocio: ſed tecū in caſtra ducas qa ſicut dignum ē ut Cornelia ſequatur Pom.ſic etiam nec Martia deſerat Catonem. In curas.i.ut tuarum curarum ſim particeps. Cornelia:quæ Scipiōis filia fuit:& mortua Iulia Cæſaris: Pompeius duxit corneliam.

Hæ fle. nunc dicit quē effectū haberent preces Martiæ qa motus ē cato. Et tēpora quanq̄:quis tēpus esset minime idoneū nuptiis:tamē cū potuit:eā cato recepit. Iā fato in bel.rō quia fata deoꝝ iā in bella īpellebant. Fœdera.s.mrīmonii. Sacris.s.nuptiaꝝ. Deos testes:de ātiquo more hoc tractū ē a poeta:nā ī nuptiis Thalasius iuocabaẗ q græcæ υμεναιοσ dr̄:Historiā & causas ponūt Liuius & Plutarchus. Insula.s.haæ:nā noui spōsi ianuā frōdibus & lauro coronabāt cādida fascia lanea itercurrēte.Iuue.Ornenẗ postes & grādi ianua lauro. Legitimæ faces:q̄ qnq; secūdū leges multis rōnibus erāt:uel q̄ īpar numerus:sicut ī plerisq; melior ē: ita ī nuptiis.par uero numerus interualla suscipit:& paritas repugnat: & aduersaẗ: uerbi cā q̄ttuor repugnat: īteruallū īter duo & duo:& paritas aduersaẗ:qa quot primi duo:sunt totidē & reliq:& ī hac parte duo in illa duo.ergo repugnat. Impar:numerus oīo scīdi nō pōt: & si diuidaẗ aliqd cōe utriq; relinquit.Videlicet qnq;:si diuidaẗ duo & duo unū relinq̄ q̄ uriq; cōiungeẗ:ita significat nō posse diuidi uirum ab uxore: tāq̄ masculus cū fœmia misceaẗ:uir p̄ numeꝝ triariū:fœmina p̄ binariū.nā uir est pfectior muliere:sic trinarius numerus ē pfectior binario.masculius.n.ē numerus trinarius:mulier uero binarius:nā trinarius numerus ē pfectior binario:ī quo cōstat principiū mediū & finis:binarius uero ex pricipio & fine cōstet:iō qnq; faces ītererāt nuptiis.uel alia rō:qa cū signum sit pariēdi nō pōt mulier plus qnq; numero uno eodēq; partu naturalirer parere.Postremo ēt qnq; deos p̄carī solebāt:& eos iuocabāt q cōnubio cōiungebant.s. Iouē adultū:Iunonē adultā:Venerē & dianā ī primis: quā ad partus auxiliū mulieres uocabāt Vnde Teren. Iuno lucina fer opē. Gradibus ebur.non hēbat lecti cā ex ebore. Acliuis:iclinatus. Discriminat: uariat. Auro nō:uestibus aureis.i.auleis aureis tectus non erat thorus. Frōtē:spōsæ. Corōa tur.qa matrōnæ īponebāt coronā nouæ nuptæ uerbēis:floribus:herbisq; factā. Turrita:qa īcincinato capite eminēs corona erat. Plāta.i.cauerēt:ne pede tangerēt limē:tribus rōnibus:qa nec Sabīæ raptæ a Romāis:cū domum īgrederenẗ:uectæ sunt ultra limē:qa spōsæ īuitæ eo īgredi uideẗ.ubi pudorē suū amissuræ sūt.aut certe q̄ spōsa domo patris egressa:nec ad suos āplius reuersura cū uiro ppetuo pmāsura pficisciẗ:unde apud Ro. axē currus ferebant : p̄ foribus corrus cōburebaẗ:ut ītelligerēt illic ppetuo habitādū eē. Nō timidū:q̄ in nuptiis fieri cōsueuerāt apud priscos:nihil celebratū fuisse cōmemorat ī reuocatiōe huius mrīmōii : dicit enī Martiā uelo flāmeo nō fuisse uelatā flameū uelū ē quo noua nupta tegi solet ad celandū pudorē unđ flāmiea uxor flaminis sacerdotis:illo utebaẗ cui nō licebat facere diuortiū:erat āt crocei coloris:quo:ut dictū:noua nupta tegebaẗ ut celaret pudorē:sed ē ēt alia cā ut ī historiis legiẗ:flāmeo utebaẗ flaminia uxor flaminis:cui flamini nō licebat facere diuortiū usq; ī senectutē:ergo ut ppetuā ostēderet cōiunctiōnē futuram īter uiꝝ & uxorē hoc flameo utebaẗ. Gēmis.i.gēmatis fibulis. Fluxos ami.i.fluētes:lōgos:& syrma trahētes. Monile ornamētū colli:a munio dr̄:qđ pectus ambit. Suppara:Supparus ē puellare uestimētū lineū qđ alio noīe dr̄ subucula.i.camisia:qa sub aliis uestimētis ē posita. Humeris herē.qa mulieres faciebāt extremā horā suppari appere ī sūmis humeris & lacertos tegere:ut nō nihil appeat ī extremo lacerto:dicit ergo istis ornamētis: nō tā exq̄site īstructā fuisse Martiā Catōis:ac nr̄æ matrōæ diē ipum cōsumūt ī se ornādo. Sic erat: queādmodū īterfuerat funeri hortēsi paulo āte sepulti ita se Catōi obtulerat. Mœsti cultus:quo comitata ē hortensii funus. Purpura q etsi:purpurā hēbat:tamē atra ueste tegebaẗ. Funera lāa:ueste ferali:q̄ funestis cōueirēt. Nō soliti lu.sales:nō uersus ioculares auditi sūt:quos iactabāt ī sponsos:ut nimiā lætitiā tēperarent. Sales.ioculares uersus. Festa cōui.i.ioculatoria:q̄ iactabāt ī spōsos & ipos mordebāt uersibus tā urbāis:ut lætitiā tēperarēt. Pignora.s.cōuenerūt.i.nulli affines utriusq; familiæ īterfuerūt. Iunguneẗ ta.sine strepitu & cātu tibiaꝝ. Auspice bruto:ad antiquā cōsuetudnē respexit:nā sicut Cice.ī li.de diuinatiōe ait.Maiores quondam:nil publice q̄dē priuatim ue gerebāt nisi auspicatu : quē morē nūc ī his nuptiis declarat sicut & Iuuealis.Veniet cū signatoribus auspex.omissa re:nomē tantū declarat:qa satis fuit īteresse nuptiis nomen auspicis:auspiciū uero captare nō poterāt. Ille:Cato ī hac renouatiōe matrimōii nō iussit sibi tonderi barbā:na graui mœrore afficie

Hæ flexere uirum uoces:& tempora quāquā
Sint aliena toris:iam fato in bella uocante
Fœdera sola tamen uanaq; errantia pompa
Iura placent:sacrisq; deos admittere testes
Festa coronato non pendent limine serta:
Infulaq; in geminos discurrit candida postes.
Legitimæq; faces gradibusq; acliuis eburnis
Stat torus:& picto uestes discriminat auro:
Turritaq; premens frontem matrona corona
Translataq; uetat contingere limina planta.
Non timidum nuptæ leuiter tectura pudorē
Lutea demossos uelarunt flammea uultus:
Balteus haud fluxos geminis astrixit amictus:
Colla monile decēs:humerisq; hærētia primis
Suppara nudatos cingunt angusta lacertos:
Sicut erat mœsti seruans lugubria uultus
Quoq; modo natos:hoc est amplexa maritū
Obsita funerea cælatur purpura lana:
Non soliti lusere sales:nec more sabino
Excepit tristis conuitia festa maritus.
Pignora nulla domus:nulli coiere propinqui:
Iunguntur taciti contentiq; auspice bruto:
Ille nec horrificam sancto dimouit ab ore
Cæsariem:duroq; admisit brachia uultu:
Vt primum tolli feralia uiderat arma:
Intonsos rigidam ī frontem descendere canos
Passus erat:mœstamq; genis increscere barbā

baẜ:ꝙ ītel ligeret bella ciuilia futura. Horrifica:qa horrorem ī uultu ostēdit ītuentibus. Duro.i.sæuo uultu nullam humanitatē ostendens. Vt primū:dicit causam cur ꝑmiserat crescere crines & barbā. Rigidam:in asperā frontem descēderant crines. Mœstamqꝫ.s.erat passus barbā crescere:quæ mœrorē significat. Vni:solus cato erat q posset apte humani generis lugere miseriam:q̄ instare uidebaẜ expers erat ip̄e cupiditatis: nec huic magis q̄ illi fauebat:sed cōmunē tantūmodo reipu.utilitatē seruabat. Vni ua.i.licet ip̄i Catōi. Odiis.s. inimicitia:quia nec amore:nec odio cuiusq̄ mouebaẜ cato:uacuus.n.erat omni perturbatione mentis. Prisci

Vni quippe uacat studiis odiisqꝫ carenti
Humanum lugere genus.nec fœdera prisci
Sunt tentata tori:iusto quoque robur amori
Restitit:hi mores:hæc duri immota catonis
Secta fuit:seruare modum:finemqꝫ tenere:
Naturamqꝫ sequi:patriæqꝫ impendere uitā:
Nec sibi sed toti genitum se credere mūdo.
Huic epulæ uicisse famem:magniqꝫ penates
Summouisse hyemem tecto:pretiosaqꝫ uestis
Hirtam membra super romani more quiritis
Induxisse togā.uenerisqꝫ huic maximus usus
Progenies.urbi pater est:urbiqꝫ maritus:
Iustitiæ cultor:rigidi seruator honesti.
In commune bonus:nulloqꝫ catonis in actus
Surrepsit:partemqꝫ tulit sibi nata uoluptas.
Interea trepido discedens agmine magnus
Mœnia dardanii tenuit campana coloni.
Hæc placuit belli sedes:huic summa mouēti
Hostis in occursum spasas extendere partes.
Vmbrosis mediam quā collibus apœninus
Erigit italiam:nullo qua uertice tellus
Altius intumuit propiusqꝫ accessit olympo.
Mons iter geminas medius se porrigit undas
Inferni superiqꝫ maris:collesqꝫ coercet
Hinc tyrrhena uado frangentes æquora pisæ:

thori.i.nec uoluit cū uxore concūbere. Iusto amori: nā tāto robore animi fuit Cato:ut ēt legitimū amorē ꝑtermitteret. Robur.i.fortitudo aī. Iusto: legitimo:matrimōiali. Immota:stabilis q̄ cōcuti nō poterat. Seruare modū:laudat eū a modestia q̄ est q̄si firmamētū & solida uirtus:ex ea nasciẜ moderatio:q̄ tēperat oīa ī dictis aut factis & ī cæteris officiis. Naturāqꝫ seq:hoc idē Cice.ait primo officioꝝ qđ a Catone ꝑclare scriptū ē.Non nobis solū nati sumus:sed ēt ortus nr̄i partē p̄ria partē amici uēdicāt:deīde īfra ī quo debemus naturā seq tāq̄ optimā ducē:nā seq naturā ē īpendere uitā p̄riæ. Genitū.i.non sibi soli natū esse.
Huic epulæ:comedebat ip̄e cato ut uiueret:non uiuebat ut comederet:secundū illud Virgilii postq̄ exēpta fames epulis:significat ip̄os comedisse q̄tum satis erat. Magniqꝫ pe.significat ip̄um ī ædificiis seruasse cōtinētiā:nā cōtinētia ē p q̄ appetitus cōsilio & rōne ī mittiẜ:eā ē cū rōni appetitus obtēpāt. Sūmouisse hy. t.i.ut tātū hēret ædiū:quātū satis eēt defēdere se a frigore & uēto. Togā hyrtā:ut togatus īcederet. More qritis : more Ro.ciuis.qrites dicti sūt ro.a curibus ciuitate Sabinoꝝ:nā id statuit primū Romulus ut se gratificareẜ Tatio & cæteris Sabinis:quos in partē regni accepat. Hyrtā togā.i.pilosā aut hypallage ē:pro īduxisse togā sup hyrta mēbra. Veneris huic:ip̄e tātū ueneri īdulgebat quātū satis erat ad ꝓcreādā sobolē. Vrbi p̄r:qa ip̄e p̄riæ libertatē defendebat: & in eo semp occupatus erat:ut nullius opes plus ualerent q̄ resp. Vbiqꝫ martius:significat pietatē ī patriā: q̄ ē iuris naturalis pars:nā sex sunt partes iuris naturalis:uidelicet iusticia:pietas:gr̄a:iudicatio:uirtus:obseruantia. Iusticiæ cul.unde post speciē continuo posuit genus sic Vir.ευταξιαν.i.bonū ordinē seruauit:ubi dicit de Aenea: quo iustior alter: nec pietate fuit nec bello maior & armis:nā prīo iusticiā tetigit:q̄ ē gēus:deīde ad speciē descēdit.i.pietatē. Rigidū:dr̄ rectū:& ꝙ flecti nō pōt ulla aī ꝑturbatiōe. In cōe bonus:qa ꝓpriū ī no cētis ē oībus ꝓdesse nulli noceř. Nota uoluptas.i.naturalis uoluptas q̄ naturalis ē hōi:sic cupiditas & libido: nō solū ueneris sed ēt aliaꝝ reꝝ q̄ uulgo appetunẜ ut diuitiaꝝ & honoꝝ nullā ꝑtē habēt ī Catonē inimicū uoluptatū omniū. Nata.i.naturalis. Subrepsit.i.clā irrepsit qa titillatiōibus qbusdā uideẜ irrepe uoluptas:cū sēsus naturæ flectiẜ. Partēqꝫ:qa nulla cupiditate flecti poterat. Interea:cū tāta esset ī urbe trepidatio:quātā supius Luca.descripsit:iā Pom.ex urbe trepidus discesserat:& ī cāpaniā uenerat ubi cōparato exercitu castra positurus erat obseruās qd nā Cæ.facturus eēt ut illi uenīēti:ī Italiā occurreret. Mag.Pom.nā maximo reꝝ omniū metu uersaẜ Pom. Trepido:festino & timēti simul. Dardāii colōi.i.capuæ a capy:nā capys cū Aenea troiāo ī Italiā uēit:de quo Vir.At capys hic nomē cāpanæ dr̄ urbi. Hæc sedes.s.cāpana. Placuit.s.Pōpeio. Hic: ex cāpania. Sūma mouēti.i.de sūma reꝝ pugnare parāti. Sparsas ꝑtes.s.ne q̄ parte Cæsar posset ī Italiā uenire:qn obuios milites haberet. Occursū.i.ut occurreret hosti cæsari. Vmbrosis:nūc describit locū ubi castra
Pōpeius posue. expectaturus & obseruaturus qd Cæsar faceret:placuit Pōpeio extendere sp̄sas ꝑtes ea ꝑte q̄ Apœninus mōs oēm Italiā mediā umbrosis collibus senegaliā atqꝫ cāpaniā mediā diuidens scabrosis & cliuosis collibus in finē cāpaniæ tendit. Vmbrosis collibus:qa scabrosis finibus Appēninus in finē cāpaniæ tendit.
Nullo uertice:a nulla parte. Olympo.i.cælo ut ibi tuto loco castra pōeret. Mons:de hoc Appēnino loquiẜ dicēs quō Italiā oēm mediā diuidit. Gemīas undas:hic mōs ea ꝑte q̄ tēdit ī lōgū:mediā diuidit Italiā a dextera ꝑte mare īfeꝝ spectat a sinistra siculū usqꝫ fretū ꝓgrediẜ. Inferni.i.tyrrheni. Supi.i.adriatici. Colles:q in Italia sūt utrinqꝫ. Tyrrhēa uado:primo qdē hic mōs Appēninus nō nihil tēdit ī boreā.deīde uergēs in austꝝ tyrrhenū mare spectat:& Lunā.ciuitatē:Lucā.Pisas:Pistoriūqꝫ:& Florentiā nobilissimā Thusciæ ciuitatem ad meridiē linqt:hic tandem ī modū cubiti se flectēs ceu portus sui partē ī adriaticū mare iaciens ꝓmontorium

facit ĩ cuius ꝓmontorii extremitate ſyracuſani tyrãidẽ Dyoniſii fugiẽtes urbẽ ancõa cõdidere. Hinc: ab hac pte. Tyrrhẽa æquora: qa nõ nihil ĩ boreã tẽdit. Illĩc: ab illa pte. Ancon: obnoxia. ſ. ẽ. i. ſubiecta. Dalmaticis fluctibus: ubi ſunt populi iſtriæ. Fõtibus hic uaſtis: Nũc dicit de appẽnino multos flu. deſcẽdere: & alios qdẽ ĩ ſupeꝝ mare: alios ĩ ĩfeꝝ defluer̃. Hic. ſ. Appẽnius. Cõcipit: generat. Gemini põti. i. ĩferi & ſupi maris. Metaurus: flu. ẽ q p̃ter labit̃ Fanũ oppidũ. & qa ibi fortũæ Fanũ fuit iõ Fanũ eẽ appellatũ uolũt. Cruſtumiũ: flu. q p̃terlabit̃ Ariminũ. Sapis: flu. q p̃terlabit̃ Cæſenã. Iſaurus: flu. q p̃terlabit̃ piſauꝝ. Sena: flu. q p̃terlabit̃ ſenegaliã: q̃ ſinus galliæ dr̃. Aufidus: flu. ẽ Cãnaꝝ: ubi Hãnibal exercitũ Ro. deleuit. Vndas adriacas hunc flu. mõs Appẽninus effũdit ĩ adricaticũ mar̃ & galliã ciſalpinã reſpicit. Quoq; magis nullũ. ſ. conſpicit ab hac pte. Soluit ſe ĩ nul. am. i. nõ capit̃ ullo ãne. Eridanus græcæ: Padus latine dr̃ Eridãus ut nõ nulli uere ſẽtiũt dictus ẽ: eo ꝙ circa padũ paſcua opima ſunt & ouibus opportũa ab ΕΝΙΟΝ lana & ϑανιον lucꝝ: und dãiſtæ appellãt̃ fœneratores lucri. Tellus ſoluit: quia oẽs Italiæ fluuii ĩ padũ deriuant̃. Fractas ſyl. Vir. Fluuioꝝ rex eridãus cãpoſq; ꝑ oẽs: cũ ſtabulis armẽta tulit. Heſpiãq; ex aqs: qa oẽs pene Italiæ fluuii deriuãt̃ ĩ illũ. Fabula. ſ. ẽ dicit notã eſſe fabulã phaetontis filii phœbi & Climenes q decidit ĩ padũ. dicit ergo phaetontẽ curꝝ duxiſſe: haud ꝓcul a terra: adeo ut oẽs fluuii nimio calore ſolis deſicauerĩt: ſed ſolus Eridanus tãto calori reſtitit ut deſicari nequerit ex quo magnitudinẽ illius amnis oſtẽdit. Coro: populea: qa circũdatæ ſũt priæ padi his arboribus ĩ corõarum modũ. Phaetõ: filius ſolis ẽ ãt dictio triſſyllaba. Varro ꝑ ſynaliphẽ ꝓtulit. Quũ te deiectũ flagrãti fulmine phæton. Ducẽs diẽ pro. qa neſciebat regere paternos currus. Pronũ: ꝓcliuẽ ĩ terra uergẽtẽ. Trãſuerſo li. non recto quo ire cõſueuerat. Loris: curribus partẽ ꝓ toto. Flagrãt: loris. i. ardenti curru. Gurgitibus ra. nimio calore ꝺſiccatis. Pẽitus tel. pu. qa pẽitus ardebat: & tãtũ calorẽ ſolis ſuſtĩer̃ nõ poterat. Pares un. phe. igni. qa ſolus calori reſtitit. Nec mĩor: nõ minor eẽt padus nilo niſi ꝙ nilus maior uidet̃: qa quotãnis uniuerſã inũdat ægyptũ & eã fecũdiſſimã facit: unde nilus q̃ſi νεοσ ιλυσ nouus limus. Aegypti: iacẽtis per plana: qa ægyptus ĩ plano poſita ẽ. Vnde ĩter Scythas & Aegyptios maximũ certamẽ fuit: q nã priores nati eẽnt. Aegyptii ſe primũ his rõnibꝫ natos dicebãt: ꝙ illa regio eẽt tẽperatior: & ꝑ cõſequẽs ubi aer tẽꝑatior eẽt: ibi primũ etiã genus humanũ natũ fuiſſe A tuero Scythæ. cõtradicebãt cũ ſe prius natos aſſererẽt nõ fieri poſſe hoc: ſed cũ ſit humilis ægyptus & ĩ plão iaceat: iõ poſtremã fuiſſe q̃ a fluctibus maris ꝺrelicta fuerit: nã cũ primũ deus elemẽta & aq̃s a terra ſeꝑauit: primo regionẽ ſuã. i. ſeptẽtrionẽ: qa altior ẽ a mari deſtitutã fuiſſe: & iõ ibi primũ hõies natos eẽ. Stagnaret: qa facit ægyptũ oẽm nilus eẽ ſtagnũ: tũ cũ mũdat eã. Nec mĩor hic iſtro: nec padus minor eẽt iſtro niſi ꝙ iſter anteq̃ ĩ mare uẽiat oẽs undiq; amnes cõprehẽdit: hic flu. alio noĩe Danubiis dr̃: q ſexaginta amnes capiẽs. vii. hoſtis ĩ pontũ ĩfluit. Nõ ſolus: qa. lx. amnes accipit: & . vii. hoſtis ĩ pontũ ĩfluit ſiculũ. Dexteriora pe. nũc. d. a dextera ꝑte quos flu. habeat. Tybrim: tyberis a ꝺxtera parte ex hoc mõte deſcẽdit Thuſciã uerſus. Rutubãq; cauũ. i. ꝓfundũ flu. q ĩ finibus liguriæ labit̃. Vulturnus: flu. ẽ q p̃terlabit̃ Capuã. Nocturnæ edi. au. ſar. ſarnus flu. q p̃terfluit ueſeũ cãpaniæ: Et oſtendit naturã huius flu. q nebulã craſſã & obſcurã facit: ut noctẽ imitari uideat̃. Lyris: ẽ flu. ĩter põpeios & Vulturnus labẽs iuxta minturnas. Maricæ um. ſ. ſyluæ a marica nympha Latini mr̃e q̃ templũ habuit ĩ ripa lyris. Veſtinis aqs. i. auctus curſu ab aqs q̃ defluũt a ueſtinis populis. nã lyris quẽ antea clanin appellabãt labit̃ ꝑ agros ueſtĩoꝝ. Culta. i. arua. Salernis: q mons ferme ĩ uiſceribus ſuis Beneuẽtũ habẽs ĩ Salernũ reſpicit. Salernũ: oppidũ cãpaniæ dictũ a ſiler̃ amne ꝑ αντισοιχειον. i. mutatã litterã. Macra: dictus a ꝓprietate rei: qa macer ẽ fluuius ꝑ põtremulũ labẽs: qa tã rapide & humiliter fluit: ut ẽt naues ſuſtinere nõ poſſit. Nullas al. i. naues. Lõgior edu. ideſt ab aquilõe reſpicit Padũ & galliã oem Ciſalpinã. Surgit: attollit̃ in aerẽ. Gal. ru. i. Galliã Ciſalpinã. Deuexas: ĩclinatas alpes. pars altior Appẽnini ab aqlõe padũ ꝓſpicit: deĩde Mantuã. Parmã. R hegiũ. Paduã: & alia oppida lõgior hoc dicit quod & ſupius dictũ ẽ quomõ Appẽninus ĩ modũ cubiti ſe flectẽs: uel ꝑtẽ ſui potius

Illinc dalmaticis obnoxia fluctibus ancon.
Fontibus hic uaſtis immẽſos cõcipit amnes:
Fluminaq; in gemini ſparſit diuortia ponti.
In leuum cecidere latus: ueloxq; metaurus
Cruſtumiũq; rapax: & iũctus ſapis iſauro:
Sennaq;: & adriacas q uerberat aufidus ũdas.
Quoq; magis nullum tellus ſe ſoluit in amnẽ
Eridanus fractas deuoluit in æquore ſyluas
Heſperiamq; exhaurit aqs: hũc fabula primũ
Populea fluuium ripas umbraſſe corona
Cũq; diem pronum tranſuerſo limite ducens
Succendit phaethõ flagrãtibus æthera loris:
Gurgitibus raptis penitus tellure peruſta
Hunc habuiſſe pares phœbeis ignibꝫ undas.
Non minor hic nilo: ſi non per plana iacentis
Aegypti libycas: nilus ſtagnaret harenas.
Nec mĩor hic iſtro: niſi ꝙ dum permeat orbẽ
Iſter caſuros in quelibet æqnora fontes
Accipit: & ſcythicas exit non ſolus in undas.
Dexteriora petens montis decliuia tybrim
Vnda facit: rutubãq; cauum: delabitur inde
Vulturnuſq; celer: nocturnæq; editor auræ
Sarnus: & umbroſæ lyris per regna maricæ
Veſtinis impulſus aquis: radenſq; ſalerni
Culta ſiler: nullaq; uado qui macra moratus
Alnos uicinæ percurrit in æquora lunæ.
Longior educto qua ſurgit ĩ aera dorſo
Gallica rura uidet: deuexaſq; aſpicit alpes:

in adriaticū mare uergens: ꝓmontoriū facit: in cuius extremitate ueteres græci urbē Anconā condidere: post uero firmū: Picenū. Asculū. Marsos. Pelignos respicit: deīde alteꝝ flexū faciens altissimus uerticibus garganeis appellatis ī adriaticū mare īfluēs Massiliā ciuitatem amplectiť. Ferax. s. Appēninus abūdans: qa ibi sunt popu li fertilissimi: nā. Vmbria & Marsia abūdātissimæ regiōes fuere. Sabello. i. sabinio: ī eā ꝑtē uergēs. Piniferis. i. ferētibus pinus. Indigenas. i. īde gēitos. īdigenæ dicunť q nō aliūde uenerūt: sed īde nati sūt ubi habitāt a græ cis αὐτοχθονεσ. Nō deserit ante: ut ante dictū: habet fere ī uisceribus Beneuētū. Salernos. Lucanos: donec ex

Tūc umbris marsisq; ferax: domitusq; sabello
Vomere piniferis amplexus rupibus omnes
Indigenas latii populos: non deserit ante
Hesperiam quā cum sylleis clauditur undis
Extenditq; suas in templa lacinia rupes.
Longior italia donec confinia pontus
Solueret incumbēs: terrasq; repelleret æquor.
At postq̄ gemino tellus elisa profundo est
Extremi colles siculo cessere peloro.
Cæsar ī arma furens nullas nisi sanguine fuso
Gaudet haberī uias: qđ nō terat hoste uacātes
Hesperiæ fines: uacuosq; irrumpat in agros:
Atq; ipsum nō perdat iter: consertaq; bellis
Bella gerat: non tam portas intrare patentes
Q uam fregisse iuuat: non tā patiente colono
Arua premi: q̄ si ferro populentur & igni.
Concessa pudet ire uia: ciuemq; uideri
Tunc urbes latii dubiæ varioq; fauore
Ancipites: quanquam primo terrore ruentis
Cessuræ belli denso tamen aggere firmant
Mœnia & abrupto circundant undiq; uallo:
Saxorumq; orbes: & quæ super eminus hostē
Tela petant altis murorum turribus aptant.
Pronior in magnū populus: pugnatq; minaci
Cū terrore fides: ut cum mare possidet auster
Flatibus horrisonis hūc æquora tota sequūť.
Si rursus tellus pulsu laxata tridentis
Aeolii tumidis immittat fluctibus eurum:
Q uāuis icta nouo uentum tenuere priorem
Aequora nubifero polus concesserit euro
Vendicat unda notū: facilis sed uereteř mētes

tremū Italiæ oppidū rhegiū respicit: ubi a peloro diuisus a dextra syllā facit. Non deserit hes. nō terminat ante Italiā. Sylleis undis: nā q̄ ꝑte assiduis maris fluctibus claudiť: ibi stati syllā faciat a dextero latere.
Suas rup. ī tēp. la. i. ꝓmōtoriū laciniū ubi ē tēplū lunōis Laciniæ: ibi Hercules sup̄ato lacinio latrōe templū cōdidit ī honorē Iunōis: & de noīe Laciniæ Iunonis laciniū appellauit: ē aūt ꝓmōtoriū haud ꝓcul a petilia. Lōgior: Italia: Appēninus ē lōgior q̄ sit italia: qa ī Siciliā usq; tēdit uel uerius totā cōtinēs Italiā terminat qđ Vir. ostēdit. Hæc loca ui quondā & uasta conuulsa ruia Dissiluisse ferūt cū ꝓtius utraq; tellus una foreţ. i. Italia & sicilia simul cōiūctæ erāt. Incūbens. s. appēnino q̄ parte cū Sicilia iūgebať Italia. Cōfinia. s. Italiæ atq; Siciliæ. Terras. uidelicet hīc terrā Siciliæ: hīc: Italiæ. Gemīo ꝓfundo: siculo & adriatico mari.
Cessere colles peloro: qa ꝑte siciliæ pelorus terminatur: & a ꝑte Italiæ Appēninus. Cæsar ī ar. cæsar postq̄ sensit Pōpeiū relicta urbe ī cāpaniā cū suis copiis ꝓfectū castra posuisse uim & īpetū Cæsaris ostēdit Luca. dicit. n. illū nihil magis quæsiuisse q̄ ut uires suscip̄et: multosq; tādē ibi populos armatos īuēiret: ut uiribꝫ magis q̄ uolūtate uīceret. Furēs: hoc perpetuo facit poeta pōpeii ꝑtes extollit: Cæsarē acerbissime īsectatur: nō īspecta ueritate: fuit. n. clæmētissimus: & hūanitate usq; ad pœnitētiā cūctos sup̄auit. Terreat ho. ua. i. nō gaudebat populari terras hoste carētes: īmo hostibus plēas. Terreat: uastet populeť. Atq; ip̄um nō ꝑdat iter. s. uīcēdo nō ꝑdat iter: qa nisi uīceret iter ꝑdere uidereť. Cōsertaq; bellis bella gerat. i. bella bellis īferre: nā finis unius belli prīcipiū est alterius. Fregisse. s. uiolētia armoꝝ. Pati colo. i. uolente populo.
Ciuēq; uideri: qa nō ciuis. sed hostis uult uideri Cæsare Tūc. u. populi licet uiderēt nō posse tātum Cæsaris īpetū sustinere: muniebāt tamē sua qsq; oppida: & pati erāt defēdere: quoad uires haberēt. Tūc: tēpore quo ita Cæsar crassabať ꝑ Italiam. Dubiæ: īcertæ quid facerēt. Varioq; fauore: quia hīc Cæsar timore trahebat eos: īde Pom. terrebat auctoritate senatus q bellū iustū cōtra Cæsarē mouere uidebať. Cæssuræ. s. cæsari. Denso forti. Abrupto: festinato & abrupte facto. Saxꝝq; orbes. i. saxa rotunda quasi uidetur describere machinam quā uocamus bombardā: nam legitur apud Iosephum: & pultarchum ueteres usos fuisse hoc genere tormenti: unde tormētum diciť a torquēdo: quia magna ui torqueť bombarda. Sup: ꝓ desup a mœnibus. Pronior: nūc dicit populi qua uolūtate fuerit. omnes qdem erant ꝓniroes ī Pom. sed metu cæsaris ab eo deterrebanť. Populus. s. Italius. Pugnatq; minaci cū ter. fi. qa hic fides ad Pom. trahit: īde terror cæsaris ab eodē illos deterret. Vt cū mare: ꝑ cōparationē ostēdit quomodo animi populoꝝ ī diuersas ꝑtes distrahebāť: nā sicut maris unda īcerta ē cū diuersis uētis agitať: primo si auster flauerit sequiť austꝝ unda: at si deīde flare cœpit eurus: tunc relicto austro eurum sequiť: ita animi populorū distrahebanť ī uarias ꝑtes. Vēdicat undā notū. i. unda maxima notū trahit: uel pōt eē hyppallage ꝓ uēdicat notus undā. Auster: uētus a meridie ꝑflās græcæ νοτοσ. Hūc: austrū. Laxata: pulsata. tellus. i. subterranea spelūca: ubi æolus uētos clausos habere dř a poetis: quos cū uult emittere sua uirga ꝑcutit terrā. Tridētis æoli: qa æolus tridētē habet sicut Neptūnus: quo imꝑat uētis. Euꝝ: uētū oriētalē q dictus ē q̄si απο τησ εωρεων. i. ab aurora fluēs. Priorē uētū. i. prioris uēti reliqas: qa prioris uenti īpetu adhuc mare crispať & tremulum ē. Facis ter. q̄uis pugnet cū terrore fides tamē uī maiorē hēt terror a cæsare.

Dubiamq; fidē:q̄a pro fortuna mutabat̃ fides. Gens:libo p̄erat etruriæ. Cæsar. M. Antoniū cū cohortibus q̄nq; misit Aretiū: Libo ubi audiuit iā adesse Antoniū trepidus aufugit. Nudata.s.ē. Vmbria ther. Thermus p̄tor tenebat tigniū oppidū umbriæ cæsar factus certior Vmbriā a thermo teneri:& omniū uolūtates sibi cō ciliare. Pōpeiū: Curionē cū tribus cohortibus q̄s pisauri & Arimini habebat misit: Cuius aduentu cognito diffisus municipii uolūtatē cū q̄nq; cohortibus thermus aufugit & curio oppidū recepit. Nec: Sylla: hic sēio ris fuit filius q faustus ē agnomiatus: ubi senatuscōsulto cū decreta mauritāia eēt: Philippus tri.ple.intercessit.

Terror erat: dubiamq; fidem fortuna ferebat.
Gens etrusca fuga trepidi nudata libonis:
Iusq; sui pulso iam perdidit umbria thermo
Nec gerit auspiciis ciuilia bella parternis
Cæsaris audito conuersus nomine sylla:
Varus ut admotæ pulsarunt auximon altæ
Per diuersa ruens neglecto mœnia tergo
Qua syluæ: qua saxa fugit. depellitur arce
Lentulus asculea: uictor cedentibus instat:
Diuertitq; acies: solus ex agmine tanto
Dux fugit: & nullas ducentia signa cohortes.
Tu quoq; nudatam commissæ deseris arcem
Scipio luceriæ: quanquam firmissima pubes
His sedeat castris: iampridem cæsaris armis
Parthorum seducta metu: qua gallicadamna
Suppleuit magnus: dumq; ipse ad bella uocaret:
Donauit socero romani sanguinis usum.
At te corphini ualidis circundata muris

Auspiciis pa. q̄a bella feliciter gessit sylla: unde se felicē appellari uoluit: q ēt filio faustū Syllā nomē imposuit. Varrus: cæsar audita deditione thermi oppidi cōfisus uolūtati municipū tertiæ decimæ legiōis cohortes euocauit ex p̄sidio auximōq; p̄ficiscit̃: hoc oppidū tenebat actus. Varrus aduētu Cæsaris cognito milites Varꝝ circūsistūt orōne: docētq; q̄ sit uolūtas municipū hoꝝ oratiōe p̄motus Varrus eductis cohortibus fugere tētauit: sed tamē ex prīo ordīe pauci milites illū cōserer̃ manū adhortāt̃: sed cōmisso p̄lio deserit̃ a suis: ps demū fuger̃t: reliq ad cæsarē transfugiūt. Varrus: ordo ē. Varrus ruens p diuersa mœnia neglecto tergo fugit: ea p̄te q̄ syluæ sūt & saxa. Alæ ad. i. cohortes cæsaris appropīq̄tæ pulsarūt Auximō oppidū nō p̄cul ab Ancōe. Neglecto ter. q̄a mō hac mō illac petebāt milites. Syluæ: p loca auia fugit trepidus desertus a suis. Lētulus: q p̄erat Asculo: cū decē cohortibꝫ: & cū audiuit aduētar̃ Cæsarē: ip̄e quoq; trepidus relicto oppido fugit: Hic Lētulus cū deserto Asculo fugeret īcidit ī Iubiliū rufū q p̄mittebat̃ a Pōpeio: ut picēi agri ciuitates & populos cōfirmaret: ab eo amōitus q̄ gerāt̃ a cæsare: milites accepit & cōtractis militibus Pōpeii corphinū ad Luciū domitiū Aenobarbū p̄ueiūt: & cōiūctis copiis oppidū mūiuer̃ ut se a Cæsar̃ tueāt̃. Diuertit. i. a fuga ad se reuocat acies asculanoꝝ. Dux. s. Lētulus. Agmie: q̄a a suis desertus ē. Nullas co. q̄a solus ip̄e Lētulus cū uexillis aufugit: alii uero milites eius ad Cæsarē cōfugerūt. Tu quoque nu. nūc dicit scipionē deseruisse luceriā ciuitatē q̄q̄ robustissimis illā mūitā cohortibus teneret: nā ibi duabus legiōibus Scipio: p̄fectus erat. Legiōes āt hæ ante sub Cæsare militauerāt: nā cū Gallia ī aliud q̄nq̄niū Cæsari p̄rogata eēt: fauēte Pōpeio cū quo cæsar affinitate tūc cōiūctus erat: q̄ cū stipēdiis decreta eēt ī supplemētū unā legionē Cæsari Pompeius dedit. Postq̄ uero crassus cum exercitu a Parthis deletus ē: duæ legiones Cæsari detractæ sunt sub prætextu parthici belli iminentis: q̄a senatusconsultum factum est: ut duæ legiones ad bellum parthicū mitterētur. Vna a Cneo pompeio: altera a cæsare: Sed cæsar cū esset certus de uolūtate inimicorū suorum ex senatuscōsulto legionem suā pompeio reddidit: & q̄ntādecimā legionem: quā ip̄e ī gallia citeriore habuerat ex sēatuscōsulto Itē tradidit: Has legiones dicit ī præsidio Luceriæ positas fuisse q̄bus præerat Scipio: q tametsi firmos ac certos milites haberet: tamen & ip̄e terrore cæsaris præsidium deseruit. Nudatā. s. præsidio & militibus suis. His castris: ī p̄sidio Luceriæ. Seducta cæsaris armis. i. ab armis q̄a senatuscōsultū factū eēt: ut duæ legiōes mitterent̃ ad bellū p̄thicum: una a cæsare: altera a Pōpeio: sed has legiōes prius ī supplemētū exercitus Pom. cæsari tradiderat. Qua: pube. Suppleuit gallica damna. i. ī supplemētū exercitus Pōpeius dedit cæsari: & suppleuit exercitū: cuius p̄tē bello gallico cæsar amiserat. Ipse: cæsar ad bella uocaret. s. gallica. Socero: cæsari ut uteret̃ hac legiōe: & sāguinē eoꝝ p sāguine & gloria sua effūderet. Ac te corphini: Lētulus ut dictū ē Asculū tenebat: hic audito cæsaris aduētu ex oppido statī p̄grediēs milites secum ducere conatus ē: sed a maiori p̄ti militū deserit̃: īcidit aūt ī Iubiliū rufum a Pōpeio magno missum ad cōfirmādas picēi agri ciuitates: hic a lētulo multos accepit milites auditus q̄ facta erāt a cæsare. s. q; municipiū uolūtates īclinatæ erāt ī cæsarē cōtractis undiq; cohortibus quos potuit milites secū adduxit & magnis itineribus corphinū ītēdit ad. L. domitiū ænebarbū successorē cæsari a senatu destinatū q p̄erat corphino: cæsar eo confestim cohortes duxit cū cohortibus iā q̄nq; p̄missis q pontē fluminis interrump̄ēt distantē ab oppido passuū circa tria milia: cæsar cū ad pontē uenisset prœliū cōmissum est: milites statim Domitiāi repulsi se ī oppidū receperunt: cæsar ad oppidū cohortes ducit ad murosq; castra ponit: & oppidū magnis opibus īterciudere īstituit. Interea. L. Domitius desperatis. Cn. Pōpeii auxiliis fugā p̄abat: id cū sensissent milites cēsentes salutis suæ quoq; habendā esse rationem ip̄i cum cæteris Domitiū circunstāt: ipsumq; p̄ductū ī publicū custodiunt: postea die ubi illuxit p Lentulū facta deditiōe Cæsar ī potestatē acceptos: educi iussit: fuerūt aūt patricii tribuni militum eq̄tesq; Ro. & patricioꝝ liberi: īter quos erat. L. Domitius corphini p̄fectus & Lētulus sp̄iter rursus Varrus Quītilius quæstor. L. rubrius & Domitii filius: hos oēs Cæsar cōtumeliis & cōuitiis militū suorum p̄hibitos īculumes ex uīculis dimisit: accepto tamē Corphīo: hoc hēt historia: quā breuiter Luca. amplectit̃.

Tecta.i.nō mœīa priuata ædificia dixit corphini. Tua claſ.ſer.hi.n.milites uel ps eoꝶ ex deletibus Pom.fuerūt quos ſub poteſtate ſua dicit habuiſſe domitium quibus aliquādo foꝶ Pō.obſederat: quo tēpore Millo circundatus corona militum non auſus dicere cauſam damnatus eſt de cæde clodii. Polluto milloni.i.nocenti cædis clodianæ. Oppoſitos: obſeſſo a militibus pom.foro ne qua uis fieret iudicibus: & cauſā ſuā dicere coactus eſt millo: pro quo orationē īſignem Cice.habuit. Dixit.ſ.domitius. Nubē.ſ.pulueris: nam ex puluere q ſublatus erat cognouit adeſſe Cæſarē: deinde poſt puluerem acies conſpexit. Ardentes.i.fulgentes.Virgili.

Tecta tenēt pugnax domiti: tua claſſica ſeruat
Oppoſitusquondam poluto tyro miloni.
Vt procul immēſam campo conſurgere nubē
Ardenteſqꝫ acies percuſſis ſole coruſco
Conſpexit telis: ſocii decurrite dixit
Fluminis ad ripas: undiſqꝫ immergite pontē
Et tu montanis totus nunc fontibus exi:
Atqꝫ oēs trahe gurges aq̄s: ut ſpumeus alnos
Diſcuſſa compage feras: hoc limite bellum
Hæreat: hac hoſtis lentus erat ocia ripa
Præcipitem cohibete ducem. uictoria nobis
Hic primū ſtans cæſar erat. nec plura locutus
Deuoluit rapidum nequicq̄ mœnibus agmē:
Nam prior e cāpis ut conſpicit amne ſoluto
Rumpi cæſar iter: calida prolatus ab ira
Non ſatis eſt muris latebras quæſiſſe pauori
Obſtruitis campos? fluuiiſqꝫ arcere paratis?
Ignaui. non ſi tumido me gurgite ganges
Summoueāt: ſtabit iam flumine cæſar in ullo
Poſt rubicōis aquas? equitū ꝓperate cateruæ:
Ite ſimul pedites: ruiturum aſcendite pontem
Hæc ubi dicta: leuis totas accepit habenas
In cāpū ſonipes: crebroqꝫ ſimillima nimbo
Trans ripam ualidi torſerunt tela lacerti:
Ingreditur pulſa fluium ſtatione uacantem
Cæſar: & adrutas hoſtis compellitur arces:
Et iam moturas ingentia pondera turres
Erigit: & mediis ſubrepſit uinea muris.
Ecce (nefas) belli reſeratis agmina portis
Captiuum traxere ducem: ciuiſqꝫ ſuperbi
Conſtitit ante pedes: uultu tamen alta minaci
Nobilitas recta ferrum ceruice popoſcit
Scit cæſar pœnamqꝫ peti: ueniamqꝫ timeri.
Viue: licet nolis & noſtro munere dixit

Ardentes ære cateruas. Immergite: rūpite fluminis pontē. Et tu mōtanis: ad ipſum torrentē apoſtrophat. L.domitius: quem rogat ut totas uires contrahat: & īflatus hūc Cæſaris impetum retineat: quod ſi fecerit uictoria prima Domitio attribuetur: quod ibi primū ab īpetu ſuo Cæſar ēmoratus fuerit. Exi: egredere o amnis: ſed torens erat ſine nomine. Ingentes trahe aquas.i.contrahe oēs aquas ut impleafile ris & ingētes quoqꝫ naues ſuſtinere poſſis. Alnos: naues. Diſcuſſa compage.i.ut diſoluanť naues nimia ui aquaꝶ. Hoc limite hereat.i.hoc termīo retardeť Cæſaris impetus. Lentus: ab impetu ſuo tardatus. Cohibete.ſ.cōmilitōes cōprimite. Victoria no.i.cæſarē ab īpetu ſuo rep̄ſſum eē inſtar uictoriæ nobis erit. Nec plura lo.hæc ut dixit Domitius ita ēt fecit: nā milites ſtatī ad flumē cōcurrūt: & pōtē demoliri parāt. Deuoluit.i.emittit ex mœnibus. Neqcq̄: nā cæſar audiēs aduētare cohortes domitii: īdignatus magna celeritate cohortes ſuas duxit: & ibi cōmiſſo p̄lio ſtatī domitiāi repulſi ī oppidū ſe recipiunt. Prior cæſar ſignificat ducis diligētiā q prior ex oibus uidit: ubi ſibi obſtaculū fieret. Amne ſoluto: ideſt ſoluto pōte amnis. Prolatus: q̄ſi poro latus a ſe ipſo quaſi alienus eēt: ira nimia ꝑcitus. Quæſiſſe latebras pauori.i.ut ſe ī muris abſcōdāt pauore deterriti. Gāges flu.ē īdiæ: de cuius ortu ignorať: ſicut nili: hic nō paucioribus hoſtiis oceanum ingrediť q̄ nilus: bene elegit hūc fluuiū gangē cæſar ingentem: ut oſtēdat ſe nulla ui reprimi poſſe. Poſt rubiconis .a. poſtquā rubiconē ſemel traieci: nullus fluuius erit q̄ me retinere poſſit. Pontē ruituꝶ: priuſq̄ euertatur.

Hæc ubi dicta.ſ.ſunt a cæſare ſtatim eius īperiū executi ſunt milites. Leuis: uelox. Totas acce.habe.i.oībus eq̄s ad pōtē delati ſūt milites. Crebroqꝫ ſimilli. nym.tāta teloꝶ copia fuit: ut īber cælitus cadere uideť: poſuit nymbū pro uēto cū pluuia. Validi lacer. pro ualidoꝶ militū lacerti. Vacātē: uacuū hoſtibus.

Pulſa ſta.i.pulſis militibus: q in ſtatiōe pōtis poſiti fuerāt. Arces: corphini. Erigit tur.nā poſitis ad muros caſtris oppidū ipſū magnis operibus munire īſtituit cæſar: ut illud expugnaret. Ingentia pō.turres facit quæ rotis uehi poſſēt quocūqꝫ uellēt. Subrepſit. clā admota eſt. Vinea: tegmen ē ī modū turris quæ admota muris defendit milites: q mœnia concutere & effodere uoluerūt. Ecce: facta ꝑ Lētulū deditiōe Lu.Domitiū milites ſui cū cæteris apprehēſū ad cæſarē traxerūt. Agmīa: milites domitiāi. Nefas: pōt eē īterpoſitio: ut dicat o nefas: quaſi deteſtetur hanc ꝑfidiā militū qui ducē ſuū prodiderūt hoſti. Cōſtitit.ſ. Lu.domitius. Ciuis ſuperbi: cæſaris. Vultu minaci: quāuis ante pedes cæſaris ſtetiſſet Domitius tamē minaci uultu intuebatur cæſarem: qui cupiebat potius interfici q̄ ſupplex uiuere. Nobilitas: domitii generoſitas & magnanimitas. Recta ceruice: non demiſſo collo ſicut ſupplices facere ſolent. Popoſcit ferrum: quia mori mallet.. Scit cæſar: cæſar intellexit illum potius mori uelle q̄ uiuere: ſed tamen ueniam dedit Domitio ac cæteris quos in captiuitatem redactos contumeliis militum prohitos incolumes dimiſſit. Pœnamque peti: ſcit Domitium petere mortem. Viue licet nolis: licet ſciat hoc eſſe Cæſar: tamen ait: uiue etiam inuitus. Et noſtro muneredixit: quia in poteſtate noſtra ſita eſt uita tua. Cerne diem: ideſt uiue.

Victis iam bona spes partibus esto:hoc uelim esse principium meæ clementiæ:ut omnes itelligant aduersæ partis me non ideo arma sumpsisse ut crudelitatem uelim exercere in ciues: sed ut iniuriam potius propulsem q̃ iferam. Esto bona spes:exemplo tui seruati cæteri ciues omnes bene sperent de Cæsare: ut facile a nobis ueniam impetrent. Exemplumque mei:idest esto exemplum meæ mansuetudinis & clemētiæ. Vel si libet arma:non recuso quin iterum arma repetas contra me:& si uiceris nolo mihi gratiam fieri. Vel: pro etiam. Retenta:iterum tenta:quanuis tibi semel male cesserit. Nihil paciscor:idest nullum pactum faciam ueniæ quam tibi cedo. Heu quanto:deplorat ignominiam Lu.Domitii Lucanus:ꝙ coactus fuerit ueniam a Cæsare accipere cum honestius mori debuerit. Parcere romano pu.quia hoc fuit magno dedecori romanis ciuibus:ut uēiam ab hoste accipere cogerētur. Pœnarum:declarat illud pudori: hoc inqt loco supplicii magni:ut ignoscatur habuit:quia meliorem causam secutus est. Ignosci ciui.Domitio:ordo est.Hoc ignosci fuit extremum pœnarum ciui ꝙ quia sit secutus castra patriæ. Extremum pœnarum:hoc fuit loco extremi suplicii:ut sibi ignoscere tur:quasi ingens facinus admiserit. Extremum : ultima pœna qua nulla maior eē poterat. Premit il. q̄q̄ indignabundus & interitus a Cæsare esset Domitius : tamen iram in pectore claudebat : & cum diu cogitasset:quid nam faceret an bello secederet:an in aliquam solitudinem se reciperet deliberat ut potius moriatur q̃ ipse cæteris bellum gerentibus in pace quiesceret. Premit:claudit.Virgilius Premit altum corde dolorem. Et secum: scilicet cogitat quæ sequūtur. Petes:adibis ne romam quasi beneficium cæsaris probans ꝙ te dimiserit incolumen. Degener:si hoc feceris scilicet. Recessus:solitudines. Medios belli:se ipsum alloquitur:o ignaue adhuc dubitas:quasi tibi morituro non intelligas satius esse in bella ruere? Rumpe moras:idest omnes dilationes frange. Rue certus:idest rue in media hostium arma:ut interficiaris:& sic pereat donum cæsaris qui te incolumen esse uoluit: & sicut dixerat Domitius fecit:nam se ad exercitum Pompeii recepit. Sed aliter res ipsa tamen sese habet nam Domitius captus Corfini tædio uitæ uenenum hausit : postquā uero biberat audita Cæsaris clementia:pœnituit facti : & omni opere ut uiueret annixus est ut scribit Plinius. Nescius interea: redit nunc ad Pompeum: dicens quid fecerit:postquam audiuerit Cæsarem quæcunq; præsidia romana debellare.Parabat igitur Pompeius ut firmaret exercitum aduersus Cæsarem. Capti ducis:scilicet Domitii. Immixto robore: ex diuersis militibus parabat exercitum. Partes:quæ erant aduersæ cæsari. Ianq; : antequam castra moueret Pompeius primo orationem ad suos milites habere uoluit:ut animum tentaret omnium:quo fortes studiosiq; arma sumerēt contra cæsarem. Classica:signa mouendi castra:classicum signum est militare:tuba cōtorta. Secuturo phœbo: die sequenti. Iras militis:idest ut iram sumeret contra hostes. Veneranda uoce : propter uenerandam uocem ducis Pompeii & maiestatem:quo attentos orationi suæ milites faceret. O scelerꝝ ultores: hæc oratio est indeliberatiuo genere:cuius finis est suadere arma contra Cæsarem esse sumenda: suasio finem habet utilitatis honesti & facilis:ut ostendimus quod suadere uolumus esse utile: delectabile: facile : honestum:& necessarium:hic arguit ab honesto & a facili magis:deide beniuolentiam captat primo a persona commilitonum:qui secuti sunt Pompeium & fortiter arma pro patria sumpserunt contra parricidam Cæsarem. O scelerum ultores:Sumit beniuolentiam:laudans eorum res gestas:ꝙ scilicet:arma fortiter sumant uindicā di sceleris causa. Melioraq; signa:a causa arguit.a re ipsa beniuolētiā comparabimus: cum nostram causam extollendo laudabimus:aduersariorumque uituperando deprimemus. Meliora:idest quæ senatus populusq; romanus mihi tradidit. Vere romana manus.q.d.studiosa libertatis:& qui pati non potestis seruitutē cæsaris. Non priuata arma:sed publica ad illud respicit:ꝙ cæsar bellum gerebat contra patriam priuato consilio. Ardent hesperii:beniuolentiam comparamus a persona aduersariorum tribus locis:uidelicet in odiū in inuidiam:in contemptum:aduersarios inducendo:quos nunc i inuidiam adducit:res eorum supbe & crudeliter factas proferens:quia contra patriam sumpsit arma Cæsar. Hesperii:itali:unde Quintilianus ardentem & concitatum Lucanum dicit:& oratoribus magis q̃ poetis enumerandum. Popularibus : quia quacunque ibat Cæsar depopulabatur agros. Gallica rabies:quia belicosos gallos Cæsar secum dnxerat.

Cerne diē:uictis iam spes bona partibus esto.
Exemplumq; mei:uel si libet arma retenta
Et nihil hac uenia si uiceris ipse paciscor.
Fatur:& astrictis laxari uincula palmis
Imperat:heu quāto melius:uel cæde peracta
Parcere romano potuit fortuna pudori:
Pœnarum extremū ciui quod castra secutus
Sit patriæ:magnumq; ducem:totūq; senatū
Ignosci:premit ille graues interritus iras.
Et secum.romane petes? pacisq; recessus
Degener? in medios belli non ire furores
Iandudū moriture paras? rue certus:& omnes
Lucis rumpe moras:& cæsaris effuge manus.
Nescius interea capti ducis arma parabat
Magnus:ut immixto firmaret robore partes:
Ianq; secuturo iussurus classica phœbo
Tentandasq; ratus moturi militis iras
Alloquitur tacitas ueneranda uoce cohortes.
O scelerum ultores melioraq; signa secuti
O uere romana manus:quibus arma senatus
Non priuata dedit:uotis deposcite pugnam:
Ardent hesperii sæuis popularibus agri:
Gallica per gelidas rabies effunditur alpes.

Sanguis.ſ.romãus. Dii me.a cã arguit: qa nos nõ bellũ gerimus ĩ alios:ſed ut propulſemus ĩiuriam:qa nocẽs q ĩiuriã infert:ſed ĩnocẽs ẽ q illatã ꝓpulſat licet.n.uim ui repellere. Dii melius:ſcilicet fecerũt. Tullimus: paſſi ſumus nõ ĩtullimus aliis ergo licet iniuriã propulſare. Inde:ſcilicet ab aduerſariis & a Cæſare. Iam iã: Nũc ĩcipit arguere bellũ eẽ ſuſcipiẽdũ cõtra Cæſarẽ:prĩo a ꝑtibus iuſtitiæ:q̃ ẽ ꝑs iuris naturalis.Ius naturale diuidit̃ ĩ religionẽ:pietatẽ gratiã:uindicationẽ:obſeruãtiã:ueritatẽ:hoc loco ẽ a uĩdicatiõe.Vindicatio ẽ ꝑ quã oſtẽdimus male merẽtibus pœnã eẽ ſtatuẽdã:qa Cæſar male meritus eſt de pr̃ia:iõ petit ſumi ab ipſo ſuppliciũ.

Iam tetigit ſanguis pollutos cæſaris enſes.
Dii melius belli tulimus qđ damna priores
Cœpit inde nefas:iamiam me præſide roma
Supplicium pœnãq; petat:neq;.n.iſta uocari
Prælia iuſta decet:patriæ ſed uindicis iram.
Nec magis hoc bellũ eſt:q̃ quũ catilĩa parauit
Arſuras in tecta faces:ſociuſq; furoris
Lentulus:exertiq; manus uæſana cethegi.
O rabies miſeranda ducis:cum fata camillis
Te cæſar magniſq; uelint miſcere metellis.
Ad cinnas marioſq; uenis:ſternere profecto:
Vt catulo iacuit lepidus:noſtraſq; ſecures
Paſſus ſicanio tegitur qui carbo ſepulchro.
Quiq; feros mouit ſertorius exul iberos.
Quãq̃ ſiqua fides his te quoq; iungere cæſar
Inuideo:noſtraſq; manus q; roma furenti
Oppoſuit:parthoꝶ utinã poſt prælia ſoſpes
Et ſcythicis craſſus uictor remeaſſet ab oris
Vt ſimili cauſa peteres qua ſpartacus hoſtis.

Me ꝑ.me duce & ĩpatore. Prælia iuſta:qa latrociniũ potius ẽ q̃ bellũ. Sed uĩdicis irã.i.ultoris patriæ nõ ẽ bellũ appellãdũ:ſed ira:ab attributis negocii arguit. Hoc bellũ:qđ ſuſcipimus cõtra cæſarẽ. Quã cũ catilina :q patriã eodẽ ĩcẽdio rapiniſq; conſumere parauit. Lẽtulus:q ꝑ̃tor romãus cõiuratiõis huius cõſcius & ꝑticeps fuit.Hiſtoria nota ẽ apđ Salu. Exerti cethegi.i.deſerti & nudati:nã poſtea nudatus fuit cũ ĩ carcerẽ cõiectus ẽ:aut melius:exerti.i. ſtrẽui & accincti:cethegi.n.celeritatẽ maxĩe ꝓbarũt:& iõ nũq̃ tunica uſi ſũt:ut tradit porphyrio. O rabies miſe.ecce breuis totius argumẽti cõplexio qđ ẽ q; cæſar agit nõ ẽ bellũ:ſed ẽ proditio patriæ quã miſerandã rabiẽ appellat. Miſerãda:ſcilicet q̃ deteſtabilitate ſua miſerabilis ẽ:Ampliat hoc argumẽtũ ꝑ locũ illũ:cũ oſtẽdimus id cõmiſſũ eẽ ab illo qđ oportet ipſũ ſi ab alio cõmitteret̃:defẽdere. Cũ fata camillis:dii te patriæ defẽſorẽ cæſar eẽ uolebãt.nõ ãt proditorẽ. Camillis: ſimilem facere camillo : q defendit patriam a gallis.

Metellis:quoꝶ alter a Iugurtha patriam defendit: alter uero a cretẽſibus. Ad cinas marioſq; ue. ſimilis eſſe uoluiſti his q patriam prodiderunt:ut fuit cĩna & marius.cĩna flagitioſiſſimus rempu.ſũma crudelitate uaſtauit:prĩo conſulatu ferẽs de exulibus reuocãdis legẽ ab Octauio collega prohibitus & honore priuatus urbe profugit uocatiſq; ad pileum ſeruis aduerſarios uicit:Octauiũ interfecit.Ianiculum occupauit. Iteꝶ & tertio conſulẽ ſe ipſe fecit: quarto conſulatu cum bellum contra Syllam pararet Anconæ ob nimiam crudelitatem occiſus eſt. Sternere:arguit a facili per ſimile. Catulo lepidus:facile erit Pompeio uincere cæſarem quoniam ſemper uincere conſueuit:arguit etiam a poſſibili:a maiori ad minus:nam ſi magnos interpretatores uici:uincam etiam minores præterea uult cõparare cæſarem fugitiuis:ut bellum hoc non dici poſſit:ſed potius latrocinium. Catulo lepidus.Marcus Aemilius lepidus cum tentaſſet acta Syllæ reſcindere bellum excitauit:unde a Qu.Catulo eius collega pulſus eſt:qui cum ſe in Sardiniam recepiſſet bellũ molitus eſt:ubi paulo poſt periit. Carbo.Cn.Pompeius cum imperio miſſus eſt in Siciliam aduerſus carbonẽ a ſylla proſcriptum:quem etiam occidit:ſed turpiter mortuus eſt:nam cum duceretur ad ſupplicium:petiit tãtum temporis ſpacium ut aluum leuaret cumq; illic diutius moram traheret:a militibus ſedens ĩ latrina detruncatus eſt. Secures:quia iuſſit eum uirgis cædi & ſecuri percuti. Sicanio:ſepulchro:in ſicilia enim res geſta eſt. Quiq; feros mouit : ſertorius a ſylla proſcriptus in hiſpania citeriore bellum ingens excitauit : & ꝓfligatus a Marco Antonio:&.M.Perpenna:aliiſq; coniuratis in conuiuio trucidatus eſt decimo ſui ducatus anno imperium ad Marcum perpennam traſlatum eſt:quem paulo poſt uicit Pompeius atq; ĩterfecit. Mouit feros iberos:quia prius q̃ bellum motum fuerat:illum recepit hiſpania. Exul:quia proſcriptus eſt a Sylla. Iberia:hiſpania ab ibero flu.appellata. Quanq̃:arguit a facili per argumentnm a maiori ad minus quaſi dicat hoc mihi dedecori eſſe uidebitur:ut te o Cæſar uincam q magnos imperatores uincere conſueui : cum tu fugitiuis & gladiatoribus aſcribi potius debueris q̃ ducibus ro.Vtinam inquit Craſſus e parthia uictor rediiſſet:quemadmodum enim ſpartacum fugitiuum & gladiatorem uicit ita te quoq; fugitiuum & gladiatorem uinceret. Inuideo:indignor te cum his annumerari qui connumerandus es cum fugitiuis. His : magnis ĩpatoribus quos ſupra dixi. Oppoſuit fu.i.tibi gloria etit periiſſe auſpiciis noſtris:iõ ĩuideo tibi qa mereris ſterni a minori duce:utpote a Craſſo. Parthoꝶ:utinã(ſi fieri poſſet) Craſſus e Parthia uictor rediiſſet q fugitiuos uincere conſueuit. Ab oris ſcythicis.ſ.ubi deletus ẽ Craſſus cũ exercitu ab arlacide rege ſyrioꝶ. Simili cã.ſ.latrocinii:ſꝑtacus e thracia oriũdus gladiator chryſus:& eunomaus:ex ludo lẽtuli cũ q̃ttuor & ſeptuaginta eiuſdẽ fortunæ uiris aufugerũt capua. cõgregataq; ſeruoꝶ & ergaſtuloꝶ manu uſq; ad iuſtũ exercitũ bellũ fecerũt populo romano eruperũtq; per cãpaniam omnem:& infeſtam illam regionem reddidere uniuerſa acie cum Claudio legato:& uoreno prætore conflixerunt eoſq; cũ exercitu uicere.Tãdẽ a Lucio craſſo uicti pulſi atq; fugati:is ad extremũ angulũ brutioꝶ incluſus fugam fruſtra tentauit:eruptione deĩde facta (ut dignũ uiro erat)mortem Spartacus non timẽs in bello fortiter dimicans tanq̃ bonus ĩperator occiſus ẽ.

Te quoq; si superi titulis accedere nostris
Iusserunt:ualet in torquendo dextera pilo
Feruidus hic iterum circa præcordia sanguis
Incaluit:disces non esse ad bella fugaces:
Qui pacem potuere pati:licet ille solutum
Defectumq; uocet:ne uos mea terreat ætas:
Dux sit in his castris senior dum miles in illis.
Quo potuit ciuem populus perducere liber
Ascendi:supraq; nihil nisi regna reliqui:
Non priuata cupit romana quisquis in urbe
Pompeium transire parat:hinc consul uterq;:
Hinc acies statura ducum est:cæsarne senatus
Victor erit? nõ tam cæco trahis omnia cursu:
Teq; nihil fortuna pudet? multisne rebellis
Gallia iam lustris ætasq; impensa labori
Dãt aĩmos? rheni gelidis quod fugit ab undis
Oceanumq; uocans incerti stagna profundi
Territa quæ sitis ostendit terga britannis?
An uanæ timuere minæ quod fama furoris
Expulit armatam patriis e sedibus urbem?
Heu demens:nõ te fugiunt me cũcta sequũt

Te quoq;:nunc arguit a possibili.Vires enim se paratas habere ostendit atq; uirtutem : qua possit uincere Cæ.non usq; adeo inqt ætate prouectus sum:ut arma tractare nõ possim. Te quoq;:similiter cum cæteris.

Titulus:idest uictoriis trophæis. Hæc ꝓcordia:demõstratiue. Disces:o cæsar disces me longa pace a bellis desuetũ posse etiam gerere bella:si necessitas ingruat. Pacẽ potuere pati:quia sicut pacẽ ita bellũ sustinere possum. Licet ille:Põ.suis confirmatis argumẽtis debere milites suos bellum suscipre aduersus Cæsarem: nũc argumẽta aduersarioꝝ.s.Cæsaris qui dicebat supius:ueniat longa dux pace solutus: oratorie refellit : & quod ille obiiciebat ĩ suam uertit utilitatẽ. Dux cõcedo ꝙ ego sim senior uobis:sed quãto magis sum senex:tãto etiã peritior in re militari.At uero Cæsar iuuenis est ut miles potius q̃ ĩperator appellari possit.

Senior:sit miles senex ĩ illis castris:& sit iuuẽis dux sed nobis sit senior dux:& milites iuuenes. Quo potuit:arguit nũc ab auctoritate.Nam hæ sunt partes quæ ualẽt ad Imperatorẽ probãdũ:ut dicit Ci.s. uirtus & auctoritas felicitas:& scia rei militaris: ostẽdit ꝙ auctoritatem senatus tãtã eẽ:ut fortuna sine pudore pati non possit Põ.a latrone superari:ab auctoritate sui:ergo refellit dicẽs se ad eũ dignitatis gradũ euasisse:quo nullus superior est:nisi si aliquis regnũ appetat & sic cæsarẽ in inuidiã adducit:q maior uult eẽ Põpe.non ciuica:sed tyrannica cõditione. Ascendi: ad eũ dignitatis gradũ euasi. Quo : ad quẽ gradũ.

Liber.i.qui in libertate sit:nõ sub tyrãno. Supraq; nihil:supra gradũ quo euasi nihil reliq:nisi si aliquis fieri rex appetit:plane hic ĩ cæsarẽ loqt̃:q cũ maior esse Põpeio uelit:regnũ appetit. Non pri.non priuatã uitã:sed regiã dignitatẽ appetit. Hinc cõsul:nunc ab auctoritate cõsulũ arguit:totiusq; senatus. Hic: a pte nostra. Vterq; cõsul.s.Lentulus & Marcellus.

Cæsar ne.s.uictor erit senatus? cũ ĩdignatiõe legendũ. Trahis oĩa cæco cursu.i.nõ adeo ĩpudẽs est fortũa : ut tãtũ dedecus patiat̃ senatus. Nihil pudet:ꝓ nõ ullius rei te pudet.nomẽ ꝓ aduerbio. Multis ne rebellis:refellit ea q̃ ab aduersario dici poterãt.s.non uinces Cæsarẽ o põpei:qui galliã & fortissimas gentes subegit:unde Pom.hoc argumẽtis leuat quod negare non põt. Gallia.s.quã uicisti.x.anni fluxerũt ex quo contra gallos bellũ geris:q tibi semꝑ rebelles fuere: nec unq̃ eos subigere potuisti. Multis lustris:hoc ĩuidiose dicit.Nã duobus tantũ lustris galliã oẽm subegit Cæ.quia cũ q̃nq; annis galliã popu. ro.subegisset:& pars illius tamẽ restaret:obtinuit ĩ alteꝝ lustꝝ:ut sibi prouĩcia prorogaret̃. Aetasq; ĩpensa labo.quia ætatẽ cõsumpsisti ĩ debellãda gallia. Aĩos.i.audaciã:ut Iuue.Iram atq; aĩos a crimĩe sumũt. Rheni gelidis:qđ ad rhenũ flu.ꝑtinet ita legi cũ hũc flu.cæsar põte iũxisset:cũq; bellũ suscepisset:qđ non alius unq̃ fecit:traductis copiis ĩ finibus hostiũ paucos dies moratus ẽ:ut uicis & ædificiis exustis ĩ fines ubioꝝ se cõtulit:& illis auxiliũ pollicitus est:si a Sueuis premerẽt̃ a quibus cognouit sueuos more suo liberos:uxores resq; suas oẽs in syluis deposuisse:& oẽs qui arma ferre possent in unum locum cõuenisse:ibiq; romanoꝝ exercitum expectare:atq; ibi decertare constituisse.hoc ubi cõperit Cæsar cõfectis oĩbus rebus:ꝑꝑ quas exercitũ traduxerat:ut germanis metũ inferret ut sicambros ulcisceret̃ ut ubios obsidione liberaret:satis esse ad gloriã & utilitatẽ arbitrãs exercitũ ĩ galliã reduxit:põtẽq; rescidit:iste uero dicit fugisse ex oceão ĩ galiã:sed falsũ ẽ q̃a domitis hostibus se ĩ galliã recepit. Terga britãnis:sicut a germanis:ita a britãnis dicit fugisse Cæsarem.Ita se habet de Britannis historia.Cassiuellaunus dux britãnorum uastatis agris detrimentisq; acceptis & in primis ciuitatum defectione permotus per atrebatem comium legatos ad cæsarem de deditione missit cæsar ꝙ in continenti hyemate cupiebat obsides britannis imperauit:Britanniamq; populo romano tributariam fecit:& obsidibus acceptis ĩ Galliam copias traduxit non igitur fugit immo subactis britannis sponte sua se cũ exercitu recepit in galliam:sed Pompeius res quas negare nõ potest Cæsari:leuat. Oceanumq;:nã uenit in britanniam Cæsar:& duxerat ad oceanum usque exercitum:post quem est britannia:quæ alter orbis terraꝝ a nonnullis dicitur.Vnde & Virgilius.Et penitus toto diuisos orbe britannos.

Incerti profundi stagna:quia uocat oceanum tanquam stagnum. Britannis:quos ipse temere inuaserat: ideo terga dare Coactus est Cæsar. An mare:refellit quod cæsar dicere posset.Facile erit uincere pom.qui romã deseruit.Vnde dicit inferius Cæsar.Pro qua pugnabitur urbe? ac si dicat si paꝝ tutus in urbe romana uidebatur pompe.ubi tutus esse poterit a Cæsare? unde se non fugere inquit sed senatus me secutus est non fugientem:sed cõsilio bella gerentẽ:nam ciuibus parcere uolui.Ne si in urbe permanerent aliqd detrimẽti ciuitas caperet. Vanæ minæ.s.cæsaris:rursus oratoriæ ĩ laudem & utilitatẽ suam uertit:qđ cæsar dicere poterat.

Qui cum signa tuli toto fulgentia ponto
Ante bis exactum q̄ cynthia conderet orbem
Omne fretum metuens pelagi pirata reliquit:
Angustamq; domū terrarū in sede poposcit.
Idem per scythici profugum diuortia ponti
Indomitum regem.romanaq; fata morantem
Ad mortem sylla felicior ire coegi.
Pars mundi mihi nulla uocat:sed tota tenet
Terra meis quocunq; iacet sub sole trophæis.
Hinc me uictorem gelidas ad phasidos undas
Arctos habet:calida medius mihi cognitꝰ axis
Aegypto:atq; umbras nusquā flectēte siene:
Occasus mea iura timent tethymq; fugacem
Qui fecit hesperius post oīa flumina bethys.
Me domitus cognouit arabs:me marte feroces
Eniochi.notiq; erepto uellere colchi.

Qui.ab auctoritate sui & uictoris arguit:& a maiori ad minus. Ego Pompeius qui maiora bella confeci: minora etiam conficere potero & uincere:Vnde introducitur a poeta Dom.qui res omnes gestas suas breuiter & succincte commemorat. Signa tuli:me ideo inquit sequuntur:cum ea ante oculos ponunt: quæ toto orbe terrarum magna uirtute gessi. Ante bis exactum:lege gabina præfectus est Pompeius maritimæ regioni:Nam mare infestum reddiderant piratæ adeo ut nec hostiæ tutus esset: quin in terras descendebant: & latrocinium exercebant:duo prætores romani cum insignibus imperii capti sunt. capta est etiam Mar.antonii filia:cum in agrum proficisceretur:& magna redempta est pecunia:illi ergo regioni maritimæ præfectus est pom.qui postquam persecutus est piratas mare totum duorū mensium spacio liberauit quos maiore ex parte captos non occidit:sed cogitans hominem esse ratiōis participem:existimauit uitæ mutatione atq; locoꝝ posse feritatem deponere:constituit eos incontinentem deferre: & partem quidem eorum urbes paruæ d̄sertæq; receperunt concludēs complures in solorum urbe quæ restituta a pompeio fuit:quam tygrannes armeniæ rex nuper desertam fecerat. Alii Dimen achaiæ ciuitatem tunc ciuibus uiduatam incoluerunt. Ante bis exactum.i.ante duos menses:nam quadragessimo die secundū L.Florum superati sunt.Plutarchus uero haud longiori trium mensium spacio. Pitata:prædator απερασω idest a transeo:quia ex transuerso simul ac nauem uiderent impetum facientes deprædabantur.

Metuens.s.me & arma mea. Angustaq; domum: idest paruam habitationem:qui tantum mare infestum reddebant:contenti fuere breui spacio terræ.

In sede:in urbibus paruis ut solis & dime. Idem p scythi. gentes bello a se subactas dinumerat : Nam dum fugientem regem persequitur Mithridatem:primo quidem mithridates a Luculo sæpe aciæ uictus: tandem ad tygrannem confugere coactus est:cum quo & ipse tygrannes aliquotiens fusus atq; fugatus:post q̄ nulla spes esset a tygranne defendi:alias gentes & ignotas quærere constituit.Fugit igitur i bosphoroꝝ atq; Meotim & in ultimas terras.pom.tamen fugientem persequitur:qui per populos Bosphoro ac Meoti uicinos incōmoda multa passus est:sed nationes ac gentes per quas iter faciebat bello subegit:nam hac pompeii expeditione domita īsula ponti:Armenia:Cappadocia:palestina:arabia:india:& piratæ oēs:paphlagonia:media: colchis:hyberes:albani:syria:cilicia:mesopotamia:phœnicia:hæc igitur enumerat pompe.breuiter quæ in excursione illa breui temporis spacio confecerat. Idem:ego pom. Per diuortia:per diuerticula:quia huc & illuc fugiebat Mithridates salutis suæ incertus. Scythici ponti:scilicet per gentes Bosphori ac Meotidis paludis accolas. Indomitum regem:mithridatem qui antea uinci non poterat ab imperatoripus romanis: Luculo & Sylla. Sylla felicior:quia neq; sylla hoc efficit:q̄uis ipsū regno mutilasset. Pars mundi:& profecto hoc pompeio contigit:quod nemini alii imperatoꝝ romanoꝝ:nam de tribus partibus orbis terrarum triūphauit:de libya uicto Domitio:de Europa pulsis e maritima regione piratis:postremo de Asia: deuictis gētibus & nationibus paulo ante uictis. Quocunq; sub sole:siue in libya siue in europa:siue in asia. Arctos: idest septentrio. Ad phasidos undas:quia dum persequitur Mythridatem cepit populos omnes pontum armeniam:cappadociam:paphlagoniam:mediam.cholchidem:ubi est fluuius phasis. Cognitus axis ægypto:propter palestinam dixit:quæ est pars ægypti. Calida agypto:quia in meridie est : ideo calida quia sub torrida zona exposita. Atq;.s.est cognitus. Axis syenne:idest propter syenem ablatiue positus est:nam græcæ locutus sicut thebe thebes. Nunquam flectente umbras:quia syenne ciuitas in ægypto est:ubi radii solis terram perpendiculariter adeo feriunt: ut nllum corpus:umbram faciat quia quāto magis sol capiti nostro perpendiculariter imminet tanto breuiorem facit umbram.De quo Macrobius. Ciuitas autem syenne q̄ prouinciæ thebaidos post superiorum montium deserta principium ē sub ipso æstiuo tropico constituta est:& eo die quo sol certam partem ingreditur cancri hora diei sexta(quoniam sol super ipsum tunc inuenitur uerticem ciuitatis(nulla illic potest in cæteris de quollbet corpore umbra iactari:sed nec stillus hemispærii monstrantis horas:quem γνωμονα uocat tunc de se pōt umbram creare:& hoc ē quod Lu.dicere uoluit:nec tamen plene ut habetur absoluit.Dicendo.n.Atq; umbras nusq̄ flectēte syenne:rē qdē attigit:sed turbauit uerū:non enim nusq̄ flectit: sed uno tpe. Occasus:de septētrione & oriente dixit:nūc de occidente pp hispaniam:ubi Sertoriū expugnauit. Mea iura:meā potestatē. Bethys:qui flu.ē hispaniæ a quo Bethyca ps hispāiæ dr̄. Me domitus:nunc de orīēte dicit. Arabs:pp Arabiā dicit:Iudeā:phœniciam:& palestinam. Heniochi:populi sunt iuxta colchon:dicti quoniam rhecas & amphistratus castoris & polucis aurigæ cum laconibus ex exercitu iasonis hanc habitarunt regionem:ηνιοχοσ enim aurigam significat.Strabo. Erepto uellere:nam colchorum nomen uulgatum est proprer aureum uellus quod iason cum argonautis rapuit.

Cappadoces mea signa timent & dedita sacris
Incerti iudea dei. mollesque sophenæ.
Armenios cilicasq; feros taurosq; subegi.
Quid socero bellum præter ciuile reliqui?
Verba ducis nullo partes clamore sequuntur:
Nec matura petunt promissæ classica pugnæ
Sensit & ipse metũ magnus: placuitq; referri
Signa: nec ĩ tãtæ discrimina mittere pugnæ
Iam uictum fama non uisi cæsaris agmen:
Pulsus ut armentis primo certamine taurus
Syluarum secreta petit: uacuosq; per agros
Exul in aduersis explorat cornua truncis.
Nec redit impastus: nisi ceruice recepta
Excussi placuere tori: mox reddita uictor
Quoslibet ĩ saltus comitãtibus agmina tauris
Inuito pastore trahit. sic uiribus impar
Tradidit hesperium: profugusq; ꝑ apula rura
Brundusii tutas conscendit magnus in arces.
Vrbs est dictæis olim possessa colonis
Quos creta ꝓfugos uexerẽ ꝑ æquora puppes

Cappadoces: quia deum prosequitur fugiẽtẽ Mitridatẽ omnia lustrauit loca Pom. oriẽtis: sed primo etiã tygrãnẽ uicit qui cum Põpe. successisse lucullo audiuisset: nam filius eius a patre Tygrãnæ defecerat: & Pom. ĩ Armeniam uocauerat tygrannes certior factus de humanitate Pompeii ipsũ adire constituit: & cum equo ueheretur a lictoribus Põpeii iussus est descẽdere: ꝙ uidelicet nemo peregrinus ĩ castra romana equo uectus uenire consueuerit: paruit tygrãnes & gladium eductum præbuit militibus: deinde cum ad conspectũ Põ. uenisset: & coronam ante pedes eius deponere uellet: Põpeius eum dextera porrecta in proximam sedem. i. sinistram apud se collocauit. Tunc Pompeius inqt ꝙ tibi ablatæ fuerint Armeniæ partes. s. Syria Cilicia cappadocia: Gallatia: Sophone: lucullo ascribendum est: q̃ ãt nunc usq; tenuisti: si nouẽ milia talenta ꝓ reliquo solueris: oĩa possidebis: delectatus est his uerbis tygrannes: cũ etiam pompeii milites eum regẽ salutarẽt: ꝓmissit militi heminã: Centurioni uero heminas. x. Tribuno ãt militũ. x. talẽta: hæc cũ audiuisset filius eius ægre tulit: ad cœnãq; uocatus uenirẽ noluit: ꝙ diceret se nõ egre pompeio: & romanoꝝ alium ĩuenturum esse pompeius tradidit illũ custodibus & in triumphũ a põpeio cũ cæteris captiuis ductus ẽ. Cappadoces mea si. te. qa cappadociã ablatã regi tygrãni restituit: Cappadoces sunt populi in capite Syriæ: taurũ mõtẽ ab oriẽte cappadocia spectat cui mõti Isauria subiacet atq; cilicia: iõ cũ dixit cappadoces: statim has prouincias nomĩauit cũ tauro mõte. Incerti iudea dei: ĩmo tu ĩcertũ dũ colis ĩsane poeta: sed iudei unũ deũ uerũ solũq; colebãt. Incerti: qa deum unum uerũ colebant iudei: nec nomen imponebant: ideo deos incertos colere dicebantur: se uero deos certos colere dicebant ueteres: quia illis nomĩa ĩponebãt. Iudea dedita sa. iudeam ut ante dictũ subegit: pompeius: & templum ad id tẽpus inuiolatũ spoliauit: Aristobolũq; regẽ iudeæ cœpit: & secũ captiuũ duxit. Sophone: populi galatiæ finitimi sũt.

Molles: dixit ꝑꝑ benignitatẽ aeris sic ĩferius Emollit gẽtes clemẽtia cæli. Cilicas: ꝑꝑ pyratas dixit: taurosq; q iuxta tauꝝ mõtẽ habitabant: nã tauꝝ montẽ cappadocia ab oriente spectat cui subiecta est Isauria & cilicia. Quid soce. b. quid deniq; relinq cæsari ꝑter ciuille bellũ. q. d. nihil oĩa. n. bella confeci ĩ toto orbe terraꝝ. Socero: cæsari. Verba ducis: hæc ubi dixit pom. nulla succlamatiõe probata sunt: ut taciturnitas põpeio suspecta fuerit: ideo non est ausus cõtra cæsarẽ ducere exercitũ timẽtẽ: sed satius esse existimauit ĩ locũ tutũ recipere. s. brũdusiũ. Nullo clamore: nõ ẽ succlamatũ a militibus: ut solet fieri cũ orationẽ ducis cõprobãt. Matura classica. i. signa propere data. Promissæ pu. qa promisserat si aĩus ita fuisset pom. militibus se signũ datuꝝ ut castra mouerẽt: & cæsarẽ q Italiã populabaẽ uniuerso exercitu petere. Matura: opportuna. Sensit & ipse metũ magnus. i. pompeius: quia tacitos milites uidit: cœpit & ipse metuere. Placuit: pompeio. Referri: retro ferri: iã enim milites procedere ceperant. Mittere: exponere. Iam uictum fama: quia antequam cæsarẽ uideret iã ferme uictũ metu uidebatur. Pulsus ut armẽtis: ĩcertus inquit & pudibundus agmẽ auertit põpe. non aliter q̃ taurus alterius tauri metu ꝯterritus & uictus solitudinẽ petit: ubi se tantisper exerceat: & resumptis uiribus aduersariũ repetat. Tradidit. s. cæsa.

Armẽtis: deest ab. Syluaꝝ secreta: solitudĩes. Vacuos: armẽtis. Exul: a pascuis suis depulsus quasi extra propriũ solũ sit. Explorat. i. exercet. tentat. Iampastus: quia quasi dedignaẽ capere gramẽ: donec uires suas perfecerit: ut se nõ parẽ modo: sed supiorem esse extstimet aduersariis. Recepta ceruice. i. recepta fortitudĩe.

Excussi: qa cũ caput excutiẽ colla q̃tiũẽ & palearia. Mox reddita uictor: qa quæ antea uictus amisserat: nũc rediit uictor. Inuito: nolente pastore. Quoslibet ĩ saltus: quocunq; uoluerit ipse. Trahit agmina: idest armenta. Comitantibus tauris: scilicet ipsum quasi triumphantem & uictorem. Mox: secunda pugna. Vrbs est dictæis: nunc describit situm Brundusii: & τοπογραθια est. idest ueri loci descriptio τοποθησια est ficta qualis apud Vir. Est in secessu longo locus. Hæc urbs brundusii a cretensibus condita fuit: ab his q necti sunt naue thesei: post deuicto Minotauro athenas uictor rediit: nec meminit mutare uela: sicut ægeus pater mãdauerat. Fabula hoc habet. Androgeus erat Minois regis filius nobilissimus Athleta. q cũ iuuenes atheniensiũ ĩ uirtute superaret: ĩuidiã contraxit: hunc igiẽ æquales in terrã editissimã subductum ĩ mare ꝑcipitauerũt. Minos Rex cũ frustra filiũ repeteret bellũ atheniensibus intulit: q cũ obsidionẽ ãplius tollerarẽ nõ possẽt ĩ deditionẽ uenerũt: hac lege: ut quot annis septẽ uiros septẽq; fœmĩas Minotauro deuorãdos mitterẽt: prĩo mittebãtur plæbei: multitudo cũ gẽtẽ suam perdi uideret facta seditione in urbe diutius hoc passi nõ sunt: & ita coactus est ægeus Rex Atheniensiũ: sorte nobiles eos cœpit educere qui mitterenẽ: Accidit igiẽ ut sors caderet ĩ

Theſeum cui proficiſcenti ī cretam:pater mandauit ut ſi uictor occiſo Minotauro redire:uela ex nigris in alba mutaret. Theſeus igit̄ occiſo Minotauro ope Ariadnæ filiæ Minois cum eā phedrāq; ſororē abduceret præ nimia feſtinatione oblitus eſt uella mutare:pater Aegeus cū filiū expectaret locum eminētē cōſcendit:nauem redeuntē uidit uellis nigris:& exiſtimans filium ſuum a Minotauro deuoratū:cum ſupſtes poſt illum eſſe nolet:ſe pcipitem dedit ī mare:& de ſuo noīe mare ægeū appellatū eſt:dicit ergo cretenſes qui uecti ſunt naue Theſei hanc urbem condidiſſe. Velis mentitis:quia uelis nigris rediit Theſeus uictor: & mentitæ ſunt

Cecropiæ:uictum mentitis theſea uelis.
Hanc latus anguſtum iam ſe cogētis in arctū
Heſperiæ tenuem pducit in æquora linguam
Adriacas flexis clauditq; cornibus undas:
Nec tamē hoc arctis immiſſū faucibꝰ æquor
Portus erat:ſi non uiolentos inſula choros
Exciperet ſaxis.laſſaſq; refunderet undas
Hinc illinc montes ſcopuloſæ rupis aperto
Oppoſuit natura mari:flatuſq; remouit
Vt tremulo ſtarent contentæ fune carinæ:
Hinc late patet omne fretum:ſeu uela ferant̄
In portus corcyra tuos:ſeu leua petatur
Illyris:ionias uergens epidaurus in undas:
Huc fuga nautarum:cum totas adria uires
Mouit:& in nubes abiere cerāunia:cumque
Spumoſo calaber perfunditur æquore ſaſon.
Ergo ubi nulla fides rebus poſt terga relictis:
Nec licet ad duros martē cōuertere iberos.
Cū mediæ iaceant immenſis tractibus alpes:
Tunc ſobole e tanta natum cui firmior ætas
Affatur:mundi iubeo tentare receſſus:
Euphartē nilumque moue: quo nominis uſq;
Noſtri fama uenit quas eſt uulgata per urbes
Poſt me roma ducē.ſparſos per rura colonos
Redde mari cilicas.pharios hic cōcute reges:

uictum eē. Hinc latus:Italia a circio ī eu⁊ extendit̄ ideſt a uēto qa colateralis occiduo eſt:habēs ab aphrico mare thyrenū:ab oriēte Ioniū:a borea adriaticū ſinū ubi ēt ī anguſtū contrahitur: ibi ſita ē ciuitas brūduſii ī linguæ modū:qa ī oxigonū.i.in acutū angulū extēditur Italia:ubi ædificatum fuit brūduſiū iccirco Brunduſiū lingua meſapio⁊ ſignificat caput cerui. Stra. Liguā tenuē:qa ī modū tenuis liguæ ſubit adriaticū:ligua ſignificat promōtoriū.Ouidi.tribus hæc excurrit ī æquora linguis. Producit:porrigit. Cogētis ſe ī arctū:qa Italia definit ī oxigonū.i.ī acutū angulū. Quæ:lingua. Claudit undas:ideſt facit portum. Cornibus flexis:dicit ex hac lingua oriri duo cornua:qbus mare coercetur:ut ſit nauibus tutiſſimus portus & ſimul alludit ad đriuationē brūduſii.

Nec tamē:& q̄q̄ iqt ligua quæ mare coercet portū faciat:tamē niſi rupes altiſſimæ īſulæ ubi oppoſitus ē portus uētos phiberēt:nō ſic tutus eēt nauibꝰ portus:ergo ſaxa defendūt locū a uētis: ut ſit ſtatio fida carinis. Tamen:ανακολουθον ſubaudit̄ q̄q̄ lingua obductis cornibus claudat mare. Faucibus.ſ. liguæ illius. Saxis:rupibus altis. Laſſas undas : fatigatas: quia franguntur undæ cū ſæpe ſcopulū pcutiunt:ſicut Vir.Inq; ſinus ſcidit ſeſe unda reductos. Hic illic:utriq; rupes altius īſurgūt:ut mare ab utroq; later̄ coerceāt. Hic illic:a đxtera & a ſiniſtra. Apto.m. qa mare ante aptū erat. Flatus re.his ſcopulis altioribus remouit īſula uētos:ut ī portu naues retīeri poſſint ēt ſine ancora. Tremulo: tremēti qa nō opus ē ācora. Hic la e:nūc dicit portū cōmodiſſimū nautis q̄ ī diuerſas aſiæ ptes dirigit nauigationē. Fretum : adriaticū. Corcyra:īſula ionii maris q̄ alio noīe melæna dr̄. Illyris leua:a pte ſiniſtra illyricū mar̄. Epidaurus:ciuitas græciæ ut refert Stra.eā cares Ariſto. teſte occuparūt:nec hæc urbs dr̄ nūc dyrrachiū:ut affirmāt nōnulli:nā dyrrachiū ut idē iqt Stra.alio noīe dr̄ epidamū. Huc fuga:fuga nauta⁊ excitat̄ ad hūc portū ſi q̄do uiderit ī mari tēpeſtatē. Adria:adriaticū mare. Mouit.r.i.uētis agitatas naues cōcutit. In nubes.a.c.qa tātæ nubes ſūt cumulatæ q̄ cacumīa ceraunio⁊ tegāt:ceraunia ſūt mōtes epyri ſic appellati:a crebro fulminū iactu:nā κεραυνος fulmē ſignificat. Saſon : ſaſō ut refert Stra.īſula ītetualli:q̄ iter epi⁊ & brūduſiū ī teriacet:media ſita ē:ea pp q rectū nauigādo tenere curſū nequeūt : a Saſone ad hydrūtē : leuorſū iter faciūt. Calaber:dixit ad differētiā alterius:q mōs ē germāiæ unđ Saſoīa ps germāiæ. Ergo.u.redit ad hiſtoriā: cū ſe brūduſiū recepiſſet Pōpe.uidēs ſpē nullā repoſitā eē ī Italia q̄ iā Cæ. oēm eā occupaturus eēt: nec trāſire poſſet ī Hiſpaniā:quia oppoſitæ erāt alpes:ſtatuit mittere ī Aſiā filiū natu grādiorē.Cn.Pōpe.& cōſules q gētes & nationes oriētales oēs ad bellū cōtra Cæſa.cōcitarēt:quos aliquādo deuicerat:& ſuo beneficio & libertate deuictos hēbat. Relictis.r.ſ.Italis qa iā oē latiū occupauerat Cæſar. Iberos:quia claudit̄ hiſpania alpibus. Natū: Cn.Pōpeiū. Sobole:ſtirpe Pōpeii. Iubeo:uerba Pōpeii ad filū.Cn.po. Receſſus.i.loca extrēa mundi. Euphratem:quia ut ante dictū:dū Pōpeius perſequitur fugientē Mithridatē ad ægyptū uſq; getes oēs domuerat. Euphratē:flumīa pīcolis poſuit. Noſtri.f.u.quia poſtq̄ dux Romano⁊ fui nomē romanum puenit ad extrema uſq; terrarū loca:antea enim populus romanus gentibus illis incognitus fuerat. Roma fama:& nomen romanum. Cilicas: piratas quos aliquando expuli. Pharios : reges ægypti Ptolemeum. Tigrānemq; meum:quia cum Tigranes Mithridatem dimiſiſſet q̄ nullus ſibi auxilii ſpes foret filius Tigrānis a patre defecerat:& in armenia Pōpeiū uocauerat cū quo progrediēs multas urbes Pōpeius capiebat : certior factus Tigrānes de humanitate Pompeii ad eum uenire cōſtituit:& cū ī illius cōſpectū ueniſſet : coronā a capite demptam ad pedes Pompeii deponere uoluit:ſed eū Pōpeius præuenit illūq; correctū dextera ī pximā ſedē collocauit deide ipſū regē cū uniuerſo exercitu appellauit.Tigrānē meū igit̄ quē uictū ī regnum reſtitui.

Nec pharnacis: Pharnax filius Mithridatis fuit: qui patrē & ipſe prodidit pp Pōpeium:& pater monitus ſe a filio prodi:ſumpto ueneno quod ſecum geſtabat:ne ī triumphū Pom.duceretur ſe occidit. Vtraqꝫ armēia maiore & minore. Nec ſubaudi:reliquias a ſupioribus:nō reliquas qn ad bella cōcites. Armenia:cuius regē Mithridatē uici. Ponti.i.maris ꝙ nūc mare magnū appellatur. Rhiphæaſqꝫ manus.i.ſcythicas: nā ꝺ riphæis mōtibus naſcit̄ tanais: ad quē uſqꝫ perſequēs Mithridatē Pōpeius gētes oēs Boſphoro & Meotidi uicinas debellauit. Aequore dēſo.i.planicie cōgelata:& glaciē Meotis paludis dicit:ꝗ adeo duro & cōgelato erat tergore:ut plauſtra ſuſtineret. Sed qd plura mo. quid opus ē iqt in ſingula loca cōmemorē:ubi gētes habitāt meo bello dominæ? Per totos ortus:ꝑ totū oriētē. Omnes redeant in caſtra triūphi:oēs populi de quibus triūphaui ī caſtra redeāt. Et uos q la.nūc Pōpeius conſules in græciam mittit atqꝫ Macedoniam ut ubicunqꝫ nomen ſuum cognitum eſſet:inde gentes omnes ad bellum excirēt. Signatis faſtos: libros ubi magiſtratuū nomina continebantur. Agat uos boreas:quia ut ſupra dixi habet a borea:ideſt a ſeptētrione adriaticum ſinm: ubi ſitus eſt Epidaurus oppidum:quod antea uocabatur epitaurus.Vide Strabonem. Primus:pro primum:unde ſuperius ita declarauit poeta portum hunc Brunduſii aptum ī græciam nauigantibus:in epirum & in indiam. Inde ab epiro:quæ eſt finitima macedoniæ. Macedum:pro macedonum:ut Papinius.Nec macedum gens dura placet. Dat tē.hy.i.dū tēpus hyemis bellum differt.

Oēs:filius & cōſules. At nunꝗ:nūc redit ad Cæſarē oſtēdēs illū īgenio prōpto & impigro & celeritate cōficiendi gaudere:nec.n.unꝗ ſatis feciſſe uidebatur ubi aliqd ſupeſſet agēdū. Pacis:qa nō poterat pacē ītermittere:ſed bella bellis cōtinuare gaudebat. Ne qd fatis:ne īterea dū morā facit fata.i.fortūa:ꝗ ſecundā hēbat ī aduerſā mutaret̄. Sufficerēt aliis:oſtēdit ꝗtū differat Cæſar ab aliis.Cæteri.n.ſibi ipſis grande facinus feciſſe uideret̄:ſi oēm Italiā uiribus occupaſſet.At uero Cæſar nihil feciſſe uidebat̄:cū nōdū tota Italia Pōpe.pulſus eſſet:& exercitꝰ ī anguſtiis italiæ teneret cūqꝫ adhuc pars italiæ eēt cū Pōpeio.ſ.brūduſiū qꝺ ē ī fine Italiæ. Curſu:prio īpetu. Ipſa ca.& roma ſufficeret aliis:ſed relicta roma quæ eſt caput mūdi perſequitur Pom. Belloꝝ ma.m.quod.n.maius ꝑmiū eē poterat:de quo īter ſe certātes bellabant ꝗ Roma? Roma.c.f.quia cum deſtituta eēt a ſenatu populoqꝫ romano:q oēs ſecuti ſūt Pom.haud difficulter capi poterat: aliis eēt ſatis hoc feciſſe:ſed alia ratione bellum gerebat Cæſar. Extremo littore.i. āguſtiis adriatici maris uidelicet Brūduſii:ideo exiſtimabat ſibi cum Pompeio communem Italiam : qꝺ pati nō poterat. Rurſus: ſicut ante fecerat. Errare.ſ.tētat excludere a mari Pompeiū: ne brūduſio exire poſſit. Apto:libero mari. Molibus.i. munitionibꝫ parabat munire brūduſiū:īſtituit & muros reſcidere & circundare munitiōibus ut obſidione oppreſſus Pompeus in deditionem uenire cogeretur : ſed obtinere non potuit quod uolebat. Mollibus :ingentibus ædificiis. Rupibus:ſaxis ingentibus quaſi fundamentum operis conſtruens. Cedit immenſum caſſus labor:manifeſta hypallage ꝓ immenſus labor cedit in caſſum.i.fruſtra:nā non obtinuit qꝺ optabat. Oia:pō.hau.ſa.uo.qa tātæ ꝓfūditatis erat ut oīa ſaxa ꝗtacūqꝫ forent obrueret. Vorax.i.ꝓfūdū mare. Et mōtes.i.ſaxa tāꝗ mōtes. Vt mare:quēadmodū īquit ſi magni mōtes Ionii ægeiqꝫ maris obruerēt̄:tamē emier̄ nō poſſēt. Emineāt:ꝓ eminerēt.i.extarēt. Eryx:mōs ſiciliæ:ī quo ueneris tēplū locatū ē:teſte Stra.qꝺ ſingulari ueneratiōe colit̄:ſed hac tēpeſtate deſolatū ē:ē & romæ ante portā collinā:deæ huius ædificiū: qꝺ Veneris Erycīæ tēplū dictitāt:cui cū æde ſacra īſignis adiacet porticus. Gaurus:mōs cāpāiæ. Cōuulſo:abrupto. Stagnātis.a.auernus lacus ē:ꝗ deſcēſus ad īferos dicit̄:haud ꝓcul a cumis.Rumor erat īdigenaꝝ:ut refert Stra.ſupuolātes aues:ꝗs teter exhalās odor exanimaſſet ī ipſas aꝗs decidere:iō hāc ꝑtem Plutoni dicatam opinantur.

Tigrānemqꝫ meū:nec farnacis arma r̄liquas
Admoneo:nec tu populos utraqꝫ uagantes
Armenia.pontiqꝫ feras per littora gentes:
Riphæaſqꝫ mānus:& quas tenet æquore dēſo
Pigra palus ſcythici patiēs mæoticia plauſtri
Sed quid plura moror? totos mea nate ꝑ ortus
Bella feres:totoqꝫ urbes agitabis in orbe
Perdomitas.omnes redeant in caſtra triūphi.
Et uos qui latio ſignatis nomine faſtos
Primus in epyrū boreas agat inde per arua
Graiorū:macedumqꝫ nouas acquirite uires:
Dū paci dat tempus hyems.ſic fat̄: & omnes
Iuſſa gerunt:ſoluuntqꝫ cauas a littore pupes.
At nunꝗ patiens pacis longæque quietis
Armorum:ne quid fatis mutare liceret:
Aſſequitur:generiqꝫ premit uiſtigia cæſar:
Sufficerent aliis primo tot mœnia curſu
Rapta: tot oppreſſæ depulſis hoſtibus arces:
Ipſa caput mundi: bellorum maxima merces
Roma:capi facilis:ſed cæſar ī omnia preceps
Nil actum credens:cū quid ſupereſſet agēdū:
Inſtat atrox:& adhuc ꝗuis poſſederat omnem
Italiam extremo ſedeat quod littore magnus
Communē tamen eſſe docet:nec rurſus apto
Vult hoſtes errare freto.ſed molibus undas
Obſtruit.& latum deiectis rupibus æquor:
Cedit ī immēſum caſſus labor:omnia pontus
Haurit ſaxa uorax:monteſqꝫ immiſcet harēis
Vt maris ægei medias ſi celſus in undas
Depellatur eryx:nullæ tamen æquore rupes
Emineant:uel ſi conuulſo uertice gaurus
Decidat in fundum penitus ſtagantis auerni.

Ergo ubi:postq̃ non ualuit moles ĩ mare iacere ut Pom.brundusii ĩcluderet statuit deĩde circundare uallo Tenuit:firmare potuit. Vado:pfundo. Cæsis syluis:hoc ẽ ualo munire brũdusium cæpit. Late:spaciose ut põte cõstructo adiret mœnia brũdusii. Tales.s.p similitudinẽ ostendit qũo mare obstruere uoluerit Cæsar:ne nauigari posset a Põpeio:quẽadmodũ ĩqt Xerxes:cũ ĩ Græciã traiecit ĩnumerꝝ:exercitum ut q̃cũq; iret fluuios desiccaret. Vnde ẽ illud Iuue. Credit olĩ Velificatis Athos: Itẽ epotaq; flumĩa Medo prãdẽte. Athos: mõs ẽ Macedõiæ altitudinis admirãdæ mari ægeo supeminẽs. Xerxes cũ bellũ Atheniẽsibus ĩferret facto põte p hellespõtũ ex Asia exercitũ traiecit ĩ Europã:deĩde hũc mõtẽ Athõ defossum:partim insulã fecit partim montẽ reliqt & p mediũ mõtẽ nauigabile iter fecit p mille & qngẽtos passus:dicit ergo quẽadmodũ mare hellespõtũ põte traiecit & Athõ mõtẽ nauigabilẽ fecit:ita ẽt cõatus ẽ nunc faceret Cæsar ut Põpeiũ clauderet & Brundusii obsideret. Tumidũ: supbũ: qa miatus ẽ cõpedes Neptũno. Iuue. ipsũ cõpedibus quixerat ẽnosigæũ. Aequora.s.hellespõti. Põtibꝰ: ut maria quoq; põtibus iũgeret. Admouit:adiũxit.

Ergo ubi nulla uado tenuit sua põdera moles
Tunc placuit cæsis innectere uincula syluis:
Roboraq; immensis late religare cathenis.
Tales fama canit tumidum sup æquora xersẽ
Construxisse uias:multum cũ pontibus ausus
Europamq; asiæ:sestonq; admouit abydo:
Incessitq; fretum rapidi simul hellesponti.
Non eurum zephyrũq; timẽs:cũ uela ratesq;
In medium deferret athon.sic ora profundi
Arctantur casu nemorum:tunc aggere multo
Surgit opꝰ:lõgæq; tremũt sup æquora turres.
Pompeius tellure noua compressa profundi
Ora uidens:curis animũ mordacibus angit:
Vt reseret pelagus:spargatq; p æquora bellũ.
Sæpe noto plenæ tensisq; rudentibus actæ
Ipsa maris per claustra rates fastigia molis
Discussere salo:spaciumq; dedere carinis.
Tortaq; p tenebras ualidis balista lacertis
Multifidas iaculata faces:ut tempora tandem
Furtiuæ placuere fugæ:ne littora clamor
Nauticus exagitet:neu buccia diuidat horas:
Neu tuba præmõitos pducat ad æquora nau/
Præcepit sociis:iã cœperat ultima uirgo / tas
Phœbum laturas ortu præcedere chelas:
Cum taciti soluere rates:non ancora uoces
Mouit:dum spissis auellitur uncus harenis:
Dũ uaga curuantur mali:dumq; ardua pinus
Erigitur:pauidi classis siluere magistri.
Strictaq; pẽdentes deducunt carbasa nautæ:
Nec quatiunt ualidos ne sibilet aura rudẽtes.

Europãq;.a.seq;.ephexegesis ẽ:nã sestos ẽ oppidũ in Europa:abidos Asia. Vela:raq;.i.uela ratiũ endiadis: sicut Vir. Molẽq; & mõtes.i.molẽ montiũ. In.m.d.a.i.per mediũ montẽ nauigaret. Ora.i.hostia maris.

Arctãt.s.a Cæsare. Casu.n.i.cadẽtibus arboribus ĩscisis. Aggere:qa aggerẽ uallo addidit. Tremũt.s.æ.t.qa fũdamẽtũ erat ĩstabile:iõ turres q̃ eminebãt ĩstabiles erãt. Põpeius:cæsar obsidere pabat Põ. ĩ mœnibus brũdusii qđ cũ uiđret Põpeius:ĩdigno aĩo ferẽs q̃rebat qua rõne posset erumpe:nec prius destitit q̃ ruptis molibus sequenti nocte cũ oĩ exercitu egressus ẽ.

Ora.p.i.hostia maris. Cõpressa:obstructa. Tellure:aggere. Angit:cruciat animum curis: qa pati nõ posset se ĩclusum eẽ. Spgat bellũ:uidelicet classe sua.

Sæpe:ut id faceret:flãte uento & plenis uelis rostra ĩ moles illas collidebat:ut rũperet aggerẽ cæsaris:& statim tormentis fracta mole iter apuit:ut exire posset.

Noto plene rates.i.uela ratiũ plẽa uẽtis. Tẽsis.r.qa sperãte uẽto tendunt rudẽtes. Discussere:dissipauere. Spacium.c.ut exire possent. Torta.s.ẽ.balista dr ĩstrumentũ quo tela maiora iaciunt:dictũ ἀπὸ τοῦ βάλλειν.i.a iaciẽdo. Validis.l.qa qbusdã hastis torquẽt ut ĩtendant postq̃ ĩtẽsæ sunt remitunt. Vt.t.t. postq̃ satis rupta moles ẽ Põpeius omnẽ exercitũ apparatũ esse iussit: ut sequẽti nocte militibus paratis nec ullo bucciæ sõitu excitatis:sed clã oẽs cõuenirent: & ex oppido exirẽt clã cæsare. Nec.c.n.e.s.repcussiõe uocis:qa iuxta littus:si qs clamorẽ eddiderit:statĩ uox eius repcutit. Neu.b.d.ho.qa noctẽ in quattuor partes diuidũt : & una quæq; ps ternas horas cõtinebat: q̃ uigiliæ nocturnæ appellabãt. Horas:ut primis custodibus secũdi succederent:tertii secũdis. Deducat: ne tuba signũ det mouẽdi castra ut ĩsciis hostibus aufugerẽ. Iam.c.ul.u. nũc describit tẽpusquo Pom.discessit e Brundusio: Astronomice. Dicens autũnale fuisse æqnoctiũ:quod fit octauo kalẽdas octobris sole ĩ libra posito. Vernale ãt æqnoctiũ fit octauo kalẽdas aprilis:sole ĩ ariete posito:dixit ultĩa uirgo:nã signifer circulus ĩ quo.xii.signa cõtinẽtur ita p zonas tripartitas ĩ obliquũ extẽditur:ut cursum solis continet:ipse circulus quĩ zodiacus appellatur:ita per yonas uertitur:ut sol ĩ uno quoq; signo mensis unius spaciũ consumat:ergo discẽdẽte uirgĩe seqt libra:chelæ scorpii librã faciũt:quo circa ultĩa uirgoĩqt:iã cepat discedeř subsequẽte libra.i.chelis scorpii subsequẽtibus:ĩ qbus cursus solis futurus erat cũ ergo ĩ libra cursus solis ẽe cepit æqnoctiũ est autũnale:recte ergo ultima uirgo.i.ultima pars uirginis. Ceperat præ:qa cum sẽsim discesserit uirgo : iam subseqtur libra. Chelas .i.libram. Ortu:quia occidente uirgine oritur libra:& statim est æquinoctium autũnale.

Voces.m.i.sonitũ fecit. Vncus.s.ancora.nullas uoces fecit dum euelleret. Dũ.iu.c.m.s.ne impediri posset.

Ardua.p.arbor alta nauis. Siluere.m.ipsi quoq; gubernatores nauium taciti suũ qsq; officiũ pfecerũt. Pendentes:qa pendere uidet:cũ uela detrahũt & ĩuoluũt. Stricta carbasa:ĩuoluta uela. Nec.q.u.ru.quod solent facere nautæ:sed nõ nũc ne cõcussæ rudẽtes sonitũ redderẽt & sibiliũ auræ facerent:sed sẽsim & qete trahebãt.

Dux etiam:Pompeius nam solum non resistit tibi o fortuna:quia tu uolebas ut ex Italia discederet sed ipse te rogat sibi licere amittere Italiá.i.e máibus cæsaris aufugere. Quá.r.u.tu fortũa uetas Pompeiũ retinere Italiá:& ipe cõsentit:imo p̃cibus optat ut sit sibi fas illá péitus amittere. Ná.m.u.quia dũ naues ĩ mare pueherentur ĩgens sonitus factus ẽ:adeo ut uigiles Cæsaris exercitauerit. Vasto:pro uastarũ nauiũ põdere. Fluctuat: qa unda fluctuans excitauit uigiles cæsarianos. Permixtis:cõfusis. Ergo ho.p.pom.q peritissimus dux erat existimauit id qđ futurũ erat:uidelicet ne taciti discedere possent:sed hostes sentirent:& ipsis cedentibus non dubitauit fore ut brũdusii oppidani apirẽt cæsarianis portas : quia a militibus suis nõ satis placide tractati fuerant: sed fecit ut p oẽs uicos urbis munitiones op põeréť: & solũ effoderẽt cratibusq; tegerẽt supppositа terra:ne hostes supiores eé possent dum p urbé discurrerẽt:hisq; castris ĩpositis & foueis iter eẽt ĩclusũ: Interea spaciũ datũ ẽ Pompeio:& suis ut discederent.

Quas portas:ergo qa secesserat ex portis Pompeius cũ exercitu. Petũt:cæsariani. Cũ fato cõuersa fides: qa ita fieri solet:ut fides muteť cũ fortuna.Oui.Et cũ fortuna statq; caditq; fides.Ita & qui cũ põpeio senserant:cũ cæsare nũc sentiebát. Ora petũt:Noluit dicere discurrunt p portus:Sed ora.i.hostia. Per.c.quia portus & lingua ubi situ est Brundusiũ duo cornua quasi porrigit & portũ efficit Et ut ĩquit Strabo Brũdusii portus sua excellentia præstat.Multi.n.ore uno portus includuntur:qui nulla fluctuum agitatiõe p turbanť:cum ĩ terra sinus excipiát: ut forma ipsa ceruí cornibus simillima sit:unde & nomen ĩditũ est:locus eni cũ urbe ceruino capiti maxime ẽ cõparádus: nam ligua Mesapiorꝝ brũdusiũ caput ceruí uocatur.

Dolẽt.s.Cæsariani q; classes mare obtinuerát. Heu pudor:cæsari parua uictoria uidebať q; Põpeius fugerat. Angustus:dicit qa munitiõibus occlusus erat portus & relictus erat limes augustissimus exeũdi:dicit ergo q; brũdusii portus molibus cæsaris adeo exiguus erat:ut naues exire non possent:sed paulopost duæ naues exire non potuerunt:quæ a cæsarianis captæ fuerũt. Limes:angustæ fauces molibus cæsaris.

Chalcida:ẽ urbs Euboeæ:cuius maris hostium angustissimum ẽ.i.arctiores fauces erant q̃ unda quæ uerberat pulsat & inundat chalcida. Hic:in angustis faucibus. Paratas.i.eorum qui parati erant contra classem. Excepere.i.milites ad obsidionem parati compræhendere eas duas naues aut per manus:harpagonas ĩtelligit. Hic primum ru.unda maris primũ rubuit multis occisis cum se defenderent. Nereus.i.mare. Cætera classis abit:quemadmodum inquit per symplegades Iason cum argonautis ptransit:ut pupi compreheśa:cætera nauis ĩcolumis euaserit.Ita classis Põpeii ẽ emissa ĩ extremis angustii. Pagasea ratis:argo qua Iason in colchos ad rapinam aurei uelleris nauigauit Pagasa autẽ oppidum fuit thessaliæ:ab ubertate fontiũ nomé habens.Ná πηγη significat fontem:huic adiacet sinus pagasicus ex quo Iason nauem deduxit ĩ altum quidam ĩepte legerunt pegasea:a monte:quorꝝ error manifestus ẽ: nam p̃terq̃ q; syllaba prima repugnat pegasus mons in thessalia nusq̃ in geographis apparet. Peteret undas phasidos.i.cum nauigaret colchos:nota qdem fabula.Aeson & pelias fratres fueres & reges Thessaliæ: pelias filias tantum habuit.Aeson uero unum filium Iasonem:pelias sub specie gloriæ filium fratris parabat exponere periculo:qa uidebat post morté suam fore:ut ĩ regnum ueniret nepos:tandẽ Iason a pelia excitatus ad colchos profectus est ad tollendum uellus aureum de quo fata responderant ubicunq; illud eẽt futurꝝ illic ĩperium orbis terrarꝝ:nauigauit igitur ad ĩsulam colchon:unde necesse erat per angustias symplegades una cum argonautis transire.Symplegades sunt duo saxa ĩ põto euxino quæ ab utroq; latere concurrebant:& ĩ locum suum redibát.nõ sine ratione finxerũt hoc poetæ quoniá paruo discrete ĩteruallo ex aduerso intrátibus geminæ cernebáť:paulũq; deflexa acie coentiũ specié p̃bebát.ná fieri solet ut q̃to magis appropinquať : táto magis apire uideanť unde dicũtur a uerbo græco συμπληττω.i.pcutio & collido Iason igiť quũ tráśiret p symplegades dicũť cõcurrisse sed ipse sceleri remorꝝ ĩpetũ cũ naue elapsus ẽ:extrema tamẽ pupe cõpræhensa:& mutilata sic nauis Pom.p ãgustias portus aufugit relictis aliis. Emisit ĩ æquora.i.tellus utrũq; latus emisit. Cyaneas.i.symplegades.ná cyaneæ ẽt symplegades appelláť. Cautes cyaneas.i.utrunq; latus.i.dextrũ & sinistrũ.

Mõtibus.i.ex illis cautibus & saxis cõcurrẽtibus. Minor:qa minor potesta egressa ẽ. Vana : quia nõ fregit naué sicut uolebat. Inané:sine naue. Statura rediit:quia ĩdignata ẽ symplegas & noluit amplius cõcurrere: sed nũq̃ mota ẽ ĩ littore. Iá phœbũ:iá ĩquit aurora fulgebat:q̃ relicto ĩferiore hemispærio significat aduentante diem & solis ortum. Non idẽ:q fuerat tota nocte:qa ĩcipiebat clarescere. Eoi : oriẽtalis. Vrgere: instare.

Dux etiam uotis hoc te fortuna precatur
Quam retinere uetas liceat sibi pdere saltem
Italiam:uix fata sinunt:nam murmure uasto
Impulsum nostris sonuit mare:fluctuat ũda:
Totq; carinarum permixtis æquora sulcis
Ergo hostes portis quas omnes soluerat urbis
Cum fato conuersa fides: murisq; recepti
Præcipiti cursu flexi per cornua portus
Ora petunt:pelagusq; dolent cõtingeř classes.
Heu pudor:exigua ẽ fugiẽs uictoria magnus.
Angustus puppes mittebat in æquora limes:
Arctior euboica quæ calcida uerberat unda.
Hic hæsere rates geminæ:classiq; paratas
Excepere manus:tractoq; ad littora bello
Hic primũ rubuit ciuili sanguine nereus:
Cætera classis abit summis spoliata carinis:
Vt pagasea ratis peteret cum phasidos undas
Cyaneas tellus emisit in æquora cautes:
Rupta puppe:mior subducta ẽ mõtibꝰ argo
Vanaq; pcussit põtum symplegas inanem.
Et statura redit.iam phœbũ urgere monebat

Albaqꝫ.n.l.r.i.nondũ dies erat:ſed ſtellæ incipiebãt iã langueſcere:qa ſuperueniente ſolis ortu langueſcit lumen ſtellaꝝ. Propioribus:ꝓpinqoribus:nam propinquiorã ortu ſolis primo langueſcũt. Et iã.p.h.ſtellæ.n. ſupueniẽte ſole i cæli colorẽ mutari uidẽt:ideo dicit plauſtra bootæ flecti:q̃ uertunt circa Polũ arcticũ. Languẽtia:obſcura. Maioreſqꝫ.l.ſt.ſenſim dicit primo ſtellas ꝓpinqores luci ſolis euãeſcere.& deinde maiores ſicut ſtella Mercurii & alioꝝ planetaꝝ. Lucifer.r.d.Lucifer q̃uis ſit maior cæteris ſtellis:unde a luce appellat:tamẽ & ĩpe euaneſcere cœpat ſupueniẽte ſole. Pelagus iã.m.te.hoc ẽ oriẽte ſole ſine ullo piculo ſecurus cũ tota

Non idem eoi color ætheris:albaqꝫ nondum
Lux rubet:& flamãs propioribus eripit aſtris:
Et iam pleias hebet:flexi iam clauſtra bootæ
In faciem puri redeunt languentia cæli:
Maioreſqꝫ latent ſtellæ:calidumqꝫ refugit
Lucifer ipſe diem:pelagus iã magne tenebas
Non ea fata ferens:quæ cũ ſup æquora toto
Prædonem ſequerere mari:laſſata triumphis
Deſtituit fortuna tuis,cum coniuge pulſus
Et natis:totoſqꝫ trahens in bella penates
Vadis adhuc ingẽs.populis comitãtibꝫ exul.
Quæritur indignæ ſedes longinqua ruinæ
Non quia te ſuperi patrio priuare ſepulchro
Maluerit:phariæ buſto dãnantur harenæ
Parcitur hæſperiæ:ꝓcul hoc & i orbe remoto
Abſcondat fortuna nefas:romanaqꝫ tellus
Immaculata ſui ſeruetur ſanguine magni.

M. ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIAE LIBER .III.

Ropulit ut claſſẽ uelis cedentibꝫ auſter
Incũbẽs: mediumqꝫ rates tẽuere profũdũ
Oĩs in ionios ſpectabat nauita fluctus:
Solus ab heſpia non flexit lumina terra
Magnus:dũ patrios portꝫ:dũ littora nũq̃
Ad uiſus reditura ſuos:tectumqꝫ cacumen
Nubibus & dubios cernit uaneſcere montes.
Inde ſoporifero ceſſerunt languida ſomno
Membra ducis:diri tum plena hororis imago
Viſa caput mœſtum per hiantes iulia terras
Tollere:& accenſo furialis ſtare ſepulchro.
Sedibus elyſiis campoqꝫ expulſa piorum
Ad ſtygias inquit tenebras:maneſqꝫ nocentes
Poſt bellum ciuile trahor.uidi ipſa tenentes
Eumẽidas quaterẽt q̃s ueſtris lãpadas armis

claſſe nauigabas. Nõ ea.f.f.nõ erat ingt ea fortũa tibi q̃ quondã fuerat:cũ pſecutus es piratas:tũc.n.tibi rebuſqꝫ tuis aſpirauit:ut duoꝝ menſiũ ſpacio mare immenſũ qđ piratæ ĩfeſtũ reddiderãt paccaueris. Fortuna.l.i.fatigata qa pene ad ſatietatẽ uſqꝫ triumphauerat. Deſtituit.ſ.te. Cũ cõiuge.p.nũc p idẽ mare pulſus fugis cũ uxore:natis:& ſenatu populoqꝫ ro. Coniuge:Cornelia filia ſcipionis. Natis:Cn.& ſexto Põpeio. Penates.i.uniuerſam familiã. Ingẽs exul: q̃uis ſis exul:tamen ĩgens : uidelicet populis comitãtibus te. Querit in.cauſã cur lõgius ab Italia diſceſſiſti:credo hãc fuiſſe.ſ.ne ducẽ ſuũ uictũ i regiõe ſua cõſpicerẽt ſed ꝓcul tãtũ ducẽ: q de bene meritus fuerat indigna morte affici uoluerit cõſpiciat.ſ.fit ob hoc qa ſupi maluerĩt ne i pr̃ia ſepeliaris. Phariæ.b.q̃a loco ſupplicii fuiſſet Italiæ:ſi i ea tã ĩdigna morte afficereris iõ dii i ægypto uolũt te ꝓcul ab Italia occidi. Parcit he.Italiæ ne uideat ducẽ ſuũ laceratũ:orbe remoto in ægypto. Immaculata:nõ poluta ſãguĩe ducis ſui. Põpei.

Pharſaliæ liber tertius.

Ropulit ut claſſem : Hic tertius liber hæc continet.Primo quemadmodũ Iulia Pompeium: cui in ſomnis apparuit exterret:deĩde quomodo Cæſar de mandata Curioni rei frumentariæ cura ſpoliat ætarium: poſtea catalogus fit populorum:quos Pompeius cõtra Cæſarem armauit : ſubſequẽter Cæſar Petreium & Affrãium in Hiſpania:petẽs Maſſiliã oppugnare conſtituit : & huic bello Decium Brutũ præfecit:primum Iulia deſcribitur quæ in ſomnis territat Pompeium. Solus.m.nõ.fle.hoc fieri ſolet ut homines ſaciari nõ poſſint ea intuendo:q̃ ſibi cara ſunt:ſic hoc loco facit Pom.nã ex Italia nauigãs cum uniuerſa claſſe alii alia loca ſpectabãt ſolus Pom.nunq̃ oculos ab Italia deflexit. Auſtar uentus:meridionalis. Velis cedentibus: qa uentis uela cedũt cum inflant. Nunq̃.re.qa nũq̃ poſtea rediturus erat i Italiã. Cacumina:montiũ qa in cacumine montis reſidere uident nubes. Dubios:qa primo qdem incertus erat uideret:nec:ne:ſed cũ magis atqꝫ magis recederet euaneſcebãt:donec nihil omnino uidere poſſet. Inde.ſo.poſt hæc (ut ferme fit)ex lãgore ſomnus irrepſit nã ſi qs feſſus eſt calore & frigore ex ĩpa ſolicitudine i ſomnũ reſoluit:ſicut nunc Pom. Diritũ:uix Pom.ſomnus ĩuaſerat:quũ ſtatim Iulia Pompeii olim uxor i ſomnis uiſa ẽ ſibi obuerſari:minaciter in uerba prorumpens. Per.hiã.t.quaſi aperta terra erumperet. Furialis:furenti ſimilis. Sepulchro : ſubaudi.i. Sedibus:hoc ait faciunt ciuilia bella quæ geritis uos:ut cum ego in campis elyſiis qeſcerem:nunc cogar ad inferos trãſire:ſed dabitis pœnas:& ita mĩata ẽ Pompeio. Sedibus elyſiis: ubi aĩæ pioꝝ ut poetæ fingũt dicũt hĩtar. Emẽides.i. furias .ſ.Megerã: Alecto:& Teſiphonẽ. Lãpadas : faces de phlegetõte accẽſas.phlegetõ amnis inferoꝝ totus igneus. Vr̃is.ar.ut poſt bella ciuilia ſupplicia digna daretis.

Præparat innumeras pupes acherõtis aduſti
Portitor.in multas laxantur tartara pœnas.
Vix operi cunctæ dextra properante ſorores
Sufficiunt:laſſant rumpentes ſtamina parcas.
Coniuge me lætos duxiſti magne triũphos:
Fortuna ẽ mutata toris:ſemperq; potentes
Detrahere in cladem fato damnata maritos
En nupſit tepido pellex cornelia buſto:
Hæreat illa tuis per bella per æquora ſignis:
Dum non ſecuros liceat mihi rũpere ſomnos.
Et nullũ ueſtro uacuum ſit tempus amori:
Sed teneat cæſarq; dies:& iulia noctes.
Me non lætheæ coniunx obliuia ripæ
Immemorem fecere tui:regeſq; ſilentum
Permiſere ſequi:ueniam te bella gerente
In medias acies.nũq̃ te magne per umbras
Perq; meos manes generum non eſſe licebit.
Abſcindis fruſtra ferro tua pignora. bellum
Te faciat ciuile meum.ſic fata refugit
Vmbra per amplexus trepidi delapſa mariti.
Ille dei quanuis cladem maneſq; minentur
Maior in arma ruit certa cum mente malorũ.
Et quid ait uani terremur imagine uiſus?
Aut nihil eſt ſenſus animus a morte relictum:
Aut mors ipſa nihil:titan iam pronus ĩ undas
Ibat:& igniferi tantum demerſerat orbis:
Q uantũ deeſſe ſolet lunæ:ſeu plẽa futura ẽ:
Seu iam plena fuit.tunc obtulit hoſpita tellus
Pupibus acceſſus faciles:legere rudentes
Et poſito remis perierunt littora malo.

Præparat:Charõ ſe parauit ut oẽs aĩas in hoc bello ciuili morituras multis nauibus p paludem traduceret: q̃a una cymba facere hoc nõ poſſet. Portitor:charõ. Laxanť apiunť & delitanť ut capiant aĩas ciuilis belli ad ſupplicia. Vix.o.dicit tot hõies ĩ bello pituros:ut ad rũpẽda ſtamĩa uix parcæ ſufficere poſſẽt. Laſſãt:fatigãt.

Opi:in rũpẽdis ſtaminibus. Cõiuge me:quoad ego ĩqt tibi cõiũcta fui ſcda fortũa ſp bella tua cõitata ẽ: nũc uero cũ cõiuge mutata ẽ ẽt fortũa:tibi.n.coniũcta ẽ Cornelia q̃ ſp uiris ſuis ĩfelix eẽ cõſueuit. Lætos.t.i.ſp uictor fuiſti:& de hoſtibus triũphaſti. Fortũa.m.t.i.mutata cõiuge mutata ſim ul ẽ fortũa. Fato:ita dii uoluerũt ut uiri qb9 cõiũcta eẽt Cornelia ĩ felices forẽt:hoc dicit pp publiũ Craſſũ licinii Craſſi filiũ q cum p̃re & oĩ exercitu cæſus fuerat:huic publio primũ Cornelia nupſerat:adoleſcẽs ſpectatæ uirtutis fuit:& ſub Cæſare militauit ĩ gallia ĩpius opa.P.Craſſus ĩ illã regionẽ pfectus fuerat:iõ p̃ri in pthiã exercitũ ducẽti:hũc cæſar moleſte tradidit. Pellex:cornelia Scipionis filia. Cn.Põpeio nupſit ñ uirgo:ſed uiro eius ĩ pthia mortuo Publio Craſſo:ĩerãt puellæ ãbitiões pulchra erat p̃ter corporis formã litteris ĩſtructa:fidibus quoq; pſõare ſciebat:geometriã didicerat philoſophiã haud temere audire cõſueuerat:mox erant illi oĩs faſtus & arrogantia:q̃ uitia huiuſmõi artibus fœminis inſtructis eẽ ſolẽt. Pellex:cũ inuidia q̃a marito ſuo nõ coniũcta erat:ſed.P.Craſſo adoleſcẽti ſpectatæ uirtutis.

Tepido bu.q̃a uix extinctus erat rogus prioris mariti:& iã altero uiro ſe cõiũxerat.Vel tepido buſto referať ad Iuliã.i.ſepulchro meo adhuc calẽti. Hæreat illa.t.cõceſſio color cũ id confirmare uidemur:qđ maxime negamus. Hærat.i.quocũq; duxeris exercitũ ſp bello tuo hæreat.q.d.nõ hærebit. Dũ li.eſto q; hæreat ſemp:ſed nũq̃ te ſecurũ dormire pmittã. Vacuũ ſit tps amori:ſe indignatã oſtendebat q; ſecundas nuptias:appetiiſſet põpeius. Sed teneat:ſed Cæſar die te infeſtet:ego uero nocte. Me non le.non exiſtimes me đ lethea paluđ bibiſſe q̃ facit imemores umbras: ſed ĩ imo pectore meo recõditũ ẽ ſcelus tuũ:ut aboleri nõ poſſit.Lethe ẽ palus ad ĩferos de q̃ cũ umbre biberint omniũ rerũ & malorũ obliuiſcunť ppeſſorũ:cũ eẽnt ĩ corporibus:hãc paludẽ uel flu.ĩferna exũdatiõe prũpẽtem p̃terlabi berenicẽ circa extimũ ſyrtiũ cornu r̃fert Solius.ẽ ẽt lathe flumẽ ĩ hiſpãia:qđ a celtiberis & uacceis labiť auctore Strabõe. Silẽtũ:mortuorũ ubi ſũt ĩferi. Veniã:ut tibi terrorẽ incutiã. Nũq̃ tibi:& uelis nolis ſp eris gener p̃ris mei cæſaris. Per que me.ma.q̃a umbræ & mães mei faciẽt te inuitũ eẽ generũ cæſaris. Abſcindis fru.fruſtra affinitatẽ dirimis bello:q̃a ĩ bello morieris & ad ĩferos đſcẽdes ubi ego ſum. Pignora.i.affinitatẽ q̃ tibi ẽ cũ patrem eo.

Per amplexus dela.ma.q Põpeius eã amplecti uoluit ĩ ſõnis nã pdite hãc amauit uxorẽ. Ille dei : oſtẽdit magnitudinẽ põpeii q q̃q̃ multa ſigna nuntiarenť: q̃ aduerſa ſibi oĩa ſignificarẽt:tamẽ maior erat ad bella gerẽda:& nunq̃ deterrebať:quo mĩus uolũtatẽ ſuã pficerẽt. Dii minẽť.ſ.ſignis q̃ ſupius deſcripſit Luca. Mães:umbræ mortuorũ minẽť cladẽ. In ar.i.in bella. Certa cũ mẽ.ma.ẽt mori certus:bellũ tamẽ magno aĩo ſuſcipiebat. Aut nihil ẽ ſẽſus aĩus:dilẽmate utiť pulcherrimo:nõ ĩqt timẽdũ ẽ hoc ſõniũ:aut.n.poſt mortẽ ſẽſus nullus relinq̃ť aut poſt mortẽ ſẽſus relinq̃ť:ſi nullus: mors igiť nihil ẽ:ergo nõ metuẽda ſi r̃liq̃ť:mors nihil ẽ:q̃a aĩa ẽt poſt mortẽ uiuit ab utraq; igiť pte:cõcludit nõ eẽ timẽdã mortẽ. Aut nihil ẽ ſẽ.ſ.cũ corpus moriť:ergo mors nõ ẽ timenda. Aut mors ĩpa nihil:nã poſt mortem aĩus eſt q uiuit:ergo nihil timenda mors. Nihil:q̃a nõ priuat uitã:immo potius ſoluit aĩum: q hoc carcere corporis detẽtus ẽ:ut uigorẽ ſuũ exercere nõ poſſit. Titã iã p.deſcribit tps:quo tãdẽ puẽit ad terrã Põpeius:dicit.n.ſol ad occaſũ tẽdẽs talis erat:queẽadmodũ lũa cũ dimidia pte ſui ſemiplẽa ẽ. Plẽa fu.i.cũ creſcit: & iã ſemiluniũ ẽ hoc ẽ iã dimidia pte ſui ſol occiderat. Plẽa fuit.ſ.cũ decreſcit. Hoſpita tel.ſ.macedonia. Legere:pro collegerunt rudentes in ſpirã. Remis:q̃a detractis uelis:remis littora petierũt. Poſito : p depoſito & flexo malo. Cæſar:cæſar poſtq̃ uidit bellis laſſum eſſe Põpeium:q̃uis relictus ſolus ĩ Italia eſſet : tamen dolebat q; Põpeius euaſiſſet quẽ maxĩe cõphẽdere cupiebat. Solus dux.ſ.cæſar:& ordo ẽ.cæſar dux ſolus ſtetit.

Cæsar ut emissas uenti rapuere carinas:
Absconditq; fretum classes:& littore solus
Dux stetit hesperio:non illum gloria pulsi
Lætificat magni:queritur q; tuta per æquor
Terga ferant hostes.neque eni iã sufficit ulla
Præcipiti fortuna uiro:nec uincere tanti
Vt bellum differret erat.tunc pectore curas
Expulit armorum:paciq; intentus agebat
Q uoq; modo uanos populi cõciret amores:
Gnarus & irarum casus:& summa fauoris
Annona momenta trahi.nanq; asserit urbes
Sola fames:emiturq; metus:cũ segne potẽtes:
Vlgus alunt.nescit plæbes ieiuna timere.
Curio sicanias transcendere iussus in urbes
Q ua mare tellurem subitis aut obruit undis:
Aut scidit:& medias fecit tibi littora terras:
Vis illic ingens pelagi:semperq; laborant
Aequora ne rupti repetant cõfinia montes.
Bellaq; sardoas etiam sparguntur in oras.
Vtraq; frugiferis est insula nobilis aruis:
Nec plus hesperiam lõginquis messibus ullæ:
Nec romana magis cõplerunt horrea terræ:
Vbere uix glebæ superat cessantibus austris
Cũ medium nubes borea cogente sub axem

Carinas emissas:e portu brundusii. Absconditq; fre.clas.hypallage est:pro classes abscondere fretum:quia tectum mare classibus erat:uel hoc dicit quia medium mare tenentes uideri non poterant. Terga ferant ho. respexit ad illud:quia fugiebant. Præcipiti for ui.quia iã tanta celeritate omnia conficere gaudebat cæsar: ut nulla fortũa q̃tumlibet secũda esse satis uideret̃ nisi re pfecta. Præcipiti:celeri & ueloci uiro in opibus. Nec uim tan.uictoria etiã sibi par ua esse uidebat̃:q̃ bellũ differret:qa sibi gerere bellũ gratius erat q̃ uincere. Tunc pectore curas:sed postq̃ uidit ademptam occasionem sibi belli gerendi:animũ ad alia conuertit.s.ut sibi populorum animos faceret gratos:& cum uideret nihil eẽ quod magis placeret populo:q̃ ut annona abũdaret. misit in Siciliam Curiõem:Valerium uero legatum in Sardiniã:quæ duæ regiões sunt feracissimæ ut ide magnam frumenti copiam adueherẽt.hãc rem optime tangit Appianus:dicit enim Cæsarem fractis publici ærarii claustris thesaurisq; raptis:Lepidum æmiliũ urbi præfecisse:tribunum aũt Marcũ Antoniũ Italiæ:Curionem Catonis loco iperare Siciliæ uoluisse. Quintũ Sardiniæ:ad illyricos.C.misisse Antoniũ.Licinio Crasso galliã:quæ intra alpes sita ẽ: regendã tradidisse:classem quoq; duplicẽ summa celeritate fieri mãdasse:circa Ioniũ ac Tyrrheniã:classis pfectos Iam pridem ad id constitutos delegauisse Dolobellam & Hortensium:eo modo Italiã in accessibilem Põpeio arbitratus cæsar i iberiã descendit:Petreio & Aphranio põpeii ptoribus occursurus. Pectore curas:q̃uis ita gauderet bello:tamẽ hoc tẽpore adempta occasione belli gerendi:hanc oẽm curam deposuit. Quoq; modo.i.quocunq; modo. Agebat:cogitabat. Vãos amores po.quia fides populi cũ fortuna mutatur: ut Iustinus:quo fortuna eodẽ & se fauor hominũ inclinat. Gnarus & irarum causas:nouerat enim nihil eẽ quod magis aĩos populariũ cõiungeret sibi: q̃ si commeatibus abũdarẽt:quia cũ populus fame laborat nihil timet:si nihil timet:ergo liber ẽ:sed ne nihil timerent ipos nullius rei idigere uoluit. Irarũ causas.s.erga se:si iopia fuerit. Gnarus.i.pbe sciẽs. Annona.s. ab uel pp annonã. Et sũma fauoris:si copia fuerit annonæ illa gignet amorẽ iter populũ & pricipẽ. Momenta.i.nutrimenta. Asserit.i.uendicat. Sensus:pp famẽ plæbs sæpe uẽdicat sibi libertatẽ occiso tyrãno.
Emiturq; metus:Nã si princeps alit populos suos. ipum timere icipiẽt:illa.n.cõditio placet:& qa placet metũt:ne sibi irascat̃ priceps. Segne.i.ignobile. Nescit plæbes ieiunia timere: pbari ẽt hoc põt a cõtrario sensu : si plæbs ieiunia nihil timet:ergo satura oĩa timet plæbs & plæbes dr̃ i casu noiatiuo. Curio sicanias: dicit cæsarẽ misisse curionẽ in Siciliã ut ibi simul bella gereret:& rei frumẽtariæ curã hr̃et. Duxit ãt secũ tres legiones. Sicanias.i.siculas. Qua mare tellurẽ:diuersas opiniones tãgit:& significat illas angustias inter Apœninum & pelorꝫ positas & dexterꝫ latus a peloro ẽ:ubi periculũ est maris:qđ appellat̃ sylla:in sinistro uero latere ẽ charybdis:dicit ergo iuisse in eã partẽ Siciliæ:ubi est angustũ mare inter pelorꝫ & apœninũ:q mõtes olim iũcti:Italiã cũ Sicilia cõtinuabant:deinde aut inqt assiduis undis abrupta ẽ tellus media:aut certe fluctibus assiduis interrupta:ut Siciliã ab Italia separauerit:alii dicunt terremotũ fuisse & partem mediam mõtis ita mare occupasse Strabo dicit: Siciliã nihil magis q̃ abscissum ab Italia fragmẽtũ uideri. Aut scidit.s.terremotu uel assiduis fluctibus obruit. Et medias fecit si.lit.ter.p ipũm mare mediũ fecit sibi littora terras. Terras.s.Siciliã & Italiã diuiso apœnino a peloro q cõtinuabant Siciliã cũ Italia:& Italia a sinistra:Sicilia a dextra factæ sunt littora maris. Vis.i.ipetus pelagi. Laborãt æquora:qa ubi mare angustius est illic solet eẽ impetuosius:ergo agitant̃ maria ibi. Mõtes.s.pelorus apœninus. Confinia:Italiæ. Repetãt.i.iterrum coniungãtur. Bellaq;: non satis est misisse Curionem in Siciliam:sed etiã misit ualerium in sardiniam:ut ibi simul bella ferret:& rei frumentariæ prouideret. Sardoas:a Sardinia sardous formatur:sunt q̃dam deriuatiua q̃ pauciores syllabas habẽt suis primitiis:q̃uis econtrario fieri debeat:ut Hispania hispanus:& Sardinia sardus:& sardous. Vtraq; insu.s.Sicilia & Sardinia:q̃ sunt uicinæ:angusto mari intercludũt̃. Nec plus:nulla terra est feracior frumẽto Sicilia & Sardinia:adeo ut sint horrea duarꝫ prouinciarꝫ:uidelicet Italiæ & hispaniæ. Hespiam : Hispaniam.
Messibus.i.frugibus aduecticiis. Vbere:abundãtia. Cũ me.dicit Siciliã & Sardiniã uix fertilitate frugũ a libya supari:quã cõstat eẽ fœcũdissimã.unde Hara.qcqd đ libycis uerrit̃ areis. Cessãte:q̃do iqt aphrica flate austro q calorẽ iducit pẽuria laborat:at si pluuiæ abũdarẽt mirifice ibi nascũt̃ fruges. Supat.s.Sardiniã & siciliã.

Magnū:fertilē & fœcundū effuſiōe pluuiaꝝ. Cogente:cōgregāte. Axē:polum āt arcticū:q̄ eſt in meridie. Hæc ubi:nūc dicit cæſarē poſt hæc ſtatim aīum intendiſſe ad urbē romā:ut ī p̄riam longo poſt tp̄e rediret. Hæc:q̄ ad rē frumētariā ptinēt. Nō ar.agmina:qa milites depoſitis armis duxit:q̄ſi nō bellū p̄riæ inferret: ſed ad eā uictor rediret. Proh:o ſi īquit Cæſar cōtētus fuiſſet uictoria galloꝝ:in patriā redire q̄ ſpecioſiſſimū de hoſtibus triūphū ducere potuiſſet:ſed dū plura uincere uult minus laudis cōſecutus ē. Arcto.i.ſeptētriōe: ubi ē germāia & gallia trāſalpīa:ſed tamē magis Britānia declinat ī occidentē. Seriē:ordinē reꝝ. Lōga pō.lōgo ordine captiuoꝝ p̄cedente de more triūphantiū.

Effuſis magnum libye tulit imbribus annum.
Hæc ubi ſūt prouiſa duci:tūc agmina uictor
Non armata trahēs:ſed pacis habentia uultū
Tecta petit patriæ:proh ſi remeaſſet ī urbem
Gallorum tantum populis arctoq; ſubacta:
Quam ſeriem rerū lōga præmitteř pompa?
Quas potuit belli facies:ut uincula rheno
Oceanoq; daret:cælſos ut gallia currus
Nobilis:& flauis ſequeretur mixta britannis.
Perdidit o qualem uincendo plura triūphū.
Non illum letis uadentem cœtibus urbes
Sed tacitæ uidere metu:nec conſtitit uſquam
Obuia turba duci:gaudet tamen eſſe timori
Tam magno populis:& ſe non mallet amari.
Ianq; & præcipites ſuperauerat anxuris arces
Et qua pontinas uia diuidit unda paludes.
Qua ſublime nemus ſcythicæ q̄ regna diāæ.
Quaq; iter ē latiis ad ſummam faſcibus albā
Excælſa de rupe procul iam conſpicit urbem
Arctoi toto non uiſam tempore belli:
Miratuſq; ſuæ ſic fatur mœnia romæ.
Te ne deum ſedes non ullo marte coacti
Deſeruere uiri? pro qua pugnabitur urbe?
Dii melius quod non latias eous in horas
Nunc furor īcubuit:nec iūcto ſarmata uelox
Pannonio:daciſq; getes admixtus.habenti
Tam pauidū tibi roma ducē:fortuna pepcit
Quod bellum ciuile fuit.ſic fatur:& urbem

Potuit.ſ.p̄mittere. Belli fa.i.diſſonas līguis habitu & armis. Vt uincula:exponit qūo id fecere potuerit: qa pictis uictoriis geſtabāt in triūphū duces: urbeſq; captas:& populos bello ſubactos āte curꝝ. Vt:ꝑ q̄li ter. Vincula rhe.qa rhenū pōte iunxit decē diebus: & tranſgreſſus eſt in germaniā quā ſubegit:& deinde britāniā. Cælſos cur.i.triūphales. Britānis:quia britāni ſunt flaui:ſicut res ip̄a oſtendit:& Cæſarē ſequētur:ergo Cæſar dū uictoria galloꝝ & germāoꝝ britānorūq; minime cōtētus eſt:ſed alias uictorias addeř tentat:maiorē triūphū ꝑdidit. Nō illū læ. uenientē cæſarē nō læto uultu excepē urbes:ſed mæſto: q̄ tāq̄ hoſtē cæſarē timuerūt. Lætis cœti.quia urbes nō ꝓceſſeř Cæſari obuiam honoris gr̄a. Eſſe ti.gaudebat Cæſar:tū ſe p̄bere formidādū populis:hic ſine dubio Luca.Pōpeiāus ē:q capta occaſiōe ſp̄ cæſarē iniq; dilacerat. Iāq; & p̄cipites:nūc dicit q̄ parte Italiæ iter cæſar fecerit:dū romā petiit:conumeratq; loca & urbes: dicit primo ꝑ cāpaniā iter feciſſe:& albā uēiſſe: inde ī Auſōiam tetēdiſſe: & tādē ad urbē ꝑueniſſe. Præcipites: altas & q̄ ī p̄cipitiū ſtare uidenť. Anxuris:ciuitas cāpaniæ:ubi αναξυροσ iuppiter coliť.i.imberbis: nā ανευ ſine : & ξυροσ nouaculā ſignificat:unde ciuitas Anxur dicta ē q̄:ut Pli.docet:alio noīe Tauracina dicebať. Pōtinas pa.q̄ nō ꝓcul ſunt ab anxure inter uolſcos.Iuue.Et pōtina palus & gallinaria pinus:pōtinæ paludes a cornelio cæthego cōſule ſiccatæ: ager que ex his factus:Mutianus ter cōſul pontinā paludē .xxiiii.urbiū locū fuiſſe ꝓdit teſte Pli.hūc locū ſiccare ēt cōſtituerat diuus Cæſar:ut refert Sueto.niſi morte p̄uētus fuiſſet. Vda uia.i.plauſtris uia:q̄ eſt inter illas paludes. Sublime ne.i.nemus aricinū diāæ conſecratū: ubi ē fons egerius : apud quē ſimulabat numa pōpilius ſe cōſilia agitare de rep.romana cum egeria nympha:a q̄ & fōs appellatus ē:Arcinū uero nemus ab aricia ſylua:urbi uicia ubi relegauit hippolytū diana. Regna:ſacerdotes.n.diāæ ariciæ řges appellabāť: qđ oſtēdit Sue.ī Caligula:regē nemorēſem uocās ſacerdotē diāæ:& flaccus ī argōautis.Immitis aricia regi:Mar.Qua triuiæ nemoroſa petit dū regna uiator. Scythiæ:q̄ colebať ī ſcythia & ī taurica regiōe:& ſāguīe hūano placabať iphigēia āt cū horeſte ſimulachꝝ diāæ ī Italiā detulit. Latiis .ſ.qa romāi cōſules feriis latinis albā cōuēire cōſueuerāt:& uniuerſo latio & albāis uiſcerationē dabāt.unđ feriæ a ſeriēdo dictæ ſūt. Excelſa:poſtq̄ ī albanū montē cōſediſſet Cæſar ꝓſpiciēs de rupe alta mœnia urbis romæ uidit. Rupe.ſ.albāi mōtis. Arctoi.i.gallici & ſeptētrionalis. Te ne deū:cæſar ubi procul ex arce albana mœnia urbis Romæ uidit:ī hæc uerba ꝓrupit:ad urbē romā apoſtrophās te ne deū ſedes: cū admiratiōe q̄dā legēdū ē:qūo inqt tā ignaui fuere romāi ut te o roma deſererēt:in q̄ ſedē ſuā poſuerūt dei? cui p̄ſides ſunt iuppiter Iuno & Minerua?. Non ullo mar.co.ſi bellū forte īgrueret.Cuius metu urbē egredi cogerenť romāi excuſandi forent. Pro qua pu.ur.q.d.pro nulla ſi pro roma nō pugnauerint. Dii melius.ſ. fecerūt:ut hoc tp̄e nō ſint gētes natiōeſq; externæ:q̄ ſemp inimicæ fuerūt imperio romano : Nam ſi bellum romanis intuliſſent magnū periculum impio īminebat:cum tā formidoloſus romāis dux cæſar hoc tempore foret. Eous furor.i.parthorum:qui paulo ante exacerbati fuerant contra romanos bello illato ꝑ Craſſum: quem cum uniuerſo exercitu occiderūt. Sarmata uelox.ſ.nō incubuit:qui eſt populus ſcythiæ. Iuncto pannonio.i.iuncto populo pānoniæ:quam nūc Vngariam uocāt. Getes dacis:populi ſunt ſcythiæ de quibus ante dictum eſt:ο γετησ γετον:hic getes getæ diciť & geta. Quod bellū ciuile fuit:quia bellum ciuile conflatum eſt:ideo ſalutē tibi dii o roma dederunt:ſed ſi aliud bellum q̄ ciuile fuiſſet periiſſes. Subdit:ingreditur.

Attonitam: territam metu. Nāq; ignibus atris:causas explicat terroris romanoꝝ:quia existimabant cæsarem urbe q̃si capta incendio & ferro oia uastaturꝝ. Vt.i.ac si capta esset urbs ab hostibus. Rapturus:euersurus. Ignibus atris:incendio. Sparsurusq; deos.s.creditur euersurus templa deoꝝ. Fuit hæc men.tim.tantũ mali timebát q̃tum cæsar inferre poterat:uidelicet ut funditus urbẽ euerteret. Non omnia festa : romani nõ simulabant uultu lætitiá:imo nec possunt etiá odisse aio cæsarem:tantú pauoris aio cõceperant. Vix uacat: non licet romanis. Festa omina:festiua auguria. Non fictas:saltẽ fictas:si nõ ueras. Odisse:cæsarem. Phoebea palatia.i.sibyllina:ubi libri sibyllini seruabant̃. lõge est repetitũ epitheton:Sibylla aũt sacerdos phœbi erat:ideo phœbeia palatia appellauit. Nullo cogendi iu.quia sponte sua uenerũt nullo uocante. Cogendi se:quia nec cõsules:nec prætores: nec prícipes de more cõuocauerant senatũ. E latebris:e penatibus suis ubi latebat:& eo uerbo expressit pauorem. Sacræ sedes.i.sanctæ sedes curiæ:quia in curia consules suis sedibus cum maiestate quadam sedebant:consules aũt priores sedes tenebant:secũdas uero prætores. Proxima.i.secũda potestas quia secũda potestas post consules erat prætoria. Pretor:appositiue secunda potestas Lege:secundũ legẽ nõ erat secũda. Curules:nõ solú nõ aderant consules nec p̃tores:sed nec sedes quidem ipæ erát. Cæssere loco:de loco suo. Oia cæsar erat:ibi non cõsules non prætores erát:sed p ipis Cæsar fuit:in ipo uno oia fuere omnesq;:magistratus romani in uno cæsare cõspiciebátur. Priuatæ uo.s.Cæsaris quia solus cæsar loquebatur : & nemo in senatu sententiá dicebat:ideo quia loquebatur:nisi uox cæsaris:illius testis erat senatus. Curia:continens pro cõtento.i.senatus. Priuatæ uocis:solius cæsaris:& non publici consilii. Sedere p̃res:patres consederũt in curia:& parati erant decernere quodcunq; iussisset:etiá si se regem facere uoluisset. Censere parati : nimio metu cõpulsi patres regnum cæsari decreuissent:etiá si peteret regnum:si tẽpla:si iugulum:senatuscõsultũ in sententiam cæsaris deuenisset. Si regnũ:idest si se regem esse uellet. Si tẽpla.i.si in deorum numero eẽ uelit:sicut impatores omnes relati sunt. Iugulum senatus.i.si petit iugulari patres. Exiliũ:ut in exilium mitát̃ patres. Melius.s.fuit urbi romæ. Quod plura iubere Erubuit : qa cæsar pudore deterritus: ne id qdem imperasset:quod romái pati uolebant. Tamẽ exit i irá:q̃uis táto furore pculsi essent:libertas amissa uoluit experiri unum uirum Metellum:an tueri posset iura. Exit:erumpit. Virum:Metellum.Cæsar teste Appiano romam delatus po.ueterum calamitatũ recordatione turbatũ:quam sub sylla & Ma.olim ptulisset trepidantemq; magna spe pollicitationibusq; leniuit:hostibus præferens humanitatem ac clementiá : Lutiũ enim Domitiú a se captũ cũ pecuniis ac necessariis suis:libertati reditum fuisse ait:quibus dictis publici ærarii claustra perfregit:obstantiq; in aditu Metello ex tribunis plæbis mortem est comminatus:thesauros a nemine contactos usq; in illam diem militibus rapere concessit:hos enim olim execratione proposita publice conditos fuisse memorant ut nisi celtico insurgente bello a nullo promerẽtur:uerum Cæsar celtas a sede uictos asserens urbem ab execratione liberam reddidisse ait. Iura:leges. Pugnaxq; metellus:Metellus tribus plæbis alia omnia perpessus est:sed ubi uidit reserari templum Saturni:in quo erat ærarium populi romani: ut ĩde aurum & argentum auferret Cæsar:quo militibus suis stipẽdium daret:commotus ẽ qui antea leges uiolati permiserat & iura:cupiditate auri & pretio:ut hoc tollerare nequiuerit. Pugnax:ex eo quod sequit̃. Saturnia templa:idest ærarium quod in templo Saturni erat. Ingenti mole:idest uecte. Rapit: Rap im fert. Rumpens:per agmina Cæsaris irrumpes. Vsq; adeo:impulit Metellum pro ærario pugnare cupiditas auri:& qui pro legibus non decertauit: nũc pro auro decertare ausus est. Amissæ leges:sine certamine pereunt leges: quia nemo est qui pro legibus decertauerit. Discrimĩe nullo.i.nullo certamine:sicut apud Virgilium ĩ eadem significatione:Post hos æquo discrimine pistris. Sed pars uilissima:leges nullum certamen mouerunt:quanuis uiolatæ sed opes fuerunt:quæ ausæ sunt certare cõtra Cæsaré. Vilissima pars:q sordes dicunt̃ diuitiæ:q; homines faciant sordidos. Tribunus:silicet Metellus uictorem:cæsarem prohibens Silicet a rapina ærarii. Testatur.s.defensionem suam clara uoce. Non nisi:conuersus ad omnes cæsarianos metellus: nec ueritus cæsaré ipum dixit:uobis nullo pacto patebũt ærari fores: nisi prius ppectus nostꝝ tráffigat̃ ferrum.

Attonitam terrore subit:nanq; ignibus atris
Creditur ut captæ rapturus mœnia romæ
Sparsurusq; deos.fuit hæc mensura timoris
Velle putant quodcũq; potest nõ omina festa
Non fictas lœto uoces simulare tumultu
Vix odisse uacat.phœbea palatia complet
Turba patrum nullo cogendi iure senatus:
E latebris educta suis.non consule sacræ
Fulserunt sedes.non proxima lege potestas
Prætor adest:uacuæq; loco cessere curules.
Omnia cæsar erat.priuatæ curia uocis
Testis adest:sedere patres censere parati
Si regnum:si templa sibi:iugulumq; senatus
Exiliumq; petat:melius quod plura iubere
Erubuit:q roma pati:tamen exit in iram
Viribus an possent obsistere iura:per unum
Libertas experta uirum:pugnaxq; metellus
Vt uidet ingenti saturnia templa reuelli
Mole rapit gressus:& cæsaris agmnia rũpens
Ante fores nondum reseratæ constitit ædis
Vsq; adeo solus ferrum mortemq; timere
Auri nescit amor:pereunt discrimine nullo
Amissæ leges sed pars uilissima rerum
Certamen mouistis opes:prohibensq; rapina
Victorem:clara testatus uoce tribunus.

Non niſi per noſtrum uobis percuſſa patebũt
Templa latus:nullaſq; feres ſine ſãguine ſacro
Sparſas raptor opes:certe uiolata poteſtas
Inuenit iſta deos:craſſumq; in bella ſecutæ
Sæua tribunitiæ uouerunt prælia diræ.
Detege iã ferrum.neq; enim tibi turba uerẽda
Spectatrix ſcelerum:deſerta ſtamus in urbe.
Non feret e noſtro ſceleratus præmia miles.
Sũt quos ꝓſternas populi:quæ mœnia dões:
Pacis ad exhauſtæ ſpolium non cogit egeſtas.
Bellum cæſar habes:his magnam uictor ĩ irã
Vocibus accenſus:uanam ſpẽ mortis hoẽſtæ
Concipis:haud inquit iugulo ſe polluet iſto
Noſtra metelle manus.dignum te cæſaris ira
Nullus honor faciet:te uindice tota relicta eſt
Libertas?non uſq; adeo permiſcuit imis
Longus ſumma dies:ut non ſi uoce metelli
Seruentur leges:malint a cæſare tolli?
Dixerat.& nondum foribus cedẽte tribuno
Acrior ira ſubit.ſæuos circunſpicit enſes
Oblitus ſimulare togam:tum cotta metellum
Compulit audaci nimium deſiſtere cœpto.
Libertas inquit populi quem regna coercent
Libertate perit:cuius ſeruaueris umbram

Per noſtrum latus.i.prius percutiendum erit noſtrum latus q̃ templa Saturni uobis pateãt. Raptor:o Cæſar. Sparſas opes:ideſt ſpargendas militibus tuis. Certe uiolata poteſtas.ſ.tribunitia. Deos:ſilicet ultores.
Craſſum:probat exemplo o Cæſar ſi me uiolaueris:quia tribunus ſum:ſcito deos ultores fore. Diræ:furiæ:quæ ſunt tres Alecto Megæra & Teſiphone. Tribunitiæ:fauentes tribunis. Vouerunt:deſtinauerũt:ut refert Appianus:Craſſo urbe egredienti illaturo bellum parthis:multa quidem ac dira tribuni annunciauere:ne parthis hoc malo prorſus indignis inferret bellum monuere:cui minime parenti publicas execrationes extulerunt:quibus ſpretis Craſſus demum ĩ parthia profligatus eſt cum filio eiuſdem nomine.P.Craſſo & uniuerſo exercitu fere cæſo:nam ex centum milibus uix decem milia in Syriã e fuga euaſiſſe ferũtur. alii.Vouerant ſcilicet Craſſo. Sæua prælia.ſ.parthorum.M.Cato tribunus plæbis ĩterceſſiõibus ſuis comitia ĩpedierat & ueſtẽ ſenatus mutauerat:deĩde p̃lato uatinio præturæ repulſam tulit:idem.M.Cato cũ impediret legem qua in quinquenium prouincia Syria Craſſo parthicũq; bellum:hiſpania põpeio dabantur a.C.Trebonio ĩ carcerem deductus:eſt ideo dicit tribunitiæ iræ ſecutæ ſunt craſſum ĩ bella:qa ad hoc ut Syriã pathicũq; bellũ obtineret:Craſſus:Cato tri.pl.ĩ uincula cõiectus ẽ. Detege iam fer.accinge inqt ĩ me gladiũ o Cæſar hoc enim facere potes abſq; reſpectu cuiuſpiam pudoris:nã quoniã ciuitas deſerta eſt:ideo pauci erũt q hoc tuũ ſcelus aſpiciãt.obiicit cæſari:ꝙ metu ĩpius romãi urbẽ deſeruerint. Turba ue.nõ eſt opus ut erubeſcas hoc facinus cõmittere:qa deſerta ſtamus in urbe. Miles ſcelera.i.tuus exercitus.
Non feret præ.nã hoc auꝝ & argẽtũ militibus tuis diſtribuere uolebas. E noſtro.i.de publico. Non cogit egeſtas:ſed ſi neceſſitas hoc te facere cogeret excuſandus uidereris:at uero cũ poſſis aliẽos populos militibus tuis diripiẽdos obiicere:debes parcere tuæ patriæ. Populi.ſ.hoſtiũ. Dones:militibus tuis. Pacis ex.ſ.ciuibus qa ciues ĩn pace cõſumpti ſunt nec illoꝝ ſpolia q̃ nulla cogit neceſſitas eripere debes. Bellum cæ.ha.quia habes bellũ o Cæſar potes milites tuos diuites facere. His magnã:ira parcitus eſt non mediocri cæſar:ubi uidit Metellũ tã obſtinate aduerſari uoluntati ſuæ. Vanã ſpẽ:uana inqt eſt ſpes tua o Metelle:ꝙ uidelicet honoſte mori & fortiter poſſis:ut dicaris ꝑ libertate reipu.pugnaſſe & ꝙ mori malueris:q̃ permittere ærarium ſpoliari ſed mãus cæſaris indignerent̃ polui ſanguine tuo. Honeſte.m.cũ ꝑ libertate & ærario populi ro.pugnes. Iſto ſan.ſ.tuo uili ſanguine. Nullus ho.i.magĩratus:nõ es tãtæ dignitatis:ut dignetur te cæſar occidere. Te uin.ironice loquit̃:te ultore nimiꝝ tuta erit libertas populi ro. Nõ uſq; adeo:non adeo inquit lõgitudo tp̃is cõparauit magna paruis:ſũma infimis:ut ſi alteꝝ p̃ſtaretur:aut deſtruantur leges a cæſare:aut ſeruent̃ a Metello:nõ malint a cæſare deſtrui:q̃ a Metello defẽdi. Lõgus di.i.lõga uetuſtas. Seruent̃ le.ſi iſta cõditio poneret̃ inter te & me & leges ſenſum haberent:dicendo optate leges.an malitis deſtrui a cæſare an defendi a Metello:ĩpæ leges deligerent potius a me deſtrui q̃ a te defendi. Et nõdum:cum adhuc perſiſteret in propoſito Metellus ne ſineret reſerari ærarium:tunc cæſar magis incenſus ira ita cœpit circunſpicere gladios militum ſuorum:ut ĩpum in conſpectu ſuo obtrũcarent:tũc Cotta tribunus alter collega Metelli:ut cognouit periculum eũ eſt allocutus:ut a propoſito ſuo deterreret & oſtẽderet rationes:quibus Metellus non deberet ſupra uires rem tantam ſuſcipere:cuius perſuaſione tandem motus ceſſit a foribus ærarii.
Togam.i.pacem quam ſimulauerat in ingreſſu urbis. Libertas:o Metelle inquit qui in libertate eſt:ſi libertatem illam defendere uoluerit contra potentiores libertas illa peribit:ſed hæc libertas q̃uis defenderis periit:nam potentior libertatem illam deſtruit:eodem modo cum te ſit Cæſar potentior ĩpa libertas peribit:qa non poteris reſiſtere:ſed ſeruire cogeris.Sed quomõ poteris defendere libertatẽ:ſi nolis reſiſtere potentiori etiam ſi non ſeruabis libertatẽ:libertatis tamẽ defenſor eris. Cuius ſeruaueris umbram:ſed tu ſeruabis umbram libertatis:ſi uelis quicquid iubeare a potentioribus:uerbi cauſa.Si Cæſar uoluerit aperire ærarium:& tu permiſeris aperire:ſeruare uideberis:ſi hoc facere nolueris:tunc non ſeruabis umbram libertatis:at uero ſi reſiſtere uolueris & non potueris.Tunc ſeruare eam uideberis:ſed libertatem nõ ſolum:uerum nec imaginem libertatis ſeruabis. Velis:permittas. Iubeare.ſ.a potentiori. Quem regna coercent.i.reges & principes q non iã ciuicam:ſe tyrãnicam p̃tãtem exercẽt. Libertate perit.i.nimia libertate qua uolũt reſiſtere potentioribus.

Tot rebus: maioribus inquit iam uicti paruimus si ergo maiora perpessi sumus cur nō minora patiamur? Venia hæc:in hoc solum uenia nobis præstatur:ꝙ si uelimus potentioribus negare:non possumus. Tot rebus iniquis:idest opibus potentium paruimus:cum Cæsari contra senatus auctoritatem prouinciæ delegebantur:Syria parthicumque bellum Crasso:Pompeio Hispania nolente tribuno mandabantur: sed tamen hæc inuitis nobis facta sunt:passi ergo sumus maiora minora etiam patiemur. Venia pudoris:si pudet contra libertatem aliquid permittere. Degeneris metus:si sibi uidetur pusillanimus fuisse. Non potuisse ne.etiam si uolueris negare non poteris:ideo hæc est sola uenia pudoris.

Si qcquid iubeare uelis:tot rebus iniquis
Paruimus uicti.uenia est hæc sola pudoris
Degenerisq́ metus:nil iam potuisse negari
Ocyus auertat diri mala sæmina belli:
Dāna mouēt populos: siquos sua iura tuētur
Nō sibi sed domino grauis ē q̃ seruit egestas.
Protinus abducto patuerunt templa metello.
Tunc rupes tarpeia sonat: magnoq́ reclusas
Testatur stridore fores.tunc conditus imo
Eruitur templo multis non tactus ab annis
Romani census populi:quem punica bella:
Quē d̄derat perses:quē uicti preda philippi.
Qd̄ tibi roma fuga pyrrhus trepidante r̄liqt:
Quo te fabricius regi non uendidit auro.
Quicqd parcorum mores seruastis auorum
Qd̄ dites asiæ populi misere tributum:
Victoriq́ dedit minoia creta metello.
Qd̄ cato longinqua uexit sup̄ æquora cypto
Tunc orientis opes:captorūq́ ultima regum
Quæ pōpeianis prælata est gaza tuumphis
Egeritur.tristi spoliantur templa rapina
Pauperiorq́ fuit tunc primum cæsare roma.

Ocyus auertat:o Metelle permittas hunc a nobis auferre aurum & argentum quod ē cā & primordiū oīū belloꝝ. Damna: si quos sua iura cū pōt aliqs sua iura seruare: tunc indignissimū ē:si quid amisserit:at uero cum iam opprimitur a potentioribus si quid indignum:patiatur id non sibi: sed uiolatori uitio dandum est. Si quos sua iura:pro si qui possunt sua iura defendere:hyppalage est. Non egestas:egestas & necessitas quæ seruit potentioribus non est dedecori sibi:sed domino qui coegit eā: & non patiendi dedecori est sed facienti. Protinus: cum hæc dixisset Cotta:Metellus tandem cessit cæsari: & r̄moto illo reseratæ sunt fores ærarii. Abducto:remoto Metello. Tunc rudes tar.sic enim fabricatæ fores ærarii erant:ut sine magno strepitu aperiri non possent:ideo hoc fecerunt romani:ne quis furari posset aurum & argentum.dicit igitur cum reserarētur fores ingentem strepitum fecisse: ut tota rupes tarpeia resonuerit. Tunc conditus:dicit quātus ab ærario thesaurus exceptus fuerit a cæsare:uidelicet quod iam a condita urbe ad tempus cæsaris fuerat a populis & nationibus partum id omne in ærarium repositum fuerat. Multis non tactus ab annis:qui seruatus fuerat per multos annos. Quē punica bel.ut carthago populi romani inimicissima euersa:bona omnia & pecuniæ a Scipione Romam trāslata sunt:& in hoc templo reposita. Quem:censum. Perses:rex macedonum quem uicerat paulus æmilius.& captiuum cum magnis opibus in triumphū duxit. Præda phi.Nam Lelius quintius fla.philippum regem macedonum uicit. Præda scilicet dederat. Quod: scilicet aurum eruitur. Pyrrhus:rex epirotarum qui a Tarentinis accitus in Italiam cum aliquod equitibus uenerat bellum populo romano intulit: & sæpe uictor euasit:tandem uirtute & continentia Fabricii uictus ex Italia decedere coactus est:& ipse reliquit aliquid prædæ popu.roma.ad hoc usque tempus seruatam Fuga trepidante:Nam trepidus ex Italia fugit. Quo uendidit re.qa fabricius cum missus esset legatus ad pyrrhum qui tarenti erat:pyrrhus Fabricii uirtutem est admiratus:iam enim antea etiam medicum regis auerterat qui capto præmio spondebat se necatuꝝ esse regem tentauit quoque pyrrhus magnis præcibus pellicere Fabricium & si secum uiuere uellet ipsum inter primos habiturum & cum eo omne suum regnum communicatuꝝ. Fabricius autem omnes pollicitationes pyrrhi contempit: ideo dicit aurum illud dirripi a cæsare: quo auro pyrrhus rex epirotarum non potuit emere Fabricium. Fabricius non uendidit: quia si aurū accepisset:imperium oppressisset. Quicquid parcorum:eruitur etiam omne aurum quod parsimonia antiquorum congestum & cumulatum fuerat. Quod dites asiæ populi: deuicto Rege antiocho: nam tunc tributaria facta est Asia populo Roma.& inde magna uectigalia exigebantur. Metello scilicet cretico: Nam cretam deuicit: unde & cognomen acepit. Minoia idest quæ quondam fuit: sub imperio regis Minois. Cato longinqua: ptolemæus rex Cypri magnum thesaurum seruabat:& popu.roma.ueritus ne magnitudine peccuniæ manum aliquod periculum urbi romæ inferret.statuit pecuniam Regi auferre Rex cum audiuisset Catonem in Cyprum mitti: ut auum suum auferret quod in eo spem omnem reposuerat: tanta animi ægritudine affectus est:ut sibi mortē cōscierit:Cato cū auꝝ illud accepisset sūma diligentia & integritate Romā aduexit:illudq́ i ærariū reposuit. Tūc oriē.o.cæsar diripit & ultima spolia q̃ i ærariū Pō.reposuerat subactis oriētis regibus. Oriētis opes.s.eruūt:ē.n.zeuma ab īferiori. Captoꝝ regū:Aristoboli:Mithridatis:Tigranis regis armeniæ & filii sui:quos captos i triūphū duxit Pō.& Mithridatis regis pōti opes multæ ac speciosæ in ærariū a Pō.repositæ fuerāt. Prælata ga.i.q̃ ē p̄missa & ante lata nā p̄cedere uidebāt captiui:& spolia captoꝝ regum præmittebantur i pompa triumphi. Templa:scilicet Saturni. Tristi rapina:ab effectu q̃ tristes facit spoliatos. Pauperiorque fuit:& quo die Cæsar ærarium popu.roma.spoliauit: ditior urbe romana fuit

Interea totum magni fortuna per orbem
Secum casuras in prælia mouerat urbes:
Proxima uicino uires dat græcia bello.
Phocaicas āphisa manus: scopulosaq; cyrra
Parnassusq; iugo misit desertus utroque
Boeti coiere duces: quos impiger ambit
Fatidica cephisos aqua: cadmeaq; dyrce.
Piseæq; manus: populisq; p æquora mittens
Sicaniis alpheus aquas: tunc mænala liquit
Archas: & herculea miles trachinius oethem

Interea totū: in hoc capite continetur cathalogus gentium & populorum q Pom. coniuncti sunt aduersus Cæsarem: nā filiū suū. Cn. Pom. & consules misserat ī asiā: q oēs undiq; gētes cōducerēt ī bella: Appianus Alexādrinus refert pom. affuisse orientis natiōes omnes magno numero: parti in equis: parti pedestribus sufful tas copiis: e græcia lacedæmonios sub propriis distributos regibus: & ex pelopōneso alios. Boetii pterea cum ipsis aderāt: & atheniēses ī castris ex græcis qcunq; in circuitu maris: orientē uersus īcolūt fere oēs ad eū uenerāt: thraces hellespontii: bithinii: phryges: iones: lydii: pāphilii: pisidæ: & paphlagones: cilicia: ad hæc & syria: phœniceq;. & hebreoꝝ genus Arabesq; his finitimi: Cyprii insup & Rhodii: & Cretēses fūditores & īsulares alii cōuenerāt: & reges ac dynastæ auxilia secū afferentes: Deiotarus oriētaliū galathaꝝ Tetrarcha: Ariarathes Capadocū rex: Armenios intra Euphratē īcolētes Taxiles prīceps adduxerat. Armenios uero supra Euphratem megabathes Artapi Regis pfectus: alii pterea īferiores potētia Dynaste ad belli laborē una se cōtulerāt: ferūť & ex ægypto naues. lx. ad illū puēisse: ex ægyptiis regibus cleopatra fratre puero ueꝝ hæc qdē bello minime īterfuere: non. n. aliæ naues ad id accesserāt sed Corcyræ in ocio cū cæteris degebāt: qđ a Pom. minus prudēter factū existimať q classē neglexisset: q̄ lōge ppotēs oēm q ad hostes ferebať cōmeatū facile auferre potuisset. Cæsari uero affueř eqtes Celtæ: ac celtaꝝ q supra alpes īcolit numerus feř alius: græcorū ad hos auxilia accesserūt: dolopes: Acarnanes: Etoli. Cæ. duo supra. xx. milia habuisse ferť īter quos eqtes circa mille ānumerāť. Pōp. bis totidē secuti sūt: ī qbus septē milia eqtū fuere: q autē uerisimilia loqui existimāť: septuaginta milia Italorū hoc plio ī unū cōcurrisse memorāt: q miorē numerū describūt. lx. milia q rē ī maius extollūt q̄tercēta milia extitisse aiunt: horū sexcuplū pōpeio: alii tribus ex ptibus duas illi ascribūt: hæc paulo altius rpetiuimus: qa cognitu digna sūt. Casuras urbes: metōymia p populis q ī urbibus cōtineť. Casuras: quia gētes quas secū habebat Pōpeius cæsar in thessalia ad internicionē prope cæcidit. Veꝝ ut idē Appianus refert ex pom. ptibus senatores. x. ceciderūt: quoꝝ e numero fuit. L. Domi. olim Cæsari in gallia successor destinatus in cōfinio captus ab eo dimissus: equestris ordinis ad quadraginta ex illustrioribus. ex reliquo āt exercitu q rē in maius extollūt quinq; supra uiginti milia cecidisse aiūt cæteꝝ. Asinius pollio q sub cæsare ea in pugna dimicauit: sex milia ex pom. exercitu interiisse solū scribit. Proxima: ex his urbibus q̄ auxilia pōpe. attullerāt: dicit prīo de græcia.

Proxima: propinq̄ italiæ. Vicino bel. i. ciuili bello: qđ haud procul gestū ē. Phocaicas: urbs phocidos ē amphisa teste Stra. iō amphisa. i. populi q circa hāc urbē habitāt auxilia dāt pōpeio. Scopulosaq; cyrrha. Cyrrha urbs uetusta est ad mare phocensium locata sub cirphin rupē parnasi: Strabo. recte ergo scopulosam dicit. Parnasus: mons est phocidis decantatissimus: baccho dedicatus & Apollini: ut auctor est Macro. in septētrionem flexus usq; ad oetheos & etolios montes. Vtroq; iugo: significat uenisse locros: ozolas & delphos qui homines habitant parnasum. Habet. n. parnasus duo latera: alterum in meridiem uergēs. in quo delphi Alterum in occasum prospectans: in quo habitant locri & ozolæ ut scibit Strabo: Ideo Lucanus respiciēs mōtis situm qui bifidus est: utroq; iugo dixit. Nam qui heliconem & citheronem colles assignauerunt parnaso erroris sui excusationē nullā īueniēt. Sūt. n. a parnaso seiuncti: qđ patebit uetustos cosmographos diligentius īnspiciēti. Boeti: præterea etiam Boetii duces. Coieř. i. conuenerunt ad Pom. & q fuerūt declarat uidelicet quos impiger ambit fatidica zephisus aqua. Fatidica. i. iuxta quem flu. est templum fatidicæ themidis. Cephisos: flu. est boetiæ e lilea urbe ortū habens ī cuius amnis marginibus themidis tēplū fuit: quæ fata siscitātibus dabat. Cadmeaq; dirce: thebas urbē boetiæ quā cōdidit Cadmus: dircē appellauit Luca. a fonte dirceo q ante thebas ē pro urbe fontē ipsū ponēs. Piseæq; manus: pisa & elis arcadiæ ciuitates fuerūt: iuxta olympum montem: ubi olympica certamia ī honorē Iouis celebrabantur. Sicaniis al. aquas: hoc dixit secundū fabulas & rei ueritatē: fabula ē q alpheus annis uiderat ī undis suis Arethusā nymphā post sudorē uenatiōis se lauantē: quā uisā stati amauit q̄ cū illi aduersaretur hāc uiolare uoluit: illa ī fugā cōuersa ē: quæ diu e māibꝫ illius elapsa tādē cū uincereť ab alpheo: supplex deos rogauit: ut sui misererenť: & stati cōuersa ē ī fōtē sui nominis: Alpheus stati fōtē suū secutus ē: illa subter mare p mediū trāsiuit ī Siciliā: ut aquā suā nō īmisceret amaritudini maris & ab elide usq; ī Siciliā penetrauit. Alpheus psecutus ē eā: dicit ergo p æquora. Mittēs sic al. aqs: nam ita eē dephēdiť ex eo q apud pisas singulis qbusq; lustris ī honorē iouis Olympia certamia celebrarēť: & sacrificia fierēt: sāguis & sordes uictimaꝝ q̄ apud pisā & elidē iolabāť: postea ī Siciliā appebāt ī arethusa fonte. Huius sententiæ fuerūt Pindarus: & Timeuus philosophus: sed Strabo id plane disputat fabulosum esse & impossibile. Mænala: mōtes archadiæ. Oethē: mōtē thessaliæ: ubi Hercules cōbustus ē: nā cū illi uxor eius deianira misisset uestē Neseo sanguine tinctā q stulta credebat: ipsā uires amoris hře (erat āt lerneo sanguine uenenata) stati uenenū serpēs ad medullas usq; Herculis ita penetrauit ut ī furorē conuertereť: & cū dolorē pati nō posset: rogū sibi cōstruxit in quē se iniiceret: & Philoctetæ cui arcū suū & sagittas reliqt: iussit ut flāmā rogo subiiceret: & ita cōbustus ē: ideo dicit herculeā œthen: ī qua Hercules combustus est. Trachinius: Trachin: ut ostendit Strabo: Boetiæ est ciuitas Theteæ noīe similis phocensi exigua sane: eius ciues trachinii uocanť.

Theſproti: driopeſq̃ ruūt: quercuſq̃ ſilentes
Chaonio ueteres liquerunt uertice ſellæ.
Exhauſit totas quanuis delectus athenas.
Exiguæ phœbea tenent naualia puppes.
Treſq̃ petunt ueram credi ſalamina carinæ.
Iam dilecta ioui centenis uenit in arma
Creta uetus populis: gnoſiaſq̃ agitar̄ phar̄tras
Docta: nec eois peior cortyna ſagittis.
Tunc q̄ dardaniā tenet oricon: & uagus altis
Diſperſus ſyluis athamas: & nomine priſco
Encheliæ: uerſi teſtantes funera cadmi.
Colchis & adriacas ſpumās abſyrtos in undas.
Penei qui rura colunt: quorumq̃ labore
Theſſalus hemoniam uomer ꝓſcidit hiolcon.
Inde laceſſitum primo mare: cum rudis argo
Miſcuit ignotas temerato littore gentes:
Primaq̃ cū uētis pelagiq̃ furentibus undis
Compoſuit mortale genus: fatiſq̃ per illam
Acceſſit mors una ratē. tūc linquitur hæmus:
Thracius: & populū pholoe mētita biformem

Theſproti: Theſproti acarnaniam & etoliā ſupiorē habitabāt: barbaroꝝ ſane: ut refert Strabo. natio: ſub theſprotis priſtinis ſæculis erat dodona. Dryopes: populi ſunt Epiri. Sellæ: ſellaꝝ: populi ſunt in epiro: q̄ chaonia ē appellata a chaone fratre heleni: ut Vir. Chaoniāq̃ oēm troiano a chaone dixit ubi nemus erat plenum quercubus q̄bus ĩhabitabāt colūbæ: & ſciſcitatibus reſpōſa dabāt: q̃ſi ex ore Iouis. Ioui. n. nemus illud cōſecratū erat. Dicit ergo quo tēpore miſſerūt auxilia Pō. tū colūbæ reſpōſa amplius nō dabāt: iō ſilētes quercus. i. ĩ q̄bus iā ſiluerāt colūbæ. Chaonio uertice: q̄a ĩ mōte ſint poſiti. Exhauſit totas: dicit q̃uis milites delecti eſſent tamē athenas exhauſerunt: uidelicet ꝙ tāta multitudo uiſa eſt militū: ut Athenæ deſertæ fuerīt: & pene uiduatæ. Exiguæ pupes: relictæ ſunt paucæ naues q̄ pyræū portū Athēieſiū cuſtodirēt: nā pyreꝰ portꝰ famoſiſſimus erat Athenis: cuius naues q̃ſi ĩpiū totius græciæ tēuerūt. Delectus. ſ. militū. Naualia py. idest naualia pyræi portus. Treſq̃ petūt ue. & ſalamī Cypri miſit auxilia Pō. ſed uerā dicit: q̄a thelamō pr̄ teucri & aiacis cū. xii. nauibus miſit hos filios ad Troiā cū Agamēnone: cū ad excidiū Troianū græci mille nauibꝰ ꝓfecti ſūt: teucer ne faceret ꝯtra pr̄is ĩpium: nō ē auſus ĩ patriā r̄dir̄: nā pr̄ mittēs Aiacē & teucꝝ ꝑcepit ne alter ſine altero r̄diret: mortuo aiace q̄ d̄ſpatiōe armoꝝ Achil. ſe ĩterfecerat. Teucer nō ē auſus r̄dire ĩ patriā: ubi erat Thelamō pr̄: ſed ꝓfectus ĩ cypꝝ ſalaminā cōdidit nouā: iō ĩmitati ſūt ſalamīa antiq̄ telamōis: q̄a ſicut miſerat. xii naues ad auxiliū Agamēnonis aduerſus Troiā: ſic & ĩpa tres miſit cū Pō. contra cæſarē q̄ natus erat a ſanguine troianoꝝ.

Petūt credi uerā. i. uidēt̄ poſtulare ut credat̄ ſalamī uere eē a teucro cōdita: quū auxilia mittat aduerſus Cæſarē troianū. Iā delecta Ioui: & cretēſes q̄ cētū urbes habebāt miſerūt auxilia Pom. Dilecta ioui: q̄a ĩ ea educatus ē & ſepultus. Centenis po. q̄a cētū habitabāt urbes ſicut Vir. Cētū urbes habitāt nūc tres tātū urbes eē dicūt̄. Agitar̄: tractar̄. Gnoſis gnoſias urbs metropolis ē totius cretæ ĩ q̃ r̄gia mīois fuit. Cortynia: cortynia ciuitas ē: ubi ſtabula Regis Mīois fuere. Nec peior: nō imperitor. Eois ſagittis: idest parthoꝝ q̄ ſunt populi orientis. Tunc: ſcilicet uenerūt. Oricon dardaniā: Oricū oppidū ē ad initiū epiri cōditū a colchis ut tradit Pli. q̃uis Troianos poetā fuiſſe hic ĩnuat. Athamas: flu. epiri q̄ dicit̄ ĩcēdere ligna admota: unde Oui. meta. In ſecta pythagorea dicit: Admotis athamātis aquis ĩcēdere lignū Narrat̄: minimos quū luna receſſit ĩ orbes: dicit ergo populos Athamanes q̄ iuxta flu. athamātē habitāt ueniſſe ĩ auxilia Pom. Encheliæ: ēt encheliæ populi illyriæ nō procul a ceraunīis mōtibus ubi cadmus cū hermiōe uxore cōuerſi ſunt ĩ angues. Priſco: antiquo. Teſtātes fune. cad. nā apud enchelias ea oſtēdebātur: dicit Stra. q̄ de Cadmi & hermiones mutatiōe narrata ſūt ĩde ſumpto noīe: nā εγχελυσ anguillā ſignificat. Colchis: uenerūt ēt q̄ habitāt colchon ĩſulā: q̄ eſt haud procul a caucaſo monte: hæc loca ſubegerat Pō. cū perſequeretur Mithridatē. Abſyrtos: flu. colchoꝝ: ſic dictus ab Abſyrto fratre Medeæ quem illa fugiens mēbratī dilacerauerat. Nota fabula.

In undas adriacas: quia deſcendit in mare adriaticum in omnibus ſubaudi uenerunt. Penei: amnis theſſaliæ ante omnes claritate inſignis: ortus iuxta gonphos inter oſſam & olympū fluit amœniſſima tēpe interſecans, Pli. Colūt rura. i. q̄ peneum amnē habitāt. Hemoniā hiolcon: urbē theſſaliæ. Quoꝝ: theſſaloꝝ. Inde laceſſitū primo mare: Ex hac theſſalia inquit primum nauigare cœperunt prīcipes: nam ædificata prima naue argo ab argo fabro: cui ſuū nomē tantum poſuit: Iaſon theſſalus fuit: qui græciæ prīcipes accitos ſecū duxit: ad inſulam colchon ad rapiendū uelus aureum: quod auxilio Medeæ partū uexit in theſſalia. Inde: a theſſalia. Rudis argo: noua uel quia prīa fuerat: non ita artificioſe ſabricata fuerat: ηαργοσ græcæ per omnes caſus declinatur: latine autem in tribus caſibus tantum: nominatiuo: accuſatiuo: & uocatiuo Hæc argo: hāc argo: o argo. Ignoratas gentes. ſ. theſſalos cholchis qui nunq̄ ante ſe uiderāt. Temerato littore: idest uiolato: q̄ſi nephas. Declarat illud temerato littore: quia nauis prima fuit auſa miſcere terreſtres mortales cū alitibus & piſcibus. Cōpoſuit. i. miſcuit & coniūxit cū uētis & cōcutiētibus undis pelagi. Acceſſit mors una: multa genera mortis ante erant: ſed aliud acceſſit. ſ. naufragiū quod execrat̄ Hor. Illi robur & æs triplex circa pectus erat q̄ fragilē truci cōmiſſit pelago ratē primus: nec timuit ꝑcipitē africū: Iaſonē autē lōga naue primū nauigaſſe auctorē Philoſtephanus. Per illā. ſ. argo. Hemus: mons Thraciæ: ſex millibus paſſuum arduus: teſte Pli. & Solino. Linquit̄: ab incolis. Pholoe: archadiæ mōs olympiæ terræ proximus. Populū biformē. i. cētauros. Mentita: q̄a falſe dixerat centauros biformes habitaſſe ĩ eo monte ſemiuiros non. n. biformes erant: ſed q̄a primū aſſueti equos eq̄tare & frena equis ĩponere: ab his a q̄bus nūq̄ antea uiſi fuerāt ſemiuiri fuiſſe dicūt̄.

Deſeritur ſtrimon:tepido commitere nilo
Biſtonias conſuetus aues:& barbara cone
Sarmaticas ubi ꝑdit aquas:ſparſaqꝫ ꝓfundo
Multifidi peucen unum caput abluit iſtri.
Mœſiaqꝫ:& gelido tellus perfuſa caico:
Idalis:& nimium glebis exilis ariſbe.
Q uiqꝫ colũt pitanẽ:& quæ tua mũera pallas
Lugent damnatæ phœbo uictore celenæ
Q ua celer & rectis deſcendens marſia ripis
Errantem menãdron adit:mixtuſqꝫ refertur:
Paſſaqꝫ ab auriferis tellus exire metallis
Pactalon:qua culta ſecat non uilior hermus.
Iliacæ quoqꝫ ſigna manus:perituraqꝫ caſtra
Ominibus periere ſuis:nec fabula troiæ
Continuit:phrygiiqꝫ ferens ſe cæſar iuli.
Accedunt ſyriæ populi:deſertus orontes:
Et felix(ſic fama)minos:uentoſa damaſcus:
Gazaqꝫ:& arbuſto palmarum diues idumæ.
Et tyros inſtabilis:precioſaqꝫ murice ſidon.
Has ad bella rates non flexo limite ponti
Certior haud ullis duxit cinoſura carinis:
Phœnices primi(famæ ſi creditur)auſi

Strymon:flu.thraciæ. Biſtonias aues.i.grues thracias nã tẽpore æſtatis diſcedũt a nilo q̄ ẽ i lybia:& cõferũt ſe ad ſtrimonẽ q̄ ẽ i ſeptẽtriõe:grues.n.amãt tẽpiẽ:& in eã ſe cõferũt:qa tũc in ægypto uel nilo: tẽpore æſtatis maior calor ẽ:iõ deſerto nilo cõferũt ſe in biſtoniã ubi ẽ ſtrymõ flu.deinde adueniẽte hyeme relicto ſtrimõe redeũt in Nilũ. Tepido:calido.ſ.ſuꝑueniẽte hyeme. Biſtonias.i.thracias:nã biſtones po.ſunt in thracia. Pli. Multifidi iſtri:nã ſex hoſtiis uaſtiſſimis i euxinũ põtũ dſcẽdit iſter:Alii ſeptẽ dicũt primũ peuce:ſecũdũ Naracuſtoma:tertiũ Caloſtoma:ubi ẽ iſula ſarmatica:q̄rtũ pſeudoſtoma ubi ẽ iſula Cone q̄ntũ Baryoſtoma ſextũ ſpireoſtoma dr̃. Vbi ꝑ.a.i.imiſcet aq̄s ſuas aq̄s pelagi.nã iſula cone aq̄ maris circũ inũdat̃:unde trãſeũtibus neceſſe ẽ ut ambiãt iſulã. Perdit.a.deſcẽdit i mare:deſeritqꝫ ſarmaticã iſulã. Vnũ ca.i.hoſtiũ pſeudoſtoma. Peucẽ:iſulã q̄ ẽ i prio iſtri hoſtio. Spſã:aſpſã ablutã & madefacta ab illo hoſtio. Mœſiaqꝫ.ſ.deſerit̃ a populis ſuis:Eſt ãr Mœſia minoris aſiæ regio.

Tellus ida:ab ida fit idalis.i.terra idæa:dicit põ. auxilia dediſſe oẽs q aſiã icolũt iuxta idã. Caico : qa ab ida queãdmodũ bacchilides iq̄t fluit caicus id Stra. negat ſed i teutrãia ortus ad gergethã uicũ ꝑgamũ ꝑterfluit ꝑ cãpũ:q caicus appellat̃. Exilis ariſ.ciuitas ẽ Troiæ:teſte Stra.Ariſba ciuitas ẽt i leſbo fuit.Ariſbꝰ uero Thraciæ flu.ẽ ꝓpe quẽ cebrini Thraces hitant

Pitanẽ:ciuitatẽ æolicã:e pitãna fuit Arceſilaus academicus q cũ zenõe apd̄ polemonem didicit:tradũt apd̄ pitanẽ lateres ſuꝑ aq̄s inatare:qd̄ & i Etruria i inſula q̄dã cõtigit:nã cũ terra ſit leuior q̄ aq̄:uehi eã cõtigit:ita refert Stra. Et q̄ tua mũera pal.palas tibiarꝫ uſũ prior iuenit:quarũ ſonus placuit qdẽ: iflãte ãt ea buccas diſplicuit:unde Oui.ſexto faſto.pria terebrata ꝑ rara foramia buxo:Vt daret effici tibia lõga ſonos Vox placuit:faciẽ liq̄dis referẽtibꝫ undis Vidi & uirgineas intumuiſſe gẽas Ars mihi nõ tãti ẽ Valeas mea tibia dixit hæc de ſe loq̄t̃ pallas & abiectã tibiã ſuſtulit marſya:& tãtũ ualuit ea arte ſonãdi:ut phœbũ auſus ſit ꝓuocar̃:a quo uictus & excoriatus i flu. ſui noĩs cõuerſus ẽ:ſed iõ celenas dicit lugere mũera palladis qa cã fuit ut Marſya ciuis nimiũ ſuꝑbus cõuerteret̃ in flu. Celenæ:urbs phrygiæ ubi natus eſt Marſya q̄ deinde apamea uocata fuit:eo flumine circõfuſa.Pli. Munera:tibias. Damnatæ:a phœbo q i certamẽ prouocatus uicit:& uictũ pelle nudauit & i flu. uertit.Pli.uero igẽti platão marſyã ſuſpẽſũ cõfirmat. Qua celer:nã hic flu.Marſya deſcẽdit i Meãdrꝫ. Meãdrõ:amnis q ꝑ phrygiã & cariã excurrit:& adeo ſinuoſis flexibus deſcẽdit ut i fõtẽ ſuũ regredi uideat̃: & ſecũ trabit Marſyã amnẽ. Paſſaqꝫ ab au.& populi lidyæ uenere ubi naſcit̃ pactolus & hermus Lidiæ flu.q harẽas aureas ſecũ trahũt Vir.Atqꝫ auro turbidus hermus:ſed hermus Myſiæ initiũ eſt. Tellus.ſ.Lidya. Auriferis me.qa arẽis aureis irrigat populos. Nec hermus ui.ſ.pactolo:q & ipſe arenas aureas trahit. Iliacæqꝫ ma.om. p.ſ.i.malis auſpiciis:qa uici cõſueuerãt:nã Ilion ter capta ẽ:primũ ab Hercule & Telamõe:deinde ab agamẽnone:a quo euerſa ẽ:poſtremo a fimbria romano duce capta ẽ & deleta: ẽ ãt urbs i aſia:quã recidiuã cõdiderant.

Nec fabula troiæ:nec eos cõtinuit:quo minus ſe Põpe.cõiũgerẽt ꝙ a ſanguie ſuo iactabat̃ genus ſuũ traxiſſe Cæſar:nã Cæſar ferebat ſe a ſanguie Iuli troiãi originẽ ducere Vir.Naſcet̃ pulchra troianus origie cæſar. Syriæ:populi i oriẽte. Deſertus: ab icolis ſuis. Orontes:flu.Syriæ iter libanũ & antilibanũ iuxta heliopolĩ oritur:ſub terrã illatus iterꝫ emergit ꝓpe Anthiochiã procedẽs i mare Seleuciæ proximũ defert̃. Et felix ſic.ſ. n.ſignificat ipſã fertiliſſimã regionẽ. Niuos:ciuitas ẽ ſyriæ quã cõdidit ninus:cuius uxor ſemirãis regno ſuccedẽs cõdidit Babylonẽ. Damaſcus:& ipſa ſyriæ pria ciuitas ẽ. Gazaqꝫ:ciuitas a diuitiis appellata: quã cãbiſes cõdidit Perſarꝫ rex. Idume:ciuitas q̄ abũdat palmis Vir.iii.geor.Prius idumeas referã tibi mãtua palmas ẽ ãt ciuitas a meridie qdẽ cõtermia Arabiæ a ſeptẽtriõe uero phœniciæ. Arbuſto:locus ẽ arboribus cõſitus.

Et tyros iſtabilis:propter terremotum. Sidõ:ciuitas fuit a phœnicibus condita dicta a frequentia piſcium quos ſidonas uocant. Pretioſa murice:quia ibi tingitur purpura. Has ad bella ra.ſed tyrus & ſidon reſpicientes minorem urſam nauigant in Italiam:nam cynoſura ideſt urſa minor nauigantibus a Tyro in Italiam iter oſtendit. Phœnices primi:dicit phœniciam ſecundum non nullos primam fuiſſe litterarum inuentricem:licet non notis primum:ſed animalium figuris uſos fuiſſe credatur:ſed Plato dicit litteras antiquiſſimas uideri apud Aegyptios:Cornelius tacitus idẽ dicit:uidelicet animalium figuris pro litteris uſos: quorum adhuc monumenta pro memoria ſeruantur:ꝙ teſtatur Ariſtoteles:ubi cum ſerpens retorta in os cauda:annum ſignificat:quia annus in ſe reuertitur. Virgilius. Atque in ſe ſua per ueſtigia uoluitur annus.

Nōdū flumi.nondū isis in ægypto iuenerat papyꝝ ubi scribereť:nā βιβλοσ est iuncus:& ex iteriori cortice cōpaginauit libros:& papyros appellauit:nā secūdū quosdā isis prima dr̃ fuisse:quæ litteras inuenit apđ ægyptios.Alii mercuriū uolūt. Memphis:ciuitas ægypti ubi erat tēplū isidis:q̄ a Iunone primū in uaccā cōuersa ē:deinde a Ioue in isidē deā:quā coluerūt ægyptii. Flumineas:quia iunci nascūtur in fluminibus. Magicas: sapientes & eruditas:nam in oriēte apđ ꝑsas ꝓcipue sapiētes magi dicunť quos græci philosophos: nos sapiētes:dicimus. Tauri:mōs ē oriētalis iter ægyptū & pāphilū pelagus obiectus septētrioni uicinus caucaso:unde & nōnulli utrūq; unū eē crediderūt. Tarsos:ciuitas ciliciæ quā cōdidit Perseus. Coryciū:Coricus eodem nomine oppidū & portus & specus est ciliciæ croci fama íclitus q mōtē ípositū mari a summo cauat uertice:patulus hiatu amplissimo:ꝑ duo.n.milia & quingentos passus extēdiť nō sine largo die.hinc íde fōtiū larga & assidua scaturigie.Solinus.Itē coryciū antrū í parnaso ē nymphaꝝ domicilio celeberrimū:de quo Oui.Corycidas nymphas & numía mōtis adorat. Mallos:ciuitas maritima ciliciū. Aegæ: oppidū ē libeꝝ í cilicia.Pli. Naualibus : ꝑꝑ naualia: nā piratæ has urbes coluere. Iusta ca.qa destitit esse pirata postq̄ a Pom.uictus ē. Mouit & eoos:ēt q iuxta gangē Indiæ flu.habitāt ad bella uenere. Recessus:separatos locos oriētis. Gāges:flu.Indiæ latissimus ex scythicis mōtibus defluēs:quū ad planiciem ꝑuenerit ad oriētē cōuersus: palibothra ciuitatē maximā ꝓterfluēs:í eius mare ꝓgrediť uno hostio.Strabo Hūc Alexā.post oceanū nauigare timuit. Toto q so.hic solus dr̃ fluere oriētē uersus:cū alia flumina aliorsū tēdāt. Euꝝ:qa eurus flat ab oriēte. Hic ubi pel.hic gāges ē q primū deterruit Alexā.post oceanū ut ulterius ꝓgredi nō auderet. Pellæus du.Alexan. natus í pella urbe macedonū:unđ Iuue.Vnus pellæo iuueni nō sufficit orbis. Tethyos:primū continuit oceanus:sed post oceauū gāges. Cōstitit:firmatus ē & nō ausus ulterius ꝓgredi. Et magno uici:deniq; cōfessus ē se nō posse ꝑagrare totū orbē:qa maior esset q̄ ipse cōꝓhēdere posset. Quaq; ferēs:nūc indos uenisse cōmemorat in expeditionē pom.quos subegerat. Diuiso gur.qa duobus hostiis in mare descēdit īdus flu.q defluit a paropanyso iugo caucasi mōtis í Indiā:a quo India ē denominata:hic etiā recipit hydaspē:q parthiā ꝓterlabiť: & ex eo q̄ta sit uastitas íde deꝓhēdiť:q; hydaspē q̄si limū obruit: & ideo dicit.Nō sētit hydaspē.scilicet magnitudíe sua subaudi a superiori:mouit eos fama belloꝝ. Bibunt teneras

Mansurā rudibus uocem signare figuris
Nondū flumineas mēphis cōtexere biblos
Nouerat:& saxis tātum uolucresq; feræque
Sculptaq; seruabāt magicas animalia liguas.
Deseritur tauriq; nemus:perseaq; tarsos.
Corycium patens exesis rupibus antrum.
Mallos:& extremæ resonāt naualibus ægæ.
Itq; cilix iusta iam non pirata carina.
Mouit & eoos bellorum fama recessus:
Qua colitur ganges:toto qui solus in orbe
Hostia nascenti contraria soluere phœbo
Audet:& aduersum fluctus impellit in eurū.
Hic ubi pellæus post tethyos æquora ductor
Constitit:& magno uinci se fassus ab orbe est.
Quaq; ferens rapidum diuiso gurgite fōtem
Vastis indus aquis mixtum nō sētit hydaspē.
Quiq; bibunt tenera dulces ab arūdiē sucos
Et qui tingentes croceo medicamine crimen
Fluxa coloratis astringunt carbasa gemmis.
Quaq; suas struxere pyras:uiuiq; calentes
Conscendere rogos:proh quanta est gloria gēti
Iniecisse manum fatis:uitaq; repletos
Quod superest donasse deis.uenere feroces
Cappadoces:duri popolus nō cultor amanni:
Armeniusq; tenens uoluentem saxa niphatē.
Aethera tangentes syluas liquere coastræ

.d.s. Solinus dicit India:q̄ parte palustris ē arundinē creat:adeo crassā ut internodiis scissis lembi uice uectet nautas:& in radicibus eaꝝ humor dulcis est ut suauitatē melleā imiteť:quod Luca.breuiter perstrixit. Etq cingētes.c.m.idē Soli.dicit í indis:omnibus promissa cæsaries ē:nō sine fuco cerulei coloris:aut crocei:sed cultus corporis in gēmis ꝓcipuus est. Coloratis gem.i.margaritis uersi coloribus:nā habēt gēmas pro fibulis:inde dicit astringūt:qa fibula astringit in hūeris clamydē. Fluxa carbasa.i.tunicas lineas a sinu fluētes. Qui suas.s.p.apud indos eminentissimū sapientiæ genus est repletos uita structis rogis & acensis mortē accersere uiui .n.se sup rogos iniiciunt uolūtaria morte uitā finientes.Pli. Quanta ē gloria:qa eminētissimū sapientiæ genus est & religionis. Proh:cū admiratatiōe legendū. Iniecisse ma.fa.i.ꝓripuisse fata nolētia. Quod superest do.de.nā q; uitæ superat diis donare uoluerūt. Venere:ad auxilia pom. Nō cultor duri amanni:unū ex reliquo sequiť:nā qa durus est:ideo non colitur:amānus mōs est q a siris ciliciā disterminat: in quo ē oppidū bomite Pli. Tenens:habitās. Niphatē:flu. ē armeniæ uelocissimus q tanta celeritate decurrit ut secum saxa deuoluat. Coastræ.populi indiæ:apud quos nemora sunt tam procera & sublimis celsitudinis ut nec iactu sagittæ transiri possint. Syluas tangentes æthe.qa nō possunt ꝑtrāsiri cacumina arboꝝ. Arabes.populi sūt orientis:qui quia habitant in oriēte:ideo admirati sunt cū uenissent in occidentē:& uidissent umbras nō ire a sinistra:nam his qui habitāt in oriente cum sol ad occasum tendit:umbra sinistrorsum uergiť sed habitantibus in occidente:sicut nos:cum sol tendit ad occasum umbra dextrorsum uergitur:sicut apud ipsos:ubi dicitur maleū mōtē sex mēsibus in austꝝ.i.in dextrā partem uergere umbras:& totidē mensibus in septentrionē. In or.igno.i.í occidētē. Sinistras: ut í oriēte. Horestes:po.sūt í r̃motissia regiōe hītātes meridiē uersus.

Extremos: quia habitãt meridiẽ uersus ĩ extrema pte orbis: ultra quos nulla hoĩum ĩueĩt habitatio. Carmanos: carmania regio ẽ cõtermina psis q̃ oppida hẽt zethym & alexãdriã. Pli. Aspicit arcton: bene aspicit ut sam: sed nõ totã: ergo hoc facit rõ orizontis. Orizontes ãt dicũt fines: quoad oculi nostri pspicere posũt opizω græ. termino la. Orizõtes eni duo sunt. s. sublimis & humilis: sublimis ĩ arctico: humilis ĩ antractico: terra in medio ẽ & sphericа. q iuxta orixõtẽ sublimẽ ĩcolũt nõ possũt uiuere eos q ĩ orizõte imo habitãt: quia tumor terre impedit. nec nos illos prospicere possumus: ideo dicit hos populos q habitãt ĩ oriẽte meridiẽ uersus in orizente depresso tumore terræ ĩpediri: & parꝫ admodũ uidere septẽtrionũ flexus. Flexus. i. uergẽs in meridiẽ qa ĩpedit tumor terræ sphæricæ q̃ impedit oculos eorꝫ ne ad orizontẽ nostrorꝫ puenir possint.

Lucet exi. bootes ẽ stella ĩ minori ursa posita q̃ plaustrꝫ comitat: nã sũt q̃dã stellæ q̃ faciũt plaustrꝫ: & bootos ẽ q̃si bubulcus: q plaustrꝫ uehat: q græcæ uocatur αρκτοφυλαξ. i. custos ursæ: sed occurrit quæstio cur dicat uelox: cũ Virgi. & alii tardã dixerit diuerso respectu uelox dr̃ & tarda: tarda dicitur quia magno tẽporis spacio magnã cæli ptẽ discurrit: sed si cõsyderemus tẽpus tarda uidetur: si spacium qd̃ pcurrit uelox est: sed est alia ratio: cur uelox & tarda sit: qa respicit ad sitũ regionis: scilicet arabicũ: uelox est quia totũ arctophilacẽ idest bootem uidere nõ possunt: sed paruã eius partẽ: & quia cito occidit arabibus: ppea uelox esse uidetur: nobis ãt quia nunq̃ occidit: tardior uidetur: nã a nobis sp uidet & nunq̃ occidit: nisi cum aurora lucescit. Aethiopũq; solum: æthiopes duo sunt scilicet ĩ oriente & occidente. Solinus dicit hanc regionẽ æthiopũ non subiectam fore alicui signo zodiaci: nisi ungula tauri protẽso pede illos pertingeret: Ratio est hæc: quinq; enim sunt zonæ: duæ extremæ frigidissimæ una feruẽtissima: sed ĩter has frigidissimas & mediam utriq; duæ temperatæ sũt quæ habitãtur a nobis. Sed signifer circulus ita ambit obliquas has zonas ut nunquã perueniat ad hanc mediã & nunquã ad has frigidissimas redeat uicinus ãt ẽ sol his duabus mõ magis: modo minus: & cum apd̃ antipodes facit æstatẽ minus appet nobis: e diuerso: cum ergo meridiẽ uersus positi sint æthiopes: circulus signifer excludit eos ĩ oriẽte: & q ĩ occidẽte positi sũt nisi ungula tauri ptẽderet nulli signorꝫ zodiaci subiecti essent: sed qa dixit poplite lapso respexit ad fabulã: nã Iuppiter cõmutauit se ĩ taurꝫ: & captus amore Europæ blãde ad eã uenit: q̃ cũ cæteris æq̃libus flores colligebat: & poplite flexo puellã ĩ tergũ recepit & bosphorꝫ mare traiecit: deinde in signũ tauri extẽdẽtis pedẽ trãslatus ẽ ĩ cælũ. Signiferi poli: idest zodiaci ferẽtis signa.

Ignotum uobis arabes uenistis in orbem
Vmbras mirati nemorum non ire sinistras
Tum furor extremos mouit romanus orestas
Carmanosq; duces: quorꝫ iã flexus in austrũ
Aeter nõ totam mergi tamen aspicit arcton:
Lucet & exigua uolox ubi nocte bootes.
Aethiopumq; solũ: q̃ non premeret ab ulla
Signiferi regione poli: nisi poplite lapso
Vltima curuati procederet ungula tauri.
Quaq; caput rapido tollit: cũ tigrid̃ magnus
Euphrates: quos non diuersis fontibus edit
Persis: & incertum tellus si misceat amnes
Quod potius sit nomẽ aqs sed sparsus ĩ agros
Fertilis euphrates phariæ uice fũgitur undæ.
At tigrim subito tellus absorbet hiatu:
Occultosq; tegit cursus: rursusq; renatum
Fonte nouo flumen pelagi nõ abnegat undis.
Inter cæsareas acies diuersaq; signa
Pugnaces dubium parthi tenuere fauorem:
Contenti fecisse duos. tinxere sagittas

Procederet ungula. s. meridiem uersus: ubi sunt positi æthiopes. Poplite lapso. i. genu flexo quo gestu fuit: dũ exciperet puellã. Quaq; caput: dicit ẽt ex Armenia uenisse populos. Euphrates: orit ex armẽia maiore sub radicibus mõtis quẽ cathoten appellãt ut Mucianus: ut Domitius corbulo: ex mõte aga receptisq; aliquot fluuiis luctat cũ tauro mõte: quẽ tãdẽ apud elegeam scindit: & inter arabiã Comagenẽq; pfluẽs mox babylona itersecat: & ĩ mare erythreũ ĩfluit. Ex eadẽ armenia tigris ortũ hẽt a loco q elogosine appellat: primũ pigre fluit: mox quũ ad fines medorꝫ puenit rapidissimus ẽ: unde nomẽ sumit: nã tigrim medi sagittã uocãt. ĩfluit ĩ arethissã lacũ omnia põdera sustinentẽ: transuetusq; resistẽte tauro in profundũ specũ mergitur: subterq; lapsus ab altero eius latere erũpit apud zoroãdã: eundẽq; esse purgamẽta demersa ostendũt: trãsit d̃inde in thesbitẽ lacũ: & idẽtidẽ absconditur rursusq; emergit: mox diuisus insulam mesopotamiã complectitur & in euphrartem apud babylonios descendit auctor. Plini. & Solinus. Dicit poeta q̃ uterq; tantæ magnitudinis ẽ q̃ si misceant in unum: incertum est uter eorꝫ nomẽ obtinuerit: an tigridis an euphratis. Persis: cuius pars est Armenia. Non diuersis fontibus: Nam tigridis & euphraris fontes inter se distant solum stadiis duobus milibus & quingentis. Stra. Sit nomen: an de noĩe Euphratis appelletur: an. tigridis. Sed spsus in agros: sed fertilis Euphrates est: cum in agros funditur: nam cũ Euphrates Mesopotamiam inundat illã fertilissimã reddit eodẽ tpe quo Nilus ægyptũ. Phariæ: niliacæ: nã pharus ĩsula ægypti ẽ. At tigri: sed tigris defluẽs p pthiã & armẽiã stati mergit & p. xii. milia passuũ subterrãeo meatu discurrẽs tãdẽ emergit. Nouo. s. pelagi: uidelicet maris rubri. Inter cæ. alii qdẽ populi sequebãt Põ. sicut dictũ ẽ: soli uero parthi medios se iter utrũq; gessere ducẽ: satis enim habuere q̃ ex tribus romanis principibus duos fecissent occiso Crasso cum exercitu. Acies: inter arma cæsaris. Diuersa signa. s. pom. contra Cæsarem. Dubium fa. quia neutrum secuti sunt: atqui Iustĩus cum trogo parthos ĩ castra pom. uenisse auxilio refert. Errãtes: qa errabãt sicut numidæ: nã plaustris uehebãt liberos & uxores: ubicunq; nox dep̄hẽdisset ibi habitabãt. Ideo cãpestres scythæ ab Hora. nuncupãt.

Bactros:scythiæ fluuius qui hircanos fines includit : a quo populi circa habitantes Bactriani dicuntur. Vastisq; hyr.nā hyrcania ē siluestris & nemorosa & tigribus abūdās scythaꝝ regio. Hīc:ab hac scythia. Lacedæmonii he.populi scythiæ ut dictū ē supra:dicti ab ηνιοχοσ auriga:nā rhecas & āphistratus aurigæ Ca. & Pol.hāc regionē tenuerūt:& a se noīarūt:hos nunc lacedæmōios appellat poeta:qa a lacedæmōiis rheca & āphistrato originē hēnt. Moto.g.a.f.i.equo pugnātes. Sæuis:aspis bello. Affinis:uicius. Sarmata:sarmatæ sunt scythiæ populi:quos græci sauromatas uocant:unđ Iuue.Vltra lauromatas : sunt autem populi qui

Errātes scythiæ populi:quos gurgite bactros
Inclusit gelido:uastisq; hyrcania syluis
Hinc lacedemonii moto gens aspera freno
Heniochi sæuisq; affinis sarmata moschis
Colchorum qua rura secat ditissima phasis.
Q ua crœso fatalis halys:qua uertice lapsus
Rhiphæo tanias:diuersi nomina mondi
Imposuit ripis:asiæq; & terminus idem
Europæ:mediæ dirimens confinia terræ.
Nūc huc nunc illuc qua flectit' ampliat orbē
Q uaq; fretum torrens meotidos egerit ūdas
Pontus:& herculeis aufertur gloria metis:
Oceanumq; negat solas admittere gades.
Hinc & sidoniæ gentes:auroq; ligatas
Substringens arimaspe comas.hinc fortis ari/
Longaq; sarmatici soluens ieiunia belli us
Massagetes quo fugit equo:uolucresq; geloni
Non cū memnoniis deducens agmina regnis
Cyrus:& effusis numerato milite telis

ex ꝓfundo paludis Meotidos īcipiētes r̄giōes uersus boream itinere dierum quindecim incolunt exilem quidem ac tenuem: sed felicibus & infelibus arboribus abūdātē q secūdum Pli.đ medoꝝ sobole sunt & Florus.Sarmatæ īqt nihil p̄ter niues rarasq; syluas habēt:qb9 ē tāta barbaries ꝙ pacē ñītelligūt. Moschis: po.sūt scythiæ uicini sarmatis. Colchoꝝ.q.r.phasis flu.đ armēia fluēs:q p̄terlabit' colchos:per quē argo nautæ cū Iasōe īgressi sūt ad colchos. Oui.vii. meta. Multasq; ꝑpessi claro sub iasōe tā.Cōtigerāt rapidas limosi phasidos undas:ē ēt phasis urbs colchoꝝ emporiū Stra. Ditissima:regio.n.colchoꝝ amœnissia ē:fructib9 & fabricādis nauib9 opportūa.lino.canabe cæra.pice:fœcūdissima mel tamē frequētius amaꝝ ē.

Fatalis:respicit historiā.nā crœsus cū bellū cyro ꝑsarū regi īferre paret apolinis oraculū sciscitatus ē:quē nā exitū eēt hiturus:respōdit oraculū ābigue sicut cō sueuit. Crœsus ꝑdet halym trāsgressus pluria r̄gna crœsus ī fauorē suū hoc oraculū apol. accepit Crœsus:rex lidiæ. Perdet:ꝑ destruet:sed oraculū amittet ītelligebat:qa uictus ē a cyro magna pugna:& ī regnū suū trepidus refugit:seq; ī sardi metropoli r̄gni sui recepit:& cū cyrus obsedisset eā:ad extremū & ipsū regnū:& regē ī ꝑtātē suā redegit:fatalis igit' fuit.i. ꝑniciosus. Halys:flu.ē pōti:& orit' ex radicibus tauri mōtis:& đflēs ꝑ cappadociā disiūxit olī r̄gna lidiæ a ꝑsis:q ēt teste Hero.uersus boreā exiēs ī euxinū pō tū desinit:unđ Oui.đ pōto ostēdit:Adde ꝙ hic scythico miscent' flumia ponto:Influit & multo uertice tortus halys. Tanais:flu.fert' đ septētrionis ꝑtibus:nilo cōtrarius:nō tamē ꝑ diametꝝ:ut qdā putāt:sed orietalior:originē:ut ille:īcertā habēs. Qua.s.ea ꝑte habitātes. Riphæi:mōtes sūt septentrionis. Ripis mū.ripis asiæ& europæ tanais.n.asiā ab europa distermiat. Mediæ ter.ī q̄ mediis ipse ē. Ampliat or.qa q̄ ꝑte īcuruat' ī asia auget Europā:q̄ ꝑte īcuruat' ī europā:illic Asiā auget. Hīc: ab eurupa. Illīc:ab asia. Pōtus ege.f.s.Meotidis un.qa Tanais flu.nō prius ī meridiē uergit' q̄ recipit' a Meotide palude:quā adeo lōge lateq; āplificat:ut ab ignaris p̄grādis maris sinus credat'. Pōtus:euxinus. Meotidas un.qa ripis meotidis paludis apđ boroastras ab Alexādro termīus itīeris sui positis aris đsignatus ē. Aufert'.g.m.h.qa nō solū Hercules ī oceāo gades posuit:sed ēt Alexāder ī Meotide palude terminū statuit. Oceanūq; ne.i.negat oceanū solas gades accipe: qa & ī meotide palude Alexā.terminū posuit & gades. Arimaspe:arimaspus flu.ē aureis fluēs arēis quē scytæ colūt:& qa auro abūdat iō circulis aureis crines nectūt ī corōæ modū. Hīc:a scythia. Arius mas.hi oēs sūt populi scythiæ. Massagetes sol.ie.sar.bel.e.q.f.qa uidelicet hi fugiētes sæpæ hostes ad lassitudinē ducūt': neq; cōmeatibus īdigēt.sed lacte & sāguie eqno nutriūt'.papinius.lactea massagetæ ueluti quū pocula fuscāt. Sāguie puniceo.q mos ēt sarmataꝝ fuit:ut Pli.& bisaltaꝝ:ut Vir.& cōcāoꝝ ut Hor.ī carminib9 testat'. Belli sar.i.bellū qđ cōtra sarmatas gerit. Volucres ge.populi scythiæ a filio Hercu.gelono appellati.Hero. Nō cū mem.ꝑ similitudinē exaggerat exercitū.Cn.pō.dicēs nūq̄ ante fuisse exercitū:ī quo dux plurib9 r̄gib9 īparet q̄nūc pō. imparabat.Non cyrus:non xerxes:non agamemnon: tot nauib9 bellū ante gesserūt. Ordo ē:tot reges nō hahuere unū ducem. Ducens agmina.i.inferens bellum parthis & babiloniis. Mēnoniis regnis.i. mēnon indiæ rex fuit:& auroræ filius: & parthia ꝑs ē Indiæ:quā bello Cyrus īuasit cū babyloniā cepit urbē a Semirami conditā:ī diuersos meatus Euphrate diuiso.Herodo.āt optime describit obsidionem hanc.qua urbē babylonē cepit Cyrus:& dicit nulla ui urbē capi potuisse:nisi hoc fecisset cyrus quod operis adeo magnū laborē perfecit:ut apud posteros plus admiratiōis habituꝝ se crederet:nā euphratē qui preterlabitur hac urbē ī duos alueos diuisit:ut desiccaret alueum & tenuitatē aquæ ad deditionē uenire cogeret babylonios : dicit ergo quo tēpore bellū gessit cyrus cū babyloniis nō duxit secū tot reges quot Pom. Xerses:nec xerses habuit tot reges cū ille descēdit ī græciā tāta multitudīe militū:ut eos sagittis missis numeraret: duob9 āt modis exercitū suū dinumerauit:nā si singulos dinumerare uoluisset:tps nō uacabat:prio septū quoddā ꝯstruxit doriscū nomine:cētū uigiti milia hoīum capienrē:deinde iubebat milites īgredi & quotiēs replebatur locus ille notari iubebat alter modus erat:nam iussit omnes mittere sagittas in unum locum:deinde sagittas numerar' iussit.

Descendit xerxes:fraterniq; ultor amoris
Aequora cũ tantis percussit classibus:unum
Tot reges habuere ducem:coiere nec unquã
Tam uariæ cultu gentes:tam dissona uulgi
Ora:tot immensæ comites missura ruinæ.
Exciuit populos & dignas funere magni
Exequias fortuna dedit:non corniger ammõ
Mittere marmaricas cessauit in arma cateruas
Quicqd ab occiduis libyæ patet:arida mau-
Vsq; paretonias eoa ad littora syrtes ris
Acciperet felix ne non semel omnia cæsar.
Vincedum pariter phrasalia præstitit orbẽ.
Ille ubi deseruit trepidãtis mœnia romæ:
Agmine nubiferam rapto super euolat alpem
Cumq; alii famæ populi terrore pauerent:
Phocais in dubiis ausa est seruare iuuentus
Non graia leuitate fidem signataq; iura:
Et causas non fata sequi:tamen ante furorem
Indomitum duramq; uiri deflectere mentem
Pacifico sermone parant:hostemq; ꝓpinquũ
Orant cecropiæ prælata fronde mineruæ.

Vltor:Agamemnon :nõ habuit tot reges. Fraterni amoris:Menelai fratris sui:nã uxorem illius Helenam abduxerat Paris. Vltor:qa potẽtisissimã urbẽ Troiam totius Asiæ euertit:cũ ulcisci uellet ĩiuriã fratris. Coiere:conuenere. Tã uariæ gẽtes:uidelicet cultu & linguis:ut locis erãt diuersæ. Tot ĩmensæ:hoc fuit:quia fortuna uoluit ut dignas consequeret̃ exequias Pom.& quoniã piturus erat uoluit:ut ipse q totũ orbẽ domuerat cũ toto ẽt orbe terraꝝ periret. Nõ cessauit:cũ his etiã Mauritani oẽs & marmarici ad Pom.uenere. Corniger am.ex ea parte libyæ multi uenerunt in auxiliũ Pom.ubi collit̃ iuppiter in forma arietis:cuius diuinationẽ & oracula plurimũ uenerabãtur antiqui: teste Strabo.libro.xvii.sed eaꝝ reꝝ maxima accessit negligentia:nã romanis Sibyllæ respõsa satisfaciebant : & etrusca diuinatio:ꝑ auguria:per exta : & iouis signa: responsa nõ ut apud delphos & brãchidas uerbis dabant̃:sed magna ex parte nutu & signis & dicitur ab αμμοσ quod significat harenã:nã iuppiter baccho: & populo suo sitiẽti:per libyam iter facienti:ĩ formã arietis pede pulsauit harenã:ubi primũ fons exiuit: unde baccus patri suo Ioui templũ cõdidit. Corniger:ꝗin formã arietis. Marmaricas cateruas:nã marmaria appellat̃ r̃gio ubi positũ est tẽplũ Iouis ammonis. Quicqd:subaudi non cessauit mittere. Libyæ: nominatiuus græcus. Arida:idest penuria aquæ laborans. Patet.i.iacet planitiæ magna. Ab occiduis mauris:incipiẽs ab æthiopibus occidentalibus:nam mauri occidui sunt:& æthiopes:duæ.n.sunt æthiopiæ.s.oriẽtalis & occidẽtalis. Mauris occiduis:idest a Mauris:qui sunt iuxta æthiopas occidentales. Paretonias syrtes.i.ægyptias nã sirtes aphricæ respiciunt ægyptũ:est ãt paretonium urbs ægypti & portus ĩgens q̃draginta fere stadioꝝ.Stra. Eoa:oriẽtalia. Acciperet fœlix:fortuna quæ fauebat Cæsari effecit ut uniuersũ orbẽ haberet in thessalia quẽ una pugna uicere posset. Nenõ.i.ut acciperet oĩa. *Semel*.i.una pugna uiceret uniuersũ orbẽ. Vincẽdũ pariter:quia fortuna uoluit ut ĩ pharsalia totus terraꝝ orbis cõgregatus ab ipso cæsare uinceret̃. Pariter.i. una acie simul oẽs uinceret. Ille ubi deseruit : postq̃ dinumerauit gẽtes:quæ magno pompeio auxilia tulerũt.Nunc redit ad cæsarẽ dicẽs qd fecerit Postquã ex ærario pecuniã sustulerit:ut militibus stipẽdiũ tribueret:dicit.n.illũ cõstituisse ĩ hispaniã proficisci:ut prouinciã illam opibus ac uiris abũdãtẽ subigeret: nã id maximũ uictoriæ momẽtũ fore putabat:si hispanias in suã potestatẽ redigeret: qđ facile se factuꝝ existimauit ꝙ petreius & afranius:tametsi magnos exercitus haberẽt:tamẽ minime duces idonei uidebantur. Ille: cæsar.

Trepidãtis romæ:spoliato ærario timentis. Nubiferam.i.altã:q̃ nubes trãscendat idest transit in galliã trãsalpinã:ut ĩ hispaniã tendat:nam eã prouinciã ĩ potestatẽ suam redigere uolebat:ꝙ maximũ uictoriæ momentũ fore putabat:id quãta astutia ꝑfecerit cæsar hoc deprehẽdi põt dicebat.n.uado ad exercitũ sine duce:& reuertar ad ducẽ sine exercitu. Cunq; alii fa.cũ alii populi metu se dederent cæsari:soli Massilienses ĩuenti sũt q fidẽ senatui populoq; romão seruarẽt:& in officio suo ꝑmanerẽt. Terrore:cæsaris qui oĩa ferro subigeret.

Phocais iuuentus:phocis ciuitas græciæ fuit:quã a barbaris inustam & crematam deseruere ciues : & diu nauigantes in galliam uenerunt:ubi Massiliam condiderunt supra rhodanũ.Est ãt Massilia ut ostendit Stra. Petroso in loco sita cui quidem portus subiacet:saxũ uidelicet ĩ theatri formã:ad austꝝ spectãs:urbs uniuersa pulcherrimis circuncincta mœnibus:magnitudine eximia: in cuius arce ephesiũ & Apollinis delphici tẽplũ cõditũ ẽ. Nõ graia leuitate.i.icõstantia:quæ graioꝝ ẽ propria. Signataq; iura.i. scripta in marmore aut insculpta ære:significat fœdera: quibus populi romani socii & amici facti erant. Causas:iustas.s. Nõ fata.i. fortunã:licet fortuna secũda uteretur cæsar:tamen iustiorẽ causã senatus populiq; ro.q̃ Cæsaris credebãt. Tamẽ ante furorẽ:q̃uis seuere in fide persisterent Massiliẽses:tamen uoluerunt tentare oratiõe lenĩ ut si quo mõ possent aĩum cæsaris placarẽt:anteq̃ plane se Cæsari aduersos ostenderent. Ante.s.q̃ excluderent cæsarẽ. Hostemq; propinquum idest cæsarem uicinum:iam enim aduentabant urbi Massiliæ. Prælata fronde mineruæ.i.oliuæ q̃ signum est pacis. Mineruæ:palladis.Nam ipsa Pallas fuit:quæ percussa terra prima edidit oleam.Virgi.Oleæq; minerua inuentrix. Semper ĩ externis:in deliberatiuo genere & cõstitutione iuridiciali absoluta hæc oratio posita est:deliberatur utrum se cæsari coniungant an ne.Est autẽ constitutio iuridicialis absoluta.uidelicet iniustũ est se cæsari coniungere:ideo licet nobis a bello ciuili abesse. absoluta est : quia nulla extrinsecus cã sumpta:iustũ dicunt quod faciunt.nam coniungere se cæsari iniustum est:licet igitur nobis a bello ciuili abesse:ꝑtes effectus ꝓœmii sũt:qa captãt bẽiuolẽtiã a ꝑsõa sua:cũ officiũ suũ sie arrogãtia ostẽdũt.

Semper in externis: Sensus est: Omnes historiæ & quæcunq; annalibus continent: declarant nos populo ro. semp fuisse cōiunctos. Ordo est quæcunq; ætas ē cōprehensa latiis annalibus testat Massiliā tulisse fata cōmunia semp populo ro. in externis bellis. Externis bellis. i. quotiens bellum gessistis cōtra externos o romani. Fata cōia: fortunam cōem siue bonam: siue malā. Quæcunq; ætas. i. cuiuscunq; ætatis res gestæ quæ cōtinentur in Italicis historiis. Et nunc ignoto: & nunc idē facere parati sumus si uis iuuentutē armatam ducere contra hostes. externos populi romani. Et nunc: sicuti superiori tēpore. Deuotas: destinatas. Quos trium. aliquas uictorias.

Semper in externis populo cōmunia uestro
Massiliam bellis testatur fata tulisse:
Comprensa est latiis quæcūq; ānalibus ætas.
Et nunc ignoto siquos petis orbe triumphos:
Accipe deuotas externa in prælia dextras.
At si funestas acies: si dira paratis
Prælia discordes: lachrymas ciuilibus armis:
Secretumq; damus. tractentur uulnera nulla
Sacra manu: si cælicolis furor arma dedisset.
Aut si terrigenæ tentarent astra gigantes:
Non tamen auderet pietas humana uel armis
Vel uotis prodesse ioui: sortisq; deorum
Ignarum mortale genus per fulmina tantum
Sciret adhuc cælo solum regnare tonantem:
Adde quod innumeræ cōcurrūt undiq; gētes
Nec sic horret iners scelerum cōtagia mūdus
Vt gladiis egeant ciuilia bella coactis.
Sit mens ista quidē cūctis ut uestra recusent
Fata: nec hæc alius committat prælia miles.
Cui non conspecto lāguebit dextra parente:
Telaq; diuersi prohibebunt spargere fratres:
Finis adest rerum: si non committitis illis
Arma quibꝰ fas ē: nobis hæc summa precādi
Terribiles aquilas: infestaq; signa relinquas
Vrbe procul: nostrisq; uelis te credere muris.
Excludiq; sinas admisso cæsare bellum.
Sit locus exceptus sceleri: magnoq; tibique

At si funestas acies: sed si uultis bella īter uos gerer: oramus patiamini nos ab hoc ciuili bello abesse: ne manus nostras ī sanguīe uro polluamus quē socii oēs uereri deberent. Dira prælia. i. quæ geruntur inter propīquos & ciues & filios & patres. Lachrymas damus: liceat nobis abesse & deplorar fortūam & casum uestrū. Secretumq; damuus: idest uolumus secessum & receptaculū esse discedētibus a bello ciuili. Sacra uulnera. i. uerenda a sociis: qa socii uereri deberent ne uulnus inferant principibus romanis. aut sacra. i. execranda. Tractētur. s. a uobis. Nulla manu: nulla ope a uxilioq; sociorum. Si cælicolis: arguit ab obseruantia: nā suasio & dissuasio habēt locos a partibus honesti necessarii: facilis delectabilis utilis. Sumit igit argumētum ab obseruantia: q̃ est pars una iuris naturalis: obseruātia ē ꝑ quā hōies aliq̄ dignitate excedētes cultu & honore coli debent: ostēdit. n. debere socios cultu & honore ꝓseq romanos & a simili exornat hāc argumētationē. Si dii īter se bellū gererēt: non esset equū hoīes his uel illis se adiungere: uereri. n. debemus deos: cōparat romāi diis: queādmodū arma sumere contra deos nō æquū est eodem mō romanos instar deorum socii & amici timere debent: & potius uereri eos q̃ se illis adiungere. Si cælicolis: ab obseruantia arguit: uos o romani nobis estis tanquā cælicolæ: & quam obseruantiā habēt homines erga deos eandem sumus erga uos habituri sed discordibus diis nemo auderet arma cōiūgere ergo nec quisquam cōcurrētibus ro. se ad bellū adiūgere debet: sed procul abesse. Tamen: quāuis dii eēt. Ignarum sortisq;. i. nesciēs quæ nam sit sors deorꝫ. Fulmina: quia cum fulmina audiret: tunc sciret louem in cælo regnare. Adde q; īnumeræ: arguit a necessario a contrario: quia: quemadmodum ille q suadet arguit a necessario: cum aliqd faciendū esse dicit: quia sit necessitas: ita qui dissuadet arguit a necessario a cōtrario: qa nō sit necessitas. Non usque adeo īquit gētes horrent bellum ciuile: quin sint plures populi bello q̃ nos: ergo nulla necessitas ē q̃ cogat nos Massilienses īuitos in bellū cōiungi. Cōcurrūt: ad uos spōte sua. Iners: ignauum in bello. Contagia scelerum: ut maculent se scelere bellorum ciuilium. Egeant gladiis: quia populi sponte ad bella concurrent non est necesse nos trahi inuitos in prælia. Sit meus ista: arguit ab utili: utile est ne uobis cū populi arma cōiungant: nam si nemo uobis arma cōiungeret. tunc cū ciuis ciuē: pater filiū: filius p̄rem: frater fratrē uiderit: arma comprimet: nec erit q audeat tātum scelus cōmittere: ut primus bellūciuile īcipiat: ex quo seqtur: ut tā tetri tāq; nepharii belli insistet finis. Fata: fortūas. Alius miles. i. ne ullorꝫ populorꝫ auxilia sequātur. Cui nō: si ciues cū ciuibus: parētes filiis cōiūncti fuerint: qs erit qui audeat arma miscere: ergo finē habebunt bella ciuilia. Lāguebit: torpescet. Cōspecto: uiso patre nemo eū uulnerare audebit. Finis adest rerum. i. finis est bellorꝫ ciuilium: si nō cōceditis arma externis. Arma q̄bus ē fas. i. externis: tunc enī bellū locū habebit. Hæc nobis sūma: Massiliensiū legati hic se gratos ostēdunt: q; uidelicet Cæsarē recipere uelint dimisso tamē exercitu: q de se benemeritus fuerat: nā deuictis gallis maximis uectigalibus aucti fuerūt massiliēses o cæsar: ut nos beneficiorꝫ gratos intelligas placet: ut dimisso exercitu ip̄e īgrediaris mœnia nostra. Credere: cōmittere. Excludiq; sinas: arguit a parte honesti ab ea parte quā Cicero par appellat. par est q; inter oēs æquabile: est uidelicet ut oēs pacis rationē habeāt: nos ergo hanc pacis rōnem habere uolumus: ut sit ciuitas nostra receptaculū tibi & Pōpeio: ubi de pace tractar possitis. Sit locus. s. ciuitas nostra. Exceptus: remotus a scelere. Tutus locus: uidelicet ciuitas nr̄a ad quā uos recipiētes tuti eē possitis. Fatum si consulat: si fata u oluerit consulere paci urbis romāæ paratus sit locus tibi & Pōpeio pacis auctoribus.

Vrbi in.ſ.romæ:quæ a nullis externis uici potuit. Fœdera:pacis inter uos. Sit.ſ.urbs nr̃a. Vel cũ:a partibus prudentiæ arguit quæ ſunt tres memoria:intelligẽtia:& prouidentia:primo ab intelligẽtia arguit.nam prudentis ẽ maiora minoribus ante ponere cum bellum hiſpanum ſit maius q̃ oppugnatio Maſſiliæ o cæſar quid ẽ cur non omiſſa oppugnatione Maſſiliæ debeas ad bellum hiſpanum ꝓfiſci? Cum tãta uocẽt:o cæſar cum ire feſtines in hiſpaniã:quid non relicta Maſſilia propas in hiſpaniã:qđ maioris ẽ momenti? Deflectis: declinas. Tanta diſcrimina:tanta bella & certamĩa. Martis hiberi:hiſpani belli. Non pon.qa comparatiõe belli hiſpanienſis:nos nõ ſumus pondera belli. Nec ſumus mo.i.nõ ſumns utiles bello quia ſemp̃ infeliciter dimicamus. Nunq̃ feli.ar.a partibus memoriæ arguit o cæſar nõ debes nos ita tibi facere ſocios ĩ bello ciuili:qui ſemp̃ ĩfelices fuimus ĩ bellis?ergo a partibus prudentiæ.i.memoria:nã memoria p̃teriẽ facit:ut futura ꝓuideãus. Et poſt trãſla.poſtq̃ barbari urbẽ noſtrã ĩcẽdio cremarũt: ſemp̃ aĩus noſter ĩfelix fuit:& hanc urbẽ poſuimus ĩ ripis rhodãi ſola fide tuti:fideles igiť ſe cæſari oſtẽdunt ut ſibi parcere uelit Manus p̃riæ:urbis nr̃æ. Poſt arces:poſtq̃ ſedẽ e græcia trãſtulimus in galliã. Exuſtæ:a barbaris cũ Xerxes penetrauit ĩ græciã. Mœnibus exiguis.ſ. cõparatiõe urbis phocidos. Littore aliẽo.ſ.rhodãi. Sola fi: nullo bello ſumus illuſtres:ſed fide tantũ. Si claudere mu.a difficili arguit: difficile eſt.n.o cæſar uincere eos q parati ſunt extrema quæq; pati:ſũt.n.ĩpa deſpatiõe fortes:unde Luca.alibi. Vinciť aut gratis iugulo qui ꝓuocat hoſtẽ.hic poſita ẽ magna pars deliberatiuæ cõſtitutiõis:ſed ſi credis facile nos poſſe oppugnari:hãc ſpẽ deponas:nos.n.extrema mala pati parati ſumus:etiã ſi auertas undas:puteos in uiſceribus terræ q̃remus: & ſi inopia cõmeatuũ nos premere tẽtabis: noſtra ĩporum uiſcera laniare parati ſumus:& morte potius affligere nos q̃a fide populi romãi deficiamus. Claudere muros:circũuallare mœnia nr̃a neqs egredi poſſit ut nos fame expugnare poſſis. Excepiſſe:pro excipere. Faces tectis.i.parati ſumus etiã uidere domos nr̃as incẽdi. Vndaꝝ ra.parati ſumus ẽt ſi fontes auertis ne rhodanus p̃ urbẽ noſtrã labať:effodere terrã:& in ĩpis terræ uiſceribus ĩuẽire aquas. Lambere terrã:nõ ſolũ aquã: ſed aquã terræ mixtã bibemus. Et deſit:ſi etiã fame oppreſſeris parati ſumus ea facere q̃ nefas eſſet dicere:ne dũ uidere:ſignificant ſe nec uiſceribus quidẽ filiorũ parcere paratos eſſe. Et.ſ.ſumus parati. Si larga ce.ſi copia frumẽti deerit.deam p̃ frumẽto poſuit. Fœda contingi.i.fœda cõtactu. Nec pauet.h.p.nõ dubitamus inquit ſuſtinere qđ ſagũtini aliquãdo ſuſtinuerũt potius q̃ amiſſa libertate in poteſtatẽ tuã uenire.Saguntum aũt hiſpaniæ oppidũ cauſa fuit ſecũdi belli punici:ut dicit Liuius: Cũ ſocii populi romãi ſagũtini eſſent:Hãnibal diu eos obſedit:cũ uero ad extremũ uſq; ꝑueniſſent fidẽq; ſeruare ꝓmiſiſſent:ne in poteſtatem Hãnibalis uenirent rogũ in medio foro ſtruxerunt:quo ſe ſuaq; oĩa cara ſu periecerunt. Hic populus.ſ.Maſſilienſis. Subire.ſ.extremũ. Pœno marte:aphricano bello pectoribus rapti:præterea auulſos a pectoribus matrum liberos in medios rogos proiiciemus. Sicca ubera.ſ.lacte:quia fame afflictæ lac habere nõ poterunt. In ignes.ſ.accenſos in foro. Fruſtra:unum ſequiť ex reliquo: quia ſicca ubera:ideo fruſtra trahentur. Vxor & a caro:præterea mulieres nolent uiuere:immo uxor poſcet maritum ut ſe interficiat. Fata:mortem. Miſcebunt:confundent:quia fratres alios occident. Bellumq; coacti:ſi coacti erimus bella gerere potius in urbe noſtra faciemus ut nos ciues mutuo occidamus q̃ te.ſeq̃mur o Cæſar Hoc ciuile:potius.ſ.q̃ tuum. Sic graia iuuentus:iamdudũ dicentibus Maſſilienſium legatis uultu ſuo oſtẽdit indignationem Cæſar:quẽ ſtatim ſilẽtibus illis:uerbis oſtendit. Graia iuuentus.i.Maſſilienſes:qui a phocide ciuitate græciæ uenerunt. Turbato iam.ſ.anteq̃ loqueretur. Vana mouet:pro exordio poſuit hũc uerſum.Creditis uos Maſſilienſes uerbis ueſtris diſſuadere:ne faciam quod iam animo propoſui?in hoc uerſu conſiſtit proprietas procemii:beniuolentiam captat a perſona aduesariorum:in contemptiõem adducit graios:arguens eorum leuitatem. Quãuis heſperium:refellit quod dixerant ſatius eſſe inferre bellum hiſpanis q̃ oppugnare Maſſiliam: dicit Cæſar ſi de duobus alterum:eligẽdum eſſet:uerum fateor ſatius fore bellum hiſpanum conficere:omiſſa opugnatione Maſſiliæ:ſed ſi utrunque poſſum efficere:ſatius eſſe exiſtimo.

Tutus:ut inuictæ fatum ſi conſulat urbi:
Fœdera ſi placeant:ſit quo ueniatis inermes.
Vel cum tanta uocant diſcrimina maris iberi
Q uid rapidũ deflectis iter?nõ pondera rerũ
Nec momẽta ſumus:nunquam felicibꝫ armis
Vſa manus patriæ primis a ſedibus exul
Et poſt tranſlatas exuſtæ phocidos arces.
Mœnibus exiguis alieno in littore tuti.
Illuſtrat quos ſola fides:ſi claudere muros
Obſidione paras:& ui perfringere portas:
Excepiſſe faces tectis & templa parati:
Vndarum raptos auerſis fontibus hauſtus
Q uærere:& effoſſam ſitientes lãbere terram.
Et deſit ſi larga ceres: tunc horrida cerni
Fœdaq; contingi maculato corpora morſu.
Nec pauet hic populus pro libertate ſubire
Obſeſſum pœno geſſit q; marte ſaguntum.
Pectoribus rapti matrũ:fruſtraq; trahentes
V bera ſicca fame medios mittenť in ignes.
V xor & a caro poſcet ſibi fata marito.
Vulnera miſcebunt frates:bellumq; coacti
Hoc potius ciuile gerent.ſic graia iuuentus
Finierat:cum turbato iam prodita uultu
Ira ducis tandem teſtata eſt uoce dolorem:
Vana mouet graios noſtri fiducia curſus:
Q uãuis heſperium mũdi properemus ĩ axẽ

Vacat.i.uacuum est nobis tempus & spacium delere uos. In hesperium axem:in hispaniam quæ est in occidente. Gaudete cohortes:arguit ab utili:dicit enim utile est oppugnare massiliam o commilitones:ne uires uestræ ocio languescant:quia excitabuntur uires in oppugnatiõe Massiliæ. Fatorum munere.i.dii ita uoluerunt & instar muneris diuini hoc esse debet:uidelicet ut oppugnetis hanc urbem. Ventus : exornat hanc argumentationem a simili quemadmodũ inquit uẽtus cũ perflat habere uires non uidetur:qa oĩa sibi patẽt: sed si obstiterit aliquid:uehementior efficit̃:sic & uobis si patefacta essent oĩa uires deficerent:sed si qd obstiterit exaugebũtur uires uestræ.

Massiliam delere uacat.gaudete cohortes
Obuia præbentur fatorum munere bella.
Ventus ut amittit uires:nisi robora densæ
Occurrant syluæ spatio diffusus inani.
Vtq; perit magnus nullis obstantibus ignis
Sic hostes mihi deesse nocet:dãnũq; putamus
Armorum:nisi qui uinci potuere rebellent.
Sed si solus eam dimissis degener armis
Tunc mihi tecta patent:iã nõ excludere tãtũ.
Inclusisse uolunt:at enim contagia belli
Dira fugant.dabitis pœnas pro pace petita:
Et nihil esse meo discetis tutius æuo
Quam duce me bellũ.sic postq̃ fatus ad urbẽ
Haud trepidã cõuertit iter:tũc mœnia clausa
Conspicit:& densa iuuenum uallata corona
Haud procul a muris tumulus surgẽtis ĩ altũ
Telluris:parum diffuso uertice campum
Explicat.hæc patiens longo munimine cingi
Visa duci rupes:tutisq; aptissima castris.
Proxima pars urbis:cælsã conscendit ĩ arcem
Par tumulo mediisq; sedent cõuallibus arua
Tunc res immenso placuit statura labore
Aggere diuersos uasto committere colles.
Sed prius ut totam qua terra cingit̃ urbem
Clauderet a summis ꝑduxit ad æquora castris
Lõgum cæsar opus:fontesq; & pabula campi
Amplexus fossa: densas tolentia pinnas
Cespitibus crudaq; extruxit brachia terra.

Densæ syluæ:casus genitiui. Robora:arbores. Occurrãt:resistant. Inani spacio:uacuo quia omnia patent nihil resistit:ideo uentus languidior efficitur. Armorum:militũ. Nisi qui uinci.p.r.i.nisi uobis aduersarii sint & rebelles: qui tamen a uobis uinci possint. Sed si solus eã : nũc refellit illam partem quam dixerant massiliẽses:ꝙ parati essent exercitu dimisso Cæsarem suscipere:dicit enĩ hoc illos nõ q̃si gratos:sed q̃si ꝓditores obtulisse: ꝙ ipm̃ sine exercitu excipe uellẽt ut inclusum illũ ꝑdant. Si solus eã.i.si ego solus ire uoluero:sine exercitu oĩa mihi patebunt. Degener:ignauus. Dimissis armis:ut inermis ingrediar urbẽ. Iã non excludere tãtũ:qa nõ solum uolunt me excludere:sed etiam includere. Inclusisse:ꝓ ĩcludere. Ad cũ:dicunt se uelle facere hoc ne polluantur sanguĩe bellorum ciuilium.

Pro pace petita:quia utriusq; causam pacis esse uolebant: quod quia honestũ erat negare non poterat cæsar:sed ĩutile dicit esse. Ad eũ:quia dicũt se nolle pollui sanguine ciuili:sed pro pace uobis bellũ dabo : itaque probatũ faciam:ut intelligatis nihil tutius esse q̃ bellum me duce. Fugant: a se. Contagia dira belli: ꝓ cõtagione diri belli. Et nihil:ꝙ illi honestũ dicũt: cæsar illis parum tutũ & utile esse demonstrat. Aeuo:ætate mea.dum ego sum uiuus. Duce me.s.cæsare.i.cuius belli dux fuero:in eo bello semꝑ uictoria parata erit. Haud:nõ timẽtem quia uenienti portas clausas obiecerunt. Vallata:circundata: quia in mœnia iuuẽtus ascẽdit:& parata erat ꝓ defensiõe pr̃iæ pugnate. Haud ꝓcul:nunc dicit qd fecerit cæsar:postq̃ obstinate uidit Massilienses ĩ proposito persistere:ne cum exercitu urbem ingrederetur: circũspexit diligẽter sitũ urbis:& tumulũ uidit æqualẽ altitudine muris:& ubi castra poni possẽt:& ut ipm̃ coniungeret: qua parte aqua erat:ubi exercitumq; aquarum copia tueri posset statuit eũ collẽ occupare.& illũ fossa ualloque circundare. Procul a muris.i.circa muros. Vertice:qa ĩ sũmo uertice ẽ planicies. Paruũ cãpũ: paruã planiciẽ ꝓ q̃litate tumuli. Patiens:apta. Lõgo munimin.i.circundari longo uallo. Tutissima castris:ꝙ in colle castra posita ab omni hostium impetu tuta essent.

Proxima pars ur.quæ ex opposito erat tumulo & propinqua ei arcem habebat. Par tumulo:quia altitudĩe mœnia urbis ubi arx fuit:erant æqulia tumulo. Par:altitudine æqualis. Mediis con.nam inter urbem & tumulum media conuallis erat plana:conuallis dicitur quæ inter duas altitudines media est posita : uallis uero dicitur respectu altioris loci. Sedent:iacent. Mediis.s.inter collẽ urbis & tumulum a cæsare captum. Tunc res:q̃tũ operis suscipiebat̃ ab imperatore ro.qđ etiã susceptũ perfeci declarat.placuit igit̃ cæsari aggerẽ ducere a tumulo:ubi castra posuerat ad aliũ tumulum ubi posita erat arx urbis:ut urbs facile expugnari posset. Plãcuit:cæsari. Diuersos col.i.urbis & castrorum. Cõmittere:cõiũgere. Statura:cõstatura. Sed prius : sed ea parte qua urbs ĩ plano sita erat:uallis lata fuit arx in colle erat posita:ergo anteq̃ aggerem cũ arce cõiungeret Cæsar statuit munitiones oppõere:ne quis egredi posset:& ut aquam includeret : unde oĩs exercitus aquari posset. Terra cingitur.i.a plano:colle uero non. A summis castris:ab altitudine tumuli:in quo castra erant.

Prius.i.ante q̃ collem castrorum & urbis cõiungeret. Amplexus fossa:qa duo brachia terræ in uertice collis deduxit:ut clauderet urbẽ:& aquatũ ut ire possent milites. Cespitibus cruda terra:ex posito est unũ alterius:cespes dr̃ pars terræ cũ uiridi herba auulsa. Extruxit:incumulauit. Tollentia:erigẽtia. Pinnas.i.propugnacula:qa supra aggerem propugnacula ædificauit a quibus milites mœnia urbis oppugnarent. Iam satis hoc non potuit non honorificum & gloriosum esse Massiliensibus: ꝙ potuerint impetum cæsaris retinere.

Iam satis hoc graiæ memorandũ:cõtigit urbi
Aeternũq; decus: quod nõ impulsa nec ipso
Strata metu:tenuit flagrantis in omnia belli
Præcipitem cursum:raptisq; a cæsare cunctis
Vincitur una mora:q̃tum ẽ quod fata tenẽt
Quodq; uirũ toti ꝓperans imponere mũdo
Hos perdit fortuna dies: tunc omnia late
Procũbũt nemora:& spoliãtur robore syluæ:
Vt cum terra leuis mediam:uirgultaq; molẽ
Suspendant:structa laterũ compage ligatam
Arctet humũ pressus ne cedat turribꝰ agger.
Lucus erat longo nunquam uiolatus ab æuo
Obscurum cingens connexis aera ramis
Et gelidas alte summotis solibus umbras.
Hunc non ruricolæ panes: nemorũq; potẽtes
Siluani:nymphæq; tenent.sed barbara ritu
Sacra deum structæ diris altaribus aræ.
Omnis & humanis lustrata cruoribus arbos.
Siqua fidem meruit superos mirata uetustas:
Illis & uolucres metuunt insistere ramis:
Et lustris recubare feræ.nec uentus in illas
Incubuit syluas:excussaq; nubibus atris
Fulgura:nõ ullis frondem præbẽtibus auris
Arboribꝰ suus horror in ẽ:tũc plurima nigris
Fontibus ũda cadit:simulacraq; mœsta deoꝝ
Arte carent:cæsisq; extant informia truncis.
Ipse situs: putriq; facit iam robore pallor.
Attonitos:non uulgatis sacrata figuris
Numina sic metuunt:tantum terroribꝰ addit
Quos timeãt nõ nosce deos:iã fama ferebat
Sæpe cauas motu terræ mugire cauernas.
Et procumbentes iterum consurgere taxos.
Et non ardentis fulgere incendia syluæ:

Iam satis:etiã si nihil aliud fecissent. Cursum:belli cæsaris. Strata metu:inducta metu:quo cæteræ urbes inducebanť. Flagrantis:ardentis in oĩa. Cunctis:urbibus. Vna.s.urbs massilia uinciť mora. Quãtũ est.i. q̃tũ est gloriosum.q.d.q̃ magnũ & miꝝ. Quod fata tenenť:tardanť.fortũa.n.quæ cæsarem dominũ terraꝝ orbis facere uolebat:potuit retardari. Perdit dies.s.in oppugnãda Massilia. Tunc oĩa late:ad struendos aggeres & ad circũuallandã urbem oẽs syluæ cædũť. Robore.i.arboribus:hoc faciebat ne rueret agger. Arctet: ut cõiungat. Leuis terra:quia cũ primũ terra defoditur leuior est:sed euulsa deĩde grauior fit:uel paulo ante effossa:ideo uidebať non densa.sed instabilis. Virgulta:q̃ innata erant terræ structurã non sinebant cõdensari:ideo agger uidebatur instabilis. Cõpage.i.uallo. Lateꝝ:quia extrĩsecus uallũ faciebat:& quũ duceret utriq; uallũ medius stringebať agger. Pressus ne.q̃ obrẽ uult stringere terrã:quia turres sup aggerẽ ædificare uolebat: ne agger rueret: ut circunuallata fossa & terra cõdẽsata stabilior fieret. Lucus erat:nunc describit Lucũ q haud ꝓcul ab urbe erat:incerto tamen dõ cõsecratus:nã cũ Lucus diciť d̃ r̃ligiõe ĩtelligimus. Obscurũ aera connexis ramis : unũ sequiť ex altero quia a nullo cæsus:ideo densus uidebatur. Summotis solibus:quia illuc usq; radii solis penetrare non poterant:ideo opacitatem reddebat. Hunc:dicit hunc lucũ non panes:nõ syluanos deos syluarũ habitasse: nõ nymphas quæ nemoribus præesse dicuntur. Panes: dii pastoꝝ. Nymphæ:dryades:quæ syluas habitant:& hamadryades:quæ cum quercubus simul nascuntur & pereũnt. Secra bar.ritu.deum:quia nullus deus erat certus: sed colebatur mor̃ deorũ: Vnde dixit Barbara. Lustrata:purgata. Humanis cruoribus:quia ibi humanæ uictimæ immolabantur. Si qua fidẽ meruit:tametsi ignarus esset deus:cui lucus iste consecratus esset:tamen tanta apud homines fuerẽtia:immo etiã ĩ stupore fuit: ut lucũ hunc ipsi ĩgredi pauerẽt. Si qua fidẽ meruit:idest si credi posset ꝙ religionẽ admirabanť:ꝓfecto id quoque dixerũt uolucres horruisse syluis illis insistere. Insistere:insisto alibi habet ẽt accusatiuũ. Virgi.Nulli fas casto sceleratũ ĩsistere limẽ. Lustris:cubilibus feraꝝ. Nec uẽtus: idest uẽtus quoq; horret illas syluas ĩfringere. Fulgura:non audent illas arbores infringere. Nubibus atris:tetigit naturã fulminis nã ex nubibꝰ collisis fulmẽ erumpitur. Nõ ullis auris: qa auræ.sũt causa ut arbores frõdescãt & flores emittãt:cũ ꝑꝑ opacitatẽ radii solis nõ ĩgredianť. Suus horror:sua reuerẽtia ĩest arboribus. Tũ plurima:ibi sunt fontes quoꝝ unda nigerrima similis ẽ umbræ arboꝝ:& tenebris luci simillima. Simulacraq; mæ:sunt ẽt simulacra deorũ: nõ fabrefacta:sed tantũmõ mãibus aggrestiũ ꝑdolata. Arte ca.nõ artificiose sed rudi arte effecta. Extãt ĩformia trũcis:qa in ipis arboribus ĩcisæ sunt formæ deorum. Situs:pro antiquitate ponitur:sed proprie situs est lanugo quædam quæ ex humore innascitur locis sole carẽtibus:sicut ĩ cellis uinariis apparet & syluis. Facit:reddit. Pallor: unum ex reliquo sequitur qa robora putrida sunt:ideo pallent. Non sic metuunt:non usq; adeo ĩquit imagines deoꝝ iamdudũ tẽplis dedicatæ plus timoris afferũt q̃ aspa arboꝝ facies. Vulgatis:celebratis iampridẽ. Tantũ terroribus addit:hoc ipum magis timent:quia nesciũt quẽ deum timeant. Iam fama fe.iam fama uulgata erat inqt ꝙ auditi sunt mugitus ex cauernis terræ erũpentes:& taxos arbores:nũc quidem cadere:nunc iterum resurgere. Ferebat: dicebat. Cauernas:quia cõcussa terra ex cauernis mugitus quasi erũpere uidebať. Et.s.fama erat ardere syluam:neq; tamen comburi:ꝙ ignis deorum facit.ut ardere aliqd uideatur:nec tamen comburitur : sicut Vir. dicit de Iulo in cuius uertice ignis erat:tamen de historia sumptum est: ꝙ uidelicet in domo Tarquini prisci puer Ser.tullus de serua natus erat:q nutriebať ĩ domo regia:in cuius capitis uertice statim flamma supuẽit: ut crines eius ardere uiderẽť:tamẽ inoxia illa flãma fuit. Non ardentis:ut ardere uideretur nec comburereť.

Roboraq;:fama ferebat dracones esse q complecterentur arbores:deinde subito cõfluere. Non illum: nõ audent homines uenerari illos deos:qa nõ audent cominus accedere:sed ꝓcul absistunt. Pauet ipẽ sacerdos: immo ipẽ sacerdos:cuius curæ lucus ille demandatus erat:nõ audebat propius accedere. Cũ phœbus ĩ axe ẽ: nec medio die:nec media nocte audet ire. Medio axe.i.meridie.nã dicũt Laruas.i.imagies & spiritus & umbras in terras uenietes hominibus plætunq; nocere:ita & media nocte umbras errare.i.mães:ideo dicit sacerdotem timere:cui demãdata erat luci cura in ipo meridie. Dominũ luci.i.ipum deum:in cuius tutela lucus erat.

Roboraq; amplexos circũfluxisse dracones.
Non illum cultu populi propiore frequẽtãt:
Sed cessere deis:medio cũ phœbus ĩ axe est.
Aut cælum nox atra tenet.pauet ipse sacerdos
Accessus:dominumq; timet deprẽdere luci.
Hanc iubet immisso syluã procũbere ferro.
Nam uicina operi:belloq; intacta priore
Inter nudatos stabat densissima montes.
Sed fortes tremuere manus motiq; uerenda
Maiestate loci.si robora sacra ferirent
In sua credebant redituras mebra secures.
Implicitas magno cæsar torpore cohortes
Vt uidit: primus raptam librare bipennem
Ausus:& æthercam ferro proscidere quercũ:
Effatur merso uiolata in robora ferro:
Iam neq; uestrũ dubitet subuertere syluam
Credite me fecisse nefas:tunc paruit omnis
Imperiis non sublato secura pauore
Turba:sed expensa superorum & cæsaris ira:
Procumbunt orni:nodosa impellitur illex:
Syluaq; dodones:& fluctibus aptior alnus:
Et non plæbios luctus testata cupressus:
Tũc primũ posuere comas:& fronde carentes
Admisere diem:propulsaq; robore denso
Sustinuit se sylua cadens:gemuere uidentes
Gallorum populi:muris sed clausa iuuentus
Exultat.quis enim læsos impune putaret
Esse deos:'seruat multos fortuna nocentes:
Et tantum miseris irasci numina possunt.
Vtq; satis cæsi nemoris:quæsita per agros
Plaustra ferunt:curuoq; soli cessantis aratro
Agricolæ raptis annum fleuere iuuencis.

Hanc iubet : causa cur luci huius religionem tã late describerit poeta:hæc ẽ:ut ostẽdat in Cæsare cõtemptũ deorum:unde in partes Pompei Luca. iclinare uidetur:nunc dicit tametsi omnes gentes hunc lucum:ut pote religione ductæ uenerarẽtur:& ipi milites Cæsaris horrerent tamẽ Cæsar detracta e mãibus militum securi:primus arbores ĩcidere cœpit:ut exẽplo eius milites moti idem facerẽt. Nãq; uicina operi:quia cõmoda erat munitiõi quam circa urbem facere parabat. Inter nudatos:alii qdem montes nudati erant syluis & arboribus:sed sola sylua intacta erat & iuiolata. Nudatos:spoliatos arboribus. Sed fortes tre.manus militibus qdẽ iussit incidere syluã Cæsar.sed tamẽ militũ mãus q̃uis fortium nõ sunt ausæ euertere syluam. Motiq; uerenda.m.l.metuebãt ne si ĩcidere cœpissent arbores ab arboribus in sua ipsorum corpora resilirẽt secures. Implicitas magno: cæsar de mãibus militis rapuit securim & procerã quercum incidere cœpit:& cum immisisset ĩ arborem bipennem inquit:ne quis uestrum contra religionem timeat facere:hanc mihi culpam attribuire:qui prius hoc nefas sine terrore commiserim. Torpore:ne auderẽt incidere arbores. Vibrare:mittere. Aeriã:proceram. Fecisse nefas.i.culpã mihi tribuite. Nõ sublato pauore : quanuis uidissent milites Cæsarem bipenni ĩcidere arborem illã: nondum tamẽ erant sine metu. Sed expensa:idest librata ira deorum & cæsaris:qa hinc cæsaris:ide deorum metuebãt iram: ideo incerti erant quid facerẽt:tamẽ non sine metu inciderũt syluam. Syluaq; dodones.i.quercus.Dodõe sylua chaoniæ fuit in epiro:q̃ abundabat quercubus : in cuius ramis colũbæ ĩsidentes responsa dabant:ideo ꝑ excellentiã dixit:syluaq; dodones. Aptior alnus: Nã ex alno arbore fiunt tabulæ qbus naues ædificantur.

Cupressus luctus:qa cupressi arboris rami solebant apponi postibus ædiũ principiũ:in qbus aliquod funus erat.unde cupressus postibus affixa signũ erat domum funestã esse:ideo aũt affigebatur:quia semel cæsa non repululat:quemadmodũ semel mortuus non reuiuiscit. Luctus non plæbeos.i.pricipium. Tunc primum:quia nũq̃ antea cæsa fuerat. Admisere diẽ: idest accepere lucem:nam antea densitate arborũ lux eo penetrare nequiuerat. Propulsaq; robore denso: quia arbores cadebant aliæ in alias:ideo arbor arborẽ sustinebat. Gemuere uidentes:cum id Galli uidissent gemitum dedere:neq; enim sine dolore id intueri poterant:ut quam syluam uenerati fuerant:eam nunc euerti uiderent.Oppidani Massilenses qui pro mœnibus steterãt:ut urbẽ ab oppugnatione hostiũ defenderent:gauisi sunt:neq; enim dubitabant futurum:quin deorum numen læsum supplicia de hostibus sumeret:sed aliter inquit euenit atq; illi putauerunt:nam non omnibus numina irascuntur:sed miseris tantum. Videntes:silicet arbores illius syluæ religiõe patrum iam diu seruare:euerti. Seruat multos:sed fefellerunt opinionem eorum.quia non semper nocentes puniuntur: sed plærunq; seruantur. Miseris: iam non miser erat:Cæsar:sed felix:ideo nullam deorum iram sentire potuit. huic contraria est sententia Iuuenalis contemnere fulmina pauper creditur atq; deos diis ignoscentibus ipsis.

Vtq; satis:postquam satis arboꝝ uisum est incisum:ex omni agro plaustra aduecta sunt:quibus arbores. ueherentur:& agricolæ doluerũt:q͂ raptis iuuẽcis ab aratro agros colere nõ poterant. Plaustra ferunt:ipas arbores. Fleuere annũ agri:qa solum cessabat & steriles erãt agri:quia arari solum nequiuerat raptis iuuencis.

Dux tamē ımpaciēs hæsuri ad mœnia martis
Versus ad hispanas acies extremaq; mundi
Iussit bella geri: stellatis axibus agger
Erigitur: geminasq; æquātes mœnia turres
Accipit: hæ nullo fixerunt robore terram.
Sed ꝑ iter longum causa repsere latēti.
Cum tantum mutaret onus telluris inanes
Concussisse sinus: quærētem erumpeꝛ uētum
Credidit: & muros mirata est stare iuuētus.
Illinc tela cadunt excælsas urbis in arces:
Sed maior graio romana ĩ corpora ferro
Vis inerat. nec enim solis excussa lacertis
Lancea: sed tēso balistæ turbine rapta
Haud unum contēta latus transiꝛ quiescit:
Sed pandēs ꝑque arma uiam ꝑque ossa r̄licta
Morte fugit. sup̄at cælo post uulnera cursus.
At saxum quotiēs ingēti uerberis ictu
Excutitur. qualis rupes quā a uertice montis
Abscidit impulsu uētorum adiuta uetustas
Frāgit cuncta ruēs: nec tātum corpora pressa
Exanimat: totos cum sanguine dissipat artus.
Vt tamē hostiles dēsa testudine muros
Tecta subit uirtus: armisq; innexa priores
Arma ferūt: galeāq; extēsus ꝓtegit umbo
Quæ prius ex longo nocuerūt missa r̄cessu
Iam post terga cadunt: nec grais flecteꝛ iactū

Dux tamen: Cæsar q̃uis occupatus esset in obsidenda urbe Massiliensium: tamen postponere noluit bellũ hispanum: quia obsidionem illam diuturni temporis futuram uidebat: ideo demandauit militibus suis oppugnationem urbis: & ipse in Hispaniam profectus est. Tamen: quanuis adeo perseueranter Cæsar ĩsisteret in proposito oppugnandæ urbis. Ad mœnia: quæ tam obstinate defenderenꝛ ab hostibus. Extremaq; mũdi: id est ad extremitates mũdi idest hispaniam. est enim ephexegesis. Iussis bella geri. s. ducibus suis ut terrestre bellũ gereret Trebonius: Maritimũ uero Decius Brutus. Stellatis: hi duces Trebonius & Decius: statim executi sunt iussa ducis: primũ quidē inquit erigitur agger ın cælum: nam significat altitudiem aggeris ꝑ hyperbolem: qui ad cælum usq; erectus fuisset. Stellatis axibus: usq; ĩ cælum: nam axis polus appellatur.

Accipit: agger: quidem altissimus: & super aggerem duæ turres surgebāt. Aequātes mœnia. i. quæ tantæ altitudinis erāt: quātæ mœnia urbis: ideo id fecerunt duces Cæsariāi: ut ex his turribus tela ĩ oppidāos immittere possent. Hæ: scilicet turres. Fixerunt. terram. n. r. idest humi non sunt fundatæ: sed subiectis rotis quocunq; uellent impelli facile poterant. Sed ꝑ iter longum: idest ın longum spacium & tractũ uectæ sunt ignorātibus oppidanis. Latenti: idest occulta oppidanis cum tātũ oppidani: cum uiderēt turres moueri crediderũt terremotũ esse. Iuuētus. s. Massiliensis: quæ corōa circũdiderat mœnia & parata erat ad ꝓpugnationē pr̄iæ credidit erũpere uētũ. Onus: scilicet turrium. Nutaret: cōcuteretur. Telluris inanes. c. s. causam ostēdit terremotus: nā physici: q latentes reꝝ causas ĩuestigāt: dixerũt hāc causā eē terremotus: ut cũ uētus ꝑ cauernas ĩgressus fuerit ĩ uiscera terre: & cũ exire uoluerit nō repto exitu terrā ĩpulsu suo erũpit: & ita terremotũ efficit. Erumpere. s. e terra.

Inanes sinus. i. gremiũ uacuũ terræ. Mırata muros stare: mirabanꝛ ergo ꝙ mouerenꝛ turres: & sua mœnia firma starēt. Illinc tela: dicit ad quē effectũ turres ædificatæ fuerīt: tela. n. missa a ro. sunt in arcē massiliensiũ: sed maiore ĩpetu a Massiliēsibus tela ĩ Ro. torquebanꝛ: qa nō e mœnibus tātũ: sed etiā machinamētis saxa torquebāt. Ferro. i. ferratis telis. Vis: impetus. Tēso turbine. i. ĩpetu sumptũ a uento ĩpetuoso: nā qbusdā machinis tāto ĩpetu tela mittebanꝛ: ut cũ corpora militũ ꝑtransissent spaciũ aliqđ procederēt.

Rapta. i. raptim acta. Balistæ: tendunꝛ rotis: & ualidi iuuenes rotas torquēt: donec erectæ fuerīt: sup̄ imponunꝛ terræ rotæ: q̃ ualidis māibus reuolutæ: deinde remittũꝛ. Haud cōtēta latus: qa cũ unius militis latus transiuit nō cadit: sed duoꝝ uel trium militũ latera trāsit: & tamen etiā spaciũ aliquod ulterius progreditur. Relicta morte. i. relictis duobus uel tribus militibus mortuis. Per arma. i. ꝑ armata corpora. Supest cursus. i. postquam uulnerauit hostes: progreditur adhuc telum. At saxum: torta quidē lancea magnā faciebat stragem ın exercitu Cæsaris sed saxa q̃ mittebātur nō minorem cladem faciebāt. Excutitur: emittitur.

Ictu uerberis. s. balistæ. Adiuta uetustas: quod saxum præ nimia uetustate abscissum uentus impulerat de uertice montis. Cuncta. s. obstantia & occurrētia. Nec tantum: nec satis est saxum corpora oppressisse: nisi etiam ossa simul cum sanguine dissipet & discutiat. Vt tamen hostiles: dicit quod remediũ adhibuerũt Romani aduersus turbinem tormētoꝝ quæ mittebātur ab hostibus: dicit illos fecisse testudinē: est autem testudo scutoꝝ cum scutis ĩnexio: quæ capitibus supimponunꝛ: ad similitudinē animalis: q̃ animal testudo tectũ est: his tegebanꝛ milites ut mœnibus ĩnocui succederēt: deinde cum successissent tela nocere nō poterant: nisi eminus missa fuissent: succedētibus igitur Romāis ad mœnia Massiliēses tela lōgius mittebāt: & milites cæsarianos pertingere nō poterāt. Tamē: quāuis tanta strages fieret ĩ exercitu Cæsariano. Virtus tecta. s. testudine. Armisq; innexa: testudinis diffinitio. Arma: dicũtur ꝙ armos tegāt. Vmbo extēsus: declarat qd dixit arma innexa armis: ne alia arma intelligamus q̃ scutũ. Vmbo: ē scuti umbilicus. i. tumor. Quæ prius ex lōgo: qa nisi spaciũ interpositũ fuerit ĩter tela quæ torquētur: ad quod tela ꝑueniũt: nihil nocere poterũt. Nec graiis: qa occurrebat illud cur nō flectebāt tela massiliēses in ĩpos ro. q successerant mœnibus? dicit non poterant qa tormēta tam grauia sunt: ut ubi semel posita sunt: nō facile possint torri ordo ē: haud facilis labor est mutare modum tormenti parati ad bella lōginqua: nec facilis labor ē graiis. i. Massiliēsibus flectere iactum.

Haud facilis labor:qa fundant̄ i mœnibus tormēta. Missa.s.i Ro. Parati tor.paratum quidem erat tormentū lōgius tela mittere:nō aūt ꝓpius uulnerare. Sed pon.postq̄ massilieses tormentis non ualuerūt cōuoluere tela mœnibus saxa euoluere cœpunt in Ro. Solo pondere:qa adeo ponderosa illa saxa erat:ut sine ipulsu tormētoꝝ ingentem stragē facere possent. Dum fuit armoꝝ series:nūc dicit dum scutoꝝ cōnexio stetit: tela omnia innocua discesserūt:non aliter quā grando tecta ꝑcutere solet. Armoꝝ series:idest testudo. Innocua grādine.i.non nocenti:quia grando tecta ꝑcutit sed ꝑcussis tectis nihil nocet. At postquam:sed ubi ciues Massilienses grauitate saxoꝝ & geneꝝ omniū telis testudinē soluerūt:tūc uulnerare cœpunt: q antea tecti fuerāt.

Haud facilis labor est lōginqua ad tela parari
Tormenti mutare modum.sed pondere solo
Contenti nudis euoluunt saxa lacertis.
Dum fuit armorū series:ut grandine tecta
Innocua percussa sonant:sic omnia tela.
Respuit.at postq̄ uirtus incensa uirorum
Perpetuam rupit defesso milite cratem:
Singula continuis cesserunt ictibus arma.
Tunc adoperta leui procedit uinia terra
Sub cuius pluteis & tecta fronte latentes
Moliri nunc ima parant:& uertere ferro
Mœnia:nunc aries suspenso fortior ictu
Incussus densi compagem soluere muri
Tentat:& impositis imum subducere saxis
Sed sup & flammis & magnæ fragmie molis
Et sudibus crebris & adustri roboris ictu
Percussæ cedunt turres:frustraq; labore
Exhausto fessus repetit tentoria miles.
Summa fuit graiis starent ut mœnia uoti:
Vltro acies inferre parant:armisq; coruscis
Nocturni texere faces:audaxq; iuuentus
Erūpit:non hasta uiris non lœtifer arcus:
Telum flamma fuit:rapiensq; incēdia uentus
Per romana tulit celeri munimina cursu.
Nec quamuis uiridi luctetur robore lentas
Ignis agit uires:tæda sed raptus ab omni
Consequitur nigri spaciosa uolumina fumi.
Nec solum syluas sed saxa ingentia soluit
Et crudæ putri fluxerunt puluere cautes
Procubuit:maiorq; iacens apparuit agger.
Spes uictis telluris abit:placuitq; profundo
Fortunam tentare mari.non robore picto
Ornatas decuit fulgens tutela carinas:
Sed rudis:& qualis procūbit mōtibus arbor
Conseritur stabilis naualibus area bellis.

Defesso milite:qa sub scutis tecti stātes milites defessi sunt:ut diutius sustinere nō possēt cū tela grauius mitterent̄. Perpetuā.i.cōtinuam. Cratem:appellauit testudinem. Singula: seꝑata & dissoluta abiiciebant̄:cum antea cōiuncta resisterēt. Tūc adoꝑata:discussa crate:Successit uinea:est autē uinea dicta a similitudie uineæ:q̄ ab agricolis ab una parte tēdit̄:& sub hac uinea tecti milites ad mœnia ꝓcesserunt:& posito ariete mœnia cōcutere tētāt. Terra leui:nō ualde crassa. Procedit:ad mœnia. Pluteis:plutei dicunt̄ tabulæ:qbus aliqd p̄sepit̄:sed proprie sunt crates crudo corio tectæ sub quibus latentes milites opus faciebāt. Cuius:uineæ quæ tecta erat cratibus. Frōte:prima parte. Moliri: pro demoliri.i.destruere fundamenta muri. Nunc aries:aries tigillum grauissimi ponderis est in cuius extremitate erat ferreū caput arietis : quod quibusdā machinis retroactum: mox ingēti impetu in murum ita immittebatur ut omnia scinderet & perrumpet & dictus est aries a similitudine animalis impetum faciētis. Suspenso:qa suspēdit̄ machinis & funibus. Incussus: a militibus.
Soluere: ꝑ dissoluere. Imum subducere:idest saxo qđ erat i fundo remoto postea sternere cætera. Sed sup:sed ipis oppidanis qui tela grauissima mittebant oē tegmē cessit:& dissoluta ē uinea : sicut & testudo: unde milites nudati tegmie i castra redire coacti sūt.
Sup:idest desuper. Flammis:quia flammas coniiciebāt in uineā. Sudibus:præacutis palis & obustis. Virgilius.Sudibusue præustis. Summa uoti fuit:qa antea optabant tantummodo pro uoto ut mœnibus se tutos continerent:nunc audēt in hostem prorumpere. Nocturni:idest ipi tempore noctis. Faces texere:nam faces sub armis gestabant quibus omnia oꝑa Romanorū incenderunt. Erumpit:uidelicet e mœnibus. Non hasta:non tela consueta Massilienses gestabant sed flammas. Incēdia:quia igne i munitiōes cæsaris iacto uentus spirate cœꝑat:cuius flamma incensa sunt fere omnia. Munimina.i.per romanam munitionem. Nec q̄uis:& tanta uis tedarum fuit:ut q̄uis uiridis materia esset:tamen igne statim correpta sit. Ignis non tardas uires agit:qui nō tarde cōburit.
Robore:ligno uiridi paulo ante cæso. Cōsequit̄.i. adæquat. Nigri fumi:quia uiridis materia:ideo fumus exalabat. Fluxerūt:labefactæ sūt. Putri.i.solubili. Procubuit:agger ustus cecidit:& maior apparuit q̄ āte cū erectus erat. Spes uictis:postq̄ uicti sūt milites Cæsariāi oppugnatione terrestri:spē omnē deposuerūt posse mœnia oppugnare. Spes tellus.i.spes pugnæ terrestris. Placuitq;:quādo terrestris pugna nō ꝓcesserat statuerūt tentare pugnā naualē. Nō robore picto: dicit nō fuisse naues fabrefactas sed pro tempore celeriter extructas. Tutela fulgens:.quia non erat pictus in puppe deus i cuius tutela eēt:ut pistrix:neptūnus:cētaurus:nā ut testat̄ Virg.naues denominabāt̄ a tutela dei: q̄ in illis pictus erat. Rudis:nō elaborata. Cōserit̄:paginat̄ ad naues.app. Aerea:qa nō uidebat̄ nauis pōdere suo moueri:sed fixa planiciē ostendebat:in qua milites tanquā i area stātes pugnarēt. Et iam turrigerā: lāinqt prætoria nauis bruti præcesserat:nā Brutus classis præfectus erat:Trebōius dux erat pedestris exercitus.

Turrigerã.i.excelsam:significauit illius prætoriã nauẽ. Fluctus.r.qa rhodanus flu.galliæ iuxta massiliã urbem decurrit:& mari tyrrheno miscet. Stœchades:stœchades isulæ tres sunt:digna quidẽ satis amplitudine:sed duæ perexiguæ:eas exercent Massilienses opere rustico.Strabo.insulæ sunt sic dictæ ꝙ in ordine sũt positæ:nam σιχαοπαι per ordinem incedere significat. Nec non:sicuti summa ui classem temperauerãt romani:itidem Massilienses effecerant:qui non solũ iuuenes sed senes & impuberes armarunt. Accepit: non solum classis:quæ in undis erat uiros accepit:sed etiã quæsitæ sunt naues uetustæ & prioribus bellis cõquassatæ. Emeritas alnos:naues nimia uetustate dimissas. Translatio a militibus senioribus qui emeriti dicuntur:cum debita stipendia peregerunt. Naualibus:de est de. Vt matutinos:hic poeta describit quomodo naues utrinque instructæ fuerint: & altera ĩ alteram uehi cœpit:ex quo tunc clamor undiq; sublatus ẽ & magno impetu cõcurrere cœperunt. Fregit radios: quia radii percutientes undam franguntur. Liber.i. serenus. Posito: idest quiescente sic.Virgilius.Quum uenti posuere. Austris tenentibus pacem:quia neque a Septentrione : neque a Meridie uenti flabant. Seruatum bello: ut uideri posset ad id paccatum mare:ut inter se concurrerent classes. Ab omni statione:Romani a sua : Massilienses a sua portus: ubi semper naues tutæ permanent. Statio uero locus ẽ ubi naues ad tempus tempestate se recipiũt. Paribus:idest pariter motis. Tõsis : remis Tonsæ remi dicunt a tondendo mari.i.a decutiẽdis fluctibus.Virgilius.In lenio luctant marmor tõsæ. Tremuere:describit motum nauis:quæ quasi tremere uidet: cum impellitur a remis. Crebra uerbera.s.remoꝝ. Conuellũt:e portu commouẽt. Cornua:nunc dicit quomodo classem suam Romani instruxerint: nam ualidissimis arboribus militum Romanoꝝ firmata erãt cornua aciei:siue terrestris: siue maritima pugna eẽt: struebant acies in modum cornu ad similitudinẽ lunæ nondum plenæ. Cornua ro.classis.s.ĩ medio posita. Triremes:quæ tres ordines remorum habent.

Quasq; quater.i.quatriremes. Extructi remigis:ĩ ordĩe positi. Et plures pinus:etiã qnqueremes. Cixere:circundedere Apto patenti. Oppositũ:ut exciperet impetũ hostilẽ:si qs alicunde ĩpetus fieret. Liburnæ:sed in medio in modũ cornu liburnæ naues positæ erant de qbus Hora.Ibis liburnis inter alta nauiũ. Lunata classe:qa ĩ modũ lunæ semiplenæ erãt.

Recedunt.i.medio aciei sinũ faciũt:si.n.classis recta stetisset:cornua:nõ fuissẽt aciei:sed cũ dicat in utroq; cornu multas naues circũdatas fuisse a triremibus:dicit ĩ medio fuisse liburnas. Luburnæ:autẽ sunt naues a liburnis populis qui adiacẽt adriatico mari.Vnum ergo sequitur ex reliquo:quia retro cedunt:ideo classem faciunt in lunæ modum. Gemino ordine:quia biremes erant. Pretoria puppis:sexiremis erat.nam tabernaculũ ĩ terra uel in puppe prætoriũ dicebat & magistratus ille poterat imponere nomina tabernaculo:Vnde imperatores qui reliquos dignitate antecedebant pretotes appellabantur quasi præitores ꝙ præirent. Agitur:impellit. Verberibus senis:idest cum sex ordinibus remorum. Summis remis:idest altis quia ultimi remi & altiores sunt & longiores. Vt tantum: Nunc clamor inquit emissus est ingens utrinque:ut etiam suo clamore strepitum remorum ac maris occuparent. Tantum medii maris:idest tantum spacium fuit maris in medio utriusque classis. Semel:uno impetu rem orum. Præmitur:occultatur. Nec ullæ tubæ:non modo strepitus remorum:sed nec tubarum audiri poterat. Tunc cerula:tunc uero exorto clamore q̃ maximo potuerunt : utrinque naues impulerunt : ut rostra rostris colliderentur. Cerula:Scilicet maria:nam Ceruleus color maris est:a græco dictum κερατοσ la.cornu significat:qui cornu colorem habet mare. Atque in trãstra cadunt:significat tanto impetu concurrisse:ut cum remos traherent:simul pectora pulsarent & in transtra caderent. Vt primum rostris : postquã rostra rostris impulsa sunt repercussæ impetu suo regressa sunt. Rediere: quia cum naues retrocesserunt.

Et iam turrigeram bruti comitata carinam
Venerat in fluctus rhodani de gurgite classis
Stœchados arua tenens: necnõ & graia iuuẽ-
Omne suũ fatis uoluit cõmittere robur. -tus
Grandæuosq; senes mixtis armauit ephœbis.
Accepit non sola uiros quæ stabat in undis
Classis:& emeritas repetunt naualib9 alnos
Vt matutinos spargens sup æquora phœbus
Fregit aquis radios:& liber nubibus æther:
Et posito borea pacemq; tenentibus austris
Seruatum bello iacuit mare:mouit ab omni
Quisq; suam statione ratẽ: paribusq; lacertis
Cæsaris hinc puppes:hic graio remige classis
Tollitur.impulsæ tonsis tremuere carinæ.
Crebraq; sublimes cõuellũt uerbera puppes.
Cornua romanæ classis ualidæq; triremes
Quasq; quater surgẽs extructi remigis ordo
Cõmouet: & plures quæ mergũt æquora pi-
Multiplices cixere rates:hoc robur apto nus-
Oppositum pelago:lunata classe recedunt
Ordine contentæ gemino creuisse liburnæ.
Cælsior at cunctis bruti prætoria puppis
Verberibus senis agitur:molemq; profundo
Inuehit:& summis longe petit æquora remis.
Vt tantum medii fuerat maris:utraq; classis
Quod semel excussis posset trãscurrere tõsis:
Innumeræ uasto miscentur in æther uoces
Remorumq; sonus premit clamore: nec ullæ
Audiri potuere tubæ:tunc cærula uerrunt.
Atq; ĩ trãstra cadunt:& remis pectora pulsãt.
Vt primum rostis crepuerunt obuia rostra:
In pupim rediere rates:emissaque tela

Aera texerūt:tantus telo℞ numerus fuit:ut quasi solē tegerent. Pontū ua.s.nauibus:sed telis tectus erat. Iā diductis pro.s.utriq̧.i.i diuersas ꝑtes ductis:id faciebāt: ne ipsi circūuenirēt ab hostibus : sed ipsi hostes circūuenirēt. Diuersæq̧ ra.qa Massiliēses a ro.& ecōuerso recepti sunt. Laxata clas.i.cornu facto. Vt quoties: ꝑ similitudinē ostēdit quomō iter se naues commixtæ fuerit:quēadmodū inquit sæpe euenit:ꝙ diuersis flantibus uētis fluctus maris īpellitur aut repelit a uētis īter se certātibus eodē mō īpellebant & repellebātur aliæ naues ab aliis.Ordo ē:sic æquor repellit. Zephyrus:ab occidēte Eurus:ab oriēte spirat: iō contrarii sūt. Abeūt flu.undæ recedūt impulsæ ab alio uēto.

Aera texerunt:uacuumq̧ cadentia pontum.
Et iam diductis extendunt cornua proris:
Diuersæq̧ rates laxata classe receptæ.
Vt quotiens æstus zephyris eurisq̧ repugnat
Huc abeūt fluctus:illuc mare:sic ubi puppes
Sulcato uarios duxerunt gurgite tractus
Quod tulit illa ratis remis:hæc rētulit æquor.
Sed graiis habiles pugnamq̧ capescere pinus
Et tentare fugam:nec longo frangere gyro
Cursum:nec tarde flectenti cedere clauo,
At romana ratis stabilem præbere carinam
Certior:& similem terræ bellantibus usum.
Tunc in signifera residenti puppe magistro
Brutus ait:paterisne acies errare profundo?
Artibus & certas palagi:iam consere bellum.
Phocaicis medias rostris oppone carinas.
Paruit:obliquas & præbuit hostibus alnos.
Tunc quæcunq̧ ratis tentauit robora bruti:
Ictu uicta suo:percussa & capta cohæsit.
Ast alias manicæq̧ ligant teretesq̧ cathenæ:
Seq̧ tenēt remis.tecto stetit æquore bellum.
Iam non excussis torquētur tela lacertis.
Nec longinqua cadūt iaculato uulnera ferro.
Miscenturq̧ manus:nauali plurima bello
Ensis agit:stat quisq̧ suæ de robore puppis
Pronus in aduersos ictus:multiq̧ perempti
In ratibus cecidere suis:cruor altus in undis
Spumat:& obducti cōcreto sanguine fluctus:
Et quas immissi traxerunt uincula ferri:
Has ꝓhibent iūgi cōserta cadauera puppes:
Semianimes alii uastum subiere profundum:
Hauseruntq̧ suo permixtum sanguine pōtū:
Hi luctātem animam lēta cū morte trahētes
Fractarum subita ratium periere ruina.
Irrita tela suas peragunt in gurgite cædes:
Et quodcunq̧ cadit frustrato pōdere ferrum
Exceptum mediis inuenit uulnus in undis.

Tractus:spacia. Sulcato gur.qa i sulci modū nauis mare diuidit cū īpellit. Tulit.s.i classem Massiliensium. Hæc æquor repulit: quia æquor impulsum a Massiliēsibus repulit ad ro. Sed graiis:diuersæ erāt naues hostium:quia Massilienses habebant naues leues & agiles:ut quocunq̧ uellent impellerēt eas: At uero Ro.naues habebant:quæ rudes ædificatæ fuerāt:& paulo ante in syluis cæsæ. Pinus habiles.i.naues pineæ:posuit materiā pro forma. Lacessere.i.aptæ ad lacessendā pugnā hostiū. Tentare fugā: quia cū parassent ro.classem & quacunq̧ excurrere cœpissent:ubi se nō posse resistere Massiliēses intelligerent statī refugiebāt. Cursū:nauis si pōderosa fuerit: nō facile flecti pōt i gyℛ:sed nauis agilis:si ī medio cursu fuerit facile cōuertit. Gyro.i.circūuolutiōe. Nec tarde:īmo cito:qa simul atq̧ ꝑsisset gubernator clauū: uel dextrorsū:uel sinistrorsū statī sentiebāt. Certior:firmior. Carinā stabilē:qa naues ro.graues erāt iō stabiles. Bellātibus usū:qa nō aliter pugnabat q̄ si ī terra fuisset. Tūc ī signi.massiliēsiū naues agiles ad pugnā eē dixit & iō naues ro.facile īuādebāt: Brutus igitur in ꝑtoria naui residētē magistℛ alloquēs:& patens īquit h .tes artibus suis ut nos īcludāt & mare ī potestate sua teneāt? qd nō opponis nauē nostrā hostiū nauibus ut illas excipiāt:& exceptas ꝓfundo mari īmergant? Signifera:prætoria. Artibus: qa nos artibus pelagi īcludūt. Cōsere bellū.i.pugnam misce. Oppone carinas:idest transuersas naues oppone rostris massiliensiū. Tunc quæ:tūc ubi naues oppositæ sunt e transuerso : naues massiliensiū adēpta ludendi occasione ro.nauiū robora percutientes nō poterant uim ro.nauiū sustinere sed in seipsas redeūtes harpagonibus capiebant. Percussa:dū ꝑcutiunt percutiuntur:nam si quippiam paruum percutit aliquid maius:ictu proprio lædit. Cohæsit:qa fugere nō poterat. At alias:deinde nauibus suis manus ferreas in naues hostiū proiiciebant:quæ cathenis alligatæ & manicis retinebāt:ut q̄si ī terra cōtinēti sisterēt. Manicæ:uincula manuū:sed ītelligit harpagonas. Seq̧ te.re.cū remis ne possent se ī aliquā ꝑtē trahi. Stetit æquo.bellū firmatū ē tā q̄ si ī terra pugnaret. Iā nō:iō qa cōstiterāt naues nō hostes tela emittebāt.a longe:sed cominus gladiis pugnabāt. Excussis:uibratis. Stat:stabilis manet. Pronus: obliquus in īferendo ictus aduersos. Obducti: circundati:qa maris uortices & fluctus uidebāt sanguinei. Et q̄s: dicit tot iā cadauera cecidisse e puppibus ꝙ non sinebāt naues cōiūgi:q̄uis cathenis retinerēt. Cōserta cada.īter duas naues cōdēsata. Hauserūt pōtū.i. biberūt maris undā suo sāguīe ꝑmixtā. Hi luctantē: alii dū natarēt:& resistētē aīam retinerēt:subito ruina nauiū ī eos euersa obruebant. Trahētes:trahere aīam ē cū labore respirare. Luctantē:qa aīa cū morte certabat:ne exiret. Irrita tela:& tela quæ primo ictu uana erant: cadentia ipso ictu uulnerabant:quia tot erant cadauera semimortua in mari natantia: ut uana cadere non possent. Exceptum:a corpore natantis,Inuenit uulnus:nam uulnus qđ nō īuenerat ī nauibus īuenit ī mari.

Phocaicis ro.post generalem pugnā:ad speciale Luca.descendit:dicens quomō singuli pugnabāt:& loqtur de rate quadā.ro.quā circundederāt Massilliēses. Robore diducto:dicit ro.nauē circundatā fuisse a Massiliēsiū nauibus:illius milites bifariā diuisi defēdebāt utrūq; latus:in medio erat Tagus q pugnabat:a tergo tella mittebāt:& eodē tpe duobus telis pectus & tergū percussū ē:i dubio āt erat i quā ptē caderet sanguis: tandē emissus sanguis loca uulneris docuit. Robore diducto.i.diuisis militibus.robur posuit pro milibus fortibus. Aequo marte :quia quot erant in uno latere:tot in altero. Cuius:nauis romanæ. Tagus:roma.miles.

Phpocaicis romana ratis uallata carinis
Robore diducto dextrum leuumq; tuetur
Aequo marte latus:cuius dū pugnat ab alta
Puppe tagus:graiūq; audax āplustre retētat
Terga simul pariter missis & pectora telis
Transigitur:medio concurrit pectore ferrum:
Et stetit incertus flueret quo uulnere sanguis
Dōec utrasq; simul largo cruor expulit hastas
Diuisitq; animam:sparsit in uulnere lœtum.
Dirigit huc puppē miseri quoq; dextra telōis:
Q ua nullam melius pelago turbante carinæ
Audiuere manum:nec lux est notior ulli
Crastina:sed phœbū uideat seu cornua lunæ:
Semper uenturis componere carbasa uentis.
Hic latiæ rostro compagem ruperat alni
Pila sed in medium uenere trem tia pectus:
Auertitq; ratem morientis dextra magistri.
Dū cupit i sociam gyareus erūpere puppem
Excipit immissum suspensa per ilia ferrum:
Affixusq; rati telo retinente pependit.
Stant gemini fratres fœcundæ gloria matris
Q uos eadem uariis genueruut uiscera fatis
Discreuit mors sæua uiros:unumq; relictum
Agnorunt miseri sublato errore parentes:
Aeternis causam lachymis tenet ille dolorem
Semp:& amissum fratem lugentibus offert.
Q uorū alter mixtis obliquo pectore remis
Ausus romanæ graia de puppe carinæ
Iniectare manū.sed eam grauis insup ictus
Amputat.illa tamē nixu quo prēderat hæsit
Diriguitq; tenens strictis immortua neruis:
Creuit in aduersis uirtus:plus nobilis iræ

Graiū amplustre.i.gubernaculū græcæ nauis manibus cepit. Incertus:an pectore:an a tergo sāguis erūpet. Diuisitq; ani.s.i duas ptes:qa sanguis dicit ēē sedes animæ. Dirigit huc pup.ad hāc nauē ubi tagus uulneratus ceciderat telō puenit:hic erat pitissimus nauigandi:ut nullus magis tpa tēpestatis & serenitatis futuræ cognosceret. Miseri:iā uuo uerbo habitū futuræ rei significauit. Turbāte:dū turbaret: ptcipium ꝑ ꝑticipio.i.turbato. Nec lux est no.nemo erat nauta:q magis cognosceret futurā serenitatē aut tēpestatē. Seu phœbū.i.a signis solis cognoscebat:& lunæ. Lux crasti.i.qualitas tēporis futuri. Componere carbasa uen.i.parare uela uentis:siue secundis:siue aduersis. Hic latiæ:is inquit telon rostro nauem ro.ifregerat:& eā ictu dissoluerat : sed telum ifixum ad pectus ē:& cū fugere uellet:moriēs nauē i ptē aliā uoluit. Latiæ alni.i.nauis ro.arborē pro materia posuit. Pila:sed cū iam uictor exultaret ecce telum immissum pectus illius transiliuit. Pila:tela proprie romana. Auertit ratem:qa accepto uulnere nauē auertit iam moriēs telon. Dū cupit in sociā:alter Gyareus in nauē Telonis transire uoluit:sed dū toto corpore rectus i illa naui staret:ecce telū imissū Ilia eius trasfixit. Gyareus:nomē Massiliēsis. Cupit:ut pote successurus ministerio gubernādæ nauis:occiso iā telone. Suspensa:quia toto corpore rectus erat. Pependit: ex rate. Stāt gemini fra.nūc dscribit pugnā duorum gemellorum:qui adeo inter se simillles erant:ut a parentibns non discernerentur:sed alterum roma. miles occidit:alter relictus semp parentibus amissi fratris memoriā repsentabat:sed quō petierit non sine strage ro.patet:qa anteq̄ periret romanā nauē submersit.Hic miror quō Luca.quis poeta sit:historiā puertat:nō.n.græci nauē romanā imerserūt:imo ut ē apud Valeriū:Plutarchū:& Suetoniū:hic fuit miles cæsaris:dicit.n.Vale.ne Atiliū ꝑterire possumus:qui cū miles decimæ legionis esset & ꝑ cæsaris partibus pugnaret:amissa dextra:quā i puppē Massiliēsiū iniecerat:leua puppim appræhendit:nec prius dimicare destitit q̄ captā nauē profūdo mari imergeret. miles ergo Cæsaris fuit:sed excusari potest Lucanus : quia poeta:& qa studiosus partium Pōpeii hanc gloriam Massiliēsibus tradidit. Variis fatis.i.fortunis:quia alterꝝ morte amisit. Discreuit.m.s.u.qa ante adeo simillimi erāt:ut discerni non possent. Sublato erro. qa uno tātūmō supstite iā errare nō poterāt i discernēdis fratribus. Aeternis cām la.sed supstes ille æternum dolorē seruauit parentibus. Quoꝝ alter.i.unus:nūc dicit quō occisus fuerit alter. Obliquo pectore:expressit nauigantis gestū. Ictus:Ro.militis. Hæsit:naui ro. Diriguit:uidelicet cōtractis neruis. Creuit i aduersis uirtus:amputata dextra:leua cōpræhenderat nauē:qua amputata se superiniecit q̄ maxīa ui potuit i nauē romanā:nec prius dimicare destitit q̄ nauē profundo imergeret:ut antedictū:nō Massiliēsis fuit sed Atilius d̄cimæ legiōis pfectus pro cæsaris parte pugnās.De hoc ita iqt Plutrarchus.Atilius ex cæsaris cōmilitiōibus nauali plio apd Massiliā hostilē igressus puppi abscissa ei dextra gladio:umbonē sinistra retinuit: eo usq; uultibus hostes obterēs:ut ꝓstratis oībus nauē uictor occupauerit. Creuit ui.q maiore iracūdia cōtra hostes ꝑcitus ē amissa manu:ē.n.ita q̄si eos fortitudinis:nā sicut cotæ ferrum acuitur:ita uirtus ita acuitur:unde academici disputātes multas hominibus cōmotiones datas:iracundiā ipsā quasi cotē fortitudinis ēē dixerunt.

Truncus:ideſt amiſſa manu truncum dixit militem. Dextram:quæ pendebat de naue hoſtili. Lacerto: demiſſus ē gladius a romauo q lacertū amputauit. Iā clypeo:& q̄q̄ utraq; manu priuatus eſſet:ille nihilominus inſtabat:ut puppē ꝑderet hoſtilē. Clypeo.i.amiſſa ſiniſtra qua clypeus tenet̄. Telis.i.amiſſa dextra. Nō cō.nō ꝑpea a pugna defecit. Expoſitus:extra poſitus:ut ſe obiiceret telis hoſtiū. Arma:ſcutū fratris. Confixus cuſ. q̄uis telis hoſtiū tranſfixus eſſet:tamen ꝑſtabat ī propoſito:ut nō inultus caderet. Emerita morte.ꝑfecta quia corpore excipiebat tela:quæ mittabāt̄ ī alios:iō a morte ſuos:corpore ſuo defendebat. Emerita:tranſlatio a militibus:q emeriti dicunt̄: cū debita ſtipendia ꝑfecerūt. Tū uulnere multo:poſtq̄ iā toto corpore cæſus ſtare non poterat diutius:collegit uires ſanguine ſuo:& ſe ſaltu deiecit in nauē romaná:q̄ cū grauata eſſet cadauere:& ſanguine repleta:in latus pendere cœpit & ſubmerſa eſt:ſed peruertit hiſtoriā.

Truncus habet:fortiq; inſtaurat prælia læua:
Rapturuſq; ſuam ꝓcumbit ī æquore dextrā:
Hæc quoq; cū toto manus ē abſciſſa lacerto.
Iam clypeo teliſq; carens non cōditus ima
Puppe:ſed expoſitus fraternaq; pectore nudo
Arma tegens:crebra confixus cuſpide perſtat
Telaq; multorum læto caſura ſuorum
Emerita iam morte tenet:tum uulnere multo
Effugientem animam laſſos collegit in artus:
Membraq; contēdit toto quæcunq; manebāt
Sanguine:& hoſtilem defectis robore mēbris
Inſiluit ſolo nociturus pondere puppim.
Strage uirum cumulata ratis:multoq; cruore
Plena ꝑ obliquum crebros latus accipit ictus.
At poſtq̄ ruptis pelagus compagibus hauſit
Ad ſummos repleta foros:deſcendit ī undas.
Vicinum inuoluens contorto uertice pōtū:
Aequora diſcedunt merſa diducta carina:
Inq; locum puppis cecidit mare:multaq; pōto
Præbuit illa dies uarii miracula fati.
Ferrea dū puppi rapidos manus inſerit uncos
Affixit lycidam:merſus foret ille ꝓfundo:
Sed ꝓhibent ſocii:ſuſpenſaq; crura retentāt.
Scinditur auulſus:nec ſic ut uulnere ſanguis
Emicuit lentus ruptis cadit undiq; uenis.
Diſcurſuſq; animæ diuerſa ī membra meātis
Interceptus aquis:nullius uita ꝑempti
Eſt tanta demiſſa uia:pars ultima trunci
Tradidit ī lœtum uacuos uitalibus artus
At tumi dus qua pulmo iacet:q̄ uiſcera feruēt
Hæſerunt ibi fata diu:luctataq; multum
Hac cum parte uiri uix omnia mēbra tulerūt:
Dum nimiū pugnax unius turba carinæ
Incumbit ꝓno lateri:uacuamq; reliquit
Qua caret hoſte ratē cōgeſto pōdere puppis
Verſa caua texit pelagus nautaſq; carina.
Brachia nec licuit uaſto iactare ꝓfundo:

Effugiētē:expirantem. Laſſos:ſcilicet ſanguīe effuſo. Contēdit:intendit. Defectis:exhauſtis ſanguīe.
Solo pondere:quia manibus nocere non poterat.
Strage uiꝝ:nūc dicit quomō merſit nauē. Accipit ictus.i.fluctuū maris qa qua parte inſiluerat hic maſſiliēſis ea parte latus nauis inclinabat:& fluctu maris pulſabatur. Hauſit:accepit. Ruptis.ſ. nimio pondere. Ad ſummos foros:ad ſumma tabulata nauiū.
Deſcendit in undas:modum nauis pereūtis & mergentis expoſuit:quia ſubmerſa naui pontum inuoluit:in uorticis modum. Merſa:dum mergitur carina. Diducta:in duas partes ſeparata: quia diuidūtur maria cum aliquid mergitur. Inque locum:ſed naui obruta mare occupauit locum ſuum. Varii fati:quia deſcripſit uaria genera mortis. Ferrea dum pup.nūc etiā deſcribit quæ de nouo ſuperuenere : & quo alii genere mortis ꝑierūt & unius caſum deſcribit q quū ī undas maris ꝑ̄ceps caſurus eſſet:cruribus retentus ē a ſuis:ſed cū ab altera parte diſtrahit̄:medius crepuit & ſanguis una ſimul oīs effuſus ē. Ferrea:nā manicis ferreis:aduerſas naues quaſi irretitas tenēt : ne e manibus euadāt:cum igitur manū ferreā iniecíſſent:ut nauem compræhenderent: compræhenderunt lycidā quēdam:& manus cum retraherētur:hūc ī undas traxiſſent:niſi ſocii eū cruribus retinuiſſent:dicit ergo dū illæ trahunt:& illi retinēt medius diſruptus eſt.Ordo ē. Manus ferrea:quæ iniecta erat nō ut raperet Lycidam ſed comprehenderet nauē. Dū īſe.dū iacit̄ ut puppē cōpræhēdat. Nec ſicut:nec ſanguis īqt effuſus eſt:ſicut e uulnere a quo ſēſim egreditur:ſed uno eodēq; tempore eſt. Nullius uita:nullus unq̄ inqt mortuus eſt:qui tā lato meatu uitam apperiret. Tanta:tam lata. Pars ultima:pars inferior ab umblico mortua erat : ſed ſuperior ubi uitalia erant:ut pulmo & cor:diu cum morte luctata eſt. Trunci:pro truncata. Vacuos ar.i. mēbra carentia uitalibus. Pulmo tu.quia aerem reciprocum recipit:& remittit ſed cum aerē recipit inflatur. Feruent:ideſt palpitant circa ꝑ̄cordia. Hæſerūt:morata ſunt. Fata:ideſt mors. Vix membra tulerūt : quia ægre oīa mēbra extincta ſunt:ubi uitalia erant. Dū nimiū:aliud genus mortis ſcribit̄:nō unius qdē ſed uniuerſoꝝ q ī naue conſtiterant dum inquit una naue acrius pugnat̄:& oēs ad eā partē tātūmō ſe receperūt ubi pugua erat:fecerūt ut cū ītēti ad pugnā ī uno latere nauis cūſiſterēt:uſq; adeo nauē ab illo latere opp̄ſſerūt ut ea euerterēt & ipſi cū naue obruerent̄. Puppis uer.nā q ī naue erāt latere ſiniſtro relicto ī dextꝝ uenerūt:ubi aduerſus hoſtes pugnabāt. Nimiū pu.i.uſque in perniciem ſuam. Lateri:ſcilicet unde pugnabant aduerſus hoſtes. Caua:concaua:& caſus ablatiui:& in modum uaſis euerſa eſt. Brachia:quia tecti erant ideo non potuerūt explicare ſe e naui:ut nātes euaderēt.

Clauſo ma.i.nō parēti. Tūc.u.deinde ſecutus ē caſus nouæ mortis unius iuuenis:q dū medio nataret pe/lago:forte duæ naues aduerſæ cōcurrūt & roſtris corpus illius tranſfixerūt. Vnica:ſingularis. Diſceſſit.i.di uiſū ē ī mediū. Ictus ua.i.imēſos cōcurrētiū nauiū. Nec ar.corpus nihil īpedimēto fuit quo minus roſtra ī ter ſe collideręt:& ſonarēt. Aera.i.roſtra ærata. Poſtq̄ īhibēt re.pup.i. poſtq̄ αναχωχην fecerūt.i.cū remiges ī puppē cōtrahūt nauē:dicit q̄ naues illæ colliſæ roſtris ſe ī puppē recepūt:& cadauer mediū ī undas ꝺiecerūt. & ſubmerſū ē. Deiectū.i.cadēs qđ ante ſuſtētatū fuerat a roſtris. Vulneribus trāſ.a.qa uulnus adeo latū erat utaq̄ p mediū trāſiret. Pars.m.aliū mortis caſū ꝺſcri bit multoꝝ. Iuuenes multi e naui deiecti fuerant:q natātes ſpē ſalutis hēbāt:ſi a ſuis recepti eſſēt: quoniā & ipſi Maſſilieſes erāt.Itaq; ad naues Maſſilienſiū na tātes tēdebāt:cū iā ī eo eſſēt:ut māibus nauē aprehen derēt:illæ ne nauē euerterēt:māus ſimul cū lacertis obtrūcarūt:& corpora ipſa merſa ſūt. Naufraga: q̄ naui fracta enatabat. Turba.ſ.maſſilieſiū. Oblucta ta:cū diu cōtēdiſſet cū morte. Puppis ad au.uidelicet ut a ſocia naue recepti ſeruarēt. Robora.ſ.nauis. Al tius.i.manus erigentes altius ut nauem compræhen derent. Vlnis uetitis:quia uetabantur ne compræ/hendere nauem. Peritura:quia ſine dubio ſi rece piſſent eos peritura erat. Impia: contra ſocios quia maluerunt ſuæ ſaluti conſulere q̄ aliorum. Brachia linquentes:abſciſſis brachiis. Furor arma inuenit: nam nt inquit Maro:rimanti telum ira facit.& nobi lis tragicus επεχθρους θυμος οπλιζει χερα.In hoſte armat ira manū. Ampluſtre:gubernaculum nauis.

Auulſaſque: quid dixi remos & ampluſtria torque re: cum tranſtra nauium alius in alium coiiceret?

Sedes:tranſtra nanium & ſedilia. Excuſſo:eiecto.

Fregere: quia frangebant rates:ut fragmine earum uterentur pro tellis in hoſtem. Sidentia peſſum: ideſt ſub pedibus ſtantia: unde peſſundo ideſt ſub pe dibus do. Spoliantque cadauera: cæſos telis ſpolia bāt:& e corporibus eoꝝ tela extracta mittebant ī ho ſtē. Et uulnera:quō ſi lætale uulnus attulerat:pote rāt ī hoſtē telū mittere?qa āmoto telo ne ſanguis exi ret leuā appoſuerūt & ſanguinē retinebāt: ut uulne/rato ſaltē hoſte:nō inulti deīde expirarēt. Oppreſſe re.i.occluſerūt. Validos dū:ut īterī ſanguinē retine rēt:quo poſſent uires ſuppetere ad uulnerandū ho/ſtē. Hoſtilem:quā hoſtis contra ſe torſerat. Nulla tamē plures:quāuis diuerſa genera læti ſuperius tra ctarentur.tamē nulla fuit mortis pluriū cā:q̄ ea quæ cōtraria eſt pellago:uidelicet ignis. Lues:ſtrages di/uerſa pelago.i.ignis. Nā pin.qa faces habebāt pice il litas: q̄s īcenſas mittebāt ī aduerſas naues unde uis tāta ignis erat:ut nō ſolū ſiccas naues corriperet: ſed etiā fragmina nauiū quæ aquam ībiberāt. Viuax.ſ. ignis abdito ī ipſis facibus ſulphure. Faciles:ad cō/burendum qa aridæ. Prebere.ſ.igni. Pice:quia pice & cera naues inſperſerunt:ut facile īcenderent. Nec flāmas:nec undæ inquit extinguere poterāt flāmam.

Fragmenta uēdicat:ideſt attrahit:nam ignis nauiū fragmīa q̄ natabant corripiebat & correpta cōſume bat. Hic recipit flu.alii hauriebāt aquā:ut extīgue/retur ignis qui in naue erat. Mors una:unuſq̄ſq; ti/mebat mortē:qua afficiebat:nā alius igne:& alius fer ro: alius aq̄ peribat:& oēs ſimul conabāt mutare ge nus mortis. Nec ceſſat:illi ēt q natabāt:nō ꝑpea pu/gnare deſtiterūt:ut ſi non pugnarēt.ſaltē tella ſuſcipe rent collecta ex fluctibus. Virtus naufraga.i.natanti um. Legunt:pro eligūt tela ut ea ſubminiſtrēt ſuis.

Sed clauſo periere mari:tunc unica diri
Conſpecta eſt lœti facies:cum forte natantē
Diuerſæ roſtris iuuenem fixere carinæ
Diſceſſit mediū tam uaſtos pectus ad ictus
Nec prohibere ualent obtritis oſſibus artus
Quo minus æra ſonent:eliſo uentre per ora
Eiectat ſaniem permixtus uiſcere ſanguis.
Poſtq̄ īhibent remis puppes:ac roſtra r̄cedūt
Deiectum ī pelagus perfoſſo pectore corpus
Vulneribꝫ trāſiuit aquas:ꝑs maxima turbæ
Naufraga iactatis morti obluctata lacertis
Puppis ad auxilium ſociæ concurrit:at illi
Robora cum uetitis prenſarent altius ulnis
Nutaretq; ratis populo peritura recepto:
Impia turba ſuper medios ferit enſe lacertos
Brachia linquentes graia pendentia puppe
A manibus cecidere ſuis:non amplius.undæ
Subſtinuere graues in ſummo gurgite trūcos
Iamq; omni fuſis nudato milite telis
Inuenit arma furor:remum cōtorſit ī hoſtem
Alter.at hic tortum ualidis ampluſtre lacertis
Auulſaſq; rotat expulſo remige ſedes.
In pugnam fregere rates:ſidentia peſſum
Corpora cæſa tenēt:ſpoliātq; cadauera ferro
Multi īopes teli iaculum lœtale reuulſum
Vulneribus traxere ſuis:& uulnera leua
Oppreſſere manu: ualidos dū præbeat ictus
Sanguis:& hoſtilem cū torſerit exeat haſtā.
Nulla tamen plures hoc edidit æquore clades
Quā pelago diuerſa lues:nā pinguibus ignis
Affixus tædis:& tecto ſulphure uiuax
Spargitur:at faciles præbere alimēta carinæ
Nunc pice nunc liquida repuere incēdia cæra
Nec flammas ſuperāt ūdæ: ſparſiſq; ꝑ æquor
Iam ratibus fragmēta ferus ſibi uēdicat ignis:
Hic r̄cipit fluctus extīguat ut æqtuor̄ flāmas:
Hi ne mergantur tabulis ardentibus hærent.
Mille modos inter lœti mors una timori eſt
Qua cœper̄ mori:nec ceſſat naufraga uirtus:
Tela legūt deiecta mari:ratibuſq; miniſtrāt.

Incertas:errantes in iaculando:quia natantes cum sinistrorsum uellent hostem ferire : aqua eos ĩpellebat dextrorsum. Ictu languente:quia manus nutabat:ut ictum non posset ualidũ ĩferre. Nunc rara datur : qui non poterant ferro hosté occidere:ipsi inter se obruere certabât:ut sub undis necarent. Vtũt pela.ut inter se alius aliũ demergat. Et implicitis:declarat qũo se cõplectũtur:q dum mergunt alios:ipsi etiam mori non recusabât:& dũ hostes necarét ipsi necabant. Sub sidere:obrui aqs. Pugna fuit:sed præcipuum quendam describit:qui peritissimus erat natandi & retinendi spiritum sub aqua:is cum hosté sub aq̃ obrutũ tenuisset:deinde emergebat:ut aliũ hosté necaret sed semel capite pcussit nauis fũdũ & ipse etiam tãdẽ submersus ẽ.

Incertasq; manus ictu languente per undas
Exercent:nunc rara datur si copia ferrri
Vtuntur pelago:sæuus complectitur hostem
Hostis:& implicitis gaudent subsider mẽbris
Mergentesq; mori:pugna fuit unus in illa
Eximius phoceus animam seruare sub undis:
Scrutariq; fretum siquid mersisset harenis:
Et nimis affixos unci conuellere morsus
Adductũ quociens non senserat ancora fune.
Hic ubi compressũ penitus deduxerat hosté
Victor:& icõsumis summas remeabat ĩ ũdas.
Sed se per uacuos credit dum surgere fluctus
Puppibus occurrit:tãdẽq; sub æquore mãsit.
Hi super hostiles iecerunt brachia remos:
Et ratium tenuere fugam:non perdere lœtum
Maxima cura fuit:multus sua uulnera puppi
Affixit moriens:& rostris abstulit ictus.
Stantem sublimi tyrrhenum culmine proræ
Lygdamus excussæ balearis tortor habenæ
Glãde petẽs solido fregit caua tẽpora plũbo:
Sedibus expulsi postquã cruor omnia rupit
Vincula procurrunt oculi: stat lumine rapto
Attonitus:mortisq; illas putat esse tenebras.
At postquã mẽbris sensit constare uigorem
Vos ait o socii sicut tormenta soletis
Me quoq; mittendis rectũ componite telis.
Egere quod superest animæ tyrrhene p oẽs
Bellorum casus:ingentem militis usum
Hoc habet ex magna defunctũ parte cadauer
Viuentis ferire loco:sic fatus in hostem
Cæca tela manu sed non tamen irrita mittit.
Excipit hæc iuuenis generosi sanguinis argus

Eximius:pclarus. Phoceus:nomen propriũ ẽ:non ãt patriũ. Arenis:ita scutabatur arenas:ut quod submersum erat ĩueniret sub undis tãq̃ ĩcontinenti terra. Affixus unci:si forte anchora adeo profundo esset infixa:ut ab harenis trahi nõ posset: ipse mersus ĩ undis e fũdo trahebat. Morsus unci.i.ancoræ. Vir. Vnco nõ alligat ancora morsu. Adductũ quo.cũ funis traheret cui anchora est appensa:& anchora tractũ nõ sentiret. Hic ubi:hic adeo natãdi peritus erat ut retinere spiritũ facile sub aqua posset. Penitus:in ĩfimo maris loco. Victor:necato hoste. Occurrit.s. capite. Surgere se.i.sursum erigere se:a sursũ & ẽgo cõponit. Per uacuos fluctus:ĩmo erant nauibus tecti. Puppibus:fundo nauis. Hi sup:nũc dicit de his qui necati fuerunt : ut manibus admotis remos caperent:interiisseq; nõnullos dicit:q ubi naues cõcurrere uidissent:se medios ĩterposuisse corpore suo: ut nauẽ suoꝝ ab hostili ĩpetu defẽderẽt. Non pu.lœ.i. nõ frustra mori:nisi prius nocuissẽt hostibus. Moriens af.p multi moriẽtes affixerũt. Vir. Plurimus uolitãs.pplurimi uolitãs. Abstulit.i.s.se ĩ mediũ ĩterpo nẽs. Stãtẽ sub.more suo post genus descẽdit ad speciẽ.describit nõ nullos q̃ hostilibus ratibus nocẽt studẽtes ẽt nocuerũt.Hic ictũ ĩtulit mirandũ.Nã lygdamus qdã erat pitus fundæ:glãde.n.quẽcũq; locũ uoluisset facile percutiebat:hic speculatus tyrrhenum quẽdã pugnãtẽ egregie ĩ sũma prora:fundã ter & q̃ter rotãs dimissit ĩ tẽpora tyrrheni glãdẽ: ille fractis tẽporibus oculos amissit:& tenebras oculoꝝ credidit mortis eẽ:sed paulo post ĩtellexit uiꝝ aliqd sibi residuũ eẽ: tũc iussit suis:ut se ĩ frõte nauis ponerẽt:futuꝝ loco tormẽti bellici:& datis tellis pugnaturum.

Culmine pro.i.ĩ celsitudĩe nauis, Lygdamus: massiliẽsis erat. Tyrrhenus:romanus. Excussa glande: quia fũdæ habenã ligatã habẽt & ter ac q̃ter circa caput rotantur. Baleares:insulæ sunt in oceano positæ ubi maxius fũdæ usus fuit:dicũt baleares a βαλλω.i.iaculor & torqueo.Has propius insulas adnauigans Metellus cognomento balearicus: pelles nauium tectis prætendit:ut aduersus fundarum iactus tegmina essent in his enim optimi fonditores sũt a puerillibus hoc pacto ad fũdas exercebantur annis: ut alioquin ne panis quidem pueris exhiberetur nisi funda quicquam prius attingerent : & ut scribit Strabo homines ad implorandam populi romani opem confugere coacti sunt cum arbores & domicilia ex subterraneis cuniculis euerterentur. Vincula : idest neruos:quibus oculi fixi sunt. Procurrunt:exeunt oculi ex uulneribus. Stat: eiectus oculis obstupectactus erat nesciens quid id esset:credebat autem illas tenebras mortis esse. At postquam : sed postquam ĩ se rdiit : & rediisse uires sensit aliud cogitauit. Tormẽta:quẽadmodũ balista & machina.quibus tela torquẽtur in fronte nauium ponuntur ita & me ponite & fingite animis uestris me esse balistam:sicq; tela imponite manibus meis. Constare:consistere. Rectũ:ex opposito admittẽda tella. Egere: emitte. hortatur seipsũ

Viuentis feriere loco:quasi dicat quum nihil reliquum uitæ sit:si ferieris:uiuentem aliũ seruabis. Casus:psperos uel aduersos. Hoc:demõstratiue. Cæca manu:pro ipse cæcus.q đ ẽ psonæ rei attribuit: hypallage ẽ.

Irrita:qa multos ex hostibus uulnerauit. Excipit.h.nam uulnerauit nobilẽ Massiliensem nomine argum.

Q ua iā nō medius deſcendit in ilia uenter:
Adiuuitq; ſuo ꝓcumbens pondere ferrum.
Stabat diuerſa uictæ iam parte carinæ
Infœlix argi genitor:non ille iuuentæ
Tempore phocaicis ulli ceſſurus in armis
Victū æuo robur cecidit feſſuſq; ſenecta
Exemplum nō miles erat:qui funere uiſo
Sæpe cadens lōge ſenior ꝑ tranſtra carinæ
Peruenit ad puppim ſpirantesq; inuenit artus
Nō lachryme cecideṙ genis:nō pectora tūdit:
Diſtentis toto riguit ſed corporē palmis
Nox ſubit:atq; oculos uaſte obduxeṙ tenebre:
Et miſerum cernēs cognoſcere deſinit argum.
Ille caput labens:& iam languentia colla
Viſo patre leuat:uox fauces nulla ſolutas
Proſequitur:tacito tantum petit oſcula uultu:
Inuitatq; patris claudēda ad lumina dextram.
Vt torpore ſenex caruit:uireſq; cruentus
Cœpit habere dolor:nō perdā tempora dixit
A ſæuis permiſſa deis:iugulumq; ſenilem
Confodiam:ueniam miſero cōcede parenti
Arge:q; amplexus:extrema q; oſcula fugi:
Nondum deſtituit calidus tua uulnera ſāguis
Semianimiſq; iaces:& adhuc potes eē ſupſtes.
Sic fatus quāuis capulum per uiſcera miſſi
Polluerit gladii:tamē alta ſub æquora tendit.
Præceps:& lætum gaudens præcedere nati
Feſtinantem animam morti nō credidit uni.
Inclinant iā fata ducū:nec iā amplius anceps
Belli caſus erat:graiæ pars maxima claſſis
Mergitur:aſt aliæ mutato remige puppes
Victores uexere ſuos:naualia paucæ
Præcipiti tenuere fuga:quis ī urbe parentum
Fletus erat? quātus matrū per littora plāctus?
Coniunx ſæpe ſui confuſis uultibus unda
Credidit ora uiri romanū amplexa cadauer.

Deſcendit ilia uen.ideſt cum ad imas coſtas deſcendit. Adiuuitq;:qa cecidit ex ſuo caſu iuuit telum:nam cadens altius telū fixit. Stabat diuerſa:nūc caſū deſcribit miſerabilē:nam pater in altera parte nauis ſtās ut uidit in tellū procubuiſſe filiū:accurrit quoquomodo poterat ſenior & dū properaret ſæpius lapſus ē anteq̄ ad illū perueniſſet:tandē peruenit:cunq; ſuperincubuiſſet filio tāto dolore cōfectus ē:ut tenebræ oculis obortæ ſint:& iam filiū non cognoſcetet:filius qui nondum mortuus erat attollens oculos:patrem ipſum inuitabat ad amplexū ſuū & oculos claudēdos:pater nullo mō patiēs filio ſupſtes eſſe cupiebat ante filiū mori:dixitq; ignoſce pr̄i tuo:qui nō uult occupari amplexibus tuis:ſed cōfoſſo pectoṙ mori ꝑperat ut tua fata ꝑueīat: hæc dicēs ſe tello ꝑcuſſit. Victæ carīæ:qa ferme uicti erāt q̄ ī illa naui cōſtiterāt. Diuerſa:remota ab ea ꝑte ubi filius ceciderat. Iuuētæ:q cū iuuēis eſſet nulli Maſſilienſiū uirtute cedebat armoꝝ. Victū æuo: ſed nūc ſenectute languidior factus erat & ībecilior.

Exēplū:qa occurrebat illud ſi ībellis erat & ſenior: quid igiṫ militabat? dicit ut exēplo ſui cōcitaret iuuenes. Carinæ:pater erat ī prora:filius uulneratus fuit ī puppe. Sæpe cadēs:unū ex reliquo ſequiṫ:qa ſenior ipſe ſæpe cadebat ad filiū properās. Spirātes:uiuētes. Non lachrymæ ceci.ſ.præ nimio dolore:qui latētes lachrymas occludit. Riguit:obſtupefactus eſt. Diſtentis pal.i.extēſis manibus. Nox ſu.qa tenebræ ſunt occulis obortæ. Obduxere:circūuenere oculos. Agnoſcere.ſ.argū tenebris īpediētibus oculos ſenſim.n.amittebat lumē occuloꝝ. Lāguentia: torpētia qa moriebāṫ. Vox fauces nul.ſo.proſeqṫ:ītelligiṫ bis negatiua.i.fauces nō ſolutas proſeqṫ nulla uox:qa ſolui nō poterāt ī uocē. Tacito uul.qa uidebaṫ īuitare patrē:ut ſe oſculareṫ & oculos clauderet. Inuitatq; dex.pa.quia ꝓhēdebat dexterā pr̄is: ut clauderet oculos:quē morē ēt nūc ſeruamus: ut qui propīquiores ſunt oculos moriēti claudāt:locus hic eſt plenus cōmiſeratiōe. Vt torpore:poſtq̄ ſenex tādē ad ſe rediit. Torpore:langore:q toto corpore perfuſus erat. Cruentus:ſæuus dolor. Sæuis deis:ſæuos deos appellat:q ſe uoluerūt filio ſupeſſe:qa æqus erat ut ſenex morereṫ ante filiū. Veniā cō.ignoſce īquit parēti tuo q nolit occupari ī te amplectēdo: hoc iō facit: qa tu uiuis & potes eē ſupſtes:properat ergo ut tua fata ꝑueniat. Quāuis capulū:q̄uis iq̄ uulnus lætale ſibi ītulerit:tamē ut cito morereṫ.ſe præcipitē deiecit ī undas. Capulus: manubriū enſis a capiendo dictus. Præcedere:ꝑuenire mortē filii. Feſtinātē animam:ꝑ animam ipſius feſtinantis mori. Nō uni morti:duabus enim cædibus ſe occidit: una cū ſe uulnerauit: altera cum ſe in undas præcipitauit.

Inclinant:iam tandem fatebantur Maſſilienſes ſe uictos eſſe:nam multis amiſſis nauibus & cæteris concuſſis non poterant reſiſtere. Fata ducum: ſcilicet Maſſilienſium:quorum princeps fuerat.Le. Domitius. Claſſis mer.quia tum fluctibus obruta erat tū roſtris hoſtium. Aſt aliæ:ſed naues Maſſilienſium quæ non ſunt obrutæ. Victores:quia romani conſcenderant eas naues:quæ iam mutatis remigibus ī portum ſubducebantur. Mutato re.occiſis Maſſilienſibus. Victores ſu. ſcilicet Ro. ¡Nauallia paucæ: ſed paucæ naues Maſſilienſium fuere: quæ in ſua ſe naualia receperunt. Naualia loca ſunt ubi naues ſeruantur græcæ νεωρια. Quis in urbe: deſcribitur paſſim fletus & coploratus ſuorum:qui maximus erat in urbe Maſſiliæ. Quis:pro qualis:non iterrogantis:ſed admirantis. Virgilius. Quis talia fando. Matrum: quæ filios ſuos expectantes implacabiliter lachrymabantur. Coniunx ſæpe uiri: Coniunx Romani militis cadauer amplexa eſt: Credens eſſe maritum ſuum cum confuſus eſſet cæde uultus. Vnda: Propter Vndam. Confuſis uultibus: turgidis & infectis.

Accenſiſq; rogis miſeri de corpore trunco
Certauere patres. at brutus in æquore uictor
Primus cæſareis pelagi decus addidit armis

M. ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIAE LIBER .IIII.

T pcul extremis terrarum cæſar in oris
Marté ſæuus agit:nõ multa cæde nocenté
Maxima ſed fati ducibus momẽta datu;.
Iure pari rector caſtris afranius illis
At petreus erat:cõcordia duxit in æquas
Imperium commune uices:tutelaq; uali
Peruigil alterno paret cuſtodia ſigno.
His præter latias acies erat impiger aſtur:
Vectoneſq; leues:profugiq; a gente uetuſta
Gallorum celtæ miſcentes nomen iberis.
Colle tumet modico:leniq; excreuit in altum
Pingue ſolũ tumulo:ſup hũc fũdata uetuſta
Surgit ilerda manu:placidis prælabit᷑ undis
Heſperios inter ſicoris nõ ultimus amnes:
Saxeus ingẽti quem pons amplectitur arcu:
Hybernas paſſurus aquas:at proxima rupes
Signa tenet magni:nec cæſar colle minore
Caſtra leuat:medius dirimit tẽtoria gurges.
Explicat hinc campos tellus effuſa patentes
Víx oculo prendẽte modũ:campoſq; coercet

Miſeri patres certauere:ita inter ſe contendebant:quia trunci dignoſci non poterant auulſo capite. Accẽſis rogis:ut cadauera filiorum ſuper imponerent. At brutus: Brutus fuit primus qui e ducibus ornamentũ addidit:& laudẽ armis cæſareis. In æquo.qa nauali pugna uictor fuit:Trebo. uero terreſtri pugna uictoriá amiſſerat. Pharſaliæ liber quartus.
T procul:Hic quartus liber continet quomodo Cæſar hiſpanias ſubegerit: uicto Petreo & Afranio:qui cum exercitu & conſulari imperio pro parte Pompeii eas tenebant:deinde quomodo Piſo & Curio duces Cæſaris ĩ aphrica cæſi fuerit:ĩ prĩcipio ãt deſcribit quomodo Petreus & Afranius communi conſilio bellũ contra cæſarẽ apud ilerdã ciuitatẽ hiſpaniæ gerere cõſtituerũt:q; is locus ſibi opportunior eẽ uideret᷑:& cæſar eodẽ dixit exercitũ:cũ ſub noctẽ ueniſſet eqtibus ante aciẽ locatis: & maniplis cõdenſis ĩ unũ ut hoſtes proſpicere nõ poſſent caſtra foſſa muniuit cũ id prius factũ uiderit hoſtes:q̃ puiderint. At procul:maſſiliæ:nunc terra:nũc mari pugnabat᷑:tãdẽ uiribus Ro.ipſi ceſſerũt:at uero in hiſpania bellũ grauius cæſar gerebat:qđ etſi incruẽta uictoria ſucceſſerit: tamen magnũ momẽtũ ſequẽtibus rebus reliquit:nã facile apparebat eos magnã uictoriæ partem adẽptos eſſe q hiſpanias obtinerẽt. In extremis horis:ĩ occidẽte ĩ quo hiſpania ẽ: unde heſperia dicta ẽ. Sæuus:ideſt magnus & fortis. Vir. Sæua iouiscõiunx. Idẽ Sæuus ubi æacide telo iacet hector q̃uis Luc. ex aío ſuo uideat᷑ poſuiſſe pro crudeli. Nõ multa cæde:quia ibi pauci admodũ occiſi ſunt. Maxía ſed fati:tamen bellũ hoc datu; eſt maximũ momẽtũ ducibus. Fati:fortunæ. Momẽta ducibus:uter.n.dux hiſpanias obtinuiſſet:ille magnã ptẽ uictoriæ obtinuiſſe uidebat᷑. Iure pari: nũc deſcribit q nã duces ĩ hiſpania fuerint:Nã eqtibus auxiliiſq; luſitaniæ Petreus:celtiberiæ cãtabriſq; & barbaris oĩbus illius regiõis Afranius ĩpabat:Sed Petreus coactis oĩbus p uectones ad Afraniũ puenit: conſtituerũtq; cõmuni cõſilio bellũ apud ilerdã urbẽ capta loci oportunitate cõtra cæſarẽ gerere. Rector: petreus:qa ut dixi ex luſitania Petreus p uectões populos coactis oĩbus ſuis ad Afra.puenit. Cõe ip.ſ.Petreii & Afra. In æquas ui.i.pes uiciſſitudíes qa alternis diebus ĩpabat. Cuſtodia:app.tutela. Alterno ſi. nũc claſſico Petrei nũc Afranii:qa alternis diebus impabát exercitui. Cuſtodia pui. q̃ ĩ ſtatiõe pro caſtris poſita erat ad obſeruãdũ uallũ. His p̃.nũc dicit celtiberiæ:cãtabris:barbariſq;:q uſq; ad oceanum ptinẽt afraniũ impaſſe. Latias aties:p̃ter ro.milites. Aſtur: hiſpaniæ po.ab aſture flu.nomẽ accepit. Vectõeſq;: populi hiſpaniæ iuxta uacceos. Leues:leuis armaturæ:haſtis tantummodo & ſcutis armati. Celtæ gal. qui populi ſunt galliæ &,forte hi errãtes: ĩ hiſpaniã uenere:& ĩ locis iberiæ cõſederũt:& mixto uocabulo celtiberi appellati ſũt. A gẽte ue.unde originẽ habuerũt. His.ſ.Petreo & Afranio & romanis q ſecũ erát. Colle tumet mo.Nũc deſcribit ubi caſtra poſuerit uterque exercitus:nã haud procul ab ilerda oppido cõſederát:ſed planiciẽ prío deſcribit ilerdæ:quã dicit᷑ ĩ medio quodã tumulo poſitã fuiſſe. Pigue ſo.ſignificat terrã fœcũdã atq; feracẽ frugũ. Colle mo.non ualde ſublimi. Leni tumulo:quia ſenſim creſcit:& in altum ſurgit. Manu:ſcilicet hiſpanorum. Super hunc: ſcilicet tumulum. Placidis aquis:ante urbem ilerdam prælabitur ſicoris fluuius qui ignobile nomen tenet inter hiſpanos fluui. Saxeus ingenti:dicit hunc amnem ponte lapideo uictum:& addit rationem quia fluui. hic hybernis aquis minimum creſcit:& omnes alios pontes facile merſerat. Arcu:quo totum fluui.uixit. Paſſurus:ſuſtentaturus aquas etiã ſi nimiũ ĩflaretur. Signa:in quibus Petreus & Afranius erant nomine Pom. tentoria.i.caſtra Cæſa.& Põ.diuidebat ſicoris. Explicat hũc tellus:dicit planiciem quãdã longe lateq; porrecta fuiſſe:ut ad extremum illius uiſus hominum uix peruenire poſſit. Híc:ab hoc ſicori. Tellus effuſa:porrecta in omnes partes. Explicat:extendit aperit. Vix oculo.i.quantum uix oculi hominum capere poſſent. Cinga rapax:fluui.uelociſſimus & præceps:qui circa hanc planiciẽ labitur. Cohercet:terminat campos.

Cinga rapax:uetitus fluctus & littora curſu
Oceani pepuliſſe ſuo:nam gurgite mixto
Qui preſtat terris.aufert tibi nomẽ hyberus.
Prima dies belli ceſſauit marte cruento:
Spectãdaſq; ducũ uires:numeroſaq; ſigna
Expoſuit:piguit ſceleris pudor arma furẽtem
Continuit patriæq; & ruptis legibus unum
Donauere diem.prono cum cæſar olympo
In noctem ſubita circundedit agmina foſſa
Dum primæ præſtant acies:hoſtemq; fefellit:
Et prope conſertis obduxit caſtra maniplis.
Luce noua collem ſubito conſcendere curſu
Qui medius tutã caſtris dirimebat ilerdam
Imperat.huc hoſtẽ pariter terrorq; pudorq;
Impulit:& rapto tumulũ prior agmine cepit.
His uirtus ferrumq; locum ꝑmittit:at illis
Ipſe locus:miles rupes oneratus in altas
Nititur:aduerſoq; acies in monte ſupina
Hæret:& in tergum caſura umbone ſequentis
Erigitur:nulli telum uibrare uacabat
Dum labat:& fixo firmat ueſtigia pilo:
Dũ ſcopulos ſtirpeſq; tenẽt:atq; hoſte relicto
Cædunt enſe uiam:uidit lapſura ruina
Agmina dux:equitẽq; iubet ſuccedere bello.

Fluctus:qui fluui.cinga non ſuo nomine in mare hiſpanum decurrit qa ibero flu. miſcetur qui eſt maior. Littora:non ſuo curſu:ſed iberi. Pepuliſſe:pro pellere præteritum pro præſenti. Curſu ſuo:ſui nominis. Nam gurgite:ideo uetitus es o cinga fluctus & littora oceani impellere tuo curſu:quia miſceris ibero: qui quemadmodum preſtat regioni(nam ab ibero iberia eſt appellata)ita nomen aufert tibi:quia maior flu.eſt. Prima dies belli:nunc ponit quomodo ſe uterque exercitus habuerit: poſtq̃ in conſpectum hoſtium Cæſar uenit: dicit enim primo quidem territos eſſe a pugna: cum utrinque proſpicerent: alii cognatos:alii amicos: non poterat animus arma ſectari: ergo diem unũ bello ciuili donauerunt duces exercituum. Marte cruento: bellum & pugna differunt: Nam bellum dicitur cum inimicitiæ ſunt:ſed pugna & præliũ dicitur cum manus conſerũtur:hoc loco martem pro pugna poſuit. Spectandaſq; ducum uires:quia ĩ eo occupati fuerunt oẽs:ut diligenter uires & exercitus hoſtiũ contẽplarẽt:nã cæſar uires Petreii cõtẽplabatur:e diuerſo. Numeroſaq; ſigna.i.multiplicia uexilla. Piguit ſceleris:cũ uiderẽt utriq; ſuos cognatos & affines. Ruptis legibus:qa contra leges pugnabãt. prono:ſed interea cæſar inſtituit milites ſuos circũdari foſſa ſub noctẽ:quod ſanũ cõſilium putabat eſſe munire caſtra.Iuſſit.n. equites in fronte conſiſtere: maniplos denſos atq; conſertos caſtra circundare:ne conpſectu hoſtiũ uideri poſſent:inter illos uero maniplos dẽſos alios duci iuſſit:nec uallũ fieri uoluit ne a ſupiore loco hoſtiũ conſpectu uideri poſſit:ſed tamen foſſa ſine uallo ſatis erat ad tuẽdũ exercitum ab hoſtiũ ĩpetu. Prono olympo:ſole iã occidente. Foſſa:non uallo:ne uidelicet uallũ erectũ cõſpici poſſit ab hoſtibus qui ſubito ĩ curſu cæſarianos ab opere ꝓhibeãt:qđ ĩ comentariis ẽt cæſaris commemoratur. Præſtant:ante ſtant,a præ & ſto. Fefellit ho.ut ante foſſa cingeret caſtra ſua q̃ hoſtes intelligerẽt. Cõſer.i.coniunctis. Obtexit:circundedit & ſubueſpeꝶ cæſar ĩtra hanc foſſã legiones deduxit:atq; ibi ſub armis proxĩa nocte cõquieuit. Luce no.i.ſequenti die ubi luxit:in medio duoꝶ caſtoꝶ erat collis:unde apparebat uter deoꝶ exercituũ illũ occupaſſet ipſũ magnã opportunitatem habituꝶ:& nocituꝶ hoſti quotiens uoluiſſet.cæſar ergo peritiſſimus dux collem uiſum ſtatĩ occupati uoluit:& ex militibus ſuis:quoſdam elegit qui collem aſcenderent:ſed 'conſpecti ſũt ab hoſtibus. Medius:inter caſtra. Huc:ad hunc collem. Terror:quia & hoſtes hoſtiũ terrore concuſſi: neſi occupatus eſſet collis a cæſarianis plurimũ incommodi ſuſciperent. Pudor:quia pudebat eos cum propinqui eſſent præueniri ab hoſte. Rapto:raptim & uelociter capto. His:cæſarianis. Virtus:quia freti uirtute & ferro properabant eum locum occupare. Illis:Petreii & Afrani milibus:quia iã illũ aſcẽderant. Miles:collem medium ĩter caſtra uterq; exercitus uccupare uolebat:ſed priores fuere milites Petreii & Afranii: q tumulo propinquiores eſſent cæſarianis:tamẽ ĩ aduerſũ niti tẽtauerũt:ſi forte illos ĩpellere poſſent:ſed de ſuperiore loco facile extrudebantur ab his qui iã locũ tenebãt:& cũ ĩ periculo eſſent:ne ĩtercluderent cæſariani: dux peritiſſimus cæſar æquitatum miſſit qui inter utranq; aciem equitaret:& interim auerſis hoſtibus in alteram partem:ut cum equites pugnaret:facultas daretur peditibus recipiendi ſe in locum tutiorem. Oneratus:armis. Nititur.ſ.aſcendere. Supina:expreſſit geſtum aſcendentis in aduerſum:quia cæſariani in montem ex aduərſo tendebant. Hæret: tarda eſt: neque enim facile erat ſuperare montem. Caſura: ſcilicet acies Cæſaris. Erigitur: propter arduitatem tumuli a ſequentibus umbone ſuſtentatur. Nulli tellum:ſed non poterant tela in hoſtes torquere: quæ ictum ualidum facerent quia inſtabiles erant: & pedibus niti non poterant. Vacabat:licebat. Labat:inſtabilis eſt. Et fixo firmat euſti. ideſt tantum aberat: ut pila in hoſtem mittere poſſent:q; neceſſe erat ipſis pilis gradum ſtabilire. Scopulos:eminentia ſaxa tenebant: ne ruerent. Stirpes:arborum radices præhendebant ut quoquomodo euaderent in ſummũ. Relicto hoſte: quia ferme obliti erant hoſtium qui in ſuperiori loco erant. Cædunt enſe uiam:ſatis habebant enſibus uirgulta cædere:ut iter ſibi expeditum facerent. Vidit lapſura:at uero Cæſar ubi uidit periculum ſuorum:ne đ ſupiori loco facile detruderẽt & ĩde ab his q urbe erãt & q ex tumulo deſcẽderẽt ĩterducerẽt:eqtatũ ab altera ꝑte mõtis ſucceder̃ iuſſit:ut ĩterea facultas ſuis darẽt ſe ĩ caſtra recipiẽdi. Lapſura:caſura de loco ſupior̃. Eqtem: ideſt equitatum. Munitum latus:ideſt denſum latus hoſtiũ.qa dẽſũ iõ munitũ:nec facile poterãt uici.

Producere:idest extendere:porro ducere auertere a suis:quia dum auersi sunt contra equites:interea facultas daretur militibus:ut se in castra tutos reciperent:quod ita factũ est. Sic pedes:hoc modo liberati sunt cæsariani. Pedes:pro peditatu:singularis numerus:pro plurali.Vir.armato milite complent.qui modus historicis familiarissimus est. Nullo urgente:quia sublati erant:dum ab altera parte equitatus Cæsaris succederet.
Receptus: quia e colle deiecti pedites se ad signa legionum receperũt. Victor iritus:idest pompeiãus miles: impos propositi sui:quia copia pugnæ sublata est. Pependit:in dubio stetit. Subducto.m.i.remoto milite contra quem pugnaret. Hactenus ar.hucusq; inqt milites iter se pugnauere:sed q̄ deinde secuta sunt:in tẽperie aeris potius q̄ armis gesta sunt. Cætera fata: reliquã fortunã. Incertus:dubius:qa mõ serenũ mõ pluuiũ se ostẽdebat. Pigro:describẽs iundationẽ aq̈rũ:& ĩbres q secuti sunt:prio dicit frigore constrictas fuisse nubes:ne aquã cælitus emitteret & supueniẽte uere:statim collectas nubes ĩ occiduũ axẽ cõdensatus fuisse & imbrem effusum plus q̄ credi posset emisisse: ut regionẽ illã oẽm hispãiæ inundaret. Bruma.i.hyems.bruma interpretat̃ q̈si βραχυσ ημερα.i.breuis dies nã eo tp̄e breuissimi sũt dies. Pigro gelu:ab effectu. Siccis aqlonibus.i.frigidis q naturaliter siccant: nã non solum calore:sed frigore desiccant̃ humores. Virg.Et penetrabile frigus adurat. Constricto.s.nimio frigore. Omnis tellus:idest:omnis.occidens aruerat nimio frigore, Propior cælo mergenti.i.occidenti:nam in mari sol mergitur:secũdum uulgares.
Sed postquam: sed ubi inquit hyem ĩ successit uer: statim calor liquefecit nubes:quæ a natura nimio frigore constrictæ pluuias cõtinuerant.Ordo ẽ : sed tũc cynthia exclusit:boream:& accepit flãmas ab Euro.
Portitor helles.i.aries:nota qdem historia de ariete aureũ uelus habẽte: q postea translatus est ĩ sydus cæleste. Portitor: idest uector aries q per mare hellem uehebat:& qa retrospexit eã excussit a tergo. Calidũ titana : cũ ĩ arietem sol ingressus esset liquefactæ sũt niues & nubes calore solis resolutæ effusum imbrem emisere. Vernus.i.q facit tempus uernum : sole enĩ existente ĩ signo arietis æq̄noctium est.xi.kal.Martii: & tẽpus ueris est:sic sole existente ĩ libra æq̄noctium est autũnale. Sydera re.idest q.sol in ariete esset. Libræ põdera temporibus : quia bis est æquinoctium.
Vicere.s.noctes. Iterũ.i.secũdo quia semel quũ sol est in ariete:dies uincunt noctem:sed quando est æquinoctium autumnale:dies quoque uincunt noctem. Aequatis temporibus:q tantum spacium occupat nox: quantum dies. Tum sole relicto:idest nouilunio quod secutũ est statim resolutis niuibus pluuiæ & imbres effusi ceciderũt. Dubitanda:cum luna primum noua est dubitatur qd uideatur:non enĩ plena satis uidetur: ut affirmari possit lunam esse. Boream:frigidissimum uentum septentrionalem : cuius frigore ante nubes constrictæ fuere. Euro:a uento orientali q ideo calidus est:quod ab oriẽte perflat. Ille suo nubes: eurus flãs ab oriente nubes omnes a regione sua in occiduum compulit:& illic congregatæ nubes:postq̄ semel calore solis resolutæ sunt:ĩgentes inundationes fecere. Torsit.compulit. Suo axe:oriẽtali. Nabathæis flaminibus: idest orientalibus:a nabath qui in regione orientis regnauit:& filius fuit Iaphet:nam Noe genuit: Sem: Chã: & Iaphet:ex quo natus est Nabat:a quo regio Nabathæa dicta est:quæ ẽ ex arabia contermina syriæ:Oui.primo meta.Eurus ad auroram nabathæaque regna recessit. Arabs:populus orientis. Gangetica tellus : idest India:nam ganges flu.est ĩdiæ:& ĩdia pars est extremi orientis. Primus sol:idest oriẽs sicut ultimus occidẽs.
Concrescere:condensari. Quicqd.c.patitur:qa tam in oriente q̄ in occidente calor est:ut ibi raro nubes uideantur nimio calore solis. Quicquid corus:subaudi nubium torsit:a superioribus:nam corus occidentalis est uentus collateralis fauonio. Fuscator:tenebrator:nam flante coro pluuiosum & nubilosum efficitur cælum in oriente. Defenderat:a calore. Indos:populos in extremo oriente positos qui nimio sole perustos habent uultus. Incendere diem:nam nubes remotæ incendunt diem : unum sequitur ex reliquo : quia remotis nubibus radii solis non impediuntur:quominus uim suam exerceant. Diem ĩcen.idest orientem.
Nec medio:nec nubes in meridie esse poterant.quia illinc sol nunq̄ ferme discedit. Graues:aquosæ. Nimbos rapuere fu.hyppallage ẽ ꝑ nimbi rapuere nubes. Fuga.i.uelocitate.Nimbi dicuntur uẽti cum pluuiis est etiam uas quo theatri puplita uino & croco spargebãtur.Martialis.Lubrica corycio q̄uis sint pulpita nimbo.

Munitumq; latus leuo producere gyro.
Sic pedes ex facili nuloq; urgente receptus
Irritus &uictor subducto marte pependit.
Hactenus armorum discrimina:cætera belo
Fata dedit uariis incertis motibus aer.
Pigro bruma gelu siccisq; aqlonibus hærens
Aetere constricto pluuias in nube tenebat.
Vrebant montana niues:camposq; iacentes
Non duraturæ conspecto sole pruinæ.
Atq; omnis propior mergenti sydera cælo
Aruerat tellus hyberno dura sereno.
Sed postquam uernus calidum titana recepit
Sydera respiciens delapsæ portitor helles
Atq; iterum æquatis ad iustæ pondera libræ
Temporibus uicere dies:tunc sole relicto
Cynthia quo primũ cornu dubitãda refulsit
Exclusit boreã:flammasq; accepit ab euro:
Ille suo nubes quascunq; inuenit in axe
Torsit in occiduũ nabathæis flatibus orbẽ:
Et quas sentit arabs:& quas gangetica tellus
Exhalat nebulas:quicqd cõcrescere primus
Sol patitur:quicquid cæli fuscator eoi
Intulerat corus:quicquid defenderat indos
Incendere diem nubes oriente remotæ.
Nec medio potuere graues incũbere mũdo:

Sed nimbos rapuerē fuga:uacat ībrib⁹ arctos
Et notus in ſolam calpen fluit humidus aer.
Hic ubi iā zephyri fines & ſummus olympi
Cardo tenet tethym uetitæ tranſcurrere dēſos
Inuoluere globos:congeſtumq; aeris atri
Vix recipit ſpaciū quod ſeparat ætherē terrā.
Ianq; polo preſſæ largos denſantur in imbres:
Spiſſatæq; fluunt: nec ſeruāt fulmina flāmas
Quāuis crebra micēt:moriūtᷣ fulgura nībis.
Hinc imprefecto complectitur aera gyro
Arcus:uix ulla uariatus luce colorem.
Oceanumq; bibit:raptoſq; ad nubila fluctus
Pertulit:& cælo diffuſum reddidit æquor.
Ianq; pyreneæ quas nunquam ſoluere titan
Eualuit:fluxere niues:fractoq; madeſcunt
Saxa gelu: tunc quæ ſolitis e fontibus exit
Non habet unda uias:tā largas alueus omnis
Aripis accepit aquas:iam naufraga campo
Cæſaris arma natāt:impulſaq; gurgite multo
Caſtra labant:alto reſtagnant flumina uallo.
Non pecorū raptus faciles nō pabula merſi
Vlla ferunt ſulci:tectarum errore uiarum
Fallitur occultos ſparſus populator in agros.

Vacat:a ſufficienti numeratione ꝓbat in occidentem nubes compulſas fuiſſe:non erant in oriente eſſe: non poterant in meridie propter calorem:nec in ſeptentrione flante aquilone relinquitur ergo ut complerentur omnes in occaſum. Arctos:ſeptētrio. Vacat:uacuata eſt imbribus. Notus:ideſt meridies. Solam calpem: ideſt in ſolum occidentem.calpe mons hiſpaniæ eſt.Calpem & abylicē ut tradit Strabo opinati ſunt quidam eſſe columnas herculis:a radicibus huius montis ſita eſt eiuſdem nominis urbis calpe:uetuſtum: & haud abiectum ſane oppidum hic mons circuitu quidem non magnus admodum altitudine uero ingēs & arrectus: adeo ut longinquis īſulæ formam præſtet. Hic:ubi nunc dicit ꝙ zephyrus qui perflat ab occidēte terminum ſuum profert uſque ad Aphricum: omnia illic nubibus plena erant:ſic enim ſe habent ſi orbem cæli conſyderes:hic oriens eſt & eurus a parte dextra:Vulturnus a ſiniſtra:deinde ſeptētrionem uerſus boreas contiguus euro:deinde corus contiguus eſt zephyro a parte occidentali:circius cōtiguus ē Africo:& Africus collateralem habet notum qui latine appellatur auſter:dicit ergo qua parte termios ſuos porrigit zephyrus ad Africū omnia nubibus plena erant ut uix ſpacium quod erat a cælo uſque ad terram nubes capere poſſet. Zephyri fines:iter africum & zephyrū. Summus:ideſt ultimus.Nā ultimus & ſummus ꝓ ſe iuicem ponūtur. Sūmus cardo.i.ultimus axis:uidelicet occiduus. Tethym.i.mare occiduū. Inuoluere globos:quia uenti eas glomerauerant in occaſum. Vix recipit.i.uix a toto quātum a cælo eſt ad terram ſpacio capi poterant. Congeſtum : ſubſtātiuū eſt.i. congeriem aeris & nubium condenſationem. Iāque polo:more poetarum deſcribit hanc multitudinem nubium per hyperbolem:iam īquit ſolis calore compræſſe nubes & reſolutæ in imbres inundatiōem fecere. Denſantur:quæ raræ antea erant.ſic enim aer cum denſatur in nubes conuertitur:quæ deīde aquā calore ſolis haurientes poſtq̄ altius aſcenderint:eodē calore ſolis compreſſæ imbres emittunt. Polo:ideſt calore ſolis. Spiſſatæ:cum altius euectæ fuerit. Nec ſeruant fulmina:dicit.tantam fuiſſe denſitatem nubium:ut q̄uis fulgura crebra eſſent:tamen ad oculos peruenire non potuiſſe:retinabantur enim craſſitudine nubium. Moriuntur fulgura:in ipſis nubibus fulgura extinguuntur. Imperfecto: nam ita offuſcatus erat:ut uarii colores ī ipſo ꝓſpici nō poſſēt. Hic:ex īpis nubibus. Variatus co.i.habēs uariatū colorē ulla luce:nā ſolis radii exoppoſito repcutiētes nubes faciūt arcū:ſed quia denſæ nubes erāt:radii ſolis non uſque adeo poterant penetrare & illuſtrare nubes ut arcum efficerēt. Luce:quia uarios colores arcus repræſentat: ut Mille trahens uarios aduerſo ſole colores. Oceāumq; bibit:quia una extremitas arcus uidetur ī extrema parte cæli haurire aquas:nam arcus nunq̄ fere apparet:quin ſequantur pluuiæ:ergo poetæ finxerunt ipſum ex mari aquas haurire:quas e nubibus emittat. Raptos:hauſtos. Cælo.ſ.de. Diffuſum æquor:ideſt hauſtā aquam maris emiſit in terras. Iamq; pyreneæ:dicit pyreneos mōtes cum altitudie ſua ſemper niues habuerint : quia quo altiores ſunt:eo minus calorem ſolis ſentire poſunt:niues nunq̄ reſoluebātur:ſed hoc temporē reſolutæ ſunt: ut multitudine imbrium regionem omnem hiſpaniæ inundarent. Pyreneæ niues.i.pyrenei montis.Montes ſiquidem pyrenei Galliæ partem ab occaſu terminare dicuntur:auctore Strabone mare ex utroq; latere pertingentes & internū & externum:ab ortu rhenus qui æquali a pyreneis montibus ſpacio ad lineā diſtat:ab Aquilone & meridie ſic iacet:ut a ſeptētrionalibus ꝓmontoriis pyrenes īchoans occeanus ambiat uſq; ad rheni eruptiones:e regione autem Maſſilienſe ac Narbonēſe pelagus. Fracto gelu:ideſt reſoluta glacie. Tum quæ fon.undæ quæ a fontibns exeunt:uiam īuenire non poterant ꝑ alueos ſuos qua fluerent: nam adeo alueos plenos īueniebant:ut tranſcēderēt ī campos. Iam naufraga campis:iam plēa omnia aquis erant:ut caſtra īundata eſſent:& arma militum natarēt. Naufraga:ad ſimilitudinem naufragorum.quēadmodum enim naue fracta remiges & uectores ruūt ꝑ undas:ita arma cæſariāorum natabant. Caſtra:uallū caſtrorum. Labant:qa uis aquaꝶ uallos caſtroꝶ euellebat. Flu:reſtagnant : redundant ſtagnare ē locum in ſtagnum facere. Non pecorum:ex hoc diluuio ſecuta eſt inopia commeatum : ut iam cæſaris milites fame oppreſſi:nec ſibi commeatum nec equis facile ſubiicerent. Raptus fa. peco.ideſt non facile milites prædari poterant pecora quibus ueſcerētur. Tectarum er.gregarii milites qui pabulatum mittebātur:ut ex agris fœnum & herbam conueherēt:ꝙ aquis oīa tecta erant uiam diſcernere non poterant. Occultos: ꝓ occultatos.

Iamq; comes:ex hoc diluuio secura est fames:& inopia rerum omnium. Comes malorum fa.quia fames pestilétiæ comes est:magna mala sunt bellum & pestis:& semp fames est comes horum duorũ malorũ: unũ non est sine altero. Obsessus miles.i.Cæsaris a nullo hoste obsessus:nihilominus laborat ĩopia commeatus: ac si undiq; ab hostibus oppressus esset. Prodigus:quáuis prodigus esset:non poterat exiguum panem eme/re:etiam si quæcunq; possidebat pro exiguo pane commutare uellet. Proh lucri.p.per exclamatiõe inuehi/tur in auariciá.quáta inquit est hominum auaricia:ná in tanta rerum inopia ĩuentus ẽ quidá qui ieiunus esse mallet:ut pecuniam acciperet: q̃ necessaria sibi retine re. Prolato.i.qui paratus erat ipse ieiunare:ut alimẽ ta magno ṗtio uẽderet. Iá tu.dicit ĩundatioñe tantá fuisse aquarũ ut ea regio ĩstar paludis esse uideretur.

Iamq; comes sẽp magnorum prima malorũ
Sæua fames aderat:nulloq; obsessus ab hoste
Miles eget.toto censu non prodigus emit
Exiguam cererem. proh lucri pallida tabes:
Non deest prolato ieiunus uenditor auro.
Iam tumuli collesq; latent. iá flumiá cuncta
Condidit una palus:uastaq; uoragine mersit.
Absorpsit penitus rupes:ac tecta ferarum
Detulit:atq; ipsas hausit: subitisq; frementes
Vorticibus contorsit equos:& repulit æstus
Fortior oceani:nec phœbum surgere sensit
Nox subiecta polo:rerum discriminia miscet
Deformis cæli facies:iunctæq; tenebræ.
Sic mundi pars una iacet:quam zona niualis
Perpetuæq; premũt hyemes:nõ sydera cælo
Vlla uidet:sterili nec quicquá frigore gignit:
Sed glacie medios signorum temperat ignes.
Sic o summe parens mundi:sic sorte secunda
Aequorei rector facias neptune tridentis.
At tu perpetuis impendas aera nimbis:
Tu remeare uetes quoscunq; emiseris æstus:
Nõ habeãt amnes decliuem ad littora cursũ:
Sed pelagi referant aquis:concussaq; tellus
Laxet iter fluuiis:hoc campos rhenus inũdet:
Hos rhodaũs.uastos obliquẽt flumina fõtes.
Rhiphæas huc solue niues: huc stagna lacus
Et pigras ubicũq; iacẽt effunde paludes: que
Et miseras bellis ciuilibus eripe terras.
Sed paruo fortuna uiri contenta pauore

Detulit:de loco in locum. Tecta:lustra cum cubili bus suis. Subitisq;.s.ipsos etiam equos militum ab sorpsit. Fremẽtes:hinnientes. Et repulit æstus: im petus huius ĩundationis tantus erat:ut fluctus ocea/ni uinceret & repelleret. Nec phœbum surgere:tam densæ erãt tenebræ:ut nox a die haud quaquá discer ni posset. Miscet.d.s.Tante ĩquit erant:& tam dẽsæ tenebræ:ut res a rebus discerni non possẽt:sicut illud Vir.Et rebus nox abstulit atra colorem: nam color ẽ q̃ facit res a rebus discerni. Deformis:tenebrosi. Mi scet:confundit. Iunctæ.i.densatæ. Sic mundi pars: per similitudinem ostendit quantæ erant tenebræ ĩ ea regione:non aliæ inquit erant in ea parte hispáiæ: q̃ etiam sint in frigidissima zona: ubi continuæ sunt nubes & frigora. Zona niualis.i.oppressa niuibus: ubi semp frigora sunt & gelu:nec radiis solis illustra tur. Sterili frigore:nam frigus contrarium ẽ genera tiõi rer̃. Sed glacie medios.s.t.Ratio hoc facit sphæ ræ:cælum quinq; tenetur zonis:quarum media fer/uentissima est.quia ab ea nũquam sol ferme discedit: sed duæ temperatæ sunt:quia in medio frigidissima rum & huius feruẽtissimæ sunt:iõ habitabiles sunt: recte ergo dicit medios tempat ignes zona quæ est in extremo. Ignes:calores solis qa ṗ signa zodiaci cur/sum suum pagit. Medios.i.mediæ zonæ. Glacie: idest frigore. Sic o summe parẽs:hic poeta deos im/plorat:ut uelit hoc ppetuũ eẽ diluuium : potius q̃ in/ter se Ro.bella conferant.Inuocat autẽ Iouem ut per petuos imbres de cælo mittant:neptunnum ut ipse emissis undar̃ habẽis totam hispaniá obruat: potius q̃ bella ciuilia permittat. Summe parens:summum Iouẽ appellauit:cui prima sorte cælum obrigit. No/ta ẽ fabula mortuo Saturno tres filii relicti sunt:Iup piter:Neptũnis:& Pluto:q sorte inter se tria regna di uiserunt:cælum prima sorte obtigit Ioui:secũda sor/te mare neptunno:tertia sorte terra plutoni contigit.

Aequorei tridẽtis:quia sceptrum Neptunni tridẽs est:quod alio nomine fuscina nominatur hac enim & piscatores utuntur. Impẽdas aera.i.desuper facias ae/rem nebulosum:& effusos imbres emittẽtem. Emiseris.s.in hispaniam. Remeare.s.in mare. Non habeãt amnes:& semp mare tumidũ uetet ĩ seipsum aquas fluuiorum descẽdere. Ad littora cursum:quia naturali ter omnes fluuii decurrunt in mare. Referant:retro ferantur.s.in fontẽ. Concussaq; tellus.i.terremotus:& sic certe contingere solet:ut terremotu:amnes qui nunq̃ fuere subito erumpant qui uero aliquádo fuere ter/remotu sorbeantur:q̃d de numicio fluuio legitur:ubi Aeneas demersus ẽ: & nunc non inuenitur. Obliquẽt fontes.s.ut ad huc locum omnes deriuentur. Huc:in hispaniam. Niues riphæas.i.septentrionales.nam rhi phæi montes sunt ĩ septentrione positi:qui semp niuibus tecti sunt.Et ut inquit Solinus:damnata hæc pars mundi:& a rerum natura in nubem æternæ caliginis missa ipsisq; prorsus a quilonis conceptaculis rigentissi ma:sola terrarum non nouit uiecs temporum nec de cælo accipit aliud q̃ hyemẽ sempiternam. Terras eri/pe:idest ne concedas terram & locum romanis:ubi bella ciuilia facere possint. Sed paruo fortuna: post inuo cationem hanc narrat poeta fortuná quasi pœnituisse:q; non nihil ab eo tenore quo ire cœpat secundũ uota Cæsaris declinasse uidebatur & ṗuo hoc ĩteruallo quo cæsarẽ deseruisse uidebatur: deinde multo plenior re diit :ut ĩ quo defecerat:id postea maiore copia suppleret. Cõtẽta pauore:q; exiguũ timorẽ iniecisset Cæsari.

Plena.i.uberior & copiosior. Veniā me.quasi indignatū Cæsarē metuerūt dii.s.ne cæsar ignosceret diis q̄ aduersi fuerāt. Iam rarior aer:nunc ostēdit quomodo dii magis propicii fuere Cæsari: q̄ antea. Rarior:qa cum densat̃ aer in nubes cogit̃:at cum rarefactus erit:nubes q̄ ante densatæ fuerant rarefactæ i serenū reducuntur. Rarior.i.tenuior.s.fuit. Par phœbus aquis.i.calore sui par erat humori:antea.n. phœbus humoris abundātia uictus fuerat. Sparserat:attenuauerat nubes i uelleris modū:non enim nigræ erant aqs : ut ante: sed plucidæ ut uelera quædā uiderent̃. Noctes rubebant:quod significat crastinā serenitatē. Seruato loco

Plena redit:solitoq; magis fauere secundi:
Et ueniam meruere dei:iam rarior aer
Et par phœbus aquis densas in uellera nubes
Sparserat:& noctes uentura luce rubebant:
Seruatoq; loco rerum discessit ab astris
Humor:& ima petit quicq pēdebat aquarū.
Tollere sylua comas:stagnis emergere colles
Incipiunt:uisoq; die durescere ualles.
Vtq; habuit ripas sicoris camposq; reliquit:
Primum cana salix madefacto uimine paruā
Texitur in puppim.cæsoq; inducta iuuenco
Vectoris patiens tumidum sup emicat amnē
Sic uenetus stagnante pado:fusoq; britannus
Nauigat oceano:sic cum tenet omnia nilus
Conseritur bibula mēphitis cymba papyro.
His ratibus transuecta manus festinat utrinq;
Succisum curuare nemus:fluuiiq; ferocis
Incrementa timens non primis robora ripis
Imposuit:medios pontē distēdit in agros.
Ac nequid sicoris repetitis audeat undis
Spargitur in sulcos:& scisso gurgite riuis
Dat pœnas maioris aquæ:postq̄ omnia fatis
Cæsaris ire uidet:cælsam petreius ilerdam

rerū.i.diffinito loco rebus aqua in suū rediit : nā sicut motus ita qetis triplex ē locus.ui delicet naturalis:aīalis:uioléta:naturalis quies dicit̃ cū corpus est i suo loco:sibi a natura determinato atq; cōstituto:ut terra i centro:ignis i alto.aīalis quies dicit̃ cū aīa cessat a motu:siue suo appetibili cōiūcta:siue nō.uiolenta autē quies dicitur cū corpus ē in loco sibi astricto : & non ꝓprio:ut ecōtrario:terra i sublimi:ignis uero i cētro. Ergo seruato loco:ut i centro sit quies terræ:i occeano sit qes aquaꝶ:in cælo & sublimi sit qes ignis.naturaliter ergo poeta dixit hoc:i suū locū rediisse humorē q antea in altiora euectus ē:nūc tandē cœpisse seruare locū a natura:cōstitutū. Pēdebat.s.i aere:descēdit ad sphærā suam.s.in oceanum. Tollere sylua co. syluæ obrutæ inundatione aquaꝶ:nunc sensim surgere cœpunt defluentibus aqs. Emergere:apparere ex undis. Viso die.i.sole. Vtq; habuit.r.nūc dicit qd Cæsar egerit:postq̄ aquaꝶ iundatio substitit:nam simul atq; itra alueum suū sicoris fuit:statim iussit militibus suis itexere naues:& ita uiminibus itextis:corio cæsoꝶ iumētoꝶ eas texit:deide his nauibus milites traiecit.& cū nihil tale timerēt:hostes subito aufugerunt.Historia ē:nā sæpe tētauit Cæsar transire alpes:hostes i ulteriore ripa se obtulerunt ut cæsarem īpedirēt.Ille contextis nauibus:cū discessisset:& ꝓcul ab hostibus traiecit amnē prius q̄ ab hostibus sentiretur. Habuit ripas:nā iflatus amnis ripas trāsiuerat: nūc declinātibus aqs ripas hēre cœpit. Cana salix:qa frondes salicis ex una parte canæ sunt.i.uimia salicis. Madefacto.u. ut flexibiliores eēnt i texēdo nauiculas. Cæsoq; i.cū texissēt sibi milites naues:deide eas texerūt corio:ut aquā retinerēt. Patiēs nec: ut sustinere possēt uectores. Supemicat.i.mouet̃ sup amnē: & exilit.emicare ē celeriter moueri. Sic ue.p similitudinē ostēdit quō sicorim flu.milites Cæsaris traiecere. nō aliter inqt q̄ nauigare solēt Britāni p occeanū:tūc cū terrā inundauerit:ut ægyptii Nilo crescēte puppibus ꝑ agros suos nauigant:nā occeāus certo tpe britāniā inundat:& nilus ægyptū. Stagnante pa.qa aliquādo padus ita iflat̃:ut regionē iundet:ut nauibus de loco ad locū necesse sit nauigare. Fuso:iundāte britāniā. Conserit̃ bi.i ægypto nascūt̃ syrpi siue iūci robustiores qbus sibi cymbas itexūt ægyptii:& his utūt̃ cū nilus ægyptū iundauerit. Mēphitis.i.ægyptia:nā Memphis ciuitas ægypti fuit:und̄ mēphitici uates dicti sūt.Cymba dr̄ q; ad similitudinē cubæ figuræ facta sit:nā figura cuba ē cōcaua:& ad extremitatibus edita. Bibula:arēosa:quia papyrus i arenosis nascit̃ locis. Tenet:obruit:& oīa iundat. His ratibus:dicit cæsariāos icidisse arbores nemoris:& his arboribus texuisse crates:qbus sicorim amnē facile trāsire possēt:si rō belli posceret. Manus:multitudo militū. Succisum ne.ꝑ arbores icisas. Curuare ne.i.festiat texere crates. Fluuiiq; fe.adhuc memor pristinæ iundatiōis miles cæsariāus:nō icipit a ripis fluminis pontē:sed lōgius spaciū occupat:ne inūdationes fluminis ipedire possent.quo minus quo uolebāt traicerēt. Incremēta:Inflatiōes fluminis. Robora:ligna basides pōtis. Primis ri.in parte prima ripaꝶ. Distendit:porrigit. Ac neqd sicoris : ꝑterea diduxit alueos qbus fluuius diminuerēt̃:si forte cresceret. Sulcos:meatus. Repetitis un.i.inundationibus: ne iteꝶ crescat. Dat pœnam.i.patitur:qa antea nimis inflatus fuerat. Postq̄ oīa fatis:Petreius & Afranius postq̄ uiderunt mutatam fortunam:& res ex uoto fluere Cæsari.statuerunt inde discedere.Historia aūt est: nā Afrāius & Petreius ueriti ne oīa pabula intercluderent̃:qa Cæsar eqtatu multū ualebat:constituerūt capta loci opportunitate inde discedere:& in celtiberiā bellū trāsferre:huic cōsilio suffragabatur & illud:qd̄ priori bello in lusitania fecerat:qd̄ Pōpeius cōtra sertoriū gesserat:ciuitates q̄ cū illo senserāt magni Pompeii uiribus uictæ ipsius absentis fama uel noīe terrebāt̃:q̄ uero i amicitia & officio Pōpeii māserant maximis beneficiis affectæ eū diligebant:præterea parua admodū:aut nulla fama cæsaris illuc puenerat:ergo inde discedere cōstituerūt sed nō ex sentētia cessit:nā Cæsar illoꝶ iter interpellauit. Fatis.i.ire secundū fortunā & uolūtatem Cæsaris.

Deserit:& noti diffisus uiribus orbis
Indomitos quærit populos:& semper ĩ arma
Martis amore feros:& tendit in ultima mũdi.
Nudatos cæsar colles:desertaq; castra
Cõspiciens caper arma iubet:nec quærer põtẽ
Nec uada:sed duris fluuium superar lacertis.
Paretur:rapuitq; ruens in prælia miles:
Quod fugiẽs timuisset iter:mox uda rceptis
Membra fouẽt armis:gelidos a gurgite cursu
Restituunt artus:donec decresceret umbra.
In mediũ surgente die:ianq; agmina summa
Carpit eques:dubiiq; fugæ pugnæq; tenẽtur.
Attollunt campo geminæ iuga saxea rupes
Valle caua media:tellus hinc ardua cælsos
Continuat colles:tute quos inter opaco
Anfractu latuere uiæ:quibus hoste potito
Faucibus emitti terrarum indeuia martem
Inq; feras gentes cæsar uidet.ite sine ullo
Ordine ait:raptumq; fuga conuertite bellũ.
Et faciem pugnæ uultusq; inferte minaces:
Nec liceat pauidis ignaua occumbere morte:
Excipiant recto fugientes pectore ferrum.
Dixit.& ad montes tẽdẽtem præuenit hostẽ.
Illic exiguo paulum distãtia uallo
Castra locant:posquã spacio languẽtia nullo:

Noti orbis.i.cognitæ hispaniæ. Populos.s.celtiberos bellicosos. In ultima mundi:quia ĩ ultima parte hispaniæ positi sũt celtiberi. Nudatos cæ.col.sed cũ Cæsar uidit hostiũ castra eẽ deserta:statim iussit militibus trãsire fluuiũ: nec ꝑ pontẽ traiicere:sed natãtes ad ulteriorẽ ripã propare:ut fugiẽtes ꝑsequerẽt:unde sicut imperauit Cæsar:ita milites executi sunt. Nudatos col.ubi castramẽtati erãt hostes. Nec uada:loca ubi humilior aqua eẽt:ꝑ quæ e xire possẽt. Supare:transire.Vir.Supant mõtes & flumĩa tranãt. Paret:statim dicto cæsaris milites fuerũt au dietes:&se ĩ iter piculosũ iecere ut ꝑsequerent hostẽ:q uix fugiẽtes se ĩ tantũ discrimen cõiecissẽt:q̄ ipi ĩ suscepũt ꝑsequẽdo fugiẽtes. Fugiẽs: nã q fugit mĩus cõsyderat picula. Mox uda: quoniã mẽbra sua rigida & frigẽtia:cursu fouere:ĩpositis armis:& ꝑsequẽdo hostes. Cursu:subaudi cũ. Restituũt:calefaciũt. Gelidos:frigefactos a gurgite:nã dũ celeritate ꝑsequerẽt hostes:calefacta sunt mẽbra. In mediũ surgẽte die:qa nõ destiterũt ꝑsequi hostẽ:usq; ad meridiẽ. Decresceret:dimĩueret:nã meridie umbræ sũt minores. Surgẽte die.i.sole se attolẽte ĩ meridiẽ. Iãq; agmina sũma:& iã adepti erãt Cæsaris milites fugiẽtẽ hostẽ ut extremũ eoꝝ exercitũ cederent.

Eques.i.eqtatus. Carpit:cõprehẽdit. Sũma agmina.i.ultima.s.fugiẽtis Petreii & Afranii. Dubiiq; fu. qa ĩcerti erãt fugerẽt ne:an cõuersi cõtra Cæsarianos pugnarẽt. Attollũt cã.describit nunc locũ:ad quẽ fugiẽtes Petreii & Afrãii milites: & ꝑsequẽtes Cæsariãi ꝑuenerũt:dicit uallẽ cauã fuisse:ĩ mediaq; ualla duos colles surrexisse:q terra cõtĩuabãt: ĩter hos colles media uia erat:ad quã si ꝑuẽissent fugiẽtes: tuti ẽt ĩuitis cæsariãis se ĩ extremas iberiæ ꝑtes contulissent: ergo cæsar ut ãte capet locũ:milites suos ꝓpare iussit. Geminæ ru.duo colles. Tellus ẽ ĩ me.duo colles erant a dextris & a sinistris deĩde uia arctior cõiungebat hos colles. Hĩc:ab una parte.Cõtinuat:cõiungit. Anfractus:ꝓprie dr locus ꝑceps.dicit ergo uias illas undiq; clausas fuisse ãfractu colliũ.i.ꝑcipitio ut locus ille ĩaccessibilis eẽt. Latuere.i.occultæ fuerũt. Quibus.h.p.si ad hãc uiã uẽissent hostes tũc ire potuissent ĩuitis cæsariãis ĩ extrema iberiæ. In deuia.i.remota loca & usq; ĩ celtiberiã. feras gẽ.qa bellicosi sũt celtiberi. Ite: ergo cũ cæsar iã mitteret milites:præuẽite ĩqt hostẽ: & occupato loco fugiẽtibus occurrite:ut non a tergo illos:sed a fronte cedatis. Cõuertite.s.ĩ uos. Raptũ: qa raptim fugere tẽtant. Nec liceat:cum illi fugiant.

Ignaua mor.s.a tergo:& facite ut milites ignaui moriãtur fortiter. Pauidis.i.fugiẽtibus:qa mors ignaua ẽ fugientibus. Dixit:hæc ubi dixit cæsar:statĩ milites ꝑuer:& iã hostẽ ꝑuenere. Illic:hostes ubi iã uiderũt se dep̄hẽdi castra posuerũt:& cæsar haud ꝓcul ĩde castra põi iussit. Illic:ĩ eo loco ubi cæsariãi adepti erãt hostẽ. Locãt.s.Cæsar & Petreius. Exiguo.u.qa non erat spaciũ lõgioris ualli faciẽdi:ĩ orbẽ angustũ castra posuerũt. Postq̄:& cũ castra nõ ꝓcul uterq; exercitus posuisset: data ẽ facultas:ut ĩter se milites cõspicerẽt de castris:& fratres cõspicerẽt fratres:p̄res filios: & p̄io qdẽ taciti ense quẽ cũcti tenebãt ĩcliato significabãt salutẽ:sẽsim ãt ꝓcesserũt eo ut ĩtra uallũ hostiũ trãsirẽt:& iã eo res ꝑuenerat:ut pax secutura uideret:sed Petrius & Afrãius ubi piculũ uiderũt:ne sui milites moti pietate suorũ cũ Cæsare iũgerẽt:armati cũ aliquot cohortibus uẽiũt:& hostẽ e castris trudũt:suosq; acriter trudunt:ꝙ fidẽ datã Põpeio senatui:atq; reipu.ꝓdere uoluerit:& ita cõcordia q̄ ꝓpemodũ cõiuncta erat excussa ẽ:nec hic fabulose loquit Luca.ꝙ hæc fere eadẽ ab Appião referunt:ait enim cũ Petreius & Afrãius ad ĩteriora iberiæ loca secessissent:aliũ paraturi exercitũ:ꝙ Cæsar ĩsecutus:fossa p̄peditos ulterius trãsire ꝓhibuit: eoꝝ quoq; partem ad exercitus sui detentionẽ ꝓdeuntẽ circundedit:hi aũt capita clypeis subiiciẽtes(quod deditiõis signum haberi solet)seipsos tradere significabant:cæteꝝ cæsar nec suscepit eos:nec ullo genere mortis affecit:ueꝝ ad Afraniũ redire cõcessit:omnifariam blandiciaꝝ genere ad hostes usus:qua ex causa milites:ĩ unum se ĩmiscẽtes loquebant:& iam sermones ĩter eos de cõuẽtione agitabantur : tandẽ Afranio cæterisq; ducibus hispãia excedere uisũ ẽ:eãq; cæsai reliquere:& nullo accepto ĩcõmodo ad Ponpeiũ redire:his Petreius aduersabat: & ꝑ exercitũ hĩc ĩde discurrẽs:quoscũq; cæsaris militibus ĩmixtos repisset ferro seqbat.Insurgẽtibus ĩ eũ exercitus primoribus:unũ ex ipis ense cõfecit:aqtiõe tãdẽ a cæsare ĩtercepta:Petreius ĩ arcto cõstitutus cũ Afrãio ad colloquiũ cũ cæsare ꝑuẽit exercitibus utraq; parte spectãtibus:cõuenere igit cũ illo hispãia excedere:eamque illi possidendam tradere:si ultra fluuium tutos præmisisset:indeq; ad Pompeium liberos abire sineret.

Lumina lan.spa.hoc fit quum uisus oculorum nullo iteruallo hebetantur. Deprehensum est.c.tum deniq intellectum ē quantū nefas esset ciuile bellū. Metu.s.suorum ducū:quia non audebant hinc cæsariani milites salutare illos:& e diuerso. Ense:quia educto ense aciē gladii in manu tenebant:& inclinato capite se salutabant. Mox ut.s.sed ubi sensim appropinquauerunt:& uis pietatis animos utriusq impulit: primo quidem ausi sunt cæsariani milites transcendere uallum. Rupit leges:quibus ducibus suis astricti erant:iureiurando enim affirmauerant fidem datam seruare. Palmas:quia occurrebant milites militibus: & inter se non tanq̄ hostis hostem:sed ut amicus amicum amplectabantur. Hospitis ille:nunc causas exponit quibus illi in amorem sine ullo ordine ruerunt. Admonet hunc studiis:& amicus familiarem suum aspiciebat: cum quo ab iuēte pueritia usus & cōsuetudo fuerat. Puerilibus ætas:qa similitudo studiorum maximum est amoris uinculum:ut Vir. Adeo in teneris consuescerē multum est. Nec romanus erat:sed peregrinus:ipsi ro.inter se cognoscebāt:præter q̄ qui ex iberia & Celtiberia erant cum Petreio & Afrāio : & ex gallia cum Cæsare:illi ergo non cognoscebant hostem. Arma rigant cum ita inter se coniuncti alloquerentur:primo quidē lachrymas dabāt & singultus uerba impediebat. Singultibus:quia primū uerba exprimere nō poterāt dulcedie quadā pietatis. Quæ potuit fe. quia obuersabat̄ oculis eoꝝ q̄tū mali facere poterāt: uidelicet pater filiū:filius patrem:familiaris familiarem occidere potuisset. Maculatus sanguine.i.nullā cædē perpetrauerit. Quid pectora.p.cum in notitiā uenit sceleris quod facere poterat sibi pectora pulsabat dicens.Hei mihi quo redactus fuit ut palulum affuerit:quin patrem occiderē:reprehēditq eos poeta dicēs:stulte qd pectora ꝑcutis: quasi doleas ꝙ tātum scelus cōmittas:nunquid difficile ē pacem agere? q.d. facile ē:uidelicet si uolueris cæsarē deserere:ergo hāc tibi necessitatem inducis:quam si uolueris facile uitare poteris:ut quem potentē fecisti:priuatum reddas. Inanes.i.cur ianiter fles:cū possis tuis tibiq consulere. Spōte:quasi coactus sis ad hoc facius belli te ꝑuenire. Times.s.cæsarem cui nisi parere uolueris:te cogere non poterit. Classica dent:ostēdit si modo uoluerit miles posse a bello ďsistere : nā si cæsar iubet tubis signum belli dari:tu neglige cantū:nec ad cātū tubæ sumpseris arma. Classica.i.tubæ. Bellū.i.signū belli. Signa ferant:contra hostem.s.iubēte. Cæssa: desiste noli ire. Iam iam ciuilis he.si hoc feceris furor desistet:& cæsar qui persequitur generum ubi se priuatum uiderit non parentibus militibus:illū amare incipiet. Priuatus:non parente milite. Nūc ades æterno: poeta hic concordiā inuocat ut adsit perpetuoq maneat īter milites. Ades:ꝑ adsis. O reꝝ salus:qa nisi concordia esset:nec ipa reꝝ primordia starēt:nā id est ex quo ꝓbant philosophi:primam materiam esse:uidelicet ꝙ inter se concordia quadā cuncta tenerentur:dicunt enim nō secundū diuersas qualitates coniuncta esse inter se elementa.i.rerum primordia:sed secundū eas magis discerni uel dissentire frigus a calore humidū a sicco:sed est aliud cōmune omnibus.i.cōcordia qua īter se coniuncta manēt. Cōcordia mundi:quia ex diuersis qualitatibus quæ ī mundo sunt continentur. Et sacer orbis amor:hoc ad humanū genus spectare uidetur.nā nisi inter se amore cōiunctū teneretur humanum genus:nec domus : nec urbes : nec ipe orbis terrarū stare posset:sed hoc primū a pietate prouenit:deinde a iustitia. Sacer amor.i.coniunctio inter amicos & amicicia:quæ salus est totius orbis:oīa enim conseruat:& ī ea oīa consistunt. Magnum nunc sæ.no.nunc in magnum periculum uenturi sumus:ne in futurum caritas pereat:& ea quæ est inter sanguine cōiunctos:nā proposito horū exemplo qui se mutuis uulneribus scientes occiderunt:nullo sanguinis uinculo deterriti: periculum est:ne id posteri quoq faciant. Venturi:ne malo hoꝝ exemplo arma contra seipos hoies ferant : & filii contra parentes. Periere latebræ:iam nō ignorātiæ potest attribui hoc:postq̄ īter se semel cognouerūt. Latebræ.i.ignorantia:qa primo nesciebāt contra quos arma stringerent:sed nūc non poterut sine magno scelere cōserere manum.latebræ ī prosa corripitur:in uersu uero pro ratione metri cōmunis ē. Populo uenia ē:nūc postq̄ cognouere suos non excusandi erūt. Proh numine fata:o fata īquit q̄ aduersum fuit numē romanis: ut uolueritis illos breui tempore esse cōcordes:ut mox scelus inexpiabile facerent:fata enim hoc interuallum præstare uoluerūt:ut īter se cognoscerēt quo scelus magnū cōsequeret̄. Sinistro numīe:ꝑ sinistri numinis.

Mutua conspicuos habuerūt lumina uultus.
Et fratres natosq suos uidere patresq
Deprēsum est ciuile nefas:tenuere parumper
Ora metu:tantum nutu motoq salutant
Ense suos:mox ut stimulis maioribus ardens
Rupit amor leges:audet transcendere bellū
Miles:in amplexus effusas tendere palmas
Hospitis ille ciet nomen:uocat ille propinq̄:
Admonet hūc studiis consors puerilibꝰ ætas.
Nec romanus erat:q non cognouerat hostem
Arma rigāt lachymis:sigultibꝰ oscula rūpūt.
Et quamuis nullo maculatus sanguine miles
Quæ potuit fecisse timet:qd pectora pulsas?
Quid uesane gemis? fletus qd fūdis inanes?
Nec te sponte tua sceleri parere fateris?
Vsq adeo ne times:quē tu acis ipse timēdū?
Classica dent bellū:sæuos tu neglige cantus
Signa ferant:cessa:iamiam ciuilis herinnys
Concidet:& cæsar generum priuatus amabit.
Nunc ades æterno complectens omnia nexu
O rerum mixtiq salus concordia mundi:
Et sacer orbis amor:magnū nūc sæcula nostra
Venturi discrimen habent:periere latebræ
Tot scelerum:populo uinia est erepta nocēti:
Agnouere suos:proh numine fata sinistro

Exigua requie tantas augentia clades.
Pax erat:& castris miles permixtus utrisq;
Errabat:duro concordes cespite mensas
Instituunt:& permixto libamina baccho.
Graminei luxere foci:iunctoq; cubili
Extrahit insomnes bellorum fabula noctes:
Q uo primũ steterint cãpo:qua lãcea dextra
Exierit:dum quæ gesserunt fortia iactant:
Et dũ multa negant:quod solũ fata petebant
Est miseris renouata fides:atq; omne futurũ
Creuit amore nefas:nã postquã fœdera pacis
Cognita petreio seque & sua tradita uenum
Castra uidet:famulas scelerata ad prælia de-
Excitat:atq; hostes turba stipato iermes extras
Præcipitat castris:iunctosq; amplexibus ense
Separat:& multo disturbat sanguine pacem.
Addidit ira ferox moturas prælia uoces.
Immemor o patriæ:signorum oblite tuorum:
Non potes hoc causæ miles præstare senatus
Assertor uicto redeas ut cæsare? certe
Vt uincare potes:dum ferrum incertaq; fata
Q uiq; fluat multo nõ deerit uulnere sãguis:
Ibitis ad dominum? damnataq; signa feretis?
Vtq; habeat famulos nullo discrimine cæsar
Exorandus erit? ducibus quoq; uita petẽda ẽ.
Nunq̃ nostra salus pretiũ mercesq; nefandæ
Proditionis erit.non hoc ciuilia bella
Vt uiuamus agũt:trahimur sub nomie pacis.

Exigua requie.i.paruo interuallo posito quo inter se cognouerunt. Tantas clades:concordia hoc fecit: ut futura clades maior sit:& interuallo non ignoscenda. Pax erat:redit ad propositũ post iuocatam concordiã. Et miles castris:nam cæsariani milites in castris Petreii & Petreii milites ĩ castris Cæsaris ꝑmixti erãt. Errabat:qa ĩter eos iã nouũ fœdus cõpositũ erat. Libamĩa baccho:qa mos erat antiqs anteq̃ biberẽt exiguũ uini ĩ ignẽ ĩfundere:& id baccho libare dicebant.a græco ἡλοιβη.i.libamen a λειβω fundo.Ita id uinum quasi primitias dicebant. Libamĩa.s.instituunt. Graminei:ex herba ĩcensi:uel ĩ gramine constituti. Foci:dicunt̃ loci ubi ignis seruatur a fouendo. Iunctoq; cu.ĩ eodem lecto dormientes inter se confabulantur de bellis inter se gestis.Extrahit.idest producit. Insomnes no. Quia uigilabant dulcedine amoris confabulantes. Quo:narrabant enim Cæsariani milites:quæ bella in gallia gessere.Dum per.x.annos sub Cæsare militabant. Exierit:silicet in hostem. Quod solum.s.p.ita dii inquit uolebant ut fides restitueretur: & ad suos utrique duces redirent renouata fide:cuius obliti uidebantur:nam cæsariani milites obligauerant se Cæsari & Petreii Petreio. Amore.s.uiolato. Nam postquam:nam Petreius ĩquit postq̃ uidet castra sua plena esse militibus cæsarianis : uidens fore ut ĩpe cũ suis omnibus cæsari ꝓpemodum uenderetur: & suæ salutiq; suorum metuẽs satellites suos arma sumere iussit:& cũ ĩ tẽtoriis militũ ĩspexisset: ubi cũ oibus cõuiuia celebrabant mẽsas disturbat:quosdã uulnerat: nõnullos ĩterficit:& ita eiectis e castris cæsariãis : ad cõcionẽ milites suos cõuocat:& eos acriter rep̄hẽdit: q; facile obliti libertatis se in seruitutem cæsaris conferre uoluerit. Tradita uenẽ.i.uenũdata eẽ:unde uenũdo dr̃ a uenũ & do:& dare uenũ ẽ uendere. Ad scelerata:q̃ discordiam & caritatem uiolarẽt. Turba.s.satellitum suoꝝ. Inermes:quia depositis armis ĩter se pacem agebant. Præcipitat:præcipitãdo expellit e castris. Sanguine:cæsorum & uulneratorum. Addidit ira ferox:nõ contẽtus fuit eiecisse quosdam Cæsarianos e castris:quosdam uulnerasse:nisi cõtione reuocata milites suos acriter rep̄hẽderet. Ira ferox:ꝑ ĩpe iratus. Moturas:concitaturas aĩos ad prælia. & sic habitũ futuræ or̃onis expõit. Immemor o p̃riæ: meliorem suã causam ostendit:quod ĩ principio facere solemus: & est oratio dissuasoria : quæ ĩ deliberatiuo genere posita est:dissuadet.n.ne uelint sub obtẽtu pacis se cæsari ĩ seruitutẽ tradere:oblitus es ne ĩqt melioris causæ:uidelicet q̃ partes senatus populiq; ro.suscepisti? locus ẽ beniuolentiæ a rebus ĩpis:cũ cãm nostrã extollẽdo aduersarioꝝ ꝑ cõtemptionẽ deprimemus. Non potes:occurrit ĩ prĩcipio:quia dicere poterãt nõ possumus uincere:ergo satius ẽ ut concordiã& pacẽ agamus:respondet si uincere non potes : mori potes:ergo satius est ut liber moriaris:q̃ seruus uiuas. Causæ:idest qui meliorem causam secutus pro rep.arma sumpseris. Assertor.i. uĩdex libertatis. Vt uincar̃:nõ potes hoc facer̃:qa ĩferiores uiribus? moriaris libertate potius q̃ in seruitute uiuas. Incerta fata:scilicet nõ deerunt nobis:quia in dubio adhuc est pugna uter uictor futurus sit. Ibitis ad dominum:ut seruiatis:cum liberi esse possitis. Feretis:sustinebitis. Damnata signa.s.Cæsaris:q̃ semel damnastis:tunc cum Põpeii signa p̃tulisti.q.d.nõ debetis seruire. Vtq; habeat flu.pulchrum est ĩquit exorare Cæsarem:ut uos uelit in seruitutem recipere. Nullo discrimine.i.certamĩe hoc est. Incruento marte. Ducibus quoq; uita:si diis placet hoc pacto cũ Cæsare conuenietis:ut uos accipiat: & nobis ducibus uitã donet: sed nõ patiemur hoc. Piretiũ mer.i.nunq̃ pascicemur pro libertate seruitutẽ. Non hoc.c.b.nõ ĩtelligitis q̃d Cæ.agat:& milites sui:nõ.n.hoc facit ut uiuamus:sed sub obtẽtu pacis seruitutẽ dabit si ei parer̃ uoluerimus. Pretiũ mer.arguit a p̃te honesti.i.fortitudinis qa uiri fortis ẽ gloriose mori:potius q̃ turpiter uiuere. Non ca.gẽtes: sẽsus ẽ si hoies seruire possẽt bella nulla gererẽt : sed libertatis cupido facit ut hoies uelit alii aliis eẽ sup̄iores. Est ãt argumẽtũ a cõparatiõe:nã ĩ locis argumẽtoꝝ cõtiet̃ a p̃i:a simili:a maiori:& miori:& a cõparatiõe.i.cũ cõparat̃ res rei:q̃rit̃.n.utrꝝ libertas anteponẽda sit paci:an pax libertati. Si be.li.i.si hoies æquo aĩo seruire possent ĩ pace:nulla bellorum cã prorsus esset:ordo tendit ad eum locum:si bene libertas unquam daretur ꝑ pace. Gentes non er.ca.Idest non quærerent ferrum : quo arma fabricarent.

Calibes:populi sunt ĩn ponto iuxta paphlagoniam apud quos optimũ ferrum ĩuenitur. Vir. At calybes nudi ferrum. Hos.n.ferri copia ut ingt Strabo:Illustres fecit:apud calybes pharnatia sita est ĩmari habens pelamydũ copiam ĩ terra uero sunt metalla:nunc ferri:prius etiã argenti ĩminent montes metallis plẽi ac syluis. Nulli ual.opi.mu.nec etiã mœnia ædificarent:qbus se ab hostibus defenderẽt. Fugiẽte me.qa metallũ ĩteri us fugere uidet:& hoĩes illud hũmão labore effodiũt. Nec soni.nec bella terrestria eẽnt:nec maritima. Turrigeras carinas:qa turritæ sunt carinæ:qbus bella gerunt. Si bene libertas.i.si pax libertati esset anteponẽda

Non calybem gentes penitus fugiẽte metallo
Eruerent:nulli uallarent oppida muri.
Non sonipes in bella ferox:non iret in æquor
Turrigeras classis pelago sparsura carinas:
Si bene libertas unquam pro pace daretur.
Hostes nempe meos sceleri iurata nefando
Sacramenta tenent:at uobis uilior hoc est
Vestra fides:ꝙ pro causa pugnantibus æqua
Et ueniam sperare licet. proh dira pudoris
Fœdara:nunc toto fatorum ignarus in orbe
Magne paras acies:mundiꝗ extrema tenẽtes
Sollicitas reges:cum forsam fœdere nostro
Iam tibi sit promissa salus:sic fatus & omnes
Concussit mẽtes:scelerumꝗ reduxit amorem
Sic ubi desuetæ syluis in carcere clauso
Mansueuere feræ.& uultus posuere minaces:
Atꝗ hominem didicere pati:si torida paruus
Venit in ora cruor:redeũt rabiesꝗ furorꝗ:
Admonitæ tument gustato sanguine fauces.
Feruet:& a trepido uix abstinet ora magistro.
Itur in omne nefas:& quæ fortuna deorum
Inuidia cæca bellorum nocte tulisset:
Fecit monstra fides:inter mensasꝗ torosque
Quæ modo cõplexu fouerũt pectora:cædũt
Et quamuis primo ferrũ strinxere gemẽtes:
Vt dextræ iusti gladius dissuasor adhæsit:
Dum feriunt odere suos:animosꝗ labantes

Hostes.nẽ.meos:ab honesti parte arguit:a iustitia:a pte iustitiæ quã ueritatẽ Ci.appellat:nã ueritatis fiđs ẽ custos:fidẽ dictã eẽ uolunt Stoici ꝙ fiat qđ dictum est:arguit ergo a iustitia:uidelicet debere eos seruare fidẽ datã Pompeio:qua deĩde sunt ĩpis ducibus obligati. Arguit ẽt a minori ađ maius:nam si hostes cæsariãi q deteriorẽ cãm sequunt:ĩpi quoꝗ arma sumpserunt:ut unus cæsar regnet:tamen milites fidẽ illi seruãt:q̃to magis uos eã seruare debetis:q nõ ꝓ unius ĩperio:sed ꝓ libertate:ꝓ rep.ꝓ senatu populoꝗ ro.arma sũpsistis? Sacramẽta tenẽt:nã etsi iusiurãdũ p̃stiterũt:ut ꝓ unius domĩatu pugnarẽt:tamen fidẽ datã seruãt. Sceleri ne.s.Cæsaris. Quod ꝓ cã pu.æqua:ꝓ ciuitate:ꝓ libertate:ꝓ legibus:atꝗ iudiciis defendendis. Et uẽiã spare li.uos tandẽ meliores estis q̃ Cæsaris milites:a q̃bus etiam ueniã spare potestis:& cæsar ꝙ arma cõtra illũ sumpseritis:cũ uos honestiorẽ cãm defẽdatis:immo cæsar a uobis:ueniã petere deberet. Proh dira pudoris fœdera:nunc ĩ conquestionẽ erũpit. Pudoris:nõ aduertitis quãtum dedecus admittatis q parati estis cõtra maiestatem uestri imꝑatoris Pompeii fidẽ iungere cũ Cæsare:ut ab eo (si diis placet) ueniam petatis quod ĩdignum ẽ ætate:fortuna:honore:& maximis meritis:qbus uos & rempublicã sibi obligauit. Dira.i.sæua fœdera:quæ uos instituistis. Nũc toto fatoꝝ:nũc apostrophat ad Põpeiũ:o Põpei quo nã redacti sũt milites tui uides:q ꝓ dignitate tua totũ orbẽ ĩ bella cõcitas:arma sumis ꝓ libertate:aduersus Cæsarem:& milites tui parãt turpiter a Cæsare impetrare salutem quod indignum est. Fatorum.i.tuarum rerum quæ hic gerunt. Paras acies:paras totum orbẽ ad arma cõcitare ꝓ libertate. Cum forsan fœdere nostro:cũ iã nos milites tui (se enim cum illis cõmemorat) pasciscemur salutem tuã a cæsare. Sic fatus:concludit nunc quõ se habuerit milites audita oratiõe Petreii deposita.n.pietate:oẽs ĩ belli amorem restituti sunt. Sic ubi desuetæ:p similitudinem ostẽdit qũo redierit in pristinum furorẽ:quemadmodum inqt custos & magister leonum:q eos ĩ cauea seruat:ita plærunꝗ subigit:ut incipiant paulatim mansuescere & hoĩs imperia pati:sed si forte sanguinem gustauerint:statim naturæ suæ recordantur:& ĩ furorem naturalem redeũt. Disuetæ syluis.i.relictis syluis diu in caueis custoditæ fuerunt. Mansueuere.i.mansuefactæ sunt feræ longitudine tẽporis. Vultus po.mi.quia non solũ re ipsa manseuerunt:sed ẽt specie & habuit mansuetudinẽ quandam induisse uident. Atꝗ hoĩem.i.ĩperia hominis. In torrida ora:q̃ diu sanguine sicca fuerunt. Admonitæ.s.gustato sanguĩe. Feruet:incenditur. Trepido magistro:quia magister trepidare incipit ubi uiderit irasci leonem. Itur in omne nefas:postquam semel concitati sunt urbis & oratiõe Petreii milites:ruunt in oẽ scelus. Et quæ for.deorum:sensus est.si fortuitu inter se pugnarent ignari:tolerabilis illa pugna fuisset:& qcquid discordiæ gestũ atꝗ admissum esset:diis ascribendũ uideret. Tulisset:excusasset. Cæca nocte:ignorãtia occulta:qa ignorabãt parentes filios suos. Inuidia for.de.quia omne nefas diis ascribendũ esset:ꝙ uoluissent ut mãus inter se consererent. Fides.i.certitudo:qa certi erant contra suos sumpsisse bellum & ferrum.uel fides qua iurati erant petreio. Monstra:scelera monstris simillima. Inter mẽsas ĩter ipsas epulas:ubi paulo ãte ĩter se cõplexi fuerãt cædes ꝑpetratæ sũt. Cædũt:uulnerãt. Et q̃uis prio:& q̃quã primo quidem inuiti uulnerauerunt suos:& cum gemitu:tamen postquam semel dextra sanguine corrupta fuit:id multo etia crudelius fecere. Dum feriunt:interpugnandũ. Primo:in prĩcipio pugnæ. Vt dextræ iusti.quia ĩter strepitus armorũ iusticia & leges non audiuntur. Odere suos:odium concepe contra suos. Aĩosꝗ la.quia contremiscebat dextra & uulnerabat:sed uulnerãdo confirmabatur animus & dextra.

Feruent tumultu.i.contremiſcunt: quia oĩa perturbata erant. Rapiuntur col.pa.& filii obtruncabant pa rẽtes & capita illoꝝ ante duces ſtatuebãt:ne ſcelus occultũ fuiſſet. Ocultũ pereat.i.ſine fructu: quia ſi ignora retur ſcelus ſine fructu periret. Mõſtra:cædẽ parentũ mõſtra appellat. In faciem:ante oculos ducũ. Tu cæ ſar ꝗuis:dicit poeta:quam in partẽ Cæſar acceperit hoc:ꝙ ex ſuis militibus multi occiſi fuiſſent in partẽ melio rẽ accepit:qa iuſte nunc Cæſar arma ſumere uidebatur:poſtq̃ ſemel milites in ipſa pacis compoſitione occici fuerint. Tu cæ.nũc demũ agnoſcis fauere tibi deos:ꝙ ẽ data tibi occaſio arma iuſte cõtra hoſtes ſumere. Su peros:ideſt deorum fauorem. Neque enim tibi ma ior fo.quia nec maior felicitas fuit tibi cum Pompe ium in campis philipicis profligaſti.q.d.nunc demũ data eſt tibi pugnandi iuſta cauſa. Phocidos.m.quã phocenſes græci ædificarũt:& quã maritima pugna uiciſti. Phario:ĩ æquore ægyptio: nã pharus ĩſula ẽ ægypti q̃ turrĩ hẽt multis tabulatis:ut refert Stra.ex celſã:& albo lapide mirifice ſtructã:eodẽ noĩe quo ĩ ſula.eam Soſtratus Gnidius regũ amicus poſuit ob nauigãtiũ ſalutẽ:ut epigrãma declarat:Soſtratus gni dius Dexiphanis filius:diis ſeruatoribus pro nauigã tibus:nã cũ ora ex utraꝗ parte importuoſa & humi lis eſſet:ſignum aliquod neceſſarium fuit:altũ & cla rum:quo nauigãtes ad portus ingreſſum dirigerẽt.

Confirmant ictu:feruent iam caſtra tumultu.
Et ſcelerum turba rapiuntur colla paretum:
Ac uelut occultũ pereat ſcelus omnia mõſtra
In faciem poſuere ducum:iuuat eſſe nocentes.
Tu cæſar quamuis ſpoliatus milite multo
Agnoſcis ſupos:neꝗ enim tibi maior ĩ armis
Aemathiis fortuna fuit:nec phocidos undis
Maſſiliæ phario nec tantum eſt æquor̃ geſtũ.
Hoe ſiquidem ſolo ciuilis crimine belli
Dux cauſæ melioris eris:polluta nefanda
Agmina cæde duces iũctis committer̃ caſtris
Non audent:altæꝗ ad mœnia rurſus ilerdæ
Intẽdere fugam campos eques obuius omnes
Abſtulit:& ſiccis incluſit colibus hoſtem.
Tunc inopes undæ prærupta cingere foſſa
Cæſar auet:nec caſtra pati contingere ripas:
Aut circum largos curuari brachia fontes.
Vt lœti uidere uiam conuerſus in iram
Præcipitem timor eſt:miles non utile clauſis
Auxilium mactauit equos:tãdemꝗ coactus
Spe poſita damnare fugam:caſurus ĩ hoſtem
Fertur:ut effuſo cæſar decurrere paſſu
Vidit:& ad certam deuotos tendere mortem:
Tela tene iam miles ait:ferrumꝗ ruenti
Subtrahe:nõ ullo cõſtet mihi ſanguine bellũ.
Vincitur haud gratis iugulo q ꝓuocat hoſtẽ:

Hoc ſiquidem:reddit rationem quare cæſar plus lætitiæ habuerit ex hac cæde:quæ in caſtris facta eſt Petreii q̃ ex omuibus uictoriis: quas uel antea uel poſt conſecutus fuerat: Dicit enim hoc ideo illud conſecutum eſſe Cæſarem : ut iuſte uideatur bellũ ger ere: quam occaſione nullis antea bellis habuerat

Cauſæ melioris:in hoc uno uidebis honeſtiorem belli cãm habuiſſe. Polluta:nefãda.Petreius & Afra nius poſtquã tantã cædẽ ĩ caſtris commiſſerũt:& ho ſtes qui concordes eſſe cœperant : cum ſuis e caſtris eieciſſent:non auſi ſunt milites ĩ caſtris tenere : quæ Cæſari coniuncta eſſent:ergo ſtatuere iteꝝ ilerdã re dire unde diſceſſerãt. Polluta ag.q̃ manus cõmacu lauerãt ſanguine ſuoꝝ. Iunctis: propinquis caſtris ſcilicet hoſtiũ metuentes:ne rurſus de concordia age rent. Intendere:ideſt direxerunt. Cãpos.e.ſed Cæ. ubi ſenſit quid facere pararẽt hoſtes:equites miſſit:q oẽs aditus occuparent:ne qua hoſtes tranſire poſſẽt.

Eques:pro equitatu poſuit. Obuius:occurrens ho ſtibus ilerdam petentibus. Siccis collibus:ubi nihil oĩno naſcerẽt qđ ad ſuſtentandos equos uel homi nes ꝑtineret. Tunc inopes: ubi Cæſar uidit hoſtes ĩ collẽ ſe recepiſſe:ubi nec aquæ nec pabuli facultas eſ ſet cõituit eos ibi obſidere: & oẽs deſcẽſus claudere ne ad aquã deſcenderent. Prærupta foſſa:ideſt in ingen ti:alta ſimul & lata. Nec caſtra pati.i.auet prohibere hoſtes:ne uallũ ducãt ad aq̃s:uel certe brachiũ:ut ab un dis excluſi in deditionẽ uenire cogãt. Brachia.ſ.caſtroꝝ. Circũ.l.fon.ideſt omnino pati nõ uult ut uallũ đ ducant de mõte ĩ fõtes:in brachioꝝ modũ. Vt lœ.ui.ſed ubi Petreius & Afranius cũ militibus ſuis uidere ſe pati famẽ:ut ſibi in illis collibus moriẽdũ eſſet:tunc ex metu in iram cõuerſi ſũt. Lœti:mortis propter fa mẽ. Miles non:primo qdem mactauere iumenta & equos ut eorum carnibus ueſceretur. Non utile auxi lium:ideſt quibus uti non poterant:nam in obſidione equi augent inopiã & nullum ſui uſum præbẽt. Clau ſis:obſeſſis. Damnare fugam:ideſt pœnituit fugæ:quam antea intenderat ad ilerdam quia uidelicet uidit hac ratione non poſſe ſe ab hoſtibus liberare:ergo quod fugiẽdo obtinere nequiuerat:id nunc audendo face re tentauit. Spe poſita:ſcilicet ſalutis comparandæ in fuga. Caſurus in hoſtes:deſperatione quadam mori turus fertur in hoſtes. Vt effuſo:at uero Cæſar belli peritiſſimus:ut uidit illos ipſa deſperatione fortiores fa ctos eſſe iuſſit militibus ſuis:ut interea arma cõtinerent:donec furor ille torpeſceret:nec enim uidebat cũ ho ſtibus poſſe conferre pugnã ſine maximo militũ ſuoꝝ damno.Vnde Vir.Vna ſalus uictis nullã ſperare ſalutẽ.

Decurere:deſcendere e collibus. Effuſo paſſu:inordinate quemadmodũ deſperati. Deuotos:morti deſtina tos .Tene tela:ideſt contine.ne cum furẽti hoſte pugnaueris nam magno tibi uictoria conſtabit. Subtrahe.i. ab hoſte currenti remoue ferrum. Non ullo:nolo ſanguinem militũ effundere:ſed incruentam ex his ui ctoriã parere. Vincitur haud gratis.i.is qui eo animo laceſſit hoſtẽ ad pugnã: ut mori uelit non ſine magno damno uincit. Iugulo.i.morte ipſa qa paratus eſt iugulari & mori. Haud gra.i.ſine magna iactura & dãno.

En sibi uilis adest inuisa luce iuuentus
Iam damno peritura meo:non sentiet ictus
Incumbens gladiis:gaudebit sanguine fuso.
Deserat hic feruor mētes:cadat ipetus amēs:
Perdant uelle mori sic deflagrare minaces.
Incassum & ūetito passus languescere bello.
Substituit merso dū nox sua lumina phœbo
Inde ubi nulla data ē miscendi copia martis
Paulatim cadit ira ferox:mentesq; tepescunt.
Saucia maiores animos ut pectora gestant:
Dum dolor ē ictusq; recens & nobile neruis:
Conamen calidus præbet cruor:ossaq; nōdū
Adduxere cutem:si cōscius ensis adacti
Stat uictor:tenuitq; manus tū frigidus artus
Alligat atq; animum subdicto robore torpor.
Postquam sicca rigēs astinxit uulnera sāguis:
Ianq; inopes undæ primum tellure refossa
Occultos latices abstrusaq; flumina quærūt.
Nec solum rastis purisq; ligonibus arua
Sed gladiis fodere suis:puteusq; cauati
Montis ad irrigui premitur fastigia campi.
Non se tam penitus tam longe luce relicta
Merserit assyrii seruator pallidus auri.
Nō tamē aut tectis sonuerūt cursibus amnes.
Haud micuere noui percusso pumice fontes
Antra neq; exiguo stillant sudantia rore
Haud impulsa leui turbatur glarea uena:

En sibi uilis adest:hæc dicens Cæsar ostendit militibus suis furorem hostium:nunquid uidetis quomodo ipsi mortem suam contempserunt:quis sperare posset uictoriam:sine magno sanguine? En sibi uilis:q̄a se hostis contempsit desperatione quadam. Inuisa luce:quia uitam quoq; oderunt hac obsidiōe coacti. Nō sentiet ictus:adeo obstinata est. Incumbet gladiis.s.nostris:quia miles moriturus fertur in hostem. Deserat hic feruor:anteq̄ manum cum hoste conseratis:finite interea ut deferuescat ira:furor:īsania:qua mori cupiunt:uiuere enim cum desiderent:tunc manum conferere poteritis. Perdant uelle mori: idest postponant cupiditatem mortis. Sic deflagrare:sicuti instituerat Cæsar:ita etiam fecit:nam abstinuit a pugna milites suos per totum diem. Deflagrare:idest deferuescere & tepescere. Incassum:quia non est data facultas pugnandi. Inde ubi:sicuti animo conceperat cæsar:ita & euenit:nam sublata pugnandi copia sensim calor ille & ira feruens extincta est. Saucia ma.per similitudinem ostendit quomodo sensim ira defecit ī hostibus:quemadmodum īquit aliquis sautius fuerit:dum adhuc calor inest ipso uulnere fortior est:& dolore uehementior:sed si uictor qui eum uulnerauit telum abstieret:donec sanguis exeat: & paulatim exhausto sanguine deficiat:tunc ille sine ullo labore uincitur. Maiores:quia dolor ipse facit eos maiores & fortiores. Dolor est:quia cum saucius est aliquis in principio uulneris dolor incitat illū. Mobile neruis q̄a dum membra calida sunt:facile moueri possīt & quo uelint facile gladium & tella uibrare. Conamen:quia quocunq; conati fuerint uibrare tela:facile cedūt membra Stat uictor:interea dū ille nimio dolore percitus pugnaturus est:& uictor se ab eo cōtinuerit:facile superabitur. Conscius ensis adacti.i. scit trāsfixe pectus illi:& non diutius duraturum eē.

Tenuitq; manus.s.a pugna. Frigidus artus: quia paulatim sanguis egredit̄ & frigus succedit: quo mēbra omnia uno tēpore frigescunt. Rigens:frigescēs.

Astrinxit uulnera:quia uulnera claudūtur cū idē sāguis exierit. Ianq; ino.dicit milites cū deposita ira in castris rediissent:cœpisse non solum rastris & ligonibus:sed gladiis suis terrā effodere:ut quoquo modo possent:uenam aquarum īuenirent:sed cum usq; ad profundum montis descendissent: nec minima pars aquæ inuenta esset cogebantur glebas comprimere manibus:ut uel gutta aquæ in os caderet:rorem etiam colligebant ex frondibus:& sicubi forte aqua putrefacta esset eo decurrebant omnes: tanquam suauem potum hausturi. Abstrusa:idest oculta. Rastris : nam huiusmodi instrumenta etiam milites portabant cum foueam facere uellent:semper enī fossa & uallo castra cingebant̄. rastra a radenda terra dicta sunt. Puteusque caua:dicit fecisse foueā quādam:q̄ usq; ad profūditatē colliū puenerat & in planū & uallē descēdebat:tamē nihil aquæ apparuit. Premit̄:fodit̄. Fastigia:idest profūditatē.fastigiū significationē hēt cōtrariā:nā significat culmīa:ut Vir.Et summi fastigia tecti: significat etiam profunditatē:ut idē ī Ge.Forsitā & scrobibus q̄ sint fastia q̄ras. Nō se tā penitus:maiori q̄dē diligentia & labore rimati sunt uiscera terræ: ut aquā inuenirent q̄ si auꝝ & argētū quesiuissent. Penitus:interius:idest in ipsius terræ uiscera. Relicta luce.idest relicto cælo & die. Assyrii scrutator pal.quia ī uisceribus terræ cū diu multūq; uersat̄ pallorē quendā contrahit. Assyrii:quia in oriente frequentius uenæ oriūtur auri.nā gariei ex auro & argēto multa habēt uasa:ut refert Stra.lectos : tripodas : crateras cum operculis:domosq; sumptuosas:nam & portæ & parietes & tecta ex ebore:auro:argento:lapidibusq; incrustatis sunt distincta.Sunt & prope hos alii : apud quos auꝝ effodit̄:magnitudīe minima sansæ:mediana:mesphili:maxima nucis:has auri glebulas perforātes cū lapillis pellucidis:alternis positis:armillas faciūt īserto filo & collo manibusq; circūponūtur:uēdūt id auꝝ uicinis uili p̄tio: æris triplo:argēti duplo:tum propter operādi iustitiā:tū pp inopiā eoꝝ quæ cōtra accipiuntur : quorum usus magis ē ad uitā.Assyria regio in oriente ubi regnauit ninus quam eē auri fertilissimā legimus. Nō tamen : quamuis in profunditate terræ rimati fuerint: tamen nunquam apparuit unda. Percusso:idest aperto. Pumex:lapis est cauernosus. Antra nec exiguo : sed nec paruam quidem : aut ullam inde stillam emisserunt. Stillant sudantia: idest minutatim guttas emittuut. Impulsa:scilicet scaturiente aqua.

Tunc exhausta:& cũ diu in uisceribus terræ scrutati essent undas:nec ullo mõ iuenire possent:tandẽ extracti sunt ad auras:quasi ex ipsis iferis emerserint. Exhausta:effœta & multo labore defatigata. Sup.i.supra terrã. Metallis:idest inquisitionibus a græco μετ αλλαω:scrutor:& inquiro: nã metallũ ẽ quicqd inquirit non.n.quæsiuerãt metalla:sed aquas. Sudore:idest labore a pcedenti id qd seqtur. Extrahitur : supra auras deducitur. Quoq; minus:non modo non profuit querere aquã:quia nihil iuenerũt:sed etiã nocuit:quia dũ fatigãtur:aucta est sitis. Corpora sustentãt:abstinebãt etiam se a cibo:quia fames uidebat q̃si leuamen sitis cibus enim inducit sitim.

Tunc exhausta super multo sudore iuuentus
Extrahitur:duris silicum lassata metallis.
Quoq; minus possent siccos tolerar̃ uapores
Quæsitæ fecistis aquæ:nec languida fessi
Corpora sustẽtant epulis:mensasq; perosi
Auxilium fecere famem:si mollius aruum
Prodidit humorẽ:pĩgues maũs utraq; glebas
Exprimit ora super:nigro si turbida limo
Colluuies immota iacet:cadit oĩs in haustus
Certatim obscænos miles:moriensq; recepit
Quas nollet uicturus aquas:rituq; ferarum
Distentas siccant pecudes:& lacte negato
Sordidus exhausto sorbetur ab ubere sanguis.
Tũc herbas frondesq; terunt:& rore madẽtes
Distringunt ramos:& siquos plamite crudo
Arboris aut tenera succos pressere medulla.
O fortunati fugiens quos barbarus hostis
Fontibus immixto strauit per rura ueneno.
Hos licet in fluuios saniem tabemq; ferarum
Pallida dictæis cæsar nascentia saxis
Infundas aconita palam romana iuuentus
Non despecta bibet:torrent̃ uiscera flamma:
Oraq; sicca rigent sequamosis aspera linguis:
Iam marcent uenæ:nulloq; humore rigatus
Aeris alternos angustat pulmo meatus.
Rescissoq; nocent suspiria dura palato.
Pandunt ora siti:nocturnumq; aera captant.
Expectãt imbres:quoꝝ modo cũcta natabãt
Impulsu:& siccis uultus in nubibus hærent.
Quoq; magis miseros undæ ieiunia soluant.

Si molibus aruum:quærebant si alicubi esset molior terra:& glebam auulsã manibus comprimebant:si qua gutta exprimi posset. Pingues:humidas. Nigro si.t.sicubi forte piscina putrida cõgesta esset oẽs eo se cõferebant:ut aquã etiã putridã & grauiter olẽtẽ haurirẽt. Nigro li.idest fœtenti. Colluuies:idest permixtio aquæ cum terra. Immota:stabilis:ideo & putrida. Moriensq; recepit:& moriẽdo haurit aquas quas si cõditio uitæ fieret non hauriret:ut si diceret aliquis. Tu uiuere potes:si hanc aquã bibis:ille recusasset : nunc certus mortis eam bibebat. Nolet:scilicet acccipere. Rituq; feraꝝ:pecudes erant in exercitu. Has ore lactebant:usq; adeo etiam ut cum lac deficeret sanguinẽ exprimerẽt & haurirẽt. Distentas:plenas. Tunc herbas:omnia inquirebant unde humorem aliquẽ haurire possent:nam herbas & frondes terebant:ut inde succum aliquem ebiberent:aut etiã matutinum rorem de frondibus coligebant. Destringunt:frangũt & decutiunt. Palmite:qui nondum in duritiem ligni conuersus sit. Crudo:uiridi. O fortunati fugi. nũc per comparationẽ dicit fortunatos fuisse illos:qbus potestas data ẽ bibendi uenenatos fontes Mithridates dum persequentẽ Pompeiũ fugeret: quacunque iret fontes ueneno inficebat:ideo fortunatos illos uocat quibus data est potestas hauriendi aquas: quãuis ueneno infectas:comparatione istoꝝ qui sic mori cogebãt. Hos licet i.f.o Cæsar inquit:ut scias quantum isti mortẽ non timent: si bibentibus ipsis aq̃s ueneno ifeceris:illis quãuis sciant se ueneno morituros:tamen bibere non dubitabunt. Non decepta:quia uidentibus ipsis hoc feceris. Flu.scilicet sicorim & cingam. Tabem : corpora putrida feraꝝ.

Aconitũ:herba ẽ uenenata:quam poetæ fingũt ex spuma cerberi natã esse:cũ illũ ab inferis traxit Hercules q̃ quia in cautibus nascitur dicit απο τησ ακορησ idest a caute.Plinius quamuis ab acone portu ab aliis deducatur. Dictæis:cretensibus species pro genere. Torrentur:nec mirum quia diuturna siti ardebant. Squamosis aspera linguis:quia arida lĩgua erat in squammarum modum. Iam marcent uenæ:euacuatæ sanguine. Nulloque humore:pulmo est qui reciprocum spiritum trahit:dicit ergo deficiente humore pulmonem strinxisse meatus:ut iam necarentur nonnulli:& nimia siti:semianimes rederentur. Meatus alternos:idest reciprocos:quia accipit spiritũ & reddit pulmo:nihil aliud uita hominis est nisi.reciprocus spiritus aeris. Longa:ab imo usq; pectoris anhelitũ trahebãt. Rescisso:proscisso. Pandũt ora siti:ut uel aere lenirẽt caloris & ardoris uim. Nocturnũ aera: qa humidus ẽ.Virgili.Noctis lẽtus nõ deficit humor. Cuncta natabãt:paulo ante oĩa erãt multitudine ibrium plena aquis:nũc ãt arida terra facta erat:& ibres quos antea inuisos habuerãt nunc expectãt. Quoq; ma. miseros:aliud addit quod plurimũ ualebat ad augendã sitis grauitatẽ:qa uidelicet nõ i regione positi erãt:q̃ naturaliter arida esset:sed i medio fluuioꝝ positi siti ardebant:nã si regio penuria aquæ laborasset:tolerabilius uideri potuisset:nunc cum undiq; aquæ fluerent:in mediis undis sitiebãt. Ieiunia undæ:penuria aquæ. Soluant:idest cruciẽt illos. Meroẽ insulã:meroe insula ẽ quã nilus i medio sui facit:& calidas emittit aq̃s.Influunt enim:ut refert Stra.duo flumina e lacubus quibusdam ab oriente delata & meroem ingentem insulam cõplectuntur:quoꝝ alteꝝ dicit astaboras ad orientale latus fluens:Alteꝝ Astapus quod non nulli Astosabam uocant : supra Astaboræ & nili concursum ; meroem urbem esse eodem nomine quo insulam.

Non ſuper arentem meroē cancriq; ſub axe
Quam nudi garamātes arant ſedere:ſed inter
Stagnātē ſicorim:& rapidū deprænſus hibeꝝ
Spectat uicinos ſitiens exercitus amnes.
Iam domiti ceſſere duces:paciſq; petendæ
Auctor damnatis ſupplex afranus armis
Semianimes in caſtra trahēs hoſtilia turmas
Victoris ſtetit ante pedes:ſeruata precanti
Maieſtas non fracta malis:interq; priorem
Fortunam:caſuſq; nouos gerit omnia uicti:
Sed ducis & ueniam ſecuro pectore poſcit.
Si me degeneri ſtrauiſſent fata ſub hoſte
Non deerat fortis rapiendo dextera leto.
At nunc cauſa mihi eſt orandæ ſola ſalutis
Dignum donanda cæſar te credere uita.
Non ptis ſtudiis agimur:nec ſūpſimus arma
Conſiliis inimica tuis:nos deniq; bellum
Inuenit ciuile duces:cauſæq; priori
Dum potuit ſeruata fides:nil fata moramur:
Tradimus heſperiis gentes:aperimus eoas:
Securumq; orbis patimur poſt terga relicti:
Nec cruor effuſus campis tibi bella peregit:

Sub axe:ideſt ſub oriente & regione puſta. Nudi garamantes:quia nimio calore ſolis populi libyci nudi arare coguntˀ:Garamātū regio ultra gætuliā ē:& pariter cū illa progrediṫ:unde carchedonii lapilli afferūtur. Inter ſtagnātē ſi.iundātē eā regionē. Rapidū ibeꝝ:uelocē fluuiū:unde iberia dicta ē hiſpania:nā iberus amnis toti hiſpaniæ nomē dedit(ut ait ſolinus). Spectat uicinos:quia augebat dolorē aquā proximam uidere:& eā haurire non poſſe. Iā domiti:cum diu oīa tentaſſent:ſi quo mō poſſent e māibus Cæſaris euadere:poſt quā oīa fruſtra fuerūt:tādē ī cæſaris deditionē uenerūt. Paciſq;:poſtq̄ uidit nulla ratiōe nulliſq; uiribus euadere poſſe:Afranius auctor fuit deditionis cū primū cōſiliū cū oī exercitu cōmunicaſſet:deinde ipſe quaſi publicus legatus totius exercitus ad cæſarē profectus orationē habuit. Ceſſere.ſ.neceſſitati. Domiti.i.ſubacti fame. Paciſq; petēdæ:quia petreius concitauerat milites:iā de pace fœdera agētes. Damnatis:ideſt abiectis qbus ſe defēdere nō poterat. Semianimes tur.qa pene ſiti cōſūpti erant milites. Seruata:nec tamē quāuis ſupplex ad pedes aceſſiſſet:maieſtatē īperatoriā depoſuit. Stetit nō fracta:qa dignitatē īperatoriā p̄ ſe ferebat. Priorē fortunā:īter fortunā īperatoris. Nouos caſus:qa nūc uictus erat:& ī poteſtatē uenerat cæſaris. Victi ducis:nō ignaui militis ſed qualia uictū ducē decebāt. Securo:q̄ſi ſine cura ſalutis quia licet peteret ueniā:etſi nō cōceſiſſet Cæſar:tamen nō magnifaciebat. Si me degeneri:cūſtitutio cōiecturalis ē:cū q̄riṫ de facto & diſputaṫ:ut o Petrei & Afrani:ſūpſiſtis arma cōtra me?q̄ſtio eſt īmo nō ſumpſimus:& probat p locos ipſius cōſtitutionis:Primo captat beniuolētiā a perſona ſui:cū oſtēdit ſe fortē eē q mori honeſte potuerit:ſi opus fuerit a perſona auditoris:cū oſtēdiṫ q̄ de iudice ſpes ſemp fuerit:& cū res eoꝝ ſapiēter fortiter manſuete factas oſtēdemus:& ita hoc loco a Cæſare beniuolētiam captat:quem fortē manſuetū oſtēdit:ideo dignus eſt a quo uenia petaṫ. Si me dege.ecce quomō oſtēdit ſe fortē q mori potuerit honeſte nō turpiter uiuere ſi opus fuerit. Degeneri:ideſt uili qui indignus eſſet:ut ab eo ueniā peteremus. Dextra fortis.i.uirtus q̄ oppeterē potius. At nūc:a pſona auditoris beniuolētiā captat:ſed qa credimus o Cæſar te eſſe dignū q uitā dones(id.n.ante facere cōſueuiſti)ideo ſupplices ad te uenimus. Nō ptis ſtudiis:nūc deſcēdit ad cōſtitutionē hoc mō ſūpſiſti arma cōtra me o Afrani:quomō uis ergo ignoſci tibi?īmo nō ſūpſi:q̄ſtio eſt: probatur unde proderit plurimū cōſyderare q̄ facta ſūt ante rē:ī re:& poſt rē:Ante rē:ubi fuerit antequam bellum gereret:ī hiſpania cū īperio:quā prouīciā Senatus populuſq; Romanus ei tradit antequam bellum ciuile conflaretur:nam ſi poſtquam bellum conflaretur arma ſumpſiſſet:tunc culpandus eſſet. Conſiliis inimica:quia non eſt demandata nobis prouincia contra te:quia nos denique inuenit bellum ciuile:nam antequam bellum ciuile moueretur:prouincia nobis cū īperio demādata eſt. Cauſæ prior:ideſt populo romāo a quo huic prouīciæ p̄fecti eramus. Nil fata morātur:in re:uidelicet cū uolumus probare per cōſtitutionē cōiecturalē aliquid factū:& anteq̄ factū fuit:aliquid oſtēdimus factū,q̄d nō oportuit:aut nō factū quod oportuit:probat a cōiecturali:hoc modo.In prouincia tenēda feciſti aliquid q̄d nō oportuit:dici pōt nō fecimus:quia ſi prouīciā tenuiſſemus ultra quam neceſſe fuerit:dicere poſſes fuiſſe aliquid factum quod non oportuit:ſed illam tenuimus quo ad fata conceſſere:ergo non fecimus quod non oportuit. Nil fata me:fecimus q̄d oportuit:immo nō fecimus quod non oportuit:non oportuit tenere nos prouinciam:poſtq̄ oīa experti ſumus:quæ humana neceſſitas tolerare poſſet:ſed poſtquā dii nobis contrarii fuerunt noluimus contra deoꝝ uolūtatē prouinciam tenere. Tradimus heſperias:deſcendit a cōſtitutione coniecturali ad deliberationē:nam omnis petitio habet deliberationē:uidelicet eius a quo petimus cū enī petimus aliquid:is a quo petimus deliberat dare uelit an nō iō opus ē ſuaſiōe:ſuaſio oīs ē ī deliberatione:d̄liberatio habet:finē honeſti & utilis quēadmodū potitio cū petimus aliq̄d debemus ſuadere a ptibus honeſti:cum deliberamus aliquid:ab hiſdem partibus ſuadere debemus:deliberatio habet finē utilitatis:utile eſt ut ī deditionē accipias nos o cæſar:quoniā ex hac deditionē magnam utilitatem conſequeris. Tradimus heſperias gentes:o Cæſar ueniam præſtes:in tuam enim poteſtatem tradimus hiſpaniam & orientalem plagam aperimus. Aperimus eoas:ideſt orientales:Nam donec hiſpania occidentalis regio contra te eſſet:non ſecurus inuaderes orientem ubi Pompeius erat. Securum:quia te ſecurum damus:ut nihil a tergo hoſtile relinquamus. Poſt terga:ſcilicet occidentis. Nec cruor effuſus:ſuadet a facili quia hanc uictoriam Cæſar incruentam conſecutus es

Necferrum lassæq; manus:hoc hostibus unū
Quod uincas ignosce tuis:nec magna petūť
Ocia des fessis:uitam patiaris inermes
Degerequam tribuis:campis prostrata iacere
Agmina nostra putes:nec eni fecilibus armis
Misceri damnata decet:partemq; triumphi
Captos ferre tui:turba hæc sua fata peregit.
Hoc petimus uictos ne tecum uincere cogas.
Dixerat.at cæsar facilis uultuq; serenus
Flectitur:atq; usum belli pœnamq; remittit.
Vt primum iustæ placuerunt fœdera pacis:
Incustoditos decurrit miles ad amnes:
Incumbit ripis:permissaq; flumina turbat
Continuus multis subitarum tractus aquarū
Aera non passus uacuis decurrere uentis
Arctauit clausitq; animam:nec feruida pestis
Cedit adhuc:sed morbus egēs iā gurgite plēis
Visceribꝰ sibi poscit aq̄s:mox robora neruis
Et uires rediere uiris.o prodiga rerum
Luxuries nunquam paruo contenta paratu:
Et quæsitorum pelago terraq; ciborum
Ambitiosa fames:& lautæ gloria mensæ.
Discite quam paruo liceat producere uitam:
Et quantum natura petat:non erigit ægros
Nobilis ignoto diffusus consule bacchus.
Non auro murrhaq; bibunt:sed gurgite puro
Vita redit:satis est populis fluuiusq; ceresq;:

Lassæ.s.pugnādo. Hoc hostibus unū:hoc solū ignosce ꝙ incruētā uictoriā accipias:& ne tibi uiliores uideremur. Nec ma.pe.a possibili nā cū petimus aliqd ostēdere debemus id qđ petimus p̄stari posse ab eo quem rogamus:ꝙ tu facere potes o cæsar:uidelicet ut dimittas nos ab armis hac cōditiōe:ut posthac nō liceat nobis:nec pro te:nec cōtra te arma sumere:& tanq̄ emeritis militibus futuri tēporis stipēdia nobis dabis. Petūtur: a te quæ p̄stare potes. Ociades.i.nos ab armis dimittas. Inermem.i.depositis armis:& relicta militia. Prostrata ia.& putes aīo nos ad īternecionē:usq; occisos esse. Nec.n.felicibus armis:arguit a ꝑtibus iustitiæ uidelicet a gr̄a gr̄a ē ut bene merētibus p̄miū deť:& male merētibus pœna:qa infelices sumus p̄mia nos habere nō debemus.nec igiť debes nos exercitui tuo felici cōiūgere. Felicibus:qa cū nos īfelices sumus ꝑticipes uictoriæ tuæ nos eē nō decet. Turba hæc:q̄tū ꝑtinet ad exercitū nostꝝ nostræ fortūæ satisfecimus:iō nihil nobis relictū ē qđ bellū ciuile seq uelimus. Fata ꝑegit:quādo semel uicta ē. Vincere co.i. postq̄ semel uicti sumus nolumus amplius uincere. Facilis.s.ad ignoscēdū. Vultuq; se.i.benignus:quia q̄litas uultus significat animi ītentionē. Pœnāq; re. ut sint tāq̄ emeriti & uacationē habeant. Vt primū iustæ:postq̄ Cæsar faciliter cōsensit petitioni Petreii & Afranii:statim milites ubi facultas data ē ad aq̄ꝝ flumia oēs sine ordine discurrūt. Iustæ pacis:qa iusta pax:erat q̄ iter ciues cōponebať. Incustoditos:sicut antea seruabanť ab hoste. Incūbit:idest instat nimia siti laborās. Flumina turbat: quia multitudine militū ꝑturbabať unda. Continuus multis:dicit ꝙ milites postq̄ semel facta ē bibendi facultas tā auide aquas hauserunt:ut seipsos suffocarent : nā multi ex ipsis p̄ nimia auiditate bibēdi suffocati sūt. Continuus tractus:idest haustus aquaꝝ sine ītermissione: qa auide nimis trahebāt. Arctauit: angustauit. Animas:desti uitam & spiritū. Feruida pestis : idest aq̄ auide hausta. Cedit:q̄uis aquæ superarēt & abūdarēt:tamen saciari non poterant. Morbus egēs:idest uitium sitis ex inopia aquæ contractū. Robora neruis:postq̄ tādē sitim expleuerūt uires ī corpora rediere. O prodiga reꝝ luxuries:capta occasione poeta īuehiť in eos:qui curiosi sunt ciborum & q terra mariq; q̄rūt:unde delicatū aliquid habere possīt:qđ nō necessitati suæ conueniat:sed uoluptati satisfaciat. O uos inquit qui adeo soliciti estis in inquirendis uariis ciboꝝ generibus aduertite & cōsyderate quā paucis rebus humana uita possit esse cōtēta:hi enim recuperaueř uires suas aqua & pane cōtēti. Luxuries: sup̄flua reꝝ abundantia. Prodiga.i.quæ rebus abuteris prodigus diciť a prodegere idest cōsumere & dr̄ qui sua bona nequicquā cōsumit. Nunq̄ cōtenta:idest q̄ semꝑ magno sumptu cibos & epulas parare soles. Ambitiosa:idest cupida: ambitus proprie diciť cupiditas honoris:sed pro omni cupiditate aliquando ponitur. Paruo paratu:quæ nunquam saciari possis. Discite:nunc exemplo horum militū qui satis habuerunt aquam haurire & panem comedere. Paruo.i.quā exiguo sustentare possit humana hominis natura. Aegros:ægrotantes.est argumetnum. si ægrotātibus aquā facile proponentibus medicis satis erit ad recuperandā ualitudinē pristinam:quanto magis sufficiet corporibus ualidis? Nobilis bacchus:idest uinum pretiosum quod magno pretio cōparatur & aduectitium est. Diffusus ignoto cōsule:idest uetustum uinum:nam quanto uetustius est tanto ualidius:ideo dicit ignoto cōsule ꝑꝑ antiquitatem quia ro.tempora a consulibus dinumerabant: ergo cōsule ignoto idest cuius nomē propter uetustatem incognitum est. Non auro myrhaq;:idest non aureis poculis & mirrhinis bibebāt. Myrrhia mittuntur ab oriēte:ut refert Pli. Inueniuntur enim ibi in pluribus locis:nec īsignibus : parthici regni:p̄cipua tamen in carmania humorem putant sub terra calore densari amplitudine nunquam paruos excedūt abachos : crasitudine rara uasi potorio:splendor iis sine uiribus:nitorq; uenus quā splēdor.sed ī p̄tio uarietas coloꝝ:subinde circūagētibus se maculis in purpurā cādorēq; & tertiū ex utroq; : ignescēte ueluti per trāsitū coloris purpura rubescēte:aut lacte cādescēte:sunt q maxīe in iis laudēt extremitates:& quosdā coloꝝ repercusus quales in celesti arcu spectantur his marulæ pingues placent. translucere quicquam aut pallere uitium est. Flu.idest aqua pro parte sui ponitur:ut restinguere fontibus ignes. Ceres:deam pro fruge posuit.

Heu miseri qui bella gerūt. tūc arma relīquēs
Victori miles spoliato pectore tutus
Innocuusq; suas curarum liber in urbes
Spargitur. o quantum donata pace potitos
Excussis nunquam ferrum uibrasse lacertis
Pœnituit tolerasse sitim: frustraq; negasse
Prospera bella deos: nempe usis marte secūdo
Tot dubiæ restant acies: tot in orbe labores:
Vt nunquā fortuna labet successibus anceps
Vincendū totiens: terras fundendus ī omnis
Est cruor: & cæsar per tot sua fata sequendus.
Felix qui potuit mundi nutante ruina
Quo iaceat iam scire loco: non prælia fessos
Vlla uocāt: certos nō rūpunt classica somnos:
Iam coniunx natiq; rudes: & sordida tecta
Et non deductos recipit sua terra colonos.
Hoc quoq; securis oneris fortuna remisit
Sollicitus menti ꝙ abest fauor: ille salutis
Est auctor: dux ille fuit: sic prælia soli
Felices nullo spectant ciuilia uoto.

Heu miseri: nunc in eos inuehit̃ qui cupiditate bella gerūt: quos dicit miseros esse seu uincant: seu uincant̃ si uicti fuerint: necesse ē ut seruiant: si uicerint nunq̃ a bellis desinent: sed bella ex bellis sæuiunt: cum alia semper appareant ꝙ miseri sint ex hoc cognosci potest: quia depositis armis in extrema miseria constituti cœperunt esse & multo feliciores uictoribus suis. Tunc: probat ꝙ securi sint depositis armis milites cū antea armati in extrema miseria constituti eēnt. & tuti esse nō poterāt: nūc uero inermes securi sūt: qđ e cōtrario uidetur. Victori: cæsari. Tutus: q neminē timebat. Innocuus: cui nemo noceret. Liber cu. q ante magnis curis & sollicitudinibus agitabat̃: cū mortis ꝑiculum ante oculos haberet. Spgit̃: diuidit̃. In oras suas. i. in patriā suā qa ī suam quisq; patriā redibat. O quantū donata: postq̃ depositis armis semel liberi fuerūt pœnitentiam agebant se ipsos incusantes: quod sitim & aliarum rerum inopiam: tam diu perpesi fuissent.

O quantum: cum admiratione quadam legēdum.

Pace potitos. potentes factos pacis quam consecuti erant: potitur aliquis cuiuspiam rei: qui potēs factus ē rei quā cupiebat. ut Virgi. Optata troes potiūt̃ arena. Tolerasse sitim: stultos se quodammodo fuisse intelligebant: & stultitiam suam damnabant: quod depositis armis potuissent omnia abunde consequi.

Rogasse bella deos: constructio latia. idest precibus petiisse a diis. Frustra: qa obtinere nequiuerūt. Nēpe usis: rationē affert: quamobrem penituerit eos tāta cupiditate uictoriam a diis exoptasse quia intelligebant se nunc feliciores esse uictoribus: & quod a diis optabant ipsis damno: potius q̃ utilitati futuꝝ hoc comparatione sui & hostium intelligebant. Videbant enim multa bella restare Cæsari & militibus suis: ut un ius belli finis: principiū alterius esset: quāuis etiam oīa Cæsari prospere cederent: tamen opus esse longiore tempore anteq̃ uictoriā plene cōsequeretur. Dubiæ acies: idest incertæ pugnæ. Tot in orbe labores: quia opus erat ut Pompeium terra marique ꝑsequerētur: q magnis exercitibus terrestribus atque maritimis abundabat. Vt nunquā fortuna: & supposito: non concesso tamen: ꝙ nunquā fortūa sit Cæsari aduersa: tamen sæpenumero gerenda sunt bella: ut magno labore uictoria constet. Ordo est: uincendum est totiens: cruor est fondendus in oēs terras: & Cæsar est sequendus per tot sua fata. Vt: q̃uis. Fortuna anceps: idest quæ semper dubia & incerta esse solet euentibus. Vincendum totiens: quamuis oīa ex uoto Cæsari succederēt. In omnes terras: in omnes partes terrarum: in oriente: in occidente: in meridie: ubi Pompeius exercitus suos habebat. Cæsar sequendus: necesse est ut Cæsaris milites ipsum sequantur. Per fata: per fortunas: qui ubicunq; in periculo est: uincat ne an uincatur. Fœlix qui potuit: cōparatione cæsaris atq; suorum fœlix est qui scit iam ubi habitaturus sit: qui sequuntur Cæsarem incerti sunt quas colonias habitaturi sint pro præmio uictoriæ: milites enim uictores in colonias mittebantur more maiorum: dicit igit̃ uictos illos habitaturos patriam ubi geniti & educati sunt: at uero uictores milites cæsaris adhuc nesciuere quam partem habitaturi sint. Nutante ruina: idest cum mundus oībus ruinam minet̃: nā cū esset īperiū ro. longe lateq; porrectū & ferme omnē terraꝝ orbē comprehenderet motis ro. mouebatur uniuersus orbis.

Quo iaceat: ī quo loco moriturus sit: & uicturus reliquū uitæ suæ tēpus. Non prælia fessos: nam hi milites iam sunt securi belloꝝ: & cum coniugibus ac liberis suis acturi sunt uitā & in suis tectis habitaturi: ubi geniti & educati fuerunt. Vocant fessos. s. dimissis armis & relicta militia. Somnos certos: quia non sunt solliciti de bello īminēti. Nati: recipiunt eos q in patriā rediere ad suos. Rudes nati: infantes qui adhuc ī cunabulis nutriunt̃. Sordida tecta: uilia & ideo pacifica quia raro discordia ī humili tecto: sed in magnis principum ædibus discordia regnat. Sua terra: in qua nati sunt & educati. Deductos. s. in alienas colonias: inter municipium & colonias hoc interest: municipium dicit̃ oppidum illud cuius ciues donati sunt digniori ciuitate: e diuerso appellatur colonia: cū a digniori ciuitate mittūtur ad inferiorem recte ergo dicit hos milites felices: hoc etiam felicitatem suam auget: ꝙ uidelicet non cogerentur relicta patria ubi nati sunt in alienas colonias deduci. Hoc quoque securis: hoc quoq; accessit ad felicitatem eorum: ꝙ securi sunt: & nullum onus metuebant: nullumque laborem militiæ. Menti: idest a mente eorum: ꝙ nil metuant: utercunq; uīcat: haud in magno discrimine ponuntur. Fortuna remisit: fortuna hoc addidit etiam ad felicitatē eorum: ut sine pauore sint: uter cæsaris & Pompeii uincat. Oneris: nam magnum onus est pauor. Sollicitus: ab effectu: qa reddit homines sollicitos. Salutis auctor: quia cæsar: cum paulo ante uenisset ī potestatē suam ipsis salutem donauit. Ille: Pompeius. Nullo uoto: quia non optant ut cæsar magisq̃ Pompeius: aut e diuerso uincat.

Non eadem bel. sicuti antea res oēs fortuna cæsari feliciter ex uoto cedebat: at nūc oīa ī īuidia mutata sunt: nā fortuna tāetsi cæsari fauebat: tamē aduersus eum non nihil sinistri ausa est. Non eadem: non fuit similis huic fortūæ: quā ī hispania habuerat. In ꝑtes cæsaris: qa nō nihil cæsaris ꝑtibus aduersata ē. In: cōtra. Ferit salonas: ī illyrico littore & dalmatico ausa ē Cæsari aduersari. Salonæ, arum, ciuitas est dalmatiæ: quā Pollio expugnauit: & de ea speciosissimū triūphum egit: unde filiū suum de nomine captæ urbis saloninū appellari uoluit. Salonæ imperiū dalmataꝝ fuit: hæc gens: ut refert Stra. annos cōpluris aduersus ro. bella gessit castella ad. L. habuit dignitate ꝓstantia. Longas: respexit ad sitū urbis ita albā longā dicimus. Tepidū iader: nō ꝙ iader sit generis neutri: sed retulit ad flumē tepidū: iader āt flu. ē ī adriaticū mare fluēs: unde opidū est haud procul ab eo iadra appellatū. Tepidū: qa ī occidēte ē: & zephyrus semꝑ ē tepidus. Illic bellaci: narrare īcipit nūc quō nō nihil aduersi in illirico passus fuerit Cæsar. Historia ita se hēt: cū fauces maris adriatici. C. Antonius & Dolobella cæsaris legati ipsius iussu occupassent inde ī illyrico littore alius: alter ī Dalmatico castra posuissent. Pōpeio oīa iā maritima loca tenente. Octauius Libo cilix repēte cū oī exercitu classicoꝝ utrūq; circūuenit: & fames qdē Antoniū ī deditionē abstorsit: quin etiā rates q̄ ī auxiliū eius uenerāt cū Basilo nouo pōpeianoꝝ marte funibus occultis ī medio mari extensis cilica arte captæ sunt: duas tantum æstus explicuit: una quæ ferebat opiterginos inuadis hæsit. facinusq; memorabile posteris edidit quippe uix mille iuuenū manus circūfusi undiq; exercitus per totū diē tela sustinuit & quum exitū uirtus nō haberet tamē ne ī deditionē ueniret: hortāte tribuno uulteio mutuis ictibus ī se cōcurrit: & ad unū oēs occisi sunt. Hoc est quod fortuna operata ē cōtra Cæsarem. Curetum: idest cretēsium quia cretenses milites auxiliares secum habebat. Curetes ut ostendit Strabo: quidam ad Acarnanes: quidam ad Etolos assiscunt: & nonnulli a creta aliqui ex euboea genus duxisse asseuerāt. Quos alit: describit insulam curetum. Ponto: in medio enim mari adriatico posita est creta. Illic: in illyrico littore ubi castra posuerat. C. Antonius nā Dolobella in dalmatico posuerat. Cautus ab incursu belli: prouiderat inquit ne q̄ parte hostes inuaderent: sed nō ꝓuiderat cōmeatibus. Si sola recedat: nō ꝓuiderat cōmeatibus: sed hæc pars magna illi & necessaria deerat: unde exercitus fame obsidebaꝰ. Tuta: scilicet loca etiam si in tutissimo constiteris: & nō suppediteꝰ alimenta necesse est ut sponte ī hostium potestatem uenias. Nō pabula: describit q̄ta īopia Antonius & milites sui laborarēt. iā. n. herbas cū radicibus euulserāt. Pascēdis eqs: multo minus nutriēdis hominibus. Proferit: ꝓducit ab eo qđ ꝓcedit id qđ ꝓseqꝰ: nam prīo seritur seges: deinde oriꝰ. Segetē: frugē: uel pōt eē hypallage: & segetē pro terra posuit. Virg. Quid faciat læ. se. Spoliabat gra. cā. Miles: deficiētibus aliis rebus terrā quoq; ī usū suū milites colligebāt. Attonso auro: more iumētoꝝ: iā inqt consumptis herbis ad radices usq; tendebāt. Castroꝝ siccas: quia aggere castra circūdederāt & ex aggeribus herbam dentibus carpserant. Vt primū: nunc describit quomodo res gesta fuerit: nā Antonius ad hāc inopiā redactus ubi Basiliū uidit cum ratibus auxiliaribus uenisse: parauit se ad fugam: si quo modo posset furtim e manibus labi: quomodo autem fecerit poeta describit. Basiliū: qui cū auxiliaribus uenerat nauibus. Fugæ: ad fugam. Neq; enim: declarat quia sibi rates non secūdū ritū fecerāt. Extendunt: producunt: non de more naues ædificant longas quas uulgo galleas uocant. Puppes leuant: idest leuiores puppes faciūt. More: scilicet antiquo. Leuant: attollunt gerendis molibus. Rates: uulgo dicitur cum multa ligna inuicem connexa officium & usum nauis præbent. Firma robora: ualida ligna scilicet gerendis mollibus idest ad sustentandas moles grauiores. Insolito ductu: idest tractu non solito: nunquam antea tale aliquid factum erat. Namq; ratem: declarat quod dixit robora firma cuppæ: quia naues quas hic cuppas huius ponti uocant: scutellæ: dicūtur alio loco idest ad similitudinem scutellæ uel cuppas has undiq; struxerant longo ordine cathenatas: q̄ hanc ratē sustinuere uerbi cā: hic ratis erat: utrinque erant scutellæ siue cuppe: quæ sustinebant hanc ratem: & a fronte & a tergo nauigantes latebāt sub hac rate: & in ipsis cuppis tribus ordinibus nauigabāt: mouebaꝰ ratis illi admirabantur q̄re mouereꝰ: cū nullū uiderēt remū: sed hoc erat qa interius nauigabant. Vacuæ: qa nihil in his præter remiges uehebantur. Cathenis: quibus coniunctæ tenebantur. Obliquos alnos: trāsuersos remos: materiā pro materia posuit. Geminis or. quia sicut ordines duos habebant a tergo: ita īterius ne uideri possent. Nec gerit ex. a fronte uidebātur cuppæ: sed non hic erāt remiges q uideri possēt: sed a tergo.

Non eadem belli totum fortuna per orbem
Cōstitit: in partes aliquid sed cæsaris ausa est:
Qua maris adriaci longas ferit unda salonas:
Et tepidū in moles zephyros excurrit iader.
Illic bellaci confusus gente curetum
Quos alit adriaco tellus circunflua ponto
Clauditur extrema residens antonius ora
Cautus ab incursu belli: si sola recedat
Expugnat quæ tuta fames: non pabula tellus
Pascendis summittit equis: non proferit ullā
Flaua ceres segetum: spoliabit gramine cāpū
Miles: & attonso miseris iam dentibus aruo
Castrorum siccas de cespite uulserat herbas.
Vt primum aduersæ socios in littore terræ
Et basilū uidere ducē: noua furta per æquor
Exquisita fugæ: neque enim de more carinas
Extendūt: puppesq; leuant: sed firma gerēdis
Molibus insolito contexunt robora ductu:
Nanq; ratē uacuæ sustentant undiq; cuppæ.
Quarum porrectis series constricta cathenis
Ordinibus geminis obliquas excipit alnos:

Telis:ſcilicet hoſtium quia potuiſſent ab hoſte uulnerari:ſi in fronte fuiſſent. Remigium : ideſt remiges expoſitos. Circundedit:ipſi remiges trabibus æquor circundiderant. Taciti miracula curſus:quia mouebatur ratis:nec unde moueretur quiſquam precipere poterat. Nec uela:non ſuſtinebat uela:quibus uento impulſis nauis feratur. Apertas:patentes undas:quia interius remi impellebant æquor:& ita ratem mouebãt.

Tunc ſeruantur:& cum ita parata eſſet:expectabant donec mare faceret refluxum (quia quottidie mare fluit & refluit) & undam haberent:quæ ratem ſuſtinere poſſet. Seruãtur:obſeruãtur. Decliuibus undis: quæ declinarint. Ianq; relabẽti:poſtquam mare refluxiſſet:& unda ſufficiens erat:ut ratem ſuſtinere poſſet: illam maiore curſu commouerunt. Relabenti:quia fluentem obſeruarunt undam maris. Geminæ comites.ſ.naues:quia ea ratis lõgas ſecũ duas naues habebat. Pinnis:ſcilicet cũ. Minantia tabula:ideſt eminétia. Tremulis pinnis:quia ſicut mouebantur naues ita & tremere uidebantur propugnacula. Noluit illyricæ:nũc dicit quomodo ſe egerit Octauius libo cilix pitiſſimus:tametſi inquit facile poſſet eam naué obruere:tamen nihil oſtendit ĩ ſuis ſe caſtris facere:ut ſpem augeret hoſtibus : & reliquas naues ẽt ĩ põtũ ꝺducerẽt:ut maioré ꝑdã capeř poſſet. Præda: .i.naues ꝑdãdæ deducãť ĩ mare. Inuitat ingreſſos: ſcilicet hoſtes ut iteꝝ aliæ naues deducãtur in mare.

Pace maris.ſ.relicta:qa nihil ipſe infeſtabat hoſté.

Sic dũ pauidos:per ſimilitudiné oſtédit quomodo Octauius libocilix pitiſſimus nõ prius fraudes ſuas apiř uoluit:ꝗ ſpé oĩbus daret poſſe eos liberius fugeř ut oés e caſtris & e loco tutiore deductos una oés cõprehéderet:nã ita eos illexit:ſicut uenator facit:cũ iubet oés cães q latrare cõſueuerũt remoueri:& eos tãtũ mittit ĩ ſaltus:qui prædã inueſtigare didicerũt poſtea cũ præda patuerit:tũc oés ĩ eos canes emittit: ita & iſte pirata fecit:cũ oés relictis caſtris medium mare tenerẽt quoſdã emiſſit qui latentibus cathenis naues illaquearẽt. Comparat ãt Octauiũ libonem uenatori romanas uero naues Antonii & Vultei cõparat ceruis. Metuentes aera pénæ: dicunt enĩ rubras pennas uehementer formidare ceruos. Venatores igitur cũ ad locũ peruenerĩt:ubi cerui frequẽtãt: ſaltum omnem circundant funibus:& de funibus pennas rubras ſuſpendunt:ut Virgi. Rubræ pauidos formidine pennæ:qui cũ de ſaltu effugere uellint ad funé ſæpe ueniũt:de quo pennæ rubræ dependẽt : qui cũ timent nunc huc nunc illuc redeunt has a deo dicũt penas ceruos formidare:ut anteꝗ illas uideãt eaꝝ odorem ſentiant. Odoratæ pennæ.i.cuius odorem ſentiunt a uentis deportatum. Diſpoſitis uarris:ideſt perticis:Varrus per geminum.rr.ſignificat perticam:qua retia circundatur. Moloſſi:molloſia eadem eſt quæ & epirus:primo moloſſia:deinde Chaonia appellata eſt a moloſſo & chaone:ut Virgilius Chaoniamque omnem troiano a chaone dixit ideo moloſſi dixit per excelentiam quia ibi canes ueلociſſimi naſcuntur. Leuis: ideſt agilis & uelocis. Sparthanos: nam in lacedæmonia & in Creta inſula optimi canes nutriuntur. Horatius. Aut fuluus lacon. Creditur:committitur. Ligat:ſic reprimit canes uenator:ſicut claſſem ſuam retraxit Octauius. Niſi qui preſſo ueſtigia roſtro:niſi tacitis canibus qui nihil aliud agũt:niſi odore narium huc & illuc curſantes inueſtigent feram. Roſtrum : appellauit nares canis:nam olfaticis canis nares acutæ ſunt in roſtri ſimilitudiné. Veſtigia:nã ueſtigare proprie eſt canum qui per ueſtigia ſequunť feraꝝ odoré. Neſcit la.nã canes olfatici ſunt docti:cũ feras uiderĩt latratũ tenent. Contẽtus tremulo:huiuſmodi canes cũ ad cubile uenerint leporis uel alterius feræ concutit lorum:quia ligatus a uenatore tenetur: tunc intelligit uenator inuentam eſſe feram. Ecce non diſcedit a ſimilitudine. Nã ille peritiſſimus pirata miſſerat q funé ſub mari latenté ducerent:quo fune illaquearent naues hoſtium, Nec mora:antoniani igitur milites & oppitergini ubi uiderũt neminé moueri ex hoſtibus crediderũt metu deſiſtere:ergo una omnes relictis caſtris in mare naues deducũt. Moles:naues magnæ. Cõplẽť:iplẽť. Virgi. Cõplẽť ualleſq; cauæ. Auidæ:ꝗ ſolent poetæ qꝺ obſcure dicunt per ephexegeſim exponere. Inſula:ubi caſtra Antonius poſuerat. Ratibus pe.i.cum rates milites conſcendiſſent. Quo tẽpore:deſcribit tps crepuſculi noctis:crepuſculũ tps illud diciť ĩcertũ:cũ nec plenus eſt dies:nec plena nox:nã κρεπεροσ diciť lati. dubius. Lux ex.i.occidẽs ſol. At Põpeianus:ſicut uenatores.retia tẽdũt:& fune ſaltũ circundant:ita hic pirata funes medio mari extẽdit:ut illaquearet fugiẽtiũ naues.

Nec gerit expoſitum telis in fronte patenti
Remigiũ:ſed qꝺ trabibus circundedit æquor
Hoc ferit:& taciti præbet miracula curſus:
Qꝺ nec uela ferat:nec aptas uulneret undas.
Tũc freta ſeruantur:dum ſe decliuibus undis
Aeſtus agat:refluoq; mari nudentur harenæ.
Ianq; relabenti creſcebant littora ponto
Miſſa ratis prono defertur lapſa profundo
Et gemĩæ comites:cunctas ſuper ardua turris
Eminet:& tremulis tabulata minantia pinnis.
Noluit illyricæ cuſtos octauius undæ
Confeſtim tentare ratem:celereſq; carinas
Continuit:curſu creſcat dum præda ſecundo
Et temeř ingreſſos repetẽdũ inuitat ad æquor
Pace maris:ſic dũ pauidos formidine ceruos
Claudat odoratæ metuentes aera pennæ:
Aut dum diſpoſitis attollat retia uarris.
Venator tenet ora leuis clamoſa moloſſi
Sparthanos cretaſq; ligat:nec creditur ulli
Sylua cani:niſi qui preſſo ueſtigia roſtro
Colligit:& præda neſcit latrare reperta
Contentus tremulo monſtraſſe cubilia loro.
Nec mora complẽtur moles:auideq; petitis
Inſula deſeritur ratibus.quo tempore primas
Impulit ad noctem iã lux extrema tenebras

At pompeianus fraudes innectere ponto
Antiqua parat arue cilix:passusque uacare
Summa freti:medio suspendit uincula ponto
Et laxe fluitare sinit:religatq; cathenas
Rupis ab illyricæ scopulis:nec prima nec illa
Quæ sequitur tardata ratis:sed tertia moles
Hæsit:& ad cautes adducto fune secuta est
Impendent caua saxa mari: ruituraq; semper
Stat(mirum)moles:& syluis æquor inũbrat.
Huc fractas aqlone rates summersaq; põtus
Corpora sæpe tulit:cæcisq; abscondit in antris
Restituit raptus tectum mare:cũq; cauernæ
Euomere fretum:contorti uorticis uudæ
Taurominitanam uincunt feruore charybdi.
Hic opiterginis moles onerata colonis
Constitit:hanc omni puppes statione solutæ
Circumeunt:alii rupes ac littora complent.
Vulteius tacitas sensit sub gurgite fraudes:
Dux erat ille ratis.frustra qui uincula ferro
Rumpere conatus:poscit spe prælia nulla
Incertus qua terga daret:qua pectora bello
Hoc tamen in casu quantũ deprænsa ualebat
Effecit uirtus:inter tot milia captæ
Circunfusa rati:& plenam uix inde cohortem
Pugna fuit nõ longa quidem:nã cõdidit ũbra
Nox lucem dubiã:pacemq; habuere tenebræ
Tunc sic attonitam:uenturaq; fata pauentem
Rexit magnanima uulteius uoce cohortem.

Pompeianus:quia cilices fuerunt piratæ:contra quos magnus Pompeius missus duorum mensium spacio mare uniuersum infestissimum piratis liberũ redidit:deinde piratas:ut uires eorũ dissiparet ĩ diuersas colonias misit:& cũ ante mare habitarent:in continẽti terra sub speciæ beneficii habitare fecit iõ amabãt eũ q̃si beneficio eius astricti:& partes ipsius sequebantur. Antiqua arte.i.cuius erat pitissimus & assuefactus. Sũma fre.i.sup̃ficiẽ. Vacare.i.uacuã eẽ:qa ĩ sup̃ficie maris nihil doli esse uidebat̃:sed sub mari miserat qui funes & cathenas ex trãsuerso ducerẽt:qbus hostiũ naues caperent̃. Suspendit:quia uincula non tetendit sed laxauit:ut naues q̃ captæ essent nõ sentirẽt. Religatque cathe.religat eas ut cũ postea nauis se senserit captã: tunc copia fiat circũueniendæ nauis. Illyricæ ru.i.littoris illyrici. Nec.p.noluit primã nec secũdã nauem capi ut reliquæ spem conciperent fugæ. Nec illa q̃ sequit̃.i.secunda nauis. Sed tertia moles.i.tertia nauis:quia plus hominũ uehebat. Adducto fu.qa funẽ adduxerũt:& sic ad littora ĩpulsa nauis constitit.

Impẽdẽt:describit locũ quo ratis capta adducta est q̃ onerata erat militibus:crepido hic porrecta ẽ ĩ mare:qa fluctus cũ littora sæpe pulsarent cõcauitatẽ fecerant:ut rupes crepidinis p̃edere uideret̃:& sub hãc crepidinẽ deducta ẽ nauis. Caua.s.fluctuũ inundatione. Moles:rupis illius & crepidinis. Mirum:interpositio ẽ. Ruitura:quia si quis suppositus fuerit crepidini:timet semp̃ ruinam rupis q̃uis non cadat.

Aequor inumbrat:quia rupes porrecta est in mare & ĩ rupe natæ sunt arbores iõ dicit iumbrari æquor.

Fractas:dicit fluctus sub hanc crepidinẽ naufraga corpora sæpe inuoluisse:deinde quia natura maris ẽ ut nihil sordidi contineat:ex eodem loco euomere cõsueuerat q̃ ãtea absorpserat. Submersaq;:q̃ naufragio perierant. Abscõdit:illa corpora & naues fractas. Restituit:reuomuit rapinas. Cunq; cauernæ: dicit q̃ tã feruẽs mare ibi ẽ: ut cũ ĩuoluunt̃ uortices imitet̃ siculã charybdim. Taurominitanã:nã ut traiectu charybdis ostẽdit̃ profundũ qdẽ ĩmẽsum:quo inũdationes freti mirũ ĩmodũ nauigia detrahũt: magnas p̃ circũductiões & uortices p̃cipitata:quibus absorptis ac disolutis & naufragiorũ fragmẽta ad taurominitanũ littus attrahunt̃:taurominium condiderunt zanclei:ut refert Strabo & urbs ẽ non procul a Messana. Euomere:eructauere fretũ. Vortex:a uertendo dicit̃. Feruore:quia maior est feruor huius maris q̃ siculæ charybdis. Hic opiterginis: redit ad id quod omisserat:& ostẽdit rõnẽ cur descripserit:dicit.n.ĩ hũc locũ raptã nauẽ & cathenis illaqueatã fuisse:quia opitergini uehebãt̃:Hi opitergini transpadani Cæsaris auxiliares fuerunt:qui teste Liuio in eo codice:ubi sũmatĩ rerũ gestarũ capita referũt̃:rate sua ab hostibus nauibus clausa:potius q̃ ĩ potestatẽ hostiũ uenirent:inter se cõcurrentes:occubuerunt Moles:ratis. Constitit:retenta est sub hac cauerna. Hanc omni: nunc uero emittuntur molossi:quia omnes undiq; classes circundederũt hanc nauem. Vulteius:dux qdẽ sẽsit se captũ eẽ:sed sero:tũc cũ prouidere nõ posset. Incertus:dubius an fugeret an pugnaret. Cognatus: post q̃ diu tẽtauit ferro an rũpe posset cathẽas. Ferro ense:qa credebat uĩcula eẽ stupea:sed ferrea erant. Spe nulla:q̃uis nõ speraret posse uĩcere:tamẽ p̃lia postulat:ut uel gloriose moriat̃. Incertus:cogebat̃ apetere p̃lium qa nesciebat quo fugeret:ut pote irretitus. Bello:se fortiter pugnãdo defẽderet. Hoc ta.q̃uis nec fugiendi: nec pugnãdi potestas erat:tamẽ plus effecerũt q̃ uires eorũ ualebãt nã cũ oĩs undiq; classis hostiũ ĩtẽta eẽt uni rati:tamẽ tantũ uirtus eualuit:ut usq; ad noctẽ pugnãdo pugnã sustinerent.na mille fere iuuenes hac rate uehebant̃. Effecit:q̃tum potuit efficere inter tot milia. Cohors:ẽ quingentorum & quinquagintaquinq; militum numerus:sed tamẽ fere mille iuuenes fuisse legitur. Cohortem.s.opiterginorum. Pacemq; habuere tenebræ:interiecta nocte pax facta est:hoc est a pugna destiterunt omnes. Tum sic attonitam:nũc Vulteius se ipsum & socios adhortatur:ut liberi potius moriant̃:q̃ in seruitute uiuãt:est igit̃ hæc oratio in deliberatiuo genere:habet.n.cõsultationem cũ duæ res plures ue in questionem possitæ sunt: & utrum potius faciendum sit quæritur.consultatur enim utrum liberi moriantur:an serui uiuant.Et quia non est dubium liberam mortẽ anteponi uitæ seruili:statim ad probandũ uenit. Sed quia spaciũ breue cõsulẽdi datur occure

Libera non ultra parua q̃ nocte iuuentus
Consulite extremis angusto in tẽpore rebus.
Vita breuis nulli superest qui tempus in illa
Q uærendæ sibi mortis habet:nec gloria lœti
Inferior iuuenes admoto occurrere fato.
Omnibus incerto uenturæ tempore uitæ
Par animi laus est:& quos speraueris annos
Perdere:& extremæ momẽtũ abrumpe lucis:
Accersas dum fata manu:non cogitur ullus
Velle mori:fuga nulla patet:stãt undiq; nr̃is
Intenti ciues iugulis:decernite lœtum
Et metus oĩs abest:cupias quodcũq; necesse ẽ.
Non tamen ĩ cæca bellorũ nube cadendum ẽ.
Aut cum permixtis acies sua tela tenebris
Inuoluent.cõserta iacent cum corpora cãpo:
In medium mors oĩs abit:perit obruta uirtus.
Nos in conspicua sociis hostiq; carina

bat:Si uelimus nõ possumus deliberare mortem. Refellit hoc Vulteius a repugnãtibus hoc mõ.Mos deliberata : mors improuisa :deinde lõga uita:breuis uita:ea q̃ repugnantia sunt se e diuerso respiciũt.cõtraria ãt ex opposito ponũtur:ut deliberata lõga cõtraria ẽ.ĩprouisa breuis cõtraria ẽ:iõ dixi ꝙ cõtraria opponũt:ut deliberata mors:& breuis uita opposita sũt:ĩprouisa mors lõga uita repugnãt:itaq; arguit si de morte deliberare possumus:satis uitæ nobis supest:at q de morte deliberare possumus:igit satis spacii dat. Libera:hic ponit q̃stio:nõ utit procemio:nã ubi auditorũ animi nõ sũt ad attẽtionẽ excitãdi:nõ opus ẽ procemio:nec beniuolẽtia necessaria ẽ.nec ẽt dubitat:de quo locuturus eẽt:hæ proprietates sũt ꝓœmii ut beniuolẽtiã captemus. Libera nõ ultra:ostẽdit illos ĩ seruitute eẽ:& si delegerit uiuere ipsis paratã eẽ seruitutẽ. Parua no. idest puo noctis spacio:qa simulataq; illuxerit necesse ẽ ut ĩ seruitutẽ hostiũ uẽiatis. Extremis re.ut mori potius ĩ libertate uelitis.q̃ ĩ seruitute uiuere. Vita breuis:occurrebat illud nõ possumus deliberar mortẽ p̃ angustia tẽporis:respõdet si tamẽ spacii nobis ẽ q̃tũ satis ẽ ad deliberãdã mortẽ:nõ potestis dicere nobis parũ uitæ supesse. Quærẽdæ.i.deliberãdæ mortis. Nec glo.lœ.refellit qđ obiici poterat si morimur nihil gloriosũ erit:iõ nõ spõte nr̃a nos moriemur sed coacti:unde probat hoc mera quadã rõne:locũ ãt sumit ab adiũctis negocio:in quo desperatũ & cõtrarium secũdũ rethoricos cõtinet: uidelicet maius: minus æque.magnũ.forma.species:siue genus.ab his argumẽta sumũt.Arguit hoc loco ab oppositis sui cõtrarii. Inferior:occurrebat illud q̃ nã nobis gloria erit moriẽtibus:cũ coacti eẽ uideamur?illi.n.gloriose moriunt q spõte moriũt:at nos coacti nobis mortẽ ĩtulisse uidebimur:primũ argumẽtũ ẽ a pari.Hoc mõ ĩ æqua laude ponẽdũ ẽ & cõtemnere qđ speres: & despare qđ cõtẽnis:nã utrũq; ĩcertũ ẽ qđ desperamus:ergo nõ minus laudãdũ est mori:ĩstãte morte: q̃ mori in spe lõgæ uitæ nã illi q moriũt ĩstãte morte:despãt de uita:& alii ĩterrũpũt uitã lõgã sperãtes.sed isti q desperãt ĩminẽte morte possũt tamẽ uiuere si dii uoluerit:sicut q lõgã uitã sperãt uiuere. Fato admo.i.uicinæ morti dũmõ p̃ueniamus eã:q̃uis ĩstet. Inferior:nõ minor ẽ gloria q̃ si uita remota uideret. Oĩbus ĩcer. uẽ.rõ cũ tps futuræ uitæ breue sit tã spãtibus q̃ despãtibus eã:nã & q desperãt possent longam uitam hr̃e: & q separãt breuẽ cõseq:seqt ergo ut ĩ æqua laude ponẽdi sint p cõparationẽ. Spectaueris an.q̃uis speres lõgos annos:potes tamẽ breues habere. Accersas.i.prouoces. Fata manu.i.spõte moriaris:dũ uiuere possis. Nõ cogit ul.rõ cur par laus:& ẽ argumẽtũ ut supradictũ a cõtrariis.s.uelle & nolle. Velle mori:ergo si mori uoluerimus spõte moriamur:libertatis amore:q̃ turpiter uiuamus. Fuga nulla pa.postquã refellit q̃ obiici possẽt: nũc arguit a necessitate:uelimus nolimus nos necessitas urget:uel ut fortiter moriamur:uel turpiter uiuamus:si uero posses necessitatis seruitutẽ fugere:uel libertatẽ seruare:hoc esset anteponẽdũ:sed alterũ horũ eligamus necessitas urget. Stãt undiq; nostris:qa uidemus nos undiq; circũuentos ab bostibus: ut multitudine circunstantiũ fugere non possimus. Abest:pro absit. Cupias:quodcunq; necesse est idest de necessitate feceris uoluntatem unde uera est illa sentẽtia:oẽ qđ est necesse seruit sapienti:qcqd necesse est sapiens uult:& qcquid uoluerit cedit sapienti:& ex necessitate fit uolũtariũ. Cupias:iã non erit necesse si cupias. Nõ tamẽ in cæca:hic a laudabili sumit argumẽtũ:nã ĩ suasione consyderat:nõ modo utile & honestũ:sed etiã laudabile q̃q̃ ex recto & laudabile sequat:tamen potest laudabile seorsũ tractari ab honesto :qa honestũ nõ solũ laudis cã fit:sed etiã si nulla laus sequeret:sed si laus sequit duplicat recti appetẽdi uolũtas ut hoc loco: & est pars una laudabilis q̃ gloria dicit.Est ãt gloria frequens de aliquo fama cũ laude:& hãc gloriã illos consecuturos ostẽdit Vulteius:hæc ãt sumũt ab auctoritate & opinione hominũ: nã cũ hoĩes opinãt uulgo aliquid eẽ magnificũ:id nõ põt nõ laudabile esse & gloriosum:sed nos inquit ĩ cõspectu tã hostiũ:q̃ ẽt nostrorũ positi:mortem nobis fortiter inferemus:& in magna tã hostiũ q̃ nostrorũ opinione moriemur:& id nobis honorificũ atq; gloriosum futurum est. Non tamen in cæca:quãuis simus ab hoste circunuenti:nõ tamen moriemur ignaua morte:ĩmo ĩ conspectu tã hostiũ q̃ nostrorũ fortiter cademus. Cæca nocte.i.ocultis tenebris bellorũ ut discerni non possit uirtus nostra. Permixtis tenebris.i.p̃mixta turba q̃ occultat. Conserta corpora.i.permixta cũ ignaui:fortes:& inertes confusi sunt:ut alii ab aliis discerni non possint:sed nostra melior ẽ conditio:quia uirtus nostra & fortitudo in conspectu omnium erit. Mors:illorum. In cõe:in turbã ignobilem Perit : euanescit : quia non cognoscitur. Obruta uirtus: quia licet fortes fuerint:tamen non dignoscuntur ab ignauis. Nos in conspicua:sed nos tam in conspectu fortium hostium q̃ nostrorum dii posuerunt : ut mortem nostram laudabilem omnes spectare possint. Conspicua:quæ in oculis sociorum est: atque hostium. Præbebunt æquo.te.cælum:terra:homines:ipsa quoq; saxa muta strenuæ mortis nostræ testes erũt

Teſtes.ſ.claſſē hoſtilē. Præbebunt ter.ſ.exercitū noſtꝝ & hoſtiū ꝗ littora occuparūt. Inſula.i.q ī iſula cō/ſtiterant. Diuerſo lit.illyrico & dalmatico. Neſcio qđ noſtris:pſiſtit ī hoc ut probet mortē ſuā glorioſā fo/re:& perpetuā laudē cōſecuturam. Exēplū:uidelicet ut exēplo ſimus poſteris noſtris:uelint pro fide & pieta te erga īpatorē ſuū ſeruāda & ardua quæcꝫ ſubire:& mortē ipſā ſi opus fuerit. Trāſibit no.iu.fortiter moriē do ſuperabit fidē militiæ. Exhibuit.ſ.īpatoribus ſuis. Trāſibit mo.i.uincet hiſtorias oēs. Pietas:erga īpa/tores ſuos. Ferro ſeruata:nā nōnulli ante milites fuerūt q pro fide erga īpatorē ſeruāda id fecerūt:qđ nos fa/cturi ſumus:ſi me audire uolueritis. Nācꝫ ſuis ꝓ te:

Conſtituere dei:præbebunt æquora teſtes.
Præbebunt terræ:ſummis dabit inſula ſaxis.
Spectabunt geminæ diuerſo littore partes.
Neſcio qđ noſtris magnū & memorabile fatis
Exēplum fortuna paras:quæcumcꝫ per æuū
Exhibuit monumenta fides:ſeruatacꝫ ferro
Militiæ pietas:tranſibit noſtra iuuentus.
Namcꝫ ſuis pro te gladiis incumbere cæſar
Eſſe parum ſcimus:ſed nō maiora ſuperſunt
Obſeſſis:tanti quæ pignora demus amoris.
Abſcindit noſtræ multum ſors inuida laudi
Quod non cū ſenibus capti natiſcꝫ tenemur.
Indomitos ſciat eſſe uiros:timeatcꝫ furentes:
Et morti faciles animos:& gaudeat hoſtis
Non plures hæſiſſe rates:tentare parabunt
Fœderibus:turpicꝫ uolent corrumpere uita.
O utiuam quo plus habeat mors unica famæ
Promittant ueniam:& iubeāt ſpectare ſalutē
Ne nos cum calido fodiemus uiſcera ferro
Deſperaſſe putēt:magna uirtute merendū eſt
Cæſar:ut amiſſis inter tot milia paucis
Hoc damnū cladēcꝫ uocet:dēt fata receſſū
Emittamcꝫ licet:uitare inſtantia nolim.
Proieci uitam comites:totuſcꝫ futuræ.
Mortis agor ſtimulis:furor eſt:agnoſcere ſolis
Permiſſum eſt quos iam tangit uicinia mortis
Victuroſcꝫ dei celant ut uiuere durent.
Felix eſſe mori.ſic cunctas ſuſtulit ardor
Nobilium mentes iuuenum:cum ſydera cæli
Ante ducis uoces oculis humentibus omnes
Aſpicerent:flexocꝫ urſæ temone pauerent.
Idem cum fortes animos præcepta ſubiſſent:

nulla unquā fides & pietas erga īpatorē ſuū militū maior fuit:īmo noſtra ſupabit:qa nō cōſiderabiť qđ fecimus:ſed ꝙ facturi fuiſſemus:mō facultas fuiſſet: Nā multū laudis noſtræ fortūa nobis aufert:ꝙ non fuerint parentes liberi:cōiuges quocꝫ nr̄æ:nā pro te o Cæſar pro pietate & fide tibi ſeruāda:ſicut nos īte/rimus:ita & parētibus liberis cōiugibuſcꝫ nr̄is mor tē illaturi ſumus:ſi facultas fuerit. Suis.i.propriis gladiis. Sed nō maiora ſupſunt:ſed nō maius aliqđ facere poſſumus pro te:ꝙ ſi maiora facere poſſemus id libenter & cupide faceremus. Abſcīdit.i.diminu/it noſtræ laudi. Indomitos ſciat:morať ī eo argumē to laudabili:dicit.n.nō ſolū cæteris laudādi ſedetiam admirādi uidemur:qn ēt ipſis hoſtibus iā nimis for/titer oppetere uidebimur:& īcipiēt fortunā laudare ꝙ non plures fuerint cathenis īuoluti:nā ſi pauci ad/modū tā fortiter & obſtinate pugnauererint:ut uix eos uincere potuerit:qd plures facturi erāt?magnā igiť gloriā oſtendit honorificamcꝫ mortē. Sciat:ſci licet hoſtis. Viros:milites Cæſaris. Time atcꝫ furē tes:poſthac quia ipſa deſperatione fortes ſunt. Hæ ſiſſe.ſ.cathenis eoꝝ. Tentare:ēt hoſtes tentabūt ani mos noſtros:nūqd in deditionē pacto ſalutis uenire uelimus. Turpi uita:turpis uita ē eoꝝ q ī ſeruitutē ueniunt. Vnica mors:ſingularis & ꝑcipua. Famæ: gloriæ. Salutē ſpe.ut mors nr̄a glorioſior ſit. Ne nos:utinā promittāt nobis ſalutē:ppea ut cū nos ui/debūt māibus nr̄is oppetere:intelligāt non coactos: ſed uolūtarios īteriiſſe. Deſpaſſe ſalu.i.coactos mo/ri. Magna uirtute me.ē:artificioſe argumētū quod ualidius erat ī fine poſuit:id uidelicet ad laudē ſuam uel in primis ſpectare ut magnā de ſe opinionē Cæ/ſari relinquant:nā ab optimo laudari ea demū uera laus eſt.ſenſus āt ē.Nō ē inqt mediocri uirtute opus: ut id agamus qđ Cæſar exiſtimet morte nr̄a magnā cladē accepiſſe:cū tales uiros ſtrenuos & fortes occi/diſſe audierit ītelligat ſe plurimū dāni habuiſſe. Cæ ſar ut amiſſis:ēt ſi pauci ſumus tamē nō mediocrem cladē accepiſſe exiſtimabat Cæſar:non multitudine: ſed uirtute. Dent fata re.oſtēdit ſe adeo eſſe cupidū huius laudis ut optimā de ſe opinionē Cæſari relin/quat:ꝙ ſi deť illi euadere malit tame fortiter oppete re. Viuere:ſi mihi libera fieret optio utꝝ uelim:an elabi e manibus hoſtiū:an fortiter mori:ego illi op/tiōi anteponerē mortē. Inſtātia.i.fata īminētia. Proieci:cōtēpſi. Felix:generis neutri & ſubſtātiū.i.eē ꝗdā fe licitatē:hoc ē illi ſoli cognoſcūt felicitatē eē mori. Felix ſi oēs hoīes īqt cognoſcerēt īſtar felicitatis eē mori ne mo uiuere uellet:iō occultāt hāc cæteris felicitatē dii:ut ī uita pmaneāt:his āt tātū īdicāt q morti uicini ſūt ſi/cut nos. Vicina mor.i.q propinq ſunt morti:ſicut nos. Celant:occultant cæteris hoībus fœlicitatē mortis.

Durēt.i.patiāť uiuere. Si cūctas ſuſtulit:nūc dicit quē effectū uulteii habuerit oro:nā q antea mortē metue bāt:& iō nox breuis eis eē uidebať:ꝙ exiſtimarēt ſpaciū uitæ ſuæ futuꝝ ꝗ nos lōga fuiſſet:audita oratiōe uul teii mutata ſentētia noctē longā nimis eē exiſtimarūt:quæ mortē īpediret. Ardor:cupiditas moriēdi. Su/ſtulit:ideſt erexit pene demiſſos atcꝫ iacētes. Oculis hu.ideſt lachrymātibus:præ timore imminētis mortis.

Ante ducis uo.ante orationē Vulteii. Flexo temone urſæ:ideſt iā media nocte præterita:quū temo arctici plauſtri iam incipit flecti:ita ut uideatur uelle occidere. Flexo:ſcilicet ad occaſum iam aduentante aurora.

Optauere diem:nec segnis uergere ponto
Tunc erat astra polus:nam sol lædæa tenebat
Sydera:uicino cum lux altissima cancro est.
Nox cum thessalicas urgebat parua sagittas.
Detegit ora dies stantes in rupibus histros:
Pugnacesq; mari graia cum classe liburnos.
Tentauere prius suspenso uincere bello:
Fœderibus: fieret captis si dulcior ipsa
Mortis uita mora.stabat deuota iuuentus
Damnata iam luce ferox:securaq; pugnæ
Promisso sibi sine manu:nulliq; tumultus
Excussere uiris mentes ad summa paratas.
Innumerasq; simmul pauci terraq; marique
Sustinuere manus.tanta est fiducia mortis.
Vtq; satis bello uisum est fluxisse cruoris:
Versus ab hoste furor.primus dux ipse cariæ
Vulteius iugulo poscens iam facta retecto:
En q̃s ait iuuenum est:cuius sit dextra cruore
Digna meo? certaq; fide per uulnera nostra
Testetur se uelle mori? nec plura locuto
Viscera non unus iamdudum transigit ensis
Collaudat cunctos:sed eũ cui uulnera prima
Debebat grato moriens interficit ictu.
Concurrunt alii:totumq; in partibus unis

Optauere diem:ut sub oculis animum occumberent. Præcepta:scilicet Vultei de morte honesta. Nec segnis urgere:noctem longiorem esse putabant:quamuis breuis esset:erat autem nox æstiua. Nec segnis polus:idest non erat tarda nox sed cito occidebat quia breuis. Nã sol lædæa tenebat:idest sol erat in geminis. Nam quintadecima die mensis Iunii sol egreditur geminos:& tunc longiores sunt dies & noctes breuiores: quid autem est quod dicit nox ad sagittas peruenerat idest sagittarum:si sol ingressus erat geminos quomodo nox parua ad sagittarium peruenerat? sed ratio hoc facit hemispærii: quia zodiacus in quo sunt duodecĩ signa dimidia parte est supra terram & dimidius infra terram quo fit ut semper sex signa zodiaci sint supra terram:& totidem infra:dicit ergo q; geminos ĩgressus erat sol:quo tempore hæc res gesta est: finge circulum:& gemini signũ quod ĩgressus erat sol: cõputãdo sic.Cancer:Leo:Virgo:Libra:Scorpio:Sagittarius:cum igitur ingrederetur sol gemino occidebat sagittarius:& cõsequenter nox illa erat sagittarii.

Sydera ledæa:idest geminos:nam gemini:idest castor & pollux q lædæ & Iouis filii fuerunt post mortẽ ĩ signa cælestia translati sunt qui gemini appellantur:q; eodem partu nati sunt. Altissimo cancro: gemini iam oriebantur:& cancer ascendebat. Thessalicas sagittas:idest sagittariũ:nã chirõ centaurus qui p̃ceptor fuit Achillis in Thessalia medicinæ præcepta docuit:quẽ antiqui finxerunt eẽ sagittariũ signũ in zodiaco. Detegit ora dies:nũc dicit orta luce qd fecerint hostes:& quid Vulteius cõsuluerit. Istros: qui ptes Pompeianas sequebantur:nã in illyrico res gesta ẽ:in illyria ãt sunt istri atq; liburni populi: Vir. Illyricos penetrare sinus atq; intima tutus Regna liburnoꝝ & fontem superare timaui:Strabo libro septimo dicit primos illyrici littoris istros esse in ipso italiæ ambitu.Solinus liburnos gentẽ esse Asiaticã affirmat in Italico excursu:qui procedit ĩ dalmatiæ pedẽ:Dalmatia in limitem illyricũ.Appianus dicit illirioꝝ gentẽ:liburnos esse:qui quia finitima quæq; citis nauibus inuaderent:ob id a celeritate nõnullas romani naues liburnicas dixerũt. Graia clas.naues longæ ex diuersis locis accitæ legionibus pluribus stipatæ usq; ad sexcẽtoꝝ numeꝝ Pom. sequebãt : teste Appiano ex his cẽtũ Romanis refertæ:q̃ cæteras anteirent. Tẽtauere prius:hostes tẽtare uoluerũt:nunquid fœdere in deditionẽ uenire uellẽt:sed nõ cõtigit quod optabant. Suspẽso bello:idest ĩtermisso hoc ẽ factis induciis. Fieret captis: qa si interponeret spacium:interea ĩciperent uelle uiuere. Dulcior uita:cũ ipsi sperarẽt uiuere posse:inciperẽt uelle uiuere: potius q̃ mori. Deuota:idest destinata morti. Damnata luce:contempta uita. Promisso sibi sine manu:idest promissa morte qa oẽs conspirauerunt consciscere sibi mortẽ. Tumultus:terrores. Excussere mẽtes:qa circunuenti ab hostibus nõ mutarũt consiliũ. Ad summa:idest ad ultima.summũ & ultimũ ĩuicẽ cedũt. Innumerasq; simul & aliquãdiu tanta classe circunuenti Vulteii milites sua uirtute se sustinuere:adeo solet ipsa despatione crescere uirtus. Mariq;:quia littora plena erãt hostibus & classis circũdederat eos. Fidutia mortis.i.ĩ morte tantũ confidunt & est acclamatio. Versus ab hoste furor:cũ uero iã satis cædiũ pro facultate sua fecisse uideretur:tunc Vulteius inuitauit socios ut iugulũ sibi aperirent:ut primns ipse adimpleret:quod supiore nocte constituerat:statim igitur uno tempore multi Vulteio uulnus intulerunt:& qui primũ letale uulnus intulerat:ut uicissim redderet quod acceperat ipsum interfecit:quo facto cæteri homines in mutuã cædem ruerunt. Fluxisse:pro emisisse cruoris uidelicet:quod iã multos ex hostibns occiderat. Furor : quo usi fueeant cõtra hostes in seipsos cõuerterũt. Vulteius iugulo:& uulteius qui primus cæteros adhortatus fuerat: ipse etiam ĩplere uoluit quod aliis persuaserat:nam aperto iugulo quis erit ĩquit q mihi iugulum aperiat? & statim cum letale uulnus accepisset:talionem redidit ei a quo primum uulneratus fuerat. Retecto:nudato. Dextra digna cruore : idest qui se dignum facit: ut me interficiat. Testetur:idest testimonio significet se uelle mori eo ipso q; me interficiat. Nec plura locuto:uix hæc locutus fuerat:q; iam multi pectus Vulteii gladiis & tellis confoderant. Non unus:sed complures. Collaudat:q; recte fecissent. Sed eum cui:cũ multi uulnus una uulteio intulissent:ei primo a quo uulneratus fuerat mortem intulit. Grato:quia gratitudinem seruauit ut redderet quod acceperat. Debebat:debitor erat primi uulneris. Cõcurrunt:mortuo duce in mutuam mortem & cædem corruere omnes. Partibus unis:quia omnes erant concordes.

Bellorum fecere nefas: sic semine cadmi
Emicuit dircæa cohors: ceciditque suorum
Vulneribus: dirum thebanis fratribus omen:
Phasidos & campis insomni dente creati
Terrigenæ missa magis e cantibus ira
Cognato tantos implerunt sanguine sulcos.
Ipsaq; in exptis quod primum fecerat herbis
Expauit medea nefas: sic mutua pacti
Fata cadūt iuuenes: nimiumq; i morte uirorum
Mors uirtutis habet: pariter sternūtq; cadūtq;
Vulnere lethali: nec quēquam dextra fefellit
Cū feriat moriēte manu: nec uulnus adactis
Debetur gladiis: percussum ē pectore ferrū.
Et iugulis pressere manum: cū sorte cruenta
Fratribus icurrunt fratres: natusq; parenti:
Haud trepidante tamē toto cū pōdere dextra
Exegere enses: pietas ferientibus una
Non repetisse fuit: iam latis uiscera lapsa
Semianimes traxere foris: multumq; cruoris
Infudere mari: despectam cernere lucem:
Victoresq; suos uultu spectare superbo
Et mortem sentire iuuat: iam strage cruenta
Conspicit cumulata ratis: bustisq; remittūt
Corpora uictores: ducibus mirantibus ulli
Esse ducem tanti. nullam maiore locuta est
Ore ratem totum discurrens fama per orbē.
Non tamē ignauæ: post hæc exempla uirorum
Percipient gentes: quam sit non ardua uirtus
Seruitium fugise manu. sed regna timentur

Sic semine cadmi: duas similitudines ponit: quomodo inter se occisi sunt: non aliter inquit quam terrigenæ qui nati sunt ex serpentinis dentibus satis a Cadmo uel quam illi terrigenæ ex serpentinis dentibus nati quos seminauit Iason tunc cum aureum uellus comparauit: Medea consulente & auctore. Nota quidem est fabula Cadmi: qui fatigatus in sorore quærenda Europa: oraculum Apollinis consuluit: ubi nā urbem conderet & auspicio bouis boetiam condidit: sed conditurus urbem primum de more uoluit sacrificare ioui missit igitur quosdam ex sociis aquatum qui a serpente marti sacro sunt interfecti: quē postea Cadmus interfecit: ex cuius dentibus satis nati sunt homines armati qui se mutuis uulneribus interficere. Dircæa: in agro thebano. Emicuit: scilicet de serpētinis dentibus. Omen dirum: quia omen fuit sceleris ꝙ uenturum erat: ut eteocles & polynices thebani fratres singuli certamine dimicantes mutuam sibi cædem inferrent. Phasidos: nota fabula ꝙ Iason filius æsonis incitatus a patruo Pelia colchon tetendit suscepturus uellus aureum quod seruabatur ab insomni serpēte. & opus erat ut occiso serpente illius dentes tauris ignem natibus afflantibus seminaret: & ex his nascerentur terrigenæ: cum quibus singulari certamine dimicandum erat: sed Medea Regis filia amore Iasonis capta puluerem & medicamina dedit quibus sopitus est serpens: nunc hoc dicit quemadmodum se terrigenæ occiderunt: ita Vulteius cum suis. Phasidos: idest colchi insulæ nam phasis fluuius est colchorum. Insomni dente: idest dente peruigilis serpētis. Cognato sanguine: qa fratres erant ex hisdem dentibus nati. Sulcos: idest planiciem & tantum æquor quantum capiebat ager in quo sati erant serpentini dentes. Expalluit: ipsa Medea q̄ remedia Iasoni dederat non sine timore fuit. Inexptis herbis: quarum uim & proprietatem nondū antea experta fuerat. Nimiumq; in morte: potest esse sententia generalis huic loco commoda uidelicet quia cum mors contemnitur: nimium uirium hēt.
Nec quenquam: non errabant in inferendo ictus.
Moriente manu: quamuis lætali uulnere confosi essent: tamen non errabat manus: quin alium occideret. Nec debetur gladiis uulnus: idest non præueniuntur: sed præueniunt: quia gladii non prius uulnerabant: q̄ ipsi in gladios incurrerent. Et iugulis: manus eius qui uulnera inferebat tanta cupiditate moriebatur: ut non contenti iugulum confosum esse: ita premebant: ut usque ad capulum premerent.
Parenti: in parentem. Haud trepidante: ꝙ fratres ī fratres: & filii in parentes occurrerent: quia uidebaṫ repuguare naturæ: mirum ꝙ manus cum percuteret pauore nō contremisceret. Exegere: idest pectus usq; ad alteram partem transfixere. Pietas fer. una hæc sola pietas fuit inter eos ut uno uulnere se interficerent: ne multis uulneribus frustrarentur. Foris latis: idest spatiosis tabulatis: nam fori. orum dicuntur tabulata nauium & pontes quibus naues utroq; latere circundatæ sunt: a ferendo quia ferant nautas. Despectā lucem: idest contemptam uitam. Victoresq; su. morientes: gaudebant ꝙ uulnera sua hostes intuerentur. Vultu spect. superbo: quia superbe aspiciebāt uictores suos: ut gauderent potius q̄ timerēt. Et mortē sentire: idest uolūtatē capiebāt ex sensu mortis. Bustis. i. rogis decorauerūt cæsos. Mirantibus: qa mirabaṫ Octauius Libo & cæteri Pompeiani ꝙ inueniri potuissent milites qui tāti facerent ducē suū. Nullā maio. dicit nullā unquam fuisse nauē quæ totum orbem terrarum fama impleuerit post hanc. Ore: idest sermone. Non tamen ignauæ: hic latenter Lucanus inuehitur ī populum Romanum qui turpiter crudelissimo Neroni seruiebat exemplum opiterginorum habens qui mori tam fortiter uoluerunt potius q̄ seruire. Tamen: quamuis fortiter occiderint: tamen post hoc exemplum romani non intelligent: q̄ sit facile effugere seruitutem quasi dicat satius est mori q̄ seruitutem crudelissimi tyranni sustinere. Percipient. i. ueniet tpus ꝙ obliuiscentur gētes suæ libertatis: cum hoc propositum sit exemplum gentibus nec uelint seruire. Seruitium fugisse manu: uel seipsos uel tyrannum potius interficiendo. Regna timentur ob ferrum &: quia custodibus armatis & satellitibus securi incedunt tyranni.

Ignorantq; datos:homines nesciunt quam ob causam enses sint dati hominibus nullam ob aliam causam in primis:quam ut se a seruitute liberent. Mors utinam pauidos:nunc imprecatur hoc illis pro pena con/tingat: ut semper in timore mortis uiuant. Mors utinam o utinam negares iteficere eos qui nimium sunt cupidi uitæ. Subducere:idest remoue a uita. Paudidos:scilicet mortis. Sed uirtus te sola:ut illis solum ali quem finem imponeres qui cæteris uirtute præstant:nam mors est finis omnium malorum. Non segnior illo:transit ad aliam historiam ostendens quomodo Curio pro partibus cæsaris bellū gesserit aduersus Acti/um Varrum & Iubam Regem Numidiæ in Aphri/ca:qui partibus Pōpeianis fauebant:dicit.n.non infe rius fuisse bellum hoc:quod nunc mari gestum est p Vulteium contra Pompeianos:quam bellum qđ ge stum est i Aphrica per Curionem aduersus Iubam. Nam cum Actius Varrus in lybia pro Pompeio ex/ercitū haberet:& Iuba Maurusiorum numidarum rex(ut inquit Appiannus) Varro obsequerent:Curio a Cæ. ex sicilia missus duabus cū legionibus in eos mouit: nauibus longis duodecim onerariis uero plurimis stipatus:is cū Vticā applicuisset breui quadam eque/stri pugna:nonnullos ex numidis equites in fugam uertit:& exercitu adhuc i armis cōsistēte: iperatorē tamen se nominari uoluit est.n.hæc appellatio ꝑtori bus non mediocris apđ milites auctoritatis:q̄si ipsis testificantibus eundē iperatorio noīe haud indignū fore hunc quippe honorem prætores iam pridem ī maximis belli operibus sibi uendicauerāt:nunc autē sub quo decem millia in bello cōcidissent: hac appel/latione dignus habebatur:cum autem Cæsarem in iberia uictorem euasisse nunciatum esset animo subla/tus Curio:loco admodum angusto iuxta mare castra locat:pugna igitur acriter incepta:unicus ex Curionis militibus cecidisse dicitur:uarri ad sexcentos īteriere aduenięte deinde Iuba : tu mor falso sublatus est circa Bagradam fluuium Iubam non longe distantem retrouerti:finitimis eius regnum inuadentibus. Saburam prætorem regis:cum parua manu ab eo in ripa flu.destitutum esse:quo rumore confisus Curio:æstatis calo/re cuncta perurente:circa tertiam diei horam fortissimam exercitus sui partem in saburam mouit: per iter harenosum & aquis sterile prouectus:Latex quippe hybernus calore solis adustus inaruerat:squalebant om/nia circum loca fluuius uero a Sabura & Rege assistente tenebatur:sublata itaq; spe Curio ad colles ob arbo/res retrocessit suffocatione confectus: quem cum adeo affectum intuerentur hostes flu.statim transiuere ad pugnam præparati:Curio uicissim e montibus descendit: imperite admodum ac insipienter acies infirmas agens:demum Numidarum equitibus eum circunuenientibus per aliquantulum temporis paulatim retro cessit & intra breue spacium telluris copias redegit:repulsus denuo confugit ad montes Asinius Polio clade iam multorum imminente uticam cum paucis exercitum reducit:ne qua interim a uarro calamitas ob ru/morem habitæ cladis insurgeret.Curio periculum aggressus:pugnāsque cum omnibus qui una aderant in/terfectus est.Ita ut ad pollionem nemo uticam tantæ cladis nuncius redire posset.hunc igitur finem : pugna apud bagradam fluuium gesta habuisse dicitur:Curioni caput abscisum ad Iubam delatum est. Nec segni/or:hic mars. Nanq; rates audax:nunc incipit narrare(ut superius dictum)Cæsar curā rei frumentariæ agēs curionem miserat in siciliam:nunc ergo dicit ꝙ profectus ex Sicilia in Aphricam Curio:uenit ad eū locum: qui ut historici quidam referunt.aquilaria uocatur:inde transportauit duas legiones:quas a Cæsare accepe/rat &.d.equites biduo & tribus noctibus nauigatione consumptis ad eum locum peruenit:hic autem locus abest ab oppido clipea:quod siculi extruxerunt:& aspida primū nominauerūt teste Soli.passuū.xx.millia ibi ēt ē statio nauibus aptissima:nā duobus promontoriis utrinq; eminentibus continet̄:iō stationem hanc no/tam.i.nobilem Poeta dixit. hic apud flu.Bagradam castra posuit Curio:sed bagrada flu.Aphricæ iuxta oppi/dum Vticā labitur:& huic fluuio bagradæ uicina etiam metatus ē castra Atilius regulus : quo tempore ma/gna clade militū serpētē illū longitudine & magnitudine īsignē i hoc ipso fluuio īteremit pedū uidelicet cen/tum & uiginti:ut refert Gelius. Audax:Lucanus & Vir.nunquā audacem appellant quenquam:cui deinde non sit semper aduersa fortuna secuta:ut Turnus audax:sic ēt supra:Audax uenali comitatus Curio lingua. Lilybeo:idest sicula telure:nam Lilybeus mons est Siciliæ quæ trinacria appellatur idest trium promōtoriū insula:quæ sunt lilybeus Pachinus & Pelorus. Aquilone recepto:quia biduo & tribus noctibus nauigatio/ne consumptis ad eum locum peruenit q aquilaria appellatur:& ut ex cōmētariis Cæsaris fert̄ : ex quattuor legionibus quia copias Actii Varri despiciebat:q prouinciā illā a senatu populoq; Romano tenebat: aut pro Pompeio exercitū habebat:duas tantūmodo Curio asportauit. Semirutas carthaginis arces:qa euersa fuit a Scipione aphricano īferiore. Notæ:idest nobilis quia habet hic locus stationē æstate accōmodatā:nam duo/bus promontoriis eminētibus clauditur. Cano æquore:spumoso mari. Lentus bagrada.i.tardus descensu.

Siccæ arenæ:qa Libya q̄ est pars Aphricæ penuria aquæ laborat. Inde:post hæc secūda nocte posuit castra apud rupes ubi fama est Antæum habitasse cauernas. Antæi regna:ut refert Solinus Colonia in eodem tra/

Ob ferrum:& sæuis libertas utitur armis.
Ignoratq; datos ne quisquam seruiat enses.
Mors utinam pauidos uitæ subducere nolles
Sed uirtus te sola daret.non segnior illo
Marte fuit qui tunc libycis exarsit in aruis.
Nanq; rates audax lilybeo littore soluit
Curio nec forti uelis aquilone recepto
Inter semirutas magnæ carthaginis arces
Et clypeam tenuit:stationis littora notæ:
Primaq; castra locat cano ꝓcul æquor̄:qua se
Bagrada lentus agit siccæ sulcator arenæ.
Inde petit tumulos:exesasq; undiq; rupes
Anthæi quæ regna uocat non uana uetustas

ctu Libye constituta est:ubi Antæi regia.qui īplicandis explicandisq́ nexibus humi melius sciens : uelut ge/
nitus matre terra ibidem ab Hercule uictus est.Strabo libro ultimo dicit:Gabiniū Romanoꝝ scriptoré lit/
teris mandasse:apud Lingem Antæi sepulturā esse:& Tibiā cubitoꝝ.lx.quā a Sertorio nudatā ait:ac rursum
terræ demandatā. Rudis incola:idest agrestis. Antiqui no.idest nobilis cur uocarent Antæi regna. Patres
quia per successionē antiquoꝝ fama perpetuo manserat nā apud ueteres historiæ hoc genus:ut maiores na/:
tu anteacta posteris indicarent: Virg.Atque equidē memini fama est obscurior annis:Auruncos ita ferre se/

Nominis antiqui cupientem noscere causas
Cognita per multos docuit rudis īcola patres.
Nondum post genitos tellus effœta gigantes
Terribilem libycis partum concepit in antris
Nec tam iusta fuit terrarum gloria typhon:
Aut tityos briareusq́ ferox:cæloq́ pepercit:
Quod non phlegræis antæū sustulit aruis.
Hoc quoq́ tā uastas cumulauit mūere uires
Terra sui fœtus: q cum tetigere parentem.
Iam defecta uigent renouato robore mēbra.
Hæc illi spelunca domus:latuisse sub alta
Rupe ferunt:epulas raptos hauisse leones.
Ad somnos non terga feræ præbere cubile
Assuerunt:non sylua torum:uiresq́ resumit
In nuda tellure iacens:periere coloni
Aruorum libyæ:pereūt quos appulit æquor
Auxilioq́ diu uirtus non usa cadendi
Terræ spernit opes:inuictis robore cunctis
Quāuis staret erat:tandem uulgata cruenti
Fama mali terras monstris:æquorq́ leuantē
Magnanimum alcidē libycas exciuit ī oras
Ille cleonæi proiecit terga leonis

nes. Nōdū post genitos:nunc ponit narrationem ī/
colæ:qui exponebat Curioni quare ea loca Antæi re
gna appellata fuissent.Telus.n.gigantes illos cum ge
nuisset ut ceū:Enceladū:qui ausi sunt rescindere cæ/
lum:& Briareū:qui centimanus bellum suscepit ad
uersus deos:non effœta fuit:quin alios generaret Gi
gantes. Effœta:idest exhausta:primos gigantes ge/
nuit:qui in Iouem gigantomachiā fecere. Terribi/
lē:& hunc tantaꝝ uiriū genuit Antæum tellus : ut si
illū ante gigantes genuisset in maximo periculo fue/
rit regnū Iouis:unde pepercisse uidetur diis q illū se
ro genuerit terra. Nec tā iu.fu.quā typhon magnæ
gloriæ fuerit terræ propter talē partū:unus ex gigan
tibus qui arma cōtra Iouē sumpserat. Typhonis gi/
gantis cubile positū accolæ credunt in antro illo cili/
ciæ famosissimo quod latis primum patet faucibus
post modū ī processu p angustias obscuraṫ auctore
Soli. Tityus:gigas qui ausus fuit latonā de stupro ī
terpellare:unde Apollinis & dianæ sagittis occisus ē
tantæ magnitudinis fuit:ut per terrā extensus nouē
iugera terræ occuparet:& detrusus est ad īferos hac
pœna:ut corrosis a uulture uisceribus semp renascā/
tur.Verum tityus (ut refert Strabo) uir uiolentus
ac flagitiosus tyrannus panopeæ interemptus est ab
Appoline:cum delphos adiret p uiam:qua tūc athe/
niēsis populus phytiadē supplicationē: cum pompa
pmittebat. Briareus:gigas centimanus:qui ausus ē
prodere cælum. Quod non.ph.in hoc miserata cæ
lum terra q non hunc ante alios peperit. In armis
phlegræis:idest in gigantomachia quæ gesta est ī ual
le phlegæia:Buctore Strabo.libro quinto ī phlegra
agro Campaniæ uicino:antequam opidum fieret.rumor est in militia mundi dimicatum cum gigantibus:
& prosequitur Solinus quantis probationibus impia indicia diuinæ expeditionis in hoc sæculo perseuerauе
runt:illic si quando ut accidit nimbis torrentes excitantur:& aucta aquaꝝ pondera ruptis obicibus ualenti/
us se ī cāpos ruūt:eluuione ossa refert detegi: quæ non sunt ex corporibus humanis sed mō grandiori:q̄ ob
enorme exercitus monstrosi magnitudinē iactitant extisse:idque adiuuatur argumento saxorum immani/
um:quibus oppugnatum cælum credunt. Hoc tam uastas:ad cætera quæ alii gigantes habueṙ hoc munus
addidit terra antæo q quotiens uiribus defatigatus esset cadens a terra uires resumebat:& recētior ad pugnā
fiebat. Cumulauit:amplificauit. Sui fœtus:antæi. Vigent:recreantur reficiūtur. Ferunt:scilicet maiores
nostri. Ad somnos:nec sibi cubile sternebat:sed in nuda tulure iacens seipso fortior redebatur. Terga: pro
tergora:idest pelles:quia non utebatur stratis pellibus. Non sylua torum:non frōdibus stratis iacebat. Pe/
riere coloni:& dum uiueret terrestria & maritima uastabantur uiolentia Antæi. Auxilioq́ diu: & tātæ uir/
tutis erat:ut dum certamē ipsi fuit cū cæteris:non opus fuit cadere ut uires a terra reassumeret:sed cū Hercu/
les uenisset:opus fuit ut uires a terra acciciperet. Tandem uulgata:tandem peruenit ad aures Herculis mon
strū hoc antæi:& sicut aliis malis terram liberauerat:ita & hoc monstro liberare uoluit. Terram monstris
æquorq́ leuantem:nā occidit Caccū.Aprum.Nemeæum.Leonē.Hydram in lerna palude. Aequor.i.stym/
phalidas aues in æquore occidit quæ infestabant nauigantes. Stymphalides:aues dictæ sunt a stymphalide
Arcadiæ palude quas ab Hercule sagittis & tympanis fugatas poetæ finxerunt. Ille cleonæi:nunc dicit cum
Hercules uenisset quo pacto uterque hinc Antæus hinc Hercules præpararunt ad singulare certamen:nolu
it Hercules claua:nec ille gladio pugnare:sed rem lucta inter se agere placuit:& tanquam luctores inter se cer
tarent: & probare uter utrum prosterneret. Cleonæi leonis:inter cleonas & phliuntem surgit sylua (ut re/
fert Stabo)in qua argiui sacra celebrare consueuere Nemeæa:ubi quoq́ quæ de Nemæo Leone gesta:fabulis
prodita sunt:distant Cleonæ ab argo stad.centum & uiginti:a Corintho uero stad. octoginta : Sunt autem
Cleonæ mediocre oppidum ī uia situm:quæ ex argo corīthum ducit. Antæus libyci:quia sicut Hercules oc
ciderat nemæum leonem ita Antæus libycū occidit & pellem deferebat. Hospes:hercules q peregrius erat.

Liquore:ideſt oleo. De more paleſtræ:ad ſimilitudinem olympici certaminis:qđ primum ipſe Hercules inſtituerat in honorem ataui materni pelopis:intermiſſum autem auctore Solino iphitus filius eius inſtaurauit poſt excidium Troiæ anno quadringenteſimo octauo. Ille parum: Antæus non ſatis tutus tangere terram pedibus:totũ corpus iſperſit harenis:ut uires a matre ſumeret. Conſeruere:proprie eſt luctatoꝝ ꝗ manus manibus conſerunt. Et brachia nexu.ſ.conſeruere. Colla diu:quia etiam lacertis capere colla tentabant ut alter alteꝝ proſterneret. Fruſtra:quia nihil efficere poterant. Caput immotum ſcilicet tenebãt:ſed frõte & pedibus certabant. Immotũ:neruis extẽſis. Frõte:quia frotem fronti opponebant. Miranturq; habuiſſe parem:& Hercules mirabatur ſibi parẽ Antæum eẽ:& antæus Herculẽ. Nec uiri.nũc dicit qua arte Hercules luctatus fuerit cũ Antæo. Nã primo aliquãdiu ſuſtulit ut fatigaret eũ:& laſſũ facilius uinceret. Nec uo.cer.noluit hercules prĩo effũdeř totas uires: ſed ſenſi illũ tenere ſublimẽ:& illũ ad laſſitudinẽ deducere tẽtauit. Exhauſit:euacuauit uiribus:ex eo cognouit Hercu.ꝙ ille crebo anhelitu fatebať laſſitudinẽ. Tunc ceruix:alia ſigna ſubiungit: prĩo ĩmotũ caput dixit tenuiſſe nunc dicit magis magiſq; quati ac nutare nũc dextrorſũ nũc ſiniſtrorſum. Quati: ꝑ ꝗtiebať. Pectore pe.iã lacertis nõ poterat a corpore ſu oreiicere Anthæus herculem:nam Hercules cõpræhenſum illum pectori ſuo aſtrinxit. Vrgeri:ꝑ urgebatur. Labare:ideſt cadebant. Obliqua manu: nam habẽt luctatores artem quandam & manum: & pedum:ut facile aduerſarium peruertere poſſint. Iam terga:iam ita inhærebat Hercules Antæo ut ipſũ manibus cõpræhenſum conſtrigeret. Mediũ: quia qua illa ſunt medius compræhenſus erat. Pedibus diſtendit:cum pedes pedibus inſeruiſſet peruertit illũ & præcipitem dedit humi. Per mẽ.ui.tã longus latuſq; erat ꝙ membris occupauit terram. Rapit arida tellus:ſed ſimulatq; tetigit terram refectus eſt:& recens ad pugnam rediit acrior. Venæ:antæi. Intumuere:reſumptis a matre uiribus iflati ſũt. Toros:pulpas appellat. Induruit:ideſt durior factus eſt. Nouo:ideſt corroborato. Conſtitit: admiratus ẽ Hercules:nam quem iam uiciſſe putabat nũc ita reſtitutũ uidebat quaſi nunc primum luctari inciperet. Non ſic:dicit magis timuiſſe in hoc certamine nũc Herculẽ:ꝗ in certamine hydræ: & aliorũ mõſtroꝝ quibus cum certaret conſtat ĩ periculum atq; diſcrimen incurriſſe. Rudis:quia quãprimũ adultus eſſe cœperat Hercules:nullum ante mõſtrum uidit præter angues:primum monſtꝝ fuit hydra lernea:& quamuis nouus eſſet certator tamen nõ tãto timore ꝑculſus eſt.Inachiis aruis:ideſt lernæ paludis ubi hydra habitabat:Lerna argiui & Mycenei agri palus ẽ:ĩ qua(ut oſtendit Strabo)hydram conſtitiſſe ſcriptores tradunt. In illa cum facta ſint purgamia prouerbiũ quoddã uulgo manauit:Lerna malorum:& Lerna fluuius eſt eodem quo Paulus nomine præter fluit Temenium:in quo humatus eſt Temenus.Inachus fluui.qui(ut ibidem docet Strabo)argiuam percurrit terram. Rudis:nouus bellator. Anguibus:qui cæſo uno capite tria ſubcreſcebant. Suis:naturalibus. Nunquam ſperate:& Iuno quæ illum prodere uolebat nunquam ſperauit poſſe Herculem perire:niſi hoc certamine Antæi. Olympus:cum ad Atlantem ueniſſet Hercules Atlas autem ſtellas quaſdam labentes: cũ uidiſſet orauit Herculem ut humeros ſuos tantiſper ſubiiceret polo antractico:dum ille labentes ſtellas firmaret:quod Hercules fecit.Atlas teſte Solino mons eſt Libyæ e media arenarum cõſurgens uaſtitate:& eductus in uicina lunaris circuli ultra nubila caput condit:lucet nocturnis ignibus audiuntur & cantus tibiarum & tinnitus cymbalorum per oram maritimam:Apex Perſeo & herculi peruius: inaceſſus cæteris ita fidem ararum inſcriptio palam fecit. Vt que iterum:ſed poſtquam Hercules iratus iteꝝ lacertis mediũ cõplectebať.Antæus uero expectauit quoad cõplexus eſſet:& ſpõte ſua cecidit ut uires reſumeret. Quiſqs ĩeſt:& tellus cũ uideret ĩ magno diſcrimĩe poſitũ eẽ filiũ ſuũ:ipã quoq; filio oẽs uires miniſtrabat. Spiritus:fortitudo.

Antæus libyci.perfudit membra liquore
Hoſpes olympiace ſeruato more paleſtræ.
Ille parum fidens pedibus contingere matrẽ
Auxilium membris calidas infudit harenas.
Conſeruere manus:& multo brachia nexu.
Colla diu grauibus fruſtra tentata lacertis:
Immotumq; caput fixa cum fronte tenetur:
Miranturq; habuiſſe parem:nec uiribus uti
Alcides primo uoluit certamine totis:
Exhauſitq; uirum:quod creber anhelitus illi
Prodidit:& gelidus feſſo de corpore ſudor.
Tũc ceruix laſſata quati:tũc pectore pectus
Vrgeri:tunc obliqua percuſſa labare
Crura manu.iam terga uiri cedentia uictor
Alligat:& medium compreſſis ilibus arctat
Inguinaq; inſertis pedibus diſtendit:& oẽm
Explicuit ꝑ membra uirum:rapit arida tellus
Sudorem:calido complentur ſãguine uenæ.
Intumuere tori:totoſq; induruit artus:
Herculeoſq; nouo laxauit corpore nodos.
Conſtitit alcides ſtupefactus robore tanto
Nec ſic inachiis quamuis rudis eſſet in aruis
Defectam timuit reparatis anguibus hydrã.
Conflixere pares:telluris uiribus ille
Ille ſuis:nunquam ſæuæ ſuperare nouercæ
Plus licuit uidet exhauſtos ſudoribus artus
Ceruicẽq; uiri ſiccam qua ferret olympum.
Vtq; iterum feſſis iniecit brachia membris
Non expectatis antæus uiribus hoſtis
Sponte cadit:maiorq; accepto robore ſurgit.
Q uiſquis ineſt terris infeſſos ſpiritus artus

Laborat:scilicet tellus suggerendo filio uires. Vt tandem:postquam hoc intellexit Hercules:stabis īquit o antæ:non cades:quia non patiar ut iacens reficiaris a terra:hæc ubi dixit medium complexus antæum pectori suo astrinxit:& eo usque tenuit:quo illum animam efflare coegit: & exanimatum cadere permisit.
Credere:non commiteris terræ. Sensit:cognouit crebro casu id quod erat. Pigro gelu:quod homines pigros facit:quia anima excedente corpus contrahitur & torpescit. Hic æui ueteris:nūc suæ narrationis concludit effectum:ut ex his quæ supra dicta sunt id inferat,quod Curio audire cupiebat hac de causa quia ibi antæus habitauit : & ab Hercule tandem superatus est hæc loca antæi uocata sunt:sed nomen insignius hisdem locis Scipio africanus dedit:qui primus populo Romano Carthaginem tributariam fecit:q̄ Hānibalem tādem ex Italia excedere coegit. Hinc:ab antæo.

Egeritur tellusq; uiro luctante laborat.
Vt tādem auxilium tactæ prodesse parentis
Alcides sensit standum est tibi dixit: & ultra
Non credere solo:sternitq; uetabere terra:
Hærebis pressis iterea mea pectora membris
Huc anteæ cades:sic fatus sustulit alte
Nitentem in terras iuuenē morientis in artus
Non potuit nati tellus permittere uires.
Alcides medium tenuit iam pectora pigro
Stricta gelu terrisq; diu non credidit hostem
Hinc æui ueteris custos famosa uetustas
Miratrixq; sui signauit nomine terras.
Sed maiora dedit cognomina collibus istis
Pœnum qui latiis reuocauit ab arcibus hostē
Scipio.nam sedes lybica tellure potito
Hæc fuit:en ueteris cernis uestigia ualli.
Romana hos primū tenuit uictora campos
Curio lætatus tanquam fortuna locorum
Bella gerat:seruetq; ducū sibi fata priorum
Felici non fausta loco tentoria ponens
Inclusit castris: & collibus abstulit omen.
Sollicitatq; feros non æquis uiribus hostes.
Omnis romanis quæ cesserat africa signis
Tunc uarii sub iure fuit:qui robore quāquam
Confisus latiaci:regis tamen undique uires
Exciuit libycæ gentis:extremaq; mundi
Signa suum comitata iubam:non fusior ulli
Terra fuit domino:qua sunt lōgissima regna
Cardine ab occiduo uicinus gladibus athlas

Aeui ueteris custos famosa uetustas:nā uetera mōumēta rerū gestarū custodiūt ea q̄ ab initio facta fuerūt Veteris:nisi.n.fama esset:oīa antiq̄ iā pridē periissent. Miratrixq; sui:qa cū uetera audimus.quæ per famā ad aures nr̄as peruenerūt:nō sine admiratiōe accipimus
Sed maiora:magnum qdem nomē ē q; Antæi regna uocitentur:sed multo maius fuit: hoc qd' Scipionis aphricani Cornelia castra ad hanc usque ætatē appellentur. Cognomina:silicet cornelia castra. Reuocauit:bene reuocauit nam sicut in historia ē Hannibal per decennium in Italia mansit:quam multis cladibus ac populationibus uastauit:tandem Scipio aphricanus:cum prouinciam aphricam accepisset a senatu populoq; ro.traiecit in eam prouinciam ipsam tandē urbem Carthaginem inuasit.& ad eam redegit īopiam:ut necessario in aphricā reuocatus ex Italia Hānibal redierit. Reuocauit:hoc ē causa fuit ut reuocaret nam Carthaginenses illum censuerunt reuocandum q̄do se aliter a Scipione defendere nō possent. Sedes fuit:silicet scipioni:qui postq̄ traiecit ī aphricam: his primum locis castramentatus est. En ueteris: nam adhuc fossæ erant quibus castra circundata fuerant.
Romana hos:hæc loca fuerunt:ubi primum ro.carthaginenses uicerunt. Curio lætatus: hæc ubi dixit incola:gauisus est Curio quasi uictoriæ omen concepisset:q; in ipso loco castra poneret:ubi Scipio carthaginensium uictor aliquādo castrametatus erat. Fortuna:ostendit stulticiam sui animi Curio:quasi felicitas locorum esset quæ bello conduceret:non uirtus militū. Ducū priorum:scipionis qui ibi uictor fuit.
Felici non fausto loco:quis locus ille felix fuisse scipioni:tamen ipse ifelicitatem consecutus est. Non fausta:uno uerbo totius rei exitum declarauit. Inclusit: castramētatus est ibi. Abstulit omne: nā ubi Scipio uicerat:ipse uictus est:ut refert Suetonius ī uita diui cæsaris:felix & inuictum ī aphrica fataliter scipionū nomen ferebatur:quo fuit ut cum cæsar Scipionē & Iubā persequeret: despectissimū quendā ex Corneliorū genere secum in castris habuerit ad eludēdas uaticinatiōes. Omen:felicitatis. Nō æqs uiribus: qa iferior erat
Oīs ro.nūc dicit quō uiribus īferior erat hoste curio:nā(ut ante dictū)actius uarrus ꝑerat aphricæ:nā ꝓuinciam illam senatus populusq; ro.ei demandauerat:quā cum iperio.tenebat:aut teste Appiano pro Pōpeio exercitum ducebat:nā abinitio copias actii uarri despiciens Curio ex quattuor legionibus quas a cæsare acceperat:duas tamen &.cl.equites biduo & tribus noctibus nauigatione cōsumpto in apricā asportauit.sed Actius uarrus:licet cum exercitu romano prouinciam teneret tamē Iubā regē Numidiæ populiq; romani sociū ad suum auxilium contra Cæsarem uocauit. Aphrica signis:ea pars aphricæ quam carthaginenses aliquando cum imperio tenuerant:nam uictis carthaginensibus oīs aphrica quæ sub iperio carthaginēsium fuerat ī po.ro.deditionem uenerat. Cesserat.i.uicta erat ab imperatoribus romanis. Libyæ gentis.i.iubæ regis libyæ & Numidiæ. Non fusior:usq; ad torridam zonam porrigebatur regnum regis Iubæ.terræ cuius longitudo erat Atlas. Iuba:Ptolemæi filius auctore Solino utrinque Mauritaniæ regno potius est. Medium termīat ammon.latitudiem torrida zona:quam mare occiduum ab aphrica se iungit. Cardīe ab occiduo:qa longitudinē regni sui termiabat atlas:usq; ad gades. Gadibus:a qbus nō ꝓcul metas ī mari oceāo hercules posuerat.

Terminat:a medio confinis syrtibus ammon.
At qua lata iacet uasti plaga feruida regni
Detinet oceanum:zonæq; exusta calentis
Sufficiunt spacio:populi tot castra sequunť
Aut dolopes numidæq; uagi:semperq; paratus
Inculto gætulus æquo.tum concolor indo
Maurus:iops nasamon:mixti garamãte pusto
Marmaridæ:uolucres æquaturusq; sagittas:
Medorum tremulũ cũ torxit missile macas
Et gens quæ nudo residens massilia dorso:
Ora leui flectit frenorum nescia uirga:
Et solitus uacuis errare mapalibus afer
Venator:ferriq; simul fidicia non est
Vestibus iratos laxis operire leones.
Nec solum studiis ciuilibus arma parabat.
Priuatæ sed bella dabat iuba concitus iræ.
Hũc quoq; quo supos humanaq; polluit anno
Lege tribunicia solio depellere auorum
Curio tentarat:libycumq; aufere taranno
Dũ regnum te roma facit:memor ille doloris
Hoc bellum scœptri fructũ putat esse retenti.

A medio confinis syrtibus ammon:a meridie medium regni sui terminabat ammon templum Iouis in libya arenosa ubi Iuppiter in forma arietis colitur:quia baccho & populo suo sitienti:cum illac transiret in forma arietis arenam pede percussit:& statim natus est fons.hoc ergo templo cingebatur mediũ regnũ iubæ.

Confinis syrtibus:quia ut refert Strabo circa paruæ syrtis initiũ est Thera urbs: prope quã est ammõis promontorium. Solinus dicit maiorem syrtim ostentare oppidum quod cyrenas uocãt: iter hoc oppidũ & tẽplum Ammonis milia passuum trecenta esse. At qua:latitudo terminatur a torrida zona. Feruida:quia nimio feruore habitari nõ potest. Detinet.i.disiungit Libyam:quia torrida zona inter Libyam & oceanũ posita est. Exusta calentis:idest exusta loca feruidæ zonæ. Sufficiunt:idest finem imponunt spacio regni An dolopes:populi aphricæ q meridiem uersus hitãt. Numidæ uagi:uagos dicit nã ut libro ul. r̃fert Strabo cũ regionem fœcundã incolerent:q̃q̃ feris abũdantem omissis & agricolẽdi studio licẽtius iter se cõuersabantur:& regione series dimissa:uagam & ĩstabilem uitã agebant:nõ secus:q̃ qui ob ĩopiam & locorum sterilitatem & aeris inclementiã eiusmodi uitæ genus eligũt. Nasamões:populi q teste Strahõe primi sterilem & aridam regionẽ obtinent:postea psylli & getulo℞ pars & garamantes. Paratus getulus ĩculto equo:unum sequitur ex reliquo:nã quia inculto utitur equo:ideo semp̃ paratus est:nã equũ ascendũt sine ephippio sine freno. Gætuli:auctor̃ Stra.ĩ penitiore regione libyæ mõtana ac deserta tenent:q̃ quodãmodo dispersa sunt usq; ad syrtes. Maurus:occidentẽ uersus sũt mauri ĩ æthiopia occidẽtali:& ut refert Strabo uberẽ regionẽ ĩhabitant:magna ex parte pastoraliter uiuũ:his comæ cincinis exornãtur:& barba & auro:& tersura dentiũ:& unguiũ cultu:raro uideas inter se contigere:dũ ambulãt:ne capillorũ ornatus perturbetur:pugnãt frequentius ab equo hastati equis nudis utẽtes & iunceis frenis. Cõcolor ĩdo. nã sicut indi orientales nigri sunt:ita mauri occidẽtales nigri sũt dicta a παυρον nigrũ. Inops.i.ariditate nimia sterilis. Garamãtes:ut docet Strabo ab æthiopibus absunt.ix.x.ue dierũ itinere hi matrimõiorũ exortes passim cũ fœmina degunt.Pli. Marmaridæ:marmaridæ:ut idem inq̃t Strabo ad ammonẽ usq; perrendentes cyrenæ plurimum accedunt & a pharedoni regione:ad syrtim usq; maiorem porecti.Pli. Perusto:a solis calore. Aequaturusq; sagittas:& macas populus sagittarũ pitus:ut ẽt sagittãdo medos æq̃parare possit macas po. ẽ libyæ post nasamõas.Pli. Tremulũ:uibratũ. Et gens massylia:q̃ equũ regit nõ freno:nõ calcaribus sed uirga tãtũmodo.Martialis.Et massyleũ uirga gubernet equũ. Massylia:nõ galliæ sed Aphricæ secũda p̄ducta.Vir. Massyliq; ruũt eq̃tes:nã massylia urbs galliæ secũdã corripit.supra.Massyliã deler̃ uacat. Dorso.s.eq. Afer uenator:q consueuit mapalia habitare.nam hi sunt maximi uenatores:& præcipue leões agitant:quos uenabulis persequuntur & si uincere nequiuerint laxis uestibus implicant eos:& tanquã retibus ĩplicantibus capiunt. Apricæ principium est a finibus ægyptiorum:& Alexandriæ ultimus autẽ finis illius Atlas:insulæq; occidentales:quas fortunatas uocant:interna eius plurimæ quidem bestiæ:sed ĩ primis leões tenent.qui ut Aristoteles perhibet:soli ex eo genere:quod dentatum uocant:protius cum nascuntur uidẽt.

Ferri:non confodiunt uenabulis nec sagittis:sed latis uestibus. Nec solum: dicit Iubam regem motũ fuisse ut bellum inferret Curioni:non solum ꝙ in auxilium a præfecto ro.uocabatur:uerum etiã ꝙ priuatæ sibi erant cum Curione inimicitiæ & simultates:nam Curio in tribunatu suo intercesserat ad populum ut bellũ ĩferret Iubæ:ꝙ periculosus ac formidolosus esset prouinciæ romanæ.i.aphricæ.huius rogatiõis causa hic magna cupiditate in auxilium actii Varri cum uniuerso exercitu aduersus Curionem uenit. Concitus iræ:idest bella concitabat ira qua inflammatus erat aduersus Curionẽ. Anno:sui tribunatus. Superos humana:idest diuina humanaque iura turbauit:hoc dicit:& quia magis fauebat pompeianis partibus Lucanus:& q̃a re ip̃a fuit:nam cum senatus censeret referente consule primo legatum mittendum esse Cæsari in galliam:ip̃e uero cæsar tradito successori exercitu in Italiam priuatus rediret:huic senatusconsulto ꝙ in sententiã fiebat cõsulũ intercesserunt tribuni plæbis.M. Antonius & Curio cõtra leges:ideo dicit ipsum uiolatorem fuisse diuinarũ humanarumque rerum:hanc autem rogationem fecit ad populum de bello inferendo iubæ curio. Lege: quã tulerat ad populum. Tyranno:iubæ. Dum regnum:q̃d uni subigere tentauit:quia uolebat ut cæsar cũ imperio Italiam armis opprimeret. Memor.s.Iuba doloris ꝙ se nouerat e regno prope depulsum a tribuno curione existimabat se nunc ulcisi iniuriam quã a curiõe acceperat. Fructũ putat:ꝙ.s.dii hoc dederit:ut hoc

bello possit instare contra eum qui se de regno expellere conatus fuerat. Hac igitur regis: curio postq̃ audiuit in auxilium Varri uenturum esse Iubam: trepidare cœpit ꝙ illius uires cognouerat: præterea ẽt suorum ipse militum fidei non ualde fidebat. Ex his.n.erant qui diuersis ĩ locis a cæsare uicti de partibus pompeianis ad cæsarem tranfierant: ut prop terea fidem illorum instabilem fore metueret. Fama: trepidare cœpit curio anteq̃ cum exercitu ueniret iuba. Atqꝫ: aliam ratione adiungit cur etiam trepidat. Nouis castris: quia sub ipso nunq̃ antea militauerat. Nec exploratus: sed tyro potius. Corphini captus: erant milites : qui maiori

Hac igitur regis trepidat iam curio fama
Et quod cæsareis nunquam deuota iuuentus
Illa nouis castris: nec rheni miles in undis
Exploratus erat: corphini captus in arce:
Infidusqꝫ nouis ducibus: dubiusqꝫ priori.
Fas utrunqꝫ putat: sed postq̃ lãguida segni
Cernit cũcta metu: nocturnaqꝫ munia ualli
Desolata fuga: trepida sic mẽte profatur.
Audẽdo magnus tegitur timor: arma capessã
Ipse prior: cãpum miles descẽdat in æquum
Dũ meus est: uariã semper dãt ocia mentem.
Eripe consilium: pugnæ cum dira uoluntas
Ense subit presso: galeæ texere pudorem.
Quis cõferr̃ duces meminit: q̃s pẽdere cãs:
Qua stetit inde fauet: ueluti fatalis arenæ
Muneribus: non ira uetus concurrere cogit
Productos odere pares. sic fatus apertis
Instruxit campis acies: quẽ: blanda futuris
Deceptura malis belli fortuna recepit.
Nam pepulit uarrum campo: nudataqꝫ fœda
Terga fuga donec uetuerunt castra: cecidit.
Tristia sed postquam superati prælia uarri
Sunt audita iubæ: lætus quod gloria belli
Sit rebus seruata suis: rapit agmina furtim:
Obscurataqꝫ suam per iussa silentia famam.
Hoc solum metuens incauto ab hoste timeri.
Mittitur exigua qui prælia prima lacessat:
Eliciatqꝫ manu numidis a rege secundus
Vt sibi commissi simulator sabura belli
Ipse caua regni uires in ualle retentat.

ex parte capti fuerant: ideo de fide eorum Curio non mediocriter dubitat. Priori: silicet Pompeio. Dubius: ĩter priorem ducem Pompeium & nouum silicet curionem. Fas utrunque: an illam magis q̃ aliam partem tenerent ignari. Sed postq̃: at uero ut audit etiã milites dubitare & incertos: esse. quin etiam metu ꝑculsos deseruisse excubias tempore noctis: tum uero curio iam secum cogitare cœpit: audaciã ostendendã esse & metum deponendum: ut fiduciã uultu simularet. Nocturna munia: idest officia excubiarum nocturna. Desolata: destituta. Fuga: quia omnes ĩ interiorẽ partem ualli se receperant. Prior: scilicet q̃ hostis: & quia prior descendit ĩ aciem uidet̃ suis uiribus confidere & sic audaciam ostendens: timorem tegit.

Dũ meus est: idest sub imperio meo: & anteq̃ transfuga fiat. Variam mentem: quando spacium cogitãdi datur semper in diuersa trahitur animus. Eripe consilium. idest demas spacium ne cogitent transfugere ad hostes. Cum dira uoluntas: quia simul ac pugnare cœperis non cogitabit utrum ex duobus sequi malit. Presso: idest compræhenso mãibus ense. Texere pudorem: quia non uident contra quos pugnant: neque ipsi cognoscunt̃ recto ore galea: ut aliquis eis obiiciat: qui pauloante cũ Pompeio militaueras: nũc partibus Cæsaris fauces. Conferre: idest compatiõe alterum alteri præpõere. Pendere: compensare uter ducum meliorem causam habeat. Veluti: nunc per similitudinem probat hanc sententiam Curio: quemadmodum gladiatores postq̃ ĩ campum processerint nulla simultate antiqua concitantur: sed ubi alter aduersariũ sibi oppositum uiderit: etiam si nullæ unq̃ inimicitiæ fuerint: ita aduersus eum fertur. ac si esset capitalis hostis: ita facient milites nostri. Arenæ : in qua gladiatores dimicare solent. Muneribus: idest spectaculis. Iuue. Munera nunc edunt. Fatalis: ĩ theatro enim sæpe cõfodiebantur ad necem gladiatores. & arenam pro theatro ponit quod arena ĩspargebat̃: sic Martialis. In matutĩa nuꝑ spectatus arena. Pares: pares dicuntur proprie quũ armis inter se cõcurrũt.

Quẽ blanda fu. & primo quidem cursu fortuna fauit Curioni: quia sic solet facere his quos maiore clade parat opprimere. Blanda: quæ semper blanditur malis. Nã pepulit: q̃a primo cõcursu fusus ẽ Varrus cum exercitu romano. Castra cecidit: Curio cũ exercitu suo insequebatur cædens exercitum Varri: donec se in castra recepit: & cum castra ingressus esset: uallo prohibiti sunt ne percuti possent. Tristia sed: redit ad Iubam qui ad auxilium Varri uenit quum audisset ꝙ curio illũ fuderat atqꝫ fugauerat: hac conditione magnam lætitiam cepit Iuba: ꝙ sibi facultatem nunc denique dari uidebat: ut suam iniuriam ulcisceretur: cõtinuo igitur exercitum suum ducere parat & nititur: non solũ uiribus sed cõsilio Curionem opprimere. Tristia: aduersa. Gloria belli: ipse uictor gloriam huius belli obtĩeat.

Rapit: idest raptim ducit. Suam famam: idest sui aduentus famam. Iussa silentia: quia iussit ut omnes q̃ maxime possent profectiõem suam occultarent: quia illum incautum opprimere posse sperabat. Hoste: qui incautus erat donec timere. Mittitur exigua: simulauit se Iuba non discessisse de regno suo: sed ꝓmisisse saburam quendam ductorem exercitus sui: uel prætorem regis: teste Appiano (ut diximus superius) & ꝓmisit q̃dem illum sed ipse Iuba cum reliquis copiis subsecutus est saburam. Numidas: inter numidas primus erat Iuba qui omnibus imperaret: sed post regem hic habebatur secundus. Simulator: ut simulet sibi bellum esse commissum a rege: & tamen ipse erat in ualle: ubi milites & exercitum omnem delitescere iusserat Iuba.

Aspidas ut pharias cauda solertior hostis
Ludit:& iratas incerta prouocat umbra:
Obliquansq; caput:uanas serpentis in auras
Effusæ tuto comprændit guttura morsu
Lethiferam citra saniem:tunc irrita pestis
Exprimitur:faucesq; fluūt pereunte ueneno.
Fraudibus euentū dederat fortuna:feroxque
Non exploratis occulti uiribus hostis
Curio nocturnm castris erumpere cogit
Ignotisq; equitem late decurrere campis:
Ipse sub auroræ primos excedere motus
Signa iubet castris:multum frustaq; rogatus:
Vt libycas metuat fraudes:infectaq; semper
Punica bella dolis:lethi fortuna propinqui
Tradiderat fatis iuuenem:bellumq; trahebat
Auctorem ciuile suum:super ardua ducit
Saxa: super cautes abrupto limite signa.
Cum procul e summis cōspecti collibꝫ hostes
Fraude sua cessere parum:dum colle relicto
Effusam patulis aciem committeret aruis.
Ille fugam credens simulatæ nescius artis
Vt uictor medios aciem proiecit in agros.
Vt primum patuere doli:numidæq; fugaces
Vndiq; cōpletis clauserūt montibus agmen:
Obstupuit dux ipse simul:perituraq; turba.
Non timidi petiere fugam.non prœlia fortes
Quippe ubi nō sonipes motus clāgore tubaꝝ
Saxa quatit pulsu rigidos uexantia frenos
Ora tenens.spargitq; iubas & surrigit aures
Incertoq; pedum pugnāt non stare tumultu.

Aspidas ut pharias:ichneumon:ut ostēdit Strabo crocodelis & aspidibus pniciē ifert eas & eorū oua delet luto icrustatus:inoluit enim i eo:postea ad solē siccatus aspides p caput uel caudā capiēs in flumē trahit atq; occidit:qui aūt sentiunt mustellā interimere aspidē erant:nā ut ait Solinus mustellæ uincūt Basiliscum malū in terris singulare:p similitudinē ostēdit igitur qūo ludificauerit Curionē Iuba:quē admodū ichneumō ser/pentē:hác enim naturam hēt ichneumon ut occidat aspidē dolo:nā cū diligēter obseruauerit ubi aspis i cauernis habitat:ichneumō ad cauernulā uēit:& caudā trahit supra os illius cauernæ cū aūt caudæ ūbrā uidrit mo/ueri irritat̃ aspis:ichneumō fertur huc & illuc:deniq; excitus:serpens erumpit.at uero ichneumō agilitate corporis huc & illuc mouetur:& serpens cū iā captū eē crediderit:obliquo capite i eā partē ubi est ichneu/mon flectitur:ille agilis saltu a tergo occupat eum:& guttur aspidis dētibus astrigit.hoc mō dicit fecisse lubam:nā curio cū intentus esset i eos quos pmisserat a tergo eū iuba iuasit:& cū oī exercitu circūuēit ut deletus occideretur bellū ichneumōis & aspidis expōit Plinius i octauo. Hostis:ichneumon. Aspidas pharias.i.serpentes aspidas q̄ abundant in ægypto. Solertior.s.aspide:licet uenenosior sit aspis:tamen cautior est ichneumon. Prouocat: ad irā. Incerta umbra.i. concussione extremæ caudæ. Obliquans: nā obliquo capite speculatus inuadit in fauces. Effusæ serpentis: quia effundit̃ in auras:dum credit capere ichneumonem ipse ab illo capitur. Guttura.i.sub capite ubi sanies:est nam i dentibus serpētis sanies ē Citra sa.le.i. sub ueneno letifero. Irrita pestis:nā cū elisum fuit guttur serpentis tota serpens extenditur.q̄ cū uiuit i spiram circunuoluitur. Experimit̃: explicatur. Fortuna:quia prima pugna hostes fuderat curio. Euentum:successionem i fraudibus: nam quia uicerat ideo audatior factus erat. Ferox:ob uictoriā Nō exploratis:de more nullis exploratoribus præmissis. Nocturnum:notatur curionis imperitia:& temeritas:q p ignotos cāpos eqtes miserit. Sub auroræ mo.i.simulataq; illuxit sub ortu solis signa mouit: q̄ deniq; exercitus seqreretur. Frustra rogatus:a militibus suis ut cautus icederet. Libycas frauds:nā punici natura solēt eē uersuti unde Liuius de hānibale. inhumana crudelitas:perfidia plus q̄ punica. Infecta.i. ualde facta hoc loco auget:sicut Virgilius Turnus ut ifractos aduerso:uel isecta idest imixta. Lethi fortuna:sic fata uolebāt:ut hic sponte i perniciem suā curio rueret:& q belli ciuilis auctor esset ipse inter primos periret. Lethi:propinquæ mortis.fata enim apropiquabant curioni. Auctorem:curionem qui ipsis belli ciuilis auctor extiterat:nam tribunus plæbis intercesserat:quo mius senatusconsultum fieret i sentētiā consulū qui censebant mittendum successorē cæsari: & ne cum exercitu:sed priuatus in italiā rediret: ideo partes cæsaris defēderat i sēatu:ut ille ciuilis belli auctor dici posset:auctorē belli ciuilis fuisse.Curionē mēorat etiā Pli.Nec fuit rex curio aut gentiū impator:nō opibus isignis:uti qui nihil habuerit in cēsu pter discordiam principū. Sup ardua ducit:ille nulla mōtis aspitate deterritus super oīa abrupta ducit exercitum. Abrupto milite.i. nō seruata uia.uel aspo:nā abrupta loca aspera dicimus. Cū pcul:& ubi uiderunt temere exercitū a Curiōe duci hostes sublata fuga retulere pedē ut audaciā curiōs augeret. Cū:p ardua loca multo seruato limite ducebat exercitū curio:cū pcul e specula mōtis ab hoste conspectus est:& illi non nihil ɼtulef pedē:ut ille audacius pcederet. Sua.i. ppria. Dū donec i planū dduceret exercitū. Ille fugā:curio ubi uidit illos recedētes tāq̄ uictor eēt sine ullo ordīe exercitū duxit i planū. Patuer do.uix i planū dscēdrat cū undiq; ex isidiis exortī eēnt hostes: & nō prius sēsit illos q̄ se circūdatū aspiceret. Numidæq; fugaces:q fugā simulauerāt. Agmē.s.ro & curiōis. Proiecit:sine ulla cōsideratiōe. Nō ti.p.nec licuit timidis fugere:nec fortibꝫ pugnar̃:ado erāt undiq; circūuēiunt ut nulli se uiribus tueri. Possēt p̄. qa pugnar̃ nō poterāt iclusi.Fugā:nec fuger̃ poterāt:qa iclusi. Quippe:nā iter saxa &abrupta loca eqtes ipellebāt:q si etiā calcaribus urgeret̃ eq cū p saxa moueri nō possent:idignabūdi frena mādabāt. Spargitq; iubas:nā eq cū i locis sint angustis & moueri nō possit q̄tiūt colla.

Feſſa iacet ceruix: fumant ſudoribus artus:
Oraqꝫ ꝓiecta ſquallent arentia lingua.
Pectora rauca gemũt: quæ creber ãhelitus ur
Et defecta grauis longe trahit ilia pulſus. get:
Siccaqꝫ ſanguineis dureſcit ſpuma lupatis.
Iamqꝫ gradũ neqꝫ uerberibꝫ ſtimuliſqꝫ coacti
Nec quamuis crebris iuſſi calcaribus addũt.
Vulneribus coguntur equi: nec profuit ulli
Coripedis rupiſſe moras: neqꝫ .n. ĩpetus illi
Incurſuſqꝫ fuit. tantum perfertur ad hoſtes
Et ſpacium iaculis oblato uulnere donat:
At uagus afer equos ut primũ emiſit ĩ agmen:
Tum campi tremuere ſono: terraqꝫ ſoluta
Quantus biſtonio torquetur turbine puluis
Aera nube ſua texit: traxitqꝫ tenebras.
Vt uero in pedites fatum miſerabile belli
Incubuit: nullo dubii diſcrimine martis
Ancipites ſteterunt caſus: ſed tempora pugnæ
Mors tenuit: neqꝫ enim licuit ꝓcurrere contra
Et miſcere manus: ſic undiqꝫ ſepta iuuentus
Comminus obliquis: & rectis eminus haſtis
Obruitur: non uulneribus nec ſanguine ſolũ
Telorum nymbo peritura & pondere ferri.
Ergo acies tantæ paruum ſpiſſantur ĩ orbem:
Ac ſi quis metuens mediũ correpſit ĩ agmen:
Vix impune ſuos inter conuertitur enſes:
Denſaturqꝫ globus: quãtũ pede prima relato
Conſtrinxit gyros acies: non arma mouendi
Iam locus ẽ preſſis: ſtipataqꝫ membra terunť.
Frangitur armatum colliſo pectore pectus.
Non tam læta tulit uictor ſpectacula maurus
Quam fortuna dabat: fluuios nõ ille cruoris
Membrorũqꝫ uidet lapſum: & feriẽtia terrã
Corpora: cõpreſſũ turba ſtetit omne cadauer.
Excitet inuiſas diræ carthaginis umbras

Feſſa iacet ceruix: iã cũ diu luctati fuerĩt. Artus: qa calefacti erãt laboꝝ. Ligua ꝓiecta: qđ ſignũ erat laboris Pectora rauca gemũt: ſic faciũt eq: cũ nimio ãhelitu ſpiritũ trahũt: ĩde gemitũ emittere uideť. Vrget: ĩpellit. Ilia pulſus: ſigna ſũt eq ĩ ſuprema delaſſatione. Grauis: ꝑ grauatus diuturno laboꝝ. Lõge: ꝑ ualde. Sicca. ſ. præmia ſiti. Lupatis ſanguĩeis. i. cruẽtatis frenis. lupatũ gẽus frenorũ ẽ ad ſimilitudinẽ dẽtiũ luporũ. Vir. Et duris parere lupatis. Iãqꝫ gradatũ: & ſeu uirga: ſeu calcaribus uergerenť eq: tamen nõ poterãt augere gradũ ꝑ nimia laboris laſſitudĩe. Addũt: addeꝝ gradũ ẽ augeꝝ. Rupiſſe moras cor. i. equũ ĩpuliſſe. Impetus: curſus bis ĩdẽ dicit. Tantũ ꝑfeť: tãtũ inqt apropinq̃bat hoſtibus ut tela in eos torqueri poſſint. Oblato uul. ideſt oblato milite ad uulnera. At uagus afer: at uero equites hoſtiũ poſtq̃ ſemel adepti ſunt cãpũ: tũ uero toto curſu & ĩpetu in hoſtẽ delati ſunt: ut puluerẽ excuſſerint: quo tãq̃ nube cælũ tegi uiđbať. In agmẽ .i. in impetũ: ut inuaderẽt hoſtes. Virg. Illi agmine facto Lacoonta petunt. Sono. ſ. cornipedum & tubæ.

Terraqꝫ ſoluta: diffinitio ẽ pulueris. Torqueť: excitať. Turbĩe biſtonio. i. borea flante ꝑ thraciã: nã biſtones populi ſũt inter thraces Pli. Vt uero in pedites: primo eq̃ſtre certamẽ fuit: cũ ad pedites uẽiſſẽt: tũ uero apparuit: quã ĩferiores eſſẽt ro. uiribus nã cũ ĩ eos hoſtes incurrerẽt: quos iã circunuenerãt: quãto propius: tanto dẽſiorem orbẽ in anguſtum coarctabant: adeo nõ ferme telis aut gladiis occiderẽť: ſed corpoꝝ denſatione ita urgerenť: ut multi ſuffocarentur. Incubuit: inuaſit in pedites. Miſerabile: quia quadam miſeratiõe opprimebãť: cũ nulla parte ſe defenderẽt.

Nullo: pro non. Diſcrimine: dubitatiõe: quia iam uictoria inclinauerat ad hoſtes: nec dubitaꝝ qſquã poſſet quĩ oppreſſi eſſent ro. Ancipites caſus: qa nõ dubius erat mars: apparebat enĩ mãifeſte curionẽ uictũ eſſe cũ ſuis. Sed tẽpora pugnæ mors tẽuit. i. ꝓrogatũ fuit tẽpus prælii: nõ ꝓpter fortitudinẽ romãorũ: ſed qa nõ breui ſpacio poterat tãta multitudo trucidari.

Sic undiqꝫ ſep. a đo ab hoſtibus ꝑmebanť: ut ſe ĩ eos cõuerteꝝ nõ poſſẽt. Obliqs haſtis: qã ĩ gyro dẽſos ro. nõ poterãt ex directo: ideo ex obliquo neceſſe erat ferirĩ. Emĩus: qa q paulo lõgius erãt r̃ctis telis petebãť

Nĩbo: multitudinẽ telorũ cõparat nĩbo: nõ tã dẽſus ĩber cadeꝝ ſolet q̃ tela ĩ ro. cõiecta ceciderũt. Pondere ferri: nedũ acie ferri: ſed põdeꝝ ĩpo ro. cadebãt. Ergo acies: ergo quia undiqꝫ circũuenti erãt ro. ut ſenſim ĩ eos hoſtes ruerẽt: effectũ ẽ ut q̃to magis eos ĩuaderẽt tanto denſiori orbe in auguſtũ coarctarenť. Ac ſiqs: is q metu ꝑculſus ex militibꝫ Curiõis ſe ĩtra ſuos r̃cepiſſet uulnerabať a ſuis. Vix in. adeo dẽſi & ſuffocati erat. Metuẽs: metu ꝑculſus. Correpſit. i. r̃cipit ſe ĩtra ſuos. Dẽſaťqꝫ g. ſicuti dẽſabãť hoſtes q circũuenerãt

Cyros: quanto magis primi referebant pedem a medio: tanto orbis breuior & denſior efficiebatur. Teruntur: premuntur ab hoſtibus & ipſi inter ſe. Pectus: ro. Pectore: hoſtium. Non tam læta tulit: dicit magnum uictoriæ fructum amiſiſſe iubam: cum præſtringerentur ac ſuffocarentur potius q̃ uulnerarentur occuſiqꝫ hoſtium ſanguinem fluentem uideꝝ nequiuerit. Fluuios non ille: uincit quidem iuba: ſed non potuit ſpectare uictoriam: ut ex ea lætitiam capeꝝ. Feriẽtia terrã: qa opp̃ſſi & ſuffocati moriebanť. Cõpreſſũ: ĩ media terra cõdenſatũ ab hoſtibus. Stetit: nõ cecidit. Excitet ĩuiſas: nũc poeta q̃ſi deteſtať hãc uictoriã regis iubæ: q̃ uidebať eſſe pro. S. P. qꝫ. R. dicit enĩ ex hac uictoria ro. nihil capiũt utilitatis: ſed fiũt q̃ſi quædã ĩ feriæ carthaginẽſiũ & Hãnibalis: ut ũbræ eoꝝ q a ro. cæſi fuerũt: ex hac uictoria letitiã capiãt: & pars nulla ad Põ. ꝑueniat: nec ad ſ̃catũ populũqꝫ ro. ꝓ quorũ ꝑtibus nũc rex Iuba pugnaꝝ uidebať. Inferiæqꝫ: ꝓprie dicũť ſacrificia q̃ diis mãibus exhibẽť: & ꝓ mortuis fieri cõſueuerũt: ũde ĩferiæ q̃ſi diis inferis dicebanť. Excitet: ad lætitiã. Inuiſas um. i. aĩas iã pridẽ inimicas ro.

Inferiis fortuna nouis:ferat ista cruentus
Hannibal:& pœni tam dira piacula manes
Romanam superi libyca tellure ruinam
Pompeio prodesse nefas:uotisq; senatus
Aphrica nos potius uincat sibi:curio fusas
Vt uidit campis acies:& cernere tantas
Permisit clades cōpressus sanguine puluis:
Non tulit afflictis animam producere rebus
Aut sperare fugam:ceciditq; in strage suorum:
Impiger ad lethum:& fortis uirture coacta:
Quid nūc rostra tibi prosūt turbata? forumq;?
Vnde tribunitia plæbeius signifer arce
Arma dabis populis? qd prodita iura seātus?
Et gener atque socer bello concurrere iussi?
Ante iaces quam dira duces pharsalia cōfert:
Spectandumq; tibi bellum ciuile negatū est:
Has urbi miseræ uestro de sanguine pœnas
Ferre datis:luitis iugulo sic arma potentes.
Felix roma quidem:ciuesq; habitura beatos
Si libertatis superis tam cura placeret:
Quam uidicta placet:libycas en nobile corpus
Pascit aues:nullo cōtentus curio busto.
At tibi nos quando non proderit ista silere
Aquibus omne æui senium sua fama repellit
Digna damus iuuenis meritæ præconia uitæ.
Haud alium tanta ciuem tulit indole roma:
Aut cui plus leges deberent recta sequenti.

Nouis inferiis.i.ut sanguis ro.nūc a Iuba effusus sit q̄si iferiæ umbrarū carthaginis. Hānibal:q ifestissimus hostis ro.fuerat. Ista:mala q̄ nūc ro.acciderūt. Māes.i.aphricāæ ūbræ. Piacula:expiatiōes uidelicet q; sāguis ro.fusus fuit quasi quoddam piaculum umbrarum carthaginensium : ut nunc purgent iniuriam quam a romanis acceperunt: Libyca tellure:quæ facta est in aphrica. Votisq; senatus : indignum est q; senatus cupiat hanc ruinam romanis illatam sibi a Iuba rege numidarum. Sibi:ad utilitatem suam magis q̄ Pompeii. Curio fusas:curio postquam uidit suorum stragem nec spem ullam esse relicta non potuit suis superstes esse : sed ī fortissimos ruit : & fortiter dimicans occubuit: historiam ex Appiano superius recitauimus. Fusas campis: idest stratas iacere p cāpos.

Sanguine pul.qa ipse sanguis p̄ nimia multitudine puluerē humore suo cōpsserat. Compressus : congelatus cum puluere. Afflictis rebus :post cædem suorum. Sperare fugam idest spem ponere in fuga & uitæ suæ consulere. Fortis uirtute:quia ipā ī desperatione factus est fortis. Quid nunc rostra tibi: nūc apostrophat ad Curionē dicens o curio : qd utilitatis aut quem fructum cepisti ex tribunitia potestate:in qua te gessisti ut auctor bellorum ciuiliū fieres? Ecce nunc pœnas meritas dedisti:ut te mors p̄ueniret:āte quā bellū ciuile uidere potueris. Rostra turbata:cum populum conuocata contione cōtra senatū concitabas.rostra sunt sedilia populi ī q̄ cōtionabundi tribuni plæbis sedere solebant: sic dicta q; deuictis bello nauali āciatibus.C.Mēio ɔsule:āno urbis cccc.xvi.ex rostris captarum nauiū sedilia ī suggestu po.ro.sunt ornata:unde a rostris nauiū sedilia & forum rostra appellata sunt. Vnde:a quo foro. Plæbeius signifer.i.taq̄ signifer popu. qa tribunus plæbis erat. Arce tribunitia.i.tribunitia ptāte. Arma.dabis po.i.armabis populum contra senatum. Prodita.s. plæbi. Bello cōcurrere:quia ipse auctor fuerat ciuilis belli :nā semp ītercesserat senatus consulto: ne successor mitteret cæsari. Pharsalia.i.cāpi philippici ī qbus bellum ciuile gestum est. Dira: ī qua bellum dirum inter parētes & affines gestū fuerit. Spectandūq; tibi .i.negatum ē ne belli ciuilis spectator fieres. Has urbi miseræ:nunc alloquitur generaliter poeta oēs prīcipes ciuitatum:q statum reip.perturbant:dicit enim ita cōtingere solere:ut patriæ dent pœnas:quas ēt ipa p̄ria non mediocriter passa est:sicut nunc contigit curioni:q quia auctor belli ciuilis extiterat dedit pœnas p̄riæ:ex qbus ipa quoq; p̄ria non mediocrem dolorē & iniuriā accepit. Ferre datis:ut ferat:qa hoc ipo patria dolet q; q̄uis iniuriā accepit a uobis:tamen uos p derenollet. Leuitis arma.i.pœnas datis bellorum quorū auctores fuistis. Libertatis.s.tuendæ. Quā uindicta.s. offensæ libertatis:si ita dii libertatem po.Ro.defendere uoluisset sicuti uindictam sumpserunt de his q libertatem offenderunt:ī perpetuum respub. maneret:sed qui contra libertatem fecerunt pœnas qdem dederunt:nam Marius & Sylla & Cinna:& pauloāte saturninus tr.ple. postea cæsar &.M.Anto.crudeli morte pierunt dicit ergo q; dii uīdicant eos q contra libertatem faciunt:& remp.peruertunt probans exemplo curiōis.

Pascit:qa iacet insepultum. At tibi nos:& ne quis forte existimet hoc me de Curiōe dixisse q; seditiosus fuerit:& auctor bellorum ciuilium:quasi contra eum inuehi uoluerim:tamen non fraudabo eum meritis laudibus:nam etiam si ego tacuissem:quæ pauloante exposui:tamen fama ipsa uulgasset:unde quod ad laudem eius pertinet:non præteribo. Nos:ego Lucanus nisi ista narrarem:fama ipsa uulgasset. Ista:idest facta tua o curio. Omne senium.idest omnem uetustatem:quæ nunc etiam post tot annos narratur quasi recens fuerit clades curionis. Meritæ uitæ:quia multa tibi bono partim fortuna:partim natura data fuerunt:si modo his bonis in meliorem partem uti uoluisses:non omnino tibi culpa esset ascribenda:sed temporibus : nam illis tēporibus natus es quibus disciplina bene uiuēdi de suo curriculo labi cœpat. Haud aliū tāta:laus maxīa curioni.dicit nullū unquā ī urbe ro.adolescentē tātæ īdolis fuisse quā curio:si recta secutus fuisset:fuit enī eloquētissima Curionū familia:& ī ea tres cōtinua serie oratores claurerūt.Soli. Indoles: ꝓprie ē species futuræ ꝓbitatis. Leges deberēt:si ipē īgenii acumīe leges ciuitatis defenderꝫ:uoluisset:Nūc enī frustra spauit Cicero remp. afflictā & oppressam miseris temporibus & perditis moribus in ueterem libertatem uendicaturum.

Perdita.i.perniciosa:nã corrupti mores ciuitatis nocuer̃ tibi o curio:neq; ab his te cauer̃ didicisti:sed aliorũ cõsuetudinẽ secutꝰ es. Ambitus.i.sup̃flua cupiditas honorũ. Luxus:luxuriose uiuẽdi cõsuetudo q̃ ciuitatẽ omnẽ corrũpebat. Metuẽda facultas:qa diuites usq; adeo facti erãt potẽtes ut formidolosi eẽnt reip. Dubiã: ĩcertã mẽtẽ:qa hĩc te trahebat reip.amor:ĩde uero cupiditas honorũ:sed tãdẽ uicit parua cupiditas. Tulerũt tor:q̃si excusat eũ:q; illa cõsuetudo ad malũ oẽs contraheret nimia cupiditate incẽsos:tanq̃ torrẽs:qui liquæ factis nubibus & effusis imbribus tanto impetu fertur:ut nullum prorsus obstaculum resistere possit. Mutatus.s.a proposito honesto. Fuit momentũ.i.inclinatio rerum. Gallorum captus spoliis:quia magna munera a cæsare accepit curio ut partes suas defenderet:cũ tri.plæ.esset. Cæsaris auro:quod ĩgens ex ꝓuĩcia quam debellauerat secum attulerat:Nã auctor̃ Appiano: curionem ut ꝓ se ageret:plurimo ære alieno opressum facile adegit cæsar. Ius licet:non parua eum nunc uituperatõie onerat.Dicit enim quamuis alii principes q bella ciuilia mouerũt patriæ libertatẽ emerint:tamen cum cæteri emerĩt libertatẽ:hic solus inuentus est qui uenderet. Licet:intelligitur tamen.

Ius:idest potestatem sibi fecerũt armis. In no.iug. idest ĩ ciues. Sylla marius:qa marius & sylla de ĩpio paribus uiribus decertarunt. Cinna:qui Octauium collegam suũ trucidauit ipsum Mariũ e libya uocauit ad perdendam urbem. Cæsaræque domus series: quia ad Neronem usque cæsares imperauerant.nam oẽs Impatores cæsares dicti sunt a Iulio Cæsar̃ prio. Tanta potestas:ut ipsi imperium romanũ teneant in quo totus terrarum orbis continetur. Emere oẽs urbẽ:q̃uis isti libertatẽ nostrã usurpauerĩt tamẽ emer̃ eã. Hic:scilicet Curio uẽdidit urbẽ:qđ ĩtelexisse credit Vir.ĩ ænei.Vendidit hic auro patriã acceptis scilicet mũeribus a Cæsar̃.nã plurimo ærealiẽo opp̃ssum facile adegit Cæsar:ut ꝓ se pugnaret.

Perdita tunc urbi nocuerunt sæcula:postquã
Ambitus & luxus & opũ metuenda facultas
Transuerso mentem dubiam torrente tulerũt:
Momentumq; fuit mutatus curio rerum:
Gallorum captus spoliis & cæsaris auro.
Ius licet in iugulos nostros sibi fecerit ense
Sylla potens:mariusq; ferox:& cina cruentus
Cæsareæq; domus series:cui tanta potestas
Cõcessa est:emere omnes:hic uendidit urbẽ.

M.ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIAE LIBER QVINTVS.

Ic alterna duces bello
rũ uulnera passos
In macedũ terras:mi
scẽs aduersa secũdis
Seruauit fortuna pa
res iam sp̃serat hæmo
Brũa niues:gelidoq;
cadens athlãtis olym
Instabatq; dies q ꝑpo
dat noua noĩa fastis:

Pharsaliæ liber Quintus.

Ic alterna duces:hic cõtiet̃ quõ Cæsar atq; Põpeius se ĩ epirũ r̃cepunt.nec ꝓcul alter ab altero erat:Primũ qdẽ conatus ẽ Cæsar Põpe.obsider̃ & eũ magno uallo & fossa ĩtercluder̃:qđ fecit:sed ita ut maiorẽ ĩopiã obsidẽtes pateret̃ q̃ obsessi.Cũ ĩteri Cæsar cũ suis fame maxĩa laborarẽt:adeo ut radices herbarũ ĩ usũ cõuerteret.Tãdẽ pom. tãetsi oĩa abũđ sibi suppeditaret̃:idignatus q; a Cæsar̃ ĩtercluđret̃: cũ bene gerẽdæ rei occasionẽ cepisset adhortatus suos:uẽit extra uallũ:ubi aliq̃diu pugnatũ:ẽ tãdẽ ĩ fugã cõuersis Cæsarianis Pom.eos ꝓsecutus ẽ usq; ad uallum:& nisi Pom. humãitas & cõmiseratio fuisset:eo die actũ erat de Cæsar̃:sed iussit militibus suis ut ciuibus parcerẽt.Appianus tamẽ dicit: Pom.conuersis militibus Cæsaris ĩ fugam uoluisse bellum uno ope cõficere nisi a labieno ꝓhibitus fuisset. Cæsaremq; dixisse:bellũ ea die finem habiturum fuisse:si hostes ducem q uictoria uti sciuisset habuissẽt.post hanc pugnã se ĩ thessaliam uterq; recipit.ibiq; rursus cum cæsar magna inopia laboraret:nec dubium esset qn necessitate ipsa cogente ad oẽs cõditiones pacis accipiẽdas uẽturus esset:q cũ Pom.erãt q̃si uictortã ĩ mãibus haberẽt:nõ prius destiterũt q̃ ipsũ ĩpulerũt: ut ĩ cæsarẽ bellũ moueret:qđ ubi p̃sẽsit cæsar licet fame ĩgẽti laboraret:tamẽ magna lætitia affectus ẽ:& uniuersos milites suos ad pugnã adhorattus. Sic fortũa seruauit par̃s duces:hactẽus fortũa nõ magnoꝑe:aut Cæsari:aut põ.fauit:ideo pares. Alterna uulnera:qa ĩ hispãia Põ.cladẽ accepat amissis Petreii & Afranii exercitibus:In illirico mari cladẽ ꝑpessus erat cæsar Amissa naue opitergiorũ ĩ Africa amisso Curiõe cũ exercitu. In macedũ terras.i.fortũa dubiã se p̃stitit utriq;:donec ꝑuẽtũ ẽ ĩ Macedoniã & a uicinitate Thessaliã ĩtelligit:ĩ q̃ tũc cæsari fortũa se totã cõcessit:aut macedũ terras uocat epirũ:nã macedoniã epiroticas terras ĩ solis occasũ r̃cedit auctor̃ Pli. Iã sparserat hemo:iã ĩqt appropĩq̃bat pricipiũ ãni:quo noui magistratus creari solẽt.& noui cõsules inire magistratũ:ãteq̃ magistratus cõsulũ exiret:uidelicet Lẽtuli & Marcelli curiã habuer̃ ĩ Epiro.ut đ sũma rerũ cõsultarẽt. Hemo:mõte Thessaliæ cuius e sex miliũ passuũ excælsitas Pli. Cadens atlãtis.s.sp̃serat niues.i.occidẽs:sumit tẽpus quo res gesta fuerit uidelicet ĩ fine Nouẽbris.nã stellæ q̃ sũt ĩter finitionẽ tauri & caueã arietis pleiađs dicũt̃:la.autẽ uergiliæ:hæ.xi.Nouẽbris occider̃ ĩcipiũt.&.ix.die gladius oriõis ocridr̃ ĩcipit ꝑ atlãtidas ergo.i.ꝑ pleiadas filias atlãtis ex pleiõe significat nouẽbrẽ:ĩ đcẽbri autẽ finis ẽ magistratuũ:nã calẽdis Iãuarii noui cõsules magistatũ inibãt. Gelido olimpo:qa ĩcipiebat hyẽs. Atlãtis:patrõymicũ ẽ fœ.& unã ꝓ oĩbus posuit. Instabat:qa mẽsis unus cũ dimidio erat:ab occasu nouẽbris usq; ad pricipiũ sequẽtis anni:quo magistratũ noui cõsules ineunt Fastis:fasti libri sũt q̃bus noĩa consulum continentur:bene ergo noĩa fastis dicit:qa cũ noui cõsules creãtur:etiã corũ noĩa fastis ĩscribũtur.

Colit:obſeruat tanq̃ diem feſtum. Ianum:menſem ianuarium a iano dictum. Dum tamē:q̃uis inſtaret finis:conſulatus āni illius:tamen anteq̃ finirent magiſtratum ſuū conſules ſenatū uocarūt ī epirū:& ibi curiā ro.ſtatuerunt. Conſul uterq;.ſ.Lentulus & Marcellus. Epirū:ſubaudi ī. Pars ulti.ſ.menſis unius cum dimido. Emerti iuris.i.poteſtatis ſuæ prope iā finitæ:emeritus dicitur q ſui officii debita officia peregit:ſicut emeriti milites. Per mu.i.uagos ꝓpter diuerſa belli officia:qa alii ī alteram prouīciam miſſi fuerant. Peregrina ac.ſ.quaſi cōmiſeratio ē q̃ miſera conditione fuit:tūc temporis po.ro.qa coactus eſt ī epirū miſera ac ſordida ſede curiā ponere. Sordida:comparatiōe urbis Romæ. Hoſpes curia:pro hoſpita qa ī aliēa regiōe. īuēit̃ hic & hæc hoſpes:& hic hoſpes:& hæc hoſpita.

Quiq; colit primus ducentem tēpora ianū.
Dum tamē emeriti r̃manet pars ultima iuris:
Conſul uterq; uagos per belli munia patres
Elicit epirum:peregrina ac ſordida ſedes
Romanos cepit proceres:ſecretaq; rerum
Hoſpes in extremis audiuit curia tectis.
Nam qs caſtra uocet tot ſtrictas iure ſecures?
Tot faſces?docuit populum uenerabilis ordo
Non magni partes:ſed magnū ī partibꝫ eſſe:
Vt primum mœſtum tenuere ſilentia cœtum
Lentulus e cælſa ſublimis ſede profatur.
Indole ſi dignum latia:ſi ſanguine priſco
Robur ineſt animis non qua tellure coacti
Quāq; ꝓcul tectis captæ ſedeamus ab urbis
Cernite:ſed ueſtræ faciem cognoſcite turbæ.
Cunctaq; miſſuri primū hoc decernite patres
Quod r̃gnis populiſq; liquet nos eſſe ſenatū
Nā uel hypboreæ plauſtrū glaciale ſub urſæ
Vel plaga qua torrēs clauſuſq; uaporibꝫ axis
Nec patitur noctes:nec iniquos creſcer̃ ſoles.

Secreta.i.conſilia q̃ ſecreta eē cōſueuerunt. Nā qs:qs enim appellare auſus fuerit caſtra:ubi ſenatus fuit omnis? Tot faſces:uidelicet.xxiiii.ſecures:nam duo conſules erāt:& uterq; habebat.xii.lictores qui præcedebāt geſtantes manibus ſecures:ut reos punirent.

Quis uocet.q.d.nemo appellaret caſtra. Venerabilis ordo:ſenatus ille uerēdus facile declarauit oībus non ſe eſſe in partibus Pompeii:ſed Pompeium eſſe ī partibus ſenatus:quia Pompeius eſt ſub ſenatu. Vt primum mœſtum:hæc oratio Lentuli quā ad ſenatū habet in deliberatiuo genere eſt conſtituta refert enī de bello contra Cæſarem gerendo & ſententiā ſuam dicit pro libertate aduerſus eos q hoſtes patriæ facti & iudicati ſunt:habet etiam ſuaſionem.Suadet enī ꝓ patria fortiter pugnandum:& nihil omnino omittēdum q; ad libertatē tuendam & conſeruādam ꝑtineat deinde argumentum ſumit ab honeſto:poſtea a poſſibili qđ uidelicet etiam uiribus ſuperiores ſint ſenatores:cum maior pars ſenatus & ciuitatis cū ea parte ſentiat quæ libertatem tuet̃:deīde etiā imperiū magna ex parte populi romani cum eo ſentiat:ut iam prope uictoriam certam ī manibus habere uideant̃:primum igitur lētulus hortat̃ patres conſules:ut magno animo eſſe uelint:nec poteſtatem & ius ſuum ex loci qualitate intueri:ſed ex dignitate ipſorum q ubicunq; fuerit eādē poteſtatē habent. Lentulus:alter conſul. Vt.p.m.quam primum preſens mœſti ſiluerunt:ſtati in excælſū locū Len.cōſcendit:ut eius ſentētiā omnes audire poſſent. Tenuere ſil.c.hypallage:pro mœſtus cœtus ſilentium tenuit. Indole li.d.& qa mœſti erant pa.q; in aliena ac peregrina ſede curiam habebāt ipſos conſolatur:ut propterea non uelit maieſtatē ſuam diminutam credere:quod procul a patria ī aliena regione ſedem poſuerint:ordo tendit uſque ad eum locum:o patres cernite. Indole.i.in cremento uirtutis:quia indoles non ſolum ſignificat ſpeciem futuræ probitatis ī adoloſcente:ſed etiā in adulto uirtutis crementum:ut apud Liuiū:tanta īdoles ī Lauina erat. Robur ieſt.i.ſi uirtutis aliqđ ueſtigiū maiorū ueſtrorū ī uobis remanet. Coacti:cōgregati. Captæ ſedeamus:a.u.beniuolentiam comparat a ꝑſona aduerſariorū cū eos dicat ipios q contra patriam arma tulerīt & eā q̃ſi ab hoſte captam teneāt. Primum hoc:ut nos pro arbitrio noſtro qcquid in remp.uiſum fuerit:ſtatuere ac decernere poſſimus. Nam uel hy.in eo perſiſtit ut oſtēdat eos ius & poteſtatem habere imperandi populis cum cauſam ſuam honeſtam oſtendit:a cauſa noſtra beniuolentiam captamus ſi eā laudando extollemus:aduerſariorumque ꝑ cōtentionem deprimemus extollit cauſam ſuam q; arma pro patria:ꝑ libertate:ꝑ diis penatibus:pro rep.ſumpſerūt:ideoq; ubicunq; fuerīt:exiſtiment ſe eos eē q poteſtatem habeant recte & pie gerēdi bellum aduerſus hoſtes patriæ:ſiue ſub frigida:ſiue ſub torrida zona fuerit:deniq; ī remotiſſimis orbis terrarū partibus conſtituti ibi curia eē intelligeret:non.n.locus ſenatum facit:ſed ſenatus curiā. Nā uel hypboreæ:ſiue ſub frigidam:ſiue ſub torridam zonam delati fuerimus ibi & curia & ſenatus erit. Hipurſæ.i.ſeptentrionalis:nam hypborei montes dicuntur a ſeptentrione quaſi ſupra boream:Hyperborei īcolunt penepteraphorō quē ultra Aquilonem dicūt iacere:gens beatiſſima:eam Aſiæ magis quā Europæ qdā dederunt:ſunt in Europa auctore Solino apud quos mundi cardines eſſe credunt.& extimos ſyderum ambitus:ſunt qui putent nō quotidie ibi ſolē ut nobis:ſed uernali æqnoctio exoriri:autumnali occidere:ita ſex mēſibus infinitū diē:ſex aliis continuā eſſe noctem:de cælo magna clæmētia auræ ſpirant ſalubriter:nihil noxium flatus habēt:domus ſunt nemora uel luci ī diem uictus arbores ſumminiſtrant:diſcordiā neſciūt:ægritudinē nō īqetantur. Plauſtrū glaciale:qa regio frigidiſſima ē & rigeſcit. Vrſæ:quæ circa polū arcticū uergitur ad ſimilitudīem rotæ:& ſtellæ quæ præcedūt Bootes appellatur quaſi dux & gubernator plauſtri.

Torrēs pla.feruida zōa.Axis:antracticus axis. Vaporibus:feruoribus zonæ torrētis. Nec patit̃ noctes:qa ibi ſemp ī eodē ſtatu nox & ſol ꝑmanēt.i.ſemp æqnoctiū ē. Iniquos ītempatos:Vir.Dirimit plaga ſolis iniq.

Summa rerum:ideſt imperium. Tarpeia ſede:probat a ſimili: nam ſicuti capta reliqua urbe capitolio incolumi ibi ſenatus permanebat:& ideo curia in capitolio erat:idem etiam nunc dicit capta urbe ab hoſtibus hic nos habitantes curiam facimus.Nota eſt hiſtoria:ad Alliam fluuium Galli fabiū conſulem cū exercitu fuderunt:& ad urbē ro.contenderunt:Et primo quidem metuentes inſidias:nonnullos præmiſſerunt: q diligēter omnia ſcrutarentur:quibus exploratis neminem exire uidētes ſtatim ingreſſi ſunt mœnia : & uaſtam urbem atque deſertam reliquerunt nam Ro.relictis ſenibus & in belli turba cæteriſq; qui arma per ætatem ferre non poſſent capitolium conſcenderant:ſed eo tpe Camillus qui ardeæ exultabat pp p̄dā ueientanā male diuiſam:Dictator abſens creatus:poſtq̄ audiuit urbem captam a gallis miſertus ē patriæ: & cū aliquot copiis:gallos propter uictoriam negligentiores iuaſit & eos partim ſopitos ac temulētia oppreſſos occidit. Illic roma fuit:ubi ergo fuit camillus Dictator cū exercitu ro.illic roma eſſe conſueuit : pari ratione & nos hic Romā eſſe putemus. Mutato ſolo: ideſt regione. Mœrentia tecta:hactenus beniuolentiā auditorum cōparauit a ſapiētia eorū: quia ſenatus ſapienter iudicauit:ut ubicunq; eſſēt ſe ius īperii tenerē decreuerint.nūc beniuolentiā captat a perſona aduerſariorū cū adducit eos in inuidiam:oſtendes eorum ui potētiā:nobilitates:affinitates:oſtendit potentiā & ui cæſaris qui patriā tanq̄ hoſtillem occupauerit armis.

Si fortuna ferat:rerum nos ſumma ſequetur
Imperiumq; comes:tarpæia ſede peruſta
Gallorum facibus:ueioſq; habitante camillo
Illic roma fuit:non unquam perdidit ordo
Mutato ſua iura ſolo:merentia tecta
Cæſar habet uacuaſq; domos:legeſq; ſilentes
Clauſaq; iuſtitio triſti fora curia ſolos
Illa uidet patres plena quos urbe fugauit:.
Ordine de tanto quiſquis non exulat:hic eſt.
Ignaros ſcelerum:longaq; in pace quietos
Bellorum primus ſparſit furor:omnia rurſus
Membra loco redeunt:en totis uiribus orbis
Heſperiam penſant ſuperi:iacet hoſtis ī undis
Obrutus illyricis:libyes ſqualentibus aruis
Curio cæſarei cecidit pars magna ſenatus.
Tollite ſigna duces fatorum impellite curſū.
Spem ueſtram præſtate deis:fortunaq; tātos
Det nobis animos:quantos fugiētibus hoſtē
Cauſa dabat:noſtrū exhauſto ius clauditᷣ āno
Vos quorum finem non eſt ſenſura poteſtas
Conſulite in medium patres:magnūq; iubete
Eſſe ducem.læto nomen clamore:ſenatus
Excipit:& magno fatum patriæq; ſuumque

Tecta Cæſar habet:non eſt dicendum romæ ſenatū eſſe:& curiam:cū in poteſtate Cæſaris ſit deliberare quicquid uoluerit. Vacuas:ſcilicet ſenatoribus: Legeſq; ſilentes:quia non poſſunt uim ſuam obtinere:poſtq̄ ſemel armis oppreſſæ ſunt. Triſti iuſtitio: quia ſemper iuſtitium triſtitiam ſignificat:quaſi iuris ſtatium. Curia:ī qua nos ſenatores conſiſtimus.

Ordine ꝗ tanto:adhuc in eo perſiſtit ut ī inuidiam adducat:de tāto ordine ſenatorio nemo abeſt a nobis:niſi q exul ē cū Cæſare:nā q hoſtes patriæ adiudicati ſunt hi ēt exules ſunt. Nō exulat:cū Cæſa. Hic: apud nos. Ignaros ſce.ante inqt cū maxia trepidatione ciuitas plena eēt ſperſi fuimus ī diuerſa loca: ꝓut quēq; īpetus tulit.nūc deniq; cū reſpirauimus ī unū eundēq; locū oēs cōuenimus. Ignaros.ſ.ſenatores: q diu a ſceleribus huiuſmodi alieni fuimus:uel ignaros.i.qui nunquam timere poterunt tantum ſcelus: ut cōtra patriā cæſar arma ſumeret:poſtq̄ audiuerunt ꝙ rubiconem trāſiuit cōtra leges & iura ciuitatis. Lōga pace:quia omnes q diu in pace conſtiterunt oī tumultu facile cōmouentur atq; ꝑturbanᷣ. Rurſus: poſtq̄ reſpirauimus. Mēbra.ſ.totius ſenatorii ordinis. En totis uiribus:ideſt pro toto orbe terrarū ſuperi compēſant Italiā:benedixit:nā oīs terrarū orbis cōmotus ē Italiæ gratia. Iacet hoſtis:poſtq̄ cauſam ſuam honeſtam oſtendit:extollendoq; illam laudauerit: & aduerſariorum ꝑ cōtēptionem deprimēdo:nunc arguit a poſſibili nam oſtendit totius terrarum orbis uires cum ſenatu populoq; Ro.conſenſiſſe:ut dubitari non poſſit: quin ab ea parte conſecuturi ſint uictoriam:& commemorat uictorias quas pauloante in illyrico & Aphrica partes ſenatus habuerunt:ſed nullam mentionem facit cladium:quas habuere:præſertim amiſſorum exercituum in hiſpania:oratorie enim facit:ut ea quæ cauſæ ſuæ proſunt commemoret: quæ autem obſunt prætereat. Hoſtis in undis obrutus:quos Octauius Libo uicerat:& opiterginos præcipue qui ſeipſos occiderunt.

Curio:a rege iuba cum exercitu deletus. Squallentibus : ſterilibus aridis app. Pars ma.ſe.quia curio erat Patricius nobilis & magna:indole fax & caput bellorum. Tollite ſigna duces:poſtq̄ ſemel fortuna nobis obſequi cœpit:ſequamur eam. Fatorum impellite curſum:urgete fata ut feſtinantius uictoriam ex hoſte obtineamus. Fortunaq; tantos:ſi magno animo patriam deſeruimus maiore nunc animo r etentemus:quando aſpirare fortuna nobis cœpit:& ē argumētū a minori ad maius. Cauſa.ſ.melior: quia meliorē cām uoluimus ſe q potius deſerendo patriam:q̄ contra libertatem aliqd & dignitatem ueſtrā facere. Noſtrum ius.i.poteſtas conſularis:nos iam inquit uenimus ad finē magiſtratus noſtri. Vos quoq;:uos o patres conſcripti qui perpetuo duratis(non enim ad tempus ſenatores erant) conſulite in medium:& in cōmune quid uobis de repu.uideatur. Læto no.c.nunc dicit quomō in ſententiam Lētuli conſulis factū ē ſenatuſcōſul.ut magnus Pom.exercitus imperator decerneretur:Tunc enim omnes maximo clamore lætitiam ſuam ſignificabant deinde decretum eſt ut honor haberetur his ciuitatibus & populis:qui ſenatum populumque Romanum: ſequerentur. Magno fatum:& ſummam rerum Pompeio demandauit ſenatus. Fatum : fortunam.

Tunc in reges: deinde decreuerunt ut honores haberentur his qui in fide & officio ſenatus populiq; Romani permanerent. Sparſus:diuiſus. Merentes:bene de populo romano. Rhodos phœbeia:quia ibi fuit colоſſus Apollinis miræ magnitudinis a chare lyndio tanta arte fabre factus ut inter.xii. mirabilia mundi connumeretur:quamuis Strabo hanc ſtatuam Iouis fuiſſe dicat:aut phœbiam appellat quod cælum nunq̃ ita nubilum eſt:ut in ſole rhodos non ſit:ut oſtendit Solinus Potens:quæ potentiſſima fuit claſſe & nauali bello. Iuuentus taygeti:ideſt laconica.nam taygeti mõtes ſunt laconicæ regionis. Inculta:ideſt modico cultu contenta:utpote: quæ legibus Ligurgi ad rigiditatem iſtituta fuerat. Fama ueteres laudantur:ꝙ non ſolum ciuitas fuit bonaꝝ artium inuentrix ſed etiã fama ꝙ ĩ officio populi romani permanebat. Athenienſes enim ut libro nono oſtendit Strabo regali prius gubernabantur imperio in pupularem poſtmodum tranſiere ſtatum:Romanus ſenatus eos popularem ſtatum agentes accipiens:proprias ipſis leges ĩ inſtitutaque ſeruauit & libertate donauit. Veteres athe.i.uetuſtate ipa nobile.nã ex Aſia.cilicibus.athẽis corcyrra.põto.& bithynia magnã claſſẽ coegerat Põ.

Phocis:unde uenerãt q ĩ gallia Maſſiliã cõdiderunt donat̃ libertate ĩ gratiã maſſiliæ. Suæ maſ.q̃a ex phocenſibus originem traxerunt maſſilienſes. Phocis: auctore Stra. li.nono appoſita eſt Boetiæ:phocenſium ædificium eſt Maſſilia:ut idem refert:petroſo in loco ſita:cui quidem pontus ſubiacet de qua plura ſuperius. Tunc ſadalim:ſadalis & cothis ex thracia duces auxilia cum equitibus ſuis miſerant. Deiotarũ: quia cum ſeptem milia equitum haberet Pompeius Deiota.quia peditibus plurimũ utebant̃ antiqui:milia multa peditum ei miſſit: Ariobazanes ex Cappadocia ad eundem numerum miſerat equites & Rhaſipolis ex Macedonia præerat ducentis equitibus: qui cum Pompeio militabant.Deiotarus orientalium Galatharum Tetrarcha. Ariarathes Cappadocum Rex: Armeniorum intra Euphratem incolentium taxiles princeps:Armeniorum uero ſupra Euphratem Megabates:alii præterea inferiores potentia dynaſtæ ad belli ciuilis laborem ſub Pompeio militauerunt: ut refert Appianus libro ſecundo & quicunque in circuitu maris orientem uerſus incolunt fere omnes ad eum uenerant. Collaudant:ſenatores. Fidum deiotarum:quia donec bella ciuilia durarunt ſemper fideliſſimus populo Romano fuit. Gelidæ oræ:ſcilicet Macedonum.rhaſipolis enim ex Macedonia equitibus ducentis p̃erat. Libyamq; iubent:Iubent etiam iubã regem eſſe Numidiæ quia pauloante pro ſenatu Curionem cum exercitu deleuerat. Proh triſtia fata:in exclamationem prorumpit:ꝙ inter cæteros Reges Ptolemeus quoque rex declaratus ſit:qui deinde magni Pompeii cauſa fuit mortis:& auctor cuius caput obtruncatum Cæſari obtulit. Triſtia:ideſt miſerrima & aduerſa populo romano. Digniſſime regno: digniſſimus prope rex eras gentis. Non fidæ:ideſt perfidæ:quæ tibi ſimillima eſſet. Pudor fortunæ : Nam fortunam pudere debuit:ꝙ ad regiam maieſtatem te peruexerit. Crimenque deorum:quia dii:in hoc peccaſſe uidentur ꝙ ipſum Regem dici paſſi fuerint. Pellæo diademate:ideſt Alexandrino:nam pella(ut refert Strabo) Macedonum metropolis fuit:Philippi & Alexandri patria:unde Pellæus ideſt ægyptius:Alexandriam enim de nomine ſuo condidit Alexander Iuuenalis.Vnus pelæo iuueni non ſufficit orbis:Pellæo igitur ideſt alexandrino quia urbem ipſam amplificauit. Puer accipis enſem:quia adhuc puer ſub tutela aliorum uiuebat.Principes autem erant Photinus & Achillas : quorum conſilio res omnes Ptolemeus gerebat. Atq; utinam:ſcilicet accipias in populos & non in Pompeium. Donata:ſcilicet patri tuo ſenatuſconſulto:a quo pater acceperat regnum ægypti:in eum poſtea tantum nefas auſus es perpetrare. Regia lagi:quia primus inter Aegypti Reges lagus fuit nam cum multos annos permanſiſſet lagidarum imperium tandem euerſum eſt:nam Ptolemæus lagi filius Alexandro ſucceſſit:Ptolemæo autem (ut refert Strabo)philadelphus.philadelpho euergetes: poſtea philopater agatocliæ:poſtea Epiphanes:poſtea philomator filio a patre imperium accipiente: hinc uero frater ſucceſſit ſecundus Euergetes nominatus:hunc phyſconem dicunt : cui Ptolemeus cognomento lathurus ſucceſſit.Lathuro auletes Cleopatræ pater:qui præter alia flagitia: etiam choraulam exercuit:hic eſt quem Alexandrini exegerunt:quem Romam profectum Pompeius ſucceſſit:& Senatui commendauit:Ptolemeus itaque a Gabinio reductus:non multo poſt morbo abſumptus:relictis duobus filiis & totidem filiabus : quarum grandior erat Cleopatra:Alexandrini & puerum natu grandiorem & Cleopatram regno perfecerunt:ſed pueri familiares : mota ſeditione Cleopatram eiecerunt:Cæſar adoleſcentulum interemit:& Cleopatram ab exilio reuocatam ægypti Reginam conſtituit. Iugulus magni : quia ſimul cum regno factus es potens cædis Pompeii. Acceſſit magni iu. ſcilicet poteſtati tuæ. Regnumque ſorori:& quia te regem ſenatus populuſque romanus declarauit : ereptum eſt regnum ſorori tuæ Cleopatræ.

Impoſuit:tunc in reges:populoſq; merentes
Sparſus honos:pelagiq; potẽs phœbeia donis
Exornata rhodos:gelidiq; inculta iuuentus
Taygeti:fama ueteres laudantur athenæ.
Maſſiliæque ſuæ donatur libera phocis:
Tum ſadalim:fortẽq; eotym:fidumq; ꝑ arma
Deiotaꝝ:& gelidæ dominum rhaſipolin oræ
Colaudant:libyamq; iubent auctore ſenatu
Sceptifero parere iubæ:proh triſtia fata
Et tibi non fidæ gentis digniſſime regno
Fortunæ ptolemæe pudor:crimenque deoꝝ
Cingere pellæo preſſos diademate crines
Permiſſũ ẽ ſæuũ ĩ populos puer accipis enſẽ.
Atque utinam ĩ populos.donata eſt regia lagi
Acceſſit magni iugulus:regnumque ſorori

Soceroqꝫ nephas:quia quod nephas erat Cæsari occidere generum:eripuisti ut o Ptolemæe. Tunc turba: nunc dicit quomodo senatu dimisso omnes se ad arma parabant:Sed appius unus ex oibus oraculum siscitari constituit:quid nam facturus esset:an bello ciuili interesset:an a bellis segregatus recessum aliquem eligeret : ubi quietus ab oi cura & periculo redderetur: Venit igitur delphos:& oraculum illud ausus est mouere quod per multos annos tacuerat:Diuinum ipsum domicilium:auctores certi memorāt profundā & curuā esse speluncam: non admodum lato ore patentem:unde auram quidem referri sacro efflante numine:excelsum autem ostio imminere tripodem:quē cū Pythia

Ereptum est:soceroqꝫ nefas:iam turba soluto
Arma petit cœtu:quæ cum populiqꝫ ducesqꝫ
Casibus incertis:& cæca sorte pararent:
Solus in ancipites metuit descendere martis
Appius euentus:finemqꝫ expromere rerum
Sollicitat superos:multosqꝫ obducta ꝑ annos
Delphica fatidici reserat penetralia phœbi.
Hesperio tantum quātum submotus eoo
Cardine parnasus:gemino petit æthera colle.
Mōs phœbo bromioqꝫ sacer:cui numīe mixto
Delphica thebanæ referūt trieterica bacchæ:
Hoc solum fluctu terras mergente cacumen
Eminuit:pontoqꝫ fuit discrimen & astris.
Tu quoqꝫ uix sūmā seductus ab æquorᷓ rupē
Extuleras: unoqꝫ iugo parnase latebas.
Vltor ubi expulsæ premeret cū uiscera partus
Matris adhuc rudibus pæā phytona sagittis

untes īscēderit hausto diuinationis spiritu dei respōsa referre:& metro & oratiōe soluta:auctore Strabo. sed anteq̄ narret:q̄d agnouerit ī antro delphici apollinis:describit prīo locū ubi ante themis respōsa dare consueuerat deinde apollo delphicus. Soluto cæ.i. dimisso senatu. Ancipites euē.q̄a martis euētus sēp īcertus ē. Sollicitat:cū solicitudīe iq̄rit. Expromere fi.re.i.ut exprimāt & apiāt quē finem res hītaturæ sint. Multosqꝫ ob.quia īter cætera signa aduētus domini iesu christi:hoc etiam præcipuum fuit: ꝙ stati omnia oracula tacuerunt. Hesperio:dicit autem petiisse antrum cyrrhæum:ubi colebatur apollo:ī quo adytū erat illud nobile quo plæbas cū aduenisset numine Apollinis afflata futura oīa rescisceret : atqꝫ ex his quæ consulentes scire uolebant aperiret : dicit āt locum esse ī umblico orbis terrarum. Hesꝑio eoo: nā parnasus mons est in medio orbis terraꝝ Nam(ut refert pindarus) cum Iuppiter scire uellet: ubi nā esset medium orbis terraꝝ aquilas duas: alteram ab oriente alteram ab occidente misit:& ubi inuicē occurrerent:ibi mediū orbis terrarum esse intelligeret occurrerunt autem in parnaso monte hic appellatur umbilicus orbis:quod etsi Varro plane inficiatᷓ. Vir. tamen ait:Delphos pythius orbis umbilicum. Hic mōs ut lí.nono refert Stra . usque ad occiduos phocidis montes locatus est:eius latus ī occasum prospectans Locri & Ozolæ possident:australe uero Delphi:locus sane petrosus:spectaculi formā habens in eius cacumine templum surgit:& oppidum in circuitu stadia.vi.ac.x.cōplectens supra illud lycorica sita est: quo in loco antiquitus delphi supra tēplū consistebant:hoc autem tempore circa ipsum affines castalii fontis sua locarūt domicilia ante urbem autem cirphis ex haustrali parte periacet rupes sane prærupta:at sub cirphi urbs uetusta iacet cyrrha ad mare locata:ab ea incipit ad delphos ascensio stadia fere.lxxx. Gemino colle:est enim parnasus biceps (ut antea dictum est) parnēsusque iugo missit desertus utroqꝫ:Nam ab australi parte habet cirphim præruptam rupem:cum profunda ualle per quam plurimus amnis effunditur:A qua diuisione biceps cognominatur:illic phœbus & bacchus collebantur ut asserit Macrobius:qui tamen eiusdem numinis sunt & potestatis: auctore Diodo. Bromio:baccho βρομοσ significat impetum uel sonitum uel ꝙ ebrii impetuosi sint & uocem incompositam emittant:aut quoniam in bacchi ortu tonitru insonuit. Numine:ipsius bacchi:quia propter uinū in furorē uersæ sacrificia bacchi colebant. Mixto:inserto ipsis bacchis. Bacchæ: sacerdotes bacchi.græ.Mœnades dicuntur quasi insanientes:μαιομαι insanio. Referunt : repræsentant.

Trieterica:sacrificia bacchi triēnalia q̄ ternis quibusqꝫ annis celebrabantᷓ:a τρεισ:& ετοσ annus. Thebanæ: nam & thebanæ mulieres hæc sacrificia colebant sicut delphicæ. Solū eminu.i.apparuit supra terras tēpore diluuii quo oēs terræ obrutæ sunt. Pontoqꝫ fuit:q mare a cælo discerneret. Discrimen:interuallum & separatio. Extulleras:extra diluuium. Sūmā rupē:cacumia. Vno:alteꝝ quidē iugū obrutū erat:alteꝝ apparebat. Vltor ibi:dicit ibi phytonē serpētē ab Apolline occisū fuisse:cū primū e uētre matris eductus est:nā ut ī fabulis ē.Iuno irata ꝙ Latona grauida esset ex Ioue:ipsam ꝑ totū orbē ꝑsecuta ē:q̄ terrā nullā īuenit a qua exciperetur:timebāt.n.oēs rē īgratā facere Iunoni.sed cū ad Ortygiā uenisset (sic.n.tūc appellabatᷓ) cognouit sororem suā Latonā:& eā benignissime accepit:ortygia.n.fuerat soror Latonæ:quā cū Iuppiter uitiare uellet illa auersataꝗ esset:aufugere cœpit cunqꝫ ad mare peruenisset:deos petiit ut misererētᷓ:q̄ statim conuersa est in coturnicē (ορτυξ enī græcæ coturnix dicitᷓ) Iuppiter autē conuersus ī accipitrē īsequi cæpit auem:& cū ī medio mari esset:nec diutius posset ex unguibus Iouis euadere. Rursus mēte sua ꝑ̄cata est deos:& stati cōuersa ē ī lapidē:lapis statim crescerᷓ cœpit:ī īsulā:& excepit sororē suā latonā Ortygia:q̄ ibi gemellos peperit : apolinē & dianā:Apollo igitᷓ loco beneficii ꝙ matrē excepisset:eā duabus īsulis illigatā stabilē fecit.s. Gyaro & Mycōe:& phytonē serpētē:quē latonæ Iuno īmiserat:sagittis occidit:& matri suæ iā tūc Diana obstetricis ꝑ̄buit officiū.

Pæan:apollo q̄a a sagittatione phytonis nomē consecutus est:nā παιω significat ferio.Pæanes proprie dicūtur laudes apollinis. Matris:quam serpens a Iunone missus persecutus fuerat. Premeret uiscera:cū in eo esset:ut pareret Latona. Expulsæ:a Iunōe. Rudibus sagit.q̄a tū primū natus erat:nec unq̄ sagittas exercuerat.

Explicuit:occidit a præcedenti id quod ſequitur. Cum regna themis.te.i.cum themis oracula daret. Vt uidit pæan:ſequitur dicere originem oraculi Apollinis quomodo ſedem ſibi delegerit: dicit enim cum ibi natus eſſet:& phytonem ſagittis occidiſſet:poſtꝗ uidit ex eo antro uentum cum humana uoce erumpere:iucũditate habitandi in eo,loco ductus eſt:ut ipſe futura ſiſcitantibus prædiceret:nã ibi templum themidis fuerat anteꝗ reſideret Apollo. Vaſtos hia.antrum illud cyrrhæũ. Fidem diuinam:hoc eſt oracula & reſponſa dare. Spirare.i.emittere. Ventoſq; lo.quia ſpiritus ĩde erũpebat ut humanas uoces & uerba perfecta emitteret. Sacris.ſ.an.i.in illis penetralibus unde reſponſa darent. Incubuit.a.ibi fatidicus eſſe cœpit Apollo.

Explicuit:cũ regna themis tripodaſq; teneret:
Vt uidit pæan uaſtos telluris hiatus:
Diuinam ſperare fidem:uentoſq; loquaces
Exhalare ſolum:ſacris ſe condidit antris:
Incubuitq; adyto uates ibi factus apollo.
Q uis licet hic ſupeꝝ:ꝙ numẽ ab æther preſ
Dignat cæcas iculſum habitar cauernas? ‑ſũ
Q uis terrã cæli patitur deus? omnia curſus
Aeterni ſecreta tenens:mundique futuri
Conſcius ac populis ſeſe proferre paratus:
Contactuſq; ferẽs hoĩum:magnuſq; potẽſq;:
Siue canit fatum:ſeu quod iubet ille canendo
Fit fatum.forſan terris inſerta gerendis
Aere libratum uacuo quæ ſuſtinet orbem
Totius pars magna iouis cirrhæa per antra
Exit:& æthereo thraitur connexa tonanti.
Hoc ubi uirgineo conceptum ẽ pector numẽ
Humanam feriens animã ſonat:oraque uatis
Soluit:ceu ſiculus flammis urgentibus ætnã
Vndat apex:cãpana fremẽs ceu ſaxa uaporat
Conditus inarimes æterna mole typhœus.

Adyto:nomẽ græ.& neutri generis: ſignificat locũ tẽpli ad quẽ nulli ſacrdoti ĩgredi licebat.a. priuatiuũ ẽ:& eſt δυω ingredior. Factus ua.diuinator & oraculoꝝ reſpõſor. Quis la.hic:nũc quaſi cũ admiratione quandã loquitur poeta dicẽs:qs potuit deoꝝ eſſe q primum ibi habitauerit: ubi poſtea locũ delegerit Apollo:& deus ab æthere delatus huic loco includi uoluerit:& has cauernas colere? eſt ne aliqs deoꝝ qui deſerto cælo terrã ĩhabitare malit? Preſſũ:depoſitũ ꝓmere deponere.Vir.Quod ſupeſt ꝗcunq; ꝓmes uirgulta ꝑ agros. Cæcas:obſcuras. Aeterni:curſus tenẽs.i.ſeries fatoꝝ:qa cã cauſam generat:nã nihil aliud ẽ fatũ niſi ſeries cauſaꝝ. Mundiq; futuri cõ.i.cõſcius eoꝝ quæ in futuꝝ uentura ſunt. Proferre:apire. Contactuſq; ferens hominũ.i.phœbadẽ afflans numine ſuo:hoc eſt pati hominũ cõtactus:qa ut ĩ ſequentibus declarabit:pugnabit Apollo ut mente & pectus phœbadis occupet:& ĩ eam oĩa ꝗ ſunt:ꝗ fuerunt:quæ futura ſunt reponat. Magnus po.ſenſus magnus & potens ẽ ille deus:ſiue ꝗ futura ſunt ipſe ꝓdicit:ſiue ꝓdicẽdo facit eſſe futura fatum enim ẽ qđ dii fantur. Forſan terris:an fortaſſe illud eſt:ꝙ cum magna anima mundi ꝑ oẽs partes diffuſa ſit cæli:ibi maiorem partem ſui eſſe uoluerit:ut futura oĩa reſponderet:qa Stoici dicebant unã tãtũmodo eẽ aĩam & eam ꝑ oẽs mundi partes eſſe diffuſam:quã ſententiã Virgi.quoq; expreſſit in.vi.Principio cælũ ac terras cãpoſq; liquentes:Lucẽq; globum lunæ titaniaq; aſtra Spiritus intus alit. Pars iouis:aĩa mundi reſpicit ad illud qđ Stoici diffiniebãt:ꝙ deus ẽ ignis ſenſibilis inſertus omnibus elementis:in hunc errorem conuenere Stoici ꝙ uidebãt omnia ſumma ratione regi:ut propterea uiderentur habere animam intelligibilem & rationabilem:& ſine ratione putabant hũc ordinem nõ poſſe ſeruare cæleſtia & terrena corpora:ideo:cælum:terram:mare:deniq; elementa omnia deum eſſe putabant. Libratum orbem.i.ſuſtentatum.terram ſphæricam hoc loco ſignificat. Aere uacuo.i.in centro uacui aeris:nã ſuo põdere terra in medio orbis in cæleſti centro eſt poſita:ideo in nullam partem moueri poteſt:cũ terra grauius ſit elementum cæteris:ſuum proprium ac naturalem locum habet centrum dimidium totius orbis:& circunferentiæ cæli a quo puncto diſcedere non poteſt. Tonanti:cum æthereo Ioue:nam ſignificat ignem celeſtem.reſpicit ad illud ſtoicorum qui dicunt Iouem ignem eſſe ſenſibilem hoc eſt.

Hoc ubi:& cum hoc numen quod in eo loco magis habitat ꝗ alibi inſederit & occupauerit uirgineum pectus tunc uero ora mouens quicquid dixerit uerum eſt:ſiue de præſentibus:ſiue de præteritis:ſiue de futuris:quæſitum fuerit. Virgineo:nõ licebat enim adytũ illud ingredi niſi uirgini incorroruptæ. Feriens animam:pulſans:& crucians animam corporis quod occupauerit. Sonat:ideſt ſonitum dat. Soluit:aperit ora ut futura prædicat:reſpondens ad ea quæ interrogantur:tãto qdẽ tumultu & ĩpetu:ut uideat ætna qui globos flãmaꝝ eructat. Siculus apex:cacumẽ ſiculi mõtis. Aetna:mons ẽ Siciliæ q ſemꝑ fere euomit globos flãmaꝝ:adeo ut regionẽ totã depopulet ac uaſtet:ipſi quoq; urbi ꝑiculũ ĩmineat.Loca ſuꝑiora montis:tum nuda:tũ cineroſa ſunt:& ꝑ hyemẽ niuibus referta:ut Strabo refert.Cæteꝝ ĩferiora ſyluis & uariis arboꝝ cõſitionibus partita:ipſa uero mõtis cacumina multas ſuſcipiunt mutationes:ueſcentibus incendiis: nunc qdẽ unum in craterem collabente igne:nunc diuiſio effluente:nunc igniti emittuntur riui:nunc flammæ fumoſæ ue fuligines:nunc exardentes exhalat lapides:neceſſe eſt meatus ipſos ſubterraneos.cum his pariter accedentibus uariari:& ora ipſa quandoque ſecundum circunſtantem ſuperficiem plura eſſe. Vrgentibus: pellentibus montem. Inarime:inſula in ſinu puteolano:in qua mons flammas emittit: unde poetæ finxerunt typhoeum unũ ex gigãtibus:q Ioui bella ĩtulere ſub eo monte poſitum. Aeterna.i.ꝑpetua:qa ꝑpetuũ emittit ignẽ. Vaporat:calefacit & exurit. Saxa campana:nã maxĩe ꝗ & pythecuſa dicit:in campano mari eſt.Typhoeus autem cũ o e diuiſo:& eu diphthongo omnino proferẽdus eſt:quod ſi qs dubitat: græce nihil uidit.

Hoc tamen expositum:& q̃q̃ respondeat oĩbus qui aliquid consulere uoluerint:tamen sciret qui ab eo malum aliquod cupit:neqꝫ enim nocentibus respondet:sed bonis & honeste aliquid scire cupiẽtibus:seruat ergo dignitatẽ numinis. Expositum:idest paratum omnibus aliquid scire cupientibus. Vindicat: liberat. Humana labe:idest uitio flagitiosoꝝ hominũ. Haud illic mala:ꝙ tantũmodo audiat bonos:malos uero repellat probat exemplis. Iustisqꝫ benignis:idest his:qui patriã & regionẽ suam deseruere:& aliquem sibi locũ elegere consilio numinis:sibi propitius fuit. Vrbes: diuersas patrias. Vt: pro sicut. Tyriis:idest cadmo cum suis:de quo supra dictum cũ Cadmus iussu patris agenoris Europã quæsiuit.

Hoc tamen expositũ cunctis:nulliqꝫ negatũ
Nomen ab humani solum se labe furoris
Vĩdicat: haud illic tacito mala uota susurro
Concipiũt:nã fixa canens:mutãdaqꝫ nulli
Mortales optare uetat: iustisqꝫ benignis
Sæpe dedit sedem:totas mutãtibus urbes
Vt tyriis dedit ille minas impellere belli
Vt salaminiacũ meminit mare: sustulit iras
Telluris sterilis monstrato fine. resoluit
Aera tabificũ:non ullo sæcula dono
Nr̃a carẽt maiora deũ quã delphica sedes
Quod siluit postquã reges timuere futura
Et superos uetuere loqui:nec uoce negata
Cyrrheæ mœrẽt uates:tẽpliqꝫ fruuntur
Iustitio:nã siqua deus sub pectora uenit:
Numinis aut pœna ẽ mors ĩmatura recepti
Aut preciũ:qppe stimulo:fluctuqꝫ furoris
Compages humana labat: pulsusqꝫ deorũ

Minas implere belli:hoc fuit tempore Xersis: cũ rumor exisset Xersem cum uniuersa Asia in Europam impetum facere:nã multa milia hominũ secũ duxerat: & terræ mariqꝫ bella atqꝫ ꝑnitiẽ minitari.

Athenienses miserunt qui peterẽt ex oraculo quo modo hanc pernitiem effugere possent: respondit oraculum:ita illos resistere posse hostibus si equis ligneis pugnarent:concilio habito cum alii alia dicerent: Themistocles qui prudentissimus erat intellexit quid nam id sibi uellet oraculi uidelicet ut classe parata occurrerent hostibus & suasu Themistoclis quantam classem cõstruere potuerũt Athenienses eam præpararũt:& eam cõscendere relictis mœnibus patriæ quo factum ẽ ut apud Salaminã Xerses consilio Themistolis sit superatus. Impellere:refellere. Vt:sicut. Salaminicũ:idest mare: salamines insulæ:Nam auctore Strab.lib. quartodecimo iuxta lepathum ci.quæ stationem habet & naualia:est Aphrodisiũ ad q̃d insula perangusta est:septuaginta.n.stadioꝝ ĩteruallo Salãina transit: postea achiuoꝝ Acta quo primũ Teucer applicuit: q ĩ Cypro Salaminã condidit a patre:ut fert̃ pulsus: & ut libro.ix.refert:Quũ a Nysea in Atticã nauigans quinqꝫ perexiguæ ꝓcũbunt insulæ:dehinc Salamĩ sta.lxx.ĩ lõgũ porrecta.uel ut alii asserunt.lxxx. hẽt aũt eiusdẽ noĩs urbẽ ĩ salaminico littore: Attici & megarici cõfinia sũt soli. Telluris sterilis: exẽplũ ẽ Calabriæ:nã cũ Calabria subita telluris sterelitate laboret:nec ullus finis ĩueniret irã deoꝝ ad oraculũ miserũt ibi respõsũ ẽ ita fertilitatẽ reparare posse si palinuri manes placarẽt:quo facto statim sterilitas rediit.

Mõstrato fine:& ipsa cõsilio suo pestilẽtia impulit:nam & Ro.cum nullũ remediũ ĩuenirẽt patriæ pestilentia laborãti libros sibyllinos inspexerũt:q & ipsi ab Apolline originẽ habuerũt:nã ipse Cumeã sibyllã docuit uaticinari:q̃ deĩde hos scripsit libros:inspectis igitur libris sibyllinis intellexerũt Romani ita pestilentiam posse sedari:si æsculapiũ ab Epidauro Romam adducerent. Decẽ igit̃ legatos miserunt principe Qu.Volũnio q cũ eo uenisset & simulachꝛ ingens mirarent̃ anguis e sedibus eius elapsus uenerabilis & non horribilis ꝑ mediã urbẽ cũ admiratiõe oĩum ad nauẽ Romanã cõcessit:& se in Volũnii tabernaculo cõspirãt:legati deũ uehẽtes Antiũ ꝓuecti sunt:ubi ꝑ molliciẽ maris anguis ꝓximũ æsculapii templũ petiit:& post paucos dies ad nauẽ rediit:& cũ aduerso Tybri subueheret̃:in ꝓximã ĩsulã desiliit: ubi templũ ei cõstitutum & pestilẽtia mira celeritate sedata est. Aera tabificũ:pestilentẽ. Nõ ulla sæcula:ætas nostra inquit nullo maioꝝ munere deorũ priuata est q̃ ꝙ sibi apollo:nec multa hoĩbus sciscitãtibus responsa dare uoluit:uoluit sed nõ potuit. Postq̃ reges:cãm huius silẽtii ignarus poeta regibus attribuit: & principibus q maluerũt nõ scire futura q̃ scientes mala sua in cõcilio prædicerent̃:satius.n.putauerunt eẽ reges ut oracula silerẽt q̃ futura scirẽt:qa si nõ scirẽt mala futura nõ timerẽt:sed si scirẽt regno suo ꝓuidere nõ poterãt:necesse ergo erat ut ĩ metu cõtinuo uersarent̃. Timere futura.i.petere respõsa. Vates cyrrheæ.i.placet phœbadibus. Mœrent:qa magno sibi cõstabat hoc:nã quotiẽs oraculũ peteret̃:aut moriebat̃:aut semiuiua iacebat:postq̃ numẽ a pectore discesserat nõ mœrẽt ĩmo gaudẽt. Iustitio tẽpli.i.silẽtio ad similitudinẽ cũ ius ĩ foro tacet̃. Nã siq̃: reddit nũc cãm cur frueret̃ hoc silentio phœbas:nã cũ semel inflata numĩe phœbi eẽt nõ prius dimittebat q̃ aut moreret̃: aut paꝝ deerat:qn mortua eẽt. Siq̃ deos:sub alicuius uirgis pectora. Immatura:acerba & ante tp̃s ad similitudinẽ fructus q ante tp̃s colligit̃. Mors:pœna: si mala ẽ mors pœna:si bona p̃ciũ ẽ secũdũ diuersas opiniões dicit bonã & malã eẽ mortẽ secũdũ Iunõis sentẽtiã bona uisa ẽ mors cũ sacerdos argiua petiit a Iunone:ut filiis suis ꝓ beneficio daret qcqd bonũ eẽ sciret:postera die ĩuẽti sũt mortui &c. Stimulo irritamẽto furoris:qa deus tãq̃ stimulus pectori uirginis ĩsidens ĩcitabat. Fluctu:abũdãtia qa usqꝫ adeo furore replebat̃:ut eũ capere non posset. Com.hu.la.humani corpis cõpositio dissoluitur. Pulsus:impulsiones deorum:quæ pectora sacerdotum concutiunt. Fragiles animas:idest fragilis corporis animas:quæ uim tãtam sustinere nõ possunt. Sic:ut supra diximus.

Longo tẽpore:ideſt poſt lõgũ ſilentiũ. Tripodes:erant tabulæ Apollinis:qbus ſup impoſitũ erat coriũ phytonis:ad quos tripodas cũ ueniſſet ſacerdos ſtatĩ dei numine replebaẽ. Immotas:quia nemo ad ĩpas peruenerat. Silẽtia:qa diu ſiluerãt. Vaſtæ rupis.i.magni & ꝓfundi illius antri. Fati:ideſt fatoꝝ quæ ita dicebant. Ad ultima:uſq; ad ultimnm. Antiſtes iuſſus:antiſtes templi phœbi iuſſus ab Appio:ut aperiret antrum & phœbadem uirginẽ immitteret:ſed antiſtes diu quæſiuit phœbadem:quæ per montem parnaſum circa caſtaliũ fontẽ uagabaẽ ſecura.nõ dubitabat.n.poſt diuturnũ tempus fore aliquẽ qui reſponſa dei peteret. Antiſtes templi cuſtos qui alio nomine æditiuus appellatur ab æde:ubi templum ſtare cõſueuerat. Phœmonoẽ: uirginẽ phœbadẽ: nã quæ tũc temporis præerat ſacerdos tẽpli ſic appellabaẽ phœmonoe prĩa diuinatrix phythia fuit: ſic & uates ipſa uocata eſt:ut refert Strabo libro.ix. Vrbis quoq; uocabulũ ab pytheſche ideſt interrogare:audire:diſcere inclinatũ eſſe:priore ꝓducta ſillaba:ut ĩmortalis:& indefeſſa miniſtra foret. Circum:latices:circa fontem caſtaliũ in mõte parnaſo.

Receſſus.i.circum ſecreta nemorũ. Cogit:inuitã ut accepto numine reſpõſa det. Lumine terrifico: phœbas quæ didicerat diſcrimine ſalutis ſuæ deũ pectore accipere conata eſt diſſuadere Appio ne uellet ab Apollĩe reſpõſa accipere ꝙ uidelicet iam diu deſierant dare reſpõſa & cæteras ratiões afferebat: cur iam deus in antro ſileret:ſed nihil ſuis rõnibus apud Appiũ ualuit.Phœbas nomẽ græcum. Limine:in antro Apollinis. Terrifico:terrorẽ incutiẽti.

Abſterrere:remouere. Caſſa:irrita & uana. Improba:proterua ſpes:quia ſperas ſupra quam obtinere poſſis. Veri:ut uerum ex oraculo cognoſcere poſſis.Parnaſſus.i.cyrrha totũ ꝑ parte. Hiatu muto:nullã uocẽ reddẽdo. Præſſitq; deũ:ideſt clauſit ut nullam uocem emittere uelit. Spiritus:obmutuit inquit oraculum:nam ex antro erupit: & alio migrauit. Verſum: conuerſum. Deuia : extrema mundi. Seu barbarica cum lampade phiton:ſecũda rõ:ſeu inquit cum templum cõbuſtũ ẽ:& a Xerſe & Breno Rege Gallorum & cinere clauſere ſpiracula tẽpli:unde uox illa errũpebat: ut poſtea exire nequiuerit. Tenuere uiã:ideſt ſpiracula illa unde uox phœbi emittebatur. Seu ſponte deoꝝ:tertia ratio:ſeu ẽt ita dii uoluerunt ut poſt hac reſponſa nulla daret:quia ſufficit uobis o Ro.libros ſibylſinos habere:unde poſſitis fata ueſtra cognoſcere.

Arcana.ſ.carmina. Lõgeuæ ſibyllæ:qa cũ Apollo captus eẽt amore ſibyllæ:& illa Apollini cõſentire nollet ille ut eã ꝑmio duceret dedit liberã optionẽ petendi qcqd uellet:illa manu grana cõprehendit arenæ: ideſt quãtũ utraq; manus cõprehẽdere poteſt & petiit ab Apolline ut ſibi daret uitam tot annorũ quot grana arenæ manibus cõprehendiſſet:ille conſenſit:quæ ad ultimã ſenectutẽ redacta cũ nec qdẽ oculos attollere poſſet:ſi qd uidere uolebat neceſſe erat ui tolleret a manibus ancillaꝝ:& cũ iã uitæ ſuæ ipſam tederet:& ciues cõmiſeratione eius commoti:quia ſub hac conditione uitam lõgam ac diuturnã ſicuti petierat cõceſſerat Apollo:ſcilicet ut nũq̃ moriretur:donec patriã ſuã uideret:ciues epiſtolam fecere quã Creta ſuæ terræ ſigillarũt ſibylla accepta epiſtola illa terrã ſuã uidit:uidelicet Cretã:& ſtatĩ mortua ẽ. Seu pean: alia rõ ſeu iõ tacuit Apollo:cõ mos eius fuerit nemini reſpõſa dare niſi piis:oẽs aũt nũc nocẽtes ſunt:& neminẽ ĩuenit cui reſpõdere poſſit. Aeuo:ætate ueſtra. Soluat:aperiat cũ iã ad hãc fecẽ ætatis ꝑuenerĩt homines:ut nemo niſi nocẽs ĩueniaẽ:iõ Apollinis oraculũ tacuit. Virginei patuere doli:his rõnibus uſa ẽ ſacerdos q̃ nõ uidebãtur cõtẽnendæ:ſed tũ in hoc ĩpo ꝙ metuebat uirgo ĩtellexit fraudẽ eſſe illius Appius.

Doli:ĩſidiæ qbus Appiũ a petẽdo oraculo abſterrere parabat:uirgo manifeſte fuere:q̃obrẽ: qa metuebat ingredi tẽplũ. Negatis ui.nã ꝙ negabat reſpõſa dari ſignificabat metũ. Tũc tor.igr̃ qa nõ potuit deterrerẽ Appiũ a ꝓpoſito:uirgo coacta ẽ ĩſignia ſacerdotis accipere:ut ĩ antrũ ĩgredereẽ ſecũdũ ſacerdotis ritum.

Priores:a fronte. Stringit comas more mulierum:quæ crines uitta comprehenſos capiti ĩtorquent: & inuoluũt. Phocaica infula:ideſt phœbea ubi colitur phœbus:nam ut refert Strabo ad occiduos uſq; Phocidis montes locatus eſt Parnaſſus muſis:& Apollini dedicatus. Hærentem:tardantẽ:quia ingredi nolebat ad periculum manifeſtum:ſciebat enim non inde ſe exituram non ſine magno uitæ ſuæ diſcrimine.

Concutiunt fragiles animas:ſic tẽpore lõgo
Immotas tripodas:uaſtæq; ſilentia rupis
Appius heſperii ſcrutator ad ultima fati
Sollicitat:iuſſus ſedes laxare uerendas
Antiſtes: pauidamq; deis immittere uatem
Caſtalios circũ latices nemorumq; receſſus
Phœmonoen errore uagã: curiſq; uacãtem
Corripuit:cogitq; fores irrumpere templi.
Limine terrifico metuẽs conſiſtere phœbas:
Abſterrere ducẽ noſcendi ardore futura
Caſſa fraude parat:qd ſpes ait improba ueri
Te romane trahit: muto parnaſus hiatu
Cõticuit:preſſitq; deum:ſeu ſpiritus iſtas
Deſtituit fauces: mundiq; in deuia uerſum
Duxit iter.ſeu barbarica cum lãpade phytõ
Arſit in immẽſas cineres abiere cauernas
Et phœbi tenuere uiam:ſeu ſponte deorum
Cyrrha tacet:fatiq; ſat eſt arcana futuri
Carmina lõgæuæ uobis commiſſa ſibyllæ:
Seu pean ſolitus templis arcere nocentes
Ora quibus ſoluat noſtro non inuenit æuo.
Virginei patuere doli:fecitq; negatis
Numinibꝫ metus ipſe fidẽ:tũc torta priores
Stringit uitta comas:crineſq; ĩ terga ſolutos
Candida phocaica cõplectitur infula lauro

Premens:urgens causa illa. Illa pauens nec dum a fraude & dolo destitit:nã cũ paulo processisset:simulauit se accepisse numẽ & uerba nescio quæ incerta & ambigua dicere:quæ q̃si respõsa uideri uolebat:sed Appius etiã fraudẽ cognouit & minatus est grauiter:nisi ad tripodas Apollinis ueniret. Penetrale : quia nisi ad interiorẽ tẽpli partẽ descẽdisset:nõ recipiebat numen quod penetrale facit sacerdotem. Fatidicã: idest fata dicẽtem. Prima pte:ĩ ipso adytu. Simulãs:quasi deus in se ĩsedisset. Quieto:quia qetum erat pectus: ideo manifestum erat nõdũ afflatam eẽ. Confusæ uocis:nõ enim prius fata & responsa dabat sacerdos q̃ in insaniã conuerteret.

Hærẽtẽ:dubiamqꝫ premẽs ĩ tẽpla sacerdos
Impulit: illa pauens adyti penetrale remoti
Fatidicũ prima tẽplorum in parte resistit:
Atqꝫ deũ simulas:sub pectore ficta quieto
Verba refert nullo confusæ murmure uocis
Instinctam sacro mẽtem testata furore.
Haud æque læsura ducẽ cui falsa canebat:
Quã tripodas phœbiqꝫ fidẽ:nõ rupta trĩmẽ
Verba sono:nec nox antri cõplere capacis(ti
Sufficiẽs spaciũ:nulloqꝫ horrore comarum
Excussæ laurus.immotaqꝫ culmina templi:
Securũqꝫ nemus ueritamse credere phœbo
Prodiderat:sensit tripodas cessare furensqꝫ
Appius:& nobis meritas dabis ĩpia pœnas
Et superis quos fingis ait:nisi mergeris ãtris
Deqꝫ orbis trepidis tanto consulta tumultu
Desinis ipsa loqui:tandem conterrita uirgo
Cõfugit ad tripodas:uastisqꝫ adducta cauer(nis
Hæsit & ĩsueto cõcepit pectore numẽ
Quod nõ exhaustæ per tot iã sæcula rupis
Spiritus ingessit uati:tandemqꝫ potitus
Pectore cyrrheo nõ unquam plenior artus
Phœbados irrupit pean:mẽtemqꝫ priorem
Expulit:atqꝫ hominẽ toto sibi cedere iussit
Pectore:bacchatur demẽs:aliena per antrũ
Colla ferẽs:uittasqꝫ dei phœbeaqꝫ serta
Erectis discussa comis per inania templi
Ancipiti ceruice rotat:spargitqꝫ uaganti
Obstãtes tripodas:magnoqꝫ exæstuat igne.
Iratum te phœbe ferẽs:nec uerbere solo
Vteris:& stimulos flãmasqꝫ ĩ uiscera mergis
Accipit & frenos nec tantũ prodere uati.
Quãtum scire licet:uenit ætas oĩs in unam
Cõgeriẽ:miserũqꝫ premũt tot sæcula pectus

Intactũ: instigatũ incitatũ:quia murmur uocis cõcussum nõ erat : iõ testať mentẽ suã nullo furore pculsam:qa bis intelligiť nullo in nullo furore ferť. Testata:ostendens nullo murmure. Haud æque læsura : dico uerba ficta dicebat:quibus nõ magis læsura erat Appiũ q̃ fidẽ oraculi:unde cũ uerba ipsa spõte sua loquereť dicebat:dũ falsa diceret fidẽ oraculi offendebat : qa postea mendaciũ Appius & cæteri attribuisse Apollini. Canebat:dicebat. Quã: p quãtũ. Fidẽ.i.promissa:qa mẽdaciũ illud deo ascriptũ fuisset. Nõ rupta:qa uerba nõ emittebat interrupta:sed semiplena. Nec uox:emissa exaudiri pene poterat:qa hũana nõ diuina erat:nã cũ diuina erat adeo resonabat: ut uniuersum tẽplũ cõpleret. Sufficiẽs spaciũ:nulloqꝫ horrore comaꝝ.i.specus antri:qa cũ deũ accepisset uirgo rigebãt criẽs adeo ut erectiõe criniũ eiicerenť serta laurea de capite:nũc uero ita nõ euenit iõ intellexit:&c. Horrore.i.rigore qa comæ nõ rigebãt ut excuterentur serta laurea. Immotaqꝫ culmina tẽpli:quia cũ tremere oĩa uisa repẽte:ut Virg. ait tamẽ nihil hic mouebať. Securũ.s. nulla trepidatiõe cõcussũ sicut antea cõsueuerat.i.qetũ. Credere.i.cõmittere se phœbo. Sensit tripodas: illa qdẽ simulabat se accepisse deũ:sed Appius ira plenus minari cæpit nisi adytũ tẽpli ingredereť & desineret ipsa p se loqui daret pœnas:cũ p̃serti tãtis de rebus cõsuleret ita correpta uirgo tãdẽ descẽdit ad tripodas:ergo ĩ furorẽ cõuersa est. Cessare.i.a uerbis alienos eẽ & occiosos:qa non ab adyto & penetrali loco numẽ acceperat. Furẽs: indignabũdus. Impia:cõtra deos:nã sicut pietas & ĩ patriã & ĩ deos & in parentes debetur ita impietas:ẽ aũt pietas hoc loco sciẽtia colẽdoꝝ deoꝝ:impietas e cõtrario. Et superis quos fingis:qa nõ recte colis deũ:imo mentiris: iõ supis dabis pœnas. Mergeris:ĩgressa fueris antrũ. Ipsa.i.p te ipsam loq̃ris. Insueto : insolito qđ nũq̃ antea acceperat:qa numẽ illud diu respõsa nõ dederat : plenius erat antrũ numĩe:iõ maiore quantitate numinis pectus puellæ repletũ est. Nõ exhaustæ.i.plenæ. Ingessit:ĩculcauit. Tandẽqꝫ potito:pectore puellæ totũ sibi uẽdicauit:ut oẽm humanitatẽ expelleret. Pectore cyrrheo:uirgĩeo quæ cyrrhei antri custos atqꝫ sacerdos erat. Irrupit : ingressus ẽ pean. Phœbaidos:sacerdotis pectus. Plenior:maior. Mẽtem priorẽ:humanitatẽ cũ pectore uirginis extruxit. Demens:insana more bacchãtiũ. Aliena.i.demẽtia sua remota. Rotat:ipa colla.

Serta:redimicula capitis:qbus sacerdos religabať significat infulã. Phœbea:significat lauꝝ: q̃ apollini ẽ cõsecrata. Per inania:uacuũ & cõuexitatẽ tẽpli. Spargitqꝫ: & illa cũ uagareť insana sæpe offendebať tripodibus:quos in medio tẽpli euertebat. Spargit:euertit. Igne.s.furore & uehemẽtia irarũ. Nec uerbere solo:nec solũ inqt stimulas & irritas uirginẽ:ut futura prædicat:sed reprimis atqꝫ refrenas :ut multa taceat. Flãmas:aperiendi res occultas cupiditatẽ. Prodere:nã oĩa sciebat sed nisi quod concederet phœbus dicere poterat. Oĩs ætas:p̃sens:p̃terita:& futura.i.oẽ sæculũ qđ a cõstitutiõe mũdi fuerat sciebat. Cõgeriem: cumulum:silicet mẽtis illius. Tot sæcula: scilicet:quot p̃terierãt. Premũt:occupant. Series: tãtus ordo.

Patet.s.mēti puellæ. Nitit in lu.in apertū:qa q̄ mēte cōceperat uolebant ut cognoscerent: sed Apollo prohibebat. Luctantur .s.exire. Petētia:appetētia uocē puellæ ut declararentur. Deerat.s.scientiæ illius. Prima dies.i.sciebat a pria cōstitutiōe mūdi usq; ad finē:quæ facta præterita & futura erāt. Nō modus: idest mēsura:qa exprimere potuisset numerū arenarū:si deus pmisisset. Talis:nūc p similitudinem ostendit q̄lis erat puella:talis inqt q̄lis Cumea sibylla quæ oia q̄cūq; fuerāt & erāt futura delegit unū imperium Ro.qđ cæteris p̄stabat:ubi futura prædiceret:nā libros sibyllinos scripsit:qbus Ro.fata cōtinent: ita hæc puella:licet oia sciret:tamē nō oia dicere uoluit:nec potuit. Eubo.re.i.i antro cumarū:qs Euboēses ut refert Soli.cōdiderūt:& ibi sacellū & antrū:& illud famosū sibyllæ nō q; i euboea sit:sed i antro cūarū. Mul.gē.i.ēt ifimis. Strage:cumulo fatorū. Superba:generosa. Sic:eodē mō laborat:sicut illa laborat:tūc diligēter exqrit mēte sua:ut ea oia excipiat: q̄ ad te ptieāt o Appi. Opti:neq;.n.licebat alia aperire:sed eā tātū de qbus cōsultet:Cōsultor dr q con sulit & respōsū petit.Vir.Incōsulti abeūt. Cast.tel. .i.i cyrrha:iuxta quā ē castalius musis sacer. Vix in ue.qa iter rerū oīum sciētiā latebat:qđ scire uolebat Appius:iō cū difficultate iueniebat. Inter fa.iter tacita deorū fata. Diu q̄rēs:& cū tādē iuenisset qđ scire cupiebat Appius:q̄i renouatus eēt furor maiorē q̄si rabiē præ se ferēs spūas ex ore uomebat. Rabies uesa.rabies isaniā ostēdēs. Effluit.s.e. pectore. Anhelo mea.qa nimio spū trahebat. Domita .i. iā subacta iperio Apollis. Effugis igētes:phœmonoes postq̄ diu q̄siuit fata rerū oīum q̄ mēte cōceperat:& ex his tādē elegit:q; ad Appiū ptinebat:ita uaticiata ē:hoc āt factū ē q; Appio respōdeat phœmonoe. Effugis:ut inqt o Rōane euadis. Solusq; qe. hēbis i uallē euboici sinus maris cōstitutus. In uasta cōualle:nā ibi sepultus ē:& ita bellū ciuile morte preuētus effugit. Cætera suppssit:q̄ nō ptinebāt ad appiū. Custodes:nūc ad Appiū apostrophat: & eū q̄si iterrogat:cur nō oia dicat q̄ populo Ro. imminebant picula:nō.n. oēs clades expriebat ut po. ro.puidere posset:deide cās dicit:cur ea uoluerit eē occulta Apollo. Tripodes.i.Apollo cuius tripodes in tēplo delphico positi sunt. Fatorū arcana:idē est nā fata sunt secreta totius mūdi. Futuri.i.q cognoscis futura tāq̄ præsentia. Suprema: finē ultimū. Duces:q tot occisi fuerūt. Regū:q simul cū Ro. cecidere. An nōdū:respōdet tacite qōni an fortasse iō taces:qa nōdū dii statuere qd futurū sit:& nōdū satis planū sit moriturū eē Pōpeiū. Decreuere: diffiniuere. Dubitātibus astris:secūdū opinionem eorū:qui dicūt oia fieri infusiōe stellarū. Tot fata.i. tot uentura. Impii:po.ro.silent. Vindicis: alia rō est ne si oia dixeris phibeat Brutus ulcisci patriam a Cæsare oppressam:nā si hoc p̄siuerit Cæsar phibebit ne sibi instruantur insidiæ:iō &c. Facinus.s. præclarū hoc loco:nā laudat hoc factū Bruti q patriā a tyrānide liberauit. Vindicis:bruti ultoris patriæ. Furore:Cæsaris qa furore potius q̄ rōne ductus libertatem occupauit. Ad ultores bru.i.ad cōsulatū:sicut prius ille Brutus pulsis regibus ad consulatū redegit impium:ita nūc quoq; futurū est:ut occiso Cæsare iterum cōsulatus in urbe impiū teneat.

Tāta patet rerū series:atq; omne futurum
Nititur in lucē:uocemq; petentia fata
Luctātur:non prima dies:nō ultima mūdi
Nō modus oceani nūerus:nō deerat harenæ
Talis in euboico uates cumana recessu:
Indignata suum multis seruire furorem
Gentibus ex tāta fatorum strage superba
Excerpsit romana manu:sic plena laborat
Phœmonoe phœbo dū te cōsultor operti
Castalia tellure dei uix inuenit appi
Inter fata diu quærēs tam magna latentem.
Spumea tūc primum rabies uesana per ora
Effluit:& gemitus & anhelo clara meatu
Murmura:tūc mœstus uastis ululatus i ātris
Extremæq; sonant domita iā uirgine uoces
Effugis ingētes tanti discriminis expers
Bellorū romane minas:solusq; quietem
Euboici uasta lateris conualle tenebris.
Cætera suppressit:faucesq; obstruxit apollo.
Custodes tripodes fatorum arcanaq; mūdi
Tuq; potēs ueri pæan:nullumq; futuri
A superis celate diē: suprema ruentis
Imperii cæsosq; duces:& funera regum
Et tot hesperio collapsas sanguine gentes
Cur aperire times:an nōdū numina tantū
Decreuer nefas:& adhuc dubitātibus astris
Pōpeii damnare caput tot fata tenentur:
Vindicis an gladii facinus pœnasq; furoris:
Regnaq; ad ultores iterum redeūtia brutos
Vt peragat fortuna taces:tūc pectore uatis
Impactæ cessere fores: expulsaq; templis
Prosiluit:perstat rabies:nec cūcta locuta ē
Q uē nō emisit:superest deus:illa feroces
Torquet adhuc oculos:totoq; uagātia cælo
Lumia nūc uultu pauido nūc torua minaci

Tūc pectore:nūc psequit dicere quō se habuerit sacerdos postq̄ responsa dedit Appio. Cessere fores: qa eas furibunda impulit. Impactæ:impulsæ. Expulsa:eiecta impetu numinis. Perstat rabies:adhuc furor in insania permansit in pectore. Quem non emisit:idest expressit loquēdo.s.fata q̄ a phœmonoe retinebantur in pectore luctabantur exire:ideo furoris adhuc reliquiæ permanebant. Vagantia:errantia. Lumina:quia suspiciebant huc & illuc ferens uultū. Stat nunq̄ facies:quia mō læta modo tristis uidebatur.

Rubor igneus: qa mō q̃si irata rubescebat facies. Pallor: furoris nō qui solet eē: sed terrorē significabat. Nec fes. ge. qa uix fessa erāt: iō qescebāt uel physionōice: quis fessa: tamē nō qescebāt. Sed ut ti. dicit emisisse suspiria e pectore sacerdotē: q̃ solet emitteꝛ murmure suo boreas: tūc cū flare desit: & quis flare boreas desinat tamē adhuc murmur qddā facit pari rōne phœmonoe: qq̃ sensim dimisisset furorē: tamē aliqd furoris cogebat eā suspiria emittere: & effūdēdo suspiria quodāmō pectora leuari uidebāt. Pōtus ge. qa postq̃ mare boreas turbauerit: & uiolētus ille spūs discedere īcipiat: tū adhuc mare priorē pturbationē sentit: & murmur emittit. Flamia: spūm. Rauca: p rauce.

Stat nūq̃ facies: rubor igneus inficit ora:
Liuētesq; genas: nec qui solet eē timenti
Terribilis sed pallor inest: nec fessa quiescūt
Corda: sed ut tūidus boreæq; post flāmia pō
Rauca gēit: sic multa leuat suspiria uatē (tus
Dūq; a luce sacra qua uidit fata refertur
Ad uulgate iubar: mediæ uenere tenebræ:
Immisit stygiam pæan in uiscera lethen:
Q uæ raperet secreta deū: tūc pectore uerū
Fugit: & ad phœbi tripodas rediere futura
Vixq; refecta cadit: nec te uicinia leti
Territat ambiguis frustratū sortibus appi:
Iure sed incerto mūdi sub sydere regnum
Chalcidos euboicæ uana spe rapte parabas.
Heu demēs nullum belli sentire fragorem:
Tot mūdi caruisse malis: præstare deorum
Excepta quis morte potest: secreta tenebis
Littoris euboici memorādo condite busto
Q ua maris angustat fauces saxosa carystos
Et tumidis infesta colit quā numia rhānys
Arctatus trepido feruet qua gurgite pontus:
Euripusq; trahit cursum mutātibus undis:
Chalcidicas puppes ad iniquā classibus auli

Suspi. le. sic solet fieri q̄ si crebra suspiria mittius: leuari quodāmō uideꝛ grauitas cordis. Dūq; a lu. dū ab illa cognitiōe diuia & dū a tēplo exiret dicit diuinā qdē mētē reliqueꝛ: hūanā āt recipe: iter hæc duo extrēa tenebræ oculis obortæ sᵗ: & exāguis cecidit: Lucē uero appellauit: eo q̄ i ea uiderat oia atq; cognouerat. Ad uul. iu. i. ad cōem sensū & hūanā mētē: nā hūana mēs ē lux cōis & itellectus: ille uero diuinus erat. Mediæ te. iter discessū diuiæ mētis: & redditū hūanæ. Immisit sty. apollo. s. in obliuionē reꝝ oīum similē stygiæ paludi: nā styx appellatur palus īferni: de q̄ cū biberit aīæ maloꝝ oīum obliuiscūtur: q̄ ppessæ sūt apd īferos. Stra. li. viii. dicit in argiua ora apud pheneū cāpū stare stygis aq̄s: sic. n. uocaꝛ lætalis aq̄ stillicidiū quā sacram hoīum facit opinio. Rapet: auferret. Futura: q̄ i pectore illius cōstiterāt. Refecta. i. q̄ uix refici potuit a tāto furoꝛ

Nec te: nūc reddit ad Appiū: dicēs q̄uo Appius fefellit oraculū Apollis: sicut ipe credebat: qa dixerat ipsū solū effugere mīas belloꝝ ciuiliū: & soli licere ī euboico littore i pace cōsistere. Vicinia. i. uicinitas mortis. Sortibus: oraculis. Subsidere. i. tibi subiicere. Incerto iu. īcerta ptāte: uidelicet uter mūdi teneret īperiū: an Cæsar: an Pōpeius. Rapte: sublate.

Chalcidos eu. Chalcis euboicæ metropolis pdicatur: & pcul dubio dignitatis pricipatū reportat euboicæ dicit: qa ut inqt Stra. lib. x. Chalcis eiusdē appellatiōis i etolia quoq; dꝛ. Heu. d. qa ea tibi psuades: q̄ uix deus cuiq; pstare pōt: ut i toto orbe terrarū pturbato nihil pturbationis ex te sentiaꝛ. Excepta mor. i. nō itelligis deū minari tibi mortē: cū dicat te qesceꝛ posse. Secreta tenebis: o demēs iqt Appi tu credis te solū imunē fore belli ciuilis: sed te multū fallit opinio: nam mors erit q̄ tē pmet: & hāc tibi qetē dixit apollo: nā ī euboea sepultus iacebis: & hic Lucanus describit ubi sepulchꝝ hūerit Appius: q̄ ppetuo nomē illius mare tenet usq; ad tēpora nr̄a. Secreta. i. sepata loca. i. secessū illū. Memorādo: qa memoriā illius maris sepulchꝝ tenebit. Caristos: ciuitas ē: Caristos ut refert Stra. li. x. sub mōtē Salomi in Atticā pspectantē consistit: ad Carystum lapis nascitur: quē pectūnt: nent: texūt. ide mātilia cōficiūtur ægregie cōtexta: ea ubi sordescūt in flāmā piecta: nō secus mundātur: q̄ si maculas elueris. Soli. cap. xvii. dicit q̄ ibi fiūt carbasa q̄ inter ignes ualent: & q̄ chalcis eadē hita est apud priscos: Vt Chalydeus auctor ē: ære ibi primū repto. Angustat fauces: nā collis iminet mari: & i eo colle posita ē Caristos ciuitas quā ideo saxosam appellauit. Rhamnis ciuitas Atticæ ē: de q̄ Rhānusia fortuna est appellata eo q̄ pcipue in hac ciuitate colitur dea fortuna. Rhānis ut inqt Stra. li. ix. Nemeseos tēplū hēt & statuā qd Diodori opus pleriq; dicūt: aliq uero agoracriti parii: q̄ ex magnitudine & pulchritudine pfecta: magis ac magis & cū phidiæ opibus æmulatiōe contēdit. Tumidis infesta: irata supbis: nam ut plurimū q̄ i sūmo dignitatis gradu cōstituti fuerint sæpe ruūt pcipites. Pōtus arctaꝛ. s. inter saxa montis: sup quo imposita est aulis. Aulis auctore Stra. li. ix. lapidosa sane ora & Tanagræcoꝝ uicus est: portus sane ē qnqginta capiēs naues: quo circa græcoꝝ classem magno ī portu cōscēdisse simile ueri ē: ppe cōsistit chalcidis euripus. Rapido: unū sequiꝛ ex altero: ubi mare angustū est: ibi solet eē maior æstus maris.

Euripusq;: qa locus ille sic appellaꝛ ab eu bene rupi ipetus: qa ibi ipetus maris maior ē q̄ usq;: iō p excellētiā appellaꝛ Euripus: q̄ ægri maris sinus ē: inter euboeā isulam & Boeciā: siue phocidem i lōgū arctumq; pductus & septies inter diē & noctē reciprocas agit undas: iō ifidus dꝛ eē carinis. de huius Euripi natura legiꝛ: q̄ qdā phūs eiusdē noīs. s. Euripus cū eā diu multūq; cōsiderās iuēire nō posset: qa reciprocas ageret uices: postq̄ scire nō potuit naturā flumīs se pcipitē dedit ī medios fluctus: dicēs epidois euripos: quādoqdem euripus euripū nō hēt: euripus euripū hēat. i. qa Euripus phūs nō pōt intelligere euripum fluuium: ergo Euripus fluuius Euripum philosophū habeat. Chalcidicas: idest illius loci quo ad aulidem iniquā.

Classibus.s.græcorũ: nã cũ i aulidẽ græci uenirẽt:& mare pturbatũ eẽt:ibi aliq̃diu retẽti eẽnt:nec prius mare pacatũ fuit q̃ de sanguie regio placaret̃ diana:cuius serpẽtẽ Agamẽnõ occiderat:q̃uis fabulæ dicant: quũ ephigeniã imolaturus eẽt pr̃:diana cõmiseratiõe cõmota stati ceruã subiecit. Ad usq;:usq; ad: tãtus ẽ ipetus Euripi sinus maris ut usq; ad aulidẽ naues ipellat. Classibus.s.agamẽnonis ibi tẽpastate maris diu retẽtis. Interea cæs.dũ hæc gerũt̃ Cæsar subactis Petreio & Afrãio i hispãiã cũ exercitu uictore redibat ut Põpe.seq̃ret̃:Sed hic fortũa q̃ sp cæsari secũda fuerat nescio qd dubitasse uidet̃: an seq̃ret̃ cæsaris uolũtatẽ: nã milites disẽsionẽ fecere:ita ut iã plane p oẽm exercitũ dicerẽt se post hac Ces.seq nolle: postq̃ nullũ ex tot laborib9 atq; piculis p̃miũ cõseq̃rẽt:& q̃q̃ seditio illa ferme illuc puenerit:ut Cæs. desererẽt: tñ Cæs.sicuti sp i rebus difficilis maior apparebat: ita hoc tpe opp̃ssit hãc seditionẽ militũ ut multo q̃ antea obseq̃ntiores facti sint.Nonã siq̃dẽ tumultuãtẽ legionẽ apđ placẽtiã:q̃q̃ adhuc i armis Põpeius eẽt: ut refert Sueto.tutã cũ ignomía missã fecit: ægreq; post multas & suplices p̃ces:nec nõ exacta de sõtib9 pœna restituit mĩatus fuerat auctore Apia.decimũ quẽq; morte mulctare:sed gẽitu ab uniuersa legiõe edito:& p̃torib9 genib9 affusis q neruã deposcebũt: Cæsar post modicũ uix tãdẽ ab ira liberatus hoc solũ cõcessisse uisus:ut cẽtũ dumtaxat &.xx. seditiõis prĩcipes ab oĩb9 eligeret duodeciq; ex his a cæteris selectos suplicio afficeret.Decimãos ãt Rõæ auctor̃ Sueto.cũ igẽtib9 minis sũmoq; ẽt urbis piculo missionẽ & p̃mia flagitãtes ardẽt tũc Aphricã bello neq; adire cõctatus ẽ:q̃q̃ deterẽtib9 aĩcis & una uoce q̃ Quirites eos ,p militibus appellauit flexit ita: ut ei milites eẽ cõfesti respõderĩt. Hiberis:Petreio q cũ impio hispãiã tenebãt. Remeabat:redibat. Laturus uictrices aq̃las.i.exercitũ uictorẽ ducturus. In ali.or.s.i Europã cõtra Põ.nã hoc aĩo redibat: ut in græciã seq̃ret̃ Pom. Per ,ps.qa fortuna oĩa ex uoto & uolũtate Cæs.regebat. Tãtos cur.seditiõe.s. orta i exercitu quã describit. Nullo iã mar.se.cũ sp aduersus hostes Cæs.uictor extitisset i suis castris uinci timuit.s.ne seditiõe militũ desertus uiceret̃.Perdere suc.aĩttere fœlicitates. Scelere: q, cõtra patriã arma sumpsisset.Cum pene iterpetrat̃ ipse id autẽ fuit: cum haud procul absuit: quin milites Cæsarem desererent q̃uis p tot bella semper fidelissimi fuerint. Pene: prope modum. Fideles:per tot bella quæ in gallia:britãia:germãia nouissime gesserãt. Satiati sanguine:quia fastidire ceperant tantum sanguinis & cruoris. Seu mœ.rões nõ nullas affert q̃obrẽ aĩ fortasse militũ mutati fuerĩt:q̃ de cã orta fuerit seditio i milites & Cæs.icertũ ẽ:qa fortasse potuit cõtiger̃:qa nõ itermiserãt bella.s. q, icruẽto marte Petreiũ & Afraniũ uicerãt:& qa nõ redibãt i Italiã:& qa desueti erãt a pugna: iõ hebetiores facti icipiebãt nunc bonũ pacis cognoscere. Seu pre.alia cã ẽ:seu q, laboribus suis haud digna p̃mia cõseq̃bãt̃. Mœsto so. minus ẽ: qa sonus classicoꝝ nõ ẽ mœstus uel ,p classica mœsti soni paulo ãte itermissã:& nõ nihil itermorata. Claususq; & fri.en.qa clausus erat:iõ tepidus.i.suo spũ tepefactus. Expulerat.s.e mẽte militũ furias isaniã belli.

Præ.nõdũ cõsecutus. Dãnat cãm:q̃si ihõestã. Ducẽq;.q̃si igratũ Scelere ibu.qa ẽt postq̃ scelus cõmiserat a scelere enses liberare nolebãt:qđ ẽ nimis tardũ. Haud ma.exp.s.cæsar:& si oĩa ex uoto cedebãt: tamẽ nõ intellexit statũ suũ eẽ tã debilẽ sicuti nũc:cũ pene destitutus ab oĩ exercitu ipe solus staret. Despiceret:tãq̃ deorsũ aspiceret trãslatio ab eo q i sũmo gradu cõstitutus ipe supstes alios iferiores despicit. Culmine:ex altitudie gradus icerti. Trũcus:nã cæsarẽ q̃si corpus appellauit exercitus & milites corpis mãus. Titubãtia:istabilia. Raptis ma.amisis militibus suis. Gladio suo:deficiẽtibus armis militũ. Strictos:nudatos.

Nõ pa.iã inqt nõ clã murmurabãt i suũ ducẽ milites:sed palã uerba cõtumeliosa iactabãt:ut apperet eos a duce suo penitus alienos eẽ. Tecto:simulato. Nec q̃:dicit unã uel potissimã cãm eẽ cur populi metuant tyrãnũ:nec se ab illius iiuria ulciscũt̃.s.q, unusq̃sq; credit sibi soli iiuste ipare:nõ cæteris:nã si credeřt ita ab uniuersis odio hẽri:sicut a se nõ dubitařt apte iuadeř tyrãnũ:sed hæc cã nõ erat i ipis:nã milites Cæs.cõsii erãt sibi iuicẽ q, oẽs odio Cæs.hẽrẽt q,.s.sibi igratus fuerat postq̃ tot labores & picula ,ppessi fuere & sãguinẽ suũ ,p gloria & laude cæsa effuderũt. Dũ q̃sq; pa.tyrãnus uult timeri:& tamẽ tiet populũ suũ:ut in of. Cice.ait.Qui timeri uult tiet eos a qbus uult tieri. Iniusta gra.sinecdoche ẽ ut grauatus mẽtẽ.i.pp mẽtẽ.i.existimat sibi soli iniuste impare potẽtẽ. Exoluerat:liberauerat:quia oẽs sciebãt sibi iuisũ eẽ Cæsarem.

Interea domitis cæsar remeabat hiberis
Victrices aquilas aliũ laturus in orbem
Cũ prope fatorũ tantos per prospera cursus
Auertere dei nullo nam marte subactus
Intra castrorũ timuit tentoria ductor:
Perdere successus scelerũ:cum pene fideles
Per tot bella manus saciatæ sanguine tãdem
Destituere ducẽ:seu mœsto classica paulũ
Intermissa sono clausuq; & frigidus ensis
Cõpulerat belli furias seu præmia miles
Dum maiora petit. dãnat causamq; ducẽq;
Et scelere imbutos etiam nũc uendicat enses
Haud magis exptus discrimine cæsar i ullo
Quã nõ e stabili tremulo:sed culmie cũcta
Despiceret:staretq; sup titubãtia fultus
Tot raptis trũcus mãibus gladioq; relictus
Pene suo:qui tot gẽtes in bella trahebat.
Scit nõ esse ducis strictos sed militis enses
Nõ pauidũ iã murmur erat:nec pector̃ tecto
Ira latẽs:namq; dubias cõstringere mẽtes
Causa solet:dũ q̃sq; pauet qbus ipse timori ẽ
Seq; putat solũ regnoꝝ iniusta grauari (dax
Haud retinẽt:qppe ipsa metus exoluerat au-

Turba suos qcqd multis peccat̃ inultũ est
Effudere minas:liceat discedere cæsar
Arabie scelerum:quæris terraq; mariq;
His ferrum iugulis animasq; effundere uiles
Q uolibet hoste paras:parté tibi gallia nr̃i
Eripuit:partem duris hispania bellis
Pars iacet hesperia:totoq; exercitus orbe
Te uincẽte perit:terris fudisse cruorem
Q uid iuuat arctois? rhodão rhenoq; subactis?
Tot mihi ꝑ bellis bellũ ciuile dedisti
Cæpimus expulso patriæ cum tecta senatu:
Q uos hoĩum uel quos licuit spoliarẽ deoꝝ?
Imus in oẽ nefas:manibus ferroq; nocẽtes
Paupertate pii:finis quis quæritur armis?
Q uid satis ẽ:si roma parũ? iã respice canos:
Inualidasq; manus: & inanes cerne lacertos:
Vsus abit uitæ: bellis cõsumpsimus æuum:
Ad morté dimitte senes:en improba uota
Nõ duro liceat moriẽtia cespite membra
Ponere:nõ anima galeam fugiẽte ferire
Atq; oculos morti clausurã quærere dextrã
Cõiugis illabi lachrymis:uniq; paratum
Scire rogum:liceat morbis finire senectam
Sit præter gladios aliquod sub cæsare fatũ.
Q uid uelut ignaros ad q̃ portẽta paremur
Spe trahis? usq; adeo soli in ciuilibus armis:
Nescimus cuius sceleris sit maxima merces?
Nil actũ est bellis si nõdum cõperit istas
Oĩa posse manus:nec fas nec uincula iuris
Hoc audire uetãt? rheni mihi cæsar i undis

Quicqd mul.pac.nã si unus uel decẽ auderẽt aliqd cõtra tyrãnũ ulisci tamẽ nõ possẽt:at si uniuersa ciuitas cõsentit ulcisci audet iniuriã. Effudere:euomere iras q̃s simul in pectore tenebãt. Liceat di.Cæ.ẽ dissuasio ne Cæ.militẽt:nã sub eo militia dura ẽ & laboriosa argumẽtũ est a difficili. Liceat:apostrophat ad Cæ.& ẽ cõstitutio cõiecturalis:licet discedere nõ licet q̃stio ẽ. Disceditis uos a mi.discedimus sed iuste:nã ingratus es: attamẽ nõ licet uobis iuratis ab imperatore uestro discedere cõcedendũ ẽ:sed refellit oĩa:primo qa magna ꝑicula & labores ꝑpessi sunt:& patiũt̃:tamẽ nullũ premiũ accepere:Rursus arguit a necessario qa ẽt diutius sub eo militare uoluerint non possent:cũ ad decrepitã ætatẽ ꝑuenerint:rursus ab utili .s.qa uictoriæ p̃mia solus possidet. A rabie:a furore discedere. Quæris:a difficili arguit qa laboriosa ẽ militia:licet discedere nã q̃ris ferrũ iugulis nr̃is: q terra mariq; occidimur. Viles.s.tibi. Partẽ du.hi. bellis.s.fame cũ diluuiũ illud hispaniã oẽm inundauit:adeo ut extrẽa inopia laborarẽt multi pierũt:nã armis pene nullus cõsumptus ẽ. Iacet:apud Missiliã in Italia. Totoq; exer.or.nos quidẽ occidimur: tu uero uictor appellaris. Fudisse cruo.tot labores sunt tot ꝑicula:ut ubiq; sanguinẽ nostrũ ꝓ uictoria tua effuderimus:& sine p̃mio aliquo. Terris ar.s.in gallia:germãia:& Britãnia:q̃ sũt in septẽtriõe. Rhodão rhe.sub.i.subactis populis:q iuxta rhenũ & rhodanũ hĩtant Rhodanus galliæ:rhenus germaĩæ fluuius ẽ. Tot mi.qa belloꝝ q̃ per tot annos sustinuimus ĩ diuerso orbe terraꝝ:nihil nisi ciuile bellũ superest. Cæpimus expulso:cũ inqt urbẽ romã igressi sumus nec diuina nec humana licuit nobis diripere q̃do nil p̃dæ cõsecuti sumus:& oĩa ĩ ptãte tua fuerit o Cæ.qd inde utilitatis cõsecuti fuimus in urbe q̃ ẽ opulentissima? qd ex aliis superest qđ ꝑare possimus? Quos ho.uel deoꝝ uel tẽploꝝ nobis diripere licuit ĩ illã. Imus in oẽ ne.ergo scelus nostrũ ẽ utilitas uero tua:nã oĩa scelera cõmittimus ꝑp diuitias:sed tamẽ nos pauperes sumus tãq̃ pii & innocẽtes. Finis qs ar.er.q̃do nec capta Roma tibi sufficere potuit. Iã respi.ca.ẽt si nihil aliud cogit nos ab armis discedere:saltẽ hoc:iã.n.senectus & mors ipsa ĩminet nobis:inde inqt mẽbra nostra exhausta sanguine & corpora nostra senectute effœta. Inanes:ĩbecilles ꝓpter senectutẽ. Vsus abit uitæ:ille.n.ex uita abit:cuius uita nullius fructus ẽ. En ĩproba.s.petitio ut nõ in castris:sed domi nr̃æ moriamur. Cespite ut nõ nuda terra moriamur. Non du.li.i.mori liceat nobis ĩ cubiculis nostris: ne dũ apđ uxores & liberos:ut saltẽ sint q morientibus nobis oculos claudãt. Nõ aĩa ga.i.liceat nobis nõ armatis interire secũdũ eos loquit̃ qui dicũt aĩam esse aerẽ: cũ aĩa corpore exiret nõ pereat. Aĩa:spũ & spũs exire nõ possit nisi ꝑ galeã. Dextrã:uel filiorũ uel uxoris uel parẽtũ:qa sic mos erat:ut ꝓpinquiores moriẽtibus oculos clauderent. Cõiugis il.la.infudere. Rogũ: qa in castris rogus cõis extruit̃:& multorum cadauera uno rogo superimposita cremãtur: liceat ergo singulis nr̃is rogũ hr̃e. Sit p̃ter gla.sit aliqua mors p̃ter quã q̃ ẽ illata ferro. Quid ue.rursus ab inutili dissuadet:dicit.n.nunqd nescimus q̃ utilitas sit ĩ bello ciuili q̃si dicat nos ualde amẽtes essemus nisi intelligerẽus eoꝝ q bella ciuilia gerũt solũ labores eẽ præmia uero unius tãtũmõ ducis. Spe:falsa. Portẽta:bene appellauit portẽta.s.cædes ꝓmiscuas ut parẽtũ filiorũ fratrũ inter se. Nil actũ:Cæ.intelligit posse nos illius iniuriã uindicare. Nec fas:arguit a facili:facile ẽ a militia discedere:q si alios populos uĩdicauimus:facile poterimus nos quoq; ab iniuria Cæ.uindicare. Nec uin.ue.ut uindecimus nos ab eo:uidelicet discedamus: nec diuino:nec humano iure ꝓlabemur. Nec fas:nec.s.ut uindicemus nos a Cæ.& iõ deseramus : qa piũ ẽ deserere eũ qui contra patriã arma sumpsit a lege ius ẽ.ut priuatus cæteris æqualibus nil plus iuris hẽat q priuatus ẽ q̃ nos ipsi. Rheni mõ Cæ.quoad militauimus sub Cæ.in gallia ille noster dux fuit nã ꝓuincia gallia Cæ.senatus populiq; ro.decreto demãdata erat:at uero postq̃ ĩ Italiã uẽit:& urbẽ ĩgressus ẽ cepit eẽ priuatus:ergo cũ nullũ ius hẽat magr̃atus nihil illi obligati sumus. Socius:qa ita priuatus ẽ sicuti nos.

Dux erat hic socius:facinus quos inqnat æq̄t
Adde quod ingrato meritorũ iudice uirtus
Nostra perit:qcqd gerimus fortuna uocat᷑:
Nos fatũ sciat esse suum:licet omne deorũ:
Obsequiũ speres irato milite cæsar:
Pax erit:hæc fatis totis discurrere castris
Cœperat:infestoqꝫ ducẽ deposcere uultu.
Sic eat o superi quãdo pietasqꝫ fidesque
Destituũt:moresqꝫ malos sperare relictũ ẽ
Finem ciuili faciat discordia bello.
Q uẽ nõ ille ducẽ potuit terrere tumultus?
Fata sed in præceps solitus dimittere cæsar?
Fortunãqꝫ suã per summa pericula gaudẽs
Exercere uenit:nec dũ desæuiat ira
Expectat:medios properat tẽtare furores.
Nõ illis urbes spoliãdaqꝫ templa negasset
Tarpeiamqꝫ iouis sedẽ:matresqꝫ senatus:
Passurasqꝫ infanda nurus:uult omnia cæsar
A se sæua peti:uult præmia martis amari:
Militis indomiti tantũ mẽs sana timetur.
Nõ pudet heu cæsar soli tibi bella placere
In manibus damnata tuis? hos ante pigebit
Sanguinis his ferri graue ius erit:ipse p oẽ
Fasqꝫ nefasqꝫ ruis:lassare & disce sine armis
Posse pati:liceat scelerum tibi ponere finẽ.
Sæue qd inseqũris? qd iã nolẽtibus instas?
Bellum te ciuile fugit:stetit aggere fulti
Cespitis intrepidus uultu:meruitqꝫ timeri
Nõ metuens:atqꝫ hæc ira dictãte ꝓfatur.

Facinus:sicuti nos arma cõtra patriã sumpsimus:ita & Cæ.ergo cõe facinus ẽ bonũ ẽt æquale eẽ debet. Adde qđ ingra. Arguit a parte iuris:q̃ est gr̃a ut bene mœrentibus gr̃a reddat᷑:sed argumentũ intẽdit:nõ solũ Cæ.nullã nobis gr̃am:sed nec gr̃as qdem agit:quicqd.n.gerimus nõ nobis:sed fortunæ attribuit. Iudice.s.Cæ.ingrato. Nos fatũ:intelliget tũc deniqꝫ Cæ.nos illã eẽ fortunã cum attribuit oĩa cũ ab eo discesserimus. Obsequiũ.i.licet deos tibi secũdos speres fore: tamẽ cũ discesserimus:intelliges nõ ita esse:nã necessario cũ aduersariis tuis pacẽ iũgere coegeras. Infesto:irato. Deposcere du.paratus ẽt mortẽ iferre duci:si forte eos inuitos retinere uoluisset. Sic er. eos poeta ꝑcat᷑ hoc loco ut agãt:sicuti cepunt nã si alio mõ bellũ ciuile diminui nõ põt:saltẽ discordia militum hoc fiat. Pietas:q̃ debet᷑ charitati. Fides: q̃ patriæ debet᷑. Quẽ nõ.il.d.cũ ita dissẽsio tãta orta ẽ i castris Cæ.nullos dux tanti aĩ fuisset ꝑter Cæ.qn timuisset hãc militũ ꝑturbationẽ:sed i arduis atqꝫ dificillimis rebus semp fortior efficiebat᷑. Quis du. quãtunlibet magnũ. Tumultus:ꝑturbatio. Fata sed in præ.sed Cæ.q ardua oĩa & periculosa magno aĩo aggrediebatur:uenit in cõspectum militũ si forte aliquid cõtra se facere uoluissent: & minabundo uultu cæpit eos & q huius seditõis auctores fuerãt. securi ꝑcuti iussit : quo facto ꝑterriti cæteri multo plus q̃ antea obsequẽtiores illi facti sunt: Alii quoqꝫ ueniã petiere si quid cõtra eũ minus clementer dixisset: Cõstituerat Cæsar:ut refert Apianus:decimũ quẽqꝫ morte mulctare:quẽadmodũ supius dixius: sed gemitu ab uniuersa legiõe edito:& ꝓtoribus genibus qui ueniã deposcebãt post modicũ uix tandẽ ab ira liberatus:hoc solũ cõcessisse uisus utcentũ dũtaxat & uiginti seditiõis principes ab oĩbus eligeret quos supplicio afficeret. Fata di.i.augere occasionẽ fatorũ:qa nõ expectabat fata Cæsar ut sibi secũda essent:sed ea preueniebat. Per sum.peri.se exponẽs q̃to magis fortuna secunda erat. Desæuiat ira.i.non expectauit donec ira multũ deferuescit:sed dum incensi sunt. Tentare furores.s.uidere nũquid imperio suo cedant an nõ. Non illis urbes. Hic Luca.sicuti in multis locis inuehit᷑ in Cæsa.dicit aũt illũ nihilo magis timuisse milites q̃ ne desereretur ab eis: quos sciebat iã diu bellis ac facinoribus assuetos eẽ: & nihil esse qđ nõ facile eis cõcederet:dummõ eos retineret. Non illis:mõ cupiditatẽ eoꝝ Cæsar expleret:nisi militibus negasset. Vrbes.s.spoliandas: quicqd sceleris:qcqd prædæ ab eo petiissent:id facile ĩpetrare potuissent mõ ne ab eo discederẽt. Tarpeiãqꝫ se.i.Iouis capitolini tẽpla nõ negasset diripiẽda. Matresqꝫ senatus:matronas primicias eis cõcessisset. Passurasqꝫ if.nu.adulteria & stupra. Vult oĩa Cæ.i.placeat ut inducti sceleribus milites q̃si inuiti ab ipso separari nõ possint. Premia.s.ꝑdam q̃ premiũ martis ẽ. Militis indo.tantũ mens sæua timet᷑:id unũ erat qđ timebat Cæs.ne ad seniorẽ mentẽ milites redirẽt:& iciperẽt scelus cognoscere. Nõ pu.ad ipsũ apostrophat & q̃si eũ reꝑhendit ꝙ solus ipe sit cui bella ciuilia placeãt. Manibus.i.a tuis militibus damnata:manus Imperatoris milites appellat. Hos:milites tuos prius pigebat sanguinis q̃ te. Vis ferri:licentia armorũ illis displicebit:tibi uero nõ. Lassare: defatigeris iperatiuus modus ẽ. Sine ar.s.uiuere. Finẽ:rebus bellicis. Sæue qd:non ꝑterea ẽ qđ appetere possis nolentibus:militibus tuis & cogis eos ibella ruere. Bellum ci.nõ ne uides ꝙ bellũ ciuile te fugit:& tu illđ seq̃ris. Stetit aggere fulti:post iuentionẽ reddit ad ꝓpositũ:dicens:quõ Cæ.magno aĩo se militibus obtulerit. Intrepidus uultu.i.uultus talis erat ut metui potius posset q̃ metuere. Aggere:nã ascẽdit aggerẽ de cespite erectum ut ab oĩbus posset audiri & uideri. Qui mõ in ab. Redarguit milites suos: & ꝓbat ipsos eẽ dimittẽdos ostendit ab utili ꝙ utile sit eos dimittere q seipsos ostẽdũt ibelles:ex eo ꝙ nihil ausi fuerũt q̃ uerba in iperatorẽ:& primo captat beniuolẽtiã ab ipsoꝝ ꝑsona uidelicet q Cæsarẽ amant aduersi fiant:his qui seditionem concitaturũt.i. odium ducimus aduersariũ:cũ ostendimus aliqd spurce:superbe factum. ostẽdit eos pro imꝑatore suo i primo cõfidẽter facere uoluisse:deinde fidem sibi nõ seruasse uidelicet ꝙ sibi minitabant᷑. Miles hẽs:tu q pauloante audebas confidenter cõtra me pectus meum aptũ uide accede.

Qui mõ in absente uultu dextraq; furebas
Miles: habes nodũ prõptũq; ad uulnera pe- (ctꝰ
Hic fuge si belli finis placet: ẽse relicto.
Detegit imbelles animos nil fortiter ausa
Seditio: tãtumq; fugam meditata iuuẽtus:
Ac ducis inuicti rebus lassata secundis.
Vadite: meq; meis ad bella relinquite fatis.
Inueniẽt hæc arma manus: uobisq; repulsis
Tot reddet fortuna uiros: quot tela uacabũt.
An ne fugã magni tanta cũ classe sequẽtur
Hesperiæ gẽtes: nobis uictoria turbam
Nõ dabit: impulsi tãtum quæ præmia belli
Auferat: & uestri rapta mercede laboris
Lauriferos nullo cõmittetur uulnere currus:
Vos defecta senes: exhaustaq; sanguie turba
Cernetis nostros iã plebs romana triũphos:
Cæsaris an cursus uestræ sentire putatis
Damnũ posse fugæ: ueluti si cũcta minẽtur
Flumia quos miscẽt pelago subducere fõtes
Nõ magis ablatis unq̃ decresceret æquor
Quã nũc crescit aq̃s: an nõ momẽta putatis
Vlla dedisse mihi: nunquã sic cura deorum
Se premit: ut nostræ morti: uestræq; saluti
Fata uacẽt: procerꝝ motus hæc cũcta sequũt
Humanũ paucis uiuit genus: orbis hiberi
Horror: & arctoi nostro sub nomine miles
Pompeio certe fugeres duce fortis in armis
Cæsareis labienus erat: nũc trãsfuga uilis
Cũ duce prælato terras atq; æquora lustrat
Nec melior mihi uṝa fides: si bella nec hoste

Modo: paulo ante. Hic fuge: deliberat dimittendũ eẽ: qa imbelles & ignaui sunt ꝓbat: nã si fortes eẽnt
nõ uerbis cõtra impatorẽ exercebati essent: sed re. Si bellis: finis. p. iusta cã ẽ cur re dimittã: qa nõ es dignus
sub Cæsare militari. Nil fortior ausa. s. ista seditio tua ṗter q̃ uerbis cõtumeliosis. Tantũq; fugã. s. medi/
tata ẽ. Ac ducis inuicti: qa secũda fortũa mea fastidio uobis eẽ cæpit: iõ indignati estis q mecũ post hac uĩ/
catis. Fatis: fœlicitate mea. Vadite: ꝓbauit dimittẽdos eẽ qa ĩbelles & ignaui: rursus ab utili ꝙ meliores
ĩueniet. Viros. s. fortes. Repulsis: dimissis. Quot re. ua. i. quot arma mihi superũt: tot mihi fortuna ui/
ros fortes dabit. An ne fugam: ꝓbat a minori ad
maius. Si Põpeius fugiẽs milites inuẽit q ipsũ seque
renť: q̃to magis Cæ. milites ĩueniet q sp uicit & fu/
giẽtẽ Pom. ꝓseqť. Nõ dabit ĩpulsi: a facili ꝓbat. nõ
. n. ĩuitabunť milites ut me seq uelĩt: qa nõ ad bella:
sed ad ṗmia ueniẽt: iã bello ꝓpẽodũ pacto & laborꝝ
uṝorꝝ ṗmia ipsi accipiẽt. Premia belli: ꝓpẽodũ cõ/
fecti: trãslatio sũpta a colũna: q̃ cũ semel cõcussa fue/
rit facile euertiť. Rapta mercede. s. laboris uṝi. Lau
riferos. i. uictrices. Vos de. pp seniũ & inter in uos
relicta militia: & facti plebei oẽs uidebitis uṝos triũ
phos ab aliis usurpatos eẽ. Exahusta sang. uulneri
bus acceptis. Plebs ro. in plebẽ ro. trãsibitis. Vṝos
triũphos: q uṝi fuissent si mecũ usq; ad finẽ militare
uoluissetis. Cæs. an cursus: confutat militũ suorꝝ rõ
nes a simili: dixerãt. n. qcq̃d gerimus fortuna uoca/
tur: & nũc sciat Cæ. nos suũ fatũ eẽ. Respondet Cæ.
& dicet licet ipi discesserit tamẽ fortunã suam non
discessurã. Cursus: fortuna secũda q̃ ipsum comita
tur. Veluti: a simili: quẽadmodũ inq̃t mare oceanũ
ẽt si oẽs fluuii auerterenť nõ tamẽ decresceret: eodẽ
mõ si uos discesseritis: nec mea fortũa minueť: se cõ
pat mari oceano: ipsos: uero fluuiis q̃obrẽ nõ decre
scit æquor: qa oẽs flu. a mari deriuãť: & ĩ eo redeũt
ẽt si fluii negarẽt redire ĩ fontes: tamẽ non sentit di
scessũ eorũ ita Cæ. nullũ detrimẽtũ uṝa absentia sen
tire cogeť. Cursus. c. i. successus: fœlicitatẽ: nã nihilo
minus res mihi ꝓcedẽt uobis absentibus q̃ antea.
Subducere: remouere fontes. An uos mo. nunq̃d
creditis me dũ mecũ militastis sustinuisse aliquã in
clinationẽ uictoriæ meæ: nã non uos uictoriæ cau/
sa fuistis: sed ego fui cã ut uos uinceretis. persistet in
similitudine quẽadmodũ oceanus est origo fluuio
rũ: ita a me uictoria ꝑfecta ẽ. Nunq̃ sic cura. d. q̃d
creditis deos curare huiusmõi conditiõis hoies: sed
curæ diis sũt tãtũmõ principes. Premit: submittit.
Morti salutiq;: nullã hẽnt curã dii uiuatis ne: an mo
riãini. Vacẽt. i. uacua sint & intẽta. Humanũ. p. ui.
ge. i. uiuit ad impiũ paucorꝝ: q̃do dii curãt: nisi prĩ/
cipes: seqť ut multi uiuãt ad impiũ paucorꝝ: & rõnẽ
suã cõfirmat. Orbis hiberi: nũc ꝓbat exẽplo id ita
eẽ ꝙ dii tantũmodo magna curãt: & iõ humanũ ge
nus arbitrio paucorꝝ uiuit: unũ. n. ex reliquo sequiť qa dii prĩcipiũ solũmõ curã habẽt: a principibus igiť re
liq pendẽt: dicit ãt cũ me sequimini uictoris estis: ꝙ si Pom. seq̃remini fugeretis. Hiberi: hispanis. Fuge/
res põ. du. sicut ille fugit ita & tu fugeres cũ illo. Fortis ĩ ar. & ne forte me ostẽtare credatis. exẽplũ capite a
Labiẽo: q ubi me secutus ẽ sp uictor fuit mutato uero duce uictus ẽ: hic Labiẽus legatus erat Cæs. & solus
ad Põ. trãsiit: & hoc legato Cæ. Galliã uicerat: & ut refert Plu. Labiẽus a Cæ. missus tegerrimos Galliæ po
pulos penes Arari fluuiũ ꝓfligatos attriuit: & ĩterẽpto Põ. cui adhæserat secutus ẽ ĩ Libyã Scipionẽ & Cato
nẽ: dũ Cæ. militibus occurreret equo ꝑ ilia cõfosso humi deiectus ẽ auctore Api. li. ii. Nunc trãsfuga du
ce: ꝑ totũ orbem fugit cum duce quem mihi preposuit. Nec melior mihi. u. f. trãsit ad cõfutationẽ qa illi
dixerant Cæsarẽ sibi ducẽ fuisse in Germania: nũc uero cũ priuatus redierit non ducem sed socium esse:
sed ꝙ inquit Cæsar: dicitis nolle neutrũ sequi: non ideo fides uestra probatur: nã quicũq; discedit e castris
meis: & non transit in castra Põpeii hic ostendit animũ suum alienũ a me magis. neutrum nolentes sequi
damnat q̃ si sequerẽtur Pompeiũ: quia sequẽdo neutrũ ostenditis meos esse nolle. quia nec uincẽtes mecũ
ṗmio: nec cũ Pom. uicti uenia mei esse nõ recusatis: ergo sequiť ꝙ nec mei estis ṗmio: nec beneficio ueniæ.

Nec duce me geritis:q̄sq̄s mea ſigna relinq̄t
Nō pompeianis tradet ſua partibus arma:
Hic nunq̄ uult eſſe meus:ſunt iſta profecto
Curæ caſtra deis:qui me cōmittere tātis
Nō niſi mutato uoluerūt milite bellis.
Heu quātū fortuna humeris iā pōdere feſſis
Amolitur onus:ſperātes omnia dextras
Exarmare dat̃:quibus hic nō ſufficit orbis
Iam certe mihi bella geram diſcedite caſtris:
Tradite noſtra uiris ignaui ſigna quirites.
At paucos q̄bus:hæc rabies auctoribus arſit
Nō cæſar:ſed pœna tenet:procumbite terra
Infidūq; caput feriēda tendite colla.
Et tu quo ſolo ſtabunt iā robore caſtra
Tyro rudis ſpecta pœnas:& diſce ferire
Diſce mori:tremuit ſæua ſub uoce minātis
Vulgus iers:unūq; caput tā magna iuuētus
Priuatū factura timet:uelut enſibus ipſis
Imperet inuito moturus milite ferrum
Ipſe pauet ne tela ſibi dextræq; negētur
Ad ſcelus hoc cæſar:uincit patiētia ſæui
Spē ducis:& iugulos nō tātū præſtitit enſes
Nil magis aſſuetas ſceleri q̄ perdere mētes
Atq; perire timet:tam diri fœderis ictu
Parta quies:pœnaq; redit placata iuuentus
Brūduſiū decimis iubet hāc attigere caſtris
Et cūctas reuocare rates:quas auius hydrus:
Antiquuſq; taras:ſecretaq; littora leucæ:
Quas recipit ſalpia palus:& ſubdita ſi poſt
Mōtibus auſoniā qua torquēs frugifer orā
Dalmatico boreæ:calabroq; obnoxiꝯ auſtro

Quiſquis mea ſigna:q̄obrē nō ē melior fides:q̄ ex hac oſtēdatis meos eē aliter uelle uel p̄mio uictores: uel uenia uicti. Eſſe me.uincēs mecū p̄mio:uel ut uictus cū Pō. ueniā poſtulet. Sūt iſta pro.nūc oſtēdit ex eo curā ſui hūiſſe deos.q; uoluerint uos milites īfidos a caſtris ſuis diſcedere. Oratorie qđ illi ī detrimē tū Cæ.dixerūt ip̄e idē in ſuā utilitatē cōuertit. Vos dicitis me tū demū mea fata cognoſcere:cū a me diſceſ ſeritis:recte dicitis:q̄a cognoui mihi deos ꝓpitios:& mihi milites īfidos ꝓpterea me liberaret acri onere.
Mutato mi.nec ip̄ius ꝑfidia mihi noceret. Heu quā.exonerarūt medii magno onere: q̄a ſpes ueſtras p̄/ miū nullū q̄tūlibet magnū īpleř potuiſſet. Fortūa: fatū. Amolit̃:remouet̃. Dat̃:cōcedit̃. Spante oīa: q cū adhuc mecū uiciſſent nō credebāt p̄mia ulla ſi bi ſatiſfactura eē. Nō ſuf.or.q̄a q̄to maiora p̄mia ca perēt:tāto maiora ſibi deberi exiſtimabāt. Mihi bel la gerā.i.ad utilitatē meā : nec uobis obligatus ero: ergo diſcedite. Viris:fortibus. At pau.poſt cōfu/ tationē ſuorū:nūc exeq̄tur ſentētiam ſuā: uidelicet ut ſecuri percuterēt̃ pauci huius ſeditiōis auctores: his dictis ſimul etiā impletis:oēs terrore ꝑculſi obe dīeter paruerūt impio Cæſaris. Paucoꝝ:q nō amo re meo timēt:ſed metu pœnæ:ergo dabūt pœnas.
Nō cæ.i.amor Cæſaris. Sed pœna.i.pœnæ metus
Caput:ſeditionis. Procumbite ter.ut nō auderet erūpere in ſeditionē. Tradite:dicticos eſt. Specta pœ.o ty.& horū exēplo diſce fidelis eē. Diſce mo.ſi aliq̄d perpetraueris ſicut iſte. Tremuit ſæ.ſub uo. Nūc milites Cæ.repræhēdit Luca.dicēs tantā mul/ tudinē iuuenū timuiſſe unū hoīem:cū facile illū tol lere poſſent:& nec recuſarūt:ſed īpio illius ꝑuerūt: ut īuiti illos occiderēt:quorū auctoritate ſeditio or ta fuerat. Iners:ignauū.Priuatū fa.q ſi nolebat īter/ ficere Cæ.ſaltē diſceſſciſſet ab eo q; priuatus fuiſſet.
Priuatū.i.q ſine impio eēt:nā ſi diſceſſciſſent nō ha buiſſet q̄bus imparet:ergo priuatus reliq̄bat̃. Enſi bus ip.ī.ut uidelicet ip̄i milites:niſi īpio cæ.ēſes mo ueř nō poſſint. Ip̄e pa.at ip̄e Cæ.metubat id qđ mi lites pati erāt exeq̄:ne illi recuſarēt:uidelicet ne occi deř uellēt huius ſeditiōis auctores. Scelus: ad pūiē dū ſeditioſos. Vicit pa.patiētiores fueř milites q̄ cæ. ſꝑabat. Iugulo nō tā.q̄a dixerat īfida tēdite colla illi exhibuere colla & iugulū interficiētibus ſe. Timet mē.militū ſuoꝝ licet ſimularet nō magnificare mi liteſ ueterāos:tamē nihil erat qđ magis timeret:ſcie bat.n.illos aſſuetos militiæ:& nō facile īueniri poſ/ ſe tales uiros. Tā di.fœ.ſed cū paucos ſeditiōis au/ ctoř̃s cecidiſſet:ita aīos militū ꝯfirmauit: ut nūq̄ an tea fuerīt obſeq̄ntiores. Diri fœ.ꝑꝑ execrationē:nā porca īmolari ſolebat & cædi:cū fœdera iūgerēt̃ nūc milites cæſi ſūt:nō porca:qđ genus ē fæderiſ. Vir.ex p̄ſſit:& cæſa iūgebāt fœdera porca. Parta.q.nā me/ tu pœnæ placatus ē miles. Redit:in fidē īpatoris.
Brūduſiū de.nūc Luc.ꝓſeq̄t̃ dicere qūo Cæ. ſūpta ꝗ paucis pœna ꝓ lege ꝯſtituit:ut qđ reliquū belli ſuperat ꝓſeq̄ret̃:p̄mū igř Brūduſiū iuſſit ire milites ſuos: & reuocare rates oēs: q̄ brūduſiū uenerāt:& loca noīat ubi claſſis Cæ.cōſtiterat. Hāc.ſ.iuuētutē:q̄ ſedata ſe ditiōe obſeq̄ntiſſima fcā erat ſibi. Decimis ca.i.x.die:nā cū ſicut dies noīant̃ ī re militari:q; ſingulis diebus caſtra metari ſolebāt antiq:& quocūq; iter facerēt:ubi mox eos dep̄hendiſſet:ibi caſtra ponebāt:iō quoti/ ens legimus.ii.uel.iii.uel.iiii.caſtris: ſignificat.ii.uel.iii.uel.iiii.diē. Attigere:p̄uenire brūduſiū. Hydrus: hydrus urbecula ē apuliæ:ex qua ad leuca.ea enim urbs non grādis eſt ſtad.c.l.ad brūduſiū uero.xl.ſtad. ſunt auctore Stra.li.vi.dř & hydrons. Bares:uel ut nūc uocāt baretū.urbs exigua ē iacet ī ſalētinoꝝ fini/ bus ad quā pedeſtri magis q̄ maritimo itinere a tarēto facile ꝑuenit̃:e tarēto ad brūduſium nauigationis circuiton ē. Salpina palus:q̄ ē a ſalpia.Salapia ciuitate dicta amore pœni hānibalis inclita.hæc ciuitas.n. apuliæ prima fuit:q̄ ad hānibalē defecerat:& ab hac ciuitate palus dcā ē. Sipus:apuliæ ciuitas:credit̃ Dio medis fuiſſe ædificiū: dicit̃ alio nomine ſipōs diſtat a ſalpia ſtad.c.&.l.Græci uero eā ſipiuntē nūcupāt ab eiectis e fluctu ſepiis ut li.vi.a Stra.refert̃. Subdita.m.quia ſita ī cāpo & ī plano eēt: & declarat ea p̄te qua.

Garganus:flugifer.i.fertilis.nã mõs ẽ apuliæ fœcũdissimus ad stad.ccc.ꝑtendit̃ in pelago:ut inq̃t Stra. Torq̃t ausoniã o.qa ĩ angustũ orbẽ uoluit̃: & ibi iuxta adrianũ mare lĩguã facit:ubi sitũ ẽ brũdusiũ. Dalmatico b.qa obnoxius boreæ:qa a septẽtriõe ĩdalmatiã ꝑflat:& obnoxius calabro austro:qa a septẽtriõe boreã:a meridie austrũ hẽt calabria. Exit ĩ undas cũ ambitu adriatici:nã ibi linguã facit:ubi sitũ ẽ brũdusiũ: per hos amnes & hæc loca classis cæsaris transitura erat. Ipse petit:historia hæc habet:deuictis Petreio & Afranio:& cõpositis ꝓuinciæ rebus:Cæsar primũ uenit ĩ teraconẽ:& eo legatiões undiq; ad Cæsarẽ cõuenerũt:q̃bus expeditis:deinde rediit massiliã : q̃ iam deuicta erat:ut supra dictũ ẽ.Nam fatebat̃ se nõ posse uiribus Cæsaris resistere.hanc tamẽ in deditionẽ accepit:deinde imposito duarũ legionũ ꝓ̃sidio:reliquas copias ĩ italiã misit Ipse uero cũ ibi esset audita lege lata de dictatura a.M.Lepido pretore factũ se eẽ dictatorẽ reliquas copias ĩ italiã misit:ip̃e uero romã ꝓficiscit̃:& ip̃o dictatore habẽte comitia creati sunt cõsules:primus ip̃e dictator:deĩde Sulpitius collega illius:& hoc est q̃ poeta breuiter tãgit. Tutus sine mili.qa iã nullus erat ĩ italia exercitus : quẽ metueret:imo oĩa ĩperio Cæs.ĩ italia parebãt. Iam doct.f.t.i.togatis:nã ex quo põ.discesserat: oĩa Cæs. occupauerat:iõ q̃si oblita erat libertatis. Dictator: Cæ.q ãte a.M.Lepido lege lata dictator factus erat.

Appulus adriacas exit garganus in undas
Ipse petit trepidam tutus sine milite romã.
Iam doctam seruire togæ:populoq; precãti
Scilicet indulgens summũ dictator honorẽ
Contigit & lætos fecit se consule fastos.
Nãq; omnes uoces per quas iã tp̃e tanto
Metimur dominis:hæc primũ repetit ætas.
Qua sibi nec ferri ius ullum cæsar abesset.
Ausonias uoluit gladiis miscere secures.
Addidit & fasces aquilis:& nomẽ inane
Imperii rapiẽs:signauit tẽpora digna
Mœsta nota:nã quo meli9 pharsalicus ãnus
Consule notus erit:fingit solemnia campus
Et nõ amissæ dirimit suffragia plebis.
Decantatq; tribus:& uana uersat in urna

Sũmũ.h.i.cõsulatũ:qa ex dictatore cõsul factus est Cæs.dictator aũt erat magr̃atus exordinarius & semestris. Apiãus ãt dicit q̃ Cæ.seditiõe apd̃ placẽtiã sedata romã reuersus ẽ:trepidãte adhuc populo: neq; senatu aut cõsule illũ eligẽte:se ipsũ dictatorẽ nomĩauit:ueꝝ siue ut ĩuidiã dilueret: siue ꝑ magr̃atu minime ĩdigeret:per.xi.solũ dies illi ꝓ̃fuit: se cõsulẽ in futurũ designauit:Pom.quoq; Isauricũ collegã sibi assũpsit.M.Lepidũ in Iberia.In sicilia Aulũ Alpinũ. In sardinia Sextũ ꝑduceũ delegauit: Galliæ nuꝑ adeptæ Decimũ Brutũ presidere iussit. Deniq; ut idẽ refert Apianus ciuilibus cõfectis oĩbus romam regressus Cæsar appellatus ẽ pater patriæ:& dictator in omnẽ uitã electus consulq; ad decenniũ:corpus eius sacrũ & intemeratũ habitũ.Cæsar dignitates cæteras consulatu per decenniũ excepto sibi assummẽs:consules in futuꝝ se & Antoniũ equitum magistrum eius declarauit.Suetonius uero dicit continuũ consulatum recepisse:præfecturam morum : insuper prænomen Imperatoris statuã inter leges eminẽtiorem locũ in orchestra & alia ampliora etiam humano fastigio decerni sibi passus est sedẽ auream in curia tẽpla & aras & simulachra iuxta deos. Indulgẽs populo:respondet ad illud q̃d dixerat. Iã doctũ seruare togæ: qa Cæsar quasi simulabat se nolle accipere consulatũ. Precanti:quia populus precabatur consulatum sibi. Indulgens:idest faciens hanc gr̃am populo. Lætos fastos:quia fasti libri erãt in q̃bus magistratus oẽs scribebantur ꝓ̃cipue consulum. Nãq; oẽs uoces: hoc tp̃s quo Cæs.cõsulatũ accepit fuit principiũ:ut falsis nõibus iꝑatores Ro.appellarent̃:cũ reges sint ĩmo uero tyranni appellandi:non cõsules:non ꝓ̃tores:nõ iꝑatores:cũ leuis eẽ uideat̃:tamẽ grauis atq; molesta res est.Ipsi.n.tyrãni oĩa libidine sua faciebãt:tũc primũ inq̃t huiusmodi noĩa inuẽta sunt:quibus domios atq; tyrannos falso appellamus. Qua sibi nec:quia imperatoriæ dignitati miscuit consulatum & omnes dignitates. Gladiis:uidelicet armis:quæ propria sunt imperatorum nã imperatores proprie dicuntur qui exercitibus præsunt q̃q̃ corrupto uocabulo imperatores dicantur qui uniuerso terrarũ orbi imperẽt.

Repetit ætas:ex eo tempore primum inceperunt appellari domini. Ferri:magistratuum arma: quæ sunt secures. Ferri:militum quæ sunt arma imperatorum. Ausonias secures: italas:quæ propria sunt magistratuũ Gladiis:idest armis militum:quæ sub imperatore constituuntur. Addit & fasces oculis: uidelicet militaribus insignibus addit fasces:quæ sunt consularia insignia. Aquilæ:insignia romana. Nomen inane : quia non legitime factus erat imperator:qui non secundum leges factus erat consul imperii: non legitimum imperium. Digna nota:scilicet consulatus.Notam temporum:Cæsaris consulatum appellat:idest maculam:& declarat. Non quo melius:consule:uidelicet quo talem consulem populus romanus accepit:ut exercitum simul cum libertate amitteret. Pharsalicus annus: uidelicet quo in pharsalia pugna ciuilis gesta ẽ:ut simul cũ exercitu romano libertas ꝑiit. Notus erat:dignus consulatu Cæ.erat: quo cõsule tãta clades inglueret̃ & cognosceret̃. Fingit solẽnia:ĩcipit ostẽdere quomodo nõ secũdũ leges factus erat cõsul. Solẽnia.i.comitia solẽniter indita. Suffragia:uidelicet eq̃tũ & senatoꝝ. Decãtatq; tribus.i.ꝑ ꝓ̃conẽ iubet citari tribus:nã ꝓ̃cones quodãmodo decantare uidẽt̃:cũ noĩatim tribus citabant. Vana urna:qa populus infrequẽs erat:qa in urna cõtinebãtur sortes.xxxv.tribuũ:& ꝑmistis in urnã sortibus deinde singulæ excipiebant:& cuius prima sors educeretur: illa primum citabatur cælum seruare:idest aues & signa cæli.i.non licet auspiciũ capere:quia mos erat romanoꝝ:ut nec publice:nec priuate quid facerent nisi prius captis auspiciis. Ergo nõ licet.i.cape auspiciũ:quia nõ erãt augures qui auspicia caperẽt.

Nec cælũ ſeruare licet tonat augure ſurdo:
Et lætæ mirantur aues bubone ſiniſtro.
Inde perit primũ quõdã uenerãda poteſtas
Iuris:inops tãtũ careat ne nomine tempus
Meſtruus in faſtos diſtĩguit ſæcula conſul
Necnõ iliacæ numen quod præſidet albæ.
Aut meritum latio ſolemnia ſacra ſubacto
Vix in flãmifera cõfectas nocte latinas.
Inde rapit curſus:& q̃ piger appulus arua
Deſeruit raſtris:& inerti tradidit herbæ
Ocior & cæli flãmis & tigride fœta
Trãſcurrit:curuiq; tenet minoia tecta
Inuenit:& pauidas hyberno ſydere claſſes:
Turpe duci uiſum eſt rapiẽdi tẽpora belli
Brunduſii clauſas uẽtis brumalibus undas
Inſegnes hæſiſſe moras:portuq; teneri
Dũ pateat tutum:uel nõ fœlicibus æquor
Expertes animos pelagi:ſic robore complet
Fortius hyberni flatus:cælumq; fretumq;.
Cum cepere tenẽt:quã quos ĩcũbere certos
Perfida nubiferi uetat incõſtãtia ueris:
Nec maris ãfractus:luſtrãdaq; littora nobis
Sed recti fluctus:ſoloq; aquilone ſecandi
Hic utinã ſũmi curuet carcheſia mali:
Incũbatq; furẽs:& graia ad mœnia perflet
Ne pompeiani phæacum e littore toto
Lãguida iactatis cõprendat carbaſa remis
Rũpite quæ retinẽt fœlices uincula proras
Iamdudũ nubes:& ſæuas perdimus undas:

Augure ſurdo:quia ẽt ſi augur aliqs eẽt diſſimulabat ſe audire tonitrũ aduerſa ſignificãtẽ:& q̃uis aduerſæ aues eẽnt:iurabat tamẽ bonas aues apparuiſſe:q̃ cõſulẽ Cæſarẽ admitterẽt. Lætæ:fœlices. Bubone ſiniſtro:mala ſignificãte ſiue uolatu:ſiue cantu auguriũ dabat. Inde pit.p.& ex eo tpe ꝑire cæpit cõſulatus. Inde:ex eo ꝙ cõtra leges occupaſſet magiſtratũ Cæſar. Iuris inops:ptãte:cũ Cæſar oĩa foret. Noĩe tp̃s:qa tp̃s denominabat̃ a cõſulibus:ut dignoſci poſſent tpa. Noĩa:uidelicet in faſtis ſcripti cõſules:quũ ſolũ tpa denotẽt. Mẽſtruus cõ.i.q uno mẽſe tãtũ duraret:qa extrẽo anni mẽſe creabat̃. Nec nõ ilia.dicit populũ feciſſe latiali ioui ſacra:tã & ſi nõ mereret̃: reddit cãm qa ꝓmiſerat:ut latiũ ſubigeret̃ a Cæſare:hæc ſacrificia latialia dicebant̃:ex eo ꝙ ex oĩ latio ad hæc ſacra cõueniebãt. Nec n.ſimiliter. Solẽnia ſa.uidelicet latinas. Numẽ niliacæ albæ.ſ.latialis iouis:iõ latialis iuppiter dr̃ q præſit albæ.nã albã primus cõdidit Aſcanius Aeneæ & Lauinæ filius:ubi latialis iouis ĩ medio tẽplũ cõdidit:ubi latine ſolẽnia ſacra ioui ĩſtituta ſũt. Latiæ feriæ:ut refert Var.a latinis populis dictæ:qbus ex albão mõte ex ſacris carmẽ petere fuit ius cũ romanis. Sub acto la.nec hæc ſacrificia fiebãt ioui ut defenderet latiũ. Flãmifera no. qa nocte ſacra fiebãt:iõ faces gerebãt. Inde rap.cur. hæc ubi fecit Cæſ.ipſe brũduſiũ nauigauit:quo claſſem ſuã cõuenire iuſſerat. Rupit cur.ſemp Cæ.celeritatẽ tribuit.Lõgiſſimas.n.uias:ut refert Suet. incredibili celeritate cõfecit.expeditus meritoria rheda cẽtena paſſuũ milia ĩſigulos dies:ſi flumĩa morarent̃ nãdo traiiciens: uel innixus inflatis utribus:ut ſæpe nũcios de ſe ꝓuenerit. Piger ap.qa piger iõ fœcũditate ocioſus:qa ſine labore ſpõte ſua ſegetẽ ꝓducit. Inerti her.q̃ ſine agricolaꝝ labore naſcit̃. Ocior cæli.i.uelocior fulmine. Fæta:q̃ peperit. Clauſas:tã ĩtenſũ frigus fuerat:ut oĩa glacie obruta eẽnt: adeo ut nauigare nõ poſſent. Minoia te.nã a cretẽſibus habitatũ fuit brũduſiũ:& Minos rex crete fuit. Vndas:qa in littore maris conditũ ẽ brũduſiũ.

Clauſas um.brũduſii : qa ĩ anguſtũ orbẽ ibi mare uoluit̃. Clauſas:cõgelatas ſi de mari referẽdũ ẽ ad uẽtos:qa nauigatio maris clauſa dr̃ cũ uẽti aduerſi nauẽ ĩpellũt. Turpe ui.du.Cæ.cõpoſitis in urbe rebus : quũ ſibi ingr̃atus oẽs uẽdicaſſet brũduſiũ iter ĩtẽdit brũæ tpe: & ibi milites ſuos ĩuenit:q deteriti erãt a nauigatiõe pp tẽpeſtatẽ.Nũc ꝓſequit̃ Luc. dicẽs Cæſarẽ nõ potuiſſe hãc morã pati: dũ mare qeſceret:igit̃ milites ſuos adhortatus ẽ:ut ſe ferro cõmitterẽt. Turpe ignominioſũ quodamõ. Rapiẽdi:feſtinãdi. Vel nõ fœ.donec mare trãquillũ efficeret̃:ut ẽt ĩfœlices ꝑ id tuto nauigare poſſẽt. Robore.i.audacia:& fortitudine aĩ. Fortius hy.hæc orõ hẽt ſuaſionẽ:ergo ĩ deliberatiuo gn̄e cõſtitutã ĩtelligimus:ſuadẽt.n.militibꝰ ut nauigare uelĩt nec ꝑturbationẽ maris timer̃.Suaſio ãt ab hõeſto:ab utili:a facili:a iucũdo:a neceſſario ſumit̃.Arguit primũ a ꝑtibꝰ prudẽtiæ:q̃ ĩ tres diuidit̃:ĩmemoriã ꝓuidẽtiã:ĩtelligẽtiã.Arguit ab ĩtelligẽtia.Oſtẽdit ſe.n.ꝑitũ eẽ maris & uẽtoꝝ:qa uidelicet ſit tutius nauigare flãte aqlõe tpe hyẽis q̃ uernis uẽtis:qa aqlo ꝑdurare ſolet:uerni uero ꝑmutari. Fortius hy.hiẽalibus nos ĩdigẽus uẽtis ꝓſeuerãtibꝰ ſed hiberni uẽti magis durãt q̃ uerni:ergo ſpãda ẽ bõa nobis nauigatio:nã ut cõmẽtariis legit̃ cæ. ii.iãuarii die brũduſiũ nauigauit. Incubere:ĩſiſtere certos. Nec ma.an.ꝑterea nõ reqrĩus uarietatẽ uẽtorũ: ſicut faciũt q mar̃ circuũt:ſed ex directo nauigãtes ſolo aqlõe ĩ græciã ꝑferri poſſumus. Anfractus:circuitus. Hic uti.tãtũ abeſt ut deos orẽ:ut hic aqlo diutius duret. Curuet:adeo ĩpetuoſe ꝑflet:ut malũ nauis ĩclinet. Carcheſia:uidelicet ſũmitates.carcheſia ẽ ea q̃ uulgo caueã appellãt:q̃ ĩ ſũmo mali poſita ẽ. Ferẽs:uehemẽter ſpirãs. Ne põ.r̃ddit rõnẽ cur oportet aqlonẽ uehemẽtius ſpirar̃:qa rates erãt ꝑ littora pheacũ:ubi claſſis põpeiana cõſtiterat:nihilõinus metuebat ne uẽtus d̃ficeret:quũ naues ĩ medio mari cõtinerẽt̃:ne facultas ſibi dare t̃ nauigãdi:ĩ hoc mari naufragiũ paſſus ẽ ulixes:quũ ĩ græciã ꝓficiſceret̃. Lãguida de.uẽto.

Rẽis:ne ĩpi rẽis uiliores naues nr̃as circũuẽiãt. Rũpite q̃:ergo dũ uobis fauẽt uẽti:ſoluite naues & nauigar̃ ĩcipite. Iãdudũ .n.nũqd ſẽtitis nebuloſũ hoc tp̃s:& uẽtoſũ uobꝭ ꝓpitiũ eẽ. Sæuas:q̃ ob uis ſæuæ uidẽt̃.

Sydera prima poli: hac persuasione animos militum cæsar erexit: ut se intrepidos mari committerent: describit tempus nauigationis: dicit enim principium noctis fuisse. Prima sydera poli: occidente sole statĩ uesper prima stella apparuit. Suas umbras: idest noctem: iam luna exorta erat: sicut lux propria solis dicitur: ita umbræ sunt lunæ. Totosque rudentes: quia cum carbasa intendere uolunt rudentes intendunt: ut antenna sublata uenti uela impellere possint. Rudentes: funes quibus intenditur uelum. Et fluxo: enim castra obli. le. pe. expressit gestum nautæ: cum soluta uela aperit tenso rudente. Vela obliqua leuo pede: ut Virgilius Vna oẽs fecer̃ pedẽ. i. una oẽs ĩtenderũt funẽ. Leuo pede quo ĩtenso statĩ apta sũt uela. pes ãt funis ẽ quo uelũ tendit̃. Catullus Siue utrũq; iuppiter simul secũdus ĩcidisset ĩ pedẽ. Cornu: silicet antẽnarũ: q̃ tãq̃ cornu sunt ĩ summo malo. Suparus: est linteũ fœmorale: ẽ etiã uestimẽtũ puellare quod subucula dicitur hic alibi accipitur pro summa uelarũ parte: quæ rugosa est. Sũma: sũmas partes significat secundos habuisse uentos. Vt primum: statim ĩquit uenti cessauere & destitutæ sunt in medio mari naues. Exiguum: pro exigue: unum sequitur ex reliquo: nam q̃a leuior spirat uentus: ideo parum tumescebãt uela. Terra relicta: quia iam a littore ĩ mare medium deduxerant naues. Ligata: compressa. Alto torpore: q̃a nil mouebant̃. Sic stat: p similitudinẽ ostẽdit q̃uo mare ĩmobile cõstiterat: dicit. n. nõ aliter mare stabat immotũ q̃ scythia palus Meotis cũ glacie astricta fuerit: nã gelu acri adeo premit̃ Meotus: ut iter trãsmeãtibus facile p̃beat: eodẽ modo de mari dicit duæ similitudĩes sũt prior de Bosforo: secũda de meoti: bĩa autẽ sũt bossora: unũ q cimericũ appellat̃ q̃si cimbricũ ut r̃fert Strabo græcorũ ligua Cimmerii Cimbri nominãt̃: hi ad paludẽ usq; meoti militiã agitarũt: alterũ uero thraciũ Bossorũ ẽ appellatũ secundum fabulas. Iuppiter ĩ forma bouis Europã ea transtulisse dicit̃. Vnde bosforus a βουσ bos: & φορεω: fero: uela περαω trãssero circa autem margines Meotides diuersi populi habitant qui sæpe gelu stringente paludem: non aliter q̃ per continentem terrã conuenire solẽt. Ister: danubius: significat frigoris uehementiã: quæ tanta est ut danubiũ celeriter currentẽ plærũq; ĩglaciet. Fert̃ enĩ (ut libro. iii. refert Strabo) ister ab occasu ĩ ortũ & ĩ euxinũ põtũ a sinistra reliq̃ns Germaniã oẽm: ĩcipientẽ a rheno: geticũq; totũ: & quod est Tyrẽgetarũ & Bastarnorũ atq; Sauromatarũ usq; ad flu. Tanaĩ: lacũq; Meotidẽ a dextra uero Thraciã oẽm & illyricũ r̃liq̃q; ultimã græciã. Gelu: q̃n ẽt maris unda gelat̃: quod ẽ mirãdũ. Frangit eques. s. ungula cornipedũ. Meotida bessi: Nã circa margĩes Meotis habitãt diuersi populi ĩter quos & bessus. Strabo libro septĩo r̃fert: Bessos magna ex parte montẽ Aemũ diuidentẽ mediã. Thraciã ĩcoler̃: & latrões uocari p pter latrocinandũ. Migrantis: huc & illuc & ultro citroque transeunt. Latente: sub glacie. Sæua quies: scilicet erat respexit ad uolumtatem Cæsaris. nam quam tranquillitatem cæteri: optant: hanc Cæsar abominabatur. Mœsto pro: quo mœstum reddebat Cæsar. Iacentis: immotæ aquæ. Veluti desere. ri. e. natura: mare inquit prestabat immotum quasi ipsius maris natura mutata esset nã mare continue fluxũ pariter atq; r̃fluxũ patit̃. Vices: uicissitudines quas ab initio habuit & fluxus & refluxus. Commeat: ultro citroq; quia nũc feruet æstus: nũc deficit. Horror̃. s. uentorũ. Solis imagĩe: idest luna unde etiã solis soror dicit̃. Cassibus ĩnumeris: mar̃ ita erat trãquillũ: ut nec uẽtis ullis: nec syderibus: aut uarietate: unda ĩ ullã partem moueret̃: & stagni potius q̃ maris speciẽ præberet. Fixæ: stabiles. Classes: silicet pom. quæ littora & portus obsidebant. Inertia tonsis: quia uelis nauigabant cæsariani: naues mouere non poterant: at uero Pompeiani remis naues impellebant. Tonsis: remis a tondendis undis. Grauis: intollerabilis. Langore: immobilitate maris. Noua uota tiimori: qui ĩ medio maris sunt tranquillitatem exoptant: hi uero tempestatem: quia si uentus uehementior fuisset: ita se posse existimabant periculum euadere: ergo noua uota nouus etiam timor: ne propter tranquillitatem maris deprehenderentur ab hostibus. Ventorum uires: ut uẽtus incumberet: uehementior qui solet a nautis timeri. Nimias: uehementes nil recusabant: non tempestatem: non uentos uehementes: dummodo possent exire.

Sydera prima poli phœbo labente sub undas
Exierant: & luna suas iam fecerat umbras:
Cum pariter soluere rates: totosq; rudentes
Laxauere sinus: & flexo nauita cornu
Obliquat leuo pede carbasa: summaq; pãdẽs
Suppara uelorum perituras colligit auras.
Vt primum leuior propellere lintea uentus
Incipit: exiguũq; tument: mox reddita malo
In mediam cecidere ratem: terraq; relicta:
Nõ ualet ipsa sequi puppes quæ uexerat aura
Aequora lenta iacent alto torpore ligata:
Pigrius immotis hæsere paludibus undæ.
Sic stat iers scythicas astrigẽs bosphorↄ ũdas
Cum glacie retinente fretum nõ ĩpulit hister
Immensumq; gelu tegitur mare: cõprimit ũda
Depræhendit quascumq; rates nec p̃uia uelis
Aequora frãgit eques: fluctuq; latẽte sonantẽ
Orbita migrantis scindit meotida bessi
Sæua q̃es pelagi: mœstoq; ignaua p̃fundo
Stagna iacentis aquæ: ueluti deserta rigente
Aequora natura cesant. pontusq; uetustas
Oblitus seruare uices non commeat æstu.
Non horrore tremit: nõ solis imagine uibrat
Casibus innumeris fixæ patuere carinæ.
Illinc infestæ classes: & inertia tonsis
Aequora moturæ: grauis hic langore p̃fundi
Obsessis uentura fames: noua uota timori
Sunt inuenta nouo: fluctus nimiasq; precari
Ventorum uires: dum se torpentibus unda

Excutiat:idest eripiat. Et sit mare:idest sit natura maris:quod semper agitatur & fluctuat. Spes omnis: quod alii metuunt:illi sperabant. Naufragii:idest tempestatis. Cælo languēte quia uētus nullus erat. Nocte fugata:idest nocte præterita. Iubar:splendor solis. Læsum:idest obscuratum:quia non serenus exortus est dies. Ceraunia:promontorium Epiri in angustiis adriatici sinus:nam ibi incipit Epirus unde dictum est acroceraunon quod frequentibus infestetur fulminibus:nam ακροσ montem significat:& κεραυνοσ fulmē Ceraunia:idest mouit fulmina quibus apta sunt acroceraunia.hoc nō placet quia hyemis tempus erat: quo fulmina non cadunt.Sed mouit ceraunia idest admouit ceraunia ad conspectū nautarum: orto.n. sole uiderūt eos mōtes:uel mouit qa tremēte pelago:ceraunia uidebāt moueri. Inđ rapi:sub hac mutatiōe cæli & aeris. Rapi:a uentis. Curua: insinuata .s. uentis.

Aequora classem:potest eē hypallage.i.classis cœpit sequi æquora. Secundo:bis intelligitur & secundo uento:& secūdo fluctu:qa a puppe uentus flabat. Lapsa.i.celeriter currens. Confixit uncis: idest ancoris.

Harēas palestinas:in epiro iuxta oricon locus ē palestæ appellatus:in quē nunc descendit e nauibus cæsar: quod etiā ī commētariis legitur emēdatis. Postridie inquit terrā attigit græcorum saxa inter: & alia loca piculosa:quietā nactus stationē & portus oēs timēs: quos teneri ab aduersariis arbitrabatur ad eum locū q̄ palestia appellat̄:oībus nauibus ad unā īcolumibus milites exposuit:q̄uis in deprauatis: pharsalia legat̄. a paleste igit̄ fit palestius.Sic Ouidius de fastis palestinas deas appellat.Est etiam palestina regio cōtermia syriæ. Genesus.flu.est Epiri. Apsus: fl.alter Epiri: q̄ medius erat inter castra cæsaris & pompeii. Apso gestare ca.& cū per se uterq; amnis nō sufficeret sustinere naues humilitate aquarum uterq; adiutus est: ille palude uicina.Hic uero niuibus:q̄ de mōtibus ꝓpiquis soluebātur. Fallēs leni unda:quia uix cursus deprehenditur.Vnū sequitur ex reliquo qa leni unda īfluit:iō fallens. Præcipitāt:uelocē faciūt:Littoræ .s.palestini maris. Nouit:quia paruū terræ spacium labitur. Hoc:fortuna uoluit ut hi duo duces nobilissimi quorū fama totū orbē īpleuerat castra directa pōerēt. Miseriq; fuit:qa ꝓpiq erāt miseri hoīes sparūt illos posse ciuilis belli nefas cognoscer̄ & cognitū reliq̄re:sed spes hæc irrita fuit:qa in ꝓposito psiteret.

Excutiat stagnis:& sit mare nubila nusquam
Vndarumq; minæ:cælo languente fretoque
Naufragii spes omnis abit:sed nocte fugata
Læsum nube diem iubar extulit:imaq; sensim
Concussit pelagi:mouitque ceraunia nautis
Inde rapi cœpere rates:atque æquore classem
Curua sequi.quæ iam uento fluctuq; secūdo
Lapsa palestinas uncis confixit harenas.
Prima duces iunctis uidit consistere castris
Tellus:quā uolucer genesus: quā mollior apsus
Circūeunt ripis apso: gestare carinas
Causa palus:leni quam fallens egerit unda:
At genesum nunc sole niues:nunc ibre solutæ
Precipitant:neuter longo se gurgite lassat.
Sed minimum terræ uicino littore nouit.
Hæc fortuna loco tantæ duo nomina famæ
Composuit:miseriq; fuit spes irrita mundi
Posse duces parua campi statione diréptos
Admotum dānare nefas:nam cernere uultus
Et uoces audire datur:multosq; per annos
Dilectus tibi magne socer post pignora tanta
Sanguinis infausti sobolem: morteq; nepotis
Te nisi niliaca propius non uidit harena.
Cæsaris attonitam:miscendaad prælia mentē

Admotū dā.qa q̄to ꝓpinquores erāt tāto clarius ciuilis belli nefas cognoscebāt quādo inq̄t remotiores erāt:si in ꝓposito belli ciuilis gerēdi psiterūt:ueniā me rebāt qa nefas nō cognoscerēt:at uero cū nūc ita propīq essent ut alter alteꝝ īspiceret:uitpuatione non carebāt. Direptos:diuisos. Parua statione:paruo īterstıcio & spacio. Multosq; per annos: postq̄ in matrimonium filiā suam Iuliam Cæsar dederat Pompeio:nunq̄ tam prope te uidit.q̄ hoc loco Pompei:nisi in ægypto cum caput tuū Cæs.oblatum est a rege Ptolemæo:tunc propinquius te uidit sed mortuū. Pignora: uincula affinitatis. Sobolem:Iuliam. Sanguinis infausti:quia in ipso flore iuuentutis mortua est:nam cum grauida esset & uestes Pompeii conspexisset cruentas quas ille sanguine deturpauerat:existimauit Pompeium uulneratum fuisse:ūd peperit abortiuum:& cum filio continuo mortua est. Mortemque nepotis:quia paulopost filius ex ea natus secutus ē matrem. Propius:præterq̄ hoc loco. Niliaca araē:ubi sepultus ē pompeius. Cæ. attonitum:cæsar cum prope castra constitissent in conspectu hostium properabat ipse in aciem ducere milites:sed causa moræ fuit:quod partem sui exercitus reliquerat Brundusii neque enim naues exercitū omnē traicere poterant.Cæ.enim cum exposuisset in terram milites eadem nocte naues brundusium remisit: q̄bus reliquæ legiones & equitatus cum.M.antonio transportari possent:& huic officio præpositus est Iulius Callenus legatus:sed diutius moratus est Anto.q̄ cæsar cupiebat:q spē omnē ī celeritate res cōficiēdi ponere solebat.Verū ut libro.ii.refert Appiāus:cū Cæ.& Pom.iuxta Dirrachiū castrā posuissent:pom.tyrōes ad bellum īstruēte:suos a Brūdusio uēturos expectās cæsar magna celeritate ad eos mittit:cursumq; accelerare iubet:nō accedētibus illis īpe īscio exercitu adnauigar̄ statuit.utpote q nemīnē facilius eos adducer̄ sparet:e cœnaculo discedēs corporis fatigatiōe ptēsa amicos epulari suadet:deīđ priuato habitu curru defer̄ mox nauē īgressus Cæ.nunciū se eē simulat:cætera p seruos faciēda edisserit:eo modo latēs nocte potissimū instāte:cū a uētis agitaret̄ mare:seruos gubernatorē adhortari monet:ꝓpere cursum arripiunt:q̄si hostes finitimos later̄ cupet:gubernator elatis remis p uim fluuium celer exuperat:cū autē ad hostia & maris aditum peruentum

esset: mare ipsum summis concitatum fluctibus: magno impetu ac turbine cursum intercipit: gubernator ue luti instantibus hostibus per uim conabatur euadere: ueꝝ cum nihil proficeret fatigatus ac desperatus tandē clauum e manibus abiicit. Tum Cæsar sublato uelamine ad gubernatorem cōuersus: & intonās. alacri animo & forti aduersum fluctus esto inquit. Cæsarem quippe & fortunā eius tecum uehis: hac uoce stupefacti remi ges gubernatorqꝫ magna ui nauem educere contendunt: ita ut fluuii hostia denuo euaderet: uento deinde & fluctibus eam extollentibus ad littus tandem uicta compellitur. Instante die cum lux cuncta apertiora redde ret: trepidare cæpere: ueluti māifesti futuri hostibus. Tum cæsar fortunam accusans ꝙ felicitati eius inui disset: nautas retrouerti iubet nauis itaqꝫ aspirāte uē to facile cōpulsa fluuio reddidit. cæsarem igitˀ nōnul li ob audaciam admirabantur: quidam querelis pro secuti sūt: ꝙ facius militari potius q̄ impatoria laude dignum esset aggressus. Is uero cum ulterius laterˀ nō posset: posthumium eius loco adnauigarˀ iubet: gabi nioqꝫ ut exercitum nauibus adducat imperare: sin id abnuat hæc ipsa Antonio ꝑcipere: post Antoniū uero Caleno: sin id omnes negent epistola alia ad exercitū scripta erat uelle se eos supra naues positos posthu mio obseq̄ & in locum in quem uentus duceret uela tradere nihil nauibus parcētes: nō eni nauibus sed ui ris cæsari opus esse: i hunc modum cæsar pro ratiōe fortuna uti deliberauerat: quæ omnia pompeius iter cipere festinans in pugnam paratam ducebat aciem.

Ferre moras scelerum partes iussere relictæ.
Ductor erat cunctis audax antonius armis
Iam tum ciuili meditatus leucada bello
Illum sæpe minis cæsar precibusqꝫ morantē
Euocat o mondi tantorum causa malorum
Quid superos & fata tenes? sūt cætera cursu
Acta meo: summam rapti per prospera belli
Te poscit fortuna manum: nō rupta uadosis
Syrtibus incerto libye nos diuidit æstu:
Nunq̄d in ex̄pto tua credimus arma ꝓfūdo?
Inque nouos traheris casus? ignaue uenere
Te cæsar non ire iubet prior ipse per hostes:
Percussi medias alieni iuris harenas.
Tu mea castra times: pereuntia tempora fati
Conqueror: in uentos impēdo uota fretumqꝫ
Ne retine dubium cupientes ire per æquor
Si bene nota mihi ē ad cæsaris arma iuuētus
Naufragio uenisse uolet: iam uoce doloris
Vtendum est non ex æquo diuisimus orbem

Iussere: coegerunt quia properabat ipse bellum ciui le statim peragere. Scelerum: Mordet semper Cæs. Luca. Relicte: Brundnsii cum Antonio. Attonitā furentem & in insaniam propemodo conuersam.
Miscenda: idest commitenda quia properabat ipse bellum ciuile conficere quasi attonitus. Iam tum ci uili: ex eo tempore inquit exercere cœpat Antonius bellum ciuile: quod postea gessit ad Leucada ꝓmōto rium cum Octauio. Meditatus: quasi preludia quæ dam nunc faceret bello ciuili. Leucas: promontoriū est epiri: ubi ciuilia bella gessit Antōius & cleopatra aduersus octauium. Euocat: e Brundusio. Minis scripserat litteras asperiores ad Antonium cæsar ꝙ seruis cum reliquo exercitu i epyrum ueniret. O mūdi: hæc uerba sunt quibus dicit Lucanus illum per litteras uocasse. Causa laborum: quia si uenisses iam omnes labores extincti essent. Tenes: moraris. Superos: nobis fauere uolentes. Acta: expedita. Cursu: celeritate.
Rapti belli: raptim gesti & accelerati. Prospera: per fauorem & felicitatem. Non rupta: hæc oratio siue epi stola cæsaris quam habuit ad antonium habet suasionem cum indignatione: ostendit enim illa oīa facilia eē: dūmodo uelit ad se traiecere alteram partem exercitus: primum fortunam secum esse dicit: quæ semper sua uota seq̄ consueuerat: quod in supioribus ostendit: cū dixit. Sunt cætera cursu acta meo. nunc uero arguit a facilitate nauigationis: dicit eni breue admodū spaciū est inter te & nos: nā: ut refert Strabo libro. v Brūdusio intrans mariam ripam nauigatio ē: una quidē ad ceraunia: littusqꝫ deinceps reliquū & Epiri & græciæ: altera in Epidanū: q̄ prima longior: nam mille &. d. ccc. stad. sunt. Non rupta uadosis: non sunt inquit tibi nauigā dæ syrtes: per quas naues plærunque periclitantur. Lybie: nominatiuus est græcus. Non rupta: interrupta.
Vadosis syrtibus: syrtes a σύρω traho. dictæ sunt: quia modo trahūt modo emittunt undam. Incerto æstu: quia unda aliquando profunda est: aliquando sicca. Nunquid: a prudentia nunc arguit: quia dicit se peritū esse huiusmodi nauigationis: quam pauloante expertus fuerat: an dicere potes me non ad hanc nauigationē te hortari O Marce Antoni: quia periculum maris ignorem? nunquid non experti sumus huius maris peri cula? Credimus: committimus. Tua arma: exercitum & milites quibus præes. Nouos: iuisitatos: quibus unq̄ antea uersati fuerimus. Non ire iubet: idest præire: hoc est iubet sequi & non incipere. Venire: idest sequi nauigationem meam. Iuris: Pompeiani: nam in potstate Pompeii tota regio maritima erat. Tu mea castra: ego prior nauigaui: & non audes in mea castra uenire. Tempora fati: silicet secundi nobis. In uentos: idest uota mea inaniter fundo: nam id spargi dicitur inuentos: & in aquas quod frustra dicitur. Catullus Sed mulier cupida quod dicit amanti: In uento & rapido scribere oportet aqua. Ne retine: a possibili: quia posset dicere Anto. non possum uenire: quia milites resistunt: immo: parati sunt uenire: etiam si uolueris: non enim ipsi ad nos te uenire ꝓhibent: sed tu eos. Si bene mihi nota: si bene tuorū militū igenia noui etiā cū ꝑiculo ad me uenire non dubitarent. Naufragio: subaudi cū. Iā uoce doloris: concludit ꝑ indignationē. uidelicet si cū iniuria cōtumelia iuncta esse ostenditˀ: per quē locū insupbiam & arrogantiā iducit. supbus ostenditˀ: ꝙ uelit Ausoniā cū imperio tenere solus ipse Anto. cū Cæ. tantummodo tenet Epirum cū uniuerso senatu. Vtendū uoce doloris: non possum sine dolore esse ꝙ tu tibi uendicaueris Italiā: & ego cū uniuerso senatu Epirū teneā.

Epirum cæsarq; tenet:totusque senatus:
Ausoniam tu solus habes:bis terq; quaterque
Vocibus excitum postquam cessare uidebat
Dum se deesse deis:ac non sibi numina credit
Sponte per incautas audet tentare latebras:
Quod iussi timuere fretũ:temeraria prono
Expertus cessisse deo:fluctusq; uerendos
Classibus exigua sperat superare carina.
Soluerat armorum fessas nox languida curas
Parua quies miseris:in quorũ pectora somno
Dat uires fortuna minor:iam castra silebant:
Tertia iam uigiles commouerat hora secũdos
Cæsar sollicito peruasta silentia gressu:
Vix famulis audenda parat:cũctisq; relictis
Sola placet fortuna comes: tentoria postquã
Egressus uigilium somno cedentia membra
Transiluit:quæstus tacite quod fallere posset
Littora curua legit:primusq; inuenit in undis
Rupibus exesis hærentem fune carinam
Rectorem dominumq; ratis secura tenebat
Haud ꝓcul inde domus:non ullo robor̃ fulta
Sed sterili iunco:cãnaque intexta palustri
Et latus inuersa nundum munita phasello
Hæc cæsar bis terq; manu quassãtia tectum
Limina cõmouit:molli cum surgit amiclas
Quẽ dabit alga toro qsnã mea naufragus iqt
Tecta petit? aut quem nostræ fortuna coegit
Auxilium sperare casæ? sic fatus ab alto
Aggere iam trepidæ sublato fune fauillæ
Scintillam tenuem commotos pauit in ignes.
Securus belli prædam ciuilibus armis

Totus senatus:idest senatores:qui cum cæsare erant:uel potes intelligere de senatoribus qui cũ Pompeio erant:quod magis placet. Bis terq;:uocatus Anto.uenire tardabat:cæsar ueritus ne interciperetur a põpeianis nauibus:non potuit diutius hãc morã pati:sed se paruo nauigio cuiusdam pauperis amiclæ cõmisit:sed parũadmodũ ab fuit : qn naufragio periret:fortũa tamẽ q̃ semp ei fauer̃ cõsueuit:illũ a ꝑiculo liberauit. Terq; quaterq;.i.sæpius.Virg.O terq; quaterq; beati. Dũ se deesse deis.i.numia parata esse:ut uotis suis respõderẽt:& se nõ respõderẽt diis. Spõte:respicit ad illud. Quod iussi timuere quãdo Anto.Cæ.iussu uenire nolebat sponte ipse ad Antoniũ uenire uoluit. Exptus temeraria:cũ a Brũdusio nauigauit ꝙ temeraria nauigatio feliciter cessit:nihil euim est quod magis homies temerarios:faciat:& ĩcautos:q̃ secunda fortũa. Cessisse successisse pro uoto. Fluctusque uerendos:& tempestatem maris quã uix magnæ naues uincere possent: tamẽ spabat exigua cymba se posse superar̃. Classibus:nauigiis maioribus:ne dum paruæ cymbæ. Soluerat armorum:describit quo tempore cæsar ad casam amyclæ nautæ admodum pauperis uẽit sub habitu gregarii militis:ne dignosceretur:cum iam exercitus omnis quiesceret. Nox.lan.cu.quia cura cũ diu aĩum agitauerit:prĩo qdẽ somnũ expellit: sed cũ diu fatigauerit aĩum resoluitur ĩ somnũ. Languida: q̃ lãguidos facit hoĩes. Parua qes miseris:qa nunq̃ qescebãt nisi parũ illud spacium qđ somno cõcedebat̃.

In quoꝝ pe.qa pauperes solẽt eẽ magis uacui curis: ideo ẽt securius dormiũt. Minor:hũilior cõditio q enĩ ĩ sublimiori fortũa cõstituti sunt:magna mole curarum & solicitudie dormire nõ possunt. Iã castra silebant.i.somno occupata erãt.a precedẽti qđ seqtur

Tertia hora.i.prĩa uigilia qa unaquæq; uigilia ternas horas habebat.nam in quattuor partes nox diuidebat̃ apud antiquos:& unaquæq; pars uigilia dicebatur. Commouerat:excitauerat. Audẽda: audet cæsar quæ uix famuli eius auderẽt.s.ire solus. Relictis cunctis:quia solam fortunã sibi comitẽ requirit

Postq̃ tentoria:postquam egressus est e castris secũ indignabatur ꝙ uigiles fefellisset:cogitabat ita etiam decipi posse ab hostibus:tamen placuit hoc:ut occultus perficere posset quod animo cogitabat. Vigilũ. ceden.membra:idest uicta somno membra uigilum q ad custodiã positi erãt. Curua littora:littoris epitheton est. Hærentẽ:quia religata erat fune. Fultã non ullo robore:quia nõ metuebat fures. Robor̃.s. parietum. Canna palustri:non tigillis tecta erat sed manipulis cannæ palustris. Et latus: latus casæ circundatum erat fragmento cuiusdam inuersæ nauis.

Nec cæsar:tugurium amyclæ describit:quem cæsar petierat ut traiiceret fretum nauicula quod uix magna nauigia traiiecere auderent:sed hoc faciebat quod fortunæ suæ nimium confideret:cum ergo ad hanc casam cæsar uenisset.& crebro hostium pulsare cœpisset:totã ferme domum conmouit:neque.n.altius fundata erat:commotus tandem uoce atque tumultu amyclas surrexit e stratis. Limina:pars pro toto idest fores huius casæ. Quassantia tectum dum fores cõcuteret tectum omne nutabat : cum fundamenta non essent altius infixa. Molli alga:pro plumis uetebatur alga:est herba quæ in fundo maris nascitur: & interponitur uasis uitreis ne collisa frangantur. Quisnam mea naufragus:existimabat enim quendam naufragum ad sua tecta uenisse:ut tantisper reciperetur donec auxilium haberet. Aut quem:an quis adeo aduersa fortuna frangitur:ut cogatur ad auxilium nostrum uenire? illius quidem fortuna ualde aduersa est qui sperare possit a nobis auxilium. Sic fatus:hæc ubi dixit excitauit ignes cinere sopitos ut lumen accenderet. Aggere:idest cumulo cineris super imposito ad seruandas prunas. Sublato fune: funem enim subiecerat igni: & una cum prunis cinere texit:nunc cum ignem accendere uellet:detexit funem. quem subiecerat igni & spiritum incitare cœpit. Commotos spiritu oris incitatos. Scit non esse causam :quia probe nouerat non diripi casas ab his qui bella ciuilia gerunt:unde casæ dictæ sunt a cadendo:quia paruo impetu euertuntur:uel a cauatiõe:secundum Pompeium.

Scit non esse casam. o uitæ tuta facultas
Pauperis angustiqꝫ lares. o munera nondum
Intellecta deum: quibus hæc cōtigere tēplis:
Aut potuit muris nullo trepidata tumultu:
Cæsarea pulsante manu? tunc poste recluso
Dux ait expecta uotis maiora modestis
Spesque tuas laxa iuuenis: si iussa secutus
Me uehis hesperiam: non ultra cūcta carinæ
Debebis: manibus ue inopē duxisse senectā:
Nec cessa præbere deo tua uota uolenti:
Angustos subitis opibus implere penates.
Sic fatur: quanquam plæbeio tectus amictu
Indocilis priuata loqui: tum pauper amyclas
Multa quidē prohibēt nocturno credere pōto
Nam sol non rutilas deduxit i æquora nubes:
Concordesqꝫ tulit radios noton altera phœbi
Altera pars boream diducta luce uocabat
Orbe quoqꝫ exhaustus medio: lāguēsqꝫ reces-
Spectantesqꝫ oculos ifirmo lumie passus -sit
Lunaque non gracili surrexit lucida cornu:
Aut orbis medii puros exesa recessus:
Nec duxit recto tenuata cacumina cornu:
Ventorumqꝫ nota rubuit: tum lurida pallens
Ora tulit: uultu sub nubem tristis ituro.
Sed mihi nec motus nemoꝝ: nec littoris ictus
Nec placet incertus q̄ puocat æquora delphi
Aut siccū ꝙ mergus amat: ꝙqꝫ ausa uolare est
Ardea sublimis pennæ confisa natanti.
Quodqꝫ caput spargēs ūdis uelut occupat i-
Instabili gressu metit̄ littora cornix: -brē
Sed si magnarum poscunt discrimina rerum:

O uitæ tuta: hic Lucanus in exclamationem quandam prorumpit: plenam admirationis: ꝙ hi qui opibus abundant in magna rerum omnium facultate semper trepidi sunt: at uero pauperes tuti sunt: & licet humili habitatione tecti: nihil omnino reformidant. quod nam oppidum tam ualidum fuit: quæ mœnia tam munita non timuissent: si ea manu Cæsaris pulsata fuissent? tamen nihil tale accidit amycle: neque timore ullo ꝑculsus est. Tumultu: nulla animi perturbatione commoueri. Tunc poste recluso: Cæsar his uerbis hortatur Amyclam: ne laborem ullum aut discrimē metuat si enim ei obsequi uoluerit remuneraturum promittit: adeo ut nunq̄ postea pauper uicturus sit. Recluso: apertis foribus. Modestis: moderatis: scio eā esse conditionem tuam: ut nihil: nisi modestum sperare audeas: at uero si mihi obsequi uolueris: multo tibi maiora polliceor: quam sperare audeas. Laxa: auge.

Si iussa secutus: post hac non pones spes omnes in aulo carinæ: & a me non minus consequeris: q̄ tibi tua præstare possit gubernatio nauis. Non ultra. i. post hac. Volenti. i. propitio. deus tibi propitius ē: ut te ditē facias: si mō fortunā tuam cognoueris. Opibus subitis: idest repente cōparatis præter spē & opinionē tuam. Sic fatur: Cæsar q̄uis gregarii militis ueste tectus esset ne dignosceretur: tamen ita loquebatur: ut se non Gregarium militem ostenderet: sed magnū imperatorem. Priuata: idest res priuato homine dignas. Tunc paup amy. dicit amyclas se multa signa uidisse: q̄ tempestatē significarent & studebat suadere Cæsari: ne se maris undis cōmitteret: cū oīa ꝑiculū minarent̄. Nā sol non ru. quia occidente sole si aer rubuerit significat diē crastinum serenum fore: sed hoc signum tunc non fuerat. Cōcordes radios: idest in unum locum tendentes quum diuersi radii iter se rumpūt̄ & subauditur nō. Altera pars borrea: cum radii in duas ꝑtes sisci: hac q̄dē ī meridiē hac uero ī septētrionē iclinauerint: significant postera die a meridie notū a septētrione borreā uenturos esse: ostendit autē hunc peritū fuisse nauigandi: nouerat. n. signa q̄bus uel serenitas: uel tēpestas significaretur. Exhastus: quia uidet̄ euacuari & cōcauus fieri.

Recessit. i. retrocessit: quia cōcauitatē quandā fecit.

Passus oculos: cū sol ita uidet̄ concauis: & cōuexus facile ab oculis spectari pōt: at uero cū pleno orbe refulget oculis radios sustinere non possunt. Spectantes oculos: pro oculos spectātiū. Infirmo lumie: cū ībeciliores sunt radii. Gracili: tenui. Lucido cor. q̄a cū tenuia fuerint cornua lunæ & lucida atqꝫ purificata significant serenitatē: sed non ita fuerunt: sic Virg. Si nigrū obscuro cōpræhenderit aera cornu: Maximus agricolis: pelagoqꝫ parabitur iber. Exesa. i. habens puros recessus exesos: ē enim synecdoche. Tenuata. i. acumiata. Recto cor. q̄a si cornibus supinis fuerit luna semꝑ pluuiā significat. At uero cū recta fuerit & alteꝝ cornu sublime: alteꝝ uero ifimū teneat: q̄si significare uidet̄ se uacuatā eē pluuiis & humore. Rubuit no. Vir. Vēto semꝑ rubet aurea phœbe. Lucida: supra modū pallida. Sub nubē: nā ille pallor lunæ significat se paulo post sub nubē obscuratū iri. Sed mihi: sunt alia signa tēpestatē significātia. s. cū syluæ resonāt. Vir. Et nemoꝝ increbescere murmur. Incertus delphi. q̄a dubiū mare sēꝑ delphi significat: cū apparuerit. Mergus amat: q̄a fugiūt ex æquore mergi: cū tēpestas futura ē. At dea: q̄si ardua κατὰ ἀντίφρασιν: q̄a semꝑ humilis ē & ī paludibus hitat: sed cū tēpestatē futuram sentit relictis undis supra uolat ardea nubē. Ausa uo. cū natura sua sit ī paludibus habitare. Pennæ natāti: idest quæ antea penna & alis uolare consueuit. Caput spargens undis: idest spargere cupiens. Virgili. Et studio incasum uideas gestire lauandi. Occupet: præueniet ibrem hoc signo. Instabili gressu: quia per arenā gradit̄. Vir. Et sola ī sicca secum spatiat̄ arena. Magnaꝝ: postq̄ amyclas multa futuræ tēpestatis signa ꝑdixit: ut imminentē nauigationē Cæsari ꝑiculosam ostēderet: nunc autē dicit q̄uis tanto discrimine nauigaturus sit: tamē si res ita postulat quod sine magno icōmodo: resistere non possit. se nauē expositūꝝ eē uentis: ut uel ī Italiam ueniant: uel si id non poterit: intelligat Cæsar non propter se: sed ꝑꝑ maris tēpestatem restitisse.

Littora iuſſa.ſ.auſoniæ quo me nauē īpellere iubes. Hoc.ſ.in italiā ire. Ad quoꝶ mo.dicit uix illum patefeciſſe uela uētis:cū alia quoqꝫ ſigna futuræ tēpeſtatis apparuerūt:quæ Vir.quoqꝫ cōmemorauit.Sæpe ēt ſtellas uento īpendēte uidebis:nō tamē labunt̃:ſed quodāmodo uident̃ labi:phyſici.n.dicunt uentū ad ſupiorē partē aſcendere:& inde partē ætheris rapere:quā cum uentus īpellat:caſus imittat̃ ſtellaꝶ:qđ ſignū dicit apparuiſſe:cū primū uela ſoluit. Non ſolū la.i.uiſa ſunt de cælo cadere ſydera:ſed ēt quæcunqꝫ occidūt.ſ.ſeptētrionis urſæ:quodammodo euaneſcere:quod uim magnā uentoꝶ ſignificat. Cadentia:quæ cadere uident̃.

Diſperſos:in diuerſas partes ſparſos:qa tractū longum ducunt:ut ignis uideat̃ per aera ſpargi. Virgili. Flammarum longos a tergo albeſcere tractus. Fixa aſtra:ut maior urſa & minor. Summis polis:arctico & antractico. Terga:ideſt ſuperficies maris horreſcit. Longo tractu:quia a longe uidetur albeſcere fluctus maris:& cū ſpuma procul uidetur ſignificat uentos adeſſe. Incerta fu.q̃uis incertū eſſet quis uentus inſtaret manifeſtū tamen erat uētos adeſſe. Trepidæ ratis:pro ipſe trepidus. Auſtros : meridionales:ſuadet a prudētia quia ſe peritum maris oſtendit & ſignorum quæ tempeſtatem ſignificant. Vndiqꝫ: dextra atqꝫ ſiniſtra. Nubibus & cælo:notus ſemper agit nubes:& idem eſt quod auſter. Chori : chorus a ſolſtitiali occaſu ꝑflat:& αργεσησ dicitur & auræ murmura ſentiunt ut ītelligāt qua parte uēti flaturi ſint. Nec ratis heſpe.i.nauis cū uictoribus ſuis tanto fluctu ꝑiclitabitur. Vectores:dicuntur qui uehunt & qui uehuntur. Gurgite tanto:ideſt tumultu & ꝑturbatione maris.tapinoſim epitheto eleuauit. Deſperare uiā:quid ergo melius conſilii fuerit:dicā : una ſalus ſupeſt ut a nauigatione deſiſtamus. Deſperare:ideſt de ſpe nauigandi decidere ſalus eſt. Cōuer.ſ. ad littora:dum puppis uexata ē. Tellus: quæ uidet̃ proxima fortaſſe nimium longior uidebitur:qa non longo ſpacio deſiſtat Epirus ab Adriatico ſinu. Fiſus cuncta ſibi:ne timeas tempeſtatē īquit Cæſar:nā dii gratū habent:ſi mihi rē gratā facere poſſit. Ceſſura:ideſt proſpere euentura ſibi. Ventoqꝫ.ſ.audacter uela uentis pande. Si cælo auc.re.ſi cælū tibi auctor non eſt nauigandi in Italiā:ego tibi auctor ero.

Sola tibi cauſa eſt:neſcis quem uirum tua rate uehas: ſi me nouiſſes non dubitare uehere. Vectorē: paſſiue ſtat. Quē nunq̃:uelim ſcias me comites ſemper habere deos. De quo male:fortuna male de me meret̃:niſi mea uota præuenerit:quia pœnas daret.

Poſt uota uenit:ideſt cū nō præuenierit uota mea: neceſſe eſt ut fortuna diuinet:qd ego uelī. Mea tutela:ideſt ꝓſentia mea. Cæli iſte fretiqꝫ:uexatur inqui cælū & aer. Onus:Cæſaris. Nec lōga:& me nauigante tēpeſtas a rate deſiſtet.Ille diſſuaſerat a prudentia:hic ſuadet a fortuna:quaſi a facili ꝙ ſit facile uincere tēpeſtatē:qđ argumētū trahit̃ a negociis ꝑſonæ:q̃ multa ſunt:cōſyderatur ī ꝑſona qd uenerit : & qd euētuꝶ ſit: ꝙ ſi male euenit:& male euēiet:ſi bene ī ꝑterito euenerit:& ſperādum eſt bene euentuꝶ in futuro. Proderit undis:hoc proderit cæteris nauigātibus qđ ego nauigio : Nā nauigatio mea faciet ut ex tēpeſtuoſo mare trāqllū efficiat̃. Tūc calabro portu:ſic tibi perſuadeas: cū iā mediū mare tenebis : & nulla terra poterit nr̃æ ſaluti:cōcedi exiſtimato te tenuiſſe Calabriā.

Haud dubitē præbere manus:uel littora tāgā
Iuſſa:uel hæc potius pelagus:fluctuſqꝫ nega‑
Hæc fatus:ſoluēſqꝫ ratē:dat carbaſa uētis ‑būt
Ad quorum motus:non ſolum lapſa ꝑ altum
Aera:diſperſos traxere cadentia ſulcos:
Sydera ſed ſummis etiam quæ fixa tenentur
Aſtra polis ſūt uiſa quati:niger inficit horror
Terga maris:lōgo ꝑ multa uolumina tractu
Aeſtuat unda minax:flatuſque incerta futuri
Turbida teſtantur conceptos æquora uentos.
Tunc rector trepidæ fatur:ratis aſpice ſæuū
Q uāta pet pelagus: zephyros ītēdat an eu‑
Incertū ē:puppi dubius ferit ūdiqꝫ pōtus ‑ros
Nubibus:& cælo notus eſt:ſi murmura ponti
Conſulimus:chori ueniēt mare gurgite tanto
Nec ratis heſperias tāget nec naufragus oras:
Deſperare uiam:& uetitos conuertere curſus
Sola ſalus liceat uexata littora puppe
Prændere:nec lōge nimiū ſit proxima tellus
Fiſus cuncta tibi ceſſura pericula cæſar:
Sperne minas inquit pelagi:uentoque furēti
Trade ſinum:italiam ſi cælo auctore recuſas
Me pete:ſola tibi cauſa eſt hæc iuſta timoris:
Vectorē nō noſſe tuum:quem numina nunq̃
Deſtituūt : de quo male tunc fortuna meretur
Cum poſt uota uenit:medias perrūpe ꝓcellas
Tutela ſecure mea:cæli iſte fretique
Nō noſtræ puppis labor ē.hāc cæſare preſſā
A fluctu defendet onus:nec longa furori
Ventorum ſæuo dabit̃ mora : proderit undis
Iſta ratis:ne flecte manū:fuge proxima uelis
Littora:tunc calabro portu te crede potitum
Cum iam nō poterit puppi noſtræque ſaluti
Altera terra dari:quid tanta ſtrage paretur
Ignoras:querit pelagi cælique tumultu
Q uid præſtet fortuna mihi:nō plura locuto
Auulſit laceros percuſſa puppe rudentes

Cū iā non poterit:ideſt alibi ſalui eē nō poterimus:niſi ī Calabria. Quid tāta ſtra.ſcis quare uentus oīa inuoluat:& iā tāta ꝑturbatio immineat:ſignū ē ꝙ dii cogitāt quid magnū ꝑſtaturi ſint. Quid ꝑ. ideſt qd fortūa exhibeat mihi. Nō plura locu.ſic de ſe & fortūa ſua loq̄bat̃ Cæ.q̄ſi nihil aduerſi cōtigere poſſet:cū ex trāſuerſo ꝓcella ruēs uela ſuſtulit:& fracto ꝑpe malo nauis quoqꝫ iūcturas ſoluit. Auulſit:fregit.

Turbo rapax:ex transuerrso ueniens turbo dicitur uentus qui circuit & oĩa una procella ĩuoluit. Vela tulit:quia sustulit uela usque ad summitatem mali. Aluus:idest nauis:materiam pro forma posuit nam alnus est arbor:ex qua naues conficiuntur. Victis compagibus:idest solutis iuncturis. Toto mundo:a toto cælo quale est illud Virgilii.Omnia uentoꝝ concurrere prælia uidi. Atlanteo oceano:idest occidente. Tollente: idest iam te erigente funes. In scopulos:ĩ medio mari positos. Gelidus:a septentrione. Retundit: repellit. Dubium æquor:hic a borrea:inde a coro agitabatur fluctus ideo incertus:in quam partem caderet. Sed

Turbo rapax:fragileq̃ super uolitantia malũ
Vela tulit:sonuit uictis compagibus alnus.
Inde ruunt toto congesta pericula mundo
Primis ab oceano caput exeris atlanteo
Core mouens æstus:iam te tollente furebat
Pontus:& in scopulos totas erexerat undas:
Ocurrit gelidus boreas:pelagusq̃ retundit:
Et dubium pendet uento cui concidat æquor
Sed scythici uicit rabies aquilonis:& undas
Torsit:& obstrusas penitus uada fecit hare-
Nec perfert pontũ boreas ac saxa suũq̃: -nas:
In fluctus cori frangit mare:motaq̃ possunt
Aequora subductis etiam concurrere uentis:
Non euri cessasse minas:non imbribus atrum
Aeolii iacuisse notum sub carcere saxi
Crediderim:cunctos solita de parte ruentes
Defendisse suas uiolato turbine terras.
Sic pelagus mãsisse loco:non parua procellis
Aequora rapta ferunt:ægeas transit in undas
Tyrrhenum:sonat ionio uagus adria ponto
Ah quotiens frusta pulsatos æquore montes
Obruit illa dies:quam cælsa cacumina pessũ
Tellus uicta dedit:non ullo littore surgunt
Tam ualidi fluctus.alioq̃ ex orbe uoluti
A magno uenere mari:mundumq̃ coercens

scytici:sed uis maior aquilonis fuit. Abstrusas:recõditas. Fecit arenas: quia ita erectus ẽ fluctus:ut arena in fundo maris sicca destitueret. Vada : ut per ea iri posset. Ad saxa:ad littora. Profert pontum : qa duamuis uicerit boreas:tamen non ita licuit ut ui & impetu suo ad littora perferretur. Frangit mare:qa ex altera parte repellebatur:ut non posset ad saxa littoris peruenire. Suum:quod possederat:quia supior erat. In fluctus:in alios fluctus a coro erectos:ita ut ad saxa littoris peruenire non posset. Motaq̃ possunt:& tanta fuerat agitatio maris ut etiã deficientibus uentis mare agitatũ concurreret : qa non simul atq̃ uenti desierint:statĩ mare pacatur:sed sentit proximam tempestatẽ. Non euri:ego crediderim uentos nullos destitisse.qn maria lacerarẽt a septentriõe & a meridie. Atq̃:nebulosum:nã notus nebulas sẽper agit & pluuias. Sub carcere saxi:idest antro æolio:nam apud Virgi. intelligitur æolum uentorum Regem seruare uentos in antro:quod nunc carcerẽ uentorum appellat:sicut Virgilius.Aeolus & clauso uentorum carcere regnet. Soluta de parte:ab oriente:ab occidente:a septentrione ubi sedem suam obtinent. Defendisse suas:ut Eurum orientalem uentum defendisse suas ne perflarentur a zephyro uel noto:sic notum defendisse meridiẽ:ne pflaret a coro. Pelagus:nã flãtibus uentis undiq̃:in nullã partẽ oceanus protẽdi poterat:sed mediteranea maria procellis agitata ruebãt alia:in alia æquora mediteranea appellauit:& oẽm hũc florem accessũ uel recessũ sũt q sentiãt a ponticis faucibus inũdare:alii a gaditano freto nasci(ut refert Soli.)potes igit̃ illud supius aliter exponere:oceanũq̃ negat solas admittere gads.i. negat solas gades admittere oceanũ in mare mediteraneum:sed etiã admittit̃ a faucibus ponticis:non iani argumento:ꝙ æstus e ponto profluus nunq̃ recipocet. Ferunt tyrrhenum mare:uidelicet ĩferum:nam adriaticum mare superum dicitur.Est autem adriatici sinus forma ipsi Italiæ per quam similis magnitudine:quam Apennini montes terminant:& utrũq̃ mare usq̃ ad Iapygiam:terramq̃ sinu Tarentino & possidamate circundatam:ita refertur a Strabõe. Ionio põto:nam ionium mare a superiore promontorio maleæ sumit initium:unde terminatur ægeũ. Aegeas undas:idest ægei maris:quod circa promontorium maleæ terminatur:& inde ionium incipit. Adria:idest mare superum.Adria:ut inquit Strabo libro quinto:inclyta ciuitas fuit:a cuius nomine modica transpositione sumpta sinus appellatus est adriaticus. Ah quotiens fru.pul.quotiens inquit fluctus maris adeo erecti sunt ut sũma montiũ cacumina tegerent:quam multi montes eo die terremotu facto ceciderunt. Frustra: qa nihil eos mouebant fluctus:quasi referre uidetur ad Cæsarem:ꝙ quamuis uenti adeo magni incubuerint: tamen ipsi nihil nocuerunt. Illa dies:Cæsar nocte nauigabat:sed dies dixit respiciẽs ad diem naturalẽ q.xxiiii. horarum est. Victa.s.impulsu undarum maris:unde terremotu facto montes ceciderunt:græci autem appellant mare ενοσιγαιον idest terram concutiens:hinc est ꝙ physici dicunt hanc unam rationem terremotus esse:quod terra:impulsu maris concussa moueatur:& ita terremotus fiat:alii dicunt uentum esse in uisceribus terræ conceptum:qui cum erumpit terram concutit:nunc dicit causam illius terremotus: ꝙ uidelicet concussione maris terremotus factus est:& concussa terra cacumina montium ceciderunt:quam mare per quod Cæsar nauigabat.Nã mare quod Cæsarem nauigabat incipit a cerauniis montibus epiri deinde ad Sesaresios aliosq̃ quãplurimos populos peruenit usq̃ ad Calabros: Apulos:& Salentinos unde haud procul intẽdebat cursũ suũ Cæsar ut Antonius reuocaret. Alio ex orbe:ab alia regione maris. Agit sinus.s.quales nũc agebat ĩ Epiro. Vnda.i.oceanus nã unda quæ mundum cohercet ẽ oceanus:dicit ergo ab oceano nunquam tantas procellas agitatas fuisse quam nunc agitabantur ab hoc mari Epirotico. Monstriferos:admirandos.

Sic rector olympi:dicit nõ alia fuisse procellã maris adriatici quã tũc fuisse credimus cũ Iuppiter diluuiũ fecit. Sic:quẽadmodũ perturbatum erat hoc mare:eodẽ modo Iuppiter perturbauit oceanum:tunc cum fluctus supra excælsos mõtes euexit:postq̃ consumptis fulminibus:sicuti statuerat humanũ genus perdere nõ potuit:nam primo Iuppiter humanum genus fulminibus perdere tentauit:sed consumptis ipsis cum id facere nõ posset fulmẽ suũ adiuuit cuspide frña.i.tridẽti neptũni:quo cõcussit maris undas: ut excelsos mõtes trãscẽderit. Lassũ:uictũ. In sæcula:ĩ eius tẽporis hõies quos ꝑdere uolebat. Cuspide frater.i.accepto tridẽte Neptũni. Regno secũdo:mari.Primũ regnũ ẽ cæli. Secũdũ maris. Tertiũ uero terræ. Tethys.i.oceãus. Vlla littora:qa littoris & ripaꝝ legẽ contẽpsit. Cælo cõ.t.sufficiebat mari: ut a cælo contineret̃ sed nolebat cõtineri a terra:sicut ante cõsueuerat : oĩa ergo erant cælũ & pontus:tamen continebat̃ a cælo extrĩsecus. Tũc quoq; tãta:quo tẽpore inquit nauigabat Cæsar paꝝ abfuit quin diluuiũ fieret. Molles:magnitudo usq; ad astra:sicut creuit tẽpore diluui. Pressisset:quia crasso aere undas circundedit : ne terminos suos transirent. In astra:si superius elementum est æter.secundũ aer:tertium aqua:quartũ terra:ergo dicit a secundo elẽmẽto oppresum esse mare : ne suos terminos transiret:quod nisi fecisse Iuppiter:ad sydera usque transisset. Non cæli nox:quẽ diẽ supius appellauit:nũc nocte rationẽ superius dicta.idest non fuit naturalis nox:sed supra naturã:nõ enim occidente sole facta est nox sed nubibus crassis inuoluit aerẽ. Latet obsitus aer:idest tanta erat aeris crassitudo & nigredo ut cõparari posset pallori inferni. Nimbis:idest uentis cũ pluuia. Fluctus accipit ĩbrẽ: nã mare adeo elatũ erat in aera:ut ex nubibus fluentes pluuias statim acciperet. Lux etiã metuẽda:dicit nubes adeo fuisse crassas ut fulgura e nubibus erumpere nõ possent : audiebatur quidẽ tonitrus cum fulmine:sed nõ procedebãt fulmina:sicuti cõsueuerãt. Lux:scilicet fulguris. Perit:propter crassitudinem nubium. Disilit:idest diuiditur. Obscurum:pro obscure. Tũ superum:aer & cælum ipsũ concuti uidebatur. Conuexa:idest cæli concauitates. Axis.i.polus arcticus.Virgili.Hic uertex nobis semper sublimis. Poli.s.arcticus & antracticus. Extimuit natura chaos:natura reꝝ timuit:ne rursus elementa ꝑturbarent̃:& antiquum chaos rediret:chaos enĩ elementoꝝ oĩum confusio dicit̃:& rudis indigestaque materies. Concordes moras:hanc moram concordẽ.i.cõnexionẽ elemẽtoꝝ Home.appellat Cathenã auream:nam elementa conueniunt inter se secundũ diuersas qualitates:ut late Macro.explanat. Nos manes mixtura dies:idest periculum esse uidebatur ne lux cum tenebris misceretur:per deos lucẽ intelligit:per manes obscuritatem. Spes una salutis:scilicet erat Cæ.& amyclæ q; q̃q̃ tanta tempestas ingrueret nondũ tamen perierant postq̃ tantũ periculi uitauimus:& id facile quod instat euitabimus. Quantum leucadio:dicit nõ humilius erectos fuisse fluctibus quam sit uertex leucadis promontorii:sublati longe lateq; maria porrecta despiciebant: quẽadmodum despicitur mare de uertice leucadis promontorii epirotici. Quantum despicitur:quantum de specula leucadi prospici potest tantum de summis fluctibus erecti Cæsar & amyclas de puppe maria uidere poterant:ordo est. Nautæ trementes:scilicet Cæsar & Amyclas & alii qui nauigabãt aliis nauibus uidere tantum mare. Trementes:ĩminẽti periculo tẽpestatis. præces:ꝑturbatũ. Cunq; timẽtes: rur.deinde in profundũ maris mittebãt̃ ut uix extra undas malus apperet. Hiant.i.dehiscũt. Terra.s.tangitur qa ad imũ maris & usq; ad arenas descẽdebant:& est ociosa & poetica hyperbole. Nã pea.dicit uniuersũ mare exhaustũ turbine uentoꝝ siccas ĩfũdo maris arenas destituisse. In tumulos:ĩ sublime. Nõ ce.nõ tãgit arenas qa nihil undaꝝ ĩ fũdo maris relinquebat̃:sed arena sola relicta erat. In flu.nõ ĩ alueo suo: sed ĩ fluctibus erecta constiterat. Artis opẽ.u.m.nimio metu oblitus est Amyclas gubernationẽ nauis. Metus.s.manifestæ mortis. Artis opẽ:idest artẽ gubernãdi. Nescitq; magi.idest nescit quã ĩ ꝑtẽ dirigat nauẽ nec a qua ꝑte ẽtrahat. Discordia põ.s.m.quomõ discordia proderit nauigãtibus: hoc mõ:nã cũ a dextra fluctus nauẽ ĩpulisset:nisi tẽpestas aduersa fuisset nauis euertebat̃:at uero cũ in eo esset ut obrueretur nauis:ĩpulsa ab ĩpetu uẽtoꝝ flãtiũ a dxtera:flatꝰ motꝰ a sinistra retũdbat nauẽ:& ita eã obrui nõ ꝑmittebat:iõ ꝑturbatõ maris ꝑdrat.

Mõstriferos agit ũda sinus:sic rector olympi
Cuspide fraterna lassatum in secula fulmen
Adiuuit regnoque accessit terra secundo.
Cum mare conuoluit gentes:cũ littora tethys
Noluit ulla pati cælo contenta teneri.
Tum quoq; tãta maris moles creuisset ĩ astra
Ni superum rector pressisset nubibus undas.
Non cæli nox illa fuit:latet obsitus aer
Infernæ pallore domus:nimbisq; grauatus
Deprimit̃:fluctusq; ĩ nubibus accipit imbrẽ.
Lux etiam metuẽda perit:nec fulgura currũt
Clara:sed obscurum nimbosus desilit aer.
Tũc superũ connexa tremũt:atq; arduus axis
Insonuit:motaq; poli compage laborat.
Extimuit natura chaos:rupisse uidentur
Concordes elementa moras:rursusq; redire
Nox manes mixtura deis:spes una salutis:
Q uod tanta mundi nondum periere ruina:
Q uãtum leucadio placidus de uertice põtus
Despicitur:tantum nautæ uidere trementes
Fluctibꝫ e summis præceps mare.cũq; tuẽtes
Rursus hiãt undæ uix eminet æquore malus
Nubila tanguntur uelis:& terra carina:
Nã pelagus qua parte sedet:nõ celat harenas
Exhaustũ ĩ tumulos:oĩs ĩ fluctibus unda est.
Artis opem uicere metus:nescitq; magister

Discordia ponti: quia undiq; conflictabatur mare. Euertere puppim: quia iam euerterat dexter fluctus si nister postea erigebat eam. Omni uento: idest undique flante. Non humilem: non metuebant inquit hu milia saxa littoris & scopulos in medio mari sitos: sed metuebat summa cacumina montium: quia elide bant eos in mari. Saxonis: insula est quæ ipsius interualli: quod inter Brundusium & Epirum interiacet: me dia sita est: ut refert Strabo. Thessaliæ curuæ: quia Thessalia est in littoribus maris. Oræ ambraciæ: ambra cia iuxta agros est amphilochium quod alcmeon eiusq; liberi condidere: ut refert Strabo. Credit nunc di gna pericula cæ. nunc demum Cæsar timere cœpit: & tanta pericula existimauit iam esse sua morte di gna: q; magna nubes ad hoc dimitteretur ut Cæsa rem interficeret. Tantus ne euertere: cum uidet un diq; uaria perturbari: & uentos inter se confligere: nec adhuc periisse: tamen se continere nō potuit: qn in hanc uocem prodiret. Parua quem puppe: parua puppe uehor: & cum uerisimiliter mori hac cymba possim tamen undiq; uentos dii concitauerunt. Pe tiere: inuaserunt. Si gloria læti: si ita semel statuistis ut naufragus moriar: non refugiam: sed unū est tan tum quod uos rogo o superi ut corpus meum oc cultum sit: & ut me ab omni parte mundi homines metuant: cū ignorent uiuā ne an mortuus fuerim.

Quā frangat: cui cedat aquæ: discordia pōti
Succurit miseris: fluctusq; euertere puppim
Non ualet in fluctū: uictū latus ūda repellēs
Erigit: atque omni surgit ratis ardua ponto.
Nō humilem saxona uadis: nō littora curuæ
Thessaliæ saxosa pauēt: oræque malignos
Ambraciæ portus: scopulosa ceraunia nautæ
Summa timent: credit iā digna pericula cæsar
Fatis esse suis: tantus ne euertere dixit
Me superis labor ē: curua quē puppe sedētē
Tam magno patiere mari: si glora lœti
Est pelago donata mei: bellisque negamur
Intrepidus quācūq; datis mihi numia mortē
Accipiam: licet ingentes abruperit actus
Festinata dies fatis: sat magna peregi
Arctoas domui gentes: inimica subegi
Arma metu: uidit magnū mihi roma secūdū.
Iussa plæbe tuli fasces per bella negatos:
Nulla meis aberit titulis romana potestas.
Nesciet hoc quisq;: nisi tu quæ sola meorum
Conscia uotorum es me: quis plenus honorū:
Et dictator eam stygias & consul ad ūbras
Priuatum fortuna mori: mihi funere nullo
Est opus o superi lacerum retinete cadauer
Fluctibꝰ i mediis: desinit mihi busta rogusq;.
Dū metuar sēper: terraq; expecter ab omni.
Hæc fatum decimus dictu mirabile fluctus
Inualida cum puppe leuat: nec rursus ab alto
Agere deiecit pelagi: sed pertulit unda
Scruposis angusta uacant ubi littora saxis
Imposuit terræ pariter tot regna tot urbes
Fortunamque suam tacta tellure recepit.
Sed non tam remeans cæsar iā luce propiqua
Qua tacita sua castra fuga: comitesq; fefellit
Circunfusa duci fleuit: gemituque suorum

Donata pelago: ut pelagus mea morte glorietur.
Bellisq; ne. idest ne bella ciuilia committam. Licet ingentes: etiam si mors ante diem præueniens maio ra facinora ꝓoccupet: tamen si modo iubetis: corpus meum nusquam inueniatur: satis mihi erit: nā quā tum ad gloriam pertinet: satis magna peregi: quia se ptentrionē omnē usq; ad occasum meis armis sube gi: & tantus iam euaseram: ut Roma Pompeium mi hi secundum fecerit. Festinata: ante tempus occu pans. Belli: quod iam perfecturus eram: & illi ma num extremam impositurus. Arctoas gētes. s. gal liam uniuersam atq; germāiam. Inimica arma par tis Pōpeianæ. Magnum: Pompeium secundum mi hi cū ille pulsus ex urbe in exiliū quasi profectus erat ego autem romæ securus fui. Fasces: dictaturam & consulatum. Nulla meis aberis: quoniam ædilis & ꝑtor & consul & dictator fui. Nesciet hoc: oēs inqt ignoret mortē meā ꝑter te: o fortuna: quæ omnium meaꝝ reꝝ semper conscia fuisti. Hoc: scilicet me mori priuate. Plenus honorum: quasi: hæc duo in terse cōtraria sunt scilicet plenū aliquē eē honoꝝ: & mori priuatum sed priuatū dicit idest more priuati hominis: quia moriebat: sine apparitoribus: sine mi nistris. Dictator: nam ipso dictatore habente comi tia seipsum creauerat consulem: ut superius uisū est.
Mihi funere nullo: non quæro inquit ut sepulchro corpus meū reponatur: immo libēter honore sepul chri cauerim: dūmodo q̄sq̄ nesciat me mortuū esse.
Hæc fatum: hæc ubi dixit Cæsar: mira īquit res di ctu est continuo fluctus nauē sustulit: & eā ipulit: ut non rursus redierit i undas: sed ad littora deferretur & ibi i sicco destitueretur: simulatq; terrā Cæsar teti git oīa secū recuperauit & uictoriam & bellū exerci tū atq; fortunā. Decimus flu. i. ingens: iō āt dicit de cimus īgens & maius: quia cū primū gallina oua pe re cœpit decimū est maius: hoc Festus pom. affirmat. Deiecit: postq̄ nauē semel erexit: rursus non deiecit in pelagus. Pertulit: perseueranter tulit. Imposuit. s. nauē terræ. Scruposis: asperis saxis: uidelicet i medios sco pulos. Vacāt: uacua sunt. Pariter tot regna: seruato Cæsare seruata sunt omnia quæ eius erant. Sed non tā remeans: cū cedet e castris secunda uigilia e Cæsar custodes & uigiles fefellit: at uero cū luce facta rediret illos nō fefellit: exercitati. n. oēs cōquerebāt de Cæ. abs ētia q; uiderēt se i ꝑiculo relictos grauiterq; de illo cōquere bātur. Fuga: discedēs. Sed nō: nā sicut fefellerat discedēs: sic nō decepit rediēs. Incessit: cumulauit iuasit nō.

Ingratis querelis:nã placebat Cæſari ꝙ de ſe conquererẽtur milites. Quo te dure:ponit quibus q̃relis uſi fuerĩt ĩ Cæſarẽ. Eſt ãt exornatio ſentẽtiaꝝ q̃ dicit̃ licẽtia:& græcæ παρρησια cũ ĩferior ſibi ſumit aliq̃d de maoiri:de eoqꝫ cõquerit̃:& ita obiurgat ſupiorẽ queadmodũ putat illũ ſe uelle obiurgari. Dure: q potueris milites tuos ĩ piculo deſerere. Temeraria:nimiũ audax. Nos uiles ani.quas puiſacere uidebaris. In hac aĩa: ideſt tui unius uita poſita ſit laus multoꝝ. Caput hoc.ſ.te demõſtratiuum ẽ. Sæuitia ẽ uo.mo.q̃a ille nimiũ ſæuus ẽ ĩ ſeipſũ q mori uult:quũ ab eo ſalus multoꝝ pẽdeat. Nullus ne tuo.nũq̃d ĩq̃t aliq̃s noſtꝝ:non ita te amat:ut nõ unũ tecũ duxeris:q tuoꝝ fatoꝝ comes eſſet. Cũ te raperet ma.flãtes hoc dicebãt nos dormiebamus:tu uero tẽpeſtatẽ maris patiebaris. Pudet heu:cũ ĩ mẽtẽ uẽerit ꝙ noſtra ſalus tibi carior fuerit q̃ tua. Petẽdæ heſpiæ:ut tu peteres & nõ mitteres.

Sors ulti.i.cũ ad extremã neceſſitatẽ redactus q̃s fuerit ſolet ſe ſpõte piculis tradere:ſed nulla fuit neceſſitas q̃ coegerit te hoc facer̃ Præcipitate.ſ.hoĩes. Prona:manifeſta. Mundi iã ſũ.te.nã reꝝ oĩum domĩus eẽ cœpiſti:nã multos habebas ĩ italia populos tibi obſequentes. Tenẽtẽ:ſupple decuit Eclypſis uerbi ẽ: q̃ fieri ſolet ĩ oratiõibus:q̃ πæθοσ.i.paſſionẽ habẽt:cũ ĩdignatione ergo dictũ. Tantũ quid numĩa laſ.tu nimiũ iq̃t fatigas deos & illos tentas:cũ non neceſſe ſit: ſed iuſte fortaſſe nõ erũt in bello tibi dii propitii: q̃a dicẽt ꝙ te ex undis ſeruauerint:& ſatis tibi propitios fuiſſe in mari. Labor fortũæ:q̃a ereptus es a media morte. Impegit.i.adegit ĩpulit. Hi ne uſus:uidet̃ ne hoc tibi æquũ:ut uelis abuti numĩe deoꝝ in rebus nõ neceſſariis. Nõ rector ut orbis:nõ utebaris hoc deoꝝ fauore ut dominus eſſes orbis terraꝝ: ſed ut a naufragio uolũtario te libares. Feſſũqꝫ ti.& ſimul exorta luce procella tẽpeſtaſqꝫ maris placata ẽ.

Patientibus.i.deficientibus. Necnõ heſperii:& mare adriaticũ in ea pte tranq̃llũ effectũ erat uẽtis deſinẽtibus uno tãtũmõ uẽto:aq̃lone leuiter tenebat̃: q uentus ſecundus ẽ nauigãtibus ab Italia ĩ Epirum:ergo duces Cæ.q adhuc tardati fuerãt:q̃uis crebo p litteras acciti tãdẽ ſoluta claſſe nauigare cœperũt. Nec nõ.i.ſimiliter. Duces:An.&.P.Calenus & Gabinius.hi.n.pẽrãt copiis Cæſaris. Puꝝ:ſerenũ. Borreã: q ſecũdus eſt ab Italia nauigantibus ĩ Epiꝝ. Quas uen.dicit uelis pariter & remis aliquãdiu nauigaſſe ut celerius p medios Põpeianos tranſierẽt. Latũqꝫ p æquor:ita ferebant̃ naues æqualiter currẽtes ut uiderent̃ q̃ſi agmina ĩcõtinenti terra ĩſtructa. Diu:q̃a nõ ppetuo:nã mutatus ẽ uẽtus. Sed nox ſæ.q̃a ſupuenıẽte nocte uẽtus ex aduerſa pte flar̃ cœpit d̃ſinẽte aq̃lõe. Excuſſit:diremit puppes q̃ ante uelut agmẽ uehebãtur. Strymõa ſic.g.p.ſimilitudinẽ oſtẽdit quomõ ordo nauigantis claſſis pturbatus ẽ: queadmodũ ĩquit pturbat̃ ordo gruũ:tunc cũ de ſtrymõe flu. uolãt ĩ ægyptũ:nã hæc auis amat tẽpatas regiões:ergo tpe æſtatis relinquũt ægyptũ calidiſſimã r̃gionẽ & ĩ Thraciciã trãſuolãt ubi ẽ ſtrymõ flu.e diuerſo tẽpore hyemis:Grues (ut ĩq̃t Soli.) excubiat nocte diuidũt:ut exomnis decima ſit quæqꝫ uigiles ponduſcula digitis amplectunt̃: q̃ ſi forte exciderit: ſomnũ coarguant:quod cauendũ erit clangore ĩdicãt:harenas deuoratus nõ prius euomũt q̃ ſecuræ ſuæ ſedis fuerĩt: nigreſcunt ſenectute:& ſic ætas ĩ illis proditur colore:uolantes autem per aerem ſuo ordine.V. litteram imitantur:ſi uehementior uentus incubuerit diuerſas litteras imitantur eodem modo dicit perturbatum fuiſſe ordinem nauigantium. Primoque uolatu:cum primum uolare incipiunt. Effingunt:formant uarias figuras litterarum. Caſu monſtrante:quia non ingenio ſed caſu litteras formata uolatu. Percuſſit:inuaſit.

Tenſas alas:ſcilicet uolantium. Altior:ab alto flans. Littera:quam ante imitabantur a uento perturbata eſt atqꝫ confuſa.Hinc Martialis:turbabis uerſus:nec littora tota uolabit:Vnam pdideris:ſi Palamedis auem.

Et non ingratis inceſſit turba querelis.
Quo te dure tulit uirtus temeraria cæſar?
Aut quæ nos uiles animas in fata relinquens
Inuictis ſpargẽda dabas tua mẽbra procellis?
Cum tot in hac anima populoꝝ uita ſaluſque
Pẽdeat? & tantus caput hoc ſibi fecerit orbis
Sæuitia eſt uoluiſſe mori:nullus ne tuorum
Emeruit comitum fatis non poſſe ſuperſtes
Eſſe tuis:cum te raperet mare corpora ſegnis
Noſtra ſopor tenuit:pudet heu tibi cã petẽdæ
Hæc fuit heſperiæ:uiſum ẽ cõmittere quẽquã
Tam ſæuo crudele mari:ſors ultima rerum
In dubios caſus & prona pericula mortis
Præcipitare ſolet:mundi iã ſumma tenẽtem
Permiſiſſe mari? tantum quid numina laſſas?
Sufficit ad belli fatum fauor iſte laborque
Fortunæ:quod te noſtris impegit harenis?
Hi ne uſus placuere deum:nõ rector ut orbis
Nec dominus rerũ:ſed felix naufragus eſſes?
Talia iactantes diſcuſſa nocte ſerenus:
Oppreſſit tum ſole dies:feſſumqꝫ tumentes
Compoſuit pelagus uentis patientibus undas
Nec non heſperii laſſatum fluctibus æquor:
Vt uidere duces:purumque inſurgere cælo
Fracturum pelagus boream:ſoluere carinas
Quas uẽtus doctæqꝫ pari moderamĩe d̃xtræ
Permixtas habuere diu:latumqꝫ per æquor
Vt terreſtre coit conſertis puppibus agmen:
Sed nox ſæua modum uenti:ueliqꝫ tenorem
Eripuit nautis:excuſſitque ordine puppes.
Strymona ſic gelidũ bruma pellente reliquũt
Poturæ te nile grues:primoque uolatu
Effugiunt uarias caſu monſtrante figuras.
Mox ubi percuſſit denſas notus altior alas:
Cõfuſos temere immixtæ glomerant̃ ĩ orbes:

Dispersis pēnis:disperso uolatu. Cū pri.dicit qua iter nauigans intēderūt prio inqt ad lissū uenerūt quod ut inqt Stra.oppidū est post sinnū Rhizicū:nō longe ab epidanno:qua corcyræi ædificauere. Deinde ad nympheū locū celebrē:auctore Stra.in Apolloniataꝝ finibus ibi petra ē ignē uomēs:cui fontes subsunt:q aquas tepidas bituméq; scatēt.Lisso āt ꝑerat Octalitius dux ex Pōpeianis ꝑtibus. Redeunte die.i.cū lucesceret rediit uētus:& primo oppugnare tētarunt Lissum oppidū:quod cū oppugnare non possent deinde ad Nympheū portū rediere. Violētior aer:uehemētior uētus. Phœbeio or.lucescente die:qa uenti mutāt ut plurimū & aeris qualitas mutatur in ortu & occasu. Nudas aqlonibus undas:quia desinēte borea auster flare cœperat:nympheus erat in similitudine portus:& nullo uento perturbari pōt:nisi a borea: desinente ergo borea cum flare cœpisset auster a meridie ibi naues portū qetū habebāt. Nudas.i.ab aquilonibus liberatas. Succedens boreæ.i.flante austro. Vndiq; collatis:nunc dicit quod nā consiliū fuerit Pō. postq̄ uidit ipsū antoniū aduertasse cū reliquis copiis : & nihil iā abesse:qn Cæsar pugnādi copiā faceret: cōstituit uxorē suā Corneliā seiūgere:nā nunq̄ tēpus & occasionē aperiendi cōsilii sui īueniebat:ne perturbaret uxorē.

Et turbata perit dispersis littera pennis.
Cum primum redeunte die uiolentior aer
Puppibus incubuit phœbeo concitus ortu:
Prætereunt frustra tentati littora lissi
Nympheūq; tenent:nudas aquilonibꝫ undas
Succedens boreæ:iam portum fecerat auster.
Vndique collatis in robur cæsaris armis
Summa uidēs sæui magnus discrımia martis
Iam castris instare suis: seponere tutum
Coniungii decreuit onus:lesboque remota
Te procul a sæui strepitu cornelia belli
Oculere.heu quātū mētes dominat̄ in æquas
Iusta uēus:dubiū trepidūq; ad prælia magne
Te quoq; fecit amor:ꝙ nolles stare sub ictu
Fortunæ:quo mundus erat:romanaque fata
Coniunx sola fuit:mentem iam uerba paratā
Destituunt:blandæq; iuuat uentura trahentē
Indulgere moræ:& tempus subducere fatis
Nocte sub exrema pulso torpore quietis:
Dum fouet amplexu grauidū cornelia curis
Pectus:& auersi petit oscula grata mariti:
Humentes mirata genas:percussaq; cæco
Vulnere:nō audet flentē deprændere magnū
Ille gemens:nō nunc uita mihi dulcior inquit
Cum tædæ uitæ:læto sed tempore coniunx
Venit mœsta dies:& q̄ nimiumq; parumq;
Distulimus:iam totus adest in prælia cæsar
Cedendum est bellis:quorū tibi tuta latebra
Lesbos erit:desiste preces tentare:negaui
Iam mihi :non longos a me:patiere recessus

In robur:ad roborandū exercitū. Summa dis.extrema pericula īminere suis fatis. Seponere:separare. Lesbosq; re.i.in secessu posita. Occulere: occultare. Heu quantū mentes:quantū inquit uiriū habet necessitudo:quæ ē inter uiꝝ & uxorē:ꝑsertim si utriusq; mens æqua fuerit:nā etiam in pompeio maximam uim habuit qui tametsi ductor fortissimus esset:tamē non sine molestia uxorem suam a se potuit seiungere. Dubiū:nulla cā fuit q̄ te fecerit ciuilia bella metuere ꝑter uxorē. Quod noles sta.sola coniunx fuit cā ꝙ recusares fortunam quæ cōis erat non uni ciuitati:sed toti mondo : quia uniuersus terraꝝ orbis Romanis subiectus erat. Fata:fortūa imperii.

Mentē paratā : dicere sentētiam separandæ uxoris īcipiebat quodāmō:ut o Cornelia:deinde cū incepisset hoc uerbū ꝑingrediebat̄ aliā oratiouē:q̄uis paratus esset plura dicere. Destituūt mētē.p. nunq̄ audebat hanc uoluntatem aperire:quam sciebat molestā futurā Corneliæ. Trahentē:prolatantem. Subducere.i.clam furari sibi tēpus. Nocte sub extrema : Cornelia ignorabat quid agitaret animo Pōpe. nocte.n. quæ præcessit diē sepationis cū uirum suū (ut cōsueuerat) amplecteretur.Ille auersus ē & gemitus & suspiria non poterat retinere: Admirata est Cornelia q̄ si quæ manu clam tersisset lachrymas eius & tamen se sensisse dissimulabat. Non audet:quia non audebat ostendere Pompeio ꝙ sensisset illū lachrymantē.

Sub ex.nocte.i.circa ultimā partem noctis. Pulso torpore:quia ꝓpter solicitudinē quiescere non poterat. Genas humentes:quia manus ad uultum cōiiecerat. Cæco uulnere:idest oculto dolore:quia nesciebat causam lachrymarum. Ille gemens:cum Cornelia ampleretur Pompe.& ille ab ea auersus fleret:postquā illa sensit uirum flentem uultum lachrymis rigatum absterstit:sed Pompeius eam cum gemitu in hunc modum allocutus est. Mihi non uita: tenet locū exordii oratio hæc in qua suadet Corneliæ Pompeius : ut uelit ab eo discedere. Beniuolam quoque facit Corneliam cum dicit de suo erga eam animo & si quid ad eos pertinet:qui audiunt referemus : nam pertinet ad eam quod dicit Pompeius uxorem suam sibi uita dulciorem fuisse:cum læta tempora forent:& ostēdit se inuitum aliquid dicere:ꝙ ipsi molestum sit futurum. Non uita nunc dulcior:non hoc tempore cum me meæque uitæ tædeat. Sed dultior:Læto tempore:felici & secundo. Venit mœsta dies:ostendit se inuitum dicere ꝙ Corneliæ displicet uidelicet necessarium esse ut a se diuellatur. Nimium : quantum ad belli rationem. Parum: quantum ad effectum:quia parum distulisse uideor ne separer a te:sed nimium distuli:ut multo ante cum Cæsare confligerem:anteq̄ Antonius cum eo coniungeretur. Totus Cæsa.coniunctis exercitibus. Nō lō.suadet a facili:qa non diu ab ea diuulsus erit. Negaui.s.ꝑcibus tuis acquiescere:interdicit ne tētet:qđ cōcessurus nō ē. Præcipites aderunt ca.uel ī bonam uel ī malam partem casus terminabuntur.

Præcipites aderunt casus properante ruina
Sũma cadunt: satis ẽ audisse pericula magni:
Meque tuus decepit amor: ciuilia bella
Si spectare potes: namq; me iam marte parato
Securos cœpisse pudet cum coniuge somnos
Eque tuo: quatiũt miserũ cum classica mũdũ
Surrexisse sinu: uereor ciuilibus armis
Pompeium nullo tristem cõmittere damno
Tutior interea populis: & tutior omni
Rege late: positamq; procul fortuna mariti
Non tota te mole premat: si numina nostras
Impulerit acies: maneãt pars optima magni
Sitq; mihi: si fata premant: uictorq; cruentus:
Quo fugisse uelim: uix tãtũ infirma dolorẽ
Cepit: & attonito cesserunt pectore sensus:
Tandẽ uix mœstas potuit perferre querelas.
Nil mihi de fatis thalami superisq; relictũ ẽ
Magne queri: nostros nõ rupit funus amores:
Nec diri fax summa rogi: sed sorte freqnenti
Plæbeiaq; nimis careo demissa marito.
Hostis ad aduentũ rumpamus fœdera tædæ:
Placemus socerum: sic ẽ tibi cognita magnæ
Nostra fides? credisne aliquid mihi tutius eẽ
Quam tibi? nõ olim casu pẽdemus ab uno?
Fulminibus me sæue iubes: tanteq; ruinæ
Absentem præstare caput? secura uidetur
Sors tibi cum facias etiam nunc uota perisse
Vt nolim seruire malis? sed morte parata
Te sequar ad maẽs: feriat dũ mœsta remotas
Fama ꝓcul terras: uiuam tibi nempe supstes.
Adde ꝙ asuescis fatis: tantumq; dolorem
Crudelis me ferre doces (ignosce fatenti)
Posse pati timeo: ꝙ si sunt uota: deisque
Audior: euentus rerum sciet ultima coniunx.

Properante ruina: translatio sumpta ab ædificiis: quando.n. ædificia sunt in sublime erecta celeriter cadunt cũ ruina incubuerit. Sũma.i. oĩa quæ sũma sunt. Satis est audisse: Sumit argumẽtum ab obseruantia.i. a beniuolẽtia quã uxor in uiꝝ habere debet: si me amas nõ libenter ĩteresse debes periculis nostris: quod si libẽter ĩteresses non uideris me amare: sicut fingis. Ciuiliã bella.i. si forte bello ciuili: uis interesse: in quo salus nr̃a piclitabit̃. Tuus amor decepit me.i. minus a te amor q̃ putabã. Nã me iã: nũc a modestia: quia continẽtis ĩpatoris est nolle cũ sopore bella gerere: deinde etiam a pacientia: uidelicet posse aliquid pati contra uoluntatem suam: primũ ergo a continẽtia. Parato: instante bello. Vereor: nũc a patiẽtia: pati nolo inqt aliqđ damnũ ĩ gerẽdo bellũ ciuile: illud ãt erit mediocre ut abs te patiar diuelli quã unice amo. Tutior inte. arguit ab utili: utile est istic discedas in tutiorẽ locũ: & tibi & mihi: nã si qua diuersa fortuna fuerit: hẽbo quo me recipiã. Positãq; procul: quia si tu procul a fortuna nõ absis: moles te oĩno ꝑmet ut tãtũ uulnus sustiner̃ nõ possis: sed si procul eris: erit tibi leuior: q̃cũq; fortuna. Fortuna.m. si forte aduersa fuerit. Numina: scilicet aduersa. Impulerint: fugauerit. Maneat: incolumis sit: quia ubi tu reposita fueris ille locus mihi tutus erit. Vix tantũ infirma: qa nõ timebat tale qc q̃ Cornelia: iõ uix pati potuit ꝑferre q̃relas. Attonitos sen.i. cecidit ĩ syncopim. Nil mihi de fa. hoc quoq; obtinet procemii locũ: qa sua refert ĩcõmoda pp q̃ ad cõmiseratiõnẽ cõmouet: ueluti plæbea (inqt) deseror a uiro meo nec de fortuna ẽ ꝙ qcq̃ cõquerar nã si a marito diuellerer morte: nihil esset illi ascribẽdũ nisi fortũæ at uero nõ illi sed culpa tibi o cõiũx ascribẽda ẽ. Fatis supis.i. fatis supoꝝ: quia si mors interuenerit cõquererer de fortuna: nõ de te. Sũma: ultima. Sorte freqũeti: qa freqũeter nimis abs te diuellor. Sorte: plæbeia fortuna. Dimissa: deserta freqnter a uiro: qa plæbeoꝝ ẽ relinquere freqũeter uxores cũ negociis ĩpediũt̃. Hostis ad aduẽtũ: nũc arguit a ꝑte iuris: qđ ẽ par: par ẽ ius qđ inter oẽs æquabile est qđ fit ex æquo & bono.i. iusto & honesto: honestũ ẽ ut gratificemur amicis: non autem inimicis: tu uero gratificaris non amicis sed inimicis: arguit a contrario: cũ nr̃o cõiuncto displiceat Cæsari: ergo eidẽ nr̃a disiunctio placet: qđ ẽ cõtra ius æquabile. Tædæ: cõiugii. Placemus so. mitigemus Cæ. q iratus ẽ ꝙ coniuncti sumus. Sic ẽ tibi. c. a. fide cõiugii plane arguit quia fides cõiugalis eiusmõi debet eẽ ut oĩs fortũa utriusq; cõis sit: sed me uis a fortuna cõi seiũgi dũ uetas me interesse casibus tuis. Tutus esse: id qđ tibi tutũ nõ est: uec mihi quidẽ. Fulminibus me. o sæue Põpeii nunqd uis tuũ caput: tuamq; salutẽ exponere periculis me absente. Iubes.i. uis. Fulminibus.s. belli. Sæcura uidet̃: quia Põpe. supius dixerat ipsam in Lesbo tutissima fore: Respõdet quod securũ tu appellas: id mihi miserrimũ ẽ. Sors: tibi cũ facias: sensus ẽ mea uota sunt nõ ut post te misera uiuã: sed te cũ moriar quibus uotis nũc resistis cũ me spes a præsentia tua diuellere. Morte parata: quia prompta sũ mori tecum: iõ facis ut mea uota pereãt. Supstes: qa si nihil aliud aderit: saltẽ tibi supstes ero: dũ fama tristis ad me ꝑferret̃. Adde ꝙ as. accedit ꝙ me sensi docebis posse carere tui ꝙ ego minime uellẽ: (nã fatebor) timeo ne pati possĩ hoc post ꝑlia: sed cũ me seiũgas abs te paulati efficies qđ mihi nũc ĩtolerabile ur̃. Assue. assuefacis me. Fatis: aduersis ut possĩ tua fata q̃cũq; fuerit ferr̃ cũ abs te seiũgat. Tãtũq; do.s. q̃tũ ex morte tua capẽ: siqd tibi aduersi cõtigerit. Ignosce fa. fateor ꝙ timeo ne possim pati mortẽ tuã. Quod si sunt uo. utit̃ dilẽmate: qđ ab utraq; ꝑte cõcludit: necesse est.n. alteꝝ duoꝝ fieri aut uinces aut uiceris: si tu uinceris ego tibi supstes ero: & si tu cũ exercitu tuo uiceris: hoc ĩcõmodi cõsequar: nã aliq̃diu post te uiuã: si uĩces ego postrema gaudebo: hoc ĩcõmodi hẽbo ex absẽtia tua: ꝙ si essẽ fortũæ tuæ socia: nec possẽ uiuer̃ post te. Euẽtꝰ: successus. Deis au.i. si dii mihi ꝓpitii fuerit ut ꝑces meas exaudiãt.

Sollicitam rupes iam te uictore tenebunt.
Et puppim quæ fata feret tam læta timebo:
Nec soluēt audita metus mihi prospera bella:
Cum uacuis proiecta locis a cæsare possim
Vel fugiente capi: notescent littora clari
Nominis exilio: positaq; ibi coniuge magni.
Quis mitylenæas poterit nescire latebras:
Hoc precor extremū si nil tibi uicta reliquēt
Tutius arma fuga cum te commiseris undis
Quolibet in faustam potius deflecte carinā
Littoribus quærere meis: sic fata relictis
Exiliit stratis amens: tormentaq; nulla
Vult differe mota: nō mœsti pectora magni
Sustinet amplexu dulci: non colla tenere:
Extremusq; perit tam longi fructus amoris
Præcipitantq; suos luctus: neuterq; recedens
Sustinuit dixisse uale: uitamq; per omnem
Nula fuit tam mœsta dies: nā cætera damna
Durata iam mente malis firmaq; tulerunt.
Labitur infelix: manibusq; excepta suorum
Fertur ad æquoreas: ac se prosternit harenas
Littoraq; ipsa tenet: tandemq; illata carinæ ē:
Non sic infelix patriam: portusq; reliquit
Hesperios: sæui premerent cū cæsaris arma.
Fida comes magni uadit duce sola relicto:
Pōpeiūq; fugit: quæ nox tibi proxima uenit
Insomnis uiduo: tunc primum frigida lecto:
Atq; insueta quies uni: nundumq; marito
Non hærete latus: somno quā sæpe grauata
Deceptis uacuum manibus cōplexa cubile ē.
Atq; oblita fuge quesiuit nocte maritum.
Nā q̃uis flamma rectas urgente medullas.
Non iuuat in toto corpus iactare cubili
Seruatur pars illa tori: caruisse timebat
Pompeio. sed non superi tam læta parabant.
Instabat miseræ: magnū quæ redderet hora.

Solicitam rupes: etiam si uictoriam ex hostibus consecutus fueris timebo tamen rupes & scopulos ne na- uis nuncia uictoriæ tuæ in scopulos illisa frangatur: & cum ad me uenerit sine periculo non ero: nam Cæsar etiā̄m fugiens Lesbon poterit conuertere cursum: & uim aliq̃ inferre Corneliæ. Fata: idest fortunam tuam. Ferant puppim: scilicet ne frangatur scopulos. Nam soluent audita metus: etiam si nuncius uenerit: omnia tibi feliciter successisse: non tamen sine metu ero: ne Cæsar fugiens huc aliquid incommodi nobis inferat: sci- et enim uxorem Pompeii hic positam. Vacuis: desertis locis. Vel: pro etiam. Notescent littora clari: dicere posses: nesciet Cæsar ubi scis: sed hoc fieri non potest: uidelicet ut locus ille obscurus sit: ubi relegata fuerit uox Pompeii. Clari nominis: Corneliæ. Ibi: in insu la lesbo: ubi est mithylene: iter methymnā & maliam iacēs ciuitas maxīa: que Malia distat stad. septuagīta (ut refert Strabo) Hoc præcor extremum: adhnc re- fellit quod dixit pompeius: uidelicet ut si locus tutus quo me conferre possim: siquid aduersi contigerit: il la econuerso dicit si uictus fuerit: quocunque potius nauiget: q̃ ad insulam Lesbon: quia ubi a Cornelia erit: eo coniicet Cæsar Pompeium se contulisse amo- re coniugis. Deflecte: quasi carinam scilicet q̃ ad in- sulam Lesbon. Victa arma: qđ uictus fueris a Cæsa re. Tutius fuga: ut salutem tuam nisi in fuga consti- tuas. Commiseris undis: idest ut nauiges: ad ali- quem locum tutiorem. Infaustam: infelicem: idest uictam. Sic fata relictis: hæc ubi dixit cornelia sta tim surrexit e strato: ubi cum Pompeio quiescebat & noluit animi supplicium curamque differre: quan do semel erat disiungenda a Pompeio: statim hoc facere properauit & auertit se ab illius conspectu: post hac uero pompeium non uidit: donec uictus a Cæsare. Tormenta: absentiæ uim. Nulla mora: quia statim ab eius conspectu aufugit. Non mæsti pectora: non sustinuit amplexum Pompei nec bra- chia collo circundedit: ut consueuerat. Præcipitant- que suos luctus: festinant separationem: quæ utrius- que luctus causa erat. Neuterque recedens: & cum separaretur uir ab uxore nec illud dixit quod extre- mum dici solet uale. Vitamque per omnem: per om- ne uitæ tempus quo pompeius & Cornelia disiun- cti sunt: nullum diem tam molestum uiderunt. Nā cætera damna: quia post cladem acceptā iam animus induruerat ut fortius fortunam aduersam pateretur

Durata mente: idest forti animo. Labitur infelix: quia exanimata est propemodum absentia uiri. Ma nibus excepta: intra manus suorum suscepta. Fer- tur ad æquor: ut naue imposita uehatur ad insulam Lesbon. Littora: ubi parata nauis erat. Illata: imposi ta. Non sic infelix: dicit maiore dolore discessisse ab Epiro Corneliam: quam discesserat ab urbe Roma: quia cum discederet a patria comitata est Pompeiū nunc uero discedens ab Epiro sola uirum suum reli- quere cogebatur. Hesperios: italos. Fida: quin nun q̃ uirum in ulla fortuna deseruit. Insomnis: sine som no: quia tota nocte uigilauit Insueta quies uni: quia non sola dormire cōsueuerat. Vacuum: scilicet uiro suo. Deceptis manibus: qui oblita erat uiri sui ab- sentiam: quem cum amplecti crederet lectum uacuū amplectebatur. Fuge: quia somno oblita erat a uiro se disiunctā esse. Nam q̃uis flamma: q̃uis inquit arderet amore Pompeii Cornelia tamē locum in quo iace- re consueuerat Pompeius relinquebat uacuum: ideo quasi oblita mariti sui absentiā: locus ille ab illa uacuus relinquebat. In tot cubili: ut totū lectū lustraret. Pars illa: i q̃ solebat iacere uir. Caruisse timebat Pom. ne- mo timet q̧ euenit sed euētur ū ē. i. abstiebat se ab eo loco tāq̃ icerta an Pō. adesset: nō tā læta: qa hoc satius fu- isset q̃ a Cæ. uinci: sed uinci a Cæ. fecit ut Pom. Cornelia nō careret: qa statim ut uictis ē se cōtuli ad Corneliā.

Oſtq̄ caſtra du.pu.iã mẽ.p. Hic liber cõtinet quomõ poſitis ꝑpe caſtris ad Alorẽ fluuiũ a Cæ. teſte Appiano: & a Põ. ad Dyrrhachiũ ꝑperabat Pom. expeditionẽ: ſeſimq̧ poteſtatẽ decertãdi Cæſari fecit: eductis in aciem copiis: quod cum recuſaret Cæſar a. Brunduſio uenturos mili/tes expectãs: deinđ iter Dyrrhachiũ tẽdit quomõ ẽt ſecutus ẽ Cæ. Põ. & cũ illũ ꝑuenire nõ poſſet: ut cupiebat caſtra ad locũ poſuit q appellat̃ petra: eo ẽt Cæ. ſe cõtulit: iã Cæ. tũc exercitus oĩs ĩ unũ aderat. Ađrat uiciſſi & põ & adiuicẽ ĩ colle qđdã magis ꝑſidiis caſtra habuerũt. Et cũ Pom. ſe ſuis locis teneret: ſtatuit cũ Cæ. muni/tionibus intercludere: ſed cũ maiore ĩopia laboraret Cæ. q obſidebat: q̄ pom. q obſidebat̃: nõ potuit tamẽ pom. hãc ĩdignitatẽ ferre: ſtatuitq̧ erumpe ĩ Cæ. cũ exercitu: ſimulq̧ cõmiſſa pugna: cũ ſæua ſupra hominẽ egregie pugnaſſet: tandẽ eo cõfeſto uulneribus in fugã cæſariani cõuerſi ſũt: & eo uſq̧ ad caſtra pom. ꝑſecuti ſunt: unde eo die ſi uoluiſſet pom. de cæſare & exercitu ſuo actum erat: Appianus uero refert cæſarẽ dixiſſe: bellũ ea die finẽ habiturũ fuiſſe: ſi hoſtes ducẽ q uictoria uti ſciuiſſet habuiſſent. Iugis. Dyrrhachinis. Admotaq̧ cõinus arma. i. cõſtitutis ꝑpe caſtris cõſtitere utriq̧. parq̧ ſuũ uidere dei. i. poſtq̄ dii uiderunt cæſarẽ & Pom. pares ſibi qa dii dominant̃ ĩ cælo cæſar & pom ĩ terra. Mœnia graiorũ: qa ſi uoluiſſet facile erat: ſed ad id animũ ĩtendebat ĩ quo ſumma rerũ ſteterat: uidelicet: ut pom. uĩceret. Martẽq̧ ſecũ/dum: q̄q̄ fata ei propicia eſſent: tamen nihil ceder̃ ſibi exiſtimabat: niſi pompeium uinceret. Et niſi dege/nero: licet cætera ſecunda eſſent: tamen non exiſtimabat ſe fatis obligatum. Funeſta mũdo: hanc horam qua bella ciuilia commitenda eſſent uniuerſo orbi funeſtam: tota mente petebat. In caſum: in dubium.

Alea fati: fortuna belli ĩcerta: qualis eſt ludus aleæ. Horatius ꝑiculoſæ plenum opus aleæ. Placet: quia ad extremũ uenire ꝑperabat. In collibus oĩs Aſperagus ẽ agri dyrrhachini locus: ĩquo caſtra põ. poſuerat eodẽ cæſar cũ oĩbus copiis expugnato oppido pratiorum ꝑfectus: haud ꝑcul ĩde caſtra poſuit: & cũ exercitũ e caſtris duxiſſet: ſtructa acie pom. decernẽdi facultatẽ fecit: at ubi põpeiũ ſe ſuis locis detĩeri aĩaduertit cũ exercitu ꝑficiſi ĩſtituit ad ipm oppidũ Dyrrhachium: ſpãs pom. haud ꝑcul e caſtris excituꝝ eẽ: aut illũ ĩtercluder̃ poſſe: q̧ Dyrrhachii oẽm cõmeatũ belliq̧ appãtũ pom. repoſuerat: nec Cæ. fefellit: opio: nã ubi e caſtris ſenſit põ. illũ exiſſe: ipe breui itinere ꝑ mar̃ nauigauit: ut ei occurreret: nã cæſar difficiliori & arduo magis itinere ibat: ſed ubi cõſiliũ illud nõ ceſſit in aliã ptẽ auerſus ẽ: nã locus qui petra dr̃ ignem emittentẽ (ut refert Strabo) haud ꝑcul a mœnibꝫ dyrrhachii cœpit: ibiq̧ põpeius caſtris poſuit eodẽ Cæ. ꝑfectus ẽ põ. aliq̄s lõgarũ nauiũ eo cõuenir̃ iubet. Ex oĩq̧ Aſia & regiõĩbus q̄s põpeius tenebat cõmeatũ eo cõparari iuſſit: id ubi Cæ. uidit munitiõĩbus clauder̃ cõſtituit: ſed tamen paꝝ ꝑfuit. Explicuit tur. i. extẽdit aciẽ & pugnãdi facultatẽ põ. fecit. Turmæ: ꝑprie ſũt eqtũ: ſed abuſiue peditũ dicũt̃ hoc loco. Turma ẽ nõagĩta eqtũ multitudo q̄ſi terdẽa: q̧ ex tribus tribubus. Tatiẽſiũ: Raniũ: Lucerũ: terdẽi elligebant̃. Signa: uexilla aqlas. Teſtatus ſe nunq̄ đeſſe. i. ꝑatũ eẽ Italiã euerter̃ ſi facultas daret̃. Vt uidet ad nullos: cæſar ubi aliquãdo tẽtauit: an pom. uellet ſe ꝑmiter̃ pugnæ: poſtq̄ id nõ ꝑfecerat: arduo ac difficili itĩere iter Dyrrhachiũ. ĩtendit. Tumultus: quoſcũq̧ tumultus Cæ. moueret. eos ꝑuiſaciebat pom. Signa: ca. Tectuſq̧ uia: qa difficili & opto itĩere dyrrhachiũ petiit. Dũoſa ꝑ arua: unũ ſeqt̃ ex altero: qa dũoſa: iõ tecta uia ĩcedebat. Præ. hoc iõ fecit Cæ. ut alterũ ex duobus ſeqret̃ uel e caſtris exiret pom. uel ut ipm dyrrhachio ĩtercluderet: ubi cõmeatũ: & oẽm belli appatũ põ. collocauerat

Taulãtius: ta. ꝑtini & pirei: ſup epidãnũ ſiue dyrrhachiũ & appolloniã ſedes habet uſq̧ ad ceraunios mõtes (ut r̃fert Strabo) Epireaq̧ mœ. i. dyrrhachii. Vel ſolis turribus: qa ſine ꝑpugnatiõe & defenſione ulla locus ille ꝑ ſe munitus & expeditus erat. Nõ opus: nõ humana manu munitũ erat: ſed naturali ſitu: nẽ q̄ humano labore cõſtruunt̃: licet ardua ſint: tamẽ cedunt: uel bellis uel uetuſtati tẽporis. ſed quæ naturalia ſunt fere perpetuo durant. Hanc: urbem durrhachii. Annis: nanque omnia tempus edax conſumit: & omnia capit.

.M. ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIAE LIBER SEXTVS.

Oſtq̄ caſtra duces pugnæ iã mẽte ꝑpiq̄
Impoſuer̃ iugis: admotaq̧ cõminus arma
Parq̧ ſuũ uider̃ dei: caper̃ ĩ oĩa cæſar
Mœĩa graioꝝ ſpernit martẽq̧ ſecũdũ:
Iã niſi degenero fatis debere recuſat.
Funeſtam mundo uotis petit omnibus horã
In caſum quæ cuncta ferat: placet alea fati
Alterutrũ merſua caput: ter collibus omnes
Explicuit turmas: & ſigna minãtia pugnam.
Teſtatus nunquam latiæ ſe deeſſe ruinæ.
Vt uidet ad nullos exciri poſſe tumultus
In pugnam generum: ſed clauſo fidere uallo.
Signa mouet: tectuſq̧ uia dumoſa per arua
Dyrrhachii præceps rapiẽdas tẽdit ad arces.
Hoc iter æquoreo præcepit limite magnus:
Quẽq̧ uocat collem taulantius ĩcolla petrã
Inſedit caſtris: epireaq̧ mœnia ſeruat:
Defendens tutam: uel ſolis turribus urbem.
Non opus hãc ueteꝝ: nec moles ſtructa tuet̃

Ardua tollat.i.si humano labore munita fuerit. Naturam sedemq loci.i.naturalem sedē loci.endiadis est
Clausa profundo:ab una parte qua collis est oppidum continenti terræ coniungitur. Non est insula:sed
urbs:aut peninsula. Terribiles ratibus:est condita in rupibus adeo altissimis ut qui nauigant suspicientes
altitudinem mœnium admiratione quadam attoniti fiant. Terribiles cautes:non solum admiratione sed
periculi timore:quia si muri caderent naues frangerentur. Ioniumque furens:undæ ionii maris: quæ uen/
tis impelluntur tantum fragorem incutiunt:ut templa & omnia mœnia concutiantur. Furens:uentis per/

Humanusq labor facilis licet & ardua tollat
Cedere uel bellis:uel cūcta mouentibꝫ ānis.
Sed munimen habet nullo quassabile ferro:
Naturam sedemq loci:nā clausa profundo
Vndiq præcipiti:scopulisq mouētibꝫ æquor
Exiguo debet quod non est insula colli.
Terribiles ratibus sustētant mœnia cautes
Ioniumq furens rapido cum tolitur austro
Tēpla domosq quatit:spumatq i culmia pō/
Huc auidā belli rapuit spes iproba mētē / tus
Cæsaris:ut uastis diffusum collibus hostem
Cingeret ignarum ducto procul aggere ualli:
Metitur terras oculis:nec cespite tantum
Contentus fragili subitos attollere muros:
Ingentes cautes:auulsaq saxa metalis:
Graiorumq domos diruptaq mœnia trāsfert
Extruitur quod non aries impellere sæuus
Quod non ulla queat uiolenti machia belli.
Frāguntur montes:planumq p ardua cæsar
Ducit opus:pandit fossas:turritaque summis
Disponit castella iugis:magnoq recessu
Amplexus fines saltus:nemorosaq tesqua
Et syluas:uastaque feras indagine claudit.
Nō desunt campi:nō desunt pabula magno:
Castraq cæsareo circundatus aggere mutat.
Flumina tot cursus illic exorta fatigant:
Illic mersa suos:operumq ut summa reuisat
Defessus cæsar mediis intermanet agris.
Nunc uetus iliacos attollat fabula muros:
Ascribatq deis:fragili circundata testa.
Mœnia mirentur refugi babylonia parthi:
En quantū tigris:q̄tum celer ambit orontes:
Assyriis quantum populis telluris eoæ
Sufficit in regnum subitum:belliq tumultu
Raptum clausit opus:tanti periere labores.

turbatum. Spumatque in culmina:idest usque ad
culmina tectorum erigitur. Huc auidam belli:post
quam uidit se loco tutissimo tenere Pompeium Cæ.
nec inde educi posse ad pugnam constituit illum mu
nimentis claudere:ut inde exire non posset. Vt ua/
stis collibus:quia late loca patebant:ubi Pompeius ca
stra posuerat:ergo constituit illum munimentis clau
dere. Metitur terras:quantū prospectus erat. Nec
cespite tantum.i.nō satis habuit Cæ.citcūcludere Pō
peium Aggere terræ:sed muris lapideis cīgere parat.
Cespite:terra cum radicibus immixta. Metallis:in
strumētis ferreis:ut uestibus. Diruptaq mœnia trā.
mœnia quæ oppugnando euerterat uisa suntidonea:
ad hæc munimenta construenda. Extruitur.s.mu/
nimētum:q̄d ualidū esset ad mœnia urbis struendæ.
Frangunt̄ mōtes:si collis obsisteret:frāgebat:& mœ
nia cīgebat & p mōtes ducebat muros. Turrita ca/
stella:ppugnacula ualli. Magnoq re.& tantū terræ
circūdabat:ut lucos & syluas simul cū feris clauderet.
Recessus:dicit̄ locus seorsū positus:qa pcul a castris
Pom.munimēta hæc struebat. Nemorosaque tes/
qua : tesqua aspera & īcluta loca appellauit ut Hora/
tius:Nā quæ deserta & īhospita tesqua credis. Vasta
indagīe: hoc dixit ad feras respiciēs:qa īdago dicit̄ cir
cuitus retiū cū feræ claudunt̄ ne q̈ exire possint. Nō
desunt cāpi quāuis Cæ.circūdederit Pom.undiq mu
nimētis ualidis ut nō uideret̄ exire posse:tamē ita la/
te patebat cāpus ubi cōstiterat:ut nec pabula eqs dees
sent:commeatus longis aliquot nauibus ex oī Asia &
regionibus:quas Pompeius tenebat comparari iussit.
Mutant.s.tantum quantū campi parent. Fulmina:
huc etiā aquatum mittere equites poterat. Illic: in
alia parte tantum spaciū erat:ut ibi fontes eēnt fluuio
rum:& per alueos suos in alios fluuios discurrerent.
Mersa:cū descederent per alios fluuios. Operum
que ut summa: Cæsar quia tam longa munimenta
duxerat:castra ī medio posuerat:ut extrema reuisere
posset. Sūma:prīcipū & finis dicunt̄ summa alicu/
ius rei. Operū.i.munimentoꝝ. Intermanet agris:
idest ī mediis agris castra ponit. Nūc uetus illiacos:
Lucanus hic q̄si repræhendit poetas q mœnia urbis
Troiæ nimiū extulerūt laudibus: q uidelicet magni
ambitus fuerint: cū comparatione horū munimen/
toꝝ breuia admodū fuerit. Vetus fabula:audeāt iqt
ueteres poetæ muros troiāos laudibus efferre:q dicāt
quadratā fuisse urbē:&.xxxx.milia passuū occupasse.
Ascribatq deis:q tā magnifica illa ædificia eēnt ut
uideret̄ nō ope humana eē cōstructa:ideo Appollinē
& Neppunnū Laomedōti auxilio fuisse cecierit. Fra
gili circūdata testa:admirent̄ ēt mœnia Babylōis:quā semiramis cīxit lateritus muris:ideo fragili testa dixit.
Refugi parthi:qa fugiētes sagittas ī hostes remittūt. En quātū tigris quantūlibet admiret̄:tamē uideāt subi
to & quodā tumultu tantū spacii clausū a militibus Cæ.eē quātū satis eēt Regno Assyriorū:ubi Reges sedem
suā posuerūt. Raptū:subitū:festinatū. Tigris:flu.ē Mesopotaminā amplectēs. Orōtes.flu.ē Syriæ q antio/
chiam præterlabitur:cum prius Typhon diceret:mutato nomine ab illo qui in eo pontem fecit Orontes est.
appellatus(ut iquit Strabo). Tanti periere labores:sed tamen q̄uis tantū opus fecerit Cæsar oīa in cassū piere

Tot potuere manus adiungere seston abydo:
Ingestoque solo phryxeum elidere pontum:
Aut pelopis latis ephyren abrumpere regnis:
Et ratibus longæ flexus donare maleæ.
Aut aliquem mundi q̃uis natura negasset
In melius mutare locum: coit area belli:
Hic alitur sanguis terras fluxurus in omnes
Hic & thessalicæ clades: libicæq; tenentur:
Aestuat angusta rabies ciuilis harena.
Prima quidẽ surgens operũ structura fefellit
Pompeium: ueluti mediæ qui tutus in aruis
Sicaniæ rapidum nescit latrare pelorum:
Aut uaga cũ tethys: rutupinaq; littora feruent
Vnda caledonios fallit turbata britannos.
Vt primum septas uasto uidet aggere terras:
Ipse quoq; a tuta deducens agmina petra
Diuersis spargit tumulis: ut cæsaris arma
Laxet: & effuso claudentem milite tendat.
Ac tantum septi uallo sibi uendicat agri:
Parua mycenææ quantum sacrata dianæ

Tot potuere manus: quantum utilitatis potuerunt afferre labores Cæsaris: qui nunc perierunt: si in re utiliori consumpti fuissent. Seston abydo: inter seston & Abydon hellespontus est: qui facit ut ad hæc duo oppida: sine incommodo nauigari non possit & est sensus potuisset Hellespontum iungere ponte: ut sine nauigio ab altero oppido ad alterum nauigari posset. Abydos urbs est Asiæ: & Sestos Europæ: ut refert Solinus. Elidere: idest interrumpere. Phyxeum: idest hellespontum: in quo helle summersa est: sed poetæ d' propiquo nomina usurpare solent: sic Virgilius Dardanum pro Teucro posuit. Ingesto solo: idest cumulata terra: ut pontus obrueretur. Aut pelopis: aut poterunt corinthum urbem nobilissimam a Peloponneso separare inter quas angusti termini terræ sunt: & propter longum & accipitem nauium ambitum perfodere angustias nauigabili alueo tentauere: Demetrius rex: dictator cæsar. C. princeps. Domitius Nero infausto omnium exitu. Plinius. Ephyren: nam Corintus ciuitas Peloponnesi antea Ephyre dicta est: ut libro quarto a Plinio ostendit̃. Latis r̃gnis pelopis: id ẽ a pelopõneso: ubi regnum fuit pelopis: nam peloponnesus dicitur a pelope & νησοσ insula. Pelops auctore Strabone. ex phrygia ducto secum populo ab se peloponneso nomẽ indidit. Longæ maleæ: quia malea est promontorium laconiæ: quod quinquaginta milia passuum intra mare protenditur: adeo impellens undas ut naues persequi uideatur: ad id non nisi longo ambitu pueniri potest a nauigantibus: ideo dicit potiusse perficere: ut ad hoc promontorium a nauigãtibus facili ambitu & sine nauigatiõe perueniri posset.

Coit area belli: tãtum absfuerũt: ut coercerẽt milites: qui hoc ipso indignabant̃: magis & ad bellũ ĩcitabantur: ut sanguinem effunderẽt. Coit: includit̃. Area belli: spacium in quo bellatores continentur. Terras fluxurus in omnes: quia ex omni parte orbis terrarũ ĩterfuere populi huic bello ciuili. Thessalicæ clades: eorum qui cum Pompeio cæsi fuerunt. Libyæ: eorum qui deinde in Aphrica cum Catone perierunt.

Aestuat: incenditur. Angusta arena: in angusto spacio littoris Ionii: uel ad similitudinẽ arenæ theatri q̃si inclusi essent cauea. Angusta: breui: quantum ad multitudinem populorum qui includebantur: aliter nõ conuenit cum antedictis. Assyriis quantũ populis. Prima quidem: adeo remota erant munimenta: ut nihil omnino Pompeius cum exercitu senserit. Surgens: crescens. Veluti mediæ: quemadmodum qui in Sicilia habitãt ẽt si pturbatũ fuerit mare siculũ: tamẽ nõ sentiunt maris pturbationẽ: ita Põpeius q̃uis circũdaret̃ munimẽtis a cæsare: tamẽ nõ sentiebat. Rapidũ pelo℞. i. Syllã q̃ iuxta pelo℞ ẽ. Vir. Dext℞ sylla latus: leuum inplacata charybdis. nã pelorus mõs ẽ q cũ apœnio cõtinuabat̃: postea uel terremotu uel assiduo fluctus maris ĩterruptus ẽ: & cũ Siciliã ab Italia diuisit fecit duo periculosa nauis loca: Syllã a dextra atq; charybdi: a sinistra.

Latrare: qa hæc sylla puella fuit: & cũ descẽdisset ĩ fontẽ uenenis a circe ĩbutũ: stati hispidæ ptes cõuersæ sunt ĩ canes: illa ipsius terrore pcussa se cõiecit ĩ undas: & locũ illũ fecit nautis piculosum. Nescit. i. nõ audit. Aut uaga cũ tethys: circa Britãniã mar̃ oceanũ ẽ. qđ aliquãdo fluxũ aliquãdo refluxũ facit: adeo ut ĩgẽti terremotu ĩsula ppemodũ terret̃: præterq̃ qui ĩ ĩteriore ĩsula habitãt. Rutupia: rutupe oppidũ ẽ littorale Britaniæ. ptolemeus. Iuuenalis rutupio ueedita fundo ostrea. Vnda caledonis: mare turbatum illi quidẽ sentiũt: at uero q ĩ caledone ĩteriori oppido brtiániæ sunt nihil oĩno maris illã tẽpestatẽ sentiũt. Tethys. i. oceanus. Caledõios: Caledon & calydon Calydonis differunt. nam Calydon est ciuitas Etolorum: quæ quondam Græciæ tutamen erat: ut Strabo refert habetque secundã breuem. Virgilius. Quod scelus aut lapithis tantum aut Calydone merente: at uero Caledon: ut refert Plinius libro. iiii. est sylua Britanniæ interioris secunda producta. Martialis Nuda Caledonio sic pectora præbuit urso. Vt primum uasto: simul ac sensit Pompeius se a Cæsare circunclusum tametsi nihil detrimenti sentiret: tamen pati non potuit: qui dissiparet exercitum Cæsaris: ipse etiam milites suos diuersis in locis consistere iussit: nam ea solicitudine motus Cæsar explicuit suos. Agmina: scilicet sua ut diuersis locis iuga capiens solicitum redderet Cæsarem. Petra: (ut inquit Strabo) locus est iuxta Dyrrachium ignem uomens: cui fontes subsunt: qui aquas tepidas bitumenq; scatent. Laxet: destrahat: cum Cæ. diuersos locos captos a militibus teneret: Pom. & ipse ad singulos immittebat exercitũ. Tẽdat: extẽdat.

Claudentẽ. s. Cæ. Effuso milite ut sparso exercitu suo exercitũ quoq; Cæ. spargeret. Ac tantũ septi: dicit tãtũ agri circũdati habuisse Pom. quãtũ distat Aritia sylua ab urbe Ro. aut tyberis: cũ recta uia sine ullo fluxu a mari thyrrhẽo distat. Diãæ my. hoc autẽ dixit ppter iphigẽiã q̃ diãæ cultrix fuit: adeo ut cũ pr̃ eius illã ĩmolaturus eẽt: subiecta cerua ipam abstrixit & eã tẽplo suo pfecit: Nã Mycenæ ciuitas græca fuit ubi r̃gnauit agamẽnon.

Ariciæ autem (ut refert Solinus) Orestes oraculo monitus simulacrũ scythiæ diãæ qđ de taurica extulerat: prius q̃ Agros peteret consecrauit: ideo sacrata dixit: constituta fuit Aritia ciuitas ab Archilicho siculo unde & nomen tractum: distat a Roma stad.c.&.lx. (ut inquit Strabo) & nemoralis dicitur quia tẽplum dianæ sylua circundat: cui lacus instar pelagi fluctuans adiacet: Auctore Strabone. Quoque modo: aliam descriptionem facit: uidelicet tantum tenuisse Pompeium castris: suis: quantum distat urbs Roma ab hostia: uidelicet. viii. miliaria: nam tybris ab urbe descendit in mare tyrrhenum ea parte qua est hostia: hostia autẽ urbs ab Anco martio condita appellatur ab hostio: hostiũ dicitur exitus quo fluuius in mare descendit: quia ea parte tyberis ingreditur mare. Prælapsus mœnia: idest lapsus per mœnia. Si nusquam torqueat amnẽ. nam si uolueris meriti spacium qua tyberis defertur in mare tyrrehnum longius est. nam curuatis ripis & flexis tandem peruenit ĩ mare. Classica nulla sonãt: etiam nullo signo dato ipsi iter se milites exercebant.

Distat ab excelsa memoralis aricia roma.
Quoq; modo romæ prælapsus mœnia tybris
In mar̃ descendit: si nusquã torqueat amnẽ:
Classica nulla sonant: inuisaq; tela uagantur:
Et fit sæpe nefas iaculum tentare lacerto:
Maior cura duces miscendis abstrahit armis
Pompeiũ exhaustæ præbẽda ad gramia terræ
Quæ currẽs obtriuit eques: gradibusq; citatis
Vngula frondentem discussit cornea campũ:
Belliger attonsis sonipes defessus in aruis:
Aduectos cũ plena ferant præsepia culmos.
Ore nouas poscens moribũdus labie herbas:
Et tremulo medios abrumpit poplite gyros.
Corpora tum soluit tabes: & digerit artus:
Traxit iners cælum fluidæ contagia pestis
Obscuram in nubem: tali spiramine nessus
Emittit stygium nebulosis aera saxis.
Antraq; lœtiferi rabiem typhonis anhelant.
Inde labant populi: cæloq; paratior unda
Omne pati uirtus durauit uiscera cœno.
Iam riget atra cutis: distentaq; lumina rũpit.
Igenaque i uultus: & sacro feruida morbo
Pestis abit: fessumque caput se ferre recusat.
Iam magis atq; magis præceps agit oĩa fatũ
Nec medii dirim unt morbi: uitamq; necẽq;.
Sed langor cum morte uenit: turbaq; cadetũ
Aucta lues: dum mixta iacent incondita uiuis
Corpora: iam miseros ultra tentoria ciues

Iniussa tela. u. unum ex reliquo sequitur. ideo iniussa quia nullum signum tuba dabat. Et fit sæpe. n. quis toto die eqtarent tamẽ nõ erat spaciũ satis latum tantæ multitudini: nã propter angustiam loci: nõ nunq̃ uulnerabant suos: cum ipsi inter se exercerent. Iaculum tentare: idest dum se exercent milites iaculando.

Maior cura: Pompeiũ pestilentia premebat Cæsarẽ uero fames. Maior cu. s. q̃ cura pugnãdi. Exahustæ: euacuatæ. s. herbis stramine: & hæc cura erat quæ Põpeium a bello distrahebat. Quæ currens ob. nã licet ibi pascua essent: tamen eques dũ se exercet ita calcauerat herbas ut nihil omnino superesset. Obtriuit: calcauit. Gradibusque citatis: idest currentibus eqs.

Discussit: dissipauit. Frondentem: uirentẽ cãpum: translatio ab arboribus: nam arborum frondere: pratorum uirere est. Belliger sonipes: bellator equus.

Ferãt: offerant. Culmos aduectos: erãt ĩquit paleæ ad sacietatem: sed eas spernebãt equi. Labit̃ moribũdus: intercurr endum deficiebat. Et tremulo medios: dum eques sonipedem in gyrum uolueret ille prolapsus in medio cursu deficiebat. Gyros: reuolutiones. Corpora: uirorum & cætera iumenta corrũpebantur: & aerem inficiebant. Iners cælum: crassus aer putrefactis iumentorum corporibus: nam aer crassus obscuritatem inducit ad similitudinem nubis. Tali. refert Strabo libro nono: subter calydonem esse collem Taphossum in quo Nessi & aliorum centaurorum tumulus locatus cernitur: equorum tabo deterrimus odor sub montis radice profunditur: & humor grossioribus guttã manat: quam quidẽ ob causã gentem illam Ozolas idest mali odoris uocant: hoc a Lucano tangitur. Stygium aera: idest pestiferum. Tali: qualis erit aer in castris Pompeii infectis putrefactione corporum quæ resoluebantur. Typhonis: gigas fuit unus ex his qui bellum contra Iouem intulerunt: postea hunc sibi inarine monte occisum Iuppiter condidit: & quotienscunque mouet fessum latus: semper emittit aerem pestilentem. Antra: scilicet montis inarines. Inde: ex hac pestis corruptione. Labant: cadunt. Vnda primo quidem corrupta est unda: talem ordinem tenuit Virgilius cum pestilentiam discriberet. quæ atticam terram ĩfecit. Cælo: scilicet turbido & corrupto. Riget: durescit cutis: primũ signum erat morbi contracti scilicet qđ ad tactum cutis resisteret. Atra: quia nigra efficiebat̃ cutis. Igneaq; in uultus: quia intentis oculis faciem toruam ostendebant: & statim pallida efficiebatur. Sacro morbo: execrabili: sicut Virgilius sacrum ignem appellat: quia depascitur & omnia consumit. Feruida: nam calebant oculi & facies ut ignem quodãmodo emittere uiderentur. Fessumque caput: quod ultro citroque iactabatur. Iam magis: crescente pestilentia sine ulla intermissione cadebant. Præceps fatum: idest mors uelox. Nec medii dicat: nec morbus diu cõsumpsit corpora sed simul ac morbus puenerat statim moriebant̃.

Medii morbi quia inter uitam & mortem solet intercludere morbus: quia aliquandiu & sensim corpora interimit. Turbaque cadentem: ipsa etiam corpora auxere pestilentiam: nam sepeliri nõ poterant præ multitudine. Incondita: insepulta. Nec miseros: nec licebat funera facere sed extra tentoria tantum eiiciebant corpora: & insepulta remanebant. Funus erat: uidelicet e tentoriis eiecisse cadauera.

Tamen hos:hanc peſtilentiam:uentus ſuperueniens nõ nihil abſtulit:ita ut puriorem aerem relinqueret:cũ præſertim omnigenere commeatuum abundarent:nam aduectitia frumenta undique uehebantur. Meſſe: ideſt frumento. Plenæ carinæ:quia abundabant commeatibus:nam fames ſolet inducere peſtilentiam. At liber terræ:hoc erat quod a conſerenda manu deterrebat Pompeium:nunc dicit quid deterrebat Cæſarem: exiſtimabatᷣ liber ipſe qui nullis munitionibus ĩcluſus erat:ſed nihilominus famem tolerauit ĩgentem & inopiam:ac ſi obſeſſus eſſet. Liber:nõ intercluſus. Angitur:ideſt cruciatur. Sur.clu.in ſege:nondum flaueſcẽtibus agris nec matureſcentibus. In pecudũ ce.cibos .i.ipſos iã pabulo pecudum uti cœpiſſe. Carpere dumos:more pecudũ. Spoliare nemus.i.arbores ſylueſtres ſi forte naſcerentᷣ fructus ſicuti pruna: corna: & unedões. Lẽtũq; minãtes:& nõ nunq̃ carpebãt radices herbarꝫ q̃s neſciebãt uenenatas eẽ. Herbas dubias:qa neſciebãt eẽnt ſalubres an ne:ſed ĩ cõmentariis legitᷣ herbã quãdã frequẽter ĩueniebãt.cuius nomẽ ẽ chara:& hãc herbã lacte ꝑmixtã ĩ modũ panis cõficiebant:& huius herbæ magna copia fuit.Refert & Plutarchus ꝙ cũ Cæ. maxĩa opprimeretᷣ ĩopia:& milites radicẽ quãdã auellerẽt:& cõmixta lacte ueſcerẽtᷣ: ĩterdũ factos ex ea panes ĩtra hoſtiũ ſtationes prætercurrentes iniiciebãt addebãtq; ſe quoad huiuſmodi terra radices produceret obſidionẽ Pompeii nõ relicturos eos autem & panes & ſermones in uulgus ꝓferri Põpeius uetuit:ne ſuorꝫ animi perfringerentᷣ: q hoſtiũ ĩmanitatẽ ꝑtinacẽq; tolerãtiã ſicuti ferarꝫ exhorreſcerent. Quæ mollire queunt:cernit etiã alios milites alia euellere quæcũq; molliri potuerant aq̃:uel elixati quãmuis aſpera eſſent tamen per guttur mitterẽt:dũ modũ ſe ſuſtentare poſſent. Mollire flamma: ideſt elixare. Frangere morſu:ideſt quæ dentibus poſſint mandere. Per abraſas fauces : aſperitate radicum & herbarũ. Plurimaq; humãis:& ita milites nouo genere ciborũm utentes:pompeianos oĩbus rebus abũdantes obſidebant. Vt primũ libuit: nũc dicit poſtq̃ Pompeius decreuit erumpere munimentũ: non cogitauiſſe illũ tẽpore noctis clam exire:ſed per eã munitionũ partẽ quæ frequẽtius cuſtodiretᷣ. Et:ꝓ ſed. Premittere terras.i.arbitrio ſuo oẽs terras habere: ut quacũque uellet exercitũ duceret. Nõ obſcura.i. non occulte:nec per ĩſidias bellũ gerere parat. Furto: pro furti. Ceſſantibus armis:ſine pugna Cæ.reſiſtẽtis. Latis ruinis:quas ipſe per munitionem euerſionem faceret, Opportuna tamen:q̃uis non occulte exire uellet:tamen eam partem elegit:quæ proxima caſtris erat:q̃ appellabatᷣ caſtella minuci:& ibi Sæua erat uir unus fortiſſimus omnium. Quã minuci caſtella uocãt.Caſtellũ minucii uocabatur:a Minucio q cuſtodiæ huius propugnaculi præfectus fuerat a cæſare:id qđ ex Appiano cognoſcitur:Vallũq;(ĩquit) ĩſuper tutati ſunt:mĩucio q cuſtodiæ præfuerat q̃ plura tolerãte:fuerunt qppe clypeo eius uigĩti ſupra centũ ĩhæſiſſet ſagittas :corpus ſex uulneribus tranſfixũ potuiſſe. hoc ſolũ placet. Quidã a numicio flumĩe latii in quo æneas periit deducerᷣ cõtenderũt: Sed nõ uideo quõ ſic poſſit ĩtelligi. Dumeta:q̃ naſcuntᷣ ĩ locis cõfragis & abruptis. Huc puluerᷣ nullo:& ad hæc caſtella uẽit Pom.q̃ prius oppugnare cœpit: q̃ puluis aſpici poſſet ab hoſte. Ad mœnia.ſ.munitionis cæſaris. Tot ſimul e cãpis:nũc dicit ſubito aduẽtu ſuo Pom.ita hoſtes terruiſſe: ut attõiti pene ſui ĩporũ obliuiſcerentᷣ:nã ubi aqlas ĩnumeras fulgere uiderũt: & claſſica undiq; obſtrepe ſic timebãt:ut uix tela ĩ hoſtes mouerᷣ poſſẽt:& ſtatĩ fugerᷣ oẽs cœperũt:ꝑterunũ Sæuã:q aliorũ ẽt aĩos ĩ bella erexit. Latiæ uo.aqlæ Romãæ. Deberᷣ ferro: qa ẽt ſine ferro uicti ſũt cucuſtodes Cæ. Pauor con.i.cõſnmpſerat hoſtes:qa territi nec tela qdẽ mouebãt. Quod ſolũ.u. uirtus:ĩ eo loco ĩqt ubi ſemel poſiti fuerãt:ibi potius mori uolebãt q̃ fugerᷣ. Quo ſtarᷣ loco:ubi poſiti fuerãt. Qui uul.adõ ĩferiores erãt numero Pom.ut multo plura tela eẽnt q̃ mitterentur ab illis:q̃ hoĩes in qui uulnerari poſſẽt. Peribat:fruſtra erat. Nimbus:multitudo telorꝫ.

Spargerᷣ funus erat:tamẽ hos minuerᷣ labores
A tergo pelagus:pulſuſq; aquilonibus aer:
Littoraq;:& plenæ peregrina meſſe carinæ.
At liber terræ ſpacioſis collibus hoſtis
Aere non pigro:nec inertibus angitur undis:
Sed patitur ſæuam ueluti circundatus arcta
Obſidione famem:nondum ſurgentibus altã
In ſegetem culmis cernit miſerabile uulgus
In pecudũ cecidiſſe cibos:& carpere dumos:
Et morſu ſpoliare nemus:lœtumq; minantes
Vellere ab ignotis dubias radicibus herbas.
Quæ mollire queãt flãma:quæ frãgerᷣ mor/
Quæq; ꝑ abraſas utero dimitterᷣ fauces ſu
Plurimaq; humanis ante hac incognita mẽſis
Diripiens miles ſaturum tamẽ obſidet hoſtẽ.
Vt primum libuit ruptis euadere clauſtris
Pompeio:cunctaſq; ſibi permittere terras
Nõ obſcura petit latebroſæ tempora noctis.
Et raptum furto ſoceri ceſſantibus armis
Dedignatur iter:latis exire ruinis
Quærit:& impulſo turres cõfringere uallo:
Perq; oẽs gladios:& qua uia cæde panda eſt:
Opportuna tamen ualli pars uiſa propinqui.
Quã minuci caſtella uocant:& cõfraga dẽſis
Arboribus dumeta tegunt:huc puluere nullo
Proditus agmẽ agit:ſubituſq; ad mœnia uẽit.
Tot ſimul in campis latiæ fulſere uolucres:
Tot cecinere tubæ:nequid uictoria ferro
Deberet:pauor attonitos confecerat hoſtes.
Quod ſolum ualuit uirtus:iacuere perempti
Debuerant quo ſtare loco:qui uulnera ferrẽt
Iam deerant:nimbuſq; ferens tot tela peribat
Tũc piceos uoluunt immiſſe lampadis ignes:

Tum piceos: nec solum telis ferreisque hastis utebantur pompeiani sed etiam facibus: ut ꝓpugnacula incē derēt. Piceos: pice īcensos. Roboris īpacti: īpulsi arietis: nā robur arietē appellauit: quo muri īpellunt̃. Iam pom. iam aqlæ exierāt ꝑ munitionē & ferme libera loca tenebāt: cū sæua unus fuit: q uictoriæ tot militū resi/ steret: nā repulso cæsar̃ circa uallū iter hæc ductor Turmæ: cui Sæua nomē fuit: multa & ꝑclara faciora edidit oculū sagitta saucius: hastā perfregit: deīde ueluti quippiam dicturus (ut refert Appianus) ī mediū ꝓsiliit: silē tibus cunctis: Pompeii ductorem singulari uirtute cognitum ad se uocat: deinde sic affatur: Silua tibi similē: salua amicū: ac curatores mihi adhibe: quoniā uulne re affligor: accurentibus ad illum duobus ex exercitu Pompeii unum aggressus occidit: alterius humerū ense deiecit: quæ cum egisset seipsum uallumq; reliqt ob id cæteri rubore conciti impetu feruntur: uallūq; īsuper tutati sunt. Minutio q custodiæ præfuerat cō/ pluta tollerāte: fuerūt quippe clypeo eius. xx. supra cē tum īhæsisse sagittas: corpus sex uulneribus trāsfixū patuisse: oculū uicissim excussum eē. hos Cæsar mul/ tis honoribus insigniuit. In hoc nō conueniunt Plu/ tarchus & Appianus: nam Plutarchus dicit centū ac .xx. telorum ictus in clypeo accepisse Sæuā dehīc suo rum exceptū amplexibus tuto relatum eē: quæ uul nera Miutio attribuit Appiāus. Iura: potestates im/ perium. Quē nonnullæ: unus eripuit locū Pōpeia/ nis: quem Cæsar cum toto exercitu eripere non po/ tuerat. Toto cæ. idest tota ui Cæsaris. Strato: occiso Arma tenente: dum arma teneret negauit uictoriā Pōpeio. Merebat i. ple. anteq̃ Cæ. subigeret Germa/ niā: erat Gregarius miles: sed uirtute sua euaserat ad/ dignitatē Cēturiōis. In plæbe castroꝝ. i. militabat ī/ ter Gregarios milites. Anteferas gentes: idest gallos bellicosos. Promotus: ab īfimo loco militū ad cētu/ rionē. Vitē: uitis ē insignē Cēturionis: non ut quidā indocti dicūt quod uitem in clypeo pictam gestarēt: sed uitem gestabant: qua milites negligētes solebant pulsare: ut ipsos ꝓmptiores ad officia gerēda redderēt hoc Plinius ostendit Centurionum in manu uitis: cō tinuo prælio tardos homines ducebant ad agmina: quod. M. Iurisconsultus ostendit digestorum libro q̈ dragesimo de re militari: dicit enim qui Centurioni se castigare uolēti resisterit: & ex īdustria fugerit: aut Cēturioni manū intulerit capite puniat̃: & Iuuenalis apte ostēdit uitem fuisse Cēturionis. Nodosam post hæc frangebat uertice uitē. s. impactā māu Cēturiōis itidē Martialis. Varre parethōias latia modo uite per urbes Nobilis: & centum dux memorāde uiris. Longo ordine: scilicet militum commitantium. Pronus ad omne nefas: sicuti fortis erat: ita omne nefas facere audebat. Nesciret in armis: nesciebat ille fortitudinē non esse in armis ciuilibus exercendam. Virtus: fortitudo. Hic ubi: nunc dicit quantum in castello defendendo ualuerit: q; cæteris fugientibus solus ipse perstitit: tum uerbis: tum re ipsa aliorum aīmo excitans. Tuta fu gæ: idest loca tuta ad fugiendum. Abegit: impulit uos scilicet ut fugere? Impius: ab impietate erga ducem uestrum proficiscitur: non quasi parentem uult coli a militibus suis ducem: sed nunc cum fugerent imme/ mores illius factos dicit. Et cunctis ignotis: nullo unq̃ in bello quod cum Cæsare gesseritis pauorem aliquē ante hac ostendistis. Armis: idest bellis. O famuli turpes: inuehitur in eos quasi ignauos & sine causa fugiē/ tes. Seruum pecus: idest q seruilibus pecudibus comparari potestis. Datis terga: idest anteq̃ uulnus accepi/ tis in fugam conuersi estis? Cumulo uos: idest an potestis uos fugere turpiter: ut nolitis potius inter stragē cæsorum iacere: q̃ turpi fuga uitam quærere? Virorum: silicet cæsorum quasi dicat satius est mori fortiter q̃ turpiter uiuere. Bustis: idest ad sepulchra: ut post q̃ pugna desierit uos qui inter cæteros fortiter occisi fue/ ritis: etiam ad rogum a uestris sociis: quæramini. Non ira salutem: nonne inquit ira: uos saltem accen/ dit si nō pietas? Et cūctis: ex oībus custodiētibus Cæ. castella. Electi: qđ uos cæteris inferiores uirtute pu/ tarēt. Non pauor sanguine: si uos fugere uultis: retinere non potero: sed ego solus efficiam ne uictoria ista Pompeio icruēta cedat. Ierit: transierit. Peterem feli. um. uellē ut me pugnantem uideret Cæsar: & ante oculos eius præclara hæc facinora ederem: tum mihi feliciter mori uideret si pro ipso fortiter dimicans an te oculos eius oppeterem. Felicior: quam si abesse. Laudante: quia inuitus pompeius uirtutem meam pro/ babit. Confringite: scilicet uos hostes. Pectoris incursu: idest resistite pectori meo. Iugulis: scilicet meis.

Tum quassæ nutant turres: lapsumq; minat̃
Roboris īpacti crebros gemit agger ad ictus.
Iam pompeianæ cælsi super ardua ualli
Exierant aquilæ: iam mundi iura patebant.
Quē nō mille simul turmis: nec cæsare toto
Auferret fortuna locum uictoribus unus
Eripuit: uetuitque capi: seque arma tenente
Ac nondum strato magnum uicisse negauit.
Sæua uiro nomen: castrorū in plæbæ merebat
Ante feras rhodani gentes: ubi saguine multo
Promotus latiam longo gerit ordine uitem.
Pronus ad omne nefas: & qui nesciret ī armis
Quam magnum uirtus crimen ciuilibꝰ esset
Hic ubi quærentes socios iam marte relicto
Tuta fugæ cernit. quo uos pauor īquit abegit
Impius? & cunctis ignotus cæsaris armis?
O famuli turpes: seruum pecus: absq; cruore
Terga datis morti? cumulo uos deesse uirorū
Nō pudet? & bustis interq; cadauera quæri?
Non ira saltem iuuenes pietate remota
Stabitis? e cunctis per quos erūperet hostis
Nos sumus electi: nō paruo sanguine magni
Ista dies ierit: peterem felicior umbras
Cæsaris ī uultu: testem hunc fortuna negauit:
Pompeio laudante cadam: confringite tela
Pectoris incursu: iugulisq; retondite ferrum.

Iā lōgīqua pul.iā puluis q̄ exercitātūs ē in hoc tumultu puenit ad oculos cæsaris:simul ēt fragor auditus ē. Vicimus o socii:ne dubitetis si possumus hoc castellū tenere:quoad cæsar ueniet:monētibus nobis uictoriā cæsar cōsequet̄. Vendicet ar.s.defendendo munimenta. Mouit tantū uox:nō ita accendunt̄ tubarū clāgore ad pugnā animi militū:sicut nūc oratiōe Sæuæ accēsi sunt. Prio cantu.i.prio belli signo. Sciturí iuuenes.i. ueniūt spectaturi uirtutē sæuæ:& cogniturí an uirtus numero iferior & loco plus aliqd pstar̄ posset q̄ fortiter mori uidelicet:q̄ unus uiceret uniuersum Pom.exercitū. Loco:qa supiores erāt Pōpeiani:ipe uero inferior.

Ille ruēti.s.aggeri cōsistebat q̄si tergo eū sustentatu/rus. Cōsistit:firmat̄. Primūq̧ cadauera: cadaueri/bus p telis utebat̄ i hostes:& sic eos obruebat. Plēis: subaudi de Corporibus.s.suoꝝ. Totæ ruīe.s.muro rum erāt p telis Sæuæ. Robora:ligna munimenti. Moles:saxa.Hostiq̧ se ipe minat̄:nā sæpe simulabat se uelle pcipitem dare:& interea illi pedē referebant. Sude:pro sudibus:sudes proprie dicit̄ palus acutus & præustus ut durior sit. Conto:hastili. Amputat: præcidit ense manus eoꝝ q ascēdere uellent aggerē. Caput obterit: saxis. Fragili compage:idest fragili galeæ iūctura. Vt primū cumulo:similitudo: sic sæ/ua pugnabat cōtra hostes sicut Pardus:ubi uulnus ac cepit sæuior fieri solet. Cumulo crescente:cū iā tot cæsi eēnt ex hostibus :& ēt corpibus q̄ e turribus cōie cerat i hostes ut cumulū fecisset æqualē munimētis tunc ille transiliuit agili saltu:non aliter quā pardus solet p media arma & uenatores transilire. Arma.s. hostiū. Rapit:raptim trahit. Tunc dēsos:& cū trāsi luisset cū sūma omniū admiratiōe uallū & cadauera q̄si rē gessisset supra uires humanas admirati sūt oēs & quēcunq̧ toruo uultu cōspexisset:illi pauorē icutie bat. Cōpressus: coactatus undiq̧. Oi bello:omni exercitu rē p psona posuit. Inter cuneos:iter ordies & manipulos Pom. Vicit quē respicit:qa hostes ocu los eius sustiere nō poterant. Ianq̧ hebes:iā ensis Sæ uæ cruētatus lubricus factus erat:ita ut hostē uulnera nō posset:& obtusus erat crebro ictu:adō ut hostē nō uulneraret:sed nimia ui cōfrigeret. Hebes:obtu. ni mio & crebro ictu. Crasso san.qa lubricus erat. En sis o pus:qa opus ēsis ē ut icidat:nūc aūt mēbra frāge/bat. Illū tota pmit moles.i.i eū totus exercitus cōuer sus erat. Incerta māus.i.oēs milites eū uulnerarūt:ita tamē ut uulnus ad uitalia nō pueniret. Parq̧ no.for tūa:par semp de duobus dr̄ sicuti hoc loco p uno uni uersum exercitū Pōpeianū ponit:p altero solū sæuā Concurrere: manū conserere. Vmbo:clypeus:um bo aūt pprie ē media pars clypei eminētior. Et ga/leæ fragmēta:qa iā tot ictibus pcussa erat galea:ut fra cta i ipsis temporibus imprimeretur. Perurunt:exul cerāt. Nec q̄sq̄: densæ iqt hastæ corpori sæuæ ifixæ ipsum & uitalia pcipue tanq̄ sylua protegebant. Nu dis:iam detectis uitalibus. Quid nūc uesani:nūc apo strophat Luca.ad Pō.reprehēdens q̄ putāt posse iter fici telis lacertorū uiribus imissis sed hoc frustra tētāt nā ad opprimēdū tātū uiri robur necesse ē ut tormēta i illū mittāt̄. Leuibusq̧ sa.hæc tela nūq̄ ad uitalia pe netrabāt. Aut tortilibus.i.q torqueāt̄. Falarica: maio ris teli gēus:q̄d neruis ac funibus torq̄t:cuius formā Liui. ostendit: erat iqt telū missile hastile ab ligneo & cætero tereti:pterq̄ ad extremū ūde ferrū extabat: id sicut i pilo q̄drātū stuppa circūlibabāt: liebātq̧ pice:ferrū aūt tres in logū hēbat peds.ut cū armis trāsfiger̄ cor pus posset.sed id maxie ēt si hæsisset i scuto nec penetrasset i corpus pauorē faciebat:q̄ cū mediū accēsū mitte ret̄:cōceptūq̧ ipso motu multo maiorē ignē ferret arma omitti cogebat:nudūq̧ militē ad iseq̄ntes ictus pbe/bat:nō falaricæ sunt appellatæ:q̄ a falis.i.turribus ligneis mitterent̄: ut consulit ante falas idest turres ligneas.

Iam longinqua petit puluis:sonitusq̧ ruinæ.
Securasq̧ fragor concussit cæsaris aures.
Vicimus o socii:ueniet qui uendicet arces.
Dum morimur:mouit tantū uox illa furorē
Quātum nō primo succendūt classica cātu.
Mirantesq̧ uirū atque auidi spectare sequūt̄:
Sciturí iuuenes numero deprænsa locoque:
An plusquam mortem uirtus daret:ille ruenti
Aggere consistit:primūque cadauera plenis
Turribus euoluit:subeuntesque obruit hostes
Corporibus:totæq̧ uiro dant tela ruinæ.
Roboraq̧ & moles hosti seque ipse minatur.
Nunc sude:nūc duro contraria pectore cōto
Detrudit muris:& ualli summa tenentes
Amputat ense manus:caput obterit:ossaq̧ sa-
Ac male defensum fragili cōpage cerebrū/xo:
Dissipat:alterius flamma crinesque genasque
Succendit:stridunt oculis ardentibus ignes.
Vt primum cumulo crescente cadauera muꝝ
Admouere solo:non segnior extulit illum
Saltus:& in medias iecit sup arma cateruas.
Quā p summa rapit celerē uenabula pardū
Tunc densos inter cuneos cōpressus:& omni
Vallatus bello uincit quem respicit hostem:
Ianq̧ hebes & crasso non asp sanguine mucro
Percussum sæuæ frangit:non uulnerat hostē:
Perdidit ensis opus:frāgit sine uulner̄ mēbra
Illum tota premit moles:illum omnia tela.
Nula fuit non certa manus:non lancea felix
Parq̧ nouum fortuna uidet:concurrere bellū
Atq̧ uirum:fortis crebris sonat ictibus umbo
Et galeæ fragmenta cauæ compressa perurūt
Tempora:nec quicq̄ nudis uitalibus obstat.
Iam præter stantes in summis ossibus hastas:
Quid nunc uesani iaculis leuibusque sagittis
Perditis hæsuros nunquā uitalibus ictus:
Hunc aut tortilibus uibrata phalarica neruis

Muralia.i.pōdera ista r muri:i illū reuoluta opprimēt eū. Aries fer.pro aries ferratus. Balista:a βάλλω idest iacio istrumēta sūt:qbus maiora saxa mittūť:ut iqt Mar. Stat nō.s.postꝗ̄ pōpeiāos icrepauit:nūc redit ad id ꝙ istituerat.Sæua nō unus miles erat:sed q̄si murus q Pōpeianis obiectus esset. Pom.tē.ne possit erū/pere. Iā pe.iā ita spnebat uitā suā & hostiū tela puifaciebat:ut clypeū cū cæteris armis abiecerit: & solo cor/pore telis hostiū resisteret:iōq; abiecit clypeū:ne leua ociosa eēt. Armis.i.scuto:nā arma de scutis dicunť eo qđ armos tegāt. Vacasse:ociosā fuisse sinistrā loris clypei ipeditā:ne cū hostibus pugnaret. Culpa sua.s. si se clypeo ptegeret. Obit.i.adit:ut māus obit magistratus.i.adit:nā ob p ad pōiť. Densāq; se.p similitudinē ostēdit q̄lis fuerit sæua q̄le dicunt cæte uideri cuius tego inasciť sylua.Cæte āt ē genus maioris piscis adeo imēsi:ꝙ dicūt eminere tergo supra maris undā & nōnūꝗ̄ tergo eius syluas inasci:quæ cū moueť: & sylua moueri uideť.Nearchus auctore Strabo.li.xv. magnitudinē Cætoꝝ uicenū & ternū passuum eē refert:ita cū moueret sæua q̄si secū syluā i corpore gestare uidebať. Gradibus fes.qa exhausto sāguie non poterat diutius psistere. Libycæ sic be.alia similitudo queādmodū iqt i libycis agris uēatores psequūť elephātes:& tela qdē i terga mittūt q̄ licet corpori figāť:tamē ad uitalia nō ueniūt:eodē mō i pugnādo se hēbat sæua.Elephātes Italia anno urbis cōditæ:q̄drigētesimo secūdo i Lucāis primū bello Epirotico uidit:& boues lucas ide dixit:ut iqt Soli. Missile:hastile. Repcussū:retro icussū. Squalēti:duro & aspo tergo. Mota.c.qa cū se excusserit eiecit tela leuiter fixa.

Viscera:uitalia mēbra. Citraq; cruo.i.nōdū pueniētia ad cruorē. Stāt:erecta sūt. Nō explēt.i. multa uulnera nō sufficiūt ad unius mortē. Dictæa p. & cū ita staret imobilis ecce sagittator qdā speculatus locus armis nudū sagitta direxit:& oculū cuspide traiecit. Cortynis ha.sagitta cortinēsis:a cortyna ciuitate Cretæ de q̄ Vir.Perducāt aliquæ stabula ad cortyna uaccæ. Dictæa.i.cretēsi:nā Dicte mōs ē cretensis: ut r̄fert Stra.cōstat āt cretēses sagittādi fuisse pitissimos nā ut iqt Soli.Creta pría remis ac sagittis potuit:príe litteris iura iūxit pyrrhico reptore:equestres turmas pría docuit lasciuas uertigies iplicare:ex q̄ disciplina bellicæ rei usus datus:iō p excellentiā dixit cortynis.

Certior oi uo.qa plus effecit q̄ spabat sagittator. Ille:ubi sensit se uulneratū extraxit sagittā cū oculo & terræ ipactā pedibus calcauit. Moras &: pro.i.fit.n. ephexegesis. Vīcula ner.q̄ cuspidē sagittæ retiebāt: sed neruos oculi radices appellat: qa neruis qbusdā q̄si radicibus stabiliti sunt:iō dicit fuisse moras telorū. Pannonis haud ali.nō aliter telū euulsit cū oculo q̄ ursa Libyca q̄ ubi sagittā i corpore accepit tentat ipsā dētibus euellere. Pānonis:Pānonia(ut iqt Soli.) regio procedit i noricū usq; agꝝ:deinde Mœsiæ coniūgiť:i ea sæui ursi nascunť:sed ponit speciē pro genere.

Libys.i.uirgo libyca uenatrix:sic Vir.dicit cōsuetudinē eē libycaꝝ uirginū agitare feras:ut Virginibus tyriis mos est gestare pharetrā:uel libys.i.uenator libycus:ē.n.hic libys generis mascu.Martia.Et lybis i lōgo puluere sudet eques. Amētauit:iaculata ē:& cōtorsit. Habēa:sed pprie amētū dr̄ loꝝ:quo digiti iaculātis imissi uehemētiorē ictū iferūt:unde uerbū ē amētare. Impetit:iua dit.s.dētibus. Secū fugi.qa dū se mouet:mouet & sagitta. Perdiderat uul.ra.postꝗ̄ cū oculo sagittā euulsit adeo efferatus erat sæua:ut iā uultū oio mutauerit. Perdiderat:iflāmauerat. Imbre cru.qa euulso oculo sāguis i faciē effusus ē. Lætus fra.clamore iqt sustulere Pōpeiani existimātes nūc demū sæuā lætifeꝝ uulnus accepisse. Maiora uiris:nō maius gaudiū habuere Pōpeiāi:cū uiderūt sāguinē ex oculo uulnerati sæuæ exire q̄ si sanguinē uidissent ex corpore Cæ. Sāguine puo.i.unius militis. Ille tegēs al.cū propemodū deficere uidereť sæua simulauit lassitudinē:& q̄si uultu mitior factus:ita allocutus ē hostes:Parcite mihi:iā uobis cedēti nō opus ē tela i corpus meū contorq̄re: nā satis erit ad mortē si fixa corpori tela euulseritis:cū his.n.ois sāguis exibit; & uita mea discedet:sed ante obsecro ut me afferatis i exercitū uestꝝ:ut exēplū oibus potius sim Pōpeiāæ ptis cōprobatæ q̄ honestæ mortis: hæc cū dixisset qdā Aulus demēs credidit ita eē & accessit ad sæuā:& mediū cōplexus armis oibus credebat se posse il

Obruat:aut uasti muralia pondera saxi.
Nunc aries ferro:balistaq; limine portæ
Promoueat: stat nō fragilis pro cæsare murus.
Pompeiumq; tenet:iā pectora nō tegit armis.
Ac ueritus credi clypeo leuaq; uacasse
Aut culpa uixisse sua:tot uulnera belli
Solus obit:densamq; ferens in pectore syluā
Iā gradibus fessis in quem cadat eligit hostē.
Par pelagi monstris:libycæ sic bellua terræ
Sic libycus densis elephas oppressus ab armis
Omne repercussum squalenti missile tergo
Frangit:& hærētes mota cute discutit hastas.
Viscera tuta latent penitus:citraq; cruorem
Confixæ stant tela feræ:tot facta sagittis:
Tot iaculis unam nō explent uulnera mortē.
Dictæa procul ecce manu cortynis arundo
Tenditur in sæuam:quæ uoto certior omni
In caput atq; oculi leuum defendit in orbem.
Ille moras ferri neruorum & uincula rumpit
Affixam uellens oculo pendente sagittam
Intrepdus:telumq; suo cum lumine calcat.
Pannonis haud aliter post ictum sæuior ursa
Cum iaculum parua libys amentauit harena
Se rotat in uulnus:telumq; irata receptum
Impetit:& secum fugientem circuit hastam
Perdiderat uultum rabies:stetit imbre cruēto
Informis facies:lætus fragor æthera pulsat
Victorum:maior a uiris e sanguine paruo
Gaudia nō faceret conspectū i cæsare uulnus:

lum in caſtra Pō,ſubleuare:ſed nō ꝓuidit Mucronē:quē ille tectū habebat:quoad iugulū eius tranſfixit:& ipſo occiſo:ſic eat inqt qcūq; ſæuā uictum putabit. Alta.i.profunda:Vir.Premit altū corde dolorē. Virtute remo.i.uirilitate:qa nō iā ſicuti uir fortis & robuſtus:ſed mitior factus erat. Parcite.ſ.tela.ī meū corpus coiicete. Hinc:a corpore meo. Iā uulne.q.d.ſatis uulneꝝ ē. Non eget īge.ſ.telis:ſed euulſis. Et ī ma.ui.nā exēplo meo alii moueri poterūt:ut pōpeii ptes Cæſari anteponant. Quā mortis ho.qa malo ptes ſeq Pōpeii q̄ honeſte mori.i.fortiter. Infœlix:uno uerbo exitū rei futuræ declarat. Fulmineū:corruſcātē. Mēbraq;:qa mediū cōplexus credebat ſe ſublatuꝝ hominē. Incaluit uir.occiſo aulo rediere ī corpore uires:uiſuſq; ē recepiſſe quodāmō robur qđ amiſſerat. Incaluit.i.durior redita ē. Vna cæde:ꝑ unius cædæ. Soluat ait pœnas:iā nō demiſſa uoce loq̄bat:ſed toruis oculis & acriori uoce. Pacē gladio:aliter īqt pacē pōpe.hrē nō poterit a militibus Cæſa.niſi ille depoſitis armis Cæſarē adorauerit. Iſto.i.meo. Similē ue.ſ.creditis eē ſæuā:ut ſic ignauus ſit:& mortē timeat:ſicuti uos o pōpeiāi?q.d.nō. Pōpeii uo.mi.ego īqt plus amo fortiter mori:q̄ uos defendere Pōpe.cāmq; ſenatus. Simul hæc ef.proſpexit & uidit puluerē qui erectus erat:nā Cæ.audito ſtrepitu & fragor̄ belli ad ſubſidiū ꝓperabat caſtello laboranti p̄ſtandū. Dedecus hic bel.hic puluis fecit:ne tātū dedecus admitterēt Pōpeiāi ut uni ſæuæ totus exercitus ceciſſe uideret̄. Subducto q mar.diſcedentibus Pōpeiāis ſtatī cecidit præ laſſitudīe ſæua. Dabat ui.i.fortis erat:dū pugnaret:qa nō ſentiebat ſanguinē effūdi. Defectū:uiribus corporis uacuū. Ac ue.īclu.ipſū humeris geſtabāt nō aliter quā ſimulachꝝ aliqđ deorum. Viuā ſpe.qa adhuc uiuebat ſæua. Exornātq; deos:ſcilicet his telis e corpere ſæuæ euulſis. Nudū martē:ſimulachꝝ martis:qđ ſine armis relictū fuerat armis ſæuæ īſtruxerunt:quaſi ea tū demū digna eēnt:qbus mars armaret̄. Felix hoc noīe fa.o quāta felicitas & gloria fuiſſet tua o ſæua:ſi hæc tua uirtus pro libertate po.ro.pugnaſſet:aut hoſtes populi ro.uiciſſes:nō ciues ꝑ tuēda ſeruitute fudiſſes. Durus iber:ideſt po.hiſpaniæ:q̄:ut r̄fert Sueto.& Stra.anguſtus oppreſſit. Exiguis:q uteret̄ breuibus armis. Teutonus:popu.germāiæ:quē Cæ.uicerat. Nō tu bel.ſed qa cā tua minus honeſta erat:iō nō potes gloriā cōſequi q̄ tribuiſſent ro.ſiue de germāis:ſiue de gallis hoſtibus triūphū cōſequi uoluiſſes. Vlulare triūphis:mos erat ouātē ducē q equo uehebat̄ ad capitolium ſequentes milites ut clamarent io io unde ouationē ab ea uoce dictā uolunt:ſed tamē ouatio & triūphus differūt:nā ouatio ei dabat̄ q hoſtes īcruenta & facili uictoria ī fugā uertiſſet. Triūphus uero his qui hoſtes cecidiſſent. Infelix quāta.d.q hæc p̄mia uictoriæ cōſequūt̄ pro libertate pugnāt.Tu uero cōtra libertatē pugnaſti ut patriā ī ſeruitutē redigeres. Nec magis hac ma.Pōpe.ſicuti antedictū unius ſæuæ decertatione locū obtinere nō potuit ſed nihilominus tētauit alia p te:ſi quo mō poſſet erūpe:neq;.n.q; ſibi hac pte exire nō liceret:iō a propoſito ſuo deterritus ē:dicit āt p ſimilitudinē multo ēt auidiorē erūpendi factū pōpe.q̄ antea ſicut fluctus maris:cū ſemel īuaſerit ſcopulū aſſiduo īpulſu:tādē illud euertit. Parte ca.ubi cōſtiterat ſæua. Dilato marte:ītermiſſa pugna. Frāgētē ſco.ut Vir.Inq; ſinus ſcidit ſeſe unda reductos. Latus adeſt.i.corrodit latus oppoſitū fluctibus. Et fit a uerbo adeo ades adeſt. Serā ru.euerſo tādē ſcopulo a fluctibꝰ. Hic ui.ꝑ.capto erūpēdi cōſilio

Ille tegens alta ſuppreſſum mente furorem
Mitis:& a uultu penitus uirtute remota:
Parcite ait ciues:procul hinc auertite ferrū:
Collatura meæ nil ſunt iam uulnera morti.
Non eget īngeſtis:ſed uulſis pectore telis.
Tollite:& in magni uiuentem ponite caſtris.
Hoc ueſtro præſtare duci:ſit ſæua relicti
Cæſaris exemplum potius q̄ mortis honeſtæ:
Credidit infelix ſimulatis uocibus aulus:
Nec uidit tecto gladium mucrone tenentem
Membraq; captiui pariter laturus:&arma
Fulmineum mediis excepit faucibus enſem.
Incaluit uirtus:atque una cæde refectus
Soluat ait pœnas ſæuam quicunq; ſubactū
Sperauit:pacem gladio ſi quærit ab iſto
Magnus adorato ſummittat cæſare ſigna:
An ſimilem ueſtri:ſegnemq; ad fata putatis?
Pompeii uobis minor eſt:cauſæq; ſenatus
Q uā mihi mortis amor:ſimul hæc effat̄:&
Cæſareas puluis teſtat̄ adeſſe cohortes.altus
Dedecus hic belli magno:crimenq; remiſit
Ne ſolum totæ fugerent te ſæua cateruæ:
Subducto qui marte ruis:nam ſanguine fuſo
Vires pugna dabat:labentem turba ſuorum
Excipit:atq; humeris defectū īponer̄ gaudet.
Ac uelut incluſum perfoſſo ī pectore numen
Et uiuam magnæ ſpeciem uirtutis adorant
Telaq; confixis certant euellere membris:
Exornantq; deos:ac nundum pectore martē
Armis ſæua tuis:felix hoc nomine famæ
Si tibi durus iber:aut ſi tibi terga dediſſet
Cantaber exiguis:aut longis theutonus armis
Non tu belorum ſpoliis ornare tonantis
Templa potens:non tu lætis ululare triūphis.
Infelix quanta dominum uirtute paraſti.
Nec magis ac magnus caſtroꝝ parte repulſus
Inter clauſtra piger dilato marte quieuit:
Q uam mare laſſatur cum ſe tolentibꝰ euris
Frāgētē fluctus ſcopulum ferit:aut latus alti
Montis adeſt:ſeramq; ſibi parat unda ruinā.

Pōpeius tegmēta galeis milites parare iubet ex uiminibus deīde leuis armaturæ milites in scaffas īposuit his ita pactis sexaginta cohortes ex maximis castris ꝑsidiis q̄ educit:ꝑ eā munimētoꝝ ptē: q̄ ad mare ꝑtinebat: & his ꝑcipit q̄ fieri uelit eodē〈q〉ꝫ naues honustas agere & leuis armaturæ militibus ire iubet: & q̄s ad Durrhachium naues ꝑparatas hēbat. Castella profūdo pe.i castellū remotissimū:& ꝙ lōgissime aberat a castris Cæsaris īpetū fecit Pō.existimās qđ lōgius aberat Cæ.hac ꝑte facilius erūꝑe posse:& qa ꝑtinebat ad mare ꝑs illa maris quā īuaderet oportuna uisa ē:qa ī potestate pōpeii oīs regio erat.Vicina castel.i.munitiōis ꝑtē: q̄ ad mare ꝑtinebat.

Hinc uicina petens placido castella profundo
In cursu gemini martis rapit:armaque late
Spargit:& effuso laxat tentoria campo.
Mutandæq̄ iuuat permissa licentia terræ:
Sic pleno padus ore tumens sup aggere tutas
Excurrit ripas:& totos concutit agros.
Succubuit siqua tellus:cumulumq̄ furentem
Vndarum non passa ruit:tunc flumine toto
Transit:& ignotos aperit sibi gurgite cāpos.
Illos terra fugit dominos:his rura colonis
Accedunt donante pado:uix prælia cæsar
Senserat elatus specula quæ prodidit ignis.
Inuenit impulsos presso iam puluere muros.
Frigidaq̄ ut ueteris deprændit signa ruinæ.
Accendit pax ipsa loci:mouitq̄ furorem
Pompeiana quies:& uicto cæsare somnus
Ire uel in clades properat:dum gaudia turbet:
Torquato ruit inde minax:qui cæsaris arma
Sangius haud uidit q̄ malo nauta tremente
Omnia circeæ subducit uela procellæ.
Agminaq̄ interius muro breuiore recepit:
Densius ut parua disponeret arma corona:
Transierat primi cæsar munimina ualli:
Cum super e totis emisit collibus agmen:
Effuditq̄ acies ob septū magnus in hostem:

Gemini mar.terrestris & maritimi:nā sexaginta cohortes misit a maximis castris & ꝑsidiis. In cursu.i.cū īpetu. Armaq̄ la.sp.postq̄ semel castella cepit:arma sꝑgit:qa iuuabat eū libero cāpo posse uagari. Effuso cā.pro ipse effusus ꝑ cāpū. Iuuat.s.Pō. Nā sic fieri solet:ut q diu ī angustiis obsessi fuerīt: postq̄ semel data licentia fuerit maxīa lætitia euagāt᷑. Sic ple.pa.o.ꝑ similitudinē ostēdit qūo lōge lateq̄ uagaret᷑ Pō.exercitus:postq̄ data ē ꝑtās erūpēdi quēadmodū padus cū īflatus fuerit:si ꝑtē aliquā aggeris euertit deīde effuso amne discurrit:ut ui nulla retineri possit. Suꝑ agere:cū semel aggerē suꝑauerit. Cōcutit: cōmouet & dissipat totos agros sic Vir. Sternit Sata læta bouūq̄ labores. Si qua tel.qa ꝑuo ēt ore simul facto uis nulla cōtīere pōt undatiōnē fluminis. Succubuit.i.euersa ē. Gurgite.i.fluctu & ūdatiōe. Ignotos cā.i.ꝑ quos antea fluuere nūq̄ consueuerat. Illos ter.fu.iuriscōsulti de alluuiōe allegāt hæc carmīa:qđ unda si ab una ripa ad alterā agꝝ đtullerit illius ager ē ad quē unda detulerit. Vix p̄.Cæ.qa:ut diximus castellū hoc longissime a maximis castris Cæsa. aberat post lōgū tēpus tādē tumultu & clamore militū excitus Cæ.ad suos ut ꝓpere subsidiū daret.uenit. Specula:ex edito loco:sic.n.cōuenerat.si forte hostes īuaderent:ex specula ignē accēderet:ut signo dato posset:cū ꝑsidio subuenire laborātibus. Inuēit īpul.sed iā euerterat castellū illud Pō.& late agros tenebat:noua ēt castra posuerat & sūma qete cāpos Pō. tenebat exercitus. Impulsos:euersos. Presso:cōpresso:qa iā puluis ī unū cōpactus erat: significat.n. multo ante euersos fuisse muros. Frigida:ī cinerē soluta. Accēdit pax ipsa:īdignatus ē Cæ.ꝙ iā hostibus tuto caper᷑ somnū liceret. Ire ī cla.i.ruer᷑ ī apta discrimīa. Torquato ruit:legato Pōpeii q ī frōtē castroꝝ cōstiterat cū legiōe una. Qui cæ.arma.i.q segnior nō fuit ad prouidēdū Cæ.impetū: q̄ solet eē nauta:cū tyrrhenū mare uētoꝝ tēpestatibus tollit᷑. Subduxit: cōtraxit oīa uela:qa cū nimius inuaserit:nullū ē maius remediū. Circæ pro.tyrrhenæ tēpestati. Circes oppidū in cāpāia fuit(ut inqt Soli.)Caius Celius Acetæ tres filias dicit: Angiciā:Medeā:Circen: Angiciā uicina fuscino occupauisse:ibiq̄ salubri scia aduersus morbos resistētē deā habitā:Medeā a Iasone Buthroti sepulta : filiūq̄ marsis Impasse.Circē Circeos īsedisse mōtes carminū maleficiis uarias imaginū facies mētiētē hāc ēt ueneficā finxere poetæ:ꝙ illos q appellerēt ad littus suum in uaria feraꝝ genera uenenis cōuerteret. Agminaq̄ inte.& relictis maioribus castris se recepit in interiora:nā gemino uallo castra circundederat relicto ergo exteriori uallo se recepit ad interius ob hanc cām ꝙ facilius breuiora castra defendere poterāt q̄ latiora. Arma: armatos milites. Densius.i.ualidius. Corona.i.ambitu castroꝝ:qa in coronæ modū cōstiterāt ꝓpulsātes hostē ex oī parte. Transierāt primi:uallum relictum a Pompeianis impetu suo Cæ.cum exercitu transiuit. Cum super e totis:sed pompeius qui inde haud procul castra noua posuerat legiones a mediis castris subduxit: & repente suis subsidio abfuit.Milites uero Cæsa.ꝙ iam erumperant prioris ualli munimenta cum fuger᷑ uelent & timerent:īstāte exercitu pompeia.ī hostes dū fugerēt ruebāt:siue exterius fugere uelēt :circūdati erāt a Pō. si uero īterius ī torq̄tū īcidebāt:unde ī medio ꝑs militū capta ē.Sue.dicit non īstāte pompeio cesarem negasse eū uincere scire sed alii dicunt hoc eē factū pietate pōpeii:q suis ciuibus ꝑcere uolebat in qua sentētia ēt Luca.uidet᷑ eē. Nō sic ætnæis:dicit nō minore impetu inuasisse Pō.Cæ.q maiori uallo inclusus erat:q̄ solet inuadere uicinos flāma ex mōte ætna emisa: nec mīoe terrore perculsos esse Cæ.milites q̄ illi terrent᷑ emissis flāmarum apicibus ex ætna : q sæpe regionē illā uniuersam deuastare uidetur:nā catinēsiū coles alto exūdāt cinere ætnæ:q aliq̄do illos magno afficiēs mœrore:posterioribus annis magnū terris attulit beneficiū: qppe tā læta r̄ddidit illis uieta & sīgulari bōitate fructuosa:ut r̄liq̄ nulla uini nobilitate eis ꝯpabilis existat:ita r̄fert Str.

Non ſic ætnæis habitans in uallibus horet
Enceladum ſpirante noto:cum tota cauernas
Egerit & torrens in campos defluit ætna
Cæſaris ut miles glomerato puluere uictus
Ante aciem cæci trepidus ſub nube timoris
Hoſtibus occurit fugiens: inq; ipſa pauendo
Fata ruit:totus mitti ciuilibus armis:
Vſq; uel in pacem potuit cruor: ipſe furentes
Dux tenuit gladios:felix ac libera legum
Roma fores:iuriſq; tui:uiciſſet in illo
Si tibi ſylla loco:dolet heu:ſempq; dolebit:
Quod ſcelerū cæſar ꝓdeſt tibi ſūma tuoꝝ.
Cum genero pugnaſſe pio:proh triſtia fata
Non utice libye clades:hiſpania mundæ
Fleſſet:& infando pollutus ſanguine nilus
Nobilius phario geſtaſſet rege cadauer:
Nec iuba marmaricas nudus preſſiſſet harnas
Pœnorumq; umbras placaſſet ſanguine fuſo
Scipio:nec ſancto caruiſſet uita catone
Vltimus eſſe deis potuit tibi roma malorum:
Exire e mediis potuit pharſalia fatis.
Deſerit aduerſo poſſeſſam numine ſedem
Cæſar:& emathias lacero petit agmine terras.
Arma ſecuturum ſoceri quacunque fugaſſet
Tentauere ſuo comites deuertere magnum
Hortatu:patrias ſedes atque hoſte carentem
Auſoniam peteret:nunquā me cæſaris inquit
Exemplo reddam patriæ:nunquāq; uidebit
Me niſi demiſſo redeuntem milite roma.

Habitans.ſ.populus ſiculus. In uallibus ætneis.i.ſub radicibus montis ætnæ.Enceladus unus ex gigantibus q auſi ſunt bellum inferre Ioui:quem uictū ſub monte ætna poſuiſſe fert Iuppiter:cū nimio pondere pſſus defeſſum latus mutare uoluerit mōs totus tremit.& ſtatī flāmaꝝ īgentes globos uomit:ita ut regionē illā plærūq; depopulet. Glomerato pul.i.īminēte Pōpe.cū exercitu magno & īmenſa legione. Cæci ti.qa cæcos cōſilii hōies facit. Hoſtibus occur.ſi exterius Pōpe.ſi īterius torq̄to. Fata ruit:dū timet fata in fata ruit.
Vſq; uel ī pa.ēt uſq; ad pacē:quia uicto Cæ.deinde pax fuiſſet. Ipſe furē.hæc ſūt uerba Pō.q dixit.Parcite ciuibus ueſtris. Felix ac libera le. deplorat hic Luca. euerſā libertatē Romanā:dicēs pietatē Pōpe.illi nocuiſſe. Libera fores ſi ſyla:ſi hāc uictoriæ occaſionē talis imperator cōſecutus eēt:q̄lis erat Sylla:actū erat de Cæ.& libertas cōſeruata fuiſſet. Dolet heu ſē.Sēp inqt quotiēs meminerit roma dolebit ꝙ Cæ.cū pio genero pugnauerit:nā hæc cā fuit:cur ſcelera ſua ceſar iplere poſſet. Sceleꝝ tuo.qa cū pio genero pugnaſti iō ſcelera tua īpleta ſūt. Proh tri.fa.ī deploratiōe cōſiſtit oſtēdēs multa deinde mala innumeraſq; clades ꝓſecutas fuiſſe:qa hoc loco Pō.uincere noluerit.
Triſtia:infelicia infauſta. Libye cla.ubi reliquæ exercitus uictæ ſunt cū Cato. Hiſpāia mū.ubi uictus ē.Cn.& Sextus Pō.ſed.Cn.pom.occiſus ē Sextus aūt profugit in Siciliā. Et infādo polutus ſan.nec ēt pō. fuiſſet in nilo flumīe trūcatus:cuius cadauer ꝓiectū eſt in undas fluminis. Infando ſan.nō pōpeii ſed ſāguine infandi ptolemæi patricidæ regis. Phario re. ideſt ptolemæo r̄ge ægypti:nā pharos inſula eſt ægypti. Nec iuba mar.rex iuba q ꝑtes ſenatus populiq; Roma.ſequebatur uictus eſt a Cæſare in Africa: Nā iuba & pretreus(ut refert Appianus) perceptis his q̄ geſta fuerāt a Cæſare:cū nec fugam aut ſalutem ulterius ſperare poſſent.Inedia uulneribuſq; ſe ad inuicē tandē cōfecere.Nudus:inſepultus. Mar.ha.marmaria ē pars Libyæ. Placaſſet um.pœ. nā mors huius Scipionis qui ab illo ſuꝑiore deſcenderat uiſa eſt q̄ſi placare umbras pœnoꝝ:qui cæſi fuerāt a maioribus ſuis:publius.n.Scipio qui bello in Libya geſto cōtra Cæ.conſtitutus imꝑator fuit:Appiano auctore hyemē in mari agens hoſtilibus nauibus a caſu obuius peregregie ſe geſſit:donec ſuperata eius claſſe ſeipſū interemit:& cū hoſtes propius ſuꝑueniſſent.interrogarentq; ubi eſſet imperator:ipſe reſpondit:imperator bene ſe habet. Caruiſſet uita:ætas noſtra nō caruiſſet Cato. q poſtq̄ uidit profligatas eſſe pō.ꝑtes ſuꝑeſſe reip.noluit:ſed ipſe ſibi mortē in Vtica cōſciuit unde uiticēſis ē appellatus:nā Ca.ac Scipio: ut refert Plu.poſt pharſalicā pugnā in libyā profugerūt:& ingētibus ibi copiis coactis ex Iuba:q opem atq; auxilia miniſtrabat contra eos Cæſar expeditionē egit Scipionis exercitu ſuperatato:Catonē ut Niuentem reciperet ſummo ſtudio contendit Vticam:quam quidem urbem cum ille præſidio teneret:minime prælio interſuerat:poſtq̄ Cæſar Catonem ſibi mortem conſciuiſſe cognouit acriter indoluit: tūq; inquit Cato:tibi pro morte inuideo:nam & tu mihi pro ſalute inuidiſti. Vltimus eſſe deis potuit:ſi pompeius uincere uoluiſſet. Exire potuit mediis pharſalia:ne in pharſalia bellum ciuile committeretur:quod poſtea factum eſt nam ita fata uolebant ut ibi ſanguis Romanus effunderetur quod euitari tunc potuit:ſi Cæſarem pompeius uiciſſet. Deſerit aduerſo poſſeſſam: poſt complorationem libertatis Romāæ proſequitur narrare quidnam inſtituerit Cæſar:ubi enim uidit omnia ſibi aduerſa:ex his locis ſtatuit diſcedere:& in theſſaliam recepit exercitum. Sedem:Epirum. Tētauere ſui: hic dicit conſiliū habitū fuiſſe in exercitu Pōpeii:quidnam potiſſimum agendum eſſet:nonnulli fuerūt qui cenſerent Romā redeundum eē:ſed huic ſententiæ aduerſus fuit Pōpeius neq;.n.induci poterat: ut uellet bello infeſtari italiā hanc quoq; rationem fuiſſe dicebat ab initio belli urbē deſereret:ne Cæſar illud exercitū ducens mœnia urbis bello īuaderet:ergo quod ab initio fecerat:in eo ſe perſtituꝝ aſſeuerat. Comites:ſenatores:qui cum pō. erant. Diuertere:ideſt a propoſito ſuo remouere. Nunquam me Cæ.non imitabor inquit pompeius Cæſarem qui contra leges Romanas rubiconem trāſiuit armatus. Dimiſſo mi.ideſt exercitu:ſicut leges uolūt.

Heſperiam potui:ſi pati poſſem ut bello infeſtaretur italia:& roma periculum belli ſubiret: poteram ab initio belli Romæ cum ſenatus maneret in medio foro bellum perficere:ſed quoniam longe mihi alia mẽs eſt ab hoc propoſito n on deterrebor:prius q̃ bellum perfecero. Motu ſurgente:ideſt incipiẽte tumultu belli. Medio foro:ut fecerat Sylla Marius Cinna & cæteri qui urbẽ inuaſere. Dum bella:ſed hæc mihi mens ẽ ut in extremas orbis terrarum partes potius exercitum ducere uelim:q̃ bellum in italia fiat. Relegem:ideſt repellam:unde religati dicuntur qui ſunt a patria pulſi. Scythici frigoris:ideſt ſeptentrionis:in qua parte eſt Scythia:hoc eſt uſq; ad hyperboreos montes tranſibo uel e diuerſo ibo trans torridã zonam:nam utraq; inhabitabilis eſt. Victor tibi Roma:antea cum timerem hoſtes diſceſſi ab urbe ne te bella quaterent: nũc uero cũ nõ timeã ſed uincere cœperim: te bellis implicabo? q.d.nõ faciã. Fugi:cũ inferior eſſem Cæſare:nunc uero cum ſim ſupior te i bellũ deducam?

Heſperiam potui motu ſurgente tenere.
Si uelem patriis aciem committere templis.
Ac medio pugnare foro:dum bella relegem
Extremũ ſcythici tranſcendam frigoris orbẽ:
Ardenteſq; plagas:uictor tibi roma quietem
Eripiam? qui ne premerent te prælia fugi?
Ah potius ne quid bello patiaris in iſto
Te cæſar putet eſſe ſuam:ſic fatus in ortus
Phœbeos conuertit iter:terræque ſecutus
Deuia qua uaſtos aperit candauia ſaltus
Contigit emathiam:bello quã fata parabant.
Theſſaliã qua parte diem brumalibus horis
Attollit titan rupes oſſæa coercet:
Cũ per ſumma poli phœbũ trahit altior æſtas
Pelion opponit radiis naſcentibus umbras:
At medios ignes cæli:rapidique leonis
Solſtitiale caput nemoroſus ſũmouet othrys:
Excipit aduerſos zephyros:& iapiga pidus:
Et maturato præcedit ueſpere lucem.
Nec metuens imi boream habitator olympi:
Lucentem totis ignorat noctibus arcton.
Hos inter montes media qui ualle premũtur
Perpetuis quondã latuere paludibus agri:
Flumina dũ campi retinent:nec peruia tempe
Dant aditus pelago:ſtagnũq; iplẽtibus unum
Creſcere curſus erat:poſtq̃ diſceſſit olympo

Sic fatus in ortus:nunc deſcribit qua iter fecerit põpeius:nam orientem uerſus exercitũ duxit & p Candauiam tandem uenit in Theſſaliam. Deuia:ideſt auia ut tutior iret. Candauia:candauia(ut inquit Strabo)mons eſt qui illyricum Macedoniamq; diſterminat:circa uiã cãdauiæ lacus:ac paludes ad Lychniduntem extãt:ubi copioſa piſcium habent̃ ſalſamẽtaria:ſunt & fluuii ionium irrũpentes ſinũ: & in auſtrum uergentes Inachus achelous:& nõnulli alii.

Saltus:nã ſaltuoſa ac nemoroſa regio ẽ. Theſſaliã: hic ita deſcribit theſſaliã ut dicat deos uoluiſſe hanc regionẽ naturaliter inhabitabilẽ eẽ fortaſſe: ne bellũ ciuile in ea gereret̃. Attolit:titan:oſtendit a ſole nũq̃ illuſtrali ullo anni tempore:ſed undiq; montibus ita circundatã eſſe:ut nec diẽ quidem integrum uidere poſſit. Summa poli:ideſt cum altius ad ſeptentrionem quodammodo uergens naſcitur ſol. At medios ignes.ſ.a meridie othrys mõs oppoſitꝰ ẽ radiis ſolis. Rapidi leonis:ideſt feruentis nam.xv.die Iunii: ſurgit leo:& circa meridiẽ ſol ĩgredit̃ leonẽ.ergo tũc feruentiſſimus ẽ ſol. Solſtitiale caput:nam ſolſtitiũ dicitur q̃ ſol ſtare uidetur:nec aſcendere nec declinare per aliquod dies. Zephirus:uentus occidentalis.

Iapix:ẽ uentus q Apuliã pflat:quem caurum eẽ gelius propemodum putat unde Iapigia dicta eſt Apulia:Strabo ãt ait iapiges uniuerſos cognomẽ e quodã Iapige duxiſſe:quẽ Dedalus e Cretenſi muliere ſuſcepiſſe dicit̃ ducẽq; cretẽſibus extitiſſe:iapides uero gens illyricis galliſq; commixta:auctore Stra.ab Augusto Cæſare ſummo cũ labore debellati ſunt. Aduerſus:quia ab occidente perflat:ideo oppoſitus eſt pindo:& ut inquit Gelius aduerſus Eurum ſpirare uidetur. Et matura.p.quia montes oppoſiti ſunt ideo ibi citius ſol occidit.Nam montes obſtant ne poſſit ſplendore ſuo illuſtrare theſſaliam. Præcedit:occupat. Maturato ueſpere:ſcilicet cicius occidente ſole. Nec metuens:nunc a ſeptentrione oſtendit claudi:ut etiam aerem accipere nequeat: in Theſſalia qui habitat nunq̃ uidet maiorẽ urſam quæ circa polum uertitur. Imi olympi:ideſt ĩ radice eius montis theſſaliæ. Nec metuẽs: ſcilicet boreã:unũ ſeq̃t ex reliquo:ſi nũq̃ uidet ſeptẽtrionẽ:ergo nõ timet boreã. Arctõ.i.urſam maiorẽ:quæ circa polũ uergit̃. Ignorat noctibus:qa nunq̃ apparet. Hos ĩter montes:Theſſalia inter medios mõtes ĩcluſa ſterilis fuit:nec q̃cq̃ erat p̃ter lacum:flumĩa montibus circundata tenebantur:ut curſum nullũ haberẽt: ſed tantum in unum confluentia creſcebant:poſtquam uero Hercules euerſo monte lacum aperuit relictus locus medio fertilis & amœnitate plenus:unde etiã tẽpe græco uocabulo appellatus ẽ.Strabo ãt libro nono:dicit cum litus altiora cãpis haberet loca montibus tertæ factis abrupta ſunt:quæ nunc uocantur tempe : & ab olympo oſſa abſciſa:hac peneus fluxit in mare:& orã illã ſiccatã reddidit:poſtea flumĩna deſcribit:quæ ĩde deſcenderunt. Agri la.ager medius:qui nunc rerum omnium feraciſſimus eſt: quondam iugibus occupabat̃ paludibus: antequam ĩacceſibilis exiccaretur unda. Præmitur:clauditur. Peruia tempe: nominatiui caſus eſt hoc loco ſed apud græcos uariatur. Tempe:loca amœna dicunt̃ de quibus uide Pli. Paruia.ſ.nunc. Curſus erat:uidelicet inflati & creſcere:quia decurrere non poterant neceſſario inflabantur. Poſtq̃ diceſſit.o.eo Hercules uenit:& diligenter circunſpiciens locum:cognouit ſi aqua deriuari poſſet:agrum in medio relictũ cuiuſlibet generis frugũ feraciſſimũ fore:& ſucciſo monte olympo ab oſſa:aditũ aq̃ dedit. Grauis. magnus.

Herculea grauis ossa manu:subitæq; ruinam
Sensit aquæ nereus:melius mãsura sub ũdis:
Emathis æquorei regnum pharsalos achillis
Eminet:& prima rheteia littora pinu.
Q uæ tetigit philace:pteleosq;:& dorion ira
Flebile pieridum:thrachin:præcioq; nefãdæ
Lãpados herculeis fortis melibœa pharetris:
Atq; olim larissa potens:ubi nobile quondam
Nũcsup argos arãt:ueteres ubi fabula thebas
Mõstrat echionias:ubi quondã pẽtheos exul
Colla caputq; ferens supremo tradidit igni
Q uesta quod hoc solũ nato rapuisset agaue.
Ergo abrupta palus multos disiecit in amnes:
Purus in occasus parui sed gurgitis æas

Manu:idest uiribus. Nereus:mare. Aemathis:ora thessalica ab æmathio Rege dicta. Mansura sub undis: quia si undis oppressa mãsisset nũquam ibi bella ciuilia gesta fuissent ĩ quibus totius terrarum orbis cruor fusus ẽ. Achillis æquo.qui fuit filius thetydis deæ maris:unde mare regnum Achlilis appellatur. Et prima: ostendit quæ deĩde ciuitates ibi cõditæ fuerint:postquam stagnum exhaustum fuit. Pharsalos : oppidum thessaliæ : cui ĩperauit:Achilles. Rhœteia:idest troiana littora:a rhœteo ꝓmontorio. Phylace.i.prothesilaus:nam philace oppidum ẽ thessaliæ:ubi regnauit protesilaus:q primus fuit ausus in terram Troianã descendere:& fata impleuit:nam responsum erat qđ qui primus ĩ terram troianam descenderet : primus occideretur: & occisus est ab Hectore. Ptoleos : est ciuitas thessaliæ:pteleum ut refert Strabo est post antronem urbẽ protesilai. Dorium : quidã mõtẽ:quidã cãpũ eẽ scribũt. Doriũ:oppidũ ẽ magnesiæ. Pli.ĩ q̃rto.c.xi.cuius hoc tẽpore ꝑs nulla mõstrat̃:ut r̃fert Stra.aliq tamẽ oluri nũc seu olurã ĩ Messenia ualle iacẽtẽ Doriũ uocãt:illic prope Oechalia Euriti est: q̃ nũc Andania d̃r urbs Arcadiæ tenuis:cuius nominis ẽ altera ĩ thessalia:altera ẽt ĩ Euboea:Ex hac proficiscẽtẽ thracẽ thamiri ad doriũ a musis musica fuisse spoliatũ cõmemorat Home. Achelos & pteleõ:tũ doriõ ast ibi musæ Threicio:ĩciderãt Thamiri resonoq; canore priuauere uirũ:oechalia tũ forte profectũ regis ab euryti regno oechaliaq; creati.De hoc itidẽ Luca.ĩtelligit:alii ãt:Flebile pieridũ:qa pierides ausæ sũt prouocare musas cãtu:& cõuersæ sũt ĩ picas:unde ẽt adhuc naturam tenẽt loq̃citatis. Trachi:trachĩ ꝑua urbs ẽ thraciæ iuxta læbadiã:Stra.nõ procul a thessalia.Hercules ĩ q̃ hĩtauit philoctetes:q sagittas herculis & arcũ accepit ꝙ flãmas rogo herculis subiecerat:hercules cũ uicisset ætholiam : captus est amore Ioles: oblitus deianiræ uxoris filiæ Oenei Regis:quã singulari certamĩe cũ Acheloo dimicãs uictor sibi matrimoĩo cõiũxerat.Deianira cũ se derelictã uideret:ĩ memoriã rediit tunica quã a Neso sanguĩe lerneæ hydre ĩnsꝑsã acceperat:Nesusq; uires amoris illã h̃re dixerat:credidit illa:misitq; hãc uestẽ ad uiꝝ quã cũ ĩduisset:stati uenenũ ad ĩteriora penetrauit & uiscera herculis carpti cõsumebat:donec ille diutius doloris ĩpaciẽs rogũ sibi extruxit:& cũ supĩpositus eẽt ꝑcepit philoctetæ ut flãmas subiiceret:ĩ cuius beneficii ꝑmiũ sagittas & arcũ suũ illi tradidit. Lãpados.i.facis quã philoctetes Herculi supposuit. Meliboeia:urbs finitima thessaliæ:pr̃ia philoctetæ.Virgilius Hic illa ducis meliboei parua philoctetæ. Larissa:ciuitas thessaliæ potentissima fuit: ĩ qua regnauit Achilles.Virgilius Et larissæus achilles. Nunc arant:ætate ĩquit nostra Luca.Arãt argos: nam argos urbs fuit thessaliæ argos pelasgicum dicta Plinius. Veteres ubi fabula de fabula cadmi supius diximus:quomodo condens thebas omnes socii ĩterfecti sunt a serpente sed ex terrigenis quinq; superfuerunt inter quos fuit unus Ehiõ:hũc socium sibi assumpsit ad condẽdas thebas:quas ideo poeta uocant echonias. Strabo autem refert phœnices cadmi comites boetiam tenuisse:& Cadmum arcem Cadmeam muro ualasse:regnum posteris & Nepotibus suis reliquisse:qui porro arci Cadmeæ thebas muro coniunxerunt:regnumq; conseruarunt:plurimorum Boetiorum imperium adepti.Solinus uero dicit amphilonem condidisse thebas: non ꝙ lyra saxa duxerit:sed quia affatus suauitate homines rupiũ incolas:& incultis moribus ad obsequii ciuilis pelexit disciplinam. Vbi:in qua urbe thebarum Agaue filii sui Penthei auulsum caput rogo superimposuit dolens ꝙ tantummodo caput filii abstulisset.Nota est fabula quomodo Pentheus interdixerat ab agro thebano bacchum qui in patriam cum rediret:populos omnes sibi supplicare cogebat:& sascrificia celebrare:q̃ orgia appellata sunt:sed cum illum multitudo ingens sequeretur mulierum atq; uirorum: q̃a sacrificia eius plena erant libidine:in quibus epulis ac uino traditi oẽs spiritu bachi dicebantur afflari:Pentheus cui huiusmodi sacrificia displicebant interdixit bachũ a regno suo:sed mater eius Agaue & Autonoe cum cæteris mulieribus sequebatur Bacchum.Pentheus misit primo famulos:ut bacchũ ab agro regni sui absterrerẽt:sed cũ ad eum iuissẽt:capti illecebris:eum cũ cæteris sequebantur Pentheus uero cũ satellitibus coactus est uenire: ut bacchum abigeret:ubi cum in conspectu uenisset mater Agaue cũ sorore Authonoe ĩ furorẽ sunt conuersæ:mater existimauit filiũ in aprum aut uitulũ conuersum:mulieresq; nõ prius destiterũt quã thyrsis & hastis mediũ illũ discerpsere:mater Agaue quasi uictoriæ præmium caput eius quod apri esse credebat manibus gestans per mediam urbem ouans ibat quæ cum ad se rediisset structo rogo caput filii cõbussit:& uehementer doluit ꝙ reliquum corpus habere non posset:ut interga filii membra sepulturæ mãdaret hæc ãt facta fuisse dicit Stra.apud scolũ uicũ asopræ sub citherõe. Exul:a se ipsa alienata:uel exul respicit ad illud qđ Pentheus bacchum & omnes qui illum sequebantur ab agro suo interdixerat:ergo quasi exul erat interdicto Penthei. Pentheos:genitiuus græcus est απενθος luctus. Hoc solũ.s.caput. Ergo abrupta:qa semel data uia ẽ stagno. Discessit ĩ am.i.in multos flu.deriuata est. Inde:ex hac thessalia. Paruiigurgitis: quia flu.est non ualde latus æas æantis: Fluit ad occasum in pelagus adriaticum Apolloniam uersus:ita a Stra. refertur.

Ionio fluit inde mari:nec fortior undis
Labitur auectæ pater iſidis:& tuus œneu
Pene gener craſſis oblimat echinadas undis:
Et meleagræam maculatus ſanguine neſſi
Euenos calydona ſecat:ferit amne citato
Maliacas ſperchius aquas:& flumine puro
Irrigat amphryſos famulantis paſcua phœbi:
Quiq; nec humẽtes nebulas:nec ro꞉ madẽtẽ
Aera nec tenues uentos ſuſpirat anauros:
Et quiſquis pelago per ſe non cognitus amnis
Peneo donauit aquas:it gurgite rapto
Apidanos:nunq̃q; celer niſi mixtus enipeus.
Accipit aſopos curſus:phœnixq; malaſque
Solus in alterius nomen cum uenerit undæ
Defendit titareſus aquas:lapſuſq; ſuperne
Gurgite penei pro ſiccis utitur aruis:
Hũc fama eſt ſtygiis manare paludibus am-
Et capitis memorem fluuii contagia uilis ne-
Nolle pati:ſuperumq; ſibi ſeuare timorem.
Vt primum emiſſis patuerunt amnibus arua
Pinguis bebyrcio diſceſſit uomere ſulcus.

Fortior:ſcilicet æante. Pater:ideſt inachus pater ius:quæ iſis mox eſt appellata:nam poſtq̃ uenit in ægyptum genibus flexis in ripa nili uiſa eſt ſuplicare Ioui:ſtatimq; in priſtinam formam rediit:nam bos diu fuerat. Auctæ:ſcilicet a Iunone:poſtquam eam dono accepit a Ioue. Gener:ſcilicet Achelous:Oeneus rex Deianiram filiam habuit:& procis expoſuit hoc pacto:ut qui ſingulari certamine uictor eſſet: ille Deianiram acciperet in uxorem:Achelous cæteros omnes ſuperauit:deinde ſuperuenit Hercules:qui cũ eo certare cœpit Achelous ſe:modo in leonem:modo in ſerpentem:tandem ſe conuertit in Taurum:haud facili labore illum ſubigere potuit tãdem manu eius cornu cepit Hercules & nõ prius dimiſit quam a capite euelleret achelous pudore compulſus ſe merſit in undas neq; amplius uiſus ẽ. Echinadas:echinades inſulæ ſunt maris maliaci oppoſitæ acheloi hoſtio:De quibus lege Strabonem. Oblimat:impinguat limo. Et meleagræam:alius quoq; amnis natus eſt ex hoc ſtagno ſcilicet Euenus hic fluuius præterlabitur Calydona ubi regnauit meleager:unde meleagræam calydona appellauit. Sanguine neſi maculatus.accepta Deianira:cum Thebas rediret Hercules uenit ad Euenũ fluuium qui forte magnis undis inflatus erat: de ſe non dubitabat quin facile trãſiret:ſed neſciebat quo pacto traduceret Deianiram:ſtatim ſe ibi obtulit neſſus Centaurus:qui ſuam operam promiſſit:ut trans amnem Deianiram traduceret:hanc credidit ei Hercules:& iam amnem tranſierat:cum illam ĩ ripa uiolare uoluit:illa clamorẽ ſuſtulit:tunc Hercules ſagittis tranſfixit Neſſum:q̃s lerneæ hydræ ueneno ĩſperſerat:moriens ergo cognouit quo pacto ſe ulciſceretur educta ĩteriori ueſte tradidit eã deianiræ dicens hæc mea ueſtis uires hẽt amoris:dato operã ut hãc induat Hercules quia ſtatĩ ad amorẽ tuũ cõuerteť. Sperchio:theſſaliæ ex pelio effuſus in pelagus maliacum.

Maliacas.i.malæi ſinus in laconia: nã Malæum laconicum equor eſt in quod Sperchius deſcendit.At ſupra Maleam auctore Strabone propter aduerſos uentorum flatus non tuta fuit nauigatio:ĩde natum uulgo prouerbiũ:cũ maleam deflexeris domeſticos obliuiſcere. Amphryſos:inter cæteros amnes miſcetur etiã Amphryſus qui flu.eſt Theſſaliæ:iuxta cuius ripas regis admeti phœbus pauit armenta:captus amore filiæ:ut hac uia poſſet libidinẽ ſuam explere. Paſcua:ſcilicet Regis admeti theſſaliæ. Quiq; nec humẽtes: ex hoc ſtagno etiam anauros flu.nomen accepit q nullam nebulã exhalat:cum ubicunq; ſint amnes:illic uẽti regnare ſoleant:hic ſolus erat ſine aura ideo anauros:diciť ab ανευ ſine & αυρα aura. Rore madẽtẽ: qa ignes ætherei rapiunt humorẽ:& ſuperueniente ſole humor cadens rorẽ efficit. Suſpirat:ſurſum ſpirat. Et quiſq̃s pelago:quia non ſuo nomine in mare deſcendũt:ſed nomine penei. Euipeus:flu.ab Erythra præter pharſalon currens in Apidanũ elabitur: Apidanus uero in Peneum. Aſopos:ſeruauit declinationẽ græcam.Aſopus percurrens pelagus iter Termophylas indgreditur:ut inquit Stra. Accepit:ſcilicet ab hoc ſtagno. Solus in alterius:ſed unus flu.eſt qui quamuis miſceatur Peneo:tamen ſuum retinet nomen: ſcilicet titareſus: quem alio nomine Orchon appellant(ut refert Plinius)quamuis in eum decurrat Titareſus:tamen non miſcetur:ſed deſuper labitur:non aliter quam oleum dedignatur miſceri Peneo ne ſuum nomen amittat:nam penei perlucentes aquæ ſunt.Titareſi uero craſſæ Verba Pli.ſunt appoſita Peneus accepit amnem Orcon:nec recipit:ſed olei modo ſupernatantem(ut dictũ ẽ ab Homero)breui ſpacio portatum abdicat: pænales aquas diriſq; genitas argenteis ſuis miſceri minime permittit.Lucanus tãquam poeta contra hiſtoriam ſentiens dicit Titareſum & nobiliorẽ flu.eſſe & dedignari commiſceri Peneo. Defendit aquas:ideſt aquarum ſuaꝝ nomen. Lapſuſq; ſuperne:non aliter labitur deſuper Peneus quam ſi per ſiccam terram deflueret. Hunc:ſcilicet Orcon:quem Titareſum alio nomine Lucanus & Strabo appellant. Fama eſt: ſcilicet de ſtygia palude natum & dedignatur aquis uilioris fluminis miſcere:quando etiam terrori diis ſemper ſit. Fluuii:uilis ideſt penei. Superum timorem:Virgilius.Dii cuius iurare timent:& fallere nomen. Vt primum emiſſis:exhauſta grandi lacu.Theſſalia fertilis facta ẽ:& ſubſequenter populi eã colere cœperunt:emiſſis de Theſſalia amnibus. Pinguis:propter aquam diuturnam. Bebricio uomere:Seruius qui quintum Aeneidos:cum exponit Bebrycia ueniens Amyci de gente ferebat:dicit Bebryciã bithyniam eſſe.Salu.Igitur introrſum prima Aſiæ Bithynia eſt:multis antea nominibus appellata:ipſa enim eſt:& maior phrygia.Stra.libro dudecimo:dicit bebryces quantum exiſtimat Thraces fuiſſe:& Miſiam incoluiſſe:& tertiodecimo refert habitaſſe circa Cyzicũ:ubi phryges & circa Abydũ ubi Thraces hahitauerũt.Solinns ãt dicit bythiniã ante bebryciã dictam eſſe.

Mox lelegũ dextra preſſum deſcendit aratrũ.
Aeolidæ:dolopeſq; ſolum fregere coloni.
Et magnetes equis:minyæ gens cognita remis
Illic ſemiferos ixionidas centauros
Fœta peletroniis nubes effudit in antris.
Aſpera te pholoes frangenté monyche ſaxa
Teq; ſub œthæo torquentem uertice uulſas
Rhete ferox:quas uix boreas ĩuerteret ornos.
Hoſpes & alcide magni phole:teq; ꝑ amnem
Improbe lernæas uector paſſure ſagittas:
Teq; ſenex chiron gelido q ſydere fulgens
Impetis hemonio maiorem ſcorpion arcu.
Hac tellure feri micuerunt ſæmina martis.
Primus ab æquorea percuſſis cuſpide ſaxis
Theſſalicus ſonipes bellis feralibus omen

Deſcendit:in Teſſaliam:ut eam coleret. Lelegum:hi quoq; populi theſſalicos agros coluere. Leleges (ut ĩquit Solinus) idem ferunt:qui boetii ſunt. Strabo autem de his multa dicens refert Ariſtotelem in Politia:locros lelegas uocare:a quibus boetiam occupatã fuiſſe memorat æoles (ut idem ait) una cum boetiis e theſſalia cõmigrarunt & cõmuniter cum his etoliam tenuerunt. Dolopes:populi qui auctore Strabõe ſub phœnice militauere:Pindi theſſaliæ montis acolæ ſunt. Magnetes:populi qui domitores equorum ſunt. Magnetas Macedonibus pieriis uicinos eſſe refert. Strabo intra tẽpe a Peneo atq; oſſa uſq; ad pelium trans Peneum loca habent maritenus:pieria autem : ut refert Soli. a tergo theſſaliæ ad Macedoniam protẽdit:quæ deuicta ſub Macedonum uenit iugum. Gens cognita remis:ideſt clara arte nauigandi Minyæ plurimũ nauigatione ualent:& hi primum cum Iaſone ĩ Colchõ nauigarunt:ut aureũ uelus raperent. Illic ſemiferos:nihil aliud agit ĩ hac deſcriptiõe Theſſaliæ Lucanus:niſi ut oſtendat ꝙ inde nati ſunt ſæuiſſimi populi:ut non mirum uideatur ſi hanc terrã ſæuis gẽtibus habitatã uoluerunt eſſe: in qua bellum ciuile gereretur:ĩ Theſſalia nati ſunt cẽtauri ſemiferi. Dio do. ſiculus refert Cẽtauros in ꝑlio a nymphis nutritos equas poſtmodũ ſubagitaſſe:eque eis hippocentauros natos creditũ:ꝙ primi equitare auſi ſĩt:eoq; natã fabulam ueluti: equi eſſent hominiſq; natura.

Ixionidas:nam ixion captus amore Iunonis auſus ẽ eam interpellare de ſtupro Iuno indicauit Ioui:Iuppiter præcepit ut imaginẽ ſuã ex nube Ixioni obiiceret ille complexus eſt nubem:credens eſſe Iunonem & ex ea nube nati ſunt Centauri. unde nubigenæ dicti ſunt. Semiferos:ideſt dimidia parte equos:nam ferus ſignificat equũ aĩal. Vir. In latus inq; feri curuã compagibus aluum. Nubes fœta:ideſt grauida. In antris peletroniis:poletronii ſunt popu. Theſſaliæ ĩ mõtibus habitantes:& peletroniũ:ut inquit Stra. locus eſt monti pelio ſubiectus. Aſpera te: hic nominat ex centauris nonnullos. Monyche:centaurus:μωνυξ μωνυχοσ dicitur habens ſolidum unguem a πυροσ ſolus & ονυξ unguis. Hunc etiam iaculatorẽ arborum fuiſſe dicit Iuuena. Quantas iaculetur monychus ornos.

Saxa pholoes:montis arcadiæ:ut Pli. Rethus:nomẽ cẽtauri. Oethæo uertice:ideſt in ſummitate montis Oethæi. Sub:pro ĩ tãtas.n.uires habebat ut radices euelleret ornoꝝ:quas flatus boreæ euelere non poterat.

Phole:unus ex centauris q teſte Diodo. ſiculo:Herculẽ domi cum ſuſcepiſſet:& centauros peremiſſet:ei cõtigit ut cognatos ſepeliret:ſed cũ a quodã euulſa ſagitta in eum cecidiſſet & uulnere curari non poſſet : obiit pholũ Hercules ſepeliit ſub mõte:quæ res ei glorioſior omni columna accidit:nã mõti nomen dedit at ſecũdum Vigi. in bello iapitharum occubuit:leto domuit Rethumq; pholumq;. Teq;:ſcilicet o Neſe qui tranſfigendus eras ſagittis lernæis cum Deianiram tranſuehendam uiolare uolebas. Teque ſenex chiron: hic diſſentit ab aliis Lucanus. nam alii dicunt chironem non ex nube & Ixione natum:ſed ex Saturno & phyllira: ut Pli. in. vii. & Virgi. in Georgicis docet:ſed poetæ a ſimili mutant fabulam. Gelido ſydere:ideſt gelido tempore hyemis:nam oritur Chiron menſe nouembris. Impetus:ideſt inuadis. Hemonio:ideſt Theſſalico arcu:nam chiron aſſumptus in cælum factus eſt ſignum zodiaci:quod appellatur ſagittarius:qui inuadit ſcorpionem:dum uertitur ſignifer circulus. Maiorem:ſcilicet aliis ſignis:non ſine ratione dixit: quia ipſe duorum ſignorum occupat locum:& magnitudo locati depræhenditur a quantitate loci. nã locus & locatus ſũt correlatiua. quod cæteris ſignis ſit maior:Virgilius docet:Ipſe tibi iam brachia contrahit ardens ſcorpius & cæli iuſta plus ꝑte reliquit. Hac tellure feri:alia gens quoq; ſæuiſſima nata eſt:quia primum fuere theſſali: q equis pugnare cœperunt:quod nunq̃ antea fuerat. Virgilius ge. Primus erichthonius currus & quattuor auſus iungere equos. Primus ab æquorea cuſpide:ſcilicet Neptuni. Sequitur Lucanus eorum opinionem: qui dicunt in Theſſalia Neptunum tantum non aſtante tunc Minerua tridente locum percuſſiſſe : a quo equus emiſſus eſt cunq; de athenis alias cum Minerua contenderet ictu tridentis Neptuni non equum: ſed arcem & aquam ſalſi hauſtus proſiluiſſe ferunt:hodieq; fontem ĩ ea arce Neptuni appellari. Seruius autem dicit notum eſſe quomodo inter palladem & Neptunum ortum eſt certamen uter eorum nomen imponeret Athenis tandẽ inter ſe cõuenerunt ut uter eorum munus humano generi utilius dediſſet: hic nomen urbi ĩponeret:neptunus igitur tridente terram percuſſit:& ſtatim equus natus eſt:Palladis percuſſione in terram facta exorta eſt oliua:laudabile quidem fuit munus Neptuni:nã ad multas res eſt utilis equus:At uero laudabilius fuit Palladis quia olea pacem ſignificat:& fructum offert hominibus utilem:unde de ſuo nomine urbẽ Athenarum appellauit nam αθηνη palladem ſignificat. Theſſalicus ſonipes:quia hic equus primum in Theſſalia habitauit appo. omnem lætiferis bellis. Lapitæ : natio Theſſalorum : primi exiſtimantur equitaſſe : ideo ſubiungit calybem frenoſque momordit : alii centauros fuiſſe commemorant: qui primi equitare cœperunt: Plinius. Puguare ex equo Theſſalos qui centauri appellati ſunt:habitantes ſecundum pelium montẽ.

Chalybem frenosque:endiadis est idest frenos chalybeos. Prima fretum scindens:ex hac etiam terra nati sunt qui temeritate sua primi ausi sunt tentare mare:non contenti suo elemento. Pagasæo littore:quia pagasa oppidum fuit thessaliæ teste Plinio:unde fabricata est.nauis argo:quæ primum undas experta est Iason æsonis filius nepos fuit Peliæ Thessalorum Regis:ut libro quinto inqt Diodorus primum iuxta pelium nauem ædificauit:quæ argos dicta est ab Arichitecto resarciente:uel ab uelocitate:quā antiqui αργολ appellabant. Terrenum hominem:natum ut terras inhabitet. Pinus:idest nauis argo pinea. Nouas:idest Ignotas hominibus. Primus thessalicæ etiam primi thessalici fuere qui aurum & argentum & æs in pecuniá cōflarent: quæ multorū malorum causa semper fuit.

Exhibuit:primus chalybē frenosq; momordit
Spumauitq; nouis lapithæ domitoris habēis
Prima fretum scidens pagasæ littore pinus:
Terrenumq; nouas hominē proiecit ī undas.
Primus thessalicæ rector telluris ionos
In formam calidæ percussit pondera massæ.
Fudit & argentū flammis:aurumq; moneta
Fregit:& immensis coxit fornacibus æra
Illic quod populos scelerata impegit in arma
Diuitias numerare datū ē:hinc maxīa serpens
Descendit phython:cirrhæaq; fluxit in ātra:
Vnde & thessalicæ ueniunt ad pythia laurus.
Impius hinc prolem superis immisit aloeus
Inseruit cælsis prope tunc cum pelion astris:
Syderibusq; uias incumbens abstulit ossa.
Hac ubi damnata fatis tellure locarunt
Castra duces:cunctos belli præsaga futuri
Mens agitat:summiq; grauem discriminis horā
Aduentare palam est:propius iā fata moueri.
Degeneres trepidant animi:peiora q; uersant:
Ad dubios pauci præsumpto robore casus
Spēq; metūq; ferunt:turbæ sed mixtus inerti
Sextus erat:magna proles indigna parente:
Qui mox scyllæis exul crassatus in undis
Polluit æquoreos siculus pirata triumphos.
Qui stimulante metu fati prænoscere cursus
Impatiensq; moræ uenturisq; omnibus æger
Non tripodas deli:non pythia consulit ātra:

Ionos:dux thessaliæ a quo Ionia est appellata pars græciæ:quæ uidelicet antea Atica estdicta. Attici Iones uocabantur ab his Iones illi profecti sunt:qui in Asiam colonias deduxerunt:auctore Strabone libro Octauo Ionum autem filium suum fuisse in responsis ꝓfessus ē Apollo delphicus:ut ostēdit Victruuius de arhitectura. Percussit : ꝑcuti iussit. Calidæ massæ:calioni æris. In formam:nummorū. Fudit & argentum:scilicet in monetam:non in Thessalia.sed in Macedonia thessaliæ coniuncta ut Solinus ait;auri uenæ & argenti optimæ & Plurimæ eruūtur Verū (ut inquit Strabo)apud Elidem phedon origine dicimus a Temeno omnium ætatis suæ potentissimus: nūmum cum alium tum argenteum signari docuit

Impegit:impulit. In arma:nam pecunia est causa bellorum. Hinc:ex Thessalia natus est Phyton serpens:ille ingens qui persequebatur Latonā cum grauida esset:ne ab ulla terra susciperetur : tandem suscepta est ad insulam delon:quod cum sensisset Apollo illum sagittis suis interfecit:hic uel hæc serpens dicitur. Cirrhæaq; fluxit ī antra:qa deīde pelle Phytonis tripodas suos texit Apollo. Vnde:a qui:& ꝑꝑ quam rem hinc est quod laurus in Thessalia natæ deferuntur ad Pythium idest ad delphicū Apollinē: q Pythius a Phythōe serpēte a se occiso est dictus. Laurus : arbor consecreta Apollini qui daphnem uirginem amauit:quæ cōuersa est in laurū. Impius hic ꝑlem:nati sunt hic aloei filii cetus & ephialtes qui ī singulas ebdomadas nouem digitos crescebāt:unde magnitudine sua cōati sunt cū gigantibus occupare cælū detruso Ioue. Inseruit prope:qa montes cumulabāt ut sibi gradus facerēt in cælū. Agitat:cōmouet. Dánata:abominabili. Præsaga:diuinatrix futuri belli.

Palá:manifestū est oibus. Degeneres trepidāt animi:cū ī thessalia:sicuti dictū est:Pōpeius & Cæsar castra posuissent:oēs mēte cōcepat futurꝫ bellū nec qsq̄erat q nō diuinare ea loca diis uolētibus electa eē:ubi belli ciuilis cruor funderet:quē tot mōstra ꝑdixerāt:cū timerent igitur omnes : pauci uero sperarent:inter reliquam turbam metuentium:Sextus quoque Pompeius magnus Pompeii filius nimio timore compulsus constituit per Necto mariam futurum rei euentum ꝑquirere: & locus forte suffragatur ei nam in Thessalia perite ueneficæ ferunt:quæ cæteris hac arte præstabant unam ex his elegit quæ cæteris peritior esse uidebatur.& ex ea futurum belli euentum scire uoluit. Versant maiora:nam qui natura timidi sunt:semper maiora sibi proponunt. Præsumpto robore:præsumpta fortitudine & uirtute. Spemque metum:quia tantum metuebat quantum sperabant. Qui mox indignus:qppe fuit tali parente : quia quos pater mari:hos imperante Augusto imitatus est Sextus:nam capta Sicilia factus est pirata post mortem patris. Mox:deinde scilicet imperante Augusto. Crassatus inundis scyllæis: idest cum eum per undas siculas sæuiret:q ibi monstrum marinum est Scylla. Aequoreos triumphos: quia de piratis triūphauit pr̄ Pō.quos oēs duoꝝ mēsiū spacio expulerat e mari. Qui sti.me.i. si ꝑscire futura uolebat:saltē cōsuluisset Appoli.uel aliquē deoꝝ:sed elegit sibi uenificā q̄ necromātia arte futura ꝑdiceret. Cursus.i.seriē & dispositionē fati. Impatiēsq; mo.qa tps ꝑoccupare uolebat. Venturis æger:idest metuens sine modo futura. Non tripodas deli:idest Apollinem qui responsa dabat in dolo unde delius est appllatus:nam ϑηλοσ significat manifestum eo q ibi cerciora daret responsa. Pythia antra:in cyrrha monte Boetiæ:ubi Pythia uates hausto diuinationis spiritu dei responsa referebat:& carmine & oratione soluta ut refert Strabo.

Nec quæſiſſe libet primis quid frugibꝫ altrix
Ore iouis dodona ſonet:quis noſcere fibra
Fata queat:quis prodat aues:qs fulgura cæli
Seruet:& aſſyria ſcrutetur ſydera cura.
Aut ſiquid tacitum:ſed fas erat:ille ſupernis
Deteſtanda deis:ſæuorum arcana magnorū
Nouerat:& triſtes ſacris feralibus aras:
Vmbrarum ditiſq; fidem:miſeroq; liquebat
Scire parum ſuperos:uanum ſæuumq; furorē
Adiuuat ipſe locus:uicinaq; mœnia caſtris
Aemonidū:ficti quas nulla licentia monſtri
Tranſierat:quaꝝ quicquid nō creditur ars ē.
Theſſala quin etiam tellus herbaſq; nocentes
Rupibus ingenuit:ſenſuraq; ſaxa canentes
Arcanum ferale magos:ubi plurima ſurgunt
Vim factura deis:& terris hoſpita colchis
Legit in hemoniis:quas non aduexerat herbas
Impia tot populis:tot ſurdas gentibus aures:
Cælicolum diræ conuertunt carmina gentis.
Vna per æthereos exit uox illa receſſus.
Verbaq; ad inuitum perfert cogentia numē.
Quod nō cura poli:cæliq; uolubilis unquā
Aduocat:infandū tetigit cū ſydera murmur:

Nec quæſiſſe libet:nec conſulit columbas iouis in dodona:Dondona ſylua eſt Ephiri:quæ alio nomine cahonia dicitur:ī cuius ſyluæ arboribus columbæ inſidentes reſponſa petentibus dabant. Primis frugibus.i. glandibus:quæ ex hac ſylua multæ legebantur. Altrix:abundans glandibus. Ore iouis dodona ſonet:nā columbæ reſponſa dabant:tanquam ſi ex ore iouis darentur. Quis noſcere fibra:nam haruſpices in teſtinis uictimarum futura prænoſcunt. Quis prodat aues:intelligat aues & in tellectas manifeſtet:auſpices ab aſpiciendis auibus dicti ſunt:quarum aliæ præpetes dicuntur quæ uolatu:aliæ oſcines quæ cantu futura p̄nunciant. Fulgura cæli:ideſt coniecturas portentorum nō quærit nec aſtronomiā cuius artis Aſſyrii inuentores fuere ſiue atlas libyæ filius:aut ægyptii:ut īqt Pli. Aut ſi quid tacitum:aut nō q̄rit alias artes arcanas q̄ hominibus cōuenirent. Sed fas erat.i.nō q̄rit q̄ licet homini ſed q̄ negata ſunt. Tacitū:ſcilicet ad uiſum. Deteſtāda:adeo enim iniuſa erat necromātia ideſt diuinatio:quæ fit per cadauera mortuorum ut etiā gentiles illā abhorerent:ſed alio genere utebātur geomantia ideſt diuinatione quæ fit ſignis in puluere fixis.hydromātia per aquā:pyromātia per ignē Ille ſupernis:ſed nihil cognitum erat ſexto:niſi arcana magnorū. Deteſtanda:abominanda ideſt magicā artem quā ſuperi abomniabantur:unde & ipſa uenefica inuita hæc ſe facere confitebatur. Liquebat:ideſt manifeſtum erat. Scire parum ſuperos:non nouerat deos ſcire futura melius q̄ īferos. Vanum: mendacē Hæmonidum:theſſalicarū mulierum. Ficti quas nulla licentia mōſtri:ideſt quæ mulieres omnia ficta monſtra nouerant:quia omnia ficta:uera uidentur: tamē nō ſunt. Quarū quicquid:Lactantius horum dæmonū reprobat præſtigia dicens.Magnorum oīs ars ac potentia diuinādi horum aſpiratione conſtat: a quibus euocati dæmones præſtigiis occecātibus fallunt:ut non uideant quæ ſunt & uidere ſe putēt quæ non ſunt:hi etiam geniorum nomen aſſumunt:ſe enī dæmones latino ſermone interpretantur:hos ēt penetralibus conſecrant:qui quoniam ſpiritus tenues ſunt & incompræhenſibiles inſinuant ſe corporibus hominum & īde uiſceribus operati ualitudinē uitiāt ideſt morbos citant ſomniis animos terrēt mētes periculis quatiunt:ut his morbis homines cogātur ad eorum auxilia confugere:& tunc prodeſſe dicunt̃ cū nocere deſiſtunt. Ars eſt:uidelicet miracula:quia pauci ſunt qui miracula credunt: ſed ipſæ demonſtrant per artem magicam quicquid credi non poteſt. Theſſala quin etiam:accedebat etiam & illud ad oportunitatem quod in hac Theſſalia naſcuntur uenenatæ herbæ quibus utuntur huiuſmodi mulieres: & in ea Medea herbas in uenit:quas in inſula ſua nunquam uiderat. Senſura ſaxa:ideſt motura ſe ad cantum quaſi ſenſum haberent. Ferale: mortale. Vbi plurima: & ut uerbo uno complectar naſcuntur in Theſſalia mala: quæ deos ipſos cogere poſſunt.Virgilius.Carmina uel cælo poſſunt deducere lunam. Hoſpita colchis: ideſt medea quæ e colcho:peregrina uenerat. Quas non ad.quas in colcho non inuenerat eas collegit in Theſſalia. Im pia tor.ipſa cogeret deos carminibus ſuis ſe exaudire:etiam ſi nollent. Vox:ſcilicet Theſſalica. Receſſus:per conuexa &loca cæli remota. Inuitum numen:ut lunæ:quia deducunt etiā e cælo lunā.Martia.Quæ nūc theſſalico lunam deducere rhombo. Murmur.i.carminū ſecreta:ne qs ītelligat. Sydera:ut lunā qa ſtatim offuſcat̃ ad carmina:unde tympana & æra pulſant:nā ſtatim pateretur eclypſim luna. Iuuenalis:iā nemo tubas atq; æra fatiget.Vna liberanti poterit ſuccurrere lunæ. Cura poli:qa ipſa luna eſt regina cæli tpe noctis iō obliuiſcitur regere cælum:cum carmine theſſalidum uexatur. Euocat:ideſt nun q̄ ad ſe trahit:ſenſus a cura gubernandi cæli deducitur & intenta eſt his carminibus quæ dicunt̃. Tunc babylon:q̄uis inqt babylō & ægyptus ubi ſunt ſuperſtitioſi magi incantent deos:ut aliqd eis p̄dicant:inde nihil timebunt quia magis metuunt:ſi theſſalis aliquid uoluerit:ſed illos quidē negligenter:hanc autem continuo exaudiunt dii. Babylon ſoluat:qa babylōes nihil metuūt dei:ſi qd theſſalis uoluerit:hīc Satius iraſcentē & minantē & īducit tireſiā:nō audiat̃:& theſſalidibus & Medeæ poſtpōat:q̄uis igit̃ īqt minēt̃ ſe magi patefacturos ſecreta deoꝝ. ægyptii & babylōes:nihil metuūt:ſi theſſalis aliqd uoluerit:ipa potius audit̃ & metuit̃:nā ut libro.xvi.r̄fert Strabo apud aſſirios chaldæi:apud Perſas magi:& apud ægyptios ſacerdotes ī rerū cæleſtium ſcīa p̄ſtabant: & futurorum notitiā habebāt. Secreta:ꝑpter ſacerdotes myſticos &incōmunicabiles:plurima.n.occultabāt:Eudoxo & platōi:cū qbus.xiii.ānos uerſati ſūt:nōnulla p̄cepta cōmoſtrarūt:cū maxīa difficultate exorati(auctor̄ Stabone.)

Babylon psea.i.quæ olim fuit sub imperio psarũ:nã xerxes eam obtinuit:eruitque belli sepulturam:Quin etiam magnam babylonis partem persæ diruerũt:ut scribit Strabo quidam absurde ꝑ mercurio:psea exposuerũt ná syllaba ꝓhibet & obscurior sensus iducit. Mẽphis.i.ægyptus q̃ supstitiosa fuit. Soluat.i.patefaciat.

Carmina Thessalidum: prosequitur dicere quantam uim carmia uenificarũ habeát:dicit enim posse amorẽ animis decrepitorũ senũ imittere:ut q̃uis senectute frigescát:tamẽ amoꝛ incédant etiá si ꝑ reliquá uitá casti & cõtinentes uixerit. Carmine:idest incãtatione thessalidum. Non fatis.i.cõstellationibus: ná qui nati sunt

Tunc babylon persea licet:secretaq; mẽphis
Omne uetustorum soluat penetrale magnoꝝ
Abducit superos alienis thessalis aris.
Carmine thessalidũ dura in præcordia fluxit
Non fatis adductus amor:flammisq; seueri
Illicitis arsere senes:nec noxia tantum
Pocula proficiunt:aut cum turgentia succo
Frontis amaturæ subducunt pignora fœtæ.
Mens hausti nulla sanie polluta ueneni
Excantata perit:quos non concordia mixti
Alligat ulla tori:blandæq; potentia formæ:
Traxerunt torti magica uertigine fili.
Cessauere uices rerum:dilataq; longa
Hæsit nocte dies:legi non paruit æther.
Torpuit & præceps audito carmine mundus.
Axibus & rapidis impulsos iupiter urgens
Miratur non ire polos:nunc omnia complẽt
Imbribus:& calido producũt nubila phœbo.
Et tonat ignaro cælum ioue:uocibus iisdem
Humentes late nebulas:nimbosq; solutis
Excussere comis:uentis cessantibus æquor
Intumuit:rursus uetitum sentire procellas
Conticuit turbante noto:puppimq; ferentes
In uentum tumuere sinus:de rupe pependit
Abscissa fixus torrens:amnisq; cucurrit
Non qua pronus erat:nilũ non extulit æstas.
Mæander direxit aquas:rhodanũq; morantẽ

sub stella ueneris:iõ in amorẽ rapiuntur. Dura p̃cordia.i.eoꝝ q penitus ab amore auersi fuerũt. Sæueri senes:q uitam austeram etiam i iuuentute uixerant: tamen huiusmodi carminibus arsere. Illicitis flammis.i. obscænis amoribus. Nec noxia tantum:& nõ uim maiorem habent pocula ad amorem q̃ harum ueneficarum carmina ad libidinem:plus enim carminibus possunt:q̃ poculis:nam solent mulieres miscere pocula quædam quibusdam herbis quæ qui ausērint statim ad amorem concitantur. Proficiunt.s.ad amorem. Aut cum tur.suc.s.nec carumcula tãtum ualet:quæ ex fronte pulli equini aufertur & miscetur poculis:q̃tum carmia:dicũt enim quod expertũ ẽ.Et Plinius asserit:pullis eqnis amoris inasci ueneficium Hippomanes appellatũ:i frõte caricæ magnitudie:colore nigro:quod statim edito partu deuorat fœta:qđ nisi stati mater deuoret:animũ a filio penitus auersũ habet hanc carũculam i puluerẽ uersam uenificæ miscent poculis:& ꝓpinant his quos uoluerint allicere in amorẽ. Fœte.i.eq̃:q̃ pauloante pepit:nã fœta dr̃ grauida:& partu leuata. Fõtis: pulli. Amaturæ.s.filiũ: nisi prærepta fuerit carũcula. Turgentia succo.i.humida carne. Mens hausti:etiam si pocula nulla hauserint:carmina sufficiũt ad amorẽ iducendũ. Mẽs.s.alicuius. Nulla sanie.i.nulla ui ueneficii. Excantata .i.solo carmine p̃hensa. Quos nõ:imo quod maius ẽ qbusdam carminibus:nendo & deducẽdo fila utũtur:qbus fila eiusmodi maiorẽ ui habẽt:nã si quẽquã circũdederit his filis:ita illũ amoꝛ iplicãt:ut solui nullo modo possit:ut ẽ apud Vir.Necte tribus nodis ternos amarylli colores:necte amarylli modo:& ueneris die uícula necto.Et rhombus dicebatur instrumẽtũ icantatoriũ:quo fila torq̃bant ad amorẽ:cuius meminit Prop.& Ouidius:hũc Lucanus magicã uertiginẽ appellat. Blãdæq; potẽtia formæ:q nũc amoꝛ matrimonii ducũt nec illecebris formæ:hos ipsæ torq̃ntes fila carmine suo:ita implicant ut solui non possit.

Vertigine:a uertendis filis. Vices.i.uicissitudies:nõ eni nox diei:nec hyems cedit æstati:& si uoluerint producere noctem diem reiiciũt. Legi.nõ pa.imo nec cælũ mouetur:si carminibus retinere uoluerit. Præceps:uelox mũdus q semꝑ uertit. Axibus & ra.poli ẽt non uertũt cælũ: quis ipse iuppiter manibus cõcutiat ut moueat:dicit aũt polus a πολεω uerto:& duplex ẽ.s.Arcticus & antarcticus:arcticus sublimis:ãtarcticus humilis.Vir.Hic uertex nobis semꝑ sublimis at illũ sub pedibus styx atra uidet:manesq; ꝓfundi.Astrologi dicunt diametrũ usq; ad cẽtrum terræ trãsire:& ab uno polo ad altez peruenire.est aũt diameter ad similitudiné axis fixus transiens usq; ad centrum terræ:& pertingit polos:& uoluitur quẽadmodũ Bootes:dicit igitur cum circa polos assidua uertigine uoluatur cælum: nunc uero stetisse:ac iouem mouere non potuisse. Nunc omnia complent imbribus:q̃uis æstas sit:tamẽ iugibus pluuiis faciunt esse frigus. Excussere comis: quia crinibus per colla effusis tẽpore noctus rotantes caput mouent nebulas. Ventis ces. faciunt tumescere maris undas uento non spieãte. Rursus uẽ.e diuerso etiá si uentus flauerit faciũt qescere mar. Cõticuit trãqllũ fuit:& frustra facta est. Puppẽq; fe.ẽt uela tumuere cõtra uẽtos. Sinus:idest uela. In:pro contra. De rupe pe.to.torrentes sunt amnes magitudine imbris de montibus decurrentes:qa torrentur æstate.i.siccant græce χειμαρρουσ. Pepẽdit.i.faciũt ut torrẽtes ihæreãt:ne decurrere possint. Fixus:idest hærens monti.Abscissa:idest præcipiti. Pronus:retrogadus in fontem. Nilum non extulit: & æstatis tempore non inflatus est nilus:nam in ægypto nunq̃ sunt pluuiæ:sed Nilus singulis quibusque annis crescit: & inundat ægyptum:eamque facit fœcundam. Meander:flu.per Phrygiam currit:postea Cariam Lydiamque distreminat:& tortuosus est:ut fluuat & refluat: ut nunq̃ uideatur i se reuerti

Arar:flu.galliæ ē p fines eduoꝝ atq̄ sequanoꝝ:in rhodanū īfluit:adeo leniter currens: ut quā in partē fluat
oculis uix uideri possit:& cū natura lēis sit:carmīe thessalidū efficiť īpetuosus. Morā p. Rhodāus ante ueloci
or erat Arare:q flu.Galliæ maximus ē:sed nunc Arar efficiť impetuosior:ut Rhodanū impellat. Arar amnis(
auctore Sttabōe)Rhodano apud Lugdunū commisceť. Submisso uertice: faciunt etiā ut mōtes adæquenť
solo. Submisso: demisso usq̄ ad terrā. Sus.ol.& olympus mōs q solet trāscendeř nubes: tamē carmīe harū ī
ferior efficiť nubibus. Dimadauere.i.nullis solibus:liquefactæ sunt. Scyticæ.i.septētrionales. Rigeret: con
gelaret. Impulsam sy.i.crescēte luna mare ēt crescere
solet:sed ipæ carminibus repellūt maris undas. Im-
pul. tethym.i.mare. Sydere.i.luna crescēte huius ī-
cremēti cās diximus ī prio. Littore:qa nō pmittūt at
tigere littus.Terra quoq̄:terremotū faciūt:adō ut cæ
lū concutiať. Immoti pon.axē: qa poli nitūtur axi-
bus diametri terræ:mota igiť terra concutiť polus:
cōcussis polis concutiť & cælū:ideo ēt cogunt terrā a
suo cētro discedeř. Immoti pōderis:qa nunq̄ suo pō
dere īnixa centro moueri potest. Vergēs ī orbē.i.po
los q uertunť circa orbem. Titubauit:cōcussus ē. Tā
tæ molis.s.terræ:magna enī moles terra est q̄ sua gra
uitate descēdit in cētrū. Recessit.s.a centro suo. Cir
cum la.olym.efficit ut cælū labi uideať. Omne po-
tēs ani.ut serpētes leōes:& tygrides carminibus Thes
salidū mansuescunt. Pauent:qa timent carmina ue-
neficarū:etiā si sint sæuissima animalia. Auidæ ty.s.
sanguis cū præserti pauloāte peperit. Blādo:māsue
to. Nobilis ira.le.nam leo dedignať minora anima
lia psequi:sed tantū taurū uel equū ferocē īuadit.& si
hoīem īuaderit iratus:quē iā dilaniař uelit:&ille se ter
ræ subiiciat q̄si supplex discedit ab eo & r̄linq̄t ī tactū
Explicat:extēdit orbes:q̄uis gelidos qa coluber tpe hye
mis hītat ī cauernis:illæ uero mulieres:cū uolerīt faci
unt exire. Vipei coeūt:serpētes ēt mortui reuiuiscūt
& uiuētes moriūť carminibus illarū. Abrupto cor.
no.ēt si fractus fuerit serpēs ī suā formā rediit. Affla
ta.s.spū ueneficaꝝ. Cadit.i.moriť. Quis la.hic su.
hic Luca.cās q̄rit cur dii ueneficis huiusmodi pere co
gāť:multas aūt cās dicit cū ad miratiōe q̄dā:nō.n.cō-
uēies uideť:ut uī tātā hēant mulieres quo possint car
minibus suis ad uolūtatē suā cogeř đos:q̄ cā ē īq̄t ut dii
usq̄ adeo laborēt obsequ eneficis:ut nihilominus ti-
timeāt eaꝝ p̄cepta q̄ si deoꝝ eēnt? Quis q̄lis ē. Cu-
ius co.pacti.q̄ cōuentione dii īter se pepigerūt:ut hu-
iusmodi conuētionibus stař cogāť? Obstrictos.s.his
mulieribus. Pareř ne.ē:nūq̄d hoc necessitate faciunt
dii:an uolūtate:ut q̄cunque illæ iusserit uelit & ipsi?
Igno ta pie.quia alienæ sunt ab oī pietate:iō hoc ip
sis potissimū cōcediť:r̄ligio ē scia colēdoꝝ deoꝝ: sed
pietas ē iusticia erga đos:ergo ab oī pietate r̄motæ sūt

Præcipitauit arar:summisso uertice montes
Explicuere iugum:nubes suspexit olympus.
Solibus & nullis scythicæ cū bruma rigeret:
Dimaduere niues:impulsam sydere tethym
Repulit hemonidum defenso littore carmen.
Terra quoq̄ immoti concussit ponderis axē:
Et medium uergens turbauit nisus in orbem.
Tantæ molis onus concussum uoce recessit.
Prospectumq̄ dedit circum labentis olympi.
Omne potens animal læti:genitumq̄ nocere:
Et pauet hemonias: & moribus instruit artes
Has auidæ tigres:& nobilis ira leonum
Ore fauet blando:gelidos his explicat orbes
Inq̄ pruinoso coluber distenditur aruo.
Viperei coeunt abrupto corpore nodi.
Humanoq̄ cadit serpens afflata ueneno.
Quis labor hic superis cātus herbasq̄ sequē-
Spernēdiq̄ timor? cuius cōmertia pacti-di?
Obstrictos habuere deos? parere necesse est:
An iuuat? ignota tantum pietate merentur:
An tacitis ualuere minis? hoc iuris in omnes
Est illis superos? an habent hæc carmīa certū
Imperiosa deū? qui mundum cogere quicq̄d
Cogitur ipse potest? illic & sydera primum
Præcipiti deducta polo:phœbeq̄ serena:
Non aliter diris uerborum obsessa uenenis
Palluit:& nigris terrenisq̄ ignibus arsit:
Quam si fraterna prohiberet imagīe tellus:
Insereretq̄ suas flammis cælestibus umbras.

Tacitis minis.i.secretis:q̄s scire nemo dōt. Hoc ius ī oēs:hāc p tātē habēt ne cōtra deos oēs: & cōtra eū q est
deoꝝ deus:ut uno illo coacto necessario cogāť & cæteri? Impiosa:q̄ impio deos coercēt. Qui mūdum ge.i.
pōt cōuertere mūdū ad uolūtatē haꝝ mulierū:postq̄ ipe coactus fuerit. Mūdū.i.cælū. Illic & sydera:q̄ ita
admireť:iusta cā ē:& rō admirationis:primæ fuerūt thessalides:q̄ stellas de cælo deduxerūt. Præcipiti:p ipsa
sydera præcipitia. Phœbeq̄ se.& carminibus haꝝ mulierū: nō aliter expalluit luna: q̄ si pateretur eclypsim:
phœbus dř sol:ηφοιβнтнσφοβнσ:hæc phœbe phœbes dř luna. Obsessa:oppressa. Diris uene.i.carminibus
Paluit:obscurata ē. Arsit:ea luce qua lucere solet tūc:cū terra ē īter posita lunæ & soli. Terrenis.i.luce qua
lē hře solet:cū terra īterponiť. Fraterna ima dicūt astrologi lunā eē corpus rotundū ī formā stellæ:& lumen
a sole concipere: & quantum a sole distat:tantum augeri uidetur:cum uero luna contra solem ex aduerso:fue
rit ipsa ueluti speculum solis imaginem recipit:& tunc cum plena est:plenilunium appellatur.ergo si inter
solem & lunam aliqua umbra terræ interuenerit tunc luna patitur eclypsim. Prohiberet: quia non per-
mittit ipsam solis imaginem reddere:hæc:causa est ī serta tellure. Flāmis Cælestibus: uidelicet solis & lunæ.
Et pa.tā.postq̄ carie lunā đ cælo đduxerit:nō prius pmittūt ipsam ī cælū rediř:q̄ spumas dimiserit ī herbas
q̄bus utunť ī ueneficiis. Hoꝝ sc.iter cæteras thessalides erat:una Erichtho:q̄ crudelitate cæteras uiceret:

& ueneficiis đos supos & iferos ĩ oẽ fas & nefas cogeret. Erichthõ:grecæ dr̃ ἐριχθωερίχθονος:ſicut ſappho ſa pus:ſed latie dicimus didõis:erichthõis. Dãnauerat ni.pie.ꝗꝗ aliæ crudeles eẽnt tamẽ cõpatiõe ſui pias ni/ miũ exiſtimabat. Pollutã.i.artẽ đteſtabilẽ. Nouos ritus:qa noua genera iuenerat crudelitatis. Laribus: nec mœnia urbis igrediebat̃ nec ſubibat tecta ædiũ:ſed ſemp ſub diuo ꝑnoctabat. Deſertaqꝫ buſta:nã ſepulchrac mortuoꝝ erãt domus eius. Deis erebi.i.diis iferis: erebus uocabulũ græcũ q̈ſi ερεβεννος.i.obſcurus. Cœtus au.ſilẽ.nec cõtemptu deoꝝ:nec metu mortis tenebat̃:quo mius audir̃ cõgregatiões deoꝝ.iferoꝝ & iferos fre ꝗntaret& ipius Plut.arcana iqreret. Supi.i.metus đo rũ. Cœtus:cõgregatiões umbraꝝ. Tenet o.ꝑ.ſi uis ſcire ſpẽm eius uultu nõ tegebat ipietatẽ:torua facies: macilẽta atra:& ſq̃ilor̃ obſita ut faci e apperet q̈lis eẽt.
Profane:deteſtabils ſceleſtæ:ꝑfan ũ dr̃ q̈ſi ꝑcul a fa no:ꝑfanũ & ſacrũ cõtraria ſũt:ut ꝑcul eſte ꝑfani. Fœ da ſitu.i.ſqualore deformis. Cæloqꝫ ignota:qa nunq̃ cõſueuerat ꝑdire i apertũ ſed ſemp i tenebris uerſabat̃ cuius facies lurida erat q̈lis eoꝝ q in carcere detinẽt̃.
Terribilis:ut ipo ituitu terorẽ icuter̃t. Impexis one. co.qa ipexæ erãt comæ : iõ graues & capiti oneroſæ.
Impexis.nõ pexis & imũditia plenis. Si nim.e ſepul chris exire ſoleret:cũ nubilũ tp̃s eẽt. Nudis bu.i.aptis ſepulchris. Subducũt:đ cælo. Nocturnaqꝫ ful.ca.i. elegit noctẽ illã q̈ cælũ itonat. Semia fœ.q̃cũqꝫ ice/ dit ẽt ſi fata fœcũda fuerit ea pedibus huius erichtho nis calcata ſtati areſcũt. Et nõ.l.& q̃uis aer ſalubris ſit atqꝫ ſyncerus:ipius ſpũ ificit polũ. Non læ.imo ſalu bres. Nec .ſ.o.nõ utit̃ ꝓcibꝰ ut cõpos fiat:ſed ipſis diis ipat:& ipio ſuo dii per̃ cogũt̃. Fibras li.i.nõ nouit ip ſa ſacrificia diis grata:nã litar̃ ẽ ſacrificiis deũ ſibi ꝓpi/ ciũ redꝫr̃. Fibras li.i.uictimas placãtes đos. Funereas a.& ſi qũ ſacrificabat nõ alio utebat̃ igne:q̃ eo quẽ ex rogis rapuerat:araſqꝫ illo icẽdebat. Funereas.i.đfune re raptas. Et ac.ſi tur̃ placer̃ uolebat iferos: eo uteba tur quo ãtea ſepultur̃ mãdata corpora fuerãt. Oẽ ne. ſu.Erichtho tãtæ ipietatis erat:ut dii ſupi atqꝫ iferi eã metuerẽt:&qcqd illa uolebat aũq̃ bis peteret illi ſtati adiplebãt. Supi:ergo multo magis iferi. Viuẽtes ai. & aũq̃ ſpũs a corpor̃ exiret ipa i ſepulchris cõgerebat & ſepeliebat. Fatis đ.an.& q uicturi erãt carie ipius moriebãt̃:&q morituri erãt r̃uiuiſcebãt. Retulit a tu. .i.fecit mortuos r̃uiuiſcer̃:& q cadauera elata ꝓſecuti fuerãt ad ſepulchra:& r̃dibãt eo r̃ſuſcitato. Pompa.ſ. mortuoꝝ. Fuger̃ cada.L.i.mortui uitã r̃cipe. Fumã tes iuue.C. exuſtis cadaueribus cieres rapiebat qbus uteret̃ i ueneficiis ſuiſqꝫ oſſa ſemicõbuſta rapiebat cũ carnibꝰ ſuis. Ipſãqꝫ pa.qa ꝓpiqores ſubiiciebãt facẽ ro go. Nigro uo.fu.qa cadauera cũ ꝓcioſiſſimis uẽſtibꝰ & q̃ ipi gratiores fuerãt cõburebãt̃:dicit ergo ꝙ ſu/ mebat r̃liqas haꝝ ueſtiũ:& ptẽ tori:cui cadauer ſup i poſitũ fuerat. Olẽtes fa.i.q̃ adhuc r̃dolebãt uſtrinã car niũ & mẽbroꝝ. Aſt ubi.ſe.nã đ his cadaueribꝰ q̃ mar moreis ſepulchris cõđbãt̃ oculos mãibꝰ ipa euellabat & dẽtibus ſuis ẽtũguiũ excremẽta rodꝫbat. Humor: .ſ.cadaueꝝ. Vbi:qũ ſeruãt̃.ſ.ſaxis cadauera. Ducit̃.i. đſiccat̃:nã ipoſita cadauera marmoreis mõumẽtis đ ſiccãt̃:qa ſi cõđrẽt̃ terræ putreſcerẽt. Tracta ta.ꝑ ex tracto ſãguie ex oſſibus. Gelatos:frigidos mortuos.
Excremẽta mãus:qa mortuis ẽt ũgues creſcũt. La/ queos no.no.nã ãti q alios crucifigebãt:alios ligabãt:ſi crucifixi erãt euellebat clauos:ſi ligati partẽ funiũ ſũe bat:partẽ ẽt cadaueris & his utebat̃. Nodoſqꝫ no. ꝑ nodos nocentium ; ideſt funes. Pendentia corpo ra .i. etiam de ſuſpenſis corporibus partem accepit.

Et patitur tantos cantu depreſſa labores:
Donec ſuppoſitas propior deſpumet i herbas.
Hos ſcelerum ritus:hæc diræ carmina gentis
Effera damnarat nimiæ pietatis erichtho
Inqꝫ nouos ritus pollutam duxerat artem.
Illi nanque nefas urbis ſummittere tecto:
Aut laribus ferale caput:deſertaque buſta
Incolit:& tumulos expulſis obtinet umbris
Grata deis erebi:cœtus audire ſilentum
Noſſe domos ſtygias:arcanaqꝫ ditis operti
Non ſuperi non uita uetat:tenet ora profanæ
Fœda ſitu macies:cæloque ignota ſereno
Terribilis ſtygio facies pallore grauatur:
Impexis onerata comis:ſi nimbus & aræ
Sydera ſubducunt nubes:tunc theſſala nudis
Egreditur buſtis: nocturnaqꝫ fulgura captat.
Sæmina fœcundæ ſegetis calcata peruſſit.
Et non lœtiferas ſpirando perdidit auras.
Nec ſuperos orat:nec cantu ſupplice numen
Auxiliare uocat:nec fibras illa litantes
Nouit.funereas aris imponere flammas
Gaudet:& accẽſo rapuit quæ tura ſepulchro:
Omne nefas ſuperi prima iam uoce precãtis
Concedunt:carmenqꝫ timent audire ſecundũ.
Viuentes animas:& adhuc ſua mẽbra regẽtes
Immittit buſto:fatis debentibus annos
Mors inuita ſubit: peruerſa funera pompa
Retulit a tumulis:fugere cadauera lœtum.
Fumantes iuuenum cineres:ardẽtiaqꝫ oſſa
E mediis rapit ipſa rogis:ipſamqꝫ parentes
Quam tenuere facẽ nigroqꝫ uolantia fumo:
Feralis fragmenta tori:ueſteſque fluentes
Colligit in cineres:& olentes membra fauillas
Aſt ubi ſeruãtur ſaxis quibꝰ intimus humor
Ducitur:& tracta dureſcunt tabe medullæ
Corpora: tunc omnes auide deſæuit in artus
Immergitqꝫ manus oculis:gaudetqꝫ gelatos
Effodiſſe orbes:& ſiccæ pallida rodit
Excremẽta manus:laqueum:nodoſqꝫ nocẽtes
Ore ſuo rupit:pendentia corpora carpſit.

Abrasitque cruces: scilicet dentibus:quia crucis partem abstulit. Percussaque uiscera:quæ diu suspensa a nimbis & uentis percussa fuerant:de his cadaueribus etiam auulsit partem. Incoctas medullas:ualde coctas idest duratas & siccas. Coactum: congelatum. Manibus:ut si quis crucifixus erat tamē ligatus. Calybem: idest calybeum clauum. Insertum:infixum. Stillantis idest saniei salientis & liquentis per artus. Neruo morsu retinere pependit: quia dentibus appræhenso neruo pendebat a cadauere. Et quodcunque iacet:ipsa apud cadauer sedebat: nec prius cadaueris partem rapiebat:q̄ feræ & lupi laniassent:& e dentibus luporum abstulisset. Sanguine uiuo:pro sanguine uiui hominis. Aperto iugulo:scilicet manibus suis:non r̄fugit cædes .i. nō fugit quo mīus occidat homies. Sacra: sacrificia. Viuū cruo. uiui homies. Mensæ.i.si lib issent uesci carnibus humanis. Vulnere si uē.&:si sa crificabat non expectabat partum:anteq̄ natus esset: imo ipsam matrē prægnantem interficiebat:& e uentre eius conceptum partum eripiebat. Ventris uulnere:idest scisso uentre matris:non ea parte qua natura uocabat. Calidis:incensis. Et quotiens sæuis: & si opus erat recenti umbra idest quæ pauloante a corpore discessisset:interficiebat hominem. Manes: animas.cum e corporæ animæ discesserint:manes dicuntur:facere manes:nihil aliud est q̄ occidere. Fortibus umbras:quia discedēs a corporibus umbræ sunt fortiores & uehemētiores ad id quod uolunt ueneficæ.

Hominum mors omnis:ipsa consuetudine adeo facta erat crudelis:ut oēm cuiuslibet ætatis hominem occideret. Hominū mors:pro cuiuslibet hominis mors. Genæ florē.i.auulsit aiam adoloscentis. Primæuo cor.i.adolescente:tūc.n.uirere ætas dr̄ cū ad q̄rtū & decimū annū puenerit. Moriēti ephebo.i.adolescenti quē ipsa occiderat : ephebus dr̄ adolescēs & ē græcus sermo:nā επι ad & ηφη pubertatē significat: sed pp dasseā.π.uertit̄ i φ. Sæpe ēt caris:nec suoꝝ cognatoꝝ corporibus pepcit. Cognato ī fu.pro i funer̄ cognatoꝝ. Caris:q̄ ipsi cara eē debebāt qa sanguine cōiūcta erat. Atq; oscula:rustica satis:nā dū osculare tur aliquē:dētibus narē secabat. Ora laxa:qa mordēs labra abscīdebat: & dētes appebāt. Sicco.g. qa mortuū. Præmordēs:circūmordēs. Gelidis imur.la.qa mordēs liguā rapiebat:& imurmurabat q̄si mādata dare ad iferos. Hāc ut fama loci:postq̄ cœpit Sextus Pō.audire uulgata famā:q̄ erichtho cæteris uenificii arte p̄stabat hāc p̄ cæteris audire cō stituit:& aliquot comitibus huius sceleris sēcū sūptis q̄siuit:ubi nā habitar̄ soleret iuēitq; eā iter busta & sepulchra mortuorū tpe noctis. Alta nocte.i.itēpesta. Sub nr̄a tellur̄: .i.ad ātipodas:nā quo tpe meridies:ē apud antipodas hic ē media nox. Fidi sceleꝝ:cū huius sceleris mīstri sexti moniti eēnt locoꝝ ubi hītabat:iter busta mortuorū cōspiciētes:uiderūt illā sepulchro quodā īsister̄ & statī illā adier̄. Sueti.s.sceleribus q̄lē erat dn̄s. In caute:i crepidie saxi. Aemus:mōs thessaliæ & incuruus& lōgus usq; i thraciā. Illa magis:cogitabat noua caria q̄ nullis aīa unq̄ magis cognita fuerāt. Magis: magis ueneficis. In usus.i.ad detestabile & iauditū scelus. Nāq; timēs ne mar.carmē huiusmōi faciebat:ne bellū ciuile posset ex agris philippicis discedēr̄:ut hr̄et copiā mortuoꝝ ossibusq; eoꝝ & mēbris uterer̄ i ueneficiis suis.Va.mutabilis. Aema.dis:ē forma patronymica p gētili. Succis.herbaꝝ. Suas.i.i usū suū. Cadauera regū:si bellū hic gerer̄:multi Reges cæsi cadēt quorum capita & manes multo potentiores erūt ad ueneficium q̄ priuatorum hominum & humillum.

Abrasitq; cruces:percussaque uiscera nimbis
Vulsit:& incoctas admisso sole medullas.
Insertum manibus chalybem:nigrāq; p artus
Stillantis tabi saniem:uirusq; coactum
Sustulit:& neruo morsu retinente pependit:
Et quodcunqne iacet nuda tellure cadauer
Ante feras uolucresq; sedet:nec carper̄ mēbra
Vult ferro manibusq; suis:morsusq; luporum
Expectat siccis raptura efaucibus artus:
Nec cessant a cæde manus:si sanguine uiuo
Est opus erumpat iugulo qui primus aperto:
Nec refugit cædes:uiuum si sacra cruorem
Extaq; funereæ poscunt trepidantia mensæ
Vulnere si uentris:non qua natura uocabat
Extrahitur partus:calidis ponendus in aris:
Et quotiens sæuis opus est:ac fortibus umbris
Ipsa facit manes hominū: mors omnis ī usu ē.
Illa genæ florem primæuo e corpore uulsit.
Illa comam leua morienti abscidit ephebo.
Sæpe etiam caris cognato in funere dira
Thessalis incubuit membris:atq; oscula figēs
Truncauitq; caput:compressaq; dentibus ora
Laxauit:siccoq; hærentem gutture linguam
Præmordens:gelidis ifudit murmura labris.
Arcanumq; nefas stygias mandauit ad ūbras.
Hanc ut fama loci pompeio prodidit alta
Nocte poli:titan mediūquo tempore ducit
Sub nostra tellure diem:deserta per arua
Carpit iter:fidi scelerum suetiq; ministri:
Effractos circum tumulos:ac busta uagati
Conspexere procul prærupta ī caute sedentē.
Qui iuga deuexus pharsalica porrigit æmus
Illa magis magicisq; deis incognita uerba
Tentabat:carmenq; nouos fingebat in usus.
Nanq; timens ne mars aliū uagus iret i orbē
Aematis:& tellus tam multa cæde careret:
Pollutos cantu dirisq; uenefica succis
Cōspersos uetuit trāsmittere bella philippos.
Tot mortes habitura suas:usuraq; mundi
Sanguine cæsorum truncare cadauera regū

Heſperiæ gentis:uidelicet ut Ro.nemo referatur ĩ patriam. Hic ardor:ſolus:ĩ hoc uno tantum mens eius ĩtẽta erat. Quid corpore magni:qd de pompeio magno:qd de cæſare rapiã:nã ſuperabat utrũq; cæſum iri.

O decus æmonidũ:hæc petitio habet ꝑtes ſuas nõ oẽs tamẽ:petitio aũt cõſtat ex his ꝑtibus:ut honeſta ſit:ut poſſibilis habẽs actiõis modũ:& ſit remũeratio:ut Vir.æole nãq; tibi diuũ p̄r atq; hoiũ rex:illic poſuit oẽs ꝑtes ſed nõnulla hic deficiũt. Potes:oſtẽdit poſſibilitatẽ. Potes maiora:ergo ẽt miora qa ſi potes naturã & reꝝ curſum mutař ĩ toto orbe:ergo potes fata pãdere. Vẽtura deuertere curſu.i.potes eoꝝ fata & ſeriẽ cãꝝ ꝑuertere ne cauſæ ſuo ordĩe ꝓcedãt.

Sperat:& heſperiæ cineres auertere gentis:
Oſſaque nobiliũ tantoſq; acquirere manes
Hic ardor ſoluſq; labor:quid corpore magni
Proiecto rapiat:quos cæſar inuolet artus:
Quam prior effatur põpeii ignaua ꝓpago.
O decus æmonidũ populis quæ pãdere fata
Quæque ſuo uentura potes deuertere curſu
Te precor ut certum liceat mihi noſcere finẽ
Quem belli fortuna paret:nõ ultima turbæ
Pars ego romanæ:magni clariſſima proles:
Vel dominus rerum:uel tanti funeris hæres
Mens dubiis percuſſa pauet:rurſuſq; parata ẽ
Certos ferre metus:hoc caſibus eripe iuris.
Ne ſubiti cæciq; ruant:uel numina torque:
Vel tu parce deis:& manibus exprime uerum.
Elyſias reſerta ſedes:ipſamque uocatam.
Quos petat e nobis mortẽ tibi coge fateri.
Nõ humilis labbor ẽ: dignũ ꝙ quærere cures
Vel tibi quo tanti præponderet alea fati.
Impia lætatur uulgatæ nomine famæ
Theſſalis:& contra:ſi fata minora moueres.
Pronũ erat o iuuenis:quos uelles inq̃t ĩ actus
Inuitos præbere deos:conceditur arti
Vnam cum radiis preſſerunt ſydera mortem
Inſeruiſſe moras:& quamuis fecerit omnis
Stella ſenem:medios herbis abrũpimus ãnos.
At ſimul a prima deſcendit origine mundi
Cauſarum ſerie:atque omnia fata laborant.
Si quidquam mutare uelis:unoq; ſub ictu
Stat genus humanũ:tũc theſſala turba fate-
Plus fortũa poteſt:ſed ſi prænoſceř caſus -mur
Contentus facileſq; aditus:multiq; patebunt

Nõ ultima turbæ: oſtendit honeſtatẽ:qa hoc petit nõ ĩfimus homo:nã quãto nobilior ẽ ꝑſona q̃ petit:tãto ẽt petitio hõeſtior. Vel domĩus rerũ:dũ ĩcerti ſũt exitus timo: ſed poſtq̃ nouero qd futurũ ſit:deſinã timeř:ſiue illud bonũ:ſiue malũ. Dominus:pater meus uicerit. Hæres:ſi uictus fuerit. Hoc iuris:hãc poteſtatẽ. Ne ſubiti.i.uelis nobis hãc ꝑtãtẽ eẽ ut ĩtelligã futuꝝ caſum:ſed iã deſinet eẽ caſus. Aut numĩa tor.nunc modũ petitiõis oſtẽdit:nã q miora uult ĩpetrare maiora petit:ſic Vir.Incute ui uẽtis:ſubmerſaſq; obrue puppes. Numĩa torq;:.i.coge deos ſupos:tibi futura p̄dicere:ſi nõ uis ſupos:ſalutẽ coge ĩferos. Mãibus:ſubaudi a.i.ab umbris inferis. Iamq; uo.i.euoca mortẽ ip̄m ut uera dicat tibi eoꝝ q̃ peto. Quos petat:an partẽ meũ:an Cæ. Nõ humiles labor ẽ:q̃ſi loco remuneratiõis:ſi hoc mihi p̄ſtiteris:rẽ efficies tuo noĩe dignã:ut dicaris tãti belli exitũ p̄dixiſſe. Humilis labor.i.nõ ſpectat ad humilẽ ꝑſonã labor hic p̄dicẽdi fata tãti belli. Vel tibi:q̃uis pricipi ueneficaꝝ. Quo.i:ad quẽ finẽ:ĩ quã ꝑtẽ. Præpõd̄ret.i.ĩcliet. Alea fati.i.fortũa:& ĩcertus reꝝ euẽtus.

Impia lætaſ:rñ̄ſpõdet erichtho:o ſexte ĩq̃t:fata miora (ſi uis) mutař poſſimus:maiora aũt nulla arte mutari poſſunt:q̃ aũt maiora fata ſunt ex ĩtima phõꝝ ſenĩa trahiſ:ita enĩ diſputãt philoſophi.Si nihil ſine cã fit:fato oĩa fiũt:ergo cõuinciſ nihil fieri ſine cã:ſed nihil ſine cã fieri:nec Epicuro:nec ulli philoſophico placet:nã id credere eſſet abſurdũ:ſed multũ ĩtereſt inter cãs fortuito:uel forte egreſſas:& ĩter cãs inter ſe cõnexas & efficiẽtiã naturalẽ:uerbi cã qd̄ ita ꝑmittiſ: ueꝝ ẽ deſcẽdat ĩ Academiã carneades:nõ ſine caſus:ſed ex cauſis fortuito egreſſus:nõ a naturæ neceſſitate manãtibus:dicit autẽ genera cãꝝ diſtingui aliæ inq̃t ꝑpetuæ ſũt:& principales:aliæ uero adiuuãtes:& ꝓximæ q̃re cũ dr̄ oĩa fato fieri cauſis ãtecedẽtibus.hoc uult ĩtelligi:nõ ꝑfectis & pncipalibus cauſis ãtecedẽtibus: ſed adiuuãtibus:q̃bus p̄miſſis facile ẽ ĩtelligeř fata maiora & miora:fata maiora ſũt quoꝝ cãæ ſũt pricipales & ꝑfectæ:ſiue æternæ:& a naturæ neceſſitate manãtes.At uero fata miora ſũt:quoꝝ cãæ ſũt adiuuãtes & ꝓxiæ uel fortuito ãte egreſſe:& id ẽ ꝙ ait Luca. Si moueri .i.mutari peteres. Fata miora.i.q̃ ꝑtinẽt ad ſingulas q̃ſq; ꝑſonas. Cõcediſ arti unã cũ radiis:& iã ſi ſtellæ ĩq̃t aliquẽ cogũt mori:poſſumus carminibus differre mortẽ:& ecõtra:& hæc ſũt fata miora. Vnã mortẽ ꝑ unius mortẽ:at uero unius ĩpii cladẽ carminibus euertere nõ poſſũ:nã nõ ea uerteř poſſumus:q̃ ſũt a ꝑfectis cauſis:& a naturæ neceſſitate manãtibus:ſed unius mortẽ euerteř poſſumus a cauſis adiuuãtibus. In ſe.m.i. differre. Radiis:cõſtellatiõe. Et q̃uis fe.oĩs:ecõuerſo q̃uis ſub ſtellis natus ſit ĩaliq̃s:q̃ lõgiorẽ uitã ꝓtendant:poſſũt tamẽ carminibus uitã interrũpe:ẽt ſi ſub ſtella ſaturni natus eẽt q̃ ꝓtendiſ tribus ſaturnis.i.uſq; ad nõageſimũ annũ. Ad ſi.ſed nõ poſſumus ſeriẽ illã cauſaꝝ æternã mutař:cũ cauſa ex caſua pẽdeat:ea ẽ ex oĩ æternitate ueritas ſempiterna. Vno ſub ictu ſtat ge.hu.uidelicet quãdo nõ ad unũ cauſæ ſpectãt:ſed ad oẽs ſicuti fatũ de quo nũc petebat.Sextus qd̄ ad uniuerſũ terrarũ orbẽ ꝑtinebat. Plus for.põt.ſ.q̃ carmĩa nr̃a. Sed ſi p̄.ca.qa dixerat poſſe illã ea ĩ melius mutař q̃ admiratiõi futura eẽnt. Reſpon.quædã mu.poſſe q̃dã nõ:ſed quãdo ſatis habes prænoſcere futurum:ſiue illud proſperum fuerit:ſiue aduerſum: hoc tibi facile facere poſſumus. Prænoſcere contentus:quid futurũ ſit:& nõ mutare:quia omnia coguntur ad id quod petimus obſequi.

Ad uerum:tellus nobis ætherque chaosque
Aequoraqꝫ & cāpi rhodopeiaqꝫ saxa loqu ēt.
Sed pronum:cum tāta nouæ sit copia mortis
Emathiis unum campis attollere corpus:
Vt modo defuncti tepidiqꝫ cadaueris ora
Plena uoce sonent:ne membris sole perustis
Auribus incertum feralis strideat umbra.
Dixerat.& noctis geminatis arte tenebris
Mœstū tecta caput squalenti nube pererrat
Corpora cæsorum:tumulis proiecta negatis.
Continuo fugere lupi:fugere reuulsis
Vnguibꝰ impastæ uolucres:dū thessala uatē
Eligit:& gelidas læto scrutata medullas
Pulmonis rigidi stantes sine uulnere fibras
Inuenit:& uocem defuncto i corpore querit.
Fata peremptoꝝ pendent iam multa uiroꝝ:
Q uem superis reuocasse uelit:si tollere totas
Tentasset campis acies:& redere bello
Cessissent leges erebi:monstroqꝫ potenti
Extractas stygio populus pugnasset auerno.
Electum tandem traiecto gutture corpus
Ducit:& inserto laqueis feralibus unco
Per scopulos miserū trahitur p saxa cadauer
Victurū:montisqꝫ caui quem tristis erichtho
Damnarat sacris alta sub rupe locatur.
Haud procul a ditis cæcis depressa cauernis
Impræceps subsedit humus:quā pallida ꝓnis
Vrget sylua comis:& nullo uertice cælum
Suspiciens:phœbo non peruia taxus opacat.
Marcentes intus tenebræ:pallēsqꝫ sub antris
Longa nocte situs:nunq̄ nisi carmine factum
Lumen habet:non tenareis sic faucibus aer
Sedit iners:mœstum mundi confine latentis:
Ac nostri:quo non metuant emittere manes
Tartarei reges:nam quāuis thessala uates
Vim faciat fatis:dubiū est quod traxerit illuc
Aspiciat stygias:an qꝫ desenderit umbras.

Tellus:uidelicet geomantia. Aether:aeromātia. Chaos:confusio rerum idest necromantia. Aequora: hydromātia. Cāpi:adhuc ad geomātiā spectat geomātia ē diuinatio q̄ signis qbusdā ex terra designatis dep̄hendit a γαια id ē terra πανΤεια diuinatio:hydromātia q̄ fit per aq̄ colorem siue illa fuerit alba:siue nigra siue sanguīolēta υδωρ aq̄:aeromātia q̄ fit p ætherē:ut p fulgura:uētos:& cætera huiusmodi. Rodopeiaqꝫ saxa:uidelicet p necromātiā:q̄ fit per cadauera:q̄ inferis excitant:nā νεκροσ mortuus τονεκρον cadauer significat.

Pronum ē.i.facile. Attollere:suscitare unū corpus eorum qui recenter cæsi sunt. Nouæ mortis: recenter occisorum. Sonent:loquantur. Plena:integra. Ne membris sole pustis:nam si diu terræ cadauer iacuisset:& arridius factū esset p arterias uox clara exire nō posset. Dixerat:accīcta ē ad rē exequēdā:& multa nube circūdata nauigari cœpit p corpora cœsoꝝ:ut idoneū unū excipet & deligeret. Squalēti:nigra & tetra.

Negatis tumu.qa insepulta iacebāt. Lupi:qui illuc uenerant ut cæsorum corpora dilaniarent. Impastæ uo.quæ iā unguibus cadauera lacerauerāt:statim relictis cadaueribus abierūt. Vatē.i.eligit mortuū: futurum uatem:dum ab iferis excitat eius animam.

Et gelidas leto:cū diu scrutata eēt:tandē iuenit mortuum quendā:q pulmonē integrū & illæsum habebat:per quē uox clarior emittitur. Vocem de.idest unum corpus defunctum iuenit:qđ posset emittere: uocem anima eius ab iferis excita. Fata pemptorū: animæ mortuorū omniū q cæsi campis iacebant: dubitabant quē nam ex ipsis Erichtho uellet ab inferis exuscitare. Pendent:idest dubitant. Superis : idest ad supos. Si tollere totas:idest suscitare:quia sciebāt: si uoluisset illa potuisse oēs suscitare:ut iterū pugnarent. Cessissent le.e.leges iferoꝝ sunt:ut q semel ad iferos descēderit nunq̄ ide reuertatur. Mœnstroqꝫ potēti:monstrum appellat Erichtho:potius q̄ hominē.

Electū tandē:describit locum i quem cadauer illud traxerit unco:& mir̄ idoneū suæ arti locū delegit:ubi necromantiā exerceret. Feralibus:ueneficis. Vnco iserto.s.iugulo. Miserū:qa uicturū iterum. Dānarat:bene dixit:qa locus ille dānatus dicebat̄:ubi dira sacra exercebant̄. Haud ꝓcul a ditis : topothesia ē.i. ficta loci descriptio:describit.n.locū quo magicas artes Erichtho exercere solebat:p̄serti cū per necromātiā exciret ab iferis umbras:ut suscitato corpor̄ futura p̄diceret:dicit aūt locū adeo ꝓfundū fuisse:ut nō lōge eēt a diis māibus. Cæcis:obscuris. Dep̄ssa: humilis.

Pallida:opaca. Taxus:arbor ē q̄ in umbrosis nascit̄ locis:ferēs lethales baccas:qbus uenenū i ē:Sūt q hinc toxica putāt appellata:de q̄ multa Pli. Taxus opaca.i. dēsa:& ē numerus ꝓ numero. Peruia phœ.qa adeo arbores dēsæ sūt:ut radii solis eo penetrar̄ nō possint

Nullo uertice cælū:qa in ātro adeo dep̄ssæ sunt arboes ut aerē suspicere nequeāt. Mar.i.squallidæ & fordidæ. Palēsqꝫ sub ātris:i iteriori pte huius cauernæ ē situs:Situs ꝓprie:dicit̄ imundita:q̄ nascit̄ ilocis humidis:& lāuginis speciē imitat̄. Nocte.i.tenebris. Nō tenaris: dicit nō eē tā tenebrosum aerem in faucibus tenari montis laconicta:qua dicitur esse descensus ad inferos:q̄ illic. Aer iners:crassus. Mundi latentis: inferorum. Ac nostri:idest superorum : dicit ibi esse confinia superi & inferi aeris. Confine mœstum: idest termius tristis. Quo nō metuāt:locus ille adeo tenebrosus est:ut nihilominis eo ueniant umbræ inferorum:quæ in tartarum descendere solent:est ergo is locus tartaro similis. Tartari reges:ut pluto & proserpina:nam & Regē & Reginā dixit. Nā q̄uis thessalia: q̄uis enī cōtra uoluntatē deorū iferorū aīas excitet:illic tamē incertū ē iuuant ne:an mortui sint:uel qa q̄uis ab iferis excitent̄:tamē adhuc ad iferos descendūt:uel qa adeo obscurus locus ē:ut adhuc apud iferos eē uideat̄.

Discolor & uario:describit nunc habitū Erichthonis:quo se parauit:ut umbrā excitaret ab īferis. Furia-lis.i.similis furiæ. Induit:ab Erichtho. Vuultu api.ostēdit. Crimīe re.reiecto īteg̃. Vt pauidos iu.co.eri chtho cū se ostēdisset eo habitu quo solet cū cadauerꝝ excitat umbras:uidit Sextū Pō.cū comitibus terrore ꝑ cussū:quē repræhendēs allocuta ē. Iā noua:iā hic quē mortuū iacere uidetis excitabit: & uiuere īcipiet. Vera:uersus hic ēst ꝑ pēthemimerim:nā sic iūgit:Noua simul & uera uita. Vt q̄uis.p.multo magis ītrepidi. Si uero styg.arguit Sextū Pom.comitesq; suos ignauiæ:dicens si ego possū cernere oculis meis eumenidas. Plutonē.Proserpinā.Cerberꝝ tricipitē:& monstra īferorum oīa:quis tantus pauor aīo uestros occupat:ut timeatis umbrā ab inferis excitatam uidere? ordo ē: o ignaui metuentes cernere manes q̄s timor. Ripāq; so flu.i.flegethōtē.nā flu.ē īferoꝝ sic appellatus:q; totus igneus sit:φλεγειν significat ardere. Eumēides: diras significat:quas alio nōie furias appellant κατα ευφημισμον:nā ευμενησ beniuolū significat q; sint oībus maliuolæ. Colla colubris:quod circa colla cerberi serpētes sint. Gigantes: dicit titanas ausos bellū īferre ioui quod de cælo Iuppiter ad īferos fulminauit:& cathenis ferreis manus post terga reuinxit.

Discolor:& uario furialis cultus amictu
Induitur:uultusq; aperitur crine soluto
Et coma uipereis substringitur horrida sertis:
Vt pauidos iuuenis comites:ipsumq; tremētē
Conspicit exanimi defixum lumina uultu:
Ponite ait trepida conceptos mente timores.
Iam noua iam uera reddetur uita figura:
Vt q̄uis pauidi possint audire loquentem.
Si uero stygiosq; lacus:ripamq; sonantem
Ignibus ostendam:si me præsente uideri
Eumenides possent:uillosaq; colla colubris
Cerberus excutiens:& uincti terga gigantes.
Quis timor ignaui metuētes cernere manes?
Pectora tūc primū feruenti sanguine supplet
Vluneribus laxata nouis:taboq; medullas
Abluit:& uirus large lunare ministrat.
Huc quicquid fœtu genuit natura sinistro
Miscet:non spuma canū q̄bus unda timori ē.
Viscera non lyncis:non duræ nodus hienæ
Defuit:& cerui pasti serpente medulla.
Non pupim retinens euro tendente rudentes
In mediis echeneis aquis:oculiq; draconum.
Quæq; sonant fœta tepefacta sub alite saxa.
Nō arabum uolucer serpens:innataq; rubris

Si me.p.ui.iō nec paueretis uidere eumenidas quia ꝑsentia mea nihil uobis mali auderēt īferre. Manes: umbras:nō deos īferos. Pectora tū pri.dicit q̄d fecerit Erichtho ut ꝑparet cadauer q̄d eēt aptū recipe animā. Sāguine fer.s.uictimæ. Vulneribus no.q̄a uulnera fecit ut irrūpere posset sanguis. Tabo:sanguie.

Lunare.i.spumā lunæ:q̄a(ut antedictū)lunā de cælo dtractā nō prius redire dimittebāt q̄ spumā reiiceret:sup herbas:q̄ utebantur ueneficæ. Huc qcq̄d.f. nō tā facile pōt excitari hæc ūbra ab īferis:sed necesse ē ut multis herbis multisq; aīalibus id fiat q̄ uī habeant magicā. Misce huc.i.pectus huius cadaueris.

Quicq̄d.f.g.n.s.i. qcq̄d mōstruosū natū ē. Quibus un.ti.ē.i.canū lymphaticoꝝ:nā lymphatici canes dicūt q̄ uehemēter aquā timēt:lympha aq̄ dr̄:ide lymphaticus canis:cui occursus lymphæ terrorē iniecit sicut ceritos furore cereris entheatos dicimus. Lyncis:lynces sunt feræ maculis distīctæ quoꝝ uriæ coeunt ī duriciē ꝑtiosi calculi:q̄d ꝑsentiētes egestū liquorē illico arenaꝝ cumulis cōtegūt & λυγκουριον dicit:at hi quos ceruarios dicimus:cū post longa ieiunia ægre carnes mādere cœperīt:ubi q̄d casu respiciunt:obliuiscunt: & īmemores ꝑsentis copiæ:eūt q̄sitū:quā reliquerēt satietatē Lyncis uiscera aptissima sunt magicis. Nodus hyenæ:animal hoc ē aptissimū ueneficiis cæteroꝝ oīum:hyena ē aīal ī Africa cuius collū rigenti spina flecti nō pōt:nisi toto corpore moueat:stabulū ꝑsequit pastoꝝ & uocē humanā exprimere discit ut astu hominē noctu accitū deuoret:uomitus mentiētes humanos:ut illectos canes deuoret:q̄ si umbrā eius cōtigerint latrare nō possūt:in oculis multiplex uarietas mutatioq; coloris:ī pupillis oculoꝝ nascit lapis hien q̄ linguæ hōis subditus futura ꝑdicere facit:ꝑpterea cōuenit magicis:oculos nonnūq̄ cōtuet:gingiuā nō hēt dētē:unius ossis tātū mō hēt:hūc ēt dicūt coire cū leena:& īde nasci mōstꝝ:quod appellat corococte.Soli. Et cerui pa.ser.me.cerui cū ad decrepitā ætatē uenerīt:ueniūt ad cauernas:ubi delitescunt serpētes & naribus attractos ꝑ cauernas hauriūt:& ita uenenū illud ꝑ uenas diffusū eos reiuuenescere facit. Nō pup.r. echeneis(ut scribit Pli.)pisiculus semipedalis ē:assuetus petris:quo carinis adhærente naues tardius irae credunt:īde noīe īposito:nā εχω significat teneo:& ναυσ nauis.Quā ob cām amatoriis quoq; ueneficiis īfamis ē:Et alio loco ꝑ seqt.Ruāt uēti licet & sæuāt procellæ:īperat furori:uiresq; tātas cōpescit:& cogit star nauigia:q̄d nō uīcula ulla:nō anchoræ irreuocabili pōdere factæ:īfrenat īpetus:& domat mūdi rabiē:nullo suo labore:nō retinēdo aut alio modo:q̄ adhærendo:hunc pisce latini Remorā appellat.q̄ igit Echinū legebāt:duplici errore tenebāt nā & pria syllaba repugnabat:& Echini sūt ex cācroꝝ genere ꝑ pedibꝫ habētes spīas:diuersi ab echeneide: d̄ q̄bus Iuuena.Et semel aspecti littus dicebat echini. Rudētes:q̄a īflatis ēt uelis ꝑ uētū:tamē usq; adeo detīet nauē: ut moueri nō possit. Saxa.i.nō defuit aetites lapis frigidissimus:quē ab extremis orbis ꝑtibus ales Iouis alit custodē nidi:seruatorēq; futuꝝ:quo ualeat pulis dubios auertere casus:nā hic lapis sūmæ frigiditatis ē iō hūc suis īmiscet ouis:ne q̄a ipsa aq̄la calidissima ē:dū ea fouet:decoquat:& pulli nasci nō possint. Sonat:mire dixit nā lapis iste aetites seu gagites ītus ꝑgnās ē:& quū q̄tias alius uelut ī utero sonat Pli.x. Volucer ser.i. alatus draco nō defuit:& nascit ī ea pte Arabiæ q̄ ē ultra flu.manufactū:q̄ regio ꝑpe dserta ē īfestātibus feris

Aequoribus custos prætiosæ uipera conchæ.
Aut uiuentis adhuc libyci mēbrana cerastæ:
Aut cinis eoa positi phœnicis in ara.
Q uo postq̄ uiles:& habentes nomina pestes
Contulit:infando saturatas carmine frondes.
Equibus os dirū nascentibus inspuit: herbas
Addidit:& quicqd mūdo dedit ipsa ueneni.
Tunc uox lethæos cunctis pollentior herbis
Excantare deos:confudit murmura primum
Dissona:& humanæ multū discordia linguæ.
Latratus habet illa canum:gemitusq; lupoꝝ:
Q uod trepidus bubo:ꝙ stryx nocturna que
Q đ stridēt ululātq; feræ:ꝙ sibilat āguis:rūt
Exprimit:& planctus illisæ cautibus undæ.
Syluarumq; sonum:fractæq; tonitrua nubis:
Tot rerum uox una fuit:mox cætera cantu
Explicat æmonio:penetratq; in tartara ligua.
Eumenides stygiumq; nefas:pœnæq; nocētū
Et chaos innumeros auidū cōfondere mūdos
Et rector terræ quem longa ī sæcula torquet
Mors dilata deum:styx: & quos nulla meret
Thessalis elysii:cælum matremque perosa
Persiphōe:nostræq; hecates ꝑs ultima : ꝑ quā
Manibus & mihi sunt tacitæ cōmertia liguæ.
Ianitor & sedis laxæ qui uiscera sæuo
Spargis nostra cani:repetitaq; fila sorores
Tracturæ:tuque o flagrantis portior undæ
Iam lassate senex:ad me redeuntibus umbris

ibi tamē pādaci:enielchi habitāt.& opiophagi:iō dicti:qa serpentes comedūt. Aequoribus cu.i.India supiori ī rubro mari nascit̄ īdica testudo:cuius custos est uipa:& hæc testudo lapidē emittit chelonitem gratū purpureo uarioq; colore nitētē:quē si sub ligua:loto quis gesserit ore:posse magis credit̄ hūc diuinare futura chelōia itē oculus ē īdicæ testudinis uel portētosissima magnoꝝ mēdatiis melle.n.colluto ore īpositā liguæ futuroꝝ diuinationē ꝓstare promittūt Pli. Cōche.i.custos testudinis īdicæ:q̄ chelonitē lapidē emittit. Cerastæ: serpēs cornutus απο του κερατοσ:a cornu. Mēbrana:reticulū illud qđ đ uiuo serpēte abduxerat. Phœnicis: phœnix una auis tātū ē ī arabia nascēs:& cū ad qngētos uenerit ānos:ipsa sibi rogū cōstruit:ex lignis odoriferis:ut ex cinamomo:thure:xilobalsamo:& casia: radiisq; solaribus oppositū se supiniicit:iterea rogus ille:qa ī eū sol ꝑpēdiculariter uerberat:solis radiis accendit̄:& ipsa cū rogo cōburit̄.Deīde uermiculus qdā ex ossibus & medulis nascit̄ ex quo alius phœnix renouat̄. Eoa ara:nā postq̄ phœnix ꝑuulus adoleuit prīcipio funeri priori iuxta reddit:& totū đfert nidū prope pāchaiā ī solis urbē:& ī ara ibi deponit.Pli. hāc arā phœbi eoā dicit Luca. Viles & ha.no.i.nobiles & ignobiles. Frōdes.s.arboꝝ colligit:& ipsis īmurmurabat. Inspuit: ut herbæ nascerent̄ uenenatæ & idoneæ ad ueneficia.Tūc uero:his oībus ī unū cōgestis q̄ plurimū ualerēt ad cogēdos māes:addidit uoces terribiles q̄ plus uiriū haberēt q̄ herbæ q̄s supra memorauit. Pollētior:potētior. Excātare:ad exorādū deos. Discordia hu.li.nā nō uidebat̄ hūanā uocē emitteret:sed similē aīalibus brutis. Trepidus bu.st.aues sūt q̄ tpe solū noctis apparent.q̄ suo cātu sēper malū omē significāt. Feræ:siue lupi siue leōes. Sibilat anguis.i.sibilū emittit q̄lē anguis. Syluaꝝq; so.i.fragorē arboꝝ. Tonitrua nu.i.imitat̄ χασμα. Vox una: idest unius Erichthus uox. Explicat:exprimit. Tartara:tartarus ē locus ꝓfūdior īferoꝝ ubi gigātes uincti tenēt̄:q bellū Ioui ītulerūt: nullū reliquit ex diis quē destabilis & sacrilega mulier nō īuocaret. Stygiūq; ne.nā nihil habēt īferi sæuius: nihilq; īmanius Thesiphone:Megera:& Alecto. Chaos.i.o erebe nā chaos cōfusio ē elemētoꝝ oīum:apđ īferos uero nō discernūt̄ elemēta:sed cōfusa sūt ꝑꝑ obscuritatē. Innumeros mū.qa ex chao oīa nata sūt secūdū Hesio.

Rector:o pluto. Torquet:cruciat. Mors dilata.i. prohibita.i.qa īmortales sūt dii:iō cruciaris. Styx:ꝑ quā dii iurare timēt. Thessalis ely.qa sunt sacrilegæ & polutæ thessalicæ oēs mulieres:iō ad elysios cāpos nō descēdūt. Persephone.i.o proserpīa ηπερσεφονη græcū ē. Cælū matrēq; po.secūdū fabulā dixit qa ꝓserpina apud Aetnā mōtē a Pluto,rapta ad īferos descēdit:ipsāq; matrimonio sibi cōiūxit Pluto:& eā erebi reginā fecit:Mater Ceres cū eā diu q̄sisset: tādē īdicāte arethusa cognouit eā a Pluto.raptā uenit igit̄ ad Iouē q̄rēs qd sibi facere iuberet:respōdit:si nihil apud īferos gustasset:reduceret̄:si ipsa uellet:mr̄ ad Plutonē cū uenisset:eiq; mādata Iouis exposuisset:prīo qdē q̄siuit nū redire uellet ad matrē:illa negauit:ex quo cognitū ē illā libēter apud īferos manere:deinde scire uoluit: nunquid aliqd gustasset:cū nō īueniret̄ aliqd gustasse :ascalaphus īdicauit ipsā comedisse septē grana mali pūici: ut redire nō posset.Vir.Nec repetita seq curet proserpīa matrē. Cælū:qa noluisti ī cælū redire:unde Iuppiter ꝑcepit ut sex mēsibus ī cælo apud matrē eēt:& totidē apud īferos cū Plutōe & hoc ē ꝙ luna uno quoq; mēse crescit & decrescit usq; ad ānū.vi.mēsibus apđ nos:& totidē apđ ātipodas. Pars ul.qa prīa ꝑs ꝓserpinæ ē lūa secūda ē diaua ultīa uero ꝓserpina siue hecate ē ī īferno. Nr̄æ he.i.ꝓserpīæ deæ īfernæ. Nr̄æ.i.q̄ ꝑest nr̄is incātationibus.Cōmertia lin.i.coloquia cū diis inferis. Ianitor.i.cerbere q custos dicit̄ portæ inferi. Sedis la.lati regni inferoꝝ. Sæuo cani.idest tibi ipsi. Viscera:nam dicitur recumbere cadaueribus mortuorum:& carnibus eorum uesci:nam cerberus dicitur quasi κρεασβοροσ.i.carmen uorans. Sorores.i.parce:uidelicet Lachesis.Clotho:Atropos. Fila:scilicet reuiuiscentis ideo repetita dicit quia iterum uicturus erat hic iuuenis quē excantabat. Flagrantis undæ:idest ardentis flegethontis. Portitor:charon.Virgi.Portitor ille charon.

Iam lassate senex:significat se umbras sæpius ab īferis excitasse:quia dicit charonta lassatum eē referēdo umbras q̄s ipsa ad corpora reuocauit: Si uos satis:nūc honestā petitionē ostendit qa bene merita ē de diis oībus.

Neſando:ſacrilego execrabili. Si nūq̃ hæc car.f.& ſi nūq̃ carmīa & ꝓces uobis facio:qn prius carnes hūanas deuorauerī:ordo ē pete ꝑcāti. Fibræ:ſūt uene iecoris. Si pectora ple.ſi occidi & immolaui uobis grauidas mulieres. Si laui.ſ.ꝓfecta ipſaꝝ mulieꝝ calido cruore.Proſecta dicūť maiora ītestia:q̃ alio noīe dicūť exta:eo ꝙ extēt.i.emineāt ſupra alia:& dicūť a proſecādo:qa prius ſecta aris reddūť.Vir.Lācibus & pādis fumātia redimus exta. Si qs q̃ ue.& ſi ego ſæpe īmolaui uobis īfātes & eoꝝ capita obtuli: qa adhuc uicturi erant. Nō ī tar.nūc oſtēdit poſſibilitatē:dicit.n.facile eē aīam:q̃ pauloante deſcēderit ad īferos remitti poſſe.Tartarus locus īferoꝝ ꝓfūdior nā tartarus ꝑturbatus atq̃ cōfuſus dr̃ ταραττο ſignificat ꝑturbo:eo ꝙ ī profūdiori loco ꝑturbata ſūt oīa. Mō pauloāte.ſ.poſcius.

Exaudite preces:ſi uos ſatis ore neſando
Pollutoq̃ uoco:ſi nunq̃ hæc carmina fibris
Humanis ieiuna cano:ſi pectora plena
Sæpe dedi:& laui calido profecta cerebro.
Siquis q ueſtris caput extaq̃ lancibus infās
Impoſuit uicturus erat:parete precanti.
Non in tartareo latitantem poſimus antro:
Aſſuetamq̃ diu tenebris:modo luce fugata
Deſcendentem animā:primo pallentis hiatu
Hæret adhuc orci:licet has exaudiat herbas
Ad manes uentura ſemel:ducis omnia nato
Pompeiana canat noſtri modo militis ūbra
Si bene de notis ciuilia bella merentur.
Hæc ubi fata:caput ſpumātiaq̃ ora leuauit:
Aſpicit aſtantē proiecti corporis umbram:
Exanimes artus:inuiſaq̃ clauſtra timentem
Carceris antiqui:pauet ire ī pectus apertum:
Viſceraq̃ & ruptas lethali uulnere fibras.
Ah miſer extremū cui mortis munus iniquæ
Eripitur:non poſſe mori miratur erichtho:
Has fatis lituiſſe moras:irataq̃ morti:
Verberat immotum uiuo ſerpente cadauer.
Perq̃ cauas terræ quas egit carmine rimas:
Manibus illatrat:regniq̃ ſilentia rumpit.
Tiſiphone:uociſq̃ meæ ſecura megæra
Non agitis ſæuis erebi per inane flagellis
Infelicem animam? iā uos ego nomine uero
Eliciam:ſtygiaſq̃ canes in luce ſuprema
Deſtituam: per buſta ſequar:ꝑ funera cuſtos
Expellam tumulis:abigā uos omnibꝫ urnis.
Teque deis ad quos alio procedere uultu
Ficta ſoles hecate:pallenti tabida forma
Oſtendam:faciemq̃ erebi mutare uetabo.
Eloquar immenſo terræ ſub pondere quæ te
Contineat ætnæa dapes:quo fœdere mœſtū

Luce.i.uita. Prīo hia.i.ītroitu. Has ex.qa cū nōdū ꝑuenerit ad locū deſtiatū:ēt ſi reuocata fuerit nō ꝑteribit leges erebi:poſtq̃ huc uenerit. Ad māes uē.nōdū.n.ad īferos ꝑuenerat. Nr̃.i.m.i.huius cadaueris:q̃ pauloante nr̃ miles erat q̃ſi ſeipſā facit comitē Pom. Si.b.de.uo.q.d.bene merēť:nā bellis ciuilibus multi occidēť q faciēt ut multaꝝ umbraꝝ domini ſitis:& ē loco remunerationis. Hæc.u.f.hæc ubi dixit erichtho ſuſtulit oculos:& uidit animā huius infelicis cadaueris q̃ hærebat ſaxis & tīebat īgredi corpus ſuū neq̃.n.tētare uolebat repetere id ꝙ antea ſibi moleſtū tētauerat:uidelicet:ut denuo morereť. Spumantia:qa tāq̃ īſana & rabie plena ore ſpumā euomebat Proiecti:mortui. Inuiſa.c.ſ.corpis:nā noſtꝝ.corpꝫ nihil aliud ē q̃ aīæ clauſtꝝ. Vir. clauſæ tenebris & carcere cæ. Antiq car.corpis:i quo diuhītauerat: hīc ē ꝙ a græcis corpus δεμοσ dr̃ q̃ſi δέμωσ.i. uiculū aīmæ:& alio noīe σωμα q̃ſi σημα.i.ſepulchꝝ aīæ. In pe.ap.nā illud appuerat ut ueneficii genera multa infūderet:q̃ ſupra cōmemorauit. Ruptas.i. uulneratas. At mi.q̃ſi Luca.īfelicē umbrā illius cōmiſeratur q̃ nō pōt id cōſeq:qđ iā aſſecuta fuerat:uidelicet mortē quoniā corpus repeter̃ cogiť. Extremū munus:.ſ.mortis q̃ maloꝝ oium finis ē.Mirať eri.q̃ carminibus uſa fuerat acrioribus:qbus facile manes cogeret:pati nō poterat ſine admiratiōe hāc tarditatē: ut umbra nō auderet aut nollet īgredi corpus:ergo exarſit & īcāduit ira. Fatis.i.ꝑcis hoc loco fata ꝑcas appellat:neq̃ ē qſq̃ poeta uſus tā late huius nois ſignificatu. Moras:q̃ moratæ fuerūt hāc aīam ī corpus ſuum remittere. Irata mor. q̃ nō ꝑmitteret hāc aīam corpus īgredi:cœpit uno ſerpēte cædere cadauer. Rimas ca.i.ſciſſuras terræ q̃s ipſa carminibus ſuis apuerat ut quos uellet māes alloq̃reť:& īmurmurare cœpit:īdignatiōe cōcitata. Illarat:nō loqť:qa uox eius potius latratus erat q̃ hūanus ſermo. Regniq̃ ſi.ru. qa uox eius ad īferos penetrās īterrūpebat ſilētiū:qđ apud īferos ꝑpetuo māet. Secura.i.negligēs:ut Vir. Securus armoꝝ germāæ. Agitis:agitatis. Per ina. ꝑ uacuū:nā īnanē erebū appellauit:ubi oīa ſine corpe ſūt & oē qđ ſine corpe ē locū nō occupat. Noīe ue.i. proprio:nā iratus nō appellat ꝓprio noie ſupiores:ſicut apđ Vir.iiii.ge. Mr̃ cyrenæ mr̃: & te crudelē noie dicit. Vero:nō dicā uos eumēidas: ſed ꝓprio noie cōpellabo. Eliciā:extrahā. Stygiaſq̃ ca.qa cāes īfernæ eſtis:uos deſtituā. Et genere muliebri cāes dicūť furiæ. Luce ſup.q̃ uobis iuiſa ē:nā ſemp ī tenebris inferoꝝ hitar̃ ɔſueuerūt:iō nō poſſūt hāc lucē ſuſtiere. Per.b.nec dimittā uos ī mortuoꝝ ſepulchris hitar̃ : q̃ ſeđs gratior ē uobis. Expellā: ꝓſeq̃r uos quocūq̃. Abigā:excludā ſepulchris. Teq̃.d.o ꝓſerpia oſtēdā te pallidā & đformē q̃lis eē ſoles ad inferos:nō cū redis ad ſupos:ut dominā cæli eē uidearis. Tabi.marceſcēs:unū ſeqť ex reliquo corpus qđ marceſcit pallorē cōtrahit. Ficta.nō uerā ſed ſimulatā te ſoles oſtēder̃. Faciē ere.ſ.cogā te nō ɔmutari poſſe. Elloq̃r ī.dicā ēt q̃ cā apđ īferos ſtar̃ đlecteris: & qbꝫ dapibꝫ illecta iđ exir̃ noluiſti. Aetnæa: .i.apđ ætnā mōtē a pluto.rapta. Eloq̃r:effabor declarabo. Dapes:nā cū legē iuppiter impoſuiſſet:ut rediret ab inferis ſi nihil guſtaſſet.Aſcalaphus indicauit eā ſeptē grana mali punici deguſtaſſe. Fœdere.ſ.cōiugii:quia

matrimonio confœderata erat. Vel fœdere:idest lege:non ita conuenerunt pluto coniunx & mater ceres:ut sex mẽsibus apud inferos esset:& totidẽ ĩ cælo. Noluerit re.hoc itata fingit erichtho qđ cerere puduerit reuocare ad supos filiã:quæ iã teterrimi plutõis cõcubitũ passa fuisset. Contagia.i.cõcubitũ. Tibi pessime mũdi:arbiter & tu o pessime pluto faciã dehiscere terrã:ut repẽte ad iferos descendat lux solis:qua oppressus nescies quid agere debeas:sicut Virgi.trepidentq̃ ĩmisso lumine manes. Titana:solẽ nepotẽ titani. Paretis,:cũ hæc dixisset:umbra morabatᷣ adhuc ingredi corpus:tũc indignata uoce clamauit parentis an necesse est uocẽ deũ illũ quo qdẽ uocato semp terra cõcutitᷣ. Nunq̃ nõ.i.semp. Quo uoca.Demogorõtẽ significat: multi dicũt p hũc Dæmogorõtẽ intelligi animã mũdanã:q̃ uegetat omnia:q̃ omnibus naturis p̃posita ẽ:de cuius semine firmamentũ:solẽ & lunã:& stellas natas eẽ dicebãt:& hoc secũdũ Serui.sed secũdũ theocletẽ:philosophi dicunt demogorõtẽ eẽ reꝝ omniũ & deoꝝ principẽ:genitorẽ terræ erebi: & pcaꝝ a ϑοxιωονsapiẽs: qa intelligẽtiã maximã reꝝ omnium habeat. Gorgona:nã γοργοσ interp̃tatᷣ stupor: unde medula:& sorores ĩterp̃tantᷣ stupor q̃s q aspexrit: fingitᷣ in lapides fuisse cõuersos q̄ p̃ nimia pulchritudine eaꝝ obstupescebãt & q̃si saxa rigebãt: q̄ ãt hic dæmogorõ cernat gorgõa aptã:significat eũ manifestũ stuporẽ diuinitatis cẽ nã nullus ẽ q diuinitatẽ cõp̃hẽdere possit:p̃ter deũ q illã intelligit. Aptã:sibi aliis uero occultã. Gorgõa.i.diuinitatẽ obstupescẽdã. Verberibusq̃ su.t.c.e.idest supbiã dæmonũ: nam poetæ his fabulis ẽt ueritatẽ occultarũt:nã q omniũ deoꝝ ẽ deus supbiã dæmonũ castigat. Trepidã:q̃tũ qdẽ ptinet ad deũ:nã supbia nõ ẽ trepida: immo audax: sed respectu dei a quo punitᷣ ẽ trepida:nã scitis quomõ e cælo supbi angeli eiecti fuerũt:unde ipse de se Apollo ita respõdit:cũ q̃reretᷣ qs eẽt coactus ẽ respõdere:q p terrã & fũdũ ambulãt infatigabiles domãtᷣ sub flagello iouis. Indespecta te.uo.q.t.i.q oĩa cõtinet.s.latitudinẽ altitudinẽ & profũditatẽ & a nullo cõtinetᷣ. Tartara.i.pfũditatẽ quã uos despicerẽ & ĩtelligerẽ nõ potestis o dæmões. Indespecta:nõ despecta a uobis q̃ nõ potestis aspicere. Supi:uidelicet uos estis exclusi ab illa pfũditate & abisso diuinitatis. Stygias q.p.un.i.q nulli necessitati astrĩgitᷣ:nã dii p stygia paludẽ iurare timẽt:p̃ter dæmogorõtẽ. Protius:ꝯtinuo aĩa ĩgressa ẽ:corpus postq̃ eriehtho ĩdignabũda his uerbis usa ẽ ad deos mães. Astrictus.i.ꝯgelatus. Fouit: calefecit. Extrẽa.i.p extrẽas ptes mẽbroꝝ. Percussæ.s.a sãguĩe. Trepidãt.i.mouẽtᷣ sãguis ĩfusus ĩ uẽas palpitare cœpit. Et no.& tãdẽ uita totũ corpꝰ occupauit. Miscetᷣ.m.i.mortuo cadaueri ꝯiũgitᷣ. Medu.đl.s.ab aĩa qa iã medullæ & ossa diu caruerãt aĩa. Nerui.s.ꝯtracti tẽdũtᷣ. Nec se.t.c.dicit ãt cadauer illud nõ sẽsĩ surrexisse sicuti q uiuũt:sed r̃pẽte exiliuit:quẽadmodũ si pila terræ ĩcuteretᷣ & repelleretᷣ a terra. Simul:uno tpe. Lumĩa:qa toruis oculis suspiciebat q̃si attonitꝰ. Distẽto ne.ĩ.apto:qa ĩ diuersas ptes ĩtẽdebat oculos. Nõdũ fa.facies similis erat ĩter moriẽtẽ & uiuẽtẽ:ut nõ discerni posset uiueret ne:an mortua eẽt. Rigorq̃:& duricies illa q̃ solet eẽ ĩ mortuo adhuc remanebat. Mũdo:ĩ mũdũ. Astricta.i.clausa. Respõsura da.ꝯceditᷣ ut ĩterrogatus respõdeat. Nã ue.l.& ẽ remuneratio huius petitiõis q̄ nũq̃ postea ũbra eius a uenefica aliq̃ muliere ab ĩferis r̃uocari possit. Immunẽ:libeꝝ ab artibꝰ thessalis. Exurã.t.m.uerbũ sæpe unũ duas sẽtẽtias claudit:sed uni tãtũmõ ꝯuẽit:ut hoc loco:nã exurã claudit duas sñias.s.tali tua mẽbra sepulchro:& talibus exurã syluis:sed uni tãtũ ꝯuenit uiđlicet talibus syluis:alteri uero subĩtelligẽdũ ẽ:uerbũ Cõcedã sic maro. Disce puer uirtutẽ ex me:ueꝝq̃ la.Fortunã ex aliis.s.opta. Stygio.c.ĩfer ĩferna ĩcãtatiõe. Nec.u.carmĩa. Nec her.s.uenefica ꝝ poterũt tuã q̃etẽ ĩterrũpe. Sol:ĩterrũpe. Læthes.i.obliuiõis:ηλħθηтησ λħθυσ significat obliuiõnẽ:dicũt poetæ umbras haurire læthæã aquã:q̃ hausta oĩum ĩ uita maloꝝ:q̃ ppessæ sũt obliuiscũtᷣ. Tripodas:nolo iqt mihi respõsa des:q̃lia solet dare apollo:q̃ sẽp obscura sũt & ĩcerta:sed canas oĩa mãifesta ut itelligi possint. Sors.i.respõsũ obscuꝝ. Vates.i.sacerdotes alioꝝ deoꝝ:ut Amphirai:& Themidis. Certus dis.ab um.qcũq̃ petit scire futura p necromãtiã:discedebat hic certus:& nõ ambiguus. Fortis:qa nõ cuiuslibet

Regem noctis ames:quæ te contagia passam
Noluerit reuocare ceres:tibi pessime mundi
Arbiter immittam ruptis titana cauernis.
Et subito feriere die:paretis:an ille
Compellandus erit:quo nũquã terra uocato
Non excussa tremit:q gorgona cernit apertã:
Verberibusq̃ suis trepidã castigat herynni.
Indespecta tenet uobis qui tartara:cuius
Vos estis superi:stygias qui peierat undas.
Protinus astrictus caluit cruor:atraq̃ fuit
Vulnera:& ĩ uẽas extremaq̃ mẽbra cucurrit
Percussæ gelido trepidant sub pectore fibræ.
Et noua desuetis subrepens uita medullis
Miscetur:morti:tunc omnis palpitat artus:
Tenduntur nerui:nec se tellure cadauer
Paulatim p membra leuat:terraq̃ repulsũ ẽ:
Erectumq̃ semel:distento lumina rictu
Nudantur:nondum facies uiuentis in illo
Iã morientis erat:remanet pallorq̃ rigorque:
Et stupet illatus mundo:sed murmure nullo
Ora astricta sonant:uox illi linguaq̃ tantum
Responsura datur:dic inquit thessala magna
Quod iubeo mercede mihi:nã uera locutũ
Immunem toto mundi præstabimus æuo.
Artibus æmoniis.tali tua mẽbra sephulchro
Talibus exuram stygio cum carmine syluis
Vt nullos cantata magos exaudiat umbra.
Sit tanti uixisse iterum:nec uerba nec herbæ
Audebũt longæ sommũ tibi soluere læthes.
A me morte data:tripodas uatesq̃ deorum
Sors obscura tenet:certus discedat ab umbris

est sustinere manes:nã nisi magnanimus fuerit:terrore nõnunq̃ exanimauit. Dure:inexorãde. Da:dic Vir. Da Tityre no. Fera lo.ipsæ parcæ mihi.futura p̃dicẽt. Addidit & car.i.imurmurauit carmẽ:quo stati ille p̃sciuit futura:ea p̃serti q̃ iuuenis Sextus Põ.scire uolebat:& ut sciatis hæc ẽ fictio poetica:nã licet Luca.uideaẽ describere historiã:tamẽ poetico more hæc de Erichtho fingit sicut iferius multa de serpẽtibus Medusæ sed ueritas sic se hẽt:Sextus Põ.nõ mõ nõ adiit erichtho:sed nec id facere poterat:nã Mitylenis cũ puer eẽt adhuc una cũ Cor.matre positus fuit. Mœstũ:nũc dicit q̃d respõderit cadauer. Tristia nõ eq.i.nũdũ ad eã p̃tẽ pue-

Quisquis uera petit:duræq; oracula mortis
Fortis adit:ne parce precor:da nomina rebus:
Da loca:da uocem: qua mecum fata loquãẽ.
Addidit & carmen quo quicq̃d consulit ũbrã
Scire dedit:mœstum fletu manante cadauer.
Tristia non equidem parcarum stamia dixit
Respexi:tacitæ reuocatus ab aggere ripæ:
Quod tamẽ e cũctis mihi nosce cõtigit ũbris
Effera romanos agitat discodia manes:
Impiaq; infernã ruperunt arma quietem:
Elysias alii sedes:ac tartara mœsta:
Diuersi liquere duces:quid fata pararent
Hi fecere palam:tristis felicibus umbris
Vultus erat.uidi decios:natumq; patremq;
Lustrales bellis animas:flentemq; camillum
Et curios.syllam de te fortuna querentem.
Deplorat libycis perituram scipio terris
Infaustam sobolem:maior carthaginis hostis
Non seruituri mœret cato fata nepotis.
Solum te consul depulsis prime tyrannis
Brute pias inter gaudentem uidimus ũbras.
Abruptis catilina minax:fractisq; cathenis
Exultat:mariiq; truces:nudiq; cethegi:
Vidi ego lætantes popularia nomia drusos
Legibus immodicos:ausosq; igẽtia gracchos.
Aeternis chalybum nodis & carcere ditis
Constrictæ plausere manus:camposq; pior̃

ni ubi p̃cæ hitant:a quibus p̃scire futura potueri: nã me reuocasti anteq̃ eas adirent. Aggere.s. fluminis acherontis. Quod tamẽ e cũ.sed q̃d potui ex oibus umbris cognoui bellũ ciuile istare. Impiaq; æter.q̃ discordia ẽ iter Romãos uiuos eadẽ ẽ inter mães eorũ apud iferos. Elysias alii se. nam pii relictis elysiis mœsti discesserũt:at uero impii relicto tartaro læti cedebãt:ut apparerẽt meliorẽ p̃tẽ Põ.aduersa fortũa afflictũ iri:at uero deteriorẽ.s.Cæsaris lætari:ex quo facile cognosci poterat uter eor̃ uictoriã esset habiturus. Alii:ex romãis:uidelicet umbra piorũ. Diuersi:animæ ipior̃. Palã.i.manifestũ fecere. Vidi deci. q̃ pro repu.se deuouerũt:& uitã suã incolumitati patriæ postposuerũt: oẽs hi mœstitiã & squalorẽ quendã præ se ferebant. Detios.s.patrẽ qui pro rep.deuouit se bello latino: filiũ q̃ in bello gallico. Animas lu.i.expiatorias:q; pro patria & exercitibus Romãorũ quasi piacula se deuouerit. Flẽtẽ ca.reip. amãtissimũ:qui illã a gallor̃ manibus liberauit. Curios : q̃ & ipse pro patria cõtra Pyrrhũ Epirotar̃ regẽ fortiter pugnauit. Syllã dete.f.q.nãq; syllæ p̃tes cũ Pom. adolescens:esset armatus defendit qui constructo ualido exercitu uoluntarior̃:ad Syllã uenit ad quẽ deserta prope urbe nobilitas omnis se in castra conferebat:partem nobilitatis defendebat Sylla:partem uero plæbis Marius:deinde successerat in p̃tẽ Syllæ põpe.in partẽ uero Marii Cæsar. Fortuna:q; cum antea ipsi fauere consueuisses:nunc mutato uultu sæuire inciperes. Deplorat lybi.Scipio ẽt deplorat filium suũ peritur̃ esse in terris libycis:quas ipse aliquãdo imperio ro.subegerat:& de quibus triumphauerat:nã Scipio cum rege iuba uictus est in Numidia. Scipio.s.africanus. Infaustam sobolem:infelicẽ Scipionẽ socer̃ Pom. Maior:nã duo scipiones fuerunt scilicet maior & minor uel potius ordo sit:Cato:maior hostis carthaginis q̃ fuerit scipio. Nam cato assidua uociferatione suasit excitandã eẽ carthaginẽ : allatis in senatũ ficubus: historia ẽ nota apđ Pli. ita uideẽ carthago deleta prius cõsilio Cato.q̃ armis scipionis. Cato.s.uticẽsis:q̃ ne Cæsari seruiret sibi mortẽ consciuit. Solũ te cõ.cæteror̃ q̃dẽ umbræ oẽs q̃ in cãpis elysiis erant tristitiã p̃ se ferebãt. Solus ãt Brutus lætabaẽ:exquo illud inuere uolebat p̃genĩe suã fata maior̃ suor̃ imitaturã:q; uidelicet patriã suã liberaret:sicuti ille brutus in libertatẽ patriã asciuit:expulsis tyrãnis.hic ẽ Brutus a quo descẽdit brutus ille q̃ princeps cõiurati õis Cæsarẽ in curia Põpeiana.xxiii.uulneribus cõfodit quo occiso iter̃ in libertatẽ patriã rediit : tametsi breui t̃pe frui licuerit. Depulsis ty.nã exactis regibus tarq̃niis p̃p stupr̃ Lucretiæ:prius cõsul fuit Bru. Catilina:seditiosissimus ciuis exultat:q̃a uidet sui similes uicturos. Fractisq; cathẽis : quia cathẽis ad inferos circunligatus tenebaẽ. Mariiq; tru.s.exultãt:hi.n.seditiosissimi oẽs fuere q̃ cõiurarũt oẽs : ut in historiis leges C.marius bella ciuilia aduersus syllã gessit:& multa milia Romanor̃ cecidit. Nudiq; ce.q̃ socii Catilinæ fuerunt. Nudi:insepulti:nã unco tracti sunt ad scalas gemonias:& inde p̃cipitati:honore sepulturæ priuati sũt.

Vidi ego le.uidi alios seditiõe auctores:inter quos uidi drusos:hoc dicit p̃p Liui.drusũ tribunũ plæbis:q̃ & ipse seditiosus fuit:cũ trib.ple.eẽt:ut uires sibi acq̃reret:p̃nitiosa spe largitiõis:plæbẽ ɔcitauit:socios & italicos populos spe amicitiæ Romãæ solicitauit:hisq; adiuuãtibus p̃ uim legibus agrariis frumẽtariisq; latis:iuditiariã quoq; p̃tulit:ut æq̃ p̃te iuditia penes senatũ & equestrẽ ordinẽ eẽnt. Immodicos:intemperatos:in legibɔ suis:uidelicet in lege agraria. Gracchos.s.tyberiũ:&.C.Gracchũ leges agrarias ferẽtes:uterq; ãt eadẽ legis cã occisus ẽ.alter q̃dẽ.s.tyberiɔ a Scipiõe nascica. Alter ue.s.Ca.a Lu.Optio lætabãẽ ãt q̃a uidebãt suos similes futuros eẽ uictores. Nodis:cathẽis chalybeis. Cãposq;.p.& impii inuadunt pios ut eos cãpis elysiis expellant.

Poscit turba nocens:regni possessor inertis
Pallentes aperit sedes:abruptaq; saxa
Asperat:& durum uinclis adamanta:paratq;
Pœnam uictori:refer hæc solatia tecum
O iuuenis:placido manes patrēq; domumq;
Expectare sinu:regniq; in parte serena
Pompeio seruare locum:nec gloria paruæ
Sollicitet uitæ: uenietq; misceat omnis
Hora duces:pperate mori:magnoq; superbi
Q uãuis e paruis animo descendite bustis:
Et romanorum manes calcate deorum.
Q uē tumulū nili:quē tybridis abluat ūda.
Q uæritur:educibus tātū de funere pugna ē.
Tu fatum ne quære tuū:cognoscere parcæ
Me reticente dabūt.tibi certior omnia uates:
Ipse canet genitor siculis pompeius in aruis.
Ille quoq; incertus:quo te uocet:ūde repellat:
Q uas iubeat uitare plagas:q̄ sydera mundi:
Europam miseri:libyamq; asiamq; timete.
Distribuit tumulos uestris fortuna triūphis.
O miseranda domus:toto nil orbe uidebis
Tutius æmathia:sic postquā fata peregit.

Regni posse:Pluto aperit huiusmõi umbras. Aperit:quasi paulo post immensam turbā suscepturus eēt eorum q bellicis ciuilibus pituri sunt. Regni inertis.i.tartari propter aeris crassitudinē. Abrutaq; saxa:respicit ad illud quod Virgi.dicit Et te catilina minaci pendentē scopulo:describens catilinā scopulis pendentē ut pœnas daret pturbatæ ciuitatis. Abrupta:præcipitia. Asperat.i.asperiora facit ut noua supplicia pparet uenturis. Ad amāta:pro cathenas adamantinas. Victori pœnā.i.ubi pœnis afficiat Cæsarē. Refer hæc so.te.conuertit se ad Sextū pōpe.dicens:o Sexte hoꝝ malorum hoc debet tibi esse solatiū non mediocre:q; tuorum omniū & tui ipsius umbræ ad cāpos elysios peueniēt. Domū.s.uestram. Nec glo.p.nec doleas qđ post uos uiuat ipse Cæsar:Nā paulopost ēt uictores morieť. Misceat:pturbet confundat. Oēs du.sicut fuit postea: nā bella ciuilia gesta sunt inter.M.Anto.& Octauiū ab una pte: & Cassiū & Brutū ab altera. Deuictis Cassio & Bruto:tūc Octauius & An.necnō Lepidus inter se ptiti sunt orbē:& p trienniū triūuiri simul cōcordes fuere paulopost discordia orta est inter illos qa Octauiā & Octauii sororē: quā in matrimoniū accepat Anto.repudiauit:Octauius uero bellū mouit aduersus Anto.& apud leucada bello naualì Anto.uictus ē cū classibus prosecutus eū Octaui. Alexādriā usq;. Tādē eū ad mortē coegit. Paruis.b.illud respicit:qa Pō.occisus est ab septimo Ptolemæi iussu cōsilio Photini & Achillæ.Et Theodoti: cuius magna apud regē auctoritas erat:& cadauer eius in maris undas eiectū tādē i littore:a Codro sepultus ē īopi sepulchro.Cn.Pom.magni Pom.filius maior in Hispania occisus ē:haud procul a munda: ibi & ipse pauperē sepulturam cōsecutus ē.At uero Sextus Pō.minor natu:in asia apud militū occubuit. Et roma noꝝ ma.imperatoꝝ ro.respexit ad umbras Cæsaris & augusti qui post mortē ī deoꝝ numero habiti sūt.

Calcate:inuidiose idest pedibus subiicite Ro. deoꝝ manes:quia uos in campis elysiis habitatis:ipsi uero ad inferos detrudentur:licet a roma.tantū dii uocari meruerit. Et ducibus tantū:nō de uictoria īquit certať:sed de tumulo uterq; enim moriturus ē.q.d.nō meliorē multo fortunā habebit Cæ.q̄ Pō. Quē tu.ni.nā ī ripa nili sepultus ē Pō.ī cāpo āt Martio:qui iuxta Tyberim est:sepultus ē Cæsar. Tu fatum:quod ad te pertinet ō Sexte. Parcæ:deæ: q̄ apud inferos fata dispensant:dabunt tibi cognoscere mortē tuam. Tibi certior:ficta sunt hæc omnia: Nā nunquam legimus Pom.filio in somniis apparuisse. Genitor canet:diuinabit cuius umbra tibi apparebit:& hæc omnia tibi futura prædicet. Ille quoq; incertus:hoc dicit quia postq̄ Agrippa Octaui Cæ.auspicio bello nauali in Sicilia uicit Sextū Pom.Sextus primo uicit Mitylenas:ubi quodam cū Cornelia a patre suo contra Cæsarem bellū gesturo:adhuc puer repositus fuerat post dies aliquod cogitauit quid facturus esset:primo uoluit tentare:ut se cum Antonio cōiungeret:iā.n.inter Octauiū & Antoni.simultates erāt:sed postq̄ audiuit a Medis cōtra quos exercitū duxerat:Parthisq; fusū:sperauit se illi successorē fore si īteriisset:sin āt cū illo īperiū diuisuꝝ. Legatis ad Antoniū missis:simul ad Parthoꝝ regē & ī Thraciā & pōtū mittit clanculū cū regulis iituris fœdus:legatis deinde interceptis:& ad Antoniū ductis. Lāpascū p pditionē cœpit:& furniū resistētē fugauit: Nicea quoq; & Nicomedia capta pecuniis potitus ē Territus deinde ob Titii aduētū:naues īcēdit destitutus uero ab amicis:ad Bithyniæ mediteranea se cōuertit:quē Furnius & Titus & Amyntas īsecuti sūt:& cū se dedere uellet: Furnio nō admittēte eo amyntæ se cōmittere tētauit:q nec ipse uidebať suscepturus.Nocte igiť clāculū tētorio egreditur ad mare progressurus:sed Scaurus qdā trāfuga eius iter prodidit.Tū uero Amyntas illū mille & qngentis eqtibus īsecutus ē:ad quē oēs q cū Pōpeio erant transfugerunt:destitutus igiť ab oibus: Amyntæ se ipsum nullo fœdere tradidit quē ille Mileti īteremit:cū & quadragessimū annū attigeret. Certior:qa prio tētauit Reges Thraciæ & pōti:& ī bithyniā īclinauit:eo aīo ut se trāsferret ī armeniā. Quas pla.i.uniuersū orbē terraꝝ. Europā:ubi sepultus ē Sextus Pō. Libyā:ubi.Cn.Pō.magnus sepultus ē. Asiā:ubi uictus ē Sextus pō.Vnde Mar.Pō. iuuenes asia:atq; europa:sed ipsū terra tetigit libyes:si tamē ulla tegit. Distribuit.t.qa ubi uictores aliq̄do fuistis:ibi ēt sepulti eritis:nā magnus Pō.aliq̄do ī regnū collocauerat Regē ptolemeū:quē tamē cōsilio Photini & Achillæ occidit.Sextus āt ī sicilia uictor fuit:& īsulā aliq̄diu tenuit:& Sardiniā simul & Corsicā.Cn.ēt Pōpeius.aliquando uictor extitit ī Hispania:adeo ut de salute sua Cæsar dubitauerit. Domus.s.Pompeii. Tutius æmathia:quia ibi nullus eoꝝ periit:q̄uis ibi uicti fuerint. Sic postq̄.s.p.nunc dicit quō se habuerit cadauer postq̄ respondit ad ea quæ erichtho īterrogauerat. Peregit fata:idest responsa dedit.

Mortemq; reposcit.s.ut permitteret umbram suam a corpore deducere. Carminibus magicis opus est: nec mori poterat nisi carminibus erichthus:ut quæ ipsum excitauerat:eadem mori permitteret. Fata.i.parcæ. Animam sibi reddere.i.repetere:& ad se retrahere:nisi erichtho euellet:quam ipse erichthoni cōcesserāt Consumpto iā iu.se.nā oībus statutum ē semel mori:hic semel mortuus erat:ergo iterum mori non poterat:nisi erichtho iuberet. Robore.m.i.arboribus quernis. Ac strue.incensa pyra. Sextoq; ad ca.dicit āt erichtho comitatam fuisse sextum Pom.ad castra patris redeuntem. Et cælo lu.iussit erichtho carminibus magicis:ne dies superueniret priusq̄ in castra patris rediret sextus:ne ab hostibus captus ad Cæsa.deferretur.

Stat uultu mœstus tacito: mortēq; reposcit:
Carminibus magicis opus ē:herbisq; cadauer
Vt cadat:& nequeūt:animā sibi reddeř fata.
Consumpto iam iure semel:tū robore multo
Extruit illa rogū:uadit defunctus ad ignes.
Accensa iuuenē positū strue liquit erichtho.
Tandē passa mori: sextoq; ad castra parentis
It comes:& cælo lucis ducente colorem.
Dum ferrent tutos intra tentoria gressus
Iussa tenere:diem:dēsas nox præstitit ūbras.

.M.ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIAE LIBER.VII.

Egnior oceano q̄ lex
æterna uocabat
Luctificus titan:nūq̄
magis æthera contra
Egit equos: currūq;
polo rapiēte retorsit
Defectusq; pati uolu
it:raptæq; labores
Lucis:& attraxit nu
bes nō pabula flāmis
Sed ne thessalico purus luceret in orbe:
At nox felicis magni pars ultima uitæ
Sollicitos uana decepit imagine somnos.
Nam pompeiani uisus sibi sede theatri
Inumerā effigiem romanæ cernere plæbis.
Attolliq; suum lætis ad sydera nomen
Vocibus:& plausu cuneos certare sonantes.
Qualis erat populi facies:clamorq; fauentis
Olim cum iuuenis primiq; ætate triumphi
Post domitas gētes:quas torrēs ambit iberus

Ducente co.non lucescente die:& aurora apparēte. Dum ferrent:idest dum beneficio noctis tuti in castra redirent. Iussa:scilicet carminibus magicis. Tenere:retinere diē ne supueniret. Nox p̄.um.i.semp nox fuit.

Pharsaliæ liber Septimus.

Egnior oceano quam lex æterna uo. hic septimus continet primo quidē somnium Pom.in quo existimabat se romæ in theatro esse:q̄ ipse magnificētissimū ædificauerat: & ibi plausu maximo a popu.ro.excipiebať:deinde quomodo uictus tandem icolumitati suoꝝ arma non negauit:magisq̄ concessit.Post hæc describitur pugna cōmissa inter utunq; exercitum:qua tandem uictus Pom.aufugit:relictis castris.Postremo inuectiones poeta sequiť primū cōtra Cæsarem : q̄ cæsorum corpora sepultura prohibuerit. Alteram contra æmathiā:quæ belli ciuilis cladem tandem fecerit Primum igitur dicit solem inuitū reuixisse diē: quotā tetrꝫ ac atrox bellū futuꝝ erat īter Romanos : ubi uniuersi orbis populi ad internicionem propemodū cæsi sunt:Deinde somniū Pompeii describit. Segnior oce.nunq̄ inquit sol magis inuitus diem reuixit. q hoc tempore cū bellum ciuile secutuꝝ esset. Quā lex æterna.i.lex q̄ ab æterno posita est soli. Luctificos equos.i.nunq̄ magis tardauit luctificū diem.i.q̄ luctus inducturus erat:propter cædes eoꝝ: qui bello ciuili periere. Aethera cō.quia luna & cæteri planetæ motus habent:motui sphæræ cælestis contrarios cum enim firmamentum in occidentē ferať:sol oriētem uersus uergitur. Contra æthe.cōtra sphærā firmamēti cælestē. Retrorsit: retrouertit. Polora.i.q̄uis poli circa quos uertiť firmamētū raperent solem tamē renitebať contra motū ipsius sphæræ & firmamēti. Defectus.i.eclipsim. Raptæq; la.l.i.eclipsim:nō q̄ ita naturaliter obscuraret:sed ne uideret cædē i campis philippicis futurā. Attraxit nubes.i. tenebras:nō nubes quibus ignē cælestē pasceret : sed ut caput obtegeret:nā iō nubes trahuntur a corporibus cælestibus:q̄ ignea sunt:& terræ maris & aquarū uaporibus aluntť:q ex aquis excitāť:q̄ nisi uaporibus alerentť:cōsumerēť:& astronomice loqť. Non pabula fla.ut recrearet ignes suos. At nox felicis:at uero nocte ī somniis Pōpeius existimauit se ī theatro q̄d Romæ magnificentissimum construxerat:magno plausu totius po.ro.excipi:& lætitia urbis reuocari quasi uictor in patriam rediisset. Nox:appo.pars ultima. Felicis uitæ:quia post hanc noctē omnia semper aduersa fuerunt Pompeio. Innu.effi.pro innumerabilis romanæ plæbis imaginem. Solli.som. idest solicitudine plenos.Non enim sine solicitudine instantis belli quiescebant Pompeius. Nam Pompe.nam uisus est se suscipi a populo romano ea lætitia qua quondam:cum romanus eques esset triumphauit. Pompeiani theatri: idest sui quod de nomine conditoris Pompeianum appellabatur:Martialis in pompeiāo dormis leuine theatro. Attollique suum:quia sic consueuerat populus romanus:cum principes suos uideret bene de republi. meritos:manum plausibus : & uocibus:& laudibus nomen eoꝝ efferre. Cuneos so.i. multitudinē clamātē. Qualis erat:q̄lis tūc fuit:cū sublimis curru triūphās cū totius urbis clamore eq̄s albis ueheretť p urbē ad capitoliū d̄uicto Mithridate:aut sertorio. Faciesi.uultꝰ & hītus po. Iberus:hispa.flu.a quo iberia dcā ē hispaia.

Et quæcũq; fugax sertorius impulit arma:
Vespere pacato: pura uenerabilis æque
Quã currus ornante toga: plaudẽte senatu.
Sedit adhuc romanus eques: seu fine bonoꝝ
Anxia uenturis ad tempora læta refugit.
Siue per ambages solitas contraria uisis
Vaticinata quies: magni tulit omnia plãctus:
Seu uetito patrias ultra sibi cernere sedes:
Si romam fortuna dedit: ne rũpite somnos
Castorũ uigiles: nullas tuba uerberet aures:
Crastina dira quies: & imagĩe mœsta diurna:
Vndiq; funestas acies feret: undiq; bellum
Vnde pares somnos populi: noctẽq; beatã.
O felix si te uel sic tua roma uideret:
Donassent utinam superi: patriæq; : tibique
Vnum magne diem: quo fati certus uterque
Extremum tanti fructum caperetis amoris.
Tu uelut ausonia uadis moriturus in urbe.
Illa rati semper de te sibi conscia uoti.
Hoc scelus haud unquã fatis hærere putauit.
Sic se dilecti tumulum quoq; perdere magni
Te mixto flesset luctu: iuuenisq; : senexque:
Iniussusq; puer: lacerasset crine soluto
Pectora fœmineũ ceu bruti funere uulgus.
Nunc quoq; tela licet paueãt uictoris iniqui
Nunciet ipse licet cæsar tua funera: flebunt:
Sed dũ tura ferunt: dum laurea serta tonanti
O miseri quorum gemitus edere dolorem:
Qui te non pleno pariter planxere theatro.

Et quæcunque fugax: nam Sertorius hostis populi romani iudicatus uniuersam hispaniam contra romanos concitauit Aduersus eum primo missus est Metellus: deinde Pompeius: a quo tandem debellatus ẽ: nec de Sertorio triumphum egit: quia ciuis romanus erat: nec de ciue Roma. ulli triumphare licebat: sed de hispanis: qui eum secuti erant triumphauit. Vespere pacato: idest occidente: in quo est hispania. Aeque: idest tam uenerabilis. Romanus eques: quia ante ætatem africa tota subacta triumphauit: nondum enim ad eã ætatem peruenerat: qua summum imperium gerere posset. nam. xxv. anno triumphum egit: cum antea nemo posset: nisi post trigessimum annum per leges triumphare. Adhuc roma. eques: idest nondum senatorium ordinem ingressus. Seu fine bonorum: causas exquirit: quare hoc somnium uidit Pompeius: cum frequenti die in tantam calamitatem inciderit ut profligatus relictis castris fugere coactus sit. dicit autem triplici ratione hoc potuisse fieri. Seu ꝙ somnium illud sollicitum futuris malis tempora feliciora repetebat. Fine bonoꝝ: quia iam felix Pompeii fortuna ad finem peruenerat. Refugit: idest rediit ad fœlicitatem præteritam. Siue per: seu somnium cõtraria ostendit: his quæ futura sunt. Per ambages solitas: quia per ambages ire consueuit. Contraria uisis: quia lætum somnium uidit: ideo tristia secuta sunt omnia. Seu uetito: apostrophat ad ipsũ Pompeium seu fata uoluerunt: ut uel hoc modo romam uideres: quam tibi postea uidendam negarũt. Sic: per somnium. Nec rumpite: nunc conuersus ad milites Pompeii rogat ut silentium teneãt: & Põpeium quiescere sinant: ut in hac lætitia somnii diutius permaneat. Et imagine mœsta diurna: quia diuersa erit imago diei: ab hac imagine noctis nam plena cædis & luctus erit. Vnde pares somni: quasi cõqueritur ꝙ nũquam postea huiusmodi quietem habiturus sit Pompeius: ergo dum licet illum quiescere permitte. O felix: scilicet esses o Põpei: si ita te uideret Roma quẽadmodum per somnium uidebaẽ. Vel: pro saltem. Sic: quẽadmodum ĩ somniis existimabas. Quo fa. cer. u. i. u. certus uoluntatis deorum ꝙ uidelicet Pom. periturus esset & urbis romæ libertas. Tanti amo. quantus inter utrunque fuit. Nam Pompe. reipu. amantissimus fuit: & Roma bene de se meritum magna caritate Pompe. amplectabatur. Tu uelut: nunc dicit in magna incertitudine utrunque uersatum esse: quod etiam maiorem molestiam fecit acrior enim dolor qui fuerit inexpectatus atq; ĩprouisus esse solet. nã Põpe. discessit ab urbe: non q̃si nõ rediturus: ĩmo hac spe: ut uictor rediret: & roma eũ dimissit: nõ q̃si nõ amplius suum futurum: ĩmo illum magno desyderio expectabat. Vadis: discedis. Illa: roma. Conscia uoti: quia nouerat illa: quantũ abs te amaretur: & illud uotum tamẽ erat ut in patriam uictor redires. Rati: quia cuperes in patria mori. Hoc scelus: ut in aliis orbis terrarum partibus uitam tuam finires. Hærere: immotum esse. Temixto flesset: si in patria ĩquit uitã suam finisset Pom. pueri & mulieres illum luxissent totum annum: sicuti fleuisse ferunt Brutum. Inuisusq; puer: quia pueri non intelligunt causam doloris: tamen cum uidissent alios flere: & ipsi fleuissent. Fœmineum uulgus: multitudo mulierum. Fune bru. quia (sicut Liuius scribit) matronæ totum annum luxere brutum: q pulsis regibus libertatem popu. ro. primus uindicauit. Nũc quoq; tela: quia eum etiam procul a patria occubueris: flebunt tua funera. Tela pauent: idest quamuis tela minetur cæsar tamẽ ꝓhiberi nõ possũt qn te lugeãt. Nũciet ip. qd dixi licet paueãt: sed flebũt te ẽt dũ sacrificia diis exhibebũt pro uictoria Cæ. Lau. serta. i. ferẽt Ioui laureã coronã pro Cæsare q corõatus lauro triumphabat. Edere dolo. idest comedere. dolor ẽt ediẽ tũc cũ ĩ pectore cõprimitur: ut Vir. Premit altũ corde dolore. Miseri fe. s. romani q nõ ausi sũt tuã mortẽ o Põ. metu Cæ. deplorare. Vicerat astra iu. nũc declarat quomõ se habuerit milites põ. postq̃ illuxit dicit. n. frequẽtes ad ꝑtoriũ populũ cõuenisse potẽtes: ut signũ pugnæ põ. ꝓponeret: & iã oẽs ita cõcitati erãt ad pugnã ut contineri nõ possent: sed negociũ Ciceroni demandatur: q uerba ꝓ uniuerso exercitu apud põ. haberet. Describit ãt tẽpus quo frequẽtes milites ad ꝑtoriũ põ. cõuenerũt: simulatq; illuxit.

Iubar:solis splendor:eo q̄ i iubaꝝ modū spargit̃. Pars:qa pauci admodū erant:q nō i pugnā cōsentirēt. Fatis tr.qa fata nolebāt exitium inferre orbi terrarum. Tra.or.s.i pnicē. Totū diē:eodē die multi cæsi fuerūt a cæsare. Circa tētoria.i.ptoriū:nā ptorium proprie dicit̃ iperatoris tabernaculū. Propantes ad mo.& cū mors appropiquaret:ipsi ruebāt i mortē.& prouocabāt ac stimulabāt. Dira rabies.i.pugnādi sæuus furor. Pu.fata .i.mortē qa peuntibus romanis ciuibus ēt respu. pibat. Præcipitare.i.temere euertere. Se.pa.q̄.uo.& pom. q consulto bellum trahebat:modo ignauus:modo belli iperitus:modo timidus dicebatur:q̄ nō auderet ipse se cum pluribus:aduersus Cæ.cum paucis pugnare.

Vicerat astra iubar:cū mixto murmur̃ turba
Castrorū fremuit:fatisq̄ trahentibus orbem.
Signa perit pugnæ:miseri pars maxīa uulgi
Non totum uisura diem:tentoria circum
Ipsa ducis querit̃:magnoq̄ accēsa tumultu
Mortis uicinæ porperantes admouet horas.
Dira subit rabies:sua quisq̄ ac publica fata
Præcipitare cupit:segnis pauidusq̄ uocatur:
Ac nimium patiens:soceri pompeius:& orbis
Indulgens regno:qui tot simul undiq̄ gentes
Iuris habere sui uellet:pacemq̄ timeret.
Nec non & reges populiq̄ querūtur eoi
Bella trahi:patriaque procul tellure teneri.
Hoc placet o superi:cū uobis uertice cuncta
Propositū est nostris erroribus addere crimē
Cladibꝰ irruimus:nocituraq̄ poscimus arma:
In pompeianis uotum est pharsalia castris.
Cunctorum uoces romani maximus auctor
Tullius eloquii:cuius sub iure togaque
Pacificas sæuus tremuit catilina secures.
Pertulit iratus:bellis cū rostra forumque
Optaret:passus tam longa silentia miles.
Addidit inualidæ robur facundia causæ.
Hoc pro tot meritis solū te magne precatur
Vti se fortuna uelis:proceresque tuorum
Castoꝝ:regesq̄ tui cum supplice mundo
Affusi:uinci socerum patiare rogamus.
Humani generis tam longo tempore bellum
Cæsar erit? merito pompeium uincere lente
Gentibus indignum ē a transcurrēte subactis

Patiens:aliquādo remissioni animi tribuebāt:& aliq̄do ipsum regni cupidū appellabāt. Indul.re.i.nimiū ītentus:q̄ q̄si res totius orbis diutius esse uellet. Sui iuris:idest potestatis.pulchrū pompeio:uidet̃ uniuersum orbē sub īperio suo retinere:& id est quod cū pficere possit bellū:repugnat. Vndiq̄:nā ex pluribus regiōibus orbis:populi:ac natiōes ad Pō.uenerāt. Pa.q̄.ti.i.q nollēt pacē haber̃:ne priuatus efficeret̃. Nec nō & re.tigrāes rex armēiæ:Ariobarzeās:Deiota rus.

Hoc.p.ꝯq̄rit̃ đ diis:q̄ ipi sua fata ꝯuertāt i culpā hōinum. Crimē.i.culpam nā error non est culpa:sed erramus nos tūc cū uolumus idqđ fata uetāt:igit̃ error ē:q̄ i fata nr̄a ruimus: tūc cū nos cogitis ipernitiē nr̄am ruer̃ sed hūc errori odii culpā adder̃ uultis:ut id nr̄i errotis cāfactū eē dicat̃. Cladibꝰ irru.qa nōipi nr̄a mala ꝯcupiscimꝰ:iō nobis attribuit̃ q̄ fata uetāt. Phar.uo.ē.i.exititū suū q̄si uotū ꝯcupiscer̃. Pōpeianis:ibi.n.pars magna moritura erat romanoꝝ.pharsalia enī fatalis erat ciuibus ro. Cunctorum uoces: idest totius exercitus sententiam. Tullius eloquii:nam ipe romanæ līguæ prīceps sine dubio perhibebatur de quo Mar. Hoc tibi Roma caput quū loq̄reris erat. Cuius sub iure.i.potestate & consulatu. Togaq̄:qa non armis. sed cōsilio & uirtute Catilinam subegit cū cōiuratis:

Sæuus:īpius contra patriam. Iratus bellis:neq̄ enī forensi & causidico bella placebant. Rostra:ubi posset ad populum contiones habere. Forū: ubi causas ageret:sicuti consueuerat. Longa si.nam q modo in senatu:modo i foro.modo i contione dicere consueuerat:& eloquentia sua magnam laudem conseq posset īdignabatur:q̄ tā diu miles pom.factus silētium tēuisset. Inualidæ causæ:bene:qa poscere bellū ciuile turpe uidebatur. Addi.ro.causæ.i.hāc causam minus potentē & honestā eloquētia sua fecit:ut uī maiorem haberet. Hoc pro tot me.habet hæc oratio suasionem : ergo in deliberatiuo genere est constituta: non utitur procemio quia satis auditorum animi parati erant ad audiendum : sed probat tantum modo quod intendit. uidelicet pugnam esse suscipiendam primo quidem probat a facili cum dicit fortunam ipsam rogare:ut se ipsa uelit uti pom.Est autem argumentū sumptū ab attributo personæ.uidelicet a causa:ī quo cōsyderat̃ qd euenit:qd euenerit:& qd euenturū sit:qd eueniet pom.nā qa semp uicit.igit̃ nūc quoq̄ uicet.fortuna ergo prīcipiū suū sequet̃. Fortūa præ. hoc p me.qa bene meritaē de te fortūa:& feliciter tecū egit. Vti se:qa semp tibi fauit:ideo uelis uti se ipa te postulāte. Proceresq̄ tuorū:ē argumētū ab auctoritate:ī quo pbat laudabile eē:ut hāc pugnā suscipiat:quā oēs reges:oēs nationes:deniq̄ uniuersus orbis terraꝝ pbat.ergo si oēs cōsentiūt:nō debes tu solus resistere. Proceres:senatus populusq̄ romāus. Affusi.i.prostrati pedibus tuis. Humani generis:arguit a uīdicatiōe: quia æquum ē ut patriæ expugnatores uīdicent̃:nunqd igr aliquādo suppliciū sumet̃ de Cæ.q solus ē pturbator totius pacis? Merito:arguit ab attributo psonæ:ī quo satis attribuit:nomen:naturā : fortunā : dispositionē: siue effectum:habitum:præsidium:consilia:fata:casus:& orationes.In casu consyderatur quid euenit:ut uicisti semp ergo nunc euenit ut uicas.nam si orbem terrarum uicisti transcurrendo: quāto facilius nūc uicere poteris cū omnes te sequantur? ideo autem trāscurrendo:qa dū mithridatem insequeret̃ uicit iberes : albāos & gentes omnes quæ adiacēt bossoro usque ad tanaim. Transcurrente:īdignum est enim cū transcurendo subegeris orbem terrarum nunc uelis bellum protrahere. Lente:nam gentes irascuntur si uis uincere tarde.

Quo tibi feruor abit? aut quo fiducia fati?
De ſuperis ingrate times? cauſamq; ſenatus
Credere diis dubitas? ipſæ tua ſigna reuellēt
Proſilientq; acies: pudeat uiciſſe coactum
Si duce te fuſo: ſi nobis bella geruntur:
Sit iuris quocunq; uelit concurrere campo.
Quid mūdi gladios a ſanguīe cæſaris arces?
Vibrant tela manus: uix ſigna morātia quiſq;
Expectat. propera: ne te tua claſſica līquant.
Scire ſenatus auet miles te magne ſequatur:
An comes: ingemuit rector: ſenſitq; deorum
Eſſe dolos: & fata ſuæ contraria menti.
Si placet hoc inquit cūctis: ſi milite magno
Nō duce tempus eget: nil ultra fata morabor.
Inuoluat populos una fortuna ruina:
Sitq; hominū magnæ lux iſta nouiſſima pti
Teſtor roma tamē magnū quo cūcta perirēt
Accepiſſe diem: potuit tibi uulnere nullo
Stare labor belli: potuit ſine cæde ſubactum
Captiuumq; ducem uiolatæ tradere paci:
Quis furor o cæci ſcelerum? ciuilia bella
Geſturi: metuunt ne nō cum ſanguine uincāt.
Abſtulimus terras: excluſimus æquore toto.
Ad præmaturas ſegetum ieiuna rapinas
Agmina cōpulimus: uotūq; effecimus hoſti:
Vt mallet ſterni gladiis: mortemq; ſuorum

Quo tibi feruor: nunc arguit a fortitudine: quia ſi fortis eſſes ſicuti antea conſueueras: magnanimus eſſes & iam diu uiciſſes. Fiducia fati: ideſt fortunæ. Times: cum ſemper dii tibi fauerunt: nunc uero times. Ipſæ ſua ſigna: nunc a neceſſario: neceſſe eſt enim ut ſignum pugnæ militibus proponas: nam niſi hoc feceris: ipſi ſua ſponte ſumptis armis in aciem uenient & contra Cæ. pugnabunt. Reuellent: refigent. Proſilentq;: ſcilicet de caſtris: ideſt explicabuntur aduerſus hoſtem. Pudeat uiciſſe coactum: ut dicant te coactum a militibus tuis uictoriam obtinuiſſe. Si duce te iuſſo: quod ſi pugnare prohibes: ſenatus ipſe auctoritate ſua militibus arma concedet: Id enim eſt quod ſenatus ſcire cupit: comes ut tibi ſit: an miles. Iuſſo: a ſenatu. non enim dux eſſes: niſi ſenatus iuſſiſſet: ergo quod iuſſit ſenatus: id etiam in eius poteſtate eſſe debet. Nobis: ideſt libertati noſtræ. Bella geruntur: ut libertatem noſtram uindicemus: nō autem tuo imperio. ſed auſpitio noſtro bella geris. Iuris: poteſtatis noſtræ hoc uidelicet. Concurrere campo: ideſt manum cum hoſte conſerere in quocunque campo. Quid arces: quid arcere tentas? nunquid te exiſtimas: tantum poteſtatis habere: ut tenere poſſis totius orbis terrarū animos: ne ſuam ulciſcantur iniuriam? Vibrant tela manus: paratæ ſunt ut tela in hoſtes reip. torqueant. Vix ſigna: & nemo eſt qui expectare poſſit moram pugnæ: niſi tu ſignum propoſueris. Propera: quia neceſſarium eſt hoc: quia poſthac te inuito contra hoſtes procedent: & pugnam inibunt. Scire: hoc eſt quod ſcire cupit ſenatus: nunquid ſit tuus miles: an comes comes eſt potius non enim tibi ſubditus eſt ſed ſponte ſua tibi imperium tradidit: & ſalutem reipu. demandauit. Ingemuit: ſub hanc Ciceronis orationem: dicit pom. non tenuiſſe gemitum: quaſi ſentiret fatum imminēs: quod ſuo conſilio reſiſteret: nam ipſe conſilium tutum ſequebatur: cum exercitus ſe ſine cauſa uellet exponere bellis. Si placet hoc: beniuolentiam a pſona aduerſariorum ſumit quos in odium adducit: Quia confidenter eos facere oſtendit: quod uelint timere cum hoſtibus pugnam conſerere: cum nulla neceſſitas cogat. Si milite magno: ſi uultis ne tanquam militem: & non tanquam ducē ueſtrum. eſto. ſed tamen tempus requirit: ut ducem habeatis. Nil ultra fata: concuſſio color quæ fit quotiens aliquid ita concedimus: quod concedendo magnopere negamus. Virgili. I nunc ingratis offer te irriſe periclis. Non duce: ſi tempus huiuſmodi eſt: ut multos duces habeatis Pom. præſtantiores: & tali ductore uobis minime ſit opus. Inuoluat populos: dicit hanc pugnam ſi ſuſcepta fuerit futuram exitium orbis terrarum ergo quod concedit: magnopere negat. Iſta lux: qua pugna commitenda eſt. Teſtor roma: nunc a perſona ſui beniuolentiam captat: oſtendit enim ſe uirum bonum in ſuos eſſe quod: eos periculis obiicere noluit: quando uictoriam incruentam cōſeq poſſit. Teſtor roma tamen: hoc negare non poteſt uidelicet hunc diē iuitum accepiſſe: ſed non ſpōte tradidiſſe. Potuit tibi: adhuc perſiſtit in illo: ut ſe bonū uirū oſtendat: ſe nolle eos periculis expōere nunc arguit a clæmentia q̄ ē cōiuncta iuſtitiæ: nā cum aliquid ſuademus: utimur partibus honeſti aut tuti. nā iuſtitia in duas partes diuiditur. ſ. tutum & honeſtum: honeſtum ē: inqt: ut bella ciuilia ſine ſanguine gerantur. nam ciues debent eſſe clæmentes: ideo a clæmentia arguit hoc loco: quis inqt: tantus furor eſt in bellis ciuilibus? quæ ſine ſanguīe nō geri poſſe putant. cū a ſangīe & cæde ciuiū abſtinēdū ſit. Cæci ſcelerū: cōſtructio uſitata apoetis: ut feſſi rerū. Bella: quod inqt: ſummo ſtudio totaq; mente optare deberent uidelicet ſine ſanguine uincere: hoc maxime meruūt: & arguit a tuto: cum rationē noſtram tutam eē oſtendimus. uidelicet ſine periculo obtīere poſſe quod uolumus: quod eſt ſuaſionis argumentum ualidiſſimum. Abſtulimus terras: ad hoc inqt redegimus hoſtem: ut cupiat deſperatione quadam pugnare: nam ei aut fame pereūdum eſt: aut euentum pugnæ tentandum: ſed ſi nos bellum trahere uolumus: iam fame coactus Cæſar ſe nobis ſubiiciet uictum. Abſtulimus terras: ſcilicet Cæſari ne poſſit ire pabulatum: aut frumentatum. Excluſimus æquore toto: nam claſſe ſua pompeius maritimas omnes oras tenebat. Ieiuna: fame coacta. Præmaturas: nondū maturas: & ī tempeſtiuas. Votumque effecimus: & ad hanc neceſſitatem duximus cæſarem: ut deſperatione quadam pugnare uellet. Vt mallet ſterni: ſcilicet: q̄ fame perire. Permi. meis: ut ſi pereundum eſſet: non piret inultus.

Pars magna:arguit nunc a partibus prudentiæ dicit enim prudentia sua fuactum esse:ut etiam tyrones nō timeant hostem:ergo belli inquit magnam partem peregrinus:quando id egimus peritia nostra:ut tyrones quidem paruifaciant hostem:quod ex eo depræhendi potest:ꝙ pugnam non timent:sed tamen ait hāc ætaté comprimendam cupiditate esse:ne quid timere faciant. Si modo uirtutis:sed uereor ne temere hoc faciant potius quam uirtute:Nam quod tyro negligat hostem tribuēdum ē duci:sed cupere pugnam temeritati tribuendum est. Multos in summa pericula misit:si quod malum instaret:quod cogeret nos suscipere pugnā: tunc omnibus periculis pugnādum esset : quia necessitas cogeret. In summa pericula:quādo malum imminet:quod uitari non potest.tunc satius est mutare fortunam imminēdi periculo quā oprimi. Fortissimus ille ē:qui potest differe pericula:quæ etiam si instent pati nō dubitat. Cōminus.mala eē dicūtur cū uitari non possunt. Metu pati: idest pericula ferre.

Placet hæc:in hoc ꝑmanet:ut a tuto arguat:nā argumenta quæ sumuntur a tuto cæteris sunt anteponēda: quādo enim nostrum consilium oīs ꝑiculi expꝯ ostendimus esse plurimum ualet ad suadendū. Prospera rerum:quia possemus īcruentā uictoriā ex hostibus reportare si modo uellemus. Accipe maiores: scilicet quā dedisti:qa auxi rempu. Pom.nec crimen erit:si uicti fuerimus. Nec gloria:si uiscerimus. Votis iniquis: quia cū uota mea plena sint clæmētiæ dii me non exaudiunt:sed te qui cupis ro.ciues cædibus exponere. Regna ia.cū regibus suis strata. Enipheus:qui flu.est thessaliæ: & sanguine ro.perturbabit.

Hoc caput demonstratiue dixit:scilicet meū. Si sine mo.idest mutatione:idest si moriturus sum sine exercitus discrimie. Neqꝫ enī uictoria:rationē ostēdit quāobrē optet ut moriatur:dicit eni non est mihi uictoria lætior clade:si pugnaturus sum aduersus ciues,nam si uictor euasero inuisus omnibus ero:si uictus omniū miserrimus ero:& est dilēma.i.ex utraqꝫ parte conclusio:necessarium est alterū fieri:uel uīcere uel uinci:sed utrum fuerit:id illi molestū erit. Peracta clade:idest cæsis hostibus. Omne ma.uicti:quicqd fortuna extrema mali affere potest:hodie allatura est uicto:ergo extrema omnia contingent uicto: oē autem nefas uictori:utrum ergo eueniat id nō potest non esse molestū. Sic fat̄ & arma : postq̄ ita locutus est:sensit ita destiatis animis pugnam petere milites: ut ab ea nulla ratiōe possent auerti: ꝑmisit ut facerēt quod uellēt:& similitudine utit̄ gubernatoris nauis: qui postq̄ ui uentorum uictus gubernare non potest quocūqꝫ eā fortuna īpulerit:ipse dimittit. Furē. ira: idest propemodum in furorē cōuersis. Coro:uento qui flat ab occasu solstitiali:& græcæ αργεστησ dicitur:& speciē pro genere posuit. Dat re.permittit uela uētis. Ignauum:pro ignaue. Castra fre.nūc dicit quomodo se habuerit milites: postq̄ semel ē ꝑmissa licētia pugnæ:dicit autē trepidasse exercitū:qđ futuri mali signū erat:sic enim mēs solet eē ꝓsaga futuri mali. Tumultus appellat̄ omnis ꝑturbatio: quæ a metu ꝓficiscit̄:q̄si timor multus. Castra.i.milites:cōtinēs ꝓ contēto. Ictibus incertis:īter spē & metū: qa utrūqꝫ causa eē solet:cur corda pauor pulset. M.p.i.o.pallore suffusi erāt uultus:q mortē futurā īdicabat. Fato:idest morti. Aduenisse:nō mirū erat trepidare exercitū Pom.nam dies instabat: q̄ statuere deberet uter īperaret: īmo uero nunqd urbs ro.eēt seruitura. Palā:manifestū. Aduenisse:īstare. Conderet:constitueret:ut optato cōduntur tybridis alueo. Fatum.i.fortunā humanarūrerum:non enim de unius aut alterius regno populi: sed de totius orbis impio certabat̄. Ro.quid esset: an libera an seruitura. Sua quisque pericula:dicit enī sui quenque periculi oblitum esse : cum uniuersi periculum ante oculos proponerenet:maiora solent animos a minoribus deterrere. Sua nescit: idest quisquis metu reipublicæ attonitus obliuiscitur priuati. Quis Littora ponto:quis inquit est qui quum uideat omnia peritura esse possit de sua salute solicitus esse?

Permiscere meis:belli pars magna peracta ē.
His quibus effetū ē ne pugnā tyro paueret:
Si modo uirtutis stimulis iræque calore
Signa petunt:multos ī summa pericula misit
Venturi timor ipse mali:fortissimus ille est
Qui prōptus metuēda pati:si cōminus īstēt
Et differre potest:placet hæc tā prospera reꝝ
Tradere fortunæ? gladio permittere mundi
Discirmē? pugnare ducem q̄ uincere malūt.
Res mihi romanas dederas fortuna regēdas.
Accipe maiores:& cæco in marte tuere.
Pompei nec crimē erit:nec gloria bellum.
Vincis apud superos uotis me cæsar iniquis
Pugnatur:q̄tum scelerū:q̄tumqꝫ malorum
In populo lux ista feret:quot regna iacebunt.
Sanguine romano q̄ turbidus ibit enipheus.
Prima uelim caput hoc funesti lancea belli:
Si siue momento rerum:partisque ruina
Casuꝝ est:feriat:neqꝫ enim uictoria magno
Lætior:aut populis inuisū hac clade peracta.
Aut hodie pompeius erit miserabile nomē:
Omne malum uicti ꝙ sors feret ultima rerū:
Omne nefas uictoris erit:sic fatur:& arma
Permittit populis:frænosqꝫ furentibus ira
Laxat:& ut uictus uiolento nauita coro
Dat regnum uentis: igauūque arte relicta
Puppis onus trahit̄:trepido cōfusa tumultu
Castra fremūt:aīmiqꝫ truces sua pectora pulsant
Ictibus incertis:multorū pallor in ore
Mortis uenturæ est:faciesqꝫ simillima fato:
Aduenisse diem:qui fatum rebus in æuum
Conderet humanis:& quæri roma quid esset
Illo marte palam est.sua quisqꝫ ꝑicula nescit

Attonitus maiore metu. quis littora ponto
Obruta: quis sũmis cernẽs ĩ mõtibus æquor:
Aetheraq; in terras deiecto sole cadentem:
Tot rerum finem timeat sibi? nõ uacat ullos
Pro se ferre metus. urbi magnoq; timetur.
Nec gladiis habuere fidem: nisi cautibus asp
Exarsit mucro: tunc omnis lancea saxo
Erigitur: tendent neruis melioribus arcus:
Cura fuit lectis pharetras implere sagittis:
Auget eques stimulos: frænorũq; aptat habẽas
Si liceat superis hominum conferre labores
Nõ aliter phlegra rapidos tollente gigantes
Martius incaluit siculis incudibus ensis.
Et rubuit flammis iterum neptunia cuspis.
Spiculaq; extincto pæan phytone recoxit.
Pallas gorgoneos diffudit in ægida crines.
Pallenæa ioui mutauit fulmina cyclops.
Nõ tamẽ abstinuit uenturos prodere casus
Per uarias fortuna notas: nam thessala rura
Cũ peterent: totus ueniẽtibus obstitit æther.
Inq; oculis hominũ fregerũt fulmina nubes:
Aduersasq; faces immensoq; igne columnas:
Et trabibus mixtis auidos phythonas aquarũ
Detulit: atq; oculos ingesto fulgure clausit:
Excussit cristas galeis: capulosq; solutis
Perfudit gladiis: ereptaq; pila liquauit.
Aethereoq; nocens fumauit sulphure ferrũ.
Nec non innumero cooperta examine signa.
Vixq; ireuulsa solo: maiori pondere pressum

Littora ob. i. cernẽs diluuio totam opertam esse. In mon. æquor: idest dicit. Finem: qui est uniuersarum rrum. Sibi: idest suũ periculũ. Nõ uacat. i. nõ licebat de se timere. Vrbi timet': hõesta locutio: timeo tibi. i. cã tui. Nec gladiis: postq̃ animo bellũ futurũ cõceperunt: dicit se ipsos ad pugnã accinxisse oẽs: armaq; acuisse.
Habuere fidẽ. i. nõ cõfisi sunt telis suis. Nisi cantibus: lapidibus quibus ferrũ acuit'. Exarsit: acuitur. Mucro. i. gladiorum acies. Omnis lãcea. i. mucro lanceæ. Erigitur: incurua dicitur. Tendũt neruis: & nerui diuturna pugna attriti renouabantur. Auget eq. sti. calcaria quibus equos stimularẽt. Frenorũ que. i. imponit frena equis quibus eos dirigere possit quo uelit. Si liceat: ꝑ similitudinẽ ostẽdit quomõ se ad pugnã futuram præparabãt: non aliterq̃ quum dii bellũ aduersus titanas suscepe: tale ẽ illud Vir. si magna licet conponere ꝑuis. Conferre: cõparare: ordo est non aliter martius ensis incaluit. Phlegra: uallis ubi pugnã gigantes gesserunt aduersus deos: ꝗ magnitudine sua freti ausi sunt cælũ ascẽdere. Siculis incudibus. i. cyclopũ q officinã habẽt in sicilia sicuti poetæ fuerunt.
Martius ensis. i. martis q & ipe præparauit se ad pugnam. Neptunia cuspis: nã neptunus tridẽti ꝓ cælo pugnaturus erat aduersus gigãtes: ut fratri suo ioui auxiliũ pstaret: tridens ẽ sceptrũ neptuni: quo utitur contra maris mõstra. Rubuit. s. recocta: ut acueret'.
Spiculaq; ex. phy. tela qbus occisus ẽ phyton ab apolline: nam latonæ Iuno irata immisit phytonẽ serpentẽ: q eam inseq̃ret': de hac supius diximus: dicit ergo tpe gigãtomachiæ: spiculũ phœbũ præpasse & meliores sagittas ad pugnã reddidisse. Recoxit. s. incudibus uulcani. Pallas gor. pallas pugnatura aduersus gigãtes gorgoneũ caput Aegidi. i. scuto suo supimposuit: ut titãibus ostẽderet & torrere ipsius capitis eos abigeret: & a pugna in fugã cõuerteret. Gorgoneos cri. i. medusæ gorgões sũt appellatæ filiæ phorci quas uicit perseus & occidit. Mutauit fulmina: qa si pugnaturi erãt ꝓ ioue nunq̃ meliora tela habere necsse fuerat q̃ nũc. Cyclops: hic uulcani fingitur eẽ minister: qui tela arma & fulmina in officina siciliæ cudit.
Pallenæa fulmina: Epithetõ lõge repetitũ a pallene oppido thessaliæ. i. æmathia: q̃bus usus fuerat in aloidas æmathios: nã sicuti dictũ ẽ supius: ipius hãc ꝓlẽ supis immissit aloeus: inseruit cælsis ꝓpe tũc cũ pelion astris syderibusq; uias incũbens abstulit ossa aloeus iphimediã habuit uxorẽ q̃ a neptũno compssa geminos pepit. s. zetũ & ephialtẽ: q digitos nouẽ psingulas ebdomadas crescebãt unde freti altitudie sua cælũ subuerter' uoluerũt: sed fulmiati sũt. Mutauit: ut meliora faceret. Nõ tamẽ abstinuit: q̃uis inqt interi eẽnt ad pugnã q̃ imminebat: tamẽ signa manifesta futuri mali apparuerũt. Nã thessala cũ ĩ planũ descẽd erent ubi futura pugna erat uẽtus adeo obstitit ut uix signa ferri possent: qđ signũ erat mali dolis futuri. Totus. æ. uniuersi cuiuslibet r̃giõis uẽti. Inq; oculis hominũ: & hoĩes fulgura de cælo missa: plærũq; tetiger'. Fregerũt nu. tetigit rẽ naturalẽ: dũ fulgura ꝓderũt nã nubiũ collisiõe exprimit' ignis & fulgura generãt'. Immensoq; ig. co. dicit ẽt ĩmissos fuisse serpẽtes auidos: uidelicet hydros: & ĩ aere ẽt igneas colũnas appuisse. Trabibꝫ: ĩ modũ trabiũ fabricatæ appebãt ĩ cælo colũnæ: q̃s do cos uocãt astrologi. Ingesto. s. ĩmisso æthereo igne q oculos eorũ pstrigeret. Excussit ci. g. cuspides & gladii nimio calor' fulgurũ leq̃facti sũt: qđ ẽt naturaliter sicut physici dicũt cõtiger' põt: nã ignis ille æthereus subtilissimus ẽ: & cũ gẽus illud fulminis qđ afflat đ cælo ceciderit ꝑ tẽuissimas rimas penetrat: ađo ut ẽses ĩpos ĩ uagia cõsumat: cũ tamẽ uagia ĩpa ĩtacta pmãeat. Vide Pli. ĩ secũdo. Excussit. s. fulgur. Sol. gla. liq̃facto ferro gladiorũ: quemadmodũ si plũbũ liq̃scit ꝑfũdit': ita & liq̃factũ ferrũ ꝑfusũ ẽ: iđo dicit liq̃factis gladiis capulos eorũ fuisse ꝑfusos. Pila. i. cuspiđs telorũ. Nocẽs s. quo nocet'. i. ĩpiũ quo usuri erãt p̃res ĩ filios. Sulphur': igne æthereo: quo afflatũ ferrũ liq̃scebat. Innumero e. ĩnũerabili multitudĩe apũ. Vixq; re. so. q̃ ẽfigi nõ poterãt: sicut apđ Valeriũ cũ ĩ hostẽ ducturus eẽt exercitũ crassus: signa uix ẽuelli potuerũt: unđ secuta ẽ clađs: nã ĩpe cũ uniuerso exercitu đletus ẽa pthis. Maiori. p. s. examinũ: q̃bus uexilla onerata erãt pqđ ostẽdit telis hostiũ Põpeia. obrutũ iri: signate ergo dixit merser': sicut Vir. obseder' apicẽ. cũ de apibus loq̃retur: nã apes significant bellũ: q̃ bõbo classicũ imitant': cum inter se cõcurrũt more bellantiũ.

Rorantia fletu:idest lachrymas emittentia:quod signum erat futuri luctus. Vsque ad the.idest dum uenirent ad locum thessaliæ:ubi pugna commissa fuit. Publica signa:idest aquilæ. Admotus : idest cum ad aram superorum posuisset uictimam sacerdos. Discussa : idest euersa ara. Præceps præcipitanter fugiens.

Sacris:funestis:quæ funera portendebant. At tu:ita quidem sacrificia Pom.erāt:sed Cæsaris grata diis erāt: quibus ipse litabat:ordo est:sed tu Cæ.gesturus bella tum sæua:listati superis:quos uocasti. Litasti:bene locutus est:idest sacrificium diis gratum dedisti:nam illi tantummodo litant:qui sacrificia diis accepta exhibēt

Signiferi mersere caput: rorantia fletu
Vsq; ad thessaliam romana & publica signa.
Admotus superis discussa fugit ab ara
Taurus:& æmathios præceps se iecit ī agros:
Nullaq; funestis inuenta est uictima sacris:
At tu quos scelerꝝ superos:quas rite uocasti
Eumenidas cæsar:stygii quæ numina regni:
Inferumq; nefas:& mersos nocte furores.
Impia tam sæue gesturus bella litasti.
Iā dubiū mōstris ne deum:nimio ne pauori
Crediderint: multis cōcurrere nisus olympo
Pindus:& abruptis mergi conualibus æmus.
Edere nocturnas bellis pharsalia uoces.
Ire per ossæam rapidus boetida sanguis:
Inq; uicem uultus tenebris mirantur opertos.
Et pallere diem:galeisq; incumbere noctem.
Defunctosq; patres:& cūctas sāguinis ūbras
Ante oculos uolitare suos:sed mētibus unū
Hoc solamen erat:quod uoti turba nefandi
Cōscia quæ patrū iugulos:quæ pectora fratrꝝ
Sperabat:gaudet monstris mentisq; tumultu
Atq; omen scelerū subitos putat esse furores.
Quid mirꝝ populos quos lux extrēa mæebat
Lymphato trepidasse metu: præsaga malorꝝ
Si data mens hōi ē:tyriis q gadibus hospes
Adiacet:armeniumq; bibit romanus araxē:
Sub quocūq; die:quocunq; est sydere mūdi
Mœret:& ignorat causas animumq; dolentē
Corripit:æmathiis qd perdat nescit ī aruis.
Euganeo (si uera fides memorātibus) augur
Colle sedens:aponus terris ubi fumifer exit:
Atq; antenorei dispegitur unda timaui.

libāt uero q sacrificāt. Nocte apđ īferos:significat aūt furias īfernales:alecto : megerā:& thesiphonē a qbus furor oīs imittit. Iā dubiū mōstris:& tā mōstrosa:tā īaudita:& usq; adeo ꝓdigii noua nūciabant:ut ī dubium uēirēt hoīes nūqd ea uidissent:an uidisse se existimassent:sic eni pauor facere solet. Nimio ne pa.i.ꝙ nimius pauor fecerit ut ea uidere putarēt:q̄ nō uidebant. Multis cōcurrere:multi fuerūt q crediderūt ꝙ ossa pelio sup īpositus fuerit a gigātibus:ut gradus sibi facerēt ī cælū.& uisi sūt iuicē collidi mōtes. Mergi cōuallibus:æmus ēt uisu ē ita submitti:ut in suis ipse uallibus obrui uideret & humilior fieri. Abruptis: dehiscētibus. Ire p ossæā Boetida: pars est thessaliæ dicta a boue:q̄ ibi ↄcubuit cū eā seqret Cadmus accepto oraculo:ut ibi urbē cōderet:ubi bos inuēta iacuisset:dicit aūt homines existimasse hāc uallē boetidā ossæ mōtis totā sanguine ↄdūdatet. Per ossæā boetida: p uallē ossæ mōtis. Inuicē:alternatim se intuebāt & existimabāt capita alter alterius nubibus circundata.

Et pa.die.s.mitabant: qa subito pallor lucē solis occupabat. Incūbere no.i.tenebras:qa circūfundebant tenebræ galeis. Defunctosq;.p.ēt existimabāt se uidere animas parētū suorꝝ:q̄si nūciarēt mortē uicinā.

Vmbras:animas suorꝝ. Sāguinis: ꝓlis suæ. Volitare:circū oculos suos errare. Sed mētibus unū :sed q̄uis hæc mōstra terrerēt animos hominū: tamē hoc solatio se fouebāt ꝙ uidelicet existimabāt hæc eē q̄dā irritamēta furoris ad bellū gerēdū qđ īstabat. Quod uo.tur.ne.uotū nefandū erat:qđ pr̄es filii occidere cupiebāt. Turba:aduersæ ꝑtis q̄ maxima cupiditate cupiebat hāc pugnā. Cōscia:ut filii patres aut fratres occiderēt. Quæ pa.iu.ecce nefandū uotū.i.iugulare patres aduersæ ꝑtis. Tumultu:cōsternatiōe cōcitatiōe.

Omniū sc.s.suorꝝ existimabāt:hæc signa præsignificare futurū:ut perspicerent quod animo agitabant.

Quos lux ex.qui diem illum ultimum uisuri erant.

Lymphato:insano. Præsaga malorum: existimant nescio fuisse Romanos ubicumque:nedum in thessalia. Ordo est Romanos hospes:qui adiacet gadibus mœret:si pro quia. Gadibus tyriis:columnis in mari oceano fixis ab Herculæ. Tyriis: autem quoniā (ut Soli.ē auctore) tyrii e mari rubro ꝓfecti gades insula incolētes erythreā uocauere. Die.i.regione. Sydere.i.climate. Ignorat cās.s.mœtoris. Corripit:rephēdit. Euganeo si uera fides:dicit ēt in Apono uico Venetiæ Corneliū augurē fuisse qui futurum bellū prænunciauit:& ultimū tēpus uenisse dixit:quo magnū discrimen impii Romani aderat:nā Cæ.& pompeiū:de summa rerū certare dixit.historia ē apud plutarchū & gelium in.xiiii. Euganeo monte:a populis Euganeis sic dicto:ꝙ ibi olim habitarunt:nā Liuius idem ostēdit:nam & troiani eas tenuere terras euganeis pulsis. Aponus:uici nomen:quod ad nostram usque ætatem nomen obtinuit patria Liuii.Martialis:censetur aponi Liuio suo tellus. Fumifer:quia ubi balnea calida sunt quæ fumum exhalant. Atque antenorei:multi credunt hic errasse Lucanum:sed excusari potest:non enim dixit antenorei timaui:qđ timauus sit prope patauium : sed antenorei dixit per quem antenor nauigauit in Italiam:non enim apud Antenoridas est timauus:est autem timauus uenetiæ flu.cōcordiæ atque tergestæ oppidis ꝓximus ex mōte qdē grandi:q nouē ora effusus:amplissimū āte alia fontē facit:ex quo tandē uno exiēs alueo ī adriacū fūdit mar ī sinu tergestio:& āteor ī Italiā ueniēs:p hūc amnē ī adriaci sinus mar penetrauit.

Summa dies:q̄ ultima erat populi Ro. Seu tonitrus:& unde hoc bellū īſtare augur cognouit? Notauit: obſeruauit tōitrus q bellū īdicabant. Tela p̄ſaga.i.p̄nuncia mali fulmīa. Seu diſcordi.ſeu ſydera cæli diſſen/ſere a curſu ſuo:q̄ uidelicet curſum ſuū ſtellæ a diuina ꝓuidētia īpoſitū minime ſeq̄rent̄. Totū æthera:uni/uerſas ſtellas. Polos:arcticū & antracticū. Numē:planetas:ſiue Iouis:ſiue martis:ſiue Mercurii. Solis ī obſcuro:q̄ ſol p̄ter naturā æclypſim pateret̄. Diſſimilem certe:certe ſiue hoc ſiue illud notauit māifeſtū eſt diē illū fuiſſe cæteris diebus ualde diſſimilē. Diē the.i.quo pugna theſſalia geſta ē. Si cūcta.p.& uſq̄ adeo diſſi/milis fuit:ut ſiqs ſigna illius diei diligēter obſeruaſſet adhibito augur̄ ꝑito:facile ītelliger̄ poterat pugnāq̄ īſtabat. Pe.c.i.q ꝯcta & artē oēm augurii cognouiſſet: ē eni ſynecdoche. Notaſſet: obſeruaſſet. Phar.i.pu/gna ī pharſalia geſta. O ſūmos ho.nūc Lu. apoſtro/phat ad Ro.oēs dicit eni Ro.ſūmos oīum populoꝝ:q deos ēt ſollicitēt̄.i uariatiōe fortūæ ſuæ:ut īpis numie quoq̄ uacent & ſigna ubiq̄ p̄ſtēt fortūæ īpii ro.Fortuna ꝑ ur.ſigna dedit:nā quia mutatio futura: erat ideo ſigna undique apparuere. Vacauit:operam de/dit. Siue ſua tantum:Tantum inquit momenti res Romanæ habuere:ut cum hæc audientur:fama ipſa uulgante:inter ſpem & metum dubii erunt homīes: quaſi nondū hæc pugna fuerit:ſed paulopoſt futura ſit. In ſæcula:in gentes ſero naſcituras. Sua fa.fama magnitudīem rerū uulgāte. Perituraq̄ uota moue/bunt.ſ.homines q̄ſi nondū euenerint:ſꝑabunt ut uincāt:& metuēt: ne uincāt̄. Et adhuc.ſ.poſt mortē tuā

Miles ut aduerſo:nūc dicit quomō aciē inſtructā in planū duxerit Pom.Miles:Pom. Ab aduerſo phæbi ga repcuſſis armis a ſole:ſplēdorē & fulgorē undiq̄ mittebāt Lumine: fulgore armorū. Nō te.qa ſuo quiſq̄ ordine ſtetit. Infelix: uno uerbo exitū rei ſignificauit. Cornus tibi cura:antiq dicebant hic cor/nus us nui.in eadē ſignificatiōe in q̄ & nos hoc cor/nu cornu. Tibi numine:ſed in dextro cornu Domitius cōſtitit:q bellicoſus erat:ſed infelix:nā apud cor/phinū uictus ē. Frons.d.t.dextꝝ cornu. At medii ro.dicit in media acie cōſtitiſſe ſcipionē. Dēſant: nā mediā aciē dēſis militibus ualidiorē reddebāt. Miles in hoc:in theſſalia ubi ſub Pom.militabat. Sed dux in orbe libyco:nā ꝓuincia Libya demādata erat ſcipioni a ſenatu populoq̄ Ro. At iuxta flu.dicit aūt equitatū in locis cāpeſtribus poſitū fuiſſe: q procul erat a flu.nam fluminibus tota theſſalia ferme inūdat. Largus habenis.i.cito fugiturus. Sed ſicci:ſed in locis ꝓcul a fluminibus cōſtiterāt reges & tetrarchæ:q̄ dicūt̄ q̄ttuor ꝓuīciaꝝ p̄fecti:aut q q̄rtā unius r̄gni ꝑtē obtinēt. Purpura:habitū ꝓ ꝑſona poſuit. Seruit:domita armis italis. Illic & nu.poſtq̄ generaliter dixit đ populis qbus ī locis cōſtiterāt a flu.r̄motis nūc ſpecialiter dinumerat. Numidæ ſūt po.libyæ. Cydōas: popu/los cretæ:q̄ (ut inqt Solinus) prima remis & ſagittis potuit. Curſus fuit.i.ſagittis poſiti ſūt. Ithyreis ſagittis.i.ꝑthicis: nā parthi ſūt ſagittādipitiſſimi:iđo ithyrei dicūt̄ ab ιθυνω extēdo.Vir.ithyreos taxi torq̄nt̄ ī arcus. Truces galli:qa diu hoſtes fuerūt Cæ.nā ꝑ decēniū Cæ.galliā domuerat. In hoſtē:cōtra Cæ. Iberia celtas.i.celtiberos:nā celtæ Po. ſūt galliæ: q cū ī iberiā ueniſſēt:ꝑmixti ex diuerſis gētibus po.utriq̄ nomē obtiuer̄ :& celtæ & iberi cōpoſiti ſūt celtiberi. Cōmouit ī auxiliū Pō.miſit Eripe uictori gētes: occide iqt oēs o Pō.q̄do đ his uictis Cæ.triūphabit. Cōſume.ſ.āte totos triumphos ideſt quos de tuis gētibus cunſecuturus eſt Cæſar,ſed toto potius iuſu interfice gentes.

Venit ſumma dies:geritur res maxima dixit.
Impia cōcurrunt pompeii & cæſaris arma.
Seu tonitrus ac tela iouis præſaga notauit:
Aethera ſeu totum diſcordi obſiſtere cælo.
Proſpexitq̄ polos:ſeu numē ī æthere mœſtū
Solis ī obſcuro pugnam pallore notauit
Diſſimilem certe cunctis quos explicat egit
Teſſalicum natura diem:ſi cuncta perito
Auger̄ mens hoīum cæli noua ſigna notaſſet:
Spectari e toto potuit pharſalia mundo.
O ſummos hominū:quoꝝ fortuna per orbē
Signa dedit:quoꝝ fatis cælū omne uacabat.
Hæc & apud ſeras gentes:populoſq̄ nepotū
Siue ſua tantum uenient in ſæcula fama.
Siue aliq̄d magnis noſtri quoq̄ cura laboris
Nominibus prodeſſe poteſt:cū bella legent̄:
Speſq̄ metuſq̄ ſimul:perituraq̄ uota moue
Attonitiq̄ omnes ueluti uenietia fata būt
Nō traſmiſſa legēt:& adhuc tibi magne faue/
Miles ut aduerſo phœbi radiatus abīctu būt
Deſcendens totos perfudit lumine colles
Nō temere immiſſus cāpis ſtetit ordine certo
Infelix acies:cornus tibi cura ſiniſtri
Lentule:cū prima quæ tum fuit optima bello
Et quarta legione datur:tibi numine pugnax
Aduerſo domiti dextri frons tradita martis.
At medii robur belli fortiſſima denſant
Agmina:quæ cilicum terris deducta tenebat
Scipio:miles ī hoc:libyco dux primus ī orbe
At iuxta fluuios:& ſtagna undantis enipei
Cappadocū mōtana cohors:& largus habeīs
Ponticus ibat eques:ſicci ſed plurima campi
Tetrachæ regeſq̄ tenent:magniq̄ tyranni:
Atq̄ omnis latio quæ ſeruit purpura ferro.
Illuc & libye numidas & creta cydonas
Miſit:ithyreis curſus fuit inde ſagittis:
Inde truces galli ſolitū prodiſtis ī hoſtem:
Illic pugnaces commouit iberia celtas.
Eripe uictori gentes & ſanguine mundi
Fuſo:magne ſemel totos cōſume triumphos.

Illo forte die: nunc ostendit quam ad īopiam redactus erat Cæsar: qa uidelicet cōmeatus rerū oīum inopia laborabat: usq; adeo: ut cogereť ēt segetes ex agris nōdū maturas rape: & quo die aciē īstructā duxit Pōpeius: eodē cæsar frumētas tū milites mittebat. Signa.i.moturus milites suos. Statione relicta.i.castris Pompeii.
Cōspicit: ex improuiso structo agmine uidit hostes aduētare. Mille uotis: quod īnumerabilibus uotis petierat. In extremos casus: ad ultimam pernitiē seu uinceret: seu uīcereť. Aeger: & animo & corpore diciť: qa more impatiēs erat paruum etiā interuallum damnabat: q̄si impiū eēt. Vt len.i.tāquam tardum. Aeger: ī patiēs: significāt mœstū: ideo quia mœstus impatiens moræ erat. Cupidine regni: ut unus omnia gubernaret. Exiguo tractu: idest pua dilat iōis mora.

Illo forte die cæsar statione relicta:
Ad segetum raptus moturus signa: repente
Conspicit in planos hostem descēdere cāpos
Oblatumq; uidet uotis sibi mille petitum
Tempus in extremos quo mitteret oīa casus.
Aeger quippe moræ: flagrāsq; cupidie regni
Cœperat exiguo tractu ciuilia bella
Vt lētum damnare nefas: discrimīa postquā
Aduentare ducum: supremaq; prælia uidit:
Casuram fatis sensit nutare ruinam.
Illa quoq; ī ferrū rabies promptissima paulū
Languit: & casus audax spondere secundos
Mens stetit ī dubio: quam nec sua fata timere
Nec magni sperare sinunt formidine mersa
Prosilit hortando melior fiducia uulgo.
O domitor mundi rerum fortuna mearum
Miles: adest totiens optatæ copia pugnæ:
Nil opus est uotis: iam fatū arccersite ferro:
In manibus uestris quantus sit cæsar habetis.
Hæc ē illa dies mihi quā rubiconis ad undas
Promissā memini: cuius spe mouimus arma:
In quā distulimus uetitos remeaē triūphos
Hæc eadē ē: hodieq; pignora: quæq; penates
Reddat: & emeritos faciat uos marte colonos.
Hæc fato quæ teste probet quis iustius arma
Sūpserit: hæc acies uictum factura nocētē ē.
Si pro me patriam ferro flammisq; petistis
Nūc pugnate truces: gladiosq; exoluite culpa

Discrimina postquam: sed quāquā oībus uotis optaret ciuile bellū Cesar: tamē ut uidit instare periculū nō potuit nō timere: hinc quidē cōfidebat fortunæ suæ: inde uero dubitabat: quod pompeium uiderat sæpissimæ sæcunda fortuua usum & ex hostibus uictoriā reportasse: quantū ad fortunā suam expectabat: spem habebat: quantū ad fortunā Pompeii ptinebat: non parum dubitabat. Aduentare ducem: īter se & pompeium adesse: ut Cicero in epistolis nondū erat auditum te ad italiam aduentare.i.adesse. Nutare: minari: nam tunc magna moles minatur ruinā cum nutat idest concutitur: est ergo similitudo sumpta a mole ruinam minanti. Rabies: scilicet Cæsaris. Languit: torpuit. Et casus: quanquam fortūæ suæ plurimum confideret Cæsar tamen non potuit non dubitare cum tantum periculum īstaret. Mēs: quanuis omnia sibi prospera permitterentur: tamē mens, stetit indubio. Quam nec sua. Ostendit rationem quare dubitabat: nam inter spem & metum cōstitutus erat. ex una parte: si consyderes secūdam fortunā Cæsari semp fuisse: causa erit cur speraret. At uero ex alia parte si uideres res gestas Cæsaris & pōpei: etiā causa erat cur dubitaret. Nec magni: Quia sicuti consueuerat ipse uincere: ita etiā Pom. tandem Cæ. metū dissimulauit: & pectore iclusum gerens fiduciā uultu ostētauit: orationēq; ad milites habuit plenā exortationū. Mersa.s.ī pectore. Melior.s.quā metus. Prosilit.i.in mediū pcessit: & his uerbis usus ē ad milites. O domitor mundi: & Quintilianus & cæteri oēs Lucanū ī orationibus suis oratoribus magis q̄ poetis ānumerāt: nā semp oratiōes maxima arte cōponit: ut ī hac facit: nā oīa adsunt necessaria: suadet enī Cæ. & hortatur milites ad pugnam: & primo beniuolū se facit a persona auditorū ex rebus fortiter gestis: & a uolūtate fortiter gerēdi. Optatæ p̄lia pugnæ.i.q ātea uotis optastis: nūc ferro ascissite. In manibus uestris: Locus beniuolentiæ ī auditores: cū ostēdimus q̄ de illis spes ē. Hæc ē illa dies: īcipit nūc confirmare & arguere: nā arguit a partibus iustitiæ & iuris naturalis. cuius partem constat esse ueritatem. a ueritate ergo arguit: quia promiserūt: ergo debent satisfacer̄ promissis: ut uerum sit quod dixerint. Rubiconis ad undas: cum uos traiecturus essem. Promissam: dicēdo: ne dubites o Cæsar: nos pro te pugnabimus cum tempus erit. In quam distulimus Triumphos: ex gentibus quas uos uirtute uestra superastis: si uisceritis nunc: tandē uobis reddenť triumphi. Hæc eadē: ab utili utile est inquit ut pugnetis: quia si uictoriam reportabitis coniuges Liberosq; uestros: patrios penates: & bona oīa consequimini. Emeriti: milites ducūtur q functi sūt munere militiæ. Colonos: q simul ac stipēbdia uestra pfeceritis: uos in coloniam duci iubebo: ut qđ uirtute uestra peperistis id etiā possideatis. Hæc fato .q.t. Persuadet a laudabili: quia si uiceritis omnes uestram causam probabunt: uel dicatur ab honesto: nam quod honestum est: est & id laudabile: sed si laus sequitur & recti faciendi uoluntas duplicatur. Fato: scilicet aliquo teste: quia sumpsistis arma. Quis iustius: idest cuius causa iustior fuerit: quia si uincitis arma iuste suscepisse uidebimini: si non uiceritis iniuste. Si pro me patriam. Si antea inquit pugnastis pro patria: quo tempore in gallia fuistis: pro patria etiam uicistis: nunc magis pro me contra patriam pugnare debetis: ut cuncta uincatis. Truces: idest fortes. Exoluite: idest libertate. Gladios culpa: nam id quod antea tum ferro tū flammis peperistis: ut ideo patriā recuperaretis: nūc ascribiť uitio. At uero si uiceritis: oīs culpa abolebiť.

Nulla manus belli motato iudice pura eſt.
Non mihi res agitur:ſed uos ut libera ſitis
Turba precor:gentes ut ius habeatis ĩ omnes.
Ipſe ego priuatæ cupidus me reddeř uitæ:
Plæbeiaq; toga modicum componere ciuem.
Omnia dum uobis liceant:nihil eſſe recuſo.
Inuidia regnate mea:nec ſanguine multo
Spem mundi petitis:graiis delecta iuuentus.
Gymnaſiis aderit:ſtudioq; ignaua palæſtræ.
Et uix arma ferens:& mixtæ diſſona turbæ
Barbaries:non illa tubas non agmine moto
Clamorem latura ſuum:cinilia paucæ
Bella maũs faciẽt:pugnæ pars magna leuabit
His orbem populis:romanũq; obteret hoſt ẽ:
Ite per ignauas gentes:famoſaq; regna.
Et primo ferri motu proſternite mundum.
Sitq; palam quas tot duxit pompeius in orbẽ
Curribus:unius gentes non eſſe triumphi.
Armenios ne mouet romana potentia ciuis
Sit ducis? aut emptũ minimo uult ſãguĩe qſq̃
Barbarus heſperiis mannũ præponere rebus?
Romanos odere omnis:dominoſq; grauãtur
Quos nouere magis:ſed me fortuna meorũ
Commiſit manibus:quorum me gallia teſtẽ
Tot fecit bellis:cuius non militis enſem
Agnoſcam? cælumq; tremens cum lãcea trãſit
Dicere non fallorquo ſit uibrata lacerto.
Quod ſi digna ducem nunq̃ fallentia ueſtrũ

Mutato iudice:quia uicti uictoris iudicio damnabuntur. Nulla manus:ſcilicet illius qui uictus fuerit. Non mihi res agitur:rurſus ab utili non pugnantis inquit mihi:ſed uobis ego contentus ero uiuere priuata uita:dummodo uos regnetis:& uos ueſtrorum laborum ac cædium perpeſſarum præmia tandem capiatis. Libera turba:ne in ſeruitutem Pompeii & ſuorum ueniatis. Gentes ut ius habeatis in omnes:non uobis dominentur:ſed uos cæteris. Plæbeiaque toga beniuolum ſe ubique reddere debet orator:tametſi id magis fiat in principio cauſæ:capta occaſione dicit hoc:labores & pꝑicula pro uobis ſubeo:quia quantum ad me attinet ſicuti plæbeius paratus ſum uiuere. At uero ut præmia habeatis laborum ueſtrorum:odio & inuidia mea uos regnare concupiſco. Componere:conſtituere. Modicum ciuem:ideſt humilem & moderatum. Omnia dum uobis:non recuſo ut omnes in me odium habeant:dummodo uos liberi ſitis & diu regnetis. Nec ſanguine multo:arguit a facili: & oſtendit utilitatem magnam eos conſecuturos ꝑ labore:nam genus militum dicit eſſe Pompeii quod facile uincatur:quia ignaui ſint homines ludis ac palæſtræ dediti:ut Græci:ut Athenienſes in primis: deinde Barbari:qui oneri ſunt potius exercitui:q̃ utilitati:& indignantur infenſis parere gladiis:quia uidelicet populi romani hoſtes perpetui fuerunt. Spem mundi:ut domini omnium rerum ſitis. Delecta: ex aliis electa. Gymnaſia:erãt loca ubi iuuenes exercebantur nudi:qui palæſtra ludebant oleo peruncti: ideo nudi pugnaban ut facilius e manibus elaberentur a γυμνοσ nudus. Et uix arma ferens:per quod molles oſtendit. Mixtæ diſſona turbæ:quia ex diuerſis orbis partibus gentes atque nationes erant in exercitu Pompeii. Non illa tubas:Quæ adeo imbellis eſt:ut non dicam arma ſtricta ſuſtinere poſſit:ſed nec clamorem quidem bellicum. Suum clamo.quia ſuo ipſius clamore terrebitur. Ciuilia paucæ: pauci admodum erũt romani cum quibus pugnabiť. Pugnæ pars.m.l.ẽ locus a iuſtitia & a partibus iuſtitiæ: q̃ ẽ uidicatio:qa uidelicet pugnař fortiter debebũt cõtra barbaros:ut ulciſcãť iniuriã Romanoꝝ:cã illi ꝑpetui hoſtes populi ro.fuerit. Pugnæ.ſ.ueſtræ. Læuabit:liberabit. Obteret:opprimet Romanũ hoſtẽ: qa barbari occidẽť & hoſtes populi Ro.obterenť. Ite ꝑ igna.gen.quas facile uinceř poteritis. Famoſa regna: qa fama tãtummodo magni ſunt:re autẽ ignaui & imbelles. Et primo ferri:Nã facile erit primo concurſu uincere illos omnes. Sitq; palam:& nunc manifeſtum facite omnibus triumphos Pompeii:qui ter de gentibus triumphauit:nec bene ꝑ uno triũpho ſufficerẽt:uidelicet gentes ĩbelles eſſe q̃ facile uinci potuerunt. Curribus:triumphis. Armenios ne mouet: dixit generaliter oẽs imbelles eſſe:nunc ſpecialiter dicit hanc gentem bellis minime idoneam.Creditis ne armenios curare uter ueſtrum imperet neq; enĩ ipſi ſtudẽt fauere Pom.ut pro eo ſolo pugnã iure uelit:qd enĩ ipſorũ ĩtereſt Pom.uicat an Cæ. Romana potẽtia:uidelicet an potẽtia Pom.an mei. Aut emptũ ſan.ne putetis barbaros uelle hoc ſibi conſtare magna mercede:ut pom.uincat. Præponere magnum:ideſt præficere Pom.imperio Ro. Quos nouere magis:omnes Romanos oderũt barbari:ſed eos imprimis quos magis nouerunt:noueruut autẽ magis Pom.aquo iniuriam acceperũt:quod tantũ putant ſe debellatos a Pompeio:iõ qa ipſi pugnař nollẽt facile uincenť. Sed me for.a cõtrario:cũ illi oẽs ignaui ſint:ut facile uĩci poſſint.At uero uos cõmilitones ſemꝑ uĩcere cõſueuiſtis:ab attributo ꝑſonæ arguit:uidelicet a caſu:qd euenerit:qd euenit:qd euenturum ſit. Meorum:non barbarorum ſed ueſtrum qui ſemper uincere conſueuiſtis:& ego ſum uictoriæ ueſtræ teſtis. Tot bellis:Quia ibi multæ iſtructæ ſunt acies:nam gallos atq; germanos uicit Cæſar. Cuius non militis:quaſi dicat:cuiuſlibet uiri:nam cum pro me fortiter pugnabitis:cognoſcam arma ueſtra & cui præmia debeantur. Telumq; tremens: & ſi telum uidero:etiam ſi nõ uiſus fuerit ille a quo torquebiť: tamen ab ipſo telo militem cognoſcam. Tre.lan.uibrata. Tranſit:ideſt per aerem penetrat. Non fallar: ideſt optime noſcam. Quod ſi ſigna ducem:& ſi ueſtram uirtutem conſydero:quæ nunq̃ me ueſtrum ducem fefellit:non dubito dicere uos uictores. Nunq̃ fallentia:quia quocũque ea duxi:ſemꝑ uictores extitiſtis.

Facies truces:aſperas & timorem incutientes. Oculoſq; minaces:quia oculis furorē & indignationem ueſtram contra hoſtes oſtenditis. Simul calca.r.pedibus ueſtris ſubiectos. Sed mea fata mo.nunc ſeipſum reꝑhendit:ꝙ adhortet̄ milites:cū minime ſit opus exhortatiōe cū ipſi per ſe incitati ſint. Spe trepido:q̄a ſpes ipſa me trepidum facit:quod accidere ſolet.Virgi.Corda pauor pulſans:nā trepidi ſumus aliquando nō metu:ſed ſpe q̄ noſtrā mētē cōcitat. Haud unq̄ uidi:arguit ab atributo perſonæ uidelicet a fortūa a caſu:ꝙ proſpera ſemper euenerint:ergo ea nunc euentura ſperat. Tā prope me.i.tam mihi propitios eē deos. Limite.i.

Conſpicio:facieſq; truces oculoſq; minaces
Viciſtis:uideor fluuios ſpectare cruoris
Calcatoſq; ſimul reges:ſparſumq; ſenatus
Corpus:& immēſa populos in cæde natātes.
Sed mea fata moror:qui uos ī bella furentes
Vocibus his teneo:ueniam date bella trahēti
Spe trepido:haud unq̄ uiditā magna daturos
Tam prope me ſuperos:cāpoꝝ limite paruo
Abſumus a uotis. ego ſum cui marte peracto
Quæ populi regeſq; tenent donare licebit.
Quo ne poli motu:quo cæli ſydere uerſo
Theſſalicæ tantum ſuperi permittitis oræ?
Aut merces hodie belloꝝ:aut pœna paratur:
Cæſareas ſpectate cruces: ſpectate cathenas.
Et caput hoc poſitum roſtris:effuſaq; mēbra.
Sceptorumq; nefas:& clauſi prælia campi.
Cum duce ſyllano gerimus ciuilia bella
Veſtri cura mouet:nam me ſecura manebit
Sors quæſita manu:fodientē uiſcera cernet
Me mea:qui nondū uictum reſpexerit hoſtē.
Dii quorum curas abduxit ab æthere tellus
Romanuſq; labor:uincat quicūq; neceſſe eſt:
Non putat ī uictos ſæuum diſtiguere ferrū.
Quiq; ſuos ciues:ꝙ ſigna aduerſa tulerunt:
Non credit feciſſe nefas pompeius in arcto
Agmina ueſtra loco uetita uirtute moueri
Cum tenuit:quanto ſatiauit ſanguine ferrū?
Vos tamē hoc oro iuuenes:ne cædere quiſq̄
Hoſtis terga uelit:ciuis qui fugerit eſto.

paruo interuallo. A uotis:a uictoria. Ego ſum cui:ſcilicet licet uobis donare quæcunq; tenent reges & populi:uidelicet regna:imperia:& diuitias. Marte ꝑacto.i.uictoria peracta. Quo ne poli motu:nunç arguit a neceſſitate:& ſecundū artē argumētū ī fine ponit quod eſt ualidiſſimum.Nā cū ſuademus aliqd eē honeſtū:facile eſt utile.At uero cum dicimus eſſe neceſſarium maius ē:dicit.n.aut uincēdum uobis ē:aut ꝑeundū:neſcio quo curſu ſydeꝝ:cælū impellatur:ut hoc ueniat:ſcilicet an uincatis:an pereatis:ſi uiceritis domini niſi uiceritis perituri eſtis neceſſitas igitur īpellit uos ut uincatis. Poli motu:nam ſtellaꝝ motu īferiora reguntur. Verſo ſyde.curſu ſtellarum īpellente. Oræ the.regioni theſſaliæ:quod in ſequētibus dicit.uidelicet aut merces hodie belloꝝ: aut ꝑeundum uobis ē:aut uincendum. Cæſareas ſpectare cruces:ꝑoratio ē:quæ ſit per indignationē cōqueſtioni permixtam : nam locus indignationis eſt per quē oſtendimus quod factum eſt neceſſarium.Indignat̄ enī ꝙ Cæſar cruci mittendus ſit: uel etiam cathenis ligandus. Effuſa.i.ſparſa:ut nec pudeat corpus meum mēbratī laniari. Septoꝝ ne.i.dephas cāpi martii.Nam ſylla in uilla publica:quæ erat ī campo martio quattuor legiones iuſſit occidi:ut ſupra mōſtratū Septa dicuntur clauſtra campi martii:ubi uilla publica erat:uillā ideo uocabant ꝙ extra mœnia poſita erat. Cū duce ſyl.i.Pōpeio:quē ſyllanæ crudelitatis imitatorem uocat. Veſtri cura mouet:hic locus ſine dubio eſt conqueſtionis uidelicet per quem non res noſtras ſed eorum qui uobis cari eſſe debent conquerimur. Nā me ſecura ma.& ſi aīum noſtꝝ amplū:& excelſum in oībus paratū:& oīa eē facturum.ſiqd acciderit oſtendimus:ut hoc loco. Sors quæſita manu:qui uincere uoluerit:me uidebit manus mihi ipſi inferentem. Reſpexit hoſtem:ideſt qui nondum uicerit hoſtem. Dii quorum curas:iterum locus cōqueſtionis eſt:per quem oſtendimus animū noſtꝝ ī alios miſericordē:& nos fortiter paſſuros eē:ſi qd aduerſi contigerit.audientium.n.animi ad diſcordiam commouentur. Vincat quicūq;:quicunq; īquit clæmēs futurus eſt & miſericors in hoſtes: ille uictoriā obtineat:& qui uictis parcere uelit. Quiq; ſuos ci.i.uincat quicunq; credit ſuos ciues nō iō hoſtes eſſe:ꝙ arma eis cōceſſa ſunt:nā id īperio alicuius fecere. Pōpeius in ar.agmina.u.l.nunc e diuerſo ꝑ ignorātiā cōcludit oſtēdēs Pom.fuiſſe ſæuū:& eſt locus ꝑ quē oſtēdit uindicandū eſſe in eos q̄ non coacti ſed uoluntarii arma ſūpſerunt:nā locus indignationis per quem oſtendimus de induſtria aliquid factum eſſe & uoluntario facinori ueniā ꝑſtandā non oportere:e diuerſo:ſi uoluntariū non eſt:ueniā eē ꝑſtandā.Oſtendit āt Pō.ꝙ nō coactus ſed ſponte ciues occiderit.Nā quo tēpore ex munimentis:q̄bus Cæ.circundederat Pom.aliquot ciues ro.occiſi fuerunt:ſed q̄q̄ ibi nefarius fuerit Pom.tamen ita conuenit inter ſcriptores: ꝙ ſi uoluiſſet potuiſſet eo die Cæ.a Pom.debellari:ſed militibus iuſiſſe:ut ciuibus parcerent:ſed uertit in contrariū Cæ.Nā oratorie arguit ut quæ aliis commoda ſint:in ſuum commodum conuertat. Agmina noſtra loco:meminiſtis q̄ crudeliter Pom.uos occiderit:cū ī anguſto eſſetis:nec uirtute ueſtra uti poſſetis. Vetita uirtute:qui uirtus ueſtra in locis anguſtis moueri nō poterat. Vos tamen hoc oro:adhuc perſiſtit ī eo:uidelicet uoluntario facinori ueniā dari non oportere.At uero his qui inuiti & coacti pugnauerint ultro ignoſcendum ē.Vos inquit uolo o cōmilitones:ut quemcunque fugientem uideritis:hunc ciuem eſſe putetis:& ei ignoſcatis:& ſi poſſitis ipſū incolumē eſſe uelitis. Vos tamē:q̄uis inſtigati eē debeatis contra Pōpe.qui magnam ueſtri partem occiderit.

Sed dum tela micant:e diuerſo autem ſiue pater:ſiue filius fuerit:qui tela contra uos intendat:ipſum occidite:ſed fugiẽtibus parcite.Illi.n.oſtendunt ſe coacte:non ſponte pugnare. Vultus ueren.ẽt uerendos:q contra uos arma ferent ipſos inuadite. Cognata in pectora:ſiue uobis ſanguine cõiunctus pectora ueſtra petet.

Seu nullum:ideſt ſiue non erit propinquius. Ignoti iugu.habere ipſum pro ignoto hoſte. Sternite iã uallũ:nolite inquit per portas caſtroꝝ exire:ſed euertite uallũ:& eo animo ad pugnam prodite:ut uobis uincendũ putetis:nec rurſus in caſtra redeundũ:ut deuicto hoſte caſtroꝝ eius potiamini. Vallũ:ne reſpectus caſtrorum uos faciat ĩbelles. Nõ ſpar.i.diuiſa: ſed cõferta ĩ unũ. Vallo tẽ.quia occurrebat illud ſi uallũ euertimus:quo nã poſtea nos recipiemus? Tẽdetis.i.tẽtoria ponetis ĩ illo uallo Põpeii qđ ẽt factũ fuit: ut ſcribit Plu.hic uallus:& hoc uallũ dr̃:ſed differenter. Nã uallus dr̃ pallus:uallũ uero dicit̃ tota minutio caſtrorũ. Acies pi.qa malo omine inierat. Vix cuncta lo. Cæ.uix ſatis inquit adhortationẽ ſuã finierat Cæſar cũ ſe oẽs ad ſuũ qſqꝫ munus præparauerũt:ut ſe pugnæ inſtanti accingerent. Viris ceres : ideſt ſe armis inſtruxerunt:& corpora cibo curarunt. Præſagia.ſ. uictoriæ:quia unuſqſqꝫ animo uictoriã prædiuinabat. Stant ordine nul.ipſi adeo in hoſtem ruebãt:ut expectare nequierĩt:ut acies inſtrueret̃ :ſed quo quẽ ꝗ impetus tulit:eo aciẽ direxit. Atqui Cæſar cornu dextꝝ.C. Anto.ſiniſtꝝ:Domitius caluinus medias acies regebat:auctore plutar. Fatis:fortunæ:hoc ptinet ad oſtendendã cupiditatẽ pugnandi Militum q non expectauerunt ut acies ſtrueret̃. Si totidẽ magni:ideſt ſi quot milites erant:totidem cæſares fuiſſent:qui regnũ & tyrannidẽ appeterẽt:nõ potuiſſẽt ĩfeſtius inuadere hoſtẽ. Soceros magni: ideſt totidẽ cæſares. Totidẽqꝫ petentes:ſicut petebat Cæ. Vidit ut hoſtiles:nũc dicit quomodo ſe pom.habuerit ubi uidit ab hoſtibus ĩ ſe ĩpetum fieri:nam pauor animũ occupauit:Deinde preſſo metu milites ad contionẽ uocatos exortatus eſt ad pugnam. In rectum exire: ex aduerſo ei occurrere. Diem:conferendæ pugnæ.

Gelato corde:unum ſequitur ex reliquo. Nam ex pauore ſequitur frigus. Tantoqꝫ duci:quantus põpeius fuerat qui ſemper ex hoſtibus uictoriã reportare conſueuerat:nunc autem ĩ ipſo articulo belli cœpit timere:quod ſiniſtrum erat omen cladis futuræ.

Premit me.claudit & retinet.Virgi. Spem uultu ſimulat.p̃mit altũ corde do. Totũqꝫ p ag.ſ.p.hæc adhortatio eſt põ.ad milites ſuos:ut ex eo facile ĩtelligatur ĩ deliberatiuo genere poſitã eẽ:nã finẽ hẽt ſuaſionis deliberatiuũ genus.Suadet.n.militibus ut uelint fortiter capeſcere pugnam : ſed primo beniuolentiã captat a perſona auditoꝝ:cum fortiter gerere appetant & apetierint:appetiſtis ĩquit fortiter gerere:nũc ueſtris uotis occaſio datur. Veſtra dies:adeſt inquit occaſio benegerendæ rei: quam tãtopere appetiſtis.

Totas effunde.ui.a facili:facile inquit eſt nobis debellare hoſtes:nã occaſio eſt data ꝙ oẽs in unum conuenerũt:ut ſimul ſemelqꝫ oẽs facile uincere poſſitis.

Quiſquis patriam:ab utili:utile eſt ĩquit ut pugnetis:nã parta uictoria:patriam:parẽtes:uxores:liberos:ueſtraſqꝫ domos recuperabitis. Medio po.poteſtis debellare cum omnia uideamus poſita in medio campo. Cauſa iu.m.ab honeſto arguit:uidelicet a ptibus iuſtitiæ:quod dii omnes faueant res iuſtas poſtulantibus:uos autem arma ſumpſiſtis:ut patriam: deos:penates:leges atqꝫ iuditia ſeruetis:& libertatẽ ĩuiolatã defendatis.Ergo oſtendit fore ut ſi pugnauerint uictoriã ex hoſtibus conſequẽtur. Melior cã ueſtra:ſcilicet q̃ hoſtiũ q pro tyrãno non libertate arma ſumpſerũt. Regent:dirigent. Hoc ſanguine:quia ſancire eſt proprie ſanguine uictimæ aliquid cõfirmare.unde leges ĩmolatiõe hoſtiaꝝ ſanciebant̃. Si ſocero dare regna:ꝙ uobis faueãt dii:cognoſcere poteſtis:ꝙ ĩ hac ætate me icolumẽ ſeruarũt:ex quo manifeſtũ eſt libertatẽ ac leges curæ eſſe diis. Dare regna ſo.i.ut regni potiret̃ Cæſar.

Sed dum tela micant:nõ uos pietatis imago
Vlla:nec aduerſa conſpecti fronte parẽtes
Cõmoueant:uultus gladio turbate uerendos.
Siue quis infeſto cognata in pectora ferro
Ibit:ſeu nullum uiolaret uulnere pignus
Ignoti iugulum tanq̃ ſcelus imputet hoſtis.
Sternite iã uallum:foſſaſqꝫ implete ruina.
Exeat & plenis acies non ſparſa maniplis.
Parcite ne caſtris uallo tendetis in illo
Vnde acies peritura uenit:uix cuncta locuto
Cæſare quẽqꝫ ſuũ munus trahit.armaqꝫ rapti
Sumpta cereſqꝫ uiris:capiunt præſagia belli
Calcatiſqꝫ ruunt caſtris:ſtant ordine nullo:
Arte ducis nulla:permittunt omnia fatis.
Si totidẽ magni ſoceros:totidẽqꝫ petentes
Vrbis regna ſuæ funeſto in marte locaſſet:
Non tam præcipiti ruerent in prælia curſu.
Vidit ut hoſtiles in rectum exire cateruas
Pompeius:nullaſqꝫ moras permittere bello:
Sed ſuperis placuiſſe diem:ſtat corde gelato
Attonitus:tantoqꝫ duci ſic arma timere
Omen erat:premit ĩde metus:totũqꝫ p agmẽ
Sublimi prouectus equo:quẽ flagitat inquit
Veſtra dies uirtus:finis ciuilibus armis
Quem quæſiſtis adeſt:totas effũdite uires.
Extremũ ferri ſupereſt opus:unaqꝫ gentes
Hora trahit:qſquis patriam caroſqꝫ penates:
Qui ſobolẽ ac thalãos:deſertaqꝫ pignora q̃rit
Enſe petat:medio poſuit deus oĩa campo.
Cauſa iubet melior ſuperos ſperare ſecundos
Ipſi tela regnet per uiſcera cæſaris:ipſi
Romanas ſancire uolent hoc ſanguine leges
Si ſocero dare regna meo:mũdũqꝫ pararẽt:
Præcipitare meam fatis potuere ſenectam.

Non iratorum populis:ꝗ ducem Pompeium ſeruarunt incolumen dii:īditium eſt ipſos uelle patriam ac libertatē īcolumes eſſe:ſed quia urbi populiſq; fauent hoc facere uoluerunt. Quæ uincere poſſent:a laudabili arguit:ꝗ uidelicet Pom.oēs qui ſunt in urbe ſequunť. Subiere pericula cla.etiā ſi ab inferis excitarenť priſci illi ac reip.amatores uiri:non dubiū eſt quin partes noſtras ſecuturi ſint. Sacra ima.qa imagines priſcoꝝ patrum repræſentant:qui reipu.amatores fuerunt. Darent fa.i.ſi ita dii uellent:ut hi a mortuis reſurgerent.

Curios:ideſt ſimiles curis:ut curius:qui contra pyrrhum regem epirotarum fuit imperator & qui conſul una cum ſubricio ipſum ad pacem petēdā coegit:hic eſt ille Curius qui aurum a ſamnitibus allatum contempſit.dicens: ite & nūtiate curiū male habentibus aurum imperare:q̄ auꝝ poſſidere. Reduceſq; ca.i.ſimiles Camillo:qui patriam e manibus galloꝝ eripuit:& reliqas ciuiū q̄ ī capitolio obſidebanť: liberauit:& urbē ro.fere reædificauit. Decios : quoꝝ pr̄ bello latio:filius bello gallico pro ſalute reip.ſe deuouerūt.

Non iratorum populis urbiq; deorum eſt:
Pompeiū ſeruare ducē:quæ uincere poſſēt
Omnia contulimus:ſubiere pericula clari
Sponte uiri:ſacraq; antiquus imagine miles.
Si curios his fata darent:reduceſq; camillos
Temporibus:decioſq; caput fatale uouentes
Hinc ſtarent primo gentes oriente coactæ.
Innumeræq; urbes:quātas ī prælia nunq̄
Exciuere manus:toto ſimul utitur orbe.
Quicquid ſigniferi compreſſum limite cæli
Sub notō aut boreā hoīum ſimul arma moue
Nō ne ſupfuſis collectū cornibus hoſtē-mus.
In mediū dabimus: paucas uictoria dextras
Exigit:at plures tantum clamore cateruæ
Bella gerent:cæſar noſtris non ſufficit armis.
Credite pendentes e ſummis mœnibus urbis
Crinibus effuſis hortari in prælia matres.
Credite grandæuum uetitumq; ætate ſenatū
Arma ſeq:ſacros pedibus proſternere canos:
Atq; ipſam domini metuētē occurrere romā
Credite q nūc eſt populus:populūq; futurū:
Permixtas afferre preces:hæc libera naſci
Hæc uult turba mori:ſiqs poſt pignora tanta
Pompeio locus ē:cū prole & cōiuge ſupplex
Imperii ſalua ſi maieſtate liceret:
Voluerer ante pedes:magnus niſi uicitis exul
Ludibrium ſoceri:ueſter pudor ultima fata
Deprecor:ac turpes extremi cardinis annos

Hic ſta.ptes ueſtras ſequereť. Prio gen.or.c.a.facili facile erit īqt hoſtes uīcere:nā plures cum paucioribus pugnabūt. Prio.o.quia ī exercitu habebat pharnacē regē armeniæ:quē aliquādo uicerat Pō. & in regnū collocauerat.habuit & alios reges plurimos ac dynaſtas (ut refert Appianus) q pti ob īexperiētiā pti ob res apud dyrrhachiū feliciter geſtas elati animis Pompe.ad pugnā hortabantur. Cæſarem eos continue prouocantem & aciē inſtruentē oſtendentes.pōpeius e contra eos admonebat:id cæſari ex inopia ſūma contingere:ſtimulante deinde exercitu:īuitus pugnā ut oſtēderet:inſtruxit:nō ſine ſuo ſuadētiūq; piculo ac malo. Coactæ:congregatæ. Toto ſi.uti.or. uidelicet qđcūq; cōphēdiť ſub circulo ſignifero.uidelicet ab auſtrali plaga:uſq; ad ſeptētrionē:nā cū uertitur ſignifer circulus:ita uertiť ut nūq̄ diſcedat ab auſtrali plaga: & ſeptētrionē uſq; ptigat:iō tātū duas ptes aſcendit:ut nō diſcedat a torrida zona:& illa quā pertingit eſt auſtralis plaga:ad quā nunq̄ accedit eſt ſeptentrionalis:dicit ergo quicquid habitabile eſt in toto orbe terraꝝ:inde ad nos gentes peruenīēt: quæ nos & ſigna noſtra ſequentur. Sub noton & boreā: ab auſtrali zona uſq; ad ſeptētrionalē. Non ne ſupfuſis:cū igitur tot gētes uobiſcum ſunt: quæ difficultas erit uniuerſum Cæſaris exercitū circundare extēſis cornibus:& collectos in medium ad unum oēs uſq; ad internecionem delere? Superfuſis cornibus: acies enim ſtruebantur ī modum cornuū. Paucas uictoria.d.pauci admodū erunt qui uincant:nam cæteri clamore ipſo hoſtes comprimēt præ nimia multitudine. Cæſar noſtris non ſuf.ar.ob nimiā militū ſuorum paucitatem. Credite pendentes : peroratio eſt qua auditores commouentur ad commiſerationem locus eſt per quem res humiles:turpes:proferuntur ꝗ uidelicet ipſa patria: uxores : liberi : parenteſque affuſi genibus ipſos ſuppliciter rogat:ut pro ſe & patria fortiter dimicare uelint. Credite ideſt fingite animis. Grandeuum ſenatum ingraueſcentem ætate:ideo Vetitum arma ſequi. Atque ipſa domini metuentem:& ipſam urbem romam credite uobis obuiam prodire : quæ ſupplex rogat:ut libertatem ſuam defendere uelitis. Metuentem dominum: tyrannum ; cum iam pridem in libertatem uixerit. Credite qui nunc eſt:credite nō modo parentes ſed etiam poſteros pcibus agere uobiſcū:ut ſe libertatēq; ſuā defendatis.

Hæc libera naſci:refertur ad illud quod dixit:populū futurū ideſt poſteri qui uolūt in libertate naſci. Hæc uult turba mori:ſcilicet qui ſunt præſentes:qui cupiunt uitam ſuā in libertate finire. Si quis poſt pignora tanta:locus indignationis eſt cum proferuntur res indignæ:ætate:fortuna:honore beneficiis quas paſſi uel ppeſſuri ſunt:iō recte magis oratoribus:q̄ poetis aſcribitur Lucanus.Siqs orator res indignas priſtinis beneficiis:& ætate oſtēdit:commouet indignationē. Pignora.i.ſigna amoris:quia abineunte adoleſcentia bene de repu.Pompeius meruerat. Voluerer ante pe.ideſt proſternerer pedibus ueſtris. Magnus niſi uincitis:oſtēdit nūc res indignas ætate & fortuna. Deprecor:ideſt depello.Vt Naſo. Sæpe precor mortē : mortem quoq; deprecor idem. Vltima fata:ideſt fortunam ultimæ ſenectutis. Turpes extremi car.an.ideſt articulos mortis:qa iā ſū ī fine uitæ. Ne diſcā ſer.ſenex:ne poſtq̄ ad ſenectutem peruenero:in ſeruitute uiuere incipiam.

Tam mœsta locuti:nũc dicit quo animo milites sui fuerint audita oratione Pom.dicit omnes incitatos eẽ ad pugnam:ut si moriendum essẽt:non recusarent. Flagrant:scilicet ad pugnam. Lucuti tam mœsta: cum ad commiserationem moueret omnes. Placuit:scilicet ipsis militibus:si Pom.timeret uera uidelicet etiã si uerum esset:quod instare uident:uicto.Pom.deligebat potius mori:q̃ tantum nefas uidere. Vtrinque.s.a.Cæ. & a Pom. Pari metu:idest pari impetu irarum. Irarum metus hos:Pompieanos. Vident enim seruitutem paratam esse omnibus:si uicti fuerint. Illos:scilicet Cæsarianos:qui sperabant cum Cæsare regnare:si uincerent. Hæ facient dextræ:poeta antequam pugnam describat inter utrunque gestam: deplorat calamitate:non unius aut alterius populi:sed totius orbis terrarum.Dicit enim tot milia uirorum ac pugna cecidisse:quod omnis ætas resarcire nõ posset. Nec humanum genus reparet omnibus annis:usque ad extremum finem mũdi recuperari non poterunt. Vt: quamuis. Vacet a ferro:idest quãuis bella nulla postea sequantur. Feret:pro auferet. Erepto natale:id est partibus:quia patres natalia sunt filiorum. Tũc omne la.fa.no.erit:post bella ciuilia nomen latinum quod apud gentes maximã famã habet: tunc fabula erit oẽs.n.latini nominis urbes uero paulopost euertentur:ut uix muroꝝ uestigia remaneãt sicuti ẽt factũ ẽ. Tũc:post bella ciuilia. Fabula.i.nomẽ uacuũ & inane erit. Gabios:nomĩat urbes latĩas & has:q̃ latini nominis celeberrimæ fuere:tamen uix ulla uestigia monstrare poterũt. Puluere uix tectæ:quia ruinæ ipsarum urbiũ uix indicare poterunt ibi aliquando fuisse mœnia. Albanosq; la.domos albæ appo. Rus uacuum:quia ibi nemo habitabit. Nisi no.nõ habitabit ĩquit albanos lares quisq̃ nisi semel in anno:idque inuitus faciet senatus: & conqueritur hoc a numa fuisse iussum. Nisi nocte:latinas ferias dicit quæ nocte albæ celebrabantur.Nam Numa Pompilius instituit:ut latinæ feriæ quot annis nocte celebrarentur ad quas omne latium conueniebat:Vnde latinæ sunt appellatæ:quod superius ostendit Luca.ubi dicit.Nec non iliacæ numẽ quod præsidet albæ.Haud meritum latio solẽnia sacra subacto: Vidit flammifera confectas nocte latinas. Non ætas hæc:non uetustas tẽporis:non pestilentia:nõ terremotus:non alia clades:sed ciuile bellũ quod ĩ cãpis philippicis gestum est:hãc cladem intulit. Hæc carpsit: scilicet oppida & mœnia urbiũ. Edax:ætas:quia tempus uetustate sua cuncta consumit.Virgilius.Tantum æui lõginqua ualet mutare uetustas. Monumenta:historias & antiquitates rerum. Tot uacuas urbes:deploratio est status populi romani quo nam inquit redacti sumus:nam urbs quæ antea orbis terrarum celeberrima fuit impleri non potest:non dico romanis:sed nec rusticis quidem:nec colluuione omniq; genere gentium permixta. Implere muros:idest frequẽtem urbem Romam reddere. Implere agros:scilet agricolis: qa non sunt qui agros colant. Vrbs:roma quæ omnes gentes atque natioues capere potest. Iuncto fossore: scilicet cum ciue iuncto rustico coluntur agri. Vel uincto:idest compedito:& significat ergastulos. Stat tectis putris auitis:& adhuc magnificentia ædium stat:sed minatur ruinam omnes,quippe quæ uacuæ sunt habitatoribus. In nullos ruitura:quia nemo habitat has domos. Nulloq; frequentem:& roma ipsa uacua est:& ad eã cladem peruenit:ut iam si uellit ciuile bellum gerere non possit:nam deficientibus ciuibus bellum ciuile geri non potest. Eo:idest ad id. Sed mundi.f.r.quid ita mirum est si nulla domus antiqua romanorum inuenitur quia iam tunc defecerunt omnes:sed a peregrinis tota roma habitatur:ut Iuue.Nõ possum ferre quirites græcam urbem:quamuis quota portio fecis achææ. Fece.i.colluuione quadam gentium & hominũ dissimilium a romanis illis qui rerum domini fuerant. Cladis eo dedimus:idest ad eam cladem redegimus.

Cedant feralia.n.cẽnæ: nemo sit inquit qui nunc cannas detestetur:aut alliam flu.& alia loca ubi cladẽ romani acceperũt ab Hannibale:quãdo ĩuẽtus ẽ locus:ubi maiorẽ cladẽ romãi accepe.s.ĩ phar. Cãnæ:ẽ uicus apuliæ ubi Hãni.qnq̃ginta milia romanoꝝ cæcidit. Et dãnata diu.r.nã dies illi nefasti habebãt ubi cladẽ acceperãt romãi.Fasti uero dicebãt ĩ qbus cũ populo romanis ius dicere liceret:nefasti ꝙ nec fari:nec agi cũ po.ro.qcq̃ licebat.Ouidi.primo fastoꝝ:ille nefastus erit per quẽ tria uerba silentur.Fastus erit ꝑ quẽ iure licebit agi.

Ne discam seruire senex: tam mœsta locuti
Voce ducis flagrant animi:romanaq; uirtus
Erigitur:placuitq; mori:si uera timeret:
Ergo utrinq; pari cõcurrunt agmina motu.
Irarum metus hos:regni spes excitat illos.
Hæ facient dextræ quicqd non expleat ætas
Vlla:nec humanũ reparet genus oibus ãnis:
Vt uacet a ferro:gentes mars iste futuras
Obruet:& populos æui uenientis in orbem:
Erepto natale feret:nunc omne latinum
Fabula nomẽ erit:gabios ueiosq; choramq;
Puluere uix tectæ poterunt mõstrare ruinæ.
Albanosq; lares:laurentinosq; penates.
Rus uacuũ:q̃ non habitet nisi nocte coacta
Inuitus:questusq; numam iussisse senatus
Nõ ætas hæc carpsit edax:monumẽtaq; reꝝ
Putrida destituit:crimen ciuile uidemus.
Tot uacuas urbes:generis quo turba rdacta ẽ
Humani:toto populi qui nascimur orbe:
Nec muros ĩplere uiris:nec possimus agros.
Vrbs nos una capit:iuncto fouere coluntur
Hesperiæ segetes:stat tectis putris auitis
In nullos ruitura domus:nulloq; frequẽtem
Ciue suo romam:sed mundi fece repletam
Cladis eo dedimus:ne tãto in tempore bellũ
Iam possit ciuile geri:pharsalia tanti
Causa mali.cedant feralia nomina cannæ.

Damnata allia:ubi romanos galli cæciderunt:& turpi fuga terga dare coegerunt. Tempora ſignauit: roma in faſtis notabat hos dies:& eos nefaſtos & pernicioſos eſſe uoluit:ſed hunc diem quo bellum ciuile geſtũ eſt in faſtis non notanit quia libenter uellet ut omnis eius memoria aboleretur. Proh triſtia fata: conqueriẽ de diis qui tantũ cladis intulere romanis:dicit enim ꝙ populi qui cæſi ſunt in campis philippicis reſarcire potuiſſẽt clades illatas peſtilẽtia:famæ:incendio:& terremotu. Morboſq; fluentes : contagionem morborum ideſt eos qui morbo contagioſo perierunt. Infantemq; famem:ideſt eos qui famæ perierunt. Permiſſaſq;

Et damnata diu romanis allia faſtis.
Tẽpora ſignauit leuiorum roma malorum
Hunc uoluit neſcire diem:proh triſtia bella
Aera peſtiferum tractu:morboſq; fluentes:
Inſanamq; famem:permiſſaſq; ignibus urbes
Mœniaq; in præceps laturos plena tremores
Hi poſſent explere uiri:quos undiq; traxit
In miſerã fortuna necem:dum munera longi
Explicat eripiens æui:populoſq; ducenſque
Conſtituit campis:per quos tibi roma ruẽti
Oſtendat q̃ magna cadas:quæ latius orbem
Poſſedit:citius per proſpera fata cucurrit.
Omne tibi bellum gẽtes dedit:omnibus ãnis
Te geminum titan procedere uidit in axem.
Haud multum terræ ſpatium reſtabat eoæ
Vt tibi nox:tibi tota dies: tibi curreret æther.
Omniaq; errantes ſtellæ romana uiderent.
Sed retro tua fata tulit:par omnibus annis:
Aemathiæ funeſta dies:hac luce cruenta
Effetum ut latios non horreat india faſces.
Nec uetitos errare dacas in mœnia ducat:
Sarmaticũq; premat ſuccinctus cõſul aratr℞:
Quod ſẽp ſæuas debet tibi parthia pœnas.
Quod fugiens ciuile nefas:reditura q; nunq̃
Libertas ultra tigrim rhenumq; receſſit.
Ac totiens nobis iugulo quæſita uagatur

ignibus:ideſt qui perierunt incendio. In præceps latinos:ideſt qui perierunt terremotum. Aera peſtiferum:nam aerem peſtiferum infectum dicimus qui reciproco ſpiritu inficitur:& ipſe cum peſtilentia implicitus fuerit morbos generat. Plena: ſcilicet ciuiuibus. Tremores:terremotus. Vndiq;: ex omni regione. Traxit:ſcilicet ad Theſſaliam. Explicat:extẽdit.ſ.acie ſtructa. Munera longi æui: uidelicet gẽus humanũ quod longo tempore natum fuerat. Conſtituit:ideſt inſtruxit campis . Nam ex multitudine populorum qui in bella ciuilia uenerant pro parte Cæſaris & Pom.nunc tota occupatur theſſalia. Tibi roma ruenti:nam tolluntur in altum:ut graui lapſu caderent: ſicut ſuperius dixit.In ſe magna ruũt.

Omne tibi bellum gentes:nunc oſtendit magnitudinem urbis romæ:& imperii illius magnitudinẽ q̃ ĩ hoc ciuili bello fuit:quod ex eo cõiici poteſt: quod ad illud bellum ex omni orbe terrarum gentes conuenerant. Omne bellũ:ideſt omnes gentes tibi bella ciuilia dederunt. Omnibus annis:ideſt perpetuis quia omnibus annis omnes gentes populus romanus ſubegit bello & ſemper uictores fuerunt. Te geminum:oſtendit quomodo belo ſubactæ ſint gẽtes oẽs a populo romano. In geminũ axem: ſeptentrionalem & miſericordialem. Haud multũ terræ:hoc dicit propter parthos orientales populos:quos nondum populus romanus ĩperio ſuo ſubegerat. Multũ ſpacium:ſcilicet ꝙ tu bello ſubigeres. Vt tibi nox curreret:ut quicquid ſub curſu ſolis ac lunæ ac cæterorum planetarum circum agitur:id ſubito tuo iure eſſet. Nox:occidens. Dies:oriens. Errantes ſtel. ideſt planetæ uidelicet Saturnus:Iuppiter:Mars:Sol: Mercurius:Venus:Luna:a πλανάομαι quod ſignificat erro:dicti. Oĩa erran.ſtellæ.r.u. ſignificat oĩa q̃ ſignifer circulus ambit.i.plagas oẽs habitabiles luſtrare Romam:& uidere ſub iure ſuo poſitas eẽ. Sed retro tua fata.i.quod oĩbus annis a cõdita urbe uſque ad hanc diẽ pepereras:uirtute & armis uno die perdidiſti. Tua fata:uidelicet imperii.ſicut Vir.ex illo fluere ac retro ſublapſa referri. Fata tulit:fata quæ antea proſpera cedere ſolebant:nunc aduerſa eſſe cœperũt. Par funeſta dies:quia una dies:abſtulit quantum omne euum dederat. Hac luce cruenta: ideſt die luctifica effectum eſt ut reges orientis:qui ſub tua poteſtate erant:iam tua iura non timeant o Roma. Latios faſces:italũ imperium:quia faſces erant inſignia conſulis.Conſul autem ſummum imperium gerebat. Dacas:populos uergentes germaniam uerſus:& ad iſtri fontes:quos olim dauos uocatos dicit Strabo ex quo apud athenienſes dauorum & getarum nomina ſeruilia plurimũ abundabant. In mœnia:ut iam non deuincat dacas populus romanus de quibus uictis triumphans eos ĩ mœnia ducat. Vetitos errare:ne quocunq; uelint ducant exercitũ & ſocios populi romani depopulentur. Sarmaticumque premat:ideſt ne conſul ducto limite expeditus ſarmatis finem præſcribat:quẽ tranſire non audeant:hic enim mos apud roma.fuit:ut cum gentes & ciuitates debellaſſent:ſuccinctus conſul aratro ſulcum ducebat:& fines deuictis populis ꝑſcribebat. Premat aratrum:ut limite ducto fines præſcribat ſarmatis. Quod ſemper ſæuas:ideſt ꝙ parthi nondum pœnas dederant iniuriæ & cladis illius quam intulerant occiſo craſſo. Debet tibi:quia nondum dederat pœnas.Ergo tibi debet. Quod fugiens ciuile nephas:& eſt effectum ut libertas populi romani : nunc ocyus Italiam deſeruerit:& in extremas uſque terrarum orbis regiones aufugerit. Ciuile nephas:ꝙ bellum ciuile fugeret:q̃ſi abhominandum nephas. Vltra tigrim rhenũq; re.i.armeniã & germaniã. Quæſita.ſ.libertas appo. germanũ ſcythicũq; bonũ.i.libertas:quam totiens morte ipſa & ſanguine noſtro queſiuimus : effecta eſt ſcythiæ ac germaniæ bonũ:quod a nobis diſceſſit. Iugulo:ideſt morte noſtra:quia libertati mortẽ poſtponebamus.

Scythicum bonum:quia nunc germani:& scythæ liberi sunt cum non seruiamus. Nec respicit ultra auso:mare hoc dicebat contra Neronem. Vellē po.uellē iquit iā tum primū deseruisset urbem Romā libertas: ut nunquam postea rediisset:cum ab initio urbs Roma condita fuit a fratribus Remo & Romulo: nā si nūquā liberi fuissent ro.æquiori aīo nūc seruitutē ferrēt:sed semel gustata libertatis dulcedīe : uix seruitutē nūc tollerare possunt. Vt pri.f.q primū iuento asylo:Romulus urbē cōdidit:nūq̄ libertatē urbs Roma nouisset. Leuo uolatu uulturis:quia condita urbe cū fratres inter se certarent Romulus & Remus: uter eoꝝ urbi nomen iponeret:nec.n.ætas discretionis cā fuerat:cū gemelli essent.Placuit auspicio cognoscere uoluntates deoꝝ.Romulus igit̄ Auētinū mōtē ad augurādum cœpit:& Remus palatinū.Primū igit̄ Remo sex uultures apparuerūt:deinde Romulo.xii.adhuc certamē ē:nā dū q̄runt finē certaminis iponere:inde exorta ē certaminis occasio:nā cū nomē urbis ad se traheret Remus:ꝙ sibi prius sex uultures apparuissent:& sibi hoc usurpabat Romulus:ꝙ q̄uis prius illi apparuissent:sibi.xii.apparuisse asseuerabat:Ille igit̄ tpe se potiorē eē uolebat: hic uero numero : & ita exortū ē certamē ꝙ eo usq; processit:ut uictus a Romulo Remus a celere tribuno militū ꝑcussus occideret̄. Leuo.i.sinistro & ifelici. Vsq; ad thessa.i.usq; ad hanc cladē i thessalia gestā. De brutis fortūa q̄.ꝙ Brutus pulsis regibus urbē liberauit:sed satius fuisset.ut nūq̄ liberata fuisset. Tēpore le.e.nā libertas legibus gubernabat̄:q i libertate sunt sub legibus uiuūt.at uero q sub regibus sūt:nō legibus regūt̄:sed uolūtate tyrānoꝝ. Aut annos a cōsule nomē habētes:nā a cōsulibus dinumerabāt̄ tēpora apud romāos. Felices ara. scilicet sunt qui semper sub regibus uixerunt. Medi:populi orientis sunt qui semper sub regibus fuerunt quoꝝ rex ninus primus fuit.deinde pulsis ciuibus trāslatū est regnū in persidem. Eoaq; tellus.i.populi orientales qui sub regibus uixerunt.Ex populis q regna:nāq; in hoc est deterior conditio nostra: quā sunt populi qui semper sub regibus fuerunt:ꝙ illi nihil indignū putarent:quia semper assueti fuerūt sub tyrannis.At uero nos pudet:quia cum liberi esse soleremus:nunc in seruitute positi sumus. Ferūt:sustinēt. Sunt nobis:Nūc epicureā quodāmodo sentētiā probāt qui dicunt deos non curare humana: ꝑfecto uerū ē quod dicūt philosophi.s.nullā humanaꝝ reꝝ curā deos habere:nā si humana respicerēt non paterentur tātā idignitatē:ut tyranni subigerent gentes & populos. Mentimur regnare ioué:falsum ē ꝙ Iuppiter regnet:siue quis alius deus. Casu.i.fortuna. Spectabit ab al.æt.t.t.cū.s.quia si uerum ē ꝙ regnet Iuppiter fulminabit ne montes & tyrānos sæuos relinquet incolumes? Scilicet ipse petet pholoen:certe si deus ē:de cælo tanget montes:& nos cæteros relinquet intactos ironicos. Nemus rhodopes:idest siluas thraciæ : Nam rhodope mons est thraciæ. Pinusque minantes:idest altas pinus:nam quicquid altum est casum minatur. Hoc potius fe.ca.ambigue dixit:sed intelligebat caput Neronis:cū caput urbē romā dicere uideret̄. Astra thyestæ : intulit Iuppiter fecit ut sol obscuraretur:ne scelus duorum fratrum uideret:scilicet Atrei & Thyestæ:& clarum solem lucere iussit:cum non duo fratres:sed totius orbis terrarum fratres simul in acie Romana cōcurrerunt. Impulit astra thyestæ:Fecit ut Atreus dum filium ad epulandū thyestæ pararet : medio die astra uiderentur:nam medio die nox facta est:& obscurato sole atra apparuerūt. Argos:urbem græciæ cui dominabantur Atreus & Thyestes. Tot similes fratrum:duobus fratribus denegauit diem Iuppiter : & tot fratribus qui simul in thessalia concurrerunt:lucem solis concessit:& non solum fratres fratribus concurrerunt:sed filii cum parentibus quod atrocius est. Similes fratrum:sicut fueruut Atreus & thyestes. Patrumque gerenti:quia & fratres in fratres:filii in parentes concurrent. Mortalia nulli:sunt cur.deo:profecto uerum est quod dicunt epicuri deos humana minime curare. Cladis tamen huius habemus:post deplorationē urbis Romæ:nūc dicit q̄uis dii urbi hanc cladem intulerint uel certe auctores fuerint: ut tantum hominū ꝑiret:& quantū nūq̄ postea refici poterit:ipsi tamē uobis tātas pœnas dederūt:q̄tas dii hōibus dare potuerūt:nā Cæsares numē eoꝝ occuparūt. Quātū ter.nō possūt dii maiorē pœnā dare hōibus q̄ ꝙ numē suū cōmunicēt & diuinitatē. Dare ter.do tibi pœnas:significat patior:tu mihi das pœnas.i.pateris. Bella pa.su.bella diis dedeř qa hæc bella fecerūt ut hōies i deoꝝ nūero haberēt̄:& ita usurparēt qđ suū ē. Diuuos.p.s.hōies: ita.n.iterpretāt̄ q subtilius uī reꝝ iuestigant:nā dii naturaliter dicuntur:diui qui ex hominibus facti suntdii.

Germanū scythicū q; bonū:nec respicit ultra
Ausoniā:uellum populis incognita nostris.
Vulturis ut primum leuo fundata uolatu
Romulus infami compleuit mœnia luco:
Vsq; ad thessalicas seruisses roma ruinas.
De brutis fortuna queror:qd tempora legū
Egimus? aut ānos a consule nomen habētes?
Felices arabes:mediq;:eoaque tellus:
Quam sub perpetuis tenuerūt fata tyrānis.
Ex populis q regna ferūt sors ultima nostra ē
Quos seruire pudet:sūt nobis nulla ꝑfecto
Numina:cum cæco rapiantur sæcula casu.
Mētimur regnare iouem:spetabit ab alto
Aetheř thessallicas:teneat cū fulmina cædes?
Scilicet ipse petet pholoē:petet ignibus œthē
Immeritæq; nemus rhodopes:piusq; minātes
Casus:hoc potius feriet caput:astra thyestæ
Intulit:& subitis damnauit noctibus agros.
Tot similes fratum gladios:patrumq; gerēti
Thessaliæ dabit illa diē:mortalia nulli
Sunt curata deo:cladis tamē huius habemus
Vindictam:quam terris dare numina fas ē.
Bella pares superis facient ciuilia diuos

Fulminibus manes.i.Cæsares:sicuti etiam factum est:nam statua Augusti Cæsaris cũ fulmine & radiis pĩgebaẽ:& tẽpla illi uiuenti consecrata sunt:ut Hora.Præsenti tibi maturos largimu r honores:Iurandasq; tuũ p numẽ ponimus aras. Iurabit roma p um.s.hominũ:quia nihilominus iurabimus per Augustum Cæ.q̃ p Iouem optimum maximum. Vt rapido cursu:Post deplorationem pugnam describit:quæ inter Cæsarẽ & Pompeium in campis philippicis gesta est:postq̃ inquit interuallum illud dimensi sunt:quod erat inter duas acies:& ita propinqui fuerunt:ut iactus teli ab altera ad alteram aciem peruenire posset:steterunt ĩcerti:an ipĩ tela mitterent an spectarent unde tella mitterentur.

Fulminibus manes radiisq; ornabit & astris.
Inq; deũ templis iurabit roma per umbras.
Vt rapido cursu fati suprema morantẽ
Cõsumpsere locum:parua tellure dirempti:
Inde manus spectãt:uultusq; agnosceꝛ quæ,
Quo sua pila cadãt:aut q̃ sibi fata minẽtꝛ rũt
Inde manum spectãt tẽpus quo nosceꝛ possẽt
Facturi quæ monstra forent:uidere parentes
Frõtibus aduersis:fraternaq; cõminus arma.
Nec libuit mutare locum:tamẽ oĩa torpor
Pectora cõstrixit:gelidusq; ĩ uiscera sanguis.
Percussa pietate coit:totæque cohortes
Pila parata diu tensis tenuata lacertis:
Dii tibi non mortẽ quæ cũctis pœna paratur
Sed sensum post fata tuæ dent crastina morti.
Cuius torta manu commisit lancea bellum:
Primaq; thessaliam romano sanguine tinxit.
O præceps rabies cum cæsar tela teneret:
Inuẽta est prior ulla manus:tũc stridulus aer
Elisus lituis conceptaque classica cornu:
Tunc ausæ dare signa tubæ:tũc æthera tẽdit:
Extremiq; fragor conuexa irrupit olympi:
Vnde ꝓcul nubes:quo nulla tonitrua durãt.
Excipit resonis clamorem uallibus æmus:
Peliacisq; dedit rursus geminare cauernis.
Pindus agit fremitus:pãgæaq; saxa resultãt.

Consumpsere:pertransiuere locũ & interuallũ qđ erat ĩter duas acies. Parua tellu.di. quantum spaciũ ictus teli posset transire:nã inter pharsalũ oppidũ enipheumq; fluuium manus conseruere teste Appiano.

Manũ:idest cuius manus telum. Inde: ab aduersa parte. Tempus duo noscere possent:hoc tẽpus quo considerabant in quem tela coniicerent:aut in se coniicerentur:tempus fuit quantum pietatis & sceleris commiserint:Nam quisque plane uidit in quos tela sua coniiceret:uidelicet frater in fratrem: filii contra parentes:& patres contra filios. Quæ monstra:nã monstri loco habendum est:ut fratrem frater: filius patrem occidat. Frontibus aduersis: idest oppositis ex directo. Nec libuit mutare locum: idest adeo obstinate bella ciuilia gerebant:ut locum mutare noluerint: sed in loco ubi constiterant aduersi fratres fratribus:& filii parentibus consistere. Tamen omnia torpor:etiam quãuis non mutauerint locum:tamen tanta uis fuit charitatis:quæ ĩter patres & filios ẽ:ut quodãmõ manus torpuerint:nec possẽt aut hĩc: aut ĩde incipere ꝑliũ:subit.n.recordatio ueteris affinitatis atq; amicitiæ q̃ multa(ut inquit Appianus)& ꝑclara ꝓ dignitate & gloria inuicẽ egissent:nũc ãt gladiis armisq; cõtẽderẽt:oẽs quoq; sub illis militantes ad simile bellorum facinus adducerẽt: q eiusdẽ essẽt charitatis:ciues simul cognati amiciq;:nonnulli frẽs utraq; ẽt ex pte lachrymas emisisse refert. Percussa pie.qa pietas q̃ ĩter sanguĩe cõiunctos eẽ solet:pcussit uiscera utriusq; aciei. Gelidus.i.gelatus:nã sãguis gelatus frigescit:cũ aliqd contra naturã cogitamus: ut frater fratrem occidat. Pila parata:ut iamiã essent inuicẽ Pugnaturi. Dii tibi nõ mortẽ:nũc detestatur illũ q primus telũ cõtorsit ĩ aduersã ptem cui nomen crastino fuit:nã cũ ita cõstitissent incerti qd facerẽt& pietate moti lãguescũt:ita locutus est crastinus. Aut ego moriar o Cæs.aut egregiũ facinus ædã:& ita occidit illũ quẽ petiit:tum simul effuso sanguine oẽs cõcurrerũt. Dii tibi:nolẽ inquit:ut dii mortis pœnas tibi darent:sed sensum pmitterent:ut intelligere posses quantu m piaculi cõmiseris. Cũctis pœ.qa mors est cõis oĩum pœna. Tinxit:madefecit. O præceps rabies:q̃tus inquit fuit furor huius crastini: immo rabies: cum Cæsar a pugna se contineret:tamẽ hic primus ausus ẽ pugnam conserere. Præceps ra.idest temeraria & incõsyderata. Tela terent:idest se a pugna abstineret. Tunc stridulus aer:postquã cruor emanauit:tum ueroclassica & cornua cecinerunt:& signum pugnæ dederunt:tantus deinde clamor subsecutus est: quantus unquã antea auditus fuerat: & tantum uicini montes clamorem reddebant: ut suo ipsorum clamore terrerentur.

Tum:scilicet profuso sanguine. Stridulus aer:quia sonus nil aliud est: nisi aer percussus. Vnde philosophi cum designant uocem sic diffiniunt:Vox est aer tenuissimus ictus:qui a pulmone trahitur:deinde cum emittiẽ tenuissimus ẽ. Lituus:ẽ tuba ĩcurua & uirga auguralis. Cœptaq; clas.cor.hoc dicit qa classica sũt oĩa instrumẽta qbus belli signũ datur. Tunc.s.uiso semel cruore. Aethera.i.ad æthera. Que:pro idest. Cõnexa: suprema cæli:uel antra olympi mõtis ĩtelligit. Quo:ad quẽ. Nulla to.d.dicit clamorẽ usq; ad olympũ puenisse cũ tamẽ eo nubes puenire non possint:& ita notatũ est a philosophis:nã ĩ sũmo montis olympi cinerẽ strauerãt:litterasq; & quasdã figuras depinxerant:& perfecto anno redeuntes litteras ĩuenerũt:adhuc in cinere designatas:ex quo dꝑhenderũt:nec nubes:nec uẽtos ad cacumina illius montis puenire. Aemus excepit clamorẽ:naturale ẽ ut si clamor fiat & sonus iuxta mõtes:illi pcusi uoce:uocẽ reddant propter eccho. Peliacisq; dedit itez ger.ca.qa nox & clamor repercussit æmum: & æmus pelium resonare fecit. Germinare.s.clamorẽ. Peliacis cauernis: idest pelio concauo:qui mons aut inde procul est. Resultant: resonant omnes.

Ossæaeqꝫ gemunt rupes:uocesqꝫ furoris
Expauere sui tota tullure relatas.
Spargitur innumerũ diuersis missile uotis
V.ulnera pars optat:pars terræ figere tela:
Ac puras seruare manus:rapit omnia casus.
Atqꝫ in certa facit quos uult fortuna nocẽtes.
Sed quota pars cladis iaculis ferroqꝫ uolanti
Exacta est:odiis solus ciuilibus ensis
Sufficit:& dextras romana in uiscera ducit.
Pompeii densis acies stipata cateruis
Iunxerat in seriem nexis umbonibus arma.
Vixqꝫ habitura locũ dextras ac tela mouẽdi
Cõstiterat:gladiosqꝫ suos cõpressa tenebat.
Præcipiti cursu uesanum cæsaris agmen
In densos agitur cuneos:perqꝫ arma ꝑ hostẽ
Q uærit iter qua torta graues lorica cathe/nas
Opponit:tutoqꝫ latet sub tegmĩe pectus:
Hac quoqꝫ ꝑuentũ ẽ ad uiscera:totqꝫ ꝑ arma
Extremum est:quod quisqꝫ ferit:ciuilia bella
Vna acies patitur:gerit altera:frigidus inde
Stat gladius:calet oẽ nocens a cæsare ferrum:
Nec fortuna diu rerum tot pondera uertens
Abstulit ingentes fato torrente ruinas.
Vt primum toto deduxit cornua campo
Pompeianus eques:belliqꝫ per ultima fudit:
Sparsa ꝑ extremos leuis armatura maniplos
Insequitur:sæuasqꝫ manus immittit in hostẽ.

Vocesqꝫ fu.Expauere:& Romani suo ipsoꝝ clamore territi sunt. Relatas:redditas. Innumeꝝ mis.inumerabilia tela missilia:singularis pro plurali. Optãt uulne.i.uulnerare illũ ĩ quẽ telũ ĩserit. Pars terræ figere te. alii uero pietate moti cupiebãt suũ telũ irritũ mittere. Puras.i.ĩmaculatas. Rapit oĩa ca.q̃uis ita cuperẽt:alii uulnerare:alii uero nõ:tamẽ nõ erat sicuti ipsi uolebãt. Atqꝫ ĩcer.fa.q.u.i.facit fortũa ut tela uulnerẽt pro arbitrio suo. Sed quota pars cladis:quamuis tela miserint uno concursu:tamen ꝑua fuit pars quæ eminus pugnauerit: plures cominus gladiis pugnabant:quam eminus hastis. Solus ciuilibus ensis. quia pugnabant comius:ut hæret pede pes:dẽsusqꝫ uiro uir. Põpeii dẽsis acies:describit q̃ arte Põpeiani usi fuerint aduersus Cæsareos:dicit.n.ipsos testudinẽ fecisse:ẽ.n.militaris artis:cũ hostes uiderit nimiũ ĩstarẽ telis & scutis ĩ unũ quandã q̃si testudinẽ imitenẽ:ut nulla ꝑte tela ad militũ corpora trãsire possint.Appiãus dicit phalãgẽ ĩ medio rexisse Scipionẽ Põpeii soceꝝ: ĩ sinistro cornu domitiũ:ĩ dextro Lẽtulũ cõstitisse Afraniũ ac Põpeiũ exercitus curæ præfuisse. Cæsari uero duces affuisse syllã Antoniũ & Domitiũ. Cæsarẽ ipsum ut assueuerat legiõi decimæ præsedisse. Dẽsis cateruis: idest in unũ consertis. In seriem:in ordinẽ. Iunxerat arma:arma proprie de scutis dicunẽ eo ꝙ armos tegũt. Nexis umbonibus:ꝑtẽ pro toto posuit. Vmbo ẽ pars dimidia scuti:dr̃ umbo q̃si umbilicus scuti. Vixqꝫ habitura lo.adeo ĩqt dẽsatæ erant acies : ut uix tãtũ ĩte rualli ĩter eos esset:quo tella mittere possent:ĩmo dũ hostẽ uulnerare uellẽt:metuebant ne se ipsos uulnerarẽt. Præcipiti cur. At Cæsarei milites toto ĩpetu ferebantur in põpeianos. Vesanũ agmẽ: furens sicut uecordẽ dicimus sine corde. In densos cuneos:ĩ consertos ordines Põpeii : Cuneus proprie ẽ acies ĩ cunei modũ stricta:nã cũeus ẽ lignũ quo utũtur agricolæ ad scĩdẽda ligna ĩ anteriori q̃dẽ ꝑtetẽdit ĩ acutũ:ĩ posteriori ĩ obtusũ: eodem mõ solẽt duces struere ordines suos:cũ ꝑcipue circũdati ab hostibus erũpe uelĩt:Sed cuneus aliquãdo accipiẽ ꝓ uno quoque militũ ordine ut hoc loco. Torta graues lorica cathenas op.hyppalage ẽ.i.q̃ ꝑte grauis lorica opponit tortas cathenas significat plurimũ põderis habuisse:q̃a quanto grauior erat:tanto ualidior aduersus ictus teloꝝ:& ẽ descriptio loricæ:na lorica cõstat ex tortis cathenis:cathenas ãt tortas hamos dixit: q̃bus lorica ipsa nectiẽ. Sub tegmine.s.loricæ. Extremũ ẽ:usqꝫ ad extremũ corporis tela ꝑueniebãt:& nõ erat opus iterare uulnus ictũ:q̃a letale uulnus stati ĩferebãt. Ciuilia bella.u.a.p.eo redacta res erat:ut a Pompeianis nihil aliud fieret:nisi ꝙ uulnerabãtur omnes a Cæsareis ãt bellũ gerebaẽ:illi uulnerabãẽ:hi uero uulnerabãt. Inde.s.a Põ. Stat gla.q̃a nõ tĩgiẽ calido sãguine. Calet oẽ no.q̃a milites Cæ.nec pẽtibus:nec fratribus:nec filiis ꝑcebãt. Nec for.d.s.distulit ĩclinare uictoriã ad Cæ. Abstulit:pro distulit. Tot põ.uer.i.quũ agereẽ de uniuersi orbis ĩperio. Fato torrẽ.i.properãte ĩ torrẽtis modũ.Vt primũ to.de.c.c.Nũc dicit quomõ pugnãdũ cẽsuerit Põ.postq̃ uidit testudinẽ nõ obsistere hostibus quominus multi ex suis perirẽt:dicit.n.fretus multitudie militum Pompeius:sicut etiam cum adhortaretur milites suos ad pugnã superius dixerat.Nõne superfusis collectum cornibus hostem in medium dabimus? Memor ergo cœpit hostes ĩ aciẽ struere:& iussit eq̃tibus q ĩ cornibus aciei cõstiterãt:ut extẽderent aciẽ:& a tergo circũuenirẽt hostes. Sed Cæ.q rei militaris ꝑitissimus erat:idqꝫ ẽt cogitabat futuꝝ:ꝑatos habebat quosdã milites ex totius exercitus robore:quos misit ex trãsuerso:ut uniuersã Põ.aciẽ ꝓrũperẽt : oẽs ãt eq̃tes ex acie ro.lasciui iuuenes atqꝫ comãtes erãt:ꝑcepitqꝫ militibus suis Cæ.ut ĩ historia cũtineẽ:ut ꝑ galeas iuuenũ enses ponerẽt:q̃d cũ illi uidissent facies suas deformari:stati terga dederũt:deinde pugna sustineri nõ potuit. Toto cã.i.spacio ubi pugnabãt. Deduxit:ĩ aduersas ꝑtes duxit:ut cĩgeret hostẽ põpeianus eques

Cornua.i.alas q̃ in cornibus cõstiterant. Fudit.s.cornua. Per ulti.bel.i.extrema.s.a tergo hostium. Leuis armatura: scilicet Pompeiana. Leuis arma.i.equites qui cornua extendebant:secuti sunt & pedites. Immittit.s.a tergo hostiũ. Illic quæqꝫ suo:cũ ita utriqꝫ cornua porrecta essẽt:tũ iussu Põ.dicit tela undiqꝫ missa fuisse:sed ꝑcipue eẽ sagittarios ex oĩ natiõe barbaroꝝ q sagittas nõ ĩ hostẽ dirigere uolebãt:sed ĩ aerẽ: & tã densæ erãt sagittæ:ut q̃si q̃dã nubes cælũ tegerẽt:& q̃cũqꝫ tela mittebantur:ad id mittebanẽ:ut romani occiderenẽ.

Quæq; gens:siue parthia siue armenia siue pontica:nam hæ nationes utuntur sagittis. Cunctis.i.a cũctis telis eorum. Inde:ab his gentibus quæ cum Pom.erant. Spacioque solutæ.a.glandes etiam mittebantur a leuis armaturæ militibus:quæ cũ magno impetu ferrent̃ in aerem:suo ipsarũ glandium q̃ plũbeæ erãt ĩpetu: calebant:& calefactæ liquescebant. Tũ:uidelicet postq̃ circumuenire Cæsaream aciem uisi sunt pompeiani. Ithyrei.i.parthi:ithyrei & arabes montanã regionẽ habẽt:malefici oẽs:q uero cãpos habẽt agriculturã exercent.Sunt ithyrei (ut refert Strabo) nõ longe a macra campo:in quo possidonius scribit uisum fuisse serpentẽ mortuũ.Iugeri lõgitudine: Crassitudie tãta:ut eqtes ex utraq; parte astantes se inuicem tueri non possent Hiatu aũt tanto:ut hominẽ equo insidentem recip et exuuiarum squamam quãlibet clypeo maiorẽ. Medi:populi q ualidos uicinos habẽt armẽios & pthos: a qbus sæpe aliqd circũcidunt̃:resistũt tamẽ & ablata recuperant:queadmodũ simbacẽ ab armeniis recepe rũt: & (ut Stra.li.xi.refert)hoc medorũ ẽ q̃q̃ nõ omni um:sed mõtanorũ eũ in regẽ eligere q fortissimus sit Illud quoq; mediorũ est reges multas uxores habeř. q mos & ad mõtanos & ad oẽs permanat: pauciores: autẽ q̃ uii.nõ licet. Arabes:oriẽtis populi quos subegerat Põ.appo.turba minax. Nusq̃.r.ia.ad nullũ locũ direxere sagittas:sed in aerem. Rexere:pro direxere.

Illic quæque suo miscet gens prælia telo:
Romanus cunctis petitur cruor:inde sagittæ:
Inde faces & saxa uolant:spatioque solutæ
Aeris & calido liquefactæ pondere glandes.
Tunc & ithyrei medique arabesque soluto
Arcu turba minax:nusquam rexere sagittas
Sed petitur solus q̃ campis imminet æther:
Inde cadũt mortes:sceleris sed crimine nullo
Externũ maculant chalybẽ:stetit oẽ coactũ
Circa pila nefas:ferro subtexitur æther.
Noxq; super campos telis conserta pepẽdit.
Tũ cæsar metuẽs ne frons sibi prima labaret:
Incursu tenet obliquas post signa cohortes:
Inque latus belli qua se uagus hostis agebat
Emisit subitum non motis cornibus agmen.
Immemores pugnæ nulloq; pudore timendi
Præcipites:fecere palam:ciuilia bella
Nõ bene barbaricis unq̃ commissa cateruis:
Vt primum sonipes trãsfixus pector aferro:
In caput effusi calcauit membra regentis
Oĩs eques cessit campis:glomerataq; pubes
In sua cõuersis præceps ruit agmina frænis
Perdidit inde modũ cædes:& nulla secuta ẽ
Pugna:sed hic iugulis:hic ferro bella gerũt̃:
Nec ualet hæc acies tantum ꝓsternere quãtũ
Inde perire potest:utinam pharsalia campis
Sufficiat cruor iste tuis:quẽ barbara fundunt
Pectora:non alio mutentur sanguine fontes.

Petitur:impletur.s.sagittis. Inde cadunt mortes:& ab aere sagittæ cadebãt:q mortem inferebant. Sceleris sed crimie nullo:per ironiam:qa tantũmodo cade bãt tela inter leuis armaturæ milites:nã tuti erãt barbari & armati:ut eorũ corpora uulnerari nõ possint: at uero Romãi tela gerẽtes nullo loco tecti erãt: ideo sagittis huiusmõi figebãt. Circa pila.i.circa Romanos. Ferro:ferratis telis. Noxq; sup cãpos:& densata tela noctem in cãpis induxerũt. Tũc Cæ.metuẽs: nũc dicit qũo cæsar arte usus fuerit:& milites quos iã ante ad id ꝑparatos habebat ex trãsuersa miserit i hostes. Frons sibi prima labaret.i.ne cornua labarẽt & mouerent̃:nã cornua sunt primæ frontes aciei:q̃ in modũ cornu struebant̃:& qa põpeiani extensis cornibus suis:iã cornua sua cæ.circũuenerãt:metuebat cæ. ne cornua sua ab hostibus circũdata i medio tenerẽt̃ ideo aciem ex totius exercitus robore ꝑparatã e regione misit q̃ facile dissipauit hostes. Obliqs.c.ex transuerso mittẽdas. Post si.ne uideri possent. Incursu .i.ob incursum. In latus belli.i.in latera hostiũ. Non motis cornibus:Quia cornua nõdũ circũuenta erãt: sed adhuc ĩtegra mãebãt. Immemores pugnæ.n.p.t. simulatq; illi ex trãsuerso uenerũt:Põpeiani milites: uidelicet barbari statĩ i fugã cõuersi sũt ut exẽplũ oib facerẽt:nõ posse ciuilia bella rc̃te huiusmõi gẽtibus cõmitti:neq;.n.ipi uolũt morte sua alterũ uictorẽ fieri.Nã sociorũ copiæ (ut Appi.iqt) ueluti certaminis huius spe ctatores qdã acierũ ordies formidie metuq; repleuerãt cũ sinistra Põ.acies hostibus ceder̃:& iã moueri impli carĩq; cœpisset ĩ fugã uersi nullo ordine clamar̃ cœpunt; supati sumus:deide tabernacula eorũ ac castra ueluti aliena iuadẽtes:diripiẽtesq; quocũq; licuit uarie dispgebãt̃. Immemores.p.qa statĩ fugere. Pudor̃:qa nõ pu duit eos timer̃ nec mori maluerũt q̃ fuger̃ At uero romãos puduit timer̃ & mori potius uoluerũt i eo quo cõ stiterãt loco q̃ fuger̃. Vt.p.so.ꝑseqt̃ dicere quomõ eqtibus uirisq; fusis:statĩ Põpeianorũ secuta est inumerabi lis cædes. Trãsfixus.p.qa i ipsa corpora equorũ tela mittebãt. Regẽtis ef.i.eqtis pni & ĩ caput labẽtis. Cessit cã.e cãpis discessit. Glomerataq; pubes:nã eqtes erãt ex nobilitate Romana. In sua cõuersis:qa cõuersi ab ho stibus i suã aciẽ ruebãt cæci. Præceps.i.in considerato cursu. Perdidit ide modũ cædes:pdere modũ nĩl aliud est:q̃ sine mensura & sine geri. Ac nulla secuta est pugna:nam pugna dicitur cum utrinque certatur:nunc ue ro pompeiani tantummodo cædebantur& Cæsarei milites occidebant eos. Hinc:a pompeio. Hinc:a Cæsa re. Nec ualet hæc acies:uix sufficere poterant Cæsariani milites ad cædem Pompeianorum ex quo significat innumerabilem eorum multitudinẽ fuisse. Prosternere:idest tantum occidere. Vt pharsalia:nunc impreca tur poeta deos:ut hac pugna barbari tantummodo pereant: & Ro.ciues superstites sint:qui rempublicã renouare possit:uel si diis placet:ut Ro.pereant: barbari saltem uiuant : qui postea facti ciues urbem Romam complere possint. Barba.p.f.idest effunditur a corporibus barbarorum. Non alio san.scilicet q̃ barbarorũ.

Hic numerus totos tibi ueſtiat oſſibus agros.
Aut ſi romano compleri ſanguine mauis:
Iſtis parce precor:uiuāt galatæq;:ſcyrique:
Cappadoces:galliq;:extremique:orbis iberi:
Armenii:cilicis:nam poſt ciuilia bella
Hic populus romanus erit:ſemel ortus ĩ oẽs
It timor:& ſatis datus eſt pro cæſare curſus.
Vẽtũ erat ad robur magni:mediaſq; cateruas
Q uot totos errore uago perfuderat agros.
Conſtitit hic bellũ:fortunaq; cæſaris hæſit
Non illic regum auxiliis collata iuuentus
Bella gerit ferrumq; manus mouere rogatæ
Ille locus fratres habuit:locus ille parentes
Hic furor:hic rabies:hic ſũt tua crimĩa cæſar:
Hanc fuge mens partẽ belli:tenebraſq; reliq;
Nullaq; tantorum diſcat me uate malorum
Q uam multum liceat bellis ciuilibus ætas.
Ah ꝑeãt potius lachrymæ:pereãtq; querelæ
Q uicquid in hac acie geſſiſti roma tacebo.
Hic ceſar rabies populi:ſtimuluſq; furoris
Ne qua parte ſui pereat ſcelus:agmine circũ
It uagus:atq; ignes animis flagrãtibus addit.
Inſpicit & gladios qui toti ſanguine madent:
Q ui niteant primo tantũ mucrone cruenti:
Q uæ preſſo tremat enſe mãus:qs lãguida te
Q uis cõtẽta ferat:qs præſtet bella iubẽti:la
Q uẽ pugnare iuuet: qs uultũ ciue perẽpto
Mutet obit latis proiecta cadauera campis:
Vulnera multorum totum fuſura cruorem

Hic numerus::ſcilicet externorum. Oſſibus:ſcilicet reſolutorum corporum. Iſtis:externis. Galatæ:populi (ut appianus refert) orientales galatæ cum deiotaro tetrarcha uenerant. Paphlagonibus ad auſtrum ſunt galatæ:quorum gentes tres ſunt:ut inquit Strabo:duæ Trogini & Toliſtobogia ducibus nominate. Tertia a gente quæ in celtica eſt Tectoſages:hanc regionem poſt multos errores & multas excurſiones:in loca attalicis regibus & bitynis ſubdita galatæ occupauerunt:donec eam quæ nunc galatia eſt:& gallogræcia dicitur ab illis non inuitis acceperunt. Cappadoces:populi qui cum ariarathe rege uenerãt teſte Appiano hic primus cappadocũ rex nomĩatus ẽ:ut refert Strabo cappadocia in duas partes a perſis diuiſa fuiſſe dr̃. Iberi orbis extremi: iberes ſunt iuxta colchon populi:ſed iberi.i. hiſpani ab ibero amne. Armeni:populi:inter taurũ & caucaſum mõtes poſiti. Cilices:populi aſiæ quos deuicit Pom.ꝗ piratæ fuerũt:& quos nũc turcos appellãt. Nã poſt ciuilia bella:iſti barbari uiuãt:ꝗa finitis ciuilibus bellis hi Ro.ciues facti urbẽ Ro.ciuilibus uiduatã ĩplebũt. Semel ortus ĩ oẽs: poſt ĩp̃catione poeta redit ad id qđ omiſerat: uidelicet ut pugnã deſcribat:poſtq̃ ĩqt timer̃ cœperũt Põpeiani:timor ille ꝑ oẽm aciẽ illoꝝ ꝑuagatus ẽ:& ad oẽs ꝑuenit:ut ſibi unuſqſq; fuga conſuleret. Fatis.i.fata ĩclinata ſunt ĩ fauorẽ Cæ.ut uictoriã obtineret. Ventũ erat ad robur:uenerãt inꝗt ad cohortẽ p̃toriam:ubi robur Põ. erat:ibi.n.conſtiterãt ſenatores circa ducẽ:& ibi pauliſꝑ:ꝗa robuſtiores erãr:ſubſtitit pugna Cæ.nec uictoria tã celeriter ſubſecuta eſt. Ad robur.i.ad robuſtiores Pom.milites. Mediaſq; cateruas:nã mediam aciem ualidis militibus firmar̃ ſolebãt:ubi etiã imꝑator exercitus locũ deligebat. Terrore uago.ſ.cũ diſperſi ſũt ab eꝗtibus. Cõſtitit hic bellũ:hic Cæ.aliquandiu retẽtus ẽ ab impetu tuo. Fortũa.ſ.proſpera. Hæſit: ſtetit nõ ꝓſecuta eſt Pom. Non illic:reddit rationẽ q̃ orbẽ uictoria Cæ.ſubſtitit:non.n.hic cõſtiterant barbari:ſed Romani & ſenatores ipſi ꝗ gladiis cominus pugnabãt aduerſus hoſtẽ. Illic.i.ĩ robore aciei. Regum auxiliis:nõ auxiliari milites a barbaroꝝ regibus miſſi gerũt bella illic. Que:ꝓ ſed. Mãus togatæ.i.togatoꝝ romãoꝝ. Mouer̃ ferꝝ.i.dimicuerũt. Fratres .i.Cæ.milites:ꝗa milites fratres romani ꝑtim cũ Cæ. ꝑtim cum Põ.dimicabãt. Hic furor:ubi fratres fratribus & filii parẽtibus bella miſcuerũt. Hic:ĩ hoc loco ſcelus tuũ fuit o Cæ.& tua cã fratres fratrũ ſanguine polluti ſũt:& filii parentũ. Hãc fuge mens.p.b.alloꝗtur ſeip̃m poeta.O mea mẽs inꝗt refuge hãc partem pugnæ deſcribere:neq;.n.p̃ nimia ĩpietate poſſum tãtũ nefas exprimer̃. Tenebriſq; relinq;.i.tacitã p̃termitte. Nulla ætas.ſ.poſterorũ. Liceat multũ:bene dixit liceat:nõ deceat:nã nõ oẽ qđ licet: decet: licebat fratri fratrẽ:patri filiũ:filio patrẽ uulnerar̃:Sed tamẽ nõ decebat. Ah ꝑeant potius lachrymæ.Quas auditores effunderẽt:nã ſi ego hãc crudelitatẽ nõ deſcribã:nulla cõmiſeratiõe legẽtes mouebũt̃. Quicꝗd i.h.a.i.qcꝗd ſceleris & ĩpietatis ꝑfeciſti. Hic Cæ.r.& ubi Cæ.uidit pauliſꝑ conſtitiſſe pugnã:nec ſuos ſicuti cœpant pergere incœpit ipſe circuire ſuos:& quacunq; parte uidebat timere militũ animos eos adhortabat̃: & ſi quẽ uidiſſet ſtrenue hoſtẽ occider̃:laudabat eũ:ſin autẽ ſegniter pugnare:uituperabat. Pereat ſe.i.ut a ſeip̃o ſcelus cõpleat̃.

Atq; ignes:incitatis ipſis ꝑ ſe aĩs addebat etiam ſtimulos. Ignes:irritamẽta. Qui niteant: primo aſpiciebat gladios ĩ manibus illorum & qui toti erãt ſanguine perfuſi illos laudabat:& qui mucrone tantum tĩcti erant hos increpabat. Quæ p̃ſſo tremat:nam alii trementibus manibus hoſtẽ feriebant.Alii aũt audacter & uehementius pugnã gerebãt: nam cũ ciuis ĩ ciuẽ:aut frater in fratrem:filius in patrem figeret telũ:pietate pectora concuſſa tremorem manibus ĩducebant:non enĩ tantũ nefas animi ſubſtinebant. Preſſo.ſ.in corpora ſuorũ.

Lãguida tela:prope e manibus cadentia. Contenta:directa tela. Iubenti:ſcilicet ipſi Cæſari: cum iuberet & hortaretur milites in hoſtem conſpiciebat quis nam imperio ſuo pareret:& quis etiam torperet. Quis uultum ciue perempto Mutet:quia cũ ciuis ciuem occidiſſet:deinde penitentia ductus:toto uultu pallore perfuſus:oſtẽdebat pœnitere. Obit:circuit. Vulnera multoꝝ.Nunc dicit oppoſitione manuũ Cæ.ip̃m cõpreſſiſſe ſanguinẽ multoꝝ:ut uiuerẽt tãtiſꝑ:quoad hoſtes uicerẽt:nã ſi totus cruor effũderet̃:uitã ducer̃ nõ poſſẽt.

Quacūque uagatur:Cæsarem nūc marti:nunc bellonæ comparat:non aliter Cæ.suos ad bellum incitabat q̄ mars siue bello nā incitare solet palladē ægiferā:hanc ēt deā belli uoluere poetæ. Sanguineū flagellū.i.cruētum:utpote belli īstrumentū. Bistonas:populos thraciæ qui bellicosi sunt:& ē actūs græcus:bistō bistonos. Sæuo uerbere.i.flagello. Currus.i.equos currui iunctos nā non currus: sed equi turbabanť uisa gorgone: cuius caput in ægide gestabatur:a pallade nam ægide clypeo utebatur pallas & Iuppiter:ideo ægis iouis siue palladis dicitur:quod pelle amaltheæ capræ tectus erat:nam αιξαιγοσ capram significat:nam sicut in fabulis legiť uim tanti terroris habebat caput medusæ ut siqs illud apte uidisset: statim ī saxū conuertebať. Nūc dicit quēadmodū bellona ægide territos pugnātes excitat ad pugnā:sic cæsar siquis ex suis cogitasset se in fugam uertere:ī pugnā cōuertebat. Aegide palladia.i.clypeo palladis ī quo caput medusæ gestabat.

Opposita premit ipse manu:quacūqꝫ uagať
Sanguineū ueluti quatiens bellona flagellū.
Bistonas aut mauors agitās:si uerbere sæuo
Palladia stimulet turbatos ægide currus
Nox igens scelerꝝ & cædes oriūtur:& instar
Immensæ uocis gemitus:& pondere lapsi
Pectoris arma sonāt:cōfractiqꝫ ensibus enses:
Ipse manu subigit gladios:ac tela ministrat:
Aduersosqꝫ iubet ferro contūdere uultus:
Promouet ipsa acies:impellit terga suorum:
Verbere cōuersæ cessantes excitat hastæ.
In plæbeū uetat ire manus:mōstratqꝫ senatū:
Scit cruor imperii qui sit:quæ uiscera regū:
Vnde petat romam:libertas ultima mundi
Quo steterit feriēda loco:permixta secūdo
Ordine nobilitas.uenerādaqꝫ corpora ferro
Vrgentur:cædūt lepidos:cæduntqꝫ metellos:
Coruinosqꝫ simul:torquataqꝫ nomina regū:
Sæpe duces:summosqꝫ hoīum te magne remoto.
Illic præbeia cōtectus casside uultus
Ignotusqꝫ hosti:quod ferrum brute tenebas?
O decus imperii:spes o suprema senatus
Extremum tanti generis per sæcula nomen:
Ne rue p medios nimium temerarius hostes:
Nec tibi fatales admoueris ante philippos:
Thessalia periture tua.nil proficis istic
Cæsaris intētus iugulo.nondum attigit arcē
Iuris:& humanū columē:quo cūcta reguntur

Nox igens scelerū.dicit ibi p̄mixtos fuisse uiros : ut nō facile discernereť utri Pōpeiani eēnt:utri cæsariāi. Nox.i.cæcitas & ignorātia scelerū. Instar gemitus: qa gemitus ita effundebāt:ut uoces imitarenť. Pondere lapsi pectoris:imitatus ē Homerū hoc loco:q describit cadentē uulnere:ut ipso cadente arma super eū resonēt. Confractiqꝫ ensibus enses:enses ensibus collisi resonabant. Ipse manu:& si forte Cæsar uidesset e manibus suorum cecidisse gladios: subministrabat eis:ne interea a pugna desisterent. Aduersosqꝫ iubet: licet multa finganť a poeta:tamen sequitur historiā: nam tangit id quod re uera fuit:uidelicet comantiū iuuenum uultus:pilis per galeas uulnerari iussit Cæsar:sed iuuenes qui erāt formæ studiosi:statim in fugam cōuersi sunt. Contūdere : cōfringere dissipare. Impellit terga suorū:si quem uidisset fugientē comp̄hensum uertebat in pugnā. Verbere conuersæ:si quem segnius pugnantem uidisset cuspidem manu capiens:extremitate hastæ eum pulsabat ut ad pugnā excitaret. Cessantes:segnius pugnātes. In plæbeum uetat ire manum:Nec uolebat plæbeos Romanos ferro inuadi:sed senatores atque patricios:ibi enim uictoriam consistere uidebat. Monstratque senatu.s. ut trucidet senatores:immo Cæsar (auctoř Appiāo) acies discurrere:& ad Romanorum cædē omnes tēperare iussit:solum ad sociorum māus afferre: uictis deīde propius admoniti ītrepidos maneř admonēt. Sit cruor imperii:Scit ipse quorum cruore effuso imperium sit cōsecuturus uidelicet nobilitate cæsa. Vnde:idest a quo cruore. Libertas ultima mūdi: & scit ī qua acie senatores constituti sunt:uidelicet in media: quibus cæsis libertas peribit. Libertas:idest senatores in quibus spes omnis libertatis posita erat. Permixta:scilicet impellente Cæsare. Secundo ordine:eq̄uestri:nam primus ordo senatorius est:secundus uero equestris:tertius plæbeus. Cædunt lepidos:nam ibi lepidi coruini:metelli:torquati Cæsi fuere. Metellos:qui de gente metellorum erant. Nomina torquata regum:idest principium romanorum:non q̄d reges fuerunt : nam torquatus fuit:qui occiso gallo torquem:quo spoliauit hostem collo suo imposuit:& a torque est appellatus torquatus:& gens omnis familiæ torquata. Duces:scilicet cedunt. Remoto:idest non uulnerato pompeio:qui perspecta militum suorum conuersione:mente collapsus:ab exercitu secesserat:& in tabernaculum delatus:aliquandiu sine uoce perstitit. Illic plæbeia:nam cum uideret iam brutus ad Cæsarē inclinatam esse uictoriam:cogitabat de occidendo Cæsare in acie:sed res non cessit. Quod ferrum.q.d.laudabile. O decus imperii:hoc dicit quia brutus non degenerauit a maioribus suis:qui exactis regibus:in libertatem patriam uendicarunt. Extremum tanti generis:quia ultimus fuit de genere brutorum qui romæ cōsulatum gereret:& principatum teneret. Nec tibi fatales:nec uelis in campis philippicis ante tempus mori:hoc dicit qa post occisū Cæ.cū Antonius suscepisset ultionē occisi Cæ.& Cæ.Octauius coniunctus esset Antonio: brutus & cassius cōparatis exercitibus p reipu.& libertate romana aduersus eū pugnarūt in cāpis philippicis ubi tādē uictis ptibus reipu.brutus occubuit. Fatales.p.i.fata q̄ te ī cāpis philippicis manēt. Nil.p.ist.cogitādo mortē cæsaris:sed res nō succedet. Nondū attigit arcē iuris:Cæ.nondū uenit ad summā potestatē dictaturæ. Humanū cul.i.humanū honorem:& ciuicam cōditionem. Quo:scilcet imperio cuncta premuntur.

Nobile letum:nam mors nobilis aut ignobilis dicitur:pro qualitate occidentis.nam turpe eſt ab ignauo occidi:ſicut decorum eſt a uiro forti. Et ut bruti procumbat uictima:nam ipſe priceps cõiurationis fuit: qua Cæſar poſtea in ſenatu.xxiii.uulneribus confoſſus eſt. Hic:ubi cæſi ſunt ſenatores. Domiti:pro domitii:ut urbem pataui pro patauii:ſynæreſis eſt. Quem clades fata:& quamuis bellicoſus eſſet:& magnanimus domitius:tamen ſemper aduerſa fortuna uſus fuit : quia captus a Cæſare uita donatus fuit. Fortuna ſuccubuit:nunquam Pompeius aduerſa fortuna oppreſſus eſt : quin comitem habuerit Domitiũ. Victus totiens : nam uictus fuit corphini & maſſiliæ : & a Cæſare uita donatus. Salua libertate:hoc illi inſtar felicitatis fuit:ut liber potius moreretur:q̃ ſeruus uiueret. Tunc mille uulnera:inter innumerabiles cæſos labitur. Secunda uenia:quia captus a Cæ.donatus ẽ uita:deinde ad Pom.ſe recipiẽs ĩ bello nõ ſecundam ueniam expectans pro libertate Romana mori uoluit. Cecidere hoc ĩ prælio ab utraq; parte(ut Appianus ĩqt)Italorum q̃dem(non enim ſociorũ copiæ ob multitudinẽ cõteptũq; annumerant̃)e Cæſaris primum exercitu turmarum ductores ad numerũ triginta:armati ducenti:ut alii ſcripſere mille ac ducẽti.Ex Pompeii uero partibus Senatores decẽ : quorũ e numero fuit.L.Domitius olim Cæ.in Gallia ſucceſſor deſtinatus.de quo nunc loquit̃ Lucanus.equeſtris uero ordinis ad q̃dragĩta ex illuſtrioribus.Ex reliquo autem exercitu qui rem ĩ maius extollunt: qñq; ſupra uiginti milia cecidiſſe aiunt.Cæterũ Aſinius pollio qui ſub Cæſar̃ militauit: In ea pugna ſex milia ex Pompeii ſolũ ĩteriiſſe ſcribit. Increpitans : uerbis ĩſultans. Domiti:uocatiui caſus: ẽ & media correpta. Deſeris arma:ſcilicet moriẽdo. Aſt illi ſuffecit: morior inquit & hoc ſolacium mecum porto quod ante moriar q̃ te uideã obtinuiſſe uictoriã:& ĩde Sperare licet te pœnas magno daturꝫ eẽ ſceleris huius & impietatis. Dubium:fati. Incerto:exitu belli. Cũ:ꝑ quamuis moriar. Non plura locutũ:hæc fatus erat: cũ ſtatim ſpiritus & uita e corpore exceſſit.Vir.ĩ æternam clauduntur lumina noctem. Preſſere:ideſt clauſere. Impendiſſe pudet lachrymas:q̃a ſpecialiter cœperat deſcribere mortem huius domitii:nũc dicit pudere ſe:cum clades ad uniuerſum prope terrarũ orbem pertineat.ſinglorum cædẽ deplorare. Singula fata:ſingulorum mortes. Quærere.i.ingrere diuerſorũ mortes:& qua q̃ſque morte occiſus fuerit.uidelicet.quod alius tranſfixus fuerit ferro:alius effuſa ſui ipſius ĩteſtina pedibus calcauerit:alius autẽ terrã ore momorderit:& multa ac uaria genera leti:quæ ĩ hac clade uidere licuit. Vulnus : ideſt telum.ſicut Virg. Illum ardens ĩ feſto uulnere pyrrhus inſequit̃. Ore q̃s aduerſo:quod ex aduerſo oris gladius fauces trãſfixerit:& moriens animam cum ſanguine emiſerit.

Demiſſo faucibus enſe.i.trãſfixo per fauces. Quis corruat ictu: ſcilicet uno ictu accepto lapſus. Quis ſteterit:pudet ſcribere:quis truncus abſciſſus adhuc ſtet. Pectore tela:ideſt in pectore tranſfixus ſit. Aut quos cãpis:nõnulli ẽt telis tranſfixi erãt:ut terræ figeret̃. Quis cruor emiſſus:& pudet dicer̃ cuius ſanguis ꝑ uẽas tãquã ꝑ fiſtulas exierit.fiſtula ꝓpe dr̃ canalis plũbeus:ꝑ quẽ unda lõge ĩ greſſa fert̃. Pectora.ſ.pudet ſcribere:q̃d frater abſcidat caput fratris:& abiiciat:ut deĩde poſſit caput fratris ſpoliar̃ armis:pietas enĩ nõ ſuſtiuiſſet:ſi faciẽ fratris uidiſſet.ut illũ armis ſpoliaret. Lõge.m.i.abiiciat ꝓcul. Ora.p.q.l.& cũ corpus paternũ filius laceret crederet nec illũ patrẽ eẽ : nec ille hũc filiũ. non.n.natura patit̃ ut filius patrem occidat. Spectãtibus ira:Vt q̃ uiderent ĩ hac clade tãtã irã nõ exiſtimarẽt ĩ pectore filii accidere poſſe:ut patrem laceraret:ideo pſæ cũ graues pœnas ꝑ leges ſanxiſſent:ĩter eos qui ingrati fuiſſent:nullã legẽ parricidii tulerũt.& cũ quærerent̃:quid ita impune uolebãt eẽ parricidiũ:reſpõderũt:naturã pati non poſſe:ut filius patrẽ occideret:ſed ſi occideret:diligentius ĩtuentes ĩuenirẽt:re uera illũ nõ fuiſſe filiũ.

Egreſſus meruit fatis tam nobile letum.
Viuat:& ut bruti procũbat uictima:regnet.
Hic patriæ perit oẽ decus:iacet agger̃ magno
Patricium campis nõ mixta plæbe cadauer.
Mors tamẽ eminuit clarorꝫ in ſtrage uirorũ
Pugnacis domiti:quẽ clades fata per omnes
Ducebant:nuſquam magni fortuna ſine illo
Succubuit:uictus totiens a cæſare ſalua
Libertate perit:tunc mille in uulnera lætus
Labitur:ac uenia gaudet caruiſſe ſecuda.
Viderat in craſſo uerſantẽ ſanguine mẽbra
Cæſar:& increpitans:iã magni cæſaris arma
Succẽſor domiti:ſine te iam bella geruntur.
Dixerat:aſt illi ſuffecit pectora pulſans
Spiritus in uocem:morientiaq; ora reſoluit.
Non te funeſta ſcelerum mercede potitum
Sed dubium fati cæſar:generoq; minorem
Aſpiciẽs:ſtygias magno duce liber ad ũbras:
Et ſecurus eo:te ſæuo marte ſubactum:
Pompeioq; graues pœnas nobiſq; daturum
Cum moriar:ſperare licet:non plura locutũ
Vita fugit:denſæq; oculos uertere tenebræ.
Impendiſſe pudet lachrymas in funere mũdi
Moribus innumeris ac ſingula fata frequẽtẽ
Quærere: letiferum ꝑ cuius uiſcera uulnus
Exierit:quis fuſa ſolo uitalia calcet.
Ore quis aduerſo demiſſo faucibus enſe
Expulerit moriens animã:quis corruat ictu.
Quis ſteterit dũ mẽbra cadũt:q̃s pector̃ tela
Tranſmittãt:aut quos campis affixerit haſta.
Quis cruor emiſſus perruperit aera uenis.
Inq; hoſtis cadat arma ſui:q̃s pectora fratris
Cædat:& ut notum poſſit ſpoliare cadauer:
Abſciſſum longe mittat caput:ora parentis

Nimia ira: Qua occidit patrem. Mors nulla querela:& ut summatim dicā nulla mors meretur propriis lachrymis deplorari:& si quis hoc facere uellet nimium temporis consumeretur. Sua:propria ergo omnes uniuersaliter deplorabimus. Non istas habuit: ostendit quare non liceat singulos deplorare.quod uidelicet hæc clades multo maior fuit:quam cæteræ omnes quas scriptores memoriæ posteris tradiderunt. Hic: in hac clade. Illic:ī aliis cladibus:ut in clade Alliensi:Cannensi & Ticini:& in aliis cladibus romanorum. Per fata uirorum:nam apud ticinum lacum uigintiquinque milia Romanorum:& in clade Cannensi quinquagīta milia cæsa sunt.ad Alliam fluuium fusus ē uniuersus romanorum exercitus.

Quis laceret:nimiaq; probet spectātibus ira
Quē iugulat nō eē patrē:mors nulla querela
Digna sua ē:nullosq; hoīum lugerē uacamus.
Non istas habuit pugnæ pharsalia partes
Quas aliæ clades:illic pre fata uirorum:
Per populos hic roma perit:quod militis illic
Mors hic gētis erat:sanguis ibi fluxit achæus:
Ponticus:assyrius:cunctos hærere cruores
Romanus campisq; uetat consistere torens.
Maius ab hac acie q̃ quod sua sæcula ferrent:
Vulnus habent populi:plus ē q̃ uita salusque
Quod perit:ī totū mūdi prosternimur æuū:
Vincitur his gladiis omnis quæ seruiat ætas.
Proxima qd soboles:aut qd meruere nepotes
In regnū nasci? pauidi num gessimus arma?
Teximus aut iugulos? alieni pœna timoris
In nostra ceruice sedet:post prælia natis
Si dominū fortuna dabas:& bella dedisses.
Iam magnus transisse deos:romanaq; fata
Senserat infelix:tota uix clade coactus
Fortunam damnare suam:stetit aggere cāpi
Eminus:unde omnes sparsas p thessala rura
Aspiceret clades quæ bello obstāte latebant.
Tot telis sua fata peti:tot corpora fusa:
Ac se tam multo pereuntem sanguine uidit.
Nec sicut mos ē miseris trahere omnia secū
Mersa uiuat:gentesq; suæ miscere ruinæ.
Vt latiæ post se uiuat pars maxima turbæ:
Sustinuit dignos & iam nunc credere uotis
Cælicolas:uoluitque sui solatia casus.
Parcite ait superi cunctas prosternere gētes:
Stāte potest mūdo:romaq; supstite magnus

Per populos: quia in hac clade pharsaliæ non uiri romani:sed populi & nationes occisi fuerunt. Gentis:non militis romanī:sed nationum. Sanguis:idest nationis mors. Achæus: idest græcus in europa. Ponticus:pontus est cappadociæ pars euxinum uersus:ut refert Strabo. Assyrius:in assyria Babylon est:Palestina:& Pœnicia. Cunctos hærere cruores:& quanquam aliorum populorum multi occisi fuerint:tamen romanorum plures occisi fuerunt.nam Romanorum sanguis fluens in torrentis modum:aliorum cæsorum cruorem in loco sistere non permittebat:& ostendit plures Romanos ciues cecidisse:q̃ aliorum populorum. Maius ab hac acie:non solum inquit hæc clades ad præsentes pertinet:sed etiam ad posteros. Sua:idest præsentium sæcula. Plus est:aliis cladibus multi periere.in hac periit libertas romanorum. In totum modi prosternimur : quia semper seruiemus. Omnis ætas: præsentium & posterorum. Proxima quid soboles:nunc conqueritur : quod posteri nulla ipsorum culpa ī seruitute nascantur:neque enim ipsi aut ignauia:aut metu aliquo in seruitute ponuntur:sed culpa maiorum suorū. Proxima soboles:paulopost uētura.proximū dicit̄ uel paulopost p̄teritū uel paulopost futurū. In regnū.i.nasci ī seruitutē. Pauidi : ostēdit nulla ipsorum culpa contigisse hoc. Num gessimus arma.i. nunquid fortasse nos imbecillitate & metu quodam seruimus? quasi dicat non. Teximus aut iugulos:scilicet armis:& auertimus eos a Dominis:q nos in seruitute subegerit. Alieni:scilicet maiorum nostrorū. Post p̄lia natis: si uolebas o fortuna ut nos seruiremus post hæc bella ciuilia : saltē dedisses nobis bella:ut si uicti fuissemus:seruiremus.At uero cū nemo nos uicerit:fecisti eē seruos. Iā magnus trāsiisse deos:post deplorationē libertatis: Lu.exitū describit huius pugnæ. Deos.s.ppitios sēserat trāsisse ad Cæ. Infelix uix tota clade coactus:uictus erat nec tamē id sibi psuaderē poterat:sic eni facerē solēt q semp secūda fortūa usi fuerūt:ut si qd aduersi cōtigerit uix crederē possint. Tota clade:cū iā ppe exercitū amisisset. Aggere:eminentia campi:ut circum circa diligenter omnia circumspiceret. Vnde:a quo campo. Omnes clades:idest oēs qui cæsi erāt. Obstante: idest pugnantibus oppositis uidere non poterat cæsorum corpora:sed tantummodo cumulum. Fata : idest mortem suam. Multo : idest multorum sanguine:nam sicut mos est pars maior cum aduersa fortuna in se sæuierit:uellet eandem fortunam omnibus esse:quam ipse sentit:sed non ita pompeius. Nam salute potius ciuium Romanorum constituit discedere:ut iam se a pugnando Cæsar abstineret:& superstitibus parceret: immo suppliciter deos rogauit:ut superstites reliquias exercitus seruarent incolumes:& si Diis placeret:ut ipse cum omni sua stirpe potius periret. Miscere:idest confundere ut omnia una secum inuoluat ruina. Vt latiæ post se:nam pompeius quamuis tantam cladem accepisset a diis:tamen non distitit quin oraret illos: ut seruarent eos superstites qui supererant. Post se:scilicet uictum. Dignos uotis:tunc enim dii uotis digni sunt cum exaudiunt. Et iam nunc:scilicet accepta tanta clade. Solatia sui casus:idest reliquiæ ut exercitus superessent ne ad internetionem usque occiderentur. Parcite ait superi:scilicet gentibus & nationibus orbis terrarum:& si me mori uultis nolite omnia prosternere:nā mori possum Roma incolumi. Stante.i.durāte.

Si plura iu.i.si non estis cõtenti morte mea:paratus sum & cõiugẽ:& liberos meos & stirpẽ omnẽ in exitiũ ducere:dũmodo cæteris parcatis. Tot pi.i.signa dedimus. Fatis.i.fortunæ. Meosqꝫ:uxorẽ & liberos. Orbe re.i.liberato.a clade. Exiguæ cl.q̃si dicat sumus ĩgens clades:qđ si plus ẽt haberemus illud ꝓ salute oĩum expõeremus. Arma.i.armatos. Signa:uexilla & mãipulos. Et ꝛuocat:& cũ uideret oẽs paratos ĩ tantá mortem ruere potius q̃ cedeř hostibus:rogauit:ut uiuere uellẽt: neqꝫ se tãti esse:ut morerentur oẽs. Nec deerat.r. in enses:quia occurrebat illud:cur non se occidebat pompeius:potius q̃ in discrimen seruitutis uenire non defuit:inqt:magnanimitas pompeio:ut sibi ipsi mortẽ inferret.sed metuebat ne si id ageret:nemo deinde uiuere uellet.nõ igiť causa sui:sed suoꝝ se ĩterimere uoluit. Robur:magnanimitas. Ire ĩ en.i.moriturũ ruere ĩ hostes. Iuguloqꝫ pati uel pectore:ut se iugularet uel pectus trãsfigeret. Sed ti.ne causa sua deniqꝫ milites oẽs in mortẽ ruerent. Supraqꝫ.d.i.supra iacẽtis ducis. Aut uu.alia causa fuit.uidelicet ne hac lætitia Cæ.afficeret:ut corpus suũ occisum oculis Cæ.obiiceret. Subducere.i.remoueř corpus suum occisum ab oculis Cæ. Neqcquã infelix:qa ubicunqꝫ occubuerit Pom.Cæ.ipsum occisum uidebit:dummodo uidere uoluerit:sicut caput eius obtruncatum a Rege Ptolemæo uidit. Sed tu quoqꝫ coniunx:alia causa accessit cur fugeret:uidelicet ut uideret Corneliã uxorẽ. Vultus tui:quos tantũ amabat.s.fuerũt causa fugæ. Fatisqꝫ ne.i.a fatis.fata noluerũt:ut absente Cornelia Põ. moreretť. Tũ:postquã ĩde cõstituit discedere. Cõcitus.i.calcaribus stimulatis.ut ĩ aliquas regiones se reciperet. Nõ.t.te.p.magnanimitatem Pom. ostendit poeta. Ingentesqꝫ animos:ꝙ sicut ĩ rebus secũdis:ita ẽt ĩ aduersis cõstanti animo semꝑ fuerat. Extrema ĩ fata:cõtra ultima ꝑicula:& euẽtũ fortunæ. Nõ.g.dolorẽ ꝑ se nõ ferebat Pom.sed ita ut nihil a maistate sua indignum faceret. Qualẽ:idest talis uultus illi erat: qualis conueniebat in pernitie reipu. Non impare: dissimili. Emathiam:idest cladem emathiæ. Nec te uidere superbum:quotienscunque rem bello prospere gessisti non elatus es: nec in aduersis ostendis animi tui imbecillitatem. Infida fortuna:quia nũquam fidẽ seruat:sed quos antea placido uultu souerit : eos deinde deserit. Per tres triumphos: quia triumphauit de Miridate:de Sicilia:de Hispania. Iam ponderẽ fati:nunc consolati pompeium:ipsum cladem sane ĩgentem accepisse:sed tamen hac clade magno rerum pondere:ac solicitudine liberatum esse. Securus:sine cura. Pondere fati:idest deposito pondere. imperii: quod in fortuna consistit. Nunc tempora læta:idest nunc tibi licet reminisci lætorum temporum. Spes nunquam : iam enim sperare desinis. Quid fueris: nam ex aduersis læta melius cognoscunť. Testař: id est fac deos testes. Nullum qui perstet in armis : nã si quis in bello perseuerare uoluerit:illũ crede nõ tua causa mori:sed spõte sua. Perstet:ꝑseueret. Ceu fle. af.queẽadmodũ mũda fuit ubi.Cn.Pom. magni Põ. filius bellũ gessit ĩ Hispania cõtra Cæ.sicut & Alexandria ubi Cæ.bellũ gessit cõtra Ptõlæmeũ:sicut Africa ubi bellũ gessit Cato ꝛgi iubæ cõiũctus aduersus Cæ.hæc bella nõ fuerũt causa ut tuũ nomẽ defendereť.Ordo ẽ.Sic pars maxĩa thessalicæ turbæ. Post te.i.fortunã tuã.

Ceu:queẽadmodũ pugnatũ ẽ ĩ Africa ad mumdã:ĩ Alexãdria:ĩ Aegypto nõ pugnarũt te iubente:ita ẽt nunc post hanc cladẽ ĩ thessalia:nõ tibi:sed sibi ipsis dimicauerũt:nõ enĩ auctor fuisti harũ cædiũ:qđ tibi magnam cõsolationẽ afferre potest. Veluti:a simili quemadmodum inqt oecanus etiam si omnes fluui auerterunt nõ tamen decrescere:eodem modo si uos discesseritis : nec mea fortuna minuetur:se comparat mari oceano: ipsos uero fluuiis. Subducere: remouere fontes. An uos momenta:nunquid creditis me dum mecum militastis sustinuisse aliq̃ inclinationem uictoriæ meæ?nam non uos uictoriæ causa fuistis:sed ego fui causa ut uos uinceretis.persistit in similitudine.quemadmodum oceanus ẽ origo fluuiorũ.ita a me uictoria ꝑfecta ẽ.

Esse miser:si plura iuuãt mea uulnera:cõiunx
Est mihi:sũt nati:dedimus tot pignora fatis.
Ciuili ne parum est bello:si meque meosque
Obruet:exiguæ clades sumus orbe remoto?
Oĩa quid laceras?qđ ꝑdere cuncta laboras?
Iam nihil est fortuna meum:sic fatť.& arma
Signaqꝫ & afflictas omni tam parte cateruas
Circuit:& reuocat matura in fata ruentes:
Seqꝫ negat tãti:nec deerat robur in enses
Ire duci:iuguloqꝫ pati:uel pectore letum.
Sed timuit strato miles ne corpore magni:
Nõ fugeret:supraqꝫ ducẽ procũberet orbis:
Cæsaris aut oculis uoluit subducere mortem:
Nec qcquã ĩfelix socero spectař uolẽti
Præstãdũ ẽ ubicũqꝫ caput:sed tu quoqꝫ cõiũx
Causa fugæ:uultusqꝫ tui:satisqꝫ negatum
Te præsẽte mori:tũc magnum cõcitus aufert
Abello sonipes:non tergo tela pauentem:
Ingentesqꝫ animos extrema in fata ferentẽ:
Non gemitus:nõ fletus erat:saluaqꝫ uerẽdus
Maiestate dolor:qualem te magne decebat
Romanis præstare malis:non impare uultu
Aspicis æmathiã:nec te uidere superbum
Prosꝑa bollorũ:nec fractũ aduersa uidebũt.
Quamqꝫ fuit læto per tres infida triumphos
Tã misero fortuna minor:iam pondere fati
Deposito securus abis:nunc tempora læta
Respexisse uacat:spes nunq̃ implẽda recessit
Quid fueris nunc scire licet:fuge prælia dira
Ac testare deos:nullum qui prestet in armis
Iã tibi magne mori:cũ flebilis aphrica damnis
Damnum posse fugæ?ueluti si cũcta minẽť
Flumina quos miscẽt pelago subduceř fõtes:

Nunq̄ ſic cura deorum: qd creditis deos curare huiuſmodi homíes: ſed curæ diis ſunt tantū̄modo principes. Premit: ſubmittit. Morti ſalutiq̃: nullā̄ habēt curā̄ dii uiuatis ne: an moriamini. Vacent. i. uacua ſint & intenta. Humanum pau. ge. i. uiuit ad iperium paucorū̄: quando dii curā̄t: niſi prīcipes: ſeqtur ut multi uiuā̄t ad iperium paucorū̄: & rationem ſuam confirmat. Orbis iberi: nū̄c probat exēplo id ita eſſe ꝙ dii tantū̄modo magna curā̄t: & ideo humanū̄ genus arbitrio paucorū̄ uiuit: unū̄ enī ex reliquo ſeqtur: quia dii principiū̄ ſolū̄ modo curam habeut: a principibus igitur reliqui pendent: dicit autem cum me ſequimini uictores eſtis: ꝙ ſi

Nō magis ablatis unquā̄ decreſceret æquor
Quā̄ nū̄c creſcit aqs: ā̄nos momēta pulſatis
Vlla dediſſe mihi: nunquam ſic cura deorū̄
Se premit: ueſtræ morti: ueſtræq̃ ſaluti
Fata uacēt: proceꝝ motus hæc cū̄cta ſequū̄t:
Humanum paucis uiuit genus orbis iberi
Horror: & arctoi noſtro ſub nomine miles:
Pompeio certe fugeres duce. fortis i armis
Cæſareis labienus erat: nunc tranſfuga uilis
Cū̄ duce prælato terras atq̃ æquora luſtrat:
Nec melior mihi ueſtra fides: ſi bella nec ho-
Nec duce me geritis: qſqs mea ſigna reliqt: iſte
Nec pompeianis tradit ſua patribus arma:
Hic nunq̄ uult eſſe meus: ſunt iſta profecto
Curæ caſtra deis: qui me committere tantis
Non niſi mutato uoluerunt milite bellis.
Heu quā̄tū̄ fortuna humeris iā̄ pōdere feſſis
Amolitur onus: ſperantes omnia dextras
Exarmare datur: quibus hic nō ſufficit orbis:
Iā̄ certe mihi bella geram. diſcedite caſtris.
Tradite ueſtra uiris ignaui ſigna quirites.
At paucos quibus hæc rabies auctoribus arſit
Nō cæſar: ſed pœna tenet: procumbite tetra
Inſidumq̃ caput feriendaq̃ tendite colla:
Et tu quo ſolo ſtabunt iam robore caſtra
Tyro rudis: ſupecta pœnas: & diſce ferire
Diſce mori: tremuit ſæua ſub uoce minantis
Vulgus iners: unū̄q̃ caput iā̄ magna iuuē̄tus
Priuatum factura timet: uelut enſibus ipſis
Imperet: inuito moturus milite ferrum.
Ipſe pauet ne tela ſibi dextræq̃ negentur
Ad ſcelus hoc cæſar uicit patientia ſæui
Spē̄ ducis: & iugulos non tamē̄ preſtitit enſes
Nil magis aſſuetas ſceleri q̄ perdere mentes.

pom. ſequeremini fugeretis ſicut ille fugit. Iberi: hiſpani. Fortis i armis: & ne forte me oſtē̄tare credatis: exemplū̄ capite a Labieno: q ubi me ſecutus ē̄ ſemp uictor fuit: mutato uero duce uictus ē̄: hic labiē̄us Legatus erat Cæ. & ſolus ad Pom. trā̄ſit: & hoc legato Cæ. Galliā̄ uicerat: & ut refert Plutarchus: Labiē̄us a Cæ. miſſus Tugurinos Galliæ populos penes Arari fluuium profligatos attriuit: & iterempto Pom. cui adheſerat: ſecutus ē̄ in Libyā̄ Scipionē̄ & Catonem: dū̄ Cæ. militibus occureret equo ꝑ ilia cō̄fuſo humi deiectus ē̄: auctore Appiano. Nū̄c tranſfuga: ꝑ totum orbem fugit cū̄ duce quem mihi ꝓpoſuit. Nec melior mihi .u. f. tranſit ad cō̄futationē̄: qa illi dixerā̄t Cæ. ſibi ducē̄ fuiſſe i Germania: nunc uero cū̄ priuatus redierit nō ducem ſed ſotiū̄ eſſe: ſed quod iquit Cæ. dicitis uelle neutrū̄ ſequi: nō ideo fides ueſtra probat̄: nā̄ quicū̄que diſcedit e caſtris meis & nō tranſit i caſtra Pom. hic oſtendit animum ſuum alienū̄ a me: quia ſequē̄do neutrū̄ oſtē̄ditis meos eſſe nolle: quia nec uincē̄tes mecū̄ ꝓmio: nec cū̄ Pom. uicti uenia mei eē̄ recuſatis: ergo ſequit̄ qđ nec mei eſtis ꝓmio: nec beneficio ueniæ. Eſſe meus: uincens mecū̄ ꝓmio: uel ut uictus cū̄ Pom. ueniam poſtulet. Sunt iſta profecto: nū̄c oſtē̄dit ex eo curam ſui habuiſſe deos. ꝙ uoluerit milites iſidos a caſtris ſuis diſcedere. Oratorie: qđ illi in detrimentū̄ Cæ. dixerunt ipſe diem i ſuam utilitatem conuertit. Vos dicitis me tū̄ demum mea fata cognoſcer̄ cum a me diſceſſeritis: recte dicitis: quia cognoui mihi deos propicios: & mihi milites infidos: propterea me liberarunt acri onere. Mutato milite: ne ipſius ꝑfidia mihi noceret. Heu quantū̄: exonerarunt me dii magno onere: quia ſpes ueſtras ꝓmium nullū̄ quā̄tumlibet magnum impelere potuiſſet. Amolitur: remouet. Non ſufficit orbis: quia quanto maiora ꝓmia caperent: tanto maiora ſibi deberi exiſtimabant.

Mihi bella gerā̄. i. ad utilitatē̄ meā̄: nec uobis obligatus ero. Viris: fortibus. At pa. poſt cō̄futationē̄ ſuorum: nū̄c exequit̄ ſententiā̄ ſuā̄: ut ſecuri ꝑcuterē̄t pauci huius ſeditiōis auctores: his dictis ſimul ē̄t ipletis: oēs terrore ꝑcluſi obedienter paruerunt impio Cæ.

Paucorū̄: qui nō amore meo timent: ſed metu pœnæ: ergo dabunt pœnas. Non cæſar. i. amor Cæſar.

Sed pœna. i. pœnæ metus. Procumbite terræ: ut caput detruncentur. Tendite: δεικτικῶς. Specta. p. o tyro horum exemplo diſce fidelis eſſe. Diſce mo. ſi aliquid perpetraueris. Tremuit ſæua ſub uoce: nū̄c milites Cæſaris repræhendit Lucanus: tantum multitudinem iuuenum timuiſſe: unum hominem: cum facile illum tolere poſſent: & nec recuſarū̄t: ſed imperio illius paruerū̄t: ut iuiti illos occiderē̄t quoꝝ auctoritate ſeditio orta fuerat. Priuatū̄. i. q ſine impio eſſet: nam ſi diſceſſiſſē̄t nō habuiſſet quibus imperaret. Enſibus ipis iperet: ut uidelicet ipi milites: niſi imperio Cæſaris enſes mouere non poſſint. Ipſe pauet: at ipſe Cæſar metuebat id quod milites parati erant exequi: ne illi recuſarent: occidere huius ſeditionis auctores. Scelus: ad puniendum ſeditioſos. Vicit patientia: patientiores fuere milites q̄ Cæſar ſperabat. Iugulos non tantum: qa dixerat ferienda tendite colla illi exhibuere colla: & iugulum interficientibus ſe. Timet mentes: militum ſuorum: licet ſimularet non magnificare milites ueteranos: tamē̄ nihil erat ꝙ magis timeret: ſciebat enī illos aſſuetos militiæ: & non facile inuē̄iri poſſe tales.

Atq; perire timet.tam diri fœderis ictu
Parta quies: pœnaq; redit placata iuuentus.
Brundusiũ decimis iubet hãc attigere castris:
Et cũctas reuocare rates:quas auius hydrus
Antiquusq; bares:secretaque littora leucæ.
Quas recipit salapina palus:& subdita sipus
Mõtibus:ausoniã qua torquẽs frugifer oram
Dalmatico boreæ:calabroq; obnoxius austro
Appulus adriacas exit garganus in undas.
Ipse petit trepidã:tutus sine milite romam.
Iam doctã seruire togæ:populoq; precanti
Scilicet indulgẽs summũ dictator honorem
Contigit:& lætos fecit se consule fastos.
Nanq; omnes uoces p quas iã tempore tanto
Mẽtimur dominis:hæc primũ repperit ætas.
Qua tibi nec ferri ius ullum cæsar abesset:

Tam diri fœderis:sed cum paucos seditionis auctores cecidisset:ita animos militum confirmauit ut nunq̃ antea fuerint obsequentiores. Diri fœderis:per execrationem:nam porca immolari solebat & cædi:cũ fœdera iungeretur:nunc uero milites cæsi sunt.Virgilius illud Expressit. & cæsi iungebant fœdera porca. Parta quies:nam metu pœnæ placatus est miles. Redit:in fidem Imperatoris. Brundusium decimis:nunc Lucanus prosequitur quomodo Cæsar sumpta de paucis pœna constituit : utquod reliquum belli superaret prosequeretur:primum igitur brundusium iussit ire milites:& reuocare rates omnes quæ brundusium uenerant:& loca nominant ubi classis cæsaris constiterat. Hanc:scilicet iuuẽtutem:quæ sedata seditiõe obseqũetissima facta erat. Decimis castris.i.decimo die:nam sic dies nomiant̃ i re militari:q; singulis diebus castramentari solebãt antiq:& quocũq; iter facerẽt:ubi nox eos depræhẽdisset:ibi castra põebãt:ideo quotiẽs legimus secũdis uel tertiis uel quartis castris significat secũdũ uel tertiũ uel quartũ diẽ. Hydrus: hydrus urbecula est Apuliæ:ex qua ad luceam (ea enĩ urbs non grandis est) stad.cl.ad brũdusium uero.xl. stad.sunt.auctore Strabone li.v.dicitur & Hydrons.

Bares:bares uel ut nunc uocant baretum:urbs exigua:iacet ĩ Salentiorũ finibus ad quã pedestri magis quã maritio itinere a Tarẽto facile puenitur:e Tarẽto ad brundusium nauigationis circuitio est.potest legi etiam Taras.i.Tarentum:nam taras neptuni filius condidit tarentum & a se appellauit:qd deĩde phalãtus lecedæmõius cum ptheniatis.occupatum ampliauit.Antiquus ergo taras.i.uetustum tarentũ: ĩ cuius portu habuit naues cæsar.Nã conditores p suis urbibus poni usitatũ ẽ. Salapia palus: q̃ est a salapina ciuitate amof pœni Hãnibalis iclyta:hæc Apuliæ pria fuit.quæ ad Hannibalem defecerat:& ab hac ciuitate palus dicta est. Sipus:Apuliæ ciuitas:credit̃ Diomedis fuisse ædificiũ:dicitur alio noĩe sipons uel sipontum distat a Salapia stad.c.&.l.Græci uero eam sepiuntem nuncupant:ab eiectis e fluctu sepiis ut li.vi.a Strabone refertur. Subdita montibus:quia sita in campis & in plano esset. Garganus frugifer.i.fertilis mons est Apuliæ fucundissimus ad stad.ccc. protenditur in pelagus (ut inquit Strabo). Torquet ausoniam oram : quia in angustum orbem uoluitur:& ibi iuxta adriacum mare linguam facit.ubi situm est brundusium. Dalmatico boreæ obnoxius:Boreæ qui a sptentrione in Dalmatiam perflat:& obnoxius calabro austro.quia a septentrione boream:a meridie austrum habet. Exit in undas:cum ambitu adriatici:nam ibi linguam facit: ubi situ ẽ brundusiũ:p hæc loca classis Cæ.trãsitura erat. Ipse petit:historia hoc habet:deuictis Petreio & Afranio & cõpositis prouinciæ rebus:Cæ.primũ uenit in Tetaconẽ:& eo legiones undiq; ad Cæsarẽ cõuenerũt: qbus: expeditis:redit Massiliã quæ iam deuicta erat(ut supra dictũ est)impositoq; duaꝝ legionum præsidio reliquas copias in Italiam misit:ipse uero audita lege lata de dictatura a.M.Lepido prætore factum se esse dictatorem Romã pficiscitur:& ipso dictatore habente comitia creati sunt cõsules:prior ipse dictator.deĩde.P. Seruilius collega. Tutus:sine milite:qa iã nullus erat ĩ Italia exercitus quẽ metueret : ĩmo oĩa Impio Cæ.ĩ Italia parebãt. Iã doctã seruire togæ:tranqllitati:nã ex quo Pom.discesserat:oĩa Cæ.occupauerat:ideo quasi oblita erat libertatis:& nemo audebat resistere cæsari. Dictator cæ.q ãte a.M.Lepido lege lata dictator dictus erat.

Summum honorem.i.consulatum:quia ex dictatore consul factus est Cæsar. Appianus autem dicit q; Cæsar seditione apud placentiam sedata Romam reuersus est:trepidante adhuc populo:neq; senatu aut consule illum eligente:seipsum dictatorem nominauit:uerum siue ut inuidiam dilueret:siue q; magistratu minime indigeret:per undecim solum dies illi præfuit:se consulem ĩ futurum designauit.P.quoq; Seruilium.Isauricũ collegam sibi assumpsit.M.Lepidum ĩ iberia.In Sicilia Aulum Albinum.In Sardinia Sextũ Perduceũ delegauit:Galliæ nuper adeptæ decimum Brutum præsidere iussit. Deniq; ciuilibus confectis omnibus Romam regressus Cæsar:Appellatus est pater patriæ & dictator in omnem uitam electus consulque ad decennium corpus eius sacrum & intemeratum habitum.Suetonius uero dicit continuum consulatum recepisse perpetuam dictaturam præfecturamque morum:insuper prænomem Imperatoris cognomẽ patris patriæ:statuam inter reges eminentiorem locum in Orchestra:& alia ampliora etiam humano fastigio decerni sibi passus est: sedem auream in curia:templa & aras & simulacra iuxta deos. Indulgens populo: quia Cæsar quasi simulabat se nolle accipere consulatum. Præcanti:quia populus precabatur consulatum sibi ut sumeret.

Indulgẽs.i. faciẽs hãc gratiã populo. Lætos fastos:fasti liberi erãt:ĩ qbus magistratus oẽs scribebant̃:pcipue cõsulũ. Nã q̃ oẽs uoces:hoc tẽpus quo Cæ.cõsulatũ accepit fuit pricipiũ:ut falsis nominibus Impatores Ro. appellarẽt̃:cũ r̃ges sint:immo uero tyrãni appellãdi nõ cõsules:nõ ptores:nõ ipatores:cũ leuis eẽ uideat̃ tamẽ grauis atq; molestar̃ ẽ:ipi enĩ tyrãni oĩa libidĩe sua faciebãt:tũc primũ iqt huiusmõi noĩa iuẽta sũt qbus dominos atq; tyrãnos falso appellamus. Quia sibi.ue.quia ĩperatoriæ dignitati miscuit cõsulatũ:& oẽs dignitates.

Gladiis:armis quæ propria sunt imperatorum:nam imperatores proprie dicuntur qui exercitibus præsunt:quanquam corrupto uocabulo dicantur:qui terrarum orbi imperet. Reperit ætas:ex eo tempore primum inceperunt appellari domini. Ferri:militum qui sunt arma imperatorum. Ausonias secures.i.consularem dignitatem q̃ pacifica esse solet. Gladiis.i.armis militum:quæ sub imperatore constituuntur. Addidit & fasces aquilis:militaribus insignibus addidit fasces quæ sunt consularia insignia. Nomen ina. quia non legitime factus erat imperator qui non secundũ leges factus erat consul imperii. Digna nota.s.consulatus:notam temporum Cæsa.consulatum appellat.i.maculã & infamiam. Nam quo melius consule: talem enim tunc consulem populus romanus accepit: ut exercitum simul cum libertate amitteret. Pharsalicus annus:quo in pharsalia pugna ciuilis gesta est & simul cum exercitu Romano libertas periit. Notus erat:dignus consulatu Cæsar erat quo consule tãta clades ingrueret. Fingit solennia: incipit ostendere quomodo non secundum leges factus erat cõsul. Solennia:idest comitia solenniter indicta. Suffragia:uidelicet equitum & senatorum. Decantatque tribus:idest per præconem iubet citari tribus : nam præcones decantare uidebãtur:cum nominatim tribus citabant. Vana:quia populus ĩfrequẽs erat. Vrna:in urnam enim coniiciebantur sortes triginta quinque tribuum: & permixtis in urnam sortibus:deinde singulæ excipiebantur: & cuius prima sors educeretur:illa primum citabatur. Cælum seruare.i.aues & signa cæli:non licet inquit auspicium capere:quia mos erat romanorum:ut nec publice nec priuate qcquam facerent nisi prius captis auspiciis. Ergo non licet capere auspicium:quia nulli erant augures. Augure surdo:quia etiam si augur aliquis esset dissimulabat se audire tonitrum aduersa significantem: & q̃uis aduersæ aues essent iurabat tamen bonas aues apparuisse: quæ consulem Cæsarem admitterent. Lætæ:felices. Bubone sinistro:mala significante siue uolatu: siue cantu augurium dabat:namque (ut ait Plinius) Bubo funebris:& maxime abominatus publicis præcipue auspiciis. Inde perit.p.& ex eo tempore perire cœpit consulatus. Inde:ex eo ꝙ contra leges occupasset magistratum Cæsar. Iuris inops: potestatis cum cæsar omnia foret. Nomine tempus:qa tempus denominabatur a consulibus. Nomine: ut in fastis scripti consules tempora denotent. Mẽstruus consul.i.qui uno mense tantum duraret:quia extremo anni mense creabatur. Nec non iliacæ:dicit populum fecisse latiali Ioui sacra:tamen si nõ mereretur:& reddit cãm quia ꝓmisserat ut latium subigeretur a Cæsare:hæc sacrificia latialia dicebant:eo quod ex oĩ latio ad hæc sacra conueniebant. Solẽ sa.i.latinas. Numẽ iliacæ albæ:latialis Iuppiter:ideo latialis dicitur qa p̄sit albæ quam primus condidit Ascanius Aeneæ & lauinæ filius ubi latialis Iouis in medio templum condidit:ubi latinæ solẽnia sacra Ioui instituta sunt. Latiæ feriæ (ut refert Varro) a latinis populis dictæ qbus ex Albano monte ex sacris carnem petere fuit ius cũ romaĩs. Indicebant autem latinæ quũ noui cõsules magistratũ inibãt. Flãmifera nocte : qa nocte sacra fiebant : ideo faces gerebant. Inde rapit cursus:hæc ubi fecit Cæsar: ipse Brundusium nauigauit : quo classem suam conuenire iusserat. Rupit cursus:semper Cæsari celeritatem tribuit. Longissimas eniuias (ut refert Suetonius) incredibili celeritate confecit:expeditus meritoria rheda centena passuum milia in singulos dies:si flumina morarentur nando traiiciens:uel innixus inflatis utribus:ut sæpe nuncios de se præuenerit. Piger apulus: quia piger ideo fœcunditate ociosus : quia sine labore sponte sua segetem producit. Inerti herbæ : quæ sine agricolarum labore nascitur. Ocyor cæli flammis:idest uelocior fulmine. Fœta : quæ peperit. Clausas:tantum frigus fuerat:ut omnia glacie obducta essent adeo ut nauigare non possent. Minoia tecta: nam a cretensibus:qui a cnoso cum theseo discesserunt habitatum fuit Brundusium. Vndas:quia in littore conditũ est brũdusiũ. Clausas undas brundusii:quia in angustum orbem ibi mare conuoluitur. Clausas: congelatas:si de mari:referendum est ad uentos:quia nauigatio maris clausa dicitur cum uẽti sunt aduersi. Turpe uisum duci:dicit Cæsarem non potuisse hanc moram pati:dum mare quiescere : sed milites suos adhortatus est:ut se freto cõmitterent. Rapiendi: festinandi. Vel non felicibus:donec mare tranquillum efficeretur : ut etiam infelices per id tuto nauigare possent. Robore complet:idest audacia & fortitudine animi.

Ausonias uoluit gladiis miscere secures:
Addidit:& fasces aquilis:& nomen inane
Imperii rapiens:signauit tempora digna
Mœsta nota:nã quo melius pharsalicus ãnus
Consule motus erit? fingit solennia campus
Et non amissæ dirimit suffragia plæbis.
Deccantatq; tribus:& uana uersat in urna.
Nec cælum seruare licet:tonat augure surdo:
Et lætæ iurantur aues:bubone sinistro.
Inde perit primũ quondã uenerata potestas
Iuris inops:tantum careat ne nomine tempus
Menstruus in fastus distiguit sæcula consul.
Nec non iliacæ numen quod præsidet albæ:
Haud meritum latio solennia sacra subacto
Vidit flammifera confectas nocte latinas.
Vnde rapit cursus:& q̃ piger appulus arua
Deseruit rastris:& inerti tradidit herbæ
Ocyor:& cæli flammis & tigride fœta
Transcurrit:curuiq; tenẽs minoia tecta
Brundusii:clausas uentis brumalibus undas
Inuenit:& pauidas hyberno sydere classes:
Turpe duci uisum ẽ rapiendi tempora belli
In segens hæsisse moras:portuque teneri
Dum pareat tutum:uel non felicibus æquor:
Expertes animos pelagi:sic robore complet.

Fortius hy.hæc oratio habet suasioné:ergo ĩ deliberatiuo genere cõstitutã ĩtelligimus:suadet.n.militibus ut nauigar̃ uelit:nec pturbationé maris timer̃.Suasio ãt ab hõesto:ab utili:a facili:a iocundo a necessario sumitur.Arguit primũ a ptibus prudẽtiæ:q̃ ĩtres diuidit̃:ĩ memoriã:puidẽtiã:ĩtelligẽtiam.Arguit ab intelligẽtia ostẽdit.n.se pitũ esse maris & uẽtoꝝ:quia uidelicet sit tutius nauigare flãte aqlone tpe hyemis q̃ uernis uẽtis qa aqlo pdurare solet uerni uero pmutari. Fortibus hybernis:hyemalibus nos idigemus uẽtis pseuerãtibus sed hyberni uẽti magis durãt q̃ uerni:ego sperãda ẽ bona nobis nauigatio. Incũbere:ĩsistere certos. Nec maris am.pterea nõ reqrimus uarietaté uẽtoꝝ:sicut faciũt q mare circũeunt:sed ex directo nauigãtes solo aqlone ĩ græciã pferri possumus. Anfractus:circuitus. Hic uti.ut hic aqlo diutius duret. Curuet:adõ ĩpetuose pflet:ut malũ nauis ĩclinet. Carchesia : hãc uulgo caueã appellãt:q̃ ĩ sũmo mali posita ẽ:ẽ ẽt gẽus poculi. Ferẽs:uehemẽter spirãs. Ceu mũ.apđ quã uictus fuit Cn.Põ.q̃q̃ magno discrimie Cæ.fuerint.
Pharioq;.i.ĩ ægypto ubi ẽt bellũ gessit contra Ptolemeũ.Ibi.n.aliquot ciues ro.piere & paꝝ abfuit:qn etiam cæ.uĩcerer̃:& a rege Ptole.occiderer̃. Nomẽ po.idest nõ erat cã nomẽ tuũ o Põ.cui fauebãt ciues : ut bellũ amplius gererer̃. Studiũ bel.s.ut cã tua studeãt pugnare. Sed par.sed duo erũt semp:q Romæ iperẽt:uidelicet libertas:& cæ.respicit ad illud q̃ post q̃ Cæ.rẽpu.occupauit:semp deinde libertas oppressa fuit:& Cæ.oĩa tenuit:duo igit̃ habebimus.s.libertatẽ:ut se pristinã formã restituat:Cæ.ut ĩpiũ obtĩeat.
Sibi:ad utilitatẽ suã. Nõ ne iu.o Põ.si cõsyderas q̃tũ sceleris & ĩpietatis ĩ cãpis philippicis ppetratũ ẽ nõne maximã ex eo uoluptatẽ capis q̃ ĩde te subtraxeris?q.d.capere debes. Cateruas.s.cæsoꝝ & stragem militũ. Et soceri mi.t.& cũ uideas tot uulnera tot mõstra sceleꝝ q̃ gesta sũt ĩ ea pugna thessaliæ:ubi filii cũ parẽtibus parentes cũ filiis:fr̃es cũ fr̃ibus occisi sunt:miserere Cæsaris:q haꝝ reꝝ cã & auctor extiterit:ac si.d.tu feliciores Cæ. Quo pe.i.aĩo romã igredier̃? Factus cã.fe.i.idest cuius cã tot cædes ciuiũ romanoꝝ ppetrate sũt. Quicqd ĩ igno.so. nunc alias quoq; rõnes subiũgit cur melior sit Põ.ↄditio. Quicqd ĩ ignotis.i.cætera oĩa q̃ ppessus fuisti postq̃a pugna pharsalica discesisti:attribuẽda sũt furori deoꝝ:nam etiam si exulaueris:& si ẽt a rege Ptole. obtrũcatus fueris:hæc oĩa signa fuerũt fauoris đoꝝ:nã te potius mori uoluerũt:q̃ tyrãnidẽ exercere:ĩ qua postea Cæ.ↄstitutus fuit:nec diu pmãsit & bõis oĩbus odio fuit. Crede de.i.attribue fauori deoꝝ: qcqd patiere exul qa. pene destitutus fuit ab omnibus. Regionibus igno.so.ut cũ uẽit Mytilenẽ prius: deinde super ignota maria:nõ secũdũ ĩperatoriã dignitatem nauigãs:sed paucis comitibus atq; ministris. Quicquid sub pha.ty.i.sub Ptolemæo rege ægypti: cuius iussu postea obtruncatus est. Lõgo cre.i.cõmitte diis q tibi ppetuo affuerũt. Peius erat.s.q̃ mori. Lamẽta sonare:noli pmittere iqt:ut tristes mœstiq; sunt oẽs & clamorẽ emittãt:q̃si te miseꝝ eẽ ostẽdant. Tã mala: Nam hæ res aduersæ sunt:Sed ĩstar felicitatis si consyderes q̃ deterior fuerit uictoris conditio. Securus: sine cura:nihil.n.ẽ q̃ amittere possis. Vrbes:q̃ sub tua ditiõe fuerũt. Dõataq; re.i.q̃. donasti Ariobarzani. Tigrãi:Pharnaci:& cæteris regibus. Terras:elige regionẽ ubi uitã tuã finias:nã ĩ potestate tua ẽ ubi mori uelis.Vidit pria tuæ:post consolationẽ redit ad iter Põ.describẽs q̃ uectus ẽ equo. Larissa:ciuitas ẽ thessaliæ:uiderũt iqt te larissæi ĩgrediẽtẽ mœnia tua dignitate seruata. Ciuibus:oẽs ciues obuiã tibi e larissa pdiderũt:nã supatus Pom.mutata ueste(ut ostendit Appi.cõscẽdit equũ q̃ttuor ex amicis eũ comitãtibus:nullo ĩ loco cursũ itermissit:quoad exorta luce larisã tãdẽ uẽit. Ceu.l.& ita tibi occurrerũt:ac si uictor fuisset:& flẽtes oĩa sua tibi pmittebãt:qcqd sub sua ptãte eẽt:id tuũ eẽ affirmãtes. Læto.i.tãq̃ uictori. Mũera:q̃cũq; uelis officia. In

Fortius hyberni flatus:cælumq; fretumque
Cũ cœpere tenent:quã quos incũbere certos
Perfida nubiferi uetat inconstantia ueris
Nec maris anfractus:lustãdaq; littora nobis
Sed recti fluctus:soloq; aquilone secundi.
Hic utinam summi curuet carchesia mali:
Incũbatq; furens:& graia ad mœnia perflet.
Et ceu mũda nocẽs:phariosq; a gurgite clades
Sic & thessalicæ post te pars maxima pugnæ.
Non iã pompei nomen populare p orbem:
Nec studium belli:sed par q̃ semp habemus
Libertas & cæsar erunt:teque inde fugato
Ostendet moriens sibi se pugnasse senatus.
Non ne iuuat pulsum bellis cessisse:nec istud
Prospectasse nefas spumãtes cæde cateruas?
Respice turbatos incursu sanguinis amnes.
Et scoceri miserere tui:quo pectore romam
Intrabit factus campis felicior istis?
Quicquid in ignotis solus regionibus exul:
Quicqd sub phario potius patiare tyranno
Crededeis:longo fatorum crede fauori:
Vincere peius erat:prohibe lamenta sonare.
Fler̃ ueta populos:lachrymas luctusq; r̃mitte
Tã mala pompei:q̃ prospera mũdus adoret:
Aspice securus uultu non supplice reges:
Aspice possessas urbes:donataque regna
Aegyptum:libyamq;:& terras elige morti.
Vidit prima tuæ testis larissa ruinæ.
Nobile nec uictũ fatis caput:omnibus illa
Ciuibus effudit totas per mœnia uires
Obuia ceu leto promittunt munera flentes:
Pãdũt tẽpla:domos:socios se cladibus optãt:
Scilicet immenso supest ex nomine multum:
Teque minor solo:cunctas impellere gentes
Rursus in arma pótes:rursusq; in fata redire:

fata redire:idest rursus experiri fortunam potes. Sed quid opus uicto:nunc dicit quid responderit Pom.ut audiat omnes paratos facere quid uoluerit:dicit.n.ipsos laudauisse & commendasse uolũtatem eorum : sed tamen nil his pollicitationibus motus est:& ea potius uictori suasit ut facerent. Inquit: scilicet Pompeius.

Tu cæsar:adhuc es inter stragẽ cæsorum:& reliquias pugnæ perficis cum pompe.in potestate tibi regna di/mittat:& eos qui parati erant ipsi obedire:iubeat tibi officium præstare non sibi. In alto cumulo:in alta stra/ge. Per uiscera patriæ;idest ciuium tuorum. Populus donat:idest sponte terrarum omnium dominum facit. Inde:a Laria. Plurimaq; in sæuos:Quia popu/li deos tãquam crudeles uocabant:ꝙ uictoria cæ.de/dissent. Nũc tibi magnæ uides: idest cognoscis qui nã sint ueri amici nam infelicitate uera amicitia non dignoscitur. Felix se nescit amari: idest nemo uerã amicitiam in felicitate cognoscere p otest:Syncere.n. fidei amici in aduersis cognoscuntur. Quæsiti:pro acqsiti. Cæsar ut hesperio: nũc redit ad cæsarem q postq̃ uidit iã eos cæsos eẽ q uictoriã impedire pote/rant:uidelicet senatores & principes:iussit militibus suis:ut multitudini pcerẽt. Agmĩa.i.exercitus reli/quias. Parcẽdum ferro:iam abstinendum esse a pu gna:& esse parcendũ manibus suoꝝ qui fatigati erãt diuturna pugna. Viles animas:in quibus nullũ mo mentum uictoriæ consisteret. Sed castra fugatos ne reuo.Sed metuens Cæsar:ne se in castra fugati re ciperent nocte:iussit equitibus : ut sine mora castra pompeii irrumperent. Pelatque equites nocturna pauorem:ne interposita nocte uicti sperare incipiãt.

Sed qd opus uicto populis aut urbibus iq̃t?
Victori præstare fidem:tu cæsar in alto
Cædis adhuc cumulo:patriæ p uiscera uadis.
At tibi iã populos donat gener:aduenit inde
Põpeiũ:sonipes:gemitus lachrymæq; sequũt
Plurimaq; in sæuos populi conuitia diuos:
Nunc tibi uera fides quæsiti magne fauoris
Contigit:ac fructus:felix se nescit amari.
Cæsar ut hesperio uidit fatis arma natare
Sãguine:parcendũ ferro:manibusq; suorum
Iam ratus:ut miles animas perituraq; frustra
Agmina permisit uitæ:sed castra fugatos
Nec reuocẽt:pellatq; quies nocturna pauorẽ
Protinus hostili statuit succedere uallo:
Dũ fortuna calet:dum conficit omnia terror.
Ne ueritus graue ne fessis:aut marte subactis
Hoc foret impiũ:non magno hortamĩe miles
In prædam ducendus erat:uictoria nobis
Plena uiri dixit:superest p sanguine merces:
Quã mõstrarẽ meũ ẽ:neq; .n. donarẽ uocabo
Qđ sibi qsq; dabit:cũctis en plena metallis
Castra pauẽt:raptũ hesperiis e gẽtibus aurũ
Hic iacet:eoasq; premunt tentoria gazas.
Tot regnum fortuna simul:magniq; coacta
Expectat domino:propera præcedere miles
Quos sequeris:quasdũq; tuas pharsalia fecit
A uictis rapiantur opes: nec plura locutus
Impulit amentes:auriq; cupidine cæcos
Ire super gladios:supraq; cadauera patrum.
Et cæsos calacare duces:quæ fossa:quis agger
Sustineat pretiũ belli:scelerumq; petentes?
Scire uolunt quãta fuerint mercede nocẽtes:
Inuenere quidem spoliato plurima mundo.
Bellorũ in sumptus cõgestæ pondera massæ
Sed non impleuit cupientes omnia mentes.

Fortuna:scilicet secunda. Calet:feruet. Dum cõfi cit oĩa terror:Qua terrore ipso perculsi hostes fugie bant. Ne fessis:redit rationem quare non timuit:ne fatigati milites hoc imperium grauiter subirent qa sciebat hoc libenter esse facturos:quia ipsis castra ho stium diripienda permissit:nõ opus igitur erat hor/tamine. Victoria nobis:idest iã sumus uictores:sed reliquũ est:ut p̃mia uictoriæ quæratis:Et castra ho/stiũ irrũpatis. Plena:integra. Superest pro sangui/ne merces:Nunc nihil restat uobis nisi ut præmiũ ui ctoriæ capiatis. Meum ẽ:idest ad me pertinet mon strare mercedem:uestrum autem est accipere. Neq; enim:nolo hoc in muneris loco ponere:sed sibi qsq; diripiat quæcũq; placuerint. Donare.i.hoc donũ eẽ

Cunctis metallis.i.omni ære auro & argẽto. Ra/ptumq; hespiis.i.omne aurum qđ deuictis gẽtibus ĩ hespia:tulerat põ.hoc ẽ auꝝ hispanaꝝ gentiũ. Præ mũt.i.claudũt:nã ĩ tentoriis põpeii oriẽtales diuitiæ positæ sunt & occidentales: nã in hispania Sertoriũ debellauit:& ĩde magnas diuitias adduxit. Eoas ga zas:nã populos oriẽtales deuicit: q sub ipio Tigranis & Mithridatis fuerãt. Tot re.for.currite ĩqt ĩ hostes quos fudistis:ut anteueniatis eos:& ĩ ptãte ur̃a raptũ auꝝ atq; argẽtũ iure belli oẽ diripiatis. Fortuna:diui tiæ. Tot regũ.s.quos pom.deuicit. Expectat domi nos.s.uos o cõmilitones. Phar.i.uictoria pharsalica.

Sic milite iusso:ostẽdit nullã maiorẽ militibus ad hortationẽ fieri posse:q̃ ut castra ipis diripiẽda pmit teret:ergo nullo metu nulo piculo retieri potuerũt: qn amẽtes auriq; cupidine cæci ferrẽt p strata cæsoꝝ corpora. Sic:uidelicet q̃mittẽdo castra diripi. Cæcos: ĩcõsyderatos. Quæ fossa qs agger:q̃si dicat nulla munitio tã uallata eẽ põt q̃ arcere possit p̃mia uictoriæ pe tẽtes. Quãta fuerit mer.no.i.q̃ta mercede cõmiserit parricida. Massæ:auri & argẽti:massa dr̃ moles q̃dã ru dis. Cõgestæ:nõ cũflatæ:sed solidũ aurum & argẽtũ inuenere. Spoliato mundo:idest ex oĩ pte orbis debel lati. In sumptus bel.quod auꝝ secũ attullerãt:ut possent stipẽdia militibus soluere. Non imple.nõ satiauit

Quicquid fodit iber:ordo est tamen putabunt milites Cæ.hoc scelus uenisse paruo. Vt:pro quãuis rapiãt qcquid. Iber:populus hispaniæ quæ tota abundat metallis:plumbi:ferri: æris:argenti:auri: auctore Plinio.

Q uicqd fodit: iber qcqd tagus extulit auri:
Q uodqꝫ legit diues sūmis arimaspus harē is
Vt rapiāt: paruo scelus hoc uænisse putabūt.
Cum sibi tarpeias uictor desponderit arces:
Cum spe romanæ promisserit omnia prædæ
Decipitur ꝙ castra rapit: capit impia plæbes
Cespite patricio somnos: uacuumqꝫ cubile
Regibus īfandus miles premit: inqꝫ parentū
Inqꝫ toris fratrū posuerunt membra nocētes.
Q uos agitat uesana quies: somniqꝫ furentes
Thessalicā miseri uersant in pectore pugnā.
Inuigilat cunctis sæuū scelus: armaqꝫ tota
Mēte agitāt: capuloqꝫ manus absēte mouēt.
Ingemuisse putes campos: terramqꝫ nocētem
Inspirasse animas infectumque aera totum
Manibus: & superā stygia formidine noctē.
Exigit a meritis tristes uictoria pœnas:
Sibilaqꝫ & flāmis īfert sopor: umbra pempti
Ciuis adest: sua quēqꝫ premit terroris imago:
Ille senum uultus: iuuenum uidet ille figuras.
Hunc agitāt totis fraterna cadauera somnis.
Pectore ī hoc pater est. oēs in cæsare manes.
Haud alios nōdum scythica purgatus ī ara.
Eumenidum uidit uultus pelopeius herestes.
Nec magis attonitos animi sensere tumultus
Cū fureret pentheus: aut cū descisset agaue.
Hūc omnes gladii: quos aut pharsalia uidit:
Aut ultrix uisura dies stringente senatu:
Illa nocte premūt: hūc īfera mōstra flagellāt
Heu q̃tum misero pœnæ mens cōscia donat.
Q uod styga: ꝙ manes īgestaqꝫ tartara sōnis
Pompeio uiuente uidet: tamen omnia passo
Postquā clare dies pharsalica damna retexit:

Tagus: fluuius hispaniæ aureas trahēs arenas. Extulit. s. euomēdo aureas arenas. Arimaspus: ē popu. scythiæ unoculus: apud quē gryphes auꝝ & smaragdos effodiūt: & arimaspi cōtinue dimicant aduersus eos ut auꝝ rapiant: supra. Auroqꝫ ligatas substringens arimaspe comas. Vænisse: uēditū eē. Cum spe Romanæ p̄dæ: qa ita eos sperare iusserat: si Pompe. uicisset: ut urbem Romā diripiendā promitterent. Decipitur: ideo miles uidetur decipi cum Romam promisserit: nunc castroꝝ tantummō diuitias diripiendas obiecerit. Capit impia plæbes: cū indignatione dicit: gregarios milites occupasse cubilia senatorum. Cespite pa. ubi antea patricii uiri requieuerāt. Premit. s. corpore suo. Vacuū: regibus occisis. Inqꝫ parentū: filii etiā in cubilibus parentū: parentes slioꝝ: & fratres fratrum iacuerunt: quos antea ī pugna occiderant. Quos agitat: hi soli inquit uidebant scelera quæ perpetrauerant. Somniqꝫ fu. Eumenides etiā dormientibus obuersabantur: ut quietē illā plenā turbatiōis agitarēt. Vesana: plena insaniæ. Agitat: turbabat. Inuigilat sæuum scelus: Obuersatur ante oculos eoꝝ. Agitāt. i. cogitant arma. Capuloqꝫ manus: & dormientium manus mouebantur: tanquā pugnātiū. Capulo: ense: pars pro toto. Putas. i. putare quisqꝫ posset. Inspirasse: emisisse. Superā. i. noctē q̃ in hemisperio nr̄o ē. Stygia formidi. i. stygiis umbris. Exigit a meritis: hæc causa erat ꝙ uictoria ipsa pœnas sumebat a uictoribus: nam quia impia fuerat: ideo agitabatur furiis. A meritis: idest q pœnas meruerāt occidēdo: alii patres: alii fratres. Sibila: eumenidū murmura. Flāmas. s. ipsaꝝ eumenidū: q̃ inferre uidebāt faces cū sibilis. Vmbra. i. anima ciuis quē occiderat ante oculos errabat eoꝝ. Sua quēqꝫ p̄. unicuiqꝫ imago terroris ante oculos uagabat̃. Ille sen. sicut occiderat: alii senes: alii iuuenes: ita in oculis erant dormiētiū. Totis somnis: tota nocte. Omnes in Cæsare manes: ut pote in auctore malorum oīum. Haud alios: per similitudinē ostendit quomodo tota nocte agitati sūt dormientes milites: non aliter inquit: q̃ cum furorē bacchus in aliquem immittit: aut Horestes cum occisa matre in insaniam uersus est. nam pentheus post quam a suis mœnibus Bacchi sacrificia relegauit: misit satellites suos: Vt illū abigerent: qui cum non redirēt: ipse profectus est. Tunc furorem Agaue matri & Authonoæ materteræ immissit Bacchus: ut crederet ipsū pentheū eē apꝝ: aut uitulū: & īsecutæ thyrsis tandē eum occiderunt. Mater uero eius Agaue p̄ mediam turbam ouans filii caput gestabat. Nondum purga. in ara: Quia ad aram uenerat Dianæ ubi tandē purgatus est in taurica regione scythiæ: cuius antistes erat soror iphigenia: quæ īmolata fuerat Dianæ: in cuius locū diana ceruā subiecerat. Horestes pelo. i. originem a Pelope ducēs: nam pelops genuit atreū thyestē & philistenē patrē agamēnonis & menelai ex agamēnone natus est orestes. Sēsere: a libero p̄re. Cū fueret pē. s. contra deū: & eū a finibus suis abigeret. Aut ultrix uisura dies: gladii illi oberrabāt oculis ipsius Cæsaris: quos deīde pasus est ī senatu cum occisus est: & confosis tribus & uiginti uulneribus. Stringente senatu. s. coniuratione Bruti. Heu quantum pœnæ: superius rationem attullit cum cladem illam æquiori animo ferre debebat pompeius: nūc āt causas affert cur miserior sit cæsar: cum in mentem uenerit: cū tātorum maloꝝ cā auctor extiterit. Heu: commiserantis est interiectio. Misero: scilicet cæ. Mens conscia: scilicet tot admissorum scelerum & cædium: quas pauloante milites perpetrauerant ipso concitante. Donat: affert. Stygia. i. īferos: Nam quo postea descensurus erat. Māes: scilicet cæsorum animas: quæ dormienti obseruabantur. Pompeio uiuente. Id enim erat ꝙ cæsarem dolore maiori afficeret. Omnia passo: Quamuis tota nocte perpessus esset Cæsar mala omnia prædicta: magna animi perturbatione cogitando: quæ ipse mala perpetrauerat: tamen cum lux facta eēt præ letitia oculos a pharsalia remouere nō poterat: ꝙ aduersarios prostratos uideret. Retexit: apuit.

Nulla loci facies:reuocat feralibus aruis
Hærentes oculos cernit propulſa cruore
Flumina:& excælſos cumulis æquãtia colles
Corpora:ſidentes in tabem ſpectat aceruos.
Et magni numerat populos:epuliſq; paratur
Ille locus:uultus ex quo facieſq; iacentum
Agnoſcat:iuuat æmathiam nõ cernere terrã.
Et luſtrare oculis campos ſub clade latentes.
Fortunã ſuperoſq; ſuos in ſanguine cernit.
Ac ne læta furens ſceleꝝ ſpectacula perdat
Inuidet igne rogi miſeris:cæloq; nocenti
Ingerit æmathiã:nõ illum pœnus humator
Conſulis:& libyca ſuccenſæ lampade cannæ
Compelũt:hominum ritus ut ſeruet i hoſtẽ.
Sed meminit nondum ſatiata cædibus ira
Ciues eſſe ſuos:petimus non ſingula buſta
Diſcretoſq; rogos:unum da gentibus ignem.
Non interpoſitis urantur corpora flammis.
Aut generi ſi pœna iuuat:nemus extrue pidi
Erige congeſtas œthæo robore ſyluas.
Theſſalicã uideat põpeius ad æquore flãmã.
Nil agis hac ira:tabes ne cadauera ſoluat:
An rogus:haud refert:placido natura rceptat
Cuncta ſinu:finemq; ſui ſibi corpora debent.
Hos cæſar populos:ſi nunc non iuſſerit ignis
Vret cum terris:uret cum gurgite ponti.
Cõmunis mũdo ſupereſt rogus:oſſibus aſtra
Mixturus:quocunq; tuã fortuna uocabit.

Nulla loci facies: Quantũlibet execrabilis eſſet deformitas loci:multitudine cæſoꝝ:tamen oculos a theſſalia non reuocabat. Reuocat:remouet. Feralibus:ubi feralia ſcelera cõmiſſa fuerunt. Cernit po.cruore: Vidit flumĩa multitudine cædiũ inflata:qa tãtus erat cæſoꝝ cruor effuſus:ut ipſa etiã flumina creſcerent. Excelſos colles: uidet ẽt ſtragẽ & ſtruem corporum adeo ſublimen:ut comparari poſſet montibus. Sidentes: poſitos. Et magni numerat popu.& numerãdo lætabatur. Epuliſq; paratur ille locus:ut quaſi ſpectaculũ ante oculos haberet cæſoꝝ militum:dum epularetur. Vultus facieſq;:aliquid inter ſe differũt: Nam facies proprie eſt naturalis cuiuſq; habitus: Vultus autem eſt qui pro uoluntate mutatur & fingitur. Iuuat.ſ. Cæſarem. Non cernere terram:ꝙ opera eſſet ſtrage cæſoꝝ.Cæſar autem cum cæſa cadauera perluſtraret:fertur hæc dixiſſe græce.Hoc uoluerũt huc me neceſſitatis adduxerũt:ut.C.Cæſar maximus confectis bellis:ſi exercitus dimiſiſſem cõdẽnatus utiq; forẽ.Plutar. Sub cla.i.latẽtes ſub cæde:nã cladẽ pro cæde poſuit. Fortunã.ſ.ſuam ſecundam. Superoſque ſuos.i.ſibi propitios:nã ex eo ꝙ tãtam cladẽ ipſe cum militibus ſuis perpetrauerat: intelligebat deos ſibi propitios eẽ. Ac ne leta furens:Et tantam ex cæde lætitiam capiebat ꝙ nec cæſoꝝ qdẽ corpora ſepeliri permittebat ut diutius oculos paſceret. Miſeris: ſcilicet occiſis. Inuidet igne rogi: Notanda eſt hæc conſtructio:inuideo tibi hac re:quæ rariſſima eſt:& nunſquã memini legere:niſi apud Luca.nam uſui tãtũ eſt inuideo tibi hanc rem. Cæloq; no.ideſt infecto:nam tum demum nocens eſt cælum cum infectus ẽ aer. Non illum pœnus:Immanior inquit ẽ & crudelior Cæſar q̃ Hannibal: nam noſtris cõſulibus ſepulturam non negauit:quod nunc ciuibus ſuis fecit. Humator:ſepultor. Conſulis:uel Pauli æmilii apud Cannas trucidati:cuius corpus diu quæſitum quantum in ipſo fuit ſepulturæ mandauit. Aut certe Marcum Marcellum conſulem dicit: qui dux in brutis:dum auidis pœnorum conatus inueſtigaret: dum conſilia ſperneret:occiſus eſt:cuius corpus legitimo iure Hannibal extulit & punico ſagulo:& corona etiam donatum laurea rogo ſuperimpoſuit. Lãpade:quia omnia corpora romanoꝝ cæſa apud cannas ſecundum Liuiũ:quæ quinquaginta milia fuiſſe dicuntur iuſſit cõburi:& ſepulturæ omnia mandari. Ritus:ideſt mores.Nam mos eſt non inuidere ſepulturam hoſti. Sed meminit nondum: Bis intelligitur nondum:quia nondum expleta erat ita Cæ.iõ oblitus erat ciues ſuos eſſe. Petimus nõ ſingula buſta:ſub perſona ſui inducit loqui eos qui cæſi fuerãt & ſepultura prohibiti:quaſi ipſi ita loquantur: Non eſt magnum quod petimus õ Cæ.nã ſi id peteremus:ut ſinguli ſingulo rogo comburerent̃:fortaſſe laborioſius tibi uideretur.At uero ut omninm noſtrorum corpora uno rogo extructo comburantur:petimus.Buſtũ dicit̃ quaſi cõbuſtũ:& proprie dicitur cadauer cum eſt combuſtum. Diſcretos:ſeparatos. Gentibus.ſ. occiſis. Non interpoſitis:ideſt ſeparatis:ſed in unum comburantur. Aut generi ſi pœ.iu.aut ſi facis hoc ut maiorem dolorem Pompeio commoueas:Iube omnes cæſos in excelſum cacumen pindi:aut œthæ montis efferri:& ibi omnes cõburi:ut ex ipſo mari ꝑ quod nauigat Pompe.flamma uidri poſſit:hoc enim pacto Pompeii dolorem augebis. Extrue:ſcilicet in unam congeriem. Pindi:montis Theſſaliæ: permagnus ad arcton macedonum partem habet (ut ait Strabo) ad occaſum autem perebos homines metanaſtas ideſt nugatores continet.Ad meridiem uero Dolopas. Nil agris hac ira:quod iratus nolis cæſos ſæpeliri.Nam ſi rogus unus humano labore ſtructus non comburet eos:certe extrema illa flamma quas omnis mundus igne peribit comburentur: & te inuito. Tabes an rogus haud refert:& nihil refert:an ſua ipſorum cadauera corruptione ſoluantur:an dimittantur ſolui in cineres. Placido natura receptat cuncta ſinu: naturale eſt ut qcquid naſcitur ẽt ſoluatur:& omne compoſitum in ſua principia perueniat. Hos Cæſar po.ſi non nunc certe tũc cõburentur cũ ignis oĩa corripiet ĩ extremo die. Vret.ſ.ignis.Nã ẽt philoſophi uolunt naturali quadam ratione fore ut omnis mundus igneſcat:ſicut Cicero dicit. Aſtra:quia ignis ille terrena omnia & cæleſtia cõſumet. Quocũq;:ad quemcũq; exitũ ueniat anima tua:memẽto ẽt hoꝝ aĩas uẽturas:nã & tu moriturus es.

Hæ quoq; eunt animæ:nõ altius ibis in auras
Non meliore loco ſtygia ſub nocte iacebis.
Libera fortunæ mors eſt:capit omnia tellus
Q uæ genuit:cælo tegitur q non habet urnã.
Tu cui dant pœnas inhumato funere gentes:
Q d fugis hãc cladẽ? qd olentes dſeris agros?
Has trahe cæſar aquas:hoc ſi potes uteř cælo.
Sed tibi tabentes populi pharſalica rura
Eripiunt:campoſq; tenent uictore fugato.
Non ſolum æmonii funeſta ad pabula belli:
Biſtonii uenere lupi:tabemque cruentæ
Cædis:odorati pholoen liquere leones:
Tunc urſi latebras:obſæni tecta domuſque
Deſeruere canes:&quicquid nare ſagaci
Aera non ſanum:motumq; cadauere ſentit.
Ianque diu uolucres ciuilia caſtra ſecutæ
Conueniunt:uos quæ nilo mutare ſoletis
Threicias hyemes ad mollem ſetius auſtrũ:
Iſtis aues:nuuquam tanto ſe uulnere cælum
Induit:aut plures preſſerunt aera pennæ.
Omne nemus miſit uolucres:omniſq; cruẽta
Alite ſanguineis ſtillauit roribus arbor.
Sæpe ſuper uultus uictoris & impia ſigna
Aut cruor aut alto defluxit ab æthere tabes.
Membraque deiecit iam laſſis unguibus ales.
Sic quoq; nõ oĩs populus peruenit ad oſſa:
Inq; feras diſcerptus abit:nõ intima curant
Viſcera:non totas auidæ ſorbore medullas.
Deguſtant artus:latiæ pars maxima turbæ
Faſtidita iacet:quam ſol nimbique dieſque
Longior æmathiis reſolutam miſcuit aruis.
Theſſalia infelix quo tanto crimine tellus
Leſiſti ſuperos:ut te tot mortibus unam
Tot ſcelerũ fatis premerent? q; ſufficit æuum

Non altius ibis:tametſi aſſentatores dicturi ſint animam tuam in cælum aſcendiſſe:& conuerſam eſſe in ſydus cæleſte:ut Virgilius.Ecce dionei proceſſit cæſaris aſtrum. Altius:quam horum animæ. Non meliore loco:ſcilicet quã illi iacebũt. Stygia nocte:ſtygen tranſibis:ſicut alii:& fortaſſe ꝓfundius:quia malorũ omnium cauſa fuiſti. Libera fortuna mors eſt:non enim mors fortunæ ſubiacet: ſed quæcunq; ipſa uoluerit:faciet. Capit omnia tellus:nam ex terra omnia naſcuntur:& in terram redeunt. Cælo tegitur:nam cælum eſt ſepultura omnium. Vrnam:ideſt ſepulturam. Tu cui dant pœnas:pergit poeta oſtendere quod cœperat ſcilicet Cæſarem ipſum:quamuis uictorem: tamen in deteriori conditione eſſe: q̃ Pompeium : nam ipſe q iuſſit Cæſorum corpora inſepulta iacere : fugatur a mortuis:has enim dat pœnas : quod tetrum odorẽ eorum ſuſtinere non poteſt:ſed fugere cogitur. Inhumato funere: non enim genus pœnæ ẽ quod eos ſepeliri prohibes. Has trahe Cæſar aquas:perſiſte ĩquit in æmathia ſi potes ſed non poteris:nam ab his quos occidiſti fugaberis:cum uiui te fugare nequiuerint. Trahe:bibe. Has aquas:quæ in æmathia naſcuntur. Cælo:aere. Tabentes:corrupti. Non ſolum æmonii:nunc commiſeratione utitur oſtẽdẽs id Cæſaris immanitate factum eſſe:ut cæſorum corpora a lupis:leonibus:aliiſq; feris:& alitibus dilaniarentur:& eſſe facta alimenta feraꝝ : & eſt indignatio contra Cæſarem:quamuis ſit & commiſeratio Cæſorum. Quæ:pro ſed. Leones odorati:pro odoriſecis:qui odorem ſequuntur. Biſtonii:ideſt thraces Ad pabula:ideſt ad cumulos. Pholoen:montem arcadiæ. Latebras:nã e cubilibus ſuis urſi ad cadauera dilanianda uenerũt. Et quicquid nare ſagaci.i. omne genus ferarum quod ſagacitatem narium habet ad hæc pabula concurrerunt. Sagaci: odoriſeca unde ſagaces canes dicuntur odoriſeci. Nõ ſanum: ideſt infectum. Motũ: ideſt turbatum. Vos quæ nilo:o grues:inquit:quæ thraciã mutare ſoletis ægypto:quia ſtrimonem fluuium thraciæ ſuperueniente hyeme deſeritis:& in ægyptum melioris auræ trãſitum facitis:hoc tempore tardiores ĩ ægyptum trãſitis:detentæ uidelicet illecebris cadauerum. Mutare ſoletis.t.h.ſunt enim quædam aues quæ aeris tẽperiem amant:ſicut irundines:& grues. Threicias hyemes:ideſt hybernum tempus thraciæ. Ad mollem auſtꝝ:ideſt ægyptum:nã per uentũ ſignificauit regionẽ:ẽ enim auſter uentus meridionalis:ubi ſita ẽ ægyptus. Nunquam ſe uulture:ideſt nunquam antea uiſi ſunt tot uulturum greges:nam uultur auis ẽ carnibus humanis ueſcens. Induit:impleuit. Pennæ.i.aues.pars pro toto. Omniſq; cruenta:Et ĩ arboribus ſidentes aues fruſtra cadauerum roſtro geſtabant: e quibus cruor effuſus arbores cruẽtabat. Roribus:ideſt guttis. Sæpe ſuper uultus: hoc etiam ſæpius contigit:ut membra cadauerum quæ de roſtro auium caderent:in caput Cæſaris & militum ſuoꝝ ruerent & nonnunquã etiam ſigna cruentarent. Tabes:q̃ iã cruor eẽ deſierat. Omnis po.i. integra corpora multitudinis cæſæ nõ ſunt omnia corurupta: ſed pars eorum in alituũ & feraꝝ nutrimẽta tranſiere. Ad oſſa:ideſt ad corruptionem. Quæ:pro ſed. In feras:in nutrimenta feraꝝ. Non intima.c.u.& aues iã ſatiatæ uſq; ad faſtidium parum admodum guſtabant reliquam uero partẽ relinquebant intactam. Sol:ideſt calor ſolis & longitudo temporis in cinerem conuertit. Dies:tẽpus.nã dies ſœ.ge.tempus ſignificat. Theſſalia inſe.nunc inuehitur ĩ ipſam æmathiã.hãc oĩ ſupplicio dii irati damnarũt:ut ea oĩa Cæſoꝝ corpora ſuſtineret:& reſoluta corpora ipſã macularẽt:ut ibi nihil naſci poſſet nõ cruore fœdatũ.hoc ĩqt tibi magno aliquo ſcelere contigit ut una potiſſimũ idonea hẽreris:ĩ q̃ tot cædes cõmitterẽť.Nãetſi diu æuũ durabit:tamẽ nulla uetuſtas hãc tibi maculã abolere poterit. Quod ſufficit æuũ.i.q̃ tãta ſæculoꝝ lõgitudo eẽ poterit:ut obliuiõi tradať hoc nephas qđ ĩ te cõmiſſũ ẽ q̃ſi dicat nulla.

Immemor:quæ obliuionem inducit. Demat dam.ne his damnis uitupereris aboíbus. Decolor.i.defor mis:& q̄ redoleat cruoré Cæsoꝝ. Violabis:quocũq; uomere uersata fueris semp uomis ossa semipultura fe riet: ita ut manes eoꝝ quodámō lædantur ad agricolis. Ante nouæ ue.i.anteq̄ obliteret prima cædes in te facta o Thessalia Altera cedes superueniet belli ciuilis Octauius.n.& Anto.ab una pte:& Brutus & Cassius ex altera bella ciuilia renouabũt. Scelerisq; se.uix prius hic cruor siccatus erit:cũ nouus iteꝝ fundet. Oía ma. dicit.n.nō unius aut alterius ciuitatis populos ibi iacere isepulto:sed tot romanoꝝ milia:quot nusq̄ sepulta ia cét. Nec si íquit oía romanoꝝ sepulchra uellãtur:& eoꝝ ossa q̄ i his cōdita sunt eruant: numeꝝ æquare poterũt eorum q i Thessalia iacét ordo tendit usq; ad eum locũ:tamé plus cineꝝ arat supplet.n.tamé. Licebit:q̄uis. Ver:idest euertamus. Stantes tumulos: sepulchra quæ nondum uetustate corruerũt. Et.s. euertamus ea busta quæ iã ruere cœperint inatis radicibus caprifici huius.n.arbusculæ radices coagméta lapidũ maxíe dissoluũt. Iuue. Hæsuri saxis cinerũ custodibus:ad q̄ Discutiēda ualét sterilis mala robora fici.& Mar.Marmora messalæ findit caprificus. Effũdere:apparuerunt. Victis cō.solutis iũcturis. Radice.u.s.caprifici. Ruricolis.d.dens ruricula nil aliud é:q̄ dés uomeris. Nullus ab æma.sésus é:adeo detestabilis fuisset æmathia:si nũq̄ alibi gesta fuissét bella ciuilia:q; nemo ibi habitaret:nemo sereret:néo araret:sed ét oíno destituta ab hũano cultu: nō aliter q̄ torrida:aut frigida zōa:sed qa alibi ét gesta sũt bella iō nō adiudicata é nocens.Ordo usq; ad eũ locũ: si nō pría nefas belli. Terrá:appo.Bustũ popu.ro.qa sepulchꝝ uere romãi populi appellari potes. Dumeta:proprie sunt loca spinosa & arida:ubi pascere solét greges. Vellere:pascere herbã. Nuda:spoliata fructu. Ignota.s.gentibus:qa nemo habitaret. Limite so.ini.i.torridæ zonæ. Vel glacie.i.frigidæ zōæ:qué admodũ hic nemo habitare pōt pp nimiũ caloré: illic pp nimiũ frigus:ita & hic nemo habitaret:si tu fuisses nō pría:sed sola. Terras odisse no.ubi tãtus romanoꝝ cruor effusus é sed nũc nō licet:qa nō uno loco tãtum:sed í multis regionibus romanoꝝ sanguis sparsus é:qa qcqd multis pecat íultũ é. Premitis:damnatis:& damnando totũ orbé absoluitis. Hespiæ clades:hæc oía loca ubi fusus é romanoꝝ cruor fecerũt:ut æmathiá uideret eé absoluéda. Hesperiæ clades:pp Cn.pom.qué una cũ exercitu suo Cæsar í hispania deleuit. Flebilis unda pa.ubi agrippa auspiciis Augusti Cæsaris Sextũ Pōpe.magni Pō.filiũ deuicit. Et mutina:ubi Augustus hyrtius & pansa uicerũt Mar.Anto.multisq; occisis cōsules letali uulnere sauciati sũt. Et leucas:promōtorium Epiri:ubi Octauius Antonium & Cleopatram bello nauali deuicit:ubi multa milia ronáoꝝ pierũt.

Immemor ut demat belli tibi dãna uetustas:
Quæ seges infecta surget nō decolor herba:
Quo nō romanos uiolabis uomere manes:
Ante nouæ ueniét acies:scelerique secundo
Præstabis nondũ siccos hoc sanguine cãpos.
Omnia maiorum uertamus busta licebit:
Et stantes tumulos:& qui radice uetusta
Effudere suas uictis compagibus urnas.
Plus cinerum æmoniæ sulcis telluris aratur.
Pluraq; ruricolis feriuntur dentibus ossa:
Nullus ab æmathio religasset littore funem
Nauita:nec terram quisquã mouisset arator.
Romani bustum populi:fugerentq; coloni
Vmbraꝝ campos:gregibus dumeta carerét:
Nullusque auderet pecori permittere pastor
Vellere surgenté de nostris ossibus herbam:
Ac uelut impatiens hominũ:uel solis iniqui
Limite:uel glacie:nulla atq; ignota iaceres:
Si non prima nefas belli:sed sola tulisses.
O superi liceat terras odisse nocentes.
Quid totũ premitis:qd totũ absoluitis orbé:
Hesperiæ clades:& flebilis unda pachyni
Et mutina & leucas puros fecere philippos.

.M.ANNEI LVCA.CORDVBEN.pharsaliæ Liber.VIII.

Am sup herculeas
fauces:néorosaq; té
Aemōie deserta ꝑpe
petés dispédia siluæ
Cornipedé exhau
stũ cursu stimulisq;
negantem
Magnɔ agés:icerta
fuge uestigia turbat

Pharsaliæ Liber Octauus.

Am super herculeas fauces nemorosaq; té.Hic liber octauus hæc cōtinet Primũ qdé Pom.profectionem in ísulã Lesbō ubi Corneliã deposuerat. Deinde contioné Pom.habitã.Cilicia:ubi pars maior senatus cōuenerat:cuius sentétia erat ut se conferret in Parthiã:& parthoꝝ regũ uires extollés cōtra Cæsaré cōcitaret.Huic sentétiæ aduersatus é Létulus: & orationé habuit romáo cōsule dignã & í sentétiã eius senatuscōsultũ factũ é:ut se í ægyptũ reciperet:deíde ét narratur quomō Pō.postq̄ í ægyptũ uenit iubéte Prolemæo psuasu photini & Achillæ obtrũcatus é postremo continet sepulchrũ Pō.cuius cadauer Codrus iuétũ rogo superíposuit ac sepulturæ mãdauit. Iã su.describit quō Pō postq̄ a Thessalia discessit fugiés metuebat strepitũ oém:sciebat.n.morté suã a Cæ.plurimũ desyderari.ordo é usq; ad eũ locũ magnus agés. Sup herculeas fau.i.p fauces olympi mōtis & ossæ.nã Hercules cũ uenisset í Thessaliã:& uideret mōtibus circũdatã uallé igenté q̄ aquã surgété cōtineret:adeo ut lacũ fecisse uideret:

Implicitas errore uias:pauet ille fragorem
Motorũ a uentis nemorum:comitũq; suorũ
Qui post terga redit:trepidũ lateriq; timētē
Exanimat:q̃uis summo de culmine lapsus:
Nondum uile sui pretium scit sanguinis esse:
Seq; memor fati:tantæ mercedis habere
Credit adhuc iugulum:q̃tum ꝑ cæsaris ipse
Auulsa ceruice daret:deserta sequentem:
Non patitur tutis fatum celare latebris
Clara uiri facies:multi pharsalica castra
Cũ peterent:nondũ fama prodente ruinas
Ocursu stupuere ducis:uertigine rerum
Attoniti:cladisque suæ uix ipse fidelis
Auctor erat:grauis ē magno quicũq; malorꝫ
Testis adest:cunctis ignotus gentibus esse
Mallet:& obscuro tutus transire per urbes
Nomine:sed pœnas longi fortuna fauoris
Exigit amisero:quæ tanto pondere famæ
Res premit aduersas:fatisq; prioribus urget.
Nunc festinatos nimium sibi sentit honores.
Actaq; lauriferæ damnat syllana iuuentæ
Nunc & corycias classes:& pontica signa
Deiectũ meminisse pudet:sic longius æuum
Destruit ingentes animos:& uita superstes

cognouit si locus undis euacuatus esset:maximam ibi fertilitatem futuram:itaq; discidit olympum ab ossa atq; effusa aqua est:& inde diuersa flumina deriuata:quorum nomina superius descripsit:qua pte igitur Herculem olympum ab ossa discidit:hanc fauces Herculeas appellat. Nemorosaque tempe:ephexegesis est eius quod dixit faces Herculeas.Nam tempe sunt inter ossam & olympum amenissima:quinque milium passuum longitudine:& ferine sex latitudine:attollentibus se utrinque leniter conuexis iugis : & interlabente peneo nemorosam conualem.Plini.Latini tribus tantum casibus plurali utuntur.Nominatiuo Accusatiuo Vocatiuo.Sed a græcis uariatur τατεμπεα καιτεπτι.p crassim:quia littera non seruatur. Dispendia : idest uastas longitudines. Aemoniæ siluæ:ea enim silua Thessaliæ magna est & longa. Cornipedem: equũ.

Exhaustum:defectum cursu. Stimulisque negantem:quia iam supposita calcharia sentire non uidebatur præ nimia lassitudine. Incerta fugæ uestigia turbat:hoc omnino faciebat Pompeius ne sequerentur uestigia sua:& ipsum depræhenderent: nũc huc nũc illuc cicumagebat equum. Implicitas er.uias:ut errorem sequentibus iniiceret. Pauet ille fragorem: strepitum omnem:etiam comitum suorum. Qui: scilicet fragor. Redit:idest seqtur Pompeium. Lateriq; timentem:idest saluti suæ ne a latere aliquis ĩuaderet. Quamuis summo de culmine: quamuis ĩquit aduersa fortuna illũ de summo gradu deiecerit tamen scit magno ꝑtio a Cæ. emptum iri mortem suam. Nondum uile:immo pretiosum. Seq; me.s. idest pristinæ fortunæ non dubitat ꝙ q̃tũ Pom.pro cæde Cæsaris:tantundem etiam Cæ. pro sua daret.

Deserta sequentē:quamuis per occulta loca transiret Pompeius:ne dignosceretur tata tamen erat uiri maiestas:ut latere non posset. Clara facies: maiestas imperatoria. Fatum:idest fortunam suam aduersã.

Multi pharsalica castra:dicit autem multos fugienti Pom.obuiam factos esse qui thessaliam petebant nondum enim sciebant uictum esse Pompeium & occurrentes obstupescebant. Occursu: obuiam facti. Vertigine:mutatiõe fortunæ:& uix credere poterant tantum cladis fuisse ut Pompe.cum tanto exercitu uinceretur:præsertim qui superiori tempore tantus uictor fuisset. Cladisq; suæ:idest uix suæ cladis erat auctor cui fidem adhiberent audiētes. Grauis est:& molestus erat pompeio quicũq; sciebat cladē suam : Malet.n.ignotus esse q̃ cladē acceptam dignosci a gentibus : nam pudori uidebatur ꝙ post triumphos in hac ætate a Cæsare uictus esset. Obscuro:ignoto nomine. Sed longi pœnas: quia adeo nominis sui fama compleuerat totum orbem terrarum:ut ignotus esse non posset. Hæc nobilitas illi molesta erat.

Fortuna longi fauoris:idest fortuna diu prospera. Exigit pœnas:idest facit hanc pœnam esse grauiorem.

Pondere:idest tanta mole gloriæ & nominis. Præmit:agrauat. Res aduersas: recte dicit : nam qui diu in felicitate fuit aduersam fortunã grauius ferre consueuit:diuturna felicitas est quodam quasi onus interim aduersitate superueniente. Vrget:scilicet res aduersas. Fatisque prioribus:idest secundis.quia superiori tēpore fata putabantur prospera:sed nunc magis illum præmebant res aduersæ. Nunc festinatos: ꝙ ante trigessimum annum de Sicilia de Aphrica triumphauit:parta uictoria auspiciis syllæ. Acta syllana:idest auspiciis syllæ:quia missus est in aphricam contra Domitium quem uicit: & in Sicilia contra Cneum Carbonem quem & ipsum superauit:& de utraque prouincia triumphauit : quia non licebat alicui de ciue triumphum ducere. Lauriferæ iuuentæ:quia lauream coronam accepit:cum sublimis triumphali curru per urbem ueheretur. Nunc & corycias:in mentem ueniebant pristinæ uictoriæ Pompeio : quæ nunc maiorem molestiã ac dolorem afferebant. Corycias classes.i.piraticas a coryco antro:& oppido ciliciæ duobus.n.mensibus mare pacatũ reddidit Põ.quod piratæ ĩfestũ fecerãt.Cilices ãt piratæ fũditus deleti fuerũt(ut refert Strabo)primum a Seruilio Isaurico:quo tpe ille isauriã cœpit.Postea a Põ.q supra mille & trecēta nauigia cõcremauit. Eorꝫ uero habitatiões excidit:ex hõibus q supfuere ĩ ꝑlio alios ĩ urbē solos deduxit habitatũ quã ille põpeipolĩ appellauit:alios didymenã hõibus effœtã:q nũc rõanorꝫ ē colonia. Et põti.s.uictoriã quã de Mithridate rege põti retulerat:uexilaq; uniuersa cœperat ipso debellato. Sic lõ.æ.hoc pacto ĩqt multis nocuit diutius uixisse.Satius.n.fuisset põ.si ante hãc cladē ĩ felicitate mortuus fuisset unde luue.Prouida põpeio dederat cãpania febres optãdas:sed multæ urbes & publica uota uicerũt. Destruit:debilitat. Vita su.ipe.i.q diu

tius uiuit:ꝗimpium durat. Summa:ultima dies. Præuertit:ante uertit:nisi mors ꝑuenerit aduersitatem:& res lætæ diuturna uita ꝑmũt̃:ut.Oui.met.Sed.s.ultia semp expectãdadies homini ẽ:diciq̃ beatus Ante obitũ nemo supmaq̃ funera debet. sentẽtia Solonis ẽ quã poeta usurpauit. Quisq̃ ne secũdis:ẽ ne aliqs q audeat se felicẽ dicereante mortẽ.q.d.nõ. Fatis.i.secũdæ fortũæ. Littora cõtigerat:nũc autẽ dicit Pom.ad penei flumi nis hostium peruenisse:& ibi naue admodum exigua nauigare cœpisse:ut Lesbon peteret:ubi corneliã deposuerat. Peneus:fluuius thessaliæ qui ex pindo apud gomphos nascitur.Plinius. Aemathia clade:idest cruore effuso in campis philippicis. Inde ratis trepidum: cum ad hunc exitum amnis ꝑuenisset:dimisso equo nauigare cœpit:sed hic ostendit ꝗ ianes sint hominũ cogitationes:& quã in fragili statu res humanæ positæ sint.Nam Pom.qui classe corcyram:Siciliã: Liburniam: Ciliciam tenebat:nunc per exiguam nauiculã uehi contigit.qua uix tuto per flumina nauigare potuisset. Inde:post hæc:scilicet dimisso equo. Vix tuta uadis:quæ flatum uentorum & undationem fluminum sustinere non poterat. Trepidum.i.uẽto tumẽtem. Euexit.s.Pom. Corcyra:ĩsula ĩ mari ionio: quam appellabant melenã. Sinus Leucadii:leucas ẽ promontorium epiri, Cilicum dominus.i.qui ciliciã tenebat. Terræq̃ liburnæ:quæ cõtigua ẽ dalmatiæ.

Correpsit.i.simul cum sociis suis repsit:reper̃ ꝓprie ẽ animaliũ. In alnum.i.paruam nauiculam:nam alnus ponit̃ pro fluuiali naui:eo ꝙ ex alno arbor̃ cauari soleat: Pom.ex larissa ad mare usque delatus est: eo loci paruam ingressus cymbam:cũ teste Appiano: adnauigãtem nauem offendisset Mitylenas peruenit. Assumpta igitur Cornelia uxor̃ triremibus quatuor comitatus:quæ a rhodiis & tyriis ad eũ uenerãt:corcyram tũc quidẽ & libyã ꝑteruectus ẽ:quo ĩ loco exercitũ alium & nauticos habebat apparatos:ad orientem itaq̃ cõuersus:parthos ueluti ab illis opẽ periturus:nulli patefacto iterim cõsilio adire statuit: quod pene cum in ciliciã uenisset amicis retulit. At illi a parthis abstinẽdum suadebãt:q nuꝑ crasso ĩsurexissent: & adhuc ob eius cladẽ elatiores spiritus haberẽt: nec corneliã singularis formæ mulierẽ in eoꝝ ꝑtãte committẽdam eẽ:maxime cũ e crasso eẽt genita:cũ in ægyptum demũ ire statuisset:uel ad iubam potius se conuertere Amici repudiatis iubæ rebus: utpote ꝗ nullius existimationis:aut gloriæ futuræ eẽnt:ægyptum ut adiret suadere nõ destiterũt. Cõscia curaꝝ:amor corneliæ põ.nauigare coegit ad ĩsulã lesbõ:ubi reposuerat eã. Mœstior ĩ mediis: ĩq̃ lesbo ĩsula o cornelia maiori mœstitia uexabaris:ꝗ si esses ĩ mediis thessaliæ cãpis:nam maiora semꝑ pericula animus diuinat.

Quatit̃:cõmouet̃:nunq̃.n.quiete dormire poterat.

Thessaliã nox oĩs habet.i.ꝑ somnos sibi thessalia obuersabat̃:tenebrisq̃ remotis.i.exorta luce. Curris:uagaris ꝑ littora ꝓspiciẽs nunqd nauẽ uideres ꝗ cladem nunciaret:quam tibi futurã aĩo ꝑsuaseras. Nutãtia: fluitãtia & uẽtis agitata. Querere ne.q.Et qa timebas id qđ futurũ erat:iõ neminẽ audebas q̃rer̃ đ r̃bus ĩ thessalia gestis:nã quãdo aliqd timemus ẽt dubitamus q̃rere ne id forte intelligamus qđ nolumus audire. En ratis:ꝗ oĩa tibi indicabit ẽt tacẽti. Nũcius tristis:Qui ẽt tacẽs tibi cladẽ mariti ĩ dicabit. Quid ꝑdis:nã tp̃s ẽ flẽdi noli igit̃ hoc tp̃s uacuũ abire lachrymis tuis. Tũc puppe ꝓpinqua:Sed cũ iã ꝓpior factus eẽt pom. & nauiculã cornelia uidisset:ipsumq̃ mœstũ:sq̃lida barba:& demissis crinibus ĩtellexit.ex ipso hĩtu uictũ eẽ. Notauit:ex hĩtu appo. Crimẽ crudele deum:dicit deos crudeles fuisse:q põ. rep.amatorem uoluerit hac miseria afficere.

Deformẽ:qa pallor faciei significabat rei euentũ. Premẽtẽ:opprimẽte. Atq̃ atro.sq.p.qa dũ eqtaret puluis erectus totã uestẽ ĩpleuerat. Obuia nox:stati tenebræ oculis obortæ sũt:& cecidit exanimis. Nox:uertigo q̃dam ꝗ nascit̃ ꝑ dolore. Atq̃ animũ clausit:opp̃ssit ut semianimis caderet. Neruis.s.cõtractis:ut q̃si mortua iaceret. Ri.corda.i.præcordia rigida facta sunt. Diuque spe mor.quia mori sperabat: sed decepta est quia tandem ad se rediit:unde Ouidi.ait Officium fecere piũ: sed inutile nobis: indignor miseræ nõ licuisse mori

Imperio:nisi summa dies cũ fine bonorum
Affuit:& celeri præuertat tristia lœto
Dedecori ẽ fortuna prior:quisq̃ ne secundis
Tradere se fatis audet:nisi morte parata?
Littora contigerat per quæ peneius amnis
Aemathia iam clade rubens exibat in æquor:
Inde ratis trepidũ uentis ac fluctibus impar
Flumineis uix tuta uadis:euexit in altum.
Cuius adhuc remis quatitur corcyra:sinusq̃
Leucadii:cilicum dominus:terræq̃ liburnæ:
Exiguam uector pauidus correpsit in alnum.
Conscia curarum secreta in littora lesbi
Flectere uela iubet:qua tunc tellure latebas:
Mœstior in mediis quã si cornelia campis
Aemathiæ stares:tristes præsagia curas
Exagitãt:trepida quatit̃ formidine somnus.
Thessaliã nox oĩs habet:tenebrisq̃ remotis
Rupis in abruptæ scopulos:extremaq̃ curris
Littora:prospiciens fluctus:mutantia longe
Semper prima uidens uenientis uela carinæ.
Quærere nec quicq̃ de fato coniugis audes.
En ratis ad uestros quæ tẽdit carbasa portus:
Quid ferat ignoras:& nũc tibi sũma pauoris
Nuncius amorum tristis rumorq̃ sinister
Victus adest cõiunx:qđ ꝑdit tẽpora luctus?
Cũ possis iã flere times:tunc puppe ꝓpinqua
Prosiluit:crimenq̃ deum crudele notauit
Deformẽ pallore ducẽ:uultusq̃ prementem
Caniciẽ:atq̃ atro squallẽtes puluere uestes.
Obuia nox miseræ cælum:lucemq̃ tenebris
Abstulit:atq̃ animũ clausit dolor:oia neruis
Membra relicta labãt: riguerũt corda:diuq̃

Spe mortis decepta iacet:iam fune ligato
Littoribus:lustrat uacuas pōpeius harenas.
Quem postq̄ propius famulæ uidere fideles
Non ultra gemitus tacitos incessere fata
Permisere sibi:frustraque attolere terra
Semianimē cōatur herā:quā pector̄ magnus
Ambit:& astrictos refouet cōplexibus artus.
Cœperat ī sūmum reuocato sanguine corpus
Pompeii sentire manus:mœstamque mariti
Posse pati faciem:prohibet succumbere fatis
Magnus:& ī modicos castigat uoce dolores.
Nobile cur robur fortunæ uulnere primo
Fœmina tantorum titulis insignis auorum
Frangis:habes aditū mansuræ sæcula famæ
Laudis in hoc sexu:nō legum iura:nec arma:
Vnica materia est coniunx miser:erige mētē
Et tua cum fatis pietas decertet:& ipsum
Q đ sū uictus ama:nūc sū tibi gloria maior:
A me quod fasces:& ꝙ pia turba senatus
Tantaq; discessit regū manus:incipe magnū
Sola sequi:deformis adhuc uiuente marito
Sūmus & augeri uetitus dolor:ultima debet:
Esse fides lugere uirum:tu nulla tulisti
Bello damna meo:uiuit sub prælia magnus:
Sed fortuna perit:quod defles illud amasti.
Vocibus his correpta uiri:uix ægra leuauit
Mēbra solo:tales gemitu rumpēte querelas.
O utinam in thalamos inuisi cæsaris issem
Infelix coniunx:& nulli læta marito.
Bis nocui mūdo:me pronuba ducit erinnys

Iam fune ligato:Pom.nondū aduerterat uxorem cecidisse exanimē:sed ligata naue tēdebat ad insulā lesbō:ubi ē mitylenæ in q̄ corneliā posuerat. Quē postq̄ famulæ:Viderūt squalidū:tristē & īmunditia quadā obsitum:sicut his cōtingere solet qui ī miseria uersant̄:elata uoce cœperūt fata Pom.deplorare. Incessare fata:iuehi cōtra fata. Cœpat in summū:& cū complexā teneret Corneliam pom.tandem illa ad se redire cœpit. Reuocato sanguine:qa ubi nimius dolor inuaserat:statim sanguis ad cor cōcurrit:ut auxilio sit illi uitali mēbro ideo extremæ partes corporis desertæ a sanguine frigescūt:nūc ergo dicit cū rediisset ad se cornelia:totus sanguis ad extremitatem corporis recurrerat. In summum cor.i.in extremas ꝑtes corporis. Prohibet succumber̄ fatis:& ubi uidit ad se rediisse uxorem pom.cœpit eam consolari:nūc eā repræhendendo:nūc ꝑcibus rogando. Nobile cur robur:Pom.cōsolatio quā uxori afferre studet cum repræhēsione ꝙ nimia animi imbecilitate a maioribus suis degeneret:nam filia scipionis erat:q ab aphricano Scipione inferiore originē ducebat:deīde ostēdit unicā sibi uirtutis occasionē datā eē:neq;.n.alia superest uia Vnde uirtutē suā uxor ostendere possit:nisi in miseria uiri:dicit enī nōdum antea fortunæ sæuitiam sensisti:& tamē cū primum asperitas sese ostendit statim aīo deficis. Titulis insignis auorū.s.scipionis filia:nam Scipiones supior Aphricanus & īferior uiri illustres fuerūt.Publi.&.Cn.Scipiōes duo ꝑstantissimi duces:q hispania populi Ro.īperio subegerūt. Primo uulnere.Quando ante hac fortuna nobis secūda fuit:nūc primū in ipso īpetu fortunæ aduersæ īcipis deficere:contra maioꝝ tuorum uirtutem. Habes aditum:non aduertis hac infelicitate mea magnæ tibi ostendendæ uirtutis oblatam eē occasionem. Laudis in hoc sexu.s.muliebri nullū ē maius argumentū laudis:q̄ miseriā uiri si fortiter uxor tulerit:non enim potest ex administratiōe reipu.laudē aliquā cōparare. Nō legū iura:in regēda repu. Nec arma:ī exercēda disciplina militari. Cōiunx miser:ē sola materia mulieri:ut laudem acqrat si eius miseriā fortiter tulerit. Et tua cū fatis.p.d.i.pietas tua:erga me uirum tuū miseria confectū pugnet contra fortunam. Et ipm ꝙ sum uictus ama:cum ī felicitate me positū amaueris:non pōt intelligi:utrū amor ille uetus esset:nec ne:nūc autem si me amabis:nihil dubitationis erit:quin me ames. A me ꝙ fasces:ut me nō cætera ornamēta amare uidearis. Tāta.m..i.tantus comitatus. Incipe magnum sola seq:tu nūc sola seq debes pom.qa antea me sequebāt̄ senatus:tot reges:tot tantæq; clientelæ. Deformis adhuc:Sēsus ē turpe tantū dolore adhuc uiuente marito:ut dolor augeri nō possit in morte sua. Sumus & augeri uetitus.i.cui aliqd accedere nō potest. Vltima.s.post mortem uiri. Tu nulla tulisti:ꝙ ego uictus fuerim:nihil ad iacturā tuam pertinet:nā habes uirū tuū īcolumē quem amabas & amare debueras:sed si ita tu leges q̄si me amiseris:tūc oībus ostēdas ꝙ nō me:sed ornamēta mea potius amabas. Viuit.p.p̄.ma.& īcolumus ē:ergo aliud q̄rere nō debes. Quod de.il.amasti. Videris.n.amasse fortunā secundā:quam amisi:quandoqdem me incolumi tātopere doles. Vocibus.h.nūc dicit quē effectū habuerit consolatio pom.apud uxorē. Rumpente:ꝑ erumpēte emittente. O utinā ī thalamos:cū lachrymis legendū ē:o utinam inqt nupsissem Cæ.ut in domū ipsius fortunā aduersam tulissem:quādoqdē auctor eē debui maritos meos facere infelices. Et nulli læta marito:īmo tristis:sicut tibi:& crasso impatori adolescenti:qui sub Cæ.militauerit in gallia:sub quo antequam corneliæ matrimonio se iunxisset:bellicis rebus magnam gloriam & laudem consecutus fuit crassus pater eius prouinciam parthiam & Asiam obtinuit:cū tamen Rex parthorum nullam īniuriā populo Romano fecisset:sed hæc cā tantūmodo ad bellū īpulit crassū quia cupiebat aurū eius auferre:cuius auidissimus erat:& in cōparando exercitu filiū suū a milia Cæ.deduxit & cū ī parthiā uenisset:qa parū cautus impator eēt ī īsidias ꝑcipitatus ē:& sagittis parthoꝝ obrutus. Bis no.mūdo semel crasso:nūc tibi o magnæ. Pronuba:dr̄ q̄ sponsā committat̄ prīa nocte ī thalamū uiri. Erinnys:unā ex furiis īferorū dicit fuisse pronubam quæ se in thalamos primum crassi:deinde pom.comitata fuerit.

Crassorũq; umbræ:deuotaq; manibus illis
Assyrios in castra tuli:ciuilia casus.
Præcipitesq; dedi populos:cunctosq; fugaui
A causa meliore deos.o maxime coniunx:
O thalamis indigne meis:hoc iuris habebat
In tantum fortuna caput:cur impia nupsi
Si miserum factura fui:nunc accipe pœnas:
Sed quas spõte luã:quo sit tibi mollius æquor
Certa fides regum:totusq; paratior orbis:
Sparge mari comitem mallẽ felicibus armis
Dependisse caput:nũc clades denique lustra
Magne tuas:ubicunq; iaces ciuilibus armis
Nostros ulta toros ad̃s huc:atq; exige pœnas
Iulia crudelis:placataque pellice cæsa
Magno parce tuo:sic fata iterumque refusa
Coniugis ĩ gremium:cunctorũ lumina soluit
In lachrymas:duri flectũtur pectora magni:
Siccaq; thessaliæ cõfundit lumina lesbos.
Tunc mitylenæum pleno iam littore uulgus
Affatur magnum:si maxima gloria nobis
Semper erit:tanti pignus seruasse mariti:
Tu quoq; deuotos sacro tibi fœdere muros
Oramus sociosque lares dignare:uel una
Nocte tua:fac magne locũ:quẽ cũcta ĩuisãt
Sæcula quẽ ueniẽs hospes romanus adoret.
Nulla tibi subeunda magis sũt mœnia uicto
Omnia uictoris possunt sperare fauorem.
Hæc iam crimen habẽt:qd ꝙ iacet ĩsula põto
Cæsar eget ratibꝰ:procerꝝ pars magna coibit
Certa loci:noto reparandum est littore fatũ.
Accipe tẽplorum cultus:aurumq; deorum:
Accipe:si terris si puppibus ista iuuentus
Aptior est:tota quantum ualet utere lesbo.

Vmbræ:scilicet duxerunt:idest umbra mariti mei crassi: & patris eius. Assyrios:nam parthia est assyriæ pars ubi Ninus reganauit. Indigne thalamis:quia merueras feliciorem uxorem. Hoc iuris:uidelicet ut te opprimeret. Caput:idest tanti uiri:qui semper uictoriam ex hostibus consequi solebas. Nunc accipe pœnas.i.cum tibi tantũmodo iuncta sum:sume pœnas de me. Quas sponte lunã Ego libens ĩgt patiar pœnas: ut me mortua incipiant tibi uenti esse secumdi:scis enim me comite omnia tibi aduersa fuisse. Mollius : idest tranquillius. Certa fi.re.ut reges ꝯfideles sint tibi:Orbis obsequẽs erit tibi si ego piero. Sparge mari.i.fluctibus maris merge me. Depẽdisse caput:idest caput meum dedisse neci.Cũ adhuc eẽs in felicitate. Nunc clades:quando non perii adhuc te fortunato:peream certe:ante q̃ omnio te sæua fortuna præmat. Lustra purga clades tuas morte mea. Vbicunque iaces.Cõuertitur ad iuliam:ades nunc o iulia si irata es Pompeio:qđ ei nupserim & nunc morte mea patrem tuũ Cæsarem placa:ne amplius sæuiat contra pom. Crudelis:Quæ nimium sæuis contra uirum tuum irata ꝙ ego illi nupserim. Pellice:scilicet me:pellex ꝓprie dicitur quæ alieno uiro coniungitur & dicitur a pelliciendo:quia blanditiis pelliciat ad se alienum uirũ.

Cũctoꝝ lu.sol.i.lachrymas oĩbus cõmouit q aderãt qa plena cõmiserationis erat. In lachrymas duri : & ĩpe Põ.q fortissimus.erat:& q sine lachrymis cladem pharsalicam tulerat alachrymis temperare non potuit. Sicca:idest sine lachrymis. Lesbos.i.corneliã q̃ in lesbo erat. Tunc mitylenæum:postq̃ Pompeius corneliam uxorem propemodum consolatus ẽ:& ad ferendam fortunam fortiter excitauit:iamque omnis Mitylenæ populus in littora effusus erat : ut honoris gratia pompeium exciperet:& ipsum orare instituerat ut uel una nocte in urbem suam pernoctare uellet.Hanc Mitylenæorum inuitationem Pom.gratissimam habuit.Sed excusauit celeritatem:ꝙ ĩ ea re ipsis morem gerere non posset:Cum maiora negocia ĩminerent. Mitylenæum:uulgus possessiuum ẽ pro primo : nã mitylenense dicere debuit:sicut a Verona ueronensis:sed nõ nunq̃ poetæ:imo ẽt oratores & historici possessiuum pro primo ponere consueuerũt. Formatur autem in græcis nominibus possessiuum hoc modo.Nomen desinens in η mutat η in diphthõgum.αι.addita eos facit apud græcos:apud latinos addita us possessiuũ:ut ηκυρηνη cyrene κυρηναιοσ cyrenæus μιτυληνη μιτυληναιοσ. Tanti pignus seruasse mariti:uxorem uiro acceptam & obsequentẽ:nam uiro nil carius esse potest uxore obsequenti ex sententia phocylidis. Tu quoq;:sicut uxor diu apud nos habitare dignata fuit. Deuotos:destinatos:& tibi deditos. Vel:pro saltem:nam polysemus sermo ẽ uel significat aut:etiam & saltem:uel pro certe nõnunquã ponitur. Fac magne locum:cuius desyderio omnes mouebantur:ueneratione quadam seruatæ fidei:ꝙ ĩ rebus aduersis fidem tibi seruauerit. Omnia uictoris.cætera oppida si te non acceperint sperare possunt cæsaris gratiam:at uero nos iam ĩ culpa sumus: quia uxorem tuam fideliter seruauimus. Omnia.s.alia mœnia. Possunt sp.s.uidelicet si te non acceperint. Crimen.i.culpã habent:quia seruauimus tuam uxorem. Quid.s.dicendum est ad hoc ꝙ ponto tuta est: & ĩsula nostra in medio mari posita:& cæsar naues paratas non habet:ut se huc conferat. Procerum pars magna co. Deinde si comites uis habere senatores:q superstites sunt:dubitare non potes:quin huc omnes ueniant:sciũt enim hic esse corneliã:& uerisimiliter te quoq; ꝛcepisse. Coibit:conueniet huc. Fatum:fortuna tua. Noto: tibi ac tuis. Accipe templorum cultus:Et ut ĩtelligas quo erga te aĩmo sumus:parati sumus omnia in tuam potestatẽ cõmittere:tẽpla quoq; deoꝝ cũ ornamentis auro & argẽto:& qcqd ibi ẽ tuũ eẽ uolumus. Si terris si puppibus:iuuentutem nostram scito tibi obsequentissimam esse siue mari: siue terra usum ipsius accipere malis nã qa in mari erant:maritimis rebus assueti erant. Terris:idest terrestri bello. Puppibus:nauali bello.

Hoc ſolũ crimen meritæ bene detrahe terræ:
Ne noſtram uideare fidem:felixq; ſecutus:
Et damnaſſe miſer.tali pietate uirorum
Lætus ĩ aduerſis & mundi nomine gaudens
Eſſe fidem:nullum toto mihi dixit in orbe
Gratius eſſe ſolum:non paruo pignore uobis
Oſtendi:tenuit noſtros hac obſide leſbos
Affectus:hic ſacra domus:carique penates
Hic mihi roma fuit:nõ ullo in littore puppi
Ante dedi fugiens:ſæui cum cæſaris iram
Iam ſcirem meritam ſeruata coniuge leſbon.
Non ueritus tantã ueniæ committere nobis
Materiam:ſed iam ſatis eſt feciſſe nocentes.
Fata mihi totũ mea ſunt agitanda ꝑ orbem.
Heu nimium felix æterno nomine leſbos:
Siue doces populos:rgeſq; admitter magnũ.
Seu præſtas mihi ſola fidẽ:nũc quærer certũ ẽ:
Fas quibus ĩ terris:ubi ſit ſcelus:accipe numẽ
Si ꝙ adhuc mecũ ẽ:uotoꝝ extrema meoꝝ.
Da ſimiles leſbo populos:q̃ marte ſubactum
Non intrare ſuos infeſto cæſare portus:
Non exire uetent.dixit.mœſtamque carinæ
Impoſuit comitem:cũctos mutare putares
Tellurem patriæque ſolum:ſic littore toto
Plangitur:infeſtæ tendunt in æthera dextræ.
Pompeiumq; minus:cuius fortuna dolorem
Mouerat:aſt illam quam toto tempore belli
Vt ciuem uidere ſuam diſcedere cernens
Ingemuit uulgus:quam uix ſi caſtra mariti
Victoris peteret:ſiccis dimittere matres
Iam poterant oculis:tanto deuixit amore -tus
Hos pudor:hos ꝓbitas:caſtiq; modſtia uul-
Qđ ſũmiſſa nimis:nulli grauis hoſpita tur-
Stãtis adhuc fati uixit quaſi cõiũge uicto.-bæ

Hoc ſolum crimen:unum eſt quod præ cæteris te exoratum uolumus:uidelicet ut hanc ſuſpicionem de uobis adimas:Ne dum felix eras uidearis nobis eſſe confiſus:tunc cum apud nos uxor tua fuit:poſt uero acceptam cladem cum iam te aduerſa premere incipiant:nobis confidere non poſſe uideare:nam ſi noſtra mœnia intraueris:nullam huiuſmodi ſuſpicionem habebimus. Crimen:ideſt culpam & ſuſpicionem. Benemeritæ terræ:ſcilicet noſtræ quæ de te benemerita eſt. Felix:dum in felicitate eras. Miſer:poſtq̃ ĩ miſeriam uenisti. Tali pietate uiroꝝ:hæc oratio plena liberalitatis fuit Mytilenæoꝝ nũc dicit q̃ grata fuerit pom.eoꝝ pollicitatio. Lætus:reſponſio pompeii eſt dicẽtis q̃ grata ſit mihi ciuitas ueſtra ex hoc cognoſcere poteſtis:qđ pignus apđ uos quod carius eſſe poteſt repoſuerim. Nomine.i.cã:Cicero in ſecundo epiſtolarũ. Quãquã me nomine negligentiæ.i.cã. Nomĩe mũdi:uidelicet ꝙ ĩ aliq̃ mũdi ꝑte fides ĩueniret & eẽ dicatur. Leſbos tenuit affectus.i.amores noſtros ſeruauit. Hac obſide:demonſtrãtis ẽ. Hic mihi roma fuit:nã leſbon loco urbis romæ habui. Nõ ulla ĩ littora.Præterea non ſolũ ex hoc cognoſcere poteſtis: qđ uobis commendauerim corneliam me uos amare: uerũ etiã ꝙ uictus ſtatim ad uos me rcepi:ut facile oĩbus apparere poſſit:quantã uobis fidem præſtiterit. Cæſaris irã:Colligebam ex eo qđ meã comitẽ ſeruauerimus meruiſſe uos:ut Cæ.uobis iratus eẽt. Tantã ueniæ materiam.i.tantã occaſionẽ beneficii:nã ueniã ꝑ beneficio poſuit:ut Virg.Satis eſt feciſſe no.qđ Cæ.uobis ĩfeſtũ feceri collocãdo corneliã apud uos. Fata mihi totũ:nũc maiora ĩſtant: ut experiar totũ orbẽ:q̃ nã ſit fortuna mea:& nunqđ apđ alias gentes fidẽ inueniã. Heu nimiũ felix:nã ſi alii fidẽ ſeruabũt felix es ꝙ oẽs exemplo tuo fecerint:Si aliter fides tua præſtantior erit:ꝙ ſola fidem ſeruaueris. Heu:eſt q̃ſi admirantis. Siue doces populos.ſ.ſeruare fidem exemplo tuo. Nam quærere certum eſt.Quia conſtitui quærere ubi iuſtitia ſit:& iniuſtitia.Iuſtitia ſi me ſeruauerint & acceperĩt fideliter Iniuſtitia & ĩpietas: ſi contra me proditione utunt. Fas:iuſtitia. Scelus .i.ꝑfidia. Accipe nomen:nunc ſuam orationẽ ita cõcludit Pompeius:ut primum deos obteſtet:ſi qs adhuc deus mecum eſt:quaſi omnes alii a me diſceſſerint:illum oro ut faciat mihi alios populos non aliter ſeruare fidem q̃ Leſbos ſeruauit:ut ſiue ĩtrare uellẽ: ſiue exire:mihi ſemper limnia pateant. Numen:ideſt deus. Nõ ĩtrare:Vtrumq; dixit nõ uetẽt:ĩtrar nec exire:ſicut fecit leſbos:nam Ptolemæus non uetuit ĩtrare:ſed uetuit exire. Mœſtamque carinæ impo.cũ Pompeius diſcederet cum comite ſua:non aliter lachrymas de digreſſu ſuo mitylenæi dabant:q̃ ſi omnes relicta patria in alienas regiones migrarent. Mutare tellurẽ.ire in exilium. Sic:ideſt uſque adeo plangitur. Infeſtæ:iratæ. Pompeiumque minus:tametſi ipſis moleſtus fuerat diſceſſus pompeii:tamen aliquanto moleſtus diſceſſum Corneliæ tulerũt ob humanitatẽ & libertatem mulieris.cuius uirtute ac mãſuetudine omnes ſibi deuĩxerat. Minus:q̃ Corneliã. Cuius fortuna : tametſi ipſe auctor erat & cauſa doloris. Quam toto tempore:nam commiſeratione ipſius mouebantur populi omnes:ꝙuidelicet de ſummo & grandi loco ad tantam calamitatem deueniſſet. Ciuem:quia ita complectebantur eam:quaſi una ciuis eſſet. Quam ſi:nec mirum ſi in diſceſſu ipſius fleuere matronæ.nam ſi etiam uir fuiſſet uictor:non poterant uidere illam ſine lachrymis diſcedere. Peteret caſtiq; modeſtia:ſi ad lætitiam iret:non ad mœrorem. Tanto .d.amore:ratio quia diuerſis uirtutibus ſuis cornelia omnes ſibi miro quodam amore deuinxerat. Caſtique mo.uultus :quia ĩnatam uultu habebat quãdam modeſtiam:ut cum oẽs dignitate ꝓ̃ſtaret:humilibus qbuſq; par eſſe uideretur. Summiſſa:remiſſa:qa ſe humilibus æquabat. Nulli grauis:imo ſuauis:quamuis adhuc in felicitate eſſet. Turbæ:ignobili uulgo & multitudini. Stãtis adhuc fati:quamuis adhuc eſſet in felicitate.

Iam pelago medios titan demiſſus ad ignes:
Nec qbus abſcondit:ne ſi quibus exerit orbē
Totus erat:uigiles pompei pectore curæ
Nunc ſocias adeunt romani fœderis urbes:
Et uarias regum mentes:nunc inuia mundi
Arua ſuper nimios ſoles:auſtrumq; iacentem
Sæpe labor mœſtus curarū:odiumq; futuri
Proiecit feſſos incerti pectoris æſtus.
Rectoremq; ratis de cunctis conſulit aſtris
Vnde notet terras:quæ ſit menſura ſecandi
Aequoris in cælo:ſyriam quo ſydere ſeruet:
Aut quoto ī plauſtro libyā bene dirigat ignis.
Doctus ad hæc fat' taciti ſeruator olympi:
Signifero quæcunquæ fluunt labentia cælo:
Nunquā ſtante polo:miſeros fallentia nautas
Sydera nō ſequimur:ſed q̄ nō mergit' undis
Axis inocciduus gemina clariſſimus arcto
Ille regit puppes:hic cū mihi ſemper ī altum
Surget:& inſtabit ſūmis minor urſa ceruchis
Boſphorō & ſcythiæ curuātem littora pontū
Spectamus:quicqd deſcēdit ab arbore ſūma
Arctophylax:ꝓpiorq; mari cynoſura ferret.

Iam pelago medios:deſcribit tempus quo pompeius nauigans:animum in diuerſas curas iactabat:animo cōſyderans an urbes peteret:an reges an populos:& ſecū animo uoluens qbus magis crederet.dicit enim nō omnino ad occaſum deſcenderat ſol:quia dimidius ſolis erat in hemiſperio noſtro:& in hemiſperio inferiori:tum cum aduerſis curis animis Pom.diſtrahi cœpit ad quos proficiſceretur populos. Nec quibus abſcondit:ſcilicet nobis. Nec ſi qbus exerit:ideſt aperit antipodibus. Ad medios ignes:ideſt ad medios orbes igneos quia igneus eſt ſol. Adeunt:ideſt intendunt ad urbes. Socias romani fœderis:ideſt coniunctas fœdere romanis. Varias mentes regum qd' reges ſolent uarii eſſe atque diuerſi. Inuia arua:libyam ſignificat. Auſtrumque iacentem:ideſt depreſſum reſpectu ſeptentrionis. Sæpe labor mœſtus:aliquādo etiam nitebatur obliuiſci huiuſmodi curarum:& loquebatur cū gubernatore:petebatque quibus ſtellis uteretur nautæ:cum in diuerſa loca nauē intendere uellent. Mœſtus currarum:ideſt ꝑpter curas: ſicut feſſus rerum.
Odiumque futuri:ſcilicet fati. Feſſos æſtus: æſtus appellat cogitationis & fluctationes mentis ambiguas & comparat fluctibus maris. ſicut Virgilius.Aeneas uario curarū fluctuat æſtu. De cunctis aſtris: qbus ſtellis utitur in nauigatiōe. Vnde:a qbus aſtris.
Secandi æquoris:ideſt nauigandi:nam ex ſyderibus & mēſura ſtellaꝝ ītelligunt nautæ q̄ ꝑte maris:& quāto ſpacio nauigauerint & nauigaturi ſint. Syriā quo ſydere:dic mihi q̄ ſtella nauigatur ī ſyriā? Libyam.i. q̄ ſtella dicit' nauigari ī libyā: nā tendere cogitabat in libyā Pom.ad regem Iubā. Quotus ignis: nam maior urſa meridiem uerſus ambitur cauda ſerpentis: ſed minor urſa ſeptentrionem uerſus ambitur a capite ſerpētis nūc ergo dicit quotus ignis:quia ſerpēs ipſe ſeptem ſtellas habet:quæ imaginem ipſius oſtēdunt:habet unam in humero:alteram in pectore:tertiam in dorſo:quartam in uentre tres autem ī cauda. Sūt etiam aliæ ſtellæ lucentes:quæ has ſeptem præcedunt:unde ſtella eſt quam uulgo occiduam uocant: per antiphraſim: qd' nunquam occidat hanc dicunt aſtrologi eſſe ſole ualde maiorem:quanuis non ita uideatur:nam remotiſſima eſt a nobis:ut nec ſplendorem ſuum oſtendat. Quotus ignis:prima uel ſecunda uel tertia in plauſtro. Doctus ad hæc fatur: introducit nunc reſpondere pompeio gubernatorem nauis qui peritus erat eiuſmodi artis. Seruator taciti olymphi:ideſt nocturni cæli. Signifero cælo:ideſt ſtellato: nolim exiſtimes meo pompei ſeruare ſtellas omnes: & præcipue errantes:ſicuti non nulli gubernatores: qui ita errant:ſicut & ille: ſed tantummodo ſtellas ſeptentrionales circa polum uertentes: quæ nunquam occidunt. Polo:cælo:pars pro toto:quia polus nunquam ſtat:ſed ſemper uertitur ideo: απολεω: uerto: deriuatur. Labentia:errantia. Axis in occiduus:ſeptentrionalis qui nunquam occidit. Gemina arcto:maiori urſa & minori Maior urſa(ut ante dictum)meridiem uerſus ambitur cauda ſerpentis:nam ſerpens in modum ſcilicet litteræ inter utranque urſam fluit:maior cauda:minor uero capite cingitur quæ etiam helice appellatur:& cynoſura. Hic:ſcilicet axis ideſt minor urſa quæ plauſtrum uehit. Summis ceruchis: cum urſa minor uidebitur perpendiculariter in ſummitate mali ferre plauſtrum nunc nobis curſus erit in boſphorum ſcithiæ nam duo ſunt ſcilicet boſphorus thracius qui & byzantius dicitur.alter cimmerius in aditu paludis meotidos : in ſcythiam uergens: & dicitur eo qd' Iuppiter in formam bouis conuerſus uexit Europam de phœnicia ī greciam:& de nomine puellæ appellauit Europam tertiam orbis partem:unde ad ſimilitudinem illius eſt boſphorus ſcythiæ appellatus. At ut inquit Strabo os byzantiacum thracius boſphorus appellatur.Cimmerius uero boſphorus dicitur quodcunque meotidis paludis hoſtium continet dictus cimmerius quaſi cimbricus:qd' cimbri errabundi militiam ſuam ad meotim uſque agitarint. Pontum : inſulam in qua Mithridates regnauit. Ceruchis:ideſt antemna & ſummitate mali :in qua ſunt cornua quibus uela ſuſpenduntur ut Virgilius,Cornua uelatarum obuertimus antemnarum & dicitur κερουχοσ cornutus a κaερασ cornu:& εχω habeo. Quicquid deſcendit ab arbore ſumma:reſpondet ad illud quod pompeius petierat ſuperius ſcilicet ſyriam quo ſydere ſeruet:ſed cum non nihil plauſtrum declinauerit a ſummitate mali tunc petimus.ſyriam. Propior mari:ideſt quantulumcunque plauſtrum declinauerit a ſummitate mali:& capite ferire uidebitur maris undas:tunc ſpectamus ſyriam:& eo nauem dirigimus. Arctophylax: bootes:cuſtos urſæ. Cynoſura:quem ſuperius appellauit arctophylacem nunc cynoſuram uocat. Propior ma.unū ſequit' ex reliquo:nā quāto magis declinata ſummitate mali:tāto magis uidet' appropīquare mari.

In ſyriæ portus tendat ratis:inde canopos
Excipit:auſtrali cælo contenta uagari
Stella timēs boream:illaquoqꝫ perge ſiniſtra
Trās phariō:ī medio tāgit ratis æquor̄ ſyrtes:
Sed quo uela dari:quo nūc pede carbaſa tēdi
Nr̄a iubes? dubio cōtra cui pectore magnus:
Hoc ſolum toto reſpondit in æquore ſerua
Vt ſit ab æmathiis ſemper tua longius oris
Puppis:& heſpeiā pelago cæloqꝫ relinquas
Cætera da uentis:comitem pignuſqꝫ recepi
Depoſitum:tū certus erā quæ littora uellum.
Nunc portum fortuna dabit:ſic fatur:at ille
Iuſto uela modo pendentia cornibus æquis
Torſit:& ī leuum puppim dedit:utqꝫ ſecaret
Quas aſine cautes:&quas chios aſperat undas
Hos đdit ī ꝓrā:tenet hos ī puppe rudētes
Aequora ſenſerunt motus:aliterque ſecante
Iā pelagus roſtro:nec idem ſpectante carina
Mutauere ſonū:nō ſic moderator æquorum
Deteriore rota leuum cum circuit axem:
Cogit inoffenſæ curus accedere metæ.
Oſtendit terras titan:& ſydera texit:
Sparſus ad æmathia fugit qcunqꝫ procella
Aſſequitur magnum:primuſqꝫ a littore leſbi
Occurrit natus:procerum mox turba fidelis:
Nam neque deiecto fatis:acieque fugato
Abſtulerat magno:reges fortuna miniſtros:
Terrarum dominos:& ſceptra eoa tenentes
Exul habet comites:iubet ire in deuia mundi
Deiotarum:qui ſparſa ducis ueſtia legit:

Inde canopos:canopos ſydus eſt(ut ait in ſexto Pli.)ingens & clarum:ē autem ī meridionali plaga:ad cuius contēplationē ait nauta:ſe nauē dirigere a ſiniſtra trans ægyptum:a medio tēdit ad ſyrtes. Stella ti.bo.quo ſpirāte denſant̄ nubes:qbus illa obſcurat̄:nā cum ſit ī auſtrali plaga meridiē uerſus timet boreā q nubes contrahit in meridiē qbus illa obtegit̄. Trans pharon.i.ultra ægyptum.reſpōdet ad illud qđ īterrogauerat pō. uidelicet qua ſtella meridiem petat. Illa ſiniſtra.ſ.canopo ſtella apparente in parte ſiniſtra nauis. Syrtes:cui contigua eſt ægyptus. Sed quo uela dari:cum pompeius & gubernator nauis ita inter ſe quaſi confabularentur:de ſignis cæleſtibus:& ad omnia quæ Pompeius quæſierat reſpondiſſet.poſtea interrogat eum quā in partem potiſſimum nauigare deberet:ad hæc pōpeius reſpondit incertus ad quem locum prius nauigaret quocunqꝫ inquit nauem & curſum dirigito dū modo procul a cāpis æmathiis nauiges:nos deide in fluctus fortuna reget. Quo nunc pede carbaſa tēdi: idem dicit. Carbaſa:uela ſunt dicta a genere lini ſubtiliſſimi quod ita appellat̄:quo texuntur uela. Quo pede:dicit morem nautarum:nā pedes ſunt funiculi: qbus uela pro uoluntate nautarum uertunt̄. Dubio pector̄:incerta mente:nō enim ſatis deliberauerat qđ potiſſimum iter teneret. Heſperiam:Italiam:neque in æmathiam nauem dirigere uolebat. Cælo: ſyderacōſyderando. Da:relinque. Pignus:corneliam.

Tunc certus eram.ſ.ante q̄ uxorem accepiſſem certus eram quo nauigabam.uidelicet in inſulam Leſbon:nunc uero ſcio quæ loca fugiam:quæ autē petā neſcio. Sic fat̄ pompeius & gubernator ab his regionibus auertit nauem:quas attingere pompeius nolebat. Iuſto:recto modo ꝓ uolūtate nauigātis. Quas aſinæ cautes:ut per mediam aſinam & chion nauigaret. Aſina terræ pagus argiuæ:penes lacedæmoniā naupliam(ut refert Strabo) ex ea inquilini in meſſenium agrum commigrarunt:eodem quo Aſina oppidulum argolicum uocabulo nuncupata dryopū domicilium & Aſinam fuiſſe memorant qui ex uicinis ſperchio locis extitere. Aſperat undas:nā ubi ſcopulus ē ibi ēt unda maris ē aſperior. Chois:ut libro q̄rto decimo Strabo refert.Chius īſula circū nauigationem habet ſtadiorum nungentorum: ſi quis ſecus terram deferatur:ea urbē & protū optimū habet & nauale nauium octoginta Chii olim claſſem habuere & maris imperiū & libertatem ſibi uendicauerūt e Chio in leſbum uento auſtro ſunt ſtadia circiter quadraginta.Viri e Chio elegātes fuerūt Ion tragicus:& Theopōpus hiſtoricus:& Theocritus Sophiſta. Motus.ſ.nauis:nā ꝓ mutatione uelorū mutata ē nauigatio. Secante:nauigante. Idē.ſ.mare qđ ante. Sonū: uelorum ſtrepitum & nauigatiōis. Nō ſic moderator:dicit nō maiore arte aurigam ferre currum circa metā ī ludis olymphicis:q̄ hic gubernator obuertit nauē contortis uelis. Moderator equorum.i.auriga:nam ludis olympicis ad metam currebātur curru:& q prior metam illam curru circuiſſet hic primum palam obtinebat:ſed quanto interius circūuoluebāt currū tanto etiā celerius id faciebant:& ob hanc cauſam cum omnes interiores & ꝓpinqores ad metam circūuoluer̄ uellent currum:niſi peritiſſimi eſſet artis:currus in metā lapideā frangebat̄:unde Horatius:metaque feruidis euitata rotis. Inoffenſæ:intactæ. Metæ:metam appellat eam formam lapideam. Leuum axem:ideſt ſiniſtram partem axis. Dexteriore.ſ.uerſa in ſiniſtram. Oſtendit titan:quia orto ſole dies apparebat. Sparſus ab æmathia:qcunqꝫ inqt ab æmathia diſceſſit ſecutus ē Pō.iter quos fuit.Cn.Pōpeius:& Deiotarus Rex ſed per Cn.pō.noli ītelligere ſextū nā ſextus cū matre Cornelia ī Leſbo repoſitus fuerat:qa mīor erat. Procerū:quāuis uictus eēt cū magna turba pom.tamē adhuc comites habebat reges:& prīcipes ſenatus. Reges miniſtros: nā reges miniſtrabāt pom.q ſub clientela eius erāt comites:īter quos habebat Deiotaꝝ.Deiotarus.n.īter primos pom.ex acie ſecutus fuerat nam hic regum fidiſſimus erat hunc iubet pom.in Syriam legationem ferre.

In deuia mundi:in remotiſſimas partes orbis terrarum hoc eſt in Syriam. Legit:ideſt obſeruauit ideſt quāuis incerta feciſſet ueſtigia:ne iter ſuum dignoſceretur pom.ea tamen diligenter rex Deiotarus obſeruauerat.

Quando ait æmathiis:quando inquit cladem accepimus in æmathia:quæ partem nullam orbis terrarum parauerat:quæ nostra signa sequeretur:nunc opus est tentare reges orientis. Fidissime regum hic:enim semper in officio permansit:nulla fortuna discessit cum defensaret libertatem & auctoritatem senatus. Euphratem:fluuium in oriente:per quem significat partes armeniæ:propter regem cum quo fœdera iunxerat Pompeius:quo tempore fugientem Mithridatem per eas regiones sequebatur. Tigrim:significat armeniæ regē nam tigris fluuius est Armeniæ. Tigris & Euphrates Mesopotamiam circundant & apud babylonios inuicem cohærent:auctore Strabone:deinde in mare persicum emittūt:quorum Euphrates maior est:& plus regionis flexuoso alueo percurrit. fontes habet in parte Tauri boreali:fluit ad occidentem per armeniam quæ maior appellatur:usque in armeniam minoré: quam a dextris habet. Tigridis & Euphratis fontes inter se distant a stadia duo milia & quingenta. Nec pigeat:præterea ut exercitum compares non orientem modo:sed etiam septētrionem petas ueli. Quærentem:acquirentem:reparantem. Diem:idest oriētem. Arsacidæ:regi pathorum. nam sicut Ptolemæi rēges ægypti appellabantur ita parthorum reges Arsacidæ dicti sunt. Si fœdera nobis:hæc est legatio pompeii:si seruant inquit fœdera nostra: quæ societate & amicitia tum populo romāo iunxit. Magos: magi enim sapientes apud Medos & persas appellantur:quos philosophos græci dicunt. Implete pharetras:idest sumite arma.nam sagittis & arcu parthi potissimum utūtur. Geticis neruis:idest scythicis cordis:quæ ex neruo torquentur. Si uos o parthi: hæc sunt mandata pompeii quæ Deiotaro dat ad phraatē parthorum regem:nam omnes reges parthi Arsacidæ dicuntur:sed tunc phraates nomine regnabat.est autem ordo usque ad eum locum.tot meritis obstricta meis. Caspia regna:persequendo Mithridatem ī mare caspium usque uenit:ubi sunt caspii mōtes. Nā auctore Solino:ultra Sauromatas in Asia sitos:q Mithridati latebram & originem medis dederunt confines sunt Thali his nationibus:quas ab oriente contigunt caspii montis fauces. Alanos:populos qui ab alano flu.dicti sunt:qui ultra danubium fluit in europam.Martialis. Hæc te sarmatico trāsit alāus equo. Alterni martis:idest bellicosissimos. Achemeniis

Quādo ait æmathiis amissus cladibus orbis:
Qua romanus erat:superest fidissime regū
Eoam tentare fidem:populosq; bibentes
Euphratē:& adhuc securum a cæsare tigrim
Nec pigeat magno quærentem fata:remotas
Medoꝝ penetrarē domos:scythicosq; rēcessus:
Et totum mutare diem:uocesque superbo
Arsacidæ perferre meas:si fœdera nobis
Prisca manent:mihi per latiū iurata tonātē
Per uestros astricta magos:īplete pharetras:
Armeniosque arcus geticis intendite neruis.
Si uos o parthi peterem cum caspia regna:
Et sequerer duros æterni martis alanos:
Passus achæmeniis late discurere campis:
In tutam trepidos nunq̄ babylona coegi.
Arua super cyri caldæique ultima regni
Qua rapidus gāges:& qua nyseus hydaspes
Accedunt pelago phœbi surgentis ab igne:
Iam propior q̄ persis eram:tamen oīa uinces
Sustinui:nostris uos tantum deesse triūphis.
Solusque e numero regnum telluris eoæ
Ex equo me parthus adit:nec munere magni
Stāt simul arsacidæ.q.s.n. post uulnera cladis

campis:idest parthicis ab Achemene rege. In tutam trepidos:idest nunquam Vos compuli in mœnia uestra: quia passus sum uos errare p agros uestros. Arua sup: & tamen facere poteram:qa propinquior eram uobis q̄ persis. Arua cyri:idest super arua persidis ubi regnauit Cyrus. Vltima caldæi regni:idest ad extremam regionem iudæorum.nam Aristobolum iudæorum regem cepit:& templum Salomonis spoliauit:& candelabra illa quæ in maximo honore fuerant in triumphū duxit:& creditum est posthac Pompeium aduersa fortuna laborasse. Nyseus hydaspes: flu.indiæ qui per parthiam sese ferens uadit in Indiam:ideo nyseus.i.indicus a nysa urbe indiæ. Phœbi surgentis ab igne: idest ab oriente descendens uobis ꝓpinquior eram:q̄ persis nominatiuus ē:persid ispsis genitiuum facit.est autem regio finitima parthis. Numero telluris eoæ:ex omnibus regibus orientalibus tantummodo parthus fuit: qui me ex æquo fœdere adiit.nam cum Pompeius ad Araxem fluuium castra posuisset: Tigrano cerota tigranis regis filius obuiam ei factus est(iam enim a patre defecerat) Tigranes ipse humanitate Pompeius fretus qui uulgo laudabatur ab omnibus:ad eum uēit: quē ubi Pompeius honorifice susceptum regem appellat: indignatus filius palam dixit. haud sibi opus eē Pompeio:sed alium quæsiturum romanorum tum pompeius eum in uincula coniectum seruari iussit ad triumphum nec multo post Phraates parthorum rex legatos misit qui Tigranocerotam peterent: quasi generum suum:& Euphratem fluuius fines imperii statuere: quibus Pompeius inquit Tigranocerotam ad tigranis magis partes: q̄ ad socerum pertinere:de finibus quod peteret eiusmodi se usurum:hoc est quod nunc poeta dixit. ex æquo me parthus adiit: &ita Euphratem fines imperii tenuit ex parthorum. Nec munera magni:nec semel seruati sunt parthi meo beneficio.neque enim alius fuit qui romanos contineret ne ulciscerentur manes crassi & romanorum qui a uobis cæsi fuerunt o parthi.sententia fuit etiam Pompeii ne renouaretur bellum contra parthos:donec Cæsar esset in gallia cum exercitu:ne duobus bellis uires romanorum distraherentur. Munere: beneficio Pompeii. Quis con. quasi dicat nullus nisi ego. Assyriæ cladis: idest post cladem Crassi & exercitus Romani:quem ad Carras ciuitatem Assyriæ parthi cum exercitu deleuerūt.

Assyriæ iustas latii compescuit iras?
Tot meritis obstricta meis: nũc parthia ruptis
Excedat claustris: uetitã per sæcula ripã:
Zeugmaq; pellæum: põpeio uincite parthi:
Vinci roma uolet: regem parere iubenti
Ardua non piguit: positisq; insignibus aulæ
Ergeditur: famuli raptos indutus amictus.
In dubiis tutũ est inopem simulare tyranno:
Quãto igitur mundi dominus securius æuũ
Verus pauper agit? dimisso in littore rege
Ipse p icariæ scopulos: ephesumq; relinquẽs:
Et placidi colophona maris: spumãtia paruæ
Radit claustra sami: spirat de littore choo
Aura fluens: gnidõ ĩde fugit: clarãq; relinquit
Sole rhodon: magnosq; sinus telmesidos ũdæ
Compensat: medio pelagi pamphilia puppi
Occurrit tellus: nec se committere muris
Ausus adhuc ullis: te primum parua phaselis
Magnus adit: nã te metui uetat incola rarus:
Exhaustæq; domus populis: maiorq; carinæ
Quã tua turba fuit: tẽdẽs hĩc carbasa rursus
Iam taurũ tauroq; uidet dipsanta cadentem.
Crederet hoc magnus: pacẽ cũ præstitit ũdis.
Et sibi consultum? cilicum per littora tutus
Parua puppe fugit: seqt̃ pars magna senatus
Ad profugũ collecta ducẽ: paruisq; synedris.
Quo portu mittitq; rates: recipitq; selinis
In ꝓcerum cœtu tandem mœsta ora resoluit
Vocibus his magnus. comites belliq; fugæq;:

Iustas iras: iuste enim mouebantur ad ultionem imperatoris cæsi. Ruptis excedat claustris: euphratis ripã dicit quem regni finem ipsi parthi patenti Pompeius finem tradidit. Zeugma: ciuitas inter ægyptum & parthiam. lxxii. milium passuum a samosatis distans: quam Alexander condidit: sic appellata qđ sit utriusque regionis quoddam quasi uinculum. & dicitur a ζευγνυω: iungo. Pellæum: ab Alexandro conditum: qui fuit de pella ciuitate macedoniæ. Pompeio: idest causa Pompeii. Vinci roma uolet: ut subacto Cæsare Pompeius uictoriam consequatur. Regem parere iubenti: nunc dicit quomodo rex Deiotarus ad Pompeii legationem perficiendam sese expediuerit. Ardua: quia iussit eum extremas orbis partes penetrare. Positis insignibus: idest depositis regiis uestimentis. Raptos amictus: idest gregaria ueste sumpta: & capta occasione laudat paupertatem. Si inquit dominis terrarum tutum est aliquando simulare paupertatem: quanto ueri pauperes tutiores sunt? Dimisso in littore rege: nunc dicit dimisso rege Deiotaro: qua parte Pompeius nauigauerit. Ipse per icariæ: incaria insula est samo adiacens: non procul a naxo: quæ nomen icario pelago imposuit, ut Plinius & Strabo. Ephesum: ciuitas ioniæ: quæ & smyrna dicta est. ab amazonibus dicta. Plinius. Colophona. ci. Ionica quæ olim naualí ope: & equestribus prælíis exceluit. Strabo. Telmesis: promontorium est lyciorum quod portum habet: hunc locum Eumenes in bello antiochio a ro romanis accepit: sed sublato regno Lycii eum locum receperunt: hic enim est de quo Lucanus mentioné facit. Claram: ubi colosus Iouis est tantæ magnitudinis: ut inter septem mirabilia mundi connumeretur aut claram: quia (ut scribit Solinus) nunquam cælum tam nubilum est: ut in sole rhodos non sit. sic Horatius. Laudabunt alii claram rodon. Colossum autem fabricauit charas lyndius: dicatum Ioui: ut asserit Strabo: alii scribunt appollini. Telmesidos undæ compensat: ambitum longum telmesidis sinus breuitate maris recompensat. Pamphilia puppi: pamphilia olim sub imperio cilicum constituta fuit: alio nomine appellata mosopia: & pamphilium mare iungitur cilicio. Plinius. Nec se committere: & qa põ. metuebat: ne oẽs ciuitates uictori parerẽt non audebat mœnia ĩgredi: sed nũc primũ ĩgressus ẽ mœnia phaselidis, Phaselis: phasilis ciuitas ẽ q̃ portus tres habet (auctore Stra.) ciuitas insignis & lacus imĩet & mõs nom ĩe solyma. Phaselis fuit ciuitas zẽiceti piratæ q capto mõte Isaurico se cũ tota domo cõcremauit. Nã te. ratio cur ĩgressus est. Rarus incola: quia deserta erat. Hinc: a phaselo. Tantus: mons quia a multis idem cum Caucaso monte creditur: nã Asia omnem ab eois incipiens & in cilicum mare desinẽs in duas fere æquales partes diuidit. Dispanta: flu. Cadentem: idest nascentem. Crederet hoc magnus: nunquid credere potuisset hoc Pompeius cum piratas deuicit hanc uictoriam sibi utilem futuram? ac si. d. ꝓfuit quia nunc demum per mare tutus nauigat. Pacem: idest cum piratas deuicit. Et sibi. non solum negociatoribus: sed etiam sibi. Sequitur pars magna senatus: Pom. proficiscentem in Ciliciam uniuersus senatus secutus est: ubi sententiam suam de republica dixit. Paruis synedris: idest paruo consessu: comparatione curiæ romanæ. & dictio greca est: ησυνεδρα consessus: τοσυνεδριον concilium. Selinis: oppidum ciliciæ. ubi senatus pom. audiuit de republica sententiam dicente. In cœtu procerum in consilio senatus. Comites belli: in deliberatiuo genere constitutio coniecturalis est: potero reparare uires: non poteris. quæstio ẽ: an possit & deliberatur deinde quomodo reparet. Est autem deliberatio cum quærit̃: quid ex multis rebus potissimum sit faciendum. nam consultatio duplex est: aut cum quæritur de duabus rebus utrum potius: ut si consultetur bellum ne: an pax potius sit facienda: est autem consultatio cum de pluribus rebus quæritur: quid potissimum sit: ut si quærat aliqs: an macedoniam: an ægyptum an in indiam nauiget sed primum qđ ĩ dubitatione ueniebat: quærit̃. uidelicet an possit reparare uires: & probat reparare posse: nõ enĩ adeo se uictũ esse dicit: ut releuari non possit: questio coniecturalis est: qa quæritur an possit uires reparare. prío captat beniuolentiã a persona auditorum: cũ eos comites fideles uocat: & eos laudat: q; sint quasi quædã imago patriæ.

Quamuis in littore nudo:a persona sua nunc beniuolentiam captat:nā sua profert incōmoda ꝑ cōmiserationē:qua beniuolentia facile cōparatur. In cilicū ter.non in propria urbe. Nullis ar.non exercitu sceptus sed inermis. Non omnis in ar.æma.ad coniecturā descendit:& probat posse reparare uires:& argumētū est a minori ad maius:quod plurimum ualet ad cohortationem.Dicit.n.si Marius exul hostis populi romani iudicatus:Minturnis in carcerem compulsis:in libyam profugus in terris hostium tamen cōparato exercitu reparauit uires suas aduersus Syllam:multo magis ego facere potero.ꝙ non sum hostis patriæ iudicatus:nō

Atque instar patriæ:q̃uis in littore nudo:
In cilicum terra nullis circundatus armis
Consultem:rebusꝗ meis exordia quæram:
Ingētes præstare animos:nō omnis in aruis
Aemathiis cecidi:nec sic mea fata premuntur
Vt nequeā releuare caput:cladesꝗ receptas
Excutere:an libycæ marium potuere ruinæ
Erigere in fasces:& plenis reddere fastis?
Me pulsum leuiore manu fortuna negabit?
Mille meæ graio uoluūtur in æquoꝛ puppes.
Mille duces:sparsit potius pharsalia nostras
Quam subuertit opus:sed me uel sola tueri
Fama potest rerū:toto quas gessimus orbe:
Et nomen ꝙ mūdus amat:uos pendite regna
Viribus atꝗ fide libyā:parthosꝗ:pharonꝗ:
Quæ nam romanis deceat succurere rebus.
Ast ego curarum proceres arcana mearum
Expromā:mentisꝗ meæ quo pōdera uergāt.
Aetas niliaci nobis suspecta tyranni est.
Ardua quippe fides robustos exigit annos.
Hinc anceps dubii terret solertia mauri:
Nanꝗ memor generis carthaginis ípia ꝓles
Imminet hesperiæ:multusꝗ in pectore uano ē
Hānibal:obliquo maculat q sāguine regnū:
Et numidas contingit auos:iā supplice uarro
Intumuit:uiditque loco romana secundo.
Quaꝛ agite eoū comites properemus i orbē:
Diuidit euphrates ingentē gurgite mūdum:
Caspiaꝗ immensos seducūt claustra recessus:

habeo uniuersos populos:sicut ille deinde non minor est mea apud gentes auctoritas:q̃ illius imo maior. Nō oís.i.adhuc mihi uires supsunt. Excutere: abiicere. Libycæ ruinæ:qa iā Carthago euersa fuerat a Scipione inferiore:quo tempore Marius eo se recepit. Fasces:consulatum:nā exercitu cōparato in Italiā uenit & se Cinnæ coniunxit:& ita cōsul factus est. Plenis fastis:ut impleret septimū consulatū.Nā ita Haruspex prædixerat:uiso auspicio. Leuiore manu.s.Cæsaris:q̃ ille manu Syllæ. Mille duces:argumētū est a ui quæ perclasses decerniť:exercitus:arma:tormēta:reuocatiões hominū. Mille:idest multæ. Sed me uel sola:ab auctoritate arguit:quam sibi tātā esse dicit:ut uel hac una reparare possit bellū. Nomē.s.meū. Mundus amat:nā sine dubio Pom. beniuolus fuit apud omnes:nā humanitatis nomen ubiꝗ obtinuit. Vos pendite regna:nunc consultatio est de multis rebus quid potissimum. Fide & uiribus:utrunque bene coniunxit:quia parum possunt uires:ubi fides deest. Pharon:ægyptum:nam pharos claustra sunt ægypti. Pondera uergant.i.quo cogitatio nostra ponderosa uertatur:& primum ostendit neꝗ ægyptum:neꝗ libyam esse petendam:& reddit rationem Arguit autem ex attributis personæ.uidelicet a genere quod diuiditur in naturam:patriam & sexū:arguit ab ea ꝑte quæ ē ætas:ubi consideratur puer ne:an adolescēs:grandis natu:an senex:in puero fides stabilis esse non potest. Hinc anceps dubii: regē Iubā dicit.Arguit āt ab ea ꝑte q̃ diciť natio ī qua cōsiderať græcus an barbarus.Atheniensis est:ergo acutus.Lacedæmonius est:durus & asper.Thebanus est pinguis & ualens.Maurus est & Carthaginensis ergo ꝑfidus unde Liuius de Hannibale perfidia plus quam punica. Nunquam memor:ab ea parte arguit:quæ est cognatio.uidelicet quibus maioribus ortus sit scilicet ab Hannibale qui semper hostis populi romani fuit. Imminet:ut ulciscatur iniuriā. Multus:frequens:quia semper nominat Hannibalē. Obliquo maculat:præterea ē etiam nothus:& nothi solent eē callidi:uersuti:atꝗ perfidi. Cōtingit:contagione polluit. Iā supplice uarro:arguit a factis:quod ē impium:& in attributis ꝑsonæ ubi cōsyderatur:quid fecerit:quid faciat:quid facturus sit:superbus:aduersus Varrum præfectum nostrum. Vidit:Nam Varrus Hispāiæ partem tenebat:& cum eam Cæsar inuasisset:hic ad Regem Iubam in Libyam confugit.Dicit autē illum animum extulisse:tunc cum Varrus ad eum profugit. Romana:idest res romanas.uidelicet Varrum præfectum nostrum. Quare agite:nunc sententiam suam dicit:quo nā se cōferre uelit scilicet in orientem ad phraatē parthoꝝ regē & suadere īcipit ut sentētiam suā seq uelint:prío arguēs a ui q̃ ē ꝑs tuti:ꝑthos ostēdens esse bellicosos:seu patria:seu natiōe. Diuidit euphrates:nam Armenios Cappadocesque disterminat Caspia:caspiæ portæ dicunť:q̃ sunt īter Colchos:& albanos:caspias āt portas caucasus hēt:qbus separatos dicit inhabitare ꝑthos:ut nullius īperii uires timeāt.Taurus ꝑ gētiū & linguaꝝ uarietate plurifariā nominatus ē:nā ubi in excelsā surgit subtilitatē caucasus dr:etiā a populis appellationem trahit a dextro latere caspius dicitur uel hircāus:a leuo amazonicus:mox cichus:scythicus:ad hæc uocabula hēt multa alia:ubi dehiscit:hiulcis iugis facit portas:quaꝝ primæ sūt armeniæ:tū caspiæ post ciliciæ:a caspis portis ꝑ ꝑthiā una eadēꝗ uia ē Alexādriā.teste Stra.Portæ caspiæ actore Soli.pādūť itinere māu facto lōgo octomillibus passuū:nā latitudo uix ē plaustro ꝑmeabilis.In his angustiis ēt aliud aspū:qđ ꝑcisoꝝ lateꝝ saxa liquētibꝰ īter se salis uēis exundāt humorē affluentissimum:qui constrictus ui caloris uelut in glatiē corpatur:ita labes inuia accessum negat.

Et polus assyrias alter noctesq; diesque
Vertit:& abruptũ ẽ nr̃o mare:discolor unda
Oceanusq; suus:regnandi sola uoluptas
Cælsior in campis sonipes:& fortior arcus:
Nec puer aut senior letales tendere neruos
Segnis:& a nulla mors est incerta sagitta.
Primi pellæas arcu fregere sarissas.
Bactraq; medorũ sedem:murisq; superbam
Assyrias babylona domos:nec pila timentur
Nostra nimis parthis:audentq; ĩ bella uenire
Experti scythicas crasso pereunte pharetras.
Spicula nec solo spargunt fidentia ferro:
Stridula sed multo saturantur tela ueneno:
Vulnera parua nocẽt:fatũq; sãguine sũmo ẽ
O utinam non tanta mihi fiducia sæuis
Esset in arsacidis:fatis nimis æmula nostris
Fata mouẽt medos:multũq; in gẽte deorũ ẽ.
Effundam populos alia tellure reuulsos.
Excitosque suis immitam sedibus ortus.
Q uod si nos eoa fides & barbara fallunt
Fœdera:uulgati supra commercia mundi
Naufragiũ fortuna ferat:nõ regna precabor
Q uæ feci:sed magna feram solacia mortis
Orbe iacens alio:nil hæc in membra cruente
Nil socerum fecisse pie:sed cuncta reuoluens
Vitæ fata meæ:semper uenerabilis illa
Orbis parte fui.quantus meotida supra?
Q uãtus apud tanaim toto cõspectus ĩ ortu?

Polus alter: antracticum dicit nam sicut nos sub polo arctico positi sumus:& sublimitate terræ antracti cum uidere non possumus:ita qui sub antractico uiuunt arcticum uidere non possunt. Vertitur:quia sem per circa polum uertitur cælum. Abruptum est nostro mari:mare rubrum dicit quod inter idicũ & æthio picum amplissimo ore ab austro in septentrionem:funditur:ideo dixit abruptum nostro mari:quia ne ĩ me diteraneum exeat a terris persarum quibus finitimi sunt parthi arabesq; tenetur. Regnandi sola uoluptas: nunc arguit ab habitu quod est unum ex attributis personæ:in quo etiam aliqua corporis consyderantur non natura:sed studio & industria comparata stu/dio : & industria equitare ac sagittare didicerunt : & habitum regnandi fecere:ut nulli regno parere uel/lint. Voluptas:scilicet est parthis. Cælsior in cam/pis:& hoc quoque industria compararunt:ut æqui/tandi & sagittandi periti sint. Nec puer:siue puer si ue senex fuerit pronus est ad sagittandum. Et nul/la sagitta:idest quem feriat sagitta:illestatim occidit. Primi pelæas:arguit a casu& fortuna:ubi consyde/ratur quid euenit:quid eueniat:quid euenturum sit quid euenit ut semper uicerint. Primi: scilicet par/thi a scythis originem ducunt.Et ab idiæ finibus us que ad mesopotamiam parthia nominata:quam di uidit Euphrates:hinc mesopotamia dicitur:nam ꝑ pter iuictam uirtutem eorum proximæ regiones ĩ eius nomẽ transierunt in qua sunt Aracussa:Assyria Persis:& media ab una pte:quod uidelicet a meridie rubro mari:ab alia uidelicet a septentrione hyrcano claudit salo. Pellæas:idest alexandri ĩpetũ fregerẽt. Sarissas:Sarissa proprie est telum macedonicum:si cut pilũ romanũ. Bactra:ciuitas asiæ est oxum am/nem uersus:ex india diebus octo a bactris usque ad alierum flumen quod iufluit oxum amnen peruẽit Pom.dũ ꝑsequeretur Mithridatem:deinde auctore Solino ad Caspium mare:inde per caspium ad Cyri amnis penetrauit fluentum qui armẽiæ & lybiæ fi nes interluit. Babylona:quam coctilibus muris cin xisse dicitur semiramis. Nec pila timetur:& non so lum cæteras gentes subegere sed nostras quoq; iam timere desinunt:postquam crassum deleuere. Ex/perti scy.Quia(ut dixi) a scythis originẽ habẽt. Spi cula nec solo ferro:argumentum ẽ a consilior & cõ/siliũ rectius appellat:ꝗ dolum:nã dolo aliqd suadere turpe uidet:ergo rectius a consilio quo parthos uti dicit:ut.s.ueneno muniãt sagittas. Stridula:Strepẽ/tia per aerem cum a nemo mittuntur. Fatumq;.i. mors ẽ etiã in summa corporis exulceratione : quia uenenum ingreditur. O utinam non tanta mihi: uellem inquit ne tanta mihi fiducia esset in parthis ne uidelicet crassum cecidissent:nam inde orta est fiducia ꝙ exercitũ cũ duce occiderũt. Fata mouẽt medos: nam media transiuit in nomen persarum.Aracusa:Assyria:& persis:& ideo medos parthos dixit:sicut Ho/ratius:Neu sinas medos equitare inultos te duce Cæsar. Multumq;:a casu arguit. Alia tellure:idest aduer sa ab Italia:nam Parthia in oriente est:italia uero in occidente:unde etiam Hesperia dicta. Quod si uos eoa fides:Dilẽma est & confutat ab honesti partibus:uidelicet a magnanimitate.Sensus est : ꝙ si parthorum pe/reo perfidia:optatius id mihi continget:quasi beneficio fortunæ in his regionibus pereã:ubi nulla nostri cũ gentibus illis commertia habuerunt:nam id mihi solatio erit:ꝙ nec iniuriam a Cæsare nec beneficium acci pere potero:aut parthi fideles erunt:aut perfidi:si fideles nos contra Cæsarem iuuabunt.Si uero ꝑfidi id bo ni cõ sequar:ꝙ ĩ mãus Cæ.nõ ueniã:quo aut mors crudelis manet:aut turpis uita. Eoa.i.oriẽtalis hocẽ par thoꝶ. Supra cõmertia mũ.ultra regionẽ mũdi romanis cognitã:nã ro.nulla prosus cũ pthis habuere cõmer cia. Ferat:pro auferat. Regna:quæ feci.ut tigrannis:Ariobarzanis & pharnacis:quos deuictos in regna cõ/stituerat. Stat ma.feram magna consolatio erit ꝙ non ueniam in manus Cæsa.a quo crudeliter trucidabor aut turpiter uita donabor. Hæc mẽ.Si occidet. Nil fecisse pie.si uita donabit. Sed cuncta reuol.sed cum omnia consydero ipsi fidem seruabunt.Nã nullis mundi ptibus magis honoratus sũ ꝗ ĩ oriẽte : & arguit ab auctoritate:quã habuit ĩ his gẽtibus:& a casu:cũ ꝑseqbaẽ Mithridatẽ:colcos:albãos:iberas:arabes : caldæos: iudæamq; oẽm subegit. Meotida:paludẽ scythiæ. Tanai:q diuidit Europã ab asia. Cõspectus: cõspicuus.

Quas magis:scilicet quam in terras orientis. Vnde:a quibus regionibus. Quid enĩ tĩ.alio utitur dilemmate:nam si ĩquit ad parthos uenimus:aut uincemus:aut uincemur:si uincemus obtinebimus ꝙ ĩstituimus si uincemur nobiscum parthi peribunt:& umbram crassi uindicabimus. Tantas gentes: q̃ semper festæ romanis fuerunt. Medis.i.parthis. Sic fatus murmure sensit:Vt hæc locutus est Pompeius:nemo succlamauit:nõ enim consilium placuit:nam clamare solebant:perorátis cõprobantes sententiam : sed Pompeius ex murmure sensit non placere consilium. Quos omnes len.Sed Lentulus omnes ante iuit:dolore enim perculsus colloquium tenere non potuit:quia cõsiliũ illud a uirtute alienũ uidebať. Nobilitate dolendi:qa generositate animi dolebat hãc pompeii ignauiam.

Quas magis ĩ terras nostrum felicibus actis
Nomen abit? aut unde redit maioř triũpho?
Roma faue cœptis:qd enim tibi lætius unq̃
Præstiterint superi:quam si ciuilia partho
Milite bella geras? tantas consumere gentes:
Et nostris miscere malis:cum cæsaris arma
Concurrent medis:aut me fortuna necesse est
Vindicet aut crassum:sic fatus murmuř sẽsit
Consilium damnasse uiros:quos lẽtulus oẽs
Virtutis stimulis:& nobilitate dolendi
Præcessit:dignasq; tulit modo consule uoces.
Siccine thessalicæ mentem fregere ruinæ?
Vna dies mundi damnauit fata? secundum
Aemathiã lis tanta datur? iacet omne cruenti
Vulneris auxilium? solos tibi magne relinq̃t
Parthorũ fortuna pedes? qd transfuga mũdi
Terrarum totos tractus cællumque perosus:
Aduersosque polos alienaq; sydera quæris.
Caldæos culturæ deos:& barbara sacra
Parthorũ famulus:qd causæ obtẽdiť armis?
Libertatis amor miserum ꝙ decipis orbem
Si seruire potes? te quem romana regentem
Horruit auditu:quem captos ducere reges
Vidit ab hyrcanis indoque a littore syluis:
Deiectũ fatis humilem fractumq; uidebit?
Extolletq; animos latium uesanus in orbem?
Se simul & romã pompeio supplice mensus.
Nil animis fatisque tuis effabere dignum.
Exiget ignorans latiæ commercia linguæ:
Vt lachrymis se magne:roges patiť ne pudoris
Hoc uulnus:cladis ut pathia uindicet ante
Hesperias:quam roma suas? ciuilibus armis

Modo:pauloante consule. Siccine thessaliæ : hæc oratio ẽ contra id quod Pompe.suadere uolebat ẽ ãt in deliberatiuo genere posita in iuridiciali cõstitutione.Et prio beniuolẽtiã captat a ꝑsona aduersarii:hoc ẽ Põ.quũ adducit ĩtẽtionẽ ipsius ostẽdẽs ignauiã:ꝙ q antea de ægypto triũphauerit:idẽ regibus se subiiciat. Siccine:pro sic ne:ẽ ãt ephẽthesis:adeo ne animus tuus uictus est? Vnde dies.s.cladis tuæ. Damnauit fa.i.fortunã ĩpii romãi. Secũdũ æmathiã lis tãta dať? est locutio iuris idest bellum ciuile sic deciditur: ut ille superior sit q ĩ æmathia uicit:nã lĩtẽ dari secundũ hos aut illos:est decidere lĩtẽ secũdũ uolũtatẽ eorum. Iacet omne cruẽti:Sensus est:adeo ne uulnus ẽ illatũ tã magnum:ut nullo auxilio possit subleuari?

Solos tibi magne:nunquid in toto terrarum orbe est qui auxilium præstare possit præter phraatẽ : ad cuius genua te prostraueris? Aduersos polos.i.antracticũ relicto arctico:nã ratio hemispii facit hoc ut sydera q̃ sunt in antractico a nobis uideri nõ possint.

Et barbara sa.Et diis romãis omissis ĩcipias colere deos barbarorum. Quid causæ obtẽdiť armis:a senatu beniuolentiam captauit:nunc ad confirmationem causæ uenit:instabilem autem ostendit Pompeium uitium contra perseuerantiam:quæ est ĩ re bene consyderata:stabilis & perpetua permansio.Non enĩ persistit in ratione bene tuẽde libertatis:causa cuius bellum ciuile susceptum est:ergo a perseuerantia arguit:quæ est pars fortitudinis ꝑtis honesti. Quid causæ:pro quæ honesta causa est:qua bello possis obtendere & demonstrare:primo cãm honestam habebas:nunc si non solum Cæsari paratus sis seruire:sed etiã externis regibus: hæc cã tollitur. Armis.i. cãæ belli. Libertatis amor. ĩterrogat: deinde respõdet.i. ꝑtextu libertatis potes dicere te bellũ gereř. Te quẽ romana ge.Ostendit eum obiecti animi esse:quod ẽ contra magnificẽtiam quæ est magnaꝝ & excelsarum rerum cognitio atque administratio : uel certe contra dignitatem:quæ est honesta & cultu & honore uerecundiæ digna auctoritas quæ est in eo honesti genere:in quo utilitas quoque adiungitur:pristinus honor fuerat:ut apud reges : in maxima ueneratione fuerit Pompeius qbus regna donauerit:nunc uero cõtra dignitatẽ suã fore arguit:ꝙ his suplicare paratus sit de qbus triũphauerit:aut quos certe in regnũ restituerit. Te.i.ĩpatorẽ romanũ. Horruit:dũ ꝑseq̃ris mithridatẽ captos reges:Tigranocerotã & Aristobolũ iudæoꝝ regẽ ĩ triumphũ duxisti. Hyrcanis.i.ex hyrcania:q̃ ẽ pars armeniæ.Hircania auctore Stra.ualde opulẽta & multa & magna ex ꝑte planities:præclaris urbibus adornata. Extollẽt animos:arrogantior fiet. Se simul & romam mensus:nam ꝙ te supplicem uidebit:imperium suum imperio romano comparabit. Exiget ignorans:cum loq uolueris ad illũ:tũc dicet nõ ĩtelligo liguã romanã:& uolet ut lachrymes:ut si nõ ex uerbis tuis saltẽ ex lachrymis qd uelis intelligat. Patimur ne pudoris: Adhuc ĩ eo ꝑsistit ꝙ dignũ ẽ Romãis:ꝙ uidelicet ꝑthi prius uẽdicẽt ĩiurias italiæ:q̃ nos ĩiurias nr̃as:ab ipso rege illatas:turpe hoc ẽ:qa prius ĩiurias nr̃as ulcisci debemus:q̃ parthi ulcisçanť romãos cõtra Cæ. Ciuilibus ar.cõtra leges argumẽtũ ẽ a iustitia:q̃ diuidiť in ius naturale:ius cõsuetudĩe:& ius lege pacto ꝑi & iudicio:argumẽtũ ẽ iure lege:qa lex erat:ut q ad aliqđ bellũ electus eẽt:nullũ aliud gerere posset: prius q̃

illud pficeret. Elegit te du. non ãt ut alios duces tẽtares. Quid uulnera no. ignominiã ostẽdit arguit contra gloriã: q̄ est frequẽs de aliquo fama cũ laude: nã si clades romanoꝝ uulgauerit in pthia: magna erit populi ro. ignominia: ut melius ostẽdat in Europa pmanere: q̄ in Asiam trãsire. Parthos transisse du. quia cũ intellexerit dissensionẽ ĩter Romanos capta occasione ipsi ĩ italiã uenirent: & imperiũ roma. de medio tollent. Solatia tolis: hãc cõsolationẽ tollis quæ unica ẽ nobis: ut si seruiẽdũ est: magna consolatio ẽ: ut seruiamus potius ciuibus nostris q̄ barbaris. Ciui. s. Cæsari. Iuuat ire per or. ostendit piculũ quod ẽ cõtra tuti ptẽ: quæ incolumitas dicit: ea ẽ salus tuta: atq; ĩtegra cõseruatio. Signaq;. s. Romana q̄ capta sunt a ptis cũ crassis. Qui solus: arguit a maiori ad maius: quod ẽ ex adiunctis negocio: si nos pthi in felicitate seq noluerũt multominus ĩ aduersis sequent. Defuit: quia noluit interesse bello ciuili. Celãte fa. i. cũ adhuc ĩ dubio uictoria esset. Omnis ĩ arctois: nunc Pom. rõnes cõfutat a natiõe primũ conuertẽs dicta Pom. ĩ suã utilitatẽ: nã qđ Põ. dixerat de regione pthoꝝ: qđ eẽt sepata quodãmõ a nostro orbe: ubi liberos semp hitare parthos dixerat nec regi cuiq̄ seruire: ĩmo regnãdi cupiditatẽ habuisse: ita cõuertit Lẽtulus: ut ostẽdat eos: quia ibi nati sũt & nutriti: enerues eẽ: & effœminatos: quẽadmodũ ẽt Cicero dicit p qualitate aeris ex astrolostorũ senrentia ita eẽ naturã hominis: dicit. n. athenienses ingeniosiores eẽ Thebanos uero pingues & ualẽtes. ratio: nam athenis aer tenuissimus est: iõ acutiores sũt hõies. Thebis uero crassior: iõ pingues & ualẽtes sũt: sed ĩ oriẽte aer clæmẽtior ẽ: iõ ẽt homines sũt molliores: & propterea effœminatiores. Omnis arctois: Arguit a natione: quæ est una pars: & attributis personæ: & per contrarium quicunq; nascitur in septentrione: que regio frigidissima est & aspera: fortissimus & belicosus est: e contra uero quæ nascitur in oriente: quæ regio mollior habetur & clæmentior: eueruatior est & molior. In arctois: in septẽtrione. Eoos tractus: lõgitudinẽ oriẽtis. Emoluit: molliores facit. Illic: ĩ oriẽte & arguit a uictu ĩbelles esse oriẽtis populos. Laxas: fluxas: sinus habent amplos ut longum sirma uertat humũ: sic & Virgi. Et tunicæ manicas & habẽt redimicula mitræ. Parthus p medica rura: Arguit ab affectione ẽ ãt affectio: q̄ ex tẽpore & belloꝝ administratiõe & studio hoium cõmutatur. Parthus per medica rura Sarma. in. causa hoc uerum est: sed mutatur hoc ex administratione: in ea regione lata: ut æquitare possint uictores sunt: nã fugiẽdo insequentes uulnerant: at uero ĩ italia q̄ montuosa est: & multas angustias hẽt nõ ita: neq; licebit spatiari: & ita mutata regiõe studiũ eoꝝ nihil pderit. Sarmatichos cã. i. assyrios: sed est epitheton lõge repetitũ. Sarmatæ populi scythiæ sunt unde pthi originẽ habuere. Effusa: porrecta sicut oĩs planities iacet. Libertate fugæ: libertate uagãdi lateq; spatiandi. Sed nõ ubi: ecce mutato tẽ pore & administratio belli: mutat ergo ab affectiõe. Tumebit ter. i. ubi sũt mõtes. Nec p. o. nec ĩ italia: sicut mos ẽ sciũt gerere bella tpe noctis: qppe q cũ nisi sagittis utãtur uidere nõ possũt: quo eas dirigãt. Opacas te. i. p noctẽ: sicut nos gerimus. nã tpe noctis Põ. Mithridatis exercitũ fugauit. Incerto: errãti. Nõ frãgit nãdo: si opus erit trãsire flumina: nõ erit pitus natãdo uortices fluuioꝝ q multi sũt ĩ italia. Est ãt uortex gurges aquæ a uertẽdo dictus.

Nec to. ĩ pu. nec in pugna pati poterit æstũ caloris: qa assuetus ẽ molliori aeri. Nã aries: alia mutatio belli qa nõ oppugnare cõsueuere oppida: nec habẽt ĩstrumẽta qbus id fieri solet. Machina nul. ut pote q nũq̄ oppida oppugnauerũt. Pharoq; se. & cũ parthus sequet milites nostros qcqd poterit tenere ĩpetũ sagittaꝝ erit tãq̄ murus clypeus ẽt nõ aliter defẽdet q̄ murus: nõ. n. cominus gladiis pugnãt. Pugna le. i. leuis armatura. Turmæ uagã. qa fugiẽtes huc & illuc psequẽtes uulnerãt. Cessisse: fugisse. Quã pel. i. q̄ pseq. Illita. t. d. nũc arguit a cõsilio: qa dixerat Põ. illis uiribus addere cõsiliũ: tũc cũ uenẽo munirẽt sagittas hoc ipo ĩqt q; sagittas ueneno polluunt: ostẽdit suam ignauiam quia tota fiducia ipsorum est fugiẽdo: nec ẽ qsq̄ q audeat cominus certare.

Elegit te nempe ducem: qd uulnera nostra
In scythicos spargis populos: cladesq; latẽtes?
Quid parthos transire doces? solatia tanti
Perdit roma mali: nullos admittere reges:
Sed ciui seruire suo: iuuat ire per orbem
Ducentem sæuas romana in mœnia gentes?
Signaq; ab euphrate cũ crassis capta sequẽtẽ
Qui solus regum fato celante fauorem
Defuit æmathiæ: nunc tantas ille lacesset
Auditi uictoris opes? aut iungere fata
Tecum magne uolet? non hæc fiducia gẽti ẽ.
Omnis in arctois populus quicunq; pruinis
Nascitur indomitus bellis: & mortis amator
Quidqd ad eoos tractus: mundiq; teporem
Labitur: emollit gentes clæmentia cæli.
Illic & laxas uestes: & fluxa uirorum
Velamenta uides: parthus per medica rura
Sarmathicos inter campos: effusaque plano
Tigridis arua solo: nulli: superabilis hosti est
Libertate fugæ: sed non ubi terra tumebit
Aspera conscendet montis iuga: nec p opacas
Bella gerent tenebras incerto debilis arcu.
Nec frangit nando uiolenti uerticis amnem.
Nec tota ĩ pugna perfusus sanguine membra
Exiget æstiuum calido sub puluere solem.
Non aries illis: non ulla est machina belli:
Haud fossas implere ualent: parthoq; sequẽti
Murus erit: quodcũq; potest obstare sagittæ.
Pugna leuis: bellũq; fugax: turmæq; uagãtes:
Et melior cessisse loco: quam pellere miles.
Illita tela dolis: nec martẽ cominus unquam
Ausa pati uirtus: sed longe tendere neruos:

Et quo ferre uelint:sed ictus est incertus:nam uentus aliquando aliorsum sagittas uoluit q̄ illi uoluerint.
Ensis habet uires:a contrario arguit:qui fortis est:cominus pugnat a contrario sensu qui eminus debilis &
eneruis. Credis magne uiros:Tu credis illos esse fortiores:ꝙ habent fiduciam suam in ueneno:magis q̄ ĩ ar-
mis:& hoc ipso ostendunt ignauiam suam:quia si fortes essent nõ in ueneno:sed in armis fiduciam ponerẽt
. Discrimina:certamina. Parum est:nisi adhibuerint uenenum. Tentare pudendum est: nunc confutat qđ
Põ.dixerat ẽt:si pfidi essent parthi eo meliori conditione eẽ:qa moreret̃ ꝓcul ab Italia: & iõ Cæ.nihil ĩ illũ cru
deliter agere posse:refellit hoc ab indignitate dicens:
hoc eẽ indignũ Põ.ut procul mori uelit ab Italia : q̄q̄
mors poterit eẽ solamẽ miseriæ:sed cornelia nõ mor
tẽ timebit:nã cũ formosa sit:barbari uero libidinis ĩ-
patiẽs:qd đ hac spare possumus:q̄do nec a sororibus
suis cõtineat̃? Pudẽdũ ẽ:nũqd tibi uĩ ut tẽtes auxili
um ĩ remotissimis ptibus:hac rõe ut tãtũ procul ab
italia moriaris.q.d.ĩdignũ ẽ. Incũbat:supĩponat̃ cor
pori tuo. Te pua tegãt:cõtra dignitatẽ tuã. Inuidio
sa tamẽ:q̄uis uile cõseq̄ris sepulchrũ :nõ tamẽ sine ĩ-
uidia cõsequeris qa sine sepulchro iacet crassus. Sed
tua sors:hoc qdẽ ĩdignũ erit:& ætate:& pristinis mo
ribus tuis. Nõ metuenda uiris:nã q fortes sunt nõ
metuũt mortẽ. Nũ bar.no.dixit corneliæ maius ali
quid metuẽdũ eẽ:q̄ mortẽ:cũ ab ĩdignitate probaret
nõ eẽ fidei barbaroꝝ se cõmittẽdũ ꝙ ãt hoc sit metu
endũ probat a natura barbaroꝝ:q sũt libidinis impa
tiẽtes. Cæca:ĩcõsiderata nimia libidinis cupiditate.
Ritu feraꝝ:more belluaꝝ ĩ promiscuos cõcubitus
ruit. Tedæ.i.cõiugii a pte totũ ĩtelligit. Cõiugibus:
qa barbari tot uxores habẽt quot alere possũt. Tha-
lamiq; patẽt:ĩ propatulo coeũt. Inter mille nurus:
nullæ leges naturales seruãt̃ apud barbaros cũ lex na
turalis sit:ut ab his abstineamus quæ nobis sanguie
coniunctæ sunt. Regia uesana.i.rex uesanus. Epu-
lis meroq;:q̄ sũt ĩcitamẽta libidinis. Nox una nõ las
sat ma. adeo ĩexpleti sũt:ut:q̄uis iaceãt ĩter mulieres:
tamẽ satiari nõ possint. Iacuere so.probat nullas eẽ
reges:nã sorores in matrimonio iungebant. Dãnat
apud gentes:per exemplũ exornat:& arguit a mino-
ri ad maius.Oedipus cũ matre iocasta nescius cõcu-
buit:existimabat eni illã eẽ regis uxorẽ:& illã sibi me
rito deberi existimabat:ꝙ spingẽ uicerat:& uictã oc-
ciderat:& q̄uis ignarus cõcubuerit:tamẽ apud oẽs ĩ
fabulis detestabulis habet̃:q̄to magis detestãdi sũt re
ges parthoꝝ:q non ignari:sed spõte sua tamẽ scelus
admittũt? Apud gẽ.apud oẽs natiões. Nõ spõ. sed
ignarus cũ Iocasta matre concubuit:ex qua nati sunt
Etheocles & Polinices. Infœlix fa.i.fabula infelicis
œdipi. Oedipodionias Thebas:quaꝝ rex fuit œdi-
pus. Sic:eo modo. Cui fas implere parentem : Nõ
erubescit grauidam facere matrem. Proles tam cla-
ra:ex quo sequitur ꝙ Cornelia uxor tua erit & ipsa ĩ
numero concubinarum regis. Metelli : nam mater
Corneliæ Meteli filia fuit:& illam Scipio duxit. Mil
lesima:ultia uel una de mille. Quã q̄ dixit mil. ĩmo
fortasse ipsa frequentius cum barbaro iacebit:nam sæuitia libidinis crescet barbaro hoc ipso ꝙ nobilẽ uide-
rit:& ꝙ eã crassi uxorem intelliget fuisse:quasi sibi debitã a fatis. Vacabit:operam dabit. Titulis uiroꝝ:id est
nobilitate maiorum:a quibus Cornelia originẽ ducebat. Hanc sciet & crassi:Præterea cognoscet nuptam fu
isse Crasso:ut plura monstruosa adulteria tentet:quasi duplex committat adulterium:ꝙ crassi:& Pom.uxor
fuerit. Ceu debita fa.Tã q̄ sibi fato obligata esset:eo ꝙ crassum occiderit. Hæreat eoæ uulnus: Arguit a uin-
dicatione:non modo non est confugiendum ad regem parthorum:ut arma contra Cæsarem moueat: im-
mo bellum illi inferendum est:& est sensus:si inquit fixum esse pectoribus & alta mente repostum uulnus oc
cisi crassii puderet:nos nõ mõ petere auxiliũ:sed bella ciuilia prius cœpisse q̄ ulcisci:qa tu o Põpei:& Cæ.đbue
ratis prius ulcisci ĩiuriã uestram apthis Iatã quod ciuile bellum gerere. Hæreat.i.si hæreat:hoc est si fixũ sit.

Et quo ferre uelint permittere uulnera uentis
Ensis habet uires:& gens quæcũq; uiroꝝ est
Bella gerit gladiis:nam medos prælia prima
Exarmãt: uacuæq; iubent remeare pharetræ:
Nulla manus illis fiducia:tota ueneni est.
Credis magne uiro quos in discrimina belli
Cum ferro uenisse parũ est? tentare pudendũ
Auxilium tanti est? toto diuisus ut orbe
A terra moriare tua? tibi barbara tellus
Incumbat:te parua tegant ac uilia busta:
Ĩnuidiosa tamen:crasso quærente sepulchrũ.
Sed tua sors melior:quoniã mors ultia pœna
Nec metuenda uiris:at non cornelia letũ -ẽ:
Infando sub rege timet:num barbara uobis
Est ignota uenus? quæ ritu cæca ferarum
Polluit innumeris leges:& fœdera tædæ:
Cõiugibus? thalamiq; patent secreta nefãdi.
Inter mille nurus:epulis uesana meroque
Regia non ullis exceptos legibus horret
Concubitus:tot fœmineis complexibus unũ
Non lassat nox tota marem:iacuere sorores
In fratrũ thalamis:sacrataq; pignora matris
Damnat apud gẽtes sceleris nõ spõte peracti:
Oedipodionias infelix fabula thebas.
Parthoꝝ dominus quotiens sic sãguie mixto
Nascitur arsacides? cui fas implere parentẽ:
Quid rear eẽ nefas? proles tam clara metelli
Stabit barbarico coniunx millesima lecto?
Quanquã nõ ulli plus regia magne uacabit
Sæuitia stimulante uenus: titulisq; uirorum:
Nã quo plura iuuent parthũ portenta:fuisse
Hanc sciet & crassi:ceu pridem:debita fatis
Assyriis:trahitur cladis captiua uetustæ.

Eoæ fortis:fortunæ oriẽtalis. Petiſſe:ſicut nunc petere uis. Prius.ſ.q̃ parthicũ bellũ. Nã quod apud po.
magnũ nephas eſt bellũ ciuile gerere:ſed ex oĩ bello nullũ tibi crimẽ maius obiicit̃:q̃ ꝙ manes craſſi inultos re
liqueris. Vindicta.ſ.craſſi:nã bellũ ciuile cauſa fuit cur Romani non miſerint exercitum contra parthos. In
bactra:ciuitas Oxũ amnẽ uerſus teſte Soli.qui ex idiæ montibus defertur:& in caſpiũ mare ĩmittit:& aucto-
re Stra.irrigat Hircaniã:Bactra aſiæ ciuitas ẽt zariaſpa nominat̃. Et nequa ua.& ut uires oẽs imperii inua-
derent hos barbaros:debeamus ſeptẽtrionẽ omnem aduerſus eos ducere:& eam ꝑtẽ imperii noſtri deſtitu-
tam relinquere. Ne qua ua.arma.i.ne ullæ uires im
perii noſtri ĩmunes eſſent ab hac militia. Arctoum:
ſeptẽtrionẽ. Dacis ca.daci(ut ĩqt Stra.) appellãtur q
Germaniã uerſus:& ad Iſtri fontes uergũt:q olĩ daui
uocati ſunt ex quo apud atheniẽſes dauoꝝ & getaꝝ
nomina ſeruilia plurimũ abũdabãt. Suſis:ſuſa:ut ĩ
quit Soli.Oppidum nobiliſſimum in perſide iuxta ꝑ
thos in quo templum Suſæ dianæ eſt.Suſa(ut refert
Strabo)a Thitono condita dicuntur Memnonis pa-
tre.Suſii ẽt Caſſii ſunt appellati:nã æſchylus Mẽno-
nis matrẽ Caſſiã uocat. In tumulos du. ut eſſẽt q̃dã
quaſi ſepulchra. Aſſiriæ pati fi.uos præcamur o Põ
pei & Cæſar:qui imperium adminiſtraſtis:ne diuti-
us uelitis parthos in pace ſecuros uiuere:ſed operam
detis:ut pœnas dent cædis craſſi. Et ſi theſſalia : & ſi
bellũ ciuile peractum eſt pugna theſſalica oramus ut
Cæ.ducat exercitũ aduerſus parthos:nã de ſola par-
thoꝝ gẽte Cæſa.libenter uiderẽ triumphum duce-
re. Peractũ ẽ.i.ſi uicti non poſſumus reparare bellũ.
Nũ tibi cũ primum:concluſio orationis Lentuli ꝑ
conqueſtionẽ ſumit̃ loco q ꝑ ꝓſopopœiam dicitur:
cum oratio ad res mutas & animi exptes refert̃.ĩdu-
cit.n.umbras craſſi de Pom.conqueri:ſi forte animũ
ĩduxerit:ut auxiliũ ex rege ꝑthoꝝ petat. Araxẽ:flu.
armẽiæ q ĩ pria ꝑte ſui tã lẽte labit̃:ut quã ĩ ꝑtẽ fluat:
nõ facile dignoſcas:q poſtea ĩ duos alueos diuiſus:al
tero ꝑſepolĩ urbẽ ꝑ̃terlabit̃. Mœſti ſe.craſſi. Tu quẽ
poſt:ĩducit conq̃rẽtẽ craſſi umbrã de Põ. ſumit̃ ãt lo
cus ꝑ quẽ oſtẽdit̃ ab eo fieri a quo minime opportu
it:& ab eo fieri a quo ſi ab alio fieret uĩdicari d̄beret.
Tu:o pompei. Poſt fu.poſt cædes noſtras. Nudæ:
inſepultæ. Ad fœdus : non autem ad ulciſcendam
iniuriam noſtram. Tunc plurima cladis : Alius lo-
cus conqueſtionis per quem res indignas:turpes:hu
miles:illiberales & indigne referuntur priſtina æta-
te:genere:honore:beneficiis:hæc oĩa geſta fuiſſe a ꝑ-
this oſtendit: tunc cum deletus eſt a parthis Craſſus
cum exercitu. Occurrent:contra dignitatem non-
Craſſi ſolum ſed exercitus. Luſtrarunt.c.d.nam ab-
ſciſſis capitibus circuibant mœnia urbis parthi:cum
ea telis fixiſſent:& poteris hanc indignitatem animo
tuo cõſyderare:& petere auxilium ab his qui hæc fe-
cere quaſi dicat facere non debes. Trunci:pro trun-
cati. Vbi Euphrates obruit.t.n.nã Euphrates parthiam labitur:& per eũ locum qui meſopotamia dicitur.
Detulit ac redit:inundatione aquaꝝ. Ire per iſtas ſi potes:ſi potes animum tuum ad hanc indignitatem re
mittere:potes potius a Cæſare humiliter ueniam petere:& non tantum itineris tibi peragendum erit. Placa
re potes:nec tibi ueniã denegabit. Quid reſpicis orbem:confutauit ſententiam Pompeii de petendo a par-
thorum rege auxilio:nunc autem ipſe ſuam ſententiam pronunciat:quæ eſt ut ſe in ægyptum proferat. Or
bem Romanum.i.orbem imperio Romano ſubiectum. Regna proiecta ſub auſtro.i.libyam. In ſidũ iu-
bam:ꝙ gens illa naturaliter ĩfida eſt. Lagi:regis ægyptioꝝ qui primus alexandriæ regnauit:q̃ ẽ metropolis
ægypti. Syrtibus hinc libycis:arguit a tuto:& ab utili confirmat.Tutum eſt ut in ægyptum te conferas:nam
regio illa circundata eſt a Nilo.Vtile quia fœcundiſſima eſt & commeatum per ſe abunde ꝑ̃ſtabit. Hinc:a
meridie:Nam contigua eſt mari lybico. At inde:ſcilicet a ſeptentrione. Gurgite ſepteno : Quia ſeptem
hoſtiis in mare defluit Nilus. Terra bonis:nunc ab utili probat. Non indiga mercis:non opus eſt ut ad-
uenticiis utatur mercibus. Aut Iouis : ideſt pluuiæ : Nilus enim quotannis regionem innundat.

Hæreat eoæ uulnus miſerabile ſortis:
Non ſolum auxilium funeſto ab rege petiſſe:
Sed geſſiſſe prius bellum ciuile pudebit.
Nam ꝙ apud populos crimen ſoceriq; tuũq;
Maius erit:q̃ quod uobis miſcentibus arma
Craſſoꝝ uindicta perit:̃ incurrere cuncti
Debuerant in bactra duces:& nequa uacarẽt
Arma:uel arctoum dacis rheniq; cateruis.
Imperii nudare latus:dum perfida fuſis
In tumulos prolapſa ducũ babylõq; iaceret.
Aſſyriæ paci finem fortuna precamur.
Et ſi theſſalia bellum ciuile pactum eſt:
Ad parthos qui uincit eat:gens unica mũdi ẽ
De qua cæſareis poſſem gaudere triumphis.
Num tibi cũ primũ gelidum trãſibis araxẽ:
Vmbra ſenis mœſti ſcythicis confixa ſagittis
Ingeret has uoces:̃ tu quẽ poſt funera noſtra
Vltorem cinerum nudæ ſperauimus umbræ
Ad fœdus pacẽq; uenis:̃ tũc plurima cladis
Occurrẽt monumẽta tibi:quæ mœnia trũci
Luſtrarunt ceruice duces:̃ ubi nomina tanta
Obruit euphrates:& noſtra cadauera tigris
Detulit in terras:ac reddidit:ire per iſta
Si potes:ĩ media ſoceꝝ quoq; magne ſedẽtẽ
Theſſalia placare potes: quin reſpicis orbem
Romanũ:̃ ſi ſigna times proiecta ſub auſtro:
Infidũq; iubam:petimus pharõ:aruaq; lagi.
Syrtibus hinc libycis tuta eſt ægyptus:at ĩde
Gurgite ſepteno rapidus mare ſũmouet ãnis.
Terra ſuis contenta bonis:nõ ĩdiga mercis:
Aut iouis:in ſolo tanta eſt fiducia nilo.

Sceptra puer:nunc confutat Pompeii argumenta:q uidelicet non esset fidẽdum puero regi: & ab eodem loco arguit:ita ut dicta Pompeii in suum cõmodum conuertat. Tu dicis nõ eẽ fidendum puero regi. At uero ego quia puer est maiorem fidem adhibendam esse censeo:non enim rex est:sed umbram tantummodo regis habet. Nam reges qui diu regnare soliti sunt:raro sunt fideles:quia diuturnitate regni didicere perfidiã: sed nunc ille innocens est:& puer & nescit uti fallaciis argumẽtum ab ætate. Præterea tutella eius a patre suo tibi commendata est. Tutella commissa:nam cum pater Ptolemæi moriens condidisset testamentum:puerum & regnũ fidei Pom. commendauit.

Sceptra puer ptolemæus habet:tibi đbita ma
Tutelæ cõmissa tuæ:qs nominis umbrã ꝓgne:
Horreat? innocua est ætas:nec iura:fidemq:
Respectumq deum ueteris speraueris aulæ.
Nil pudet assuetos sceptris:mitissima sors est
Regnoꝝ sub rege nouo:non plura locutus
Impulit huc animos:q̃tum spes ultima rerũ
Libertatis habet? uicta est sententia magni.
Tunc cilicum liquere solũ:cyproq citatas
Immisere rates:nullas cui prætulit aras
Vndæ diua memor paphiæ (si numina nasci
Credimus:aut quenq̃ fas ẽ cœpisse deorum)
Hæc ubi deseruit pompeius littora:totos
Emensus cypri scopulos:qbus exit i austrum
Inde maris uasti transuerso uertitur æstu.
Nec tenuit gratum nocturno lumine montẽ
Infimaq ægypti pugnaci littora uelo
Vix tetigit:qua diuidui pars maxima nili
In uada decurrit pelusia septimus amnis.
Tẽpus erat quo libra pares examinat horas:
Non uno plus æqua die:noctique rependit
Lux minor hibernæ uerni solatia damni.
Cõperit ut regem casio se monte tenere ꝓguẽt:
Flectit iter:nec phœbo adhuc:nec carbasa lã-
Iam rapido speculator eques p littora cursu
Hospitis aduentu:pauidam cõpleuerat aulã.

Innocua ẽ ætas:quia ille dixerat: ardua quippe fides robustos exigit annos:non est ita inquit:nam Reges diu in regno uersati callidi & astuti:nunquam fidem seruare didicerunt. Iura fidẽq:endiadis est. Veteris aulæ: idest senioris Reges. Mitissima sors:cũ primũ Rex regnare cœperit solet eẽ liberalior & benignior. Impulit animos:psuasit animis:ut se reciperet huc Põ.

Quantũ spes ultima re. in extremis rebus plus licẽtiæ & libertatis homines sumunt: ut quicqd uelint dicere audeant: nã si Pom. i pristi na felicitate fuisset nõ tantum libertatis habuisset in dicendo Lentulus & cæteri oẽs. Nunc uero quia piculũ ĩstare uideẗ ausus est Lentulus dissentire & cæteri potius Lentuli sẽtentiã secuti sunt. Spes ulti. quia ad extremũ redacti erant. Tunc cilicum:in hanc sententiam Lentuli Pompeius se ad nauigationem præparauit ut ægyptum peteret. Citatas:ueloces. Cypro: cyprũ uersus. Nullas cui prætulit:dicit hanc Cyprum præ cæteris charissimum esse Veneri. Vndæ diua memor paphiæ:ex qua nata erat nam ex spuma genitalium Saturni originẽ dicũt habere Venerẽ: unde αφροδιτη ab αφροσ spuma deriuatur diciẗ ẽt cypria uenus.

Si numi. na. credimus:idest si credẽdũ ẽ. Cœpisse. i. numina principium habuisse nam si deus est æternus est. Si æternus:e st αναρχοσ idest sine principio.

Hæc ubi deseruit:cilicũ mare a Cilicia cuius in conspectu est denominatum contra se habet insulam cyprum a meridie:quod nunc mare Pompeium nauigasse describit. Hæc littora:idest ciliciã. Totos sco. insulam cyprum scopulosam. Exit in austrum: i eã partem quæ uergit in meridiem. Inde maris uasti: nec nauigauit in portum:sed ex transuerso mari cursum dirigens declinauit in Cassium montem. Mõtẽ:pharon significat insulam turrim magna altitudine:mirificis operibus extructã montis instar: quæ nomẽ ab ĩsula accepit:haud ꝓcul ab Alexãdria: hæc flãmaꝝ inditio a lõge ĩspiciẗ eius lucis usus est ad prodẽda noctis uada:tutũq portus ĩtroitum. Pugnaci uelo:quia uentos habebat aduersos quasi præsagi essent uenti eius quod futuꝝ erat. Septimus am. septimus ramus:nã septẽ hostiis in mare descendit quoꝝ unũ pelusiũ appellaẗ. Tẽpus erat:describit tẽpus quo Põpe. ægypto appropinquauit:deinde & locũ ubi forte rex Ptolemæus erat:q ad Põpeii aduẽtu tumultuariũ cõciliũ habuit ĩ quo duæ diuersæ sẽtẽtiæ habitæ sunt. Altera erat Achorei senioris ut pro amicitia & antiquo fœdere:qđ pr̃i eius cũ Põ. erat benigne susciperet. Altera uero Photini perniciosa i Põpeiũ. Quo libra pa. æquoctiũ iqt tera cũ Põ. appropinquauit ægypto. libra die. xv. septẽbris oriẗ:& ĩ ea sol intrat circa meridiẽ. quo die tantũ lucis & noctis æqualitas ẽ. Nã cõtinuo noctes sensim augenẗ. idq per exiguũ:adeo ut sentiri uix possit.

Examinat: pensat & allusit ad nomẽ:q̃si libra qđ signũ ẽ:æqua luce dies ac noctes penset. Nõ una plus: nã uno die solũ æqualitas est lucis ac noctis. Rependit:recompensat. Aeterni damni : uer incipit. xvii. martii quo die sol intrat arietem:& hunc diẽ solum nox adæquat. Nam statim decrescit cuius dimunitionis exiguitas uix percipitur. Ergo sicut autumno crescunt noctes:ita uere descrescunt:& ita qđ damnũ uer ĩtulerat noctibus decrescentibus:reparat deinde autumnus crescentibus. Comperit ut regem:non uenerat ad Casium montẽ:sed ubi cõperit regẽ ibi esse flexit iter:forte accidit ut his diebus sororem regno expulerit per amicos & propinquos & castra apud Casium habebat contra sororem. Casius Mons est in assyria:pelusio ægypti cõterminus:haud lõge a loco qui Ostacine diciẗ nobilis sepulchro Pompeii. Nec phœbus:qa adhuc dies erat.

Carbasa lan. quia uẽtus flabat. Iam rapido speculator eques:iam inquit equites qui speculatum missi fuerãt (audiuerãt eni de clade põpeii) nuntiabant regi aduentare Pompeiũ. Pauidã:ambiguã qd cõsilii caperet.

Consilii uix tẽpus erat:tamen omnia mõstra
Pellææ coiere domus:quos inter achoreus
Iam placidus senio:fractisq; modestior annis
Hunc genuit custos nili crescentis in arua
Memphis uana sacris:illo cultore deorum:
Lustra suæ phœbes non unus uexerat apis.
Consilii uox prima fuit:meritumq; fidemq;:
Sacraque defuncti iactauit pignora patris.
Sed melior suadere malis:& nosce tyrannos
Ausus pompeium lœto damnasse photinus
Ius & fas multos faciunt ptolemæe nocentes
Dat pœnas laudata fides:cum sustinet:ĩquit:
Quos fortuna premit:fatis accede deisque
Et colle felices:miseros fuge:sydera terra
Vt distant:& flamma mari:sic utile recto.
Sceptorum uis tota perit:si pendere iusta
Incipit:euertitque arces respectus honesti.
Libertas scelerum est quæ regna inuisa tuet̃.
Sublatusq; modus gladiis:facere omnia sæue
Non impune licet:nisi cum facis.exeat aula
Qui uolet eẽ pius:uirtus & summa potestas
Non coeũt:semp mutuet quẽ sæua pudebũt.
Non impune tuos magnus contẽpserit ãnos:
Qui te nec uictos arcere a littore nostro
Poste purat:neu te sceptris priuauerit hospes.
Pignora sunt propiora tibi:nilũq;:pharonq;:
Si regnare piget:damnatæ redde sorori.
Aegyptum certe latiis tueamur ab armis.

Vix tempus consilii:quia subitus erat Pompeii aduentus. Omnia monstra: monstra appellat uitiosos regis consiliarios quia ut ferme fieri solet:ministri regum sunt flagitiosi:nam ut regi assententur:quæcunque illi ætati placeant:solent excogitare.quæ autem adolescenti placeant manifestum est. Pellææ:alexandrinæ.

Hunc genuit:dicit hunc originem habuisse a memphis urbe ægypti. Custos nili crescentis : quia memphis fuit:auctore Plinio:arx regum ægypti:idest custodi nili appellatur. aut quia ibi apis conseruabatur quo nascente : semper nilus crescebat:& si forte nõ nascereẗ:malo omine habebaẗ:quasi iratus eẽt deus. Nam inter cætera quæ ægyptus hẽt digna memoratu bouẽ præcipue mirantur:quẽ apim uocãt:hunc instar consunt numinis:ĩsignẽ albæ notæ macula:quæ dextero eius lateri ingenita corniculantis lunæ refert faciẽ statutũ æui spatiũ ẽ:quod ut affuit(adest ãt e nilo singulis lustris pro fundo sacri fontis ĩmersus necaẗ:ne diem trahat longius q̃ licebit.Mox alter nec sine publico luctu requiritur:quẽ reptũ cẽtũ antistites mẽphim prosequitur:ut incipiat ibi sacris initiatus : sacer fieri.Solinus.hunc igitur achoreũ dicit sacra sæpius hæc celebrasse:pp quod grãdæuũ illũ significat.

Vana: qa apim bouem illũ magna pompa sequebatur ex nilo nascentẽ:& instar numinis colebãt. Cultore deo℞.s.Achoreo operãte ĩ sacris apis. Suæ phœbes.i.suæ lunæ quam in dextro armo gestabat. Nõ unus:quia sæpe celebrauerat. Prĩa uox consilii. Et hic primus sentẽtiã dixit. Sacraq; defuncti: idest sacra hospitii & amicitiæ iura quæ Ptolemæo seniori cũ Põ.fuerat.nã Ptolemæus aulætes:sicut in epistolis legiẗ:& apud Vale.orta seditione pulsus ẽ ab Alexandrinis.Ille cõfugit Romã:qua ĩ re præcipue adiutus ẽ a Pom.Gabinius qui postea eum restituit e senatus consulto:Pompeii militum partem regi ĩ ægypto reliquit:& inter cæteros.P.Septimium qui sub pompeio militauerat:a quo una cũ photino & achilla pompeius occisus ẽ. Sed melior:suadere: qa malus malo facilius suadet|q̃ bonus. Nosce tyrannos: quia pro libidine uiuere uolunt: necesse ergo est ut q grati tyrãnis eẽ uolũt:assentẽtur. Ius & fas multos: non utitur procœmio & a tuto incipit argumentum & ab utili:dicens multũ difert inter honestum & utile. Ius & fas faciunt nocentes:idest seruare ius hũanũ & diuinũ facit homines nocentes : a præcedente quod sequitur:si nocens est pœnam mereẗ. Ergo faciunt nocentes.i.faciũt pænã pati tãq̃ nocentes: si ptolemæus secundum ius & fas suscepisset Põpeius pependisset pœnas a Cæsare:nihilominus q̃ si nocens esset. Laudata fides:quam omnes laudant. Fatis accede:idest acquiesce uoluntatibus deo℞ fata sunt aduersa Pompeio:propria uero Cæsari.Ergo sequere fata. Cole:obserua. Sceptorum:tyranno℞. Vis tota perit:si reges inquit iustum seruare uoluerit:regna cito amittent:sed non ita est: nam diuersa est tyrannorum uita a regibus.tyranni enim magis metui uolunt q̃ amari. Pendere:ponderare æstimare. Respectus honesti:si uis tueri regnum tuum:fac ut tibi cuiuscunq; sceleris licentiam retineas:& occidendi & rapiẽdi:& ĩ exilium mittendi. Libertas scelerum:quando aliquis contra uoluntatem ciuium regnat:inuisum est regnum & non nisi per uim defendi potest. Sublatusq; modus gladiis:ut sine modestia gladii exerceantur. Facere omnia sæue non impune licet:nisi cum facis:idest si intermiseris facere turpia:tunc tibi licentia auferetur: sed si continue perseueras facere tunc licet. Coeunt:conueniunt. Non impune tuos:quando causa turpis est insinuatione uti debemus:& non opus est procœmio ostẽdit quid utile sit:nunc autẽ descendit ad proprietates procœmii &:probauit a tuto propositionem suam:nunc autem adducit in odium hoc modo: Nam confidenter Pompeium hoc facere dicit:quia tuam contemnit pueritiam:facito:ut non impune sciat ætatẽ tuam contemnendam. Qui te nec uictos:existimat te nec tantum uirium habere:ut uictos etiam a tuo regno prohibere possis. Nec te sceptri.p.h.noli inquit regnum tuum tradere põpeio:ut hospes priuet te regno. Pignora sũt: probat a minori ad maius si noluisti cedere sorori:nec debet cedere põpeio:Nã ex testamento pr̃is succedere debet puella:nã apud Reges priogenitus siue mas:siue fœmĩa fuerat succedbat ĩregnũ:q; si animũ ĩducere potes ut regno cedas:qd nõ cedis sorori:& ita bellũ finiãus? Propiora:hẽs necessitudĩe tibi magis ↄiũctos q̃ põ.

Quicquid non fuerit:arguit aminori ad maius sinoluisti sequi pom.in felicitate:nec nunc sequi debes:immo nec Cæsarem uictorem. Dum bella geruntur: nondum uictoria ad alterum eorum inclinata. Nec uictoris:qa nostrum non reqret regnum quasi ulcisci uelit iniuriam:ꝙ secuti fuerimus pom. Toto iam pulsus ab orbe Arguit abea parte tuti quæ incolumitas dicitur:nam tuti duas esse partes dicimus incolumitatem.s. &potentiam.est autem icolumitas salutis tuta & itegra cōseruatio:& locus ē ab attributis personæ. uidelicet abeo attributo qđ dr̄ factū ubi consyderatur qd fecerit:qd faciat qd:facturus sit:qd fecit pom.fecit ut oēs qeū

Quicqd non fuerat magni dū bella geruntˀ:
Nec uictoris erit:toto iam pulsus ab orbe:
Postquam nulla manet rerū fiducia:quærit
Cum qua gente cadat:rapitˀ ciuilibus armis:
Nec soceri tamē arma fugit:fugit ora sēatus:
Cuius thessalicas saturat pars magna uolu/
Et metuit gētes:quas uno sāguīe mixtas/cres:
Deseruit:regesq; timet:quorū agmina mersit.
Thessaliæque reus:nulla tellure receptus:
Sollicitat nostrū:quē nondum pdidit:orbē.
Iustior in magnum nobis ptolemæe querelæ
Causa data ē:quid sepositam semperq; quietā
Crimine bellorꝝ maculas pharonˀ auraq; nr̄a
Victori suspecta facisˀ cur sola cadenti
Hæc placuit tellus:in quam pharsalia fata
Conferres:pœnasq; tuasˀ iā crimē habemus:
Purgandū gladio:quod nobis sceptra senatus
Te suadente dedit:uotis tua fouimus arma.
Hoc ferrum qđ fata iubent proferre paraui
Non tibi: sed uicto:feriā tua uiscera magne:
Malueram socii:rapimur quo cūcta feruntˀ.
Te ne mihi dubitas:an sit uiolare necesse:

secuti sint:perierit.ergo q eū sequentˀ oēs peribūt: nō est inqt tutū seq pom.quē oēs oderūt:qa tantorū malorū cā fuit:quorum & nos si eum sequimur participes erimus. Cum qua gēte cadat:sicut cum his ante deletus est:q eum secuti fuerāt. Rapitur ciuilibus ar. deest ab idest fugit conspectum suorū.quorū maior ps ciuili bello piit. Ora se.fugit ꝑpter pudorē:nā ipe causa fuerat malorum q̄si ducis iperitia milites piissent. Metuit gētes:qa ipse auctor fuit:ut bello ciuili proderetˀ:ideo metuit eos qui supersunt. Regesq;.s. orientis q eum sicuti fuerant. Thessaliæque reus: ꝙ imperitia pom.dicerent cladem illā accepisse. Nulla tellure:nō habet quo confugiat.sola relinquitur ægiptus quo se recipiat:ut si eū secuti fuerimus:sicuti cæteri & nos pereamus. Iustior in magnum:nihil igitur est ꝙ pom.de nobis queratˀ si illum occiderimus: nam iustius de illo nos conqueri poterimus: quia ad nos peruenit:ut nos uictori faciat iuisos. Quid:ostēdit iustam se causam habere conquerendi de pō. Sepositam:separatam a bello ciuili:quia nec hunc nec illum secuta fuerat. Conferres:transferres.nam conferre proprie trāsferre significat:ut ad hæc potissimū studia cōtulissemus.i.transtulissemus. Pharsalica fata:idest pœnas omnes:quas meruerunt qui tecum in pharsalia aduersus cæsarem pugnauerūt i nos trāsferres:nā si te recipiemus parata sunt nobis a uictor̄ supplicia. Que:expositiue pro idest. Iam crimen habemus:iam etiam si te non susceperimus:tamē hoc ipo ꝙ ad nos confugeris:non sine crimine erimus:nisi te occidemus. Pugnādum gladio:idest quam culpā nō possumus nisi: cæde tua fugar̄. Quod nobis sceptra senatus nunc:postq̄ rationes suas confirmauit: refellit obiectiones : quæ fieri possent.obiici poterat uitium ingratitudinis.ꝙ uidelicet pompeius auctor fuerit:nec auctor solum:sed auxiliator Ptolemæi ut in regnū restitueretur ergo refellit:nec ē iquit ꝙ nos igratos appelles o pompei:nam si nobis fauisti tūc cum restitutus ē pater in regnum:& nos non destitimus rogare deos:ut tibi uictoriā præstarent:sed diis aliter uisum ē:quo necessitas nos trahit:eo sequi uolumus.Ptolemæus Auletes (ut ostēditur a Strabōe) pater Cleopatræ eiectus regno ab Alexandrinis:quia flagitiosus erat & coraulam in regia celebrabat:profectus Romam a pompeio susceptus est:ac senatui commendatus:egitque de reductione eius:ac de nece legatorum:q supra Centum contra regem uenerant:e quibus fuit Dion academicus princeps legationis.Ptolemæus itaq; a Gabinio reductus Archelaum quem regem sibi Alexandrini asciuerant iteremit:ac filiam:sed nō multo post morbo assumptus est:relictis duobus filiis & totidem filiabus: quarum grandior erat Cleopatra: Alexandrini & puerū natu grādiorem & Cleopatram regno præfecerunt:sed pueri familiares:mota seditione Cleopatram eiecerūt:quæ postea in Syriam cum sorore secessit.Interea magnus ex phalepharsolo fugiens i casium montē:ac Pelusium uenit:ibique a regnis familiaribus dolo obtruncatus est.Cæsar cum aduentasset adolescentulū iteremit & Cleopatram ab exilio reuocatam ægypti reginam cōstituit:atque ei i regni partem reliquū fratrem addidit admodum iuuenem. Votis:deos regando:ut uictor esses. Hoc ferrum:quod nunc nudatur i cædem tuam:paraueram non ad te interficiendum:sed Cæsarem. Proferre:nudare contra te. Fata:non uoluntas nostra. Nō tibi sed uicto:ac si dicat nisi uictus esses hoc non facerem. Rapimur quocun.argumentum est a necessario : necessitas duplex est in arte Rhetorica.una simplex & absoluta cui resisti nullo modo potest.alia cum adiectione simplex necessitas est : ut moriendum est homini aliquando.at uero homini requiescendum ē aliquando:est cū adiectione:nisi malit lassitudie cōfici:ita hoc loco Necesse ē occidere po.nisi nos ꝑire maluerimus:hæc ē necessitas cū adiectione. Ne.i.dubitas an sit necesse uiolare te cū liceat:magna differētia ē iter licere & decere nā oīa q̄ licent decent:sed nō cōtra ideo dicit. Cū liceat.i.nobis potestas & facultas sit occidendi te.Quasi dicat:nō debes dubitare an deceat:qa oēs suam incolumitatem anteponunt aliorum utilitati:sed illud ostendit.quod si te susceperimus nec te quidem tueri poterimus:& nos in ꝑiculum salutis conīiciemur.

Cum liceat? quæ te nostri fiducia regni
Huc agit infelix? populũ non cernis inermē:
Aruaque uix refugo fodientem mollia nilo?
Metiri sua regna decet: uiresque fateri.
Tu ptolemæe potes: magni fulcire ruinam
Sub qua roma iacet? bustũ cinerẽsq; mouet
Thessalicos audes? bellumq; ĩ regna uocare?
Ante aciē æmathiam nullis accessimus armis:
Põpeii nũc castra placent? quæ deserit orbis.
Nunc uictoris opes: & cognita fata lacessis?
Aduersis non deesse decet: sed læta secutos
Nulla fides unquam miseros elegit amicos.
Assensere omnes sceleri: lætatur honore
Rex puer insueto: ꝙ iam sibi tanta licere
Permittant famuli. sceleri delectus achillas
Perfida qua tellus casiis excurrit harenis:
Et uada testantur iunctas ægyptia syrtes:
Exiguam sociis monstri gladiisq; carinam
Instruit. o superi nulusne & barbara memphis
Et pelusiaci tam mollis turba canopi:
Hos animos? sic fata permũt ciuilia mũdũ?
Sic romana iacent? nullusne in cladibus istis
Est locus ægypto? phariusq; admittitur ẽsis?
Hanc certe seruate fidem: ciuilia iura
Cognatas præstare manus: externaq; mõstra

Quæ te fiducia nostri: ab impossibili arguit. hoc modo non possumus defendere Pompeium. Nam uires nostræ exiguæ sunt quæ uictori resistere non possunt sed si tandem susceperimus periculum omne in nos conferemus. ergo quando nulla utilitas secutura est: si susceperimus pompeium: immo nos in periculum uẽturi sumus: satius est illum occidere. Quæ te fiducia nostra: o infelix pempei non ne uides uires nostras non sufficere: & opes quæ te possint in hoc casu defendere? Populum inermem: argumentum ẽ a genere & attributis personæ: genus autem diuiditur in patriam & nationem: ut græcus est. ergo superbus. pœnus est ergo ꝑfidus. ægyptius: ergo mollis & imbellis. non tutum ẽ ergo consilium: ut ꝗ alterius auxilio indigerat: ad gẽtem mollem & eneruem confugeret. Mollia ar. uix inqt uires nostræ suppetunt ad colendum agrum & eũ qdem mollem: ꝗ adeo per se fertilis ẽ cũ ĩundatus fuerit nilo: ut nullo uel paruo admodũ labore egeat.

Metiri sua regna decet: nunc a prudentia arguit. prudentiæ partes tres sunt. Memoria: ĩtelligentia: & prouidentia: ab ea uires suas cõsyderaṙ oportet diligẽter: & nõ susciperẽ plus negotii: q̃ ferre possit. Decet. s. uirum prudẽtem. Fateri uires: ꝗa si exiguæ sint: nõ debes eas extollere. & ostendit non esse opus ægyptioꝝ eiusmodi: quæ possent cladem hanc resarcire quã põpeius acceperat. Fulcire: sustẽtare. Roma: iperium romanum: ꝗa cum eo uictus est pompeius. Bellum: qđ antea a nobis remotũ fuit: ĩ te ipsum transferre ausus fueris? Ante. a. æmathiã: argumẽtationẽ exorãt a maiori ad mĩus: nã: a simili a maiori ad minus: a miori ad maius: ab exẽplis a cõtrariis illã exornare cõsueuimus Si põpeius inqt cũ in felicitate erat defendi nõ potuit: quomodo nũc uictus defẽdeṫ? a cõtrario: quẽ ĩ ꝓsperis rebus secuti nõ sumus: eundẽ ĩ aduersis seq̃mur? Nunc: postq̃ uictus est. Cognita fata: quia ante ĩ dubio erat uter eorum uictor futurus esset: nunc autẽ manifestũ est uictorẽ fuisse Cæsarem. ergo fata Cæ. manifesta sunt. Aduersis non deesse decet: facit obiectionem deide respondet. dicit aliquis non decet amicis deesse ĩ aduersis. fateor ĩqt. Sed læta secutos: idest illos decet ĩ rebus aduersis amicis nõ deesse: qui amicos in secunda fortuna secuti fuerunt. nos autem non sumus pompeium in secũdis rebus ꝓsecuti. ergo uitio nobis dabiṫ: si illũ in aduersis sequemur. Nulla fides unquam: nemo unquam tam fidelis fuiti: qui amicum in miseria eligere inceperit. Assensere omnes sceleri: nunc ostendit quem effectum achillæ habuerit oratio: dicit omnes huic sententiæ assensisse. ꝙ uidelicet tuta uidebatur. Lætatur insueto honore: ipse etiam qđ puer esset gaudebat sibi tantum licentiæ dari: ut pompeium de medio tolleret. Famuli: sub quoꝝ tutela fuerat. Sceleri delectus achillas: qui fuerat consilii: electus est etiam auctor sceleris. Perfida quam tellus: nunc dicit quomodo achillas huic cædi se præparauerit: & ostendit unde nauigare cœpit Achillas cum sociis: ut pompeio occureret: dicit enim cœpisse ab eo loco ubi castra ptolemæus iunior posuerat aduersus Cleopatram sororem regno pulsam: nam ex testamento patris regnabat Cleopatra quia maior natu erat: sed ptolemæus puer postq̃ ad adolescentiam peruenit consilio amicorum & factiõe sororem e regno pepulit illa aduersus fratrem castra posuerat: nam multos habebat quia eam secuti fuerat. Monstri: idest monstruosi sceleris. Syrtes: nam ægyptus ab occasu syrtes habet. O superi: exclamat contra indignitatem ꝙ a pom. sit ptolemæo iussus occidi: dicit enim indignum fuisse Ptolemæum regem: qui manus suas in magni ducis cruore pollueret: usq; adeo ĩqt ad imũ redactæ sunt res romanæ ut põ. dux Romanus ab egyptiis satellitibus uilissimis occidaṫ? Hos. a. s. habuit: ut ægyptii audeãt hoc scelus suscipe semiplẽus sermo cõuenit afflictis. Nilus mẽ. ꝓ ægyptiis posuit. Barbara: oẽs. n. barbaros maiores appellabãt ꝑter græcos & latĩos. Pelusiaci ca. i. sinus ægyptii: nã pelusiũ unus ẽ ex septẽ meatibus nili. Mollis: eneruis & effemĩata. Sic: usq; adeo. Ullis ne ĩ. c. põt ne ĩqt ægyptus ad hoc facius sufficere: ac si. d. nõ ẽ ægyptus tãti: ut mereaṫ occiderẽ põ. Hãc ce. ser. fi. ĩ hoc ĩqt fidẽ uestrã reqrimus o supi uelitis: ut si põ. occidẽdus ẽ a Romão saltẽ occidaṫ nõ a barbaro. Præstate. s. ĩ hãc cædem. Cognatas. i. romanas manus. Extremaq; mõstra. i. monstrosos & abiectissimos homĩes: ꝗ mõstri instar sũt: erãt enĩ eunuchi & molles ministri. Si meruit tã claro: si pom. inqt princeps Romanus: cuius nomen totum orbem terrarum impleuerat: meruit occidi: nunquid tamen audaciæ habere potes o Ptolemæe q nec plane quidem uir appellari debes: ut tantũ uirũm occideres: nuuqđ tãti nominis fama & claritate deterreris?

Tam claro nomine:pro tam clari nominis:ut præstanti forma puella. Cæsaris nefas:ut Cæsar pom. mortis auctor esset. Cælo tonante:nunquid non iouem ipsum uereris dum fulmina iaculatur?& audes ne sacrilegas manus tuas ĩferre pompeio? Non mundi domitor:sensus est:sac inquit pompeium:non fuisse domitorem mundi:non uendicasse scelera:non ter triumphasse:non fuisse generum Cæsaris:nunquid hoc ipsum te terrere potuit:ꝙ Romanus erat?ut auderes miscere manus in sanguine Romano. Domitor mundi:qui totum orientem imperio populi Romani subegit. Ter capitolia curru:quia de hispania simul cum aphrica triumphauit occiso carbone & Domitio triũphauit de piratis & de Mithridate. Regum potens:quia Tigranem regẽ armeniæ bello subegit:qui filium eius tigranocerotam ante currum triũphans uexit:& aristobolum iudæorum regem. Quid uiscera nostra:sed hoc quoq; te debuit ab hac cæde remouere o ptolemæe:ꝙ auctorem regni tui de medio tollis:ut occiso pompeio sine ullo iure regnare possis:nã si auctorẽ pompeio pater restitutus fuerat in regnum:ipso occiso seqtur ut iniuste regnum ægypti occupes. Tua sit fortuna:Fortuna tua stabilita est in auctoritate põpeii. Iam:scilicet occiso pompeio:ipso enim auctorẽ senatus censuit patrem tuum per gabinium in regnũ eiecto archelao restituẽdum:hic archelaus filius fuit eius quem sylla & senatus in honore habuerunt.Gabinio quoque uiro cõsulari ualde familiari(ut refert Strabo) Nili:idest ægypti. Regna dedit:quasi sine ullo iure regnare incipiat mortuo pompeio. Iam uẽto uela:nunc dicit quo pacto pompeius appropinquare cœperit pelusio:nauigabat inquit remis : cum uela demisisset pompeius:sic enim nautæ facere solent cum portubus appropinquant:ut uela dimittãt:& remis nauigando nauem subducant in portũ. Infanda littora:pro infandi regis littora. Quem contra:nec a põpeio procul erat achillas cum cæteris ministris scelerum. Non longa biremi:idest breui naue:quæ duplici remorum ordĩe impellitur. Magno pa.& achillas primus profatur suadens põpeio:ut de cælsa naue sua ĩ biremem transeat:reddens rõnẽ ꝙ uidelicet uadosus sit pelusius sinus:nec grauiorẽ nauẽ humilitate aquarum sustinere possit. Cælsa de puppe:de maiori naue qua uehebatur pompeius. Littus malignum:& ne possit mirari Pom.qđ sibi obuiam parua naue uenissent ægyptii:ĩ quam trãsire ipm uolebant:reddunt rationem littus illud uadosum inuisum eẽ nautis:quod ĩ sicco sæpe destitutæ naues naufragium faciunt. Malignum:nocens inuisum. Bimarem æstum:æstus proprie dicitur maris impetus

Pelite:si metuit tam claro nomine magnus
Cæsaris esse nefas:tanti ptolemææ ruinam
Nominis haud metuis?cæloq; tonãte ꝑfanas
Inseruisse manus:impune ac semiuir audes?
Nõ domitor mundi:nec ter capitolia curru
Inuectus:regumq; potẽs:uindexq; senatus:
Victorisq; gener:phario satis esse tyranno.
Quod poterat romanus erat.qd uiscera nr̃a
Scrutaris gladio?nescis puer improbe:nescis
Quo tua sit fortuna loco:iam iure sine ullo
Nili sceptra tenes:cecidit ciuilibus armis
Qui tibi regna dedit:iã uento uela negarat
Magnus:& auxilio remorũ infanda petebat
Littora:quem contra nõ longa uecta biremi
Appulerat scelerata manus:magnoq; patere
Fingens regna phari:cælsa de puppe carinæ
In paruã iubet ire ratem:littusq; malignum
Incusat:bimaremq; uadis frangentibus æstũ:
Qui uetat externas terris appellere classes.
Quod nisi fatorum leges:intentaq; iussu
Ordinis æterni miseræ uicinia mortis
Damnatũ lœto traherent ad littora magnũ:
Non ulli comitum sceleris præsagia deerant.
Quippe fides:si pura foret:si regia magno
Sceptrorum auctori uera pietate pateret.
Ventu℞ tota pharium cum classe tyrannũ:
Sed cessit fatis classemq; relinquere iussus

bimarẽ dixit ꝑpter ægyptii & arabici sinus maris:nã pelusium tẽdit in mare arabicum. Externas classes.i.naues aliunde uenĩẽtes. Appellere.i.applicare:& ꝑprie dicit̃ quũ aliqs ex freto ad littus accesserit. Vir. Hinc me digressum ur̃is deus appulit oris. Quod nisi fa.dicit nisi fata obstitissent potuisse comites omnes pom.perfidiã regis ĩtelligere:& qbus signis id cõiectura asseq potuerit ip̃e declarat. Sceleris:ꝙ iã in aĩo concepant ægyptii. Fato℞ leges:philosophi etiam uæhementer ĩter se dissentiunt:nũqd oĩa fato fiant:qđ ipsis absurdũ uidebatur.Nã si oĩa fato fierẽt:oĩa fierent cã antecedente:ẽt si ea q̃ hoĩes appetũt asseqrent̃:ergo ẽt assẽsiões non eẽnt:igit̃ nec laudationes iustæ:neq; uituperationes:nec honores:nec supplicia:quod cũ sit uitiosum:seqt̃ nõ oĩa fato fieri.Chrysippus distĩguit genera:causa℞:ut aliæ sint pricipales & perfectæ:Aliæ proximæ & adiuuãtes quamobrẽ cum dr̃ oĩa fato fieri:cã antecedente:hoc uult ĩtelligi causis antecedentibus proximis & adiuuãtibus:non pricipalibus & ꝑfectis:quod aũt dicũtur assensiones fieri causis antecedẽtibus:explicat similitudinẽ cylĩdri nec turbine sui:nã quẽadmodũ q percussit cylindrũ dedit ei prĩcipiũ motionis:uolubilitatem autẽ nõ dedit:ita uisum obiectũ imprimit:& dissignat suam speciem in animo:sed nostra assensio est in nr̃a potestate:eaq; ut cylindrus extrinsecus pulsa:qđ reliquũ ẽ sua per se ui & natura mouet̃. Intenta:ĩeuitabilis. Aeterni ordinis.qa fatũ est cã æterna rerũ. Quippe fides:& ponit signa qbus perfidiam cognoscere poterant:dicebant enĩ ĩter se comites pom.profecto subest aliquid sceleris:nam si uellet occurrere bona fide pompeio honoris gratia Ptolemæus non satellitibus & ministris naue:sed tota classe obuiam ꝓdiisset. Auctori:nam ut ipse regnaret auctor fuerat. Sed cessit:ergo assensio ipsius erat ĩ potestate sua. Iussus:scilicet a ministris Ptolemæi.

Obſequitur:paret. Præferre letum timori:etiam ſi diuinaret ſibi mortem inſtare Pompeius tamen eam p̄ponere timori uoluit:nam ſi non tranſiſſet i nauem ſine dubio timere uiſus fuiſſet. Ibat in hoſtilem nauem: ſcilicet achillæ:quod Cornelia ubi uidit metuens id quod euenit:maritum ſequi uolebat. Pompeius autem prohibuit:& eam quaſi temerariam repræhendebat:filium quoque ſuum in naue remanere iuſſit & euentũ ſui ipſius expectare:ut ſcire poſſent quantum fidei ptolemæus præſtaret. Præceps:inconſyderata:nullum piculum metuens. Hoc:ideſt ideo magis:nam quia ſaluti uiri ſui metuebat:ideo etiam ipſum cupidius ſeq̄batur. Et tu o nate:o Sexte:nam Cn.pompeius erat cum Catone qui præerat claſſi. Caſus:ideſt quẽ euẽtum habiturus ſim. In hac ceruice:demõſtratiue dixit. Sed dura:ita quidem iubebat põpeius: ſed Cornelia cum in nauem tranſire non poſſet & uirum ſeq id quod poterat manus i uirum tẽdebat lachrymãs. Quo ſine me:lachrymabiliter poſt diſcedentem uirum hoc dicit. Iterum relicta:ſicut relicta ſum quo tempore pugnam ſuſcepturus eras aduerſus Cæſarẽ ita nũc etiã reliquor. Nunq̃ omine læto:Semper iq̄t cũ diſiungimur mali aliq̄d expectamus:ſicut ẽt cum me reliq̄ſti i leſbo. Flecteꝛ puppẽ:ſi is aĩmus tibi erat o põ.ut nolles me comitẽ eẽ tuã: cuiuſlibet caſus: cur iq̄t me i leſbo nõ reliquebas:ſatius.n.erat ut me ibi reliqueres:q̄ ſuſceptam deſereres. Terris:ad q̄s iturus eras. An tã.i flu.nunq̄d inq̄t hæc mea ſors eſt:ut tibi grata ſim tantũmodo dũ nauigas? Hæc ubi fruſtra: neq; enim obtinere potuit a uiro quod uolebat magna igiꝛ ſolicitudĩe expectauit euẽtum. Anxia puppe:nam ĩ ſumma puppe permãſerat:& dura erat conditio ipſius:nã nec audebat ſpectare uirũ ĩ naue hoſtili:ne uideret quod metuebat:nec ab ea auertere oculos. Tamẽ:q̄uis uirũ ſequi nequiuerat. Attonitoq; metu:q hõies attonitos facit. Auertere uiſus.ſ.a põ.

Stetit anxia claſſis:ꝓ una naue poſuit q̃ uectus erat pom.i.q in naue erãt:& ẽ metonymia cõtinẽs ꝓ cõtẽto. Non arma.ſ.Ptolemæi & miniſtrorum eius a q̄bus occideretur pom. Neſaſq;.i.cæde pom. Ne ſũmiſſis p̄cibus:pro ipſe ſummiſſus ſupplex. Adoret: ne ꝓuoluaꝛ ad genua regis:cui regna dõauerat. Trãſire parentẽ : De cælſa puppe ĩ biremẽ. Septimius:hic Septimius:quẽ aliqui ſempronium uocant:tribunus militũ erat a quo benigne appellatus ẽ põ.q̄d noticia quadam ipſius familiarior erat:nam ad piraticũ bellum ſub pom.duxerat ordines:ſed nunc ſatelles regius factus occidit pom.Hãc rem longiori oratione proſequitur Appianus Dicit.n.pom.ad ægyptũ cum ſe uertiſſet & incumbente uento ad Caſiũ delatus eſſet: inſpectis copiis quæ plurimæ in littore cõſtiterant a curſu tẽperauit: meditatus q̄d re ipſa fuerat adeſſe regẽ.p̄miſſis nunciis amicitiã quã cũ patre eius habuiſſet exponit.Rex tertiũ ſupra decimũ ætatis annũ iã attigerat:exercitũ eius achillas quidã adſeruabat:pecunias uero Photius.nomine eunuchus q cõfeſtim de põ.aduẽtu iter ſe conſultare incipiunt:aderat ẽt theodotus Samius Rhetor:pueri regis p̄ceptor:hi nefandũ iuicẽ negociũ aĩo uoluentes Põpeiũ interficere conueniunt:quo Cæ.morem gererent:approbato deĩde conſilio cymbam eximie ornatam ad eum mittunt:ueluti mari ĩportuoſo eo ĩ loco exiſtente:nec a maioribus nauibus adiri facili miniſtri porro regi cymbam ĩſcenderant:& cũ his ſempronius uir Romanus q tum forte regi aſſidens : alias cũ põpeio militauerat:is dextram regis noĩe pompeio obtulit:& ad amicũ filium mõet tute acccederꝛ:iter hæc exercitus ueluti pom.honorem præſtiturus:iuxta littus ĩ acie cõſtiterat:& res ĩter medios purpurea amictus ueſte præſidebat:quorum aſpectu Pompeius ſuſpitione motus eſt:cũ exercitus ordinẽ cymbæ ornatũ ĩtueretur:potiſſimũ cũ nec ad ip̄m acceſſiſſet rex:nec ex ſuis digniores præmiſiſſet:hunc ſolũ itaq; Sophoclis Iambũ protulit:q ad tyrãnũ ꝓ ficiſciꝛ illius ſeruus ẽ:q̄q̄ liber ſit:quo dicto cymbã trepide ingreſſus ẽ cũ ĩ alto lõge abeſſet iter nauigandũ magis adhuc de ſempronio cœpit ſuſpicari ſiue q; Romanũ hoĩem ſecũ olim militãtem noſceret:ſiue q; ſolũ adeẽ cerneret:quaſi ob militaris diſciplinæ æmulationem imperatorem ſuum eẽt inuaſurus:ad illum itaq; cõuerſus:te ne iq̄t ego cognoſco o miles? cui ſtatĩ ille annuit:deĩde ſe cõuertentem primus perculit:cæteri uero ĩſecuti ſunt:uxor itaq; & amici eius hæc a lõge ĩtuẽtes eiulatu:gemituq; ad deos fœderũ uĩdices manus tollere:nulla ĩteriecta mora claſſem ab inimico littore auertere cõtendũt:Cæ.poſtea photinũ & achillã ob ea q̃ in pom.ꝑpetrauerãt morte mulctauit.Theodotũ demũ fugientẽ cum ĩ Aſiam ueniſſet cruce ſuſpendit. Proh ſuperũ: exclamatio ẽ dolentis:o nefas ĩquit cuius ẽt deos pudere debet. Poſito pilo:telo ro.

Obſequitur:lœtumq; iuuat prefere timori.
Ibat in hoſtilem præceps cornelia puppim:
Hoc magis impatiens egreſſo deeſſe marito:
Q d̄ metuit clades remane temeraria cõiunx:
Et tu nate precor longeque alittoꝛ caſus
Expectate meos:& in hac ceruice tyranni
Explorate fidem.dixit:ſed ſurda uetanti
Tendebat geminas amens cornelia palmas.
Q uo ſine me crudelis abis? iterũ ne reliquor
Theſſalicis ſummota malis? nunq̃ omie læto
Diſtrahimur miſeri.poteras nõ flecteꝛ puppi
Cum fugeres alio? latebriſque reliquere leſbi:
Omnibus a terris ſi nos arcere parabas
An tãtũ ĩ fluctus placeo comes? hæc ubi fruſtra
Effudit:prima pẽdet tamẽ anxia puppe.
Attonitoque metu:nec quoquã auerteꝛ uiſus:
Nec magnũ ſpectare poteſt:ſtetit anxia claſſis
Adducis euentũ:metuens non arma: ne faſq;:
Sed ne ſubmiſſis precibus pompeius adoret
Sceptra ſua donata manu:tranſire parentem
Romanus pharia miles de puppe ſalutat
Septimius.q(ꝓ ſuperꝝ pudor)arma ſatelles
Regia geſtebat poſito deformia pilo.
Immanis:uiolentus:atrox:nullaq; ferarum

Mitior:ideſt non minus crudelis:& eſt:abuſio in comparatiuo. Quis non fortuna:adeo ipſe ſeptimius in omne nefas pronus erat ut credi poſſet fortunam pepercíſſe orbi terrarum:quia noluerit hunc bellis ciuilibus interfuiſſe:qui omnes crudelitate ſuparet. Dextra:ſcilicet ſeptimii. Vacaret:careret & uacua eſſet. Diſponis:inſtruis paras. Nec non:ut fiat ĩ omni orbe:ut nec etiam a ſcelere belli ciuilis ægyptus q̄dem libera ſit.
Fabula:ſermo uulgaris eſt:quia ubicunque uulgabitur hoc ciuile bellum cum magno deorum pudoꝛ̃. Sic: ideſt tam turpiter. Romanus enſis:ſeptimii qui Romãus erat. Paruit:occidendo pompeium. Tuo gladio: ideſt tui militis gladio. Fama:pro infamia:eſt enim τομεσοσορ ideſt medium:ſicut bona ualitudo & mala. Quo noīe dicẽt:ſi reperti ſunt:q auſi fuerũt dicerẽ bruti:nefas ꝙ Cæſarẽ occiderit:quo noīe tãtæ crudelitatis ſcelus & ĩauditæ indignitatis appellabũt eius q põ.occiderit? q.d.nõ extabit nomẽ ſceleris. Dicent.ſ. poſteri. Iam uenerat: appropĩquauerat tp̄s ut occideret põ.& mors eius differri non poterat. Ablatus. ſublatus In alnum:ĩ nauẽ materia ꝓ forma. Prodiderat iu.i.uenerat in mãus hoſtiũ:& ſui iuris nõ erat.

Mitior in cædes:quis non fortuna putaſſet
Parcere te populis:ꝙ bello hæc dxta uacaſſet
Theſſaliaq; procul tam noxia tela fugaſſes?
Diſponis gladios:ne quo nõ fiat in orbe.
Heu facinus ciuile tibi:uictoribus ipſis
Dedecus:& nunquã ſuperꝝ caritura pudore
Fabula:romanus regi ſic paruit enſis.
Pellæuſq; puer gladio tibi colla recidit
Magne tuo:qua poſteritas ĩ ſæcula mittet
Septimium fama? ſcelus hoc quo noīe dicẽt
Qui bruti dixere nefas? iam uenerat horæ
Terminus extremæ:phariãq; ablatus in alnũ
Perdiderat iam iura ſui:tunc ſtringere ferrũ
Regia mõſtra parant:ut uidit cominus enſes
Inuoluit uultus:atque indignatus apertum
Fortunæ præbere caput:tunc lumina preſſit:
Continuitq; animã:ne quas effundere uoces
Poſſet:& æternam fletu corrumpere famam.
Sed poſtq̃ mucrone latus funeſtus achillas
Perfodit:nullo gemitu conſenſit ad ictum:
Reſpexitq; nefas:ſeruatq; immobile corpus.
Seq; probat moriẽs:atq; hæc ĩ pectoꝛ̃ uoluit.
Sæcula romanos nunquã tacitura labores
Attẽdunt:æuumq; ſequẽs ſpeculatꝛ̃ ab omni
Orbe ratẽ:phariãq; fidẽ:nunc conſule famæ.
Fata tibi longæ fluxerunt proſpera uitæ.
Ignorant populi:ſi non in morte probaris:
An ſcieris aduerſa pati:ne cede pudori:
Auctoremq; dole fati:quacunque feriris
Cred manuq; ſoceri:ſpargãt lacerẽtq; licebit:
Sum tamen o ſuperi felix:nulliq; poteſtas
Hoc auferre deo:mutantur proſpera uita:
Nõ ſũ morte miſer: uidet hãc cornelia cædẽ:
Pompeiuſq; meus:tanto patientius oro
Claud dolor gemitus:natus cõiunxq; perẽptũ

Vt uidit cominus enſes:pompeius ubi uidit nudari enſes ſtatim caput & ora ueſtibus texit:ſpũm aũt ĩtra ſe cõtinuit:nequã uocẽ effœĩatã emitteret:q̃ laudi & gloriæ ſuæ derogaret:occiſus aũt fuit die natalẽ ſuũ ĩſeq̄nte:quũ iã undeſexagita annos natus eẽt. Plutar.
Aptũ noluit ĩqt apto capite ſæuiẽti fortunæ ſe oſtẽdere. Præſſit:clauſit.Virg.p̃ſſi ue oculos aut uulnera laui. Aīam:ſpũm. Ne quas effundere uoces:hic ẽ ꝙ uiros fortes oppetere dicebãt:quaſi ore terrã peterẽ:ne audiri poſſent emittere eiulatũ. Sed poſtq̃ mucrõe: ſed in ipſis etiã uulneribus nõ minorẽ p̃ſtitit aĩ uirtutẽ. Perfodit:trãſfixit. Nullo gemitu.i.nullo gemitu ictũ euitauit. Reſpexitq; nefas:Quæ cĩa ſigna erãt libenter morientis. Voluit.i. cogitat ſecreta aĩ Pom. quaſi uates diuinabat Lucãus : nam uatibus datũ eſt ſcire ea q̃ ſecreta ſunt. Sæcula romanos:Fingit q̃ ueriſimiliter ſecũ pom.cogitare potuerit:& hac cogitatione pꝛſus ſenſum oẽm a doloꝛ̃ uulnerũ alienabat.
Attendũt.ſ.uirtutẽ animi mei. Aeuũq; ſequẽs.i.poſteritas quaſi poſteritatẽ oẽm fingit adeſſe: & laudarẽ animi ſui fortitudinem. Ratem:biremẽ in qua miniſtri regis me occidũt. Nũc cõſule famæ:ſe ipſum adhortatur:ut ſe talẽ p̃ſtare uelit:ut ab oĩbus nõ ſolũ laude ſed etiã admiratione proſequẽdus ſit. Ignorãt populi:Id ne fortũæ ſit attribuẽdũ:an uirtuti tuæ:ꝙ res magnas geſſeris:ſed nunc tp̄s eſt:in quo ꝓbare poſſis animi tui uirtutẽ. Ne cede pudori:nõ te pudeat ꝙ a Ptolemæo enerui ac effœĩato occidaris:ſed ita animo tuo cõii ce:quicũq; te occiderit hoc eſſe Cæſarem:nã auctori rerũ cã attribuẽda eſt. Dole:Quaſi ignauum & effœmĩatũ. Quacũq;.ſ.manu:qa ĩ gratiam ſoceri hoc faciunt. Nulliq; poteſtas:nam uirtus aĩmi ĩ poteſtate noſtra eſt:cætera uero fortunæ ſubiecta:nã fortitudo:patientia:fiducia:perſeuerantia. Hæ uirtutes ita noſtræ ſunt:ut nemo a nobis eas poſſis auferre:iõ dicit quanquã corpus meũ lacerent:tamẽ hoc uirtutibus aĩmi afficere non poteſt. Hoc auferre.i.Quod eſt ĩ mea poteſtate:ut me fortem & patiẽtiſſimũ oſtẽdam. Mutantur proſpera uita:cum ad hoc uſque tempus ſemper ſecundis rebus fuerim:mutari poteſt fortuna uirtus autem ſtabilis eſt atque perpetua. Morte miſer:mortem mihi corporis inferre ꝑ oteſt:famam autem & gloriam diminuere non poteſt. Vident hanc cor.ce.præterea in conſpectu meorum occidor:quod mihi non paruum eſt ſolatium:ideo etiam me fortiorem præſtare debeo. Claude dolor : alloquitur ſuum dolorem. Tanto patientius:Quia in conſpectu meorum hanc cædem patior. Peremptum:ideſt cum occidor participium præteriti temporis pro præſenti poſuit:græci autem habent participiũ præſens paſſiui: nos uero utimur participio p̄teriti tẽporis:pro participio p̄ſentis:quo caremus:ut qua uectus Abas ꝓ uehebatur.

Si mirantur amant:talis custodia magno
Mentis erat:ius hoc animi moriētis habebat.
At non tam patiens cornelia cernere sæuum
Quā pferre nefas:miserandis æthera cōplet
Vocibus.o coniunx ego te scelerata peremi.
Lethiferæ tibi causa moræ fuit auia lesbos:
Et prior in nili peruenit littora cæsar.
Nā cui ius alii sceleris? sed quisquis ī istud
A superis immisse caput:uel cæsaris iræ:
Vel tibi prospiciens:nescis crudelis ubi ipsa
Viscera sint magni:pperas atq; ingeris ictus
Qua uotū ē uicto:pœnas nō morte minores
Pēdat: & āte meū uideat caput haud ego cul
Libera bellorum:quæ matrū sola p ūdas pa
Et per castra comes.nullis exterrita fatis:
Victum:quod reges etiam timuere:recepi.
Hoc merui coniunx:in tuta puppe relinqui?
Perfide parcebas:te fata extrema petente
Vita digna fui? moriar:nec munere regis.
Aut mihi præcipitē nautæ permittite saltū:
Aut laqueum colo:tortosq; aptate rudentes:
Aut aliqs magno dignus comes exigat ensē.
Pompeio præstare potest:q; cæsaris armis
Imputet.o sæui properantem in fata tenetis?
Viuis adhuc coniunx.& iam cornelia non ē
Iuris magne sui? prohibent accersere mortem
Seruor uictori.sic fata:interque suorum
Lapsa manus:rapitur trepida fugiente carina
At magni cum terga sonent:& pectora ferro
Permansisse decus sacræ uenerabile formæ:

Talis custodia magno:sic inquit secum cogitabat Pompeius:& seipsum ad patientiam mortis adhortabat.

Hoc animi:hunc animum. At non tam patiens:at uero Cornelia etiam si fortis animi erat:tamen cernere non poterat:nec tantam īdignitatem sustinere:& ideo imiserabiles uoces prorumpit. Miserandis:idest quæ commiserationem uidentibus & audientibus commouere possent. Ego te scelerata: existimabat Cæsarem præuēisse Pompeium:& iam ægyptum occupasse: cuius īperio hæc cædes admitteretur: iā enī sibi persuadere non poterat tantum audaciæ habuisse Ptolemæum. Auia:idest procul a uia qa si recta uia ī ægyptum uenisses:non te præuenisset Cæsar. Ius.s.esset alii idest potestas. Sed quisqs in istud:alloqtur ipsos q occiderūt pompeium:siue hoc facis ad gratiam Cæ.siue ut tu prouideas tibi ne in offensionem Cæsaris incurras Nescis:inquit:ubi sit dolor Pompeii.nam ipse quidē libēter moritur:sed si uis illum moleste ferre:mea uiscera pete:nam si me occideris:nihil erit qd' maior dolore afficiat pom. Immisse:pro immissus es. uocatiuum pro nominatiuo posuit. Vel cæsaris:ne illum hospicio suscipiendum curares:qd' tibi periculosum fuerit. Victo:pompeio:idest optat pompeius:ut occidatur post cladem acceptam. Pœnas non morte:sed da optam tu quicūque pompeium occidis:ut me prius occidas in conspectu illius:nam id demum erit q; morte crudelius existimet. Haud ego culpa & ē iusta causa cur occidar:neque enim ego sum expers belli ciuilis:quippe illum comitata sum in castra:& quocunque profectus est ego semper comes extiti. Bellorū: quæ obiiciuntur pompeio. Nullis absterrita fatis:id est a nullis periculis fatorum territa. Victum:idest pompeium uictum recepi.ī Lesbo: ubi relicta eram.

Reges timuere.s.recipere uictum pompeium:ne id Cæsari displiceret:& ipsi in aliquod discrimen īciderent. Hoc merui coniunx:conquerìtur Cornelia qđ pom.ī certum discrimē ire uoluerit:se autem solam quasi destitutam reliquerit:cui mors carior esset uita si sine eo supstes eēt:nunqd ego hoc merui ut ī puppe relìquerer tuta:cū tuta ī piculū dederis? ac si.d. nō ita me gessi tecū:ut credere posses sine te uiuere. Parcebas.s.mihi tūc cū transires ī nauē ægyptiacā. Fata ex petente:cū te certo periculo exponeres. Moriar nec munere regis:rex ptolemæus occidit te ī gratia Cæ.& noluisti ut me tecum occideret:sed tamē moriar sine regis officio. Munere:officio. Aut:suppliciter petita nautis q naue uehebant:ut sibi libere pmittant mori:uel aliqs eorū sit q ferocē uxorē interficiat antequā in Cæsaris manus aut potestatem perueniat. Rudētes tor.idest funes qbus utar ad suspendiū. Aut aliqs comes:scilicet Pompeiaus fidelis stricto ense mea pectora transfiga. Exigat:per pectora nostra. Præstare potest: sensus est.poterit ille qui me occidet dicere:occidamus uxorem pompeii:ne ī manus Cæ.ueniat. Imputet cæsaris:ut non ipse sed cædis huius Cæsar causa fuerit. Properantem in fata:parabat Cornelia se de puppe ī undam deiicere:sed prohibebant q simul naue uehebantur.iō conqueritur. Viuis adhuc coniunx:en quo redacta sum o pompei.adhuc tu uiuus es:& ego mei iuris esse destiti.te uiuo non possum libere uti corpore meo.ac si.d.antequam moriaris in seruitutem redacta sum. Prohibēt accersere mortem:nihil.n. aliud faciunt:nisi ut me cæsari seruent:& ab eo ineant gratiam. Seruor uictori:ut captiua tradar cæsari. Sic fata:hæc ubi dixit nautæ q̄ celerrime potuerunt nauem impulerūt:ut ab ægyptio rege se uendicarēt:a quo periculum manifeste erat:nam qui pompeium occidi iusserat:nec pompeii quidem comitibus pepercisset. Lapsa:quia cecidit exanimis. Rapitur:scilicet a ministris. Trepida:festina:nam trepidus non solum timentem sed festinum significat.Virgilius.Ne trepidate meas teucri defendere naues idest celerate. At magni:nunc redit ad pompeium qui ab regiis ministris occidebatur & dum occideretur (ut perhibent qui caput uiderūt) dignitatē uultus & oris mortuus etiam seruauit. Cum:quamuis. Sonent:quia in omni parte cædebatur a ministris alii in pectore:alii a tergo uulnerabant. Permansisse decus:semper ostendit se fuisse pō.studiosū Luca. omnia enim de ipso honorifice loqtur:oblatrans semper ī Cæsarem. Vltima mortis:pro ultimam mortem.

Iratámque deis faciem:nam diis uidebatur iratus postquam acie pharsalica uictus: & ex secunda fortuna deiectus i calamitatem fuerat. Ex habitu:quia idem habitus eadem dignitas oris:& uultus pmanserat mortuo quæ & uiuo. Fatentur:affirmant. Lacerum:abscissum. Nam sæuus in ipso:nam Septimius ille crudelis non satis habuit occidere Pompeium:sed etiam caput eius amputauit:ut illud regi Ptolemæo offerret: & fuit ipse officii deterioris:& sordidioris.nam quasi carnifex pompeio caput amputauit:quod postea Achillas regi obtulit. Scelus iuenit actu:actus sceleris erat occidere pom.sed maius scelus adiecit caput obtruncando.

Iratamq; deis faciem:nihil ultima mortis
Ex habitu uulltuq; uiri mutasse fatentur:
Qui lacerum uidere caput:nã sæuus i ipso
Septimius sceleris maius scelus inuenit actu.
Ac retegit sacros scisso uelamine uultus.
Semianimis magni:spirantiaq; occupat ora:
Collaq; in obliquo potuit languẽtia transtro:
Tũc neruos uenasq; secat:nodosaq; frangit
Ossa diu:nondũ artis erat caput ense rotare.
Atpostquam trunco ceruix abscissa recessit:
Vẽdicat hoc pharius dextra gestare satelles.
Degener:atq; operæ miles romane secundæ:
Pompeii sacrum diro caput ense recidis
Vt non ipse feras?o summi fata pudoris:
Impius ut magnum nosset puer:illa uerenda
Regibus hirta coma:& generosa frõte dcora:
Cæsaries compressa manu ẽ:pharioq; ueruto
Dũ uiuunt uultus:atq; os in murmura pulsãt
Singultus animæ:dũ lumina nuda rigescunt:
Suffixũ caput ẽ:quo nunquam bella iubente
Pax fuit:hoc leges cãpũq; & rostra mouebat.
Hac facie fortuna tibi romana placebas.
Nec satis infando fuit hoc uidisse tyranno
Vult sceleris superesse fidem:tũc arte nefãda
Submota est tabes capiti:raptoq; cerebro
Exiccata cutis:putrisq; effluxit ab alto
Humor:& infuso facies solidata ueneno est.
Vltima lageæ stirpis perituraque proles:
Degener:incestæ sceptris cessure sororis:

Retegit:aperit. Scisso uelamine:quo pompeius spiritum continuerat dolore uulnerũ:ne uerbũ aliquod emitteret effœminatum. Occupat:præhendit. Spirantia ora:nõdum enim omnino spiritum emiserat.

Languentia col.pro languentis colla. Neruos: quibus ceruix humeris nectitur. Ossa:diu:quia nõ tã facile ossa recidi poterant. Nondum artis erat:idest cõsuetudo nõdum erat caput amputare ense:sicut fuit postea:nam spiculatores uno ictu caput amputabãt.

Artis.s.spiculatorum. Ense rotare:idest rotato ense amputare:ut maiorẽ ictu inferret. At postquã trunco:sed postquã abscidit caput : indignius fecit q; non ipse obtulit regi:sed offerendum concessit achillæ.ipe ergo sordidioris officii fuit Septimius.uidelicet carnifex.dignioris autẽ achillas cui caput datũ ẽ pom. Satelles:achillas. Gestare.s.ut offerat regi. Trunco:corpus proprie dicitur sine capite.Vir.iacet igens littore truncus. Degener miles:Inuehitur contra septimiũ poeta:o degener miles & conditionis seruilis:cum delegesti obtruncare pom.caput:qd' alius offerret. Secũdæ:idest uilioris operæ:hic duo opera fuerũ.primũ recidere caput pom.alterũ uero offerre regi:sed uilioris operæ fuit:is qui recidit. Feras:pro offeras aphæresis. Diro ense:pro tu dirus. O summi fata pudoris: plena commiserationis est ista conquestio : quam de hac indignitate inducit poeta. Fata:o mors. Noscet: cognosceret ipletum eẽ quod iusserat. Hirta.i.dẽsa.

Verenda regibus:idest q̃ etiam uereri consueuerũt: ut tigranes. Aristobolus. Ariobarzães. & multi. Generosa: nobili & decenti. Manu : scilicet carnificis.

Singultus ani.qa adhuc spirans caput cum spiritum efflaret singultũ reddebat Pharioq; ueruto:uerutum genus ẽ teli:qđ uelut ueru habet præfixũ festus.nam ferrũ habet oblongũ:sed hastam breuem:adeo ut manubriũ potius dici possit q̃ hastile:hoc generũ teli fixũ ẽ caput pom. Nuda:apta:nondũ clausa. Rigescunt: durescunt qa morientiũ durescunt lumĩa:ut nusquã flectantur. Bella iubente pax fuit: quia tantũ ualuit opibus pompeius:ut quotiẽscunque bellum eẽ uellet cum hostibus populi romani pax esse nõ posset. Hoc leges:significat pom.maximã bello:maxĩam pace auctoritatẽ habuisse. Campũq; & rostra:rursus domi forisq; plurimũ semp auctoritatis fuit. Hac fa.for.qua talem uirũ genuisses. Nec sa.in.detestat' Luca.hoc nefas q; iussu Ptolemæi admissum ẽ non solum q; interfici iusserit:sed q; caput pom.seruauerit:q̃si nõ satis haberet comitti scelus:nisi etiam sceleri testimoniũ superesset. Vult sceleris superesse fidem:idest uult quibusdã unguentis seruari caput:q; sit sceleris testimonium. Tunc arte:scilicet medicorũ. Capiti:a capite. Raptoq; cerebro:euulso:erepto. Veneno:idest pharmaco more græco dixit.nam malum uenenum:& bonũ uenenũ dicimus :omnis enim medicina particeps est ueneni.significat autem unguentum balsami:aut certe huiusmodi liquoris qui plurimũ ualet ad seruanda cadauera. Vltima lageæ stirpis:adhuc inuehit' poeta in ptolemæum: quomodo inquit tantum scelus in animũ tuum cadere potuit:ut patiaris indigniores ac sordidiores honore sepulturæ:donari:& pom.cadauer in fluctibus maris ultro citroq; iactari? Vltima:bene ultima.nam paulo post superueniente Cæ.peribis. Lageæ:lagus enim primus rex ægyptiorum fuit. Sceptris sororis:nã interempto ptolemæo adolescentulo in regnum Cæsar constituit sororem cleopatram:atq; ei in regni partem reliquũ fratrẽ addidit admodũ iuuenẽ. Incestæ:cõmiscuit enim se Cæ.regina meretrix ex q̃ natus ẽ cæsarion: quem postea iussit interfici Augustus Cæ. Macedon.i.Alexander macedo. In sacrato antro.s.Alexãdriæ: nã in Alexãdria quam Alexander condiderat sepulcrũ eius constructũ fuerat:ubi tũc ẽt ipsius cineres seruãbant.

In antro:idest mole sepulchri. In monte: idest pyramide quæ instar montis erat.sicut apud Herodotum legitur:reges ægyptii magnis impensis sepulchra sibi extruebant:adeo ut legamus trecenta talenta in pyramide regis Sosis fuisse consumpta in cibo ceparum & alii ut alerentur operarii:quibus pyramis construebatur:ex quo intelligi potest quanta fuerit magnificentia illius sepulchri:De profusa pyramidum magnificentia cætera legito apud Herodotum.Plinium.Srrabonem. Seriem:ordinem regum. Pudendam:quia erāt desides & uiles. Pyramides:fuerunt sepulchra ægyptiorum regum ex quadratis lapidibus mirifice constructa τοπυρ.significat ignem:eo quod ignis figuram imitantur. nam flamma ignis semper a lato gracilescit in acutum:qua forma fuerunt pyramides. Mausolea: idest sepulchra simillima monumento mausoli: nam Mausolus rex Cariæ uxorem habuit Artemisiam cui uir adeo dilectus fuit:ut post mortem eius quo perpetuo uiri memoria seruaretur:inter cætera sepulchrum struxerit:cuius ædificium tantæ magnificentiæ fuit: Vt ex septem mirabilibus mundi unū connumeretur:& ide sepulchra magnifica Mausolea sunt appellata. Mausolus (ut refert Strabo) filius fuit Hecatomni cariæ regis qui tres habuit filios Idryeum:Pyxodarum:& Mausolum:filias duas equibus Artemisia grandior:Mausolo ex fratribus grandiori nupsit.Idryeo altera soror data est nomine dara.mausolus itaq; regnauit:quo mortuo uxor ipériū habuit:q̄ (ut diximus) illi sepulchrū cōstruxit:artéisia tabe consumpta: ꝑpter luctū quē e uiro susceperat: Idryeus impauit:atq; huic etiā ex morbo assumpto uxor successit:at Pyxodarus qui reliquus erat ex filiis Hecatomni hāc eiecit.De mausoleo quāuis historia sit apud Geliū & Pliniū & cæteros notissima: Solus tamen Victruuius de architectura maxiæ uir auctoritatis & fidei:Mausolū ipsum regē dum adhuc uiueret sibi ipi id monumētū ꝓbat constituisse. Indigna: quibus reges indigni fuerant. Adeo ne molesta:si caput seruandum esse iussisti:cur non totum Pompeii corpus seruabas:ut ipsum Cæsari ostēderes: Hac fide:ac si dicat perfidia irōice dixit.ut mutabilitatē fortunæ ostendat. Pertulit:idest perduxit:quia cum ad hūc usq; diē semp in prosperitate uixisset pom. tamē tetro ac sordido fine uitā suā clausit. Hac morte: tā sordida. Summo culmine:nam romanorum primus fuerat.hæc autē detestatur Luca. ut ostendat fortunæ confidendum non esse. Cladesque omnes:quas inferre potuerat diuersis temporibus pompeio eas seruauit:ut in unum diem omnes conferret. Immunes:expertes. Pompeiusque fuit:dicit nihil medium fuisse in pompeio fuere omnia siue læta siue tristia.satis est aliquando lætis:aliquando tristibus fruamur:q̄ diuturna semper & secumda frui:& in extremum postea fortunam aduersam experiri:quod pompeio contigit. Felix: sine ullius miseriæ parte. Dilata:scilicet usque ad senectutem. Nūc: scilicet cadauer eius qui tam longa fortuna usus fuerat. Hausto per uulnera fluctu:quia tergo & pectore transfixum fuerat cadauer pompeii unde etā maris aquam hauriebat. Nulla que manente figura:id quod solet aliis notitiam auferre: Pompeio notitiam dedit.nam hoc ipsum quod erat obtruncatum caput notitiam faciebat:pompeii esse cadauer:quia paulo ante constabat obtruncatum fuisse pompeium. Nota:signum. Ante tamen pharias:quamuis aliquandiu fluctibus maris huc & illuc impulsum fuerit pompeii cadauer:tamen fortuna uoluit antequā Cæ. in ægyptum ueniret:ut sepeliretur:tametsi humili sepulchro. Melior:ac si dicat Cæsar si corpus illius inhumatum inuenisset:non dubium est:quin sicut de capite ita & de reliquo corpore fecisset.nam postquā pompeii caput oblatum sibi uidit dolore perculsus: lachrymas non tenuit: & illud omnibus undique odoribus collectis honorifice sepeliri iussit. Elatebris pauidus: describit quomodo Codrus: qui pompeii miles olim & quæstor fuerat corpus in undis quæsierat:& repertum sepulchro clam mandauit de Codro nullam mentionem facit Appianus.dicit enim caput pompeii abscissum: Cæsari magno pro munere seruatum fuisse.reliquum corporis in littore sepultum a quodam: tumulo insigis addito: cui ab alio īscriptum fuit. Templi pondus erat:modica qui clauditur urna. procedente tempore cum tumulus sub harena esset obrutus: statuæ etiam quæ pompeio a necessariis eius circa Casium ex ære erectæ steterant in templi aditu iam uetustate exesæ seruarentur:ab Adriano imperatore summa diligentia perquisitæ & inuentæ sunt:cum ad partes illas accessisset.tumulus quoque mandato eius perpurgatus: statuæ erectæ: sicut denuo ab omnibus dignosci posset:pompeium a Philippo liberto fragmentis scaphæ concrematum fuisse ponit Plutarchus.

Cum tibi sacrato macedon seruetur in antro:
Et regum cineres extructo ī monte quiescant.
Cū ptolemæorum manes:seriemq; pudēdā
Pyramides claudant:indignaq; mausolea:
Littora pompeiū feriunt: truncusq; uadosis
Huc illuc iactatur aquis: adeo ne molesta
Totum cura fuit socero seruare cadauer:
Hac fortuna fide magni tam prospera fata
Pertulit:hac illum summo de culmine rerum
Morte petit:cladesq; omnes exegit in uno
Sæua die:qbus immunes tot præstitit annos.
Pompeiusq; fuit:qui nunquā mixta uideret
Læta malis:felix nullo turbante deorum:
Et nullo parcente miser:semel impulit illum
Dilata fortuna manu:pulsatur harenis:
Capitur ī scopulis:haustro p uulnera fluctu.
Ludibirum pelagi:nullaq; manente figura:
Vna nota est magno capitis iactura reuulsi.
Ante tamen pharias uictor q̄ tangat harenas
Pompeio raptim tumulum fortuna parauit.
Ne iaceat nullo:uel ne meliore sepulchro.
E latebris pauido decurrit ad æquora codrus

Q uæstor ab icario cinyrææ littore cypri.
Infaustus magni fuerat comes:ille p umbras
Ausus ferre gradum:uictum pietate timorē
Compulit ut mediis quæsitum corpus ī undis
Duceret ad terrā:traheretq; ad littora magnū
Lucis mœsta parum p densas cynthia nubes
Præbebat:cano sed discolor æquore truncus
Conspicitur:tenet ille ducē cōplexibus arctis
Eripiente mari:tunc uictus pondere tanto
Expectat fluctus:pelagoq; iuuante cadauer
Impellit:postquam sicco iam littore sedit:
Incubuit magno:lachrymasq; effudit ī omne
Vulnus:& ad superos obscuraq; sydera fat'.
Nō pretiosa petit cumulato thure sepulchra
Pompeius fortuna tuus:non pinguis ad astra
Vt ferat e membris eoos fumus odores.
Vt romana suum gestant pia colla parentē:
Præferat ut ueteres feralis pōpa triumphos:
Vt resonent tristi cantu fora:totus ut ignes
Proiectis mœrens exercitus ambiat armis.
Da uilem magno plæbæi funeris arcam:
Q uæ lacerū corpus siccos effundat in ignes.
Robora nō desint misero:nec sordidus ustor.
Sit satis o superi quod non cornelia fuso
Crine iacet:subiciq; facem complexa maritū
Imperat: extremo sed abest a funere busti
Infelix coniunx:nec adhuc a littore longe est.
Sic fatus:paruos iuuenis procul aspicit ignes:
Corpus uile suis nullo custode cremantes.
Inde rapit flāmas:semiustaq; robora mēbris
Subducens:quæcunq; es ait neglecta:nec ulli

Cinyrææ cypri:epitheton est longe repetitum nam Pygmalion Cilicis filius fuit. qui Cilicum pœnicumq; manu collecta:imperium transtulit in Cyprum & pulsis ueteribus incolis:insulam omnem occupauit:hic ex uxore quam ex ebore fecerat:fuit enim peritissimus sculptor:beneficio ueneris uiuificata:sicut in fabulis est apud Ouidium:genuit filium paphum a quo natus est cinyras inde cinyreus idest cyprius. Ab icario littore:a littore maris icarii de quo ante dictum est:Ipse per icariæ scopulos. Victum pietate timorem: pietas in Pompeium: & timor Ptolemæi inter se pugnabant tandem pietas timorem uicit: & ita per noctem profectus cadauer Pompeii inuentum sepeliuit. Lucis parum:nunc dicit exiguum lumen præbuisse lunam: ut uix corpus discernere potuerit:sed tamen quia repercussione lunæ unda lucebat: & corpus discolor erat a candore maris:corpus Pompeii cepit: & ad ripas subduxit. Cynthia:luna a cynthio mōte deli ubi colitur dicta est:unde etiam cynthius Apollo. Mœsta:quasi cæde Pompeii:ipsa quoq; sydera mœrorē significabant. Tenet ille:postquam semel corpus cognouit compræhensum illud complectebatur. Eripiente mari:quia dum corpus teneret uis inundationum propemodum rapiebat. Pelago iuuante:quia fluctus maris nunquam desistit: semper littora impellit: & cum impullerit redit. Nunc ergo dicit dum fluctus maris rediret:quasi corpus e manibus & cōplexu rapiebat:expectabat igitur ut fluctus rediret ī littore cuius impetu corpus exciperet. Impelli: scilicet ad littora. Pelago:idest fluctu maris. Sedit:scilicet corpus. Incubuit magno:superiniecit se cadaueri Pompeii lachrymans. Obscuraq; sydera: idest ad sydera obscurum lumen reddentia. quia uidelicet nubibus oppositum erat cælum:& his uerbis utitur ab ipsa fortuna petens:ne uel uile sepulchrum Pompeio inuideat. Non prætiosa:non petit inquit:o fortuna pompeius pro dignitate sua sepulchrum. Cumulato ture: scilicet rogis & cadaueri sicut mos erat antiquissimus. Virgilius. Congesta cremantur turea dona. Non pinguis:idest ex pinguibus aromatibus sic enim solebant cuiuslibet cineris aromatum super inducere cadaueri:cum rogo superimpositum crenaretur. Pia colla:sic enim consueuerant: quod & nunc tenetur ut pars īgenti subiere feretro triste ministerium. Præferat:& non petit:ut pompa funeris præcedat in qua sit quædam imago triumphi: id ēt antiquitus faciebant:quod nunc quoque seruatur.

Tristi cantu:nenia carmen erat:quod laudandi gratia ī funere cātabatur ad tibiam: quod ex uerbo græco ducitur. ΝΕΙΑΤΟΣ enim græce significat ultimum quia cantabatur in fine uitæ. Alii dicunt neniam esse uocem querimoniæ flentium. uidelicet a ne.ne. Sūt qui dicant ueniam extremum carmē significare. ab extrema intestini parte. Nam ΝΕΙΑΤΟΝ græce significat extremum. Alii referunt ad extremitatē chordarum quæ ultima est in cythara ΝΗΤΗ dicitur chorda acuti soni q ultimum sit cantationis carmen de hac uenia loquitur hoc loco Lucanus. Mœrens exercitus:pompam militarem significat. ter enim circuire solebant equites rogum cui superiniectum erat ducis cadauer. Virgilius. & ipse describit. Ter circum accensos cincti fulgentibus armis decurrere rogos:ter mœstum funeris ignem lustrauere in equis. Proiectis armis:depositis insignibus. Da uilem magno:his omnibus omississis quæ fieri solent in funere magnorum ducum satis est Pompeio: ut uel iuile sepulpulchrum ei concedas. Robora:idest ligna quibus rogus cadaueri construitur. Vstor:sordidus cremator non desit. Non cornelia:quia propinquiores solebant subiicere facem uel uxor uiro:uel filius patri. Sit satis.i.sufficiat ad iram uestram:si fortunæ succensetis Pompeii: uel nimium inuidetis. Imperat:bene:quia ipsa præ dolore nō potuisset subiicere facē. Abest:nā arrepta erat nauis q̃ uehebat Cornelia cū Pōpeii comitibus. Sic fa. hæc ubi dixit Codrus uidit īgētē rogū:haud procul inde ubi cuiusdam cadauer crematū fuerat:accessit ergo & ignē cōstituit petēs ueniā a mābus eius qcunq; rogo crematus est. Vile:idest cuisdā plæbæi. Suis:quia sui derelinquerāt illud. Inde:ex illo rogo. Subducēs.s.a corpe.

Vmbra:o anima. Neglecta:quæ nullo cuſtode combureris. Nec ulli cara:quia ſi cara eſſes:tuī te cuſtodirent uſque ad ultimum buſtum. Iam compoſitum : quia rogo ſuperimpoſitum comburebatur. Manus hoſpita:ideſt mei hoſpitis externi. Si quid ſenſus poſt fata:reſpexit ad opinionem epicureorum falſam ac ſtolidam:ꝙ anima ſimul cum corpore extingueretur.Scio inquit ſi poſt mortem ſenſus aliquis ſupereſt: ꝙ tu quoq; uolens ac libens mihi concedes:ut ignem de tuo rogo ſuſcipiam. Rogo:ſcilicet Pompeii. Teq; pudet:& non ſine pudore hoc uides ut corpus tuum cremetur:Pompeius uero inhumatus reliquatur. Plenuſquæ ſinus:ideſt habens ſinus plenos: tanta cupiditate comburendi ferebatur. Fluctu relatus: quia dum inundaret mare pene a littore in maria retulerat corpus. Procul:ideſt ante oculos. Nam utrunq; ſignificat:& porro ab oculis & præ oculis. Premunt nobile corpus:pro a nobili corpore nulla robora p̄muntur.Hypallage eſt:ſignificat autem non altum & ſublimen rogum ſtructum:ſicut pro qualitate fortunæ rogus ſtrui ſolebat. Nulla ſtrue:quod obſcurius dixerunt poetæ:in ſequentibus declarant. Eſt ergo epexegeſis ideſt expoſitio επι ſupra εξηγήσισ expoſitio. Ille ſedēs iuxta:codrus poſtquam rogo fragmentis nauis conſtructo Pompei cadauer ſuperimpoſuit:ueniam ab eo petiit:ſi non pro ipſius dignitate ſepulchrum pararet. O maxime ductor: nam Pōpeius ſicut in hiſtoria legimus fama ſui nominis totum orbem impleuerat:cum maxime reges atq; nationes bello ſubegiſſet. Vna:ideſt ſola. Si tibi iactatu.i.ſi maluiſſes fluctibus maris dilacerari q̄ i hoc humili ſepulchro ſepeliri:iuſta cauſa eſt cur mihi ignoſcas:cum hoc animo fecerim ne corpus tuum eſca fieret alitibus piſcibus: & feris. Triſtior:ideſt tibi moleſtius eſt tale ſepulchrum conſequi:q̄ nullum. Officiis meis:hoc eſt ne conſyderes uile meum officiū: ſed officii religionem & pietatem:quæ me induxit: hoc facerem. Fati:diſpoſitionis diuinæ:quia uſque adeo fata tibi aduerſa fuerunt:ut periculum ſit: ne ſi hoc uile ſepulchrum non conſequaris lacereris omnino a feris & a litibus:ideo non eſt nefas putandum ꝙ ego te hoc uili ſepulchro condiderim. Audeat.ſ. aliquid contra corpus tuum. Quātum potes: q̄ celerrime fieri poteſt benignus & libēs cremeris. Exiguam:humilem. Romana manu:manu romani ciuis. Recurſus:in heſperiam.ideſt ſi dii conceſſerint: ut in italiam redeam non patiar te hic iacere. Hac ĩ ſe.tam humili ſepultura. Cornelia accipiet:& accipiendo noſtro utetur miniſterio. In urnam : ſcilicet maiorum tuorum. Interea:ideſt dum tempus illud aduenerit:ut in ſepulturam digniorem tráſferri poſſis. Signemus ſaxo:ut dignoſci poſſit: ubi nam reliquiæ tui corporis iaceant. Vt nota : ideſt notatio & ſignum. Plenos;ideſt perfectos tuos honores:nam mortis honorem ſepulchrum appellat. Referat caput: ut totum corpus in uno ſepulchro condatur.

Excitat:incēdit. Inualidas:infirmas flammas. Admoto fomite : fomitem appellat materiam aridā q̈ fouetur ignis. Capitur:ſcilicet corpus Pompeii. Diſtillat:liquefit. Tabe:ideſt adipe corporis ignis accēdebatur. Sed iam pcuſſerat aſtra:iam illuſerat cum ſibi metuens Codrus inchoatum ſepulchrum reliquit poſtea pietate coactus eſt redire etiam cum diſcrimine ſalutis ſuæ. Dies præmiſſa auroræ:ideſt ante auroram. Percuſſerat aſtra: quia ſuperueniente die aſtra offuſcantur. Ordine rupto:interrupto rogo inchoato. Demens iſto pro crimine pœnam:repræhendit illum Lucanus dicens illum nequicquam timuiſſe:nam nec ipſe quidem Cæſar adeo crudelis eſt:ut ſepultura pompeium prohibere uelit. Crimine:ſicut tu exiſtimas. Fama loquax:diuulgans:non adeo eſt culpa quod officiū tuū fecit: ut tui nominis fama ꝑpetuo duret.

Cara tuo:ſed pompeio felicior umbra:
Q đ iā cōpoſitū uiolat manus hoſpita buſtū
Da ueniam:ſiquis ſenſus poſt fata relictū eſt.
Cedis & ipſa rogo:pateriſq; hæc dāna ſepulchri:
Teque pudet ſpſis pomeii manibus uri.
Sic fatus plenuſque ſinus ardente fauilla
Peruolat ad truncū:qui fluctu pene relatus
Littore pendebat : ſummas dimouit harenas.
Et colecta procul leceræ fragmenta carinæ.
Exigua trepidus poſuit ſcrobe:nobile corpus
Robora nulla premunt:nulla ſtrue mēbra recūbūt.
Admotus magnū:nō ſubditus accipit ignis.
Ille ſedens iuxta flammas:o maxime dixit
Ductor:& heſperii maieſtas nominis una:
Si tibi iactatu pelagi:ſi funere nullo
Triſtior iſte rogus:manes:animāq; potentē
Officiis auerte meis:iniuria fati
Hoc fas eſſe iubet:ne pōti bellua quicquam:
Ne fera:ne uolucres:ne ſæui cæſaris ira
Audeat:exiguā:q̄tum potes accipe flāmam:
Romana ſuccenſe manu:fortuna recurſus
Si det ĩ heſperiam:non hac in ſede quieſcent
Tam ſacri cineres:ſed te cornelia magne
Accipiet:noſtraq; manu tranffundet ĩ urnā.
Interea paruo ſignemus littora ſaxo:
Vt nota ſit buſti:ſi quis placare peremptum
Forte uolet:plenos & redder̄ mortis honores:
Inueniat trunci cineres:& norit harenas:
Ad quas magne tuū r̄ferat caput:hæc ubi fatus
Excitat inualidas admoto fomite flāmas.
Carpitur:& lentum magnus diſtilat in ignē
Tabe fouens buſtū:ſed iam percuſſerat aſtra
Auroræ præmiſſa dies:ille ordine rupto
Funeris attonitus:latebras in littore quærit.
Q uā metuis demens iſto ꝓ crimine pœnā?
Q uo te fama loquax omnes accepit ĩ ānos?

Condita laudabit:ne timeas inquit:ipse etiam Cæsar quamuis impius sit:laudabit hoc officiũ tuũ. Imõ: nec metuas ueniã tibi datũ iri. Fassusq;.i.fatere te fecisse sepulchrꝝ:& hoc amplius agas caput ẽt posce qđ habiturus es:ut reliquo corpori cõiungas. Cogit pietas:ut officiũ ĩpleat inchoatũ. Plena:qa nõ bene usta erant ossa. Cõgesta ĩ unũ.i.oĩa simul cõposita. Tũc ne leuis:& ne forte aura effoderet ossa:nõ profundius demissa:saxo p̃ssit. Nautaq;:& ne forte nauta illic sepulto saxo religaret naué:& fune forte trahẽti saxũ remoueret ĩscribit saxo epithaphiũ ut dignosci posset ibi cõditas magni reliqas. Semiusto stipite:carbone litteras fecit

Condita laudabit magni socer impius ossa.
Imodo securus ueniæ:fassusque sepulchrum
Posce caput:cogit pietas imponere finem
Officio.semiusta rapit:resolutaque nondum
Ossa satis neruis:& inustis plena medullis
Aequorea restinxit aqua:congestaq; ĩ unum
Parua clausit humo:tũc ne leuis aura r̃tectos
Auferret cineres:saxo compressit harenam:
Nautaque ne bustũ religato fune moueret:
Inscripsit sacrum semiusto stipite nomen.
Hic situs ẽ magnus:placet hoc fortuna sepul-
Dicere pompeii.quo condi maluit illũ - chrꝝ
Quam terra caruisse socer?temeraria dextra
Cur obicis magno tumulũ?manesq; uagãtes
Includis?situs est:qua terra extrema refuso
Pendet in oceano:romanum nomen & omne
Imperiũ magno tumuli ẽ modus:obrue saxa
Crimine plena deum.si tota est herculis oete:
Et iuga tota uacant bromio nysæia:quare
Vnus in ægypto ẽ magno lapis?omnia lagi
Rura tenere potest:si nullo cespite nomen
Hæserit:eremus populi:cinerumq; tuorum
Magne metu nili nullas calcemus harenas.
Quod si tam sacro dignaris nomine saxum:
Adde actus tantos:monumentaq; maxĩa rerꝝ
Adde truces lepidi motus:alpinaque bella:
Armaque sertori reuocato consule uicta:

epitaphii. Placet hoc fortu.ita uoluisti o fortuna:ut hoc sepulchrꝝ Põpeii fieret? Quo condi.Cæ.maluit Põ.tã uile sepulchrꝝ cõseq:q̃ oĩo ĩhumatum iacere.

Cõdi:sepeliri. Terra:sepulchro.Temeraria dex.hic Luca.Codrũ q̃si rep̃hendit ꝙ dicat ibi nomẽ eius cõpræhendi:ꝙ fama ipsius & gloria totũ orbẽ terrarꝝ impleuerat. Obiicis tumulũ.i.cur põpeiũ tumuli breuitate coerces. Manesq; uagantes:ꝙ ibi una cum corpore nomẽ eius sepultum sit:an nescis ipsum toto orbe terrarum cognitum ac celeberrimum esse.

Vagantes:idest totum orbem pererrantes. Situs est:non est hoc tanto tumulo situs magnus : sicut tu dicis:sed est positus ea parte qua sol oritur & occidit hoc est in omnes partes terrarum. Terra extrema: usque ad extremos terrarꝝ fines p̄uenit pompei nomen & fama. Refuso pendet oceano : mare oceanũ totum terrarum orbẽ ambit & terra dicitur ibi pendere ꝙ in centrum descendit:nec in aliquam partem declinare potest:natura.n.ẽ corporis cuiusq; grauioris:ut ĩ centrũ descendat:quasi in locũ suũ terra ergo cũ grauior sit oĩbus elemẽtis suo põdere libratur in medio totius orbis:& primo quidẽ aqua deinde aere postea uero superiori elemento sustinetur : ut in nullã p̄tẽ inclinare possit : ideo suo pondere librata sustinetur. Refuso:respexit ad naturã ꝙ fluit & refluit. Magno tumuli:si uis mẽsuram & modum sepulchri scire pompeii o Codre:scito late patere nec breuius esse q̃ quo fama populi Romani peruenit.

Obrue:submerge fluctibus maris. Saxa: q̄bus coerceri pompeium dixisti:nã id etiam sup̄ius ĩuidiosum est ut dicatur Pompeium tã breui tumulo coerceri:nõ.n.sine deorꝝ ĩuidia hoc fieri aut dici potest.

Si tota ẽ:a mĩori ad maius arguit:dicit.n.si alii quorum uirtus inferior fuit:magna& ampla monumẽta consecuti sunt:quid non pompeius:& ipse consequi debet?non enim inferior hercule dicendus ẽ:nõ regibus ægyptiis:q magnas moles pyramidũ pro sepulchro habuerunt. Tota œte:mõs thessaliæ ubi cõbustus est Hercules a philoctete cui arcum & sagittas dono dedit. Nysæia:nisa uicus est in helicone:& ciuitas in arabia in qua nutritus fuit bacchus:de cuius nomine ipse nysam in india condidit. Bromio: libero patri:multa nomina habet bacchus:quorum unum est Bromius. Rura tenere potest:dignitate enim sua meruit occupare:omnia quæ tenuit lagus primus rex ægypti. Erremus:proerrabimus. Nullo cespite:melius fuerat o Codre: ut nomen pompeii nusquam scriberetur:quia uniuersam ægyptum pro sepulchro haberemus: nec ĩ ægypto ullũ locum calcare auderemus:ne piaculũ committeretur. Calcemus:ne forte calcemus cineres pompeii. Quod si tam sacro:Sed si placet o Codre nomen pompeii inscribere saxo:plenũ facito epitaphiũ & ibi res eius gestas inscribe: & ita breuiter perstringit gesta pompeii. Actus:res gestas. Si dignaris: idest dignum facis. Monumẽtaq; maxima:idest maximarum rerum historias. Adde truces lepidi motus: hic lepidus acta syllæ rescindere tẽtauit:quem auspiciis Pompei.Q..Catulus bis ab alpibus & Italia pepulit: hic in Sardiniã quo confugerat bellum mouit:inde pulsus paulopost periit. Truces motus:qui audebat acta syllæ rescindere quibus rescisis bellum ciuile renouaretur. Alpina:unde pulsus fuerat. Armaq; sertorii:Nã Sertorius populi Romani hostis iudicatus hispaniam occupauit:& magno exercitu comparato bellum aduersus populum romanum gessit:in quo sæpe uictor euasit:tandem cum a Metello propemodum uinceretur factione Pompeii lata est lex:ut successor mitteretur Metello:& ipse pompeius electus est:contra Sertorium qui deinde per proditionem Sertorium oppressit:nam perpenna cum suis ipsum inter epulas trucidarunt. Reuocato consule:idest Metello in cuius administratione ea omnis prouincia posita fuerat.

Et currus quos egit eques:comertia tuta
Gẽtibꝯ:& pauidos cilicas maris:addꝫ subactã
Barbariem:gentesqꝫ uagas:& quicqd in euro
Regnorum:boreaqꝫ iacet:dic semp ab armis
Ciuilem repetisse togam:ter curribus actis
Contentum:multos patriæ donasse triũphos.
Q uis capit hæc tumulus? surgit miserabile
Non ullis plenũ titulus:nõ ordine tãto bustũ
Fastorum:solitumqꝫ legi super alta deorum
Culmia:& extructos spoliis hostilibus arcus:
Haud procul est ima pompeii nomẽ harena
Depressũ tumulo qđ nõ legat aduena rẽctus.
Q đ nisi mõstratũ romanus trãseat hospes
Noxia ciuili tellus ægyptia fato:
Haud eqdem immerito cumãæ carmĩe uatis
Cautum ne nili pelusia tangeret ora
Hesperius miles:ripasque æstate tumentes.
Q uid tibi sæua precer ꝓ tãto carmĩe tellus?
Vertat aquas nilus quo nascitur orbe retẽtus.
Et steriles egeant hybernis imbribus agri.
Totaqꝫ in æthiopum putres soluaris harenas.
Nos in templa tuam romana recepimus isim.

Et currus:triũmphauit enim simul de Africa:de Hispania:occisis hic Domitio:illic.Cn.Carbõe:ante ætatem:quod non licebat:tamen ipse obtinuit:& cum resisteret sylla ne contra leges triumpharet:quamquã auspiciis ipsius res bene gesisset.Tunc Pompeius triumphabo inquit:& Sylla quomodo ne tu cum adhuc puer sis audes dicere triumphabo contra leges populi ro.Contra uoluntatem meam:quia inquit Põ.tues tãquam sol occidens:ego uero sum tanq̃ oriens:quo audito Sylla animi magnitudinem admiratus magno clamore dixit sæpius:triumphet:trimpbet:& ita triumphauit. Comercia tuta gentibus: idest debellatis piratis quia tunc demũ comercia tuta esse cœperũt postq̃ piratæ debellati sunt: q uniuersũ mare reddiderant infestũ adeo ut portum romanorum occupauerit:& ibi p̃torem cum lictoribus in ipso portu hostiæ ciuitatis uicerint. Gentesque uagas:Hiberes:Albanos:Hyrcanos:Colchos:Armenios:Cilices:& cæteros populos montis caucasi:idest quod ait barbariem & gentes uagas. In euro borreaqꝫ: idest in oriente: usqꝫ ad septẽtrionẽ qa ab occidente usque ad septentrionem ptingit caucasus: cuius plures accolas domuit lege Pli.& Plutar. Dic semper ab ar.c.r.t.adde hoc qđ ẽt est maximus Pom.splendor: ꝙ uidelicet nunquam tanto imperio usus est:nunquam tantam ex hostibus uictoriam consecutus qui statim finito imperio & debellatis hostibus & depositis insignibus ĩpii: simul etiã animum ciuica conditiõe minorẽ deponeret:nunquã Põpeius uoluit ciuica conditione maior uideri cæteri uero postq̃ ad principatũ ciuitatis euaserant:maiores cæteris haberi uoluerunt: & tyrannidem appetebant. Ab armis.i.a bellis debellatis hostibus. Ciuilem togam.i.semper se ad ciuilẽ conditionẽ:ut æquo iure cũ cæteris uiueret cõtulisse. Ter curribus actis:tribus triũphis:uno de Sicilia simul& aphrica:& altero de piratis:tertio de mithridate : nã potuit triumphare de africa:semel de sicilia:semel de piratis:de sertorio:de mithridate:de tigrane: tamen donauit hos oẽs triũphos patriæ & satis habuit ter triumphasse. Surgit:erigit̃ Põ. Miserabile: sordidũ & hũile. Titulis:nullis laudibus. Fastoꝝ:pro magistratibus posuit:libri.n.sũt ĩ qbus cõsulũ & alioꝝ magistratuũ noia ĩscribebãt̃. Tãto or.qa Põ.cõsul sæpius fuerat:sæpe ẽt ĩperator cũ exercitu missus aduersus hostes:& nomẽ eius quotiẽs ĩperiũ gesserat: totiẽs fastis ĩscriptũ erat. Solitũ re.s.Põ.nomẽ qđ ĩ ordine tẽploꝝ ĩscribi cõsueuit:& ĩ arcubus:quoꝝ adhuc nõnulli ĩ urbe romana spectãtur:nũc legit̃ ĩ imo littore:ad cõmiseratiõnẽ mouẽdã hoc scribit Luca. Culmina deorum:in capitolio. Arcus:sic eni arcus ædificabant ro.cum uictoriam ex hostibus retulissent: ut in modum arcus ædificio structo ibi res oẽs gestas pingerent:aut fingerent:adhuc arcus & statua Pompeii romæ spectatur ĩ quo ẽt sũt cãdelabra q̃ de tẽplo salomonis rapuit. Depræssum:calchatũ. Quod nõ legat: cum antea legeretur a suspiciẽtibus culmẽ tẽpli:nec legi posset:nisi astãtibus:necesse nunc ẽ ut qui uelit legere nomen Põ. ĩ littore curuetur. Rectus:sed ĩcuruus propter humilitatem tumuli. Quod nisi mõstratum:& si forte ro. hac transirent:nisi monstraretur Põ.nomẽ nõ agnoscẽt. Noxia tel.apostrophat nũc ad ægyptũ & ĩuehit̃ in eã dicẽs.Vere carminibus sibyllinis cauebat̃ ne miles ro.ægyptũ tãgeret:& nõ sine rõne cauerat sibylla ne romanus miles in ægyptum ueniret:hoc oraculũ religiosi obiiciebãt Romæ his q Ptolemæũ cũ exercitu in regnũ restituere uolebant:& creditũ est illud impletũ cum Crassus in assiria q̃ adiacet ægypto cũ oĩ exercitu deletus est:nunc refert ad cædem Pom.oraculum Sibyllæ Lucanus. Ciuili fato:propter ciuilem fatum. Haud immerito:non sine ratione. Vatis:cumanæ Sibyllæ cumeæ quæ fata romana descripserat libris:ad quorum custodiam quindecim uiri asseruabantur. Pelusia:pelusium unum ex hostiis nili. Ripasqꝫ æstate tumentes:ripas nili qui quotannis crescebat & ægyptum inundans fertilem reddebat: & nunc quoqꝫ illud idẽ facit. Prece:pro ĩprecer. Vertat aquas:ĩprecabor inquit ut nilus ĩ fontẽ suũ reddat:nec post hac nilus inundet:ut sterilitate habitare ibi nemo possit. Aethiopum:sicut apud æthiopas ardore solis terra in puluerem resoluitur:sic tu quoqꝫ soluaris. Nos in templa tuam:non similes fuerunt Romani tibi o ægypte:nam nos deos tuos accepimus:& his tẽpla condiuimus:tu uero manes nostri Pompeii insepultos iacere pateris. Isim: Ionem inachi filiam quæ mutata est in uacuam:caudæ cuius iuno oestrum subiecit:quo illa agitata totũ orbem terrarum peragrauit:tandem peruenit in ægyptum & cum in ripa constitisset nili forte suspitiens uisa ẽ supplicare ioui:ut sui tandem misereretur : & se in pristinam formam restitueret. qua restituta admirantibus ægyptiis eam pro dea nili coluerunt & isim uocarũt cuius uir fuit Osiris. Tuam : quæ apud te colitur.

Semideosq; canes:Mercurium quem Anubim uocant.Virgili.Omnigerumq; deum monstra & latrator anubis:nam colitur apud ægyptios ī forma canis & lingua ægyptia anubis canis dicitur.canū(ut inquit Strabo)ciuitas est in qua Anubis colitur:& honor & sacer quidā cibus canibus est constitutus:quædā.n.aīalia sūt quæ uniuersi ægyptii colūt queādmodū ex terrestribus tria: Bouē: Canē: felē: Ex uolatilibus. Accipitrē atq; Ibim.Ex aquatilibus duo lepidotū piscem:& oxytynchum:sunt alia q̄ quisq; seorsum colit. Et sistra iubentia luctus.Sistrum ē instrumētū ad similitudinē tubæ:cuius cantu ægyptii congregati imitabant̄ plāgores isidis:nā Osiris uir fuit isidis a Tiphōe fratre laceratus quē diu cū lachrymis & plāgore q̄siuit: de quo multa sunt apud Diodo. Tu tenes nostros manes: idest principiū nostroꝝ umbras. Tu quoq; cū sæuo:nūc ipsam quoq; romā rep̄hendit:ꝙ ad sua usq; tēpora ī ægyptio puluere ossa Pōpeii iacere ꝑmisisset:ꝙ si excusationē meruerint sup̄ioris tēporis ꝙ Cæsarē metuebant:nunc certe nihil habēt quo se excusare possint. Sæuo tyranno.s.Cæsari quē in deoꝝ numeꝝ trāstulere Romani:quod etiā Virgi.ostēdit Ecce dionei processit Cæsaris astꝝ: Nā stellā q̄ p̄ aliquot dies continuos apparuit Cæ.eē aīam ī cælū recepti: ut ait Sueto.dixerūt:& hac de cā simulachro eius ī uertice addebat̄ stella:auctore Pli. Exul : extra solū patriæ suæ. Prisca sæ.s.q̄bus Cæ.oīa tenebat. Nūc excipe: scilicet romā cineres Pompeii trāsferendo. Si nōdū sub.i.si nōdū fluctus maris ossa Pō. abstulit. Sedēt: ꝑmanēt ubi posita fuerāt. Quis busta.t.nec ē ꝙ dubitet quisquam id laturā moleste umbrā Pompeii:q̄ si sepulchꝝ ipsius uiolaret:nō.n.hoc erit uiolare sepulchꝝ:sed sacrificare:ut ex tā sordido & uili loco : ī sedē suā & patriā reducatur. Sacris:sacrificiis. Dignā ur.aīam Pōpeii:quæ digna est:ut ipsi sacra deoꝝ more romano exhibeantur. Imperet hoc no. si alii hoc uerentur:ut id mihi munus demandetur existimabo enim me animæ pompeii rem gratam facere.

Semideosque canes:& sistra iubentia luctus:
Et quem tu plangens hominē testaris osirim.
Tu nostros ægypte tenes in puluere manes?
Tu quoq; cū sæuo dederis iā templa tyranno
Nondum pompeii cineres o roma petisti.
Exul adhuc iacet ūbra ducis:si sæcula prisca
Victoris timuere minas:nunc excipe saltem
Ossa tui magni:si nondum subruta fluctu
Inuisa tellure sedent:quis busta timebit?
Quis sacris dignam mouisse uerebit̄ urnā?
Imperet hoc nobis utinam scelus:& uelit uti
Nostra roma sinu.satis o nimiūque beatus:
Si mihi contingat manes transferre reuulsos
Ausoniæ:si tale ducis:uiolare sepulchrum.
Forsitan aut sulco sterili compescere finem
A superis:aut roma uolet feralibus austris
Ignibus aut nimiis:aut:terræ tecta mouenti:
Consilio iussuque deum transibis in urbem
Magne tuā:sūmusq; feret tua busta sacerdos.
Nam quis ad exustam cancro torrente syēnē
Ibit? & imbrifera siccas sub plæiade thebas
Spectator nili:quis rubri stagna profundi:
Aut arabum portus mercis mutator eoæ:
Magne petet:quē nō tumuli uenerabile saxū
Et cinis in summis forsan turbatus harenis
Auertet? manesque tuos placare iuuabit?

Nostro sinu:quia gremio ipso cineres & ossa pompeii Romam transferam. Satis o:optantis est. Violare:non erit uiolare:sed honorare. Forsitā aut sulco:Fortasse roma tunc restituet cineres tuos:ut inde transferatur honorificentius cum urbem romam īuaserit pestilentia:aut certe terremotus concusserit: & accepta responsa huiusmodi erunt:ut nec pestilentia illa nec terremotus sedari possit:prius q̄ ossa in sedem & patriam transferat̄:sicut etiam de aliis lectū est nā Cybelles & Aesculapii simulachrum ī urbem translatum:illam a pestilentia liberauit. Sulco sterili:significat famem & penuriam annonæ. Feralibus austris.i.pestiferis:nā auster cū regnat calidior: eius feruore corrumpitur aer. Ignibus nimiis.i.æstibus & siccitati agroꝝ. Summus sacerdos:pontifex maximus.

Nam quis ad exustam: nemo est qui hac transiturus sit ubi tua ossa manent:quin nauem iubeat eo aduerti:ut sepulchrum tutum qualecunque sit salutet & ueneretur. Synnem : Synne est ciuitas supra alexandriā quinque milibus stadiorum:solstitii die medio nullam umbram iaciens Plinius est enim subiecta cancro.

Thebas:thebæ sunt ægyptiæ & boetiæ:sed de ægyptiis thebis hic intelligit:quæ centum portas habuit & diospolis appellata.Strabo. Sub plæiade:sub qua positæ sunt thebæ ægyptiæ. Plæiades:sunt stellæ in tauro quæ ortu suo nauigationis tempus significant:ut etiam dictæ sunt απαλεω idest a nauigo. Quis rubri stagna:idest quis nauigabit in orientem:aut meridiem:ne que enim possunt in orientem uel lybiam nauigare:nisi p̄ mare libycum:& ī littore libyci maris posita erunt ossa pompeii. Arabū:populi sunt orientis:felicis arabiæ(auctore Strabone)septētrionale latus faciunt deserta aut exigua:orientale persicus sinus: occidentale arabicus:australe mare magnum:quod extra utrunq; sinum est:idque totum mare rubrum uocatur:q̄d rubrū appellat̄ a sole cū supra uerticē ē:uel a montibus ex adustiōe rubentibus.Cresias uero Gnidius historiæ mādauit fōtē quēdā eē:q aquā rubicunda ac minio plenā ī mare emittit.Soli.ēt refert ultra pelusiacum hostium Arabiam esse ad rubrum pertinentem mare:quod Erythræum ab Erythra rege persei & andromade filio:non solum a colore appellatum Varro dicit:qui affirmat ī littore maris istius fontē eē quē si oues biberit: mutent uellerum qualitatem. Auertet.s.ab his regionibus ad se nauigantes per ea loca. Cinis ī summis: qa fortasse fluctibus maris detecta erūt ossa tua:ut etiā uideri possint. Præferre:ut digniore sepulchro te cōdat.

Caſio:mons eſt in Arabia nobilis ſepulcho Pompeii. Caſio ioui:quia in caſio monte Iouis eſt templum & Pompeii corpus:ut dicit Strabo:non procul inde magnus iugulatus fuit:& ab ægyptiis dolo interemptus. Nihil iſta nocebunt:nec erit cur tibi minor habeatur honor:quod in humili loco oſſa tua poſita maneant: immo hoc ipſo erit uenerabilior umbra tua. Iſta buſta:uilia & ſordida. Templis auroque: Quia ſi in templis auratis cineres tui conditi eſſent minorem honorem pro dignitate conſecutus eſſes. Templis auroque: ideſt templis auratis Endiadis. Pro numine ſummo:ideſt loco ſummi numinis habetur quod forma ſepulchri tui qui in tam uili loco poſita ſit & ſubiungit rationem. Auguſtius aris:p ſimilitudinem oſtēdit dignius eſſe ſepulchrum Pompeii q̄ eorum qui ſepulti ſunt in capitolio:Vnde thuſci ſacerdotes qui dedignabantur ſacrificare Ioui in templo conſtituto imolant uictimas in loco ubi iacet fulmen:nam thuſci fuerunt religionis cultores maximi : ut Valerius docet in primo:nunc ergo dicit ꝙ haruſpices thuſci quotiens prodigium expiare uoluerint fulminis:nā fulmen quotiens aliquid percuſſerit prodigiale eſt:ī locum quem de cælo tactum eſſe uiderint:bidentes ſacrificabant:& locum bidental appellabant:nec quiſquam auſus fuiſſet in eo loco conſiſtere: uenerabantur enim locum tanquam ſacrum & diis conſecrabant:idem continget ſepulcro tuo o Pompeii: Nam quemadmodum thuſci ſacerdotes dedignabantur ſæpe ſacrificare Ioui capitolino:& imolabant bidentem ubi fulmen cecidiſſet:ita etiam umbris tuis ſacrificia exhibebuntur a gentibus. Auguſtius:ideſt nobilius & uenerabilius:unde anguſtum dicimus locum uenerabilem:quaſi aue guſtatū:ſic enim augures locum uenerabilem habebant quem aues deguſtaſſent uel quaſi augurio conſecratum. Aris uictoris:templis cæſaris cui tēpla & aræ extructæ fuerūt. Saxum:ſub quo cineres tui conditi ſunt. Tarpeis deis:ideſt Ioui & Mineruæ qui coluntur ī tarpeia rupe ideſt capitolio. Thura ideſt ſacrificia. Thuſco ceſpi. ideſt ara a thuſcis ſacerdotibus extructa : Non enim tantummodo in thuſcia hoc faciebant:ſed ubicunq; fulmen cōditum eſſet. Prodiderit hoc olim: ꝙ ibi ſepultus ſis o Pompei:quia aliquando cū aſſiduo maris fluctu ſaxum illud auferetur & nulla tui ueſtigia ſepulchri apparebunt:id faciet ut omnes te deum eſſe exiſtiment cuius ſepulchrum ī terris nuſquam inueniatur. Olim:aliquando. Futuris:poſteris. Pulueris exigui:non erit inquit opus diuturno tēpore ad hoc ut fluctus maris rapiat ueſtigia ſepulchri tui. Cadet:ſcilicet in undas. Argumenta:probamenta. Veniet ætas:in qua non creditur ibi tua oſſa aliquando fuiſſe ſepulta. Felicior:quantum ad gloriam tuam. Saxum monſtrantibus:quia ſi forte quis dixerit hic oſſa Pompeii ſepulta fuerunt:non adhibebitur fides. Atque erit ægyptus: & fortaſſe idem continget tibi in ægypto:quod contigit Ioui in Creta.Nam in inſula creta oſtendebant ſepulchrum quod Iouis fuiſſe dicebant:ſed nemo credere uolebat idem & tibi continget o Pompei.Varro:in opere quod de littoralibus ē: etiam ſuis temporibus(ut ait Solinus)affirmat ſepulchrum Iouis in Ida Cretæ uiſitatum. Tam mendax: non erit mendax:ſed exiſtimabitur.

Et caſio præferre ioui:ˀ nili iſta nocebunt
Famæ buſta tuæ:templis auroque ſepultus
Vilior umbra fores:nūc ē pro nomie ſummo.
Hoc tumulo fortuna iacens:auguſtius aris
Victoris libyco pulſatur in æquore ſaxum.
Tarpeis qui ſæpe deis ſua thura negarant
Incluſum thuſco uenerantur ceſpite fulmen.
Proderit hoc olim:ꝙ non manſura futuris
Ardua marmoreo ſurrexit pondere moles
Pulueris exigui ſparget non longa uetuſtas
Congeriē:buſtumq; cadet:mortiſque pibunt
Argumenta tuæ:ueniet felicior ætas:
Q ua ſit nulla fides ſaxū mōſtrantibus illud.
Atq; erit ægyptus populis fortaſſe nepotum
Tam mendax magni tumulo:q̄ creta tonātis.

.M.ANNEI LV.CORDV.PHARSALIAE Liber Nonus.

T non in pharia manes iacuere fauilla:
Nec cinis exiguus tā
tā cōpeſcuit umbrā:
Poſiluit buſto:ſemiu
ſtaq; mēbra reliquēs
Degenereq; rogum:
ſeqtˀ cōuexa tonātis.

Pharſaliæ Liber nonus.

T non in pharia manes iacuere fauilla:Hic continetur primum quidem deificatio aīæ Pō. deinde Catonis deliberatio cū militibus:quos cum uniuerſa claſſe ſecū tenebat:cui cū Cn.pōpeio p̄fectus erat:nā cū milites ad libertatē īcitaſſet perſuaſit eis:ut ſe pararent ad regem Iubam tranſire:ibi enim ſpem aliquam fore ut regis huius auxilio rēp.recuperarēt:& p quos labores q̄ ue picula iter faciēs profectus fuerit Luca.deſcribit:primū igitˀ.περιαποθεωσιοσ.i.deificationem loquitur Pom.quomodo anima eius ad comparem ſtellam redierit & deificata ſui corporis ludibria contempſerit. At:aduerſatur his q̄ ſupradicta ſunt uidelicet in anguſto ac ſordido ſepulchro coercitos fuiſſe cineres Pō.Sed e diuerſo aīa ī celeſtem regionem ſublimis delata eſt. Tantam umbram:ideſt tātæ magnitudinis & excelētiæ. Proſiluit:pcul a buſto exiluit ī aeriā regionē. Semiuſtaq; mē.ga nec tantum quidem lignorum : & fomenti habuit Codrus:ut plene corpus pompeii cremare poſſet. Degenerem:ſordidum. Sequitur conuexa tonantis:reuertitur ad comparem ſtellam : & ad celeſte domicilium. Niger aer:ideſt inferior qui contiguus eſt planetis. Connectitur:contiguus ē:uidelicet iuſta lunam.

Austriferis axibus:in aeream regionem:quæ est inter terrã & lunam:nã luna est inferior planetaꝝ omni/um:sic enim se habent planetæ.Saturnus:Iuppiter:Mars:Sol:Venus:Mercurius:& Luna:axes enim planeta/rum globos appellauit:nã i uno quoq; planetaꝝ intelligi pōt axis(sunt.n.sphærici)quē alio noie græci polũ appellāt. Quodq; patet iter ter.Nã luna iferior ē planetaꝝ oīum apud quã iferiorem aeris regionē semidei habitant:quos græci hæroas uocāt:απο του αεροσ.i.ab aere qa genere & uirtutibus digni aere.i.cælo habeã/tur. Quos ignea uirtus:secũdũ platonicos dixit q animã dicebant esse ignē & deũ ipsum πυρ αισθητικον.i. sensibilē ignē esse diffinierunt.

Q ua niger austriferis cōnectitur axibus aer.
Q uodque patet terras inter lunæq; meatus
Semidei manes habitant:quos ignea uirtus
Innocuos uitæ patientes ætheris imi
Fecit:& æternos animam collegit in orbes.
Non illuc auro positi:nec thure sepulti
Perueniunt:illic postquam se lumine uero
Impleuit:stellasque uagas miratur:& astra
Fixa polis:uidit quanta sub nocte iaceret
Nostra deis:risitque sui ludibria trunci.
Hinc super æmathiæ campos:& signa cruēti
Cæsaris ac sparsas uolitauit in æquore classes
Et scelerum uindex in sancto pectore bruti
Sedit:& inuicti posuit se mente catonis.
Ille ubi pendebat casus:dubiumq; manebat
Q uem dominum belli facerent ciuilia bella
Oderat:& magnũ:quis comes isset in arma:
Auspiciis raptus patriæ ductuque senatus.
At post thessalicas clades:iam pectore toto
Pompeianus erat:patriam tutore carente
Excepit:populi trepidantia membra refouit
Ignauis manibus proiectos reddidit enses.
Non regnum cupiēs:nil causæ fecit i armis

Innocuos:q innocenter p oē uitæ suæ tēpus uixerũt. Aetheris imi.infe/rioris respectu cælestis:Nã ignis æthericus est oībus supior elementis:nunc āt dicit nō posse quidē aīam ad summũ ætherē ascendere:sed in medio terraꝝ ac lunæ suũ domiciliũ habere. In or.i.circulos. Colle git:ideo dixit qa quas uirtutes amiserat:dum p pla/netas uel planetarum regiones descendit:eas nunc re cuperando colligit in unum:sic enim platonici dice/bant per planetas animas descendere:& ab his uirtu tē quandã contrahere:ut a Saturno pigritiã:a Marte iracũdiã:a Venere libidinē:& sic de cæteris:de qbus ui de Macro. Nō illic auro po.ad cōparē stellã iquit re deunt umbræ tantummodo eorum:qui cum uirtu te uixerunt non autem diuites sepulchro decorati: secundum platonicos: nam tres fuerunt opiniones philosophorũ de formes: nam Anaxagoras dicebat formas esse inter materiam actu:sed animas latere a nobis & isēsibiles esse:unde idē esse dicebāt unũ & in omne esse uidelicet formam cum materia:& materi am cum forma.Aristoteles qui uisus est melius sen/tire dicebat quidem formas esse itra materiã: sed po tentia non actu:deinde ab extrinseco agente de potē tia in actum deferri.Plato & platonici dicebant for/mas esse extra materiã in corporibus cælestibus sepa ratis quoꝝ qualitas sub quisq; stella nasceretur cor/poribus deinde iprimi ab intrinseco datore uidelicet deo qui formã dator esse dicitur:& cum e corpoř ad stellam comparē redirēt sub qua nati sunt. Illuc:ad eam sedem. Thure:idest aromatũ odoribus. Post quam se:nunc dicit quomodo Pompeius postquam ad regionem illam ubi heroes habitabant peruenit loca illa circunspicere cœpit: & admiratione quadã perfusus:respexit ad terras:& locum ubi quasi ludibriũ quodã corpus suũ iacebat. Impleuit lumie ue.i. re/uersus ē i cōparē stellã cuius qualitatē & splēdorē concepit. Stellasq; uagas:idest errātes:scilicet planetas:un/de planetæ dicti sũt α πλαρασμαι:idest erro. Astra fixa polis:dicit nō solũ errantes stellas miratum fuis/se:sed etiam alias stellas fixas polis.Sidus enim a sido quod est sedeo dicitur:ideo non recipit.y.contra non/nulli uolũt:ut dicatur:& probabilius α ποτου υδατοσ:idest ab aqua:quia sydera humoribus nutriuntur: quod Plinius innuit:ideo habet.y. Nostra dies:quia ad aereæ comparationem lux terrarum tenebræ potit us dici debet. Ludibria tunci:cum uideret truncum corporis sui:ita dilacerari:primo quidem fluctibus ma ris:deinde semiustum condi sepulchro: quasi risum cōtinere non potuit. Hinc super:Post hæc umbra Pō/peii uenit in Thessaliam & speculatus est quid ibi faceret Cæ.deinde ad classem suam uenit:quæ adhuc inta/cta erat:Cui.Gn.Pompeius cum Catone pfuerat. Sparsas in æquore:quia adhuc omne mare erat Pompeia norum. Et scelerum uindex:tandem consistit in pectore Bruti & ei infudit quomodo Cæsarem interfice/ret:& amissam libertatem recuperaret. Vindex:qui semper tyrannos persecutus est. Iuncti Catonis:in quē nulla ægritudo animi caderet:non spes:non metus:non gaudium:non dolor:& qui nullis uincebatur passio nibus. Ille ubi pendebant:ostendit q; nulla animi perturbatione moueretur cato:nam etiam Pompeium ipsũ quoad uixit odio habebat:metuebat.n.ne ipse uinceris libertatē cũ repu.occuparet. Pēdebat casus: quo nã iclinaret uictoria. Dominũ:uictorē. Oderat:quare ergo secutus fuerat Pompeium cato si oderat?qa bo ni oēs sequebāt Pō. Auspitiis raptus patriæ:sed post mortem Pompe.ideo factus erat pompeianus Cato q; hæ partes tantum supererant in quibus spes libertatis posita esset. Refouit:recreauit. Trepidantia:morte Pompeii:& milites spectabant:ut quo se fortuna inclinaret:eo se conferrent sed.Cato retinuit: & animos il/lorum trepidantes recreauit:& cum iam arma deponerent ipsos adhortatus est: causa libertatis recipiendæ. Ignauis ma.p manibus ignauorum. Nec regnum cupiēs:non eni seruire metuebat:qd ergo eũ adducebat. ad libertatē tuendã:si nō metuebat?nō metuebat seruitutē quia paratus erat mori:metuebat āt aliis:nō sibi.

Ipse suæ:totæ post magni funera partes
Libertatis erant:quas ne per littora fusas
Colligeret:rapido uictoria cæsaris actu
Corcyræ secreta petit:ac mile carinis
Abstulit æmathiæ secum fragmenta ruinæ.
Quis ratibus tantis fugientia crederet ire
Agmia? quis pelagus uictas arctasse carinas?
Dorida tūc maleā:& apertā tænarō umbris:
Inde cythera petit:boreaque urgente carinas
Creta fugit:dictæa legit cedentibus undis
Littora tunc ausum classi præcludere portus
Impulit:ac sæuas meritum phicunta ruinas
Sparsit:& hinc placidis alto delabitur auris.
In littus palinure tuū:neq; eni æquore tantū
Ausonio monumenta tenes:portusq; quietos
Testatur libye phrygio placuisse magistro.
Cum procul ex alto tendentes uela carinæ:
Ancipites tenuere animos:socios ne malorū
An ueherēt hostes.preceps facit oē timēdum
Victor:& in nulla non creditur esse carina:
Ast illæ puppes luctus planctusq; ferebant.
Et mala uel duri lachrymas motura catonis.
Nam postq̄ frustra precibus cornelia nautas
Priuignique fugam tenuit:ne forte repulsus
Littoribus phariis remearet ī æquora trūcus:
Ostenditq; rogū non iusti flamma sepulchri.

Totæ partes:spectabat enim ad libertatem cato:non ad libidinem dominandi. Ne per littora: dicit quid fecerit Cato metuens cato celeritatem Cæsaris:qui uictoria uti sciebat: collegit classem omnem & in portū Corcyræ subduxit:ut ibi tuta esset. Per littora.i.diuersa maria. Rapido actu:persecutione celeri.Nam agere persequi est:ut quos illi bello profugos egere superbo:Virgilius. Mille carinis: adhuc magnæ supererant uires partium Pompeianarum:unde pro re magna ac admiranda legitur q̄ mille carinis Asiam græci inuaserint cum ad excidium troiæ nauigarent. Fragmenta:reliquias. Quis ratibus:quis crederet mille carinas intactas fugere quasi uictas? quasi dicat nemo: nā mille carinæ tantas uires habere poterant: ut non fugerēt:sed uniuerso orbi terrarum bellū inferrent. Tātis:ex quo cognosci potest quantæ fuerint opes romanorum. Arctasse pelagus:ut mare redderet angustum. Dorida tunc maleam:prosequitur describere cursum quem Cato tenuerit dum studet reliquas militum pompeii seruare:si quam rationem inire posset recuperandæ libertatis. Dorida maleam: idest ionium mare nauigat:quod principium sumit a Malea promontorio circa quod ægeum mare terminatur:& totam inundat ioniam a Malea usq; ad fines tenari: qua dicitur animabus descensus ad inferos esse: habet autem ab oriente creticum mare a meridie africum:ab occidente tyrrhenū & circa hæc maria Catonem nauigasse dicit. Dorida maleam.i. laconicam:nā circa eam sunt dores populi laconiæ (ut refert Strabo) Malea est post urbem boiam cū ad maleā nauigatur Amathus occurrit urbs:inde asinæ atq; cythium spartāorum nauale nobile:intra.cc.xl. stad.habet stationē manu effosam: fuit non tuta nauigatio supra maleam propter aduersos uētoꝝ flatus:inde est natum uulgo prouerbiū cū ad maleam deflexeris:domesticos obliuisce. Apertam tænarō: laconiæ montem in quo descensus ad inferos eē dicitur:& (ut inquit Strabo) in ipso laconici littoris īflexu tenarus ripa erecta est:sacrum Neptuni ædem cōstructam continens in luco propinquaq; spelunca:ꝑ quā cerbeꝝ ab inferis supius reductum ab Hercule fabulæ canūt. Cythera:Cythera īsula de qua nunc loquitur Luca.commodis īstructa portubus & eiusdem nominis urbe:quam euricles lacedæmoniorū aucto in peculiaris iuris possessionem uendicauit nō procul ē a malea teste Strabone libro octauo:ī ea Venus culta fuit:& Cytherea appellata. Boreaq; urgēte:quia habebat ab oriente creticum mare a meridie aphricum:ab occidente tyrrhenū. Creta fugit:nam discedentibus a littore littus fugere uidetur. Vrgente:impellente. Legit:transit. Dictæa:cretensia:nam dicte mons est cretæ. Tunc:scilicet cum ad phicuntem ꝑuenisset quæ ciuitas ē ī ionio:hi portus Catoni clausere:iratus Cato expugnauit oppidū:& militibus diripiendū tradidit.Aphrica auctore Soli.ī duas prominentias extenditur quaꝝ altera ꝑromōtoriū cādidū dicitur:alterā q̄ est in cyrenaica regione phocūtē uocant:ea ꝑ sinū creticū opposita cretæ insulæ ;contra Tenaron excurrit. Impulit.i.euertit. Rapinas.i.meritā diripi claudendo portas catoni. Sparsit:diripuit. Et hinc:uenit deinde in africā ad Palinurum portum a palinuti troiani gubernatoris nomine appellatū:quum tempestate illuc delatus fuisset: Est etiam palinurus promontoriū calabriæ non procul a uelia:notus uel carmine uirgiliāo.Sed Strabo & Ptolemæus Paliurum africæ portum uocant.Est autem inter duos alios portus phthiam & batrachum:cui non procul abest promontorium Ardanaxes:de quo tamen loco amplius quærendum arbitror. Magistro:gubernatori palinuro. Libye:casus nominatiui est. Portus quie.idest portum palinuri in africa tranquillum. Tunc pro: cum ibi essent uidere naues procul uenientes:& primo quidem timuere ne essent naues Cæsaris:sed erant naues quibus uehebatur cornelia cum Sexto Pōpe. & aliis Pompeii comitibus. Tendentes ue.inflatæ uentis. Socios: Pompeianos. Præces facit om.ti.i.tanta erat celeritas Cæsaris ī conficiendis rebus:ut ubiq; timeret. Et in nulla non:idest creditur ī una quaq; naue esse. Luctus:de morte Pō. Vel:etiam. Duri catonis:austeri & fortis fuit enī stoicus Cato uticensis:quamuis esset durus:tamē contineri nō potuit qn & ipse solueret ī lachrymas. Tenuit.i.retinere tētauit. Priuigni.s.Sexti Pō.q filius fuerat Aemiliæ quā Pō.ante corneliā ī uxorē duxit. Rogū:ubi tūc cōburebat Pompeius. Flāma:per quam intelligebat locum esse ubi corpus Pompeii cremaretur.

Indigna fui:nec meruî accendere rogum Pompeii:qui adeo exiguus erat ut non plene corpus combureret. Componere:in unum colligere. Pelago:per pelagus. Et:ſcilicet fui indigna. In templis ſparſura:quia poſtea cineres pompeii in templis deum condidiſſem.ſi id mihi facere licuiſſet. Ardet honore rogus:quia nemo eſt qui decoret ſepulchrum pompei. Manus hæc ægyptia:fortaſſe ægyptius eſt: qui meruit cremare pompeii corpus:quod officium ingratum eſt pompeio:ut ab hoſtili manu cremetur. O bene nudi craſſorũ cineres:dicit nunc ſatius eſſe:ut pompeius inhumatus iaceret:quemadmodum Craſſi:q̃ hoſtili manu cremari. Craſſos:quos occiſos cum exercitu deleto rex parthorum Arſacides iuſſit inhumatos iacere. Inuidia maiore deum:ex hoc quod tam ſordido ſepulchro conditus eſt pompeius cognoſcit ipſum diis inuiſum fuiſſe. Inuidia:odio. Similis ne malorum ſors eadē ne me ſemper fortuna ſequetur:ut ſemper ſim a ſepulchro meorum uirorum remota:ne mortem ipſorum lugeam? Nunquam dare buſta:nunquid mihi licebit intereſſe exequiis uirorum meorum? Nunquam plangemus adurnas:ſed ꝓcul a cinerebus uirorum remota ſemper ipſoꝝ mortem lugeam. Quid porro? tumulis:quaſi ſe ipſam repræhēdens: dicit q̄d opus eſt ſepulchro:nunquid uon ſemper mihi obſeruatur imago pompeii:ut abſentem etiam quaſi præſentem complectar. Porro certe. Inſtrumenta:adminicula lachrymarum: pietas eorum quos diligimus eſt quaſi adminiculum doloris. Hæret imago: ut mihi ante oculos poſita ſit. Victura:illa quæ uictura eſt quærat cineres uiri ſui.ego autem non ſum ſuperſtes futura. Nunc tamen hic longe: proſequitur complorationem corneliæ:quod cogeretur a nautis deſerer̃ locos ubi pompeii reliquiæ poſitæ fuerāt.

Ergo indigna fui duxit fortuna marito
Accendiſſe rogum:gelidoſque effuſa ꝑ artus
Incubuiſſe uiro:laceros exurere crines?
Mēbraq; diſperſi pelago componere magni?
Vulneribus cunctis largos effundere fletus?
Oſſibus & tepida ueſtes implere fauilla?
Quicquid ab extincto licuiſſet toller̃ buſto.
In templis ſparſura deum:ſine funeris ullo
Ardet honor̃ rogus:manus hoc ægyptia forſā
Obtulit officiū:graue manibus.o bene nudi
Craſſorum cineres:pompeio contigit ignis
Inuidia maiore deum:ſimilis ne malorum
Sors mihi ſemper erit? nunq̃ dare buſta licebit
Cōiugibus? nūq̃ plenas plāgemus ad urnas?
Quid porro tumulis opus ē? aut ulla r̃quiris
Inſtrumenta dolor? nō toto in pectore portas
Impia pompeium? non imis hæret imago
Viſceribꝰ? quærat cineres uictura ſuperſtes.
Nūc tamen hic lōge qui fulget luce maligna
Ignis adhuc aliq̄d phario de littore ſurgens:
Oſtendit mihi magne tui:iā flamma reſedit:
Pompeiumque ferens uaneſcit ſolis ad ortus
Fumus:& inuiſi tendunt mihi carbaſa uenti.
Non mihi nunc tellus pōpeio ſiqua triūphos
Victa dedit:non alta terens capitolia currus;
Liquere (ſiqua fides) peluſia littora nolo.
Gratior elapſus felix de pectore magnus:
Hūc uolumus quē niſus habet:terræq; nocēti
Non hærere queror:crimē cōmēdat harenas.
Tu pete bellorum caſus:& ſigna per orbem
Sexte paterna moue:nāq; hæc mādata r̃liq̄t
Pompeius nobis in noſtra condita cura
Me cum fatalis lœto damnauerit hora.
Excipite o nati bellum ciuile:nec unquam
Dum terris aliquis noſtra de ſtirpe manebit:
Cæſaribus regnar̃ uacet:uel ſceptra:uel urbes
Libertate ſua ualidas impellite fama

Qui fulget:ignis inquit lucens ī littore nili oſtendit mihi aliquam partem tui eſſe o pōpei:quo fit ut ī uita diſcedam. Oſtendit:noli dicere:ignis non oſtēdit:immo non longe hinc oſtendit aliquid eē tui. uel legitur nunc tamen. Maligna luce:ideſt obſcura: q̄a iam extinguebatur. Flamma reſedit:ideſt extincta eſt. Ferens:pro auferens pompeium:quia oſtendit corpus pompeii crematum eſſe. Vaneſcit: quia in eoam partem fumus aſcendebat. Et:ſcilicet quamuis ſint ueſtigia mei pompeii tamen diſcedere cogor.

Mihi:ad dolorem meum. Non mihi nunc tellus: iam felicitatis pompei oblita ſum: miſeriarum tantum recordor. Gratior: ſcilicet ægypto: uel quam hæc tellus ubi iacent pompeii reliquiæ. Terens currus: nam triumphantes ſublimes uehebantur albis equis ad capitolium. Felix:ſcilicet felicitas pompeii penitus exceſſit. Hunc uolumus:& quia mihi hæc tellus gratior eſt quam huiuſmodi regiones: conſtitui (ſi fieri poteſt) nunquam hinc diſcedere quoad uita ſuperſit. Si qua fides:ideſt ſi mihi creditis o nautæ. Hunc:pompeium. Hærere:ideſt quod hic ꝑſiſtere nequeam conqueror. Crimen commendat harenas:quia hic occiſus eſt pompeius: mihi commēdabiliores & gratiores efficiuntur harenæ. Tu pete bellorum caſus: hic me deſerere o Sexte: quoniam hæc mihi grata loca ſunt:ubi poſitæ ſunt reliquiæ pōpeii. Tu:quod ad te pertinet accipe reliquias belli & uindica libertatem.id enim eſt quod mihi pater tuus dedit in mandatis:ut uos monerem.ſi forte aliquid de eo cōtingeret:nunquā deſineretis patriā cū libertate tueri. Signa:uexilla. Condita cu.repoſita ī n̄ra ſolicitudie. Me cū fa.o Cornelia dicito meis uerbis Cn.& Sexto pom.hæc uerba o nati poſt mortē meā īq̄t ſuccedite mihi. Cæſaribus:q̄ a Cæ.deſcendent. Vel ſce.i.uel reges uel ciuitates:uel populos q̄ potiunt̃ rerū īpellite uobiſcū ut libertatē romanam recuperetis. Vel urbes:libere uiuentes. Sceptra:monarchiam īquit regum.

Nominis:scilicet pompeii. Arma relinquo:scilicet tuendæ libertatis. Inueniet classes:& supersunt uires adhuc quibus hoc facere positis.uidelicet classis adhuc intacta. Quisquis pompeius:idest alquis ex gente pō peii. Nullis non gentibus:idest quibuslibet nationibus bellum inferre poterit. Tantum indomitos:uos tan tum modo animos gerite dignos paterno nomine: non deerunt uobis opes:non populi quibus dignitatem uestram defendere positis. Tantum:tantummodo. Indomitos:ne seruire uelitis. Iuris:paternæ potestatis.

Vni parere decebit:catoni:si modo ipse uoluerit partes libertatis tueri. Exolui tibi magne fidem:hæc sunt mandata quæ mihi tradidit pompeius dum uiueret illa aperui uobis:uestrum igitur erit exequi uolunta tem paternam. Insidiæ ualuere tuæ:quia clam id agebas ut ante me e uita excederes. Perfida:quia nisi hæc mandata aparuissem filiis tuis quæ promiserā a fide destitissem. Auferrem.u.s.si tecū mortua eēm.

Nominis:has uobis partes:hæc arma relinquo.
Inueniet classes quisquis pompeius in undas
Venerit:& noster nullis non gentibus hæres
Bella dabit:tātū indomitos mēoresq; paterni
Iuris habere animos:uni parere decebit
Si faciet partes pro libertate catoni.
Exolui tibi magne fidem:mandata peregi
Insidiæ ualuere tuæ:deceptaque uixi.
Ne mihi commissas auferrem perfida uoces.
Iam nunc te per inane chaos:ꝑ tratara coniūx
Si sunt ulla:sequar:quam longo tradita lœto
Incertum est:pœnas animæ uiuacis ab ipsa
Ante feram potui cernens tua uulnera magne
Nō fugere in mortē:planctu concussa peribit
Effluet in lachrymas:nūq̄ ueiemus ad enses:
Aut laqueos:aut præcipites ꝑ inania iactus:
Turpe mori:post te:solo non posse dolore.
Sic ubi fata caput ferali obduxit amictu:
Decreuitq; pati tenebras:puppisq; cauernis
Delituit:sæuumq; arcte complexa dolorem:
Perfruit̄ lachrymis:& amat ꝓ cōiuge luctū:
Illū non fluctus:stridensq; rudentibus eurus
Mouit:& īsurgens ad sūma pericula clamor:
Votaque sollicitis faciens contraria nautis.
Composita in mortem iacuit:fauitq; procellis.
Prima ratē cyprus spumātibus accipit ūdis
Inde tenens pelagus:sed iā moderatior eurus
In libycas egit sedes:& castra catonis
Tristis ut in multo mens est præsaga timore.
Aspexit patrios comtes a littore magnus:

Iam nūc te per īane chaos:postq̄ tibi fidem seruaui nunc reliquum ē:ut te sequar quocūq; sensus tuus ꝑ uenerit. Per inane chaos:chaos significat confusio nem elementorum omnium:sic diffinitur chaos est inordinata idigestaque moles:& dicitur a χεω. idest confundo.nam antequam Deus elementa diuisisset: erāt oīa simul cōfusa:& hoc chaos apud inferos eē di cunt:qa ibi perpetua nox est:& confusio rerū omniū.

Inane:ideo dixit ꝙ ibi spiritus sine corpore habitēt: nā īnane uacuū dr̄ qđ sine corporē ē. Tartaurs:apud inferos locus īferos : idem est qđ chaos.tartarus dicit̄ αποτουταραττεν idest perturbando:ꝙ ibi omnia ꝑ turbata sint. Si sunt ulla: dixit secundum epicureos qui dicebant animam uel omnia simul cum corpore periere. Quam longo tradita leto: uita mihi instar mortis est : ea uero q̄ longa futura sit incertum est: sed si diuturnior fuerit:pœnas ab ipsa sumam nimi um uiuaci. Pœnas animæ feram:ego mihi ipsi mor tem cōsciscam. Animæ uiuacis:quæ diu nimiumq; uixerit. Potui: cernēs tā dura:fuit:ut tibi supstes es sem:& dolore nimio non conficere:cū te oculis meis occidi uiderem? Nō fu.in mortem:idest tibi esse su perstes. Planctu cōcussa peribit:quādo ita uiuax fuit anima mea:ut nec doloř quidem mortis tuæ ex hoc corpore discesserit:saltem ipso planctu e pectoř disce det:quia tam diu pectora plangam:ꝙ ipsam exceder cogā planctus ꝓprie est percussio pectoris. Effluet: resoluetur ī lachrymas. Nunquā ueniemus ad enses quibus iugulū aperiamus non ad laqueos non ad ꝑci pitia ueniemus:sed ipso dolore peribimus Turpe est eni uxori q̄ uirū suū amet nō postea ipso dolore pir.

Obduxit caput:ordo est:illa delituit ubi obduxit ca put. Obduxit:circūdedit.texit. Ferali:nigro & atro amictu:sicut lugentes solent. Pati tene : idest nūquā prodire in lucem. Complexa dolorem:quia quantū dolorē poterat animo complectebatur ut cito more retur. Perfruitur la.idest fructum quendā capit e lachrymis. Illum nō fluctus:cum se cornelia ī profundam partē nauis recepisset:& ibi operto capite obstinato animo mori statuisset:nec clamoribus nautarū mouebat̄ nec procellis:aut tempestate maris quin etiam optabat naufragiū. Fluctus:perturbatio & iundatio maris.

Rudētibus.i.propter rudētes.sūt.n.funes qbus uela rēdunt̄. Clamor.s.remigū. Pericula:qa istante ꝑiculo & procellis armamenta nauiū proiiciebāt. Votaq; sollicitis.s.ꝑiculo istāte:nautæ uotū faciebāt:ut icolumes in portum uenirent:cornelia uero:ut naufragio periret. Composita : constructa. Fauitque pro:idest gra tas habuit procellas. Prima ratem cypros: primum imbuit nauis qua uehebat̄ Cornelia cū sexto & comiti bus peruenit Cypron:unde cursus ī libyam:tandem peruenit ubi erat Cato cum altero pompeii filio primo gēito. Cyprus:nominatiuus est græcus ηκυτπρος κυπρου.hæc Cyprus Cypri. Tenens pelagus:idest eurus in pelago regnans:nam eurus orientalis est:qui idoneus est de Cypro nauigantibus in Libyam. Moderatior: quia non nimis uehemens spirabat. In libycas sedes:ibi enim Cato præerat classi cum Cn.pompeio. Tristis ut ī uultu mens:& cum de littore prospiceret Cneus Pompeius & comites patris de puppe cognouisset:iam tunc mens mali præsaga nil boni diuinabat:sed aliquid mali afferri : quemadmodum fit in magno timore.

Præceps:sine ulla consyderatione fertur cupidus scire quid nam de patre esset. Dic ubi sit:uerba Cn.Pompeii ad Sextum. Stat:uiuit ne an una cum illo periuimus? Romana:res romanæ cum eo perierunt si ipse periit. O felix:nunc magna cum miseratione fratri respondet Sextus pompeius. O felix:scilicet es o Cn.cōparatione mei: quia tibi audire contigit quod patri nostro accidit.ego autem peiori conditione sum, quod non audiui:sed meis ipse oculis uidi. Oculos nocentes:uidendo patrem occidi. Non cæsaris armis:ad indignitatem & molestiam hoc quoque accessit:quod occisus est iussu indigni hominis:nam si iussu Cæsaris interfectus esset:hoc nobis æquiori animo ferendum esset.

Et fratem medias præceps tunc fertur ī undas
Dic ubi sit germane parēs? stat sūma caputꝗ
Orbis:an ocidimus? romanaꝗ magnus ad-
Abstulit? hæc fat? quē contra talia fr.- ūbras
Ofelix quem sors alias dispersit in horas:
Quiꝗ nefas audis:oculos germane nocētes
Spectato genitore fero:non cæsaris armis
Occubuit:dignoque perit auctore ruinæ:
Rege sub impuro nilotica regna tenente
Hospitiis fretus superis:& murmure tanto
In proauos:cecidit donati uictima regni.
Vidi ego magnanimi lacerātes pectora patris
Nec credens pharium tantū potuisse tyrānū.
Littore niliaco socerum iam stare putaui
Sed me nec sanguis:nec tantū uulnera nostri
Affecere senis:quantum gestata per urbem
Ora ducis:quæ transfixo sublimia pilo
Vidimus:hæc fama est oculis uictoris iniqui
Seruari:sceleriſꝗ fidem quæsisse tyrannum:
Nā corpus phariæ ne canes:auidæꝗ uolucres
Distulerint:an furtiuus quem uidimus ignis
Soluerit:ignoro:quæcunque iniuria fati
Abstulit hos artus:superis hæc crimina dono.
Seruata de parte queror:cum talia magnus
Audisset:non in gemitus lachrymasꝗ dolorē
Effudit:iustaque furens pietate profatur.
Præcipitate rates a sicco littore nautæ
Classis in aduersos erumpat remige uentos.
Ite duces mecum:nunquam ciuilibus armis
Tanta fuit merces:inhumatos cōdere manes:
Sanguine semiuiri magnum satiare tyranni.
Non ego pellæas artes:adytisque retectum
Corpus alexādri pigra mareotide mergam?
Nō mihi pyramidū tumulis euulsus amasis
Atque alii reges nilo torrente natabunt?

Dignoque perit auctore ruinæ:nam confisus est regi ptolemæo cuius pater aliquando in regnum redditus fuerat auctore pompeio patre nostro:& ipsius iussu occisus est. Impuro:impio & noscenti rege. Hospitiis superis:potest esse dialysis idest distinctio uel superis.idest hospitalibus diis fretus:uel superis pro supernis hospitiis idest superioris temporis:quia hospitio pompeii usus est.cum patre ptolemei in regnum restitutus est pom.iuuante quo tempore Romam uenit pulsus a sorore Cleopatra:ut a senatu populoque Romano in regnum restitueret. nunc a ptolemæo eius filio: tanquam uictima occisus est. Munere tanto:quia auctore pompeio restitutus est in regnum. Donati regni:nam milites suos Gabinio concesserat pompeius quibus ille restitutus est ī regnum. Magnanimi patris:quia fortiter & libenti animo mortuus est. Sed me nec sanguis: sed tametsi magno dolore confectus sim: quod patrem occiderunt:tamen id mihi etiam multo molestius fuit:quod telo patris caput transfixum a proficiscentibus per urbem Alexandriæ gestatum est: & seruatū: ut Cæsari uictori ostendatur. Affecere senis:quia senex ideo minus molestum est. nam etiam si occisus non esset:tamē haud ita multo post moriturus erat.

Per urbem:alexandriam. Fidem quæsisse tyrannum: ut ostenso capite tum denique fidem præstet commissi sceleris. Nam corpus phariæ:de reliquo corpore nunquid expositum sit alitibus & feris esca ignoro:an rogo ignis quem de littore uidimus combustum sit. Distulerint:dicauerint laniauerint. Furtiuus:clam accensus a Codro: Soluerit: cremauerit.

Quæcunque iniuria fati: hæc omnia ignosco superis quod uoluerint patrem meum indigno etiam funere cremari: dummodo totum corpus uoluissent in aliquo sepulchro qualecunque illud esset condi. Crimina: quod indigne sepultus fuerit. De parte: de capite. Cum talia magnus: dicit Cneum Pompeium audita cæde patris indignatum fuisse: & tanta ira inclauisse:ut nec punctum quidem temporis differre uideretur: quin statim armata classe ægyptum peteret: Vt manes patris ulcisceretur sed prohibitus est a Catone. Magnus: Cn. Pom. primo genitus. Præcipitate:celeriter:agi: & raptim ducite naues ī mare. In ad.uen.s.ipellite r̄mis naues ēt cōtra uentū. Ite.i.uenite. Saciaꝛ magnū.i.umbrā pom. Sanguine ty.ptolemæi q in ipsos patris nostri sepulchro:tāquā uictīa imoletur. Nō e.p. ar.miaꝛ se euersurū pyramides & sepulchra oīa regū: qn ēt api & reliqas doꝝ ægyptioꝝ ī sepulchro patris combustuꝝ eē. Arces pel.Alexādriæ pars Alexāder cōdiderat:Pella macedonū metropolis Philippi & alexādri patria fuit: teste Stra. Retectū:aptū. Adytis:adytū ꝑprie significat locū arcanū quo nemini: nisi sacerdoti īgredi licet & ē græca dicto δυω significat īgredior:a priuatiuū ē. Mareotide:palude ægypti. Nō m.py.nō ne iqt ego reuellā cineres & reliqas regū ac deorū ægypti & ī fluctibus nili obruā? Amasis:amasis rex fuit ægypti ut scribit Herodotus:q in pyramide sepultus fuit admiranda.Pli. Atꝗ alii reges:omniū regū sepulchra & cæterorū qui pyramides sibi struxerit ī ægypto omnia euertenꝛ:& pœnas mihi dabūt pro iniuria & cæde tua o pater.

Omnia dent pœnas:nudo tibi magne ſepul⸗
Euoluam buſto.iã numen gẽtibus iſim ⸗chra
Et tectum lino ſpargam per uulgus oſirim.
Et ſacer in magni cineres mactabitur apis.
Suppoſitiſq; deis urã caput:has mihi pœnas
Terra dabit:linquã uacuos cultoribus agros.
Nec nilus cui creſcat erit:ſoluſque tenebit
Aegyptũ genitor:populis ſuperiſque fugatis.
Dixerat:& claſſem ſæuas rapiebat in undas.
Sed cato laudatam iuuenis compeſcuit iram.
Interea totis audito funere magni
Littoribus ſonuit percuſſus pãlctibus æther.
Exemploque carens:& nulli cognitus æuo
Luctus erat:mortẽ populos deflere potentis:
Sed magis ut uiſa ẽ lachrymis exhauſta ſolu⸗
In uultus effuſa comas:cornelia puppe ⸗tas
Egrediens:rurſus geminato uerbere plãgũt.
Vt primum in ſociæ peruenit littora terræ
Collegit ueſtes:miſerique inſignia magni
Armaq;:& impreſſas auro quas fecerat olim
Exiguas:pictaſque togas uelamine ſummo
Ter conſpecta ioui:funeſtoque intulit igni.
Ille fuit miſeræ magni cinis:accipit omnis
Exemplum pietas:& toto littore buſta
Surgunt:theſſalicis reddentia manibus ignẽ.
Sic ubi depaſtis ſummittere gramina cãpis:
Et renouare parãs hybernas appulus herbas.
Igne fouet terras:ſimul & garganus & arua
Vulturis.&calidi ludent buceta matini.

Nudo:inſepulto.Virgilius.Nudus ĩ ignota palinure iacebis harena. Euoluã buſto:eruã ex ſepulchro. Iã numẽ gentibus iſim:iſis eadẽ eſt q̃ io.fabula qdem nota. Spargã per uul.i.uulgo diſſipabo. Tectũ lino:qa oſirim dilaniatũ a typhone fratre:uxor eius iſis ĩ mantela recepit.mãtella dicit̃ tela lini q̃ tergunt̃ manus:ide mãticula dimunitiuũ . hic ẽ ꝙ iſidis ſacerdotes ĩduebant̃ lineis ueſtibus.Martialis.Linigeri fugiũt calui ſiſtrataq; turba. Lino:tela linea. Et ſacer apis:erat.n.apis taurus:q quotannis(alii dicunt ſingulis luſtris)egrediebatur e nilo & hũc immolabant nilo flumini quo facto:ſtatim nilus omnem ægyptum iundabat:& niſi ille taurus egrederetur:malum erat omen.dicit ergo hũc taurũ ſe immolaturum cineribus patris.erat albus frõtem &quaſdam paruas corporis partes:cætera uero niger quibus ſignis(ut refert Strabo) iudicabant qui ſit ad ſucceſſionẽ idoneus:alio uita functo.bos apis ĩ ſepto quodam alebat̃ & apud ægyptios pro deo habebat̃: & idem ẽ apis ꝙ oſiris. Suppoſitiſq; deis:ideſt reliquas deorum reuulſas ex ſepulchris ſuis ſubiiciam capiti patris:& una cum.capite uram. Has mihi pœnas:ſed quod ad ægytum pertinet:ego eã omnibus diis ac populis deſolatam deſertamq; facere inſtitui: ut nec populi nec dii locum illum teneant ſed tantũ uacuus ſit manibus patris. Nec erit.ſ.populus aliqs.

Cui:ad utilitatẽ cuius. Nilus creſcat:ut ægyptũ fœcundam reddat. Populis ſuperiſque fu.tãgit & illud antiquum quotiens expugnaturi eſſent urbem aliquam antiqui ex ea deos omnes ac deas euocabant: ne iniuriam diis illis facerent:qui ĩ ea ciuitate colebãtur:ſicut apud Virgilium.cũ Aeneas oſtendere uellet de troia deſperatũ eſſe ait.Exceſſere oẽs adytis ariſq; r̃lictis Dii quibus imperium hoc ſteterat. Dixerat.ſ. Cn.pompeius iamq; claſſem deducebat in undas:ut ægyptũ peteret ſed Cato prudẽter irã iuuenis auertit.

Laudatã iram:quia iuſte iraſcebatur. Interea totis: nunc deſcribit complorationem quæ facta eſt ĩ funere põpeii,nam uniuerſus exercitus clamorem ſuſtulit:ut ubiq; omnia planctu & gemitu reſonarẽt. Audito fu.ideſt cæde pompeii. Exemploq; carens:nunquam antea auditum fuit uel raro:ꝙ populi potentis mortem lugerent:nam potentes inuiſi ſolent eſſe populis:hic adeo diligebatur ab omnibus:ut omnes in morte ſua gemitũ lachrymaſq; dederint. Sed magis ſic enim:cum aliquis propĩquior apparuerit eius qui mortuus ẽ:ſolent renouari lachrymæ. Solutas:ſparſas in uultus. Vt primum in ſociæ:nũc dicit corneliã poſtquam egreſſa eſt in terram ſocialem ſcilicet ĩ Libyam ſtatĩ cenotaphiũ p̃paraſſe primo:quã oẽs q ibi aderant ſecuti ſũt:& dignitatẽ eius imitati:cẽotaphiũ ſuis quiſque faciebat:qui in acie pharſalica occiſi fuerãt. Collegit ueſtes:rogum inquit extruxit:& rogo ſuperimpoſuit ueſtes pompeii:& omnia quæ illic cũ uiueret cariora fuerãt.ſic.n.facere ſolebant̃ antiqui:ut cũ corpore mortui omnia quæ illi cara fuerant cõburerent.ut Virgilius.Purpureaſq; ſuper ueſtes uelamia nota: immo equos & ſeruos una cum dominis comburebant, Impreſſas exuuias:intertextas auro:& clauis aureis intextas ſignificat. Pictas:palmatas ut triumphales. Ter conſpecta ioui:quia ter triumphauit & curru ſublimis uectus per urbem fuerat ad alta capitolia. Funeſto intu.igni: ideſt cremauit in rogo. Ille cinis:quia aliũ cinerem habere non potuit. Accipit omnis exemplum pietas:exemplo ĩquit corneliæ omnes cenotaphium ſuis quiſque fecit:qui cæſi fuerant in acie pharſalica.cenotaphium dicitur ſepulchrum inane quod ſtruebat̃ ĩ honorem alicuius:etſi corpus aberat nam κενον ſignificat inane & uacuum & ταφοσ ſepultura. Buſta:rogi.

Manibus theſſalicis:ideſt his qui in acie pharſalica occiſi fuerant. Sic ubi depaſtis:nunc dicit per quandam ſimilitudinem quomodo ignes per omne littus apparuerint dicit enim hoc idem facere ſolent apuli: tunc cũ renouare uoluerĩt herbas: nam comburunt quæcunque ĩ agris ĩueniunt:ut cinis ille fertiliorem reddat terrã quod etiam Virgilius in georgicis oſtendit.Stipulam crepitantibus urere flammis. Depaſtis:a grege. Submittere:ſuſtituere. Fouet:fœcundas reddit terras. Garganus:mons ẽ Apuliæ ſiniſtrorſum ab apœnino in mare adriaticũ ueniens. Vult̃:uultur uel uulturnus fluuius ẽ qui auctor̃ Strabone p̃ uenafrũ mediaq; Cãpaniam labitur. Matinus:promontorium eſt apuliæ. Buceta:paſcua dicuntur ubi boues hyemant,a boue.

Non tamen ad magni peruenit gratius:quanq̃ oẽs conuicia iactabant ĩ deos:q̃ tam atroces & infesti Pom. fuissent:tamen nulla gratior uox fuit manibus pom.q̃ oratio Catonis:quam de suis laudibushabuit summa cum moderatione. Audet conuitia in superos:idest insectari deos. Pompeiumque deis obiicit:ut inuidiam diis faciat. Sed a pleno:pauca quidem uerba fuerant:sed uera. Ciuis obit: dixit:hæc Oratio laudationẽ funeris continet.mos enim erat apud antiquos:quod etiam nunc quoque tenetur:ut laudationes haberẽtur in funere:eorum præsertim qui honore digni haberentur:Oratio est personæ cõueniens: nihil.n.fictũ Cato: nihil simulatũ loqtur:nihil ad gratiam.laudat a modestia pom.q nunquam plus sibi sumpserit q̃ ciuica cõditio pateretur. Impar maio.fuit quid ẽ:ĩquit:nõ comparandus pom.priscis illis imperatoribus:uerũ tamen ĩ hac ætate plurimũ profuit.nam solus ex prĩcipibus fuit qui se priuatum gereret : q̃uis plæbs illi seruire parata esset. Nosce modum iuris:idest potestatis hoc est cognoscere quãtum sibi permitteretur. nunquá enim se supra ciuicá conditionẽ extulit. In hoc tamẽ utilis æuo:quia cum ferme oĩs iustitia perisset: ĩ eo adhuc pristinæ ætatis reliquiæ pmãserunt.

Non tamen ad magniperuenit gratius ũbrã
Omne quod ĩ superos audet cõuitia uulgus:
Pompeiumque deis obiicit:q̃ pauca catonis
Verba:sed a pleno uenientia pectore ueri.
Ciuis obit dixit:multum maioribus impar
Nosce modũ iuris:sed ĩ hoc tamẽ utilis æuo.
Cui nonnulla fuit iusti reuerentia:salua
Libertate potens:& solus plæbe parata:
Priuatus seruire sibi:rectorque senatus:
Sed regnantis erat:nil belli iure poposcit:
Q uæq; dari uoluit:uoluit sibi posse negari.
Immodicas possedit opes:sed plura retentis
Intulit:inuasit ferrum:sed ponere norat.
Prætulit arma togæ:sed pacẽ armatus amauit
Iuuit sumpta ducem:iuuit dimissa potestas.
Castra domus luxuq; carẽs:corruptaq; nunq̃
Fortuna domini:clar; & uenenerabile nomẽ
Gẽtibus:& multũ nostræ quod ꝓderat urbi.
Olim uera fides:sylla marioque receptis
Libertatis obit:pompeio rebus adempto:
Nunc & ficta perit:nõ iam regnare pudebit:
Nec color imperii:nec frons erit ulla senatus.
O felix cui summa dies fuit obuia uicto:
Et cui quærendos pharĩũ scelus obtulit enses.
Forsitan in soceri potuisses uiuere regno.
Scire mori sors prima uiris:sed proxia cogi:
Et mihi si fatis aliena in iura uenimus

Cui nõ nul.f.i.r.ut nõ oĩo iustitiá contemneret:sed eã uereref. Salua libertate potens:non enim ipse in magistraribus suis tyrannidẽ exercuit: qa nili contra libertatẽ gessit:quanquá princeps ciuitatis esset. Et solus:ex pricipibus omnibus inuentus est pom.unus qui se priuatum gereret. Plæbe parata : licet prompta esset ad seruiendum illi plæbs. Priuatus:qui priuatam gereret. Rectorque senatus:erat quidẽ moderator senatus:ita tamẽ ut senatus imperaret. Sed regnantis:non seruiẽtis. Nil belli iure poposcit : qđ bello cæteris præstaret:nil sibi plusq̃ cæteri arrogabat. Poposcit:arrogauit sibi. Quæque dari uoluit: non enim ita ipse petebat honores:ut ab inuitis extorqueret:sed auolũtariis acciperet. Immodicas possedit op.laudat nunc a libertate. Intulit plus:q̃ qđ ipse immensas diuitias possederit:tamen plures in ærarium intulit q̃ sibi retinuerit. Inuasit ferrum : arma pompeio placuerũt qbus plurimũ ualebat: sed tamẽ cum tempus pacis esset arma depõebat. Prætulit arma togæ:idest paci præposuit bellum: nunquá tamẽ bellum suscepit:nisi ut paci consuleret hæ laudatiões dignæ sunt & laudatoꝛ & laudato. Iuuit sumpta ducem:placebat pom.suscipeꝛ honores:placebat illos deponere finito magistratu. Potestas.s.magistratuum.

Carens luxu:quia non superfluis rebus pom.familia abundabat:sed his tantummodo quæ ciuicæ cõditioni conuenirent. Corrupta:uitiata:nam ĩ felicitate se moderatum gerere difficilimum est. Clarum & uenerabile:sed non minori ueneratione q̃ admiratiõe habebaꝛ pom.nomẽ. Olim ue.fi.ante qdem uera libertas erat ĩ ciuitate nostra:sed postquá Sylla.& Marius ciuitatẽ occuparũt:uera illa libertas piit:tamẽ fictæ libertatis imago pmanserat ĩ pom.solo:q̃ nunc mortuo penitus tolliꝛ. Receptis.s.in urbẽ. Non iam regnare pudebit:qa post mortẽ pom.regnandi pudor oĩs extinctus est.nam oẽs licenter pro ut supiores erunt rempublicam occupabunt. Color:species quædam imperii. Nec frons:nullaque erit ipsius senatus libertas.nam in fronte dignoscitur quantum unicuique liceat. O felix:nũc ad consolationem uenit:sic enim in laudatione funeris fieri solet:ut primo eius qui mortuus est laudes prosequamur.deinde ad consolationem eorum ad quos funus pertinet perueniamus. dicit enim nihil esse cur implacabiliter cædem pompeii flere debeant:quando nihil ei mali contigerit:immo uero instar fœlicitatis eẽ dicit:quod a ministris ptolemæi occisus fuerit.O felix inquit pom.est q simul cum fortuna & republica piit: ná satius fuit põ.nicto mari:q̃ uiuere ne indiscrimẽ seruitutis ueniret:& q̃si cum admiratiõe legendũ est. Cui q̃.i.debuisset pom.quærere enses ad se interficiendũ:nisi a scelesto rege darenꝛ:ne post tantá cladẽ acceptá supesset. Forsitan ĩ so.& rationẽ ĩfert.dicit.n.o pom.nisi te ptolemæus occidisset fortasse passus fuisse Cæ.ipso regnarẽt uiueꝛ. Scire.m.so.p.primũ ĩqt ẽ sciꝛ mori cũ necesse fuerit:secũdũ uero cogi qđ ꝓximũ fuit cõsecutus ẽ.

Proxima.c.ui.turpius duceꝛ ĩ seruitute uiuere:q̃ mori. Viris:uiꝝ semp de forti diceꝛ solemus. Proxia secũda. Cogi.s.ad mortẽ. Et.m.si.f.đ seipo capit exẽplũ felicẽ fuisse ꝙ occisusfuerit ĩpio pro.dicit.n.hãc quoq; futurá mihi ĩpi optaueri:si ĩ uicturi sumꝰ:ut rex Iuba ad quẽ nos idẽ faciat. Si.f.i.si fata uolũt:ut seruiamus uictori.

Fac talem fortuna iubam.nō deprecor hosti
Seruari:dum me seruet ceruice recisa.
Vocibus his maior q̄ si romana sonarent
Rostra ducis laudes:generosā uenit ad ūbrā
Mortis honos:fremit interea discordia uulgi
Castrorum belliq; piget post funera magni.
Cum tharchon motus linquendi signa catōis
Sustulit:hunc rapta fugientem classe secutus.
Littus in extremum tali cato uoce notauit.
Onunquam pacate cilix:iterum ne rapinas
Vadis i æquoreas? magnū fortuna remouit:
Iam pelago pirata redis? tum respicit omnes
In cœtu motuque uiros:quorum unus aperta
Mente fugæ:tali compellat uoce regentem.
Nos cato (da ueniam) pompeii duxit i arma
Non belli ciuilis amor:partesque fauoris
Fecimus:ille iacet quem paci prætulit orbis.
Causaq; nr̄a perit:patrios permitte penates:
Desertāque domū: dulcesq; reuisere natos.
Nam quis finis erit? si nec pharsilia pugnæ
Nec pompeius erit? perierunt tempora uitæ
Mors eat in tutū:iustas sibi nostra senectus.
Prospiciat flammas:bellum ciuile sepulchra
Vix ducibus donar̄ potest:nō barbara uictos
Regna manēt:nō armeniū mihi sæua minat̄
Aut scythicum fortuna iugū:sub iura togati
Ciuis eo:quisquis magno uiuente secundus:
Hic mihi primus erit:sacris præstabit̄ ūbris
Sūmus honor:dominū quē clades cogit habe
Nullū magne ducē:te solū i bella secutus-to.
Post te fata sequar.neque enim spare secūda

Non deprecor hosti:quasi cōsolatur illud qđ nimiū idigne ferebat Sextus uidelicet caput pō.uictori Cæ.uł sédū seruari:nō magnifacio iqt:ut seruet uictori:uel capite trūcato:uel iteger dūmodo mortuus seruet. Non dep̄cor:nō recuso nō repello:Cicero pria dep̄catio defēsoris.i.depulsio. Ceruice.r.sicut pō. Vocibus.h.m.re petit qđ ab initio dixerat icredibile dictū eē:q̄ grata fuerit umbris pō.catōis oratio. Quā si ro.r.sonarēt.Nō tā grata fuisset totius po.Ro.oratio:ēt si i oī foro laudes pō.decātarent:q̄ fuerūt hæc pauca catōis uerba. Fre-mit iterea discordia uulgi:milites cū antea pō.secuti fuissent nō tā belli ciuilis cupiditate:aut libertatis seruā-dæ gratia:q̄ q; pom.amabant:sublato eo nūc ipsos ar-ma ferre tædebat:& rediissēt oēs ad suas q̄sq; domos nisi adhortatione catonis retenti fuissent. Fremit:se cū murmurāt. Tarchon:dux & priceps cilicū quos pō.deuicerat & deuictis ēt colōias designauerat. Ra-pta:rapti deducta classe i mare. O nunq̄ pacata cilix: repræhēdere cœpit tarchontē. Cilix:de cicilia duar̄ p̄uinciar̄ noīa inuenimus patriū facere:ut a cilicia ci-lix:a bebricia bebrix. Iterū ne ra.iterū ne redis ad an-tiq̄ latronicia:ut piraticā mari exerceas. Magnū for-tuna:& cā ē cur iterum redis ad piraticū & intelexisti mortuū eē pom. In cœtu motuq; uiros cū cœtus fie-ri incipiūt:aut in ciuitate:aut in castris a ciuilibus uel a militibus:signum est rē ad seditionē spectare. Mo-tuque:q̄a oēs iam moti erāt:ut domos suas se r̄cipent Quorū unus:unus ausus ē aperte alloq catonem & suā omniūq; suorū mentē aperire. Nos Cato da uēi-am:oratio ē illius q ex omni turba ausus est apte sen-tetiā suā dicere & sociorū. Amor pom.du.in arma: sublata causa q̄ nos arma suscipere fecit:nihil relinq̄t cur bellū p̄sequi uelimus:auctor autē sumendi arma pom.fuit:ille nobis adēptus est:ergo arma nobis de-ponenda censemus. Fauore:beniuolentia & obseruā-tia quā in pom.habuimus. Iacet:sublatus est nobis. Paci.p̄.orbis:nā populi:nationes:& gentes quum in pace q̄eta uiuere possent:maluerunt suscipere bellū:q̄ deserer̄ pom. Causaq;:pompeius causa nostra periit diis uolentibus. Patrios permitte penates:Quod ui-tæ nobis reliquum est:una cum liberis nostris coniu-gibusque uiuere permittas:& iustam causam eē ostē-dit cur uelint ab armis discedere: ut uidelicet tandem suorum curam habeant. Nam quis erit finis:scilicet bellorum? quæ nam causa magna satis esse poterit: quæ nos ab armis abducat:nisi clades pharsalica & ip-se pompeii interitus sufficit. Perierunt tempora ui-tiæ: idest bello uitam cōsumpsimus:quod reliquum est nunc morti consulere debemus:hoc est ut quieta morte fruamur:quando uita bellis sēper agitata est. Mors eat in tutum:idest nobis quieta mors conce-datur. Prospiciat:idest prouideat. Flammas iustas: idest debitum honorem sepulchri. Bellum ciuile se. quia occurrebat illud nunquid non fortasse etiam se-pulchra consequemini:si in bello peribitis. Minime inquit:uix ducibus ipsis facultas est sepulchri. Ducibus:ne dum multitudini. Non barbara uictos:Respon-det ad id quod obiici poterat:nunquid satius est liberū mori q̄ seruū uiuere? respondet ēt si seruituti sint non barbaris gētibus:sed Cæ.parituros eē q ciuis Ro.erat. Armeniū iugū:seruitiū tigranis regis armeniæ. Scy-thicū.i.regnū scythiæ.i.nec seruituri sumus Arsacidis.i.Parthis:q ut inquit Solinus.porrecti ad terrā scythar̄ cum eis concorditer degunt. Togati ciuis.i.Cæ. Quisq̄s secundus:Qui mihi secundus erat uiuente pō.nūc ipso sublato primus erit. Sacris præstabitur umbris:& tamen omnino memoriam pompeii obliuioni nun-quam trademus:nam quem ipsi uiuo uoluimus præstare honorem : umbris eius præstabimus. Clades: scilicet pharsalica cogit nos ut subiiciamur uictori. Nullum magne ducem : ad pompeium absentem apostrophat:nos o pompei:nullum ducem sequi maluimus præter te dum uiueres : sed post mortem tuam meliora fata sequemur. Neque:enim sperare secunda:post mortem pompeii non est mihi fas sperare secun-dā: sed nec liceat quidem & recte dicit:nam aliud est licere:aliud decere:quod decet honestum est: quod uero licet plærumque turpe:ut regibus multa quidem licent:quæ tamen non decent:ut in exilium bonos pellere.

Fas mihi: nec liceat: fortuna cuncta tenetur
Cæsaris: æmathium sparsit uictoria ferrum.
Clausa fides miseris: & toto solus in orbe est.
Qui uelit & possit uictis præstare salutem.
Pompeio scelus est bellum ciuile perempto.
Quo fuerat uiuente fides: si publica iura
Si semp̄ patriam sequeris cato: signa petamus
Romanus: quæ consul habet: sic ille profatus
Insiluit puppi: iuuenum comitante tumultu
Actum romanis fuerat de rebus: & omnis
Indigna seruitii feruebat littore plæbes.
Erupere ducis sacro de pectore uoces.
Ergo pari uoto gessisti bella iuuentus.
Tu quoque pro dominis: & pompeiana fuisti
Non romana manus: ꝙ non ī regna laboras.
Q̄d tibi nō ducibus uiuis: morerisq;: ꝙ orbē
Acquiris nulli: ꝙ iam tibi uincere tutum est
Bella fugis? quærisq; iugum ceruice uacante.
Et nescis sine rege pati: nunc causa pericli
Digna uiris: potuit uestro pompeius abuti
Sāguine: nūc patriæ iugulos ensesq; negatis?
Cum prope libertas unum fortuna reliquit
Iam tribus e dominis: pudeat. plus regia nili
Contulit in leges: & parthi militis arcus
Ite o degeneres ptolemæi munus & arma
Spernite: quis uestras ulla putet esse nocētes
Cæde manus? credet faciles tibi terga dedisse.
Credet ab æmathiis primos fugisse philiphis.
Vadite securi: meruistis iudice uitam
Cæsare. non armis: non obsidione subacti.
O famuli turpes: domini post fata prioris

Fas: secundum ius diuinum ius uero humanum. Fortuna.i.felicitate. Aemathiū.i.exercitū Pom. Clausa fides miseris: idest fides quam præstarē pom. debuimus: finita est. Virgilius. Ante diē clauso cōponet uesp olympo. Et toto solus in orbe est: Vnus tātum superest mortuo pompeio: q uelit & possit nos uictos saluos facerē.
Pompeio scelus est: Dum pom. uiuere: licuit nobis bellū gerere ipo duce cui fidē ꝑmiseramus: sed ipo mortuo si bellum gereremus impii essemus: qa sponte nostra id faceremus. Quo fu. ui. fides: quia iureiurādo addicti eramus ad omnia quæ nobis iuberet. Si publica iura: ad Catonem conuertitur: si leges Romanas sequeris o Cato: & hoc tuum est propositum ut eas serues: nec unquam ab amore patriæ discedas: his legibus cogeris sequi Cæsarem consulem: & leges uolūt: ut omnes consuli parere debeāt: igitur nec tu aliter facerē potes saluis legibus. Petamus: scilicet tecum. Sic ille: Quisquis fuit: qui ausus est libere contra Catonem loqui: hæc cum dixisset in puppem īsiluit: & alii quidē eum comitabantur eo animo: ut se ad cæsarē trāsferrent. Tumultu: turba iuuenum. Actum Romanis: & tantum quidem ualuerat huius adhortatio ut cæteri quidem ad fugam īclinarent: nisi Cato illos seuera repræhensione retinuisset. Actum de rebus .i. ad finem peruenerant res Romanæ. Et omnis: ideo finis erat reipublicæ: quia omnes parati erant cæsari seruire. Indiga: idest indigens seruitii. Pari uoto: simili desyderio sicuti cæsariani fecere: ut si pompeius uinceret: ipse quoque faceret se dominum rerū. Pro dominis: pro uictoria dominorum. Et pompeiana fuisti: nam antea credebam te fuisse Romanum: & tuas copias retinere: quæ pro repu. & libertate pugnarent: nunc cum pompeianus sis nō pro republica pugnasti: sed pro pōpeio: ut uictor ipe regnaret. Quod non re. dū pom. uiueret pugnasti: ut ipse regnaret: at uero illo mortuo si pugnabis certū erit tibi bellū forē nō dominis. Tibi.i.te ad ultimā tuoꝝ pugnaturū eē nō aliorū ob hanc cām fugis bella: cū uehemētius appetere deberes. Nō ducibus: non pro regno: sed pro libertate: Si uiuus: tibi uincis & nō ducibus: sicut ante si moriaris ꝑ libertate morieris pro te: & nō ꝑ regno cuiusq̄. Quod or. ac. Quia si uictor fueris tibi dominus eris & nō aliis. Tutū ē: piculosū antea fuit uicere qa si uicisses fortasse pom. libertatē occupasset: nūc autē nil tale tibi metuendū est. Vacante.i. ceruice libera hoc est cum liber sis seruitutem requiris. Causa pi. antea inqt pom. cā pugnastis: mortuo ipo nunc ꝑ uoto & libertate uestra bellū geretis. Digna ui.i.q uelit libertatē suā recuperare. Potuit uestro pō. abuti sanguine: ut pro ipsius regno sanguinem uestrum funderetis. Cum prope libertas: Quia ex tribus dominis crasso pō. Cæ. unus tantūmodo superest cæ. Patriæ iugulos ensesq;: Quibus pro pō. antea pugnastis: nūc patriæ pugnare nō uultis. Pudeat plus regia nili: uos īquit pudere deberet: qd' plus ad libertatem comparandam ptolemæus contulerit: & arsacides rex parthorum q̄ ipsi uos conferre uelitis: nam arsacides īterfecit Cras. ptolemæus iussit occidi pom, barbari ergo reges meliores fuere libertatis defensores q̄ uos. Cōtulit ad leges.i. plus ꝓfuit ad leges patriæ seruandas occidendo pompeium. Mili. ar. quia sagittis oppresserāt Crassū cum exercitu suo parthi. Munus: quia instar muneris uobis esse debet: ꝙ ptolemæus iusserit occidi pompeium: ut nunc deniq; libere pugnetis. Quis uestras: & iusta causa est cur ad libertatem transeatis: neq; enim suspicari potest tam uiles ac ignauos homines bella contra cæsarem gessisse: immo non interfuisse pugnæ pharsalicæ: quare cæsar uobis ueniam facile præstabit. Terga dedisse: primo congressu in fugam fuisse conuersos.
Ab æma. phi. ergo qa nō existimat posse cōtra uos arma gerere: statim simul ac cōmissa pugna fuerit: ipe uos suscipiet & ueniā præstabit. Iudice. c. qa se nihil offensum a uobis putabit. Nō ar. sed spōte uestra in deditionē uenistis. O famuli turpes: color rhetoricus qui appellatur concessio: nam quod cōcedere uidetur id maxime negat: & quotiens utimur concessione uerba quædam inseruimus: quæ uim habent prohibētis: cum eos degeneres & turpes famulos appellat concedere uidetur: tamen maxime negat. Post fata: idest mortem.

Itis ad hæredem? cur non maiora mereri
Quam uitã ueniãq; libet? rapiatur in undas
Infelix magni coniunx prolesque metelli:
Ducite pompeios: ptolemæi uincite munus.
Nostra quoq; inuiso quisqs feret ora tyrãno
Non parua mercede dabit: sciet ista iuuentus
Ceruicis precio bene se mea signa secutam.
Quin agite: & magna maritũ cũ cæde parate
Ingnauum scelus est tantũ fuga. dixit: & oẽs
Haud aliter medio reuocauit ab æquore pup
Quã simul effœtus liquũt examia ceras: pes
Atque oblita faui: non miscent nexibus alas:
Sed sibi quæque uolat: nec iã degustat amaꝝ
Desidiosa thymũ: tum si sonus increpat æris
Attonitæ posuere fugam: studiumq; laboris
Floriferi repetunt: & sparsi mellis amorem.
Gaudet in hyblæo securus gramine pastor
Diuitias seruasse casæ: sic uoce catonis
Inculcata uiris iusti patientia martis.
Ianq; actu belli non doctas ferre quietem.
Constituit mentes: seriemq; agitare laborum.
Primum littoreis miles lassatur harenis:
Proximus in muros: & mœnia cyrenarum
Est labor exclusus: nulla se uindicat ira
Pœnaque deuictis sola est uicisse catonem:
Inde peti placuit libycis contermina mauris

Ad hæredem: scilicet Cæsarem hæredem dominationis Pom. Cur nõ maiora: sed si ita inqt amicus ẽ cur nõ auderis maiora beneficia Cæ. pstare? uidelicet ut occidatis pom. filios & Corneliã occidatis me quoq; ipm neque enim paruo id præmium emptum uoluerit Cæsar. Quam uitam ueniam: ideo nõ debetis esse contenti uenia: quando potestis Cæsarem uobis maiore beneficio deuincere. Rapiatur: obruatur in undas.

Infelix coniunx: cornelia. Prolesque metelli: Quia filia erat Scipionis & de Metellorum sanguine. Pompeios: scilicet Sextum & Cneum. Ptolemæi uincite: munus ptolemæi iussu unus tantummodo occisus est põ. sed Cæ. iussu duos filios: uxoré: & me quoq; Cæ. inimicissimũ occidere potestis. Nr̃a ora. i. caput mei catonis. Nõ par. mer. qa ille pro oblato capite nostro magnũ a Cæ. pmiũ recipiet. Ista iu. s. q̃ trãsit ad Cæsarem cognoscet profuisse sibi quod sub me militauerit: qa uidelicet me occidendi & caput offerendi occasionem habuerit. Quin agite: hortantis est: nihil ẽ q; dubitetis iamdudum nos occidere: scelus enim fuisse tantum fugiendo ignaui hominis est. Magna cæde: scilicet Corneliæ & filiorum pempeii & mei ipsius. Ignauum scelus: idest ignaui hominis scelus est quod fuga comittitur. Et omnes: nunc dicit quem effectum infestatio catonis habuerit: omnes enim statim mutata sententia accensi sunt ad gerendum contra Cæsarem bellum: & per similitudinem ostendit quemadmodum inquit apes cum aluearia deseruerint: & sparsæ quo impetus tulit: dissipentur: simulatque uocem strepentis æris audiuerint in aluearia redeũt uel certe de ramo arboris: ueluti racemis uuæ dependent: ita Cato uoce sua reuocauit milites. Effetas: uacuas. Faui: fauus proprie dicitur congeries mellis ac ceræ. Non miscent nexibus alas: idest non pedibus pendent se inuicem sustinentes alis. Volant sibi: idest arbitrio & uoluntate sua: & non regis. Nec degustat thymum: idest nec ipsis curæ est mellificar̃.

Amarum: non amarum: sed tanquam amarum fugiunt. Tehymus flos est quo melapes conficiunt optimi odoris: qui etiam in melle sentitur: nunc ergo dicit fugiunt thymum: quem ante cupidæ mellius tantopere colligunt. Desidiosa: ignaua: quia nullam mellis curam habet. Sonus increpat æris: quia galli phryges cybellis matris deum sacerdotes sonitu æris utebantur in sacris eius: pulsu autem æris apes statim reuocantur. Attonitæ: idest tanquam attonitæ. Posuere fugam: a fuga destiterunt. Studiumque laboris: studium quod deposuerant colligendi flores: nunc repetunt. Gaudet: scilicet pastor cui curæ sũt apes: ubi uidit eas ĩ aluearia redire. Hyblæo. g. hybla: ut iqt Stra. Siciliæ ciuitas fuit: q̃ pẽitus euanuit: ẽ & hybla: iuxta tractũ megarensiũ: quoꝝ solũ (ut idẽ dicit) Atticæ regionis pars extitit: hic optima mella cõgerere referũt poetæ: p excellentiã ergo dicit hyblæo gramĩe: nam melatticũ cuncta bonitate supat: eo uero illud lõge pstantius esse dicitur: qđ ad Argentarias gignitur: & atticæ e mõtibus mel optimũ gignit hymetus.

Diuitias. i. apes. Casa: nã casa domus pastoralis est: sic dicta a cadendo q; cito cadat. Iusti ma. p libertate susċepti. Inculcata: ingesta. Iamq; actu. i. exercito belli: Cato ubi cognouit incertas militũ mentes: statuit non permittere militibus ociũ dari: sed eos cõtinue in laboribus contiere ne qđ de fuga cogitãdi spaciũ darent̃. Cõstituit. i. paruit. Seriem la. ordinem laborum sine intermissione. Primũ littoreis: primũ uoluit illos exerceri: ludentes palestra: nã currere ĩ littore & harena nõ ẽ mediocris labor. Proximus: secundus labor fuit. In muros: cyrenæi portum clauserant Catoni & classi eius: cyrenæos ergo expugnare instituit cato: & ita secundum historiam expugnauit: tamen ipsis permisit suo iure uiuere: neque enim (sicuti meruerant) militibus diripiendos permisit. In: aduersus muros. Et: pro idest. Cyrenarum: cyrenæ: ut refert Solinus: oppidum est quod maior syrthis ostentat: hoc Battus lacedæmonius rege Martio res Romanas tenente post troiam captam condidit: quæ domus Callimachi poetæ fuit & patria. Exclusus: a portu cyrenarum. Nulla ira: Quia in animum sapientis perturbatio nulla cadit. Pœnaque: idest hanc solam uictis pœnam ĩferebat cato: ut suo: imperio subiicerentur: & illis omnia sua relinquebat. Inde peti placuit: post hæc consilium cepit cato petendi iubam regem socium & amicũ populi Romani: ut eius ope & auxilio exercitũ comparet satis firmum quo Cæ. resistere posset. Contermina ma. qa iuba rex numidiæ ẽ: q̃ mauris finitima ẽ: sed syrte ĩtercipiebant iter.

Mediis:nam in medio poſitæ erant:nec per ſyrtes nauigari poterat. Has audax:& quanquam ſyrtes interciperent nauigationem tamem:tantum uirtutis animo conceperat Cato ut eas euadere ſe poſſe ſperaret.
Syrtes uel primam:ſunt autem ſyrtes media loca in mari :quæ nunc areſcunt:nunc uero undis ac fluctibus exundant:unde ſyrtes dictæ ſunt αποτουρειν ideſt a trahendo:quia fluctus ita trahit aquas:ut harena ſicca relinquatur aliquando in littore:id quamobrem fiat querit hoc loco Lucanus:erit autem ordo: natura uel relinquit ſyrtes in dubio pelagi terræq; cum daret primam figuram mundo:uel ſyrtis olim erat altior pelago:nam neq; hæc nomina per parentheſim legunẽ:

Regna iubæ:ſed iter mediis natura uetabat
Syrtibus:has audax ſperat ſibi cedere uirtus.
Syrtes uel primam mundo natura figuram
Cum daret indubio pelagi:terræq; relinquit.
Nã neq; ſubſedit penitus:quo ſtagna ꝓfundi
Acciperet:nec ſe defendit ab æquore tellus:
Ambigua ſed lege loci:iacet inuia ſedes
Aequora fracta uadis:abruptaq; terra ꝓfũdo'
Et poſt multa ſonant proiecti littora fluctus.
Sic male deſeruit:nulloſque exegit in uſus
Hanc patrem natura ſui:uel plenior alto
Olim ſyrtis erat pelago:penituſque natabat.
Sed rapidus titan ponto ſua lumina paſcens
Aequora ſubduxit zonæ uicina peruſtæ.
Et nũc põtus adhuc phœbo ſiccãte repugnãt.
Mox ubi damnoſum radios admouerit æuũ
Tellus ſyrtis erit:nam iã beruis unda ſuperne
Innatat: late periturum deficit æquor.
Vt primum remis actum mare propulit oẽ
Claſſis onus:dẽſis fremuit niger ĩbribꝰ auſter
In ſua regna furens:tẽtatum claſſibus æquor
Turbine defendit:longeque a ſyrtibus undas
Egit:& in lato confregit littore pontum.
Tum quarũ recto deprændit carbaſa malo
Eripuit nautis:fauſtraque rubentibus auſis
Vela negare noto:ſpacium uicere carinæ

nam poſita una coniunctione in principio oratiõis: requiritur alia coniunctio:ut fiat ꝑfecta oratio. Cũ natura daret mundo primam figuram:ideſt cũ primum natura res omnes ꝓduceret:hoc eſt cum materiæ formam daret:nã forma eſt quæ dat eẽ rei: Nã forma idem agit ꝙ deus:ideo laudatur li. phyſicorũ ab Ariſtotele mirifice forma:quia idem habet ꝙ deus:ſicut deus dat eſſe rebus ita forma dat eſſe materiæ. In dubio pelagi:quia nec plene pelagus:nec plene terra & quomodo reliquit in dubio declarat. Nã neq; ſubſedit:ideſt nõ oĩno extitit infra undas. Stagna profundi:ut aqua eſſet profunda & nauigabilis.
Nec ſe defendit:ideſt nec extra undas ſtetit ideo:nõ defendit ſe omnino ab æquore. Sed inuia:qua nauigari nõ poteſt. Lege ambigua:quia nec plene terra:nec plene aqua dici poteſt. Aequora fracta uadis: uada proprie dicuntur per quæ pedibus iri poteſt.
Abruptaq; terra:interciſa:qa interciſionibus retardantur fluctus:qui ſtatim cum ad littora ueniunt:reſonant:uerũtamen ad omnes interciſiones fluctus peruenire non poſſunt. Poſt multa lit.appellat littora aggerẽ harenæ. Male.i.inutiliter deſeruit. Nulloſq; exegit in uſus:qa nec ibi habitant homines nec piſces:tres ꝑtes ſunt quæ incolunẽ aduerſis animantibus terra ab hominibus feris & q̃drupedibus habitatur:aqua a piſcibus:aer habitaẽ ab alitibus:ſunt ẽt q̃dã aĩalia cherſydra:ſiue αμφιβια:q̃ ꝑtim terrã colunt ꝑtim aquã ſicuti ranæ & teſtudines: dicit ergo ſyrtes ĩutiles eẽ:qa nulli generi aĩantium utiles ſint. Vel ple.al.uel ſuperioribus qdẽ tẽporibus ſyrtis fuit obrupta pelago:ut ꝑ eã ꝑtẽ nauigari poſſet. Sed rapidus titan:rationẽ naturalem tãgit : corpora enim cæleſtia eo ꝙ ſũt lumina ignea : iõ paſcuntur undis: & humore:unde & philoſophi uiderũt fore aliquãdo:ut oĩs hic mundus aliquando arderet: poſtq̃ conſũpa eſſet aqua & humor oĩs. Rapidus titã:ſol uſq; ab initio cum creatus eſt mundus:paulatim calore ſuo arefecit ſyrtes:nam ſol & cætera ſydera humore terreno paſcuntur.Plini. Zonæ uicina peruſtæ:eſt ratio quamobrem iſtic exaruit mare : quia torridæ zonæ ꝓpinquæ ſunt ſyrtes. Et nunc pontus adhuc:& quamuis radiis ſolis:& ipſa ſtellarum flamma exaruit mundus:tamen hactenus reſiſtit aqua igni:ſed erit tempus ꝙ omnia conſumet. Repugnat.ſ.calori ſolis & ſtellarũ. Mox ubi damnoſũ:ſed poſt lõgum tempus cum ſenſim undam omnem exhauſerit calor ſolis:loca ſyrtiũ penitus areſcent:& nihil niſi terra relinquetur. Dãnoſum æuũ:quod detrimentũ facit. Nã iã breuis unda:quid futurum ſit apparet,ex eo quod factum eſt:quia maxima pars undaꝝ cõſumpca ẽ ſequitur omnem aquam conſumptum iri. Vt primum remis:poſtq̃ dixit ſuam de natura ſyrtium ſententiam: nunc ad propoſitum Luca.redit.Dicit paſſos fuiſſe tẽpeſtatem milites poſtquam nauigare cœperunt. Actum:impulſũ.
Omne onus claſ.i.omnem calſſem catonis. Denſis fre.ſtatim auſter cũ ĩgenti & effuſo imbre ĩpulit naues.
In ſua regna furens:quia auſter flat a meridie. Turbine:impetu ſuo nam naues repellebat ab undis. Egit: repulit:ut per eas nauigari non poſſit:& ita defendit. Illato littore.i.cumulo harenæ:quia ĩpetus uẽti abſtulit mare & aggerem harenæ reliquit. Tum quarum recto:quarum nauium uela uentus cõpꝛehendit:has ĩpulit in littus:ſed quarum uella nautæ in ſummum mali rudentibus traxerũt:has naues ĩ ſyrtes uẽtus ĩpulit.
Tũ.ſ.auſter eripuit naues. Deprehendit.i.corripuit. Nautis.i.poteſtati nautaꝝ.qa non habẽt poteſtatẽ gubernare naues nimio impetu uenti ſublatas. Fruſtraq; rudentibus au.nautæ ſi tentaſſent rudentibus uela in ſummum mali trahere:uentus uiolabat nautas:ita ut cogerentur relaxare rudentes:quibus relaxatis uentus ita inflabat uela:ut ſpacium nauis præterirent. Spacium ca.quia uella inflata ultra proram tranſibant.

Sinus:idest uellum intumuit. Oīa si qs:q̄ꝑ siqs ēt ī summū mali subduxisset antemnas:una cum uelis uentus repellebat naues:etiam solis armamentis:nam uelum & antemna sunt armamenta nauis. Prouidus.i.q prouidisset anteq̄ uentus nimius inuaderet. Lintea:uela subducēs. Nudis armamentis.s.sine uelo & malo & antēnis quæ sunt armamenta nauiū. Sors meli.ol.pars nauium fuit:quæ meliorē exitum habuit: & mari tranquiliore nauigauit. Certo mari:non in syrtibus ambiguis. Quæcunqꝫ leuatæ.i.pars earum nauium quæ sūt subleuatæ ab undis maris:cæsis arboribus:dimidia parte sui a terra recepta est:a media parte a mari.

Atque ultra prorā tumuit sinus:omnia siquis
Prouidus antemnæ suffixit lintea summæ
Vincitur:& nudis auertitur armamētis.
Sors melior classi quæ fluctibus incidit altis:
Et certo iactata mari:quæcunque leuatæ
Arboribus cæsis flatum effedere frementem:
Abstulit has liber uentis contraria uoluens
Aestus:& obnixum uictor detrusit in austrū.
Has uada destituunt:atqꝫ interrupta ꝓfundo
Terra ferit puppes:dubioque obnoxia fato.
Pars sedet una ratis:pars altera pendet ī ūdis.
Tūc magis īpactū breuius mare:terraqꝫ sæpe
Obuia consurgens:quamuis elisus ab austro
Sæpe tamē cumulos fluctus nō uicit harenæ.
Eminet in tergo pelagi ꝓcul.omnibus aruis
Inuiolatus aqua sicci iam pulueris agger.
Stant miseri nautæ:terræque hærente carina.
Littora nulla uidēt:sic partē ītercipit æquor.
Pars ratim maior:regimen clauumqꝫ secuta ē
Tuta fuga:nautasque loci sortita peritos
Torpentem tritonos adit illæsa paludem.
Hāc(ut fama)deus quem toto littore pontus
Audit:uentosa perflantem murmura conca:
Hanc & pallas amat:patrio q̄ e uertice nata.
Terrarū primam libyē(nam proxima cælo ē
Vt probat ipse calor)tetigit:stagniqꝫ quieta
Vultus uidit aqua:posuitqꝫ ī margine plātes:
Et se dilecta tritonida dixit ab unda.

Arboribus cæsis:Quia hoc necesse erat contra tempestatē incidere arbores:ne uentus in malū nauis ipetū faciēs naues subuerteret. Leuatæ.s.ab undis maris. Effudere flatū.i.emisere uētū nā cū armamenta nauis uento resistūt:nō emittitur uētus: imo retinetur. Has:alias naues. Cōtraria uoluēs:qa æstus maris erat cōtrarius uētis:& tantus erat æstus ut uinceret uētū. Voluēs:inuoluēs. Cōtraria:uētis opposita. Detrusit.s.illas naues. In:contra austꝝ. Obnoxiū.i. oppositum : quia plus ualuit æstus: q̄ uentus.

Has.i.eaꝝ nauiū partem. Destituūt.s.ne nauigare possent. Interrupta:intercisa.Est.n. descriptio syrtium: syrtis enim ē terra interrupta. Obnoxia fato: quia pars nauis terræ continebatur: pars mari. ideo incertum an terra an mari morerentur. Dubio fato:incertæ morti. Sedet.s.terræ. Altera pēdet.s.ps puppis pendet in undis. Tunc magis:nā quia breuius mare:ideo etiam magis patebat uētis uentusque magis in nauē irruebat. In pactū.s.in nauē. Obuia terra:quam uentus impelleret. Quāuis elisus ab austro:q̄uis fluctus frequenter elideretur a uentis: tamē non poterat tātā uim habere: ut moueret naues.

Cumulos harenæ:qui in medio profundo inuicti erant. Elisus:impulsus a uento:q̄uis ipelleret ab austro:tamē fortius impellebatur ab harenæ cumulo.

Eminet:apparet & extat. In tergo:ī superficie maris. Procul omnibus:qa repellebat undas. Inuiolatus.a.qa aqua illuc ꝑuenire non poterat. Stāt mis.qa naues parti terræ infixæ tenebant:parti ī aqua pendebant. Stāt:īcerti quo fato pereant. Terræqꝫ hærente ca. q̄uis ī sicco destituta esset nauis: littora tamen non uidebant. Pars rati.ma.īcolumis ēuasit:ea præcipue quæ nautas uehebat locorum ꝑitos. Regimen clauumque.i.regimē claui endiadis. Fuga.i. nauigatione. Nautas loci peritos:q̄ꝑ ea etiam supiori tēpore nauigauerant. Illæsa:integra. Hāc ut fa.d. triton deus marinus est hunc tubicinem neptuni dixerūt:& tyberio principi nuntiauit olisiponensium legatio ob id missa:iuentum esse huiusmodi piscem in spelunca cannentem conca teste Plinio sicut poetæ & scripserunt: nūc ergo dicit hunc locum tritonem coluisse deum:& eundem & placuisse palladi:q̄ꝑ cum primum nata de capite patris e cælo descendisset ad ea loca quæ uiciniora erant peruenit:& quod hanc paludem dilexerit de nomine eius se tritonidem appellauit iō palus tritonis appellatur:q̄ꝑ ea mirifice delectaretur Triton:eandem etiam dilexit pallas: q̄ꝑ ibi se frequenter lauare solebat. Deus:triton. Quem toto littore:idest describit Tritonem Neptuni tubicinem. Conca:idest tuba. Virgilius Dum personat æquora conca. Patriosque e uertice nata:sic fingunt poetæ de uertice iouis natam esse palludem:& habent rationem physicam:quia pallas Dea est sapientiæ.ideo de cerebro iouis natam esse finxerunt.Nam deos ad similitudinem humanæ imbecillitatis fingebant:fingunt hæc quidem poetæ & adunt ludibria quædam quod cum caput clamaret & partum edere uellet:Iuppiter iussit Vulcano filio : ut subtilissimo ferro caput aperiret:ille securim fabricauit adeo tenuem : ut sine doloris sensu caput aperiret patri: ex quo statim est nata Pallas ded ille hoc pacto aperuit ut quod ex illo nasceretur sibi coniungeret:ita tamen si ei placeret.Pallas ubi uulcanum uidit adeo deformem:indignata statim aufugit:& primam telurem petiuit libyen:eo q̄ꝑ cælo proxima esset. Ipse calor: Quia libya feruentissima est cæterarum regionum. Stagnique quieta:& uultus suos speculata est in liquida palude. Et se dilecta:& quia palus illi grata fuit de illius nomine se quoqꝫ appellari uoluit Tritonida:& (ut ait Solinus)non procul a philenorum aris in intimo recessu syrtis maioris est palus:quam triton amnis interfluit:ubi speculatam se artium deam crediderunt.

Quã iuxta læthes tacitus prælabitur amnis.
Infernis ut fama trahens obliuia uenis
Atque inſopiti quondam tutela draconis
Heſperidũ paup ſpoliatis frondibus hortus:
Inuidus annoſo qui famam derogat æuo:
Quí uates ad uera uocat:fuit aurea ſylua:
Diuitiiſque graues:& fuluo germine rami
Virgineuſque chorus nitidi cuſtodia luci.
Et nunq̃ ſomno damnatas lumina ſerpens:
Robora complexus rutilo curuata metello.
Abſtulit arboribus pretiũ:nemoriſq; laborẽ
Alcides:paſſuſq; inopes ſine pondere ramos
Retulit argolico fulgẽtia poma tyranno.
His igitur depulſa locis:eiectaque claſſis
Syrtibꝰ:haud ultra garamãtidas attigit ũdas.
Sed duce pompeio libyes melioris in oris
Manſit:at impatiens uirtus hærere catonis
Audet in ignotas agmen committere gentes
Armorum fidens:& terra cingere ſyrtim.
Hæc eadẽ ſuadbat hyems:q̃ clauſerat æquor
Et ſpes imber erat:nimios metuẽtibus ignes
Vt neque ſole uiam:nec duro frigore ſæuam
Inde polo libyes:hinc bruma temperet ãnus.
Atque ingreſſurus ſteriles ſic fatur harenas.
Oquibus una ſalus placuit mea ſigna ſecutis:
Indomita ceruice mori:componite mentes
Ad magnũ uirtutis opus:ſummoſq; labores.
Vadimus in campos ſteriles:exuſtaq; mundi
Qua nimius titan:& raræ in fontibus undæ:
Siccaq; letiferis ſqualent ſerpentibus arua.
Durũ iter ad leges:patriæq; ruentis amorem.

Quam iuxta læthes:& iuxta hanc paludẽ:dicit labi flumẽ lætheum:qui de læthæa palude iferoꝝ deriuari dicitur circa extimũ ſyrtium cornu berenicẽ ciuitatẽ aluit lethon amnis:inferna(ut dicũt)exundatione prorumpẽs:& apud priſtinos uates latice memoratus obliuionis:ut docet Soli. Trahẽs ob.reſpexit ad nomẽ:nã Η ΛΗΘΗ ſignificat obliuionẽ. Atq; iſopiti:hic ẽt ẽ hortus heſperidũ.Heſperides aut filiæ athlantis fuere: cuſtodes horti ditiſſimi:poma aurea producẽtis:cuius cuſtos erat puigil ſerpẽs.Hercules cũ ad ea loca ueniſſet ſerpentẽ occidit:& poma abſtulit.Priuauit ergo diuitiis puellas.De hortis heſperidũ & puigili dracõe(ne licẽtia uulneretur)fides & rõ hæc ẽ:ut refert Soli. flexuoſo meatu æſtuariũ e mari fertur ſinuoſis lateribus tortuoſũ adeo:ut uiſentibus procul lapſus angueos fracta uertigine mentiaẽ: itaq; qd̃ hortos appellauere circũdat.Vnde pomoꝝ cuſtodes interpretãtes iſtruxerunt iter ad mẽdacium fabulãdi:hæc inſula præter arbores oleaſtri ſimiles & arã ſacrã Herculi:aliud nihil pfert:quod propaget uetuſtatis memoriã. Inuidus annoſo æuo:qa occurrebat illud quomõ hanc fabulã ipſe q̃ſi uerã cõfirmas?ego inquit ſequor alios poetas. Nã q antiqtati credere noluit iuidus ẽ: & inuidus ẽ q poetas uera dicere cogit:quoꝝ propriũ ẽ fingere & cõmiſci. Qui uates ad uera uo.i. poetas uera dicere cogit. Fuit aurea ſylua.i. ſyluæ arbores aurea poma ferẽtes. Diuitiis:aureis fructibus. Fuluo ger.i.fulgentibus pomis. Virgineus: heſperides athlãtis filiæ quæ cuſtodes huius horti fuere. Somno damna.ſer.i.q̃ nunq̃ ſomnum oculis admitteret.

Robora comple.qa circũdabat truncũ arboris: ne quis aſcendens poma diriperet. Rutilo cu.me.adeo inqt grauia erant poma:ut ipſã quoq; arborẽ icuruarẽt. Pretiũ:aurea poma. Nemoroſiſq; la.quia laborabat arbor ſuſtinere poma. Argolico tyranno:euriſtheo regi græciæ. Nã euriſtheus inſtinctu Iunõis Herculẽ mittebat ad oĩa picula eo aĩo:ut piret. His igiẽ depulſa locis:cũ ad hæc loca ueniſſet claſſis non nauigauit ulterius:ſed ibi mãſit i meliore pꝛe libyæ pfecto Cn.Pompeio.Ipſe uero Cato cum reliquo exercitu:ſicut ſtatuerat ad regẽ Iubã iter intendit. Garamãtidas:garamãtũ regio:ut inquit Stra. ultra getuliã ẽ:& cũ illa pariter pgrediẽ:garamãtes Cornelius Balbus ſubegit:& primus ex hac uictoria triumphauit auctore Soli.garamatici ãt æthiopes matrimonia priuati neſciũt:ſed oĩbus i uenerẽ uulgo licet ĩdeẽ q; filios matres cognoſcunt tantũmõ:nã paterni nominis nulla ẽ reuerentia:ea propter gatamãtici æthiopes iter oẽs populos degeneres habenẽ. Melioris libyæ.i.fœcundioris:nã reliqua(ſicuti i ſequẽtibus declarabiẽ)libyæ arida ẽ. At ipatiens uir. cato cuius uirtus nullã patiebaẽ deſidiã:qeſcere non poterat niſi tãdẽ ad regẽ Iubã pueniret. Hærere.i.qeſcere. Terra cigere ſyrti.i.terreſtri itinere circuire ſyrtes:qa nauigari nõ poterãt. Hæc eadẽ ſuade. hy.dicit ẽt huic ſnĩæ ſuæ ſuffragatũ fuiſſe anni tẽpus uidelicet hyemẽ ſpabat.n.calorẽ regiõis illius tẽpari poſſe frigore hyemis. Suadebat.ſ.ut i ulteriorẽ libyã ſe cõferret. Clauſerat.ſ.glacie. Et ſpes iber erat:iber q tpe hyemis regnat ſpẽ dabat aerẽ tẽpatũ fore. Ignes:ardores. Vt neq; ſole uiã:ſpẽ faciebat iber i regiõe ſicca. Duro fri.qa hyems erat:ut calorẽ ſolis:anni tẽpus tẽparẽt. Inde:ex hac pte libyæ. Polo.i.pp rẽgionẽ:qa auſtralis regio feruet:iõ tẽpet. Hinc:ex alia pte. Tẽpet.ſ.uiã. Bruma.i.cũ bruma.qa hyems erat. Sole:quẽ frigus tẽperabat. O qbus una ſalus:o milites:inqt:q mea caſtra ſequi uoluiſtis:animũ ad curã cõfirmate: & ſũmos labores ſuſcipite.ac ſi dicat.Nõ uos ad uoluptatẽ iuito:ſed ad labores. Vna:ſola ſalus ſupeſt.ſ.libertatis. Indomita ceruice mo.i.i libertate mori. Cõponite men.i.idoneas reddite ad opus uirtutis. Vadimus i cã.ſte.Cato.n.neq; quenq̃ decipere ſe uelle profeſſus ẽ:ſed plane illos ad labores & picula iuitare:ut intelligerent p ardua omnia atq; difficilia quærendam eſſe libertatem. Steriles cam.libyam:quæ laborat penuria aquaꝝ. Serpentibus:nam ibi ſerpentes acriores ac ſæuiores fiunt calore ſolis. Squalent:ſterilia ſunt. Durum iter ad leges:nec miꝝ cuiq̃ uidri dbet ſi parati ſumus hos ſubire labores:aliter.n.leges & pꝛiæ libertas ſeruari nõ põt.

Per mediam libyem ueniant:atqꝫ inuia tētēt
Si quibus in nullo positum est euadere uoto:
Siq̄bus ire sat est.neqꝫ enim mihi fallere quēq̄
Est animus:tectoqꝫ metu perducere uulgus.
Hic mihi sit comites quos ipsa p̄icula ducēt:
Qui me teste pati:uel quæ tristissīa pulchrū
Romanumque putant:at q̄ sponsore salutis
Miles eget:capiturqꝫ animæ dulcedīe:uadat
Ad dominum meliorē uia:dū primus harenas
Ingrediar:primusqꝫ gradus ī puluere ponam.
Me calor æthereus feriat:mihi plena ueneno
Occurrat serpens:fatoqꝫ pericula uestra
Prætentate meo:sitiat quicunque bibentem
Viderit:aut umbras nemorꝫ quicūqꝫ petētē:
Aestuet:aut eq̄tē peditū præcedere turmas:
Deficiat si quo fuerit discrimine notum:
Dux an miles eā:serpēs:sitis:ardor:harenæ:
Dulcia uirtuti:gaudet patientia duris.
Lætius ē quotiens magno sibi cōstat honestū.
Sola potest lybie turbam præstare malorum
Vt deceat fugisse uiros:sic ille pauentes
Incendit uirtute animos:& amore laborum:
Irreducemque uiam deserto limite carpit.
Et paruo sacrum nomen clausura sepulchro
Inuasit libye securi fata catonis.
Tertia pars libye rarum:si credere famæ
Cuncta uelis:at si uentos cælumqꝫ sequaris
Par erit europæ:neqꝫ enim plus littora nili:
Quā scythicus tanais:primis a gadibꝯ absūt

Inuia:idest per quæ nunq̄ antea fortasse q̄squā iuerit:uel pauci admodū. Euadere uoto:idest qui nulla uota faciunt euadendi. Si quibus ire fas ē:ueniāt mecū illi quibus sufficit ire & nō redire: hoc ē qui nullā redeūdi curam faciunt. Fallere:mea ratio est ut nolim pericula cuiquam occultare:ut postea se deceptos conquerātur. Tecto metu:occulto periculo. Hi mihi sint comites:ueniāt mecum illi qui hoc ipso me sequantur q̄ꝫ ī manifestum periculum prodeant. Vel:pro etiam. Tristissima:laboriosissima. At qui sponsore salutis: sed si quis est cui uita sit carior libertate:hic me destituto se ad Cæsarem conferat uia commodiore. Sponsore salutis : qui sibi salutem promitti uult Animæ dulcedine:idest cui nimium uita cara est. Meliore:hoc est tutiore uia. Arenas : idest arida loca si uiderint me paratum subire labores:& extrema oīa nec ipsi quidē recusare debebunt. Calor æthereus: quia torrenti zone libyes illa pars propinqua ē. Fatoque pericula:ego tanq̄ prægustator malorum oīum ero. Sitiat quicunqꝫ bibentem uiderit:non recuso quo minus ille sitim pati dedignetur : qui uiderit me bibere. Aut umbras:& siq̄s uiderit me umbra arborum releuare calorem ille etiam calorem nō debebit pati. Aestuet:idest nimio æstu laboret. Aut eq̄tē:& si quis uiderit me equo uehi:ille pedes ille recuset. Deficiat.s.a labore itineris. Si quo discrimine:nā talis uobiscū ero:ut me nemo dignoscere possit:miles sim an dux. Serpens sitis:hæc oīa quæ describit ad pericula & labores esse uidentur : sed dulcia sunt his qui uerā uirtutē suscipere possunt. Gaudet patientia:nec enim paciētia cognosci pōt uiri fortis:nisi dura sustineat. Lætius ē:q̄ res honostas aggredit̄ cum labore:hic etiā maiore lætitia gloriā cōparat. Honestum:idest honestas:hoc est unicuique honestas magis grata est. Magno sibi constat : idest maxima mercede & labore tenditur ad honestum.

Turbam: idest multitudinē malorꝫ:nulla regio ē q̄ possit facere ut uiri fortes gaudeant se fugisse seruitutem nisi libye:per quam sine maximis laboribus ire non possumus ad libertatem:aliter si fugerent sine laboribus:sine periculis uiderentur eē ignaui inertes ad desides. Sic ille pauentes:his uerbis Cato isflāmauit milites:ut oēs labores libenter subire statuerēt.Hoc.n.fieri solet ut cū princeps se periculis exposuerit:alii deinde nullū periculū subterfugiant. Irreducemqꝫ uiam:quia nunq̄ inde redibit:nam sibi ipsi mortem uticæ cōsciscet. Et libye:nam in libya ē utica nobilis cædes Catonis. Fata:mortē. Tertia p̄s:describit nunc Libyā ostēdēs secūdū quosdā eē tertiā p̄tē orbis terrarꝫ:secūdū alios p̄tē eē Europæ:sed ut intelligi possit hæc descriptio:q̄q̄ melius ostendi q̄ uerbis exponi posset:tamē de ea breuiter dicemus: omnis terra ambitur oceano:& ea quattuor maria recipit unum a septentrione a meridie duo:quartū ab occidēte:uniuersus orbis terrarꝫ in tres p̄tes diuidit̄:& Tanais quidem a septentrione in meridiem uergens prope meotida defluit.At uero nilus e diuerso defluit ī pelagus.Ab altero latere uidelicet ad nilum Aphricam.ab altero uidelicet ad tanaim europā uocant. ultra uero quicquid ē:Asia ē:ex quo intelligi potest Asiam maiorē esse Aphrica & Europa.Nam aphrica quidem terminata ē ab una parte nilo a reliquis tribus partibus a pelago:& breuior est q̄ europa.Nam Europa quidem terminos habet ab oriente tanaim & meotida: & pontum a meridie ab occidente athlanticum: a septentrione Britannicum:sed asia multo maior est.Nam Asiam quidem attingit oceanus:Ita nominibus:sicut locis differens.nam ab oriente mare eoum dicitur:a meridie indicum:a septentrione scythicum.Ipsa uero ingenti & p̄petua frōte in meridiē uergens:tātū ibi diffundit̄:quātū aphrica & Europa:ita describit̄ uniuersus orbis terrarꝫ. Famæ:sic.n.fama est. Cælū:sed quomō dicat cælū & uētos ī sequentibus aperiemus. Nec.n.plus.l.lōgitudine quidē par ē.Latitudine uero inæqualis.Sic ergo littoribus nili aphrica termīat̄:littoribus tanais Europa cōtinet̄.Vtraqꝫ uero a gadibus incipit.Vnde ēt separat̄ Oceano dirimente per medias gades : sūt āt duo montes:hunc quidem Abilicem uocant:illum uero Calphen:& fama est Herculē coniuncto p̄petuo iugulo colles diremisse:& Oceanum antea exclusum in ea quæ uicina erant loca admissum discussa mole montiū.

Vnde europa fugit libyen:& littora flexu
Oceano fecere locum:sed maior in unam
Orbis abit asiam.nam cum communiter istæ
Effundat zephirũ:boreæ latus illa sinistrum
Contingens dextrumq; noti:descendit ĩ ortus
Eurum sola tenens.libye q; fertile terræ est
Vergit in occasus:sed & hæc nõ fontibus ullis
Soluitur:arctoos raris aquilonibus imbres
Accipit & nostris reficit sua rura serenis.
In nullas uiciatur opes:non ære nec auro
Excoquitur:nullo glebarum crimine pura.
Et penitus terra est:tantum maurusia genti
Robora diuitiæ:quarum non nouerat usum.
Sed citri contenta comis uiuebat & umbra
In nemus ignotum nostræ uenere secures:
Extremoq; epulas mensasq; petiuimus orbe.
At quæcunq; uagã syrtim complectitur hora
Sub nimio proiecta die:uicina perusti
Aetheris exurit messes:& puluere bacchum
Enegat:& nulla putris radice tenetur.

Vnde europa fu.ostendit aphricã partem esse Europæ.uerbi causa.ab occidente per gades diuidit oceanus Aphricã & Europam usque ad nilum a meridie:ad tanaim ab occidente:sed nilus & tanais a gadibus:unde ĩcipit aphrica & Europa tantum differunt:ut alter altero non sit longius a gadibus.Sed pari spacio distãt a gadibus:sequitur ergo Aphricam & Europam pares esse longitudine:sed latitudine inæquales : quia latior est Europa.ideo nonnulli hanc rationem secuti dixerunt: eam tertiã partẽ orbis non esse.Alia ratio quare uidet̃ breuior Aphrica q̃ Europa propterea q; in aphrica plus terræ ardore solis:q̃ in Europa frigoris rigore deprænenditur. Vnde:a quibus gadibus. Oceano fecere lo.discussa mole montium ab Hercule.nam cũ communiter istæ:redit ad id quod dixit:si cælũ uentosq; sequaris. Diuisus est uentus uniuersus ,in quattuor uentos cardinales.uidelicet in eurum ab oriente:zephyrum ab occidente : austꝝ a meridie:& ĩ Boreã a seprẽtrione:sed hi uenti habent alios colaterales:Eurus oriẽtalis habet colaterales:hic circium : inde sub solanum:At uero zephyrus occidentalis collaterales habet:hinc corum:inde fauoniũ.Auster meridionalis habet collaterales aphrycũ & notũ.Boreas septentrionalis collaterales hẽt uulturnũ & aqlonẽ sed melior tamẽ & uerior est de uentis sententia Plinii in secundo & egelii in noctibus atricis:quã diligẽs lector inspicito:nũc poeta ostẽdit quomõ speratæ sint hæ partes orbis terraꝝ:meridionales & septentrionales uentos cõmunes esse dicit Aphricæ & Europæ.Asia parti tangit meridionalẽ uentum:patti septentrionalẽ:sed sola ipsa habet eurũ uẽtum Orientalẽ : ex quo facile cõphendi potest quomodo ipsa duplo maior sit Aphrica & Europa. Istæ : scilicet Aphrica & Europa.Cõmuniter effundunt zephyꝝ occidentalem. Illa:scilicet asia. Boreæ:a septentrione. Noti: meridionalis. Sola tenens:qa nec Aphrica nec Europa euri participes sunt. Boreæ sinistrũ latus : Nã descẽdens Boreas perflat Asiã a sinistra. Libyæ q; fertile terræ ẽ:nunc de ipsa Aphrica loquit̃ dicit autẽ ꝑtẽ illã q̃ ẽ sub feruẽti zona ĩhabitabilẽ eẽ meridiẽ uersus:sed que in occidentẽ uergit:eẽ habitabilẽ:& eam nõ oĩno sterilẽ:imo ea producere quibus sustentari possunt incolumes tamẽ ea quoq; pars penuria aquæ laborat. Quod fertile:pro ea terra libyæ quæ ẽ fertilis. Non fontibus ul.q̃uis sit fertilis:tamẽ & ipsa aquæ penuria laborat. Arctoos raris:& qa sequebat̃:illud quomõ fertilis si caret aquis? dicit ab aquilone nubes ĩpelli usque in polum antracticũ:& pluuias emittit. Nostris reficit:quia quando hic serenũ est:ibi nebulosum cælum est: & pluuias emittit. Reficit:recreat. In nullas uitiat̃ opes:idest nullũ genus æris ĩ Aphryca inuenit̃.

Pura:crimẽ glebaꝝ appellat auꝝ & argẽtum & bene:nã multoꝝ criminũ causa est propterea Virgili. dixit Quid nõ mortalia pectora cogis auri sacra fames? Sed penitus terra est:sine cuiusquam metalli admixtiõe.

Tãtũ:tantũmõ. Maurusia:in mauritania arbores nascuntur quæ sunt gentibus illis pro diuitiis. Non nouerat usum:& diu eas arbores habuere aphri sine utilitate:quia non nouerãt ĩ quos usus ualerent:sed romani ĩquit curiosiores fuerunt qui huiusmodi arboꝝ utilitatem nouere. Mauritania ferax:est parte tamẽ excepta quæ deserta est & fluminibus & lacubus abundat:arbores profecto:teste Stra.& multas & magnas habet & omnia fert:at qui & ea mensas ex uno integroq; ligno ac uarias romanis suppeditat.In occidentalibus clarioribusq; libyæ partibus (ut idẽ refert) habitant qui a græcis maurusii uocantur:libycum genus & oppulentum eos.Romani & indigenæ mauros uocant & iberiæ sunt oppositi. Vsum:utilitatẽ. Citri contenta:satis habuerunt aphri:ut umbra citri quæ arbor est perniciosissima se a calore solis defenderent. Comis & umbris:unũ sequitur ex reliquo:nam comæ sunt frondes arboꝝ & frondibus umbra reddit̃. In nemus igno.s. aphris q̃d arbores suæ ualerẽt:sed notũ romanis & satyrice carpit luxuriã Romãorum. Nostræ secures:romanæ. Extremoq; epulas:ex arboribus non romani tragemata & mensas etiã ꝓtiosas fecimus Nã ex fructu citri tragemata idest cibos secundæ mensæ fecimus. Extemo orbe:idest a polo antractico:aphri nõ nouerũt huiusmodi epulas citri:nec ex arboribus mẽsas ꝓtiosas fieri. At quæcunq; uagã:hæc quidẽ fœcuda ẽ & habitabilis:at uero pars alia Aphricæ quæ propinqor ẽ feruẽti zonæ nimio solis ardore habitari nõ põt:nec ibi qcquã nascit̃ quod ad usus hominum necessariũ sit. Sub nimio die:sub nimio sole. Vicina pusti æthe. idest uicinia torridæ zonæ. Puluere:idest calore sequens pro antecedenti. Nulla radice:quia radices altius porrigi non possunt. Temperies uitalis:idest quæ uitã dat plantis & arboribus.Nã triplex est uita.s.uegetatiua: sensibilis:& rationalis. Nulla cura Iouis:quasi dicat nulla aeris temperies eam terram fertilem reddit : uel quasi destituta sit a deo : & cum alterius orbis curam habeat deus : hanc quasi deseruisse uideatur.

Sub illa: idest in illa terra. nam ſub pro in ponitur. Virgi. Namq; ſub ingenti luſtrat dum ſingula templo. Deſide: idest inerti: quia natura illius orbis inutilis eſt. Immotis ha. idest inaratis non ſubactis. Annum. i. utilitatem anni: & meſſes. Hoc tam ſegne ſolum: & q̄q̄ hæc terra nimio ſolis ardore ſterilis ſit: ut nec meſſes nec uites producat: naſcuntur tamen īquit herbæ raræ quibus ueſcuntur. Naſamones: ſunt populi ſub ferventiore plaga Aphricæ habitantes. uerum Strabo libro ultimo dicit naſamōes primos poſtea Pſyllos & gætulorum partem & garamātes Libye ſterilē & aridam regionem obtinere. Segne: iners inutile. Exerit idest aprit.

Temperies uitalis abeſt: & nulla ſub illa
Cura iouis terra eſt natura deſide torpet
Orbis: & immotis annum non ſentit harenis.
Hoc tā ſegnę ſolū: raras tamen exerit herbas:
Quas naſamō gēs dura legit: q proxia pōto
Nudus rura tenet: quē mundi barbara dānis
Syrtis alit: nam littoreis populator harenis
Imminet: & nulla portus tangente carina
Nouit opes: ſic cum toto commertia mundo
Naufragiis naſamones habent: hac ire catonē
Dura iubet uirtus: illic ſecura iuuentus
Ventorum: nullaſq; timens ſentire procellas
Aequoreos eſt paſſa metus: nam littore ſicco
Quā pelago ſyrtis uiolentius accipit auſtrū:
Et terræ magis ille nocēs: non montibus ortū
Aduerſis frangit libye: ſcopuliſque repulſum
Diſſipat: & liquidas ſe turbine ſoluit in auras.
Nec ruit in ſyluas: annoſaq; robora torquens
Laſſatur: patet omne ſolum: liberque meatu
Aeoliam rabiem totis exercet harenis.
Et non imbriferam contorto puluere nubem
In flexum uiolentus agit: pars plurima terræ
Tollitur: & nunquam reſoluto uertice pēdet.
Regna uidet pauper naſamon errantia uēto:
Diſcuſſaſq; domos: uolitant a culmine raptæ
De tecto garamāte caſæ: non altius ignis
Rapta uehit: q̄tumq; licet cōſurgere ſummo:
Et uiolare diem: tantum tenet aera puluis.
Tunc quoq; romanū ſolito uiolentius agmen

Gens dura: ſcilicet ictu: nam quanto uictu duriore utuntur: tanto etiā ipſi duriores & patientiores reddūtur. Proxia pon. oceano: nā eo uſque hæc regio producit: quoad gētibus producere licet. Nudus: nimio calore ſolis ueſtibus non utit. Quē mūdi bar. quia occurrebat illud: quomō uiuere poſſunt ſi ibi nihil naſcitur uel parꝝ: dicit illos uiuere naufragio: ideo ꝙ ibi ſyrtes ſunt & plærunq; uentis īpulſæ naues ſyrtibus hærent: & ibi deſtitutæ cū oībus earꝝ mercibus a naſamonibus diripiuntur: & hoc genere uitæ ſuſtētāt. Imminet: iſtat. Sic cū toto cōmertia: quia naufragia ſunt eis pro mercibus naufragæ. n. naues: cū ī ſyrtibus depræhenſæ tenent copia merciū naſamōibus faciūt. Toto cō. mū. i. ex oī regiōe orbis terrarꝝ naues illuc inuitæ cōpellunt. Hac ire ca. nūc quaſi cām affert: cur libyes hanc partem deſcripſerit ut oſtenderet magnam Catonis uirtutem: qui certū prope periculū petebat: ut ſi qua ratione poſſet libertatem prope amiſſam recuperaret. Dura uirtus: poſuit uirtutē pro fortitudine quæ eſt malorum & periculorum omnium dura ac fortis pacientia. Secura: ſine cura: de iuuentute Catonis loquitur q̄ numero fuit hominū decē miliū: peragrauitq; libyam terreſtri itinere diebus triginta per profundā harenam ut Strabo ſcribit. Illic: uidelicet in ea regione ubi ſyrtes ſunt quas terreſtri itinere ambiendo tranſire conſtituit Cato. Secura: quia ibi nullos uentos futuros exiſtimabant. Procellas: procella uix uentorꝝ dicit: ꝙ oīa percellat idest percutiat. Aequoreos eſt paſſa: quia non aliter uexata eſt itinēre terreſtri: q̄ nauigatiōe naues concuti ſolent. Nā littore ſic. ibi. n. nō minus ſæuiræ & craſſari ſolet uentus: q̄ ſolet in mari. Sicco. ſ. ſyrthiū. Ille: auſter. Nō mōtibus illū: reddit rationē quare uehemēter ſæuiat ī ea regione auſter neq;. n. inquit montes ibi ſunt qui uim & impetū auſtri īpetū auſtri impediāt. ob hanc cauſā ī aliis regionibus non tantopere ſæuiūt uenti: ꝙ uidelicet obiectos montes habent. Scopuliſq; repulſum: nec ibi ſcopuli ſunt: ſicut in medio mari quibus uento reſiſtitur. Liquidas. i. puras: quia ibi calor niminus eſt ita ut uentus aſcendere non poſſit: ideo magis impetum ſuum exercet. In auras: quia non tendit altius. Turbine: impetu ſuo. In ſyluas: quia ibi nullæ ſunt arbores. Torquens: uoluens. Laſſatur: fatigatur: ut impetu ſuo deſiſtat. Patet: apertum eſt omne ſolum regionis illius. Liberque meatu: idest auſter iter liberum habet nullo obice impeditum. Aeloiam rabiem: idest furorem reſpexit ad fabulam ꝙ Aeolus rex uētorum dicatur: & montibus eos coherceat. Et non imbriferam: ſed hic uentus non cogit aerem in nubes ſed tantummodo intorquet puluerem: & in medio aere retinet: neque enim ipſa in aerem ſicut nubes reſoluitur. In flexum: in circuitum: quia puluerem contorquet: non nubem ex qua imbres cadant. Pars plurima: idest magna. Tollitur: ſubleuatur. Pendet: quia non reſoluitur ſicut nubes in aerem. Regna uidet: nunc dicit uiolentia ipſius auſtri: non modo puluerem ſublimem tolli: uerum etiam tecta domorum rapi: quinetiam ſaxa uolitare per aera. Regna: quæ ipſi naſamoni loco regnorum ſunt. Nam ruſticus regna ſua agellu appellat. Virgilius Poſt aliquot mea regna uidens mirabor ariſtas. Diſcuſſas: ſcilicet impetu uentorum. Non altius ignis: dicit ignem non altius thahere ſecum quod rapuerit q̄ uentus tollitur: quin etiam fumum non ſublimius aſcendere: q̄ ea quæ uentus rapuerit. Conſurgere fumo: quia tantum aeris continet puluis ſublatus uēto: quantū fumus: quia magna emittitur flāma. Violare: obtenebrare diē. Tūc quoq; ro. ſol. ſemp ibi uī maximā exercet uētus: ſed quo tēpore p ea loca rōani ibant multo ēt uehemētius ſæuiebat.

Nullusq; potest:ex omni exercitu Catonis nemo erat qui stare potest.Nam uentorum impulsu euertebatur. Raptisq; etiam:arena etiam quam pedibus calcabat a uento subtrahebatur. Raptis:subtractis a uento.

Concuteret or.tantus hic inquit impetus est uenti:ꝙ si solum illud durius esset & non resolueretur harena:uentus rimis ingressus in uiscera terræ:dum erumpere quæreret terremotum faceret : sed hoc adiuuat: quia sicut facile per rimas ingreditur ita facile per resolubiles harenas exit.Ideo terremotum nullum facit:& ita latenter terremotus causam inuit secundum philosophos:nam alii dixerunt oceanum causam esse terre motus:cūm uehementius terram impellit & concutit:ut a centro suo discedat.Alii per uiscera terræ ingredi uentū deinde cum exire uoluerit:nec uiam inuenerit:qua possit erumpere: terram concutit & terremotus efficitur. A sede:a centro. Solida compage:firma iunctura:ꝙ solum illius regionis durum esset & cōtinens. Scopulosa:scopulis plena si esset sed non est. Cauernis exe.idest corrosis & cauis antris.

Aggreditur:nullusque potest cōsistere miles
Instabilis:raptis etiam quas calcat harenis.
Concuteret terras:orbemq; a sede moueret:
Si solida libye compage & pondere duro
Clauderet exesis austrū scopulosa cauernis.
Sed quia mobilibus facilis turbatur harenis
Nusquā luctādo stabilis manet:imaq; tellus
Stat:quia summa fugit:galeas & scuta uiroꝝ
Pilaque contorsit uiolento spiritus actu:
Intentusque tulit magni per inania cæli.
Illud in extrema forsan longeque remota
Prodigium tellure fuit:delapsaque cælo
Arma timēt gētes:hoīumq; erepta lacertis
A superis demissa putant:sic illa profecto
Sacrifico cecidere numæ:quæ lecta iuuentus
Patricia ceruice mouet:spoliauerat auster
Aut boreas populos ancylia nostra ferentes
Sic orbem torquente noto romana iuuentus
Procubuit:metuēsq; rapi:cōstrinxit amictus:
Inseruitque manus terræ:nec pondere solo:
Sed nixu iacuit:uix sic immobilis austro.
Qui super ingētes tumulos īuoluit harenæ:
Atque operit tellure uiros:uix tollere miles
Mēbra ualet:multo cōgestu pulueris hærens.
Alligat & stantes effusæ magnus harenæ
Agger:& immoti terra surgente tenentur:
Saxa tulit penitus discussis proruta muris:
Effuditque procul:miranda sorte malorum.
Qui nullas uidere domos:uidere ruinas.

Sed quia mobilibus:sed quia facile resoluitur.Ideo uento commoueri non potest:hæc causa est cur terra nunq̄ moueat̃. Nusq̄ lu.i. resistēdo uētis : q̄a resolubilis est. Ima.i.ꝓfūdior telus. Stat.i.stabilis ꝑmanet quia superficies resolubilis est impellente uento.

Galeas & scuta:& tantus fuit turbo:ut sæpe e manibus militū pila extorqueret:& scuta & galeas adimeret:& ea per aerem uolitantia ferret. Spiritus:illius uenti. Contorsit:conuoluit extorquēdo de manibus militum. Actu:impulsu. Intētus uehemēs: sicut intentum calorem uehementem dicimus. Illud in extrema:fortasse inquit eo tempore cum uentus sæuit:& pila e māibus rōanoꝝ abstulit:& galeas & ī alias regiones per aerem ferebat:cū in terras caderent:quasi de cælo lapsa esse existimarunt & prodigii loco habuerunt.quod romæ tēpore Numæ cōtigit:cum de cælo scutum ancylæ cedidit:augures dixerunt ubi scutum illud seruaret̃: ibi caput orbis fore.hinc est ꝙ Numa.xii.ancylia ad similitudinem illius fieri iussit:ne agnosci posset illud diuinū & Mamurius faber inter cæteros gloriam obtinuit:ꝙ similiora illi ancylia sacrificasset:& cum ei optio daretur ut præmium quod uellet artis suæ posceret:petiit ex patriciis.xii.salii per urbem cum tripudiis ancylia ferentes:canerent ueterem Mamurii memoriam. Gētes:quæ ignorant unde tela uenerint. Hominum erepta : & cum uentus arma e lacertis abstulit putant ipsi cælitus esse demissa. Sacrifico numæ:idest qui sacrificia populi romani instituit : sicut est apud Liuium:qui legibus urbem uoluit formar̃ & religione instituere:pontifices creauit:flamines diales & alios sacerdotes:pontificem docuit omnem cultum diuinum:ut ex eo cæteri discerent quæ unicuiq; deo sacra facienda essent & quo tempore. Lecta : pro electa

Mouet: concutit. Patricia ceruice : quia e patriciis eligebantur iuuenes sacerdotes : quos salios appellabant a saltando. Spoliauerat auster : sed nihil aliud fuit : nisi ꝙ uentus ea depulerit in regiones nostras : & Numa e cælo lapsa credidit. Nostra:idest quæ postea nostra fuerunt. Sic orbem torquēte noto:milites romani cum tanto undique impetu uentorum affligerētur se humi prosternebant metuentes ne sublimius tollerentur.Vestes etiam accingebant & manibus terram carpebant:ne a uentis sublati auferrētur. Procubuit: scilicet humi. Torquente orbem:uoluente mundum. Constrinxit:scilicet corpori. Inseruitq; manus terræ:terram manibus compræhendebat. Nec pondere solo:nec satis habuit pondere corporis se defendere ne a uentis auferretur : nisi etiam manibus niteretur. Immobilis austro : uix nisu corporis stabilis poterat permanere. Qui super ingentes:cum periculum unum uitassēt:ne tollerentur a uentis: aliud non uitassent:ne cumulum harenæ quasi aggerem superimponeret corpori & quasi sepeliret. Hærens: scilicet humi. Multo congestu:aggere cumulato pulueris. Et stantes: non modo procumbentes milites alligat. Sed etiam stantes. Ager:idest cumulus arenæ. Terra surgente:scilicet super corpora eorum. Saxa tulit penitus:qd miꝝ si alia uentus aufert:cum ipsa saxa secum raperet per aerem uolitantia. Qui nullas ui.& romani cum ea transirent(iam enim uentus abstulerat muros)ruinam qdē uidebant: sed domos non uiderāt.

Iamq̃ iter oē latet:nec sunt discrimina terræ
Vlla:nisi ætheriæ medio uelut æquorẽ flãmæ
Syderibus nouere uias:nec sydera tota
Ostendit libycæ finitor circulus oræ.
Multaque deuexo terrarum margine cælat.
Vtq̃ calor soluit:quem torserat aera uentus:
Incensusque dies:manant sudoribus artus:
Arent ora siti:conspecta est parua maligna
Vnda procul uena:quamuis e puluere miles
Corripiens:patulum galeæ confudit in orbē
Porrexitq̃ duci:squallebant pulluere fauces
Cunctorũ minimũq̃ tenēs dux ipse liquoris
Inuidiosus erat:me ne inquit degener unum
Miles in hac turba uacuum uirtute putasti?
Vsq̃ adeo mollis:primisque caloribus impar
Sum uisus? quanto pœna es tu dignior ista:
Qui populo sitiente bibas:sic concitus ira
Excussit galeam:sufficitque omnibus unda.
Ventũ erat ad tēplũ libycis qđ gentibus unũ
Inculti garamantes habent:stat corniger illic
Iupiter (ut memorant) sed non aut fulmia ui-
Aut similis nr̃o:sed tortis cornibꝰ ãmō:-brãs
Non illic libycæ posuerunt ditia gentes
Templa:nec æois splendent donaria gēmis.
Quamuis æthiopũ populis arabũq̃ beatis
Gentibus atq̃ indis:unus sit iuppiter ammon

Iamq̃ iter omne latet:dicit aliquid deterius contigisse militibus Catonis q̃ nautis.Nam etiam si uentis dissipentur:semper polum arcticum habent cuius sydera obseruantes sciunt quã partē maris nauigent. At uero hi tunc flantibus uētis:quia orizonte suo prohibebantur:arcturi siue palustri sydera uidere nō poterãt:ut in quã ptē inclinarent uidere nō possent. Iter latet:obrutũ harenis. Nulla discrimi.i.discernere nō possunt. ubi terrarum sint. Aethereæ flãmæ:idest stellæ sunt.n.stellæ natura flãmeæ:quo circa uaporibus aluntur q ex agris sole tepefacti excitanť. Syderibus no.uiã:obseruatiōe stellaꝝ postea dignoscebant terras: nō tamen oēs stellas uidbãt.nã erãt i orizōte meridião: q hũilis ē.iō nō poterãt aspicere polũ arcticũ : septētrionē enĩ maxime conseruãt nautæ & eũ spectãtes itelligũt q̃ pte maris nauigēt. Finitor cir.o.i.horizō meridiōalis. horizō appellať circulus q diffinit regionē poli arctici & antractici.Nã ὁρίζω significat termio. Nũc ergo dicit cōditionē hoꝝ militũ deteriorē q̃ nautaꝝ:quia nautæ semp uidere possunt stellas septētrionales quibus nauigationē suã dirigũt:quocunq̃ uoluerit: sed hi plene oĩa sydera uidere nō poterant ꝙ rō horizontis facit:i quo tũc erat cato cũ exercitu. Tota sy.s.poli septētrionalis. Deuexo.m.i.rotũdo. Celat : nã q̃ i illo horizōte sũt uidere nō possunt stellas huius horizōtis:qa tumor terræ itercipit acies oculoꝝ. Vtq̃ c.s.prio qdē passi sunt tepestatē uētoꝝ : deide nimiũ solis ardorē:nã ubi i meridiē sol ascendit uētus stati calore solis dissipatus ē:sed itēsior:iqt:ardor erat facientibus iter ut e toto corpore sudor manaret. Calor.s.meridiãi solis. Quē.t.u.iuoluerat turbie suo & rotabat. Exarsit.i.factus ē itēsior solis calor. Manãt: s.ar. unũ seqť ex reliquo:nã qa sudor fũdebať & corpore:iō sequebať sitis. Cōspecta ē p.ma.ca sus ita tulit:ut haud procul ide spectauerit undã:q̃ potius piscina erat:& stati e militibus unus aquã ide hausit & eã porrexit catoni:Cato toruis oculis illũ acriter rephēdit.nũqd inqt ex oibus me unũ delegisti:q siti pati nō possim? & acceptã undã effudit i cōspectũ militũ & satisfecit omnibus.Nam milites ubi uiderũt ducē sitim fortiter pati:nihil erat quod non ipsis tolerabile uidereť. Procul:p oculis. Maligna ue.i.iniqua qa aqua nec erat qdē huiusmodi:ut potabilis uideri posset. Quã uix pul.adeo aqua p exigua erat : ut uix eã haurire potuerit miles. Minimũ liquo.i.puã aquæ ptē tenēs manibus. Inuidiosus erat.i.magnã i se cōtrahebat inuidiã. Primis calo.ut i pricipio caloris sitim pati nō possim? Quãtũ pœna:hac pœna potius dignus es:qui aliis sitiētibus bibas. Cōcitus ira.i. pturbatus. Excussit galeã.i.effudit aquã ex galea. Sufficit.i.omnium sitim expleuit. Ventum erat ad tēplũ cũ p arētē libyam iter faceret Cato:tãdē ad fontē iouis ammonis puenit:ubi tēplũ erat ipsius dei : sæpe hoc dictũ qđ in fabulis legitur:cũ ex india uictor rediret liber pater:& ad arentem libyã puenisset:cũ omni exercitu siti laborans supplex dicit rogasse patrē iouē:ut sibi exercituiq̃ suo misereť:stati ibi apparuit aries : q pede terrã pcussit & stati fons nitidissimæ aquæ exiluit:unde ois exercitus bibit:& deinde i honorē patris liber pr̃ ibi tēplũ cōdidit & i medio tēplo simulachꝝ iouis i forma arietis erexit:ꝙ existimabat iouē sub ea specie auxiliũ pstitisse:& q ad hoc simulachꝝ iouis ueniebãt:de rebus dubiis respōsa accipiebãt.Nunc ergo dicit ubi a catone & ipsius exercitu illuc uentũ ē uniuersæ gentis populi erant:q ad petēda oracula uenerant. Vnũ:singulare. Inculti:q uitã icultã & rudē exigunt. Illic:i illo tēplo. Corniger:i forma arietis. Similis nostro:nō ibi factus ē iuppiter. Qualis:i capitolio nr̃o. Similis.s.cũ maiestate & fulmine. Ammō:ab harena ubi positus ē. Nã ἄμμος harenã significat siue ab ammōe pastore q illi prius tēplũ cōstituisse scribiť a pausania:uel ab ammun quod lingua ægyptia significat iouē & corrupto sermōe afri ãmonē uocãt Hero. Nō illic libycæ: dicit ibi nō eē tēplũ cōstructũ magnificētia ædificioꝝ:nec donaria plena auro & argēto:sicut romæ.nã ea gēs pauper erat:& cōtēta humilioribus:iouē igiť adorãt:nō magnis donis:sed potius miti corde. Donaria: proprie sunt loca ubi dona diis oblata reponunť:sicut sacraria ubi sacra coluntť. Quãuis æthiopum po.non sunt hic dona præciosiora quibus ornari solent templa Iouis romæ:quamquam hoc templum sit unicum & singulare gentibus etiam orientis. Beatis:apud quos nascuntur res prætiosæ:gemmæ:aurum:& argētum. Pauper:adhuc:q̃uis abundent his rebus:tamen non exornãt templũ:sed precibus potius & piis sacris iouē placãt.

Pauper adhuc deus est:nullis uiolata p æuũ
Diuitiis delubra tenens:morumq̃ priorum
Numen:romano templum defendit ab auro.
Esse locis superos testatur sylua:per omnem
Sola uirens libyẽ:nã quicquid puluere sicco
Separat:ardentem tepida berenitida lepti
Ignorat frondes:solus nemus abstulit ãmon
Syluarum fons causa loco:qui putria terræ
Alligat:& domitas unda connectit harenas.
Hic quoq̃ nil obstat phœbo:cũ cardie sũmo
Stat librata dies:truncũ uix protegit arbor.
Tã breuis ĩ mediũ radiis impellitur umbra:
Deprehẽsũ est hũc esse locũ:qua circulus alti
Solstitii medium signorum percutit orbem
Non obliqua meant:nec tauro scorpius exit
Rectior:aut aries donat sua tempora libræ:
Aut astræa iubet lentos descendere pisces.
Par geminis chiron:& idẽ qđ carcinus ardẽs
Humidus ægoceros:nec plus leo tollit̃ urna.

Per æuum:per omne tempus ætatis. Morumq̃ priorum:quia sicut ab initio constitutum fuit:ita etiam posteri seruarunt. Numen romano templum:quasi dicat non templum illud exornatur auro: sicut capitolium ubi tẽplũ iouis erat ĩ arce. Esse locis supos:q̃ ibi numẽ ĩhabitet:ex eo cognosci potest:q̃ cũ oĩs circa ipm regio nimio calore arescat:ibi tantummodo herbæ uirides ac syluæ conspiciuntur.quod sine numĩe fieri nõ posset. Esse superos.i.numen deorum ĩhabitare. Sola unica sylua per omnem libyam. Nam quicquid puluere sicco:a pentapolitana regione usq̃ ad tripolitanam quicquid iter medium est caret herbis & arboribus: sed ibi tantummodo ubi templum ãmonis est sylua uirẽs reperit̃. Quicquid:idest omne spaciũ terrarũ. Pulueř.i.harena putri. Berenitida lepti:berẽitis oppidum libyæ ẽ in ea parte q̃ appellat̃ penapolitana : a quinq̃ ciuitatibus usq̃ ad leptim oppidũ tripolitanæ .i.a principio Libyæ usq̃ ad extremitatem nõ ĩuenit̃ arbor:nec sylua:nisi in hoc loco tẽpli ãmonis. Solus nemus:iuppiter dedit hanc syluam:q̃ locum illũ delegit. Fons cã loco:& tamen ãmoni ioui est attribuẽdum:nam ipse sub forma arietis terram pede percutiens fontem edidit. Et domitus un.declarat q̃ dixit alligat:quia humor una cum puluere mixtus facit q̃si gluten:quo radices deinde nitunt̃ terræ. Hic quoq̃ nil obstat:adeo sol directe transit per zenith capitis eorum:ut nulla ibi prorsus uideat̃ umbra.zenith est uocabulũ astrologorũ:significat autẽ punctũ ĩ firmamento:q directe capiti nostro superimpositus ẽ:& cuiusq̃ regiõis gẽtes suũ zenith habent:dicit q̃ ibi trãsit p zenith capitis eorũ qui directe superimpositus erat capiti garamantũ cũ ĩ meridiẽ ẽ sol:nulla prorsus umbra apparet:adeo ut uix frondibus truncos suos arbores defẽdere possint. Hic quo.hic q̃uis natus sit fons tamen cũ in meridie fuerit sol:nulla umbra ẽ q̃ possit se a caloř solis defendere.nec ipsa arbor. Phœbo:calori solis. Stat.i.firmata est. Cardĩe sũ.i.in meridie. Truncũ uix ptegit arbor:ex quo ĩtelligi põt qũo possent sub umbra cætera animalia releuare calorẽ. Deprehẽsũ:de illis loqt̃ quorũ zenith directe capiti eorũ supimpositus ẽ ĩ æqnoctiali situ:qbus duo solstitia altissima fiunt & totidẽ solstitia ima.solstitia alta fiũt his cũ sol p capitis eorũ zenith trãsit.uidelicet cũ sol ẽ in principio arietis:& itẽ ĩprĩcipio libræ tũc.n.directe sol ppendiculariter p zenith capitis eorũ transit:iõ autẽ alta solstitia dicunt̃:q̃ sol altis ascendere nõ possit. Circulus alti solsticii:est æqnoctialis q̃ sub æqnoctiali cõstitutis duo alta solstitia fiũt:mediũ autẽ orbem signorum appellant zodiacũ.uidelicet q̃a æquinoctialis circulus mediũ zodiacũ diuidit. Percutit:Diuidit. Dephensũ.s.ab astrologis. Hũc lo.ubi positũ est templum ãmonis.

Alti so.uidelicet æqnoctialis q̃re alti:q̃a uidelicet sub æqnoctiali cõstitutus:duo alta solstitia sũt.uidelicet cũ ĩ principio libræ & itẽ in principio arietis sol fuerit. Orbẽ si.i.zodiacũ in quo.xii.signa posita sint. Nõ obliq̃ meant.i.nõ obliqua oriuntur nec occidũt:ut intelligat̃ hic locus:sciendũ est primũ qd sit ortus & occasus: deinde qd sit obliq̃ oriri & recte oriri.ortus alicuius signi nil aliud ẽ:q̃ illã partẽ horizontis oriri cũ illo signo oriẽte.i.ascendente supra horizontẽ arcticũ.rursus e diuerso occidere aliqđ signũ nihil aliud ẽ:q̃ eã partẽ horizontis occidereq̃ occidit cũ illo signo occidente.Signa.n.cũ uident̃:oriri dicunt̃:cũ autẽ non uident̃:occidere dicunt̃ cũ supra horizontẽ fuit ẽ acies oculorũ & nõ uidẽtur cũ supra aliũ horizontẽ fuerit:tumore terræ impedit̃ acies oculorũ:ne sydera uideri possint:hic ẽ ortus & occasus.obliq̃ autẽ oriri dicunt̃ signa cũ minor pars horizontis occidit cũ eo.recte autẽ oriri dicunt̃ cũ magna pars horizontis orit̃.nũc ergo dicit. Non ob.me.i.recta signa oriunt̃:q̃a cõstitutis in æqnoctialis:sicut sũt hi de qbus loqtur garamãtes semp maior pars horizontis orit̃ & occidit. Nec ta.scor.exit.i.signa opposita æquales habẽt ascensiones & descensiões:libra opponitur arieti.Scorpius tauro:Capricoruns cancro:Aquarius leoni:Piscis uirgini:& in spæra:ista opposita signa æquales habent ascensiones & descensiones.i.æqualiter occidunt & oriũtur:& hoc ẽ quod hoc loco dicit: nec tauro scorpius exit rectior. Tempora sua:q̃a eodẽ tempore & oriuntur & occidũt. Chiron.s.sagittarius nã in sagittarium signum conuersus est chiron:qui centaurus fuit & nutricius Achillis. Carcinus.i.cancer dictio græca est. Idem est.s.in ascensione & descẽsione. Aegoceros:capricornus.nam αξ significat capram.κέρας.cornu. Nec plus leo.t.urna:q̃a aquarius opponitur leoni:cũ dicit urna intelligit aquariũ:nã aquarius pingitur cũ urna effundẽs fluuiũ. At tibi q̃cunq̃ es:apostrophat ad eos quorũ punctus.i. zenith arabice: supimpositus est capiti eorũ & sunt in trophico cancri his enim umbra semp a septentrione uergi in meridiẽ At uero illius quorũ zenith directe capiti eorũ superimpositus ẽ inter tropicũ cancri:& inter circulũ arcticũ:nunquã eis contingit:ut sol transeat per zenith capitis eorum:& illis umbra semper a meridie septentrionem uersus tendit:sicut nobis ita Lucanus hic dicit ostendens eam gentẽ quibus umbra semper uergit in meridiem.

Dirempta:idest diuisa es a nobis. In noton umbra cadit:idest in meridiem umbra eius. Quæ nobis.s.qui sumus inter tropicum cancri: & arcticum polum umbra cadit a meridie in sepentrionem. Te segnis:o afer garamas. Cynosura:minor. Segnis:quia tarda est. Mergi plaustra putas:quia(sicut dixi superius)tunc dicitur occidere signum aliquod cum tendit sub horizonte:ideo quia horizon hic noster qui diffinit spacium: quod acies oculorum pertingere pōt:parum uidetur ab his qui sunt in polo antractico:ob eam causam plaustrum quod circa polum arcticum uertitur:ipsi existimant quū nobis nunq̄ occidat occidere:quia non uidēt nam tendit sub orizonte:& tumore terræ impeditur acies oculorum ideo eis ursa minor licet nunq̄ occidat:occidere uidetur. In uertice summo:in polo septentrionali:qui semper sublimis est nobis. Procul axis uterque:quia ipsi sunt constitui sub æquinoctiali qui circulus est haud procul a polo arctico. Vterque axis:arcticus & antracticus:quia ipis spæra est recta:cum circuli quinque sint speræ uidelicet arcticus: antracticus:æquinoctialis:hyemalis:& australis: ipsi sunt constituti in æquinoctiali:quia sub meridie sūt.

At tibi quæcūq; es libyco gens igne dirēpta:
In noton umbra cadit:quæ nobis exit ī arctō.
Te segnis cynosura subit:tu sicca profundo
Mergi plaustra putas:nullūq; i uertice sūmo
Sydus habes imune maris:ꝓcul axis uterq; ē
Et fuga signorum medio rapit omnia cælo.
Stabant ante fores populi:quos miserat eos:
Cornigeriq; iouis monitu noua fata petebāt:
Sed latio cessere duci:comitesque catonem
Orant:exploret libycum memorata ꝑ orbem
Numina:de fama tam longi iudicet æui.
Maximus horator scrutandi uoce deorum
Euentus labienus erat:sors obtulit inquit:
Et fortuna uiæ tam magni numinis ora
Consiliumque dei:tanto duce possumus uti.
Per syrtes:bellique datos cognoscere casus.
Nam cui crediderim superos arcana daturos
Dicturosque magis q̄ sancto uera catoni?
Certe uita tibi semper directa supernas
Ad leges:sequerisq; deū:datur ecce loquendi
Cum ioue libertas:inquire in fata nefandi
Cæsaris:& patriæ uenturos excute mores:
Iure suo populis uti legumque licebit:
An bellum ciuile petit:tua pectora sacra
Voce reple:duræ saltem uirtutis amator.
Quære qd ē uirtus:& posce exemplar hōesti
Ille deo plenus:tacita quem mente gerebat:
Effudit dignas adytis.e pectore uoces.
Quid quæri labiene iubes? an liber in armis
Occubuisse uelim:potuis q̄ regna uidere?
An sit uita nihil? uel longa an differat ætas?
An noceat uis ulla bono? fortuna que perdat
Opposita uirtute minas:laudandaque uelle
Sit satis:& nūquam successu crescat honestū.
Scimus:& hoc nobis non altius inseret āmon

Fuga signorum:spacium signorum est a terra remotum:ideo fugere uidetur sub utroque orizōte suo & nostro. Stabant ante fores populi:nunc dicit ad hoc templum multarum nationum gentes cōuenisse:ut responsa rerum suarum peterent:& simul atque catonē uiderunt.ueneratione quadam moti statim ipsi cesserunt. Eos:oriens ηεωσ dicitur aurora & oriēs.

Noua fata:idest responsa rerum nouarum. Exploret:tētet periculum faciat:si uera sint oracula:quæ fama per totum orbem uulgauerat: ꝙ ibi uera & certa respōsa darentur. Maximus hortandi:sed inter cæteros hortatores præcipuus erat labienus qui aliquādo tribunus plæ.fuit:& militauerat sub Cæsare:dein de qđ pars melior uidereť pōpeiana:q̄ senatus omnis sequeretur:relictis signis Cæsaris transiuit ad pompeium. Euentus rerum:idest ciuilis belli fortunam.

Voce:oraculo. Sors obtu.o cato fortuna ipa uoluit ut ad hūc locū ueniremus ubi possemus certa oracula accipe de rebus futuris:nūqd aliquādo nostris legibus uiuer̄ debeamus:an bella ciuilia nequicq̄ suscepimus. Numinis.i.iouis āmonis. Cōsiliūq;.d.qa consuler̄ potes oraculū iouis. Tāto du.ioue āmone. Datos casus.i.qui casus nobis denť.prosperi an aduersi.

Ná cui cre.nec dubiū ē:qn uera responsa habiturus sit a ioue in quo sūma semp sanctitas fuit Certe uita tibi:ostēdit ipm semp obsequentē fuisse diis. Ad leges:nunq̄ iura diuina uiolasti. Deum.i.uolūtatem dei. In aduersus. Excute:exquire diligēter. Mores patriæ:nunqd in libertate uicturi sumus:an in seruitute. Suo proprio iure. An bellū ciuile.i.an frustra bellū ciuile gerimus ꝑ libertate:quā reparaturi nō sumus. Voce.s.iouis. Dure sa.uir.& si de r̄bus futuris q̄rere nō ē tibi curæ:saltē q̄re quid ē uirtus:& ut tibi aliqđ uirtutis proponať exēplū. Ille:nō opus erat in qt:ut cato sciscitareť oracula:nāipse tota mēte deū cōceperat. Dignas uo.hoc ē nō aliter respōdit:q̄ si deus eēt q oraculū ederet. Adytū:locus secretus quo nemini nisi sacerdoti adire licebat a priuatiuū ē Δυω ingredior. An.l.i.a.iubes ne q̄ri ea q̄ manifesta sūt oibus? Occubuisse ue.qa satius ē mori liberū:q̄ uiuer̄ seruū.

An sit ui.breuis an lōgo.uita.n.quātūlibet lōga sit:breuis ē. An di.æt.siue adolescēs fueris:an iuuenis:an senex:nō uita differt:sed differūt mores ætatis. An no.uis.q.d.manifestū ē uiolētiā fortunæ:aut tēporis nō posse nocere bonis. Opposita ui.Iuuenalis nullū numē habes:si sit prudētia:sed te nos facinus fortūa deā cæloq; locamus. Laudāda.s.iubes quæri. Sit sa.siue honestū cōsecutus fueris:siue nō sufficit:ꝙ ad illud tota mente feraris. Successu:felicitate. Scimus.s.q̄ ad uirtutē ꝑtinent:qa dixerat superius Labienus quære qd est uirtus.

Hæremus: innitimur stabiliti sumus. Superis:oēs a deo defendimur:īstruit ipse nos qd facere debeamus.

Temploque tacente:etiam si nullum oraculum fuerit:hoc scire possumus:nil agere homines:nisi ex uoluntate dei.ergo etiam male faciemus sponte dei?sed uoluntas dei duplex ē.potestatiua(ut aiunt Theologi) & permissiua: cum male agimus:permittit nō ꝙ ei placeat: Potestatiua dicitur:quia posset ꝓhibere. Nec uocibus ullis:non opus est:ut nobis deus dicat quid sit faciendum:unum tamen nos scire uoluit:omnibus semel moriendum esse. Auctor:uidelicet deus cum daret rationem omnibus:dixit nil genitum cōsistere: qđ ipse declarat in fine orationis:ubi dicit:me non oracula certum sed mors certa facit.pauido fortique cadendum est.

Hæremus cuncti superis:temploque tacente
Nil facimus nō sponte dei: nec uocibus ullis
Numē eget.dixitq; semel nascentibus auctor
Quicqd scire licet:steriles nec legit harenas:
Vt caneret paucis:mersitq; in puluere uerū.
Estque dei sedes:nisi terra & pontus:& aer
Et cælū:& uirtus:supos qd quærimus ultra?
Iuppiterē quodcūq; uides:quodcūq; moueris
Sortilegis egeant dubii: semperque futuris
Casibus ancipites:me non oracula certum:
Sed mors certa facit:pauido fortiq; cadēdū ē.
Hoc satis est dixisse iouem: sic ille profatus
Seruataque fide templi discedit ab aris
Nō exploratum populis ammona relinquēs
Ipse manu sua pila gerit:præcedit anheli
Militis ora pedes:monstrat tolerare labores:
Non iubet:& nulla uehitur ceruice supinus:
Carpentoq; sedens:somni parcissimus ipse ē.
Vltimus haustor aquæ cū tandē fonte repto
Indiga cogatur latices potare iuuentus
Stat dum lixa bibat:si ueris magna paratur
Fama bonis:& si successu nuda remoto
Inspicitur uirtus:quicquid laudamus in ullo

Steriles nec legit harenas:nam ubique curam rerum humanarum habet:& sub nomine iouis uerū deum sentiebat Cato. Hoc puluere:idest in hac harena allusit ad nomen iouis ammonis. Estque dei sedes:præterea non hic solum est deus : sed ubique ē potentia quid enī sedes est dei?nisi pontus:terra:aer: uirtus. Nisi uir.in his omnibus rebus deus ē Aratus Poeta περιτων νοπων scripsit. παντα λιοσ ευπλειοι. pleni sunt iouis omnes:quidem uitiis mœsti plenum est mare lac us pleni : & omnes ubique utimur deo:secundum hunc sensum Arati loquitur hoc loco Lucanus dicens dei sedem esse pontum:aerem:terram:cælum:& uirtutē. Superos quid quærimus: cū dii sint in nobis ipsis. Quodcunq; mo.nā deus ipse ē spiritus sine quo nihil mouet̃ aut regit̃ Et qd nos mouet?anima:quæ data ē nobis a deo:sed in hoc nō nihil errauit:quasi uellet animam eē deum:secundū Pythagoram q dicebat animā esse partem diuini spiritus: secundum quē locutus ē Virgilius.Igneus ē illius uigor & cælestis origo. ita diffiniebant illi deum eē πυραισθητικον idest ignē sēsibilē:hūc uigorē sacratū igni dicebāt eē originem animarum:sed sequeretur hoc in loco:si anima est pars diuini spiritus.ergo anima naturaliter ē deus:quod falsum nam pars sequitur suum totum. Dubii.s.f.qui incerti sunt rerum futurarum illi responsa petant ego autem scio quid futurum est res enim cum uirtutibus prospere cedunt:ēt si aduersæ contingerēt:tamē conscıētia recte factorum loco beatitudinis:& instar sibi felicitatis ē.Virgilius illud idē ostēdit paucis uerbis.Quæ uobis quæ digna uiri pro laudibus istis:Præmia posse rear solui pulcherrima primum dii moresq; dabūt uestri:sed mors quæ certa ē facit me certū.s.semel nascētibus moriēdū eē. Satis ē dixisse.s.moriēdum eē forti & pauido. Sic ille ꝓfatus:hæc ubi dixit:cato extēplo discessit & fidei ammonis oraculo derogar̃ nihil uoluit. Non exploratum: a se qa noluit ipe piculum facere:uerū oraculum eēt:nec ne. Ipse manu sua:nūc ostēdit ipsum optimi non imꝑatoris solum:sed militis officio usum:nam sua ipe arma gestabat non ministro:non equo:nō uehiculo usus.

Pedes:non equo uehebatur. Militis anheli.i.anxii:ut uix spiritū traher̃ posset. Monstrat tollerare labores: dum ipse primus inserit se laboribus. Non iubet:satius ē elaborando exēplum proponer̃ aliis quid facere debeant:quam impare. Supinus:sublimis. Nulla ceruice:quia non patitur:ut se humeris gestēt milites.nam principes romani ad hanc luxuriam uenerant:ut lecticarios haberēt qui lectica eos quocunq; uehebant:ut in epistola Seruii Sulpitii.coactus sum illum in urbem meis lecticariis deferre lecticarii autem erant:qui lectica uehebāt romanos principes quarum aliæ dicebātur hexaphori:quæ a sex:aliæ octaphori quæ ab octo seruis gestabantur. Carpentoque sedens:carpentum genus est uehiculi. Parcissimus:continentissimis. Vltimus haustor aquæ:& cum casu aliquo offerentur fontes qui rarissimi sunt in ea regione:semper ultimus erat qui biberet. Indigna:indigens. Stat:expectat quoad etiam gregarii milites bibant:immo uero lixa:lixa dicit̃ minister qui aquam coquo suppeditat.nam antiquitus lixa aqua dicebatur.unde elixare est aqua madefacer̃. Si ueris magna:nunc per comparationem Lucanus laudat catonem.ostendit enim Catonis ueram uirtutē fuisse:cætera quæ in aliis principibus romanis laudantur:fortunæ magis attribuenda eē:q̃ uirtuti. Fortuna fuit: præter q̃ in Catone. Successu:felicitate remota:secundum stoicos qui solum bonum in uirtute constituunt nam hic stoicus erat;ergo dicebat uirtutē ipsam satis esse ad bene beateq; uiuēdum: etiam si omnia aduersa contingerent:hic proprie ad uirtutem accedebat:nisi quod in uirtute felicitatem esse uolebat:nam uirtus nō ē felicitas sed per eam ad felicitatem peruenitur. In ullo maiorum:in aliquo antiquorum quicqd laudatur ut ī scipione:fortuna fuit.nā laudat̃ ꝗ speciosas uictorias:triūphos:atq; trophæa de hostibus reportauerit:sed hæc uictoria consistit in fortuna maiore parte sui.Et Cicero cum de his rebus disputaret:q̃ in uno impatore deligēdo quærenda sūt;fortunā inter cæteras posuit,magnam,n,sibi partē in rebus bellicis fortuna uendicat.

Quis marte secundo:si conferre uolueris uirtutem catonis cum uirtute aliorum principum: q̃ res magnas bello gesserunt inuenies Catonis maiorem laudem fuisse nullam enim partem sibi fortuna uendicauit. Tantum:quantum meruit Cato. Mare secundo:rebus bello feliciter gestis. Populorum sanguine:cæsis fugatisque hostibus. Hunc ego per syrtes:dubitari non potest quin hos uersus ex animo scripsit Lucanus quia uirtute Catonis afficiebatur. Maluerim:pro maluissem. Libyæque extrema:per sitiẽtem Libyam. Quam ter capitolia curru scandere:idest q̃ ter uictoriam huiusmodi consecutum fuisse qualem Pompeius:qui ter triũphauit:& q̃ consecutum fuisse uictoriam.C.marii q̃ de uicto iugurtha triumphauit:& ipsum ante currũ capitiuum duxit. Frangere colla:idest ceruices & superbiam iugurthæ qui cum in carcerẽ & uincula cõiectus esset:post aliquot dies senatus cõsulto de saxo tarpeio præcipitatus est. Ecce parens uerus: apostrophat ad Romam dicens:si quis unquam fuit qui iuste in deorum numerum constitueretur:hic certe fuit:hic uerus est parens quem pro deo colas romane.

Aris:idest dignissimus tuis deis. Per quem nunq̃ iurare pudebit:iurare per aliquem ẽ ipsum quasi deũ colere & uenerari:ut Horatius Iurandasque tuum ꝑ numẽ ponimus aras. Ceruice soluta:idest si unquã libera fueris. Iam spissior ignis:nunc redit ad propositum:postquam laudauit uirtutem catonis dicit iã eos ad eam partem libyæ peruenisse ultra quam progredi non licebat iam enim sub ardenti zona esse incipiebant. Ex plaga:quam circulus spæræ medius equinoctialis est:& in extremo duo circuli sunt a septentrione arcticus:a meridie antracticus:hi circuli sunt frigidissimi qui appellantur zonæ frigidissimæ inter æquinoctialem arcticum & antracticum duo sunt circuli.uidelicet zonæ habitabiles hominibus. hyemalis & australis:in qua hyemali nos sumus.i australi sunt afri.dicit ergo qđ ad ultimã hanc zonam ꝑuenerant:ut ulterius progredi non possent:& ea erat feruentissima regio australis siue æstiua. Vltra:idest supra. Mortalibus.a.quia postea est feruentissima ultra quam transiri non potest. Medio die:a meridie.

Vna rarior:unum sequitur ex reliquo: ubi intensior est calor:ibi rarior ẽ unda. Largus:abundãs. Stabant in margine siccæ:quia sæuientes ueneno serpentes humida loca quærunt. Aspides:genus serpẽtum letiferum. Dispersades:sunt serpentes sic appellatæ ab eo quod faciant.nam quem morsu uel ueneno afflauerint:statim tanta siti laborat:ut sicari non possit διψάω enim significat sitio. Ductor ut aspexit:ad fontem uenerat Cato cum suis:& quanquam siti arderent omnes tamẽ metu ueneni aquam haurire nõ audebant:quod ubi uidit cato: adhortatus est eos ad hauriendam aquam:qđ diceret serpentes aquam inficere non posse. Perituros:si non biberent. Vana spe.quod putarent serpentes aquam inficere. Tutos:sine metu ueneni. Noxia:tunc inquit nocent serpentes cum uenenum infuderint:& sanguinem corruperint.

Dente:non autem habitantes in undis. Pocula morte carent:non enim ueneno infici potest aqua: tametsi in ea uersentur serpentes. Dixit:dubiumque. Et ut maiorem fiduciam faceret militibus: ipse aquam primus bibit:alibi semper extremus. Cur libycus tantis:dicit humana cura humanusque labor scire non potest cur ita frequenter libyen serpentes : & eam nocentem faciant:sed ego inquit sequor antiquam poetarum famam:qui dicunt serpentes de capite sanguinis medusæ tunc emanasse cum per eam regionem Perseus uolãs medusæ caput gestaret. Quid:ob quam rem. Libycus:& quasi rationem quandam tetigit cum diceret libycus aer:quia ibi ardores sunt intensiores:serpentes gignuntur sæuiores. In mortes: in pestiferos serpentes. Secreta:arcana:nam ueri causas scire nemo potest. Nisi quod uulgata:preterq̃ quod fabula uulgata ẽ: quam pro uera deceptum uulgus accepit. Finibus extremis liby.Porcus tres filias ex cetho genuit. uidelicet Medusã. Sthenionẽ :& Eurialẽ:q̃ gorgades insula habitabãt:& hæ tres sorores pulcherrimæ unũ oculũ habuisse dicunt :quo mutuo utebant.tãta uero pulchritudie fuisse dicũt ut neptunus uisã ĩ littore medusã amauerit:& stati persequens usq; in templũ palladis ardens eam subegerit:irata pallas medusæ crines commutauit in serpentes:iniecitque tantum terroris in uultum ut omnes aspicientes ob stuporem uerterentur ĩ saxa:

Maiorum fortuna fuit:quis marte secundo
Q uis tãtũ meruit populoꝝ sãguine nomẽ?
Hũc ego ꝑ syrtes:libyæq; extrema triũphũ
Ducere maluerim:q̃ ter capitolia curru
Scanderẽ pompeii:q̃ frangere colla iugurthæ.
Ecce parens uerus patriæ dignissimus aris
Roma tuis:ꝑ quẽ nunquam iuraræ pudebit:
Et quem si steteris unquam ceruice soluta
Hunc olim factura deum:iam spissior ignis:
Et plaga quã nullam superi mortalibus ultra
A medio fecere die calcatur:& unda
Rarior:inuentus mediis fons unus harenis
Largus aquæ:sed quẽ serpentũ turba tenebat
Via capiente loco:stabant in margine siccæ
Aspides:in mediis sitiebant dipsades undis.
Ductor ut aspexit perituros fonte relicto
Alloquitur:uana specie conterite lœti
Ne dubita miles tutos haurire liquores.
Noxia serpentũ est admixto sanguine pestis.
Morsu uirus habent:& fatũ ĩ dente minant.
Pocula morte carent:dixit:dubiũq; uenenũ
Hausit:& in tota libye fons unus harena
Ille fuit de quo primus sibi posceret undam.
Cur libycus tantis exundet pestibus aer
Fertilis in mortes:aut quid secreta nocenti:
Miscuerit natura solo:non cura laborque
Noster scire ualet:nisi quod uulgata ꝑ orbem
Fabula pro uera decepit sæcula causa.

Hanc postea perseus iteremit quem ad cædem medusæ profecturum pallas & consilio iuuit & ope:nam harpen dedit ei gladium curuum quo caput & colla medusæ secaret:dedit & clypeum crystallinum per quem uidere posset medusam quam dormientem aggressus fortissimo ictu detruncauit: qui hanc fabulam interpretari uoluerunt,dicunt tres sorores præstātissima forma fuisse:unum autem oculum habuisse idest speculum quo se ornatiores redderent:adeo ut quicunque eas aspiceret:quasi attonitus nimia pulchritudine corriperetur:& deperiret earum amore:sublato speculo non habuerunt occasionem postea se ornandi:ut tantopere deciperentur iuuenes.abscisso igitur capite medusæ cũ talaribus.i.alatis calceis per aera fertur Perseus: quacunque per libyem uolaret guttæ de capite medusæ manabant:ex quibus nati sunt serpentes.

Finibus extremis libyes:ubi feruida tellus
Accipit oceanum demisso sole calentem:
Squallebant late phorcynidos arua medusæ.
Non nemorũ protecta coma:nō mollia sulco
Sed dominæ uultu conspectis aspera saxis.
Hoc primũ natura nocens i corpore sæuas
Eduxit pestes:illis e faucibus angues
Stridula fuderunt uibratis sibila linguis
Fœmineæ qui more comæ:per terga soluti
Ipsa flagellabant gaudentis colla medusæ.
Surgunt aduersa surrectæ fronte colubræ:
Vipereumque fluit depexo crine uenenum.
Hoc habet infelix cunctis impune medusa:
Quod spectare licet:nā rictus oraq; mōstri
Quis timuit? quē qui recto se lumine uidit?
Passa medusa mori?rapuit dubitantia fata
Præuenitque metus:anima periere retenta
Mēbra:nec emissæ riguere sub ossibus ũbræ.
Eumenidum crines:solos mouere furores
Cerberus orpheo leniuit sibila cantu.
Amphitrioniades uidit cũ uincere hydram.
Hoc mōstrũ timuit genitor:numenq; secũdũ
Phorcus aquis:cethoq; parens:ipsæq; sorores
Gorgones:hoc potuit cælo pelagoq; minari
Torporē solitum:mundoq; abducere terrā:
E cælo uolucres subito cum pondere lapsæ
In scopulis hæsere feræ:uicina colentes
Aethiopum totæ riguerunt marmore gentes.
Nullum animal uisus patiens:ipsiq; retrorsũ
Effusi faciem uitabant gorgonis angues.

Finibus extremis:idest extrema libyæ uersus meridiem. Accipit oceanũ:qa haud ꝓcul ab oceāo sol uergit. Phorcynidos : medusæ phorcynis filiæ:phorcys & phorcyn declinatur. Squalebant:erant sterilia & icluta. Coma nemorum:frondibus arborum. Non mollia:qa subigi non poterant præ duritia:omnia eni loca saxa conuersa erant aspectu medusæ Vultu dominæ.i. oculis medusæ. Hoc primũ natura:& caput huius uirginis primum crines habuit serpentinos : e cuius sanguine deinde aliæ serpentes natæ sunt. Sæuas pestes:idest serpentes. Ex faucibus.i. ex maxillis pendebant serpentes. Vibratis linguis:quia tāta celeritate linguam mouent serpētes:ut cum una sit tres eē uideantur. Vibratis:celeriter motis.Fœmineæ:quæ nutriunt comas & eas per colla demittunt. Ipsa colla:ꝑ ipsius Medusæ colla. Flagellabant:colla ipsius percutiebant. Surgunt aduersa:pro cincinnis serpētes habebat. Subrectæ:sursum erectæ. Vipeumq; flu.necesse erat:ut hēret pectines latissimis dētibus:quia pectebat serpētinos crines:& cũ depecteret:de serpentibus fluebat uenenũ. Hoc hēt ifelix impu.dicit habuisse hoc unũ medusā:q; licebat oibus eā impune spectare:qũo ipune:si statī in saxũ uertebant̃?sed dicit iō oibus ipune licuisse spectar̃:q; dũ spectarēt:nihil metuebāt.qd.n.metuerēt q priusq̃ mala sua cognoscerēt ī saxa uertebant̃? Quis timuit?q.d.nemo. Quē q: reddit rationē q̃re nemo metuebat:nā ātequā metuebant uertebant̃ in saxũ:& durice saxi anima ipsa compressa tenebat̃. Quem.s. eorũ q eam intentis oculis īspexit. Est passa mori.q.d.neminē. Rapuit.d.fata: quia anteq̃ timerent:īsensibiles efficiebātur. Fata:id est mortes eorum q eam īspicerent. Præuēit:q morte præoccupabant̃ antequam medusam metuerent.

Anima retenta.s.duricie saxi. Nec emissæ:antequā emitterentur e corpore. Eumendium:per comparationē ostēdit monstrũ hoc medusæ furiis fuisse tetrius ac atrocius:nā eumēides nihil aliud faciũt.nisi q; furorē imittunt.At medusa non furōres imittebat:sed sensus oēs auferebat. Solos fur.ut Arhamāti:ut Herculi. Cerberus or.sæuius ētē hoc mōstrũ cerbero:qa orpheus cũ ad uxorē suā Euridicē recupandā descenderet ad iferos:cātu suauissimo citharæ angues q̃bus colla cerbri circũdata sũt:leniuit:ut ad cantũ eius tantisꝑ mansuescerēt:sed hæc nullo cātu mansuescebat. Amphitryoniades uidit:hydra ēt mitior fuit anguibus medusæ,nā Hercules uidit eā:nec in saxũ cōuersus ē. Timuit ge.uidet̃ sibi cōtra dicere:nā supius dixit ipune licet oibus spectare medusā.nũc uero dicit genitorē eius timuisse:sed facile q̃stio hæc soluit̃.potuit qdem genitor antequā uideret timer̃.s.ne ad cōspectũ eius uēiret:sed uidēdo:timuit nemo. Numē se.s.a Neptuno:qa phorcus Deus ē marius. Parēs.i.genitrix cetho. Ipsæq; so.nā ex cetho & phorco natæ sũt gorgones. Gorgones.s.metuũt γοργοσ significat terribilē eo q; toruos oculos & aspectũ habeāt. Hoc.p.pe.medusa oculis potuit:si modo uoluisset:qcqd sub cælo cōtinet̃ ī saxũ cōuerter̃.

Hoc.s.mōstrũ medusæ. Pelago.c.si ispexisset cælũ & mare ī saxũ cōuertisset. Addu.t.s.saxificādo. In sc.hæ. feræ etiā currentes medio cursu scopulis hæserunt:ubi uisæ fuerāt a gorgone. Vicia co.gentes oēs quæ uisæ fuerant ab ea circa æthiopiam habitantes in signa marmorea uertebant̃. Rigu.ma.idest duruerunt in marmora. Ipsique re.& ipsi angues q de capite eius pendebāt:in aliam partem se auertētes uitabant faciem eius.

Illa ſub heſperiis ſtantem titana columnis
In cautes atlanta dedit cæloque timente
Olim phlegræo ſtantes ſerpente gigantes
Erexit montes: bellumque immane deorum
Pallados e medio confecit pectore gorgon.
Q uo poſtq̄ partu danaes:& diuite nymbo
Ortum:parrha ſiæ uexerunt perſea pennæ.
Arcados auctoris citharæ.liqdæq; palæſtræ:
Et ſubitus præpes cyllenida ſuſtulit harpen
Harpen alterius monſtri iã cæde rubentem:
A ioue dilectæ fuſo cuſtode iuuencæ.
Auxilium uolucri pallas tulit ĩnunba fratri
Pacta caput monſtri:terræq; in fine libyſſæ
Perſea phœbeos conuerti iuſſit ad ortus.
Gorgonos aduerſo ſulcantem regna uolatu
Et clypeum leuæ:fuluo dedit ære nitentem
In quo ſaxificam iuſſit ſpectare meduſam:
Q uã ſopor æternam tracturus morte qeté
Obruit haud totã:uigilat pars magna comarũ
Defendũtq; caput protéti crinibus hydri.
Pars iacet in medios uultus:oculiq; tenebras
Ipſa regit trepidũ pallas:dextraque tremente
Perſeos aduerſi cyllenida dirigit harpen
Lata colubriferi rumpens confinia colli
Q uos habuit uultus hamati uulnere ferri.
Cæſa caput gorgon:quanto ſpiraſſe ueneno
Ora rear? q̃tumque oculos effudere mortis?

Illa ſub heſperiis:hæc fuit quæ arhlantem gigantem in montem ſui nominis conuertit qui altitudine ſua dicitur ſuſtinere cælum. Heſperiis columnis:ideſt gadibus hoc eſt iuxta calpen nã calpes mõtes fuerũt antea continuo iugo iuncti quos Hercules diremit & aditum oceano dedit:q deinde Aphricã ab Europa ſeparauit.

Cæloq; ti.non timuit ipſa gigantes q aliquando metum intulerunt cælo & Ioui:nam ipſos conuertit ĩ mõtes. Phlegræos:qa in phlegra ualle facta eſt gigantomachia. Stantes ſerpente:qa ſerpentis pedibus ſtabant: ſic enim fabulæ fingunt:nec caret ratione:nam hiſtoria hoc habet q; diluuio aduentante tempore deucalionis pars quæ præſertim Boetiam uerſus uergit ſubmerſa ẽ.aſcenderũt ĩ montes parnaſũ & citheroné: ſedato diluuio:cũ bellum ĩferrent gentes q̃ ſuperant aliis regionibus:hi q ĩ monte conſtiterant ex aduerſo monte cũ aſcenderent muniti pedes ferro:uidebantur ſerpentinos pedes habere:& ita fabulæ datus ẽ locus qđ ſerpentinis pedibus uiderétur repere ex aduerſo mõtis. Stãtes:ſerpentinis pedibus nixi. Erexit:ideſt cõuertit in montes. Bellumque im.meduſæ caput in umbone clypei pallas geſtabat:& cum pro Ioue cæleriſque diis contra gigantes pugnaret clypeum obuertebat gigãtibus:in quo ſimul atq; gorgonis caput uidiſſẽt:ſtatim conuertebantur in montes. Immane: impium ſacrilegum. Bellum deorum:qđ cõtra deos gerebant gigantes. Confecit:perfecit ad exitũ deduxit. Emedio pectore:gorgon q̃ ex umbone Aegidis eminebat. Quo poſtquam portu:nunc redit ad fabulam:quomodo pſeus auxilio palladis & Mercurii hanc gorgonem obtruncauerit. Quo:ideſt ad illam partẽ aphricæ ubi gorgon & ſorores habitabãt.

Ortum diuite nymbo:ideſt natum auro: qđ in formam & ſpecié imbris ceciderit in gremium Danaes: Acriſius pater Danaes cum accepiſſet:quod uulgatũ erat Iouẽ inſidias facere puellis:filiam ſuam turri ferrea incluſit:ne poſſet corrumpi:ſed q̃ poteſt aurũ accedeř.nihil tectum eſt:ſic etiam dicere ſolebat pelopides.nullum locũ tam munitum eſſe quo non iumentũ oneratũ accedeř poſſet ideſt iumentũ auro & pecunia onuſtũ:ita & turris:quamuis ferrea eſſet:tamẽ aurum accedere potuit:cum fabula ſignificet Iouem in ſpeciem imbris aurei cecidiſſe in gremium danaes: ſignificať q; ſeruos eius auro corruperat:& eo ĩbre grauida facta eſt:ex qua natus eſt perſeus. Pa.i.arcadiæ: nã parrhaſia pars eſt arcadiæ in qua natus eſt Mercurius. Par.pen.ideſt Mercurii pennæ:nã talaria cõceſſit Mercurius pſeo ſunt ãt alati calcei:q̃bus impoſitis Mercurius celeriter uolat. Auctoris citharæ.i.Mercurii quem dicunt fuiſſe inuentorem citharæ & palæſtræ:citharam quidem inuenit ſed eam dono dedit Phœbo:nam cum per littora maris erraret Mercurius dicitur teſtudiné aridam inueniſſe:& illius neruos baculo tetigit:q̃bus tactis ſonũ dedit ĩtellexit ad teſtudinis ſimilitudĩem citharam poſſe fieri:unde teſtudo etiam dicitur cithara. Liquidæ paleſtræ:oleo unctæ nã oleo uncti iuuenes palæſtra ludebant. Præpes ſubitus:ideſt factus uolucris.nam præpetes aues dicuntur quæ uolatu auſpicium dare ſolebant:ſicut oſcines quæ garritu & uoce futura ſignificãt. Harpen cyllenida.i.Mercurii qui colitur in cyllene monte arcadiæ:harpe eſt gladius cĩuruus ΗΑΡΠΗ ſignificat falcem. Harpen:anadiploſis eſt. Alterius monſtri argi qui centum oculos habebat:iam antea argũ occiderat Mercurius iuſſu Iunonis: ſicut in fabulis habetur. Fuſo cuſtode:argo occiſo. Iuuencæ:ionis. Fratri:ideſt perſeo.nam pſeus & pallas filii ſunt Iouis. Innuba:quæ perpetuam uirginitatem ſeruauit. Pacta:ut occiſa gorgone caput eius ſibi dono daret. Terræ:libiſſæ:a libya fit libycus.libyſſus.& libiſſimus Catulus.Num te leena montibus libyſſimis.

In fine:iuxta athlantem ibi enim habitabat gorgon. Aduerſo:infecto uolatu. Et clypeum:ecce auxilium.

Quam ſo.& pallas in ſoporem reſoluit meduſam:ut eam commodius obtruncare poſſet perſeus. Tracturus:inducturus. Morte quieté:nã futur erat:ut dormiens occideret a perſeo. Protenti:eminẽtes. Pars iacet:ideſt dormit. Oculique tenebras:ideſt iacet in oculum clauſum & alluſit ad fabulam:unum enim tantũmodo oculũ gorgones habuiſſe dicunť. Cyllenida har.mercurialem. Dirigit.ſ.ĩ corpus gogronis. Quos habu.uul.ardmirãtis eſt.non interrogantis quaſi dicat q̃ terribiles:q̃ toruos habuit uultus. Hamati ferri: eſt deſcriptio harpes. Ora:ſcilicet gorgonis. Effundere oculos:qa oculi eius mutati in morte terrorẽ inferebãt.

Nec pallas:adeo monstrũ illud terribile fuit,ut nec pallas quidem spectare potuerit. Vultusq; ge.& haud multum absfuit:quin & ipse Perseus conuerteret̃ i saxum:nisi pallas statim uultus crinibus serpentinis texis/set:ne uidere posset perseus. Gelassent:riguissent tanquã gelu. Aliger in cælũ:sic Medusã obtrũcauerat Per/seus:& auxilio talariũ sublimis uolare cœperat:secũ cogitans iter qđ facturus esset:& breuius qdem uidebat̃ si p Europã transiret,Verũ Pallas noluit infici terras fœcundas frugibus:sed eũ transire iussit p libyen arenosã & hæc causa ẽ cur regio illa serpentibus abundat:q̃ enĩ aerem sulcando uolabat ea guttæ sanguineæ de capite

Nec pallas spectare potest:uultusq; gelasset
Perseos aduersi:si non tritonia densos
Sparsisset crines:texisetque ora colubris.
Aliger in cælum sic rapta gorgone fugit.
Ille quidem pensabat iter:propiusq; secabat
Aera:si medias europæ scinderet urbes:
Pallas frugiferas iussit non lædere terras.
Et parci populis:quis enĩ non præpete tanto
Aethera respiceret? zephyro cõuertitur ales:
Itque super libyen:quæ nullo consita cultu
Syderibꝰ:phœboq; uacat:premit orbita solis
Exuritque solum:nec terra cælsior ulla
Nox cadit in cælũ:lunæq; meatibus obstat
Si flexus oblita uagi per recta cucurrit
Signa:nec i boreã:aut i noton effugit umbra.
Illa tamen sterilis tellus:fœcundaque nulli
Arua bono:uirus stillantis tabe medusæ
Concipiunt:dirosque fero de sanguine rores
Quos calor adiuuit:putriq; incoxit harenæ.
Hic quæ prima caput mouit đ puluere tabes
Aspida somniferam tumida ceruice leuauit.
Plenior huic sanguis:& crassi gutta ueneni
Decidit:in nulla plus est serpente coactum.
Ipsa caloris egẽs:gelidum nõ transit in orbẽ.

Medusæ ceciderũt:quæ i serpentes cõuersæ sũt. Pẽsabat:examiabat iter qđ facturus eẽt. Propiusq; secabat:& si sup europã uolando transiret:uidebat qdem iter breuius fore. Propius:breuius & commodius.

Sed pallas fru.qa Europa omniũ reꝝ ferax ẽ:ideo pci iussit europæ. Populis:habitantibus europã. Quis enim non præpete tanto:duabus ratiõibus parcebat Europæ : primum ne guttæ sanguineæ in serpentes conuersæ caderent in Europam:deinde ut nemo suspiceret uolare tãtum alitem.nam caput medusæ qđ gestabat uidentes:in saxa conuersi fuissent. Respiceret:suspiceret. Præpete tan.q̃si dicat omnes suspexissent cũ uidissent tantæ magnitudinis auem. Cõuer.ze,idest occidentem uersus. Itque super li.& monitu palladis iuit super libyem. Consita.plantata. Syde.phœboque ua.idest caloribus tantum solis occupata est. Premit.s.eam partem libyæ. Nec.t.cel.ul. hoc ideo dicit:quia terra uicina est soli:nam omne rotundum tumet in medio.Ideo altius umbra terræ cadit i cælũ quomodo cadit? immo ascendit:cadit autẽ dixit:respiciẽs ad nostrũ horizontẽ nã humilior est:& umbra cadere uidet̃:quæ in nostro horizonte est. dicit autẽ umbram terræ in cælũ cadere : & inter lunã & terram umbram cadẽtem lunæ itercipet̃ lumẽ:& facere eclipsim:eminẽtia enim terræ umbra sua lunæ lumen intercipiet:& eclipsim facit.ideo quotienscunque sub ecliptia linea fuerit lĩealiter. tunc umbra intercipit lumẽ & eclipsim facit.ẽ aute ecliptica linea medium zodiacum diuidẽs:ita ut sex gradus zodiaci ex altera parte pmaneant:& totidem ex altera:itaq; ab Ariete usq; ad finẽ uirginis signa illa appellãtur septentrionalia:deinde a uirgine uel libra usque ad finẽ piscis appellant̃ meridionalia:sed aliquãdo sub ecliptica sunt:quotiens sol & luna sub illa fuerint linealiter: stati eclipsis effici eclyptica dicit̃ ab εκλειπω deficio qa lumẽ solis & lunæ deficit cum sub illa linea fuerit. Lunęq; meatibus obstat:qa uaga iter suũ facit luna:modo meridiẽ:modo septẽtrionẽ uersus.ideo declinat a sole. nã nisi ita uergeret:modo i dextrã modo i sinistrã:& sub ecliptica linealiter esset:frequẽter eclypsim faceret.nã cũ sub ecliptica linealiter fuerit:tũc ppẽdiculariter radii solis feriũt lunæ corpus:q̃ excipiẽs radios:nõ pmittit splendorẽ solis ad nos puenire:& ita eclipsis efficit̃:sed iter lumẽ lunæ & terram itercipit umbra lucẽ:& ita luna patit̃ eclipsim. Vagi fle.declinãs modo in dextram:modo in sinistrã partẽ p eclipticã:quæ mediũ zodiacũ in duas partes diuidit æquales. Nec in boream:sed perpendicularis est:nec in hanc:nec in illam partem declinat. Illa tamen sterilis tellus: ea tellus quamuis naturaliter sterilis sit:tamen accepto sanguine concepit serpẽtes. Tabe:sanguine. Concipiunt rẽ gestã narrat:tanquam nunc primum geratur. Rores:gutta. Incoxit: inoleuit:& quasi partum gremio suo terra concepit:ut serpentes ederet. Hic quæ prima:hinc describit serpẽtum genera:quæ a sanguine medusæ procreatæ fuerunt. Tumida:inflata. Aspida:primam dicit serpentem natam ex hoc sanguine quæ aspis dicitur a similitudine dicta ẽ ασπσ significat scutum:eo quod reliquo corpore tanquam scuto utitur:ut caput protegat.plures diuersæque aspidum species:uerum (ut iquit solinus) dispares effectus ad nocendum. Somniferam:quia quoscunque morderit in soporem resoluit:ita ut dormientes moriantur:nullo remedio:præterquam si contactæ partes statim amputent̃ hoc serpentis genus mamillis addidisse perhibent Cleopatram. Plenior hic sanguis:plurimum ueneni de capite gorgonis in hanc serpẽtẽ cecidit. Decidit:in hanc serpentem. In nulla:scilicet q̃ in hac: hic uel hæc serpens dicitur. Ipsa caloris egens:& quia calorem amat ideo nunquã nisi iuita i regiones frigidas transit iuita autẽ dixit:respiciẽs ad id qđ sequitur:qđ nunc tanta iniquitas incessit animos hominum:ut serpens quam abominari homines deberẽt: iã in pretio esse cœperit:apud hominis ætatis nr̃æ aspidis uenenum: quia maiorem uim habet:& ita detestatur auaritiam hominum & scelus:qui etiam fecerit quod abominandum erat:esse pretium non mediocre.

Sponte ſua:niloque tenus metitur harenas.
Sed quis erit nobis lucri pudor? inde petunt
Huc libycæ mortes:& fecimus aſpida mercē.
At non ſtare ſuum miſeris paſſura cruorem
Sq̄miferos īgēs hæmorrhois explicat orbes.
Natus in ambiguæ coleret qui ſyrtidos arua
Cherſydros:tractique uia fumanta chelydri.
Et ſemper recto lapſurus limite cenchris.
Pluribus ille notis uariatam tingitur aluum.
Quā paruis tictus maculis thebanus ophites.
Concolor:exuſtis atq; indiſcretus harenis.
Ammodytes:ſpinaq; uagi torquente ceraſtæ.
Et ſcytale ſparſis etiam nunc ſola pruinis
Exuuias poſitura ſuas:& torrida dipſas.
Et grauis geminū ſurgēs caput amphiſibæna
Et natrix uiolator aquæ:iaculique uolucres:
Et contentus iter cauda ſulcare parias:
Oraque diſtendens auidus ſpumātia preſter:
Oſſaque diſſoluēs cū corpore tabificus ſeps:
Sibilaque effundens cunctas terrentia peſtes:
Ante uenena nocēs:late ſibi ſummouet omē
Vulgus:& in uacua baſiliſcus regnat harena.
Vos quoq; qui cūctis innoxia numina terris
Serpitis aurato nitidi fulgore dracones.

Nilonq; tenus:qa non diſcedit a littoribus nili:niſi qs eam coegerit. Lucri pudor: ſed qs inquit cupiditati & auaritiæ modū poſuerit:illa qdem īuita diſcedit a regiōe ſua nos uero eā cogimus trāſire i europā & uenenū ipſius iā magno ꝓtio uēdimus & emimus. Quis pu.i.quē quæſtū facere nos pudebit? q.d.nullū. Inde:ex regione aphricæ. Libycæ mortes:ideſt uenenum natū in libya. Huc:in europā. Fecimus aſpida:ideſt uenenū aſpidis. At non ſtare ſuum:poſt hanc ſubſecuta eſt ſerpens:cui nomen eſt hæmorrhois: qa ſanguinem fluere facit:nam quecunque momorderit:ille ſtatim cum ſanguine exhauritur:& tanquā ſudor e corpore emanat. ideo αιμα ſanguis ρεω fluo. Miſeris:quos momorderit ſtatim ſanguinē per cutem erūpere facit tanquā ſudorem. Squamiferos:qa ſquamoſa eſt ſicut piſcis.

Natus & am.cherſydros quia duo elementa occupat modo terram:modo aquam:ideo nomen impoſitum eſt:nā χερσοσ terram ſignificat υδωρ aquam. Via fumante:puluerulenta chelydrus ē ſerpēs cum chelis. Cenchris:κεχροσ:ſignificat:milium:quia diſtinctus eſt maculis in ſimilitudiem milii. Ophites: genus eſt lapidis ad ſimilitudinem huius ſerpētis maculis albis diſtictus:propterea appellatur ophites ab οφισ ſerpens:dicit autem pluribus maculis diſtinctū eſſe cenchrium:q̄ lapidem ophitem:q naſcitur i regione thebana. Concolor ammodytes:ideſt qui concolor eſt harenæ.unde nomen habuit. nā αμμοσ harenam ſignificat:& υδω ingredior:quia graditur per harenā. Indiſcretus:nō cognitus:qa non diſcernitur a colore harenæ. Ceraſtæ:præferunt quadrigemina cornicula : quoꝝ oſtētatiōe ueluti eſca illicitatas aues perimūt(ut refert Solinus)unde a cornibus nomē habent τοκερασ cornu. Et ſcytale:ſcytalis tāta ꝓfulget tergi uarietate:ut notarū gratia:uidentes retardet: & quoniā reptando pigrior ē:quos aſſeq̄ nequit:miraculo ſui capit ſtupētes:i hoc tamē ſquāmarū nitore hyemales exuuias prima ponit : dicta ασκυταλη ſcutica & uirga:ſcytalis.n.uirga eſt oblōga & rotunda ad cuius ſimilitudinem ēt appellatur hoc ſerpentis genus Lacedemonii appellabant uirgā longā & rotundam ſcytali qua artificioſas & circūſcriptas epiſtolas ſcribebāt ita ut a nullo legi poſſent niſi q eiuſmodi uirgam haberet.hoc late Plutarchus. Exuuias po.aliæ ſerpētes nūquā exuuias deponūt:niſi uerno tēpoꝛ:ſed hæc media hyeme. Et tor.di.ſ.nata ē quencunq; momorderit:ille ſiti exardeſcit:ut ſatiari nō poſſit διψαω ſignificat ſitio nam ſiti īterficit:ut docet Solinus. Amphiſibæna:amphiſibæna cōſurgit i caput geminū: quorū alterū loco ſuo eſt alterū i ea parte qua cauda: quæ cauſa efficit.ut capite utrinq; ſecus nitibundo ſerpat tractibus circulatis:ut idem Solinus docet ideo dicitur ab αμφι circum & βαιρω uado. Natrix:a nando dicta.

Iaculique uolucres:genus eſt ſerpentis acerrimum.nam quicquid percuſſerit penetrat:ita ut nihil obſtitiſſe uideatur.Solinus.Iaculi arbores ſubeunt e quibus ui maxima turbinati penetrant animal quodcunque obuium fortuna fecerit. Phareas:παρειασ ſine aſpiratione a græcis dicitur:ſerpens qui cauda tantum:ſublato pectore incedit. Preſter:preſter:teſte Solino:quem percuſſerit diſtenditur enormique corpulentia necatur πρηστηρ ſignificat facem ardentem & flammam:quia fulmineus ē:& tanquam flāmas ſcintillat ab ore. Spes: ſerpens eſt a:σηπω ideſt putrefacio:quicquid enim momorderit reſoluitur i putredinem ideo tabificū dixit.

Ante uenena nocens:baſiliſcus rex eſt cæterorum ſerpentum.nam r̄gem ſignificat βασιλευσ.uis magna ſerpentis eſt quod ſolo uiſu mortem inferat:ac homines necat:terram poluit & exurit:denique extinguit herbas:arboreſque ipſas:corrumpit:etiam auras:ita ut nulla altium impune tranſuolet:infecta ſpiritu peſtilenti: animal ad ſemipedem longitudinis:albo quaſi mitrula lineatus caput. Sibila:adeo horrendum ſibilat:ut ſerpentes alios terreat. Peſtes.i.alios ſerpentes. Vos quoque:loci iniquitas facit ut dracones qui etiam alibi ſūt innoxii in Aphrica uehementer noceant:qui colebantur quaſi ſacrati & adhuc conſuetudo manet apud agreſtes:qui exiſtimant nefas eſſe necari huiuſmodi ſerpentes dracones dicti ſūt a δερκω quod ē uideo:nam clariſſimam dicuntur habere oculorum aciem:qua ex re etiam incubantes eos theſauris cuſtodiæ cauſa antiqui finxerunt poetæ:ideo etiam Eſculapio dracōis forma datur:quoniam.oportet medicum uigilantiſſimū eſſe.

Aurato fulgore: quia habent ſquamas quodammodo aureas:unde etiam dracones i tēplis dicunt.Vir.delubra ad ſumma dracones. Numina:ideſt tanquam numina. Serpitis:Repere proprie eſt ſerpentū & ſerpere: cum ingrediuntur. Ardens aphrica:nam nimio ardore incendunt dracones tametſi alibi ſint ſine ueneno.

Ducitis altum aera:idest uolatis. Verbere:quia cauda eo usque uerberāt tauros:ut eos etiam enecēt. Nec tutus:elephantes etiā miræ magnitudinis animalia uincuntur. Datis oīa lœ.i.occiditis qcquid uobis obuiam factum fuerit. Nec opus ueneno:etiam sine ueneno satis uirium habetis ad mortem. Has inter pestes: postquam descripsit periculum quod in aphrica erat:& per eam partem in primis qua gradiebantur nūc redit ad iter eorum. Pestes.s.serpentum. Duro:forti. In paruo uulnere:non enim paruo uulnere mors inferri solet:tamen parua plaga serpentis quæ uix inspici posset moriebantur milites. Signiferum iu.primum āt militē dicit cecidisse nomine Aulum. Calcata re.pedibus huius.s.præ dolore caput conuertit: & morsū cruri eius infixit. Vix dolor:adeo tenuiter momordit:ut uix eū senserit. Frons caret inuidia:qa si eū inspexisses uenenatū:nō ostēdebat signa mortis in frōte. Plaga minatur:adeo perexigua erat. Ecce subit uirus:sed sensim uirus diffundi cœpit per uenas ut uniuersum corpus humore & sanguine exhauriret.

Letiferos ardens facit aphrica:ducitis altum
Aera cum pennis:armentaque tota secuti
Rumpitis ingentes amplexi uerbere tauros.
Nec tutus spatio ē elephas:datis omnia lœto.
Nec uobis opus est ad noxia fata ueneno.
Has inter pestes duro cato milite siccum
Emetitur iter:tot tristia fata suorum:
Insolitasque uidet paruo de uulnere mortes.
Signiferum iuuenē tyrrheni sanguinis aulū
Torta caput retro dipsas calcata momordit.
Vix dolos:aut sensus dentis fuit:ipsaque lœti
Frons caret inuidia:nec quicq̄ plaga minat̄.
Ecce subit uirus tacitum:carpitque medullas
Ignis edax:calidaque incendit uiscera tabe.
Ebibit humorem circum uitalia fusum
Pestis:& in sicco linguam torrere palato
Cœpit:defessos iret qui sudor in artus
Nō fuit:atq; oculos lachrymarū uena r̄fugit.
Non decus imperii:non mœsti iura catonis
Ardentem tenuere uirū:quin spargere signa
Auderet:totisque furens exquireret agris
Quas poscebat aquas:sitiēs ī corde uenenū.
Ille uel ī tanaim missus rhodanūq; padumq;
Arderet:nullumq; bibens per rura uagantē.
Accessit morti libyæ:fatique minorem
Famam dipsas habet:terris adiuta perustis:.
Scrutatur uenas penitus squalentis harenæ.
Nunc redit ad syrtes:& fluctus accipit ore:
Aequoreusq; placet:sed non sufficit humor.
Non sentit fatique genus:mortemq; ueneni.
Sed putat esse sitim:ferroq; aperire tumentes
Sustinuit uenas:atque os implere cruore.
Iussit signa rapi propere cato:discere nulli
Permissum est hoc posse sitim:sed tristior illa
Mors erat ante oculos:miseriq; ī crure sabelli
Seps stetit exiguus:quem fixo dente tenacem
Auulsitque manu:piloque affixit harenis.
Parua modo serpens:sed quā nō ulla cruentæ
Tantū mortis habet:nā plagæ ꝓxima circum
Fugit rapta curis:pallentiaque ora retexit.

Inis:ueneni.Calidaq; īcedit.t.quia calore nimio uniuersum corporis humorem desiccauit:unde sitis sequebatur intolerabilis. Ebibit:exaurit. Vitalia:p̄cordia. Defessos iret:etiam sudor nullus in toto corpore relinquitur:tametsi nimio ardore caleret. Atque oculos lachrymarum:nec humor quidē lachrymaꝝ relictus est. Non decus impe.nullum catonis imperiū ueritus:signa procul abiecit:& quam maxima celeritate potuit: quæsiuit aquam : qua inuenta saciari nō poterat. Decus:maiestas. Mœsti.i.tristis.seueri. Sitiens uenenū.s.sitim adducēs in corde. Ille uel in tanaim:dicit tota flumina quantacunq; fuissent:huius siti sufficere non potuissent.Tanais (ut refert Strabo)ex iisdem Indiæ montibus fertur ex quibus ochus:& oxus iaxartes:& omnium septētrionalissimus Europam ab Asia disiūgens. Nilūq; bi.cuius inundatio tāta ē: ut uniuersam ꝑfundat ægyptū: tamē non suffecisset huic. Accessit mor.li.ad hāc sitim quæ īducebatur morsu dipsadis:accessit etiā exustio regionis. Fati.i.mortis:quia non omnino tota mors attribuitur dipsadi:sed pustæ regioni:ideo dicit dipsadē minorē īuidiā habuisse. Adiuta: scilicet dipsas. Terris adiuta:libyæ quæ sicca est Penitus:interius etiam in uiscera terræ. Aequoreusque placet:quamuis homines abhorreant maris undā tamē sitis tanta erat ut ea sibi grata esset:nec sufficeret quidem. Nec sentit fatiq;.g.quia non poterat extinguere sitim existimabat naturalē sitim eē:potius q̄ uenenum. Ferroq; aperire tumentes:quando aqua sedare non poterat sitim aperuit uenas brachiorum & sāguinē subegebat. Iussit:uix aulus cōfectus abiecerat signa cū statim iussu catonis alius affuit q̄ signa acciperet. Hoc:uidelicet ut cogeret sitis aliquē in tantū furoris. Sed tristior illa:at uero alius nomine Sabellus crure morsum sepis accepit & uulnus quidē erat exiguum:sed uim habuit incredibilem:siqdē uniuersū corpus resoluit & ad nihilum redegit. Ab effectu ergo nomē accepit.nā σηπειν ē putrefacere. Sabelli:de sabina regione aut potius nomē proprium est.

Stetit in cru.in crure ītulit morsū:ille e crure rapuit sepē & īpegit humi. Deinde pilo trāsfixit. Flexo dente:ut non facile posset a crure auelli. Modo:idest mensura:quia admodum breuis est. Sed quā nō ulla:maiorem enim habet uim cæteris: quia resoluit ī nihilū corpora. Plagæ:& primū qdē ꝑtes proximæ morsui refugiūt:& sensim totū corpus tabescit. Circunfugit rupta:idest circum rupta: & est themesis.

Iamqꝫ ſinu lapſo:lapſa cute:nam ſinum ſanguinis cutem appellauit. Sanie:quia Cato omnis in ſaniem cõ
uerſa erat. Surræ:proprie dicuntur muſculi crurum. Virgilius Purpureoque alte ſurras uincire cotur. Flu
xere:reſolutæ in putredinem. Tegmine:& cute & carne. Liquitur:liqueſcit tabeſcit. Virgilius. Vere nouo
gelidus canis cum montibus humor liquitur. Muſculus:muſculum appellat ſolidam carnem:quæ in femo
re eſt quod glandium alio nomine appellatur. Diſtillant inguina: ideſt reſoluuntur in ſaniem. Membra-
na:ideſt chartilago quæ inteſtina coercet reſoluta eſt. Stringens uterum:ideſt continens inteſtina. Diſſilu-
it: dirupta eſt. Nec effluit: ſcilicet tantum quan-
tum debet effluere. Sæuum uenenum: quia anteq̃
ex oſſibus deciderent carnes:prius ardore ueneni: ex
maiori parte conſumptæ ſunt. Decoquit: cõſumit.
In minimum:exiguum uirus. Contrahit omnia:
ideſt membra omnia ad minimum redigit. Abſtru
ſum:reconditum. Fibris:uitalibus: uenis uitam fe-
rentibus:nam ſedem animæ in ſanguine eſſe uolue-
rũt.fibræ proprie ſunt iecoris uenæ. Quicquid ho
mo eſt:ideſt omnes hominis partes etiam ſecretio-
res. Natura paret:quicquid eſt in uniuerſa hominis
natura patefactum eſt. Profana:exacrabili & neſan-
da. Manant: euaneſcũt.tabeſcunt. Calido non ocy
us auſtro:non ſegnius inquit corpus ſabelli ueneno
reſolutum eſt & liquefactum:q̃ ſole nix liqueſcere ſo
let:aut cera igne. Ocyus: uelocius. Parua loquor:
quia ſimilitudo hæc minor eſt:q̃ huic ueneno conue
niat. Hoc:ſcilicet ut aliquod corpus guttatim reſol
uatur:ſed fecit aliquid multo maius uenenum: quia
nihil omnino reliquit. Sed quis rogus: non omni-
no rogo ſuperimpoſitum corpus conſumitur:quin
pars oſſium relinquatur. Medullas: quia una cum
medullis oſſa quoque conſumpta ſunt. Rapidi:ra-
pacis. Cynipheas inter peſtes:dicit inter libycos ſer-
pentes:hanc unam ſepem uim cæteris maiorem ha
bere. Tibi:o ſeps exigue. Eripiunt animam: quia
mortem inferunt. Cynipheas:libycas:cyniphs fluui
us eſt libyæ defluens per uberrima regionis illius ar
ua circa quem grandiores naſcuntur hirci ſicut poe-
tæ perhibent. Virgilius Cyniphei tondent hirci. Ec
ce ſubit facies:ſecutus eſt illud Et prodeſſe uolunt &
delectare poetæ res enim uarias deſcribit Lucanus:
ut erectum legentis animum teneat: Nam diuerſũ
leti genus deſcribit:quem momorderit ſeps: ille ſen
ſim liqueſcit.ſed præſter tumeſcere facit adeo ut nul
la membra dignoſci poſſint. Leto furenti:ideſt tabi
ficæ peſti. Subit:ſuccedit ſcilicet ſepi. Marſi:de re-
gione marſorum. Torridus:quia torret: ut ardorẽ
immittit ut ſupradictum eſt. Rubor igneus: quia
ita rubeſcebant genæ:ut ardere uiderentur. Tendit:
tumeſcere facit. Pereunte figura: quia ita inflatur:
ut membra diſtingui non poſſint. Late: per uniuer
ſum corpus. Tollente:non auferente:ſed extollente
ac eleuãte ueneno ſaniem. Ipſe latet: tumefacto cor
pore: ut dignoſci non poſſit. Congeſto: in ſimilitu
dinem aggeris. Auctum:augumentatum: declina-
uit hic auctus auctus auctui. Spumeus accenſo:per
ſimilitudinem oſtendit quantũ ille ueneno ſerpentis intumuerit. Non magis inquit unda tumeſcit.quũ fer
uet aheno:aut uela:cũ uentis ĩplentur. Vndarum cumulus:cũ ignis ſubiicitur aheno & unda feruet. Car-
baſa:carbaſus genus eſt ſubtiliſſimi lini:quo texuntur uela:& carbaſa pro uelis accipiuntur. Sinus.i.gremi-
um. Eſt enim quaſi gremium uelum cum eſt uentis plenum. Coro:ideſt uento ab occaſu ſolſtiali:qui dici-
tur αργεστησ. Tumidos iam non:& uſque adeo creuerat uniuerſum corpus ut iam membra continere nõ
poſſet. Informis globus:globum informem appellauit tumefactum corpus: quia uidebatur potius ſpæri-
ca quædã forma:q̃ hominis. Cõfuſo ponde.pro confuſi ponderis. Intactum uo.roſtris:qui circunſteterãt:
ubi marſũ tumẽdo creſcere uiderũt:non ſũt auſi illum ſepulchro mãdare nec uolucres ꝗdẽ auſæ ſũt lacerare.

Iamque ſinu lapſo nudũ ſine corpore uulnus.
Membra natant:ſanie ſurræ fluxere:ſine ullo
Tegmĩe poples erat:femoꝝ quoqꝫ muſculus ois
Liquitur:& nigra diſtillãt inguina tabe.
Diſſiluit ſtringens uterum mẽbrana:fluũtqꝫ
Viſcera:nec quantum toto de corpore debet
Effluit in terras: ſæuum ſed membra uenenũ
Decoqt:ĩ minimũ mors contrahit oĩa uirus.
Vincula neruorum:& lateꝝ iũctura cauũqꝫ
Pectus:& abſtruſum fibris uitalibus omne
Quicqd homo ẽ:aperit peſtis:natura ꝓfana
Morte patet:manant humeri:forteſqꝫ lacerti:
Colla caputqꝫ fluunt:calido nõ ocyus auſtro
Nix reſoluta cadit:nec ſolem cera ſequetur.
Parua loquor:corpus ſanie ſtillaſſe peruſtũ:
Hoc & flãma põt: ſed ꝗs rogus abſtulit oſſa:
Hæc quoqꝫ diſcedũt putreſqꝫ ſecuta medullas
Nulla manere ſinũt rapidi ueſtigia fati.
Cynipheas inter peſtes tibi palma nocẽdi eſt:
Eripiũt omnes animam:tu ſola cadauer.
Ecce ſubit facies læto diuerſa furenti
Naſidium marſi cultorem torridus agri
Percuſſit preſter:illi rubor igneus ora
Succendit:tenditque cutem pereunte figura
Miſcẽs cuncta tumor:maior iã corpore toto:
Humanumqꝫ egreſſa modũ:ſuper oĩa mẽbra
Inflatur ſanies:late tollente ueneno.
Ipſe latet penitus congeſto corpore merſus
Nec lorica tenet diſtenti corporis auctum.
Spumeus accenſo non ſic exundat aheno
Vndarum cumulus:nec tantos carbaſa coro
Curuauere ſinus:tumidos iã non capit artus
Informis globus:& confuſo corpore truncus.
Intactum uolucrum roſtris:epulaſqꝫ daturũ

Nondum ſtante modo:quia adhuc creſcebat. Sed maiora parant:Aliud ſerpentis genus deſcribit qui hæ
morrhois appellatur.quoniam faciat ſanguinem omnem penitus effluere. Miratori:Sectatori a præceden
te quod ſequitur:quem enim miramur.hunc & ſequimur. Vtque ſolet:per ſimilitudinem oſtendit ſan/
guinem omnem illius e meatibus corporis effuſum ĕſſe:quemadmodum inquit etiam per foramina totius
imaginis ſuccus croci erumpit ſecum trahens imaginem ipſam & in obuerſam ſuperficiem exprimit faciem
hæc ſimilitudo ſumitur a pictoribus.cum uoluerint imagines in obuerſa facie formare:ſolent crebris fora/

Haud impune feris:non auſi tradere buſto
Nūdū ſtante modo:creſcens fugere cadauer
Sed maiora parant libycæ ſpectacula peſtes.
Impreſſit dentes hæmorrhois aſpera tullo
Magnanimo iuueni:miratorique catonis.
Vtque ſolet pariter totis ſe effundere ſignis
Corycii preſſura croci:ſic omnia membra
Emiſere ſimul rutilo pro ſanguine uirus.
Sāguis erāt lachrymæ:quæcūqȝ foraīa nouit
Humor:ab his largus manat cruor:ora redū/
Et patulæ nares ſudor rubet:omnia plenis/dāt
Membra fluūt uenis totū ē ꝑ uulnere corpus.
At tibi leue miſer fixus præcordia preſſit
Niliaca ſerpente cruor:nulloque dolore
Teſtatus morſus:ſubita caligine mortem
Accipis:& ſtygias ſomno deſcendis ad ūbras.
Non tam ueloci corrumpunt pocula læto
Stipite quæ diro uirgas mentita ſabæas
Toxica fatilegi carpunt matura ſabæi:
Ecce procul ſæuus ſterilis ſe robore trunci
Torſit:& emiſit:iaculū uocat aphrica:ſerpēs.
Perqȝ caput pauli trāſactaque tempora fugit.
Nil ibi uirus agit:rapuit cum uulnere fatum
Depræнſū ē quæ fūda rotat:quā lēta uolarēt:
Quā ſegnis ſcythicæ ſtrideret arūdinis aer:
Quid ꝓdeſt miſeri baſiliſcus cuſpide murri
Tranſactus? uelox currit per tela uenenum.
Inuaditqȝ manum:quā protinus ille retecto
Enſe ferit:totoque ſimul demittit ab armo.
Exemplarque ſui ſpectans miſerabile læti
Stat tutus pereunte manu.quis fata putaret
Scorpion:aut uires maturæ mortis habere?
Ille minax nodis:& recto uerbere ſæuus

minibus tranſferre formam: deinde ſuperinducunt
ſuccum croci qui ex omnibus foraminibus ſtati erū
pens:imaginem illius figuræ in obuerſam ſuperficiē
exprimit. Simul:eodem tempore. Totis ſignis:
ideſt ex figuris & imaginibus pertuſis. Preſſura cro
ci:ideſt ſuccus preſſi croci. Corycii: circa corycum
cyliciæ:crocum plurimum optimumqȝ eſt det licet
cyrene:det lycia:hoc primum eſt:teſte Solino. Nam
prima auctoritas fuit corycio croco: ſecunda lycio:
uel phlegræo tertia centuripino ſiciliæ: Plinius. De/
coryco antro iam diximus. Foramina:folles qui ſūt
in cute emittebant pro ſudore ſanguinem perſiſtit ī
ſimilitudine. Redundāt: abundant ſanguine. Su/
dor rubet:quia ſanguis erat. Totum eſt:deniqȝ cor/
pus:& uulnus unum eſſe uidebatur. At tibi leue: mi
tior fuit.aſpis cæteris ſerpentibus.i. minus crudelis.
nam militem Leuum nomine momordit:& ille ſta/
tim in ſomnum reſolutus iteriit. Niliaca ſerpente:
ideſt aſpide ſeu hypnale quæ naſcitur circa nilum: q̈
uſam fuiſſe Cleopatram hiſtorici ſcribunt. Fixus p̃/
cordia:quia uenenum huius aſpidis uenas ſopiuit &
quaſi ſanguinem congelauit:& ea cauſa eſt cur̃ ſolua
tur in ſomnum. Fixus:quodammodo congelatus.
Præcordia p̃ſſit: occupauit membra uitalia. Nul/
lo dolore:mors illa ſuauis fuit:quam dormiens ſen/
tire non potuit. Non tam ueloci: in ſabæa arabiæ re
gione naſcitur thurea uirga ex qua colligit̃ thus: ſed
alia etiam uirga naſcitur ad ſimilitudinem illius quæ
legentes thus pleruṇqȝ fallit: quia acerrimum & te/
terrimum uenenum producit. Dicit ergo uenenum
huius uirgæ:q̃uis ſit acerrimū: tamē maiorem uī nō
habet:q̃ aſpidis uenenum:& ſi uenenum illius uirgæ
poculis immiſcuerunt ſæuæ nouercæ cū priuignos
occidere uoluerint:non tam cito moriuntur:q̃ celeri
ter hic mortuus eſt aſpidis morſu. Sabæas uirgas:q̃
naſcuntur ad ſimilitudinem uirgæ quæ thus produ
cit in ſabæa. Sabæorum natio teſte Strabone: maxīa
eſt apud hos thus & myrrha & cinamomum naſci/
tur:in ora etiam balſamum: & alia quædam herba:
odorata q̃q̃ eius odor cito deperit: habent præterea
palmas odoratas & calamum: ſerpētes quoqȝ palma
res:colore puniceo uſque ad ilia aſſiliētes quoꝝ mor
ſus īcurabilis ē. Diro:qnia producit uenenum. Fa/
tilegi:ideſt mortem legentes. Matura:tempore ſuo
collecta. Ecce procul: Dicit etiam ſerpentem iacu/
lum:qui in arbore conſtiterat: tranſeuntem paulum
quendam per tempora percuſſiſſe:ita ut in alterum latus erumperet:& ſine ueneno militem occideret. Tor
ſit:iaculatus eſt ſe ipſum. Depræнſum eſt:& uelocitate huius ſerpentis cognitum eſt in comparatione tar/
dam eſſe ſagittam & glandem:quæ funda emittitur. Rotat:reſpexit ad geſtum iaculantium. Segnis:ꝑ tar/
de arundinis Scythicæ. Aer:quia per aerem ſcindens ſagitta arcu emiſſa fertur. Quid prodeſt:quaſi dicat ni
hil profuit haſta tranſfigere baſiliſcum:quia ſanguis per haſtam fluens ad manus peruenit:hic ubi ſenſit ma
num uenenatam eſſe ſtatim eam abſcidit. Venenum:ſcilicet ſanguinis baſiliſci. Demittit ab armo:ne uene
num illud reliquum corpus corumperēt. Exemplumqȝ ſui: ſpectabat manum morientem: quod exemplū
erat mortis futuræ:quēadmodum enim māus illa moriebatur:ita reliquum corpus olim moriturum erat.
Quis fata putaret:nunc dicit ſcorpionem uim etiam leti habuiſſe:quod uix credibile uideatur:ſed regio ari

Teſte tulit cælo uicti decus orionis.
Quis calcare tuas metuat ſalpiga latebras?
Et tibi dant ſtygiæ ius in ſua fila ſorores.
Sic nec clara dies:nec nox dabat atra quietē.
Suſpecta eſt miſeris:in qua tellure iacebant.
Nam neqꝫ congeſtæ ſtruxere ciuilia frondes
Nec culmis creuere tori:ſed corpora fatis
Expoſiti:uoluuntur humo:calidoque uapore
Alliciunt gelidas nocturno frigore peſtes.
Innocuoſque diu rictus torpente ueneno:
Inter membra fouent:nec quæ menſura uiaꝝ
Quiſue modus norūt:cælo duce ſæpe querē
Reddite dii clamāt:miſeris q̄ fugius arma tes
Reddite theſſaliā:patimur cur ſegnia fata:
In gladios iurata manus? ꝑ cæſare pugnant
Dipſades:& peragunt ciuilia bella ceraſtæ.
Ire libet:qua zona rubens:atque axis inuſtus
Solis equis:iuuat æthereis aſcribere cauſis:
Quod pereā cæloqꝫ mori:nil aphrica de te:
Nec de te natura queror:tot mōſtra ferentem
Gentibus ablatū dederat ſerpentibus orbem
Impatienſque.ſolum cereris cultore negato
Dānaſti:atqꝫ hoīnes uoluiſti deeſſe uenenis.
In loca ſerpentū nos uenimus:accipe pœnas:
Tu quiſqs ſuperum cōmertia noſtra peroſus:
Hinc torrente plaga:dubiis hinc ſyrtibus orā
Abrumpens:medio poſuiſti limite mortes.
Per ſecreta tui bellum ciuile receſſus
Vadit:& arcani miles tibi conſcius orbis:
Clauſtra petit mundi:forſan maiora ſuperſūt
Ingreſſis:coeunt ignes ſtridentibus undis:
Et premitur natura poli:ſed longius iſta

da facit:ut uim maiorem habeat ille igitur non minus uirium habuit in occidendo milite q̃ ſcorpius ille quē Diana aliquando immiſſit orioni:ut iniuriam ſuam ulciſceretur: ꝙ ſe ille de ſtupro interpellauerat. ſic enim in fabulis eſt orionem fuiſſe uenatorem celeberrimum: & Dianam quæ & ipſa uenatris eſt in ſyluis aliquando interpellaſſe de ſtupro:illa irata ſcorpionem affixit femori eius cuius morſu interiit orion:& in cæleſte ſignum cum ſcorpione trāſlatus eſt.Diuerſæ huius fabulamenti ſententiæ ſunt apud Iginium. Teſte cælo:qa cælum teſtis eſt uictum a ſcorpione fuiſſe orionem ambo enim in ſydera abierunt. Quis calcare tu.Salpiga eſt teres ſerpens & oblongus in tubæ modum. nam σαλπιγξ tubam ſignificat. Quis metuat:quaſi dicat nemo.neqꝫ enim magnitudinem habes: ut quis mortem a te metuere poſſit. Et tibi dant: tamen tu quoque uim mortis habes. In ſua fila:erumpenda.

Sic ne clara dies:ideſt die noctuqꝫ in diſcrimine ſalutis uerſabantur. Suſpecta:quia iacentes: ut quieſcerent:nonnunquam uenenabantur. Frondes:neque enim illis arbores frondeſcunt nec terra ſegetes gignit. Congeſtæ:in unum cumulatæ. Expoſiti corpo.ideſt habentes corpora expoſita morti. Calidoque ua.quia dormientes caleſcunt: & ſerpentes qui humore nocturno frigidiores erant ad calorem dormientium ſe recipiebant inde ſumpto calore tepefacti redebantur nocentiores. Innocuos:quia nimio frigore torpebant. Fouent:calefaciunt. Nec q̄ menſura:nec poterant ſcire ubi eſſent:nec quantum itineris ſupereſſet. Modus:ideſt finis. Clamant.r. theſſaliam:quæſumus o ſuperi: ut ſtatuatis nos in Theſſalia. Patimur cur:dolētꝙ mors ſua ſit iers. Iurata manus in gladios:qui iure iurando aſtricti ſumus in manu Catonis: ut moriamur pro libertate cur inutiliter perimus? Ire libet qua zona:ideſt calore melius ꝑibimus q̄ ueneno:id enim nobis tolerabilius erit. Axis:antracticus. Axis inu.ualde uſtus: idē ē ꝙ zona rubēs. Aethereis cauſis.ſ.caloris. Cælo:ideſt ꝑꝑ cælum feruens. Queror: ꝙ peperis hos ſerpentes:nam orbis terraꝝ partē hāc delegiſti: quæ ab humano cultu remota eſſet:& nos huc iter intendimus:nobis ergo culpa oīs aſcribenda eſt. Tot mōſtra ſe.& iō hanc partem orbis ab hominibus ſeparaueris quā nos cum periculo noſtro petiuimus. Impacienſqꝫ ſolum:& terram ſterilem eſſe uoluiſti ne quis in ea præter ſerpentes habitaret. Cultore negato:ideſt agricola. Nos uenimus:ſponte noſtra;ergo criminādi ſumus nos. Tu quiſqs:pro qcunqꝫ deoꝝ es. Accipe pœnas:noſtræ temeritatis:ꝙ te inuito in hanc partē uenimus periculoſam. Commercia noſtra:ideſt conſortia:quia nolebas ut cum his regionibus comertia haberemus: & nos te inuito hoc fecimus.Comercia proprie ſunt quas græci κοινωνιασ: uel ομιλιάσ appellant. Torrente plaga: a feruenti zona. Dubiis:ꝑ quas nauigari non pōt. Limite: ſcilicet huius regionis. Per ſecreta.i.ꝑ remota ſolitudinis tuæ loca. Ciuile bel.nos ciuilis belli milites. Receſſus:ideſt tuæ ſolitudinis. Arcani orbis:quem tu ſecretum eſſe uolebas miles pedibus calcat: merito ergo pœnas damus. Clauſtra:quæ tu clauſeras hominibus. Forſan maiora ſuperſunt: nūc dicit quod eſt quaſi conſolationis maiora fortaſſe pericula inſtare ſibi ſi ſtudeāt ulterius prodire. Nam uidebatur ſol meridiem uerſus coniungi cum fluctibus maris & ideo metuebant:ne ſi in eam regionem deferrentur nimio ſolis ardore exurerentur:ſed dicunt nullam regionem ſibi longiorem uideri q̄ in qua Iuba rex habitat.Ea enim ſemper longius abeſſe uidetur. Maiora ſuperſunt:ſcilicet ſi progreſſi fuerimus. Coeunt ignes:nam ſicut nobis uidetur ſol occidens cum fluctibus maris coniungi uidetur. Stridentibus undis: ſcilicet calore ſolis: nam ignis aquæ coniunctus ſtridorem facit. Papinius. Stridoremque rotæ cadentis audis. Natura poli:ſcilicet antractici qui humilis eſt. Premitur:ideſt ſubſidet & mari contiguus uidetur. Sed longius iſta: q̄quam nobis aliæ moleſtiæ ſint:id tamen moleſtius eſt ꝙ nūquam uidemur poſſe ad regis iubæ regionem ꝑuenire.

Tellus:ſcilicet ubi regnat iuba. Quæremus forſitan iſtas:& cum regis iubæ regna conſecuti fuerimus in has regiones ubi ſumus regredi cupiemus:quaſi ſint meliores. Habet hoc ſolatia cælum: tametſi ibi ſerpentes habitent:tamen aura uitalis eſt:ut animalia uiuere poſſint:ſed illic tanta eſt ſolis exuſtio:ut nec plantæ:nec arbores & multo minus animalia uiuant. Hoc cælum:ideſt hæc aurea cæli. Viuit aliquid:ideſt aura uitalis eſt:& animalia in ea uiuere poſſunt. Patriæ non arua:nec quæro europã ubi natus & educatus ſum:ſed quæro aphricæ partem ubi paulo ante fuimus:ſignificat eam aphricæ partem ubi Gn.Pom.cum claſſe relictus fuit: haud ꝓcul a cyrenis. Patriæ:romæ. Alios ſoles: mitiores auras:cæli. Qua te parte o aphrica : quaſi hæc non uideatur aphricæ pars:ubi nunc poſiti erãt.

Nulla iacet tellus:quam fama cognita nobis
Triſtia regna iubæ:quæremus forſitan iſtas
Serpentum terras:habet hæc ſolatia cælum.
Viuit adhuc aliquid:patriæ nõ arua requiro:
Europamq; alios ſoles aſiamque uirentem:
Qua te parte poli:qua te tellure reliqui
Aphrica? cyrenis & iam nunc bruma rigebat.
Exigua ne uia legem conuertimus anni?
Imus in aduerſos axes:euoluimur orbe:
Terga damus ferienda noto:nũc forſitã ipſa ẽ
Sub pedibus iam roma meis: ſolatia fati
Hæc petimus:ueniant hoſtes:cæſarq; ſequat̃
Qua fugimus:ſic dura ſuos patiẽtia queſtus
Exonerat:cogit tantos tollerare labores
Summa ducis uirtus:qui nuda fuſus harena
Excubat:atq; omni fortunam prouocat hora.
Omnibus unus adeſt fatis:quocũq; uocatus
Aduolat:atq; ingens meritum:maiuſq; ſalute
Contulit in lætum uires:puduitq; gementem
Illo teſte mori:quod ius habuiſſet in illum
Vlla lues? caſus alieno in pectore uincit.
Spectatorq; uetat magnos nil poſſe dolores.
Vix miſeris ſerum tantis laſſata periclis
Auxilium fortuna dedit:gens unica terras
Incolit:a ſuo ſerpentum innoxia morſu
Marmaridæ pſylli:par lĩgua potẽtib9 herbis:
Ipſe cruor tutus:nullumq; admittere uirus
Vel cantu ceſſante poteſt:natura locorum
Iuſſit:ut immunes mixtis ſerpentibus eſſent.
Profuit in mediis ſedem poſuiſſe uenenis
Pax illis cum morte data eſt:fiducia tanta eſt

Cyrenis: iuxta urbem cyrenaꝝ. Exigua ne uia:nũquid tã breui ſpacio uiæ mutauimus orbẽ terrarum ut aliud cælum hic ſit : uidelicet calor & aliud unde diſceſſimus:uidelicet bruma. Legem anni: ut illic q dem ſit hyems:hic uero nunc nimius æſtus.nã ſua lege annus cõtinet̃. In aduer.a.ad ãtipodas qa ſi ſphæra cæli octaua:quã alii cælũ : alii firmamẽtũ uocant: circuit omnem orbẽ terraꝝ axes hemiſperii noſtri q ſuperiores ſunt: & hemiſpii ĩferioris ſunt qbus ſub iacent antipodes. Aduerſos:nobis oppoſitos. Euoluitur:ex hoc orbe ad orbem antipodum. Terga damus noto:qui flat a meridie:nunc quidem in oppoſitum ſpirat:at uero cum ad antipodas deſcẽdemus ipſum notũ poſt terga relinquemus. Sub pedibus meis:ad antipodas fortaſſe deſcendemus:ut iam ſub pedibus noſtris poſita ſit roma. Solatia: unum ẽ ſolatium huius moleſtiæ ſi dii fecerint: ut nos Cæſar hac uia ſequatur ut & hoſtes experiantur hæc pericula. Sic dura ſuos:his querelis non nihil leuare uidebantur mala ſua milites. Cogit tam:ſed Cato uirtutis exempla faciebat:ut mala quamuis extrema eſſent:leuiora uiderentur nam quia ipſe fortiter calorem ferebat& pericula:milites ipſius exemplo fortiores erant. Prouocat:quaſi ad certamen:quia non timet ullo fortunæ impetu ſuperari. Omnibus fatis: ideſt mortibus omnium militum aderat ipſe:& conſolabatur nunc adhortando nunc ſe ipſũ ꝑiculis exponẽdo. Maiuſq; ſa.qa ipſi maioris faciebãt meritũ catonis:q̃ ſuã ſalutẽ. Contulit ĩ letũ ui. hoc eſt dedit militibus iam moriẽtibus uires:ut faceret eos fortiores ad mortẽ. Puduitq; gementem:turpe militibus fuit in morte ẽt gemere præſente catone. Quod ius habuiſſet in ipſum:ſi ipſe Cato cã erat : ut cæteri oẽs fortunã aduerſã contẽnent:quanto ipſe fortius facere poterat? Lues:peſtis. Spectatorq; docet:& dum ſpectat ꝑicula:& labores militũ ſuoꝝ facit : ut æquo aĩo oĩa ſuſtineãt. Nil poſſe.ſ.cõtra uirtutẽ. Vix miſeris ſer.poſtq̃ diu uexati fuerũt milites ſerpentibus: calore & media:tãdem auxilium poſt longum tempus affuit:nam ꝑuenerunt ad pſyllos populos aphricæ qui ſunt intacti ueneno ſerpentum:immo carminibus & ſolo aſpectu abigunt ſerpentes:ut non ipſis : ſed nec aliis quidem præſentibus ipſis detrimentum aliquod inferant:ipſi etiam hoſpitales ſũt:& rectiſſime medentur ſerpentibus ſi quis uenenatus fuerit Dicti a pſyllo rege:ut ſcribit Plinius ſupra garamantes pſylli fuerunt:teſte Solino:contra noxium uirus muniti incredibili corporis firmitate.ſoli morſibus anguium non interibant:& q̃uis dente letali apetiti ĩcorrupta durabant ſanitate:recentes etiam editos ſerpentibus offerebant ſi eſſet partus adulterini:matrum crimina plectebantur interitu paruulorum:ſi pudici:probe ortos a morte paterni ſanguinis priuilegium tuebantur:pſylli uero:ut refert Strabo apud cyrenaicam regionem naturalẽ quandam uim habent contra ſerpẽtes:ſic & Tentyritæ contra crocodilos. Lingua par.ideſt carmina eorum quibus ita ſerpentes attonitos reddunt:ut nocere non poſſint. Potentibus herbis:quibus etiam morſibus ſerpentum medentur. Ipſe cruor tutus:neq; enim ſanguis ipſorum inſici poterat ueneno. Vel:ꝑ ẽt. Cãtu: ĩcãtatione. Natura lo.dicit ita naturam locoꝝ tuliſſe:ut ubi nati & geniti ſunt: ibi uim nullam ſerpentes habeant. Pax illis:fiducia ipſorum tanta eſt ut etiam cum morte pacem habere confidant:qa nũq̃ uenenantur.

Sanguinis:idest generis ipsorum. In terras paruus:& ne forte uxores contra fidem aliquid commiscerint simul ac nati sunt filii eos ad serpentes diferunt:si sui fuerint serpentes nocere non possunt:si alienigenæ:a serpentibus mordent. In terras:quia non habent toros quibus incumbant. Externæ ueneris:ne fidem matrimonii uiolauerint uxores. Vtq; iouis uo.p similitudinem ostendit quō psylli filios suos experiantur:quēadmodum:inquit aquilla pullos simulatq; ex iouis protulerit statim ad radios solis cōuertit:& qui acie oculorū:lumē solis sustinere poterunt eos cōseruat:reliquos āt abiicit quasi nothos. Protulit:eduxit ex iouis. Calido ouo:qđ fouerat antea. Lumine re.intenti oculis. Diē.i.solē a præcedente quod sequitur. In usus eœ.ad usum aeris. Qui phœbo cæssere.i.qui uicti sunt nimio splendore solis. Iacent:quia aquila detrudit eos ex nido. Nec solū gens:nō satis est quod ipsi sint incolumes a serpentibus:immo ēt saluti hospitum diligentissime consulunt. Hospitibus:ad salutem hospitum. Populis.s.aduenis qui ad regiones suas applicuerunt. Secutus signa:quia cum militibus sequebantur catonem. Verbis : incantatiōibus.

Vltima:extremitatem castroꝝ suffumigabāt. Hic ebu.stri.hæc genera arboꝝ Mycander in pharmacia sua ponit quæ sunt optima ad repellenda uenena:qbus nunc utebatur psyllus ut castra romanoꝝ militum tutiora redderet. Ebulum: cōburebat has herbas:ut nidore fugarentur angues:īter quas ebulum fuit:est autem species herbæ:quæ uulgo nascit̄ in ripis fluuialibus.Virgi.Sanguineis ebulis baccis. Galbana:galbanum genus fruticis est cuius nidore fugātur serpentes Virgi.Galbanoq; agitare graues nidore chelydros. Peregrina:qa apud eos nō nascuutur.

Thamarix:est arbor non admodum foliosa:infesta anguibus:fugare dicitur etiam pediculos. Nō læta:nā rara & angusta sunt folia. Eoaq; cu. radix ē eximii odoris in īdia nascens : fodit̄q; in petale īsula. Panacea:herba est: ut inquit Plini.q̄ nomine ipso oīum morboꝝ remedia ꝓmittit:a πάν.οέ & ακοσ medela Huius uaria genera sunt apud eundē auctorē. Cētauria:hāc aliqui chironiū uocant quoniā ea sanatus chiron dicitur:quum tractanti arma herculis:sagitta cecidisset in pedem:auctor est Plinius:q̄uis Ouidius scribat nō post uulnus die īteriisse. Centaureæ folia sunt lata & oblonga:serrata ambitu: dēsa ab radidice:caules ternum cubitorum geniculati:radix rubicunda:& amara q̄ ī uino albo pota serpentū morsibus medet̄. Thessalia: q̄ in thessalia abūdat:& ī arcadia. Peucedanum: herba ē amarissima ad multos usus efficax:quos Plini.exponit dicta a πευκεθάνοσ amarus. Tapsus:hæc plurima nascitur in eryce mōte siciliæ. Larices:larix arbor est odoris grauissimi: ea p̄sertim quā græci στακτην uocant:Plinius. Fumoq;:p̄terea urunt abrotonum:cuius fumus quoniam amarissimus ē:infestat serpentes : Abrotoni duo sunt genera.Cāpestre & mōtanū Absynthii amaritudo in utroq; Plinius. Longe:procul ab aphrica nascentis. Sic nox tuta uiris:psylli faciebant:ut ro.tuto quiescerent superueniente nocte. At si quis peste diurna:sed siquis forte interdiu tactus esset morsu tum uero uideres ui maiorem horum psyllorum:nec enim quēquam perire permittunt & cum cætera omnia experti essent:tandē ēt sugebant uenena:si forte penitus inessent & sugēdo ītelligūt cuius serpētis uenenū sit. Fata trahit.i.uenenum quod est causa mortis. Psyllorumq; ingens:nam psylli cum uenenis decertant donec ipsa uenena superauerint. Nā primū:saliua sua circuit uulnus illius quem momorderit serpens:& uis tāta ē saliuæ ut uenenū ī suo loco coercitū teneat ne reliquū corpus maculare possit. Pestē:uenenū. Spumanti lingua:significat eos celeritate & uolubilitate liguæ carmīa sine ītermissiōe dicere. Nec dāt sus.i.nec respirāt qdē iterdicēdū carmina:ne si respirauerīt & ītermisserint fortasse uenenū īterea penetret īterius. Cursus uul.i.celeritatem ueneni. Suspiria:idest respirationem. Haud minimū tacere:quia si tacerent statim uenenū īualesceret. Sæpe quidem pestis:& tantam uim habent carmina:ut sæpenumero uenenum expellant ex ossibus.

Sanguinis:ī terram paruus cū decidit infans
Nequa sit externæ ueneris mixtura timētes:
Letifica dubios explorant aspide partus:
Vtq; iouis uolucer calido cum protulit ouo
Implumes natos:solis conuertit ad ortus.
Qui potuere pati radios:& lumine recto
Sustinuere diem:cæli seruantur in usus:
Qui phœbo cessere iacēt:sic pignora gentis
Psyllus habet:si qs tactos non horruit āgues:
Si quis donatis lusit serpentibus infans:
Nec solum gens illa sua contenta salute:
Excubat hospitibus:cōtraq; nocentia mōstra
Psyllus adest populis:q tūc romana secutus
Signa :simul iussit statui tentoria ductor
Primū quas ualli spaciū cōprændit harenas
Expurgat cātu:uerbisque fugantibus angues.
Vltima castrorum medicatus circuit ignis:
Hic ebulū strider: peregrinaq; galbana sudāt
Et thamarix non læta comis:eoaque costus.
Et panacea potens:& thessala centaurea:
Peucedanūq; sonās flāmis:ericinaq; tapsos.
Et latices fumoq; grauem serpentibus urunt:
Abrotonū:& lōge nascentibus cornua cerui:
Sic nox tuta uiris:at siquis peste diurna
Fata trahit:tunc sunt magicæ miracula gētis.
Psyllourmq; ingens:& rapti pugna ueneni.
Nam primū tacta designat membra saliua:
Quæ cohibet uirus:retīetq; ī uulnere pestē:
Plurima tūc uoluit spumanti carmina ligua.
Murmure continuo:nec dant suspiria cursus
Vulneris:haud minimū patiuntur fata tacer̄
Sæpe quidem pestis nigris inserta medullis.

Sed ſi tardius:ſed ſi uenenum fuerit aliquanto uehemētius:q̄ ut carminibus cedat:tum uero illi recūbunt uulneribus & lingua lābentes:atq̄ haurientes ore non prius deſinunt:q̄ totū uenenū eduxerint. Audit.ſ.carmina. Elicitū.i.cū elicitur:& educiť:participiū p̄teriti tp̄is paſſiui poſuit pro p̄ticipio p̄ſentis tēporis:q̄ apud latinos paſſiuū nō inuenitur p̄ticipium p̄ſentis tēporis:quod græci habent : & ideo poetæ ſæpe abutuntur: ut Qua uectus abas.i.qua uehebať. Iuſſumq̄:dū iubetur exire. Repugnat.ſ.exire. Supincumbēs.ſ.uulneri. Exicat den.uſq̄ adeo haurit:ut iter dētes uenenū trahat. Extractāq̄:& cū eduxerit uenenū de corpore iā moriēte expuit ipſū. Vel:pro etiā. Guſtu:ipſo guſtu cognoſceret uenenū ſerpentis cuiuſcunq̄ fuerit.

Excantata perit:ſed ſi quod tardius erit
Virus & elicitum iuſſumq̄ exire repugnat:
Tunc ſuper incumbēs pallētia uulnera lābit
Ore uenena trahens:& ſiccat dentibus artus:
Extractāq̄ tenens gelido de corpore mortem
Expuit:& cuius morſus ſuperauerat anguis
Iā prōptum pſyllis uel guſtu noſce uenenū.
Hoc igitur leuior tandem romana iuuentus
Auxilio:late ſqualentibus errat in aruis.
Bis poſitis phœbe flammis:bis luce recepta
Vidit areniuagū ſurgens fugienſq̄ catonem.
Ianq̄ illic magis atq̄ magis dureſcere puluis
Cœpit:& in terram libye ſpiſſata redire.
Ianq̄ procul nemoꝝ raræ ſe attollere frōdes:
Surgere congeſto non culta mapalia culmo
Quāta dedit miſeris:melioris gaudia terræ:
Cum primum ſæuos contra uidere leones:
Proxima leptis erat:cuius ſtatione quietam
Exegere hyemē nimbis flammiſq̄ carentem.
Cæſar ut æmathia ſatiatus clade receſſit:
Cætera curarum proiecit pondera:ſoli
Intentus genero:cuius ueſtigia fruſtra
Terris ſparſa legens fama duce tēdit ī undas.
Threiciaſque legit fauces:& amore natarum
Aequor:& heroas lachrymoſo littore turres
Qua pelago nomē nepheleias abſtulit helle.
Non aſiā breuioris aquæ diſterminat uſquā
Fluctus ab europa:quāuis byzantion arcto

Hoc igiť tā.ergo tali auxilio leuata ē p̄nicies romanorum cum diu laboraſſent:& ex his multi ēt ueneno periiſſent. Bis poſitis phœbe:nūc tēpus deſcribit quo per libyam arentē cum exercitu Cato ambulauit anteq̄ iter illud moleſtū expedire poſſet: dicit enī duos menſes perpetuos tranſiiſſe:& tandem deſertis harenis in ſtabiliorē terrā ueniſſe. Poſitis flāmis:decreſcens. Luce recepta:creſcens ſignificat tranſactos duos mēſes:nā ſingulis menſibus luna creſcit atq̄ decreſſit. Surgēs:recepta luce. Fugiēs : poſitis flāmis.

Iamq̄ illis : & pactis duobus menſibus iā firmiorē terrā romani reperierāt. Dureſcere puluis.i.terra firmior eē cœpit ambulātibus. Redire terram:ante.n.erat harena. Raræ fron.cœperunt apparere frondes quæ in terra frugifera uirent. Non culta:non artificioſe ædificata. Congeſto cumulo:quia ex culmis & arundinibus mapalia teguntur. Quanta dedit miſeris:quod aliis:terrori fuiſſet:id gaudio fuit romāis militibus:uidere leones aliis terrorē attuliſſet : ipſis uero gaudiū fuit:q̄a leones ipſis mitiores uidebanť q̄ ſerpentes. Contra.ſ.ire.i.occurrere ipſis. Melioris terræ:quā meliorē hoc ē fœcūdiorē & ſtabiliorē rep̄ierāt. Proxia le.& p̄ria urbs q̄ illis occurrerit fuit leptis q̄ ē tripolitana libyæ hæc ciuitas ē iuxta abrotonum urbem:& ut refert Strabo dicta eſt neapolis.

Cuius ſtatiōe:& ibi hyemarūt romani milites. Nībis flāmiſq̄ carentē.i.frigore & ardore ſolis. Cæſar ut æmathia:expeditis p̄iculis q̄ p̄ libyā arentē p̄peſſus fuerat romanus exercitus nūc redit ad cæſarē deſcribens quid ipſe fecerit poſt uictoriā pharſaliæ dicit.n.nihil prius habuiſſe cæſarē : q̄ ut ſeq̄retur Pō. q̄ illū iter egiſſe didicerat. uenit igiť ī ægyptū ubi tādē cognouit iuſſu ptolemæi occiſum & p̄ſto occurrerūt miniſtri regis:q̄ caput Pōpei aduenienti cæſari offerēt. Cætera cu. oībus poſthabitis ad illud unū aīum ītēdit Cæ.ut ſequereť Pō. Aemathia.i.poſtq̄ ſatis cædē æmathiā cōtēplatus ē. Fruſtra: q̄ iam occiſus erat regis iuſſu. Fama duce:nā qua fama erat ipſum profectū eſſe:ea iter intendebat. Legēs:nauigās. Threicias fa.q̄ nauigauerat Pom. Legit:tranſit. Amore na.æquor:amore Heronis & Leandri:ſignificat helleſpōtum. Natatū.ſ.a Leandre:quia de abydo natabat ad Sexton ad anguſtias helleſponti maris ut ad amicam heronē ueniret. Heroas.i.heronis turres:quæ declinantur per ω in nominatiuo apud græcos:apud nos accipiunt nis in genitiuo ut ϑιϑω ϑιϑοοσουσ:hæc dido nis ino inonis:deinde efficitur poſſeſſiuum inous inoa uidelicet:ita herous roa uidelicet. Helle ne.ideſt nepheles filia:nā cū fugeret nouercales inſidias & ipſa cum phrixo tandem ueniſſet ad anguſtias huius maris precibus petiit a diis:ut ſui miſererentur:nam inſtabat pater inſequens eos:affuit maris & ſtatim affuerunt duo arietes: & intellexerunt opem diuinā ſibi præſtitam eſſe tergo eorum inſederunt:&anguſtias maris natare cœperunt:ſed reſponſum acceperunt:ne retro aſpicerēt dum ad ulteriorem ripam uenirent.Phrixus ſecutus reſponſi iuſſa.helle(ut natura mulieris ſolet eſſe leuior) reſpexit:& ſtatī e tergo arietis excuſſa:nomen mari dedit.Nam antea pontus dicebatur : ſed ab helle ſubmerſa dictus eſt helleſpontus. Non aſi.bre.dicit nulla parte anguſtiis diremptam eſſe Aſiam ab Europa. nā maris helleſponti anguſtiæ diuidunt Aſiam ab Europa ſeptem ſtadioꝝ latitudine abydos eſt in Aſia:ſeſtos ī Europa. Quāuis by.quāuis bizantium hoc eſt boſphorus thracius diuidat calcedona ab Europa:breui & anguſto ſinu tamen breuior eſt hic ſinus helleſpontus. Byzātion:accuſatiuus græcus.ē āt byzātiū oppidū thraciæ.duo ſūt boſphori.ſ.cimerius & thracius:q̄ Dari.d̄duxit exercitū:d̄ quo hic loq̄ť:ubi nūc ē cōſtātinopolis.

Pōtus:& ostriferā dirimat chalcedona cursu.
Euxinumq; ferens paruo ruat ore propontis:
Sigæasque petit famæ mirator harenas:
Et simoentis aquas:& graio nobile busto
Rhœteon:& multum debentes uatibus ūbra
Circuit exustæ nomen memorabile troiæ.
Magnaque phœbei quærit uestigia muri.
Iam syluæ steriles & putres robore trunci
Assarici pressere domos:& templa deorum.
Iam lassa radice tenent:ac tota teguntur
Pergama dumetis:& iam periere ruinæ.
Aspicit hesiones scopulosos:syluasq; latentes
Anchisæ thalamos:quo iudex sederit antro:

Chalcedona:calcedon est dextrorsum intrantibus euxinum qua dirimitur pontus hellesponto. Hæc ciuitas ædificata fuit a megarensibus Strabo. Ostriferam:quia ibi nascuntur ostrea. Euxinumq; fe.αξεροσ primum rudi terra & truci icolarum barbariæ dictus est:quasi inhospitalis:postea cum mores aduenaꝝ commertio molliri cœperunt:paulatim dici cœptus est ενξειροσ idest hospitalis. Paruo ruat ore propontis:hellespontus incipit a rhœteo littore:quod nobile est tomba Achillis & Aiacis templo & statua : quam ab Antonio ablatam& in ægyptum asportatam:Augustus Cæsar illiensibus restituit:teste Strabone:tenuis āt hellespōti euripus(ut refert Solinus)porrigitur ad asiæ urbem Priapum:qua magnus Alexander potiundi orbis amore transcendit:& potitus est: inde diffusus æquore patentissimo rursus stringitur in propontidem:mox ī quingētos passus coarctatur:fit bosphorus thracius:qua Darius copias transportauit. Strabo autem dicit a Cyzicena regione : & locis esapo & granico uicinis usq; abydum & Sextum propontidis oram esse.in pontum itaq; euxinū a propontide nauigantibus.a leua iacēt ea quæ byzantio sunt contigua:& a thracibus habitata a dextris sunt chalcedonii:proxima Bithiniorum sunt: sequentia marandinorum. Sigæasq; petit fa.& cū ad hæc loca peruenisset:tandem Cæsar cupidus cognoscendi:atq; uisendi ea q̄ sæpe audiuerat:secū habuit ex icolis unū q reꝝ illius loci pitissimus erat: & ex eo accuratissime iterrogabat de sepulchro Achillis Aiacis & heroū de q̄bus monuméta tradita sūt apud poetas atq; scriptores. Sigæas: sigei ꝑmōtorii Troiæ i quo Patroclus & Antilocus sepulti sūt. Et simo.flu.ē Troiæ q cū scamādro iūgit Pli. Rhœteō:i rhœteo mōte Achillis sepulchꝝ extructū ē. Vmbras.s.græcoꝝ & troianoꝝ. Debētes ua.qa carminibus uatū noia heroū ꝑpetuo durāt. Nomē.m.t.nā imortalis ē fama ilii:quæ tā diu durabit:q̄ diu carmina Homeri erunt. Magna ue.reliquas. Muri.p.i.troiani qui auxilio phœbi atq; neptuni conditus est:nā(ut in fabulis ē)neptunus & phœbus auxilio fuerunt laomedōti urbē ilion ædificanti. Iam syl:iā ibi inquit inatæ sunt arbores & syluæ inter ruinas ilii.Putres trun.quia iā annosa uetustate putrefactæ erant arbores. Præssere do.quia inatæ erant syluæ. Tantū æui longinqua ualet mutare uetustas. Lassa:iam porrecta radice. Periere rui.non solū mœnia urbis ilii euersa sunt:sed etiā parua admodū uestigia ruinæ supererant:ut nec uestigia quidē urbis ulla apparerēt. Aspicit:ut pote diligens scrutator antiquitatis Cæsar. Hesiōes sco.ubi hesione exposita olī fuit ceto: cū laomedon ædificaturus esset urbē troianam & petiisset a Neptuno & Phœbo:ut sibi auxilio essēt ad condendā urbē:pactus magnā pecuniæ quantitatem.postq̄ illi benigne affuerūt condita urbe ꝑtium quod diis ꝑmisserat Laomedon negauit.iratus Neptunus cetō imissit q carnibus humanis uescebat̄:& cum primo a nobilibus quisq; plæbeius mitteretur ceto deuorandus.Plæbs cognouit nullū ex stirpe sua remansurū eē.itaq; seditione facta nō uidebantur hoc esse passuri.coactus est Laomedon sorte ꝑmittere:q nā deuorādi mitterēt ceto:sors cecidit ī hesionem filiam Laomedontis:& cū exposita esset ceto deuoranda: superueniens Hercules liberauit eam.tunc quū inter argonautas nauigaret. Syluasq; pa.ubi cū uenere cōcubuit anchises:& ex ea gennit æneā.nā apud undas simoētis sylua fuit ubi cū uenere cōcubuere solebat Anchises: ut apud Virgi.Tune ille æneas quē dardanio anchisæ Alma uenus phrygii genuit simoentis ad undā? Quo iu.se.an.Aspicit ēt antꝝ quo iudex paris sederat:na sicut fabulæ uel historiæ narrāt:accepto somno Hecubæ Priamus qa uiderat in somnis se piturā cū utero gestaret paridē:facē q̄ uniuersa mœnia troiæ cōburerentur responsū ē ab haruspicibus nascituꝝ eē ex Hecuba q cā esset excidii troiani.cōsilio igit̄ aruspicis Priamus mādauit:ut qcqd ex ea nasceret̄ alitibus & feris deuorādū exponeret:natus ē q pulchritudīe sua aīum mr̄is pietate cōmouit:ipsūq; pastori demādauit alēdū:cū igit̄ grādior factus eēt:& ludi ī urbe troiana fierēt:iussit ipsū uēire Pria.ut cū æq̄libus certaret ubi cæteros oēs supauit ludo agōali:sæpe ēt ipsū hectorē ꝑcutiebat.adeo iratus ē hector & ī furorē cōuersus:ut ipsū occidere uoluerit:nisi iussus eēt abstieri.tūc Pria. optauit illū qsqs eēt.suū filium esse tūc Hecuba capta occasioue qđ ꝑcaris iqt cōsecutus es:nā filius ē tuus.sed dū adhuc eēt ī sylua Paris nuptiæ celebratæ sūt iter Peleū & thetidē:qbus iterfuerūt dii:deæq; oēs.ꝑter discordiā:idignata aureū pomū fabricauit:& sup iscripsit.pulchrioris:potētioris:ac sapiētioris esto.& ad mēsā ubi accūbebāt deæ pomū illud cōiecit qđ ad manus primū ꝑuenit Iunonis:q̄ cū legisset potētiori det̄:pomū suū eē dixit:quoniā potētior eēt oibus aliis legees deinde Pallas sapiētiori detur : imo meū eē debet. At uero Venus pulchriori legens sibi uendicauit:& ita exorta est contentio iter eas cū igit̄ ad Iouē uenissent & orarent:ut hanc litem inter eas componeret excusauit se Iuppiter qa iudicū illud afferre nō posset qn rem molestā faceret:uel sorori & uxori Iunōi : uel filiæ Palladi:uel filiæ itē Veneri.Ergo missit illas ad Paridē:q tpibus illis æqssimus habebat̄(unde paris dictus ē qꝛ par eēt iter oēs)ille eas nudas uidere uoluit:& acqeuit ueneri:q̄ promiserat se daturā opā:ut pulcherrimā oiū mulieꝝ ī matrimoniū accipet.s.Helenā.dicit ergo Cæsarē antꝝ hoc fuisse cōtēplatū ī quo Paris iudex cō sedrat:tūc cū iter đas iudicauit.Et ut ait Stra.Alexādria mōs ē iminēs ātrādro ubi dicūt ꝑidē adiudicasse đas.

Cælo:ĩ cælũ. Puer:ganymedes cuius amore captus Iuppiter rapuit eũ ĩ ida Aq̃la quæ Iouis armiger dicit̃. Nais:naides dicunt̃ fortiũ nymphæ. Luſerit.ſ.cũ paride:hæc amica fuit ꝑidis quã perdite aliquo tꝑe amauit:de qua mentionẽ fecit Oui.cum paris Oenone poterit ſpirare relicta ad fontẽ xanthi uerſa recurret aqua. Nullũ ẽ ſi.no.ſa.ſed alicuius magnæ rei monumẽtũ habet. Inſcius in ſic.cũ luſtraret oĩa loca Cæ.ubi Troia fuerat & heroũ græcoꝝ:ꝑiter ac troianoꝝ monumẽta diligẽter exq̃reret:forte q̃dã ꝑ loca tranſibat:ubi hectoris ſepulchꝝ fuerat:& cũ ĩcautus trãſiret:mõſtrator q ducebat eũ admõuit:cauerret ne ſepulchrũ hectoris calcaret.Hectoris lucus ẽ iuxta Pteleũ lacũ in ophrunio loco cõſpicuo (ut refert Stra). Neſcius:ignarus Cæ. ibi cõſecratos eẽ cĩeres hectoris. Xãthus flu.troiãus cuius aq̃ epota flauũ facit pecus:ĩde nomẽ traxit nã ξα ϱθοσ flauũ ſignificat. Securus: ſine cura r̃ligiõis ullius. Incola:h̃itator & ĩdigẽa. Diſcuſſa ia.& mirũ nõ erat ſi ibi nulla ſepulchra fuiſſe nõ nouerat Cæ.nã uix ueſtigia ſepulchri apparebãt:tãet ſi ſaxa q̃dã auulſa paſſi cõſtiterãt. Nõ re.a.q.d.pedibus calcãdo piaculũ cõmittis. O ſacer:ꝑrũpit in exclamationẽ hoc loco Lu. oſtẽdẽs ui magnã eẽ poetaꝝ:q faciũt mortalia ĩmortalia eſſe carminibus ſuis.nã etſi ſepulchri illius ueſtigia uix apparebãt:tamẽ q̃a mẽoriæ ꝓdita erãt carminibus homeri:iõ adhuc nõ exciderãt ex aĩo ĩcolaꝝ. Fato e. liberas oĩa a morte. Aeuũ:diuturnã & ꝑpetuã uitã dõas. Inuidia ſa.Cæ.ſicut.n.heroũ troiãoꝝ atq̃ grecoꝝ noĩa carminibus homeri illuſtrãt̃.ita tu quoq̃ o Cæ. nr̃is carminibus illuſtraber̃.ſi mõ muſæ latinæ aliq̃d ualẽt. Nec tã.ꝓ ne tãgaris ĩuidia.i.nulla te moueat inuidia achillis & hectoris ꝙ ſama eoꝝ ꝑpetuo mãeat.

Vnde puer raptus cælo:quo uertice nais
Luſerit œnone:nullum eſt ſine nomine ſaxũ.
Inſcius in ſicco ſerpentem puluere riuum
Tranſierat qui xanthus erat:ſecurus in alto
Gramĩe ponebat greſſus:phryx ĩcola manes
Hectoreos calcare uetat:diſcuſſa iacebant
Saxa:nec ullius faciem ſeruantia ſacri.
Hectoreas monſtrator ait non reſpicis aras?
O ſacer & magnus uatum labor:omnia fato
Eripis:& populis donas mortalibus æuum
Inuidia ſacræ cæſar ne tangere famæ.
Nam ſi quid latiis fas eſt promittere muſis:
Quantum ſmyrnæi durabũt uatis honores:
Venturi me teq̃ legent:pharſalia noſtra
Viuet:& a nullo tenebris damnabitur æuo.
Vt ducis impleuit uiſus ueneranda uetuſtas.
Erexit ſubitas congeſtu ceſpitis aras.
Votaque thuriferos non irrita fudit in ignes.
Dii cinerũ phrygias colitis quicunq̃ ruinas:
Aeneæque mei:quos nunc lauinia ſedes
Seruat:& alba lares:& quorum lucet in aris
Ignis adhuc phrygius:nulliq̃ aſpecta uiroꝝ
Pallas ĩ obſtruſo pignus memorabile tẽplo.
Gentis iuleæ ueſtris clariſſimus aris:
Dat pia thura nepos:& uos in ſede priori
Rite uocat:date felices in cætera curſus
Reſtituã populos:grata uice mœnia reddent

Legẽt:ſed nõ tamẽ cũ magna laude Cæ.Smyrnæi.i. homeri honores.nã ĩ Smyrna oppido Hõ.fuiſſe ꝑhibẽt.licet chii & colophõii:& alii cõplures populi ſuũ q̃ſi ciuẽ uelĩt:ſicut eſt apd̃ Cice.ĩ or̃e ꝓ archia.& ut inq̃t gelius de ĩſignis Hõeri ſtirpe certãt ſeptẽ urbes Smyrna:Rhodus:colophõ:ſalamiñus:Argos:Athenæ.Ariſtoteles uero tradit ex ĩſula io natũ. Phar.no.i.carmĩa nr̃a q̃bus pharſalica pugna deſcribit̃ ꝑpetuo manebũt Et pharſalia ĩſcriptõ ẽ operis:ſic ut illas hõeri. Tenebris dã.q.d.nõ tradet̃ obliuiõi. Vt du.ĩp.nũc dicit q̃d egerit Cæ.poſtq̃ oĩa ꝑ uolũtate ſua diligẽter inſpexit. nã aras ibi erigi iuſſit & diis iliacis ſacrificia exhibuit obteſtãs:ut ſibi ad ea q̃ ſupererãt pagẽda uellẽt ꝓſpos ſucceſſus dar̃. Venerãda ue,q̃ ſꝑ ĩ honoꝛ h̄ri ſolet:q̃a melior ẽ. Cõgeſtu.c.ĩ ceſpite ſtruxit arã ubi ſacrificia diis iliacis fecit. Nõ ir.q̃a dii ſꝑ Cæ.faueret donec ad exitũ ciuilia bella ꝑduxit. Dii ci.ordo ẽ:o dii cieꝝ:dei q̃ mei:& o Alba.date felices curſus. Dii ci.i.dii iliaci Vir.iliaci cĩeres & flãma. Aeneæq̃.m.dii pẽates quos ſecũ ĩ Italiã detulit æneas. Lauinia ſe.nã primũ cõdidit oppidũ de noĩe uxoris lauiniæ ubi deos penates cõſecrauit ĩ tẽplo. Et alba:albã cõdidit Aſcanius æneæ filius: quã a ſitu porrecto ĩ dorſo urbis lõgã appellauit:albã aũt a ſue:quã albã cũ.xxx.porculis ĩ littor̃ ĩuenit. Ig.a.p. nã adhuc albæ ĩ tẽplo ueſtæ ꝑpetuus ſeruabat̃ ignis de quo Iuuenalis. Ignẽ.t.& ueſtã colit alba minorẽ ad cuius ſimilitudinẽ romæ censitũ eſt templũ ueſtæ & uirgines conſecratæ perpetuam uirginitatem conſeruabant æternum ignẽ in templo cuſtodientes. Nulliq̃ aſ.ui.pal.nã ſicut eſt apud Homeꝝ & Virg.cõmemorat Diomedes & ulyxes cæſis cuſtodibus arcis ſurripuerũt palladium.Vlyxes autẽ dũ domũ r̃diret & multa picula maris ꝑpeſſus eẽt:admonitus tãdẽ oraculo ẽ ut palladiũ rederet æneæ:q̃d ẽt fecit.Aeneas igit̃ ſecũ palladiũ attulit in Italiã.eſt autẽ palladiũ ſimulachrꝝ palladis.q̃d deinde ſeruabat̃ Romæ in tẽplo palladis:ſicut ĩ arce troiana ſeruabat̃:& erat quoddã q̃ſi pignus ĩperii ſunt:nã q̃ diu ſeruaret̃:tã diu ẽt ĩperiũ duraturũ acceperant.

Nulli aſ.q̃a nulli uiro aſpicere licebat palladẽ ſeruabat̃ ĩ adyto tẽpli:illud tãtũmodo ſacerdos uirgo ĩtrabat. Gentis iu.q̃a gens Iulia ſe ab iulo æneæ originẽ ducere uolebat.Vir.Naſcet̃ pulchra troianus origine Cæſar Iulius a magno demiſſum nomen iulo. In ſe.pri.ſ.exiſtens ipſe.ĩ qua prius h̃itare ſolebatis:quos nunc uocat ſecundum ritum antiquum:Cæſar nepos gentis iuleæ. In cætera:ad reliqua:quæ mihi pagenda ſuperſunt. Reſtitutã po.dicit ſe nouam Troiam ĩ ſtauratuꝝ:ut ilii mœnia renouent̃:& quemadmodũ troiani Roma ĩ Italia condidere:ita ipſe in Aſia urbẽ ilion reſtaurabit:q̃d ĩ aĩo habuerat Cæ.feciſſet:niſi fatis ꝓuentus fuiſſet. Auſonidæ:itali. Grata ui.q̃a grati erãt & memores:ſicut illi cõdidere urbẽ romã:ita nũc renouabunt ilion.

Pergama romanaque:a romanis condita. Sic fatus:& his ſacrificiis peractis Cæſar nauigare cœpit:q̃ ma/
xima celeritate potuit:ut tarditatem quam ilio fecerat celeritate compenſaret. nã inter cæteras Cæ.uirtutes
maxima fuit conficiendi celeritas. Vrgente pro.ideſt ui uentorum:nam procella uis uentorum dicitur: ab
eo qđ omnia percellat ideſt percutiat quæcunque obuia facta fuerint. Moras ili:ideſt tarditatem quam fe/
cerat ĩ contemplandis ilii urbis monumentis. Aſiamq; potentem:qa multas prouincias ſub ſe continent Bi/
thyniam:Phrygiam:Galciam:Lydiã Cariam:Panphiliam:Liciam:Iſauriam:deniq; ipſa eſt dimidium terraꝝ.

Auſonidæ phrygibꝯ:romanaq; pgama ſurgũt
Sic fatus repetit claſſes:& tota ſecundis
Vela dedit coris:auiduſq; urgente procella
Iliacas penſare moras:aſiaque potentem
Præuehitur:pelagoq; rhodõ ſpumãte reliq̃t.
Septima nõ zephyro nunquã laxãte rudẽtes
Oſtendit phariis ægyptia littora flammis
Sed prius orta dies noctura lampada texit
Q uã tutas intraret aquas:ibi plena tumultu
Littora:& incerto turbatas murmure uoces
Accipit:ac dubiis ueritus ſe credere regis
Abſtinuit tellure rates:ſed dira ſatelles
Regis dona ferens:mediũ prouectus ĩ æquor
Colla gerit magni:phario uelamine tecta.
Ac prius infanda commenda crimina uoce.
Terrarum domitor romanæ maxime gentis
Et quod adhuc neſcis genero ſecure perẽpto
Rex tibi pellæus terræ pelagique labores
Donat & æmathiis quod ſolum defuit armis
Exhibet:abſenti bellum ciuile peractum eſt.
Theſſalicas quærens magnus reparare ruinas
Enſe iacet noſtro:tanto te pignore cæſar
Eminus hoc tecũ percuſſũ ẽ ſanguine fœdus
Accipe regna phari:nullo quæſita cruore.
Accipe niliaci ius gurgitis:accipe quicquid
Pro magni ceruice dares:dignumq; chilentẽ
Caſtris crede tuis:cui tantum fata licere
In generum uoluere tuum:nec uile putari
Hoc meritũ nobis facili quod cæđ peractũ ẽ.
Hoſpes auitus erat:depulſo ſceptra parenti
Reddiderat:qd plura feram? tu nomina tãto

Septima nox:dicit ſeptem dies totidemque noctes
uſum fuiſſe uentis ſecundis:cũ iam pharos apparere
cœpit. Nunq̃ laxante:ſed intendente rudentes:qa ue
la ĩflata rudentes ĩtendunt. Aegyptia:ideſt portum
ægyptium. Phariis flammis:quia fax nocturna ſꝑ ar
debat: ut ſignum eſſet nauigantibus:quo naues ĩ por
tum dirigerent:& inde nomen etiã accepit locus. nã
φαροσ ſignificat turrem ĩ qua lux nocturna ſemꝑ ar
det.nam (ut refert Solinus) ĩ portubus machinas ad p̃
lucẽdi miſterium fabricatas pharos dicũt. Sed prius
or.di.antequam ingredi poſſet portum ſatis tutum:
ſuperuenit lux diei quæ lucem nocturnã obtenebra/
ret. Texit:obſcurauit. Tutas:ſine tumultu.nam ſuꝑ
ueniente die:cum iam fama Alexandriam ueniſſet ad
uentare Cæſarem ingens turba uirorum obuiam ꝓ/
dierat:ut Cæſarem exciperet & tumultus ĩgens erat ĩ
littore adeo ut Cæſarem terruerit.dubitabat enĩ quo
animo eſſent:& qdnam ſibi fremitus uellet. Ibi ple.
tu.non tutum uidebatur ĩgredi portum : ubi omnia
fremitu & clamore plena erant.ĩcertus ergo qd nam
cõſilii agitaret:ſubſiſtit aliquãdiu Cæ. Incerto mur
mur̃:qa ſatis ſcire nõ poterat qd illi cõſulerẽt. Crede
re:cõmittere ſe:ut auſus ſe creder̃ cælo. Abſtinuit.i.
cõtĩuit a portu. Sed di.ſa.& ecce cũ dubitaret cæ.por
tũ ĩtrare:aderat r̃gia puppis cũ ſatellitibus:q caput põ.
offer̃ uiderent Cæ.ſatellites latini dicunt:quos græci
σωματοφυλακεσ appellant.i.q latera regũ armati
ſtipãt. Terraꝝ do.nondũ didicerat Cæ.occiſũ eẽ põ.
ergo hic dicit ſe nũc ueniſſe:ut rẽ aperiret Cæ.quam
ipſe magno pretio emptam uelit.uidelicet ipſum eſſe
ſecurum generi ſui:qđ munere ptolemæi ciuilia bel
la peracta ſunt. Romanæ ma.i.dux nulli romanorũ
conferende. Pellæus.i.alexãdrinus. Terræ.p.q;.l.do
nat.i.ipſe te liberat laboribus belli terreſtris atq; ma/
ritimi.nã adhuc pom.ſicut & ipſe Lucanus cõmemo
rauit:claſſem maximam habebat:& uniuerſum pro/
pe mare ſuis nauibus obtinebat. Et æmathiis:q; in
acie pharſalica nondũ cõſecutus fueras:hic tibi pactũ
reddit. Theſſalicas q̃.narraræ incipit qũo ptolemæ/
us ĩterfici iuſſit.dicit.n.cũ pom.q̃reret ciuile bellũ opi
bus regis renouare eum occidimus. Tanto pi. tanta
mercede. Hoc ſanguine:ſcilicet pompeii fædus ictũ
ẽ nobis tecũ. Nullo cru.incruẽta tibi uictoria cõcedit
& ĩ deditionẽ tuã nos cũ r̃gno nr̃o uenimus. Niliaci.g.i.uis uniuerſi gypti. Accipe.q.p̃tiũ oẽ q;.p capite põ.
dediſſes: id nũc tibi remittimus. Dignũq; cli.dignare patrocinio tuo ſuſcipe Ptolemæũ.nã patronus & cliens
cornelia ſũt. Cui.t.fa.li.quãdo dii ꝓpitii fuerũt ptolemæo:ut iã ipſe maximã cõſecutus fuerit gloriã:ut potiſ
ſimũ ipſũ occideret põ.debes & tu illum amicitia tua nõ ĩdignũ putar̃. Nec ui.pu.qa occurrebat illud qd nã
magnũ fuit occider̃ põ.q ſpoliatus exercitu & oĩ auxilio ĩ manus ur̃as cõfiſus uobis ꝑuenerat? dicit nõ ob eã rẽ
uilius meritũ ſuũ putari deber̃:nã multa ĩtercedebãt iura & aĩcitiæ & beneficii ut a cæde põ.ptolemæus deſi/
ſteret:ſed tamẽ illũ oĩa poſt hũiſſe uoluntati cæſaris. Facili cæde:& facilitas occidẽdi põ.non debet efficere ut
meritũ noſtrũ cõtemnas. Hoſpes aui.e.nã iura hoſpitii erãt ĩter põ.& ptolemæũ ſeniorẽ. Depulſo ſce.p.nã
ipſo põpeio intercedẽte & auctore reſtitutus ẽ in regnũ pater huius ptolemæi:q ab alexãdrinis pulſus fuerat
immo & Gabinius per quem in regnũ reſtitutus eſt:milite pom.uſus eſt:qui tũc ĩ ſyria hybernaret. Ferram:
qd plura dicã. Tibi no.tã.tibi ꝑmittimus:ut hoc qđ fecimus cauſa tui:nomĩe quocũq; uolueris appelles.q.d.
nos tãtũ beneficiũ noſtrũ quo nomĩe appellamus non ſatis ĩtelligimus:tu ꝑ arbitrio tuo nõĩabis. Vel:ꝑ etiã.

Famam consule mundi:quia si uniuersus mundus ita sentit de cæde pompeii: qđ scelus sit appellandum hoc ipso debes existimare magnum esse qđ fecimus.quia te tanto crimine liberauimus. Plus:te fateris hoc ipso debere nobis. Quod scelus:quia nos pro te hoc scelus suscepimus. Tennuit:ut uideri posset a Cæsare.
Iam lan.mor.& quia iã multi dies interesserant:ex quo pompeii caput obtruncatum erat dignosci nõ poterat a Cæ.põpeii ne caput esset an nõ. Noti oris.i.uultus quẽ antea dũ uiueret & Cæ.cognouerat. Nõ pri.cæ. uult Luca.probare mœrorẽ cæsaris simulatũ fuisse:simulatasque lachcymas:ideo utitur his coniecturis exeo cognosci potest quod ãte q̃ cognosceret põ.caput eẽt an non:nulla signa mœroris ac lachrymaꝝ dedit:sed postquam cognouit esse pompeium:quia talis uideri uolebat:ut bonus esset socer:tunc demũ lachrymas dedit. Hæsit:dubitauit. Dũ.i.donec. Vsque si.ui. sed postquã cognouit uerum esse pompeii caput:tũc denique simulauit se bonum socerũ esse:& quasi grauiter dolẽs gemitus & lachrymas dedit. Tutum pu. hoc uerbũ :sum es est: adeo est similium copulatiuũ: ut si infinitus addatur uerbo quod requirat suppositũ nominatiui & ipsum uerbum cũ nominatiuo retinet:& omnem alium casum. Non sponte: sed coactus lachrymas dedit. Expressit:quasi nolens & coegerit gemitus a pectore erumpere. Nõ aliter:nõ poterat:inquit:alio pacto letitiam ocultar̃ quam animo conceperat:nisi lachrymas dedisset. Meritumque: nam cum se dolore simulat meritum ptolemæi diminuit:quod etsi maximum erat:tamẽ cæsar paruũ uideri uolebat:immo nullũ:ut nihil ei obligatus eẽt.
Destruit:Eleuat:minuit:ostendendo mœrorẽ. Immane:immensum. Quam debere:idest q̃ obligatus esse ptolemæo. Lugere reuulsum: nam dum luget: displicere sibi ostendit quod magnopere placebat & ob eam rem nolebat uideri obligatus tyrãno: immo uero ipsum uehementer damnabat. Qui duro:multis rationibus ostendit nõ ueras fuisselachrymas Cæ. dicit enim qui in minori clade lætus fuerat:in maiori certe non doluisset:nam occisos esse alios in æmathia minus erat:q̃ nunc occisum esse pompeium.ip̃e enim totius belli & summa & caput erat: ergo si lætus fuerat clade æmathia:quanto nũc lætior fuit:ubi pom.cedẽ cognouit:q solus superat quẽ opprimere cupiebat. Duro uultu:rigido & nõ soluto in lachrymas, Sicco:sine lachrymis. O sors du.ĩ hãc exclamationẽ prorumpit dicens fati sortem durissimam esse: q̃ cæsarem flere coegit & inuitum placet ĩquit ei præ cæteris omnibus occisum esse pompeium:& tamen cogitur etiam inuitus flere:ne in inuidiam populoꝝ incurrat:a quibus mirifice pompeius diligebat̃. Nõ mixti: fœdera mixti generis appellauit affinitatem q̃ cum pompeio cæsar per iuliam coniectus erat. Neposq;:abortiuus:neque enim ex iulia filium ullum susceperat pompeius :nisi abortiuum. Iubet:cogit. Credis apud populos:ideo doles uel dolore simulas: quia hanc opinionem doloris tui existimabas tibi profuturam esse apud populos:qui pompeiũ uehementer amabant: Hoc:scilicet mœrorem præferre. Fortasse tyranni:est fortasse alia ratio: quia inuides ptolemæo qđ tibi preripuerit occasionem occidendi pompeium nam maluisses illum tuis manibus occidisse. Aliis:ptolemæo. Capit:qui quasi in captiuitatem uenerat. Vindictam:quod uno potueris ulcisci iniuriam :quam a pompeio bellum tibi inferrẽte acceperas. E iure:de potestate. Victoris:idest tui. Quisquis te flere:post multas rationes quibus ostenditur simulatum fuisse dolorem cæsaris:concludit dicens:siue hæ causæ siue aliæ fuerint:certe nulla te pietas uera flere cogit. Recessit:alienus fuit a pietate. Scilicet hoc animo : cum ironia legendum : credendum est inquit te:ideo tot labores:tot pericula perpeti & circuire orbem terrarum ne uidelicet aliqua uis inferatur pompeio. Lustras:circuis. Suppressus:pro oppræssus præpositio pro p̃positione. O bene rapta:per exclamationẽ o bene factum inquit quod dii uoluerũt:ut arbitrio tuo pompeius iterficeretur.q̃magna re:magnum crimen fortuna donauit romano pudori idest dedecori:ne uidelicet in tuas manus pompeius ueniret,siue illum crudeliter occidi iussurus eras siue etiam ipsi ueniam daturus.

Inuenies operi.uel famam consule mundi:
Si scelus est:plus te nobis debere fateris.
Q đ scelus hoc non ipse facis:sic fatus opertũ
Detexit:tenuitq; caput:iam languida morte
Effigies habitum noti mutauerat oris
Non primo cæsar damnauit munera uisu:
Auertitq; oculos:uultus dum crederet hæsit.
Vtque fidem uidit sceleris:tutumq; putauit
Iã bonus eẽ socer:lachymas nõ spõte cadẽtes
Effudit.gemitusq; expressit pectore læto.
Non aliter manifesta putãs abscõdere mẽtis
Gaudia:q̃ lachrymis meritũq; ĩmane tyrãni
Destruit:& generi mauult lugere reuulsum
Quam debere caput:q duro mẽbra senatus
Calcarat uultu:qui sicco lumine campos
Viderat æmathios:uni tibi magne negare
Non audet gemitus.o sors durissima fati.
Hunccine tu cæsar scelerato marte petisti:
Q ui tibi flẽdus erat: nõ mixti fœdera tãgũt
Te generis:nec nata iubet parere neposque:
Credis apud populos põpeii nomen amantes
Hoc castris prodesse tuis: fortasse tyranni
Angeris inuidia:captique in uiscera magni
Hoc aliis licuisse dolores:quererisque perisse
Vindictam belli:raptumque e iure superbi
Victoris generum:quisquis te flere coegit
Impetus a uera longe pietate recessit.
Scilicet hoc aĩmo terras atq; æquora lustras:
Nõ ubi suppressus pereat gener:o bene rapta
Arbitrio mors ista tuo:quam magna remissit

Tristis:aduersa. Nec non his:post simulatas lachrymas addidit & uerba Cæsar:quibus eam cædem se grauiter tulisse ostendebat. Fallere:scilicet præsentes. Acquirisque fidem:idest uerbis ac oratione fidem simulati doloris augere uoluisti. Funesta:crudelia dona q̃ de pompeio:mihi maiorem iniuriam fecistis occidẽdo pompeium q̃ ipsi pompeio:& reddit rationem. Vnica belli præmia ciuilis:hæc uerba n ō erant aliena a natura cæsaris uel certe a beneficiis eius:sicuti postea re ipsa declarauit quicquid loquatur Lucanus.omnes enim q bellis ciuilibus supererant saluos esse uoluit ꝙ si phario.unum est quod grauiter fero Cleopatram iuisam esse ptolemæo:nam dissensio erat inter ptolemæũ & sororem:& factione potẽtiori ptolemæus e regno cleopatram eiecerat:quæ tamen & ipsa cum suis exercitum habebat:haud procul a pharo. Secreta qd arma: quid sibi uult ptolemæus:ut arma quæ a bellis ciuilibus remota fuerant:nunc demũ & ipse immisceat.

Secreta:idest seorsum remota. Ergo in thessalicis: ergo uictoria nostra causa fuit ut plus iuris haberet Ptolemæus:antequam uincerem nõ ausus fuisset occidere pompeium:sed post uictoriam nostram plus sibi audatiæ sumpsit. Ius:idest licentiam ac potestatem dedimus. Nõ tuleram magnum:bene res se habet:nam qui antea non tuli pompeium mihi parem: nunc ego feram te parem o ptolemæe? Frustra ciuilibus armis:frustra iquit totum terrarum orbem bello perturbauimus:si alius est qui regnet præter Cæsarem. Miscuimus:perturbauimus. Si tellus : & si ulla regio usquam inuenitur quæ duorum sit : non unius Cæsaris. Vertissem latias:adeo inquit Cæsar detestor hoc scelus uestrum : ut statim fueri naues a littore uestro auersurus: nisi uererer ne hoc me homines dicerent timoris causa fecisse. Vertissem:pro auertissem. Famæ cura:idest cura nominis mei nã mihi curæ est quam in partem populi accepturi sint si discessero.ideo hic permanere constitui ne mihi uitio timoris detur. Damnasse: tanq̃ scelestã & abominabilem. Nec fallere uos me : ad illud respicit: qđ benigne regnum ptolemæi Cæsaris pollicieban/tur:uos inquit hac pollicitatione uestra me fallere creditis:sed nec uideo inquit:quid passurus fuerim: nisi in thessalia uicissem:nam si me uictum huc recepissem:itidem in me fecissetis:sicut in pompeium:mea me igitur uictoria conseruat non pollicitatio uestra.

Nobis quoque:idest non mitiores fuissetis in me q̃ in pompeium. Maiore profecto :maiori inquit periculo bellum ciuile gessimus:quã quisquã credere potuerit:si enim uictus essem non tam mihi timendus erat pompeius:non roma : non senatus q̃ ptolemæus:si ad illum me recepissem. Arma:idest bella.

Quam metui: a nobis. Exilium generique minas: timebam illos q fortasse minus mihi nocuissent:hũc uero qui me capitali odio persequebatur non timebam. Exilium:scilicet si uictus fuissem. Pœna fugæ:quia si fugissem ad illum mihi parata erat cædes ex eo quod in pompeium fecere:conitio quid in me facturi fuissent. Sed parcimus annis:ætas ptolemæi tenera & puerilis facit ut ipsi ignoscam:alioquin ostẽdissẽ q̃ mihi hoc facinus displicuisset. Sciat hac: nullũ igitur p̃mium sceleris quærat ptolemæus præter ueniã:potius.n.magnũ suppliciũ mereretur. Vos cõ.bu. quod ad uos attinet:date operam:ut honore sepulchri decoretis pom.reliquias. Sed nõ:nõ ob hanc causam ut hoc scelus uestrũ occultetur:honorari sepulchro uelim reliquias põ.uerũ ẽt iusta exhibeatis manibus eius.

Iusto:pro iusta thura dare sepulchro pompeii iusta appellantur inferiæ quæ exhibentur mortuis. Placa: scilicet sepeliẽdo caput eius:& sicut imperauit:ita factum est nam in casio sepultæ sunt pompeii reliquiæ:qui mons est sepulchro pompeii nobilis. Sentiat aduentum soceri:me adueniente sepulchrum cõsequatur:quo aliter caruisset. Querentis:cõquerentis de morte Pom. Vmbra:anima pom. Pias uoces:pro uoces pii Cæ.

Crimina romano tristis fortuna pudori.
Quod te non passa ẽ misereri perfide magni
Viuentibus:nec nõ his fallere uocibus audes:
Acquirisque fidem simulati fronte doloris.
Aufer ab aspectu nostro funesta satelles
Regis dona tui:peius de cæsare uestrum:
Quã de pompeio meruit scelus:unica belli
Præmia ciuilis uictis donare salutem
Perdidimus:quod si phario germana tyrãno
Non inuisa foret:potuissent reddere regi
Quod meruit fratriq; tuum pro munere tali
Misissem cleopatra caput:secreta quid arma
Mouit? & inseruit nostra sua tela labori?
Ergo in thessalicis pellæo fecimus aruis
Ius gladio? uestris quæsita licentia regnis?
Non tulerã magnum mecũ romana regentẽ
Te ptolemæe feram? frustra ciuilibus armis
Miscuimus gentes:siqua ẽ hoc orbe potestas
Altera quam cæsar:si tellus ulla duorum est:
Vertissem latias a uestro littorẽ proras.
Famæ cura uetat:ne non damnasse cruẽtam:
Sed uidear timuisse pharõ:nec fallere uos me
Credite uictorẽ:nobis quoque tale paratum
Littoris hospitium ẽ:ne sic mea colla gerãtur:
Thessaliæ fortuna facit:maiore profecto
Quã metui poterat discrimĩe gessimus arma
Exiliũ generisque minas romamq; timebam:
Pœna fugæ ptolemæus erat:sed parcius ãnis
Donamusq; nefas:sciat hac pro cæde tyrãnus
Nil uenia plus posse dari:uos condite busto
Tanti colla ducis:sed non ut crimina tantum
Vestra terga tellus:iusto date thura sepulchro
Et placate caput:cineresque in littore fusos
Colligite:atq; unã sparsis date manibus urnã.
Sentiat aduentum soceri:uocesque querentis

Dum nobis:ipse enim pompeius dum credere mauult huic clienti ptolemæo:i discrimen salutis uenit: nã si mihi se committere uoluisset:benigne illum suscepissem:& satis mihi fuisset ut pari potestate cum illo ĩ urbe uiuerem. Læta dies:dies inqt quam populi magna lætitia celebraturi fuissent:nobis adempta ẽ:statuerã.n. pom.cõplecti:alloqui:& pacem cũ eo iungere:ut orbis terrarũ concordia nostra lætaret. Præfert:anteponit oĩa nobis:quasi fideliora. Phario clienti:qa cliens pom.Ptolemeus erat. Concordia mundi:qa pace duorũ totius orbis terrarũ status componebatur. Perit:scilicet dum mihi fidem præstare non uult. Caruere deis.i. uota mea deos non habuere propitios. Affectus ue. amores antiquos:ut quẽadmodũ iter nos amicitia iũcti fuimus supiori tẽpore:ita nũc quoq; iungeremur.

Audiat umbra pias:dũ nobis omnia præfert:
Dum uitam phario mauult debere clienti.
Læta dies rapta est populis:concordia mũdo
Nostra perit:caruere deis mea uota secundis.
Vt te complexus positis felicibus armis
Affectus abs te ueteres uitamque rogarem
Magne tuam:dignaq; satis mercede laborũ:
Contentus par esse tibi:tunc pace fideli
Fecissem ut uictus posses ignoscere diuis
Fecisses ut roma mihi:nec talia fatus
Inuenit fletus comitum:nec turba querenti
Credidit:abscondũt gemitus:& pectora læta
Fronte tegunt:hilareq; nefas spectare cruẽtũ
O bona libertas:cum.cæsar lugeat audent.

Vitãq; ro.i.rogassẽ:ut mecũ pari potestate uiuerẽ uelles ĩ urbe roma:nec tibi aliqd grauius cõsuleres. Dignaq; sa.qa hoc satis magnũ uictoriæ p̃mium uideri potuit:ut tibi par essem ĩ urbe roma. Tũc pa.fi.& ita uicissim ego tibi:& tu mihi profuisses:profuissem tibi:q te mihi parẽ mecũ uolebam & tu mihi: qui fecisses:ut senatus populusq; ro.mihi ignosceret si qd forte cõtra rempu.fecissem. Victus.s.ut mihi par esses. Vt ro.mi.s.ignosceret. Nec ta.fa.Luca. dicit ita quidẽ locutũ fuisse cæsarem & uerba ipsius plena humanitatis fuisse:sed neminẽ ex omnibus qui aderant credidisse. Querenti:sed existimauit tentare animos:& si quem uidisset flentem:obseruare eum diligẽter & existimabat sibi iniuriam esse. Abscondũt gemitus: etiam si dolerent quãto miserabilior uidebat̃ oratio Cæsaris:tãto magis ipsi spem uultu simulabant. Pectora:scilicet plena mœroris. Tegũt:occultãt. Læta fronte:læto uultu. Hilares:scilicet uultu:sed pectorẽ mœsto. Nefas:ptolemæi. O bona libertas.q.d.ista non est dicẽda libertas cæsar luges:& cæteri lugerẽ nõ audent:quia existimabãt dolos latere sub illis lachrymis:ut obseruaret eos q̃ morte pompeii lachrymarẽtur. Audẽt hil.sp.n.i. nõ audẽt lugere metu cæsaris.

.M.ANNEI LVCANI CORDVBENSIS PHARSALIAE LIEBR. DECIMus.

T primum terras põpeii colla secutus
Attigit:& diras calcauit cæsar harenas
Pugnauit fortuna ducis:fatũq; nocẽtis
Aegypti:regnũ lagi romana sub arma
Iret:an eriperet mũdo memphiticus ensis
Victoris uictique caput:tua profuit umbra
Magne:tui socerũ rapuere a sanguine manes.
Nec populus post te nilũ romanus haberet.
Inde parentoniam fertur securus in urbem
Pignore tam sæui sceleris sua signa secutus.
Sed fremitu uulgi fasces & iura querentis

Pharsaliæ Liber Decimus.

T primum terras Pompeii colla secutus: hic decimus & ultimus continet hæc breuiter: primum quomodo cæsar accuratissime cõtemplatus fuerit pyramides ægyptorum regum deinde quomodo luxuriosam cœnã Cleopatra Cæ.p̃parauerit postea uero ĩ ipso cõuiuio de fõte nili diligẽter ab Achoreo sacerdote q̃sierit postremo quo pacto photinus cũ Achilla q̃perant exercitui r̃gis:cõsilia agitauerit iterficiẽdi Cæ.& Cæ.se abipsorũ manibus eripuerit. Diras:appellauit a cæde põ. Pugnauit fortuna:i discrimẽ uenit:utrũ Cæ.uiceret ægyptios:an ægyptii Cæ. Nocẽtis:Respicit ad cædẽ põ. An.r.i.nũqd fata ægyptiorũ supiora eẽnt fortũa Cæ. Regnũ la.i.ægypti.nã Lagus primus rex ægyptiorũ fuit. Mẽphiticus:ægyptius a mẽphi ciuitate ægypti Mẽphis:ut r̃fert Strabo ægyptiorum regia fuit urbs magna:& populosa:& secunda post alexãdriã. Tua.p.ui.hoc oẽ attribuit umbris põ.q̃ nõ fuerit ægyptiorũ armis subacti romani:nã põ.pati uoluit:ut romana arma ægyptiis armis cederẽt.quo factũ ẽ:ut ẽt romani ægyptũ amarẽt:ubi manes põ.sepulti erãt. Post.t.post morte tuã. Tui so.iõ ubi tuæ reliqæ sũt o põ.eũ locum populus ro.amauit. Inde pa.cũ in terrã primo descendisset Cæ.se contulit alexandriã:nã sperabat se ibi tutũ fore p̃cipue hoc ipso:q̃ pompeiũ occiderat ptolemæus:nã & si simulauerat ægre tulisse:tamẽ cedere nõ poterat qn ibi tutus eẽt ubi põpeius fuerat occisus. Inde:postq̃ in continentẽ terram descendit. Paretoniam uir.i.alexãdriam:quæ metropolis est ægypti:quam a seipso alexander Alexandriam appellauit:cum illã auxisset:paretonium uero ut inquit Strabo:urbs est & portus ingens.xl.fere stadiorum:hanc alii Paretonium:alii Ammoniam uocãt. Pig.sæ.scele.i.pignore capitis & cædis pompeii. Signa.s.uictricia. Sed fremitu:securus quidem profectus est alexandriam:uerumtamen dum incederet per urbem præcedentibus lictoribus qui fasces gerebãt more romano:sensit fremitũ uulgi.dedignabant̃ enim q̃ ĩ regia urbe alia potestas esset maior rege suo.

Inferri romana ſuis:diſcordia ſenſit
Pectora:& ãcipites animos:magnũq; periſſe
Non ſibi tum uultu ſemper celante timorem.
Intrepidus ſuperum ſedes & templa uetuſti
Numinis:antiquas macedum teſtantia uires
Circuit:& nulla captus dulcedine rerum:
Non auro cultuq; deum:non mœnibus urbis
Effoſſum tumulis cupide deſcendit ĩ antrum.
Illic pellæi proles ueſana philippi
Felix prædo iacet:terrarum uindice fato
Raptus ſacratis totum ſpargenda per orbem
Mẽbra uiri poſuere adytis:fortuna pepercit
Manibus:& regni durauit ad ultima fatum.
Nam ſibi libertas unquam ſi redderet orbẽ
Ludibrio ſeruatus erat:non utile mundo
Editus exemplum:terras tot poſſe ſub uno
Eſſe uiro:macedum fines:latebraſque ſuorũ
Deſeruit:uictaſque pr̃i deſpexit athenas.
Perque aſiæ populos fatis urgentibus actus
Humana cũ ſtrage ruit:gladiumq; p omnes
Exegit gentes:ignotos miſcuit amnes.
Perſarũ euphratem indoꝝ ſanguine gãgem.
Terrarũ fatale malum fulmenq; quod omnes
Percuteret pariter populos & ſydus iniquum
Gentibus oceano claſſes inferre parabat
Exteriore mari:non illi flamma nec undæ
Nec ſterilis libye nec ſyrticus obſtitit ãmon.
Iſſet in occaſum mundi deuexa ſecutus

Suis:q̃ ſua iura. Iura:poteſtatem romanam. Magnumq; p.ſ.ſenſit nõ in gratia cæſaris:ſed occiſũ eẽ potius ad utilitatẽ ægyptiorũ. Tum uul.cæſar tametſi non ſibi placeret fremitus uulgi:tamen ſpẽ uultu ſimulat ꝑmit altũ corde dolorẽ:& uultu intrepido(ſicut conſueuerat) uoluit contẽplari uetuſta ægyptiorũ regũ ædificia. Et tẽpla ue.nu.iſidis cuius tẽplum uetuſtiſſimum erat iuxta ueneris fanũ:ut inqt Strabo. Teſtantia uires ma.ea enim illic condita fuerant ab Alexãdro rege macedonum. Circuit:contemplatur. Et nulla:& alia oĩa tametſi ꝑtioſa erant utpote auro argentoq; ornata:tamen pro nihilo habebat comparatiõe pyramidum: ubi corpus alexandri ſepultum fuerat. Illic pe.in hac pyramide quam Cæſar contẽplabatur:cõditum erat Alexandri corpus. Veſana pro.quia pronus erat ĩ iracundiam Alexander: iõ ipm ueſanũ appellauit quod ita eẽ teſtat̃ chytus amicus & familiaris paternus haſta traiectus:& Lyſimachus lẽni obiectus:& Calliſtenes philophus in cauea mori iuſſus.ita egit ut deo genitus crederet̃: pagrauit orbẽ rectoribus Ariſtotele & Calliſthene uſus:forma fuit ſupra hoĩem auguſtior̃: ut refert Solinus:ceruice cælſa:lætis oculis & illuſtribus:malis ad gratiã rubeſcẽtibus:reliqs liniamẽtis corporis nõ ſine maieſtate quadam decoris:uictor oĩum uino & ira uictus ſic morbo uinolẽtiæ apud Babylonem humiliore q̃ uixerat fortuna exemptus eſt alexãdri corpus(ut iqt Strabo)perdicæ ereptũ ptolemæus alexandriam detulit:eiq; parentauit:qđ & adhuc ibi iacet ſed nequaq̃ i eodẽ alueolo:nam qui nũc uitreus eſt:prius aureus erat. Felix ꝑdo.qui aliena diripiẽdo ſibi regnũ cõparauit. Vĩdice fa.qa mors fuit ultrix terrarũ:tunc enim cũ rapuit Alexandrũ ulta eſt iniurias quas iniurias populis Alexander intulerat. Sacratis to.& in hac pyramide cineres alexandri r̃poſuerãt: qui uento potius fuerãt ſpargendi. Per orbem:ubicunq; aliqd detrimentĩ fecit membra ſpargẽda erant

Fortũa pe.nam fecit ut regem ſuum perpetuo duraret:uſq; ad eam ætatemq; ſi populi in libertatem aliquãdo ueniſſent:nõ dubiũ erat quin corpus alexãdri dilaceraturi fuerĩt memores iniuriarũ quas ab eo acceperãt Durauit ad ul.i.uſq; ad ultimũ tẽpus:ut obliuiſcerent̃ iniuriam populi:nã regnũ diuiſum ẽ ĩ pricipes q alexãdrũ cõitati fuerant. Si red.or.i.ſi unquã orbis terrarũ eſſet ſui iuris:nõ dubium erat quin ſæuituri fuiſſent in reliquias alexandri. Non utile mũdo:quia ipſe docuit orbem terrarum ſub unius poteſtate eẽ poſſe:nunq̃ ante alexandrũ quiſq̃ inuẽtus fuerat:q uniuerſo prope orbi terrarum imperaret. Exẽplum:quia exemplo alexandri cæſar & multi alii domini orbis terrarum eſſe uoluerũt. Eſſe ſub.i.poſſe ſeruire uni uiro. Macedum fines:nam alexander nõ contentus regno paterno exercitum traduxit in aſiam:& eam oẽm uicto Dario ĩmperio ſuo ſubĩecit. Latebraſq;:quia macedonia erant ferme latebræ q̃dam comparatione reliqui orbis:quem ipſe armis ſubiecit. Patri.i.a Philipho. Popu.aſ.quia bis Darium alexander ſuperauit:& ipſum tertia uictoria profligauit:cũ in captiuitatem duxiſſet uxorem quis & filias:tamen hoc modeſtiæ documentum dedit eximium:quia quãq̃ illæ pulcherrimæ eſſent:tamen intactas ſeruauit. Humana ſtra.cum ruina & magna cæde hominum. Exegit: exercuit. Amnes:euphratem & ganſtem:quia euphrates flu.ẽ qui totam intra ſe cappadociam cõpræhendit & Comagenam:& amanum & iſſicum ſinum magnam & paruam harmẽiam percurrit:meſopotamiam diſterminat:ex euphrate ferebatur aqua in hortos penſiles babylonis. Gãges:flu.eſt indiæ:dicit autem hos fluuios miſcuiſſe ſanguine humano eorum quos uincendo occiderat. Terrarum fa.ma.in animo habuit alexãder:ut oĩa in poteſtatem ſuã redigeret:niſi morte ꝑuentus eſſet. Malũ fa.deſtinatũ malũ terris & letiferum.

Fulmen:quia uno eodemq; tpe omnia puerteret q̃ſi fulmen. Et ſydus ini.aduerſũ:ſicut aduerſa ſydera inducũt peſtilẽtiã. Parabat:poſtq̃ maiorẽ partẽ orbis terraꝝ domuerat. Exterior̃ ma.qa oceão ſpæra terræ circundat̃. Nõ illi fl.& uſq; ad torridã zonã penetrauit:nil illi obſtare potuit. Flamma:ſi feruentis zonæ. Vndæ.ſ.oceani obſtiterunt. Sterilis:q̃uis ſterilis:tamen non obſtitit quo minus duceret exercitum. Ammon .i.templum iouis ãmonis quod poſitum eſt inter ſyrtes:de hoc ſatis ſuperius. In occaſum : iam properabat iræ ĩ ultimum occidentẽ ad æthyopas. Deuexa:decliua:uidelicet meridiem:qa polus antracticus humilis e.

Ambissetq; polos:nilumq; a fonte bibisset:
Occurrit suprema dies:naturaque solum
Hunc potuit finem uesano ponere regi:
Qui secū inuidia qua totum ceperat orbem:
Abstulit imperium:nulloque hærede relicto
Totius fati lacerandas præbuit urbes.
Sed cecidit babylone sua:parthoq; timēdus.
Proh pudor æoi propius timuere sarissas.
Quā nūc pila timēt populi:licet usq; sub ar/ctō
Regnemus:zephyriq; domos:terrasq; premamus
Flagrantis post terga noti:cedamus in ortus
Arsacidum domino:non felix parthia crassis.
Exiguæ secura fuit prouincia pellæ.
Iam pelusiaco ueniens a gurgite nili
Rex puer imbellis populi sedauerat iras.
Obside quo pacis pellæa tutus in aula
Cæsar erat:cum se parua cleopatra biremi
Corrupto custode phari:laxare cathenas
Intulit æmathiis ignaro cæsare tectis
Dedecus ægypti:latii feralis erinnys
Romano nō casta malo:quātū impulit argos
Iliacasque domos facie sparthana nocenti:
Hesperios auxit tātum cleopatra furores.
Terruit illa suo (si fas) capitolia sistro.

Polos.s.arcticū & antracticum. A fonte:quem nullus unq̄ inuenire potuit in hoc etiam multi reges elaborarunt inter quos Cambyses rex persarum misit qui diligenter scrutarentur:hi uero nauigarunt ex aduerso nili quo ad ripas quasdam peruenerunt innauigabiles:nec tamen referre potuerunt:ubi nilus originem habuerit. Occurrit suprema dies:his cogitatis mors interuenit. Naturaq; solum:& nihil fuit qđ potuisset cupiditati alexandri modum imponere præter naturam:quia mortalis natus erat. Vesano regi:insaciabili qui insania quadam ferebatur:ut nihil unq̄ animum eius explere potuisset. Qui secū:idest inuidia fecit ut dominorum omnium superior esset item iuidia fecit ut post mortem curaret ne quis uniuerso orbi terraꝝ p̄esset: sicut ipse nam duodecī pricipibus regnum suū diuisit.quā ergo iuidiā iperio orbis accepat:eandē moriēs abstulit. Nullo hæ.qa duodecī pricipibus regnū partitus est. Totius.f.i.totius fortūæ suæ. Cecidit:mortuus ē. Bab.su.quā ipē subegerat bello & ī ea regiā posuerat.q̄uis haruspices mōerēt caueret sibi ab ea:urbe tamē cupiditate eius ipulsus ē:ut ad eā ueniret:&ibi a Cassandro Antipatri filio q picerna eius erat ueneno necatus ē. Parthosq; ue.qa pthi & ipm ī honore hūerūt cuius urbem ipē cœperat nā ī Parthia ē babylō:& metropolis est regionis illius. Proh.pu.idignat̄ hoc loco Luca.q populi pthoꝝ timuere alexandrū & macedones cū ausi sint & romanis iferre bellū ergo plus uirium iqt hūit Alexander:q̄ populus ro.nā crassum cum maiori parte exercitus pthi occiderūt. Sarissa.i. tela macedōica:& sarissas p ipis macedonibus posuit. Pila.i.romanos.nā pilum romanū est telū. Propius: quia romani imperiū suum non porrexerant:tam p pe parthos sicut fecere macedones. Licet usq; ar.q̄uis in occidente:meridie & septentrione maiores simus domini:q̄ unq̄ fuerit Alexander:tamen qđ ad orientem ptinet:ipē nos iperio superauit. Sub ar.septētrione. Zephriq; do.i.occidentē. Noti:meridiei. Cedamus i or.tamē uicti sumus ī oriēte potētia Alexādri macedonis. Arsacidū:a domino pthorū: Arsacidæ.n.reges pthorū dicti sūt:sicut Ptolemæi ægypti. & Cæ.romanoꝝ. Non felix:q̄ indignum fuit hoc:ut ex omnibus puinciis pthia exigua fuerit Alexādro q̄ nunc est formidolosa romanis cum in ea Crassus cū exercitu perierit. Crassis:pr̄i & filio. Secura pel.qa ī ea nihil timuerit Alexander.imo uero obsequentissimā sibi hūit. Iam pe.ia.nūc redit ad Cæ.& ptolemæū.dicit autē postq̄ rex tādē fremitū populi sedauit: uenit ipse ad Cæ.& se in eius potestatē futuꝝ dixit.rege ergo obside securius Cæ.cœpit deīde deligētius cōtēplar̄ sitū ægypti:& se ēt dedere regi:cū paulo post Cleopatra supuēit q̄ blāditiis suis pellexit cæ. Pelusiaco:ibi enī castra habebat ad pelusiū. In aula pe.ī aula Alexādriæ quam pellæus alexander condiderat. Obside:tanq̄ obside pe racis. Cū:cum exclusa esset cleoptra extra pharum:& ipa quoque exercitum hēbat contra frēm:illa muneribus corripit custodes phari q catenas soluerēt qbus illa extra portam exclusa erat:& parua bireme igressa fefellit ptolemæū:& ad cæsarem peruenit. Biiemi.naui q̄ duobus ordinibus remoꝝ uteretur. Custode:qui p̄ erat portui. Catenas:portus qbus excluderetur. Tectis æma.lōge repetitum ē epithetō.i.tectis Cæ.uictoris æmathiæ. Dedecus.æ.cūipa eēt impudica.luxuriosa:auara:dedecus erat ægypti. Feralis he.furia letifera. Latii:italiæ:q̄tas clades ītulerit italiæ historia docet primo enī causa fuit:ut multi e romanis occiderentur cum cæsare:deinde cum cleopatra se coniunxisset cum Antonio causa fuit:ut bellum ciuile iterum conflaretur inter Octauium &.M.Antonium:& ad Leucadem pmontorium bello nauali uicta ē cleopatra cum Antonio ibiq; multa nulla romanoꝝ periere. Nō ca.i.ipudica ad malū romanū:qa blanditiis duces romanos pellexit.

Quantū im.ar.dicit non mīus ppe exitiū intulisse romanis cleopatrā:q̄ ītulit helena troianis. Spartana:helena q̄ bello iritauit græciā & asiā pulchritudīe sua rapta ex oppido sparta.Vir.Me duce dardaniis spartā expugnauit adulter. Argos:europā:i q̄ ē græcia. Iliacasq; do.asiā nā iliō ī asia ē. Facie no.nā forma sua tātū mali ītulit:quātū helena. Terruit:parū iqt abfuit qn cleopatra iperiū orbis terrarū terreret. Sistro:sistrū ē genus tubæ icuruæ:quo utebāt̄ sacerdotes tūc cūad inqsitionē osiridis populū cūuocabāt:ut imitarēt̄ isidis plāgores q̄ orsiri uirū suū diu q̄sitū tādē inuenit. Capitolia im.romanū. Si fas:ita dixit quēadmodū dicer̄ solemus:si diis placet. Petit:iuadit.cōtra Octauiū duxit exercitū.M.Antōio cōiūcta. Cāopo:populo ægypti.Cāopos cētum ac uiginti sta diis distat ab Alexādria:pedestri itiner̄ uadentibus:dicta de nomine canopi:qui menelai classē gubernabat:& ibi mortuus est (ut refert Strabo) in ea est Sarapidis templum & cultu & r̄ligione excellens.

Imbelli:molli:ut supra emollit gentes clæmentia cæli. Ductura triumphos:quia ĩn amorem suum pellexit cæsarem:ut parum abfuerit:quin amore uictus se crederet ægyptiis occidendum.nam dum ille amori operã daret:& luxu captus cõuiuiis indulgeret pene a photino & achillas ẽ oppressus. Leucadioq; fuit:postea apud leucadem promontorium In magno discrimine fuit imperium ro. An mundum:duplici ratione indignum fuisset romanis:si cleopatra regnasset & ꝙ indigna mulier erat:& nõ romana. Nec nostra:idest nec romana quidem. Illa nox:qua consuetudinem cum cæsare iniit. Animi:scilicet Cleopatræ. Incestam ptolemæida:impudicam cleopatram ptolemæi filiam.

Nostris ducibus:cum cæsare prius deinde cum.M. Ant. Quis tibi uesani:nunc cæ sarem reprehendit q cum ductor esset fortissimus:& ĩ medio flagrante bello ciuili uersaretur:tamen amore mulieris corruptus fuerit:ut propterea ignoscendum sit antonio:qui cũ mellioris esset ingenii arboribus huius capi potuerit a maiori ad minus:si uincere potuit animum cæsaris durum & non facile credentem blãditiis mulierum: quanto facilius id in.M.antonio fecit qui natura mollior erat? Hauserit:cõprehenderit. Ignes:pro amore ponitur.Virg.& cæco capitur igni. Et in media rabie:cum bello ciuili adhuc eẽt occupatus: magnus enim adhuc labor supererat.nam uincẽda erat classis pom.uĩcendæ reliquiæ belli ciuilis : quas secum duxerat cato & ad iubam regem libyæ peruenerat. Aula:cum ante oculos obuerlaretur pom.cædes & ĩ ipsa aula ptolemæi regis esset:cuius iussu pompeius occisus fuerat cæsar operam amoribus dedit. Sanguine: nondum inquit abstersus erat cruor in thessalia sparsus:cũ tamen cleopatræ blanditiis molliri potuit. Illicitosque toros:ut pote ex pellice: nam ex hoc compressu cæsaris grauida facta est Cleopatra & puerum peperit cui postea nomen imposuit cæsarion. Coniuge: calphurnia. Proh pudor:per exclamatiõem exaggerat adulterium cæsaris:dedecus ĩgens fuit:ut fratres iuliæ ex pelice Cleopatra generaret:quam ex matrimonio legitimo conceptam ĩn matrimonium põpeio dederat. Obscæna:detestabili & execrabili. Matre:.idest pellice. Partesque fugatas:& preter facinus quod admissit:minime ignoscendum accessit qđ interea partibus pompeianis spem đdit:qua possent ciuile bellum raparare:nam ille dum operam dat amoribus.ĩterea cato ad iubam peruenit:& ope illius exercitum iustũ renouauit. Coalescere:simul crescere augeri. Regnis libyæ:ĩ regno iubæ. Depẽdit:tradidit.

Tempora:quæ consumenda erant ad perficiẽdum ciuile bellum. Turpis adulter. Niliaco amori: idest cleopatræ:quæ regina fuit ægypti. Donare: scilicet cleopatræ. Non sibi:sed cleopatræ uĩcere cuius amoribus correptus erat.

Et romana, petit imbelli signa canopo:
Cæsare captiuo pharios ductura triumphos:
Leucadioque fuit dubius sub gurgite casus:
An mũdum ne nr̃a quidem matrona teneret.
Hoc animi nox illa dedit:quæ prima cubili
Miscuit incestã ducibus ptolemæida nostris
Quis tibi uesani ueniam non donet amoris
Antoni? durum cum cæsaris hauserit ignes
Pectus? & in media rabie medioque furore:
Et pompeianis habitata manibus aula?
Sanguine thessalicæ cladis perfusus adulter
Admisit uenerem curis:& miscuit armis
Illicitosq; toros:& non ex coniunge partus.
Proh pudor:oblitus magni:tibi iulia fratres
Obscæna de matre dedit:partesque fugatas
Passus in extremis libyes coalscere regnis
Tempora niliaco turpis dependit amori:
Dũ donarẽ pharon:dũ nõ sibi uincere mauult.
Quem formæ confisa suæ cleoptra:sine ullo
Tristis adit lachrymis:simulatũ cõpta dolorẽ
Quã decuit:ueluti laceros dispersa capillos.
Et sic orsa loqui.siqua est o maxime cæsar
Nobilitas:pharii proles clarissima lagi:
Exul mæternum sceptris depulsa paternis:
Si tua restituat ueteri me dextera fato:
Complector regina pedes:tu gentibus æquũ
Sydus ades nostris:non urbes prima tenebo
Fœmina niliacas: nullo discrimine sexus
Reginã sit ferre pharos:lege summa perẽpti

Quæ formæ confisa:nunc dicit quomodo cleopatra cæsarem ĩ suum amorem pellexerit:cũ corruptis custodibus ad Regiã uenisset ĩ Alexandriã:ad Cæ.ĩgressa ẽ:& Cæ.pedibus prostrata opẽ rogauit dũ Cæ.esset ĩ regia:& epulis ac regifico luxui ĩtentus delegit ergo tẽpus & locũ ut posset sibi obsequentem facerẽ Cæ. Tristis.i.mœrorẽ simulãs. Cõpta.i.ornata habẽs dolorẽ simulatũ:qa se ornauit q̃tũ simulãti dolorẽ cõueniebat. Quã de.q.d.nõ decuit. Veluti:tãq̃ dispsa sit illa nihilo segnius:q̃ si sparsis capilis ꝓuoluta eẽt genibus cæsaris ausa est ĩ hunc modũ loq̃. Dispersa:scissa ac ĩornata capillos.Si qua est:confuse loqtur & perturbate:ut fœmina & perturbata solet.ordo est.ego fœmina non prima tenebo urbes niliacas:si tua dextra restituat me ueteri fato deinde per parenthesim lege:& cum superioribus iunge ego regina clarissima ples lagi pharii complector pedes:si qua est nobilitas o maxime cæsar:& ego exul in æternum delapsa a regnis paternis:tu æquum sydus:ades nostris gentibus. Proles lagi:idest quæ a lago rege ægyptiorum originem duco idest cui pater ptolemæus Aulætes.Delagidar in successione satis superius est de Strabone repetita historia. Exul ĩ æter.nisi tua ope in regnum restituar. Veteri fato:idest antiquæ fortunæ meæ. Sydus æquum:tanq̃ sydus prosperum. Fœmina:quia occurrebat illud fœmina es:& regnare non potes dicit ipsa non ita esse: hanc enim consuetudinem esse in ægypto : ut fœminæ regnent. Discrimine: nulla differentia sexus.
Lege summa:& utiẽ testamẽto ꝙ ipsa cum fratre pariter hæres regni ægypti r̃licta fuerit. Summa:ultima.

Qui iura: moriens pater iuſſit: ut matrimonio iungere Ptolemæo fratri: & una cum illo regnarem. Puer ipſe ſo. ſi quæris cæſar cur me regno pepulerit: non ipſe fuit: ſed ſatellites ipſius. ſ. photius & achillas quoꝝ cõſilio regitur. Puer: puerum appellauit: ut mirum uideri non poſſit: ſi imperio ac conſilio ſatellitum ſuorũ ſubiectus eſt. Si modo li. ſi modo ſit ſui iuris. Affectus: uoluntates. Suos enſes: ideſt poteſtatem & non audet diſcedere a uoluntate ſatellitum. Nil ipſa paterni: quæſo id agas: ne regnũ ægypti ſit ſub poteſtate ſatellitum regis nã hoc dedecus pati non poſſum. Solue: libera. Regem: id enim quod rogo eſt: ut frater meus rex ſit & non photinus. Quantos ue. ti. & quanta iquit ſuperbia credis inflatum eſſe photinũ poſtq̃ Põpeium obtruncauit: idem quoqꝫ in te facere auderet & animo concepit ſi fortuna fauerit. Minatur. ſ. auellere & tibi ceruicẽ. Sat fuit in. nã de cæde Pom. meritum conſecutus eſt Photinus quaſi id tua cauſa fecerit. Pompe. faci. ut cũ facinus admiſſerit quaſi de te bene meruerit non eſt hoc tolerandũ. Neq̃q̃ du. obtinuit cleopatra quod optabat non præcibus: ſed forma quæ cæſaris animũ commouit. Vultus: forma oris. Adeſt: coniuncta eſt cum precibus. Perorat. i. obtinet quod uolebat. Exigit. ſ. precibus ſuis.

Verba patris: qui iura mihi communia regni
Et thalami cum fratre dedit: puer ipſe ſororẽ
Sit modo liber: amat: ſed habet ſub iur̃ photini
Affectus enſeſque ſuos: nil ipſa paterni
Iuris habere peto: culpa tantoque pudore
Solue domũ: remoue funeſta ſatellitis arma:
Et regem regnare iube: quantos ne tumores
Mente gerit famulus: magni ceruice reuulſa:
Iã tibi (ſed ꝓcul hoc auertant fata) minatur.
Sat fuit indignum cæſar mundoque tibique
Pompeiũ facinus meritumqꝫ fuiſſe photini.
Nec quicquam duras tentaſſet cæſaris aures:
Vultus adeſt precibus: facieſqꝫ ĩceſta perorat
Exigit infandam corrupto cæſare noctem.
Pax tibi parta duci: doniſqꝫ ĩgẽtibus empta ẽ.
Excepere epulæ tantarum gaudia rerum
Explicuitque ſuo magno cleopatra tumultu
Nondum tranſlatos romana in ſæcula luxus.
Ipſe locus templi quod uix corruptior ætas
Extruat: inſtar erat: laqueataqꝫ tecta ferebant
Diuitias: craſſumqꝫ trabes abſconderat auꝝ.
Nec ſummis cruſtata domus: ſectiſqꝫ nitebat
Marmoribus: ſtabatqꝫ ſibi nõ ſegnis achates:
Purpureuſque lapis: totaque effuſus in aula
Calcabat̃ onyx: hebenus matreotica uaſtos

Corrupto cæ. ſ. amore eius. Pax ubi parta: cleopatra nõ tã p̃cibus q̃ forma obtinuit a cæſare in gratiã cũ fratre conciliaret̃: quo facto tũc cũ conuiuia parata ſunt ſumptuoſiſſima: quibus Cæ. cũ rege atqꝫ regina ĩterfuit: & ipſa deĩde ſuos ornatus apuit oẽs: ut cæſari placeret. Deſcribit igit̃ ædes ꝗbus patũ ẽ cõuiuiũ: deĩde ſũptuoſas epulas. Duci: a cæſare. Empta: ab ipſo duce: qa multa munera cæſari dederũt. Excepere epu. poſtq̃ ĩ gratiã rex cũ regina rediiſſet. Gaudia re. qa ſtructa ſunt conuiuia regifico luxu. Explicuitqꝫ: aperuit ſuperabundantia rerum omnium & ſumptuoſos apparatus cleopatra. Tumultu: tumultũ uocat famuloꝝ ac famulaꝝ pompam quæ ꝓgreſſa eſt in conuiuium. Nondum tranſlatos: quia luxus nondũ ad romanos peruenerat. Ipſe locus: primum d̄ſcribitur locus: qui adeo paratus erat pretioſis rebus: ut nec templa quidem deoꝝ: q̃ poſtea ætas corruptior æſtificauit tam ornata eſſe conſueuerint & oſtendit priſcis illis fuiſſe tẽpla quæ illi pie magis colebant: q̃ pretioſis muneribus. Aetas: ſcilicet poſtera q̃ corruptior futura erit. Quod: pro quale tẽplũ. Laquaeataqꝫ tecta: laquearia proprie dicunt̃ trabes ꝗbus ſuſtinetur tectũ: dicit & trabes fuiſſe auro ornatas: ut uix pondus auri ſuſtinerẽt. Diuitias: auꝝ: argentum: & lapides p̃tioſos. Craſſum: ſolidũ. Nec eſũmis cru. & domus nõ erat cruſtata marmore: ſed rota erat marmorea: cruſtrati dicuntur ꝑietes marmore tecti in ſuperficie tãtũ dr̃ia ẽ inter cruſtũ & cruſta. cruſtũ eſt eſculentũ: cruſta de aliis rebus dicit̃. Stabatque nõ ſe. a. & non erat inutilis achates: q lapidis tãtummodo poſitus eſſet ad ornatũ: imo uero achaticæ columnæ ædium arcus ſuſtinebant: ideo non ſegnis: achates eſt p̃tioſus lapis: quem qui geſtauerit in annulo efficit̃ amabilior. Achatẽ lapidem Sicilia primum dedit in achatis flu. repertum non uilem: cum ibi tantum reperiretur: quippe inter ſcribentes eum uenæ naturalibus ſic notant formis: ut cum optimum eſt uarias rerũ præferat imagines nunc diuerſis in locis apparet: teſte Solino dat creta: dat india: achates ſanguineis maculis irrubeſcit: ſed qui maxime probat̃ uitream habet perſpicuitatem: ut Cyprus. Nam qui ex facie cerea abundans triuialiter negligitur. Purpureuſqꝫ la. atqꝫ purpureis lapidibus ſtratum erat pauimentũ ipſaꝝ ædium.
Purpureus: porphyreus: ſicut enim appellatur porphyra petra: nã porphyra græci dicũt: nos purpura. Effuſus: ſtratus. Calcabatur. ſ. a cõuiuantibus. Onix: lapis eſt nitidus colore unguis: unde ẽt denominationẽ habuit. nam ονυξκοσ ſignificat unguẽ. Hebenus: q̃ alibi p̃tioſa habentur: ibi erant pro uiliſſimo ligno. Sola india hebenũ mittit: nec uniuerſa: uerum exigua ſui parte ſyluis hoc genus edit arbor eſt plærũqꝫ tenuis: ſed frequentior uimine raro in craſſitudine caudicis extuberata: hiulco cortice & admodum reticulato: dehiſcẽtibus uenis adeo: ut per ipſos ſinus pars intima uix tenui libro contegatur. lignũ omne atqꝫ mediale: eadem ferme & facie & nitore qui eſt in lapide gagate: teſte Solino: indi reges ex eo ſceptra ſumunt: & quaſcunque deorum imagines non niſi ex hebeno habent: idem ferunt materia iſta liquorem non cõtineri & quicquid maleficium fuerit: tactu eius auerti: hac gratia pocula ex hebeno habent. Hebenum ex india mithridatico triumpho romæ primum Pompeius magnus exhibuit. Mareotica: quæ naſcit̃ apud paludẽ mareoti.

Non operit poſtes:ſed ſtat pro robore uili
Auxilium nō forma domus:ebur atria ueſtit.
Et ſuffixa manu foribus teſtudinis indæ
Terga ſedēt crēbro maculis diſtīcta ſmaragdo
Fulget gēma toris: & iaſpide fulua ſupellex.
Sic torus aſſyrio cuius pars maxima ſucco
Strata micent tyrio:quorū pars maxima lētū
Cocta diu uirus non uno duxit aheno:
Pars auro plumata nitet:pars ignea cocco:
Vt mos eſt phariis miſcendi litia telis
Tūc famulæ numerus turbæ:populuſq; mini
Diſcolor hoc ſāguis:alios diſtīxerat ætas/ſter
Hæc libycos pars tā flauos gerit altera crines:
Vt nullis cæſar rheni ſe dicat in aruis:
Tā rutilas uidiſſe comas:pars ſanguinis uſti
Torta caput:refugoſq; gerens afrōte capillos:
Nec non infelix ferro mollita iuuentus
Atque execta uirum:ſtat contra fortior ætas
Vix ulla fuſcante tamen lanugine malas
Diſcubuere toris reges:maiorque poteſtas
Cæſar:& immodice formam ſucata nocētem
Nec ſceptris contenta ſuis:nec fratre marito:
Plena maris rubri ſpoliis:colloq; comiſque

Non operit poſtes:non in ſuperficio hoſtii ponebatur hebenus:ut eſſet ad hornatum. Sed ſtat pro roboree:quia hebenæ columnæ ſtructæ erant quibus ſuſtentaretur domus. Vili:ideo dixit quia ſuperius achaticas columnas habuiſſe dicitur:comparatione ergo achatis uilis eſt hebenus. Auxilium:ad ſuſtentādum domum. Non forma:non pro ornatu domus. Ebur:cruſta eburnea. Et ſuffecta:Teſtudo īdica quæ ſolet eſſe in pretio:nunc erat tegmen poſtium:teſtudo eſt animal aquatile ſimul & terreſtre.Strabo refert indorum legatos qui ad Cæſarem Auguſtum uenerant:ei dono attuliſſe inter cætera octo ſeruos nudos in ſubligaculis aromatibus delibutos:Mercurium a puero brachia ab humeris exertum: item uiperas ingentes & ſerpentem decem cubitorum:& teſtudinem fluuialem trium cubitorum: Solinus uero dicit qui Taprobanem inſulam colunt marinas etiam teſtudines capere:quarum tanta eſt magnitudo: ut ſuperficies earum domum faciat : & numeroſam familiam non arcte receptet:Oſtreum ē habet enim tegmē oſtrearum eius cortice ornabantur poſtes : & lecticæ.unde Iuuenalis. Qualis in oceani fluctu teſtudo nataret Clarum troiugēis factura & nobile fulchrum. Terga:coria. Suffecta:inſerta foribus. Manu:ſcilicet artificis:nam theſſelis quibuſdam huius indicæ teſtudinis diſtinctæ erant fores:& uermiculatas fores intelligit. Sedent:ſcilicet in ipſis foribus. Maculis diſtincta:ideſt habentia maculas diſtinctas. Smaragdo:ſmaragdis ſcythicis tertiam inter lapides dignitatem Theophraſtus dedit.Nam licet ſint ægyptii: & chalcedonii & medici & laconici præcipuus ē honor ſcythicis:nihil his iucundius:nihil utilius uidēt oculi:nam uiſus quos alterius gemmæ fulgor retuderit:ſmaragdi recreant. Fulcit:ſuſtinet fulcra ex gēma dicit habuiſſe thoros. Nam fulcire eſt ſuſtinere.

Gemma toris: ideſt tori habent fulcra gemmata. Iaſpide:iaſpis Plinius libro trigeſſimoſeptimo naturalis hiſtoriæ dicit iaſpidem uiridem & craſſi coloris eſſe. Fulua ſupellex:ideſt thori ueſtis & aulea iaſpide ornata erant per ſupellectilem inteligo ueſtes quibus tori ornantur. Aſſirio ſucco:ideſt purpureo colore qui in aſſiria tingitur. Cuius pars:pars erat ornata purpura aſſiria pars autem tyrina:nam in aſſyria & tyro purpura tingitur prætioſa:tyrus eſt oppidum phœnitiæ ubi piſcis naſcitur cuius ſanguine tīgitur purpura. Cocta diu:nam quanto diutius coquitur purpura:tanto etiam melior ac tenatior redditur:iō uirus appellauit ſuccum purpuræ. Lētū:tenax. Nō duxit.i.traxit. Vno ahe.i. ſæpius coacta. Plumata.i. in plumaꝝ modum ſquamata auro. Ignea co.nam cocineus color igneus eſt. Vt mons eſt.p.i.ægyptiis:nā hoc texendi genus diſtinctum diuerſis coloribus in ægypto eſt. Litia:ſunt quibus tela texitur. Tunc fa.talis inquit erat aula:talis ornatus aulæ ſed ingens numerus erat famulorum ac famularum quæ miniſtrabāt epulis eiuſmodi ſumptuoſis erant diſſoni linguis:diſſoni moribus:facie atque colore. Famulæ turbæ:pro turbæ famulantis. Populiſque miniſter:ideſt multitudo ſeruorum. Sanguis:genus quia diuerſi generis erant. Diſtinxerat ætas:quia alii iuuenes alii grauioris ætatis erant. Libycos:nigros. Tam:adeo flauos: ut Cæſar ipſe fateretur ſe in regione germaniæ non uidiſſe crines nitidiores:nam germani habent crines flauos ac nitidos. Cæſar:qui galliam & germaniam bello ſubegerat. Vſti ſanguinis:ideſt æthiopum uel maurorum pars erat.æthiops.n.dicitur ab αιθω ideſt comburo:& ωψωποσ uultus. Torta.c.i.capillos habēt.n.mauri capillos ocriſpos & retorditos. Refugos: retro fugientes a fronte:quia torti ſunt. Nec non infœlix: quia uirilitatē amiſſerat erāt.n.eunuchi cōplures:nam ſicut apud Terentiū legitur in domibus regum ſunt eunuchi qbus reginæ delectant̄. Ferro mo.i.mollior effecta cū genitalia eſſent abſciſſa. Execta.u.i.habens amputādā uirilitatem. Vix nul. fu.oſtendit hāc partem famulorum fuiſſe ī ipſa pubertate. Lanugine: primis barbæ pilis:q adeo tenues ſunt & cādidi:ut uix diſcerni poſſint. Diſcubuere to.nunc decribit cōuiuias: non īdignos tāto apparatu. Reges:ptolemæus & cleopatra. Immodice:īmoderate ſed pcipue īmorat̄ ī deſcribenda pulchritudine Cleopa.& ornatu eius ſupfluo.nā gēmis & auro onuſta erat:ut uix ſuū ipa ſuſtiner̄ poſſet ornatū. Fuca.falſo colore:nā fucus ꝓprie dr̄ color:q puellis colorē īducit ēt pallidis. Cōtēta.ſ.q maiora ēt regna cōcupiſceret.Nec fr.m.qa iā ī cōplexus ſuos pellicere uolebat cæſarē. Maris.r.ī mari rubro naſcūtur margaritæ qbus ipa ornata erat:dat & īdia:dat ēt littus britānicū margaritas:ſicut diuus iulius rhoracē quē ueneri genitrici ī tēplo eius dicauit:ex britānicis margaritis factū ſubiecta īſcriptiōe itelligi uoluit. Colloq;:

mōilia colli gestabat plena gēmis. Cultumq; laborat: idest uix sustinet ornatum suum. Cādida: dicit Cleopa. pectori suo superimposuisse tenuissimum uelum: quod perlucebat non ut redderet pectus sed ut decentius tegeret. Sidonio: sidon post barutum ē: ut refert Stra. quadringentis fere stadiis ab ea distans situm hēt in pulcherrimo continentis portu: poetæ adeo sidonem celebrant: ut Home. nō meminerit tyri: quæ cum illa & magnitudine & antiquitate contendit. Quod nilotis acus: idest ægyptia. Nam in ægypto hoc texendi genus fieri solet Mar. quando eques: & picti tunica niliotide ma. sensus est quod pectē texēdo densauerat acus distinguendo laxabat. Pectine: nam textores fila filis coniungunt. Ordo est & nilotis acus soluit & laxauit stamina: quod stamen. Serum: genitiuus ē. seres enim sunt populi apud æthiopiam orientalem & indiam ubi bombix nascitur in arboribus: de quo fila huiusmodi tenuia deducuntur. Virgilius Velleraq; ut fo. depe. ten. se. a quibus sericum est appellatum: & teste Strabone tam longe dicunt uitæ: ut ducentesimum annum excedant Solinus ait hos aquarum aspergine inundatis frondibus uellera arborū adminiculo depectere liquoris: & lanuginis tenerā subtilitatem. Compressum: densatum. Soluit: distinxit. Laxa. i. rariora fecit stamina. Extenso: dum parat rariora reddere fila. Dentibus niueis: dicit ibi fuisse mensas rotundas ex ebore: adeo cādido: ut nec in regno quidem iubæ tam candidum Cæs. inuenerit: tunc cum illum duxit ī triumphum. Dentibus: nam in Aphrica nascuntur elephanti: & p̄sertim in atlante monte: ut Plinius sed maiores ī india. Hic: in aula. Orbes: rotundas mēses. Niueis: eburneis.

Diuitias cleopatra gerit: cultūq; laborat.
Cādida sidonio perlucent pectora filo.
Quod nilotis acus cōpressum pectine serū
Soluit: & extenso laxauit stamina uelo:
Dētibus hic niueis: sectos athlātide sylua
Imposuere orbes: quales ad cæsaris ora:
Nec capto uenere iuba: proh cæcus & amēs
Ambitione furor: ciuilia bella gerēti
Diuitias aperire suas: incendere mentem
Hospitis armati: nō sit licet ille nefando
Marte paratus opes mūdi quæsisse ruina:
Pone duces priscos: & nomina pauperis æui
Fabricios: curiosq; graues: hic ille recumbat
Sordidus etruscis abductus cōsul aratris:
Optabit patriæ talē duxisse triumphum
Infudere epulas auro: quod terra quod aer
Quod pelagus nilusq; dedit: q; luxus inani
Ambitione furēs toto quæsiuit in orbe
Nō mandāte fame: multas uolucresq; ferasq;
Aegypti posuere deos: manibusq; ministrat
Niliacas crystallus aquas: gemmæq; capaces
Excepere merū: sed non mareotidos uuæ.

Atlantide sylua: elephantorum qui in sylua nascuntur iuxta atlantē. Atlas mons est libyæ: ut Soli. e media harenarum consurgens uastitate: & eductus ī uicina lunaris circuli ultra nubila caput condit atlantē muri nominant addirim: iuxta hunc mōtem e prouintiis mauritaniis tīgitana quæ solstitiali plagæ obuia est q̄ porrigitur ad internum mare exurgit montibus. vii. qua a similitudine frates appellati freto imminent. Sectos quia secuntur uelut tabulæ. Proh cæcus: nunc repræhēdit stultitiam cleopatræ & ptolemæi qui ostenderunt cæsari diuitias suas atq; thesauros: ut nisi ipse sua sponte incensus esset: præsertim tantarum rerum prætio iritari potuit. Ambitione: nam luxus omnis ad ambitionem pertinet. Armati: cæsaris bella gerentis. Licet: argumentū a minori ad maius: nam si non esset paratus ad prædam totius mundi (nam ob hanc causam bellum susceperat: ut uniuersum orbem terrarum in potestatem suam redigeret) nunc res tanti prætii animū eius incēderet. Pone du. pri. perstat in hac argumentatione potuisse impelli non tātum animū Cæsaris: sed cuiuscūq; parcissimi ac moderatissimi uiri. Fabri. & c. fuerūt exactissima norma romanæ frugalitatis: quoꝶ uirtus bellica & cōtinentia latissime patet: tum etiam superius commemorata. Hic il. in hoc conuiuio si adesset consul ille q ab aratro ad consulatum accitus fuit. Atilius. s. qui a serendo serranus est appellatus: se a diuitiarum tantarum cupiditate abstinere nō potuisset. Triumphos. i. regnum cum huiusmodi diuitiis. Auro: aureus uasis. Quod ter. ut lepores: apri: capreæ: nam domestica uilia fuissent. Quod aer: ut phasiani: perdices: phœnicopteri: turdi. Pelagus pisciū oē genus lautissimū. Nilusq;: nā nilus alios pisces generat: ut alabetas: coracinos: siluros. Inani am. ambitio q̄uis proprie sit honoꝶ & magistratuū tamē ꝓ oī cupiditate ponit: ut hic ꝓ cupiditate supflua ciboꝶ. Nō me. f. nō ad necessitatē: sed ad uoluptatē. Feras: appo. deos: nā ægyptii: bouē: canē: felē colūt: ex uolatilibus accipitrē atq; ibi. Ex piscibus lepidotū & oxyrynchū: ut asseruit Stra. rōnē cur diuersa genera aīaliū colerēt ægyptii hāc fuisse phibēt: cū pharao īgenti exercitu moysē cū po. dei psēq̄retur: & ad mare rubꝶ ꝑuenisset diuia potētia stati mare cessit fugiētibus hebreis: cū ī alueū ingressus fuisset pharao cū suis mare qđ utriq; sublatū erat: simul rediit: & oēs opp̄ssit cū curribus armis: q uero coacti non sunt ꝓficisci aliqua necessitate īpediti: alii dū pascerēt equos: alii dū nutrirent sues: nonnulli dū suos hortos colerent: ea deniq; animalia & res: cū qbus detenti fuerūt domi pro diis coluerunt. Crystallus: idest uasa ex crystallo fabrefacta. Gēmæq; ca. nō dicit gēmata pocula: sed gēmea hoc ē gēmas tantæ magnitudinis fuisse: ut ex his cauarent pocula. Nō no. uinum quod esset exp̄ssum ex uua mareotide contulit. Mareotis ē lacus ægypti apud quē nascit̄ ꝑtiosissimū uinū. Virgi. Sunt & mareotides albæ. Meroe: est īsula: quā in medio sui facit nilus: cū sol fuerit in cancro: tantus ibi calor est: ut uinum paucis mensibus decoquat̄: adeo ut liquidius & purius factū uetustissimi uini saporē referat. Vinū eni quāto uetustius ē tāto liqdius & suauius ē.

Paucis annis:q̃uis nõ multis ante annis natum eſſet:tamen quia in meroe in uaſis detentum fuerat: calor ipſius inſulæ reddiderat uinũ liquidius & purius:adeo ut uetuſtiſſimiſſi uini ſaporem redderet. Accipiũt ſer.moris erat apud antiquos:ut primo ſe balneis lauarent:deinde unguentis ungerentur:ſed capita in primis poſtea ſerta ſuperimponeret:& ita uncti epulabant̃:quem morem dicit hic fuiſſe ſeruatũ. Sic & Hora. Canos odorati capillos Dum licet:aſſyriaq; nardo potemus uncti. Nardo:nardus eſt flos odoris maximi ex quo coronati erant. Nar.flo .pro nardi florentis.De nardo autem Pli.in.xii.Nunquã fugiẽte:qa ibi aura clæmentior eſt.iõ ſemper roſæ inueniuntur. Madẽti:ideſt unguentatæ. Cinamũ:eſt genus fruticis aromatici:quod in oriẽte naſcitur:& quia paulopoſt dicit amomum uidendum eſt quid interſit inter amomum & cinnamomum: cinnamomum dicitur aromatis genus:quod de terra in terram ſæpe transferri ſolet:& cum primũ colligitur appellatur amomum:deinde cum in diuerſas orbis terrarũ ptes trãſfert̃ uẽdendi gratia appellat̃ cĩnamomũ:unde & nomen cõſequit̃:nam κινέω ſignificat moueo:qa a mercatoribus trãſfert̃.dicit q̃uis cĩnamomũ eẽt:tamẽ ita ſeruatũ fuerat ĩ uaſe:ut nihilo ſegnius odorẽ redderet q̃ ſi nouũ eẽt:qa q̃to magis traſfert̃ de loco ad locũ:tãto magis perdit odorẽ. Plura de amomo leges apud Pliniũ naturalis hiſtoriæ lib. duodecimo. Nõ euanuit:qa recunditũ ſeruabat̃. Nec perdidit: q̃uis uas eſſet de aliena terra & cinnamomum eſſet:tamẽ ſaporẽ ſaporẽ ſuũ & odorẽ p̃ſtabat.Nã ſapor ẽ exhalatio quædã quæ capitur ex ſpeciebus fractis. Vnde dicimus:fragrare odorem reddere. Aera.i.odorem ſuum. Aduectumq;:q̃uis de terra ubi naſcitur ĩ aliã tranſlatum eẽt:tamẽ nõ perdiderat odorẽ ſuũ. Recens:quia nũdum editum fuerat:ſed magnũ ĩ ſuo uaſe ſeruabat odorẽ. Vicinæ:qui naſcit̃ in india & media a quo ægyptus haud procul abeſt. Diſcit opes: cæſar ſi antea non nouerat diſſipare opes:nũc primũ factus ẽ doctior. Spoliati:ut cũ mũdũ uincẽdos ſpoliauerit rebus nõ uti ſolũ:ſed etiã abuti ſciat. Et geſſiſſe pu.quaſi ſe ipſum rep̃hendit: q; tantũ laborẽ ſuſceperit Cæ.& bellũ contra Pompe.geſſerit q̃ cõparatione Ptolemæi paup erat:cũ hũc minori labore anteq̃ diſcederet uincere potuerit. Paupere ge. ex quo non multum p̃dæ conſequi potuerit. Et cau.& optat ſibi darı cãm ut bellũ iuſte ĩferre poſſit ægyptiis.

Nobile ſed paucis ſenium cui cõtulit amnis
Indomitũ meroe cogens ſpumare falernũ.
Accipiũt ſertas nardo florente coronas.
Et nũq̃ fugiẽte roſa:multumq; madenti
Infudere comæ:quod nõdum euanuit aura
Cinnamõ:externæ nec perdidit aera terræ.
Aduectũq; recẽs uicinæ meſſis ammoum.
Diſcit opes cæſar:ſpoliati perdere mundi
Et geſſiſſe pudet genero cũ paupere bellũ.
Et cauſas martis phariis cum gẽtibus optat
Poſtq̃ epulis bacchoq; modũ laſata uoluptas
Impoſuit:longis cæſar producere noctẽ
Inchoat alloquiis:ſummaq; in ſede iacentẽ
Lanigerum placidis cõpellat achorea dictis
O ſacris deuote ſenex:quodq; arguit ætas
Non neglecte deis:phariæ primordia gentis
Terrarumq; ſitus uulgiq; ediſſere mores:
Et ritus formaſq; deũ: quodcũq; uetuſtis
Inſculptum ẽ adytis profert:noſciq; uolentes
Prode deos:ſi cecropiũ ſua ſacra platonẽ
Maiores docuere:tui quis dignior unquam
Hoc fuit auditu:mũdiq; capacior hoſpes:
Fama qdẽ generi pharias me duxit ad urbes
Sed tamẽ & ueſtri:media inter prælia ſemp
Stellarum:cæliq; plagis ſuperiſq; uacaui.

Poſtq̃ epu.poſtq̃ nõ ad ſatietatẽ mõ:ſed ẽt ad uoluptatẽ epulæ ſũptæ ſũt:lõgiori ſermõe noctẽ p̃ducere cœpit Cæſar:& ſacerdotẽ quendam achoreũ qui conuiuio intereat interrogauit de uetuſtate ægypti:de moribus eius de nili fonte:de rõne ſyde℞:quo℞ oĩum pitiſſimi ſunt ægyptii. Producere:porro ducere trãſire. Sũma:ſublimi. Lanige℞:ſacerdotẽ a filio lanæ: qđ in apice pilei ſacerdotes geſtabãt:unde & flamines dicti ſunt:quaſi filamines a filo qđ geſtabãt in uertice ſiue pileo:quia ſacerdoti nõ licebat eẽ aperto capite:iõ tpe æſtatis cũ feruẽtiſſimus calor eẽt lanæ filũ tantummodo geſtabãt. Cõpellat:interrogat. Deuote:deſtinate ſacrificiis. Senex:nã ex eo qđ ſeniores dignoſcit̃ te diis ca℞ eẽ. Nõ negle.imo accepte. Arguit:oſtẽdit. Aetas:nã cũ longiorẽ uitã deus dedit: hũc ẽt ſibi carũ eẽ demõſtrat. Ediſſere:diſputa doce.Virgi.Mihiq; hæc ediſſere uera roganti. Sitũ:ſtatũ regionis. Et ritus intereſt:quia mores hoĩum ſunt:ritus uero ſacro℞. Formas:diuerſas ſpecies:ideſt qua ſp̃e & imagine pingunt̃.nã alio mõ illic pingebant̃ dii:q̃ alibi.nã Mercurius in forma canis pĩgit̃ ut mõſtra & latrator anubis.

Vetuſtis ad.antiqs tẽplis a p̃te totũ ĩtelligit. Sic cecropiũ: & probat a minori ad maius Cæſar:nã ſi inquit inferiores cæſare digni habiti ſunt:quibus ſacra deo℞ ægyptio℞ reuelarent̃:quãto dignior ẽ Cæſar: & ſe ſuperiorẽ dicit eẽ Platonẽ.nã in uita Platonis dicitur:quomõ diuerſas orbis regiones luſtrauerit diſcẽdi cupiditate ductus:ſed p̃cipue oẽm ægyptũ diligẽter circuit:& antiqua ſacra & ritus deo℞ a ſacerdotibus ægyptiis.xiii.annis eudoxo didicerit. Cecropiũ:atheniẽſem a cecrope q̃ atheniẽſium rex fuit. Dignior.ſ.q̃ cæſar.

Mũdi ca.i.re℞ cæleſtiũ.Nã mũdũ p̃ cælo poſuit. Fama qdẽ ge.qa rumor erat huc aduẽiſſe Pom.ſecutus ſũ ſed libẽter ẽt acceſſi:q; me huc forma ueſtri rapiebat.Cupiebã.n.uidere:q̃ fama audiuerã de ægypto. Media inter præ.& ita re uera fuit:nã inter cæteras uirtutes Cæſaris hoc quoq; legit̃:q; nũq̃ adeo ĩpeditus fuit & occupatus ẽt ĩ medio belli ciuilis ardore:qn ſemp aliquot horas legẽdo cõſumerer:nec qdẽ arrogãtis ẽ:qa uera dicit. Plagis:regionibus cæli.i.dum obitus ortuſq; ſtellarũ ingro. Superis : cæleſtibus & ſacris deorum.

Eudoxi:eudoxus mathematicus peritiſſimus fuit:q himerologiã ideſt rationem dieꝝ accuratiſſime ſcripſit.Nunc ergo dicit annũ quẽ ipſe Cæſar diſtinxit:nõ cedere faſtis eudoxii.hic ut inquit Srabo.E gnido fuit Platonis ſodalis:cum quo profectus ẽ in ægyptũ:& ambo cũ ſacerdotibus hominibus philoſophiæ & aſtronomiæ deditis annis.xiii.uerſati ſunt(ut quidam uolũt)nã cum ſacerdotes illi & ĩ reꝝ cæleſtium ſcientia præſtarent: eſſentq; myſtici & incommunicabiles.tamen in tẽpore & obſequio exorati:non nulla præcepta cõmonſtrarunt:plurima.n.barbari occultabant ii excurrentes diei ac noctis ꝑticulas. CCC.& Lxv.diebus ĩ anni complementum tradiderunt.ignorabatur annus eo tempore apud græcos quemadmodum & alia ꝑmulta:quouſq; iuniores aſtrologi ab iis ea acceperũt q ſacerdotũ monumenta in græcã linguã tranſtulerunt:& adhuc tũ ab illis:tũ a chaldæis acceperũt. Faſtibus:grãmatici hic repræhenderunt Luca.ꝙ dixerit faſtibus pro faſtis:nam faſtus quartæ ſignificat ſuperbiam:faſti faſtorum libros ſignificant in quibus continebatur ratio dierum ac temporum: & dies faſti ac nefaſti:& in qbus nomina magiſtratuũ ĩſcribebantur. Meus an.Cæſar hoc ideo de ſe dicit ꝙ cũ eſſet pontifex maximus:ſuo tertio &.M.æmilii conſulatu faſtos correxit:iã pridẽ uitio pontificum per intercalandi licẽtiã adeo turbatos:ut neq; meſſiũ feriæ æſtati:neq; uindemiaꝝ autũno competerẽt. Annũq; ad curſum ſolis accõmodauit:ut trecentoꝝ ſexagintaqnq; dieꝝ & ſex horaꝝ eſſet : ut intercalari menſe unus dies quarto quoq; anno intercallaret : quo aũt magis in poſteꝝ ex calendis Ianuarii nobis tẽpoꝝ rõ congrueret inter nouẽbris & decẽbris menſem ĩter iecit duos alios.Fuit autem his annus quo hæc conſtituebantur quindecim menſium cum intercalario mẽſe qui ĩ eum annum inciderat:numero dieꝝ quadragintatriũ:hunc autem intercalarem macedoniũ uocatũ Plutarcus in uita Cæſaris ſcribit.Sed de anni conſtitutione quã cæſar publicauit leges plura apud Macrobium in ſaturnalibus. Tanta uirtus : non eſt repræhendendus Cæſar:ꝙ ſe laudet præcipue inter ignotos qui non nouerant quantum ingenio ualeret.Nam & æneas inter aduenas ſe laudauit. Sum pius æneas.item Fama ſuper æthera notus.hoc etiam Vlyxes homericus in regno Alcinoi. Ignotumq; ca.ſ.fontis nili. Spes mihi ſit:ſi ſperarem inuenire poſſe fontem nili poſtponerem bella ciuilia huic cognitioni: ut ſe oſtendat cupidũ ſciendi atque diſcendi. Fas mihi magno.morem geram uoluntati tuæ Cæſar tam& ſi maiores noſtri hæc oculta uoluerint. Fas.ſ.ſit profanis:non ſacris:profanus & ſacer contraria ſunt. Pietas aliis:alii inquit hanc pietatem ſeruarunt:ut occulta ſacra deorum tacerent. Hoc opus:quod pertinet ad pietatem. Gratum reor:eſſe diis ſi edidero ſacra quæ ad hãc uſque ætatem occulta fuere. Syderibus:Incipit nũc de ſyrtibus loqui:& primum de planetis. Occurruntq; polo:contra cælum feruntur planetæ ſpærici cælũ enim ideſt octaua ſpæra(ſic enim uocant mathematici) ab oriente uertitur in occidentem. Planetarum uero puncti:quorum ſpæra tametſi impetu cæli rapiatur:tamen tantus eſt impetus cæli ut quãuis contra ferantur reſiſtere non poſſint celeritati ſpæræ planetæ autem licet a cælo rapiant̃:tamẽ cõtra nitunt̃ : adeo ut non nihil celeritatẽ cæli retardent:ideo dixit fugã ideſt celeritatẽ. Moderant̃ olym.quia in occidentẽ uoluit̃ octaua ſpæra:& cæli uelocitatẽ tẽperat. Occurrunt:obuiã eũt. Sol tẽ.di.ſcilicet ĩ uer:æſtatẽ autumnũ:& hyemẽ. Mutat no.di.Viciſim dies nocti:& nox diei:ſuccedit. Aſtra ire.i.uetat oriri ſtellas : ſed ẽ ſciendum tres eſſe ortus & totidem occaſus:uidelicet heliacũ:coſmicum & chronicũ:de coſmico & chronico nihil ad hunc locum:ſed de heliaco tantum loquitur ortu & occaſu.na heliacus ortus ideſt ſolaris dicitur alicuius ſyderis: quod remotione ſolis uideri põt:Occaſus ãt heliacus dicit̃ alicuius ſigni:qđ propinqtate ſolis uideri non põt Sol.n.maiori ſuo ſplẽdore uetat:ut ſydera apareant. Vetat.i.uidetur uetare ad aſpectũ hominũ. Curſuſq; ua. errantes:unde errare dicuntur planetæ. Statione:ſede & ortu ſuo. Luna ſu.nunc de luna cuius influentia maria conturbant̃:ut in primo:An ſydere mota ſecũdo tethios unda uagæ lunaribus æſtuẽt horis. Vocibus:uiciſſitudinibus:alternationibus.ſ.creſcendo ac decreſcendo. Miſce:perturbat. Tethym:nã luna deficiente:humor & oceanus euaneſcit.imo ẽt uninerſa gignentia deficiente luna deſerunt̃:ac decre ſcũt.humor q; naturalis quodãmõ deficeṙ uṙ:ſed nuſq̃ melius leges naturã planetaꝝ quã apđ Ci.hæc.n.ſilẽtio tãti motus ĩcitati poſſũt. Frigi.ſtella Satu r.q̃ frigidæ &rigẽtis naturæ ẽ:ꝑeſt zõe glatiali.Ceſſit.i.ſortẽ data ẽ. Fulmina ma.ſydus ardẽs martis ĩcẽdit &fulmĩa trahit ſydera.n.q̃to ſũt feruẽtiora:tãto magis hũorẽ trahũt. Sub io.tẽ. iuppiter ardoꝛ martis & rigoꝛ ſaturni:qbꝰ ĩteriectꝰ ẽ ita tẽpat̃:ut fit ſalutaris.Pli. Aer:q̃a tẽpatus ẽ& ſaluta/

Nec meus eudoxi uincetur faſtibus annus:
Sed cũ tanta meo uiuat ſub pectore uirtus
Tantus amor ueri:nihil eſt ꝙ noſcere malim:
Q uam fluuii cauſas per ſæcula tãta latentis:
Ignotumq; caput:ſpes ſit mihi certa uidendi.
Niliacos fontes:bellum ciuile relinquam.
Finierat:contraque ſacer ſic orſus achoreus:
Fas mihi magnorũ cæſar ſecreta parentum.
Edere ad hoc æui populis ignota profanis:
Sit pietas aliis miracula tanta ſilere
Aſt ego cælicolas gratum reor ire per omnes
Hoc opus:& ſacras populis noteſcere leges.
Syderibus quæ ſola fugã moderãt̃ olympi:
Occuruntque polo diuerſa potentia prima
Mundi lege data eſt:ſol tempora diuidit anni
Mutat nocte diem:radiiſq; potentibus aſtra:
Ire uetat:curſuſque uagos ſtatione moratur
Luna ſuis uicibus tethym terrenaque miſcet.
Frigida ſaturno glacies:& zona niualis
Ceſſit:habet uentos ĩcertaq; fulmina mauors.
Sub ioue temperies:& nunquã turbidus aer.

ris iuppiter At fœ.ue.q̃uis luna faciat grauitaté ac maturitaté gignendi:tamen hoc ꝓcipue dat̃ ueneri: ꝙ ſit reꝝ oium genitrix:qa ipſa Venus & Mercu. ſoli obediũt:& hõ ex hoie & ſole generat̃:& ita oia ex ſole & hũore gignunt̃:cũ uero Venus ſoli obediat & Mercurius:Luna frigida ẽ & humida.Venus ergo q̃ ſoli obedit:ſolis naturã ſapit.ergo ex Venere.i.calore & hũore oia gignũtur:iõ fœcũda. Cyllenius.i.Mercurius. Arbiter undæ:quomõ Mercurius ꝑeſt aquis?nũqd non Neptunus ꝑeſt undæ & mari?ſed alia rõe dicit̃ Neptunus ꝑeſſe mari:& alia Mercurius.Id ãt in ſequentibus declarabit̃. Pars cæ.ordo ẽ:tũc nilus exit ſoluto fonte:cũ domius aquaꝝ ꝑcuſſit q̃.i.illa ora. Vbi.i.poſtq̃ ꝑs cæli tenuit hũc cylleneniũ:q̃ ꝑte ſydera leonis mixta ſunt cãcro:& qua ꝑte ſyrius erexit rapidos ignes:& circulus mutator uarii anni tenet ægrocerõ & cancꝝ: cui cancro ora nili ſubdita latẽt. Pars cæ.remotis ſole & luna:quoꝝ domicilia ſingula ſũt. Cancer domiciliũ ẽ lunæ:leo ſolis.Mercurii qdẽ domicilia ſunt a ſuperioribus uirginis:a ſequẽtibus gemini. Veneris ãt domicilia ſũt libra taurus. At uero iouis domicilia ſunt ſagittarius & piſcis.Saturni uero domicilia ſunt capricornus & aquarius.Martis aries & ſcorpio.Secundũ ãt hãc rõem Mercu.hẽt domiciliũ: huic uirginis: ĩde gemioꝝ:ſed uirgo collateralis ẽ leoni: at uero gemini collaterales ſũt cãcro. Ergo hæc ſigna dicit ĩter ſe mixta eẽ.Scimus ẽt cũ ſol ẽ ĩ cãcro:ſiue ĩ leone: maximos calores eẽ.His.n.quũ accedit mercurii ignis: nilus a fonte ſuo tollit̃:& uniuerſã ægyptũ inundat: nã nilus ſubiectus ẽ cãcro:cui ſuccedit leo. Ille quidẽ xiii.die iunii:hic uero.xv.die iulii & ſol eũ ĩgredit̃ circa meridiẽ:tũ ãt orit̃ & ſirius:uel paulo poſt:uidelicet xvii.die iulii.Eſt ãt ſirius canis q ante os leonis poſitus ẽ:& tũc dies ardẽtiſſimi caniculares ĩcipiũt.q ſunt nũero.xl.his cũ accedit ignis Mercu.ĩflat̃ nilus. His ita dictis ĩtelligi poterit qd ſibi uelit hoc loco poeta. Mixta:qa cũ duo mercurii domicilia ſĩt:hĩc uirgo:ĩde gẽini & uirgo collateralis ſit leõi:& gẽini cãcro:ẽ neceſſe ſocii mixti ſit. Sũt.c.cũ his accedit Mercu.ignis ſtatĩ ĩflat̃ nilus iõ dr̃ Mercu.arbiter undæ:nõ generalis qa nep. arbiter ẽ:ſed ipſe ſpecialis ẽ und.ſ.nili qa ſubiectus ẽ cãcro:d quo ſupra. Rapidos.q.ſi.ſirius eadẽ ſtella ẽ q̃ & canicula dicit̃:q̃ ẽ ante os leonis poſita:oriẽs.xvii die iulii:ſole primã leonis ꝑtẽ ĩgrediẽte. Exerit:aperit. Et uarii m u.cir.ã.conybus eſt circulus imꝑfectus:a κολοβοσ.i.mutilus:qa mutilatus ur̃ nõ tamẽ ꝙ ĩꝑfectus ſit ſed tãtũ dimidiũ eius a nobis ur̃:hoc rõ orizõtis facit ut dimidiũ tãtũ a nobis uideat̃:duo ãt ſũt conybi: unus ẽ q ſolſtitia diſtinguit:alter uero eqnoctia ille ſolſtitia diuidit trãſiens ꝑ mũdi polos atq; zodiacũ: ſemp maximas facit ſolis declinatiões:uidelicet ꝑ primos gradus crãcri & capricorni & ubi conybus ĩterſecat zodiacũ facit ſolſtitium æſtiuũ & alter conybus ĩterceptus ĩter ſolſticii circulũ: & circulũ ſiue punctũ æquinoctialẽ: maxima dicitur ſolis declinatio.Nam tunc magis ſol non põt ad zenith capitis noſtri aut potius. Circulus mu.ua.an.eſt ipſe zodiacus ꝑ quẽ ſol tranſiens quattuor anni tẽpora definit:nã ab ariere incipiens uer oſtendit & tauꝝ & geminos tranſiens idẽ ſignificat. Sed iã capi.geminorum circulũ æſtiuũ tangere uidetur etiã per cancrum & leonem tranſiens & uirginem æſtatem efficit in libra autem equinoctium conficit & autũnum facit:Deinde in capricorno:aquario:piſcibus:hyeme tranſigit. Aegoceron:ideſt capricornum ubi facit hyemale ſolſtitiũ & cancrum:ubi facit æſtiuũ ſolſtitium:ægroceros:capricornus dr̃ uerbũ de uerbo ab αιγοσ capra κεραтοσ cornu. Ora.i.fons. Latẽt:bene dixit:qa nuſq̃ ĩuenitur:& adhuc ĩuentus eſt nemo q ſciat ubi ſit fons nili. Dominus.a.mercurius. Aquaꝝ:noli ĩtelligere generaliter:ſed nili tãtũ. Igne ſu.i.ignibus cãcri ſupiecto igne mercurii. Tunc.n.ſ.flãmeæ.n.ſtellæ ſũt & paſcũt̃ hũore quẽ ad ſe trahũt:cũ ĩgit̃ trahãt ad ſe hũore neceſſario flat̃ nilus ut exeat ripas. Oceanus.l. qa creſcẽte luna ĩflat̃ oceanus:qa ignis lunæ ad ſe trahit hũorẽ oceani:& ita neceſſario creſcit:hĩc ẽ ꝙ mare fluxũ ſacit atq; refluũ:cũ fluit ad nos creſcere ur̃:cũ refluit ur̃ diminui. Lunaribꝯ i.bene dixit r̃ſpiciẽs ad illud domĩus ꝑcuſſit aqꝝ: nã quẽadmodũ luna ẽ domĩa oceani:ita & Mercu.domĩus nili. Auctus:nũc dicit q̃diu ĩundatio nili ꝑmaneat. Nõ.a.c.i.finit coercet. Auctus:ſuas auctiões. Aeſti.ho.i.ãteq̃ ſit eqnoctiũ autũnale:nã nilus ĩcipit creſcer̃ lũa noua q̃cũq; poſt ſolſtitiũ ẽ ſenſim modiceq; cãcꝝ ſole trãſeũte:abũdãtiſſime:ãt leonẽ:& reſidet ĩ uirgine iiſdẽ q acreuit mõis.ĩ totũ ãt reuocat̃ intra ripas in libra:ut tradit Hero.cẽteſimo die:huius:incremẽti cãæ ſũt uariæ apd Pli.in.v. A ſo.ante q̃ ſol ꝑuenerit ad librã.nã in libra facit æqnoctiũ autũnale:in ariete æqnoctiũ uernũ. Vana fi.u.nũc alioꝝ ꝓſeq̃t opiniões:q̃s ẽt refellit atq; cõfutat rõibus ſuis.dicũt.n.in æthiopia niues r̃ſolui qbus augeat̃ nilus:& inũdare cogit̃.hãc opinionẽ uanã achoreus ſubiiciẽs oſtẽdit. Nõ ar.in li.arctos.i.urſa mĩor q̃ ẽ in ſeptẽtriõe nec borreas q ꝑflat a ſeptẽtriõe ẽ ibi:ut ꝑpea abũdẽt niues qbꝯ liq̃factis nilus creſcere poſſit. Teſtis ti.& ꝓbat nõ eẽ arctõ nec boreã.uis inqt ĩtelligere ibi nõ eẽ frigus & ꝑpea nec niues abũdare:ut in ſeptẽtriõe? potiſſima rõ ẽ color gẽtis illius q niger ẽ.na calor ille calor̃s illius r̃giõis æthiopiæ ſignificat & alteꝝ diſſentit ab altero ubi calor ingẽs ẽ:ibi frigus eẽ nõ põt. Vapo.au.nã auſter ẽ uẽtus flãs a meridie nõ ꝓcul a torrida zõa:iõ ſp calidꝯ.

At fœcunda uenus cũctarum ſæmina rerum
Poſſidet.immenſæ cyllenius arbiter undæ ẽ.
Hunc ubi pars cæli tenuit:qua mitxa leonis
Sydera ſunt cancro rapidos qua ſyrius ignẽs
Exerit:& uarii mutator circulis anni
Aegoceron cancrumq; tenet:cui ſubdita nili
Ora latent:quæ cũ dominus percuſſit aquaꝝ
Igne ſuperiecto:tunc nilus fonte ſoluto
Exit:ut oceanus lunaribus incrementis
Iuſſus adeſt:auctuſq; ſuos non ante coarctat
Quam nox æſtiuas a ſole receperit horas.
Vana fides ueterum:nilo ꝙ creſcat in arua
Aethiopũ prodeſſe niues:non arctos in illis
Montibus aut boreas:teſtis tibi ſole peruſti
Ipſe color populi:calidiq; uaporibus auſtri.

Adde quod omne:alia ratio:si nilus cresceret liquefactis niuibus tempore uerno cresceret:quo liquefiunt niues:at uero non ueris tempore:immo ĩ media crescit æstate. Omne ca.i.cuiu slibet fluuii fons. Soluta: liquefacta. Præcipi.i.currere facit cum ĩpetu. Tabe:resolutione niuiũ. Nilus ne.su.at uero nilus nõ ante crescit:q̃ syrius oritur:ut est antedictum. Ante parem nocti:idest antequam sit æquinoctiũ autũnale inundatio nili non decrescit. Alligat am.tunc enim ripis tenetur amnis cum decreuerit. Ante phœbum pa. idest ante æquinoctium. Sub iudice libra:sub autumnali æquinoctio:qua sol in ariete facit uernum æquinoctium: in libra uero autũnale. Inde: etiam Et hæc est causa cur nilus non seruet consuetudines aliaꝶ aquarum quæ crescunt hyeme aut uere. Nilus uero ĩ media æstate. Nec tumet:crescit. Officiis unda ca. Nã si tẽpore hyemis crescunt aquæ magis nocẽt agris:q̃ æstatis:cũ oĩa solis ardore arescunt ideo nilus eo tẽpore maxime suũ officium peragit. Sole remoto:uidelicet in capricorno cum solstitium fuerit hyemale. Iussus:scilicet a Mercurio. Iniquo:nã media æstate:iõ uidet̃ eẽ iniquũ cælum arboribus & herbis: qa nimio calore arescunt:sed tunc nilus suũ facit officiũ arboribus & herbis:quia statim inundat ægyptum: & q̃ arescũt nimio solis ardore:ipsius humore uirescunt. Iniquo:ardenti & feruenti. Neu terras dissipent:& ne omnia nimio calore solis urantur:in tẽpore adest nilus. Ignis:ardor solis. Incensa leonis: quia cum in leone sol est:maximi sunt calores. Suã syennem:nam syennæ ciuitas ægypti qnq; milibus stadioꝶ supra alexandriam:ut Pli.subiecta cancro: q̃ solstitii die medio nullã umbrã facit. Imploratus: præcibus quæsitus. Suam:quæ sibi subiecta ẽ. Nec campos librat:non prius ĩquit decrescit nilus q̃ autũnus superuenerit. Meroe:insula quam in medio sui facit nilus:a qua sol decliuior factus porrigit umbrã. ea caput ẽ gentis æthiopũ:quinq; milibus stadiorũ a syenne distans bis anno absũmit umbras sole duodeuicesimã tauri ptẽ:& quartã decimã leonis obtinẽte Pli. Quis ca.dicit neminẽ posse hãc nili iundationis cãm latẽtẽ dignoscer̃ sed illud sẽtiẽdũ eẽ sic deũ uoluisse dũ huic pti orbis terraꝶ ↄsuleret:ubi sine hac nili inũdatiõe homines uiuere nõ possent. Natura parens:deus omnium reꝶ artifex. Sic opus ẽ mundo: aliter enim in hac regione ægypti homĩes uiuere nõ possent. Ergo a necessitate dicit factam esse hanc nili inũdationem. Zephyros quoq; uana uetustas:q̃uis

Adde quod oẽ caput fluuii quodcũq; soluta
Præcipitat glacies:ingresso uere tumescit
Prima tabe niuis:nilus neque suscitat undas
Ante canis radios:nec ripis alligat amnem:
Ante parem nocti libra sub iudice phœbum.
Inde etiam leges aliarum nescit aquarum
Nec tumet hibernis cum longe sole remoto
Officiis caret unda suis:dare iussus iniquo
Temperiem cælo:mediis æstatibus exit
Sub torrente plaga:neu terras dissipet ignis
Nilus habet mundo:contraq; incensa leonis
Ora tumet:cancroq; suam torrente syennem
Imploratus adest:nec campos liberat undis
Donec in autũnũ declinet phœbus:& ũbras
Extendat meroe:quis causas reddere possit:
Sic iussit natura parens discurrere nilum.
Sic opus ẽ mũdo:zephyros quoq; uana uetu
His ascripsit aqs:quoꝶ stata tẽpora flatꝰ astas
Continuique dies:& in aere longa potestas:
Vel quod ab occiduo depellunt nubila cælo
Trans notũ:& fluuio cogũt imponere nibos:
Vel quod aquas.totiens rumpẽtis littora nili
Assidue feriunt:coguntque resistere fluctus.
Ille mora cursus aduersique obice ponti
Aestuat in campos:sunt qui spiramina terris

hoc naturæ attribuerit:poeta tamen adhuc causas adducit secundum diuersas opiniones. Alii inquit uoluerunt fieri flantibus zephyris nilũ inundare:q; uidelicet resistunt cursui amnis:& ipsum inflare cogunt. Vana:fallax. Vir. Vanũ mendaceq; improba finget:significat hanc rationem nõ placere sibi. Zephyri:sunt occidentales uenti qui ineunte uere dies aliquot iugiter spirant:& nubes inducunt ad nilum quibus aquis repletus exundat. Ascripsit aquis:idest zephyros.causam uoluit esse cur nilus inundet:& addit rationẽ. Flatus:genitiui casus. Stata:statuta:ut apud Valeriũ.maiores statas. Continui dies:quia ineunte uere:zephyri aliquot dies spirant iugiter. Longa potestas:quia frequentius spirant:sed remissius. Vel q; ab occiduo: uel q; zephyris ab occasu nubes pelluntur in meridiem & effusi imbres sequuntur quibus inflatur nilus uel alia ratione:q; zephiri mare perturbent:cuius fluctus cursui nili resistunt:& dum ille non potest uiribus suis in mare descendere:recurrere cogatur & ita inundat ægyptum. Trans nothon:in meridiem. Nimbos:effusos imbres. Ferunt.s.zephyri. Assidue:singulis annis. Fluctus: scilicet maris. Resistere.s. cursui amnis. Obiice:oppositione põti qa flãtibus zephyris inflat̃ mare:& obstat nilo. Sũt q sp.aliã rõem adducit terrã cauernosã eẽ:& tpe æstatis calor̃ solis trahi humorẽ aquaꝶ undiq; & pcipue a septetriõe:ubi & niues & pluuiæ abũdãt:& cũ in meridiẽ traxerit undiq; aqs:efficiunt fulmẽ unũ ex multis fluminibus q̃ illuc currunt quem postea nilum appellauere:& simul causas affert:quamobrem huius fluminis origo & fons adhuc ignoretur. Strabo autem geographus inquit antiquos coniectura:posteros etiam uisu cognouisse:nilum ab æstiuis imbribus augeri:cum superior æthiopa in ultimis montibus dilueret̃.imbribus ãt cessantibus paulatim insũdationem cessare nili incrementa maxima & minima & mediocria annotata ex puteo quodã ĩ nili ripa ex integro lapide constructo: Nam aqua putei cum nilo pariter crescit ac decrescit: suntq; in putei pariete notæ quædam incrementorum omnium mensuræ:hæc itaq; obseruantes cum aliis notant.ut incrementa cogno

ſcant. Nam ex his ſignis multo ante futuram nili excreſcentis cognoſcunt: idq; omnibus prædicunt quæ res profecto agricolis ad aquarum conſeruationem & aggerum & canalium offoſioné: principibus uero ad prouentus utiliſſima eſt. refert idem Strabo alio in loco fuiſſe qui crederét nili ortum extremis mauritaniæ partibus proximũ eſſe: ortum ãt habet a monte inferioris mauritaniæ: ut docet Soli. Spiramina: cauernas per quas uenti ſpirant. Magnoſq; cauæ. declarat quod dixit ſpiramina. Cauæ cõpagis: dixit continenté. continens terra ideo compago dicitur quia ipſa ſuis librata ponderibus ſe continet. Hac: per hos meatus terræ.

Eſſe putent: magnoſq; cauæ compagis hiatus
Commeat hac penitus tacitis diſcurſibus ũda
Frigore ab arctoo mediũ reuocata ſub axẽ.
Cũ phœbus preſſit meroen: telluſque peruſta
Illuc duxit aquas: trahitur gangeſq; paduſq;:
Per tacitum mondi: tũc omnia flumina nilus
Vno fonte uomens: non uno gurgite profert
Rumor ab oceano: qui terras alligat omnes
Exundante procul uiolentũ erumpere nilum
Aequoreoſque ſales: longo miteſcere tractu.
Nec non oceano paſci: phœbumq; polumq;
Credimus: hunc calidi tetigit cũ brachia cãcri
Sol rapit: atq; ũdæ pluſquã quod digerat aer
Tolitur: hoc noctes referunt: niloq; refundũt
Aſt ego: ſi tantam fas eſt mihi ſoluere litem:
Quaſdã cæſar aquas: poſt mũdi ſera peracti
Sæcula: concuſſis terrarum erumpere uenis:
Non id agẽte deo: quaſdã compage ſub ipſa
Cum toto cœpiſſe reor: quas ille creator
Atque opifex rerum certo ſub iure coercet.
Quæ tibi noſcendi nilũ romane cupido eſt:
Hæc fatiis perſiſq; fuit: macedumq; tyrãnis.
Nullaque non ætas uoluit conferre futuris
Notitiam: ſed uincit adhuc natura latendi.
Sũmus alexander regnũ quẽ mẽphis adorat
Inuidit nilo: miſitque per ultima terræ

Penitus: interius & in uiſceribus terræ. Tacitis: occultis. Frigore ab arctoo: a ſeptẽtrione cõmeat in meridiem. Cum phoebus p̄ſ. cum ſol eſt in cancro tũc enim meroe quæ ſubiecta eſt cãcro magno ſolis ardore exuritur: nã tunc ſol non poteſt magis accedere ad zethin capitis eorum & quia tunc ingens calor p̄cipue ẽ meridie. calor ad ſe undiq; trahit hũores: & ex omnibus fluuiis unus quaſi efficit̃ nilus. Duxit: quia naturale eſt ut calor humoré ad ſe trahat. Trahitur gangeſq; pa. per hos fluuios maximos intellige etiam minores. Per tacitum mũ. per occulta terrarum. Oia flu. quæ traxerit calore ſolis ab aliis regionibus illuc. Nõ uno gur. hæc cã ẽ cur ripæ nilũ non poſſunt. Non uno: nã ſepté hoſtiis ĩfluit quoꝝ noĩa ſunt canopicum bolbitinum ſebeniticum phaniticum mẽdiſium. Tantum peluſiacum. Rumor ab oc. Alii p̄hibent ex oceano naſci nilũ: & qa obiiceretur ſi ab oceão naſcitur: quid cauſæ ẽ cur nili aquæ dulces ſint quia diu curſu aq̃ exercet̃: iõ purgatur & amaritudinẽ maris relinq̄t. Erumpere: exir̃ nilum.
Aequoreos ſales: amaritudinẽ aquæ maris. Miſcere dulceſcere. Tractu. i. curſu. Nec nõ oceano: & uerum eſt: ita enim phyſici putãt flãmeas eſſe ſtellas & nutriri humoribus terrarum q̄ ex agris & aquis ſole tepefactis excitantur. Phœbum: nã ut ĩquit Macrobius ignem æthereum phyſici tradiderunt hũore nutriri: aſſerẽtes ideo ſũt zona cæli p̄uſta: quã uia ſolis. i. zodiacus occupauit: oceanũ a natura locatũ: ut oĩs latitudo: qua ſol cũ q̄nq; uagis ultro citroq; diſcurrunt habeat ſubiecti humoris alimoniã. Polũ. i. cælũ hoc ẽ ſydera cæli. Hũc: oceanũ. Brachia cancri. i. cũ ĩ cãcro ẽ. Aer digerat: quia ſydera quæ flammea ſunt non poſſunt ſumere uniuerſam aquã quã ad ſe traxerunt: iõ cũ remittunt inflantur aquæ & p̄cipue nilus. Hoc. ſ. undæ: quod non poteſt igne ſyderꝫ conſumi. Referunt: reddunt. Niloq; refun. i. ĩ nilũ ut cã ſit inflati amnis. Aſt ego ſi tantam: poſtq̃ multorum diuerſas opiniones dixit: nunc ſuã tandẽ ſententiã Cæſar q̄q̃ id mihi non arrogo ut tantam litem componere audeam: ſed tamen exiſtimo deum opificem reꝝ omnium cũ primũ orbẽ terrarum cõdidit q̄ſdam aquas remiſiſſe: quaſdam autem ſecreto tenuiſſe: quarum originem nemo ſcire poſſet: ſatis caute quæſtioné hanc ſoluit poeta. Si faſ. uitat arrogantiam. Soluere: componere. Tantam litem. ſ. diuerſoꝝ qui aliter ſentiũt ſera longa. Non id agente deo: ſed uetuſtate: q̄a ab initio cũ deus condidit orbẽ terraꝝ aquæ ſub terra continebantur: ſed uetuſtate: deinde longa aquæ tãdem: eruperũt. Cõpage. l. terra cõtinẽti. Cũ toto: cum uniuerſo. Quaſdam. ſ. aquas ille q̄dé nõ agẽte deo ſed uetuſtate erumpũt: ſed aliæ aquæ eiuſmõi ſũt: ut legé ab ipſo deo ſemel ĩpoſitam præterire non poſſint: quaꝝ aquaꝝ arbitror eẽ nilũ q̄ torditã legẽ nõ cõtépſerit: ſed ſemper media æſtate ĩflatus inundet ægyptum. Quæ tibi noſcendi: non miror inquit ſi hæc animi cupido aĩum tuum inceſſerit cognoſcendi originem nili: nã alii cõplures fuerunt magni principes q̄ hac cupiditate flagrarunt: nec tamen ipſum dignoſcere potuerũt. Perſis: regibus perſaꝝ. Macedũ: ꝑ macedonũ & præcipue alexandro. Nullaq; nõ ætas: omnis ætas uoluit hãc notitiã poſteris tradere: ſed nequit. Cõferre: tradere. Sed uincit ad. i. adhuc latet origo nili: & oĩum hominũ ĩduſtriã ſupauit. Summus alex. prio q̄dé dicit Alexandrum illũ domitoré orbis hac ĩcenſum cupiditate miſiſſe uiros electos: qui cũ ex aduerſo nili diu nauigaſſent: tandẽ p̄uenere haud procul a ſeruẽti zona: nec tamẽ illius fontẽ ĩuenire potuerunt: idẽ & ſeſoſtris concupiuit & cambyſes aliiq; reges: tamen cupiditati ſuæ ſatiſfacere non poterunt. Alexander ſcilicet magnus rex macedonum qui aſiam toto bello ſubegit: uicto terdario: quem tandem occidit capta uxore cum filiabus. Memphis: pars pro toto ideſt ægyptus. Inuidit nilo: q̄ fontem eius inuenire non potuit.

Aethiopum lectos illos rubicunda peruſti
Zona poli tenuit.nilum uidere calentem.
Venit ad oceaſum:mũdiqꝫ extrema ſeſoſtris.
Et pharios regum currus ceruicibus egit.
Ante tamẽ ueſtros amnes:rhodanũqꝫ padũqꝫ
Quam nilum de fonte bibit.ueſanus ĩ ortus
Cambiſes longi populos peruenit ad æui.
Defectuſque epulis & paſtus cæde ſuorum
Ignoto te nile redit non fabula mendax
Auſa loqui de fonte tuo eſt:ubicunqꝫ uideris
Quereris:& nulli contingit gloria genti:
Vt nilo ſit læta ſuo:tua flumina prodam
Qua deus undarum cælator nile tuarum:
Te mihi noſſe dedit:medio conſurgis ab axe:
Auſus in ardentem ripas attolere cancrum.
In boream is rectus aquis:mediumqꝫ booten.
Curſus in occaſus flexus toquentur & ortus

Lectos:pro electos uiros. Per ultima terræ æthiopum.i.uſque etiam ad occaſum:nam æthiopes ſunt orientales & occidentales:utrobiqꝫ enim peruſti nimio ſolis ardore homines nigri ſunt: unde æthyopes appellantur. Illos rubicunda:cum declinaſſent meridiem uerſus. Videre nilum calentem:ipſius autẽ fontem reperire non potuerunt. Venit ad occaſus:Seſoſtris etiam rex ægyptius hoc idem tentauit:ſed fruſtra.ſeſoſtris rex ægyptius fuit ꝗ gentes omnes domuit uſqꝫ adoccidentem & cimmericum boſphorum quinqꝫ etiam dicitur reges currui ſuo ſubieciſſe:hic fortiſſimus non ſolum fuit:ſed etiam prudentiſſimus totam æthiopiam permeauit(ut inquit Strabo) uſque ad cinnamomi regionẽ:& adhuc quædam eius monumenta extãt & columnæ & epigrammata ſacris litteris trãſitum eius ſignificant. Mundiqꝫ extrema:uſqꝫ ad æthiopes:ſicut alexander miſerat. Et pharios currus: ꝗa domuit regiones uſqꝫ ad boſphoꝝ cimmericum & currum ſuum reges ſubegit ut traherent. Ante tamen:prius padi rhodaniqꝫ fõtes ĩuenit ꝙ nili. Veſanus in ortus:Herodotus hoc ſcribit Cambyſem miſiſſe qui exquirerent nilum:& ſimul ipſe nauigauit:& dum longiſſime nauigationẽ continuaſſet tandẽ inopia reꝝ laborauit adeo ut ex miniſtris ſuis nõ nullos comedere coactus fuerit nec tamen fontẽ uidit ſed quẽadmodum diximus antea nilus & Plinio & Solino auctoribus originem habet a monte inferioris Mauritaniæ non procul ab oceano: lacu protinus ſtagnãte quẽ uocãt nilidẽ ibi piſces reperiũť: alabetæ:coracini ſiluri crocodillus quoqꝫ:quæ & in nili alueo ſpectať. Præterea obſeruatũ eſt prout ĩ mauritania niues imbreſue fuerint:ita nilũ increſcere ex hoc lacu hoc affirmare libros punicos: hoc iubã tradidiſſe referũt. Veſa.ꝗa natura iracũdus erat & Apĩ taurum quem magna ueneratione colebãt ægyptii ipſe ſtricto gladio interfecit.templũ eius & aliorum deorum ꝗ colunť ab ægyptiis euertit: miſit ꝗ tẽplũ ammonis diriperent:quo factum ẽ:ut ĩ inſaniã uerteretur & cum equum aſcenderet:gradu eminenti uulneratus eſt in femore:quo uulnere haud ita multo poſt periit:& Cambyſis etiam ſacrilegium his uerbis oſtendit Strabo Cãbiſes rex perſarum templa ꝑtĩ igni:parti ferro deuaſtabat:mutilans:excindens:amburens:quẽadmodũ & obeliſcos:quoꝝ duo romã delati ſunt. Longi æui po.ꝑ.i.ad æthiopas macrobios ꝑfectus ẽ: qui annos centũ & uiginti uiuunt a μακροσ longus & βιοσ uita.uerum ut ſcribit Herodotus non ut nilum inquireret:ſed ut macrobios ſubiugaret:legatos icthyophagos ut cuncta explorarent ad eos miſſit cum muneribus uidelicet cũ uaſculo uini cum pane & arcu & ſimul monili aureo.Legati cãbyſæ cum ad regem Macrobiorum ueniſſent rex intellexit illos exploratores eſſe:non legatos:& tamen iuſſit eos exponere:quid ueniſſent rege ſuo dixerunt ut illis muneribus ipſum cambiſæ conciliarent cum obtuliſſent panem ĩterrogauit:ꝗ nã cibus ille eẽt:illi declarauerunt frumẽtũ naſci ex humore terræ & ex grão illius frugis farinã fieri & ex farina panem.Interrogauit deinde quot annos uiuerent:reſponderunt ſeptuaginta annos: uel octoginta tũ ille non miror inquit ſi ſtercore ueſcentes paucis annis uiuitis:deinde obtulerunt uaſculũ uini ille cũ guſtaſſet:uinum probauit & dixit hãc unã eẽ cãm ꝙ aliꝗdiu uiuerẽt ꝙ uidelicet malignitatẽ illius cibi uinũ tẽperaret:obtulerũtqꝫ monile tũ ille minať mihi inquit cathenas rex ueſter:ſed apud me robuſtiora uĩcula ſunt duxitqꝫ eos ad carcerem ubi cathenæ erant aureæ poſtea oſtendũt arcũ quẽ cũ ĩtẽdiſſet rex ipſe eo uſqꝫ traxit ut in partes cõfregerit.tũ demũ iuſſit arcũ afferri ex ſuis:& dedit legatis cãbyſæ:dicẽs quando rex ueſter aut ipſe poterit:aut aliꝗs ex ſuis hũc arcũ ĩtẽdeř:tũc dicite ut nos bello ĩuadat redierũt legati & oĩa narrarũt ꝙ uiderãt:ſed anteꝗ diſcederẽt oſtẽdit eis mẽſã ſolis.Quod ſi lõgiorẽ hiſtoriã uoles:ẽ apud Hero.i.iii. Defectus: a deficior.i.cũ epulæ deficerẽt. Paſtus:cũ ad extremã ĩopiã ꝑueniſſet Cãbyſes miniſtris ſuis ueſcebať:& milites ſortiti ex ſe ipſis decimũ quẽqꝫ comederũt:ut uitã ſuſtẽtarent. Nõ fabula mẽ.quia ſicut fabula eſt & rumor:ita & re uera comprobatur.uidelicet ubicunque aquam tuam oſtendis o nile:ibi etiam tuus fons quæritur:ſed ĩueniri non poteſt. Nilo ſuo:ideſt apud ſe orienti. Tua flumina prodam: fontem tuum: nec ego nec alius cognoſcere potuit,ego uero deo fauente cognoui per quas terras iter facias. Qua:pro in quãtum. Dedit.i.quãtũ permiſſit:ut ego cognoſcam. Prodam:aperiam:indicabo. Medio conſur.incipis inquit ſurgere:a meridie. Ab axe:ideſt a polo antractico ubi cancer eſt directe impoſitus ſuper his populis qui in meridie ſub æquinoctiali conſtituti ſunt. In ardentem cancrum: quia cum ſol in cancro eſt facit ſolſtitium æſtiuum:& ibi ſol ad magnas declinationes dicitur eſſe:quia non poteſt magis acccedere ad zenith capitis illorum. In boream is:in ſeptentrione. Mediumquæ bootem:ideſt in ſeptentrionem. Curſus in occaſum: a meridie recto limite tendis in ſeptentrionem:deinde flecteris a curſu tuo in occaſum:deinde in orientem.

Nunc:aliquando. Aequus: benignus fœcunditate tua. Arabum: quorum agros fœcundiores facis.

Nũc arabũ populis:libycis nũc æquus hareis
Teq; uidẽt primi:quærũt tamẽ hi quoq; feres
Aethiopumque feris alieno gurgite campos
Et te terrarum nefcit: cur debeat orbis.
Arcanum natura caput non prodidit ulli:
Nec licuit populis paruum te nile uidere:
Amouitque finus:& gentes maluit ortus
Mirari:quam nofse tuos.confurgere in ipfis
Ius tibi folftitiis:aliena crefcere bruma:
Atque hyemes offere tuas.folique uagari
Conceffum p utrofq; polos:hic quærit ortus:
Illic finis aquæ.late tibi gurgite rapto
Ambitur nigris meroe fœcunda colonis.
Læta comis hebeni:quæ quãuis arbor multa
Frondeat.æstatem nulla fibi mitigat umbra.
Linea tam rectum mundi ferit illa leonem.
Inde plagas phœbi damũ non paffus aquarũ
Præueheris:fterilefque diu metiris harenas:
Nunc omnes uires unum collectus i amnẽ:
Nunc uagus & fpargẽs facilẽ tibi cedere ripã
Rurfus multifidas reuocat piger alueus ũdas.
Q ua dirimunt arabũ populis ægyptia rura
Regni clauftra philæ:mox te deferta fecantẽ
Q ua dirimunt noftrũ rubri cõmertia ponti
Mollis lapfus agit:quis te tam lene fluentem
Moturum totas uiolenti gurgitis iras
Nile putet? fed cum lapfus abrupta uiarum
Excepere tuos:& præcipites cataractæ:
Ac nufquam uetitis ullas obfiftere cautes
Indignaris aquis: fpuma tunc aftra laceffis.

Lybicis harenis:populis habitantibus in meridie cum uergitur in oriẽtẽ. Seres:populi oriẽtales de qbus antea dictũ eft:ipfi primi uident nilũ de qbus Martia.ĩtelligit Et q prima bibit depñfi flumina nili. Primi:q̃uis his prio appareas populis tamẽ nondum fontẽ inuenere. Alieno gurgite:Aliunde nafcente. Te paruũ.i. fõtẽ tuũ. Sinus:receptacula tui amnis. In ipfis folftitiis:cũ fol ẽ in cancro q facit folftitiũ æftiuũ:nã alii fluuii confurgunt ineũte uere:aut ĩ media hyeme:tu inflaris æftate. Aliena bru.i.quũ bruma ẽ antipodibus: & nos hẽamus æftatẽ. Hyemes:inũdatiões. Hic.i.apud nos quæritur fons tuus illic apud illos ubi nafceris q̃ritur exitus in mare: nã ficut nos nefcimus fontem: ita illi nefciũt exitum nili quaftis feptẽ fluminibus ĩ ægyptũ pelagus irrũpit. Late tibi gurgite:dicit nilũ meroẽ infulam ĩ medio fui facere. Quæ:adeo fubiecta ẽ leoni ut q̃q̃ multis arboribus abundet:tamẽ nulla umbra fe a calore folis defẽdit:cũ pũctus leõis directe fupipofitus fit meroe. Rupto:diuifo. Fœcunda colonis:q̃ abũdat cultoribus. Nigris : nimio folis ardore. Comis he.ligni p̃tiofi : de quo dixius fupius abũdat.n.arboribus palma:perfico : hebẽo & Siliq̃ftro tefte Stra.hãc ĩfulã clypei figurã hr̃e dicunt cuius magnitudo fortaffe fupra uera dicta ẽ longitudie triũ miliũ fere Stadiorum amplitudine mille: & dicta ẽ meroe a forore ibi mortua uel ut alii tradũt ab uxore quã habuit Cãbyfes hoc noĩe. Mitigat: leniorẽ facit. Rectũ leonẽ:qa punctus ille directe fuperipofitus ẽ capiti eo℞ cũ fol puenerit ad q̃rtã decimã ptẽ leõis. Plagas phœbi:meridiei regionẽ. Dãnũ nõ:q̃uis p exuftam plagã decurras:tamen non es paffus dãnũ aqua℞:qa calor regionis nihil diminuit aquas. Steriles ha.p arẽtẽ libyã. Nũc ua.i.ĩ unũ amnẽ aliquãdo colligeris:aliquãdo uagaris diuifus ĩ plures alueos. Piger alueus:qa cũ in unũ amnẽ uenerit lenior efficit̃. Multifidas undas: quæ ante in diuerfas ptes fluebãt. Qua di.ægyptus fupior ĩ orientẽ p lõgũ extẽdit̃:& a feptẽtrione arabicus ẽ finus:a meridie uero oceanus:nã ab occafu ex ĩferiore ægypti pte ad oriẽtẽ rubro mari terminat:hoc eft ꝙ dicit hoc loco nã philæ ẽ urbs ĩter æthiopes & ægyptios q̃ finitima & cõfinis ẽ utriufq; regni:ĩmo(ut refert Stra.) philæ cõis æthiopũ & ægyptio℞ hĩtatio ẽ Stra.dicit fe philas ex fyene plauftro uenifse per cãpũ ualde planũ.C.ftadio℞ fpacia p totã fere uiã:uidiffe fe oftẽdit utriq; multis ĩ locis quafi fcopulofos petrã arduã rotũdã politã:nigri ac duri lapidis ex quo mortaria fiunt. Philæ:eft numeri plura is:ficut athenæ. Aegyptia rura:ideft diuidũt Arabiam ab ægypto. Mox te:a meroe infula cũ ad Arabiã ufque puenerit ĩmanẽ lacũ facit:ex quo p̃cipiti impetu egreffus alteram ĩfulã amplectitur nomine Talefum a qua deinde uariis montiũ obicibus incitatus torrentior efficitur:& inter obuios fcopulos fe præripiens fluctibus fefe ipfos tangentibus:impetu tam uafto ac fragore fert̃:ut incola℞ aures ad furditatẽ ufq; offendat. Inde ẽt locus catadupos ẽ appellatus nã δυπος fonitũ fignificat. Secãtẽ:cũ amplexus fueris alterã infulã talefũ. Rubro ponto:qa ad oriẽtẽ rubro mari terminat̃. Cõmertia:loca finitima & cõtigua. Noft℞:ægyptũ.loquit̃ achoreus. Mollis la.quia in ampliffimũ effunditur lacum. Quis te:cum tu adeo leniter fluas ad infulã talefũ:qs crederet te deinde tanto impetu decurfu℞ effe ut incolas magno terrore percelleres?q.d.nemo. Lene : pro leniter. Indignaris:nã quia non potes ullo obice retineri:ideo cũ ad catadupũ ueneris: uariis montium obicibus ĩcitatus multo magis ĩdignaris. Abrupta:p̃cipitia curfus tui. Lapfus:decurfus. Præcipites ca.defcenfiones:cataracta proprie dr̃ afpera defcenfio ακαταραττω ideft collido & cum ftrepitu impello aput græcos eft generis mafculini.ο καταρακτησ.hinc cataractas appellauere obices porta℞ ferrearum q̃ magno cum fonitu demittuntur uerum(ut inquit Strabo)eft cataractes ad mediũ fere flumen paulo fupra elephantinam petrofũ quoddã fuperciliũ ĩ fuperiore pte planũ:ut flumẽ recipe poffit:defines uero ĩ p̃cipitiũ ex aq̃ p̃cipitatur:utriq; fecus terrã alueus ẽ:q facile adnauigari põt:hac itaq; adnauigantes defluunt in cataractẽ:& cũ fcapha ĩ p̃cipitiũ detrudũt̃:& ipfi & fcaphæ illæfi. Cau.obices montiũ. Aftra:ideft tua unda uerberat fydera.

Cuncta:scilicet loca circa catadupum. Montis:catadupi. Albescit:quia spumeus. Fluctibus inuitis.i.qui retineri nõ possunt. Hinc abaton:cum ad catadupum perueneris locũ haud ꝓcul ab ægypto:abaton arduũ locũ magno fragore permeas unde nomẽ accepit quasi ἄβατος íaccessibilis.tũ primum te sẽtire ícipit ægyptus. Hinc:ex catadupo. Potens:quia íaccessibilis est. Percussa.s.tuo strepitu. Quod:quia scopuli huius terræ quã abaton uocãt:sentiũt tuos tumultus quos ícolæ iõ uenas nili appellauere:quia ibi nilus primũ grãdior apparere incipit. Placuit.s.incolis. Noui tumoris:admirandæ inflationis. Hinc:ab hac abato. Vagis: errãtibus. Libyæ.s.superioris:nã per íferiorẽ late uagat̃:iõ non ꝑmittunt in superiorem libyã decurrere. It.decurrit. Conualle.s.illoꝝ montiũ. Iã molibus: qa ibi humiliora sũt saxa:iõ ẽt lenius fertur amnis ꝺecursus. Pría tibi cãpos:& primũ ícipis ꝑ planiora decurrere cũ ad mẽphim ꝑueneris urbẽ ægypti. Campos planitiẽ. Vetat.s.mẽphis. Modũ:mẽsurã crescẽdi:qa nõ possũt te coercere ripæ. Sic ue.í tu.ita íqt audiebat de nilo & de huiusmodi rebus Cæ.cũ cõuiuis q̃si í tuta pace positi eẽnt: & non ꝓuidebant quantus belli tumultus ístaret. Sed nõ ue.sed photinum nõ desinebat cogitar̃ quomodo cæsarẽ opprimeret:post q̃ semel sanguíe Pom.maculatus erat. Sacra:execrabili. Ascelerũ motu:qa scelus sceleri addere tẽtabat. Magno.n.perẽpto: oẽ nefas sibi licere existimabat. Manes.s.Pom.dicit in insaniã conuersũ eẽ photinũ. Vltricesq; um.s.pompeii q̃ ultionẽ suã cupiũt. Dãt furorẽ:utipsum ad ꝑniciẽ deducãt. Dextras.s.suas & suoꝝ nõ satis hẽt fundi sanguinẽ pompeii sed ẽt Cæ. Quod fortuna:fortũa uolebat: ut sanguine cæsaris cruentarent̃ senatores. Victos:ẽt uictos. Pœnaque ciuilis:Quia parũ absfuit:qn famulus occuparet uindictam Senatus quæ debebat̃ patriæ nõ famulo. In scelus it:si fata concesserint satellitibus regis cæsarem obtrũcar̃:scelus erit:quod postea futurũ ẽ Bruti meritũ ingens:scelus enim erat:ut regis ministri occiderent cæsarẽ. Exemplumq; perit:exemplum quod romanis omnibus Brutus præponeret ne aliquem regnar̃ permittãt. Struit audax:redit ad id quomodo photinus consilia occidendi cæsarem agitauerit. Audax: Semper de infelici dici solet.Virg.audacem ad rutulum. Irrita:Vana.Quia fata nõ permiserunt consilia photini ad exitum perduci. Nec parat occulte:in tenebris noctis opprimere cæsarẽ:sed clara luce. Detecto marte:aperto bello. Tantũ animi delicta:qa semel scelus commiserat obtruncando pompeium: iõ nunc etiam animi supererant ad occidendum cæsarẽ. Atq; hæc dicta:hæc ubi cõsilia occidendi Cæsaris aĩmo agitauit statí mãdata dedit famulis:q̃ ad achillã perferrent qui præerat exercitui regis nam Cæsar(ut Suetonius docet) Alexandriã fugientẽ ꝑsecutus Põ. ut occisum deprehendit cum ptolemæo rege a quo sibi quoque insidias tendit uidebat bellum sane difficilimũ gessit:neque loco:neque tempore æquo:sed hyeme anni:& intra mœnia copiosissimi ac solertissimi hostis:inopsipse rerũ omniũ atq; íperatus:regnũ ægypti uictor. Cleopatræ fratriq;:eius minori ꝑmisit:ueritus ꝓuinciã facere ne quãdoq; uiolentiorẽ p̃sidem nacta nouarũ materia eẽt. Fideles:qbus arcana committere solebat. Puer im.mollis & bellis minime idoneus. Et de.ferrũ.Vires oẽs totius regni huic achillæ ꝑmiserat:ut non in alio solum:sed in ipso ius suum ac potestatem haberet. Ferrum:idest totius regni opes in potestate tenebat. Mollibus inquit:Ecce dicta q̃ nunc mandat ad achillam referri tu nũc íquit ocio te dede segnis achilla cum íterim cleopatra regnum occupet.quã ante cõsilio nostro e regno ptolemæus eiecerat:ea nũc blanditiis suis nõ regẽ modo:sed Cæ.quoque irretitũ tenet. Et pingues exige somnos:concessio ẽ color:cũ id negamus quod maxíe concedere uidemur: & íterserimus ẽt aliq̃:qbus ẽt sensus noster appareat.dede te inqt ocio:& interea regnũ Cleopatra occupauit.

Cũcta tremũt ũdis:ac multo murmur̃ mõtis
Spumeus inuictis canescit fluctibus amnis
Hĩc abaton:quã nr̃a uocat uenerãda uetustas
Terra potẽs:primos sẽtit percussa tumultus:
Et scopuli:placuit fluuii quos dicere uenas.
Quã manifesta noui primũ dãt signa tumoris:
Hinc mõtes natura uagis circũdídit undís
Qui libyæ te nile negant:quos inter in alta
It conualle iacens:iam montibus unda quietis
Prima tibi cãpos permittit apertaq; mẽphis
Rura:modũq; uetat crescẽdi ponere ripas.
Sic uelut in tuta securi pace trahebant
Noctis iter mediæ:sed non uesana photini
Mens imbuta semel:tam sacra cæde uacabat
Ascelerum motu:magno nihil ille perempto
Iã putat eẽ nefas:habitãt sub pectore manes
Vltricesq; umbræ dãt í noua mõstra furorẽ.
Dignatur uiles isto quoq; sanguine dextras:
Quo fortuna parat:uictos perfũder̃ patres
Pœnaque ciuilis belli:uindicta senatus:
Pene data ẽ famulo:procul hoc auertite fata
Crimen::ut hæc bruto ceruix absente secetur.
In scelus it pharium romani pœna tyranni
Exemplumq; perit:struit audax irrita fatis
Nec parat occultæ cædem committer̃ fraudi:
Inuictumque ducem detecto marte lacessit.
Tantum animi delicta dabant:ut colla ferire
Cæsaris:& socerum iungi tibi mane iuberet.
Atq; hæc dicta monet famulos ꝑferre fideles:
Ad pompeianæ socium sibi cædis achillam:
Quẽ puer imbellis cũctis præfecerat armis
Et dederat ferrum nullo sibi iure retento
In cunctos:in seq; simul:tu mollibus inquit
Nunc incumbe toris:& pingues exige sõnos.
Inuasit cleopatra domũ:nec prodita tãtum ẽ

Sed donata pharos:ceſſas accurrere ſolus
Ad domiæ thalamos:nupſit ſoror ĩpia fratri.
Nam latio iam nupta duci eſt:iterq; maritos
Diſcurrẽs agyptõ habet:romamq; meretur.
Expugnare ſenem potuit cleopatra uenenis:
Crede miſer puero:quẽ nox ſi iunxerit una:
Et ſemel amplexus inceſto pectore paſſus
Hauſit obſcænum titulo pietatis amorem
Meque tuumque caput p ſingula forſitan illi
Oſcula donabit:crucibus flãmiſque luemus.
Si fuerit formoſa ſoror:nil undique reſtat
Auxilii:rex hinc coniunx:hinc cæſar adulter.
Et ſumus (ut fatear) tam ſæua iudice ſontes.
Q uẽ non ex nobis credit cleopatra nocẽtẽ.
Aquo caſtra:fuit per te quod fecimus una:
Perdidimuſq; nefas:perq; ictũ ſãguie magni
Fœdus ades:ſubito bellum molire tumultu.
Irrue:nocturnas rumpamus funere tædas.
Crudelemq; toris dominã mactemus ĩ ipſis
Cum quocunq; uiro:nec nos deterreat auſis
Heſperii fortuna ducis:quæ ſuſtulit illum:
Impoſuitque orbi:communis gloria nobis
Nos quoq; ſublimes magnus facit:aſpice lit-
Spẽ noſtri ſceleris:pollutos cõſule fluctus-tus
Q uid liceat nobis:tumulũq; e puluere paruo
Aſpice pompei nõ omnia membra tegentem.

Sed donata pharos:iã pharon cæſar Cleopatræ donauit:& eam cum fratre cõciliauit. Pharos.i.ægyptus. Ad dominæ thalamos:ut eã opprimas. Nupſit ſo.ĩpia:poſtq̃ adulteriũ cũ cæſare cõmiſit.nunc ad uirũ ſuũ & fratrẽ redit. Iam la.poſtq̃ cæſar ex cleopatra uoluptatẽ cepit:eam nũc fratri cõiungit. Iterq; ma.nũc ad cæſarem nũc ad fratrẽ. Romãq; me.i.ſperat.n.romam poſtq̃ ſemel cæſarem blãditiis ſuis pellexit. Expugnate ſenem:argumentũ eſt a maiori ad maius:cleopatra ſi iam cæſarem prouectioris ætatis in ſuos incitauit amplexus:multo magis decipere poterit puerũ ptolemæũ. Veneris:more:& recte dixit nam uenenum dicitur q; per uenas ĩgrediat̃ nã ſic medullas calefacit amor: ſicut uenenũ hauſtũ per uenas diſcurrit.Vir. Vulnus alit uenis:& cæco carpit̃ igni. Crede:cõfide cõſtantẽ fore puerũ:quãdo uictus eſt ẽt cæſar. Quem ſi nox: Nã ſi una nocte cleopatra cũ rege cõcubuerit:nõ dubiũ ẽ quin caput tuũ meũq; obtruncari obtineat a fratre quoq; cõſilio ſcit ſe a fratre de r̃gno pulſam fuiſſe.

Quẽ:ordo ẽ illa cleopatra donauit meũ tuumq; caput illi per ſingula oſcula: ſi iunxerit quẽ ptolemæũ.

Amplexus:accuſatiuus caſus ẽ. Inceſto:qa iã ſe miſcuerat cũ cæſare. Titulo:ſub titulo & nomĩe pietatis. Oſcula:quotiẽſcũq; obſculabit̃ eum nomĩe pietatis meũ tuumq; caput ab adultero Ptolemæo ĩpetrabit. Crucibus flã.nos uel tollemur in crucẽ:uel igne cõburemur.Non diſcedit Lucanus ab hiſtoria:Cæ.n. alexandriam cũ ueniſſet:Teſte Appiano:ab regiis miniſtris benigne r̃ceptus ẽ & diſputãtibus philoſophis in multitudine præſens aſtitit aſiſtente uero exercitu Photinum qdem & achillam ob ea quæ in Pompeiũ perpetrauerãt morte mulctauit:Theodotum demũ fugientẽ Caſſius cum ĩ Aſiam ueniſſet cruce ſuſpẽdit Tumultu ob hãc rem ĩter alexandrinos ortocũ regiũ exercitũ in illũ cõcitaſſẽt pluribus præliis circa regiã: & ĩ maris littore certatũ ẽ quo in loco cũ ĩ mare deſiliiſſet:& in pfundo aliq̃diu enataſſet. Alexandrini ueſtẽ ab eo ademptã ĩ trophæi modũ erexere poſtremo iuxta Nilũ cum Rege certamẽ iniit:ĩ quo uictoria ſupior euaſit:inter hæc per nouem mẽſes cõmoratus: tandẽ cleopatram fratris loco ægyti regnũ iuſſit obtinere:per nilũ quoque quatercentis nauibus deuectus quo regionem pluſtraret oculis cũ Cleopatra ſimul adiit:multaq; alia ut illi obſequeret̃ effecit. Fuerit formoſa.i.ſi placuerit:a præcedente quod ſeqtur:nam q̃ formoſæ ſunt placere conſueuerũt. Nil undiq;.r.nil ſupeſt inquit nobis quo cõfugiamus:nã hinc a rege ĩde a cæſare opprimimur:niſi nobis ſalutiq; noſtræ cõſulamus. Sontes:nocentes:qa culpa noſtra ẽ. Nocentẽ:tota culpa nobis ẽ attribuenda:qa eam intactã reliqmus: nã & noſtros appetebat ipſa cõcubitus. Per te.ordo ẽ.Oro te p nefas qđ una fecimus:& una pdidimus & oro te p fœdus ictũ ſanguie magni. Ades:pro adſis. Quod fecimus.ſ.occiſo Pompeio. Perdidimuſq;.n. niſi conſilio noſtro:prouideamus pdidimus nefas:qa nihil omnis a Cleopatra & a Ptolemæo uel Cæſare opprimemur. Ictum fœdus:queãdmodũ percuſſa porca fœdus iungit̃:ita pcuſſo põpeio dicit fœdus ictũ eẽ inter eos. Molire.i.fac:ut Moliri ue morã & ueniẽdi poſcere cauſas. Irrue:inuade. Tædas:nocturnas nuptias.

Funere.i.cæde. Crudelemq; toris:& cleopatram impiam in ipſo toro occidamus. Quocunq; uiro:uel Cæſare uel ptolemæo. Nec nos.d.a.nec terreat magnitudo Cæſaris.qui cum præſtet omnibus ducibus:ut iam fama ſui nominis totum orbem terrarum impleat:tamen & nos quoque eadem gloria efferre poteſt:quæ ſuſtulit Cæſarem:quod ita ſit probari põt:occidimus enim pompeium qui cæſari par erat : poterimus & ipſũ cæſarem occidere. Cõmunis gloria:eadẽ gloria quæ accidit cæſari poteſt nos quoq; magnos facere:ergo eſt cõmunis. Nos quo.qa ſicut uictus Pom.magnũ fecit Cæ.idẽ occiſus:nos quoq; faciet ĩgentes. Littus:appo. ſpem ſicut occidimus Pom.ſperare nos facit poſſe ẽt occidi cæſarẽ. Pollutos:ſanguine pompeii. Conſule: quære ex illo ſanguine:quo polluta eſt unda maris noſtri quid liceat nobis. Puluere paruo:ut nec corpus qdem plene tegere poſſet:uel quod melius eſt quia caput a reliquo corpore ſeparatum erat. Quem metuis: O ſtulte Achilla:cæſar quem metuis erat Par pompeii,quem occidimus Nõ ſanguine clari:reſpondet tacitis obiectiõibus:nã ſi qs obiiceret nos ignobiles eẽ:& humilitatẽ ſanguinis nobis obſtare:ne rẽ tanta audeamus: dico nihil ĩtereſſe noſtra:nullius.n.magnis opibus:aut regnis populoq; nobis opus ẽ ad hãc rẽ adoriendã:nã fortuna ipſa nobis:ſicuti antea Põ.ita nunc Cæ.obtulit:ut nullius auxilio indigeamus ad rem perficendam.

Non ſanguine clari.ſ.ſumus. Quid refert.q.d.nihil intereſt nobiles ſimus:an ignobiles:dūmodo fortuna nobis ſecūda ſit. Nec opes po.mo.ſed ipſe ſe ultro offert nobis. Ad ſce.in.poſtq̄ ſemel occidimus Pom. Altera ui.Cæ.quē q̄ſi uictimā occidamus. Placemus cæ.ꝑſiſtit in trāſlatiōe qa uictimā appellauit Cæ.nam ſicut uictimis placāt dii:ita cæde pō.& Cæ.placabimus Italiā:ꝙ eā his occiſis tyrānide liberaſſe uidebimur. Cæde ſe.ſ.Cæ. Iugulus.m.c.h.occiſo Cæſare ueniā a populo Ro.ipetrabimus ꝙ pom.occiderimus. Quid no.tā. fulgor oīs Cæ.nō debet nos deterrere a ꝓpoſito & ſi uires magnas hēt & exercitus ingētes:tamē ſi a ſuis militibus deſtitutus fuerit.iperar̄ deſiſtet:& miles eē incipiet. Noīa.i.fulgorē tātū nominis cæſariani. Vireſq; .d.i.magnos exercitus Cæ.& claſſes. Nox hæ.& breui ſpacio tēporis poterimus Cæ.in nr̄a ptāte hēre uidelicet hac nocte. Inferias:expiatiōes piacula:q̄ exhibent mortuis. Populis:quos ī pharſalia proſtrauit.

Q uē metuit par huius erat: nō ſanguīe clari
Q uid r̄feret? nec ope populoꝝ:aut r̄gna mo
A d ſcelus īgētes facti ſumus:atrahit illos/uēus
In noſtras fortuna manus: en altera uenit
Victima nobilior:placemus cæde ſecunda
Heſperias gētes:iugulus mihi cæſaris hauſtus
Hoc præſtare poteſt:pompei cæde nocentes
Vt populus romanus amet:qd nomina tāta
Horemus:uireſque ducis? quibus ille relictis
Miles erit nox hæc peraget ciuilia bella:
Inferiaſque dabit populis:& mittet ad umbras
Q uod debet adhuc mūdo caput:ite feroces
Cæſaris in iugulum:præſtet lagæa iuuentus
Hoc regi:romana ſibi:tu parce morari:
Plenū epulis:madidūq; mero:ueneriq; para/
Inuenies.aude.ſuperi tot uota catonum:/tum
Brutorumque tibi tribuent:nō lentus achillas
Suadenti parere nefas:haud clara mouendis?
Vt mos ſigna dedit caſtris:nec prodidit arma
Vllius clāgore tubæ:temere omnia ſæui
Inſtrumenta rapit belli:pars maxima turbæ
Plæbis erat latiæ:ſed tanta obliuio mentes
Cœpit in externos corrupto milite mores:
Vt duce ſub famulo iuſſuque ſatellitis irent:
Q uos erat indignū phario parere tyranno:
Nulla fides pietaſq; uiris qui caſtra ſequūt:
Venaleſq; manus:ibi fas ubi maxima merces.
Aere merent paruo:iugulumq; in cæſaris iræ
Non ſibi dant:proh fas ubi non ciuilia bella
Inuenit imperii fatum miſerabile noſtri?
Theſſaliæ ſubducta acies:in littore nili
More fuit patrio:quid plus te magne recepto
Auſa foret lagæa domus? dat ſcilicet omnis

Caput:Cæ. Debet:obligatū ē qa iniuria affecit orbē terraꝝ. Ite feroces:O Achilla & milites. Ite:ueniente:nā ipſe erat cū rege apud Cæ. Romana ſi.qa romani milites adhuc militabāt ſub rege ptolemæo ex his q a Gabinio relicti fuerāt:tū cū ipſe Regē Ptolemeū ī regnū reſtituit:& hi prius ſub pō.militauerāt. Hoc:cædem cæſaris. Regi:quia occiſo cæſare rex ſuū regnū obtinebit. Sibi:ad utilitatem ſuam. Tu parce:a facili arguit:nā cum grauis ſit cibo & potu Cæſar facile erit illū opprimer̄ improuidū. Parce mo.i.noli tardare. Madidūq; me.ebriū. Veneriq;: adulterio cleopatræ. Aude ſuperi:unum tibi neceſſarium eſt.ſ.audire:nā ſi auſus fueris:cætera diis uolentibus ultro ſequentur. Tot uo.exaudient dii uota catonum:uota brutorum:& totius ſenatus:qui rempublicam uolūt eſſe ſaluam. Tibi tribuent:ideſt præces catonum ac beatorum tibi fauebunt. Non lentus achil.nunc dicit quomō mādatis Photini Achillas paruerit. Suadenti:photino. Haud clara:ne forte exaudito tubaꝝ ſonitu ſuſpectus eſſet. Nec prodidit ar.moueri non indicauit exercitum. Temere:ſine ullo ordine:nō dato ſigno:unum ſequitur ex reliquo:nam qa nō ſigna dedit:ideo nullo ordine ſecuti ſunt milites. Inſtrumēta:arma uiros:equos. Pars m.t.plæbis.i.ex plæbe italica:quia ex delectibus italiæ:pars magna militum erat:quam apud regem Gabinius r̄liquerat. Sed tāta ob men.reſpondet ad illud quod occurrebat:quomodo ſi itali erant:pati poterant militare ſub ſatellitibus regis? uſque adeo inquit erant corrupti milites romani:ut iam æquo animo ſub eiuſmodi ſatellitū imperio militarent. Obliuio:obliti erāt ſe romanos & italos eſſe. Corrupto in mo.dedignari debuerāt ī quit etiā ſub rege ipſo militare:& nunc æquo animo militabant ſub Satellite regio. Mores:quia diu apud Aegyptios permanſerant:& externis moribus corruperant animos. Sub famu.duce Achilla. Indignū pha.indignū fuiſſet ſub tyranno Aegypto militare: quanto ergo indignus ſub Satellite? Nulla fides:nec ius diuinum:nec ius humanū colunt milites nil ſanctū nil īuiolatū eſt apud eos:ſed illos ſequunt̄:a qbus plus accepit. Nulla fi.nullū iuſiurādū nulla pietas:nulla r̄ligio. Venaleſq;.m.qa q plus dederit hūc ēt ſequūt̄. Ibi.f.oīa licēt militibus q maximā mercedē appetūt. Merēt:militāt. Paruo:ſi magnū æs accipe nō potuerit. Iugulūq; ī cæ.hoc ē nō patiunt̄ Cæ.iugulā r̄ ad utilitatē ſuā ut ſe liberos faciāt:ſed ut regi ægyptio gratū faciāt. Nō dāt:nō concedūt. Proh.f.p exclamationē irrumpit ī conq̄ſtionē.nā de diis q̄ritur:ꝙ ubicūq; bella ciuilia fieri uoluerūt.milites.n.q ſub rege ægypto militabāt romani erāt:& ſi ꝓcul fuerāt a bellis ciuilibus: tamē fata uoluerūt:ut nec ipſi qdem eēnt belli ciuilis īmune.s Fas:o ius diuinum. Vbi nō.c.nō ī italia ſolū nō in pharſalia:ſed ēt in ægypto. Theſſaliæ ſub.acies q̄ remota fuerat a theſſalia:in ægypto nūc paget ciuilia bella. More fu.p.i.ſecundū cōſuetudinē patriæ:quēadmodū ciues romani īſani erūt bello ciuili:ita nūc ipſi īſaniūt. Quid plus.i.non minus hoſtes Cæſaris fuerint ægyptii occiſo pom. q̄ ſi pōpeiū benigniſſime ſuſcepiſſent.

Quod de.q̃a dii uoluerunt:ut romani oẽs ubicunq; essent:ciuili se bello miscerent. Oĩs.s.romana. Dat.s. bellũ ciuile. Vacare.i.uacuũ eẽ a bello ciuile. Latiũ:sic.s.conq̃stio ẽ poetæ:ꝙ dii noluerũt roma.ullos belli ciuilis eẽ imunes:& simul ẽt grauius fertq; achillas satelles regius ĩ occisũ ducis successerit & pax defuerit q̃n fata ẽt huic uictoriã ꝓstarent:qđ multo ẽt ĩdignius fuisset. Latiũ.c.i.po.romanũ.nã latiũ italia appellat̃:eo qđ ibi Saturnus latuerit:dũ arma filii fugeret:& ẽ in italia latiũ antiquũ:qđ teste Soli.ãtea a tyberis hostiis ad usq; lyri amnẽ ptĩgebat. Romani.s.ducis.i.ĩ locũ põ.successit achillas:qđ molestius fero. Et.n.fa.& hoc ẽt multo ẽ ĩtolerabilius ꝙ ptes q̃ secutæ sũt satellitẽ regiũ pene uictoriã obtinuerũt. Vincent:ꝓ uicissent. Arcẽt:ꝓ arcuissent:loq̃t poeta tãq̃ res sit futura. Manus.s.ægyptias:sed dii noluerũt tantũ scelus perpeti:ut famulorũ manibus occideretur Cæ. Aderat ma.nũc describit magnã opportunitatẽ habuisse achillã atq; photinũ occidẽdi si occasiõe uti uoluissẽt sed q̃a noctẽ illã ꝑterierũt & sequẽti die cõstituerũt ĩuadere bello regiã: hæc Cæ.cã salutis fuit. Vterq;:achillas & photinus.

Dextera quod debet superis:nullique uacare
Fas est romano:latium sic scindere corpus
Diis placitum.non in soceri generiq; fauorẽ
Discendunt populi ciuilia bella satelles
Mouit:& in partem romani uenit achillas.
Et nisi fata manus a sanguine cæsaris arcent
Hæ uincent partes:aderat maturus uterque.
Et districta epulis ad cunctas aula patebat
Insidias:poteratque cruor per regia fundi
Pocula cæsareus:mensæq; incũbuere ceruix.
Sed metuũt belli trepidos in nocte tumultus
Ne cedes confusa manu:permissaque fatis
Te ptolemeæ trahat:tanta est fiducia ferri.
Non rapuere nefas:summi contenta facultas
Est operis:uisũ famulis reparabile damnum
Illam mactandi dimittere cæsaris horam:
Seruatur pœnas in aperta luce daturus
Donata est nox una duci:uixitque photini
Munere phœbeos cæsar dilatus in ortus.
Lucifer a casia prospexit rupe:diemque
Misit in ægyptum:primo iam sole calentem:
Cũ procul a muris acies non sparsa maniplis:
Nec uaga cõspicit̃:sed iustos qualis ad hostes
Recta fronte uenit:passuri cominus arma
Laturique ruunt:at cæsar mœnibus urbis
Diffisus:foribus clausæ se protegit aulæ.
Degeneres passus latebras:nec tota uacabat
Regia compresso:minima collegerat arma
Parte domus tangunt animos iraq; metusq;:
Et timet incursus:indignaturque timere.
Sic fremit ĩ paruis fera nobilis abdita claustris
Et frangit rapidos præmorso carcere dentes.
Non secus ĩ siculis fureret tua flãma cauernis

Maturus:i tẽpore:uenerãt ĩq̃t ĩ magnã occasionẽ ꝑpetrãdi sceleris. Districta:occupata epulis ĩpedita:q̃a nihil minus metuebãt q̃ bellũ:q̃a epulis dediti erant. Per re.po.ĩ cõuiuio regis. Mensæ ĩcũ.ce.i.obtrũcari Cæ.poterat ad mẽsam. Sed me.bel.sed timuerũt ne dũ Cæ.occidere uolũt cũ romanis oĩbus & cleopatra ĩ ipso furore ptolemæũ quoq; regẽ occiderẽt:hæc cã fuit cur noctẽ illã ꝑterierint:& ĩ posterũ diẽ expectauerit. Trepidos:dubios. Tãta ẽ fi.s.sibi fata ꝓspera fore ut uoluerit rapti nefas ꝑpetrare:sed cõsulto oĩa facer̃. Nõ rapuer̃.s.temere & sine cõsilio. Facultas:opportũitas q̃ dabat̃ eis. Reparabile dãnũ.i.uisum ẽ possibile achillæ atq; photio recuperari dãnũ noctis illius postero die. Seruat̃ pœnas:qđ hac nocte differimus: sequẽti luce ĩplebimus. Donata nox:ĩdignũ facinus est qđ in ptãte photini fuerit uiuere ne an moreretur cæsar. In ortus phœbeos:i seq̃ntem diẽ. Luciferia casia:describit nũc posterũ diẽ postq̃ achillas cũ exercitu separauit:ut alexandriã inuaderet ac regiã ubi q̃ete & tranq̃lla pace q̃escebãt rex cũ Cæ.ac cleopatra. A casia repu.a casio mõte quia primũ de locis altioribus dies apparet de casio morte satis iã dictum fuit. Sole cal. q̃a ĩ meridie posita ẽ ægyptus:& cũ primũ sol suos radios detexerit statim seruet ægyptus:ex quo intelligi põt q̃tum feruet ĩ meridie. Nõ spa.i.ordĩata. Maniplis:manipli sũt ordĩes ĩ acie ducentorũ militum primo milites centũ manipli cõtinebant:sed q prius duplicauerit maniplos:sicut apud Liuiũ est fuit tarq̃nus sup̃bus:q sicut in cæteris rebus uitu pandus ẽ:ita non in re bellica degenerauit. Iustos:sicut ad hostes q̃bus de more iustũ bellũ ĩdictum sit iri solet:ita recta frõte uenerũt ad urbẽ. Passuri ar.i.passuri cædẽ si opus fuerit. Et la.s.cædẽ eo aĩmo ibãt ut uel occiderẽt alios uel occiderent̃ & q hoc aĩo ĩ bella ruũt:non facile uincũt̃: ut illud Vicit̃ haud gratis iugulo q ꝓuocat hostẽ. At cæ nũc dicit q̃d Cæ.fecerit & ostẽdit ipsũ ẽt metuisse q sup̃iori tẽpore semp ĩtrepidus fuerat. Diffisus:q̃a nõ satis confidebat ciuibus alexãdrinis:ergo clausis foribus aulæ recepit se ĩ regiã:& eam repagulis clausã corona militum circũdat:ut a regia saltem propulsarent̃ hostes. Degeneres:uiles. Cõpresso.i.concluso in angustũ.
Minima collegerat:q̃a se in interiorem partẽ domus recepat:ut eã cum paucis militibus melius defenderet
Arma.i.armatos suos q pauci erãt collegerat ĩ angusta domus pte. Tãgunt aĩos:aĩus cæsaris distrahebatur. nũc q̃dẽ timebat:nũc ĩdignabãt̃ ira metusq; pugnabãt ĩter se. Timet ĩcur.s.hostiles ad id qđ dixit metus. Indignat̃q; ad id qđ dixit iræ. Sic fre.ꝑ similitudĩe ostẽdit hĩtum aĩ Cæ.quẽadmodũ ĩq̃t leo cũ captus cauea inclusus fuerit ĩdignat̃ & dẽtibus frẽdẽs uectes & claustra caueæ dẽtibus ĩfringit:& quẽadmodũ ĩ ætna monte fureret uulcanus si cauerna occluderet̃:ita ĩ regia cæsar ĩclusus ĩsaniebat. Fera nobi.ut leo. Nõ secus:& nõ aliter uulcane in cauernis ætnæ fureres:si q̃s forte spiramina ipsius mõtis occluderet:loquit̃ secundũ fabulam.

Summam ætnã.i.apicem ætnæ unde euomentur flammæ:ætna Siciliæ mõs ẽ sacer uulcano ĩ cuius uertice Solino teste hiatus duo sũt:ꝑ quos eructatus erũpit uapor:ꝓmisso prius fremitu:q ꝑ æstuãtes cauernarũ latebras lõgo mugitu terræ uiscera diu uoluit̃:nec ante se flammaꝝ globi attollũt:q̃ iterni spiritus antecedũt. Audax thessalici:Qui paulo ante nõ timuerat aciem romanã:non pom.ipsum:quãuis deteriorẽ causã haberet:nũc timere cogit̃ seruile bellũ. Rupe sub æmi:æmus mons est thessaliæ ubi pugna inter cæsarẽ & pom. gesta ẽ. Cũctos proceres.i.omnes principes italiæ q cũ põpeio erant. Cã.sp.u.cã deteriore. Fatũq; sibi.i. tãtum sibi de fatis spabat:ut ẽt cõtra æquitatẽ uictoriã speraret. Expauit ser.ne.i.timuit bellum qđ a seruis achilla & photino inferebat̃. Quẽ nõ uiolasset:Qui nõ timuisset ferocissimos orbis terrarũ populos:nũc timuit seruos. Alanus:Alanus flu.est scythiæ: a quo alani populi dicti sũt ferocissimi. Scytha:scythæ bellicosissimi sũt:In curribus degentes a caspio mari incipiẽtes ad dextrã nauigãdi Europæ cõtinui sũt scythæ & sarmatæ Strabo. Maurus ĩ ho.Violator hospitũ q figere hospites:q̃uis crudelissimus sit:tamẽ nõ icussisset Cæ.terrorẽ. Hic cui ro.describit fortunæ mutabilitatẽ:Cæ.inqt q aĩo suo totũ terraꝝ orbẽ cõplexus fuerat. Quærit nũc augusta loca domus ubi ĩclusus piculũ fugiat:quod ab Achilla ministro Regis ĩminebat. Indos:orientẽ. Tyriis gadibus.i.cũ occidente & lõge repetitũ ẽ epithetõ tyriis.i.herculeis:nã tyrus est urbs phœniciæ:de q̃ natus Cadmus in Boetia ædificauit urbẽ Tebanã ex qua natus ẽ Hercules:ergo gadibus tyriis.i.cũ gadibus fixis ab Hercule thebão quã urbẽ q de tyro uenerũt condider̃ sed melius tyriis gadibus:quoniã eã ĩsulã(ut tradit Solinus) tyrii ꝓfecti a mari rubro occupauerũt:& erythre am uocauerũt.

Obstrueret summã si qs tibi mulciber ætnã.
Audax thessalici qui nuper rupe sub æmi
Hesperiæ cunctos proceres:aciẽq; senatus:
Pompeiumq; ducem causa sperare uetante
Non timuit:fatumq; sibi promisit iniquum.
Expauit seruile nefas miraque penates
Obstruitur telis quem non uiolasset alanus
Nõ scytha:non fixo q ludit ĩ hospite maurus
Hic cui romani spacium non sufficit orbis:
Paruaq; regna putat tyriis cũ gadibus indos
Ceu puer imbellis:uel captis fœmina muris
Quærit tuta domus:spẽ uitæ ĩ limine clauso
Ponit:& incerto lustrat uagus atria cursu:
Non sine rege tamen:quẽ ducit ĩ omnia secũ.
Sumpturus pœnas:& grata piacula mortis:
Missurusque tuum:si non sint tela nec ignes.
In famulos ptolemæe caput:sic barbara col/
Creditur ultorẽ metuens regniq; fugæq;/chis
Ense suo fratrisque simul ceruice parata
Expectasse patrẽ:cogũt tamen ultima rerum
Spem pacis tentare ducem missusq; satelles
Regius ut sæuos absentis uoce tyranni
Corriperet famulos:quo bellũ auctore moue
Sed neq; ius mũdi ualuit nec fœdera sãcta/rẽt
Gentibus:orator regis pacisque sequester
Aestimat ĩ numero scelerum ponenda tuoꝝ
Tot mõstris ægypte nocens:nõ thesala tellus
Vastaq; regna iubæ:nõ põtus:& impia signa

Ceu:ueluti fœĩa q̃ capta urbe secretiora domus loca q̃rit ubi lateat. Vagus:errãs ĩcertus qd ageret. Nõ sine r̃ge:& quocũq; ibat secũ ducebat regẽ quasi obsidẽ ut si qd in se cõsulerẽt Aegyptii:ip̃e occideret regẽ:& illius cæde suũ exitũ cõsolaret̃. In oĩa.s.picula. Sumpturus pœ.s.de rege:si forre Achillas cũ exercitu ipsũ opprimeret. Mortis.s.ipsius Cæ.si moriẽdum erat. Missurusq; tu.& te ducebat o ptolemæe:ut si alia tela desint tuo capite ꝑ telis utat̃: & caput tuũ iaculet̃ ĩ hostem. In fa.ĩ Achillã:& eius satellites. Sic bar.ꝑ similitudinẽ ostẽdit quõ Cæ.ꝑatus erat occidere ptolemæũ quẽadmodũ inqt:Medea fugiẽs p̃rem ensẽ ĩ iugulũ fratris ꝑatũ tenebat:ut supueniẽte p̃re fratrẽ Abscyrtũ occideret:ita cæ.ꝑauerat gladiũ ad ceruicẽ r̃gis trũcandã ut si ip̃e opprimeret̃ Regẽ occideret. Nota qdẽ ẽ:& ante declarata fabula Medeæ. Cogũt ta.ult. q̃q̃ ita dispositus eẽt Cæ.tamẽ oĩa tẽtare uoluit iussit.n.mitti a Rege legatos ad Achillã q ipsũ iuberẽt ab armis discedere & q̃rerent quo nã auctor̃ bellũ Cæ.ĩtulisset:sed Achillas cõtra ius gẽtiũ legatos iussit ĩterfici:ex quo apparuit quẽ aĩum hẽret in Cæ. Missusq; sa.hi duo legati fuerũt dioscorides & serapion:quos achillas priusq̃ audisset cuius rei cã uenissẽt:ĩterfici iussit. Famulos:achillã cũ exercitũ suo. Voce tyranni.i.urbis ipsius regis. Quo bellũ.i.corriperet famulos dicẽs quis nã auctor belli huius ĩferẽdi fuisset. Sed neq; ius:ius gentiũ nõ ualuit apud achillã:nã iur̃ gentiũ legati apud oẽs etiam hostes tuti sunt. Nec fœdera sacra.s.ualuerunt.i.nec humana nec diuina iura ualuerunt apud achillam. Orator regis:missus a rege. Pacisq; sequester.i.mediator:nã sequester proprie dicit̃ mediator ĩter duos altercantes:& seq̃ster est is apud quẽ pecunia deponitur. Aestimat.i.æstimare facit scelera:quæ sũt ponenda ĩ numero tuorũ scelerum:nã qđ Aegyptii ĩterfecere etiam legatum a Rege missum ex eo æstimari potest quid nã facturi essent in ipsum cæsarem. Monstris:monstrosis sceleribus. Non thessala tellus: q̃uis delicata sis o Aegypte:& delitiis affluens & effœminata:tamẽ plus audaciæ ostendisti contra cæsarem q̃ Thessalia: q̃ aphrica q̃ põtus:q̃ hispania:& omnis regio sæuissima:ubi bellum cæsar cum hostibus suis gesit. Nõ thessala tellus.s.est ausa tantum scelus:ubi pom.cum cæsare conflixit. Vastaq; re.iu. ubi cato Regi Iubæ coniunctus cum reliquiis exercitus pompeiani bellum aduersus Cæsarem renouauit. Et ĩpia signa.s.declarat qđ dixit pontus pharnax filius fuit Mithridatis regis ponti ubi Cæ.pharnacem facile superauit:nam pontico triũpho teste Sueto.ĩter pompæ fercula:sicut breuiter uicit:ita breuiter trium uerboꝝ ꝓtulit titulum.Veni:uidi : uici

Gelido ibero:in hispania ubi deuicit Cn.Pō.Pōpeii primo gentium cū maximo discrimīe salutis suæ. Nō sy.bar.redit ad illud qđ dixit uastaq; regna iubæ.nā syrtes ī africa sūt. Tuæ:o ægypte. Premit.s.Cæ. Inq; do. iā telis regiā inuaserant ægyptii. Non aries uno:repræhendit inscitiam Achillæ & ægyptiorum qui circundederāt regiam:quibus nunq̄ in mentem uenit arietibus euertere postes ædium:quod si fecissent:cæsarē facile opprimere potuissent. Flammis:uel igne inquit circundedissent ædes:sic enim Cæsar euadere non potuisset. Cæca:inconsyderati consilii. Diuisa:in diuersas partes. Et nusq̄ totis:nec omnes uires in unum locū conuersæ erant:quod si fecissent facilius regiam expugnassent. Fata uetāt:dii nolebant ut summis uiribus niterētur omnes. Vicem:ad similitudinē muri erat cæsaris fortuna. Nec non &.r.præterea non solū terra oppugnabatur:sed etiam mari. Protulit:porrexit.

Audaci margine:pro ipsa audax:audax nimium uidetur esse regia quæ se fluctibus exponeret. Sed adest de.magnanimitatem Cæsaris ostendit:& industriam qui nullo loco deerat:sed quacumq; hostes inuaderent:ea se pariter ferebat. Vbique & terra & mari.

Hos ad gla.i.iubet strictis gladiis milites obsistere.

Ig.arcet.i.ignes iacēdit:ne trāsire possēt hostes. Obsessusq; ge.adeo superabant animi Cæsari ut qui obsidebatur:obsidere uideretur. Tanta est con.adeo animo suo cōfidit & est επιφώνημα. Piceo ungui.& faces etiam pice illitas in uela nauium mittebat:quæ cū flāmæ corripuissent armamenta nauiū cōburebant: quæ uero mœnibus urbis contigua tecta erant igne ēt incendebantur:cum iam aliquot ædium incendiū corripuisset ab oppugnatione ædium auersi sunt ciues ad restinguendū incendiū:ita datū est spaciū Cæ. ut se ī naues reciperet. Vnguine.i.picis humore illitas. Nec piger:qa facile corripiebat materiam aridā.

Stupea uin.pro rudētes stupeas. Manātes Cæ.cærā picē appellauit:q̄ oblinunť naues. Trāsta:sedilia sūt nautaꝝ. Ceruchi:significat antemnas:q̄ qbusdā quasi cornibus uela sustinēt:Vir.Cornua uellatarū obuertimus ātemnaꝝ κερουχοσ dr̄ a κερασ cornu:& εχω habeo. Iā.p.iā ps magna nauiū īcēsa erat. Ianq;.h.na. qa īcēsis nauibus:ut sibi salutiq; suæ cōsulerēt milites se de nauibus ī mare coniiciebant. Nec pup.nec solū igne cōsumptæ sūt naues:sed flāma quoq; ītecta urbis trāscendit:& plæraq; tectoꝝ incēdio correpta sūt

Lōgis ua.q a nauibus ī tecta trāsierant. Et cla.accesserūt ēt uenti q iuuarēt īcendiū. Percussaq; flā.flāma nauiū uēto pcussa:non aliter lōgo tractu trāsiuit ī tecta urbis:q̄ sæpe uidemus ignē longū tractū per aera ducere:q casus stellaꝝ imitať. Sulco æt.i.lōgo tractu philosophi dicūt uentū uiribus suis ad supiores partes ascendere:& partē aliquā ignis rapere:quæ deinde lōgo tractu ducta casum imitať stellarum. Materiaq;:lignis:aut alio fomite. Illa leues:nunc dicit datam esse requiem Cæsari & suis cum oppugnatione ædium milites conuersi essent ad auxilium urbis: ut incendium ædium restingueret. Lues: incendium urbis. Ab aula clausa:ab oppugnatione clausæ aulæ.

Nec tempora:nec interea deses iacuit Cæsar:se dubi uidit ab oppugnatione ædium discessisse milites statī se recepit ī classem. Tempora cladis.i.incendii. Semp felliciter:Cæsar ita nunc celeritate usus:secundam fortunam habuit:sicut in omnibus bellis. Rapto:raptim capto. Tunc claustrum pelagi:& classe cœpit pharon portumque eius tenuit:quo pharos cum alexandria urbe coniungitur.Pharos est īsula haud procul ab urbe Alexandria: & pons ē q pharon cum urbe coniūgit:& hoc dupliciter profuit cæsari:nec terra per pontē transire poterant:& capta pharo & pōte cæsar prohibuit ne qs ad auxilium hostium peruenire posset.hoc animo spem habere cœpit cæsar:ut se facile ab hostibus defenderet quod:& fecit.Diximus pharum insulam oblongam esse:quæ teste Strabone continenti adiacet:bicipitem ad eam portum faciens:nam cū littore regio sit sinuosa: duo ꝓmontoria in mare emittit:inter quæ insula iacet quæ portū claudit:ei nanq; p longū obiicit.

Pharnacis:& gelido circunfluus orbis ibero.
Tantū ausus scelerum:nō syrtis barbara:q̄tū
Delitiæ fecere tuæ:premit undique bellum.
Inq; domū iā tela cadūt:quassantq; penates
Non aries uno moturus limina pulsu:
Fracturusq; domum:nō ulla ē machina belli
Nec flāmis mādatur opus:sed cæca iuuētus
Consilii uastos ambit diuersa penates.
Et nusquam totis incursat uiribus agmen:
Fata uetant:murique uicem fortuna tuetur.
Nec non & ratibus tentatur regia:qua se
Protulit in medios audaci margine fluctus
Luxuriosa domus:sed adest defensor ubique
Cæsar:& hoc aditus gladiis hos ignibus arcet:
Obsessusq; gerit:tanta est constantia mentis
Expugnātis opus:piceo iubet unguine tinctas
Lampadas immitti:iunctis in uela carinis.
Nec piger ignis erat:p stupea uincula:perq;
Manantes cæra tabulas:& tempore eodem
Transtraq; nautarū summiq; arsere ceruchi.
Iā quoq; semiustæ mergūtur ī æquore classes.
Ianq; hostes & tela natāt:nec puppibus ignis
Incubuit solis:sed quæ uicina fuere
Tecta mari longis rapuere uaporibus ignes:
Et cladem fouere noti:percussaque flamma
Turbine:non alio motu per tecta cucurrit:
Quā solet æthereo lampas decurrere sulco:
Materiaque carens:atque ardens aere solo.
Illa lues paulum clausa reuocauit ab aula.
Vrbis in auxiliū populos:nec tempora cladis
Perdidit in somnos:sed cæca nocte carinis
Insiluit cæsar:semper feliciter usus
Præcipiti cursu bellorum:& tempore rapto.

Tūc claustꝗ pelagi cœpit pharō.īsula quodā
In medio stetit illa mari:sub tempore uatis
Proteos:at nūc est pellæis proxima muris.
Illa duci geminos bellorū præstitit usus
Abstulit excursus:& fauces æquoris hosti:
Cæsar & auxiliis ut uidit libera ponti
Hostia:nō fatū meriti:pœnasꝗ photini
Destulit ulterius sed qua non debuit ira:
Nō cruce nō flammis rapuit:non dēte ferarꝫ:
Heu facius:gladio ceruix male cæsa pepēdit
Magni morte pit:necnō surrepta paratis
A famulo ganynede dolis:puenit ad hostes
Cæsaris arsinoeꝗ castra carentia rege.
Vt proles lagæa tenet:famulumꝗ tyranni
Terribilem iusto trāsegit achillea ferro.
Altera magne tuis iā uictima mittit umbris
Nec satis hoc fortūa putat:pcul absit ut ista
Vindictæ sit summa tuæ:nō ipse tyrānus
Sufficit ī pœnas:non omnis regia lagi.
Dū patrii ueniant in uiscera cæsaris enses:
Magnus inultus erit sed nō auctore furoris
Sublato cecidit rabies:nam rursus in arma
Auspiciis ganynedis eunt:ac multa secundo
Prælia marte gerūt:potuit discrimīe summo
Cæsaris una dies:in famam & sæcula mitti

Insula quondam:nūc uero contigua ē urbi alexandriæ ꝗ etiā Ouidi. memorat. Fluctibus ambitæ fuerāt: antissa pharosꝗ & phœnissa tyros:quarꝫ nūc insula nulla ē. Sub tē.ua.quo tēpore ꝓtenus uates regnauit:cuius mentionē Virgi.facit hunc.n.dicit eē pastorē neptuni & pascere phocas ad quē cyrene filiū æristeū misit ut ab eo disceret extinctas apes recupare. Pellæis.m.pelus alexāder capta ægypto cōdidit urbē quā de noie suo appellauit alexādriā. Muris pel.pharos.n.ponte iungiť cū alexādria. Geminos bel.nā terra mariꝗ poterat ꝓ hibere hostes:& ꝑ terram auxilia hostibus uēire nō poterāt capta.n.pharo de nilo ī pharō ascēdere nō poterant qui ad urbē uenerāt. Geminos usus:duplicē utilitatē. Abstulit ex.nō enī ex ciuitate excurrere poterant in Cæ.ecce primus usus. Et fauces æquoris:alius usus:nec ꝑ nilū auxilia hostibus uēire poterant. Cæsar ut aux.photinus nutricius regis & procurator regni erat cū rege qa regem cæsar semꝑ secū duxerat hic nūtios misit achillæ ne quāuis cæsar uellet discedere aīmo deficeret:ne ue a negotio disisterit qbus īternūtiis deprehēsis & ad Cæ.ductis Cæ.photinū obtrūcari iussit. Sed q̄ nō:sed poeta iqt affectus ē photinus nimiū māsueta morte meruerat.n.crucibus affigi & īcendio cremari:indignū qppe fuit:ut eadē morte piret qua Pom.occidit. Libera ho. ꝗ auxiliar uenire nō poterāt ad hostes. Meriti:q nō metuerat pœna capitis affici:sed cruce & flāmis cruciari:& feris pabulū obiici. Heu fa.indignū iqt facinus ꝗ caput photino a Cæ.obtruncatū fuerit. Magni mo.simili morte qua Pō.perierat. Hæc nō fur.hoc hēt historia.Cæ.postq̄ molē pharon tenuit:& pontē iuris sui esse uidebat:photinū iussit obtrūcari:sed non propterea ægypti bello destiterunt successit Ganynedes cū Arsinoe:nā huius auxilio arsinoe filia minor Ptolemæi e regia sese traiecit ī exercitū ad achillā sperās uacuā regni possessionē:& stati cōtrouersia orta ē de prīcipatu:cum primū cōi cōsilio bellū aduersus Cæ. gererēt:itaꝗ cœpūt uterꝗ īsidias facer:sed Arsinoe ꝑ ganynedē nutriciū suū & Eunuchū occupauit īperium:& Achillā īterfici iussit ipmꝗ ganynedē exercitui ꝑfecit. A fa.ab eunucho nutricio Arsinoes. Paratis do.Quos parabat gāynedus:ꝑ dolū.n.e regia ipsam ī exercitū ad Achillā traduxit. Ad ho.ad achillā Proles la.Quæ a Lago prīo lege ægyptiorū discederat. Carētia re.Quē Cæ.q̄si obsidē secū retinuerat ī cōuiuio cū Cleopatra deprehēsū sed cū eēt orta inter eos cōtrouersia de prīcipatu impii publicoꝗ cōsilio obtinuisset Arsione iussit Achillā occidi. Achillea:declinauit achilleus achillei. Terribilē:Quāuis terrorē faceret ꝗ ius oē habebat armorū. Altera ui.achillas:post photinū. Nec sa.nec satisfactū ē umbris Pō.neꝗ ēt satisfactū erit si occiderit Ptolemæū:nam nō prius plena erit ultio cædis Pompeii q̄ Cæsar ipse occidatur. Ista summa:idest conclusio uidelicet ut occiso photino & achilla iam nihil supersit ad uindicādā cædē tuā. Dum:pro donec. Enses patri.i.Bruti & Cassii & cæterorum coniuratorum. Manus inultus: nō plene dicetur ex hostibus ultionem fecisse Pompeius:nisi cum Cæsar occisus fuerit. Sed non auctore:occiso achilla qui pars magna erat huius belli:non tamen finitum est bellum quia præfectus est exercitui ganynedes Arsinoes eunuchus. Auspiciis:īperio ganynedis:quia imperator nō præficiebatur exercitui:nisi prius captis auspiciis:ergo a præcedente quod sequitur. Secundo mar.quia magno ī periculo Cæsar fuit.Potuit discrimīe: & ad ultimū discrimen Cæsar adactus est:ut dies illa potuerit memorabilis fieri nece Cæsaris. In famam & .s.i.potuit perpetuo posteris memoriæ mādari. Molis ī ex.molē pharō dicit q̄ pōte & itinere angusto iūgiť cū oppido:ide pugnabāt a cæsarianis:ex arce uero q̄ erat aduersus pontē & ex nauibus cōtra molē ab alexandrinis:& nauibus egressi acriter insequebantur cæsarem cum suis:& hi etiam qui in nauibus remanserant. scalas rapere pontem facere:nauesꝗ a terra repellere properabant:ne his nauibus potirentur hostes quibus omnibus rebus perturbati milites trium cohortium cæsaris q̄ in ponte ac prima mole circūstiterant: cum post se clamorem exaudirent fugam suorum uiderent:magnam uim telorum aduersi sustinerent:uerti ne a tergo circumuenirentur & discessu nauium omnino reditus intercluderetur munitionem in ponte institutā relinquerūt:& magno cursu īcitati ad naues cōtēderūt cæsar quoad potuit cohortādo suos:eodē periculo est uersatus:postꝗ uniuersos cedere animaduertit sese ex nauigio suo eiecit in undas ad easꝗ quæ lōgius cōstiterāt naues adnatauit:& ita periculū euasit:& iō ducit diē unā fieri potuisse memorabilē morte cæsaris.

Molis exi.quia trium cohortium milites occupauerant eam molem de qua pugnabãt:& erat angusta:ergo cũ metuerẽt ne discessu nauiũ reditus includerent:i naues magno cursu properarũt. Armis:armatis militibus. Molis:phari. Inuacuas carinas:nã e nauibus egressi pharõ ceperant. Formidie belli: Quia a tergo clamorẽ exaudiebat suos fugere uidebat:& magnã ui telorũ aduersi sustinebãt. Hic:ab alexãdrinis. Hinc:a terra. Via nulla:nã abuna parte classis erat:a tergo pedites circunueniebãt. Nõ fu.nõ fugiendi facultas dat. Nõ uir. nulla fortitudo potuit eos ab incursu hostium defendere. Mortis honestæ.s.nõ superat fere tẽpus quo se occidere ne in manus hostiũ deueniret. Magnæ stragis:qa parum abfuit quin caperetur nauigiũ Cæsaris:& captum qdem fuisset:nisi se cõiecisset i undas & summo periculo:libellos etiam quosdam altera manu tenens enatasset ad suos. Forte:Fortũa. Captus:cũ circundatus eẽt. Dubius:icertus an timeret mori:an optaret:qa optabat mori:ne i manus hostiũ deueniret. Respexit i agmine:sed cũ ita circũspiceret se undiq; ab hostibus circũuẽtũ nec spẽ ullam salutis dari:rediit in memoriã scæuæ illius:q solus oẽm ipetũ Pom.sustinuerat apud Dyrrhachiũ:& cũ imago illius scæuæ centurionis fortissimi uiri oculis eius obuersaret ille exẽplo eius se deiecit i undas & ad naues q̃ lõgius cõstiterãt enatauit aut r̃spexit.i.uidit i agmẽ scæuam ipm nã etsi appianus & Valerius scribũt ipsũ dyrrhachii occubuisse:Tamẽ Plutarchus & Cæsar dicũt tuto euasisse.itaq; eum nunc in acie uidẽs Cæsar exẽplo eius innanimatus ẽ. Ad cãpos epi.i.apud dyrrhachiũ nã dyrrhachiũ & epidannos idẽ sunt quã urbẽ cõdidere corcyrei:teste Strabone. Aptis mu.qa iã euersa munitiõe Cæ.scæua solus clauserat Põ.ne e castello exiret:Sensus autem historiæ hic apertus nõ est:quoniã poeta odio Neronis interceptus obiit:ut sit oĩbus studiosis cũ Martiale exclamãdũ.Heu uero crudelis:nullaq; iuisior umbra.Debuit hoc saltẽ nõ licuisse tibi.

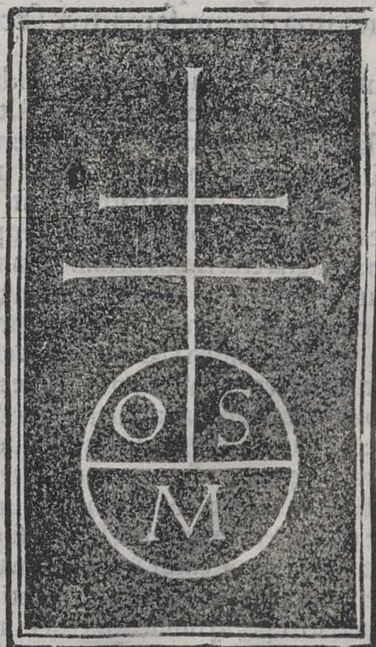
Molis in exigue spatio stipãtibus armis:
Dũ parat i uacuas martem transferre carinas
Dux latius:tota subito formidine belli
Cingit̃ hinc dẽsæ prætexũt littora classes.
Hinc tergo insultãt pedites:uia nulla salutis:
Nõ fuga nõ uirtus uix spes quoq; mortis hõe
Nõ acie fusã:magnæ nec stragis aceruo:(stæ
Vincẽdus tũc cæsar erat:sed sanguine nullo
Captus forte loci pẽdet:dubius ne timeret
Optaret ne mori:respexit in agmine dẽso
Scæuam perpetuæ meritũ iam nomĩa famæ
Ad campos epidanne tuos:ubi solus apertis
Obsedit muris calcãtem mœnia magnum.

a
prima alba
etica
Bella per
Orbem
b
Per imas
de iniuria
Non secus
tatur
c
Troianum
Si fæ.
Præscia
li singulas
d
uentosis
Post me.
batur:q;
in adriaticum
e
Ergo ubi
Albaq;
Carinas
Attonitam
f
Semper
Vacat.i.
Roboraq;
Haud
g
Producere

Iamaq;
Noti orbis
Exigua
h
Pompeianus
Testes.f.
Sic semine
ctu libyæ
i
Summa
Soceroq;
Hoc tamen
Premens
Rubor
k
O uitæ
Turbo
Discordia
Dispersis
l
Muralia
Pompeius
Hesperiam
Fortior
m
Discolor
Nefando
est sustinere
Mortemq;
n
Facies
Non iratorũ

Damnata
Fulminibus
o
Gladiis
fata redire
Nulla loci
Immemor
p
Quamuis
Quas magis
Et quo
Sceptra
q
Cinyreæ
Condita
Semideosq;
Austriferis
r
Mediis:
Quam iuxta
Vnde europa
Nullusq;
s
Ducitis
Nondum
Tellus:
Sed si tardius
t
Qui iura
monilia
Eudoxi
Adde quod
lectos

Impressum Veneciis impensis Octauiani Scoti necnon arte Bertolamei de Zanis de Portesio Anno domini.M.cccc.lxxxxii.die ultimo mensis martii. Finis.

Biblioteka Jagiellońska
stdr0016172

[illegible] e aut. s. tota [illegible]
[illegible] aut tota [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et dic ut s.
de [illegible] extra et s. de
[illegible]

[illegible] sic est solvitur in
[illegible] quod [illegible] erit si ad [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] non potuit [illegible]
[illegible] e in [illegible] xxvii. q. vii.
[illegible] et [illegible] furtos
[illegible]
Cognoscitur. [illegible] si inquid [illegible]
[illegible] si [illegible] ista [illegible] dic
[illegible]
[illegible] non [illegible] votum solempne
[illegible] non [illegible] quod fecit profes
sionem nec [illegible]
[illegible] non [illegible] redire ad
[illegible] sic e. [illegible]
A [illegible] ut suspicione
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible] induit
[illegible] quod [illegible]
[illegible] qui induat [illegible]
[illegible] quod votum [illegible]

[illegible]

nuit votum [illegible]
[illegible]
[illegible] principium [illegible] non
[illegible] Consuluit [illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible]
ne professione [illegible] religionis
acceptus [illegible]
[illegible]
dam. [illegible]
A [illegible]
[illegible] cum sint [illegible] coniuga
lem [illegible] nec [illegible]
[illegible]
[illegible]
ad observantiam [illegible]

[illegible]